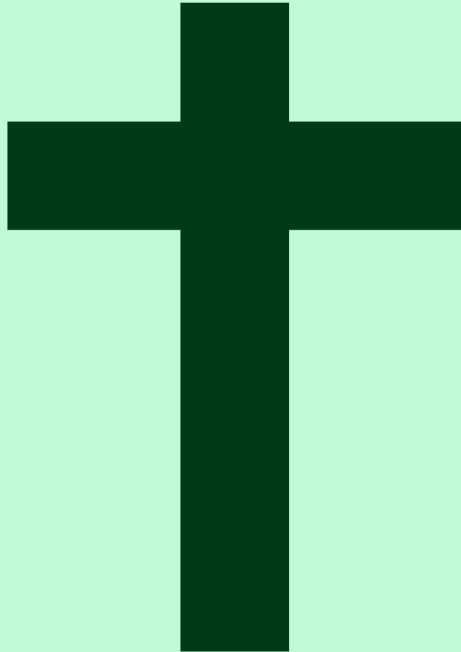

Nauəuə Asim Rəha
Uhgīn Nəmtətīən Vi

The New Testament in the Whitesands language of Tanna
Island, Vanuatu

Nauəuə Asim Rəha Uhg̃in Nəmtət̃ən Vi
The New Testament in the Whitesands language of Tanna Island, Vanuatu
Niutesteman long Nərak, lanwis blong Whitesands Tanna, Vanuatu

Copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

© Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Whitesands

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.

For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

913a182a-255f-5344-b6b0-0294ba221e87

Contents

FRT	1
MATIŪ	6
MAK	71
LUK	110
JON	175
UƏK MĪN	228
ROM	284
1 KORƏN	312
2 KORƏN	337
KƏLESİƏ	353
EFƏSİS	364
FĪLĪPAI	373
KOLOSI	380
1 TƏSALONAIKƏ	387
2 TƏSALONAIKƏ	393
1 TIMOTI	397
2 TIMOTI	406
TAITƏS	412
FĪLIMON	416
HIPRUS	418
JEMİS	443
1 Pitə	451
2 PITƏ	460
1 JON	465
2 JON	473
3 JON	475
JUT	477
NƏHAN-ƏHANIƏN	480
OTH	511
TIKSĪNƏRI	512
Nəukətin mīn	521

Nauəuə Asim Rəha Uhgìn Nəmtətìən Vi

(Niutestimin)

Niutesteman long Nərak,
lanwis blong Whitesands Tanna, Vanuatu

The New Testament in Nərak,
the language of Whitesands Tanna, Vanuatu

Le Nouveau Testament en Nərak,
langue du Whitesands de l'île de Tanna au Vanuatu

Illustrations on pages ... by Horace Knowles revised by Louise Bass
© The British & Foreign Bible Society, 1994.

Illustrations on pages ... by Horace Knowles
© The British & Foreign Bible Society, 1954, 1967, 1972, 1995.

Illustrations on pages ... by Louise Bass
© The British & Foreign Bible Society, 1994.

Illustrations on pages ... used by permission of the
© 1978 David C. Cook Publishing Co.

Illustrations on pages ... used by permission of Gordon Thompson.

Illustration on page ... used by permission of Melody Carlson.

Color photographs used by permission of Mark Evans.

First Edition
2014 2M

© 2014 Bible League International

Pej min iətəm natimnati kəutatig lan

Nərgi nauəuə ... Nərgìn əkuəkìr ... Pej

**Nərgi nauəuə min rəha Nəmtətìən Əuas
mine nərgilah əkuəkìr**

Nərgi nauəuə	Nərgin əkuəkir
Jenesis	Jen
Eksodas	Eks
Levitikas	Lev
Namba	Nam
Dutronome	Dut
Josua	Jos
Jajes	Jaj
Rut	Rut
Fas Samuel	1Saml
Seken Samuel	2Saml
Fas King	1King
Seken King	2King
Fas Kronikel	1Kron
Seken Kronikel	2Kron
Esra	Esra
Nehemaea	Neh
Esta	Esta
Job	Job
Ol Sam	Sam
Ol Proveb	Prov
Eklesiastis – Prija	Pri
Sing Blong Solomon	Sing
Aesea	Aes
Jeremaea	Jer
Ol Krae	Krae
Esikel	Esik
Daniel	Dan
Hosea	Hos
Joel	Joel
Amos	Amos
Obadaea	Obad
Jona	Jona
Maeka	Maeka
Neham	Neham
Habakuk	Hab
Sefanaea	Sef
Hagae	Hag
Sekaraea	Sek
Malakae	Mal

Mak rəha nauəuə min rəha Nəmtətən Vi

Matiu ... Mat
 Mak ... Mak
 Luk ... Luk
 Jon ... Jon
 Uək Min ... Uək
 Rom ... Rom
 1 Korən ... 1Kor
 2 Korən ... 2Kor
 Kəlesia ... Kəl
 Efəsis ... Efəs
 Filipai ... Fil

Kolosi ... Kol
 1 Təsalonaikə ... 1Təs
 2 Təsalonaikə ... 2Təs
 1 Timoti ... 1Tim
 2 Timoti ... 2Tim
 Taitəs, Filimon ... Tait, Flm
 Hiprus ... Hip
 Jemis ... Jem
 1 Pitə, 2 Pitə ... 1Pitə, 2Pitə
 1 Jon, 2 Jon, 3 Jon, Jut ... 1Jon, 2Jon, 3Jon, Jut
 Nəhan-əhaniən ... Nəh

Nəghatiən tətaupən

Fastok

From wanem nao yumi transletem Baebol i kam long lanwis blong Whitesands? Taem ol man oli raetem Baebol, oli raetem long ol lanwis blong olgeta we oli kolek Hipru mo Grik mo Aramaik. Bihaen, sam man oli tanem i kam long sam defdefren lanwis. Baebol i no kam long Inglis lanwis bitim 1300 yia i pas. Be i had wok tumas blong ridim tok blong God long wan narafala lanwis. Mo nating we wan man i save rid long wan defren lanwis, be lanwis ya i no rili tajem hat blong hem. Be taem tok blong God i stap long stret lanwis blong wan man, mo hem i ridim o hem i harem, be tok blong God i tajem hat blong hem.

Fasin blong tanem tok i kam long lanwis

Mifala i wok long wan rod we i blong folem mining blong toktok. Mifala i no traem blong tanem wan wan wod, be mifala i lukluk gud ful mining blong stampa toktok, afta nao mifala i lukaotem wan rod blong talem sem mining long lanwis blong Whitesands. Oltaem mifala i stap lukluk gud long Grik lanwis we oli raetem Niutestimin long hem fastaem, blong mekem sua se mifala i karem stret mining we i gat i stap.

Fasin blong joenem ol fes

Long wan wan ples long buk ya, bae yumi faenem sam fes we oli joenem, olsem Rom 1:3-4. Fasin blong raetem Grik lanwis mo Inglis lanwis mo Bislama lanwis hem i defren long fasin blong raetem lanwis blong Whitesands. Ale, wan wan taem ol transleta oli mas muvum sam laen we oli stap bihaen, mo oli mas pulum i kam antap smol. Mining blong Grik lanwis mo Whitesands lanwis i semak nomo, be sam laen oli muv-muv lelebet.

Ol defren mak long buk ya

Taem yu ridim sam wod we oli luk olsem: ΚΙΓ ΡƏΗΑ ΚΙΓ ΜΙΝ, hemia i min se hemi wan spesel nem blong wan man. O maet hemi tokbaot samting we oli raetem abaot wan man olsem: ΙΝΥ ΙΕΣΥ, ΚΙΓ ΡƏΗΑ ΝƏΤƏΜ ΙΣΡΕΛ, we oli putum antap long kros blong Jisas.

Taem yu luk stael *olsem*, hemi min se, bae yu ridim strong, olsem fes ya blong Rom 2:13 we i talem se, “Tol lanəha mətəu-inu səniəmə nətəmimi nətəm *kautətəu* Lou iətəm kotəhruahru e nəhmti Uhg̃in, mətəu nətəmimi nətəm *kautol* nati iətəm Lou tətəni, ilah əha, Uhg̃in otəni məmə ilah kotəhruahru e nəhmtin.”

O maet yu ridim sam wod we oli wan defren lanwis olsem, “*Talitə kum.*” Man we i raetem i putum stret long lanwis blong Aramaik o Hipru.

Ol kwestin, yumi makem olsem Bislama, we i gat mak ia “?” long stat mo long en blong laen, olsem hemia, “?Pəh təmətəi nauəuə u?”

Mak ya “!” i min se yu ridim strong. Mak ia i kam long stat mo long en blong laen olsem, “!Amərəkis muvən isəu, Setən!”

Tufala mak ya tugeta “!?” o “!!” i min se man i sapraes o hemi kros o hemi no save olgeta. Taem yu ridim, yu ridim strong, olsem, “!Onəhg̃in nəpanotəhrun!?”

Mak ya “:” i min se i gat sam samting i stap kam yet, olsem wan list olsem, “Ol man blong Jisas nem blong olgeta ya: Pita, mo Jemes, mo Jon, mo...” “Ol frut blong Tabu Speret oli olsem: lav; mo gladhat; mo pis...”

Mak ya “;” i min se tingting we i kam afta i defren be klosap nomo long hemia we i go fastaem.

Stret lanwis blong Gris

Wan wan taem, i had we i had blong tanem lanwis blong Gris from sam wod long lanwis Gris, i no gat long sam narafala lanwis olsem Inglis o lanwis blong Whitesands. Mo fasin blong toktok blong ol man Gris i no semak wetem fasin blong yumi. Ale mifala i mas jusum wan defren rod blong tanem toktok. Wan wan taem mifala i jusum blong raetem wan samting we yumi savegud long lanwis, be oli gat wan defren samting long taem blong Jisas. Olsem long Bislama Baebol, oli no raetem “sid blong mastat,” be oli raetem “sid blong nambangga.” Sipos i olsem, bae yumi putum wan futnot we i talem olsem se: “stret lanwis blong Gris i talem olsem se...”

Ol futnot mo ol refrens

Wan wan taem bae yu luk wan smol leta i stap klosap long en blong wan wod o long en blong wan laen olsem hemia.* Mining blong leta i olsem se, i gat wan tok we i stap daon long en blong pej blong talemaot wan samting blong wod ya o laen ya. Luk daon long en blong pej blong faenem wan futnot we i gat wan leta we i olsem hemia long en blong laen wan. Wan wan taem bae i talemoat mining blong wan samting, mo narafala taem bae i talemaot stret lanwis Gris blong wod o laen, o bae i talemaot wan narafala ples long Baebol we i gat sem tingting or tok. I gud blong yumi lukluk ol smol tok ya.

Ananit long ol futnot, bae yu luk ol refrens. Ol refrens oli talemaot wan narafala ples long Baebol we i gat sem tingting o tok olsem ves we refrens i stap tokbaot. Traem luk daon long en blong pej ya blong faenem wan eksampol blong wan refrens blong Rom 7:23.

Taem wan stori i stap long wan defren buk bakegen

Yumi save se ol buk blong Matiu, Mak, Luk, mo Jon, oli stap tokbaot laef mo ded blong Jisas Kraes, mo olsem wanem hem i laef bakegen long ded. Plante taem yumi ridim wan stori long buk blong Matiu, be i gat sem stori nomo long Mak o Luk o Jon. Sipos i olsem, bae yumi faenem rod blong narafala stori ya ananit long blakmak, olsem hemia blong Mak 1:9:

Jon t̄amol b̄aptais e Iesu ʔp̄aha e n̄ahu Jot̄an

(Mat 3:13-17; Luk 3:21-22)

Ale, stori ya blong baptaes blong Jisas long Mak 1:9, hem i stap bakegen long Mat 3:13-17 mo long Luk 3:21-22.

Ol buk we oli raetem Baebol long hem fastaem

Ol man we oli raetem Niutestimin, oli bin raetem buk blong olgeta klosap tu tausin yia i pas finis. Taem man i raetem wan buk, be sam narafala man oli ridim mo oli mekem wan kopi blong hem. Oli raetem nomo wetem pen mo pepa from we oli no gat masin blong printim. Afta, sam narafala man oli ridim ol kopi ya, mo oli mekem kopi bakegen. Ol stret buk we oli raetem fastaem, yumi nomo gat naoia. Be i gat plante kopi i stap. Wan wan taem, yumi faenem se ol kopi oli no agri long sam smol ples. Taem yumi faenem wan ples olsem, yumi ting se kopi we i olfala bitim ol narawan, hemia nao i gat stret tok olsem buk we oli raetem fastaem. Be wan wan taem yumi no sua se weswan long ol kopi i stret olgeta. Ale, bae yumi putum wan futnot we i talem olsem se, “Long sam

* **O:** Hemia nao wan eksampol blong wan futnot we i stap long japta 3 mo ves 5 long wan buk. **O:** Kal 5:17; 1 Pita 2:11 (Eksampol ya i kamaot long Rom 7:23. Ale tufala refrens ya, oli gat sem tok, o sem tingting olsem Rom 7:23.)

olfala kopi blong Niutestimin we oli raetem long lanwis blong Gris bifo, fes ya i talem olsem se, ...”

Tiksonari

Sipos yu no save mining blong wan wod long buk ya, traem lukluk long tiksonari bihaen. Bae yumi faenem plante wod we oli talemaot gud mining blong olgeta.

Ol Stampa Tok Long Baebol

Bihaen long tiksonari, i gat wan Baebol stadi we i soem ol ples long Niutesteman we oli tokbaot ol defren stampa tok long Baebol, olsem “God i olsem wanem,” “Hao nao bae yumi kam ol man blong Jisas Kraes,” “Famli,” “Tabu Speret i mekem wanem kaen wok.” Yumi lukluk gud ol ves we oli stap ananit long stampa tok ya.

Ol map

Bae yumi faenem sam defren map blong ol defren ples we Jisas i wokbaot long hem, mo sam map we oli soemaot wokbaot blong Pol.

Lastok

Whitesands Baebol Translesen Projek i mekem ol wok blong tanem Niutesteman i kam long lanwis blong Whitesands. Projek ya i satp ananit long Vanuatu Baebol Translesen we hem i wan Komiti blong Kristin Kaonsel blong Vanuatu.

I gat plante man mo woman oli bin givhan long wok blong tanem Niutestimin i kam long lanwis blong Whitesands. Mifala evriwan i wantem leftemap nem blong Masta mo Sevia Jisas Kraes mo talem tangkiu long hem from we hem nomo i givim paoa blong mekem bigfala wok ya. Prea blong mifala se, taem yumi ridim buk ya, bae God i tajem hat mo jenisim laef blong yumi wan wan.

Matiu

Nanusian Təuvir Rəha Iesu Kristo İətəm Matiu Təmətei Nəghatian əkuəkir rəha nauəuə u Matiu

?Pəh təmətei nauəuə u? Matiu təmətei nauəuə u. In iətəmi tueləfkəti rəha Iesu. Nərgin kəti mın u Lifai. Matiu in iətəm Isrel iətəm tatos məni rəha takis rəha kəpmən rəha Rom. Mətəu Iesu təmauin lan məmə in otuva rəhan kəti iətəmimi.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? Təmətei nauəuə u tətuvən o nətəm Isrel, mətəu təmətei e nəghatian Kris iətəm təhmen e Bislama rəha nətəmimi mın rəfin ikın əha. (Afin-to “Nəghatian Kris” e tiksınəri.)

?Natigian təhro lanu nian təmətei? Nauəuə u tatilpin Oltestimin mine Niutestimin mətəu-inu in tətəghati tepət e nəghatian rəha iəni mın rəha Uhgın aupən iətəm kəmətei e Oltestimin. Kəmütəhtahnin iətəmi kəti iətəm otuva mosmiəgəh ilah. Kəutauin e iətəmi u məmə Kristo, uə Məsaiə. E nian rəha Iesu, nətəm Isrel kəmautətig ahgəl kəpmən rəha Rom.

?Təmətei nauəuə u o nak? Matiu təmətei nauəuə u məmə otəni pətigəm vivi məmə Iesu in Kristo (Məsaiə), iətəmi iətəm Uhgın təməni rəkis məmə otəpanahli=pa məmə otuva mosmiəgəh Isrel. Matiu təməghati e nəghatian tepət rəha Uhgın e Oltestimin iətəm iəni mın kəmotəghati lan e Iesu, kəni mətəgətun məmə nəghatian mın u kohiet=pa e nəmiəgəhiən rəha Iesu. Kəni Matiu tolkeikei məmə nətəmimi okotəhrun məmə Iesu in Kig iətəm in ilis e kig mın rəfin.

*Tipi Iesu Kristo tərəh mın
(Luk 3:23-38)*

¹ İlah mın u nərgi tipi Iesu Kristo tərəh mın nəuvein. Kig Tefit in tipin tərəh asoli kəti. Kəni tipin tərəh asoli mın kəti u tətəupən in Epraham.

² Epraham in tatə rəha Aisək,
kəni Aisək in tatə rəha Jekəp,
kəni Jekəp in tatə rəha Juta mine pian mın,
³ kəni Juta in tatə rəha Peres mine Serə, rəhalau mamə u Temar,
kəni Peres in tatə rəha Hesron,
kəni Hesron in tatə rəha Ram,
⁴ kəni Ram in tatə rəha Aminatap,
kəni Aminatap in tatə rəha Nason,
kəni Nason in tatə rəha Salmon,
⁵ kəni Salmon in tatə rəha Poas u rəhan mamə Rehap,
kəni Poas in tatə rəha Opet u rəhan u mamə Rut,
kəni Opet in tatə rəha Jese,
⁶ kəni Jese in tatə rəha Kig Tefit.

Kəni Kig Tefit in tatə rəha Solomən u rəhan mamə in pətan rəha Uraiə aupən,

⁷ kəni Solomən in tatə rəha Rehopom,
kəni Rehopom in tatə rəha Apia
kəni Apia in tatə rəha Asa,
⁸ kəni Asa in tatə rəha Jehosəfat,
kəni Jehosəfat in tatə rəha Jehorəm,
kəni Jehorəm in kəha tərəh rəha Usaiə,
⁹ kəni Usaiə in tatə rəha Jotəm,
kəni Jotəm in tatə rəha Ahas,

kəni Ahas in tatə rəha Hesikaia,

¹⁰ kəni Hesikaia in tatə Mənase,

kəni Mənase in tatə rəha Amon,

kəni Amon in tatə rəha Josaiə,

¹¹ kəni Josaiə in tatə rəha Jekonaia mine pian min, kəni uərisig lan, tikimir min rəha nəuaniləuis min rəha Isrel kəmotəmki ilah məhuvən Papilon məmə ilah okəhuva slef min rəhalah.

¹² Kəni inu nərgi kəha min iətəm təmətuəuin e nian nəuaniləuis min rəha Isrel kəməhuvən Papilon.

Jekonaia in tatə rəha Sealtiel,

kəni Sealtiel in kəha rəha Serupapel,

¹³ kəni Serupapel in tatə rəha Apiut,

kəni Apiut in tatə rəha Eliakim,

kəni Eliakim in tatə rəha Asor,

¹⁴ kəni Asor in tatə rəha Satok,

kəni Satok in tatə rəha Akim,

kəni Akim in tatə rəha Eliut,

¹⁵ kəni Eliut, in tatə rəha Eleasar,

kəni Eleasar in tatə rəha Matən,

kəni Matən in tatə rəha Jekəp,

¹⁶ kəni Jekəp in tatə rəha Josip u iərman rəha Meri.

Kəni Meri təmələs Iesu, kəni kətauin lan məmə Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa.

¹⁷ Təmətuəuin e Epraham mətəuarus=pən Kig Tefit, kəha təräh min əmə u nəuvein kəmətəi rəkis nərgilah, ilah fotin. Kəni təmətuəuin min e Kig Tefit mətəuarus=pən nəuaniləuis min rəha Isrel kəməhuvən Papilon, kəha təräh min ilah rəfin fotin. Kəni təmətuəuin min e nəuaniləuis min rəha Isrel kəməhuvən Papilon mətəuarus=pən Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa, kəha təräh min ilah rəfin fotin.

Nairiən rəha Iesu Kristo

(Luk 2:1-7)

¹⁸ Inu nanusiən təuvir rəha nairiən rəha Iesu Kristo.

Məmə rəha Iesu, nərgin u Meri, kinəni rəkis məmə okos rəhan kətim kan məmə otitəu=pən suah kəti, nərgin u Josip. Mətəu e nian kəsiəuva əhanəhiən muatig pəti kətiəh, kəni Josip təsuvən əhanəhiən meruh, mətəu Narmin Rəha Uhgın tinol məmə Meri, iəpəou tinatig rəkis lan. ¹⁹ Kəni rəhan iauəhli Josip in iətəmi əhruahru, kəni tətəlig lan məmə otəpəh Meri, mətəu in təsolkeikeiən məmə otol Meri taulis, kəni nikin təhti məmə otəsəni pətigəmiən kəm nətəmimi.

²⁰ Mətəu nian nikin təmatəhti məmə in otol nətəligiən əha, kəni agelo kəti rəha Iərməniğ tuva ohni e nəməhlairiən məni=pən kəm in məmə, “Josip, mipi Tefit təräh. Onəsəginian məmə onəkkit Meri məmə in rəham pətan, mətəu-inu suakəku əha tətətig lan, in təmsipən əmə e Narmin Rəha Uhgın. ²¹ Kəni in otələs nətin kəti iərman, kəni onəkəuin e nərgin məmə Iesu* mətəu-inu in otosmiəgəh rəhan min nətəmimi e noliən təräh min rəhalah.”

²² Natimnati min rəfin əha kəməhuva motol əmə nipəhriənian e nəghatiən rəha Iərməniğ iətəm rəhan kəti iəni təməni aupən ikin məmə, ²³ “Pətan mitə kəti iətəm iərman təsuvən əhanəhiən ohni, otəpəh məuiğ, kəni məpanələs nətin kəti iərman, kəni okəuin e nərgin məmə Imaniuel,” inu nipətin təni məmə, “Uhgın tətətig kitah min.”

²⁴ Kəni nian Josip təmair, kəni təmitəu=pən əmə nəghatiən rəha agelo rəha Iərməniğ. Kəni təmuvən mit Meri muva e rəhan lahuənu məmə rəhan pətan, ²⁵ mətəu in təməsuvən

1:11 2King 22–24; 2Kron 36:10; Jer 27:20 **1:12** Esra 3:2 **1:18** Luk 1:27,35 * **1:21** Nərgin u Iesu, nipətin tətəni məmə, “Iərməniğ tatosmiəgəh” **1:21** Luk 1:31; 2:21 **1:23** Aes 7:14

əhanəhiən meh matuvən mətəuarus=pən Meri tələs nətin iərman. Kəni Josip təmauin e nərgin məmə İesu.

2

Nətəmi asoli kəmotəsal e İesu

¹ İesu təmair əpəha nitəni Jutiə e taun Petlehem e nian Kig Herot Asoli in təmətərmənig lan. Kəni uərisig lan, nətəmi asoli min nəuvein kəmotəsi pari isəu məhuva Jerusiləm. Koteinatig vivi e nəniən nipəti məhau min. Kəni məhuva motətapuəh məmə, ² “?Suakəku u in iə, iətəm təmair məmə in kig rəha nətəm Isrel? İəmotəh rəhan məhau təməri əpəha pari, kəni iəkəhuva məmə iəkotəfən nisaiəni kəm in.”

³ Nian Kig Herot Asoli təmətəu nəghatiən əha, ilah nətəm Jerusiləm nikilah rəfin təmərah.* ⁴ Kəni tuhapumın pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou rəha nəfakiən rəha nətəm Isrel, kəni mətapuəh o lah məmə, “?Kristo iətəm Uhgın təməni rəkis məmə otahli=pa, in otair iə?” ⁵ Kəni kəmotəni=pən kəm in məmə, “In otair əpəha taun Petlehem e nitəni rəha Jutiə. Mətəu-inu iəni kəti rəha Uhgın aupən, təmətei tol lanu lan məmə, ⁶ İk Petlehem əpəha e nitəni Juta,† ko kəsəniən məmə ik nati əpnəpən e nətəmi asoli min əpəha ikin Juta, mətəu-inu iətəmi asoli kəti otsipən lam, kəni in otateh vivi rəhak min nətəm Isrel təhmen=pən e iətəmi tətəsal vivi o rəhan min sipsip min.’ ”

⁷ Kəni Kig Herot Asoli təmauin e nətəmi min u koteinatig vivi e nəniən nipəti məhau min kəhuva tuhapumın oneuən ilah, mətapuəh o lah məmə məhau əha təməri əhruahru e nian nak, kəni kəmotəni=pən nian rəha məhau kəm in. ⁸ Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Əhuvən Petlehem motəsal vivi e suakəku. Nian onəkoteruh, kəni nəkotos nəghatiən lan məhuva məmə iəu min iəkuvən məfən min nisaiəni kəm in.”

⁹⁻¹⁰ Nian kəmotətəu nəghatiən əha, kəməhiet məhuvən, kəni motəh məhau əpələ iətəm kəmotəh əpəha pari, kəni nikilah təmagiən təmagiən ohni. Kəni məhau u təmaupən e lah muvən məhtul əhruahru əha suakəku əpələ tətəpili ikin. ¹¹ Kəni kəməhuvən əha imə, motəh suakəku ilau rəhan məmə Meri. Kəni kəmotəsiəulün məutəfən nisaiəni kəm suakəku əha. Kəni kəmotiəlgı nautə e rəhalah kətim min iətəm nəhmtilah tiəkis, motəfən kəm in. Kəmotəfən aiən u kol toraip-oraip, mine nati kəti min iətəm nəmiəvin təuvir nian kuan e nigəm, nərgin u frankinsens, mine fomat iətəm nəmiəvin təuvir, nərgin u mir.

¹² Kəni Uhgın təməniəhu ilah e nəməhlairiən məmə okəsəhtəlig-pəniən o Kig Herot Asoli. Kəni inəha ilah kəmotəuəvlək e Kig Herot məhuvən=pən e suaru pişin məutəhuvən imalah ikin.

Josip mine Meri kəmuos İesu miəlagim miəhluvən İjip

¹³ Nian nətəm koteinatig vivi min u kəməhiet rəkis minəutəhuvən, kəni əgelo kəti rəha Uhgın təmuva miet pətigəm o Josip e nəməhlairiən təməni=pən kəm in məmə, “Əhtul uəhai, mələs suakəku ilau rəhan məmə, onəkəlagim miəhluvən əpəha İjip. Kəni onəklatig əha ikin miələtəuarus=pən iəu əmə iəkəni=pinə min kəm ik məmə onəkliətəlig=pa min, mətəu-inu otəsuvəhiən, Kig Herot Asoli otəsal e suakəku u məmə otəhamu.”

¹⁴ Kəni əmeiko e nian əmə əha lapin, Josip təməhtul mələs suakəku ilau rəhan məmə miəlagim miəhluvən əpəha İjip. ¹⁵ Kəni kəməhlatig e nitəni əha miələtəuarus Kig Herot Asoli timis. Nati u tinuva məmə otol nipəhriəniən e nəghatiən iətəm İərmənig təməni rəkis

1:25 Luk 2:21 **2:2** Nam 24:17 * **2:3** Herot nikin təmauit məgin mətəu təmətəu məmə kig kəti min tinair. Kəhrun nəniən məmə “niki Jerusiləm rəfin təmauit,” nipətin u məmə nətəmi asoli min rəha Herot kəmotəgin. Uə məta nətəmi min rəfin nəuvein kəmotəhrun məmə nəmə kig kəti min təri, kəni okəkeiki kol nəluəginian kəti kəm nətəm Rom, mətəu-inu Rom in təmətərmənig e Isrel e nian əha. † **2:6** Aupən ikin, nətəmi rəha Isrel kəmotətig e profens tərət, kəni nitəni Juta in təhmen e profens kəti rəha Isrel. Mətəu kəməhuva slef min rəha Asiria minəhuvən ikin əha, kəni uərisig lan, kəməhuva slef min rəha Papilon məhuvən məutətig ikin. Nian nətəm Isrel kəməhtəlig=pa Isrel, mətəu kəməhuvən ikin kətiəh əmə, iuəkir o Jerusiləm. Kətauin ikin əha məmə Jutiə. **2:6** Maeka 5:2; Jon 7:42 **2:11** Sam 72:10-15; Aes 60:6

aupən e nəghatiən rəha iəni kəti tətəni lanu lan məmə, “Iəmauin e nətik iərman məmə otiet rəkis Ijip.”

Soldiə min rəha Kig Herot Asoli kəmotohamu nəpəou min nəman

¹⁶ Kəni e nian Kig Herot Asoli təməhrun məmə nətəm koteinatig vivi e məhau min kəməsotoliən nəuiən motauvlək e suaru pişin motagim, kəni nikin təmāhmə pik agin. Kəni in təmāhli=pən rəhan min soldiə min məmə okəhuvən Petlehem mine ikin min rəfin titəlau lan, məmə okotəsal e nəpəou min nəman rəhalah nu təsapirəkisiən nu keiu, kəni okotohamu rəfin ilah. In təmitəpin nu keiu lanəha mətəu-inu nikin təməhti məmə nian əhruahru əha iətəm nətəm koteinatig kəmotəh məhau lan.

¹⁷ Natimnati min u təmol nəghatiən u tuva mol niyəhriənian lan iətəm iəni Jerimaia təməni rəkis aupən ikin məmə, ¹⁸ “Nətəm Ramə kəmotətəu pətan kəti tətəsək mətəsək mətəu-inu tətətəu tərāh agin. Pətan əha in Reijel, in tətəsək o nenətin min. Kəni məsolkeikeiən məmə iətəmi kəti otuva məghati məfəri min rəhan nətəligiən mətəu-inu nenətin min kinohmis rəfin.”‡

Josip mine Meri mine suakəku kəmhliet Ijip mihlitəligpən Nasərit

¹⁹ Uərisig e nian Kig Herot Asoli təmimis, mətəu Josip mine Meri mine suakəku kəhlatig əhanəh əpəha Ijip, kəni agelo kəti rəha Uhgın təmuva o Josip e nəməhlairiən kəti mətəni=pən kəm in məmə, ²⁰ “Josip. Əhtul mələs suakəku mine rəhan məmə kəni mihlitəlig=pən e nitəni Isrel, mətəu-inu nətəmi min u kəmotolkeikei məmə okotohamu suakəku, ilah kinohmis rəkis.” ²¹ Kəni Josip təməhtul mələs suakəku əha mine rəhan məmə, kəni mihlitəlig=pən min e nitəni əha Isrel.

²² Mətəu nian Josip təmətəu məmə Akeleas təmos nimei rəhan tatə Kig Herot Asoli mətərməniğ e Jutiə, kəni in təməgin e nitəlig-pəniən Jutiə. Kəni Uhgın təməghati kəm Josip e nəməhlairiən kəti min məmə in otəsuvəniən Jutiə, kəni təmiet muvən ikin pişin e nitəni asoli Kaləli. ²³ Kəni kəmhluvən məhlatig e nitəni əha Kaləli e taun u Nasərit. Nati u tinuva məmə otol nəghatiən rəha iəni min rəha Uhgın aupən otuva mol niyəhriənian. Ilah kəmotəni=pən məmə, “Okotəni məmə in iətəm Nasərit.”

3

*Jon Bəptais təmanus pətiğəm nəghatiən rəha Uhgın
(Mak 1:1-8; Luk 3:1-9,15-17; Jon 1:19-28)*

¹ Nu min nəuvein tinuva minuvən rəkis, kəni Jon Bəptais təmiet pətiğəm, kəni mətəni pətiğəm nəghatiən rəha Uhgın əpəha Jutiə ikin təpiə-məpiə ikin, ² mətəni məmə, “Otəuhlin itəmah e rəhatəmah nolien tərāh min, kəni məhuvən o Uhgın, mətəu-inu, nian iətəm Uhgın otərməniğ e nətənimi rəfin tinuva iuəkir.” ³ Jon Bəptais u, iətəm Aiseə, iəni rəha Uhgın aupən, təmətəghati lan məmə, “Suah kəti tətəuin əpəha təpiə-məpiə ikin mətəni məmə, ‘Itəmah, otol əpenə-penə e suaru rəha Iərməniğ, kəni motol rəhan suaru təhruahru.’ ”*

⁴ Jon tatuvən e napən iətəm kəmol e nimeimei nati miəgəh kəti kətəni məmə kaməl, kəni rəhan kətəuti kəmol e nilosi kau, kəni niğin nauəniən, tatun pitu mine nəhu sukəpak.†

⁵ Kəni nətənimi tepət kəmotəpən Jerusiləm, mine ikin min e nitəni Jutiə, mine ikin min

2:15 Hos 11:1 **2:18** Jer 31:15 ‡ **2:18** E fes u, nərgin u Reijel, tətəhtul o məmə min rəfin rəha Isrel. **2:23** Aes 11:1; 53:2; Luk 2:39; Jon 1:45 **3:2** Mat 4:17; Mak 1:15 * **3:3** Niyətin rəha nəghatiən u məmə, “Nian iətəmi asoli kəti tuva, itəmah nəkotələhu əhruahru suaru mine motol vivi. Mine itəmah motol əpenə-penə natimnati rəfin. Kəni təhmen əmə, itəmah nəkotəkeikei motələhu əhruahru nətəligiən rəhatəmah kəni motol əpenə-penə nikitəmah məmə nian Iərməniğ otuva, mətəu itəmah ninotol əpenə-penə rəkis o nətəuiən in mine nuərisigiən lan.” **3:3** Aes 40:3 † **3:4** Jon tatuvən e napən iətəm təhmen e rəha iəni Elaijə təmatuvən lan aupən. (2King 1:8, Sek 13:4). Nətəm Isrel, nikilah tətəhti məmə Elaijə otitəlig=pa min e nəhue niftəni nian kəti min məmə otol əpenə-penə nətənimi o nuvaiən rəha Kristo (Mal 4:5-6). Uərisig, Iesu təməni əpu vivi məmə Jon in iəni kəti təhmen e Elaijə iətəm niki nətənimi tətəhti məmə otuva min. (Mat 11:14; 17:10-13) **3:4** 2King 1:8

iuäkir o nāhu əha Jotən, kəməhuva məmə okoteruh Jon. ⁶ Kəni kəmotəni pətigəm rəhalah nolian tərəh min, kəni in təmol bəptais e lah e nāhu əha Jotən.

⁷ Mətəu nian Jon təmafə məmə Farəsi min mine Satusi min tepət kəməhuva məmə otol bəptais e lah, kəni təməni=pən kəm lah məmə, “!Itəmah nəkotəhmen e təgəluə min! Rəhatəmah nolian tekəu-ekəu. Nikitəmah təsəhtian məmə, nəmə nautol əmə bəptais u, kəni onəkotagim rəkis e nalpinian mine niəməha rəha Uhgim iətəm otuva. !Kəpə! ⁸ Otol natimnati iətəm kautəgətun məmə nəmotəlali e nətəligian rəhatəmah, motəpəh pəhrian nolian tərəh min, kəni məhuvən o Uhgim.

⁹ “Kəni sotəni aruiən kəm təmah e nəfərian məmə itəmah nəkotəhruahru əmə mətəu-inu itəmah nəuaniləuis min rəha Epraham. !Kəpə! Inu nati əpnəpin əmə. Iətəni kəm təmah məmə nati əpnəpin kəpiel min əmə, mətəu Uhgim təhrun nəuhlinian ilah kəhuva nəuaniləuis min rəha Epraham.‡ ¹⁰ Mətəu-inu rəueiu mine, Uhgim tinəhtul maru rəkis məmə otəuahli nigə iətəm təsəuəian e nəuan iətəm təuvir. Kəni in otəuahli=pən nigə əpəha e nəukətin mərəki=pən lan e nigəm.

¹¹ “Rəueiu, iatol bəptais e təmah e nāhu mətəu-inu, itəmah nəmotəuhlin rəhatəmah nətəligian e nolian tərəh min rəhatəmah. Mətəu iətəmimi kəti otuva iətəm rəhan nəsanəian mine nepətian tapirəkis iəu. Kəni iəu ləhtəni agin, iəsəhmen-pənian məmə iəkos rəhan put təhmen e iol əhruin. Kəni suah kəha, in otol bəptais e təmah e Narmin Rəha Uhgim mine nigəm. ¹² In tətəhtul maru o nakilian nolian rəha nətəmimi məmə otəuəri nətəmimi, təhmen=pən e iətəmi tətəsum mətəuəri rəkis nəua wit təuvir mine nilosi wit tərəh. Tatos nəua wit təuvir matuvən lahuənu. Mətəu tətərahi=pən e nilosi wit tərəh e nigəm asoli iətəm tatuəu naunun tikə.”§

Jon təmol bəptais e Iesu (Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)

¹³ Kəni Iesu təmiet e nitəni Kaləli muva e nāhu Jotən məmə Jon otol bəptais lan. ¹⁴ Mətəu Jon tətəniəhu əskasik in məni=pən məmə, “Təhruahru əmə məmə ik onəkol bəptais lak. ? Təhro nətuva məmə iəkol bəptais lam?” ¹⁵ Mətəu Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Kəpə. Pəh otol lan u rəueiu. E nolian əha, kilau okuol nati kəti iətəm Uhgim tolkeikei.” Kəni Jon təmegəhan lan.

¹⁶ Kəni Jon təmol bəptais e Iesu, kəni rəueiu agin Iesu təməri e nāhu, kəni əmeiko negəu e neai təməuag, kəni təmeruh Narmin Rəha Uhgim təmeiuaiu=pa təhmen e mak, kəni məharəg-pəri lan. ¹⁷ Kəni nəuia Uhgim təmsipəri e neai mətəni məmə, “Inu nətik keikei iətəm iəkolkeikei pik, kəni nikik tagian pik ohni.”

4

Setən təməfən-əfən kəm Iesu (Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

¹ Kəni Narmin Rəha Uhgim təməghati=pən e niki Iesu məmə in otuvən əpəha ikin təpiə-məpiə ikin məmə Setən otəfən-əfən kəm in. Kəni Iesu təmuvən ikin. ² Kəni Iesu təməpəh nauəian o nian fote, e nərauiə mine lapin, kəni uərisig lan nəumis təmus pik. ³ Kəni Setən təmuva minatəfən-əfən kəm Iesu məni=pən kəm in məmə, “Nəmə ik Nəti Uhgim, əni=pən kəm kəpiel min pəh kotəuhlin ilah məhuva motol pīret lan.”

3:7 Mat 12:34; 23:33 ‡ **3:9** Nətəm Isrel, nikilah təhti məmə in nati asoli məmə ilah nəuaniləuis pəhrian rəha Isrel, mətəu nati asoli e nəhmti Uhgim məmə nətəmimi okotəkeikei motəuhlin motəlali e rəhalah nətəligian kəni motol nəuian. **3:9** Jon 8:33,39; Rom 4:12 **3:10** Mat 7:19; Luk 13:6-9 **3:11** Jon 1:26-27,33; Uək 1:5 § **3:12** Nipəti nəghatian u məmə Uhgim otəuəri nətəmimi. Nətəmimi u kəutəhatətə e Iesu okəhuvən e negəu e neai, mətəu nətəmimi u kəsotəhatətəian, otərahi=pən e nigəm asoli, inəha “hell.” **3:16** Jon 1:32 **3:17** Sam 2:7; Aes 42:1; Mat 12:18; 17:5; Luk 9:35 **4:1** Hip 2:18; 4:15 **4:2** Eks 34:28

⁴ Mətəu Iesu təmuhalpin nəghatjən rəha Setən məmə, “Kəmətəi e Nauəuə Rəha Uhgjn məmə, ‘Nətəmimi ko kəsotəmiəgəhijən e nauəniən əmə, mətəu okotatig e nəghatjən min rəfin iətəm tatsipən o Uhgjn.’ ”

⁵ Kəni Setən təmit Iesu mian əpəha Jerusiləm, e nəhue nimə əpəha ilis agin e Nimə Rəha Uhgjn, ⁶ kəni məni=pən kəm Iesu məmə, “Nəmə ik Nəti Uhgjn, iuvig pətigəm, mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgjn tətəni məmə, ‘Uhgjn otəni=pən kəm rəhan nagelo min məmə okotəsal vivi lam, kəni motələs ik əpə ilis e nəhlmiləh məmə nəsoriniən nəhilkəm nəuəvetin e kəpiel.’ ”

⁷ Kəni Iesu təmuhalpin nəghatjən rəha Setən məmə, “Nauəuə Rəha Uhgjn tətəni min məmə, ‘Ko nəsəfən-əfəniən kəm rəhatəmah Iərməniğ Uhgjn matol məmə in tətətig itəmah min, uə kəpə.’ ”

⁸ Kəni Setən təmit min Iesu mian əpəha ilis e nitəuət asoli, kəni məgətun in e nitənimtəni min rəfin, mine nepətjən rəhalah, mine natimnati təuvir agin min rəfin iətəm kəutatig lan, ⁹ kəni təməni=pən kəm Iesu məmə, “Natimnati min rəfin min əha, iəkəfinə kəm ik məmə onətərməniğ e lah, nəmə nəkasiəulən=pa kəni məfəki=pa kəm iəu.”

¹⁰ Kəni Iesu təmuhalpin rəhan nəghatjən məmə, “!Amərəkis muvən isəu, Setən! Nauəuə Rəha Uhgjn tətəni məmə, ‘Onəkotəfəki əmə kəm rəhatəmah Iərməniğ Uhgjn, kəni in əmə, onəuətol əmə rəhan nətəliğin.’ ”

¹¹ Kəni Setən təmagim məpəh Iesu, kəni nagelo min kəməhuva motasiru lan.

*Iesu təmətuəuin mətəni pətigəm nəghatjən rəha Uhgjn e nitəni Kaləli
(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)*

¹² Kəni e nian əha, kəmaskəlīm Jon Bəptais kləfən e kaləpus. Kəni nian Iesu təmətəu nəghatjən lan, kəni in təmiet muvən e taun Nasərit e nitəni Kaləli. ¹³ Kəni ko uərisig, təməpəh natigjən Nasərit, kəni miet muvən əpəha ləuahtəni e taun kəti, nərgin u Kapeniəm, iuəkir o nəhu Lek Kaləli, kəni mətatig ikin əha e nitəni asoli rəha nəuaniləuis min rəha Sepulun mine Nəptali əupən. ¹⁴ Təmuvən ikin əha məmə nəghatjən rəha iəni Aisəə otuva mol niphəriəniən lan iətəm təməni əupən məmə, ¹⁵ “Niftəni rəha nəuaniləuis rəha Sepulun, mine niftəni rəha nəuaniləuis rəha Nəptali tətəməhli e suaru tatuvən e nəhu Lek Kaləli, nəven=pən e nəhu Jotən. Inu nitəni asoli Kaləli, ima Nanihluə min. ¹⁶ Nətəmi ikin kəmotatig e nəpinəpuiən, mətəu kəmoteruh nəhəgəhəgiən asoli kəti. Kəni tinatjən, kəni nəhəgəhəgiən asoli təməsiəgəpən ilah nətəm kəmotatig e nəpinəpuiən rəha nimisiən u tətəhtərain ilah nian rəfin.”

¹⁷ Kəni mətuəuin e nian əha, Iesu təmətəni pətigəm nəghatjən rəha Uhgjn mətəni məmə, “Otəuhlin itəmah e rəhatəmah noljən tərah min, kəni mohtəliğ=pən o Uhgjn, mətəu-inu Nərməniğin Rəha Uhgjn tinatuva iuəkir.”

*Iesu təməuəin e nətəmimi kuvət məmə okotəhtəupən in
(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)*

¹⁸ Iesu təmətəliuək e nəkali nəhu Lek Kaləli, kəni meruh suah mil keiu ilau pian, Antiru mine Saimon, u nərgin kəti min u Pitə. Ilau kətuatu e net e nəhu Lek Kaləli mətəu-inu ilau iətəmimi mil rəha niuviən nəmu min. ¹⁹ Kəni təməni=pən kəm lau məmə, “Iəuva, muitəu=pa iəu, miəuva rəhak iətəmimi mil, kəni iəu iəkəkol itəlau nəkiəuva iətəmimi mil rəha niuviən nətəmimi məmə okəhuva rəhak min nətəmimi.” ²⁰ Kəni rəueiu agin, ilau kəmuəpəh rəhalau net, kəni muitəu=pən.

²¹ Kəni Iesu təməliuək muvən nəuan nəuəvetin min, kəni meruh suah mil keiu min ilau pian, nərgilau u Jemis mine Jon, nəti Səpəti mil. Kətuəharəg e niphəgnəua bot ilahal rəhalau tatə mətuəhli vivi rəhalau min net. Kəni Iesu təməuəin e lau məmə okiəuva miəuərisig lan. ²² Kəni rəueiu agin, ilau kəmuəhtul muəpəh bot mine tatə rəhalau, kəni miətəu=pən Iesu.

*Iesu tãmagætun nãtamimi kãni matol vivi nãtamimi
e nimisiãn
(Luk 6:17-19)*

²³ Kãni Iesu tãmalieuãk ikin min rãfin e nitãni Kalãli, mãtãgætun nãtamimi ãpãha e nimã min rãha nuhapuminiãn, kãni mãtãni pãtigãm nanusiãn tãuvir rãha Uhgìn kãm nãtamimi, kãni matol vivi nãtamimi nãtam kautohmis e nimisiãn rãfin, mine nãtamimi nãtam nipãtilah tãrah o nimisiãn rãfin. ²⁴ Kãni nanusiãn e Iesu tãmitãlau rãfin e profens ikin Siriã, kãni nãtamimi kãmotos nãtamimi rãfin nãtam kautohmis mãhuva o Iesu, rãhalah nimisiãn tol min lanu: nãuvein kautohmis, nãuvein nipãtilah tãtahmã, nãuvein narmin tãrah tãtatig e lah, nãuvein kautos nimisiãn rãha mãnig mãutãuit, kãni nãuvein nipãtilah nãuветin tãmimis. Mãtãu Iesu tãmol vivi ilah. ²⁵ Kãni nimãnin nãtamimi kãmohiet e ikin min rãfin. Mohiet e nitãni Kalãli, mine ikin Tekapolis, mine Jerusilãm ãpãha Jutiã, mine ikin pisin min nãuvein ãpãha Jutiã, mine ikin min nãven=pãn e nãhu Jotãn kãni ilah rãfin kãmãhuãrisig e Iesu.

5

ãpãha ilis e nitãuat, Iesu tãmagætun rãhan nãtamimi nãtam kautãhuãrisig lan

¹ Nian Iesu tãmeruh nimãnin nãtamimi nãtam kãutohtãu=pãn in, kãni in tãmuven ãpãha ilis e nitãuat, kãni mãtãharãg, kãni rãhan nãtamimi nãtam kautãhuãrisig lan, ilah kãmãhuva. ² Kãni minãtuãuin mãtãgætun ilah.

Nãtamimi nãtam kãutatig e nãuviriãn pãhriãn

Iesu tãmãni mãmã,

³ “Nãkãutatig e nãuviriãn pãhriãn nian nãutosiahu itãmah, mãutãni e nikitãmah mãmã nãutãhtul=pãn ãmã e Uhgìn. In nãuviriãn pãhriãn mãtãu-inu, itãmah nãtamimi rãha Uhgìn, kãni in tãtãrmãnig e tãmah.

⁴ Nãkotãtig e nãuviriãn pãhriãn nian nãutasãk kãni nikitãmah tãtahmã.* In nãuviriãn pãhriãn mãtãu-inu, Uhgìn otosiahu nikitãmah.

⁵ Nãkotãtig e nãuviriãn pãhriãn nian nãsotãfãri aruiãn itãmah. In nãuviriãn pãhriãn mãtãu-inu, o nian kãti Uhgìn otãfinã nãhue niftãni kãm tãmah u rãhan min.

⁶ Nãkotãtig e nãuviriãn pãhriãn nian nãkãtolkeikei pik e nikitãmah rãfin agin mãmã nãmiãgãhiãn rãhatãmah otãhruahru e nãhmti Uhgìn. In nãuviriãn pãhriãn mãtãu-inu, Uhgìn otol itãmah nãkotãhruahru.

⁷ Nãkotãtig e nãuviriãn pãhriãn nian nãkãtasãkãhruin nãtamimi. In nãuviriãn pãhriãn mãtãu-inu, Uhgìn otãsasãkãhruin itãmah.

⁸ Nãkotãtig e nãuviriãn pãhriãn nian nikitãmah tãhruahru mãuvir. In nãuviriãn pãhriãn mãtãu-inu, onãkãteruh Uhgìn.

⁹ Nãkotãtig e nãuviriãn pãhriãn nian itãmah nãtamimi rãha nãlãhuiãn nãmãlinuiãn. In nãuviriãn pãhriãn mãtãu-inu, okãuin e tãmah mãmã nenãti Uhgìn.

¹⁰ Nãkotãtig e nãuviriãn pãhriãn nian nãutol natimnati iãtãm kotãhruahru e nãhmti Uhgìn, kãni nãtamimi kãutol tãrah kãm tãmah ohni. In nãuviriãn pãhriãn mãtãu-inu, itãmah nãtamimi rãha Uhgìn, kãni in tãtãrmãnig e tãmah.

¹¹ “Nãkotãtig e nãuviriãn pãhriãn nian nãtamimi kãutol natimnati min tãrah kãm tãmah mãtãu-inu itãmah nãtamimi rãhak, inãha kãutãni rah itãmah, kãni mãutãrãkin itãmah, kãni mãuteiuã e tãmah mãutãni nãghatiãn tãrah min mãutãrãkin itãmah lan.

¹² Nãpãhriãniãn, nãtamimi kãmãutol nãliãn ãhmen min ãmã kãm iãni min ãupãn ikin iãtãm

4:23 Mat 9:35; Mak 1:39; Uãk 10:38 **4:24** Mak 6:55 **4:25** Mak 3:7-8 **5:3** Aes 57:15 * **5:4** Iesu tãsãniãn ãhruahru u ikinu mãmã iãtãmi kãti tãmãhro nãkin tahmã. Nãmã tãhro nãkin tãtahmã o nãliãn tãrah rãhan, uã kãmã tãhro nãkin tãtahmã mãtãu-inu iãtãmi kãti tãmimis, uã nãmã tãhro in nati kãti min. **5:4** Aes 61:2-3; Nãh 7:17 **5:5** Sam 37:11 **5:6** Aes 55:1-2 **5:10** 1Pitã 3:14 **5:11** 1Pitã 4:14

ilah kautol kəm təmah. Kəni otagiən pik, mətəu-inu nətəouiən asoli rəhatəmah tətətig əpah e negəu e neai.

Sol mine nəhagəhagiən

(Mak 9:50; Luk 14:34-35)

¹³ “Itəmah nəkotəhmen e sol o nətəmimi rəfin e nəhue niftəni.† Mətəu nəmə rəhan nətəhiən tinikə, otəhro muva mətəhiən min? !Təsəuvir minian o nati kəti min! Okəraki lan, kəni nətəmimi okotaliuək lan.‡

¹⁴ “Itəmah nəhagəhagiən rəha nətəmimi e nəhue niftəni. Taun iətəm kəmol əpəha ilis e nitəuət, ko təsəhluaiagiən. ¹⁵ Kəni iətəmimi kəti tikə məmə otasiəpən e lait, kəni masuəpəpim lan e bəkit. Kəpə, nian tasiəpən e lait, kəni in otəkeikei maharu-pəri ilis, ikin lait tətəharəg ikin məmə lait otasiəgəpən rəfin nīpəgnəua nimə o nətəmimi rəfin. ¹⁶ Kəni e nolian əhmen min əmə, otol rəhatəmah lait e nəmīəgəhiən rəhatəmah tasiə məmə nətəmimi okoteruh uək təuvir min iətəm itəmah nautol, kəni ilah okotəfəri nərgi tatə Uhgīn iətəm tətətig e negəu e neai.”

Lou rəha Mosis

¹⁷ Kəni Iesu tətəkeikei mətəni=pən kəm lah məmə, “Mətə nikitəmah təhti məmə iəmuva məmə iəkərəkīn Lou iətəm Uhgīn tətəfən kəm Mosis mine iəni min aupən. !Kəpə! Iəməsuvaian məmə iəkərəkīn ilah, mətəu iəmuva məmə iəkol nīpəti nəghatiən pəhriən min əha okəhuva motol nīpəhriənian. ¹⁸ Pəhriən, iətəni kəm təmah məmə nian niftəni mine neai kətəuatig, kəni Lou, in min otətətig. Kəni ko nati kəti otəsikəian lan, nati əpnəpīn in letə əkəku agin, kəni Lou otəhtul matol uək mətəuarus=pa nəghatiən min rəfin rəha Lou kəhuva motol nīpəhriənian lan. ¹⁹ Kəni, o nati əha inəha, iətəmi kəti iətəm təpəh Lou mətəgətun nətəmimi min məmə ilah min okotəpəh, nati əpnəpīn in Lou kəti ləhtəni agin, kəni okotəuīn e iətəmi əha məmə in ləhtəni agin e Narmənigiən Rəha Uhgīn. Mətəu iətəmi kəti iətəm tatol Lou min əha, mətəgətun nətəmimi lan, kəni okotəuīn e iətəmi əha məmə in ilis agin e Narmənigiən Rəha Uhgīn. ²⁰ Iətəni lanəha kəm təmah mətəu-inu, rəhatəmah nolian otəkeikei məhruahru vivi agin e nəhmti Uhgīn, tapirəkis nolian min rəha Farəsi min mine nəgətun min rəha Lou nətəm nīkilah əmə təhti məmə kotəhruahru vivi. Nəmə rəham nolian təsəhruahru viviən lanəha lan, kəni ko nəsuvenian matig ahgəl Narmənigiən Rəha Uhgīn.”

*Nəniən rəha Iesu
o nolian niəməha
(Luk 12:57-59)*

²¹ Kəni Iesu tətəni min məmə, “Itəmah nəmotətəu rəkis nəghatiən iətəm nəgətun min kəmotəni kəm kəha min rəhatəmah aupən. Ilah kəmotəni məmə, ‘Sotəhamuiən iətəmi,’ kəni ‘Iətəmimi iətəm tətəhamu iətəmi, otəkeikei məhtul e nəhmti kot mōs nalpīnian.’ ²² Mətəu iəu iətəni kəm təmah məmə,§ nəmə iətəmi kəti niəməha tatol əmə o nati kəti pian tətəmol, kəni təhruahru məmə iətəmi əha iətəm niəməha tətəmol, otəhtul e nəhmti kot. Kəni nəmə iətəmi kəti tətəni rah pian, kəni təhruahru məmə in otəhtul e nəhmti kaunsil asoli. Kəni nəmə iətəmi kəti təuiakən e iətəmi kəti, * kəni təhruahru məmə iətəmi tətəni nəghatiən əha otuvən e nigəm asoli.

5:12 2Kron 36:16; Uək 7:52 † **5:13** Sol tatol nauəniən tətəhiən vivi, kəni məsərahian. Təuvir məmə nolian rəhatah otətəsiu e nətəmimi məmə ilah kəhuva nətəmimi nətəm kotəhruahru. Mətəu tərəh okəmə nolian rəhatah tatiuvi=pən nətəmimi e nolian tərəh. ‡ **5:13** Kitah kotəhmen e nīpəti nien nian kakiəh kəni kauərin nati lan, nətəmimi kotun motətəu təuvir. Mətəu nəmə nolian rəhatah tatiuvi=pən nətəmimi e nolian tərəh, kəni kitah kotəhmen əmə nīpat e nien ko kəsolian nati kəti min lan. Təuvir əmə məmə kəraki lan. **5:14** Jon 8:12; 9:5 **5:15** Mak 4:21; Luk 8:16; 11:33 **5:16** Efəs 5:8-9; 1Pitə 2:12 **5:17** Rom 3:31 **5:18** Luk 16:17; 21:33 **5:19** Jem 2:10 **5:21** Eks 20:13; Dut 5:17 § **5:22** Iesu tətəsənian məmə Lou tərəh. Mətəu in tətəni pətigəm lou iətəm təuvir pik, kəni matek niki nətəmimi. * **5:22** Nəghatiən u “təuiakən e iətəmi kəti,” tətəghati e nəghatiən min təhmen e “Ik iərmis,” uə “Ik ialməli,” uə “Rəhm-kapə tikə,” uə “Ik nəti iərmis.” **5:22** 1Jon 3:15

²³ “Kəni o nati əha inəha, nəmə nian natuvən e oltə e Nimə Rəha Uhgın məmə onəkəfən nati kəm Uhgın, mətəu ikin əha, nıkim tınəhti pıam iətəm tatol niəməha kəm ik o nati kəti nəmol lan təsəhmenian, ²⁴ əpəh pıpım rəham nati əha, kəni muvən meruh pıam muələhu əhruahru nətəligian rəhatəlau, muəpəh nolian tıkimır, miəuva matuol kətiəh, kəni uərisig nəpanitəlig muvən məfən nati kəti rəham kəm Uhgın e oltə əpəha e Nimə Rəha Uhgın.

²⁵ “Kəni nəmə nəmol nati kəti təsəhmenian e iətəmimi kəti, kəni iətəmi u tolkeikei məmə otələs ik nəkian e kot, təuvır məmə nəkuvən uəhai əmə, nian nəsian əhanəhian e kot, kəni muələhu əhruahru pıpım nıpəgnəmtin rəhatəlau. Nəmə nəkəpəh, iətəmimi u otləfən ik e nəhlmi iətəm tətakil nəghatian, kəni iətəm tətakil nəghatian otləfən ik e nəhlmi polis, kəni polis otləfən ik e kaləpus. ²⁶ Nıpəhriəniən iətəni kəm təmah məmə, nəmə tol lanəha, ko nəsietian e kaləpus mətəuarus nəkəkeikei mətəou e məni rəfin agın o nalpiniən rəham.”

Iətəmimi iətəm tətəkləh e pətan

²⁷ Kəni İesu tətəkeikei mətəni=pən kəm lah məmə, “İtəmah nəmotətəu rəkis nəghatian u məmə, ‘İtəmah nətəm nəmotol rəkis marit, nəsotəkləhian e nıpətan pısın mın.’ ²⁸ Mətəu iəu, iəu iətəni kəm təmah məmə nian suah kəti iətəm tınol rəkis marit tateruh pətan pısın kəti matolkeikei məmə otəkləh lan, kəni in tınol rəkis təfagə tərəh e nıkin, təhmen əmə məmə in tınəkləh pəhriən lan. ²⁹ Nəmə nəhmtəm tol ik natol təfagə, kəni təuvır məmə nəkələs rəkis mərəki lan. Təməuvır məmə nıpətım nəuvetin tikə, tapirəkis agın nəmə nıpətım rəfin okəraki=pən e nigəm asoli u naunun tikə. ³⁰ Kəni nəmə nəhlməm tol ik natol təfagə, kəni təuvır məmə nəkətahtuv rəkis mərəki lan. Təməuvır məmə nıpətım nəuvetin tikə, tapirəkis agın məmə nıpətım rəfin okəraki=pən lan e nigəm asoli u naunun tikə.”†

Iətəmimi iətəm tətəpəh

rəhan pətan

(Mat 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)

³¹ Kəni İesu təməni mın məmə, “İtəmah nəmotətəu rəkis nəghatian u məmə, ‘İtəmimi iətəm otəpəh rəhan pətan, in otəkeikei məfən nauəuə kəti kəm in iətəm tətəgəgun məmə in tınəpəh.’ ³² Mətəu iəu, iəu iətəni kəm təmah məmə, nəmə iərman kəti iətəm təmol marit tatol tifos mətəpəh rəhan pətan, mətəu pətan u təsapılıən ilau suah pısın kəti, kəni rəhan iərman tatol təfagə tərəh. Kəni nəmə pətan əha tatitəu=pən suah pısın, kəni pətan əha tatol təfagə, mətəu nəmkərəpəniən rəha iərman rəhan aıpən. Kəni suah u iətəm tatit pətan əha, in mın tatol təfagə.”

Nonauvıl mın

³³ Kəni İesu təməni mın məmə, “Nəmotətəu rəkis nəghatian kəti mın iətəm nəgəgun mın kəmotəni kəm rəhatah kəha mın aıpən məmə, ‘Nəsotəgəhliən nonauvıl mın rəhatəmah iətəm nəmotos, mətəu nəkotəkeikei motol nati nak nəmotos nonauvıl lan kəm Uhgın məmə nəkotol.’ ³⁴ Mətəu iəu, iəu iətəni kəm təmah məmə, sotos əməian nonauvıl e nati kəti məmə otol rəhatəmah nəghatian təkəsik. Sotosian nonauvıl e negəu e neai mətəu inu ikin əha Uhgın tətərmənig lan, kəni nolian əha təhmen məmə nautos nonauvıl e Uhgın. ³⁵ Kəni sotosian nonauvıl e nəhue nıftəni mətəu-inu ikin əha Uhgın tətərmənig lan, kəni nolian əha təhmen məmə nautos nonauvıl e Uhgın. Kəni sotosian nonauvıl e Jerusiləm mətəu-inu ikin əha in taun rəha Uhgın, u in Kig asoli ikin, kəni nolian əha təhmen məmə nautos nonauvıl e Uhgın. ³⁶ Kəni sotosian nonauvıl e rəhn-kapə təmah, mətəu-inu rəhatəmah nəsanəniən tikə lan. Nəkotəruru nəuhlinian nəuanutəmah kətiəh əmə tuva mərəuən uə

5:23 Mak 11:25; 1Jon 4:20-21; Hos 6:6; Aes 1:10-17; 1Saml 15:22 **5:27** Eks 20:14; Dut 5:18 **5:29** Mat 18:9; Mak 9:47 † **5:30** Inu nəghatian əuhlin iətəm tətəgəgun məmə İesu tolkeikei məmə kitah okotəkeikei motol uək əskasik o nəpəhian rəhatah nolian tərəh mın. Təhmen əmə məmə kəutətahtuv rəkis nolian tərəh mın. Mətəu İesu təsolkeikeian məmə okotərəkın nıpətıtah, mətəu tolkeikei məmə kəutəliuək e nolian əhruahru, kəni molkeikei məmə nikitah kəutəhruahru. **5:30** Mat 18:8; Mak 9:43 **5:31** Dut 24:1-4; Mak 10:4 **5:33** 1Kor 7:10-11 **5:33** Lev 19:12; Nam 30:2; Dut 23:21 **5:34** Aes 66:1; Mat 23:22; Jem 5:12 **5:35** Sam 48:2; Aes 66:1

mapin. Uhgîn əmə tətarməniḡ e natimnati e nəmiəḡəhiən rəhatəmah. Kəni noliən əha təhmen məmə nautos nonauvil e Uhgîn. ³⁷ Mətəu nian rəfin onəkotəni əmə nīpəhrīniən, nati kəti min tikə. Kəni nəmə rəhatəmah nətəliḡiən e nati kəti in ‘əuəh,’ kəni nəkotəni əmə məmə, ‘əuəh.’ Kəni nəmə rəhatəmah nətəliḡiən e nati kəti in ‘kəpə,’ kəni nəkotəni əmə məmə, ‘kəpə.’ Nəḡhatiən min iətəm kotapirəkis ‘əuəh’ uə ‘kəpə,’ kautsiḡpən e Setən.”

Nalḡiniən
(Luk 6:29-30)

³⁸ Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Nəmotətəu rəkis nəḡhatiən kəti məmə, ‘Nəmə iətəmi kəti tərəkīn nəhmtəm kəti, kəni nətəmimi okotərəkīn min nəhmtin kəti. Kəni nəmə iətəmi kəti tərəkīn nəhluvm kəti, kəni nətəmimi okotərəkīn min nəhluvn kəti.’ ³⁹ Mətəu iəu, iəu iətəni kəm təmah məmə, nəsalḡiniən nərahīən iətəm iətəmimi kəti təmol kəm ik. Nəmə iətəmi kəti tahi ik mem nīkapim maru, kəni nəkəkeikei malelin=pən min nīkapim məuil pəh tem min. ⁴⁰ Kəni nəmə iətəmi kəti tələs ik nəkian e kot, kəni mətəkeikei ohnik məmə nəkəfən rəham sot əkəku kəm in məmə otol vivi rəhatəlau nərahīən, kəni nəkəkeikei məfən min rəham sot asoli. ⁴¹ Kəni nəmə soldia kəti rəha nətəm Rom tətəkeikei ohnik məmə nəkələs rəhan kətim muvən kilomitə kətiəh, mətəu ik nəkəkeikei mələs min muvən kilomitə kəti min tol keiu. ⁴² Nəmə iətəmi kəti təteasia ohnik, kəni ik nəkəkeikei məfən kəm in. Kəni nəmə iətəmi kəti tolkeikei məmə in otos rəham nati kəti muvən konu mos mitəliḡ min muva, kəni nəsəniən məmə nəkəpəh. Nəkəkeikei məfən.”

Noliən rəha nolkeikeiən tikimīr min
(Luk 6:27-28,32-36)

⁴³ Kəni Iesu təməni min məmə, “Nəmotətəu rəkis məmə, ‘Onəkotolkeikei nətəmi min u iuəkīr o təmah, kəni mətəməki e tikimīr min rəhatəmah.’ ⁴⁴ Mətəu iəu, iəu iətəni kəm təmah məmə onəkotolkeikei rəhatəmah tikimīr min, kəni motəfaki o nətəmimi min u nətəm kautol nərahīən kəm təmah, ⁴⁵ kəni noliən əha otəḡətun məmə itəmah nenəti Uhgîn rəhatəmah iətəm tətətiḡ ilis e negəu e neai. Kəni otol lanəha mətəu-inu rəhatəmah Uhgîn tatol mitiḡar tətəsiḡəḡin nətəmimi nətəm kotəuvir mine nətəmimi nətəm kotərah, kəni in mətəhli=pə nuhuən kəm nətəmimi min u nətəm rəhalah nəmiəḡəhiən təhruahru, mine nətəmimi min u nətəm rəhalah nəmiəḡəhiən təsəhruahruən.

⁴⁶ “?Nəmə nəkotolkeikei əmə nətəmimi min u nətəm kotolkeikei itəmah, kəni nikitəmah təhti məmə Uhgîn otətəou itəmah o noliən kəti iətəm təuvir? !Kəpə! !Nətəmimi min u nətəm kautos məni rəha takis, iətəm kətəni məmə nətəmimi ilah kotərah, ilah min kotolkeikei ilah min!

⁴⁷ “?Kəni nəmə nəkotos əmə itəmah min nəuvein məutəḡhati kəm lah min, mətəu təhro? ?Nikitəmah təhti məmə nautol nati kəti iətəm təuvir tapirəkis nətəmimi əpnapin? Kəpə. Nətəmimi min nətəm kəsotəhrunīən Uhgîn, ilah min kautol lanəha. ⁴⁸ Tol lanəha, itəmah nenəti Uhgîn nəkotəkeikei motol noliən iətəm in təuvir məhruahru nian rəfin, təhmen=pən əmə məmə rəhatəmah Tatə Uhgîn in tatol.”

6

Noliən min iətəm təuvir kəm Uhgîn

¹ Kəni Iesu təməni min məmə, “Sotoliən məmə nəkotol noliən təuvir min məmə nətəmimi okoteruh itəmah ohni. Nəmə nəkotol məmə nətəmimi okoteh, kəni Uhgîn əpəha e negəu e neai otəsətəouiən itəmah ohni.

Noliən iətəm təuvir
o nəfəniən kəm nanrah min

² “Tol lanəha, nəmə nəkotəfən nati kəti kəm nanrah min məmə nəkotasiru e lah, nəsotəhliən təui lan məmə nətəmimi okotəhrun. Inu təhmen e noliən rəha nəfaki eiue min. Nian ilah kotasiru e nanrah min, rəhalah noluek min kəutəni pətiḡəm e nimə

rəha nuhapuminiən mine ihluə e suaru asoli. Kautol lanəha məmə nətəmimi okotisiai ilah. Nipəhriənian iətəni kəm təmah məmə, ilah kinotos rəkis nətəouiən rəhalah, inəha nisaiən rəha nətəmimi. ³ Mətəu itəmah, nəmə nəkotəfən nati kəti kəm nanrah min məmə nəkotasiru e lah, nəkotəkeikei motol məmə nətəmimi okəsoteruhian, nati əpnapin rəhatəmah min nətəmimi. ⁴ Otol lanəha məmə nətəmimi okotəruuru rəhatəmah nolian təuvir min, kəni rəhatəmah Tatə iətəm tateruh rəhatəmah nolian təuvir min nati əpnapin nətəmimi kəsoteruhian, in otətəou itəmah o nolian min əha.”

Nolian rəha nəfakian
(Luk 11:2-4)

⁵ Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Nian nəkotəghati kəm Uhgın e nəfakian, kəni sotolian e nolian rəha nəfaki eiuə min. Nətəmimi min əha, ilah kotolkeikei məmə okotəhtul əpəha e nimə rəha nuhapuminiən, mine ihluə e suaru asoli, kəni motəfaki məmə nətəmimi okotafu motətəu ilah. Nipəhriənian iətəni kəm təmah məmə ilah kinotos rəkis nətəouiən rəhalah, inəha nisaiən rəha nətəmimi. ⁶ Mətəu nian nəkotəghati kəm Uhgın e nəfakian, nəkəhuvən əpəha e nipəgnəua nimə rəhatəmah, kəni motəhtipəsığ, kəni motəfaki kəm Uhgın iətəm tətətig ikin əha iətəm nətəmimi kəsoteruhian itəmah. Kəni rəhatəmah Tatə iətəm tateh rəhatəmah nolian oneuən min, in otətəou itəmah o rəhatəmah nolian təuvir min.

⁷ “Kəni nian nəkotəghati kəm Uhgın e nəfakian, sotoriarunion nəghatian min tepət pik u nipətin tikə, təhmen e nətəm kotəruuru Uhgın. Nikilah təhti məmə rəhalah uhgın min okotətəu ilah o nəghatian min tepət iətəm kəutəfaki mətəni. ⁸ Sotolian məmə ilah mine, mətəu-inu uərisığ nəkotətəpuəh ohni, mətəu rəhatəmah Tatə Uhgın tinəhrun rəkis nati nak iətəm nəkotolkeikei.

⁹ “Kəni tol min lanəha, nian nəkotəghati kəm Uhgın e nəfakian, kəni nəkotəfaki lanu lan:

‘Tatə rəhatiməh iətəm nətətig e negəu e neai, pəh nətəmimi kotisiai ik.

¹⁰ Pəh narmənigian rəham tuva, kəni pəh nati iətəm ik nəkolkeikei in otuva mol nipəhriənian lan u ikinu e nəhue niftəni, təhmen=pən əmə mə inko ilis e negəu e neai.

¹¹ Əfa-to nauəniən kəm timəh təhmen o nian rəueiu.

¹² Kəni alu məsalpiniən, nolian tərəh min rəhatiməh, təhmen=pən əmə məmə itiməh iəsotalpiniən motalu lan kəni məsotaskəlim əskasikiən e nikitiməh nolian tərəh min rəha nətəmimi nətəm kautol nərahian kəm timəh.

¹³ Kəni segəhanian e timəh iəkəhuvən ima nəfeifeian, məta oiəkotəkeikei motol nolian tərəh. Mətəu os rəkis itəmah e nəhlmi Setən.’

¹⁴ “Nəmə itəmah nəkotəlu e nolian tərəh min rəha nətəmimi iətəm kautol e təmah məsotaskəlim iəkisiən e nikitəmah məsotalpiniən, kəni rəhatəmah Tatə Uhgın e negəu e neai, in otalu məsalpiniən rəhatəmah nolian tərəh min. ¹⁵ Mətəu nəmə itəmah nəsotaluiən, motaskəlim iəkis e nikitəmah nolian tərəh min rəha nətəmimi iətəm kautol e təmah, motəlpin, kəni ko rəhatəmah Tatə Uhgın otəsaluiən kəni malpın nolian tərəh min rəhatəmah.”

Nolian rəha nətuakəmiən

¹⁶ Kəni Iesu təmətəni min məmə, “Nian nəkotətuakəm motəpəh nauəniən motəfaki kəm Uhgın, sotolian nəhmtitəmah təpəou təhmen=pən e nəfaki eiuə min. Ilah kautol nəhmtilah tol pişin, məmə nətəmimi okoteruh ilah məmə nəumis tinus ilah, kəni nətəmimi okotisiai ilah. Nipəhriənian iətəni kəm təmah məmə ilah kinotos rəkis nətəouiən rəhalah, inəha nisaiən rəha nətəmimi. ¹⁷ Mətəu nian nəkotətuakəm motəpəh nauəniən məutəfaki kəm Uhgın, onəkoteikuas e nəhmtitəmah, kəni motol məmə okeruh məmə nəkotəuvir. ¹⁸ Nautol lanəha məmə nətəmimi okəsoteruhian məmə nəutətuakəm

mautəpəh nauəniən mautəfaki kəm Uhgīn. Kəni rəhatəmah Tatə iətəm tateruh rəhatəmah nolien oneuən min, in otətəou itəmah o rəhatəmah nolien təuvir min.”

*Nati təuvir əpəha
e negəu e neai
(Luk 11:34-36)*

¹⁹ Kəni Iesu təmətəni min məmə, “Təsəuviriən məmə nəkotoriarun rəhatəmah natimnati təuvir min e nəhue niftəni u məmə rəhatəmah nautə otepət, mətəu-inu e nəhue niftəni u, uvni min kotəhrun noarehreiən, kəni namrəiən təhrun nərəkiniən natimnati min əha, kəni nakləh min kotəhrun nəhapuiən nimə məhuvən imə motakləh e rəhatəmah natimnati. ²⁰ Mətəu təuvir məmə nəkotoriarun rəhatəmah natimnati təuvir min əpəha e negəu e neai. İkin əha uvni min kəsotoarehreiən, kəni namrəiən ko təsərəkiniən natimnati min əha, kəni nakləh min ko kəsotakləhiən lan. ²¹ Nəukəti nətəligiən u məmə onəsotaluiən lan məmə, ikin pəhruvən rəhatəmah natimnati təuvir min kəutəməhli ikin, mətəu nian rəfin nikitəmah otəkeikei mətəhti natimnati min əha ikin əha.

²² “Nəhmtəm in təhmen e lait iətəm tətəfinə nəhagəhagiən kəm nīpətīm. Nəmə nəhmtəm mil kuəuvir, təhmen əmə məmə nīpətīm təriauəh e nəhagəhagiən. ²³ Mətəu nəmə nəhmtəm mil kuərah, təhmen əmə məmə nīpətīm in təriauəh e napinəpuian. !Kəni nəmə nəhagəhagiən e nīpətīm in napinəpuian əmə, təhmen əmə məmə ik nətətig e napinəpuian asoli agin!*

²⁴ “İətəmimi tikə iətəm təhrun nuvaiən in slef rəha iətəmi asoli keiu. Nəmə in tətəlkut məmə otol lanəha, kəni otolkeikei kəti mol nəuiən, kəni məməki e kəti məsolien nəuiən. Ko nəsolien slef rəha Uhgīn mine məni e nian kətiəh əmə.”

*Təsəuviriən məmə
nəkotətəlig pik
(Luk 12:22-31)*

²⁵ Kəni Iesu təməni məmə, “Kəni o natimnati min əha, iəu iətəni kəm təmah məmə, təsəuviriən məmə nəkotətəlig pik e rəhatəmah nəmiəgəhiən məmə onəkotun nak, kəni motəmnim nak. Kəni təsəuviriən məmə nəkotətəlig pik e nīpətītəmah məmə onəkotos iə rəhatəmah napən. ?Nəukəti nəmiəgəhiən rəhatəmah tətəmiəgəh əmə e nauəniən, uə kəpə? Kəpə. ?Kəni nati nak in nati asoli o nīpətītəmah? ?Napən, uə kəpə? Kəpə. ²⁶ Oteruh-to mənig min iətəm kəutiuvig məutan. İlah kəsotasumiən, kəni məsotəuləkiən, kəni ilah kəsotələhu viviən nauəniən e nīpəgnəua nimə, mətəu Tatə rəhatəmah e negəu e neai, in tətəfən nauəniən kəm lah. ?Kəni e nəhmtin, nikitəmah təhti məmə in tolkeikei pik itəmah tapirəkis mənig min? !Əuəh! ²⁷ ?Nikitəmah təhti məmə rəhatəmah nətəlig pikien təhrun nolien rəhatəmah nəmiəgəhiən tətəməh? !Kəpə! Nolien rəha nətəlig pikien təsəfinəiən auə kətiəh min e rəhatəmah nəmiəgəhiən.

²⁸ “?Kəni təhro nikitəmah tətəhti pik napən onəkəhuvən lan? Nikitəmah təhti-to nəugi nigī min iətəm kauteviə əpnəpin əmə. İlah kəsotol pikien uək o nəhliən rəhalah napən.

²⁹ Mətəu iəkəni kəm təmah məmə aupən Kig Solomən, in iətəmimi rəhan nautə tepət, kəni rəhan napən iətəm tatuvən lan, ilah kotəuvir motəpirəkis. Mətəu nəugi nigī əpnəpin min kotəuvir tapirəkis agin rəhan napən. ³⁰ Uhgīn təmol nimanuvehli əpnəpin əmə təuvir pik e nəugi nigī min əha. Mətəu nimanuvehli əha in rəha nian kətiəh əmə, kəni oləuig kuvan e nigəm. ?Kəni nəmə Uhgīn tatol vivi nimanuvehli əha, kəni nikitəmah təhti məmə Uhgīn otəfinə napən iətəm nəkotəkeikei məhuvən lan? !Əuəh! In otol lanəha. !Ei, rəhatəmah nəhatətəiən in təkəku agin!

³¹ “Tol lanəha, təsəuviriən məmə itəmah nəkotətəlig pik məmə, ‘?İəkotun nak?’ uə ‘?İəkotəmnim nak?’ uə ‘?İəkotos iə napən məhuvən lan?’ ³² Sotətəlig pikien. Nətəmimi

6:19 Jem 5:1-3 **6:20** Mat 19:21; Luk 18:22 * **6:23** Nīpətīn kəti rəha “nəhmtəm mil kuəuvir” tənī məmə, ik iətəmi kəti iətəm nikim tagiən o nasiruiən e nətəmimi e rəham məni. Kəni nīpətīn kəti min rəha “nəhmtəm mil kuərah” tənī məmə, ik iəvərəs kəti. **6:25** Fil 4:6; 1Tim 6:6-8; 1Pitə 5:7 **6:26** Mat 10:29-31; Luk 12:6-7 **6:29** 1King 10:4-7; 2Kron 9:3-6

nətəm kotəruru Uhgın, ilah kautətəlig pik e natimnati iətəm tol lanəha. Mətəu itəmah nenəti Uhgın min, kəni rəhatəmah Tatə əpəha e negəu e neai, in təhrun məmə nəkotəkeikei motos natimnati min əha. ³³ Mətəu pəh onəkotol Narməniğin Rəha Uhgın, mine nəmiəgəhiən əhruahru iətəm Uhgın tolkeikei, ilau okuəhtul aupən e nəmiəgəhiən rəhatəmah. Nian nəkotol lanəha, kəni Uhgın otəfinə min natimnati min əha kəm təmah o natığın. ³⁴ Tol lanəha, təsəuviriən məmə nəkotətəlig pik e natimnati iətəm onəkotəkeikei motos olauig, mətəu-inu natimnati min rəha olauig, ilah rəha olauig. Nərahien rəha nian kətiəh, in tinəhmen rəkis rəha nian kətiəh.

7

Sotakiliən noliən rəha iətəmi kəti min (Luk 6:37-38,41-42)

¹ Nəmə nəutakil rah nətəmimi, kəni Uhgın otələhu nəghatiən rəha nalpiniən rəhatəmah. ² Tol lanəha mətəu-inu, nəghatiən əskasik iətəm nəutəni məmə iətəmi kəti in iətəmi tərəh, kəni Uhgın otitəu=pən əmə o nəniən rəhatəmah noliən tərəh min. Nəmə nəkotakil iətəmimi e noliən iətəm təhruahru, kəni Uhgın otakil itəmah e noliən iətəm təhruahru. Mətəu nəmə nəkotakil rah nətəmimi e noliən əskasik, kəni Uhgın otakil itəmah e noliən əhmen min əmə. ³ ?Təhro nəutəni nipiəpisi nig iətəm tətətig e nəhmti piatəmah min, mətəu itəmah nəsoteruhien nig asoli iətəm tətətig e nəhmtitəmah? ⁴ ?Kəni təhro nəutəni məmə, ‘Ei piak, pəh iəkos rəkis nipiəpisi nig e nəhmtəm,’ mətəu nəsoteruhien nig asoli e nəhmtitəmah? ⁵ !Itəmah nəfaki eiuə min! Otaupən, motos rəkis nig asoli e nəhmtitəmah, kəni nəkotəhrun neruh vivien noh rəkisien nipiəpisi nig iətəm tətətig e nəhmti piatəmah min.

⁶ “Sotəfəniən natimnati rəha Uhgın kəm kuri min, kəni sotəraki-pəniən natimnati təuvir min kəm pikəh min. * Okəmə nəkotol lanəha, kəni pikəh min okotaliuək lan kəni motəlali motus itəmah.”

Noliən əhruahru o nətapuəhiən e nati kəti o Uhgın (Luk 11:9-13; 6:31)

⁷ Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Iəkəni kəm təmah məmə, otətapuəh=pən kəm Uhgın o natimnati, kəni in otəfinə kəm təmah. Kəni otəsəl lan kəni onəkoteruh. Kəni otəhti-əhti doə, kəni doə oterəh o təmah. ⁸ Iəkəni lanu mətəu-inu nətəmimi rəfin nətəm kəutətapuəh, ilah okotos. Kəni nətəmimi min u nətəm kəutəsəl, ilah okoteruh. Kəni nətəmimi min u kəutəhti-əhti doə, kəni doə oterəh o lah.

⁹ “?Itəmah pəh, nian nətən tətəpuəh o piret, mətəu in tətəfən kəpiel? !Kəpə! ¹⁰ ?Uə, nian in tətəpuəh e nəmu, mətəu in tətəfən sineik? !Kəpə! ¹¹ Nati əpnəpin itəmah nətəmimi nəkotərəh, mətəu nəutəfən natimnati təuvir min kəm nenətitəmah min. !Mətəu Tatə Uhgın e negəu e neai, noliən rəhan in təuvir pik mapirəkis agin noliən rəhatəmah, kəni nipiəhriənien, in otəfən natimnati təuvir min kəm nətəmimi min u ilah kəutətapuəh ohni!

¹² “Kəni tol lanəha, otol təuvir kəm nətəmimi rəfin e noliən min rəfin iətəm nəkotolkeikei məmə nətəmimi okotol kəm təmah. Inu nipiəti Lou iətəm Uhgın təməfən kəm Mosis, mine nəukəti nəghatiən iətəm təməfən kəm iəni min aupən.”

Suaru keiu (Luk 13:24)

6:32 Mat 6:8 **6:33** 1King 3:11-14; Sam 37:4,25; Rom 14:17 **7:1** Rom 2:1; 1Kor 4:5; Jem 4:11-12 **7:2** Mak 4:24 * **7:6** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “sotəraki-pəniən rəhatəmah perəl kəm pikəh min.” Perəl u, in kəpiel kəti iətəm nəhmtin tiəkis. Təmsipən e niki kəuvin kəti. Kəmə təhro, “kuri” mine “pikəh” kətuəpsen=pən nətəm kotərəh. **7:7** Mak 11:24; Jon 14:13; 15:7; 16:23-24 **7:8** Jon 15:7; Jem 4:3; 1Jon 3:22 **7:11** Jem 1:17 **7:12** Mat 22:39-40; Luk 6:31; Rom 13:8-10

¹³ Iesu tāmāni mīn māmā, “Itāmāh onəkotəkēikei mēhuvən=pən e ket iətəm təkəku, mətəu-inu ket iətəm iahgin mīne suaru iətəm tīmātīg əmə tātuvən o nərəkiniən, kəni nətəmimi tēpət kautəhuvən=pən e ket əha. ¹⁴ Mətəu ket iətəm təkəku, mīne suaru iətəm tiəkis tātuvən o nəmiəgəhiən, kəni nətəmimi nəuan nəuvein əmə okoteruh kəni motohtəu=pən.”

*Nīgi ilau nəuan
(Luk 6:43-44)*

¹⁵ Kəni Iesu tāmāni māmā, “Autətəu vivi itāmāh o iəni eiua mīn. Ilah kəutəhuva mətəghati mātīg e nolien əpəou təhmen e sipsip, mətəu əpəha imə e nīkilah, ilah kotəhmen e kuri arpīn. ¹⁶ Kəni e nəmiəgəhiən rəhalah, nəkoteruh nəuan, kəni nəkotəhrun nak tətātīg e nīkilah. Nətəmimi ko kəsəhuvənien motəhli nəua krep e nīləuis arfu, uə nəua fik e təliluə. ¹⁷ Tol mīn lanu, nīgi iətəm təuvir tətəuə e nəuan iətəm təuvir, mətəu nīgi iətəm tərāh tətəuə e nəuan iətəm tərāh. ¹⁸ Kəni nīgi iətəm təuvir ko təsəuəien e nəuan iətəm tərāh, kəni nīgi iətəm tərāh, ko təsəuəien e nəuan iətəm təuvir. ¹⁹ Nīgi mīn rəfin iətəm kəsotəuəien e nəualah iətəm təuvir, okətei rəkis ilah, kəraki=pən e lah e nīgəm. ²⁰ Tol lanəha, e nəmiəgəhiən rəha iəni eiua mīn əha, onəkoteruh nəua lah, kəni nəkotəhrun nak tətātīg e nīkilah.

²¹ “Səniəmə nətəmimi rəfin nətəm kəutəuīn lak mətəni māmā, ‘Iərməniğ, Iərməniğ,’ nətəm ilah kotəhrun nuvəniən motatīg ahgəl Narməniğien Rəha Uhgīn, mətəu ilah mīn əmə u, nətəm kautol nəuia rəhak Tatə iətəm tətātīg e negəu e neai. ²² E nian Uhgīn otakil nətəmimi rəfin, nətəmimi tēpət okotəni=pən kəm in māmā, ‘!Iərməniğ, Iərməniğ! ?Təhro? ?Nəkəhrun uə kəpə māmā, itimah iəmautəni pətīgəm nəghatiən rəham iətəm nəməfa kəm timah, kəni motəhgi pətīgəm narmin tərāh mīn e nərgəm, kəni mautol natimnati apispis mīn e nərgəm?’ ²³ Kəni oiəkəni=pən əhruahru kəm lah māmā, ‘Aupən iəkəruru, kəni rəueiu mīn iəkəruru itāmāh. Itāmāh səniəmə rəhak mīn nətəmimi. !Əhuvən isəu ohniəu, itāmāh nətəm nautol nolien tərāh!’ ”

*Iətəmimi keiu kəmuol nimə
(Mak 1:22; Luk 6:47-49)*

²⁴ Kəni Iesu təmol naunun e rəhan nəghatiən māmā, “Nəmə itāmāh u nətəm nəmotətəu nəghatiən mīn u rəhak mautol, kəni onəkotəhmen e iətəmimi iətəm teinatīg, təmuvləkin rəhan nimə təkəsik, mel pos mīn kəuteiuaiu mēhuvən isəu məğərain tiəkis.† ²⁵ Kəni nuhuən təməfuv, kəni naruəh taiu, kəni nīmətəgi asoli talifu moh nimə. Mətəu nimə təsəmeien mətəu-inu təmuvləkin rəhan nimə təkəsik. ²⁶ Nəmə itāmāh u nətəm nəmotətəu nəghatiən mīn u rəhak kəni məsotolien, kəni onəkotəhmen e iətəmimi iətəm təsətəlig vivien e nolien natimnati, kəni in ialməli, təməselien rəhan pos mīn kəhuvən əpəha isəu, maharu rəkis əmə əpə ilis, kəni rəhan nimə təsəkəsikiən.‡ ²⁷ Kəni nuhuən təməfuv, kəni naruəh taiu, kəni nīmətəgi asoli talifu moh nimə. Kəni nimə təməmei. E nian təməmei, kəni mərah ağin.”

Nəghatiən rəha Iesu, nəsanəniən tətātīg lan

²⁸ Kəni nian Iesu təmol naunun e nəghatiən rəhan, kəni nətəmimi narmilah təmiuvig pik ohni, ²⁹ mətəu-inu nian tətəgətun, səniəmə təhmen e rəhalah nəgətun mīn rəha Lou, mətəu rəhan nəghatiən təfigəm, nepətiən əha ikin.

7:15 Mat 24:24; Uək 20:29; 2Pitə 2:1 **7:16** Kəl 5:19-22; Jem 3:12 **7:19** Mat 3:10; Luk 3:9; Jon 15:6 **7:20** Mat 12:33 **7:21** Luk 6:46; Jem 1:25 **7:23** Luk 13:25-27; Sam 6:8; 2Tim 2:19 † **7:24** Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni māmā, “in təmuvləkin=pən nəukəti rəhan nimə e kəpiel.” E nian əha ilah kəmautol rəhalah nimə mīn e kəpiel, mīne nəukəti nimə okəkēikei kol təkəsik e kəpiel. Nəmə kəsotolien lanəha, nimə təsəkəsikiən kəni təhrun nəmeien. ‡ **7:26** Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni māmā, “in təmuvləkin=pən nəukəti rəhan nimə e nīpəkil əmə.” **7:29** Mak 1:22; Luk 4:32

8

Iesu tæmol vivi iætæmi kæti tæmos nimisiæn u leprosi
(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

¹ Nian Iesu tæmeiuaiu=pa e nitæuæt, nætæmimi tepæt kæmohtæu=pæn. ² Kæni suah kæti nimisiæn u leprosi * tæmol tæmuva ohni, masiæulin=pæn o Iesu, kæni mæni mæmæ, “Iærmænig, næmæ nækolkeikei, kæni nækæhrun nol viviæn iæu kæni mafæl rækis namikmikian lak.”

³ Kæni Iesu tæmuahru e næhlmin mælæhu=pæn lan, mæni mæmæ, “Ðuæh. Iækolkeikei. ! Ðuvir-tæ!” Kæni ræueiu agin min, nimisiæn u leprosi tæmikæ lan. ⁴ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm in mæmæ, “Sæni pætigæmian natimnati min u kæm nætæmimi, mætæu uvæn æmæ meruh pris kæti pæh in teruh mæmæ nipætîm tinæuvir lankonu lan, kæni æfæn kæm in nati u iætæm Lou ræha Mosis tæmæni o iætæmi kæti iætæm ræhan leprosi tinikæ, kæni nætæmimi okotæhrun mæmæ nipæhræniæn ninæuvir, kæni ræham namikmikian tinikæ.”

Næhatætæiæn ræha iætæmi asoli kæti ræha soldia min
(Luk 7:1-10)

⁵ Kæni Iesu tæmuvæn miet pætigæm æpæha e taun Kapeniæm, kæni iætæmi asoli kæti ræha soldia min ræha nætæm Rom tæmuva meruh Iesu, kæni mætasæk=pæn ohni mætæni mæmæ, ⁶ “Iærmænig, ræhak ioluæk tatimis, kæni mætæpili æpæha e nimæ ræhak, nipætîm ræfin tæmimis, kæni tætætæu tærah pik.” ⁷ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm in mæmæ, “Oiakuvnæ mol in tæuvir min.”

⁸ Kæni iætæmi asoli ræha soldia min tæmæni=pæn kæm in mæmæ, “Iærmænig, iæu iætæmi kæti iætæm iæsæhruahruian, kæni iæsæhmenian mæmæ ik onækuva e ræhak nipægnæua nimæ. Ðni æmæ næghatien kæti, kæni iækæhrun mæmæ in otætæu tæuvir min. ⁹ Iækæhrun mæmæ ik natos narmænigian mæmæ nimisiæn otækeikei mol næuiam. Iækæhrun mætæu-inu iæu min, ræhak nætæmi asoli min kæutarmænig lak, kæni iatol næuialah. Kæni soldia min næuvein æha ikin nætæm iæu iætarmænig e lah. Næmæ iækæni kæm kæti mæmæ, ‘Uvæn,’ kæni tuvæn. Kæni næmæ iækæni kæm kæti mæmæ, ‘Va,’ kæni tuva. Kæni næmæ iækæni kæm ræhak slef mæmæ, ‘Ol nati u,’ kæni tol nati æha.”

¹⁰ Nian Iesu tæmætæu næghatien æha, kæni narmin tæmiuvig pik ohni, mætæu-inu nati æpnæpin sæniæmæ in iætæm Isrel, mætæu ræhan næhatætæiæn tæskasik e Uhgîn. Kæni tæmæni=pæn kæm nætæmimi nætæm kautæhuærisig lan mæmæ, “Nipæhræniæn iætæni kæm tæmah mæmæ, iætæmi u sæniæmæ iætæm Isrel, mætæu in ræhan næhatætæiæn e Uhgîn in tæskasik. Kæni nati æpnæpin næuanilæuis min ræha Isrel, mætæu iæsehian ilah kæti iætæm ræhan næhatætæiæn tæskasik tæhmen=pæn lan. ¹¹ Iætæni kæm tæmah mæmæ nætæmimi tepæt okotsipæn e nikalin min ræfin ræha næhue niftæni, mæhuva motauæn kætiah e tepil ilah Epraham, mine Aisæk, mine Jekæp æpæha e narmænigian æpæha e negæu e neai. ¹² Mætæu itæmah næuanilæuis ræha Isrel tepæt nætæm Uhgîn tæmaupæn mitæpin itæmah mæmæ in otarmænig e tæmah, in otæraki=pæn e tæmah ihluæ e napinæpuiæn, kæni ikin æha, nætæmimi okotasæk kæni motætæu tærah, kæni mautigæt-ærain næhluvlah min.”

¹³ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm iætæmi asoli ræha soldia min mæmæ, “Atuvæn. Ræham ioluæk otæuvir tol æmæ mæmæ inu mine næmæhatætæ mæmæ Uhgîn otol lanko.” Kæni e nian æhruahru æha, nipæti ioluæk ræha iætæmi asoli ræha soldia min tæmuva mæuvir min.

Iesu tæmol nimisiæn tepæt kotæuvir min
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

* **8:2** E Nauæuæ Ræha Uhgîn, næghatien u “leprosi” tætgæhati e nimisiæn pisin pisin min ræha nilositæmi. Nimisiæn min u tæterækin nilositæmi, kæni Lou ræha Mosis tætæni mæmæ iætæmi kæti iætæm tæmos nimisiæn lanæha, in tamikmik e næhmti Uhgîn. Afin Lev 13-14. **8:4** Lev 14:1-32; Mat 9:30; Luk 17:14 **8:11** Luk 13:29 **8:12** Mat 22:13; 25:30; Luk 13:28

¹⁴ Kəni təmuvən e nimə rəha Pitə, kəni muvən imə meruh uhu Pitə tətətpu ətpu mətapili. ¹⁵ Kəni təmuahru e nəhlmin mek nəhlmi pətauəhli u, kəni nətəpu ətpuiən tikə rəkis lan magim, kəni təhtul. Kəni minatol nauəniən nig Iesu.

¹⁶ Tinapinəpu mitigar tinatiuvig, nətəmimi kəmos nətəmimi tepət nətəm narmın tərəh tətətig e lah məhuva o Iesu, kəni Iesu təməhgi pətigəm narmın tərəh min e nəghatien əmə rəhan, kəni mol vivi nətəmimi rəfin nətəm kautohmis. ¹⁷ Natimnati min əha təmol lanəha məmə otol nəghatien rəha iəni Aiseə tuva mol nipəhriənien lan, iətəm təməni aupən ikin məmə,
“In təmos rəkis nimisiən min rəhatah,
kəni mol nipətətah min u kəutahmə, kotəuvir.”

*Iətəmimi keiu kəmuəkeikei məmə okiauərisig e Iesu
(Luk 9:57-62)*

¹⁸ Kəni nian Iesu təməsal=pən meruh nimənin nətəmimi kautəhuərisig məhuva mohtəlau lan, kəni təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə okəhuvən e nikali lek e nitəni=pən. ¹⁹ Kəni iəgətn kəti rəha Lou təmuva məni=pən kəm in məmə, “Iəgətn. Onəkuvən=pən iə ikin, iəkiteu=pən ik.”

²⁰ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Kuri rarpin min, rəhalah nipəg tatig məmə okotapili ikin. Kəni mənig min, nimaalah tatig məmə okotapili ikin. Mətəu iəu Nəti Iətəmimi, † nimə rəhak tikə o napiliən.”

²¹ Kəni iətəmimi kəti min rəha Iesu təmuva məni=pən kəm in məmə, “Iərməniig. Oiəkiteu=pən ik mətəu, pəh iəkuvən pipim mitənim rəhak tata.”

²² Mətəu Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Itəu=pa iəu. Nətəmimi nətəm kəsotolien nəuia Uhgın, təhmen əmə məmə ilah kinohmis rəkis e nikilah. Pəh ilah okəhuvən mohtənim rəhalah nətəmimi nətəm kəmohtis.”

*Iesu təməniəhu nimətagi asoli
e nəhu Lek Kaləli
(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)*

²³ Kəni Iesu təmuvən e bot, kəni rəhan min nətəmimi kəhuvən ilah min. ²⁴ Kəni təsuvəhiən, nimətagi asoli kəti təhtul kəni minol peau-peau asoli min e lek, kəni nəhu tətəri=pən e bot, iuəkir əmə bot tətəmnim, mətəu Iesu tətəpili. ²⁵ Kəni kəməhuvən motəhgi-pəri Iesu motəni=pən məmə, “! Iərməniig! ! Osmiəgəh itah! ! Otəsuvəhiən kotəmnim!”

²⁶ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Təhro nəutəgin pik? Rəhatəmah nəhatətəien təkəku agin.” Kəni təməhtul məniəhu nimətagi mine peau-peau asoli min. Kəni nimətagi təmeiuaiu, kəni mol nəməlinuiən asoli. ²⁷ Kəni nətəmimi rəha Iesu narmilah təmiuvig pik mautəni məmə, “!Ei! ?Iətəmimi nak u? Nati əpnəpin nimətagi mine nəhu, mətəu ilau kəmuol nəuiən.”

*Iesu təməhgi pətigəm narmın
tərəh e iətəmimi keiu
(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)*

²⁸ Kəni nian Iesu təmuva miet=pa e nitəni=pən e lek, ikin Katara, kəni iətəmimi keiu narmın tərəh min kəutatig e lau kəmiaiet pətigəm=pa məmə okueruh Iesu. Ilau kəmasipən e nipəg kəpiel min, ikin katitənim nətəmimi ikin. Ilau kuəsanən matuoh nətəmimi, kəni nətəmimi kəutəgin e nuvən-pəniən ikin. ²⁹ Kəni əmeiko narmın tərəh min u kəutatig e lau kəmotagət əfəməh motəni məmə, “!Ik Nəti Uhgın! ?Nəmuva məmə nəkəhro itimah? ?Nəmuva məmə nəkol uəhai əmə nalpiniən kəm timah iətəm təsol əhanəhiən nian əhruahru rəhan?”

8:17 Aes 53:4 † **8:20** Nian Iesu təməni nərgin u “Nəti Iətəmimi,” tətəghati aru lan. Nərgin u təmiet e Nauəuə rəha Daniel mine nauəuə pisin pisin min e Oltestimin. Kəni nipətin təni məmə iətəmi kəti iətəm təmsipən e Uhgın kəni matos nepətiən rəha Uhgın. **8:20** 2Kor 8:9 **8:24** Sam 4:8 **8:26** Mat 14:31; Sam 89:9 **8:29** Mak 1:24; Luk 4:41

³⁰ Iuækir əmə o lah, pikəh mīn tepət əha ikin kəutauən, ³¹ kəni narmin tərəh mīn kotasək=pən o Iesu motəni məmə, “Nəmə nəkəhgi pətīgəm itimah, ahli=pən itimah iəkəhuvən e pikəh mīn əha.”

³² Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Əhuvən.” Kəni narmin tərəh mīn kəmohiet e lau, motaiu məhuvən e pikəh mīn. Kəni pikəh mīn ilah rəfin kəmotaiu məuteiuaiu e nīpatu, kəni motiuvig=pən e nəhu motamnīm. ³³ Kəni nətəmimi nətəm kəutaugin pikəh mīn, kəmotagim məhuvən e taun motəni pətīgəm natimnati rəfin, mīne natimnati iətəm Iesu təmol e suah mil u narmin tərəh mīn kəutatig e lau. ³⁴ Kəni əmeiko nətəmimi rəfin rəha taun kəməhuva məmə okotafu Iesu. Kəni nian kəmoteruh in, kəni kəməutəkeikei əskasik kəm in məmə otəkeikei miet əha ikin əha.

9

*Iesu təmol vivi
iətəm nīpətīn təmimīs*

(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

¹ Kəni Iesu təmuven e bot muven e nītəni=pən e lek, kəni miet pətīgəm iman ikin, e taun Kapeniəm. ² Kəni nətəmimi nəuvein kəmotələs iətəmimi kəti məhuva ohni. Nīpətīn nəuvetīn təmimīs, kəni tətəpīli e rəhan nīmahan. Kəni nian Iesu təmeruh rəhalah nəhatətəiən, kəni təməni=pən kəm iətəmimi əha məmə, “Nətik, səginian. Rəham nolian tərəh mīn iəmos rəkis rəkis.”

³ Kəni nian kəmotətəu nəghatīən əha, nəgətun mīn nəuvein rəha Lou kotəni=pən kəm lah mīn məmə, “Nəghatīən əha tərəh. Suah kəha tətəghati təhmen məmə in Uhgīn.”

⁴ Mətəu Iesu təhrun nətəligiən rəhalah kəni təməni=pən kəm lah məmə, “?Təhro itəmah nəutos nətəligiən iətəm tərəh mīn lanu lan? ⁵ ?In pəhruvən tīmətīg məmə oiəkəni, məmə, ‘Təmafəl rəkis rəham nolian tərəh mīn,’ uə ‘Əhtul maliuək?’ ⁶ Kəni rəueiu iəkol nati kəti məmə nəkotəhrun məmə Nəti iətəmimi tatos nepətīən ikinu e nəhue niftəni məmə otafəl rəkis təfagə tərəh mīn.” Kəni in təməni=pən kəm suah kəha tatimīs məmə, “Əhtul mos rəham nīmahan maliuək matuvən lahuənu.” ⁷ Kəni suah u tatimīs təməhtul maliuək matuvən lahuənu. ⁸ Kəni nian nīmənin nətəmimi kəmotafu nati əha, kəni kəmotəgin, kəni motəni-vivi nərgi Uhgīn iətəm təməfən nepətīən kəm iətəmimi məmə otol lanəha.

Iesu təmauīn e Matiu

(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

⁹ Kəni Iesu təmaliuək muven nəuvetīn mīn, mafu suah kəti, nərgin u Matiu. In iətəmimi iətəm tatos məni rəha takis, kəni tətəharəg ikin kətətəou=pən takis ikin. Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Uərisig lak, muva iətəmimi rəhak.” Kəni in təməhtul muərisig e Iesu.

¹⁰ Kəni Iesu təmuven mətauən e nīmə rəha Matiu, kəni nətəmimi tepət rəha nosiən məni rəha takis kəməhuva, kəni nətəmimi tepət nətəm kəutol təfagə tərəh* kəməhuva, kəni ilah kəməhuva motəharəg mətauən ilah Iesu mīne rəhan mīn nətəmimi. ¹¹ Kəni nian Farəsi mīn kəmotafu nati əha, kəni kəmotəni=pən kəm nətəmimi rəha Iesu məmə, “?Təhro rəhatəmah iəgətun tətəuən pəti ilah nətəm kəutos məni rəha takis mīne nətəm kəutol təfagə?”

¹² Mətəu Iesu təmətəu rəhalah nəghatīən kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Iətəmimi iətəm təsīmisiən təsuvəniən o toktə. Mətəu iətəmi u iətəm tatimīs, in otəkeikei muven o toktə. ¹³ Əhuvən moteruh-to kəni motətəlig əhruahru lan məmə nīpəti nəghatīən u iətəm Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə,

9:1 Mat 4:13 **9:4** Luk 9:47; Jon 2:25 **9:6** Jon 17:2 * **9:10** Farəsi mīn, ilah kəmautohtəu=pən vivi agin Lou rəfin iətəm Uhgīn təməfən kəm Mosis məmə Mosis otəfən kəm nətəm Isrel. Kəni ilah kəautohtəu=pən vivi mīn nəghatīən mīn iətəm kəmotəpən e Lou rəha Mosis, mətəu nətəmimi əmə kəmotol, səniəmə Lou əhruahru mīn rəha Uhgīn. Kəni Farəsi mīn, kəutəni məmə nətəmimi rəfin nətəm kəsotohtəu-pəniən lou əlkələh mīn əha, ilah nol təfagə. **9:11** Luk 15:2

‘Nati kəti tatol nīkik tətəgiən, inu məmə onəkotasəkəhruin nətəmimi, mətəu səniəmə rəhatəmāh sakrifais mīn iətəm nautol mətəfā kəm iəu iətəm tatol nīkik tətəgiən.’† Iətəni tol lanu lan mətəu iəu iəməsuvaiən məmə iəkauin e nətəmimi mīn u kotəni məmə kīnotəhruahru rəkis. Mətəu iəmuva məmə iəkauin e nətəmimi mīn u kotəhruin əmə məmə ilah kautol nolien tərāh mīn.”

Nolian rəha nəpəhian nauəniən o Uhgīn
(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

¹⁴ Kəni nətəmimi rəha Jon Bəptais kəməhuva moteruh Iesu motəni=pən kəm in məmə, “Eruh-to. Itimāh iəutətuakəm mətəpəh nauəniən mətəfāki kəm Uhgīn, kəni Farəsi mīn, ilah mīn kautol lanəha. ?Mətəu təhro rəham nətəmimi kəsotolien lanəha?”

¹⁵ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Nian nətəmimi kautol marit rəha suah kəti, kəni in tətān e nauəniən rəhan ilah in mīn nəuvein, nīkitəmāh təhti məmə in mīn nəuvein okotasək? !Kəpə! Mətəu nian əha ikīn iətəm tətūva məmə nətəmimi okotələs rəkis iətəmimi iətəmi katol nauəniən rəhan. Kəni e nian əha, in mīn nəuvein kotəhruin nəpəhian nauəniən.

¹⁶ “Kəni iətəmimi kəti tikə məmə otos nəuveit napən vi kəti, kəni məhli-ərain=pən e napən əmnəmit rəhan iətəm təməhapu, mətəu-inu nəmə tol lanəha, kəni nəuveit napən vi təhruin nauvinian məhapuiən napən əmnəmit, kəni ikīn təməhapu ikīn aupən təhruin nuvaiən mol iahgin pik agin.

¹⁷ “Kəni iətəmimi kəti tikə məmə otos wain iətəm kəmōl vi, kəni miuvi=pən e pətəl əuas u təkāsik iətəm kəmōl e nilosi nəni. Nəmə tol lanu lan, kəni nahgi wain otahlifu, kəni pətəl otəhapu, kəni wain otəuvəregin, kəni pətəl otərah.‡ Mətəu wain kəmōl vi okəkeikei kiuvi=pən e pətəl iətəm kəmōl timətətīg, kəni wain mīne pətəl kətuəməhli vivi.”§

Pətauəhli kəti iətəm tatimis mīne pətəkəku kəti
iətəm tənimis

(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

¹⁸ Nian Iesu tətəni=pən natimnati mīn əha kəm lah, iətəmi asoli kəti tuva masiəulin=pən nəulin o Iesu məmə, “Nətik pətəkəku tənimis rəueiu əmə. Mətəu va, mələhu=pən nəhlməm lan, kəni otəmiəgəh mīn.” ¹⁹ Kəni Iesu təməhtul mīne rəhan mīn nətəmimi, məhuərisig e suah u məhuvən.

²⁰ Kəni əmeiko pətān kəti əha ikīn iətəm tatos nīmisiən rəhalah nīpətān nian rəfin əmə, mīnos nu tueləf.* Kəni pətān əha təmsipən e nəmtāh Iesu ikīn, kəni meapən mek nīfifi napən rəhan, ²¹ təmōl lanəha mətəu-inu tətəni aru əmə kəm in məmə, “Nəmə iəkək əmə nīfifi napən rəhan, kəni rəhak nīmisiən otol naunun.”

²² Kəni Iesu təmeirair meruh pətān əha, kəni məni=pən kəm in məmə, “Nətik pətān, səginian. E rəham nəhatətəiən lak, nīnuva mīnəuvir.” Kəni e nian əha, rəhan nīmisiən təmikə.

²³ Kəni nian Iesu təmuva miet pətīgəm=pa e nīmə rəha iətəmi asoli əha, kəni təmuven imə meruh nətəmimi kautahli nau mətəni nəpuən lan rəha nīmisiən, kəni nətəmimi kəməutasək pik. ²⁴ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Ohiet məhuvən isəu, mətəu-inu pətəkəku u təsīmisiən, mətəu in tətəpili əmə.” Kəni ilah kəmotaləh əuvsan lan. ²⁵ Mətəu nian nətəmimi kəmohiet məhuvən ihluə, kəni tuvən imə, maskəlīm nəhlmī pətəkəku, kəni pətəkəku u təməhtul. ²⁶ Kəni nanusiən rəha nati u təmaiū mītəlau rəfin e nītəni əha.

Iesu təmōl vivi
iəmnəu tərāh mil keiu

9:13 Hip 10:8; Hos 6:1-6; Maeka 6:6-8; 1Saml 15:22 † 9:13 Nian Uhgīn təməni lanəha, nīpətān u məmə in otəpəh sakrifais mīn mətəu-inu nərahian tətətīg e nīkilah. Uhgīn təməni məmə ilah kotəkeikei motasəkəhruin nətəmimi.

9:14 Luk 18:12 ‡ 9:17 Afīn futnot e Luk 5:37. § 9:17 Iesu təməni lanəha məmə in otəgətun ilah e nəgətunian vi kəti tol pisin e nəgətunian rəha Farəsi mīn mīne nəgətun mīn rəha Lou.

* 9:20 Lou təməni məmə nīmisiən u təmōl pətān əha tamikmik, kəni nəmə tatek iətəmi kəti, kəni in mīn otamikmik. 9:21 Mat 14:36

²⁷ Kəni nian Iesu təmiet ikin əha, mətəu iəmnəu mil tərəh keiu kəmu:itəu=pən in, kəni mətəuagət əfəməh məmə, “!Mipi Kig Tefit, asəkəhruin itimlau!”

²⁸ Nian Iesu tinuvən əpəha imə, kəni iəmnəu tərəh mil kiəuva ohni. Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmə, “?Itəlau nətuəhatətə məmə iəkəhrun nol vivian nəhmtitəimlau, uə kəpə?”

Kəni ilau kuəni=pən məmə, “Əuəh, İərməniğ.”

²⁹ Kəni Iesu təmələhu=pən nəhlmin e nəhmtiləu məni=pən məmə, “Uhgın otol vivi nəhmtitəiləu mətəu-inu nəmuəhatətə lan.” ³⁰ Kəni nəhmtiləu təuvir kəni kinatueruh nati. Kəni Iesu təməni=pən əskasik kəm lau məmə, “Onəsüəni pətigəmiən natimnati min u kəm nətəmimi.” ³¹ Mətəu ilau kəmiaiet mian, kəni muəni pətigəm nanusiən rəha Iesu tuvən mitəlau ikin min rəfin e nitəni u.

*Iesu təməhgi pətigəm
narmın tərəh
e iətəm təruru nəghatiən*

³² Nian suah mil u kəmiaiet, nətəmimi kotələs iətəmi kəti təruru nəghatiən məhuva o Iesu. Suah kəha in təruru nəghatiən mətəu-inu narmın tərəh tətətiğ lan. ³³ Kəni Iesu təməhgi pətigəm narmın tərəh e suah kəha, kəni tinətəghati. Kəni nımənin nətəmimi narmilah təmiuvig pik ohni, kəni motəni məmə, “Suah kəti təsehian nati kəti tol lanu u ikinu Isrel nian kəti mine.”

³⁴ Mətəu Fərəsi min kəmotəni məmə, “Tatos nəsanəniən o iətəmi asoli rəha narmın tərəh min məmə otəhgi pətigəm narmın tərəh min lan.”

*Iesu nikin təməhmə
pik o nətəmimi*

³⁵ Kəni Iesu təmaliuək matuvən e taun mine lahuənu min rəfin, kəni mətəgətun əpəha e nıpəgnəua nımə min rəha nuhapuminiən, mətəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Nərməniğiən Rəha Uhgın, kəni matol vivi nətəmimi rəfin nətəm kəutəhmis, mine nətəmimi rəfin nətəm nıpətilah tərəh kəutəuvir. ³⁶ Nian təmeruh nımənin nətəmimi tinəpət pik, kəni nikin təməpət pik o lah mətəu-inu kinotos pik nəhməiən, kəni motəruru nasiru aruiən e rəhalah nəmiəğəhiən, kinotəhmen e sipsip min rəhalah iətəmimi tikə o neruh vivian ilah. ³⁷ Kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, “!Oteruh-to! Nauəniən tepət əpəha e nasumiən tiniməhtə, mətəu noluək min təkəku əmə kəutəulək lan. ³⁸ Otətapuəh o iətəmi asoli rəha nasumiən məmə otahli=pa noluək min tepət məmə okəhuvən motəulək e nasumiən rəhan.”

10

*Nətəmi tueləfrəha Iesu
(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)*

¹ Kəni Iesu təmauin e nətəmi tueləf rəhan kəhuva kətiəh, kəni məfən nəsanəniən kəm lah məmə ilah kəhuvən motəhgi pətigəm narmın tərəh min e nətəmimi, kəni motəhrun nol vivian nımisiən min rəfin, mine nətəmimi min u nıpətilah təmərəh.

² Kəni inu nərgi nətəmi tueləf rəha Iesu: in aupən Saimon, u nərgin kəti min u Pitə; mine notəhan Antiru; mine Jemis mine pian Jon, nəti Səpəti mil; ³ mine Filip mine Patolomiu; mine Toməs mine Matiu, iətəmimi rəha nosiən məni rəha takis; mine Jemis

nəti Alfias; mine Tateas;* ⁴ mine Saimon u kətauin lan məmə Selot;† mine Jutəs Iskariot u təmegəhan=pən e Iesu tuvən e nəhlmi rəhan min tikimir.‡

*Iesu təmahli pətigəm
rəhan nətəmimi tuələf*

(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

⁵ Kəni nian Iesu təmahli pətigəm rəhan nətəmimi tuələf məmə okəhuvən motol rəhan uək, təmaupən məghati kəm lah məmə, “Itəmah onəsəhuvənian o nətəmi min u səniəmə nəuaniləuis min rəha Isrel, kəni məsəhuvənian e taun kəti rəha nətəm Səmeriə, ⁶ mətəu onəkəhuvən o nəuaniləuis min rəha Isrel nətəm kotəhmen e sipsip min kəutəluēi. ⁷ Kəni nian nəkəhuvən, nəkotəkeikei motəni pətigəm məmə, ‘Nian iətəm Uhgīn otarməniḡ e nətəmimi rəfin lan, tinuva iuəkir.’

⁸ “Kəni itəmah nəkotəkeikei motol nətəm kəuotəhmis kotəuvir min. Kəni itəmah nəkotəkeikei motol nətəm kəmoəhmis kotəmiəḡəh min. Kəni nətəmimi nətəm leprosi tatol ilah, nəkotəkeikei motol nīpətīlah tuva məuvir min. Kəni nətəmimi nətəm narmin tərəh tətətiḡ e lah, itəmah nəkotəkeikei motəḡi pətiḡəm narmin tərəh min kəhuvən isəu o lah. Kəni nəsanəniən iətəm nəmotos, nəməsotosiən nəhmtin. Kəni onəkotəkeikei motol əmə uək, nətəmimi okəsotətəouiən itəmah lan. ⁹ Nian nəkəhuvən, nəsotosiən məni e rəhatəmah pauis. ¹⁰ Kəni məsotəmkiən rəhatəmah kətim min. Kəni napən iətəm nautəhuvən lan, in əmə ko, məsotosiən inəuau kəti min. Kəni məsotosiən put, mine kasikin rəhatəmah min. Iətəni lanu lan mətəu-inu təhruahru əmə məmə kətəfən kəm nolūək min natimnati iətəm təhruahru o natigian rəhalah.

¹¹ “Nian nəkəhuvən e taun kəti uə lahuənu kəti, nəkotəkeikei motəh iətəmimi kəti iətəm nīkin tagiən məmə nəkəhuvən motatiḡ itəmah min, kəni nəutatig ikin əha mətəuarus=pən nian nəkohiet min. ¹² Nian nəkəhuvən motatiḡ e nimə kəti, nəkotəkeikei motəghati vivi kəm lah məmə, ‘Nəməlinuiən tətətiḡ o təmah.’ ¹³ Kəni nəmə nətəmimi e nīpəḡnəua nimə u, nīkilah tagiən məmə okotos itəmah, kəni pəh rəhatəmah nəghatiən rəha nəməlinuiən tətətiḡ o lah. Mətəu nəmə nīkilah təsagiənian o təmah, nəkotəkeikei motos nəghatiən rəha nəməlinuiən mautəhuvən.

¹⁴ “Kəni nəmə nətəmimi nəuvein kəsotolkeikeiən məmə okotit itəmah nəkəhuvən e rəhalah nīpəḡnəua nimə, uə kəsotətəliḡiən e rəhatəmah nəghatiən, kəni nian nautohiet e nimə rəhalah, uə rəhalah lahuənu, nəkotəkeikei motohrapispis rəkis nīməulul e nəhlkītəmah məmə ilah okotəhrun məmə nəmotəuhlin=pən pəhriən nəmtahtəmah o lah motəpəh aḡin ilah. ¹⁵ Nīpəhriənian iətəni kəm təmah, e nian iətəm Uhgīn otakil nətəmimi, nalpiniən rəha nətəmi min əha in otəskasik pik mapirəkis nalpiniən rəha nətəm kotərah aupən e taun mil əha, Sotəm mine Kəmorə.”§

Nətəmimi okotol tərəh kəm nətəmimi rəha Iesu

¹⁶ Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Otətəliḡ-to. Iətəhli=pən itəmah nautəhuvən təhmen e sipsip min iətəm kəməhuvən e nəlugi kuri rarpin min. Onəkotəkeikei moteinatig vivi təhmen e məlikim, kəni itəmah motan mətig təhmen e mənig mak. ¹⁷ Onəutətəu vivi itəmah o nətəmimi. Ilah okotələs itəmah məhuvən məmə nəkotəhtul e nəhmti kaunsil rəhalah mətəu-inu itəmah nətəmimi rəhak. Kəni okotalis itəmah əpəha e nimə rəha nuhapuminian.

* **10:3** E nauəuə mil rəha Mak mine Luk, kətauin pisin e nəḡi Tateas məmə Jutəs nəti Jemis. Mətəu in iətəmi kətiəh əmə. † **10:4** Selot in suah kəti iətəm in tətəhtul əskasik o kəntri rəhan. Erūh e tiksənəri. ‡ **10:4** Iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Saimon, ilau u Saimon Pitə mine Saimon u kətauin lan məmə Selot. Kəni iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Jemis, ilau u Jemis nəti Səpəti mine Jemis nəti Alfias. Kəni iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Jutəs, inu Jutəs Iskariot mine Jutəs nəti Jemis u kətauin pisin məmə Tateas e nauəuə u rəha Matiu. **10:6** Jer 50:6 **10:7** Mat 3:2; 4:17; Luk 10:9,11 **10:9** Luk 10:4 **10:10** Luk 10:7; 1Kor 9:14 **10:12** Luk 10:5-6 **10:14** Luk 10:10-12; Uək 13:51 § **10:15** Sotəm mine Kəmorə, ilau taun mil aupən ikin iətəm təfəḡə tərəh tepət tepət əha ikin. Kəni Uhgīn təmol nalpiniən kəm lau mahli=pən niḡəm məmə otus ilau. **10:15** Mat 11:24; Jaj 7 **10:16** Luk 10:3; Rom 16:19

18 “Kəni okoteikəpan itəmah nəkəhuvən motəhtul e nəhmti nətəmi asoli mīn rəha kəpmən mīn, mīne kig mīn məmə onəkotəni pətīgəm nəghatiən təuvir rəhak e nəhmtilah, kəni mīne e nəhmti Nanihluə mīn. 19 Nian ilah okəhuva motələs itəmah, kəni nikitəmah təsəhti pikian məmə onəkəhuvən motəni məmə nak, uə nəkotəhro lanu lan motəghati. Nəsotəginian mətəu-inu Narmin Rəha Ughin, in otəfinə nəghatiən iətəm onəkotəni e nian əhruahru əha. 20 Nəsotəginian mətəu-inu səniəmə itəmah onəkotəghati, mətəu Narmin Rəha rəhatəmah Tatə Ughin, otəfinə nəghatiən kəm təmah məmə nəkotəni pətīgəm.

21 “Nətəmimi okotegəhan=pən e pialah əhruahru mīn kəm rəhalah tikimīr mīn məmə okotohamu ilah, kəni tatə mīn okotol mīn lanəha kəm nenətīlah əhruahru mīn, kəni kəlkələh mīn okotəhtul motol nolian əhmen mīn əmə kəm rəhalah tatə mīn mīne məmə mīn məmə okotohamu ilah. 22 Nətəmimi rəfin okotəməki e təmah o nərgək. Mətəu iətəmi otəhtul əskasik mətəuarus=pən natimnati mīn u okotol naunun, kəni Ughin otosmiəgəh. 23 Nian okotol tərāh kəm təmah e taun kəti, kəni nəkohiet motagim məhuvən e taun pişin kəti mīn. Iətəni pəhriən kəm təmah məmə ko nəsəhuvən rəfinian e taun mīn rəha Isrel mətəuarus=pən Nəti Iətəmimi in otuva mīn.

24 “Nətəmimi nətəm kətəgətun ilah, ko kəsotapirəkisiən rəhalah iəgətun. Kəni noluək mīn, ko kəsotapirəkisiən rəhalah iətəmi asoli. 25 Nətəm kətəgətun ilah, kotəkeikei motagiən məmə okəhuva motəhmen e iəgətun rəhalah, kəni noluək mīn kotəkeikei motagiən məmə okəhuva motəhmen e iətəmi asoli rəhalah. Iəu, iəu iətəmi asoli rəha nimə. Nəmə nətəmimi nəuvein kotəni rah iəu məmə iəu Pielsepul, u nərgin kəti rəha Setən, kəni ko təhmen mīn əmə e noluək mīn rəha nimə rəhak. Inəha, nətəmimi okotəni rah ilah mīn tapirəkis.”

*Iətəmimi rəha Iesu
təsəginian e nətəmimi
(Luk 12:2-7)*

26 Kəni Iesu təməni məmə, “Tol lanəha, sotəginian e nətəmimi. Natimnati iətəm nətəmimi kautəht-ərain, Ughin otəfətigəm ikin təhagəhag ikin, kəni natimnati iətəm nətəmimi kəutəhluəig lan, Ughin otəfətigəm, nətəmimi rəfin okotafu. 27 Natimnati iətəm iətəni kəm təmah əmə əha rəueiu, itəmah onəkotəkeikei motəni pətīgəm mīn təhagəhag kəm nətəmimi rəfin. Kəni təhmen əmə, natimnati iətəm iətəni oneuən, itəmah onəkotəkeikei motəni pətīgəm e nəhmti nətəmimi.

28 “Sotəginian e nətəmimi nətəm kotəhrun nohamuiən nipətītəmah, mətəu ko kotəruru nohamuiən narmitəmah. Mətəu nəkotəgin e Ughin iətəm təhrun nərəkiniən nipətītəmah mīne narmitəmah e nigəm asoli. 29 Oteruh-to. Niməniğ əlkələh mīn, nətəmimi kautos nəhmtīlah e məni əkəku əmə. Mətəu nəmə rəhatəmah Tatə Ughin təsegəhanian e lah, ko kəti təsimisiən. 30 Kəni Ughin təhrun vivi agin itəmah mīne. Kəni nati əpnəpin nəuanutəmah ko e rəhn-kapə təmah in səniəmə nati agin kəti, mətəu Ughin in tətəfin rəfin ilah. 31 !Tol lanəha, sotəginian! Ughin tolkeikei pik itəmah tapirəkis məniğ əlkələh mīn əha.

32 “Tol lanəha, nəmə iətəmimi otəni pətīgəm nərgək e nəhmti nətəmimi, kəni iəu mīn, iəkəni pətīgəm nərgin e nəhmti rəhak Tatə e negəu e neai. 33 Mətəu nəmə iətəmimi otəni pətīgəm e nəhmti nətəmimi məmə in səniəmə rəhak, kəni iəkəni pətīgəm e nəhmti rəhak Tatə e negəu e neai məmə in səniəmə rəhak.

34 “Nikitəmah təsəhtiən məmə iəmuva məmə iəkələhu nəməlinuiən e nəhue niftəni. Iəməsuvaian məmə iəkələhu nəməlinuiən, mətəu iəmuva məmə iəkəkol nətəmimi kotərgəhu. 35 Iətəni lanəha mətəu-inu iəmuva məmə iəkəkol iərman mīne rəhan tatə

okətuərah o lau mīn, kəni pətan mīne uhun okətuərah o lau mīn, ³⁶ kəni iətəmimi otol tikimīr ilah aru rəhan mīn.*

³⁷ “Kəni iətəmimi iətəm tolkeikei pik rəhan tatə mīne mamə tapirəkis iəu, in təsəhmenian māmə otuva rəhak iətəmimi. Kəni iətəmimi iətəm tolkeikei pik nətīn iərman uə pətan tapirəkis iəu, in təsəhmenian māmə otuva rəhak iətəmimi. ³⁸ Kəni iətəmimi iətəm təsələsian rəhan nīgi kəməluau muərisig lak,† in təsəhmenian māmə otuva rəhak iətəmimi. ³⁹ Kəni iətəmimi iətəm tatol pik uək əmə māmə rəhan nəmiəgəhian e nəhue niftəni u in otəuvir, otəmkarəpən e nəmiəgəhian pəhriən. Mətəu iətəmimi iətəm otimīs o nərgək, in otos nəmiəgəhian itulin.

⁴⁰ “Kəni iətəmimi iətəm tatos itəmah e nīkin agiən kəni təhmen əmə māmə tatos iəu e nīkin agiən. Kəni iətəmimi iətəm tatos iəu e nīkin agiən, kəni təhmen əmə māmə tatos iətəmi u iətəm təmahlī=pə iəu. ⁴¹ Kəni iətəmimi iətəm təhrun māmə suah kəti in iəni kəti rəha Uhgīn, kəni tatos e nīkin agiən, in otos nətəouiən lan, təhmen əmə e iətəm iəni mīn kautos. Kəni iətəmimi iətəm tatos e nīkin agiən iətəmi əhruahru, in otos nətəouiən lan, təhmen e iətəmi əhruahru. ⁴² Kəni nəmə iətəmimi kəti tətəfən nati kəti kəm suah kəti mətəu-inu təhrun māmə in rəhak iətəmimi, nīpəhriənian Uhgīn otətəou in o rəhan nolian təuvir u, nati əpnəpīn rəhan nəfəniən in nati əkəku əmə təhmen e nəhu ətəpu nəuan nəuvetīn əmə, uə rəhak iətəmimi in ləhtəni agin.”

11

Iesu mīne Jon Bəptais (Luk 7:18-35)

¹ Nian Iesu tīnol naunun nəgətunian rəhan nətəmimi tueləf, təmiet ikin əha muvən e taun mīn e nītəni Kaləli, mətəgətun nətəmimi kəni mətəni pətīgəm nəghatīən rəha Uhgīn kəm lah.

² E nian əha, Jon Bəptais tətətig e kaləpus, kəni in təmətəu nanusiən e uək iətəm Iesu tatol. Kəni təmahlī=pən rəhan nəuvein nətəmimi kəhuvən motətapuəh ohni māmə, ³ “? Təhro? ?Ik u iətəm kəmətəni aupən māmə suah kəti otuva, uə itimah iəutəhtahnin iətəmimi kəti mīn māmə otəpanuva mīn?”

⁴ Kəni Iesu təmāni=pən kəm lah māmə, “Əhuvən moteruh Jon motəni=pən nati nak iətəm nəməhuva motətəu kəni moteruh: ⁵ nətəmi nəhmtilah təpis kīnauteruh nati. Kəni nətəmimi nətəm nəhlkilah tərāh kīnotətəu təuvir kəni mīnəutaliuək. Kəni nətəmimi mīn u kəmotos nīmisiən leprosi, nīlosilah tīnəuvir. Kəni nətəmimi mīn u nīpəgtəlgilah təmalu, rəueiu əha kīnautətəu nati. Kəni nətəmimi mīn u kəmoħmīs, kīnotəmiəgəh mīn. Kəni rəueiu, iətəmi kəti tīnatəni pətīgəm nanusiən təuvir kəm nanrah mīn. ⁶ Iətəmimi otətig e nəuviriən pəhriən nəmə in təsəhlmanian e nəhatətəian lak o natimnati mīn iətəm iəu iatol uə iəsoliən.”

Iesu təməghati e Jon Bəptais

⁷ Nian nətəmimi rəha Jon kautohtəlig, kəni Iesu tīnətuəuin mətəghati e Jon kəm nətəmimi mīn u kəutəharəg əha ikin, mətəni māmə, “?Aupən, nəmāutəhuvən ikin təpiə-məpiə ikin māmə nəkotəh nak? ?Nəməhuvən māmə nəkotəfu iətəmi əpnəpīn əmə kəti təhmen e nīmanuvehli əfəməh iətəm nīmətəgi tətəlifū alifū əpnəpīn əmə? Kəpə. ⁸ ?Kəni

10:36 Maeka 7:6; Luk 12:51-53 * **10:36** Famli nəuvein okotəhapu ilah mīn mətəu-inu nəuvein e famli mīn okəhuərisig e Iesu, kəni nəuvein e famli əmə əha okotəmāki e Iesu. **10:37** Luk 14:26-27 † **10:38** Nīpətī nəghatīən rəha Iesu səniamə rəhan nətəmimi okotəkeikei moħmīs e nīgi kəməluau təhmen əmə lan. Nīpətī nəghatīən u māmə kitah rəfin kətīah kətīah kotəkeikei motegəhan lan māmə Uhgīn otol nəuiən e nəmiəgəhian rəhatah nati əpnəpīn māmə rəhan nətəligiən māmə kəutətig e nian iəkis mīn. Nəmə təhro nətəmimi okotol nərahian kəm tah, nəmə təhro kitah okoħmīs o nərgin, uə nəmə təhro nərahian mīn əha otəsuvaiən e nəmiəgəhian rəhatah. Kitah kotəruu, mətəu kotəhtul maru əmə o natigian e nəmiəgəhian iətəm Uhgīn tolkeikei. **10:39** Mat 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24; 17:33; Jon 12:25 **10:40** Mak 9:37; Luk 10:16; Jon 13:20 **11:5** Aes 35:5-6; 61:1

təhro itəmah nəmohiet, məmə nəkotafu iətəmi kəti iətəm tatuvən e napən təuvir nəhmtin tiəkis? Kəpə. Nətəmimi kautəhuvən e napən təuvir tol lanəha, nian rəfin kəutatig e nimə rəha kig. ⁹ Mətəu nati nak əha nəməhuvən məmə nəkoteruh, iəni kəti, uə? Əuəh, pəhriən, mətəu iətəni kəm təmah məmə in ilis tapirəkis iəni. ¹⁰ Suah u inu Nauəuə Rəha Uhgın təmətəghati lan. Uhgın təməni məmə,

‘Otafu-to. Iətahli=pinə iahləpis iətəm otos rəhak nəghatiən.

In otaupən lam məmə otol əpenə-penə e rəham suaru.’

¹¹ Nipəhriən iətəni kəm təmah məmə, nətəmi u kəmotair e niftəni u, kəti təsapirəkisiən suah kəha Jon Bəptais. Kəni mətəu iətəmi in ləhtəni agin e Narmənigiən Rəha Uhgın, in ilis tapirəkis Jon.* ¹² E nian Jon Bəptais təmətuəuin mətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgın mətəuarus=pa rəueiu, Narmənigiən Rəha Uhgın in təskasik məmə otol uək matuvən. Kəni nətəmimi nətəm kotəskasik kotalkut pik məmə okəhuvən motatig ahgəl.† ¹³ Iətəni lanəha mətəu-inu, aupən agin mətəuarus=pa nian rəha Jon, nəghatiən min rəha Lou iətəm Uhgın təməfən kəm Mosis, mine nəghatiən min rəha iəni min rəha Uhgın, kautəni pətigəm Narmənigiən Rəha Uhgın. ¹⁴ Kəni nəmə nikitəmah tagiən məmə nəkotos nətəligiən u, iəkəni məmə Jon in Elaijə iətəm in iəni kəti aupən kəmətəni məmə otuva mol əpenə-penə e suaru rəha Məsaia. ¹⁵ Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u.

¹⁶ “Nətəmimi min u nətəm kəutatig rəueiu, ilah kotəhro lanu lan? Ilah kotəhmen=pən e kəlkələh min kəutəharəg ikin katol makit ikin məutəhkuł məutəuin e lah min nəuvein məmə, ¹⁷ ‘Itimah iəmotahli nau kəm təmah məmə onəkautol danis rəha nagian iən lan, mətəu itəmah nəsolian danis. Kəni itimah iəməutasək eiuə rəha nimisiən, mətəu nəsotasəkiən kitah min itəmah.’

¹⁸ “Kəni təhmen əhmen əmə, itəmah nəsolkeikeiən Jon, kəni məsolkeikeiən iəu. Iətəni lanəha lan mətəu-inu Jon təmuva, kəni mətəuakəm mətəpəh nauəniən mətəfaki kəm Uhgın, kəni məsəmnimiən wain. Kəni nəmətəpəh in motəni məmə, ‘Suah kəha narmin tərəh kəti tətətig lan.’

¹⁹ “Mətəu nian iəu, Nəti Iətəmimi, iəmuva kəni mətəuən kəni mətəmnim wain, mətəu nəmətəpəh min iəu motəni məmə, ‘Otafu-to, suah kəha in iətəmimi rəha nauən pikian mine iətəmimi rəha napisiən, kəni mətəni pəti ilah nətəmimi rəha nosiən məni rəha takis, mine nətəmimi nətəm nol təfagə tərəh.’ Mətəu nətəmimi min u kəutətəlig e noliən rəhak mine rəha Jon, kotəhrun nehian məmə nati iətəm iəmuol təhmen vivi pəhriən.”

Nahməiən asoli otuva (Luk 10:13-15)

²⁰ Kəni Iesu təməghati əskasik e natigiən rəha nətəmimi e taun min əha iətəm in təmol nati apispis tepət ikin e nəhmtilah. Təməghati lanəha mətəu-inu ilah kəməsotəuhliniən nətəligiən rəhalah o rəhalah noliən tərəh min. ²¹ Təməni məmə, “Itəmah nətəm Korasin, kəsi, nərahian asoli otuva o təmah! !Itəmah nətəm Petsaitə, kəsi, nərahian asoli otuva o təmah! Mətəu-inu iəmol pau nati apispis tepət e taun mil rəhatəmah mətəu itəmah nəsoləuhliniən nətəligiən rəhatəmah! Kəni nəmə iəmol natimnati min əha əpəha Taea mine Saedon aupən, ko nətəmimi əha ikin əha kəmətəuhlin rəhalah nətəligiən e noliən tərəh min, kəni ilah məhuvən e napən əuas min məhuvən məutəharəg e nəhmtahu e nigəm məutəgətun məmə kautətuəu tərəh agin o noliən tərəh min rəhalah.

11:10 Mal 3:1; Luk 1:76 * **11:11** Fes u tətəni məmə uək rəha Jon, in uək iətəm tatos nisiəiən. In tatol əpenə-penə suaru rəha Kristo iətəm Uhgın tətəhli=pa, kəni in tətəni pətigəm məmə Kristo tinatuva. Uək u in uək asoli. Kəni Jon in iətəmi asoli mətəu-inu in tatos uək əha. Mətəu nati kəti iətəm in təuvir tapirəkis uək rəha Jon, inu nəmə suah kəti tətəni iətəmi rəha Uhgın nian in tətəhatətə e Iesu Kristo. † **11:12** Suaru kəti min o nəuhliniən fes u tol lanko lan məmə: E nian Jon Bəptais təmətuəuin mətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgın mətəuarus=pa rəueiu, mətəu nətəmimi kəutəluagin ilah nətəmimi nətəm kəutatig ahgəl Narmənigiən Rəha Uhgın. Kəni nətəmimi rəha nəluəgiən kəutalkut məmə okotiivi rəkis nətəmimi rəha Uhgın məmə kəhuva nətəmimi rəhalah. **11:13** Luk 16:16 **11:14** Mal 4:5; Mat 17:10-13; Mak 9:11-13; Mak 1:1-8 **11:19** Mat 9:14

²² “Mətəu iətəni kəm təmah məmə e nian əha iətəm Uhgın otol nalpiniən kəm nətəmimi, nalpiniən rəhatəmah otəskasik, mapirəkis nalpiniən rəha nətəm Taea mine Saedon u aupən. ²³ ?Kəni itəmah nətəm Kapeniəm, nikitəmah təhti məmə Uhgın otəfəri=pən itəmah əha ima nisaiən əpəha e negəu e neai? !Kəpə! Mətəu Uhgın otəhlman e təmah nəkoteiuaiu ləhtəni aɡin, ima naulisən, mətəu-inu iəmol nati apispis tepət e taun rəhatəmah. Kəni nəmə iəmol natimnati min u əpəha Sotəm, iətəm taun əha təfagə tərəh min tepət ikin, kəni nətəm ikin kəmotəuhlin rəhalah nətəligiən, kəni nəmə Uhgın təməsərəkinian Sotəm, kəni təmətatig əmə mətəuarus=pa u rəueiu. ²⁴ Mətəu iətəni kəm təmah məmə e nian əha iətəm Uhgın otol nalpiniən kəm nətəmimi, nalpiniən rəhatəmah otəskasik, mapirəkis nalpiniən rəha nətəm Sotəm aupən ikin.”

Itəmah nətəm ninotəpəou
(Luk 10:21-22)

²⁵ Kəni e nian əha, Iesu təmətəfaki mətəni məmə, “Tatə Uhgın, ik Iərməniɡ rəha natimnati rəfin ilis e neai mine ləhtəni e nəhue niftəni. Iətəni-vivi ik mətəu-inu nəməhluaiɡ e nipəti natimnati min u e nəhmti nətəmimi nətəm koteinatig motəhrun vivi nati. Kəni nəmol əpu kəm nətəmimi nətəm kotəhmen=pən əmə e kəlkələh min məmə okotəhrun vivi. ²⁶ Əuəh, Tatə, inu nati kəti iətəm ik nəkolkeikei.”

²⁷ Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni kəm lah məmə, “Rəhak Tatə təmegəhan=pa rəkis natimnati rəfin e nəhlmək. Kəni iətəmi kəti tikə iətəm təhrun vivi iəu u Nəti Uhgın, məmə iəu pəh əhruahru. Mətəu Tatə Uhgın əmə təhrun. Kəni iətəmi kəti tikə iətəm təhrun vivi Uhgın, mətəu iəu pisin əmə u Nəti Uhgın, iəkəhrun, mine nətəmimi nətəm iəu iəmitəpin məmə iəkol pətigəm Tatə Uhgın kəm lah.

²⁸ “Əhuva ohniəu, itəmah nətəm nahɡitəmah nikə kəni ninotəpəou e natipəian e katipə figəm min, kəni iəkəfinə nəmeigian.‡ ²⁹ Itəmah otos uək iətəm iəkəfinə kəm təmah, kəni pəh iəkaupən məgətuən itəmah lan. Iətəni lanəha mətəu-inu iəu iətəmi mətig, kəni rəhak nətəligiən in ləhtəni. Kəni onəkotos nəmeigian e nikitəmah. ³⁰ Tol lanəha mətəu-inu rəhak uək iəkəfinə kəm təmah in timətig, kəni rəhak katipə in təhvevig.”§

12

Iərməniɡ rəha Sapət
(Mak 2:23-3:6; Luk 6:1-11)

¹ Kəni e nian əha e Sapət kəti, Iesu mine rəhan min nətəmimi kəməutaliuək məutohapumın e nasumiən rəha wit,* kəni rəhan min nətəmimi nəumis təmus ilah, kəni kəməutəhli nəua wit kəni mautun. ² Mətəu nian Farəsi min kəmotafu ilah, kəni kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, “!Ei, afu-to! Rəham nətəmimi kautol nati kəti iətəm kəutatgəhli Lou rəha Sapət.”†

11:22 Aes 23; Esik 26-28; Joel 3:4-8; Amos 1:9-10; Sek 9:2-4 **11:23** Jen 19:24-28; Aes 14:13-15 **11:24** Mat 10:15; Luk 10:12 **11:25** 1Kor 1:26-29 **11:27** Mat 28:18; Jon 1:18; 3:35; 10:15; 17:2 ‡ **11:28** Nəghatiən u “natipəian e katipə figəm min” tətəghati e Lou rəha nətəm Isrel iətəm kotəhmen e nati figəm mətəu-inu Lou min u, ilah kotəskasik pik, kəni tiəkis o noliən. **11:28** Jer 31:25 **11:30** 1Jon 5:3 § **11:30** Nian Iesu təməni “rəhak katipə in təhvevig,” nəghatiən əhruahru rəha katipə, in “iok.” In nati kəti kəmol e nigə iətəm kəmələhu=pən e nentəui nati miəgəh əsanən kəti, kətəni məmə “okis,” nati miəgəh u təhmen e kau. Nətəm Isrel kəutələhu=pən iok e nentəui okis, kəni motəlis=pən nati kəti lan məmə okis otiuvi, təhmen e “kat” uə “plau,” nati iətəm tətəhlu e niftəni. Nətəm Isrel kəmotəni məmə nitəu-pəniən Lou rəha Mosis in təhmen e iok kəti mətəu-inu in uək əskasik. Mətəu iok iətəm Iesu tətəfa kəm tah in təhvevig mətəu-inu, nian təmimis e nigə kəməluau mos nalpiniən o təfagə tərəh min rəhatah, kəni in tinol rəkis uək rəhatah. In tənə məmə kitah kotəkeikei məutəhatətə əmə lan. Kəni in otasiru e tah məmə okotaliuək e suaru əhruahru rəha Uhgın. * **12:1** Wit in nati kəti təhmen e rais. Afin-to e tiksiniəri. † **12:1** Dut 23:25 † **12:2** Lou rəha nətəm Isrel tategəhan məmə iətəmimi təhrun nosiən nəua wit e nasumiən rəha nətəmimi nian tətəliuək mətohapumın e lah (Dut 23:25). Farəsi min nikilah təmərah mətəu inko nətəmimi min rəha Iesu kəməutol uək rəha nəuləkian, u in kəti rəha tate-nain noliən min kəməniəhu aɡin məmə okəsoliən e nian rəha Sapət. (Eks 20:8-11; 34:21; Dut 5:12-15)

³ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Nəmotafin uə kəpə, nati nak iətəm Kig Tefit təmöl aupən, nian in mine rəhan min nətəmimi nəumis təmus ilah? ⁴ In təmuven imə e Nima Tapolin Rəha Uhgın, kəni mos pıret mun iətəm pris min kinotəfən rəkis kəm Uhgın. Kəni noliən əha tətətgəhli Lou, mətəu-inu pıret əha, Lou tətəni məmə pris min əmə kotəhrun nunian. ⁵ ?Kəni nəmotafin e Lou uə kəpə, məmə nian rəfin e Sapət, pris min əpəha e Nimə Rəha Uhgın, ilah kautol uək rəhalah iətəm tətətgəhli Lou rəha Sapət? Mətəu Uhgın tateruh məmə nati əha in təhruahru əmə. ⁶ Mətəu iətəni kəm təmah məmə iətəmi kəti u ikinu in ilis tapirəkis Nimə Rəha Uhgın. ⁷ E Nauəuə Rəha Uhgın, in tətəni məmə, ‘Nati kəti tatol nıkkik tətəgiən, inu məmə onəkotasəkəhruin nətəmimi, mətəu səniəmə rəhatəmāh sakrifais min iətəm nautol mətəfa kəm iəu iətəm tatol nıkkik tətəgiən.’ Nəmə nəkotəhrun nıpəti nəghatıən u, kəni nətəmimi min u nətəm kotəhruahru, ko nəsotakiliən ilah motəni məmə ilah kautol noliən tərāh. ⁸ Iətəni lanu lan mətəu-inu iəu, Nəti Iətəmi, iəu iətərməni e nian rəha Sapət.”

⁹ Kəni Iesu təmıet ikin əha, maliuək matuvən əpəha imə e nimə rəha nuhapuminiən rəhalah. ¹⁰ Kəni əmeiko ikin əha, iətəmi kəti əha ikin nəhlmin təmımis, təsuahruian lan. Kəni kəmotətapuəh o Iesu məmə, “?Təhro? ?In təhruahru e Lou məmə e Sapət, iətəmi təhrun nol viviən iətəmimi iətəm tatımis?” İlah kəmotətapuəh ohni mətəu-inu kəutəsəl e nətəliğin tərāh kəti rəha Iesu uə noliən kəti rəhan təhmen e nol viviən iətəmi e Sapət, iətəm ilah okotləfən in e kot ohni.

¹¹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Okəmā itəmāh kəti rəhan kəti sipsip, kəni sipsip u tiuvig=pən e nımil e Sapət, nıkkitəmāh təhti məmə iətəmi əha otuvən miuvi-pəri=pa min? !Əuəh! Otəkeikei muvən miuvi-pəri. ¹² !Mətəu iətəmi, in nati keikei tapirəkis sipsip! Konu, in təhruahru əmə e Lou məmə natol nati təuvır min əmə kəm nətəmimi e Sapət.”

¹³ Kəni təməni=pən kəm iətəmi nəhlmin təmımis məmə, “Uahru-to e nəhlməm.” Kəni təmuahru e nəhlmin, kəni nəhlmin tuva minəuvır agin min, məhmen e nəhlmin u kəti min. ¹⁴ Mətəu Farəsi min kəmoht məhuvən ihluə minəutətəi nəuə ohni məmə okotohamu Iesu.

Ioluək iətəm Uhgın təmıtəpın

¹⁵ Kəni Iesu təməhrun nətəliğin rəhalah, kəni təmıet ikin əha. Kəni nətəmimi tepət kəmoħuərisig lan. Kəni in təmöl vivi nımisiən rəfin rəhalah kəutəhuva mətəuvır min.

¹⁶ Kəni təmənıəhu ilah məmə okəsotəni pətıgəmıən in kəm nətəmimi min. ¹⁷ Natımnati min əha kəmoht məmə nəghatıən rəha Nauəuə Rəha Uhgın otuva mol nıpəhriənıən lan. Uhgın təməfən kəm iəni Aiseə u aupən o nəni pətıgəmıən məmə,

¹⁸ “İnu ioluək rəhak iətəm iəu inıtəpın rəkis, iəkolkeikei pik in, kəni nıkkik tagıən pik ohni.

Kəni iəu iəkol məmə Narmın Rəhak otuva məriauəh lan.

Kəni in otəni pətıgəm noliən əhruahru rəhak mine nosmiəghıən rəhak e nəhmtı nətəmimi e nıtəni pısın pısın min.

¹⁹ Ko in təsorgəhuiən kəni məsəgət əfəməhiən,

məsəghati pikıən ikin nətəmimi kəutəhapumın ilah min ikin.

²⁰ In iətəmi mətıg,

kəni in otol təuvır kəm nətəmimi nətəm kəutəpəou kəni rəhalah nəsanəniən tikə.‡

In otol lanəha mətəuarus=pa noliən iətəm in təhruahru otol win e noliən iətəm tərāh.

²¹ Kəni nətəmimi min u səniəmə nəuanıləuis min rəha Isrel,

ilah okotələhu=pən əskasık rəhalah nətəliğin tətətiğ lan,

məmə in otosmiəgəh ilah.”

12:4 1Saml 21:1-6 **12:4** Lev 24:5-9 **12:5** Nam 28:9-10 **12:6** Mat 12:41-42 **12:7** Hos 6:6; Mat 9:13 **12:10** Luk 14:3 **12:12** Luk 14:5 **12:14** Jon 5:16 **12:16** Mat 8:4; Mak 3:12 **12:18** Mat 3:17 ‡ **12:20** Nəghatıən Kris əhruahru rəha fes 20 tətəni məmə, “Ko təsatgəhliən niuig kəti iətəm təməgəu, kəni ko təsəmkəpıs aginiən wik rəha lait iətəm tətənah əmə.” **12:21** Aes 42:1-4

Iesu mine Pielsepul
(Mak 3:20-30; Luk 11:14-23; 12:10)

²² Kəni nətəmimi kəmotos iətəmi kəti məhuva kəm Iesu iətəm nəhmtin təpīs kəni təsəghatien mətəu-inu narmin tərəh kəti tətətig lan. Kəni Iesu təmol vivi min, kəni iətəmi kəha tinateruh nati kəni minətəghati. ²³ Kəni nətəmimi rəfin narmilah təmiuvig motəni məmə, “?Nəmə təhro suah u in Mipi Kig Tefit iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa?”

²⁴ Kəni nian Farəsi min kəmotətəu nati əha mine nəghatien lan, kəni kəmotəni məmə, “Suah kəha tətəhgi pətigəm narmin tərəh min e nəsanəniən əmə rəha Pielsepul u iətəmi asoli rəha narmin tərəh min.”

²⁵ Mətəu Iesu təhrun nətəligien rəhalah, kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Nəmə nətəmimi e kəntri kəti kautəhapu ilah min, kəni okotərəkin rəhalah kəntri. Kəni təhmen=pən əmə e taun kəti uə lahuənu kəti, nəmə nətəmimi kautəhapu ilah min, kəni okotərəkin taun u uə lahuənu u.

²⁶ “Kəni nəmə Setən tətəhgi pətigəm narmin tərəh min rəhan e nətəmimi, kəni tatol aru əmə tikimir kəm in. ?Kəni otəhro lanu, rəhan narməniəgien otəhtul? ²⁷ ?Kəni nəmə iəu iətəhgi pətigəm narmin tərəh min e nəsanəniən rəha Pielsepul, kəni təhro e rəhatəmah min nətəmimi? Ilah kautəhgi pətigəm narmin tərəh min e nəsanəniən rəha pəh? ?Rəha Setən? Kəpə. Kəni tərəh məmə nautəni məmə iəu iatol lanəha. Tol lanəha, rəhatəmah nətəmimi okotakil nəghatien min rəhatəmah, motəni məmə in neiuəien. ²⁸ Mətəu nəmə iətəhgi pətigəm narmin tərəh min e nəsanəniən rəha Narmin Rəha Uhgın, kəni Narməniəgien Rəha Uhgın tinuvnə rəkis o təmah.

²⁹ “Kəni iəkəni e suaru kəti min tol lanəha məmə, iətəmimi kəti tikə məmə təhrun nuvəniən e nimə rəha iətəmimi kəti iətəm nahgin tepət təhmen e Setən məmə otəmki rəhan natimnati. Mətəu iətəmimi kəti iətəm nahgin tepət agin otaupən məlis-ərain iətəmimi u iətəm nahgin tepət, uərisig təpanuvən imə məmki rəkis rəhan natimnati.

³⁰ “Iətəmi u in təsuərisiəgien lak, in rəhak tikimir. Kəni iətəmi u in təsoriaruniən sipsip min, in tatol ilah kəutəgim atiti. ³¹ Tol lanəha iətəni kəm təmah məmə, Uhgın otəfəl rəkis nolien tərəh pisin pisin min rəfin, § mine nəghatien tərəh pisin pisin min rəfin iətəm nətəmimi kəutəni lan, mətəu otol nalpinien, kəni məsaluiən e nəghatien tərəh min iətəm nətəmimi kəutəni e Narmin Rəhan. ³² Kəni nəmə iətəmimi tətəni rah iəu, Nəti Iətəmimi, kəni Uhgın otalu kəni məsalpinien. Mətəu iətəmimi iətəm tətəni rah Narmin Rəha Uhgın, Uhgın ko təsaluiən lan e nian kəti, e nəhue niftəni u, mine e nian iətəm tətəva.*

³³ “Nəmə nig in təuvir, kəni nəuan in otəuvir; nəmə nig in tərəh, kəni nəuan in otərəh. Tol lanəha mətəu-inu itəmah nəkotəruh əmə e nəua nig məmə nig in təuvir uə nig in tərəh.† ³⁴ !Itəmah nəkotəhmen e sineik! Itəmah nautol nolien ekəu-ekəu, kəni itəmah nətəm nəkotərəh. Ko nəsotəniən nati təuvir kəti, mətəu-inu nian iətəmimi tətəghati, tətəni əmə nati nak iətəm təriəuəh e nikin. ³⁵ Iətəmimi iətəm nətəligien təuvir təriəuəh e nikin, nian rəfin in tətəni nati iətəm in təuvir. Kəni iətəmimi iətəm nətəligien tərəh təriəuəh e nikin, nian rəfin in tətəni nati iətəm tərəh. ³⁶ Iətəni kəm təmah məmə e nian Uhgın otakil nətəmimi lan, nətəmimi okotəkeikei motəni pətigəm kəm in məmə təhro ilah kəmutəni nəghatien tərəh əpnəpin min rəfin agin rəhalah. ³⁷ Tol lanəha, in otakil rəfin nəghatien pisin min rəhatəmah, məmə itəmah nətəm nəkotəhruəhru uə nətəm nəkotərəh.”

12:24 Mat 9:34; 10:25 **12:28** Uək 10:38; 1Jon 3:8 **12:30** Mak 9:40; Luk 9:50 § **12:31** Uhgın tətəfəl rəkis nolien tərəh min nian nətəmimi kotəuhlin rəhalah nətəligien kəni məutətapuəh ohni məmə in otalu məsalpinien rəhalah nolien tərəh min. **12:31** Hip 6:4-6 * **12:32** Nətəmimi nəuvein kotəni məmə nəghatien u tətəghati e nətəmi min u nətəm kəmutəni məmə Iesu tatol vivi nətəmimi e nəsanəniən rəha Setən. Təhmen əmə məmə ilah kotəuin lan məmə Narmin Rəha Uhgın in Setən. Nətəmimi nəuvein min kotəni məmə nəghatien u tətəghati e nətəmimi nətəm kəsotəhatətə əhanəhian e Iesu, kəni motəpəh uək rəha Narmin Rəha Uhgın. † **12:33** Nipəti nəghatien rəha Iesu məmə in iətəmi təuvir mətəu-inu tatol əmə natimnati təuvir min. **12:33** Mat 7:16-20 **12:34** Mat 3:7; 15:18; Luk 3:7; 6:43-45

Nəmtətian rəha Jonə
(Mak 8:12; Luk 11:29-32)

³⁸ Kəni nəgətun mīn nəuvein rəha Lou mīne Farəsi mīn kəmotəni=pən kəm in məmə, “Iəgətun. Iəkotolkeikei məmə iəkoteruh nəmtətian kəti iətəm tapispis ik onəkol.”

³⁹ Mətəu təməni=pən kəm lah məmə, “Itəmah nətəmimi rəueiu mīne, nəkotərəh, nəmotəpəh rəhatəmah nəhatətəian e Uhgīn, təhmen e pətan kəti tətəpəh rəhan iərman mətitəu=pən suah pisin. Kəni rəueiu nəkotolkeikei məmə iəkol nəmtətian kəti iətəm otəgətun məmə iəmsipən e Uhgīn. Mətəu Uhgīn otəfinə əmə nəmtətian kətiah əmə, kəni inəha nəmtətian rəha iəni əha Jonə. ⁴⁰ Təhmen əmə məmə Jonə təməməhli o nian kisil lapin mīne lənian e nərfi nəmu asoli təfla, kəni Nəti Iətəmimi, in otəməhli o nian kisil lapin mīne lənian əpəha e niki niftəni.

⁴¹ “E nian əha iətəm Uhgīn otakil nətəmimi rəfin, kəni nətəm Ninivə aupən, ilah okotəhtul motəni pətīgəm məmə itəmah nəuaniləuis rəha Isrel nəkotərəh. Okotəhrun nəniən lanəha mətəu-inu nian ilah kəmotətəu nəghatian rəha iəni əha Jonə, ilah kəmotəuhlin rəhalah nətəligian e rəhalah nolian tərəh mīn. Kəni oteruh-to, iətəmi kəti iətəm ilis tapirəkis Jonə tinuva, mətəu itəmah nəsotəuhlinian rəhatəmah nətəligian e rəhatəmah nolian tərəh mīn. ⁴² Kəni e nian əha Uhgīn otakil nətəmimi rəfin, kəni kwīn rəha nītəni pesi ikin, otəhtul məni pətīgəm məmə itəmah nətəm nəkotərəh. Otəhrun nəniən lanəha mətəu-inu, in təmiet e nīkali nītəni əpəha isəu agin, kəni maliuək muva məmə otətəu nəghatian rəha Kig Solomən u iətəm teinatig pik. Kəni oteruh-to, suah kəti iətəm in ilis agin mapirəkis Kig Solomən tinuva, mətəu itəmah nəsotətəligian.

⁴³ “Nian narmīn tərəh tiet e iətəmimi, kəni in otuvən maliuək mətan əpəha ikin nigi mīne nian mītə tikə ikin, kəni nəhu tikə ikin, mətəsal ikin otatig məmeig ikin, mətəu təsehian. ⁴⁴ Kəni tənī aru əmə kəm in məmə, ‘Iəkitalig=pən e rəhak nīmə‡ iətəm iəmsipən ikin.’ Kəni nian tuva meruh nīmə, iətəmimi tikə ikin, kəni kəmafəl, kəni kəməlīn vivi natimnati. ⁴⁵ Kəni tuvən mit narmīn tərəh səpīn mīn u kotərəh pik motapirəkis in, kəni məhuvən imə motatig. Kəni natigian rəha iətəmi əha rəueiu tərəh pik tapirəkis rəhan natigian iətəm aupən. Kəni kotəhmen əmə e təmah nətəm nəkotərəh nətəm nəutatig rəueiu.”

Məmə rəha Iesu
mīne pian mīn

(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

⁴⁶ Nian Iesu tətəghati əhanəh kəm nətəmimi, kəni rəhan məmə mīne pian mīn kautəhtul əpəha ihluə məutətapuəh lan məmə okotəghati kəm in. ⁴⁷ Kəni iətəmimi kəti təməni=pən kəm Iesu məmə, “Rəham məmə mīne pian mīn əpəha ihluə kəutəhtul. Ilah kotolkeikei məmə okotəghati kəm ik.”§

⁴⁸ Kəni Iesu təməni=pən kəm iətəmi təməni pətīgəm məmə, “?Pəh u rəhak məmə, kəni pəh u piak mīn?” ⁴⁹ Kəni muahrū=pən e nəhlmīn məgətun=pən rəhan nətəmimi, kəni məni məmə, “!Inu rəhak məmə mīne piak mīn! ⁵⁰ Iatəni lanəha lan mətəu-inu pəh u tatol nəuia rəhak Tatə əpəha ilis e negəu e neai, in piak, mīne nəuvīnik, mīne rəhak məmə.”

13

Nəghatian əuhlin e niftəni
(Mak 4:1-20; Luk 8:4-15)

¹ E nian əmə kəha, Iesu təmiet e nīmə muvən mətəharəg əpəha iuəkīr e nīkali nəhu Lek Kaləli. ² Mətəu-inu nətəmimi tēpət kəməhuva motəhtul titəlau lan, kəni in təmuvən e bot

12:38 Mat 16:1; Luk 11:16; Jon 6:30 **12:39** Jona 1:17; Mat 16:4; Mak 8:12 **12:40** Jona 1:17 **12:41** Jona 3:5
12:42 1King 10:1; 2Kron 9:1 ‡ **12:44** Nəghatian u “nīmə” tətəghati e iətəmi u iətəm narmīn tərəh təmiet rəkis lan.
12:45 Luk 11:24-26; 2Pitə 2:20 § **12:47** E kopi əuas mīn nəuvein rəha Niutestīmīn iətəm kəmətēi e nəghatian Kris aupən, fes 47 tikə. **12:50** Rom 8:29

kæti u tətəhtul iuækir əmə o nīpækil, kæni mətəharəg. Kæni nətəmimi kəmautəhtul ipari.
³ Kæni in təməni=pən natimnati mīn tepət kəm lah e nəghatiən əuhlin mīn.

Təməni məmə, “Iətəmimi kæti təmuvən məmə otearəgrəg nīkiti wit rəhan əpəha e rəhan nasumiən.* ⁴ Kæni nian təmətearəgrəg nīkiti wit rəhan, nəuvein kəmotəmei=pən e suaru, kæni mənig mīn kəməhuva motun rəfin ilah. ⁵ Kæni nīkiti wit nəuvein kəmohtməgrəg=pən e niftəni iətəm kəpiel iuækir əmə. Kəmoteviə uəhai əmə mətəu-inu niftəni nəuan nəuветin əmə. ⁶ Nian mītigar təri, kæni məhgi ilah kotaukei-aukei mətəu-inu nokilah təseiuaiu pīkiən. ⁷ Kæni nīkiti wit nəuvein kəmotəmei=pən e nīki nīləuis u tol nihlin, kæni nian nīkiti wit mīn koteviə mətəu nīləuis tətatu-atu ilah kæni kohmis. ⁸ Kæni nīkiti wit nəuvein mīn kəmotəmei=pən e niftəni iətəm təuvir, kæni kəmotəu e nəualah. Nəuvein nəualah tate, nəuvein nəualah sikiste, nəuvein nəualah uan-hanrit. ⁹ Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kæni motəhrun nəghatiən mīn u.”

¹⁰ Kæni nətəmimi rəha Iesu kəməhuva motətapuəh ohni məmə, “?Təhro nətəghati kəm nətəmimi e nəghatiən əuhlin mīn?”

¹¹ Kæni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Iətəni lanəha mətəu-inu itəmah u, Uhgīn təmerəh e suaru o təmah məmə itəmah onəkotəhrun nəghatiən oneuən mīn rəha Narmənigiən Rəha Uhgīn. Mətəu ilah, Uhgīn təməserəhiən e suaru lanu o lah. ¹² Tol lanəha mətəu-inu, iətəmi u iətəm rəhan əha ikīn nəhruniən, Uhgīn otəfən mīn nəhruniən kəm in, kæni rəhan nəhruniən in otepət pīk. Mətəu iətəmi u iətəm rəhan nəhruniən tikə, Uhgīn otos rəkis rəfin rəhan nəhruniən iətəm nīkin təhti məmə in tatos. ¹³ Iətəghati e nəghatiən əuhlin kəm lah mətəu-inu ilah kautafu pau mətəu kəsotəhruniən, kæni ilah kautətəu pau mətəu kəsotəhrun viviən. ¹⁴ Nəmiəgəhiən rəhalah tatol nəghatiən rəha iəni Aiseə tətəva matol nīpəhrīniən lan. In təməni məmə,

‘Okautətəu, mautətəu, mautətəu,
 mətəu ko kəsotəhruniən.

Kæni okauteruh, mauteruh, mauteruh,
 mətəu ko kəsotəhruniən nian kæti.

¹⁵ In tol lanəha mətəu-inu nīkilah tīniəkis rəkis.
 Kəmotəsisig e matəlgilah mīne nəhmtilah.

Mətəu kəmautol lanəha məmə,
 okəsoteruhiən e nəhmtilah,
 kæni okəsotətəuiən e matəlgilah,
 kæni nīkilah təruru nəhruniən.

Kæni məsəhuvaiən ohniəu məmə iəkosmiəgəh ilah.’

¹⁶ Mətəu itəmah u, Uhgīn təməfinə rəhan nəuviriən kəm təmah, kæni nian nəkotəruh, motəhrun, kæni nian nəkotətəu motəhrun. ¹⁷ Nīpəhrīniən iətəni kəm təmah məmə, iəni mīn tepət mīne nətəm kotəhruahru mīn tepət kəmotolkeikei pīk məmə okoteruh nati nak iətəm nauteruh, mətəu kəməsoteruhiən. Kæni motolkeikei pīk məmə okotətəu nati nak iətəm nautətəu, mətəu kəməsotətəuiən.”

¹⁸ Kæni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Itəmah otətəlig vivi-to məmə nəkotəhrun nīpəti nəghatiən əuhlin rəha iətəmi u iətəm təmearəgrəg nīkiti wit. ¹⁹ Nīkiti wit iətəm təməmei e suaru, tətəgətun=pən iətəmimi iətəm tətəu nəghatiən rəha Narmənigiən Rəha Uhgīn, mətəu in təsəhruniən. Kæni Setən tuva mos rəkis uəhai əmə nəghatiən əha iətəm təmuvən e nīkin.

²⁰ “Kæni nīkiti wit iətəm təməmei=pən e niftəni iətəm kəpiel iuækir əmə, tətəgətun=pən iətəmimi iətəm tətətəu nəghatiən rəha Uhgīn, kæni mos e nīkin agiən, ²¹ mətəu nokin təseiuaiu pīkiən, kæni tətəhtul o nian əkuækir əmə. Nian nəəsəuiən, uə nərahīn tuva e nəmiəgəhiən rəhan o nəghatiən əha, kæni təmei uəhai əmə e rəhan nəhatətəiən.

13:2 Luk 5:1-3 * **13:3** Afin-to “wit” e tiksīnəri. **13:12** Mat 25:29; Mak 4:25; Luk 8:18; 19:26 **13:15** Aes 6:9-10; Jon 12:40; Uək 28:26-27 **13:17** Luk 10:23-24

22 “Kəni nikitī wit iətəm təməmei=pən e niki niləuis tol nihlin, tətəgətun=pən iətəmimi iətəm tətəu nəghatiən rəha Uhgīn, mətəu rəhan nətəligiən tatuvən pik o natimnati rəha nəhue niftəni, kəni in tolkeikei məmə rəhan nautə otepət; kəni nətəligiən mīn əha kotatu-atu nəghatiən rəha Uhgīn, kəni nəghatiən əha təsəuəiən e nəuan.

23 “Mətəu nikitī wit iətəm təməmei=pən e niftəni təuvir, tətəgətun=pən iətəmimi iətəm tətəu nəghatiən rəha Uhgīn kəni məhrun nīpətīn. Kəni e nəmiəgəhiən rəhan, in otəuə e nəuan, nian nəuvein nəuan tate, nian nəuvein nəuan sikiste, kəni nian nəuvein nəuan uan-hanrit.”

Nəghatiən əuhlin

e manuvehli iətəm tərəh

24 Kəni Iesu təməni nəghatiən əuhlin kəti mīn kəm lah mətəni məmə, “Nəghatiən əuhlin u tətəgətun=pən Narməniğiən Rəha Uhgīn. Iətəmimi kəti təmearəgrəg e nikitī wit təuvir e rəhan nasumiən. 25 Mətəu nian in mīne rəhan mīn nətəmimi kəmautapili, rəhan kəti tikimir təmuven məraki e nikitī nimanuvehli tərəh mīn e rəhan nasumiən, kəni magim. 26 Kəni nikitī wit təuvir mīne nikitī manuvehli tərəh koteviə kəni kotəhmen əhmen əmə. Mətəu wit təmaupən mol nəuan, kəni e nian əha, noluək mīn kotəhrun neruhiən məmə manuvehli tərəh, ilah mīn əha ikin.

27 “Kəni noluək mīn rəha iətəmimi əha, kəməhuva moteruh in, motəni məmə, ‘Iətəmi asoli. ?Nikitī wit mīn iətəm nəmeəgrəg e rəham nasumiən, ilah nikitī wit təuvir mīn əmə, uə kəpə? ?Mətəu təhro nikitī manuvehli tərəh mīn kinotəri?’ 28 Kəni təməni=pən kəm lah məmə, ‘Tikimir kəti təmol nati əha.’

“Kəni rəhan mīn noluək mīn kotəni=pən kəm in məmə, ‘?Mətəu təhro? ?Nəkolkeikei məmə itimah iəkəhuvən moteuvi rəkis manuvehli tərəh mīn əha?’

29 “Mətəu təməni=pən kəm lah məmə, ‘Kəpə. Otəpəh. Nəmə itimah nəkəhuvən moteuvi rəkis manuvehli tərəh mīn, kəni mətə nəkoteuvi rəkis mīn wit təuvir mīn. 30 Pəh kotəri pəti əmə mətəuarus=pən wit timəhtə. Kəni iəkəni=pən kəm nətəmimi nətəm okotəulək e wit məmə ilah okotaupən moteuvi rəkis manuvehli iətəm tərəh motəlis o nəraki-pəniən e niğəm. Uərisiğ okotəulək e wit təuvir mīn motəmki məhuvən e nimə rəhak iətəm kətəlin nauəniən ikin.’”

Nəghatiən əuhlin

e nikitī mastət

(Mak 4:30-32; Luk 13:18-19)

31 Kəni Iesu təməni nəghatiən əuhlin mīn kəti kəm lah məmə, “Narməniğiən Rəha Uhgīn in otəkeikei mepət təhmīn, təhmen e nikitī mastət† iətəm iətəmimi təmos muven mərfei e rəhan nasumiən. 32 Nikitī mastət əha in natiəkəku agin, mətəu nian in oteviə, in otuva iahgin təhmen e niği kəti, kəni mənig mīn iətəm kautiuvig ilis okəhuva motol nimaalah e nəhlmīn mīn.”‡

Nəghatiən əuhlin e is

(Mak 4:33-34; Luk 13:20-21)

33 Kəni Iesu təməni nəghatiən əuhlin kəti mīn məmə, “Narməniğiən Rəha Uhgīn in otəkeikei mepət təhmīn, təhmen=pən e is nəuan nəuvetīn iətəm pətan kəti tətəalkin e flauə tepət iətəm kəmol=pən e pesin asoli, kəni təhgi flauə rəfin tətəsisī matol iahgin.”

13:22 Luk 12:16-21; 1Tim 6:9-10,17 † 13:31 Mastət in niği iətəm katol=pən nikitin e nauəniən məmə təpien vivi. Nikitīn in natiəkəku agin, mətəu tateviə matol niği asoli lan. ‡ 13:32 Nəghatiən əuhlin e mastət mīne pīret u is tikə lan tətəgətun=pən Narməniğiən Rəha Uhgīn tətətuəuin mətig əmə, kəsəni pikīən nepətiən rəhan məmə nətəm Isrel mīn kotolkeikei mīne. Nəghatiən əuhlin mīn u kəutəgətun itah e: (1) məmə təhro lanu Narməniğiən Rəha Uhgīn tətərməniğ vivi agin e nəmiəgəhiən rəha nətəmimi kətiəh kətiəh u ilah rəhan mīn, (2) məmə təhro lanu Narməniğiən Rəha Uhgīn e nəhue niftəni, mətəfa nətəmimi tepət kəutəhuva e nəhatətəiən lan. Suaru rəha Narməniğiən Rəha Uhgīn tətərməniğ e nətəmimi e nəmiəgəhiən mīne nīmisiən rəha Iesu, keruh məmə təkəku, məpəou məsəhmeniən o nati kəti (məmə in əha nətəm Isrel nikilah tətəhti mīne), mətəu nian kəti nətəmimi rəfin okoteruh nepətiən mīne nəhəgəhəgiən asoli rəhan.

³⁴ Natimnati mìn rəfin əha, Iesu təməghati əuhlin lan kəm nətəmimi. In təmatəgətun əmə nətəmimi e nəghatiən əuhlin. ³⁵ Noliən əha təmol nəghatiən rəha iəni aupən tətuvə matol nīpəhriəniən lan. Təməni məmə,
 “Iəkəni pətīgəm rəhak nəghatiən e nəghatiən əuhlin mìn.
 Iəkəni pətīgəm natimnati iətəm iəməhluəig e lah e nian iəmətuəuin matol niftəni mətəuarus=pa u rəueiu.”

*Iesu təməni nīpəti
 nəghatiən əuhlin e manuvehli*

³⁶ Kəni Iesu təmiet rəkis e nətəmimi, kəni muvən mìn e nīpəgnəua nimə kəti. Kəni rəhan mìn nətəmimi kəməhuva ohni motətapuəh məmə, “Əni-to kəm timah nīpəti nəghatiən əuhlin e manuvehli iətəm təməri e nasumiən.”

³⁷ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Iətəmimi iətəm təmeəgrəg nīkiti wit təuvir mìn e nasumiən, tətəgətun=pən iəu, Nəti Iətəmimi. ³⁸ Kəni nasumiən, tətəgətun=pən nəhue niftəni. Kəni nīkiti wit təuvir mìn, ilah u kəutəgətun=pən nətəmimi rəha Uhgìn nətəm tətərməniğ e lah. Kəni manuvehli tərah mìn, ilah kəutəgətun=pən nətəmimi rəha Setən. ³⁹ Kəni tikimir iətəm təmuvən meəgrəg manuvehli tərah, tətəgətun=pən Setən. Kəni nian okəulək e nasumiən, tətəgətun=pən naunun nian, kəni nətəmimi nətəm kəutəulək e nasumiən, kəutəgətun=pən nagelo mìn. ⁴⁰ Okotəmki manuvehli tərah motuvan əhtuv e niğəm, noliən əha təhmen e naunun nian.

⁴¹ “Iəu Nəti Iətəmimi, iəkəhli=pən nagelo mìn rəhak okəhuvən ikin iətərməniğ ikin, motos rəkis natimnati rəfin mīne nətəmimi rəfin nətəm kəutiuvī=pən nətəmimi o noliən təfəgə tərah mìn mīne nətəmimi rəfin nətəm kəutol noliən tərah mìn. ⁴² Ilah okotəraki=pən e lah e niğəm asoli, kəni ikin əha nətəmimi okotasək kəni mautiğət-ərain nəhluvlah mìn ikin. ⁴³ Kəni nətəm kotəhruahru okotasiə təhmen e mītigar e narməniğian rəha rəhalah Tatə Uhgìn. Itəmah rəfin matəlgiəmah tatig, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən mìn u.”

*Nəghatiən əuhlin
 e bokis məni iətəm tətəhluəig*

⁴⁴ Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Nəghatiən əuhlin u tətəgətun=pən Narməniğian Rəha Uhgìn. Bokis məni kəti tətəhluəig e niftəni kəti. Kəni iətəmimi kəti təmətan mafu bokis məni əha, kəni tatig mītənim mìn. Nīkin təmagian pik, kəni təmuvən mol səlīm e natimnati rəfin rəhan, kəni mos nəhmti niftəni əha.”

Nəghatiən əuhlin e kəpiel perəl

⁴⁵ Kəni Iesu təməni məmə, “Nəghatiən əuhlin u tətəgətun=pən Narməniğian Rəha Uhgìn. Iətəmimi kəti tətəsal e natimnati, kəni matol səlīm mìn lan. Kəni in tətəsal e kəpiel təuvir mìn nəhmtilah tiəkis, kətəni məmə perəl. ⁴⁶ Nian təmeruh perəl kəti iətəm təuvir pik agin, kəni in təmuvən mol səlīm e rəhan natimnati mìn rəfin, kəni muvən mos nəhmti perəl əha, kəni mələs rəhan.”§

Nəghatiən əuhlin e net rəha niuvian nəmu

⁴⁷ Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Nəghatiən əuhlin u tətəgətun=pən Narməniğian Rəha Uhgìn. Nətəmimi kəutəraki=pən e net əpəha itəhi mautos nəmu pisin pisin mìn lan. ⁴⁸ Nian net tinəriəuəh e nəmu, kəni kotiuvi-pari net, kəni motəuəri nəmu mìn motəipei=pən nəmu təuvir mìn e kətim asoli mìn rəhalah, mətəu okotəraki e nəmu mìn iətəm kotərah. ⁴⁹ Kəni e naunun nian, nagelo mìn okəhuva motos rəkis nətəmimi

13:35 Sam 78:2 13:41 Mat 24:31; 25:31; Mak 13:27 13:42 Mat 8:12 13:43 Dan 12:3 § 13:46 Nīpəti nəghatiən əuhlin mil u məmə, Narməniğian Rəha Uhgìn in təuvir pik agin. In təhruahru məmə kitah kotəfən rəfin natimnati mìn rəhatah məmə kotəhrun nosian.

nətəm kotərah e nətəmimi nətəm kotəhruahru, ⁵⁰ kəni motəraki=pən e nətəmimi kotərah e nigəm asoli, kəni ikin əha nətəmimi okotasək mautigət-ərain nəhluvlah ikin.

⁵¹ “?Itəmah nəkotəhrun natimnati mīn u, uə kəpə?” Kəni ilah kəmotəni kəm in məmə, “Əuəh.” ⁵² Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Tol lanəha, nəgətun mīn rəfin rəha Lou iətəm kəməgətun vivi ilah e Narmənigiən Rəha Uhgīn, kotəhmen e iətəmi asoli rəha nimə iətəm rəhan nautə tepət. Kəni nian kəti in tatos rəkis nati vi e rəhan nautə, kəni nian kəti mīn tatos rəkis nati əuas.”*

Iəni iətəm kəsisiəiən
(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

⁵³ Nian Iesu tīnol naunun nəghatiən e nəghatiən əuhlin mīn əha, kəni təmiet ikin əha, ⁵⁴ muvən iman ikin. Kəni təmətəgətun nətəmimi əpəha e nimə rəha nuhapuminiən, kəni narmilah təmiuvig, kəni kotəni məmə, “Suah u təmos iə neinatigiən əha mīne nəsanəniən əha o noliən nati apispis mīn? ⁵⁵ Suah kəha, kitah kotəhrun vivi in. ?In nəti iətəmimi iətəm tatol nimə, uə kəpə? ?Kəni rəhan məmə, in Meri, kəni pian mīn ilah Jemis, mīne Josip, mīne Saimon, mīne Jutəs, uə kəpə? ⁵⁶ ?Kəni rəhan kakə mīn kitah mīn ilah, uə kəpə? ?Təmos iə nəhruniən o noliən natimnati mīn əha?” ⁵⁷ Kəni nīkilah təsagiəniən ohni kəni motəuhlin nəmtahlah ohni.

Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nəmə iətəmi kəti in iəni, nətəmimi rəfin kautisiai. Mətəu rəhan mīn nətəmimi əpəha lahuənu mīne rəhan mīn nətəmimi e nīpəgnəua nimə rəhan, ilah əmə kəsotisiaiən.”

⁵⁸ Kəni təməsoliən nati apispis tepət ikin əha, mətəu-inu ilah kəsotəhatətəiən lan.

14

Kig Herot Antipas
təməghati o Iesu

(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)

¹ E nian əha, Kig Herot Antipas* u tətarməniḡ e nītəni Kaləli, təmətəu nanusiən rəha Iesu.

² Kəni təməni=pən kəm rəhan mīn nətəmimi asoli məmə, “Suah u in Jon Bəptais iətəm təməmiəgəh mīn e nīmisiən. Tol lanəha tatos nəsanəniən əha o noliən nati apispis mīn.”

Nīmisiən rəha Jon Bəptais

³⁻⁴ Herot Antipas təməghati lanəha mətəu-inu in təmoḡamu rəkis Jon Bəptais. Inu nanusiən e nīmisiən rəha Jon Bəptais, tol lanu lan.

Aupən ikin, Kig Herot Antipas təməkləh e Herotiəs u pətauəhli rəha pia Herot u, Filip Kətiəh. Kəni Jon təməni=pən kəm in məmə, “Təsəhruahruieən məmə nəkos pətan u, mətəu-inu nətatgəhli Lou.” Kəni Herot Antipas təməskəlim Jon o Herotiəs, məlis-ərain, mīləfən e kaləpus. ⁵ Herot Antipas tolkeikei məmə in otoḡamu Jon, mətəu təməsoliən mətəu-inu tətəḡin e nətəmimi. Ilah kautisiai Jon mətəni məmə in iəni kəti.

⁶ Mətəu nian kəti, Herot Antipas təmöl lafet kəti rəha nian təmair lan, kəni pətan mītə, nəti Herotiəs, təmöl danis aupən e nəhmti nətəmimi rəfin. Kəni rəhan noliən danis təmöl Herot Antipas nīkin təmuvən pik lan, ⁷ kəni tol lanəha, in təməni əskasik mos nonauvil məmə in otəfən nati nak iətəm pətan mītə əha tolkeikei. ⁸ Kəni Herotiəs təməghati kəm nətin, kəni nətin təməni=pən nəghatiən rəha Herotiəs kəm Herot Antipas məmə, “Os rəhn-kapə Jon Bəptais e pilet kəti muva u ikinu məfa kəm iəu rəueiu.” ⁹ Kəni kig, nīkin təpəou. Mətəu təməni=pən kəm rəhan nətəmimi məmə ilah okotol nəuia nəti Herotiəs, mətəu-inu o rəhan nonauvil mīne nəniəskasikiən iətəm təmöl e nəhmti nətəmimi. ¹⁰ Kəni

13:50 Mat 13:42; Luk 13:28 * **13:52** Kəmə təhro nəghatiən u “nati əuas” tətəghati e nəghatiən rəha Uhgīn iətəm kəmətəi e Nauəuə Rəha Uhgīn əpəha Oltestimīn, kəni nəghatiən u “nati vi e rəhan nautə” tətəghati e nəgətuniən vi rəha Iesu. **13:54** Jon 7:15 **13:55** Jon 6:42 **13:57** Jon 4:44 * **14:1** Afin-to “Herot” e tiksīnəri meruh famli rəha Herot. **14:3-4** Lev 18:16; 20:21; Luk 3:19-20 **14:5** Mat 21:26

təmahlī=pən nətəmimi nəuvein kəhuvən e kaləpus, kəni ilah kəmotəuahtuv rəkis rəhn-kapə Jon ikin əha, ¹¹ motələhu=pən e pilet kəti, motos məhuva, motəfən kəm nətī Herotias, kəni in tətəfən kəm rəhan māmə.† ¹² Kəni nətəmimi rəha Jon kəməhuvən motos nīpətin məhuvən mohtənim, kəni məhuvən motəni=pən kəm Iesu.

Iesu təmaugin

nətəmimi faif-tausin

(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)

¹³ Nian Iesu tətətəu nanusiən əha, kəni təmuvən e bot kəti muvən əpəha ikin nətəmimi kohkə ikin. Mətəu nian nīmənin nətəmimi kəmotəhrun ikin təmuvən ikin, kəni ilah kəmohiet e rəhalah lahuənu min motaliuək ipari məhuərisig e Iesu. ¹⁴ Nian Iesu təmuvəri, mafu məmə nīmənin nətəmimi tepət, kəni nīkin təməpət o lah, molkeikei ilah, kəni mol vivi nīmisiən min rəhalah.

¹⁵ Kəni ləhnaiuv iuəkīr o napinəpuian, rəhan min nətəmimi kəməhuva ohni mautəni məmə, “Ikīnu, ikin nətəmimi kohkə ikin, kəni otəsuvəhiən tapinəpu. Ahli=pən nīmənin nətəmimi məmə okəhuvən lahuənu min motos nəhmti nīglah nəuvein nauəniən.”

¹⁶ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Kəpə. Otəpəh əmə ilah kautol u ikīnu, kəni itəmah əmə otaugin ilah.”

¹⁷ Mətəu kotəni=pən kəm in məmə, “Itimah iaautos əmə pīret faif mine nəmu keiu.”

¹⁸ Kəni təni məmə, “Otos məhuva kəm iəu.” ¹⁹ Kəni məni=pən kəm nətəmimi məmə okotəharəg ləhtəni e nīmanuvehli. Kəni təmos pīret faif mine nəmu keiu əha, məsal-pəri əpəha e neai, məfaki=pən lan, kəni məhapu pīret. Kəni məfən kəm rəhan min nətəmimi, kəni kotəfən kəm nīmənin nətəmimi. ²⁰ Kəni ilah rəfin kəmotauən, nərfilah tasisi. Kəni nīpispisi nauəniən iətəm kəmotəpəh, nətəmimi rəha Iesu kəmotaipei=pən e kətim asoli ilah tueləf kotəri vivi. ²¹ Kəni nətəmimi nətəm kəmotauən, nəman əmə təhmen e faif-tausin, mətəu kəsafiniən nīpətan mine kəlkələh min.

Iesu təmaliuək e nəhue nəhu

(Mak 6:45-52; Jon 6:16-21)

²² Kəni Iesu təməni kəm rəhan nətəmimi məmə ilah okəhuvən e bot məhuvən e nəven=pən əpəha e lek, mətəu in otahlī=pən nətəmimi kohtəlig=pən imalah min ikin.

²³ Nian tīnahli=pən rəkis nətəmimi, kəni muvən əpəha ilis e nītəuət kəti in pīsīn əmə, məmə otəfaki. Nian tīnapinəpu, Iesu pīsīn əmə əha ikin, ²⁴ mətəu bot tīnuvən rəkis e nəlugi lek, kəni minətələs pikin nīmətəgi, kəni peau-peau min kinəutoh bot.

²⁵ Kəni lapin iuəkīr o nianian, Iesu təmaliuək e nəhue nəhu mətəu o lah. ²⁶ Mətəu nian nətəmimi rəha Iesu kəmotafu in tətaliuək e nəhue nəhu, kəni kəmotəgin pik mautəni məmə, “!Ei, narmi iətəmimi kəti!” Kəni kəmotasək əfəməh mətəu-inu kəutəgin.

²⁷ Mətəu uəhai əmə, Iesu təməghati kəm lah məmə, “!Ei, nikitəmah təhtul məha-məha. Mə iəu əpə. Sotəginian!”

²⁸ Kəni Pitə təni məmə, “Iərmənig, nəmə ik pəhriən, kəni auin lak iəkaliuək e nəhue nəhu muvna.”

²⁹ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Va.”

Kəni Pitə təmeiuaiu e nəhue bot, kəni maliuək e nəhue nəhu matuvən o Iesu. ³⁰ Mətəu nian nīkin təməhti nīmətəgi asoli, kəni nīkin təməgin pik, kəni minətəmnim mətasək=pən o Iesu mətəni məmə, “!Iərmənig, asiru lak!”

³¹ Kəni rəueiu agin Iesu təmeapən maskəlīm Pitə, kəni məni=pən kəm in məmə, “Ik rəham nəhatətəiən təkəku agin. ?Təhro rəham nəhatətəiən təkəku ohniəu?”

³² Kəni nian kəmuəri=pən e bot, kəni nīmətəgi təmeiuaiu. ³³ Kəni ilah əha e nəhue bot kəmotəfən nisiaiən asoli kəm in mautəni məmə, “Pəhriən, ik Nətī Uhgīn.”

† **14:11** Herotias təmolkeikei məmə kəməfən rəhn-kapə Jon e pilet məmə təgəton məmə Jon in təmimis pəhriən. In tətəgəton min məmə Herotias in iərmis e pətan. **14:19** Mat 15:35-39; Mak 8:6-10 **14:23** Luk 6:12; 9:28 **14:26** Luk 24:37 **14:31** Mat 8:26; Mak 4:39

³⁴ Nian kinəhuvən e nəve nitəni=pən, kəməhuvəri=pən e nitəni Kenesəret. ³⁵ Kəni nian nətəmimi əha ikin əha kinotəhrun Iesu, motahli=pən nəghatiən tuvən mitəlau o nətəmimi e lahuənu min rəfin əha ikin. Kəni kəmotos rəhalah min nətəmimi nətəm kautohmis məhuva o Iesu, ³⁶ kəni kəmotəkeikei o Iesu məmə ilah nətəm kautohmis okotek əmə nififi napən rəhan. Kəni ilah rəfin nətəm kəmotek nififi napən rəhan, rəhalah nimisiən təmikə, kəni kəmotəuvir.

15

Nati iətəm tatol iətəmimi tətəmičkik (Mak 7:1-23)

¹ Kəni Farəsi min nəuvein mine nəgətun min nəuvein rəha Lou kəmotəpən Jerusiləm məhuva o Iesu. Kəni motətapuəh ohni məmə, ² “?Təhro rəham min nətəmimi kəutatgəhli kastim rəhatah iətəm rəhatah kəha min aupən kəmotəgətun itah lan? Ilah kətauən mətəu kəsotaupəniən moteikuas e nəhlmiləh.”

³ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Mətəu təhro itəmah min nəutatgəhli Lou rəha Uhgın o naskəlīm əskasikiən kastim pisin pisin min rəhatəmah? ⁴ Iətəni lanəha mətəu-inu, Uhgın təməni məmə, ‘Nəkotisiai rəhatəmah tatə mine məmə,’ kəni təməni min məmə, ‘Iətəmimi iətəm otəghati rah e rəhan tatə uə məmə, okəkeikei kohamu.’ ⁵ Mətəu itəmah nəkotəni məmə, nəmə iətəmi kəti rəhan kəti məni əha ikin iətəm in təhrun nasiruiən e rəhan tatə mine məmə, in təhrun nəniən kəm lau məmə, ‘Kəsi, iəmələhu pisin məni u məmə rəha Uhgın,’ ⁶ kəni təsəfəniən məni u kəm rəhan tatə, kəni nolien əha tətəgətun məmə ko in təsisiəni in. E nolien əha, itəmah nautol nəghatiən rəha Uhgın tatol nati əpnapin lan, mətəu-inu itəmah nəkotolkeikei məmə nəkotaskəlīm kastim min əmə rəhatəmah. ⁷ Itəmah nəfaki eiue min. Nəkotəhmen e kəhvitei. Inu ihluə nəkotəuvir, mətəu nəkəutamikmik e nikitəmah. İəni Aiseə təməghati əhruahru e təmah nian təməni pətigəm nəghatiən rəha Uhgın iətəm tətəni məmə,

⁸ ‘Nətəmimi min u kautisiai iəu e nohliləh əmə, mətəu nikiləh isəu ohniəu,

⁹ Rəhalah nolien rəha nəfakiən kəm iəu in nati əpnapin əmə, kəni nian kəutəgətun, kəutəni məmə nəghatiən min rəhak, mətəu in nəghatiən min rəha nətəmimi əmə.’ ”

¹⁰ Kəni Iesu təmauin e nətəmimi məmə okəhuva ohni, kəni məni=pən kəm lah məmə, “Otətəlig-to, kəni motəhrun nati u. ¹¹ Nati nak iətəm nətəfən e nohlīm matun, təsoliən ik nəkamikmik e nəhmti Uhgın, mətəu nati nak iətəm tatiet e nohlīm, in tatol ik nəkamikmik e nəhmti Uhgın.”

¹² Kəni rəhan min nətəmimi kəməhuva ohni mətətapuəh məmə, “?Nəkəhrun məmə Farəsi min, nikiləh tərəh nian kəmotətəu nəghatiən əha?” ¹³ Kəni təməni=pən məmə, “Nigi min rəfin iətəm rəhak Tatə əpəha e negəu e neai təməsərfeiən, okeuvi-pəri ilah nokin. ¹⁴ Əpəh ilah. Ilah kautit nətəmimi, mətəu nəhmtiləh təpis. Nəmə iətəmimi, iətəm nəhmtin təpis tit iətəmimi kəti iətəm nəhmtin təpis, kəni ilau pəti okiauvig=pən e nimil.”

¹⁵ Kəni Pitə təməni=pən kəm in məmə “Əni-to nipəti nəghatiən əuhlin u kəm timah.”

¹⁶ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Itəmah rəhak min nətəmimi, mətəu itəmah min nəsotəhrun əhanəhiən? ¹⁷ ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, nati nak iətəm tatuvən e nohli iətəmimi meiuaiu e nərfin, kəni miet min e nipəti iətəmimi? ¹⁸ Mətəu natimnati min iətəm kautohiet e nohli iətəmimi, ilah kautəpən e niki iətəmimi. Kəni natimnati min tərəh əpəha e niki iətəmimi kautol iətəmimi u tətəmičkik e nəhmti Uhgın. ¹⁹ Tol lanəha mətəu-inu, natimnati iətəm kautəpən e niki iətəmimi kotol lanu lan: nətəligiən tərəh min; nohamuiən iətəmimi; nakləhiən e pətan; nipətan mine nəman mine, kautit oneuən ilah min; nakləhiən; nəghati eiueiən e nətəmimi; nəni rahien nərgi iətəmimi. ²⁰ Inu natimnati

iätəm tol iätəmimi tətəmkmik e nəhmti Uhgın. Mətəu nəmə iätəmi kəti təseikuasiən e nəhlmın kəni mauən, inu təsoliən in tamikmik e nəhmti Uhgın.”

*Nəhatətəiən
rəha pətan Ianihluə
(Mak 7:24-30)*

²¹ Kəni Iesu təmiet ikin əha, kəni muvən ikin iätəm taun keiu əha, Taea mine Saedon kətuəmähli ikin. ²² Kəni pətan kəti əha ikin, Ianihluə pətan Kenan, təmuva ohni mətəsək əfəmäh məmə, “İərmənig, Mipi Tefit, asiru lak. Narmın tərəh kəti təskasik tətətig e nətik pətan mətərəkın in.”

²³ Mətəu Iesu təsəni=pən aginiən nəghatiən kəti kəm in. Kəni rəhan nətəmimi kəməhuva mautəkeikei ohni, motəni məmə, “Ahli=pən in isəu, mətəu-inu tətəsək əfəmäh matuərisig e təh.”

²⁴ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Kəmahli=pa əmə iəu o sipsip mın rəha nəuaniləuis rəha Isrel nətəm kəmotəluəi.” ²⁵ Mətəu pətan əha təmuva misin nəulin əpən e Iesu mətəni məmə, “İərmənig, asiru lak.” ²⁶ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Təsəhruahruian məmə iəkos nauəniən nig kəlkələh mın, kəni məraki=pən kəm kuri mın.”* ²⁷ Kəni pətan u təməni=pən məmə, “Əuəh, İərmənig. Mətəu kuri mın kautun nipişpisi nauəniən iätəm tətəmei e tepil rəha narmənig mın rəhalah.” ²⁸ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Ei, pətan. !Rəham nəhatətəiən in iahgin! Nati nak iätəm nəkolkeikei, otuva mol nipişriəniən.” Kəni rəueiu agin, nətin pətan təuvir mın.

Iesu təmol vivi nimisiən tepət

²⁹ Kəni Iesu təmiet ikin əha maliuək e nikali nəhu Lek Kaləli. Kəni məri muvən əpəha ilis e nitəuət kəti kəni mətəharəg. ³⁰ Nımənin nətəmimi kəməhuva ohni, mautos nətəmi mın u nətəm nəhlikilah təməpaiu-əpaiu, mine nətəmi mın u nəhmtilah təpis, mine nətəmi mın u nipiştilah nəuətin təmimis, mine nətəmi mın u kotəruru nəghatiən, mine nimisiən pişin pişin mın. Kəni motəlin=pən ilah iuəkir o Iesu, kəni tol vivi ilah. ³¹ Kəni nımənin nətəmimi narmilah təmiuvig nian kəmotafu nətəmimi kotəruru nəghatiən kəmotəghati, mine nətəm nipiştilah nəuətin təmimis kotəuvir, mine nətəm nəhlikilah təməpaiu-əpaiu kotaliuek, mine nətəm nəhmtilah təpis koteruh nati. Kəni mautəni-vivi Uhgın rəha Isrel.

*Iesu təmaugin
nətəmimi fo-tausin
(Mak 8:1-10)*

³² Kəni Iesu təmauin e rəhan mın nətəmimi kəhuva ohni, təməni=pən kəm lah məmə, “Nikik nahmə pik o nətəmimi mın u. Kitah mın ilah o nian kisil əha rəueiu, kəni nati tikə məmə okotun. İəsolkeikeiən məmə iəkahli=pən ilah kautəhuvən, nəumis tus ilah, mətə nəuəvin kohmiseah e suaru.”

³³ Kəni rəhan nətəmimi kotəni=pən kəm in məmə, “?Okotos iə pıret u ikinu, ikin təpiə-məpiə ikin iätəm təhmen məmə okotaugin nımənin nətəmimi lan?”

³⁴ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Pıret ko kuvəh u nautos?”

Kəni kotəni=pən məmə, “İautos pıret səpin mine nəmu əkəku nəuan nəuəvin əmə.”

³⁵ Kəni Iesu təməni=pən kəm nımənin nətəmimi məmə okotəharəg e niftəni. ³⁶ Kəni təmos pıret ilah səpin, mine nəmu əlkələh, kəni məfaki məni tagkiu kəm Uhgın ohni, kəni məhapu ilah, məfən kəm rəhan mın nətəmimi, kəni kotəfən kəm nətəmimi. ³⁷ Kəni ilah rəfin kəmotun nərfilah tasisi. Kəni nətəmimi rəha Iesu kəmotəipei=pən nipişpisi nauəniən iätəm kəmotun motəpəh e kətim asoli ilah səpin, kəmotəri vivi. ³⁸ Nətəmimi

15:24 Mat 10:6 * **15:26** Nəghatiən u “kəlkələh” tətəghati e nətəm Isrel, kəni nəghatiən u “kuri” tətəghati e Nanihluə mın. Nəghatiən u səniəmə nəghatiən təuvir agin. Iesu in tətəni əmə nəghatiən rəha nətəm Isrel mine rəhan mın nətəmimi kəutəni. Kəni rəueiu in tolkeikei məmə otəgəgun ilah e nati kəti məmə nəhatətəiən rəha pətan u tətəgəgun məmə səniəmə in nati əpnəpin əmə e nəhmti Uhgın. **15:31** Mak 7:37 **15:32** Mat 14:14

nətəm kəmotun, nəman ilah fo-tausin, mətəu kəsafinian nīpətan mine kəlkələh min.
³⁹ Kəni Iesu tahli=pən nīmənin nətəmimi kautəhuvən, kəni in təmuven e bot muven ikin Makatən.

16

Farəsi min mine Satusi min kautətapuah o nəmtətian kəti.
(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

¹ Kəni Farəsi min mine Satusi min kəməhuva o Iesu, kəni kəmotəghati əuhlin kəm in məmə otol kəm lah nəmtətian kəti rəha negəu e neai, inu nati apispis asoli iətəm otəgətun məmə Uhgīn təmahlī=pa in. ² Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Nian tīnəhnaiuv, nəkotəni məmə, ‘olauig tərəuiə, mətəu-inu nəpuə tətərəuvarəuv.’ ³ Kəni ləplapīn nəkotəni məmə, ‘Nuhuən otəfuv, mətəu-inu nəpuə tīnərəuvarəuv mītəlau.’* Nəkotəhrun nənian məmə nīpəti nəmtətian min e nīmali nəpuə iətəm tatiet, mətəu nəkotəruru nənian nīpəti nəmtətian iətəm nəuteruh əha rəueiu, inəha nati agīn min iətəm kautəhuva e nəmiəgəhian rəhatəmāh rəueiu.

⁴ “Itəmāh nətəmimi rəueiu mine, nəkotərah, itəmāh nətəm Isrel nəmotəpəh rəhatəmāh nəhatətəian e Uhgīn, təhmen e pətan kəti tətəpəh rəhan iərman mətītəu=pən suah pīsīn. Kəni rəueiu nəkotolkeikei məmə iəkol nəmtətian kəti iətəm otəgətun məmə iəmsipən e Uhgīn. Mətəu Uhgīn otəfinə əmə nəmtətian kətīh əmə, kəni inəha nəmtətian rəha iəni Jonə.”† Kəni in təməpəh ilah matuvən.

Is rəha Farəsi min
mine Satusi min
(Mak 8:14-21)

⁵ Nian Iesu mine rəhan min nətəmimi kəmutəhuvən e nəve nəhu=pən e nəhu Lek Kaləli, rəhan nətəmimi kəmotəlu məmə okotos pīret nəuvein. Kəni nian kīnəhuvən e nəve nəhu=pən, ⁶ kəni təməni=pən kəm rəhan nətəmimi məmə, “Onəutətəu itəmāh o is rəha Farəsi min mine Satusi min.”

⁷ Kəni nəruruian tinos ilah, kəni kəmotəni=pən kəm lah min məmə, “Tətəghati lanəha mətəu-inu kəmotəlu e nəmkiən pīret nəuvein.”

⁸ Mətəu Iesu tīnəhrun rəhalah nətəligiən, kəni təməni=pən kəm lah məmə. “Ei, rəhatəmāh nəhatətəian təkəku agīn. ?Təhro nəutəni=pən kəm təmāh min məmə pīret tikə o təmāh? Mətəu təhro nəutətəlig pik məmə pīret tikə? ⁹ ?Nəsotəhrun əhanəhian, uə kəpə? ?Ninotalu e pīret faif u iətəm iəmaugīn nətəmimi faif-tausin lan, kəni uərisig, nauəniən tepət əha ikin kəməpəh, kəni nəməhuveipei=pən nīpīspīsī nauəniən e kətim asoli tepət? ¹⁰ ?Kəni ninotalu e pīret səpīn u iətəm iəmaugīn nətəmimi fo-tausin? Kəni kəpəh nīpīspīsī nauəniən tepət əha ikin, kəni nəmotəipei=pən e kətim asoli tepət. ¹¹ ?Təhro itəmāh nəsotəhruniən məmə iəu iəsəghatiən e pīret? Autətəu itəmāh o is rəha Farəsi min mine Satusi min.” ¹² Təməni lan əha, kəni e nian əha, ilah kəmotəhrun məmə in təsəghatiən e is rəha nolīn pīret məmə okautətəu ilah ohni, mətəu okotətəu ilah o nəghatiən min iətəm Farəsi min mine Satusi min kautəgətun nətəmimi lan.

Pitə təməni məmə
Iesu in Kristo

(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

¹³ Nian Iesu təmuva ikin Sisəriə Filipai, məni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, “? Nətəmimi kautəni iəu məmə iəu pəh, Nətī Iətəmimi?”

16:1 Mat 12:38; Luk 11:16 * **16:3** Inu e Nitəni kotəni məmə, “Nəmə nəpuə apin tīnəri, kəni otəsəvəhian təfuv.”
 † **16:4** Nian təfla təmərgei Jonə, in təhmen məmə təmimīs, kəni nərfi təfla u təhmen e suvət rəhan. Təmatig e nərfi təfla o nian kisil. Nian təfla təmeuə e Jonə, təhmen məmə təmamiəgəh min e rəhan nīmisiən. Iesu təni məmə in otimīs, kəni nətəmimi okohtənim e suvət kəti. In otatig e suvət o nian kisil, kəni otəmiəgəh min. Tol lanəha, nəmtətian rəha Jonə məmə Iesu otimīs matig e suvət o nian kisil məmiəgəh min e nīmisiən. Afin-to Mat 12:40 mine Jona 1:17. **16:6** Luk 12:1 **16:9** Mat 14:17-21 **16:10** Mat 15:34-38

¹⁴ Kəni kotəni=pən məmə, “Nəuvein kautəni məmə ik Jon Bəptais, nəuvein kautəni məmə ik iəni Elaijə, kəni nəuvein kautəni məmə ik iəni Jeriməiə, uə iəni kəti aupən ikin.”

¹⁵ Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “?Mətəu təhro e təmah? ?Nəkotəni məmə pəh u iəu?”

¹⁶ Kəni Saimon Pitə təməni=pən məmə, “Ik Krīsto iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pa. Ik Nəti Uhgīn iətəm tətətig mətəmiəgəh.”

¹⁷ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Uhgīn təməfinə rəhan nəuviriən kəm ik, Saimon nəti Jonə, mətəu-inu səniəmə iətəmimi əmə təmōl pətīgəm nati u kəm ik, mətəu rəhak Tatə əpəha e negəu e neai iətəm təmōl əpu nati u kəm ik. ¹⁸ Kəni iəkəni=pinə kəm ik Pitə, u nīpətīn təni məmə kəpiel. Kəni iəkuvləkīn rəhak nīməfaki e kəpiel u, kəni ko nəsanəniən rəha nīmisiən otəsapirəkisiən. ¹⁹ Iəkəfinə kəm ik nepətīən iətəm tatsipən o Uhgīn əpəha e negəu e neai. Kəni əpəha e negəu e neai, Uhgīn tīnegəhan rəkis e nəuiam iətəm onəkəni e nəhue niftəni. Nian onəkəhtipəsīg e nati kəti, uə nəkegəhan e nati kəti, kəni otol.” ²⁰ Kəni mənī=pən əskasik kəm rəhan nətəmimi məmə okəsotəni-pənīən kəm iətəmi kəti məmə in Krīsto iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pa.

Iesu təməni pətīgəm

rəhan nīmisiən

(Mak 8:31-9:1; Luk 9:22-27)

²¹ E nian əha, Iesu təmətuəuin mətəni pətīgəm kəm rəhan nətəmimi məmə in otəkeikei muvən Jerusiləm, kəni pris asoli mīn, mīne nəgətun mīn rəha Lou, mīne nətəmi asoli mīn rəfin rəha nətəm Isrel okotol in tətəu nahməiən e nərahīən tepət, kəni okotohamu in. Kəni uərisīg e nian kīsil lan, in otəmiəgəh mīn e nīmisiən.

²² Kəni Pitə tos pīsīn Iesu, kəni mətəuəuin mətəniəhu mətəni məmə, “Iərməniğ, Uhgīn otəkeikei mahtipəsīg e nati əha. !Nati əha ko təsuvaīən mol nīpəhriənīən lan!”

²³ Kəni Iesu təlali mənī=pən kəm Pitə məmə, “!Setən! !Uvən isəu ohniəu! Ik nətəhtul-pəsīg lak. Rəham nətəlīgīən səniəmə nətəlīgīən rəha Uhgīn, mətəu in nətəlīgīən rəha nətəmimi əmə.”

²⁴ Kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan nətəmimi məmə, “Iətəmimi iətəm tolkeikei məmə otuərisīg lak, otəkeikei malu aru lan, kəni mələs rəhan nīgi kəməluau mītəu=pa iəu. ²⁵ Tol lanəha mətəu-inu, iətəmimi iətəm tatol pik uək əmə məmə rəhan nəmiəgəhiən e nəhue niftəni u in otəuvir, otəmkarəpən e nəmiəgəhiən pəhriən. Mətəu iətəmimi iətəm otimis o nərgək, in otos nəmiəgəhiən itulīn. ²⁶ ?Nəmə iətəmimi kəti tatos rəfin natimnati e nəhue niftəni, mətəu təsosīən nəmiəgəhiən itulīn, in təmōl win e nati təuvir, uə kəpə? Kəpə. Ko iətəmi əha təsəfəniən nati kəti rəha nəhue niftəni kəm Uhgīn məmə Uhgīn otəfən nəmiəgəhiən itulīn kəm in. ²⁷ Tol lanəha mətəu-inu, iəu Nəti Iətəmimi iəpanuva itimah nagelo mīn e nəsanəniən mīne nepətīən əhagəhag asoli rəha Tatə rəhak, kəni iəkəfən nətəouiən kəm nətəmimi rəfin e uək əhruahru iətəm kəmotol. ²⁸ Iətəni=pinə nīpəhriənīən məmə nətəmimi nəuvein kautəhtul u ikinu nətəm kəsəhmisiən motəmiəgəh əmə moteruh Nəti Iətəmimi u in kīg, nian tətəuva e narməniğīən rəhan.”

17

Nīpətī Iesu təmuva mol pīsīn

(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

¹ Nian sikis tīnuva mīnuvən rəkis, Iesu tit Pitə, mīne Jemis, mīne Jon u pia Jemis, mit ilahal məhuvən əpəha ilis e nītəuət əfəməh, ilah pīsīn əmə. ² Kəni ikin əha, nīpətī Iesu təməuhlin muva mol pīsīn. Rəhn-kapə təmasiə məhagəhag təhmen e mītigar, kəni rəhan napən tīnuva məruən məhagəhag. ³ Rəueiu ağin, Mosis mīne Elaijə kəmiətiğəm=pa məhləghati ilahal Iesu.

⁴ Kəni Pitə təməni=pən kəm Iesu məmə, “!Iərməniḡ! Təuvir məmə itimahal u iəmluva u ikinu. Nəmə nəkolkeikei, iəkol nimauvlavl kəti u ikinu, rəham kəti, rəha Mosis kəti, kəni rəha Elaijə kəti.”

⁵ Nian Pitə tətəḡhati əhanəh, nəpuə əhagəhag kəti təmuva məuveḡ ilah, kəni kəmotətəu nəuia iətəmi kəti tətiet e nəpuə mətəni məmə, “Inu nətik iətəm iəkolkeikei pik. Nəikik tagiən pik ohni. !Nəklətəliḡ lan!”

⁶ Nian suah milahal əha kəmhlətəu nəḡhatian əha, mihləmei=pən mihlitənim=pən rəhn-kapə lahal e niftəni məhləḡin pik. ⁷ Mətəu Iesu təmuva mek ilahal mətəni məmə, “Ləhtul. Sləḡiniən.” ⁸ Nian kəmhləsəl-pəri, məsleruh minian iətəmi kəti, mətəu Iesu pişin əmə.

⁹ Nian kəmotəiuaiu=pa e nitəuət, Iesu təni kəm lahal məmə, “Nəsləniən kəm iətəmiimi kəti nati nak iətəm nəmhləruh mətəuarus=pən Nəti Iətəmiimi otəmiəḡəh min e nīmisiən.”

¹⁰ Kəni kihləni=pən məmə, “?Mətəu təhro nəḡətun min rəha Lou kəutəni məmə Elaijə otəkeikei maupən muva min?”*

¹¹ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Nipəhriənian məmə Elaijə otəkeikei maupən muva məmə otol vivi min natimnati rəfin. ¹² Mətəu iəkəni=pinə kəm təmahal məmə, Elaijə tinuva rəkis, mətəu nətəmiimi kəsotəhrunian in, kəni motol tərāh lan. E nolian əhmen min əmə, Nəti Iətəmiimi otətəu nəhməiən e nəhlmiləh.” ¹³ Kəni rəhan nətəmiimi kinotəhrun məmə tətəḡhati e Jon Bəptais kəm lah nian tətəḡhati e iəni Elaijə.

*Iesu təməḡhi pətigəm
narmin tərāh e suakəku kəti
(Mak 9:14-32; Luk 9:37-45)*

¹⁴ Nian kinohiet=pa o nīmənin nətəmiimi, suah kəti tuva mişin nəulin aupən e Iesu, ¹⁵ kəni mənə məmə, “Iərməniḡ, asiru e nətik. Tətəuit, kəni mətətəu pik nəhməiən lan. Nian tepət tətəmei=pən e niḡəm, mətəmei=pən e nəhu. ¹⁶ Iəmələs muvən o rəham min nətəmiimi, mətəu kotəruru nol vivian.”

¹⁷ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “!Ei! Itəmah nətəmi rəueiu nəsotəhatətəiən, kəni ninəhuvən isəu o suaru rəha Uḡin. !?Kərmə oiəkətiḡ kitah min itəmah mətəuarus=pən nian nak nəmanotəhatətə lak!? !?Kəni kərmə onəḡḡin iəpanəmeiḡ e təmah!? !Otit suakəku ko məhuva kəm iəu!” ¹⁸ Kəni Iesu təməḡhati əskasik kəm narmin tərāh, kəni tiet e suakəku, kəni rəueiu aḡin suakəku təməuvir.

¹⁹ Kəni rəhan nətəmiimi kəməhuva motəhtul pişin ilah Iesu, kəni motətapuəh ohni məmə, “?Təhro itimah iəkotəruru nəḡḡi pətigəmiən narmin tərāh?”

²⁰ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Mətəu-inu rəhatəmah nəhatətəiən təkəku əmə, təsəhmenian. Mətəu iətəni pəhriən kəm təmah məmə, nəmə rəhatəmah nəhatətəiən əha ikin, nati əpnapin təhmen e nikitə mastət u təkəku aḡin, kəni nəkotəhrun nəni-pəniən kəm nitəuət u məmə, ‘Iet u e nimeim, muvən ikin əha,’ kəni nitəuət otiet, kəni nati kəti tikə iətəm itəmah nəkotəruru nolian.”†

²² Nian kəməhuva kətiəh əpəha Kaləli, Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Iəu Nəti Iətəmiimi, suah kəti oteḡəhan=pən lak e nəhlmə tikimə min. ²³ Nətəmiimi okotohamu iəu, kəni uərişig e nian kisil, Uḡin otosmiəḡəh min iəu e nīmisiən.” Kəni rəhan min nətəmiimi kəmotətəu tərāh pik aḡin o nəḡhatian əha.

Takis rəha Nimə Rəha Uḡin

17:5 Dut 18:15; Sam 2:7; Aes 42:1; Mat 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22 * **17:10** Nian Uḡin təməḡhati kəm lahal əpəha e nitəuət, ilahal kihləhrun məmə Iesu in Kristo iətəm otuva. Kəni kihləhrun məmə Elaijə otəkeikei maupən muva min, mətəu kəmsleruhiən məmə Elaijə təmuva mol əpenə-penə natimnati rəfin. Tol lanəha, rəhalah nətəliḡin tinol nəruuiən, mətəu-inu Iesu iətəm in Kristo tinuva rəkis, mətəu Elaijə təməsuvaian. **17:10** Mal 4:5 **17:11** Mal 4:5-6 **17:12** Mat 11:14 **17:13** Luk 1:17 **17:19** Mat 10:1 † **17:20** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəḡhatian Kris aupən, nəḡhatian pişin kəti min əha ikin iətəm tatilpin nəḡhatian u mətəni məmə, “**21** Mətəu suah kəti iətəm tolkeikei məmə otəḡḡi pətigəm narmin tərāh min lanəha, in otəkeikei mətəfaki kəni mətətuakəm.” **17:20** Mat 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6; 1Kor 13:2 **17:22** Mat 16:21

²⁴ Nian Iesu mine rəhan nətəmimi kəməhuva Kapeniəm, nətəmimi rəha nosiən məni rəha takis rəha Nimə Rəha Uhgın, kəməhuva o Pitə motəni məmə, “?Təhro? ?Rəham iəgətun tatətəou takis u, uə kəpə?”

²⁵ Kəni Pitə təməni=pən məmə, “Əuəh, tatətəou.”

Nian Pitə təmuvən e nıpəgnəua nimə, kəni Iesu təmaupən məghati mətəni kəm in məmə “?Saimon, nıkim təhti məmə nak? ?Kig mın rəha nəhue niftəni kautos takis o pəh, kautos o rəhalah mın nətəmimi, uə nətəmimi pisin mın?”

²⁶ Pitə təməni=pən məmə, “Kautos o nətəmimi pisin mın.”

Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Kəni tol lanəha, nətəmimi rəha kig kəsotətəouiən.‡
²⁷ Mətəu kitah kəsotolkeikeiən məmə kotol ilah kotətəu tərəh o tah. Kəni tol lanəha, təuvır məmə ik onəkuvən əpəha ləuahtəni e lek, mərəki rəham nıpien o niuviən nəmu. Nəmu iətəm nəkaupən miuvi, məhapu nıpəgnəuan, kəni meruh məni silfə kəti təhmen o nətəouiən takis. Mos muvən məfən kəm lah o nətəouiən rəhalau takis.”

18

Iətəmi asoli e Narmənigiən Rəha Uhgın (Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

¹ E nian əha, nətəmimi rəha Iesu kəməhuva ohni motətapuəh ohni məmə, “?Pəh u in iətəmi asoli e Narmənigiən Rəha Uhgın?”

² Kəni Iesu tauin e suakəku kəti tuva məhtul e nəlugin e lah, ³ kəni məni məmə, “Pəhriən iətəni kəm təmah məmə nəmə nəsotəuhliniən itəmah məhuva motəhmen e kəlkələh mın, ko nəsəhuvəniən motatig ahgəl Narmənigiən Rəha Uhgın. ⁴ Tol lanəha, pəh u otosiahu in təhmen e suakəku u, in iətəmi asoli e Narmənigiən Rəha Uhgın.

⁵ “Nəmə iətəmi kəti in ləhtəni təhmen e suakəku u, kəni iətəmimi kəti nıkin tagiən o nosiən iətəmimi u muvən e nıpəgnəuan nimə rəhan, kəni nəmə tatol e nərgək, kəni in təhmen məmə tatos iəu mın e nıkin agiən.

⁶ “Rəhak iətəmimi u tətəhatətə lak təhmen e suakəku əha. Kəni nəmə iətəmimi kəti tatiuvi=pən suakəku kəti əha məmə tatol təfagə tərəh, kəni iətəmimi əha, Uhgın otol nalpiniən asoli kəm in. Kəni nalpiniən əha otəskasik tapirəkis nəmə kətu=pən kəpiel kəti e nentəui, kəni kərəki=pən lan əpəha ləuantəhi lokamnım təmnım.

⁷ “Kəsi, nəhməiən asoli otuva o nətəmimi rəha nəhue niftəni, nətəm kautəfən-əfən kəm nətəmimi məmə okotol təfagə tərəh. Nəfən-əfəniən mın əha okotəkeikei məhuva. Mətəu kəsi, nəhməiən asoli otuva o iətəmimi u iətəm in suaru rəha nərahien əha. ⁸ Nəmə nəhlməm uə nəhlkəm tol ik natol təfagə, kəni nəkətei rəkis mərəki lan. Mətəu-inu təuvır pik məmə nian nəkuvən e negəu e neai, nəhlkəm kəti uə nəhlməm kəti tikə, tapirəkis agin məmə ik nətaskəlim nəhlməm pəti mil mine nəhlkəm pəti mil əha ikın, kəni kərəki=pən lam e nigəm iətəm tatuəu naunun tikə. ⁹ Nəmə nəhmtəm tol ik natol təfagə, kəni isul rəkis mərəki lan. Mətəu-inu təuvır pik məmə nian nəkuvən e negəu e neai, nəhmtəm kəti tikə, tapirəkis agin inu məmə ik nətaskəlim nəhmtəm pəti mil, kəni kərəki=pən lam e nigəm asoli iətəm tatuəu naunun tikə.”*

Nəghatiən əuhlin e sipsip iətəm təməluiei (Luk 15:3-7)

17:24 Eks 30:13; 38:26 ‡ **17:26** Inu tol lanu məmə nətəm Rom ilah kəutarmənig e niftəni u Isrel. Kəni nətəm Isrel ilah kəutətəou takis tatuvən o Rom. Mətəu nətəm Rom, ilah kəsotətəouiən takis. Mətəu e fes u, in tətəghati e takis pisin kəti o Nimə Rəha Uhgın u nətəm Isrel ilah kəutətəou. Mətəu Iesu tətəni məmə, in Nəti Uhgın pəhriən. Kəni Nimə Rəha Uhgın in rəhan mın. Ko ilah kəsotətapuəhiən o Iesu məmə in otətəou takis u. **18:1** Luk 22:24 **18:3** Mat 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17 **18:5** Mat 10:40; Luk 10:16; Jon 13:20 **18:6** Mak 9:42; Luk 17:1-2 **18:8** Mat 5:29-30 * **18:9** Inu nəghatiən əuhlin iətəm tətəgatun məmə Iesu tolkeikei məmə kitah okotəkeikei motol uək əskasik o nəpəhiən rəhatah noliən tərəh mın. Təhmen məmə kəutətahtuv rəkis noliən tərəh. Mətəu in təsolkeikeiən məmə okotərəkin nıpətitah. **18:9** Mak 9:43-48

10 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Nəkotəkeikei motəhrun vivi məmə nəsothəhuiən nətəmimi rəhak mīn nətəm kotəhmen e kəlkələh mīn, mətəu-inu iətəni kəm təmāh məmə nagelo mīn nətəm kauteh ilah, nian rəfin ilah kautəhtul e nəhmti rəhak Tatə u tətətig əpəha e negəu e neai məmə okotəni pətīgəm ilah kəm in.†

12 “?Nikitəmah təhti məmə nak? ?Nəmə iətəmimi kəti rəhan sipsip uan-hanrit, kəni kətiəh təluei mətān, kəni iətəmi əha otol nak? In otəpəh nainti-nain əpəha nitəuət, kəni muvən məsal e inu iətəm təməluēi. 13 Kəni nəmə təmeruh, iətəni pəhriən kəm təmāh məmə, nikin otəgiən o sipsip u kətiəh əmə, tapirəkis mīn ilah u nainti-nain u kəməsotəluēiən. 14 E nolīən əhmen mīn əmə, rəhatəmah Tatə əpəha e negəu e neai, in təsolkeikeiən məmə nətīn kəti otuvən məluēi.”

*Piam iətəm tatol nərahian kəm ik
(Luk 17:3)*

15 Kəni Iesu təməni məmə, “Nəmə piam kəti tol nolīən tərəh kəti kəm ik, uvən meruh itəlau pīsīn əmə, kəni nəkəni=pən nati nak iətəm təmōl təsəhruahruēiən. Nəmə tətətəlig lam, rəham nəghatiən otol in titəlig=pa mīn muəuvir o təlau mīn. 16 Mətəu nəmə təsətəligiən lam, os iətəmimi kətiəh uə keiu mihluvən mīn mihleruh məmə nəghatiən mīn rəfin onəkotəni, okotəhrun məmə ilah rəfin nīpəhriənīən əmə. 17 Mətəu nəmə təsətəlig mīniən e təmāh, nəkəni=pən kəm niməfaki kəni pəh iətəmi kəti rəha niməfaki otəghati kəm in. Mətəu nəmə təsətəligiən e niməfaki, kəni niməfaki otol in məmə Ianihluə uə iətəmimi rəha nosiən mēni rəha takis.

18 “Iətəni pəhriən kəm təmāh məmə, əpəha e negəu e neai, Uhgīn tīnegəhan rəkis məmə nəuiatəmah iətəm nəkotəni e nəhue niftəni. Nian nəkautəhtipəsīg e nati kəti uə nəkautegəhan e nati kəti, kəni otol məmə inu mīne.

19 “Kəni iətəni pəhriən mīn kəm təmāh məmə, nəmə itəlau keiu nəkuəni əskasik nəghatiən kəti o nati kəti kəni muətapuəh ohni e nəfakiən kəm Uhgīn, kəni rəhak Tatə əpəha e negəu e neai otol nati nak iətəm nəkotətapuəh ohni. 20 Tol lanəha mətəu-inu, ikin pəhruvən iətəmimi keiu uə kisil kihluva kətiəh e nərgək, iəu əha ikin e nəlugīn.”

*Nəghatiən əuhlin
e iətəmimi iətəm təsaluian e kauin rəha iətəmi kəti.*

21 Kəni Pitə təmuva o Iesu kəni mətəpuəh ohni məmə, “Iərməniğ. ?Nəmə piak kəti tatol tərəh kəm iəu, kəni oiəkalu məsalpīniən e nolīən tərəh rəhan mau kuvəh? ?Mau səpīn?”

22 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Iəkəni=pīnə kəm ik məmə, səniəmə mau səpīn əmə, mətəu mau səpīntə-səpīn.”‡

23 “Nəkəkeikei mol lanəha mətəu-inu Narməniğiən Rəha Uhgīn təhmen e nəghatiən əuhlin u. Kig kəti tolkeikei məmə oteruh-to kauin mīn iətəm rəhan nətəmimi kəmōtol kəm in məmə ilah okotətəu. 24 Nian tīnətuəuīn uək əha, kotələs rəhan kəti ioluək məhuva ohni iətəm təmōl rəhan kauin iahgīn agīn, təhmen e fifti-tausin-miliən vatu (50,000,000,000 vatu). 25 Mətəu suah kəha tīnəruu nətəuuiən, kəni tol lanəha, kig təməni məmə okotol səlim lan, mīne rəhan pətān, mīne rəhan mīn kəlkələh mīn, mīne rəhan natimnati mīn rəfin məmə otətəu rəhan kauin.§

26 “Kəni rəhan ioluək təmeiuaui mīsīn nəulīn aupən lan. Kəni mətəkeikei ohni mətəni=pən kəm in məmə, ‘Pale. ?Nəkəhrun nəfaiən nian əkuəkīr nəuētīn kəm iəu məmə iəkətəu rəfin rəhak kauin?’ 27 Kəni rəhan iətəmi asoli təmasəkəhrui in, kəni məpəh rəfin rəhan kauin məmə otəsətəuuiən nian kəti mīne, kəni megəhan lan məmə tuvən.

† 18:10 E kopi əuas mīn nəuvein rəha Niutestīmīn iətəm kəmətēi e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pīsīn kəti mīn əha ikin iətəm tatīlpīn nəghatiən u mətəni məmə, “11 Kəni iəu, Nəti Iətəmimi, iəmuva məmə iəkōsmiəgəh ilah u kəmōtaluei.”

18:10 Hip 1:14 18:15 Luk 17:3; Kəl 6:1 18:16 Dut 19:15; Jon 8:17 18:18 Mat 16:19; Jon 20:23 18:19 Mak 11:24; Jon 15:7 ‡ 18:22 Nīpətī “mau səpīntə-səpīn” məmə kitah kotəkeikei motalu e nərahian rəha iətəmi kəti nian

rəfin, naunun tikə. § 18:25 Inu nolīən əskasik rəhalah e nian mīn əha.

²⁸ “Mətəu nian ioluək u təmuvən, kəni meruh iətəmimi kəti u təmol kauin kəm in, təhmen e uan-hanrit tausin vatu (100,000 vatu). Ilau pəti ioluək mil katuol uək kətiəh əmə rəha iətəmi asoli u. Kəni ioluək iətəm iətəmi asoli təmalu e rəhan kauin, in təmaskəlīm iətəmimi u kəti kəmatuol pəti uək, kəni mətəmkəhtuv nentəui, mətəni məmə, ‘!Ətəou=pa rəham kauin iətəm nəmol kəm iəu!’

²⁹ “Kəni ioluək əha iətəm təmol kauin kəm in, teiuaiu misin nəulin mətəkeikei ohni mətəni məmə, ‘Pale. ?Nəkəhrun nəfaiən nian əkuəkir nəuvetin kəm iəu məmə iəkətəou rəhak kauin?’

³⁰ “Mətəu in təni məmə, kəpə. Kəni təmuvən məni məmə okələs suah u kan kləfən e kaləpus mətəuarus otətəou rəfin rəhan kauin iətəm təmol. ³¹ Mətəu noluək min nəuvein min kəmoteruh nati əha, nīkilah təmahmə pik ohni, kəni məhuvən motəni=pən kəm iətəmi asoli natimnati rəfin iətəm kəmoteruh.

³² “Kəni iətəmi asoli təmauin e ioluək əha tuva təni=pən kəm in məmə, ‘Ik ioluək tərāh aɡin. Iəməpəh rəfin rəham kauin mətəu-inu nəmatəkeikei ohniəu. ³³ ?Təhro nəsasəkəhruiən iətəmi u natuol pəti uək itəlau min, təhmen=pən əmə e iətəm iəmol kəm ik?’ ³⁴ ?Kəni niəməha təmol iətəmi asoli, kəni təni məmə okələs kan kləfən e kaləpus məmə iətəm tətəhtul o kaləpus otaskəlīm in mətəuarus=pən otətəou rəfin rəhan kauin iətəm təmol.”

³⁵ Kəni nian Iesu təmol naunun e nəghatien əuhlin, təməni=pən kəm lah məmə, “Kəni e suaru kətiəh əmə, rəhak Tatə əpəha e negəu e neai, otol kəm təmah rəfin, nəmə nəutalpin məsotalu pəhriənən e nərahien iətəm piatəmah min kautol kəm təmah.”

19

Iərman mine pətan

kətuəpəh ilau min

(Mak 10:1-12; Luk 16:18)

¹ Nian Iesu təmol naunun e nəniən natimnati min u, kəni miet Kaləli muvən e nitəni Jutiə e nitəni=pən e nīkali nəhu Jotən. ² Kəni nīmənin nətəmimi kəmutəhuərisig lan məhuvən əha ikin əha, kəni təmol vivi ilah e nīmisiən min.

³ Kəni Farəsi min nəuvein kəmotol nəniən ekəu-ekəu məmə otiuvi=pən Iesu e nəghatien kəti iətəm təsəhruahruian. Kəməhuva o Iesu motəni məmə, “?Lou tətəni məmə iərman təhrun nəpəhien rəhan pətan mol difos lan o nati əpnəpin əmə kəti uə kəpə?”

⁴ Kəni təmol aulis ilah məni=pən məmə, “?Nəmotafin uə kəpə məmə, e nətuəuiniən nian muva mətəuarus=pa u rəueiu, Uhgın u iətəm təmol nətəmimi rəfin, təmol iərman mine pətan? ⁵ Kəni Uhgın u inu, u təməni məmə, ‘O nati əha in əha, iərman otəpəh rəhan tatə mine məmə, kəni mətuətiɡ ilau rəhan pətan. Kəni ilau okiəuva nīpətəilau kətiəh.’ ⁶ Kəni rəueiu, ilau səniəmə keiu, mətəu kətiəh əmə. Uhgın tīnīlpin ilau kīniəuva minuol kətiəh, kəni o nati əha, pəh iətəmimi əpnəpin əmə kəti ko təsətəhtuviən rəhalau natīɡiən.”

⁷ Kəni Farəsi min kotəni=pən məmə, “?Mətəu təhro Mosis təməni məmə iətəmimi təhrun nəfəniən nauəuə kəti kəm rəhan pətan o nəpəhien mol difos lan, kəni mahli=pən tatuvən?”

⁸ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Mosis təmegəhan e təmah nətəm Isrel məmə onəkotəpəh rəhatəmah nīpətan min motol difos e lah mətəu-inu rəhn-kəpə təmah təskasik pik. Mətəu əupən, e nətuəuiniən nian muva mətəuarus=pa u rəueiu təməsolien lanu. ⁹ Mətəu iətəni kəm təmah məmə, nəmə suah kəti tatol tifos mətəpəh rəhan pətan mətəu pətan u təsapilien ilau suah pişin kəti, kəni suah u in mit pətan pişin, təhmen əmə məmə in tatol təfəgə mətakləh e pətan əha.”

¹⁰ Kəni nətəmimi rəha Iesu kotəni məmə, “Nəmə natīɡiən rəha iərman mine pətan təskasik pik lanu, təuvir məmə iərman mine pətan okəsuoilien marit.”

¹¹ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Səniəmə nətəmimi rəfin okotəhrun nosiən nəghatiən u, mətəu nətəmimi əmə mīn konu nətəm kəməfən nəghatiən u kəm lah, məmə rəhalah əmə. ¹² Tol lanəha mətəu-inu, nətəmimi nəuvein okəsotoliən marit o nati pisin pisin mīn. Kəti ko təsoliən marit mətəu-inu nīpətīn nəuветīn tərəh nian təmair. Kəti ko təsoliən marit mətəu-inu nətəmimi kəmotərəkīn nīpətīn nəuветīn. Kəni kəti tətəni aru məmə in otəsoliən marit məmə otol uək rəha Narməniğiən Rəha Uhgīn. Iətəmimi iətəm təhrun nosiən nəghatiən u, in təkēiki mos.”

Iesu təməfaki o kəlkələh mīn

(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

¹³ Kəni nətəmimi kəmos kəlkələh mīn məhuva o Iesu məmə otələhu=pən nəhlmin e lah, kəni məfaki o lah. Mətəu nətəmimi rəha Iesu kəmotəniəhu ilah. ¹⁴ Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Pəh kəlkələh mīn kəhuva ohniəu, sotəniəhuiləh ilah, mətəu-inu Narməniğiən Rəha Uhgīn in rəha nətəmimi mīn u kotol lanu.” ¹⁵ Kəni təmələhu=pən nəhlmin e lah məfaki o lah, kəni miet ikīn əha.

Iətəm aluə iətəm

rəhan nautə tepət

(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)

¹⁶ Kəni suah kəti təmuva o Iesu məni=pən məmə, “Iəgətun. ?Iəu oiəkəkēiki mol uək nak iətəm in təuvir məmə iəkəs nəmiəğəhiən itulīn?”

¹⁷ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “?Təhro nətətapuəh ohniəu o nati nak iətəm təuvir? Iətəmi kətiəh əmə iətəm in təuvir. Nəmə nəkolkeiki məmə nəkos nəmiəğəhiən itulīn, itəu=pən nəghatiən mīn rəha Lou.”

¹⁸ Kəni suah u təməni=pən məmə, “?Lou mīn pəhruvən?”

Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Sohamuiən iətəmimi, kəni məsakləhiən e pətan, kəni məsakləhiən, kəni məseiuiəiən e kot, ¹⁹ kəni mīsiəi rəham tatə mīne məmə, kəni molkeiki ik kəti təhmen əmə məmə nəkolkeiki aru ik.”

²⁰ Kəni iətəm aluə u təməni=pən məmə, “Natimnati rəfin ko iatol. ?Nati nak mīn əha ikīn iətəm iəsoliən?”

²¹ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Nəmə nəkolkeiki məmə rəham nolīən otəhruahru ağın, uvən mol nətəmimi kotos nəhmti rəham nautə, kəni məfən məni lan kəm nanrah mīn. Kəni ik onəkəs nəuviriən tepət əpəha e negəu e neai. Kəni muva, muərisig lak, mol məmə rəhak iətəmimi.”

²² Nian iətəm aluə təmətəu nəghatiən əha, kəni təmagim matuvən. Nīkin təpəou mətəu-inu rəhan nautə tepət.

²³ Kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan mīn nətəmimi məmə, “Iətəni pəhriən məmə, tiəkis o iətəmimi iətəm rəhan nautə tepət məmə otuvən matig ahgəl Narməniğiən Rəha Uhgīn.

²⁴ Kəni iətəni mīn kəm təmah məmə, tiəkis məmə kaməl* otuvən=pən e nīpəg nitil, mətəu tiəkis pik məmə iətəmimi rəhan nautə tepət otuvən matig ahgəl Narməniğiən Rəha Uhgīn.”

²⁵ Nian nətəmimi rəha Iesu kəmotətəu nəghatiən əha, narmilah təmiuvig pik, mətəu nīkilah təhti məmə ilah u nətəm rəhalah nautə tepət, konu Uhgīn tolkeiki pik ağın ilah, mətəu in tətəsiru e lah. Kəni motəni=pən məmə, “?Kəni pəh təhrun nosiən nəmiəğəhiən itulīn?”

²⁶ Kəni Iesu təməsəl=pən əhruahru meruh ilah kəni məni məmə, “Nati u, ko iətəmimi təsoliən. Mətəu Uhgīn, in təhrun nolīən natimnati rəfin.”

²⁷ Kəni Pitə təməni=pən məmə, “Iəmotəpəh natimnati rəfin məmə iəkotohtəu=pinə ik. ?Nati nak u, o nian kəti in rəhatəmāh?”

²⁸ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Iətəni pəhriən kəm təmah məmə, e nian iətəm natimnati rəfin okotəuhlin məhuva motiuvi, kəni Nəti Iətəmimi otəharəg e rəhan

19:14 Mat 18:2-3 **19:17** Lev 18:5; Luk 10:28 **19:18** Eks 20:13-16; Dut 5:17-20 **19:19** Eks 20:12; Lev 19:18

* **19:24** Kaməl in nati miəğəh kəti iətəm in iahgin tapirəkis hos mīne kau. Afin-to e tiksini. **19:26** Job 42:2

jeə rəha kig iətəm in təhagəhag məuvir agin, kəni itəmah ko nətəm nəmotohtəu=pa iəu, onəkotəharəg mīn e jeə rəha kig ilah tueləf, kəni məutakil məutarmənig e nəuaniləuis mīn ilah tueləf rəha Isrel. ²⁹ Kəni nətəmimi rəfin u nətəm kəmotəpəh rəhalah nimə mīn, uə pialah mīn, uə nəuvinilah mīn, uə rəhalah tatə uə məmə, uə nenətilah mīn, uə rəhalah nīpətan mīn o nərgək, Uhgīn otəfən natimnati mīn əha tepət pik agin kəm lah, kəni məfən nəmiəgəhiən itulin kəm lah. ³⁰ Mətəu nətəmimi tepət nətəm kautəhtul aupən e nəhue niftəni rəueiu, okəhuva motəhtul uərisig e nəmiəgəhiən iətəm otuva. Kəni nətəmimi tepət kautəhtul uərisig e nəhue niftəni rəueiu, okəhuva motəhtul aupən e nəmiəgəhiən iətəm otuva.”

20

Nəghatiən əuhlin e noluək mīn əpəha e nasumiən

¹ “Tol lanəha mətəu-inu Narmənigiən Rəha Uhgīn təhmen e nəghatiən əuhlin u. Iətəmi asoli kəti rəha nasumiən təmiet ləplapīn agin məmə otəsal e nətəmimi məmə okəhuva motol uək e rəhan nasumiən. ² Kəni in təməni məmə otətəou ilah kətiəh kətiəh uan tənariəs* e nian kətiəh, kəni mahli=pən ilah kəhuvən e rəhan nasumiən.

³ “Tuəkīr o nain klok ləplapīn, təmiet muvən e makit meruh nətəmimi nəuvein kəutəhtul məsotoliən nati kəti. ⁴ Kəni təməni=pən kəm lah məmə, ‘Itəmah mīn, əhuvən motol uək əpəha e rəhak nasumiən, kəni iəkətəou itəmah e məni iətəm təhruahru.’ ⁵ Kəni kəməhuvən.

“Kəni iuəkīr o tinə, təmiet muvən mol nati kətiəh əmə, kəni mol mīn e tri klok ləhnaiuv. ⁶ Kəni iuəkīr e faif klok ləhnaiuv, təmiet muvən meruh nətəmimi nəuvein mīn kautəhtul əpnəpīn əmə. Kəni təməni=pən kəm lah məmə, ‘Təhro nəutəhtul u ikīnu nian apiəpiə kəti, məsotoliən nati kəti?’ ⁷ Kəni kotəni=pən məmə, ‘Mətəu-inu iətəmi kəti təsəsalien e timah məmə iəkotol uək rəhan.’ Kəni təməni=pən kəm lah məmə, ‘Itəmah mīn əhuvən motol uək e rəhak nasumiən.’ Kəni ilah kəməhuvən.

⁸ “Nian tinəhnaiuv, iətəmi asoli rəha nasumiən təməni=pən kəm rəhan iətəmimi iətəm tətəsal o noluək mīn məmə, ‘Auin e noluək mīn kəhuva, nəkəfən rəhalah məni. Nəkətuəuin mətəou nətəmimi nətəm kəməhuva uərisig muvən mətəuarus nətəmimi kəmotəupən motol uək.’

⁹ “Kəni noluək mīn nətəm kəməhuva motol uək e faif klok, kəməhuva kəni təmətəou ilah uan tənariəs kətiəh kətiəh. ¹⁰ Tol lanəha, nətəmimi mīn u nətəm kəmotəupən motol uək, nīkilah təhti məmə okotos məni tapirəkis nətəmi mīn u kəmotol uək uərisig. Mətəu ilah kətiəh kətiəh kəmotos mīn əmə uan tənariəs. ¹¹ Nian kəmotos məni, kəni nīkilah tinərah mīnəutəni nīkali iətəmi asoli rəha nasumiən, kəni motəni=pən kəm in məmə, ¹² ‘Nətəmimi mīn u nətəm kəmotol uək uərisig, kəmotol uək əmə e auə kətiəh əmə, mətəu ik nəmətəou itimah təhmen-əhmen əmə. Mətəu itimah iəmotol uək asoli e nərauiə əskasik e nian apiəpiə.’

¹³ “Mətəu iətəmi asoli təməni=pən kəm lah məmə, ‘Iəu kəti. Iəsəkləhiən kəm ik. ?Nəməni məmə nəkol uək o uan tənariəs, uə kəpə? ¹⁴ Os rəham məni matuvən. Iəkolkeikei məmə iəkətəou iətəmimi u iətəm təmol uək uərisig təhmen əmə lam. ¹⁵ Rəhak u məni. ?Iəkəhrun nolien lanəha nati nak iətəm iəkolkeikei, uə kəpə? ?Nətəməki lak mətəu-inu iatol təuvir?’ ”

¹⁶ Kəni nian Iesu təmol naunun e nəghatiən əuhlin, təməni=pən kəm lah məmə, “Tol lanəha, iətəmi tatuərisig otaupən, kəni iətəmi tətəupən otuərisig.”

19:28 Mat 25:31; Luk 22:30; Nəh 3:21 **19:30** Mat 20:16; Luk 13:30 * **20:2** “Tənariəs,” inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Tənariəs kətiəh in təhmen e nətəouian rəha uək o nian kətiəh. Rəueiu, 1 tənariəs təhmen e 1,000 vatu. **20:8** Lev 19:13; Dut 24:15 **20:16** Mat 19:30; Mak 10:31

*Iesu tāmāni pätigām
rāhan nīmisiān*

(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷ Kāni nian Iesu tāmān pān Jerusilām, tāmōs rāhan nātāmimi tuēlāf motāhtul pīsīn, kāni tāmāni=pān kām lah māmā, ¹⁸ “Kautāhuvān āpāha ilis Jerusilām, kāni iāu Nētī Iētāmimi, okegāhan=pān lak kām pris asoli mīn mīne nāgētun mīn rāha Lou. Kāni okotiūvi pätigām iāu māmā iākīmīs, ¹⁹ kāni motāfān iāu kām Nānihluā mīn māmā okotāuvsan lak, kāni motālis motoh, kāni motātu-pāri iāu e nīgi kāmēluāu māmā iākīmīs. Kāni uārisīg e nian kīsīl, kāni Uhgīn otosmiēgāh mīn iāu e nīmisiān.”

Nātapuāhīān rāha māmā kāti o Iesu

(Mak 10:35-45)

²⁰ Kāni pētān rāha Sēpāti, tos nātīlau mil muva mīsīn=pān nēulin o Iesu, mātātapuāh e nāti kāti ohni. (Ilau iētāmimi mil rāha Iesu.) ²¹ Kāni Iesu tāmāni=pān māmā, “?Nākōlkeikei nak?”

Kāni pētān tāmāni=pān māmā, “Pāh nākegāhan lan māmā nātīk mil u, ilau pāti kāti otāharāg e nīkalīm maru, kāni kāti tāharāg e nīkalīm mēuil, ikīn ima nāsānānīān mīne nīsiāiān, nian onākarmānīg lan.”

²² Kāni Iesu tāmāni=pān kām lau māmā, “Nākuāruru nāti iētām nātuētapuāh ohniāu. ?Tāhro? ?Itālu, nīkītālu tāhti māmā nākuāhrun māmā kō nākuos nahmāiān u oiākos māmā oiākātāu tārāh?”† Kāni kuāni=pān kām Iesu māmā, “?Uāh, iākuāhrun.”

²³ Kāni Iesu tāmāni=pān kām lau māmā, “Pāhriān, onākuāmniīm=pān e rāhak kap rāha nātēuiān nahmāiān. Mātāu o nāharāgiān e nīkalīk maru mīne mēuil, sēniēmā rāhak māmā iākāni. Ikīn mil āha, ilau rāha nātāmimi mīn u iētām Uhgīn tāmōl āpenā-penā o lah.”

²⁴ Nian nātāmimi ten mīn rāha Iesu kāmōtātāu nāghatiān āha, kāni nīāmāha tāmōl pīk ilāh o suāh mil ilau pīān mātāu ilāh mīn kōtolkeikei māmā kāhuva motepāt. ²⁵ Mātāu Iesu tāmāuīn e lah kāhuva kātiāh, kāni māni=pān kām lah māmā, “Nākōtāhrun rākīs nōliān rāha nātāmi asoli rāha Nānihluā mīn. Ilāh kautōl tāsкасīk pīk kām rāhalāh mīn nātāmimi. Kāni rāhalāh kāpmān mīn kautōl ilāh kātāmāhli lāhtāni e nārmānīgīān rāhalāh. ²⁶ Mātāu itāmāh, kō nāsōtōliān lanāha. Mātāu nāmā itāmāh kāti tolkeikei māmā otuā in iētāmi asoli kāti rāhatāmāh, in otākeikei muva māhmen e iolūāk kāti rāhatāmāh, ²⁷ kāni nāmā itāmāh kāti tolkeikei māmā otāhtul āupān e tāmāh, in otākeikei muva slēf rāhatāmāh. ²⁸ Nōliān āha tāhmen āmā lak, Nētī Iētāmimi. Iāmāsuvāiān māmā nātāmimi okōtol uāk rāhak, mātāu iāmūvā māmā iākōl uāk rāhalāh, kāni iākāfān rāhak nāmīēgāhīān māmā iākītīs ilāh e rāhalāh nōliān tārāh mīn.”

Iāmnu mil kāmueruh nāti

(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

²⁹ Nian Iesu mīne rāhan mīn nātāmimi kāmōhiet e taun Jeriko, nīmānīn nātāmimi kāmōhtāu=pān. ³⁰ Kāni iāmnu mil keiu kātūāharāg e nīkalī suāru, kāni nian kāmūātāu māmā Iesu tātāliuāk e suāru mātūvā, kāni kāmūāgāt āfāmāh muāni māmā, “!Iārmānīg, Mipī Kīg Tēfit, asākāhrūin itīmlāu!”

³¹ Kāni mātāu, nīmānīn nātāmimi kautāniāhu ilāu, motāni=pān māmā kāsūāgāt pīkiān, mātāu ilāu kuāgāt pīk āgīn mīn māmā, “!Iārmānīg, Mipī Tēfit, asākāhrūin māsiro itīmlāu!”

³² Kāni Iesu tāhtul māuīn e lau, māni=pān māmā, “?Nākuōlkeikei māmā iākōl nak kām tālāu?”

³³ Kāni kuāni=pān māmā, “Iārmānīg, iākuōlkeikei māmā iākuēruh nāti.”

³⁴ Kāni Iesu tāmāsākāhrūin ilāu, kāni mek nāhmtīlau. Kāni rāueiu āgīn, kīnātūēruh nāti, kāni mātuītāu=pān Iesu.

20:18 Mat 16:21; 17:22-23 **20:21** Mat 19:28; Luk 22:30 † **20:22** Nāghatiān Kris āhrūāhrū tātāni māmā, “?Itālu, nīkītālu tāhti māmā nākuāhmen māmā kitāhāh okīhlāmniīm pāti e kap rāha nātēuiān nahmāiān iētām iāu iākākeikei māmniīm lan?” **20:22** Mat 26:39; Jon 18:11 **20:25** Luk 22:25-26 **20:26** Mat 23:11; Mak 9:35 **20:28** Luk 22:27; Fil 2:7

21

*Iesu tāmuvən əpəha Jerusiləm mol əpu məmə
in Kig*

(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

¹ Nian kinəhuva iuəkir o Jerusiləm, minəhuva Petfas e Nitəuət Rəha Nigi U Olif, kəni Iesu təmahlirəkis rəhan mil iətəmimi keiu, ² kəni məni=pən kəm lau məmə, “Ian əpəha e lahuənu aypən e tah, kəni ikin əha nəkuuruh uəhai əmə togki kəti kəmoħrain ilau nətin. Kəni nəkiatis ilau muasig miəuva kəm iəu. ³ Nəmə iətəmi kəti təni nati kəti kəm təlau, nəkuəni=pən kəm in məmə İərmənig tolkeikei ilau, kəni otəpanahli=pa uəhai əmə ilau.”

⁴ Nati u təmuva məmə otol nəghatiən nak iətəm iəni təməni otuva mol nıpəħriəniən. İəni təməni məmə,

⁵ “Otəni=pən kəm nətəmimi əha Jerusiləm* məmə,
‘Oteruh-to, rəhatəmah kig tətəva o təmah,
rəhan nətəligiən in ləhtəni,
kəni mətasuə e togki,
mine togki u in nətin əmə.’ ”

⁶ Kəni iətəmimi mil rəha Iesu kəmian muol nati nak iətəm Iesu təməni məmə okuol.
⁷ Kəmuasig togki mine nətin, kəni muələhu-pəri rəhalau kot min e togki mil, kəni Iesu təməħarəg-pəri lan. ⁸ Nīmənin nətəmimi tepət kautepin rəhalah min kot əpəha e suaru, kəni nəuvein kotətei nimali niggi min, kəni motepin ilah e suaru e nisiaiən. ⁹ Kəni nīmənin nətəmimi nətəm kəutaupən e Iesu, mine nīmənin nətəmimi nətəm kəutəħuərisig e Iesu, kəutağət əfəməħ mautəni məmə,

“!Hosanə† o Mipi Tefit!

!İərmənig Uhgın tətətig ilau iətəmimi u iətəm tətəva e nərgin!

!Hosanə o Uhgın əpəha ilis e negəu e neai!”

¹⁰ Nian Iesu təmiet=pən Jerusiləm, nətəmimi rəfin əha ikin nikilah təmauit, kəni mautəni nəghatiən tepət məutətapuəħ məmə, “?Pəh u?”

¹¹ Kəni nīmənin nətəmimi kotəni məmə, “Inu iəni Iesu, rəha Nasərit, əpəha e nitəni Kaləli.”

*Iesu əpəha
e Nīmə Rəha Uhgın*

(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹² Kəni Iesu tāmuvən əpəha imə e Nīmə Rəha Uhgın, kəni məhgi pətigəm nətəmimi nətəm kəutol səlim mine mautos nəhmtin natimnati əha ikin məmə okotol sakrifais lan. Kəni mahuvihin tepil min iətəm kətəuhlin məni ikin, kəni mahuvihin jeə min rəha nətəmimi min u kəutol səlim e iəuein min.‡ ¹³ Kəni məni=pən kəm lah məmə, “Kəmətei e Nauəuə Rəha Uhgın məmə, ‘Rəhak nīmə, okauin lan məmə nīmə rəha nəfakiən kəm Uhgın,’ mətəu itəmah nəmotol məmə in ‘nīmə rəha iakləħ min.’ ”

¹⁴ Kəni nətəmimi nətəm nəhmtilah tərəħ mine nətəmimi nəhklilah təməpaiu-əpaiu kəməhuva ohni əpəha e Nīmə Rəha Uhgın, kəni tol vivi ilah. ¹⁵ Kəni pris asoli min mine nəğətun min rəha Lou kəmoteruh nati təuvir min iətəm in təmol, kəni moteruh min kəlkələħ min kəutağət əfəməħ əpəha e Nīmə Rəha Uhgın, mautəni məmə, “!Hosanə o Mipi Tefit!”

Mətəu nətəmi asoli əha, niəməħa təmol ilah. ¹⁶ Kəni kotəni=pən kəm Iesu məmə, “? Nətətəu nati nak kəlkələħ min kəutəni, uə kəpə?”

* **21:5** Nəghatiən əħruəħru rəha Kris təni məmə, “Nətin Pətan Saion” kəni nıpəti nəghatiən u məmə “nətəmimi rəha Jerusiləm.” Saion in nərgin kəti min rəha Jerusiləm. **21:5** Sek 9:9 † **21:9** Nıpəti nəghatiən u “Hosanə” təni məmə, “əni-vivi.” Nətəmimi kəməutəni pətigəm məmə Iesu in Məsaiə, iətəmimi u Uhgın təməni məmə in otahli=pa məmə otosmiəğəħ ilah. **21:9** Sam 118:26 ‡ **21:12** Afın-to e tiksənəri “Nīmə Rəha Uhgın” o nəħruniən natimnati nian Iesu tāmuvən məhgi pətigəm nətəmimi e Nīmə Rəha Uhgın. **21:13** Aes 56:7 **21:13** Jer 7:11

Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Əuəh. Nəmotafin, uə kəpə, nəghatən iətəmi kəti təməni kəm Uhgın iətəm tətəni lanu lan məmə, ‘E nohli kəlkələh agin min mine nəpəou min agin, nəmol məmə ilah okotəni-vivi ik’.”

¹⁷ Kəni təməpəh ilah miet Jerusiləm muvən e taun Petəni, mapılı ikın.

Nīgi kəti fik təmaukei-aukei

(Mak 11:12-14,20-26)

¹⁸ Ləplapın agin, Iesu təmitəlig=pən min Jerusiləm, kəni nəumis tınus. ¹⁹ Kəni təmafı nīgi u fik e nıkali suaru, kəni təmuvən ohni mətəu təsehian nəuan kəti, mafı əmə nimalin. Kəni təni=pən kəm nīgi u məmə, “!Ko nəşəuə minian!” Kəni rəueiu agin, nīgi təmaukei-aukei.

²⁰ Nian rəhan nətəmimi kəmoteruh nati əha, kəni narmilah təmiuvig, kəni motəni=pən kəm Iesu məmə, “?Təhro nīgi əha fik təmaukei-aukei uəhai əmə lanəha?”

²¹ Mətəu Iesu təməni=pən məmə, “İətəni=pinə nıpəhrıənıən məmə nəmə nautos nəhatətəın, kəni rəhatəmah nətəligıən təsolıən keiu, nəkotəhrun nolıən nati nak iətəm iəmol e nīgi u fik. Mətəu səniəmə in əmə əha, nəkotəhrun nəni-pəniən kəm nıtəuət əha məmə ‘Uvən miuvig mamnim əpəha ləuantəhi,’ kəni otol nəuiatəmah. ²² Nəmə nəkotəhatətə, kəni onəkotos nati nak iətəm nəutətapuəh lan e nəfakıən.”

Nətapuəhıən o nepətıən

rəha Iesu

(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

²³ Iesu təmuvən e Nımə Rəha Uhgın, kəni nian təmətəgətun, pris asoli min mine nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, kəhuva ohni motəni=pən məmə, “?Natol natimnati min u e nepətıən rəha pəh? ?Kəni pəh təməfınə nepətıən ko?”

²⁴ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “İəkətapuəh=pinə min e nəghatən kəti kəm təmah. Nəmə nəkotəfa nəghatən kəti, kəni iəkəni=pinə kəm təmah məmə nepətıən nak iətəm iatol natimnati min u lan. ²⁵ ?Nepətıən rəha Jon təmsıpən iə o nolıən bəptais? ?Təmsıpən e negəu e neai, uə rəha nətəmimi əmə?”

Kəni kəmotəni=pən kəm lah min məmə, “Nəmə kotəni məmə, ‘Nepətıən rəha Jon təmsıpən e negəu e neai,’ kəni otəni məmə, ‘?Mətəu təhro nəşotəniən nıpəhrıənıən lan?’

²⁶ Mətəu nəmə kotəni məmə, ‘Rəha nətəmimi əmə,’ kitah kəutəgın e nımənin nətəmimi ikınu rəueiu mətəu-inu nıkilah təhti məmə Jon in iəni kəti rəha Uhgın.”

²⁷ Tol lanəha, kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, “İtimah iəkotəruru.”

Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Kəni iəu min, ko iəsəniən kəm təmah məmə e nepətıən nak iatol natimnati min u lan.”

Nəghatıən əuhlin

e suah mil keiu.

²⁸ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “?Təhro? ?Nıkitəmah tətəhti məmə nak? Suah kəti, nətın iərman keiu. Kəni təmuvən məni=pən kəm iətəm iahgın lan məmə, ‘Nətık, uvən mol uək rəueiu əpəha e nəsumıən.’ ²⁹ Mətəu nətın təməni=pən məmə, ‘İəkəpəh.’ Kəni matıg məuhlin min rəhan nətəligıən, kəni muvən e nəsumıən.

³⁰ “Kəni tatə təmuvən o nətın iətəm təkəku, məni=pən min kəm in nati kətıəh əmə. Kəni nətın təməni=pən məmə, ‘Əuəh, tatə, iəkuvən,’ mətəu təməpəh=pən e nəsumıən.

³¹ “?Otəni-to məmə suakəku mil u in pəhrıvən, təmol nəuia rəhan tatə?”

21:16 Sam 8:2 **§ 21:20** E Oltestımın, nīgi u fik tatol nəmtətıən e nətəm Isrel. Iesu in təmol nīgi u fik taukei-aukei məmə otəgətun nətəmi asoli rəha Isrel, okol nalpınıən kəm lah. Uə təhmen əmə lanu məmə Uhgın otol nalpınıən kəm nətəmimi min u kəsotolıən nəuan uə məşotəfakıən kəm in (Aiseə 5:1-7 mine Jereməe 8:4-13 rəhalau nəghatıən təhmen əhmen; eruh min Matıu 24:2 mine futnot). Mine Iesu təməgətun min lanu məmə otəgətun rəhan min nətəmimi o rəhalah nəhatətəın, u inu, rəhalah nəhtulıən e Uhgın. **21:21** Mat 17:20; Luk 17:6; Jon 14:12; 1Kor 13:2 **21:22** Mat 7:7-11; 18:19 **21:26** Mat 14:5

Kəni kəmotəni=pən məmə, “Suakəku iətəm iahgin lan.”

Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Əuəh, in əhruahru. Kəni iətəni=pinə nīpəhriənian məmə, nətəmi kautos məni rəha takis, mine nīpətan rəha suaru kautəhuvən e Narmənigian Rəha Uhgın aupən e təmah, ³² mətəu-inu Jon təmuva o təmah məmə otəgətun suaru rəha noliən əhruahru, kəni mətəu itəmah nəstəniən nīpəhriənian lan. Nəti suah u iətəm təkəku tətəgətun=pən itəmah. Mətəu nətəm kautos məni rəha takis, mine nīpətan rəha suaru kəmotəni nīpəhriənian lan. Nəti suah iətəm tətəpət lan tətəgətun=pən ilah. Kəni nəmoteruh pau nati əha, mətəu nəməstəuhlinian itəmah e rəhatəmah noliən tərāh mīn, kəni məstəniən nīpəhriənian lan.”*

Nəghatian əuhlin e nətəmimi tərāh nətəm kəutasum e nasumian

(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

³³ Kəni Iesu tətəkəi kəmotəni məmə, “Otətəlig-to e nəghatian əuhlin kəti mīn. Iətəmi asoli kəti rəha nasumian, təmol nasumian kəti e nīləuis kəti kətəni məmə krep, u katol wain lan. Kəni mol kəlkəl e kəpiəl muvən mītəlau lan. Kəni mol ikin kəti o noliən nimeī nevig-evigian e nəua krep məmə nəhu krep otaiu kəni mol wain lan. Kəni mol nimə kəti iətəm in ilis məmə iətəmi otəri lan mətəsəl vivi o nasumian o nati miəgəh mīn mine nətəmimi.†

“Kəni təmegəhan=pən e nasumian kəm nətəmimi məmə okotasum lan, kəni məuəri nəua krep, nəuvein rəhan, nəuvein rəhalah. Kəni miet muvən e naliuəkian ikin pisin pisin kəti.

³⁴ “Nian krep tīnimarəg, kəni tahli=pən rəhan ioluək mīn məmə okəhuvən e nasumian rəha krep, motətəpuəh o nətəmimi nətəm kətol uək e nasumian məmə okotəfən rəhan krep nəuətīn kəm lah.

³⁵ “Mətəu nətəm kətol uək e nasumian kəmotəskəlīm rəhan ioluək mīn, kəni motoh kəti, motohamu kəti, motəhti e kəpiəl iətəm tatol kīsīl lan. ³⁶ Kəni tahli=pən mīn ioluək mīn nəuvein kəhuvən o lah, ilah tətəpət tapirəkis in mīn aupən. Kəni nətəmimi nətəm kətol uək e nasumian kotol tərāh e lah e noliən əhmen mīn əmə məmə kəmotol e in mīn aupən. ³⁷ Naunun aɡin, tahli=pən nətīn iərman tuvən o lah, kəni məni məmə, ‘İlah okotəkəi kəti motīsiai nətik.’

³⁸ “Mətəu nian nətəmimi mīn kətol uək e nasumian kəmotəfu nətīn, kəni kotəni=pən kəm lah mīn məmə, ‘İnu nəti iətəmi asoli iətəm otərmənig e nasumian nian rəhan tətə otīmīs. Pəh kəhuvən motohamu mīn, kəni motos nasumian məmə rəhatəmah motərmənig lan.’ ³⁹ Kəni kəmotəskəlīm motətu pətīgəm lan e nasumian, kəni motohamu.”

⁴⁰ Kəni nian Iesu təmol naunun e nəghatian əuhlin, kəni məni məmə, “?Tol lanu lan, nian iətəmi asoli rəha nasumian otuva, kəni otol nak e nətəmimi nətəm təmegəhan=pən e nasumian kəm lah?”

⁴¹ Kəni kəmotəni=pən məmə, “Otərəkīn aɡin nətəm kotərah mīn əha, mohamu ilah. Kəni uərisig, təpanegəhan e rəhan nasumian əha tuvən e nəhlmi nətəmimi pisin nəuvein, kəni e nian əhruahru iətəm krep tətīmārəg, ilah okotəfən nəuətīn rəhan.”

⁴² Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Nəmotəfin e Nauəuə Rəha Uhgın u, uə kəpə? Tətəni məmə, ‘Pos u iətəm nətəmimi rəha nuvləkīnīn nimə kəsotolkeikēian motəpəh,

* **21:32** Nətəmimi rəha nosiən takis mine nīpətan rəha suaru, ilah kətol tətəgə tərāh, kəni ilah kotəhmen e suakəku u iətəm tətəpət lan. Aupən kəmotəhti nəuia Uhgın, mətəu uərisig ko kotol nati nak təməni. Nətəmi asoli rəha nətəm İsrəl mine nətəm u kəsotəhatətəian e Iesu kotəhmen e suakəku u iətəm təkəku. Kəutəni əmə e nohlilah məmə kotolkeikēi Uhgın kəni motol nəuiən, mətəu nīkilah isəu o Uhgın. **21:32** Luk 3:12; 7:29-30 † **21:33** Natīmīnati iətəm Iesu tətəghati lan e fes 33 tətəghati e noliən rəha noliən wain **21:33** Aes 5:1-2 **21:38** Mat 27:18 **21:39** Hip 13:12

in tinuva pos iätəm tol nəhgın o noliən nimə.‡

Iərməniġ təmöl nati u,

kəni in nati təuvır aġin e nəhmtitah.’

⁴³ Tol lan əha, iätəni kəm təmah məmə Narməniġiən Rəha Uhgın okos rəkis o təmah, kəni kəfən kəm nətəmimi mın u nətəm okotol nəuialah. ⁴⁴ Nəmə iätəmi kəti otaiu mələs pikin pos u, nikilkilin titəġit əġit. Uə nəmə pos u otəmei məməhli-ərain in, otəuvtəuvtə mərah aġin.”§

⁴⁵ Nian pris asoli mın mine Farəsi mın kəmotətəu nəghatiən əuhlin iätəm Iesu təməni, kəni kəmotəhrun məmə tətəghati e lah. ⁴⁶ Kəni kinəutəsəl e suaru kəti məmə okotaskəlim Iesu motləfən e kaləpus, mətəu kautəġin e nımənin nətəmimi, mətəu-inu nətəmimi kəutəni məmə in iəni kəti.

22

Nəghatiən əuhlin

e nauəniən asoli rəha marit

¹ Kəni Iesu təməni mın nəghatiən əuhlin kəti mın məmə, ² “Nəghatiən əuhlin u tətəġətun=pən Narməniġiən Rəha Uhgın. Kig kəti iätəm təmol əpenə-penə e nauəniən asoli o marit rəha nətın. ³ Kəni mahli=pən rəhan noluək mın məmə okəhuvən o nətəmimi mın u nətəm təmahli=pən rəkis nəghatiən o lah məmə okəhuva o nauəniən rəha marit. Mətəu kotəni məmə ko kəsəhuvaian.

⁴ “Kəni tahli=pən rəhan noluək nəuvein mın, məni=pən kəm lah məmə, ‘Əhuvən motəni=pən kəm nətəmimi mın u nətəm iəmahli=pən rəkis nəghatiən o lah məmə, inol əpenə-penə rəkis e rəhak nauəniən. Rəhak kau mın mine nəti kau mın u kotasisi vivi, iəməh rəkis ilah, kəni natimnati rəfin tinəhmen. Əhuva e nauəniən rəha marit.’

⁵ “Mətəu kəsotətəliġiən e noluək mın, kəni motaiu atiti, kəti tatuvən e rəhan nasumiən, kəti tatuvən e rəhan bisnis. ⁶ Kəni nəuvein kotaskəlim noluək mın rəhan, motol tərəh e lah, kəni motohamu ilah. ⁷ Kəni kig, niəməha təmol pik. Kəni tahli=pən rəhan soldia mın kəhuvən, kəni motohamu nətəmimi mın u nətəm kəmotohamu rəhan noluək mın, kəni motasiəpən e rəhalah taun asoli.

⁸ “Kəni məni=pən kəm rəhan noluək mın məmə, ‘Kinol əpenə-penə rəkis e nauəniən rəha marit, mətəu nətəmimi mın u iəmahli=pən rəkis nəghatiən o lah, noliən rəhalah təsəhmeniən məmə okəhuva. ⁹ Tol lanəha, əhuvən əpəha e suaru asoli mın kəni motəni=pən kəm nətəmimi əpnəpın rəfin nətəm nəkoteruh məmə okəhuva e nauəniən rəha marit.’ ¹⁰ Kəni noluək mın kəməhuvən əpəha e suaru asoli mın, kəmotuhapumın nətəmimi rəfin u kəmoteruh ilah, nətəmimi nətəm kotəuvır mine nətəmimi mın u nətəm kotərəh, kəni ikin kətauən ikin təməriaueh e nətəmimi.

¹¹ “Mətəu nian kig təmuva meruh nətəmimi, təmeruh mın iätəmimi kəti əha ikin iätəm təsuvəniən e napən rəha marit. ¹² Kəni kig təməni=pən məmə, ‘?Iəu kəti, nəməhro? ?Nəmuva imə mətəu nəməsuvəniən e napən rəha marit?’ Kəni suah u tinəruru nuhalpinian nəghatiən rəhan.*

‡ **21:42** “pos” – Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “kəpiel.” E nian əha, nətəmimi kəmotol nimə e kəpiel. Kəni kəpiel keikei in kəpiel ləhtəni aġin u tətəskəlim nimə mətuvləkin nimə lan. Rəueiu u Tanna, nətəmimi tepət kautol nimə e pos mine napət. Kəni pos iätəm in nati keikei in pos u iätəm tol nəhgın maskəlim nəhgı nimə. Iesu tətəghati aru lan məmə in pos iätəm tol nəhgın. **21:42** Sam 118:22-23; Rom 9:33; 1Pitə 2:6-8 **§ 21:44** E kopi əuas mın nəuvein rəha Niutestimin təuvır aġin iätəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən rəha fes 44 u tikə. **22:6** Mat

21:35 * **22:12** Nətəmimi nəuvein rəha noliən stadi e Baebol ilah nikilah təhti məmə kig təməfən napən rəha marit kəm nətəmimi rəfin məmə okəhuvən lan, mətəu inkonu kəmos əpnəpın əmə nətəmimi nətəm kəməfu ilah e suaru mın. Mətəu iätəmimi u nikin təməhti məmə otəsuvəniən e rəhan napən əha kəməfən məmə otuvən lan, inu noliən u tətəġətun məmə in təsisiaian kig mine nətın.

¹³ “Kəni kig təmāni=pən kəm rəhan mīn nətəmimi məmā, ‘Otəlis-ərain nəhlmin mīne nəhlkin, kəni motəraki pətīgəm əpəha e napinəpuiən ikin kətāsək ikin, kəni katīgət-ərain nəhlyvtəmi ikin.’”

¹⁴ Kəni Iesu tətəkəikei mətəni məmā, “Tol lanəha mətəu-inu nətəmimi tepət, kətahli=pən nəghatiən o lah, mətəu nəuan nəuvein əmə nətəm katitəpīn ilah.”

Takis rəha Kig Sisə

(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)

¹⁵ Kəni Farəsi mīn kəmohiet məhuvən motol nəghatiən ekəu-ekəu mīn məmā otiuvi=pən Iesu o nənian nəghatiən kəti iətəm təsəhruahruian. ¹⁶ Kəni kotahli=pən rəhalah nətəmimi kəhuvən o Iesu ilah nətəmimi rəha pati rəha Herot. Kəni motəni=pən məmā, “Iəgətun. Iəkotəhrun məmā ik iətəmi əhruahru, kəni mətəgətun pəhriən suaru əhruahru rəha Uhgīn. Nəsoliən məmā nətəligiən rəha nətəmimi okotiuvi rəkis rəham nətəligiən, mətəu-inu natol təhmen-əhmen əmə kəm nətəmimi rəfin, nəmā in iətəmi asoli uə iətəmi əpnəpīn əmə. ¹⁷ Kəni əni-to kəm tīmāh rəham nətəligiən e nati u. ?Təhruahru məmā okətəu=pən takis kəm Kig Sisə, uə kəpə?”

¹⁸ Mətəu Iesu tinəhrun rəhalah nətəligiən tərāh mīn, kəni təmāni=pən kəm lah məmā, “!Itəmah kəuit kəsua mīn! ?Təhro nəutalkut məmā nəkotol kekəu-ekəu ohni iəu? ¹⁹ Otəgətun-to mənī iətəm katətəu takis lan.” Kəni kotos mənī † məhuva kəm in, ²⁰ kəni təmāni=pən kəm lah məmā, “?Narmi pəh u, kəni nərgi pəh u e mənī u?”

²¹ Kəni kəmotəni=pən məmā, “Kig Sisə.”

Kəni Iesu təmāni=pən kəm lah məmā, “Narmīn tətəgətun məmā inu in nati kəti rəhan pəhriən. Kəni tol lanko, nak u rəha Kig Sisə, otəfən kəm Kig Sisə. Kəni nak u rəha Uhgīn, otəfən kəm Uhgīn.”

²² Nian kəmotətəu nəghatiən əha, narmilah təmiuvg. Kəni kəmotəpəh Iesu motəgim.‡

Nian Uhgīn otosmiəgəh nətəmimi e nīmisiən.

(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

²³ E nian əha inəha, Satusi mīn kəməhuva o Iesu. Ilah kəutəni məmā nətəmimi okəsotəmiəgəh mīniən e nīmisiən. Kəni kotəni=pən kəm Iesu məmā, ²⁴ “Iəgətun. Mosis təmāni kəm tah məmā, nəmā iərman kəti otimis, kəni məpəh rəhan pətan, kəni məsuələsiən nətilau kəti mīne, kəni pian otəkəikei mit pətəlimis əha, məmā okuələs nətilau kəti ko, kəni suakəku u otos nimeī rəhan tatə asoli əpəha tinimis rəkis.

²⁵ “Kəni ikin əha imatimāh ikin, nəman ilah səpīn, u rəhalah tatə kətiəh. Kəni iətəm tepət e lah təmaupən mit pətan kəti, kəni məsuələsiən nətilau kəti, kəni mīmīs. Kəni pian iətəm tatol keiu lan tit pətəlimis. ²⁶ Kəni in mīn təmimis məsələsiən nətin kəti, kəni iətəm tatol kisil lan mīne ilah rəfin məhuvən mətəuarus=pən iətəm tatol səpīn, kəmotol nati kətiəh əmə. ²⁷ Kəni əmeiko, pətəlimis timīs. ²⁸ ?Tol lanəha, əni-to kəm tīmāh məmā, e nian iətəm Uhgīn otosmiəgəh nətəmimi lan e nīmisiən, pətan əha in rəha pəh, mətəu-inu ilah rəfin əha səpīn kəmotol marit e pətan əha?”

²⁹ Kəni Iesu təmāni=pən kəm lah məmā, “Itəmah nəmotəni arəpən rəhatəmah nəghatiən mətəu-inu nəsotəhrunian Nauəuə Rəha Uhgīn mīne nəsanəniən rəhan. ³⁰ Nian Uhgīn otosmiəgəh nətəmimi e nīmisiən, kəni nətəmimi okəsotoliən marit, okotəhmen e nagelo mīn əpəha e negəu e neai. ³¹ ?Nəmotəfin uə kəpə, Nauəuə Rəha Uhgīn iətəm tətəghati e nian Uhgīn otosmiəgəh nətəmimi e nīmisiən? Tətəni məmā, ³² ‘Iəu Uhgīn rəha Epraham, iəu Uhgīn rəha Aisək, kəni iəu Uhgīn rəha Jekəp.’ In səniəmā Uhgīn rəha nətəm kəmoħmīs,

22:13 Mat 8:12; 25:30; Luk 13:28 **22:15** Mak 3:6 † **22:19** Mənī iətəm kəmotos məhuva in koin kəti, nərgin u “tənariəs,” iətəm təhmen e 1,000 vatu. **22:21** Rom 13:7 ‡ **22:22** Nəmā Iesu tuhalpīn kəni mənī məmā okəsotətəouiən takis, in otol nati kəti nətəm Rom nikilah otəsəgiənian ohni, kəni ko kotəhrun nələsiən in. Nəmā in tuhalpīn mənī məmā okotəkəikei motətəu takis, kəni in otol nati kəti nətəm Isrel nikilah otəsəgiənian ohni, kəni okotələs in. Mətəu rəhan nuhalpīniən in tol pišin, rəhan nəghatiən təmāu nikilah e nati əha: u niki iətəmimi. Kəni ilah kəməsotələsiən in mīne ilah kəmotəuit pəhriən e nəghatiən əha. **22:23** Uək 23:8 **22:24** Dut 25:5 **22:32** Eks 3:6

mätəu in Uhgın rəha nətəmimi nətəm kəutəmiəgəh, təhmen=pən mın e suah milahal, u nati əpnapın nıpətılahal təmimis nuvəh rəkis, mätəu narmilahal tətətig əhanəh u rəueiu.”

³³ Nian nımənin nətəmimi kəmotətəu nəghatıən əha, narmilah təmiuvig o nəgətunıən rəhan.

Lou iətəm in ilis pik
(Mak 12:28-34)

³⁴ Nian Farəsi mın kəmotətəu məmə Iesu təmasisig e nohli Satusi mın e rəhan nəghatıən, kəni Farəsi mın kəməhuva kətiah. ³⁵ Kəni kəti iətəm təhrun pik Lou, təmənı=pən nəghatıən kəti kəm Iesu məmə Iesu otəni nəghatıən kəti təsəhruahruıən, məmə ³⁶ “İəgətun. ?Lou pəhruvən rəha Uhgın u in ilis pik?”

³⁷ Kəni Iesu təmənı=pən məmə, “Nəkəkeikei molkeikei İərmənıg Uhgın rəham e nıkim rəfin rəham, mıne nətəligıən rəfin rəham, mıne nəmiəgəhiən rəfin rəham. ³⁸ Inu in Lou iətəm tətəupən kəni in ilis pik. ³⁹ Kəni Lou iətəm tatol keiu lan, in iuəkır təhmen əmə, məmə, ‘Nəkəkeikei molkeikei ik kəti təhmen əmə məmə nəkolkeikei aru ik.’ ⁴⁰ Kəni Lou mil u keiu, ilau nəukəti Lou rəfin, mıne nauəuə rəha iəni mın rəfin aupən.”

Kristo in nətı pəh
(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

⁴¹ Kəni e nian Farəsi mın kəutuhapumın ilah mın, Iesu təmənı=pən məmə, ⁴² “? Nıkitəmāh tətıti məmə nak, e Kristo iətəm Uhgın təmənı məmə otahli=pa? ?In tatsıpən e nəuanıləuis rəha pəh?”

Kəni ilah kotəni=pən məmə, “In mıpi Kig Tefit.”

⁴³ Kəni Iesu təmənı=pən məmə, “Mətəu təhro e Tefit, iətəm tətəghatı e Narmın Rəha Uhgın, tətəuin e Kristo məmə ‘İərmənıg.’ Mətəu-inu tətəni məmə,

⁴⁴ ‘İərmənıg Uhgın təmənı=pən kəm rəhak İərmənıg məmə, “Əharəg u e rəhak maru, ikın ima nəsanənıən mıne nısiəiən, mətəuarus=pən iəu iəkələs iahu rəham tıkimır mın məlın=pən ilah əpəha ləhtəni e nəhlkəm, məmə nətərmənıg e lah.” ’

⁴⁵ ?Kəni nəmə Tefit tətəuin e Kristo məmə ‘rəhak İərmənıg,’ kəni otəhro məmə Kristo in mıpi Tefit tərāh?”

⁴⁶ Kəni iətəmimi kəti təruru nuhalpınıən nəghatıən rəha Iesu. Kəni e nian əha matuvən, kəmotəgın e nətapuəhiən e nəghatıən kəti mın.

23

Iesu təmagət əskasık
e nəgətun mın rəha Lou
mıne Farəsi mın

(Mak 12:38-40; Luk 11:37-54; 20:45-47)

¹ Kəni Iesu təmənı=pən kəm nımənin nətəmimi, mıne rəhan mın nətəmimi məmə, ² “Nəgətun mın rəha Lou mıne Farəsi mın kautos nepətıən məmə okotəni pətıgəm Lou rəha Mosis kəm təmah. ³ Tol lanəha, nəkotəkeikei motohtəu=pən kəni motol natımnatı mın rəfin iətəm kəutəni kəm təmah. Mətəu nəsotolıən kəmə ilah u kəutəni əmə nati, mətəu ilah kəsotolıən nati iətəm kəutəni pətıgəm. ⁴ Kautəkeikei o nətəmimi məmə okotohtəu=pən lou əskasık mın iətəm kotəhmen e katıpə fıgəm, mətəu ko ilah kəsotəfənıən nəuanəhlmlıah məmə okotasıru e lah.

⁵ “Natımnatı rəfin iətəm ilah kautol, kautol əmə məmə nətəmimi okoteruh. Nəkotəhrun pauis kəti kətəni məmə failaktri iətəm nətəmimi kəmotəıpeı=pən nəghatıən rəha Nauəuə

Rəha Uhgın ikin, konu motəlis rəhn-kapə lah mine nəhlmiləh lan.* Mətəu rəha nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min, rəhalah pauis in iahgin tapirəkis. Kəni nəkotəhrun niləuis əlkələh min iətəm kəutəhkul=pən e nīpəgnəm̄ti kot min, iətəm tətəgətun məmə iətəmimi in tətəhtul əskasik o nitəu-pəniən Lou. Mətəu rəha nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min, rəhalah niləuis təfəməh pik. ⁶ Kəni e lafet min, ilah kotolkeikei ima nisialən, kəni e nimə rəha nuhapuminiən, ilah kotolkeikei məmə okotəharəg e jeə aupən. ⁷ Kəni e ikin katol makit ikin, ilah kotolkeikei məmə nətəmimi kotəni təuvir kəm lah, kəni məutauin e lah məmə ‘Rapai’ u nīpət̄in təni məmə ‘iəgətun katisiai.’†

⁸ “Mətəu sotoliən məmə nətəmimi okotauin e təmah məmə ‘Rapai,’ mətəu-inu rəhatəmāh Iəgətun katisiai kətiəh əmə, kəni itəmāh piatəmāh min. ⁹ Kəni sotauiniən e iətəmi kəti u e nəhue niftəni məmə, ‘Tatə, iətəm katisiai,’ mətəu-inu Tatə rəhatəmāh kətiəh əmə əpəha ilis e negəu e neai. ¹⁰ Kəni sotoliən məmə nətəmimi okotauin e təmah məmə, ‘Iəgətun,’ mətəu-inu rəhatəmāh Iəgətun kətiəh əmə, Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa. ¹¹ Iətəmimi u in tepət e təmah, in təkəikei muva ioluək rəhatəmāh. ¹² Tol lanəha mətəu-inu, iətəmimi iətəm otəfəri aru in, Uhgın otosiahu, kəni iətəmimi iətəm otosiahu aru in, Uhgın otəfəri.

¹³ “!Kəsi, itəmāh min u nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min, nərahian asoli otuva o təmah! !Itəmāh nəfaki eiua min! Nəutasisig e suaru o nətəmimi o nuvəniən matig ahgəl Narmənigiən Rəha Uhgın. Mətəu itəmāh nəsəhuvəniən, kəni nəsotegəhanian məmə nətəmimi kəhuvən ikin, nati əpnəp̄in ilah kotolkeikei məmə okəhuvən.‡

¹⁵ “!Kəsi, itəmāh min u nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min, nərahian asoli otuva o təmah! !Itəmāh nəfaki eiua min! Nikitəmāh tagiən əmə məmə nəkəhuvən isəu e negəu, uə e naliuəkian əmə o nuvəniən e niftəni pişin pişin min məmə nəkotiuv̄i=pa iətəmimi kətiəh əmə e nəfakian rəhatəmāh. Mətəu nian iətəmimi kəti tatos nolian min əha rəhatəmāh, kəni tətuvā iətəmi tərāh tapirəkis itəmāh, kəni nəmotol məmə in otəkəikei mos nalp̄iniən e nigəm asoli tapirəkis itəmāh.

¹⁶ “!Kəsi, nərahian asoli otuva o təmah nətəm nautit nətəmimi mətəu nəhmtitəmāh təpis! Itəmāh nəutəni məmə, ‘Nəmə iətəmi kəti tatos nonauv̄il e Nimə Rəha Uhgın məmə otol rəhan nəghatian tətəhtul əskasik, nəmə təsoliən, mətəu in nati əpnəp̄in əmə. Mətəu nəmə iətəmi kəti tatos nonauv̄il e aiən u kol tətoraip-oraip rəha Nimə Rəha Uhgın, kəni in otəkəikei mol nəuiən iətəm təmos nonauv̄il ohni.’ ¹⁷ !Itəmāh nətəm nəkotalməli, nəhmtitəmāh təpis! ?Naku u in ilis, aiən u kol tətoraip-oraip, uə Nimə Rəha Uhgın iətəm tatol aiən u tətəsim? ¹⁸ Kəni nəkotəni min məmə, ‘Nəmə iətəmi kəti tatos nonauv̄il e oltə, in nati əpnəp̄in əmə. Mətəu nəmə iətəmi kəti tatos nonauv̄il e sakrifais iətəm tətəharəg lan, kəni in otəkəikei mol nəuiən iətəm təmos nonauv̄il ohni.’ ¹⁹ !Itəmāh nətəm nəkotalməli, nəhmtitəmāh təpis! ?Nak u in ilis, sakrifais uə oltə iətəm tatol sakrifais tətəsim? ²⁰ Tol lanəha, iətəm tatos nonauv̄il e oltə, pəhriən, tatos nonauv̄il e oltə mine natimnati rəfin iətəm tətəharəg lan. ²¹ Kəni iətəm tatos nonauv̄il e Nimə Rəha Uhgın, pəhriən tatos

* **23:5** “pauis” – inu bokis əkəku kəti kəmol e nilosi kau. Kəmətəi rəkis=pən nəghatian rəha Nauəuə Rəha Uhgın e letə əkəku agin motəipei=pən lan (Eks 13:1-10,11-16; Dut 6:4-9; 11:13-21). Nətəmimi kəmotol lanəha mətəu-inu kəmotolkeikei məmə otol nəghatian iətəm tətətig e Dut 6:8 mine 11:18. Kəni nəman min u nətəm Isrel min rəfin nətəm kinotos rəkis nu tatin, ilah okotəfən pauis min əha nian tepət, kəni nian rəfin e nian rəha nəfakian. Kətəlis e nīpənəgin mine nəhlm̄in məūil e niləuis kəmol e nilosi kau. E nəghatian Inglis, kətəni pauis min əha məmə, “Phylacteries.”

23:5 Eks 13:9; Nam 15:38-39; Dut 6:8; Mat 6:1 † **23:7** Nəmə iəgətun rəha Lou təmalieuək mətuvən iuək̄ir ohnik, nəkəhtul e nisialən, kəni nəkəni təuvir kəm in, mauin lan məmə, “iətəmi asoli,” uə “Rapai.” Kəni nətəm Isrel kəutauin e rəhalah nəgətun asoli min nətəm ilah ilis pik məmə, “Rapai,” u nīpət̄in təni məmə “iətəmimi in ilis” uə “iətəmimi tətəmki nətəmimi” uə “iəgətun katisiai.” **23:11** Mat 20:26; Mak 9:35; Luk 22:26 **23:12** Job 22:29; Prov 29:23; Luk 14:11; 18:14 ‡ **23:13** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətəi e nəghatian Kris aupən, nəghatian pişin kəti min əha ikin iətəm tatilp̄in nəghatian u mətəni məmə, “14 Kəsi, nahməian asoli otuva o təmah nəgətun min rəha Lou, mine Farəsi min. !Itəmāh nəfaki eiua min! Nəutakləh e natimnati rəha pətəlimis min, mətəu nian kətiəh əmə, nautol nəfakian əfəmāh min məmə nətəmimi okotisiai itəmāh. E nolian əha, rəhatəmāh nalp̄iniən otəskasik təhm̄in min.” **23:16** Mat 15:14

nonauvil e Nimə Rəha Uhgın mine Suah u tətətig ikin. ²² Kəni iətəmi tatos nonauvil e negəu e neai, pəhriən tatos nonauvil e jeə rəha kig u in rəha Uhgın, kəni tatos nonauvil e Suah u tətəharəg-pəri lan.

²³ “!Kəsi, itəmah min u nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min, nərahian asoli otuva o təmah! !Itəmah nəfaki eiuə min! Nautəfan tait rəhatəmah e natimnati rəfin muvən mətəuarus=pən e nimali nigı əlkələh min agın nəmiəvilah tətəpien u kətəfan e nauəniən, kətəni məmə minit, mine til, mine kumin. Mətəu nəutəpəh nati asoli e Lou, inu iətəmi tətətol təhruahru kəni məhmen-əhmen əmə kəm nətəmi, kəni mətəsəkəhruin nətəmi, kəni tətətol nian rəfin nati iətəm təkəkei matol. Təuvir nautol lou əlkələh min, mətəu nəkotəkəkei mautol lou asoli min, mətəu kəpə, nəsolian. ²⁴ !Itəmah nautit nətəmi mətəu nəhmtitəmah təpis! !Itəmah nətəmi nətəsəl e mənman e rəhatəmah kap məmə o nəstəgeiən, mətəu nautəgei nati miəgəh asoli u kau!

²⁵ “!Kəsi, itəmah min u nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min, nərahian asoli otuva o təmah! !Itəmah nəfaki eiuə min! Nautol noliən min nəuvein məmə nətəmi nikiłah otəhti məmə itəmah nəkotəhruahru kəni rəhatəmah noliən min kotəuvir. Mətəu əpəha imə e nikitəmah, itəmah nəumis min, kəni nian rəfin nautol əmə natimnati tərəh min iətəm tətətig e rəhatəmah nətəligiən. Itəmah nəkotəhmen e kap mine pilet min. Nəutafəl vivi ihluə e kap mine pilet, mətəu əpəha imə tamikmik məriaueh e nəpieniən rəha nəmnəmiən. ²⁶ !Itəmah Farəsi min, nəhmtitəmah təpis! Otaupən motafəl əpəha imə e kap mine pilet, kəni ihluə min e kap mine pilet, in təuvir təsamikmikiən, u nipiən tol lanu lan. Otaupən motol nikitəmah təhruahru, kəni uərisig, rəhatəmah noliən min otəhruahru min.

²⁷ “!Kəsi, itəmah min u nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min, nərahian asoli otuva o təmah! !Itəmah nəfaki eiuə min! Nəkotəhmen e suvət rəha nətəm kəmoħmis iətəm kəmuħ e pen ruən. Ihluə nətəmi koteruh məmə təuvir, mətəu əpəha imə tərəiaueh e nikiłi nətəm kəmoħmis, mine natimnati rəfin iətəm tamikmik. ²⁸ E noliən əhmen min əmə, ihluə, e noliən rəhatəmah, nətəmi, nikiłah tətəhti məmə itəmah nəkotəhruahru. Mətəu imə, e nikitəmah, nəkotərəiaueh e nəghatiən nəkotəni məsolian, mine noliən tərəh agın min.

²⁹ “!Kəsi, itəmah min u nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min, nərahian asoli otuva o təmah! !Itəmah nəfaki eiuə min! Nəutəvləkin nimə e kəpiel rəha suvət rəha iəni əpən mine nətəm kotəhruahru, kəni mautol nahlu e kəpiel, kəni mautol malə-malə lan. ³⁰ Kəni nəkotəni=pən məmə, ‘Nəmə itəmah iəmotətig e nian min rəha tıpitəh min, ko itəmah iəməsotasiruiən e lah motəhamu iəni min.’ ³¹ E nəghatiən əha, nautəni pətigəm məmə itəmah nəuaniləuis əhruahru rəha tıpitəmah min əpən nətəm kəmotəhamu iəni min əha, kəni nəkotəhmen əhmen əmə e lah. ³² Kəni təuvir əmə, itəmah nəkotəkəkei motol naunun e uək iətəm tıpitəmah min kəmotətuəin.

³³ “!Itəmah sineik min, mine nətə sineik min! ?Nikitəmah tətəhti məmə ko nəkotəgim e nalpiniən e nigəm asoli? !Kəpə! ³⁴ Tol lanəha, iəkəhli=pinə iəni min, mine nətəm koteinatig, mine nəgətun min. Nəuvein, itəmah onəkotəhamu ilah motətu-pəri ilah e nigı kəməluau, nəuvein onəkotalis motəh ilah əpəha e nimə rəha nuəpumiən rəhatəmah, kəni nəuvein nəkotəgəu rəkis ilah kohiet e taun kəti mohiet məhuvən e kəti. ³⁵ Kəni tol lanəha, itəmah onəkotəh nalpiniən rəha nətəmi nətəm kəmotəhamu nətəmi rəfin nətəm kotəhruahru, iətəm tətəuəin e Epil iətəm təhruahru, muvən mətəuarus=pən Səkarəa, nətə Perekəa, iətəm tıpitəmah min kəmotəhamu e Nimə Rəha Uhgın nəlugin e

23:22 Aes 66:1; Mat 5:34 **23:23** Lev 27:30; Maeka 6:8 **23:25** Mak 7:4 **§ 23:27** Lou rəha nətəmi Isrel təni məmə, nian iətəmi kəti tatek nıpəti iətəmi kəti tınımis, kəni tamikmik e nəhmti Uhgın o nian səpin. Kəni təkəkei mıtəu=pən noliən rəha neikuasiən məmə rəhan namikmikiən otikə. Nəmə təsolian noliən əha, kəni nətəm Isrel kotəkəkei motəpəh in. In səniəm iətəmi Isrel u rəueiu. Afin e nauəuə u Namba japtə 19. **23:27** Uək 23:3 **23:28** Luk 16:15 **23:31** Uək 7:52 **23:33** Mat 3:7; 12:34; Luk 3:7 **23:35** Jen 4:8; Hip 11:4 **23:35** Sek 1:1

oltə mine nimə.* ³⁶ Iətəni pəhriən kəm təmah məmə, nalpiniən rəfin u otuva o nətəm Isrel nətəm kəutatig u rəueiu.

³⁷ “!Əui, kəsi, nətəm Jerusiləm! Itəmah nəutohamu iəni mīn rəha Uhgīn, kəni nətəmimi nətəm Uhgīn təmahli=pa kəm təmah, nəutahtimu ilah e kəpiel apīn, inəha nətəmimi u rəha Uhgīn nətəm kautos nəghatiən rəhan. Nian tepət iətigaru əfəməh e nəhlmək məmə iəkos vivi itəmah, təhmen=pən e mənig iətəm tatuu nenətin mīn e nikəuvkəuvīn, mətəu nikitəmah təsagianiən, kəni mətəpəh iəu. ³⁸ Otafu-to. Uhgīn tinəpəh itəmah, rəhatəmah nimə nərahian otələs, kəni nati tikə ikin. ³⁹ Kəni iəkəni kəm təmah məmə, nati əha in nīpəhriəniən mətəu-inu onəsoteruh mīniən iəu mətəuarus nəkotəni məmə, ‘!İərmənig Uhgīn tətətig ilau suah u iətəm tətəuva e nərgīn.’”†

24

*Nəmtətiən mīn
rəha naunun nian
(Mak 13:1-37; Luk 21:5-36)*

¹ İesu təmiet e Nimə Rəha Uhgīn maliuək matuvən, kəni rəhan mīn nətəmimi kəhuva motəni=pən kəm in məmə oteruh-to nimə mīn u kəmol e kəpiel mīn əpəha e Nimə Rəha Uhgīn. ² Kəni İesu təməni=pən məmə, “Əuəh, oteruh-to nimə mīn əha. Nīpəhriəniən iətəni kəm təmah məmə nimə mīn əha nətəmimi okotoharəg-rəg kəpiel mīn e lah. Ko kəpiel kəti təsəməhliən e nimein.”

³ Kəni uərisig lan, İesu təmaliuək ilah rəhan mīn nətəmimi məhuvən əpəha e Nītəuət Rəha Nigi U Olif kəni mətəharəg. Kəni rəhan mīn nətəmimi kotəgim rəkis e nətəmimi məhuva pisin əmə ohni motəni=pən məmə, “?Əni-to məmə natimnati mīn u okəhuva e nian nak, kəni nəmtətiən nak otol əpu məmə rəham nuvaiən mine naunun nian tinuva iuəkir?”

⁴ Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, “Oteh vivi itəmah məmə iətəmimi kəti otəseiuaiən e təmah, ⁵ mətəu-inu nətəmimi tepət okəhuva motos nərgək motəni məmə, ‘İəu Kristo iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pa,’ kəni okoteiuə e nətəmimi tepət. ⁶ Onəkotətəu nanusiən mīn rəha nəluəginiən mīn, kəni onəkotətəu nəghatiən əpnəpīn mīn məmə nətəmimi kəutəluəgīn. Mətəu onəuteh vivi itəmah məmə nəsotəginiən. Natimnati mīn əha okotəkeikei məhuva motol nīpəhriəniən lan, mətəu naunun nian otəpanuva. ⁷ Nəgəu mīn okotoh nəgəu mīn, kəni nītəni mīn okotoh nītəni mīn. Nəumis otan, kəni nəmīg otəlauəl e ikin mīn tepət. ⁸ Natimnati mīn əha, ilah nətuəuiniən əmə rəha nərahian, təhmen e pətan iətəm tinətuəuin mətətəu nəhməiən o neməkiən.

⁹ “E nian mīn əha, nətəmimi okotəgəhan=pən e təmah məmə okol nərahian kəm təmah, kəni kohamu itəmah, kəni nətəmimi rəha nītəni mīn rəfin okotəməki e təmah mətəu-inu o nərgək. ¹⁰ Kəni e nian mīn əha, nətəmimi tepət okotəpəh rəhalah nəhatətəiən, kəni okotəgəhan=pən e lah mīn e nəhlmī tikimīr mīn rəhalah, kəni motəməki e lah mīn, ¹¹ kəni iəni eiūə mīn tepət okəhuva moteiuə e nətəmimi tepət. ¹² Mətəu-inu nərahian tinəpət, iuəkir nətəmimi rəfin rəhalah nolkeikeiən o Uhgīn otikə, ¹³ mətəu iətəmimi iətəm tətəhtul əskasik mətəuarus naunun nian, Uhgīn otosmiəgəh in. ¹⁴ Kəni nanusiən təuvir əha rəha

* **23:35** E nauəuə rəha nətəm Isrel, Epil in iətəmimi əhruəhru iətəm kəmaupən aɡin kohamu, kəni Səkarəea in naunun. **23:35** 2Kron 24:21 **23:38** 1King 9:7-8; Jer 22:5 **23:39** Sam 118:26; Luk 13:34-35 † **23:39** 1. Nīpəlga nətəmimi u kəmotol stadi vivi e Baebol, kotəni məmə nəghatiən u, u təmietigəm e Oltestimīn in tətəni lanu: Nətəmimi nəuvein ko kəsotəuhliniən ilah məmə kəhuva o Uhgīn mine ko kəsotəhatətəiən e İesu məmə in otosmiəgəh ilah. Nati əpnəpīn nəmə ilah kəmotol nolian mīn tol lanəha, kəni e nian Uhgīn o takil nətəmimi, ilah mīn okotəkeikei motəni məmə, nīpəhriəniən, İesu in İərmənig, kəni okotəfəri nərgin, Kol 2:9-11. 2. Mətəu nətəmimi mīn nəuvein u kəmotol vivi stadi e Baebol ilah kotəni məmə İesu in tətəghati e nian kəti u in otəpanuva e nəhue niftəni. Kəni e nian əha, nətəm Isrel ilah okəhuva nəkalasi mīn e lah kəni okotəhatətə e İesu məmə in İosmiəgəh rəhalah. **24:2** Luk 19:44 **24:5** Mat 24:23-24; 1Jon 2:18 **24:9** Mat 10:22 **24:11** Mat 24:5,24; 1Jon 4:1 **24:13** Mat 10:22

Narməniġian Rəha Uhg̃in, okəni pətiġəm ikin m̃in rəfin e nəhue niftəni, məmə suaru əha ikin rəha niṭəni m̃in rəfin o nətəliġian, kəni naunun nian otuva.

¹⁵ “Iəni u Daniəl təməġhati e nati kəti kətəni məmə, ‘nati iətəm Uhg̃in təsolkeikeiən, kəni matol Nimə Rəha Uhg̃in təsasimiən’ (*nian iətəmi kəti tafin nati u, pəh otətəliġ e niṭətin*). Tol lanəha, nian nati tərəh əha tətəhtul e Nimə Rəha Uhg̃in, ¹⁶ kəni itəmāh nətəm nəutətiġ Jutiə, nəkotaiu motaġim məhuvən motəhluaig e niṭəuət m̃in. ¹⁷ Nəmə iətəmiimi tətəmeiġ ihluə e rəhan nimə, ko təsuvəniən imə mos m̃in rəhan natimnati. ¹⁸ Nəmə iətəmiimi əpəha e nasumiən rəhan, ko təsiṭəliġ-pəniən lahuənu mos rəhan kot. ¹⁹ !Kəsi! Nahməiən asoli o niṭətan nətəm kəmotol nərfilah m̃ine niṭətan kəutəfən nah kəm nəpəou m̃in. E nian əha okotos pik nahməiən. ²⁰ Təuvir nəkotəfaki məmə onəsotaġimiən e nərahian əha e nian rəha nətəpuian, uə e nian rəha Sapət, ²¹ mətəu-inu e nian əha, nərahian asoli otuva iətəm iətəmiimi təsafuiən tol lanəha aupən mətəuarus=pa u rəueiu, kəni ko nərahian asoli kəti m̃in tol lanəha otəsuvə m̃iniən nian kəti təhmen e inəha. ²² Kəni nəmə Uhg̃in təsətəi əkuəkiriən nian rəha nərahian əha, ko iətəmiimi kəti təsəmiəġəhiən. Mətəu Uhg̃in təmətəi əkuəkir rəkis nian əha o rəhan m̃in nətəmiimi nətəm tinitəpin rəkis ilah.

²³ “E nian əha, nəmə iətəmi kəti otəni=pinə kəm təmah məmə, ‘!Otafu-to, inu Kristo iətəm Uhg̃in təməni məmə otəpanahli=pa!’ uə ‘!In əpəha!’ sotəniən niṭəhriənian lan, ²⁴ mətəu-inu nətəmiimi nəuvein okəhuva motəni məmə ilah Kristo, m̃ine iəni eiə m̃in okəhuva, kəni ilah okotol nəmtətian asoli m̃in, m̃ine nati apispis m̃in məmə okoteiuə e nətəmiimi nətəm Uhg̃in təmitəpin rəkis ilah, nəmə ilah kotəhrun nolian. ²⁵ Nikitəmah otəkeikei mətəhti vivi nəġhatiən m̃in u iətəm iəməni rəkis kəm təmah, uərisiġ natimnati m̃in u okəhuva motol niṭəhriənian lan.

²⁶ “Tol lanəha, nəmə iətəmi kəti təni kəm təmah məmə, ‘In əpəha, ikin təpiə-məpiə ikin,’ səhuvəniən. Uə iətəmi kəti təni məmə, ‘In əpə imə,’ nəsotəniən niṭəhriənian lan, ²⁷ mətəu-inu nian Nəti Iətəmiimi otitəliġ=pa m̃in, otuva uəhai əmə, kəni nətəmiimi rəfin okoteruh in, təhmen e noraiṭiən iətəm təmoraip masiə misipəsi muva məsəu-pahav rəfin əpə ilis e niməġəuəġəu. ²⁸ Nian tiapin m̃in tepət kinotəri, kəni nəkotafu mənig m̃in ləuantəhi kəhuva.* E nolian əhmen m̃in əmə, nian nəkotəruh nəmtətian m̃in əha, nəkotəhrun məmə otəsuvəhiən iəkuva m̃in.

²⁹ “Nian əhruahru nərahian əha otol naunun, kəni ‘mitigar otəpis aġin, kəni məuiġ otəsasiə m̃iniən, kəni məhau m̃in okotəmei e neai, kəni Uhg̃in otəlauəl e nəsanəniən e nati iəkis m̃in əpəha e neai.’†‡

³⁰ “E nian əha, nəmtətian rəha Nəti Iətəmiimi okeruh pətiġəm əmə e neai, nətəmiimi e nəġəu m̃in rəfin e nəhue niftəni okotasək e nəġiniən. Kəni okoteruh iəu, Nəti Iətəmiimi iəkuva e nəpuə e neai e nəsanəniən m̃ine nepətian əhəġəhəġ asoli rəha Uhg̃in iətəm otasiə miṭəlau lak. ³¹ Kəni iəkahli=pən rəhak nagelo m̃in kohiet nian okotətəu təui otasək əfəməh, kəni ilah okəhuvən ikin m̃in rəfin e nəhue niftəni, motos rəkis rəhak m̃in nətəmiimi nətəm Uhg̃in təmitəpin rəkis ilah, kəni motuhapum̃in ilah kətiəh.

³² “Nikitəmah otəkeikei mətəhti nig̃i u fik.§ Nian əhruahru iətəm nəhlmin m̃in

24:14 Mat 28:19 **24:15** Dan 9:27; 11:31; 12:11 **24:17** Luk 17:31 **24:21** Dan 12:1 **24:23** Mat 24:5
24:24 Dut 13:1-3; 2Təs 2:8-9; Nəh 13:13-14 **24:26** Luk 17:23-24 **24:27** Mat 24:37-39 * **24:28** Nəġhatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə, “Nian nati miəġəh kəti təmim̃is, nəkotafu kueriə m̃in kəhuva məmə okoton.” **24:28** Luk 17:37 **24:29** Aes 13:10; 34:4; Esik 32:7; Joel 2:10,31; 2Pitə 3:10; Nəh 6:12-13 † **24:29** Məta “nəsanəniən m̃in əpəha e neai” tətəġətun=pən narm̃in m̃in, uə nəmə təhro natimnati təhmen=pən e mitigar m̃ine məuiġ əpəha e neai. ‡ **24:29** Aupən aupən aġin, nian Uhg̃in təmol natimnati m̃in rəfin, e nian təm tatol kuvət lan, in təmələhu=pən mitigar m̃ine məuiġ m̃ine məhau e neai (Jen 1:14-19). Mətəu e fes 29, koteruh məmə təmos rəkis m̃in ilah. Nəġhatiən əhmen m̃in u tətətiġ m̃in e ikin m̃in tepət e Oltestim̃in, nian Uhg̃in tətəġhati e nian in otakil nətəmiimi lan. Afin-to fes m̃in u: Aes 13:9-13; 24:21-23; 34:4; Esik 32:7-8; Joel 2:10,31; 3:15; Amos 8:9; 2Pitə 3:10; Nəh 6:12-13. **24:30** Dan 7:13; Sek 12:10; Nəh 1:7 **24:31** 1Kor 15:52; 1Təs 4:16 § **24:32** Nig̃i u fik təhmen e niməh.

kinəutətuəuin mauteviə, kəni nimalin min kinəutapilpil, itəmah nəkotəhrun məmə nian əha inəha iətəm nəkotasum lan rəhatəmah. ³³ Kəni e noliən əhmen min əmə, nian nəkoteruh nəmtətiən min əha, onəkotəhrun məmə otəsuvəh aginiən iəkuva min. ³⁴ İatəni pəhriən kəm təmah məmə nətəmimi nətəm kəutatig u rəueiu, ko kəsəhmis rəfiniən mətəuarus natimnati min əha okəhuva motol niyəhriəniən lan.* ³⁵ Neai mine niiftəni okiakə, mətəu nəghatiən min rəhak ko kəsəhkəiən.” †

İatəmimi tikə iətəm təhrun nuvaiən rəha İesu Krīsto

³⁶ Kəni İesu tətətəkeikei mətəni məmə, “İatəmimi kəti tətəhruniən nian uə auə əhruahru rəha natimnati min əha. Nagelo min əpəha e neai kotəruru, kəni iəu min Nəti İatəmimi iəkəruru. Mətəu Tatə Uhgın əmə in təhrun nian əhruahru əha. ³⁷ E nian iəu, Nəti İatəmimi, iəkuva lan, otəhmen=pən əmə e nian rəha Noa aupən, iətəm nətəmimi kəmotol natimnati min məsotəhruniən məmə Uhgın otol nati kəti lan, məsotol əpenə-peniən. ³⁸ E nian əha, iətəm naruəh tətəsiu əhanəhiən, nətəmimi kəutauən, məutəmnim, mautil marit, inəha natimnati min rəfin kəmautil e nəmiəgəhiən rəhalah, mətəuarus=pən nian Noa təmuvən imə e niyəgnəua negəu asoli rəhan, ³⁹ kəni ilah məsotəhruniən nati nak otuva mətəuarus=pa naruəh təmaiū məmki ilah rəfin. In əha otol təhmen əmə e nian Nəti İatəmimi otuva lan. ⁴⁰ İatəmimi keiu e nasumiən, kəni okos kətiəh, kəpəh kətiəh. ⁴¹ Pətan keiu kətuəharəg pəti matuol nauəniən, kəni okos kətiəh, kəpəh kəti.

⁴² “Tol lanəha, nəkotəkeikei motair, mətəu-inu nəkotəruru nian nak rəhatəmah İərməniğ otuva lan. ⁴³ Mətəu nəkotəkeikei mətəhrun nati u. Nəmə iətəmi asoli rəha nimə təhrun nian əhruahru lapin iətəm iakləh otuva lan, kəni in otəkeikei mətair mateh vivi rəhan nimə məmə iakləh otəsəhapuiən muvən imə. ⁴⁴ Kəni itəmah min onəkotəkeikei mautəhtul maru, mətəu-inu Nəti İatəmimi otuva e auə əmə iətəm nikitəmah tətəhtiən.

⁴⁵ “Nikitəmah otəkeikei mətəhti vivi noliən rəha ioluək iətəm in teinatig kəni tətəskəlim vivi uək rəhan kəni məsəpəhiən. İətəmi asoli tətəmələhu məmə ioluək əha otərməniğ e rəhan min rəfin noluək min məmə in otəfən nauəniən kəm lah e nian əhruahru. ⁴⁶ Kəni nəmə iətəmi asoli otuva meruh iətəm tətərməniğ e noluək min rəhan, kəni matol vivi rəhan uək, kəni otəfən nətəouiən kəti kəm iətəmi əha. ⁴⁷ Niyəhriəniən iəkəni kəm təmah məmə, iərməniğ in otəfəri ioluək əha tuva mol iətəmi asoli lan məmə in otərməniğ e natimnati rəfin rəhan. ⁴⁸ Mətəu nəmə ioluək əha, in iətəmi tərəh, kəni nikin otəhti məmə, ‘Rəhak iətəmi asoli tətəsvaiən nuvəh,’ ⁴⁹ kəni mətəuəuin matoh noluək min nəuvein, kəni muvən mətəuən mətəmnim ilah nətəm kəutapis. ⁵⁰ Kəni iətəmi asoli rəha noluək min əha otuva e nian mine auə iətəm ioluək nikin tətəhtiən məmə rəhan iətəmi asoli otuva lan. ⁵¹ İətəmi asoli əha otol nalpiniən asoli kəm ioluək əha kəni mərakı=pən lan ima nəfaki eiuə min. İkin əha, nətəmimi okotasək mautigət-ərain nəhluvlah ikin.”

25

Nəghatiən əuhlin e niyətan əlkələh ten

¹ Kəni İesu tətəni=pən kəm lah məmə, “Nəghatiən əuhlin u tətəgətun=pən Nərməniğiən Rəha Uhgın e nian iətəm rəhatəmah İərməniğ otuva min lan. Niyətan mitə* ilah ten kəməhiet lapin məmə okəhuvən e marit kəti, kəni məutəhtahnin iətəmi otol marit otuva mos rəhan pətan muvən e rəhan nimə, əpəha ikin katol lafet ikin. İlah ten kəmos

* **24:34** Suaru kəti min rəha nəuhliniən fes 34 tətəni məmə, “İatəni pəhriən kəm təmah məmə nəuaniləuis u rəha İsrel otəsikəiən mətəuarus natimnati min əha okəhuva motol niyəhriəniən lan.” **24:34** Mat 16:28 **24:35** Mat 5:18

† **24:35** Nəghatiən u e japtə u təmuva rəkis nu 40 uərisig e nian İesu tətəmi kəni mair min lan. Nati u təmuva nian nətəm İsrel kəmotəməu ilah nətəm Rom, kəni soldia min rəha Rom kəməhuva motoh motərakin kəntri rəha İsrel. Mətəu nəghatiən rəha İesu tətəghati əhanəh min e nuvaiən min e Nian Uərisig məmə otəpanuva. **24:36** Uək 1:7; 1Təs 5:1-2

24:37 Jen 6:5-8 **24:39** Jen 7:21-23; Luk 17:26,27 **24:42** Mat 25:13 **24:43** Luk 12:39-40; Nəh 16:15 **24:47** Mat 25:21,23 * **25:1** Niyətan əha, kəsotol əhanəhiən marit. Rəhalah nu tuenti mine.

rəhalah lait. ² Faif kotalməli, kəni faif koteinatig. ³ Nipətan mīn u ilah faif nətəm kotalməli kəmotos rəhalah lait mīn, mətəu kəsotosiən kərəsin nəuветin mīn o niuvi-pəniən e lait. ⁴ Mətəu nipətan mīn u ilah faif nətəm koteinatig kəmotos rəhalah lait mīn, kəni motos mīn kərəsin nəuветin mīn o niuvi-pəniən e rəhalah lait. ⁵ Kəni iətəmi otol marit təsuva uəhaiən, kəni napiliən tinos ilah, kəni mīnəutapili.

⁶ “Kəni lapin agin, iətəmi təmagət əfəməh məmə, ‘!Iətəmi iətəm tatol marit tinatuva əha rəueiu! !Əhuva moteruh!’

⁷ “Kəni nipətan mitə mīn u ilah ten kəmotair motuerin asoli rəhalah mīn lait. ⁸ Kəni nipətan nətəm kotalməli kotəni=pən kəm nipətan nətəm koteinatig məmə, ‘!Əui! Otəfa rəhatimah nəuветin kərəsin mətəu-inu rəhatimah kərəsin e rəhatimah lait kinotamir, okotəpis rəueiu.’

⁹ “Mətəu nipətan nətəm koteinatig kotəni=pən kəm lah məmə, ‘!Kəpə! Kərəsin mīn u kəsotəhmeniən e tah rəfin. Mətəu ohtəlig məhuvən motos nəhmti rəhatəmah kəti kərəsin əpəha e stəuə.’

¹⁰ “Mətəu nian nipətan nətəm kotalməli kəmohtəlig məhuvən o kərəsin, kəni iətəmi iətəm otol marit təmuva. Kəni nipətan mitə nətəm kautəhtul maru, kəməhuvən ilah mīn e nauəniən rəha marit, kəni məhuvən imə. Kəni kasisig e doə.

¹¹ “Uərisig, nipətan mitə nətəm kotalməli kəmohtəlig=pa motauin motəni məmə, ‘!Iətəmi asoli, iətəmi asoli! !Egəhan e timah iəkəhuvnə imə!’

¹² “Mətəu iətəmi otol marit təməni=pən kəm lah məmə, ‘!Iətəni=pinə pəhriən məmə, iəu iəkəruru itəmah.’ ”

¹³ Kəni nian Iesu təmol naunun e nəghatiən əuhlin, təməni=pən kəm lah məmə, “Tol lanu lan, itəmah nəkotəkeikei məutair, mətəu-inu nəkotəruru nian mīne auə rəha rəhatəmah Iərməniğ otuva lan.”

Nəghatiən əuhlin e noluək mīn kisil

¹⁴ Kəni Iesu təməni nəghatiən əuhlin kəti mīn məmə, “!Iəkəni mīn nəghatiən əuhlin u tətəgətun=pən Narməniğiən Rəha Uhgīn e nian iətəm rəhatəmah Iərməniğ otuva mīn lan. Iətəmi asoli kəti təmol əpenə-penə məmə otaliuək muvən isəu e nitəni pişin kəti. Kəni mauin e rəhan noluək mīn kəhuva, kəni tələhu=pən e nəhlmilah rəhan məni məmə okotol nati kəti lan. ¹⁵ Təməfən titəu=pən rəhalah nəhruniən məmə okotol uək lan. Iətəmi kətiəh təfən faif-miliən vatu. Kəni kəti mīn təməfən tu-miliən vatu. Kəni naunun lanko təməfən uan-miliən vatu.† Kəni iətəmi asoli təmiət muvən e rəhan naliuəkīən.

¹⁶ “Kəni ioluək iətəm təmos faif-miliən vatu təmuvən uəhai əmə mol bişnis tepət lan, kəni mos mīn faif-miliən vatu. ¹⁷ Kəni təhmen əmə e iətəm təmos tu-miliən vatu, təmuvən mol bişnis tepət mīn lan, kəni mos mīn tu-miliən vatu. ¹⁸ Mətəu ioluək iətəm təmos uan-miliən vatu, in təmuvən mil nimil məhluəig=pən e məni rəha rəhan iətəmi asoli ikīn.

¹⁹ “Kəni nu tepət tinuva mīnuvən, kəni iətəmi asoli rəha noluək mīn u təmitəlig=pa, kəni mauin e rəhan noluək mīn məmə oteruh-to məmə ilah kəmotol nak e məni mīn iətəm təməfən kəm lah. ²⁰ Ioluək iətəm təmos faif-miliən vatu, təmos mīn faif-miliən vatu muva məhtul e nəhmti iətəmi asoli kəni məni məmə, ‘!Iətəmi asoli. Aupən nəmələhu=pa faif-miliən e nəhlmək. Kəni iəmol bişnis lan, kəni mos mīn inəuau faif-miliən u.’

²¹ “Kəni iətəmi asoli təməni=pən kəm in məmə, ‘Nəmol təuvir, kəni ik ioluək təuvir iətəm nətaskəlim vivi uək rəham kəni məsəpəhiən. Nəmol təuvir lanu e natimnati mīn əha nəuan nəuветin, kəni iəkələhu ik nəkərməniğ e natimnati tepət. !Va imə matig ahgəl nəgiənīən rəha iətəmi asoli rəham!’

25:1 Luk 12:35; Nəh 19:7 **25:11** Luk 13:25-27 **25:12** Mat 7:23 **25:13** Mat 24:42 † **25:15** E Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, təməfən “talən” pişin pişin mīn kəm lah, faif talən, mīne tu talən, mīne uan talən. **25:15** Rom 12:6 **25:21** Mat 24:45-47; Luk 16:10

²² “Ioluæk iätäm tämäfän tu-miliän vatu käm in, tæmuva mæni=pæn mæmæ, ‘Iätæmi asoli. Aupæn næmælæhu=pa-tu miliän vatu e næhlmæk. Kæni iæmol bisnis lan, kæni mos min inæuau tu-miliän u.’

²³ “Kæni iätæmi asoli tæmæni=pæn käm in mæmæ, ‘Næmol tæuvir, kæni ik ioluæk tæuvir iätäm nätaskælim vivi uæk ræham kæni mæsæpæhian. Næmol tæuvir lanu lan e natimnati min æha næuan næuvein, kæni iækælæhu ik nækarmænig e natimnati tepæt. !Va imæ matig ahgæl nagianian ræha iätæmi asoli ræham!

²⁴ “Ioluæk iätäm kämäfän uan-miliän vatu käm in, tæmuva mæni=pæn mæmæ, ‘Iätæmi asoli. Ik iätæmi nätækeikei pik käm nätæmimi. Kæni ik natos nauænian e nasumian iätäm næmæsasumian lan, kæni mætæhli næua niggi e niggi iätäm næmæsærfeian. ²⁵ Kæni iæmægin lam, mæmæ næmæ iæmærekkin ræham mæni, kæni onækol nalpiniän asoli käm iæu, kæni iæmos ræham mæni muvæn mæhluuig e niftæni. Ah, inu ræham mæni.’

²⁶ “Kæni ræhan iätæmi asoli tæmæni=pæn mæmæ, ‘!Ik ioluæk tærah, ik iælpah! Ik ninæhrun rækis mæmæ iatos nauænian e nasumian iätäm iæsasumian lan, kæni mætæhli næua niggi e niggi iätäm iæsærfeian. ²⁷ ?Tæhro næsuvænian æmæ mælæhu=pæn ræhak mæni e bank? Næmæ næmol lanæha, nian iæmitælig=pa, iækuvæn mos ræhak mæni, kæni iækos mæni næuветin min iätäm bank otæfa.’ ²⁸ Kæni iätæmi asoli tæmæni=pæn käm ræhan ioluæk pisin mæmæ, ‘Os rækis mæni ohni mæfän käm ioluæk u iätäm tæmos faif-miliän, ²⁹ mætæu-inu iätæmimi u iätäm tinos rækis nati kæti mol uæk lan tuva mepæt, kæni okæfän min næuvein min, ræhan natimnati tepæt. Mætæu iätæmimi iätäm tæsolian uæk e ræhan natimnati tuva mepæt, okos rækis ræfin natimnati ohni. ³⁰ Kæni ioluæk u iælpah iätäm tæruu noliän nati tæuvir kæti, æraki=pæn lan ihluæ e napinæpuian, ikin æha kætæk ikin katigæt-ærain næhluvtæmi ikin.’ ”

Sipsip min mine næni min

³¹ Kæni Iesu tæmæni=pæn mæmæ, “Næti Iätæmimi otuva e nepätian æhagægæg mine næsanænian ræhan, ilah nagelo min ræfin. In Kig, kæni in otæharæg e ræhan jeæ ræha Kig mætarmænig e næsanænian mine nepätian æhagægæg ræhan. ³² Nætæmimi ræfin e næuanilæuis min ræfin e næhue niftæni, okotuhapumän ilah min e næhmtin, kæni in otæuari nætæmimi tæhmen e iätæmimi iätäm tateh sipsip min tatæuari sipsip min mine næni min. ³³ In otæuari sipsip min kæhuva e næhlmän maru, kæni næni min okæhuvæn e næhlmän mæuil.‡

³⁴ “Kæni Kig otæni=pæn käm nætæmimi min æha e næhlmän maru mæmæ, ‘Æhuva-tæ, itæmah u nætäm ræhak Tatæ Uhgän tæmæfinæ rækis næuviriän ræhan käm tæmah. Æhuva-tæ motos nati nak u iätäm Uhgän tæmælæhu pisin ræhatæmah. Æhuva motatig ahgæl narmænigian ræhan iätäm tæmol æpenæ-penæ lan uærisig tæmanol nitæni. ³⁵ Æhuva motos, mætæu-inu nian næumis tæmatus iæu, nækotæfa nauænian iækun; kæni iæmætæuauæ, nækotæfa næhu iækæmnim; kæni iæu iapispis, næmotit iæu kæhuvæn e ræhatæmah lahuænu; ³⁶ kæni ræhak napæn tikæ, kæni nækotæfa napæn käm iæu; kæni matimis, nækoteh vivi iæu; kæni iæmætätig e kalæpus, nækæhuva motæsal=pa lak.’

³⁷ “Kæni nætæmimi nætäm kotæhruahru okotæni=pæn käm in mæmæ, ‘?Iærmænig, nian nak iæmoteruh ik næumis tæmus ik, kæni iækotæugin ik; uæ næmæuauæ, kæni iækotæfinæ næhu mæmæ nækæmnim? ³⁸ ?Nian nak iæmoteruh ik iapispis, kæni iækotit ik mæhuvæn lahuænu; uæ ræham napæn tikæ, kæni iækotæfinæ napæn käm ik? ³⁹ ?Nian nak iæmoteruh ik natimis, uæ nætätig e kalæpus, kæni iækæhuvnæ motæsal=pinæ lam?’

⁴⁰ “Kæni Kig otæni=pinæ mæmæ, ‘Iätæni=pinæ nipæhriänian mæmæ nati nak iätäm næmotol käm piak min u kæti, nati æpnäpin in ianrah, mætæu næmotol käm iæu.’

25:29 Mat 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18 **25:30** Mat 8:12; Luk 13:28 **25:31** Mat 16:27; 19:28 **25:32** Esik 34:17; Næh 20:11-13 ‡ **25:33** Nætæmimi ræha Iesu kotæhrun mæmæ lapin, nætæmimi ræha næsalian e sipsip min, okotækeikei motæuari sipsip min mine næni min mætæu inko næni min kotækeikei motapili pisin u nætæpuian tæsepæt pikian ikin. Tæuvir min mæmæ kæhrun mæmæ nætäm Isrel ilah kotalkeikei sipsip min tapirækis næni min. **25:35** Aes 58:7 **25:40** Prov 19:17; Mat 10:42; Mak 9:41

⁴¹ “Kəni in otəni=pən kəm nətəmimi mīn u e nəhlmīn məuīl məmə, ‘Əhuvən isəu ohniəu. Uhgīn tinələhu rəkis rəhatəmāh nalpīniən. Əhuvən e nigəm asoli iətəm tatuəu naunun tikə u Uhgīn təmōl rəha Setən mīn nagelo mīn rəhan. ⁴² Əhuvən isəu mətəu-inu nian nəumis təmus iəu, nəsotəfaiən nauəniən kəti məmə iəkun; kəni iəmətəuauə, nəsotəfaiən nəhu məmə iəkəmnim; ⁴³ kəni iəu iapispis, nəsotəuiniən lak məmə iəkuva lahuənu; kəni rəhak napən tikə, nəsotəfaiən napən kəti rəhak; kəni iəmatimis, mətətig e kaləpus, nəsotəuəiən mətəsal=pa lak.’

⁴⁴ “Kəni ilah mīn okotəni=pən məmə, ‘!Iərməniḡ! ?Nian nak iətəm iəmoteruh ik nəumis təmus ik, uə mətəuauə, uə ik iapispis, uə rəham napən tikə, uə nəmatimis, uə nəmətətig e kaləpus kəni iəsəhuvnəiən mətəsal=pīnə lam?

⁴⁵ “Kəni in otəni=pən kəm lah məmə, ‘Iətəni=pīnə pəhriən kəm təmāh məmə, nəmə nəməsotasiruiən e piak mīn u kəti, nati əpnəpīn in ianrah, mətəu nəməsoliən kəm iəu.’

⁴⁶ “Kəni ilah okəhuvən motos nalpīniən iətəm naunun tikə. Mətəu nətəmimi nətəm kotəhruahru okotos nəmiəḡhiən itulīn.”

26

Nəlpəkəuiən

o nohamuiən Iesu

(Mak 14:1-2; Luk 21:1-2; Jon 11:45-53)

¹ Nian Iesu təmōl naunun e nəḡhatiən mīn əha kəm rəhan nətəmimi, kəni məni=pən kəm lah məmə, ² “Nəkotəhrun məmə lafet rəha Pasova otuva, nian keiu əmə əha ikīn. Kəni iəu, Nəti Iətəmimi, okeḡəhan=pən lak məmə okətu-pəri iəu e nigī kəməluau.”

³ Kəni pris asoli mīn mīne nətəmi asoli rəha nəuaniləuis rəha Isrel kəmotuhəpumīn ilah mīn e nimə rəha pris asoli aḡin u nəḡḡin u Kaiəfəs. ⁴ Kəni mətəlpəkəu məmə okotaskəlim Iesu e nolīən ekəu-ekəu, məmə okotohamu in. ⁵ Mətəu kəmotəni məmə, “Səniəmə e nian rəha lafet rəha Pasova, okotol mətə nətəmimi kotoh ilah mīn motoh mīn itah.”

Pətan kəti təməueiu Iesu

e nati piən-piən mīn

(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)

⁶ Nian Iesu əpəha Petəni e nimə rəha iətəmi əha, nəḡḡin u Saimon u əupən leprosi təmōl, ⁷ kəni pətan kəti təmūva ohni mos səntə kəti u nəhmtīn tiəkis, kəmiuvi=pən e pətəl kəmōl e kəpiəl iətəm nəhmtīn tiəkis, kətəni məmə alapastə. Nian Iesu tətəharəḡ e tepil mətəuən, kəni pətan u təməueiu rəhn-kapə e səntə əha.

⁸ Nian nətəmimi rəha Iesu kəmotəfu nati əha, niəməha təmōl ilah, kotəni məmə, “?Təhro katərəkīn nati u? ⁹ Səntə u, kəhrun nolīən səlim lan, kəni kos məni asoli lan, kəfən kəm nanrah mīn.”

¹⁰ Mətəu Iesu tinəhrun nəḡhatiən iətəm kəutəni, kəni təni=pən kəm lah məmə, “?Təhro nəutəni rah pətan u? In təmōl nati təuvir aḡin kəm iəu. ¹¹ Nanrah mīn nian rəfin kəutətig itəmāh mīn ilah. Mətəu iəu, iəsətiḡiən kitah mīn itəmāh nian rəfin. ¹² Nian təməueiu niḡətik, təmōl məmə otol əpenə-penə o niḡənimīən iəu. ¹³ Iətəni pəhriən kəm təmāh məmə, ikīn mīn rəfin e nəhue niḡtəni iətəm okəni pətḡḡəm nanusiən təuvir u, kəni okəkeikei kəni pətḡḡəm mīn nati nak iətəm pətan u təmōl, kəni niḡilah otətəhti mīn in.”

Pris asoli mīn kəmotətəu Jutəs

məmə oteḡəhanpən e Iesu

e nəhlmī rəhan tikimīr mīn

(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)

¹⁴ Kəni iətəmimi tueləf u kəti rəha Iesu, nəḡḡin u Jutəs Iskariot, təmuvən meruh pris asoli mīn, ¹⁵ kəni məni=pən məmə, “?Onəkotəfa nak kəm iəu nəmə iəkeḡəhan=pīnə e Iesu

kəm təmäh?” Kəni kəmotafin məni ilah rəfin tate iətəm kəmol e silfə. ¹⁶ Kəni tətəuəin e nian əha, Jutəs təmətəsəl e suaru məmə otegəhan=pən Iesu e nəhlmi rəhan min tikimər min.

Naunun nauəniən

(Mak 14:12-25; Luk 22:7-23; Jon 13:21-30; 1Kor 11:23-26)

¹⁷ E nian əha e nətuəuinian nian iətəm lafet rəha Piret u Is Tikə Lan, nətəmimi rəha Iesu kəməhuva motəni=pən kəm in məmə, “?Nəkolkeikei məmə itimah iəkotol əpenə-penə iə rəham nauəniən rəha lafet rəha Pasova məmə nəkauən ikin?”*

¹⁸ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Əhuvən əpəha e taun. İətəmi kəti əha ikin initəpən rəkis, kəni onəkoteruh in. Kəni nəkotəni=pən kəm in məmə, ‘İəgətun tətəni məmə: Nian iətəm Uhgın təmitəpən rəkis məmə rəhak, tinuva iuəkir. Kəni iəköl lafet rəha Pasova kitah min itimah rəhak min nətəmimi e rəham nimə.’ ” ¹⁹ Tol lanəha rəhan nətəmimi kəmotol nati nak iətəm Iesu təməni məmə okotol o nol əpenə-penəniən o nauəniən rəha lafet rəha Pasova.

²⁰ Nian tinapinəpu, Iesu tətəharəg ilah rəham nətəmimi tueləf əpəha e tepil. ²¹ Kəni nian kəməutauən, kəni təməni=pən kəm lah məmə, “İatəni pəhriən kəm təmäh məmə itəmäh kəti otegəhan=pən lak e nəhlmi tikimər min rəhak.”

²² Kəni nikilah tinəpəou, kəni ilah rəfin kətiəh kətiəh kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, “? Eh, İərməniğ, pəh u? ?İəu?”

²³ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “İətəmimi iətəm otegəhan=pən lak e nəhlmi tikimər min rəhak, in rəhak kəti iətəm tatos niğın piret məfən məuveri e pilet pəti əmə itimlau min. †

²⁴ Kəni iəu Nəti İətəmimi oiəkəkeikei mīmīs məmə inu Nauəuə Rəha Uhgın təməni lak mine. !Mətəu kəsi, nərahien asoli o iətəmi u iətəm otegəhan=pən e Nəti İətəmimi e nəhlmi rəhan tikimər min! Təuvir pik ağin nəmə təməsair əməiən.”

²⁵ Kəni Jutəs u iətəmi otegəhan=pən e Iesu e nəhlmi rəhan tikimər min təməni=pən məmə, “İəgətun. ?Pəh kəha? ?İəu?”

Mətəu Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Əuəh, ik. Ik aru nəməni.”

²⁶ Nian kəməutauən, Iesu təmos piret, məfaki məni tagkiu ohni, məhapu, məfən kəm rəhan min nətəmimi, məni=pən məmə, “Otos motun, inu niyətik.”

²⁷ Kəni mos kap wain, məfaki məni tagkiu ohni, məfən kəm rəhan min nətəmimi, məni=pən məmə, “Otəmnim, itəmäh rəfin. ²⁸ Inu nırak iətəm tatol məmə nəniəskasikiən rəha nasiruiən in tətəhtul mətəmiəgəh. Nırak u otaiu o nimənin nətəmimi tepət məmə otafəl rəkis rəhalah noliən tərəh min. ²⁹ İətəni pəhriən kəm təmäh məmə iəsəmnim minian wain u mətəuarus=pən nian iətəm iəkəmnim wain vi kitah min itəmäh əpəha e negəu rəha Tatə rəhak.”

³⁰ Kəni kəmotəni nəpuən əfaki kəti, uərisig kohiet məhuvən əpəha e Nitəuət Rəha Niği U Olif.

Iesu təməni pətiğəm məmə Pitə otəpəh in

(Mak 14:26-31; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

³¹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “O lapin əmə u, nəkotəhlman e rəhatəmäh nəhatətəniən lak o nati iətəm oköl lak. Nauəuə Rəha Uhgın iətəm təkəikei mol niyəhriənian, təməni məmə,

‘İəu iəkəhamu iətəmimi iətəm tətəsəl o sipsip min, kəni sipsip min okotaiu kətiəh kətiəh.’

³² Mətəu nian iəkəmiəgəh min e nimisiən, iəkaupən muvən əpəha Kaləli, kəni itəmäh nəmanəhuərisig.”

26:15 Sek 11:12; Jon 11:57 * **26:17** Lafet rəha Pasova katol pəti ilau lafet rəha Piret u Is Tikə Lan. **26:17** Eks 12:14-20 † **26:23** E nian rəha Iesu, nian nətəmimi kotauən pəti, in nəmtətien məmə rəhalah niəli in təuvir. **26:23** Sam 41:9 **26:28** Eks 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1Kor 10:16 **26:30** Luk 22:39; Jon 18:1 **26:31** Sek 13:7; Jon 16:32 **26:32** Mat 28:7,16

³³ Kəni Pitə təməni=pən məmə, “Məta, ilah rəfin okotəpəh rəhalah nəhatətəiən lam, mətəu iəu, kəpə, iəsəpəhiən rəhak nəhatətəiən lam nian kəti minə.”

³⁴ Kəni Iesu təməni=pən kəm Pitə məmə, “Iətəni=pinə pəhriən kəm ik məmə, lapin əmə u, mənig otəsəkakə əhanəhiən, onəkəni mau kisil məmə nəkəruru iəu.”

³⁵ Mətəu Pitə təməni məmə, “!Nati əpnəpin iəkəkeikei mimis kilau min ik, ko iəsəniən məmə iəkəruru ik!” Kəni rəhan min rəfin nətəmimi kəmotəni min təhmen e Pitə.

*Iesu təməfaki
əpəha Ketsəməni*

(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

³⁶ Kəni Iesu minə rəhan min nətəmimi kəməhuvən ikin kəti kətəni kəmə Ketsəməni, kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Əutəharəg u ikin u, pəh iəu iəkuvən ikin əha məfaki=pən kəm Uhgın.” ³⁷ Kəni təmit Pitə minə nətə Səpəti mil ilah min, nikin tinəhmə pik, kəni tinətəu tərəh. ³⁸ Kəni təməni=pən kəm lahal məmə, “Iəkətəu nīkik tinəhmə pik, iuəkīr iəkīmīs lan. Itəmahal ələharəg u ikin u, məhlair kitah min iəu.”

³⁹ Kəni muvən nəuan nəuvətīn əmə, meiuaiu misin=pən rəhan kapə e niftəni mətəfaki, mətəni məmə, “Rəhak Tatə, nəmə suaru kəti min əha ikin o rəham nəlpəkəuiən, pəh nəkoh rəkīs ohniəu nərahīən iətəm tətuvə.” Matəkeikei məmə, “Mətəu səniəmə nəkol nəuiak, mətəu nəkol nəuiam.”

⁴⁰ Kəni təmitəlig=pa meruh ilahal kəhlapīli. Kəni təməni=pən kəm Pitə məmə, “!Təhro nəslairiən kitah min iəu o auə kətīəh əmə minə!? ⁴¹ Hhlair kəni mīhlfəki məmə nəhləhtul əskasik nian nəfən-əfəniən tuva o təmahal. Nīkitəmahal tolkeikei, mətəu nīpətītəmahal təpəu.”‡

⁴² Kəni mītəlig=pən min mətəfaki mau keiu, mətəni məmə, “Rəhak Tatə, nəmə iəkəkeikei mos nərahīən iətəm tətuvə, kəni pəh nəkol nəuiam.”

⁴³ Kəni nian təmitəlig=pa, təmeruh ilahal kīnlapīli mətəu napīliən təmos ilahal. ⁴⁴ Kəni təpəh ilahal mītəlig=pən min mətəfaki mau kisil, mətəni əmə nəghatiən kətīəh əmə.

⁴⁵ Kəni mītəlig=pa mənī=pən kəm lahal məmə, “?Nəhlapīli əhanəh məhləmeig? Lahfu-to, nian tinuva iuəkīr əha rəueiu, kəni iəu Nətī Iətəmimi, okegəhan=pən lak e nəhlmi nətəm nol təfagə tərəh. ⁴⁶ !Hhləhtul-tə, kautəhuvən! Lahfu-to, iətəmimi u tətəgəhan=pən lak e nəhlmi tikīmīr min, əpəha tətuvə.”

*Tikīmīr min
kəmotaskəlīm Iesu*

(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:2-11)

⁴⁷ Nian Iesu təmətəghati əhanəh, Jutəs, in iətəmi tueləf kəti rəha Iesu, təmietīgəm=pa ilah nīmənīn nətəmimi nətəm kautəmki nau asoli rəha nəluaginīən minə neim. Pris asoli min minə nətəmi asoli rəha nəuaniləuis min rəha Isrel kəmotahli=pa ilah. ⁴⁸ Jutəs təməni=pən rəkīs nəghatiən kəm lah məmə, “Pəh u iətəm iəkol nəmtətīən kəti rəha nolkeikeiən lan, kəni nəkotaskəlīm.”§ ⁴⁹ Kəni rəueiu agīn, Jutəs təmaliuək muvən o Iesu mənī=pən kəm in məmə, “!Təuvīr, Iəgətun!” Kəni təmol nəmtətīən rəha nolkeikeiən kəm in.

⁵⁰ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Iəu kəti, ol nati nak iətəm nəmuva ohni.”

Kəni nətəmimi kəməhuva motaskəlīm Iesu məmə okotləfən e kaləpus. ⁵¹ Kəni iətəmimi kəti rəha Iesu təmeapən meuvi rəkīs nau rəha nəluaginīən, kəni mauəh lan mohatuv rəkīs matəlgī ioluək rəha pris asoli agīn.

⁵² Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Əfən rəham nau e nimein, mətəu nətəmi min kəutəuəh e nau, okohmīs e nau. ⁵³ ?Nəkəhrun uə kəpə məmə iəkəhrun nauinīən e rəhak

26:34 Mat 26:69-75 **26:38** Jon 12:27 ‡ **26:41** Iesu tolkeikei məmə ilahal okəhləhtul əskasik məsləhlmanīən e rəhalahal nəhatətəiən lan. Afīn min fes 31-35. **26:46** Jon 14:31 § **26:48** E nəghatiən Kris əhruahru, Jutəs təməni məmə “Iətəmi u iətəm iəkəpəh nīkapīn, kəni nəkotaskəlīm.” E nolīən rəha nətəm Isrel aupən, nəpahīən in nəmtətīən rəha nolkeikeiən. **26:51** Jon 18:26 **26:52** Jen 9:6; Nəh 13:10

Tatə, kəni rəueiu aɡin mɪn otahli=pa nagelo mɪn tausin tepət tepət* məmə okotasiru lak?
⁵⁴ Mətəu nəmə iəkol lanəha, ko Nauəuə Rəha Uhgɪn otəsuvaiən mol nɪpəhrɪənɪən lan, iətəm tətəni məmə otuva tol lanu lan.”

⁵⁵ E nian əha, Iesu təməni=pən kəm nɪmənɪn nətəmimi məmə, “?Təhro nəməhuva motəmki nau asoli mɪn mɪne neim mɪn? ?Nɪkitəmah təhti məmə iəu iohamu itəmi kəti matol nəluagɪnɪən o nələs iahuiən kəpmən, uə? !Kəpə! Nian rəfin iətəharəɡ əpəha e Nɪmə Rəha Uhgɪn mətəɡətun nətəmimi, kəni nə səhuvaɪən motaskəlɪm iəu. ⁵⁶ Mətəu natimnati rəfin mɪn u tɪnuva mɪnol nɪpəhrɪənɪən lan məmə Nauəuə Rəha Uhgɪn iətəm iəni mɪn aupən kəmotətəi otuva mol nɪpəhrɪənɪən lan.” Kəni rəhan mɪn nətəmimi kəmotəpəh in motəɡɪm.

Iesu təməhtul e nəhmti kaunsil
(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:12-14,19-24)

⁵⁷ Nətəmimi mɪn u kəmotaskəlɪm Iesu, kəmotələs məhuvən o Kaiəfəs u in pris asoli aɡin. Ikin əha, iəɡətun mɪn rəha Lou mɪne nətəmi asoli rəha nəuanɪləuɪs rəha Isrel, kəutəhuva motohapumɪn ikin. ⁵⁸ Mətəu Pitə tətən təlig-təlig matuərisig e Iesu, muvən əpəha lahuənu rəha pris asoli aɡin. Kəni təmuvən əpəha e iat mətəharəɡ ilah soldɪə mɪn məmə oteruh-to məmə okol nak e Iesu.

⁵⁹ Pris asoli mɪn mɪne nətəmimi rəfin rəha kaunsil kəutəsəl e nəghatɪən eiuə mɪn e Iesu məmə okohamu o nəghatɪən mɪn əha. ⁶⁰ Mətəu kəsoteruhɪən nolɪən tərəh kəti rəhan e nəghatɪən eiuə mɪn rəha nətəmimi, nati əpnəpɪn nəghatɪən eiuə mɪn tepət kəmoɦiet.

Kəni əmeiko, iətəmimi keiu kiəuva aupən, ⁶¹ kəni muəni pətigəm məmə, “Suah u tətətəni məmə təhrun nərəkɪnɪən Nɪmə Rəha Uhgɪn, kəni muvləkɪn mɪn e nian kisil əmə.”

⁶² Kəni pris asoli aɡin təhtul məni=pən kəm Iesu məmə, “?Təhro nə səghatɪən? ?Təhro e nəghatɪən mɪn əha iətəm kətəni pətigəm tətələs pɪkɪn ik?” ⁶³ Mətəu Iesu təpnəpɪn əmə mə səghatɪən.

Kəni pris asoli aɡin təməni=pən kəm in məmə, “Onəkəkəkei mos nonauvɪl kəti e Uhgɪn iətəm tətəmiəɡəh, kəni məni pətigəm nɪpəhrɪənɪən kəm tɪmah məmə ik Nətɪ Uhgɪn mɪne Kristo iətəm Uhgɪn təməni məmə otahli=pa, uə kəpə.”

⁶⁴ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Əuəh, tol əmə məmə inu nəməni mɪne. Mətəu iəkəni=pɪnə kəm təmah rəfin məmə, e nian iətəm otuva, onəkoteruh iəu Nətɪ Iətəmimi iəkəharəɡ e nɪkalɪn maru e Uhgɪn u iətəm rəhan nəsanənɪən iahɡɪn, kəni mətəiuaɪu=pa e nəai e nəpuə.”

⁶⁵ Kəni pris asoli aɡin tearɪs rəhan nəpən mətəu-inu nɪməha təmol o nəghatɪən rəha Iesu,† kəni məni məmə, “!Tətəghati rah e Uhgɪn!‡ ?Təhro məmə suah kəti mɪn təkeikei məghati mɪn lan? Otətəlig-to, nəmotətəu nəghatɪən tərəh kəha. ⁶⁶ ?Nɪkitəmah təhti məmə nak?”

Kəni kəmotəni=pən məmə, “Otəkəkei mɪmɪs.”

⁶⁷ Kəni kəmotəɡəh əpnəpɪn əmə nəhmtɪn, kəni motəhti e nəhlmɪlah. Nəuvein kotem e nəhlmɪlah, ⁶⁸ kəni motəni=pən məmə, “Ei, Kristo. ?Əni pətigəm e nəsanənɪən rəha Uhgɪn məmə pəh təmoɦ ik?”

Pitə təməni məmə taruru Iesu
(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27)

⁶⁹ E nian əha, Pitə tətəharəɡ ihluə e iat rəha nɪmə, kəni pətən mɪtə kəti u in ioluək tuva ohni məni=pən kəm in məmə, “Ik mɪn u, nəmatuərisig e Iesu, iətəm Kaləli.”

⁷⁰ Mətəu Pitə təmeiua e lah rəfin məmə, “Iəkəruu nati ko iətəm nətəni.”

* **26:53** Nəghatɪən Kris əhruahru tətəni məmə, “Kəmpəni rəha nagelo tuələf,” iətəm təhmen e nagelo səpɪntə-tu-tausin.

26:55 Luk 19:47; 21:37 **26:61** Jon 2:19-21 **26:63** Aes 53:7; Mat 27:12 **26:64** Sam 110:1; Dan 7:13; Mat 24:30

† **26:65** Nətəmimi rəha kaunsil, kəsotənɪən nɪpəhrɪənɪən məmə Iesu in Məsaiə, nəti Uhgɪn. Iətəmi asoli rəha pris mɪn təməhapu rəhan nəpən mətəu-inu nɪməha təmol o nəghatɪən rəha Iesu. Lou rəha Mosis e Lev 10:6 mɪne 21:10 tətəni məmə iətəmi asoli rəha pris mɪn otəsəhapuɪən nəpən rəhan.

‡ **26:65** Iətəmi asoli rəha pris mɪn təməni məmə Iesu təməni rah Uhgɪn mətəu-inu Iesu tətəni məmə in təhmen əmə e Uhgɪn. **26:65** Mat 9:3; Jon 10:33 **26:66** Lev 24:16; Jon 19:7 **26:67** Aes 50:6; 53:5

⁷¹ Kəni maliuək muvən e ket rəha iat, kəni ikin əha pətan mītə kəti mīn təmeruh in, kəni təməni=pən kəm nətəmimi ikin əha məmə, “suah u kəti u təmatuərisig e Iesu İətəm Nasərit.”

⁷² Mətəu Pitə təmeiua əskasik mīn mos nonauvil məmə, “!İəkəruru suah kəha!”

⁷³ Təsuvəhiən, nətəmimi mīn u kautəhtul ikin əha kəməhuvən o Pitə motəni=pən məmə, “Pəhriən məmə ik kəti əha, mətəu-inu nolien rəha nəghatiən rəham təhmen əmə e lah.” §

⁷⁴ Kəni təni məmə nəmə tətəiua pəh nərahien rəha Uhgīn otuva ohni. Kəni təmos nonauvil məmə, “!İəkəruru suah kəha!”

Kəni rəueiu aɡin, mənig təkəkə. ⁷⁵ Kəni Pitə nīkin təhti nəghatiən iətəm Iesu təməni kəm in məmə, “Uərisig mənig təkəkə, onəkəni mau kisil məmə nəkəruru iəu.” Kəni Pitə təmiet muvən ihluə, nīkin titəɡit kəni təmasək pik.

27

Jutəs təmarin aru in

(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Jon 18:28-32)

¹ Ləplapin aɡin, pris asoli mīn rəfin mīne nətəmi asoli mīn rəha nətəmimi kəmotuhapumīn mīn motətəi nəuə məmə okotohtəu=pən suaru nak o nohamuiən Iesu. ² Kəmotəlis in, kəni motələs məhuvən motəhlman=pən lan e nəhlmi Pailət, kəpmən rəha Rom.

³ Nian Jutəs u iətəm təmegəhan=pən e Iesu e nəhlmi rəhan mīn tikimīr, təmafu məmə kəmotiuvi pətigəm Iesu məmə otimis, nīkin tinahmə pik o nati iətəm təmol, kəni təkki mənī əha kəmol e silfə ilah tate, məmə otəfən kəm pris asoli mīn mīne nətəmimi asoli mīn rəha nətəm İsel. ⁴ Kəni mənī=pən məmə, “Inol təfagə tərəh mətəu-inu iəmegəhan=pən e nəhlmi tikimīr mīn iətəmi kəti iətəm təsoliən nati kəti tərəh.”

Kəni kotəni=pən məmə, “Inu nati əpnəpīn əmə o timah. !In nati kəti rəham əmə!”

⁵ Tol lanəha, Jutəs təməkki mənī morin=pən əpəha e Nimə Rəha Uhgīn, kəni in miet magim muvən marin aru in.

⁶ Kəni pris asoli mīn kəməhuvən motəuəri-əuəri mənī, kəni motəni məmə, “Təsəhruahru-pəniən e rəhatah Lou məmə okotələhu=pən mənī u ilah mənī rəha Nimə Rəha Uhgīn, mətəu-inu kəmos nəhmti nira iətəmimi lan.” ⁷ Kəni kautəni məmə okotos mənī kəha məhuvən motos nəhmti niftəni kəti u aupən kətəni məmə, “niftəni rəha iətəmi kəti iətəm tatol sospən e niftəni,” kəni kautəni məmə okatitənim napispis mīn ikin. ⁸ Tol lanəha, muva mətəuərus=pa u rəueiu, nətəmimi kəutəuīn e niftəni əha məmə, “Niftəni E Nira.” ⁹ Kəni nəghatiən nak iətəm iəni Jerimaie təmənī aupən, təmuva mol nīpəhriənien lan. Təmənī məmə, “Kəmos mənī tate əha iətəm kəmol e silfə, inu nəhmtin iətəm nətəm İsel kəmotəni o iətəmi u, ¹⁰ kəni kəutos mənī əha məmə okotos nəhmtin ‘niftəni o nolien sospən,’ təhmen əmə məmə İərmənig təmənī kəm iəu.”

Iesu təməhtul e nəhmti Pailət

(Mak 15:2-15; Luk 23:3-5,13-25; Jon 18:33-19:6)

¹¹ Kəni Iesu təmuvən məhtul e nəhmti Pailət, kəni Pailət təmətapuəh ohni məmə, “Ik kig rəha nətəm İsel?”

Kəni Iesu təmənī=pən məmə, “Əuəh, tol əmə məmə inu nəməni mīne.”

¹² Nian pris asoli mīn mīne nətəmi asoli mīn rəha İsel kautəni pətigəm nəghatiən mīn e Iesu, mətəu Iesu təsuhəlpinien rəhalah nəghatiən. ¹³ Kəni Pailət təmənī=pən kəm in məmə, “?Natətəu nəghatiən mīn iətəm kəutəni tatələs pikin ik, uə kəpə?” ¹⁴ Mətəu Iesu təpnəpīn əmə məsəghatiən, kəni məsuhəlpin mīnien nəghatiən kəti ilah kəutəni, kəni Pailət, narmīn təmiuvig pik.

§ 26:73 Pitə in iətəm Kaləli, kəni nəghatiən rəhan tol pisin nəuan nəuətəin e nətəm Jeruslām. 26:75 Mat 26:34
27:5 Mat 26:14-15; Uək 1:18-19 27:10 Sek 11:12-13 27:12 Aes 53:7

¹⁵ Kəni e nian rəha lafet rəha Pasova, in noliən rəha kəpmən məmə otahli pətigəm iətəmimi kəti e kaləpus iətəm nīmənin nətəmimi kəmotəni. ¹⁶ E nian əha, iətəmi kəti tətəməhli e kaləpus, nərgin u Parəpəs. Kəni nətəmimi rəfin kotəhrun məmə in təmöl tərəh pik agin. ¹⁷ Kəni nian nīmənin nətəmimi kinəhuva, kəni Pailət tətətapuəh o lah məmə, “? Nəkotolkeikei məmə iəkahli pətigəm pəh e kaləpus tiet matuvən, Parəpəs, uə Iesu, kətauin lan məmə Kristo?” ¹⁸ Təməni lanəha mətəu-inu in təhrun məmə kəmotəgəhan=pən e Iesu e nəhlmin mətəu-inu kautetet Iesu.

¹⁹ Nian Pailət tətəharəg e jeə rəha nakiliən nəghatiən, rəhan pətan tahli=pən nəghatiən kəm in məmə, “Suah konu təsoliən nati tərəh kəti. Soliən nati kəti lan, mətəu iəməməhlair lan, kəni rəueiu iətətəu tərəh agin ohni.”

²⁰ Mətəu pris asoli min mine nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəmotəghati kəm nīmənin nətəmimi məmə okotəuhlin nətəligiən rəhalah. Kəni ilah kəmotətapuəh o Pailət məmə otahli pətigəm Parəpəs, kəni kotohamu Iesu.

²¹ Kəni Pailət tətətapuəh o lah məmə, “?Suah mil u, in pəhruvən lan iəkahli pətigəm?” Mətəu nīmənin nətəmimi kəmotəni=pən məmə, “Parəpəs.”

²² Kəni Pailət təməni=pən məmə, “?Kəni oiəkəhro Iesu u kətəni məmə Kristo?”

Kəni nīmənin nətəmimi rəfin kəmotəni=pən məmə, “!Okətu-pəri e niggi kəməluau otimis!” ²³ Kəni Pailət təməni=pən kəm lah məmə, “?O nak? ?Təmöl nati tərəh nak?”

Mətəu nīmənin nətəmimi kəmotəgət əfəməh, motəni məmə, “!Okətu-pəri in e niggi kəməluau otimis!”

²⁴ Kəni nian Pailət təmeruh məmə ko təsələhuiən nəghatiən rəhalah, kəni ilah kinəutəhtul maru o norgəhuiən, kəni tos nəhu meikuas e nəhlmin e nəhmti nīmənin nətəmimi, kəni məni=pən kəm lah məmə, “Nəghatiən kəti rəhak tikə o suah u, məmə niran otəməhli=pa lak. !Nimisiən rəhan tətəməhli=pinə e nəhlmitəmāh!”

²⁵ Kəni nətəmimi rəfin kəmotəni məmə, “!Pəh niran təməhli=pa o timah mine kəlkələh min rəhatimāh min!”

²⁶ Kəni Pailət təmāhli pətigəm megəhan=pən e Parəpəs kəm lah. Mətəu təməni məmə okalis Iesu, kəni təmegəhan=pən lan məmə okətu-pəri e niggi kəməluau məmə otimis.

Soldiə min kəməutəuvsan e Iesu

²⁷ Kəni soldiə min rəha Pailət kotələs Iesu məhuvən əpəha imə e nimə asoli rəha kəpmən, kətəni məmə Praetoriəm. Kəni kəmotəu in rəfin e soldiə min kəhuva mohtəlau lan. ²⁸ Kəni motəmkirəkis rəhan natimnati, məhuvən=pən e kot ərarəuv kəti kəm in, təhmen e kot rəha kig kəti. ²⁹ Kəni motol niləuis iətəm nihlin əha ikin motol kəfəfau lan, motəfəfau=pən e rəhn-kapə Iesu motələh əuvsan lan məmə in hat rəha kig kəti. Kəni motələhu=pən nəuanigi kəti e nəhlmin maru məmə in niggi rəha kig, kəni motisin nəulilah aupən lan, motələh əuvsan, motəni=pən kəm in məmə, “!Iəkotisiəi ik, kig rəha nətəm Isrel!” ³⁰ Kəni motəgəh lan, kəni motələs nəuanigi motoh rəhn-kapə lan motəu tepət. ³¹ Nian kinotol əuvsan rəkis lan, kəni motəpeg rəkis kot ərarəuv, məhuvən=pən min e rəhan natimnati. Kəni motələs məhuvən məmə okotətu-pəri e niggi kəməluau məmə otimis.

Kəmətu-pəri Iesu e niggi kəməluau

(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

³² Nian kəməutəhuvən, motəfəu iətəm Sairəni kəti, nərgin u Saimon, kəni kəmotəni=pən əskasik ohni məmə otələs niggi kəməluau.* ³³ Kəməhuva ikin kəti kətəni məmə, Kolkotə, u nipətin tətəni məmə Louipil-uipil. ³⁴ Ikin əha kəmotəfən wain kəm Iesu iətəm kəmalkin

27:18 Jon 11:47-48; 12:19 **27:24** Dut 21:6-9 **27:25** Uək 5:28 **27:28** Luk 23:11 **27:30** Aes 50:6 * **27:32** Iesu tinəpərou rəkis mətəu kəmotəlis pik kəni motoh pik.

ilau nati tarfu. Mätəu nian Iesu təməmnim askəuvin, kəni məpəh nəmnimian.† 35 Nian kəmətu-pəri e niği kəməluau, kəni moturin tais o rəhan napən. 36 Kəni mətəharəg mauteruh Iesu ikin əha məmə otimis ağin. 37 Ilis e rəhn-kapə, kəmətəi=pən nipəgnəmti nəniən tətəni məmə,

INU IESU,
KIG RƏHA NƏTƏM ISREL.

38 Kəni iətəmimi keiu iətəm katuoh nətəmimi mətuakləh e rəhalah natimnati, kəmətu-pəri ilau e niği kəməluau, kəti e nīkalin maru, kəti e nīkalin məuil. 39 Kəni nətəmimi min u kəməutaliuək mətəhuva mautəhuvən, mətəni=pən nəghatiən tərəh kəm Iesu, mauturin-urin rəhn-kapə lah, 40 mautəni məmə, “Nəmətəni məmə onəkərəkīn Nimə Rəha Uhgīn kəni ik pişin əmə muvləkīn o nian kisil. !Osmiəgəh aru ik! !Kəni eiuaiu e niği kəməluau nəmə ik Nəti Uhgīn pəhriən!”

41 E nolian əhmen min əmə, pris asoli min, mine iəgətun asoli min rəha Lou, mine nətəmimi asoli min rəha nətəm Isrel kotol əuvsan, 42 motəni məmə, “Təmosmiəgəh nətəmimi, mətəu ko təruru nosmiəgəh aruiən in. In kig rəha Isrel. Nəmə teiuaiu aru e niği kəməluau, kəni okotəni nīpəhriənian lan. 43 Tətəhatətə e Uhgīn. Təməni məmə in Nəti Uhgīn, kəni pəh Uhgīn tos rəkis in əha rəueiu nəmə in tolkeikei.” 44 E nolian əhmen min əmə, iakləh mil iətəm kəmətu-pəri ilau ilahal min e niği kəməluau, kətuəni=pən nəghatiən tərəh tepət kəm in.

Iesu tinimis

(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

45 Kəni e tueləf klok mətəuarus=pən tri klok, napinəpuian təmeiuaiu mīrəuei rəfin natimnati. 46 Kəni iuəkīr e tri klok ləhnaiuv, Iesu təmasək əfəməh e rəhan nəghatiən məni məmə, “!Eli, Eli! ?Lema sapaktəni?” Nipətī rəhan nəghatiən təni məmə, “!Uhgīn rəhak, Uhgīn rəhak! ?Təhro nətəpəh iəu?”‡

47 Nian nətəmimi nəuvein nətəm kəmautəhtul əha ikin kəmotətəu təmasək əfəməh lanəha, kəni kotəni məmə, “In tətəuin e Elaijə.”

48 Kəni rəueiu ağin min, kəti təmaiu muvən mələs nati kəti təhmen e kotin, § kəni məueiu wain u tarfu, məu e niği, kəni məfən məmə Iesu otəmnim. 49 Kəni ilah min nəuvein kotəni=pən məmə, “Əpəh əmə. Pəh kauteh-to nəmə Elaijə otuva mosmiəgəh in, uə kəpə.”

50 Kəni Iesu təmasək əfəməh min, megəhan aru lan məmə otimis, kəni rəhan nehagiən tiet.

51 E nian əhruahru əha, napən iətəm tətəhkul e Nimə Rəha Uhgīn təməhapu mol nəuветin keiu, təmətuəuin əpəha ilis muva mol naunun əpəha ləhtəni. Nəmig təməlauəl, kəni kəpiel min kəmotəhapu. 52 Kəni suvət min u kəmol e nīpəg kəpiel kəmotəuag, kəni nətəmimi nətəm kotəhruahru tepət nətəm kəmoħmīs rəkis, kəmotəmiəgəh min. 53 Kəmoħiet e suvət min, kəni uərisig Iesu təmanəmiəgəh min e nīmisiən, kəni ilah kəməhuvən əpəha Jerusiləm moħiet=pən o nətəmimi tepət.

54 Kəni iətəmi asoli rəha soldiə min rəha nətəm Rom ilah rəhan soldiə min nətəm kəmoteruh Iesu, kəmotafu nəmig mine natimnati min əha. Kəni kəmotəgīn pik, kəni motəni əfəməh məmə, “!Nīpəhriənian, inu Nəti Uhgīn pəhriən!”

† 27:34 Məta nati tarfu u in nati kəti təhmen e mərsin məmə otol tətətəu pikien nahməian, məmə otol iətəmimi tətətəlig vivian. Mətəu Iesu in tətəlkəikēian məmə otətətəuiən nahməian, kəni molkeikei məmə rəhan nətəligiən otətəuvir əmə. Tol lanəha in təməsəmmian mərsin u. 27:34 Sam 69:21 27:35 Sam 22:18 27:38 Aes 53:12 27:39 Sam 22:7; 109:25 27:40 Mat 26:61; Jon 2:19 27:43 Sam 22:8 27:46 Sam 22:1 ‡ 27:46 “Eli, Eli” in nəghatiən Hipru, kəni “lema sapaktəni” in nəghatiən Aramaik (nəghatiən u in iuəkīr əmə o nəghatiən Hipru). Iesu mine rəhan min nətəmimi kəutəghati pik e nəghatiən mil u mine nəghatiən Kris. § 27:48 Nati u təhmen nīpīspīsi matris. 27:48 Sam 69:21 27:51 Eks 26:31-33; Hip 10:19-20

⁵⁵ Nipətan tepət kəmutəhtul isəu məutarfu. Ilah kəmotšipən ikin Kaləli mau-tohtəu=pən Iesu məutasiru lan e nati pišin pišin mīn.* ⁵⁶ Ilah mīn nəuvein u Meri Maktələ, kəni Meri u mamə rəha Jemis mīne Josi, kəni mamə rəha nəti Səpəti mil.

Kəmitənim Iesu

(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

⁵⁷ Iətəm Aramatia u rəhan nautə tepət, nərgin u Josip, in iətəmimi kəti rəha Iesu. Nian tinətuva iuəkir o napinəpuian, ⁵⁸ təmuvən meruh Pailət, kəni mətapuəh o nipəti Iesu, kəni Pailət təmegəhan e nipəti Iesu kəm in. ⁵⁹ Kəni Josip təmos nipəti Iesu muvən məuveg e napən ruən vi kəti, nərgin u linən, ⁶⁰ kəni mələs muvən mələhu=pən e suvət vi kəmol e nipəg kəpiel. Suvət u rəha Josip. Kəni misuə=pən e kəpiel asoli kəti mahtipəsig e nipəg kəpiel lan, kəni matuvən.† ⁶¹ Meri Maktələ, mīne Meri kəti mīn kətuəharəg əha iuəkir o suvət.

Soldia mīn nətəm kəmotəh nipəg kəpiel

⁶² Nian əha, in nian katol əpenə-pənə o Sapət lan, kəni kəmāni lauig lan e Sapət, pris asoli mīn mīne Farəsi mīn kəmāhuvən moteruh Pailət. ⁶³ Motəni=pən māmə, “Iətəmi asoli. Nikitimah tinəhti māmə, nian suah kəha, iətəmi rəha neiuəian, təmətəmiəgəh əhanəh, mətəni māmə, ‘Nian kisil otuva muvən, kəni Uhgīn otosmiəgəh mīn iəu e nīmisiən.’” ⁶⁴ Tol lanəha, ahli=pən rəham nəuvein soldia okəhuvən məuteh nipəg kəpiel suvət motətuərus=pən nian kisil tuva muvən. Məta rəhan mīn okəhuva motakləh e nipətin, kəni motəni=pən kəm nətəmimi māmə təməmiəgəh mīn e nīmisiən. Kəni neiuəian u, in otərah tapirəkis iətəm aupən.”

⁶⁵ Kəni Pailət təməni=pən māmə “Otos soldia mīn, kəni məhuvən motol natimnati rəfin iətəm nəkotolkeikei māmə okotol e neh vivian suvət e nipəg kəpiel.” ⁶⁶ Kəni soldia mīn kəmāhuvən mauteh vivi nipəg kəpiel, motələhu=pən nəmtətiən kəti e kəpiel.‡ Kəni kəmotələhu soldia mīn māmə okauteh ikin əha.

28

Iesu təməmiəgəh mīn

e nīmisiən

(Mak 16:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

¹ E Sante* ləplapin agin, təmətiən məsian vivian, Meri Maktələ mīne Meri kəti mīn kəmian māmə okuəsal=pən e suvət e nipəg kəpiel.

² Kəni əmeiko, nəmig asoli kəti təməlauəl mətəu-inu agelo kəti rəha Iərmənig təmsipəri e negəu e neai muvən e nipəg kəpiel, kəni misuə rəkis e kəpiel, kəni mətəharəg-pəri lan. ³ In tətasiə təhmen e noraijian, kəni rəhan napən mīn kotəruən təhmen e nəuau nītəhi. ⁴ Soldia mīn kəmotəgin pik, kəni motərəmrumin, narmilah təmikə təhmen e nətəm kəmoħmis.

⁵ Kəni agelo təməni=pən kəm pəta mil māmə, “Suəginian, mətəu-inu iəkəhrun māmə nətuəsal e Iesu iətəm kəmətu-pəri e niği kəməluau. ⁶ Tikə u ikin inu. In təməmiəgəh mīn e nīmisiən təhmen əmə e inu təməni mīne aupən. Iəuva mueruh ikin təmətəməhli ikin.

⁷ Kəni ian uəhai, kəni muəni=pən kəm rəhan mīn nətəmimi māmə, ‘In təməmiəgəh mīn e

* **27:55** Nipətan mīn əha kəmotasiru e Iesu e nati pišin təhmen e nauəian, mīne nəhu, mīne ikin rəha napilian.

27:55 Luk 8:2-3 **27:58** Dut 21:22-23 † **27:60** Kəpiel u kətahtipəsig=pən lan e nipəg suvət lan, kəmətəi təharəg əharəg təhmen e whil rəha loto asoli kəti, təhmen e uan mitə mīne e nəharəg əharəgian rəhan. **27:60**

Aes 53:9 **27:63** Mat 12:40; 16:21; Mak 9:31; 10:33-34; Luk 9:22; 18:31-33; Jon 2:19-21 ‡ **27:66** Rəueiu, kitah kəsotəhrun əhruahruian māmə kəmol nəmtətiən əha e nolian nak. Kəmə təhro kəməlis nīləuis kəti iətəm təmol mak lan, uə kəmə təhro, kəmol plastə. Mətəu nətəmimi rəfin kotəhrun māmə iətəmi kəti otəsekian nati əha məsələs rəkisiən. Kəni nəmə kauteruh nəmtətiən kəti māmə təməhapu=pən, uə təmiet rəkis, kəni soldia mīn okotəhrun māmə iətəmi kəti təmahuvihin rəkis kəpiel. *

28:1 Nəghatian Kris əhruahru tətəni māmə, “Nian Sapət tinol naunun, e nian iətəm tətəpən e wik” **28:6** Mat 12:40; 16:21

nimisian, kani in tatau-pen e tamah matuvan apaha Kalali. Kani ikin aha, onakoteruh in ikin.' Intalah, rihak u naghatian inani kam talau."

⁸ Kani pata mil kamuagim uhai ama e suvat e nipag kapiel, matuagin, matau nikilau tagian, matian mama okuani=pen kam natemimi min raha Iesu. ⁹ Kani ameiko, Iesu tiet patigam o lau, mani=pen kam lau mama, "Tauvir." Kani kamiouva o Iesu, muaskelim nahlkun, kani muafaki kam in. ¹⁰ Kani Iesu tamani=pen kam lau mama, "Suaginien. Ian muani=pen kam piak min mama okahuvan Kalali. Ikin aha okoteruh iau ikin."

Naghatian raha soldia min

¹¹ Nian pata mil kamualiuak matian, kani soldia min aha nauvein kamahuvan e taun, kani motani=pen kam pris asoli min natimnati rabin iatam kamoteruh. ¹² Nian pris asoli min kamahuvan moteruh natemimi asoli raha natam Isrel, kani motol naua kati motelis naghatian lan. Kani motafan mani asoli kam soldia min, ¹³ motani=pen kam lah mama, "Nakotani=pen kam natemimi mama, 'Rahan min natemimi kamahuva lapin nian itimah iamotapili, motaklah e nipatin motelas motagim.' ¹⁴ Namakapman otatau nanusian u, kani itimah iakahuvan motani naghatian kati kam in. Kani itimah onasotosian narahian kati lan." ¹⁵ Tol lanaha, soldia min kamotos mani, kani motol tahmen=pen ama mama kamani mine kam lah. Kani naghatian eiu u tamuvan mitalau e natam Isrel muva matouarus=pa raeiu.

Iesu tamiet patigam

o rahan min natemimi

(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23)

¹⁶ Kani natami lepin raha Iesu kamahuvan Kalali, mahuvan e nitauat iatam Iesu tamani kam lah mama okahuvan ikin. ¹⁷ Nian kamoteruh in, kani kamotafaki kam in, matau nauvein rahalah nateligian tatol keiu. ¹⁸ Kani Iesu tuva o lah, kani mani=pen kam lah mama, "Nepatian rabin raha negau e neai mine nahue niftani o narmenigian, Uhgim tamafa kam iau. ¹⁹ Tol lanu, onakahuvan motiui natemimi e nauanilouis min rabin e nitani min rabin mama okahuva rihak natemimi, kani motol baptais e lah e nargi Tat Uhgim, mine Natin, mine Narmim, ²⁰ kani motagatun ilah mama okotohtau=pen rabin naghatian min iatam iamani kam tamah. Kani nipahriani, iatatig kitah min itamah nian min rabin matouarus naunun nian."

Mak Nanusian Təuvir Rəha Iesu Kristo İətəm Mak Təmətei Nəghatian əkuəkir rəha nauəuə u Mak

?Pəh təmətei nauəuə u? Jon Mak təmətei nauəuə u. In səniəmə iətəmi tueləf kəti rəha Iesu. Mətəu kətəni məmə in niəli təuvir kəti rəha Pitə iətəm ilau kətian ikən mən tepət. Nauəuə rəha Uək Mən tətəni məmə in təmuvən ilau Pol e rəhan naliuəkian iətəm təmaupən mol, kəni uərisig lan, təmuvən ilau Panəpəs.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? Kəmotəni məmə Mak təmətətig Rom nian in təmətei nauəuə u, kəni nəmə təhro ilau Pitə, uərisig kohamu Pitə. Mak təmətei nauəuə u tətuvən o nəfaki mən əpəha Rom u ilah Nanihluə mən. Kitah kotəhrun lanəha mətəu-inu in tətəni pətigəm nipiətə noliən mən rəha nətəm Isrel iətəm kautol. Kəni e nauəuə u, təmətei nəghatian nəuvein e nəghatian Aramaik iətəm nətəm Isrel kinotəhrun rəkis. Mətəu in təməuhlin nəghatian mən u tuva e nəghatian Kris iətəm Nanihluə mən əpəha Rom kəutəghati lan.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? E nian Mak təmətei nauəuə u, kəni nətəm Rom kəutarmənig e nitəni asoli iətəm titəlau e Nitəhi Metitereniən. Rəhalah nəghatian kətiah əmə, kəni rəhalah suaru kotəuvir, kəni rəhalah noliən o nahli-pəniən nəghatian mən in təuvir. Nian əha, in nian təuvir o nəni pətigəmian Nanusian Təuvir rəha Iesu Kristo. E nian əha, Nanusian Təuvir təmaiu uəhai əmə e nitəni pisin pisin mən e suaru mən rəha Rom.

?Təmətei nauəuə u o nak? Mak tolkeikei məmə otəni pətigəm əhruahru nanusian rəfin rəha Iesu, məmə in pəh, kəni in təmol nak, kəni mətəgətuən nak. Nəmə təhro in tolkeikei məmə otəfəri nətəligian rəha nəfaki mən əpəha Rom, mətəu-inu nətəmimi tepət kəmol nərahian kəm lah. Mak təmətei nətəligian tepət o nian iəkis mən iətəm otəpanuva e nəmiəghian rəha nətəmimi rəha Iesu. Kəni in təməni pətigəm noliən rəha Iesu məmə in mən təmətatig e nian iəkis mən.

*Jon Bəptais təmol əpenə-penə e suaru
(Mat 3:1-12; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)*

¹ Inu nətuəuiniən rəha Nanusian Təuvir rəha Iesu Kristo, Nəti Uhgın. ² İəni rəha Uhgın, nərgin u Aiseə təmətei lanu e nauəuə aupən. Uhgın təməni məmə, “Otafu-to. İətəhli-pinə iahləpis iətəm otos rəhak nəghatian. In otaupən lam məmə otol əpenə-penə e rəham suaru.”

³ “İətəmimi u tətəuin əpəha ikən təpiə-məpiə ikən mətəni məmə, ‘İtəmah, otol əpenə-penə e suaru rəha İərmənig, kəni motol rəhan suaru təhruahru.’ ”

⁴ Kəni iahləpis u in Jon Bəptais. Tol lanəha, təmiet=pa ikən təpiə-məpiə ikən matol bəptais e nətəmimi, kəni mətəni pətigəm nəghatian rəha Uhgın kəm lah məmə okotəkeikei motəuhlin nəmtahlah o noliən tərəh mən rəhalah, kəni məhuvən o Uhgın, məmə in otəfəl noliən tərəh mən rəhalah. Kəni nəmtətiən kəti o nati u, okol bəptais e lah. ⁵ Nətəmimi tepət pik e nitəni Jutiə mine taun əha Jerusiləm, kəməhuva motətəlig e rəhan nəghatian, kəni motəni pətigəm rəhalah noliən tərəh mən, kəni Jon təmol bəptais e lah əpəha e nəhu Jotən.

⁶ Jon təməsuvəniən e napən təuvir. Rəhan napən təhmen əmə e rəha iəni u Elaijə aupən. Rəhan napən kəmol e nimeimei kaməl, kəni rəhan kətəuti kəmol e nilosi kau, kəni matun əmə pitu mine nəhu sukəpak e nikinati. ⁷ Kəni təməni pətigəm kəm nətəmimi məmə, “İətəmi kəti u tətərisig lak, rəhan nəsanəniən mine nepətiən tapirəkis iəu. Kəni iəu

læhtæni agin, iæsæhmen minian mæmæ iækeiuaiu mitis rækis nilæuis e ræhan put. ⁸ Iatol bæptais e tæmah e næhu, mætæu in otæpanol bæptais e tæmah e Narmîn Ræha Uhgîn.”

Jon tæmol bæptais e Iesu æpæha e næhu Jotæn
(Mat 3:13-17; Luk 3:21-22)

⁹ E nian æha, Iesu tæmiet æpæha Nasærit, lahuænu kæti æpæha Kalæli muva. Kæni Jon tæmol bæptais lan æpæha e næhu Jotæn. ¹⁰ Nian Iesu tæmæri æpæha e næhu, kæni mæsal-pæri mafu negæu e neai tæmæuag, kæni Narmîn Ræha Uhgîn tæmeiuaiu=pa ohni tæhmen=pæn e mak. ¹¹ Kæni næuia Uhgîn tæmsipæri æpæha e negæu e neai mætæni lanu lan mæmæ, “Ik nætik keikei, iækolkeikei pik ik, kæni nikik tagiæn pik agin ohnik.”

Setæn tæmfæn-æfæn kæm Iesu
(Mat 4:1-11; Luk 4:1-13)

¹² Kæni ræueiu agin min, Narmîn Ræha Uhgîn tæmiti=pæn Iesu æpæha ikin tæpiæ-mæpiæ ikin, ¹³ ima nati rarpin min. Tæmatig ikin mos nian fote. E nian min æha Setæn tætfæn-æfæn kæm in. Kæni nagelo min kæmotasiru lan.

Iesu tinætuæuin mætæni pætigæm Nanusiæn Tæuvir
(Mat 4:12-17; Luk 4:14-15)

¹⁴ Nian kinlæfæn rækis Jon e kalæpus, Iesu tæmuvæn æpæha Kalæli mætæni pætigæm Nanusiæn Tæuvir ræha Uhgîn kæm nætæmimi. ¹⁵ Tæmæni mæmæ, “!Nian tinuva æhruahru æha ræueiu! !Ræhan nian tinuva! !Nian ræha Narmænigiæn Ræha Uhgîn tinatuva iuækir! ! Otæuhlin nætæligiæn ræhatæmah, motæpæh pæhriæn nolien tærah min, kæni mæhuvæn o Uhgîn, kæni motæhatætæ e Nanusiæn Tæuvir!”

Iesu tæmauin e nætæmimi kuvæt ræha niuviæn næmu
(Mat 4:18-22; Luk 5:1-11)

¹⁶ Nian Iesu tæmætalieuæk e nikali næhu Lek Kalæli, kæni meruh suah mil keiu, ræha niuviæn næmu min, nærgilau u Saimon mine pian Antiru. Kætuatu e net. ¹⁷ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm lau mæmæ, “!æuva, muætæu=pa iæu, miæuva ræhak iætæmimi mil, kæni iæu iækol itælau nækiæuva iætæmimi mil ræha niuviæn nætæmimi mæmæ okæhuva ræhak min nætæmimi.” ¹⁸ Kæni æmeiko kuæpæh ræhalau net, kæni muætæu=pæn.

¹⁹ Kæni Iesu tæmalieuæk muvæn tæhmîn min næuветin, kæni meruh næti Sæpæti mil Jemis mine pian Jon kætuæharæg e ræhalau bot mætuæhli vivi ræhalau net. ²⁰ Kæni e nian æmæ kæha inæha, Iesu tæmauin e lau lan, kæni kuæhtul muæpæh ræhalau tatæ Sæpæti mine ræhan noluæk min kæutæharæg e nipæg næua bot, kæni muætæu=pæn Iesu.

Iesu tæmæhgi pætigæm
narmîn tærah min e iætæmi kæti
æpæha Kapeniæm.
(Luk 4:31-37)

²¹ Kæni Iesu mine ræhan min nætæmimi kæmæhuvæn æpæha lahuænu Kapeniæm. Kæni e nian ræha Sæpæt, Iesu tæmuvæn æpæha e nimæ ræha nuhapuminiæn mætægætun nætæmimi. ²² Kæni nætæmimi kæmotætæu ræhan næghatiæn, narmilah tæmiuwig pik ohni mætæu-inu ræhan næghatiæn tæfigæm, nepætiæn æha ikin, kæni mapirækis ræha nægætun min ræha Lou.

²³ Kæni e nian æha, iætæmi kæti narmîn tærah tætatig lan tæmuva imæ mætægæt æfæmæh mæmæ, ²⁴ “!Ik Iesu iætæm Nasærit! ?Næmuva mæmæ onækæhro e timah? !Næmæ tæhro næmuva mæmæ onækærækin itimah! Iæu inæhrun rækis ik, ik Iætæmi Asim ræha Uhgîn!”

²⁵ Kæni mætæu Iesu tæmæni=pæn æskasik kæm narmîn tærah kæha mæmæ, “!Ah! Sæghatiæn, miet e suah u.” ²⁶ Kæni narmîn tærah tæmol nipæti suah kæha tæmrumin, magæt æfæmæh miet lan.

²⁷ Kəni nətəmimi kəmotauit motəni=pən kəm lah mīn məmə, “!Ei, nak u! Nəgətuniən vi kəti u. !Suah u tatos nəsanəniən o nəghatiən kəm narmīn tərəh mīn, kəni kautətəlig lan mautil nəuian!” ²⁸ Kəni kəmanus ueiuəhai əmə Iesu, tuvən mapəköl əpəha e nitəni Kaləli.

*Iesu təmol vivi
nətəmimi tepət*

(Mat 8:14-17; Luk 4:38-41)

²⁹ Nian Iesu mīne Jemis, Jon, Saimon, mīne Antiru kəmoħiet e nimə rəha nuhapuminiən, kəni motaiu əhruahru məhuvən əpəha lahuənu ima Saimon mīne Antiru ikin. ³⁰ Nian kəməhuvən, mətəu uhu Saimon tətətpu-ətəpu, kəni mətəpili pəri e rəhan pet, kəni kəmotəni=pən kəm Iesu məmə pətan əha tatimīs. ³¹ Kəni Iesu təmuvən meapən o nəhlmin kəni masiru lan təhtul. Kəni nətəpu-ətəpuian tagim lan. Kəni tuvən matol niğlah nauəniən.

³² Tinapinəpu mitigar tinatiuvig, nian rəha Sapət tinol naunun, kəni nətəmimi mīn u kautohmīs, mīne nətəmimi narmīn tərəh tətətig e lah, pialah mīn kəmotos ilah məhuva o Iesu. ³³ Nətəmimi rəfin e lahuənu əha kəməhuva motuhapumīn əmə ilah mīn əpəha e namtiħluə e nimə əha rəha Saimon mīne Antiru. ³⁴ Kəni Iesu təmol vivi nətəmimi tepət u kautos nimisiən pišin pišin mīn kotəuvir, kəni məhgi pətigəm narmīn tərəh tepət e nətəmimi, mətəu təməniəhu narmīn tərəh mīn məmə okəsotəghatiən, mətəu-inu kinotəhrun rəkis məmə pəh u Iesu.

*Iesu təmatanus pətigəm rəhan nəghatiən əpəha Kaləli
(Luk 4:42-44)*

³⁵ Kəni ləplapin ağin, fətukai təsəri əhanəhiən, Iesu təmiet muvən əpəha ikin nətəmimi kohkə ikin mətəfaki. ³⁶ Kəni Saimon mīne in mīn nəuvein kəməhuvən məutəsal lan. ³⁷ Nian kəmoteruh, kəni kəmotəni=pən kəm in məmə, “Nətəmimi rəfin kəutəsal lam.”

³⁸ Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Kəpə. Pəh kəhuvən əpəha e lahuənu pišin mīn nəuvein, iəkanus pətigəm rəhak nəghatiən kəm nətəmimi mapəköl mətəu-inu, nati u inu iəmuva ohni məmə iəköl.”

³⁹ Kəni muvən mapəköl rəfin e nitəni əpəha Kaləli, mətanus pətigəm rəhan nəghatiən əpəha e nimə rəha nuhapuminiən mīn, kəni məhgi pətigəm narmīn tərəh mīn e nətəmimi.

*Iesu təmol vivi suah kəti leprosi təmol
(Mat 8:1-4; Luk 5:12-16)*

⁴⁰ Suah kəti leprosi təmol, təmuva misin=pən nəulin o Iesu mətasək=pən e nəuviriən ohni məmə, “Nəmə nəkolkeikei, kəni nəkəhrun nol viviən iəu kəni mafəl rəkis namikmikiən lak.”

⁴¹ Kəni Iesu nikin təmahmə pik ohni, kəni təmuahru e nəhlmin mələhu=pən lan, məni məmə, “Əuəh. Iəkölkeikei. !Əuvir-tə!” ⁴² Kəni rəueiu ağin mīn, nimisiən leprosi təmagim mikə lan, kəni nipətin təuvir, namikmikiən tikə. ⁴³⁻⁴⁴ Kəni Iesu təməni=pən əskasik kəm suah kəha məmə, “Nəsəni pətigəmiən natimnati mīn u kəm nətəmimi, mətəu uvən əmə meh pris kəti pəh in teh məmə nipətim tinol lanu lan, kəni əfən kəm in nati u iətəm Lou rəha Mosis təməni o suah kəti iətəm rəhan leprosi tinikə, kəni nətəmimi okotəhrun məmə nipəhriəniən ninəuvir, kəni rəham namikmikiən tinikə.” Kəni mahli=pən tatuvən.

⁴⁵ Mətəu suah u təmuvən kəni məni pətigəm nati u kəm nətəmimi mīn rəfin mol məmə Iesu təsuvəniən e lahuənu mīn məghati mətəu-inu nimənin nətəmimi tepət pik kautəhtul pəsig lan. Kəni o nati əha inəha, təmətan ikin nətəmimi kohkə ikin. Kəni nətəmimi kotsipən ikin mīn rəfin məutəhuva ohni.

2

Iesu tæmol vivi suah kati nipätin næuветin tæmimis (Mat 9:1-8; Luk 5:17-26)

¹ Nian næuvein kinæhuva rækis minæhuvæn, Iesu tæmitælig=pæn min æpæha Kapeniæm, kæni næghatiæn tæmaiu muvæn kæm nætæmimi min mæmæ Iesu æpæha e ræhan nimæ. ² Kæni nætæmimi tepæt kæmæhuva motæriauæh vivi æpæha imæ, mine ihluæ mine, kæni næua nimahan kæti tikæ o iætæmimi kæti min. Kæni Iesu tætäni pætigæm ræhan næghatiæn kæm lah.

³ Kæni nætæmimi kuvæt kæmotælis pialah kæti mæhuva o Iesu iætæm nipätin næuветin tæmimis mætapili-pæri æmæ e ræhan nimahan. ⁴ Nian kæmæhuva, mætau nætæmimi næri æpæha imæ, kæni ko kæsæhuvænian imæ moteruh Iesu. Kæni kotælæs mæhuvæn æpæha ilis e næhue nimæ motos rækis næhgi nimæ næuветin æhruahru æmæ æha Iesu tætähtul ikin imæ,* kæni motæhlman-æhlman e iætæmi u teiuaiu e nimahan ræhan muvæn iuækir æmæ o Iesu. ⁵ Nian Iesu tæmeruh næhatætæian ræhalah, kæni tæni=pæn kæm iætæm tatimis æha mæmæ, “Nætik, iæu inos rækis rækis nolian tærah ræham.”

⁶ Mætau nægætun min næuvein ræha Lou kætæharæg æpæha imæ, kæni nikilah tæmæhti mæmæ, ⁷ “?Tæhro suah u tætäni rah Uhgîn? Næghatiæn æha tærah. Uhgîn æmæ tæhrun nos rækisian nolian tærah ræha iætæmimi. !Pæh min tæhrun nos rækisian!”

⁸ Kæni ræueiu agin min, Iesu tæhrun ræhalah nætæligian, kæni mæni mæmæ, “?Tæhro nikitæmah tætähti pik natimnati min lanu lan? ⁹ ?In pæhruvæn timætig, iætæm inu mæmæ iækæni=pæn kæm suah u mæmæ, ‘Inos rækis rækis ræham nolian tærah,’ uæ inu timætig mæmæ, ‘Æhtul, mælæs ræham nimahan matuvæn?’ ¹⁰ Mætau iækol nati kæti mæmæ onækotæhrun mæmæ iæu Næti Iætæmimi, iatos nepätian u ikinu e næhue niftæni o nos rækisian nolian tærah ræha nætæmimi.” Kæni mæni=pæn kæm suah kæha mæmæ, ¹¹ “Iætæni=pinæ kæm ik mæmæ, æhtul, mælæs ræham nimahan matuvæn imam ikin.” ¹² Kæni æmeiko suah u tæmæhtul, mælæs ræhan nimahan, maliuæk matuvæn, kæni ilah ræfin kæmoteruh, motauit, narmilah tæmiuvig ohni, kæni motæni-vivi Uhgîn motæni mæmæ, “Iæsothæ æhanæhian nati kæti tol lanu lan nian kæti mine.”

Iesu tæmauin e Lifai mæmæ otuva muærisig lan. (Mat 9:9-13; Luk 5:27-32)

¹³ Iesu tæmuvæn min mætalieuæk æpæha e nikali næhu Lek Kalæli, kæni nimænin nætæmimi kæmæhuva ohni, kæni tætgætun ilah. ¹⁴ Kæni tæmalieuæk matuvæn kæni meruh Lifai næti Alfias, in iætæmimi ræha nosian mæni ræha takis, tætäharæg imæ matol uæk. Kæni Iesu tæmäni=pæn kæm in mæmæ, “Ætau=pa iæu, muva ræhak iætæmimi.” Kæni æmeiko tæhtul muærisig lan.

¹⁵ Kæni nian kæti, Iesu tæmuvæn mætauæn æpæha ima Lifai ikin ilah nætæmimi ræha nosian mæni ræha takis, mine nætæmi kætæni mæmæ nol tæfagæ tærah næuvein.† Mætauæn pæti ilah Iesu mine ræhan min nætæmimi mætau-inu nætæmimi tepæt kotol tæfagæ tærah lanæha mautæhuærisig e Iesu. ¹⁶ Iægætun min næuvein ræha Lou, ilah Faræsi min. Kæni næuvein kæmotæh mæmæ Iesu tætauæn pæti æmæ ilah nol tæfagæ min æha, mine nætæmimi ræha nosian mæni ræha takis, kæni kotætapuæh o nætæmimi ræhan min mæmæ, “?Tæhro Iesu tætauæn pæti æmæ ilah nætæm kautol lanæha?”

¹⁷ Kæni Iesu tæmætau ræhalah næghatiæn kæni tæmäni=pæn kæm lah mæmæ, “Nætæmimi min u kæsohmis-ohmision kæsæhuvænian o toktæ, mætau nætæmimi min u kautohmis-ohmis, toktæ tækeikei muvæn meruh ilah. Iæu iæmæsuvaian mæmæ iækauin e nætæmimi min u kotæni

* **2:4** E nian æha, kæmol næhgi nimæ e tæel. Kæni nætæmimi min u kæmotos rækis tæel min næuvein mæmæ kotol nipæg tæhmen e iætæmi u iætæm tatimis. † **2:15** Faræsi min, kætæni e nætæmimi tepæt mæmæ ilah nol tæfagæ tærah. Næmæ tæhro ilah kæsotæfaki vivian, uæ næmæ tæhro ilah nanihluæ min, uæ næmæ tæhro nætæmimi kæsotolkeikeian ilah, uæ næmæ tæhro ilah nipætan ræha suaru uæ nætæmi ræha nosian takis, uæ næmæ tæhro ilah kæsotohtæu=pæn vivian nipilga lou ælkælæh min e Lou asoli ræha Mosis. **2:16** Mat 11:19

məmә kīnotəhruahru rəkis. Mətəu iəmuva məmә iəkauin e nətəmimi mīn u kotəhrun əmə məmә ilah kautol noliən tərəh mīn.”[‡]

Kotəpəh nauəniən o nəfakiən
(Mat 9:14-17; Luk 5:33-39)

¹⁸ Kəni e nian əha, nətəmimi mīn rəha Jon Bəptais mīne Farəsi mīn kəmotəpəh nauəniən məutətuakəm o nəfakiən kəm Uhgīn. Kəni nətəmimi nəuvein kəməhuva motəni=pən kəm Iesu məmә, “Afu-to, nətəmimi rəha Jon Bəptais mīnə Farəsi mīn kəutətuakəm o nəfakiən. ?Mətəu təhro rəham mīn kəsotoliən lanəha?”

¹⁹ Kəni Iesu təmāni=pən kəm lah məmә, “?Nian katol lafet lan rəha iətəm tatol marit, kəni iərman u otol marit tətətig əhanəh ilah in mīn nəuvein məutol lafet, nikitəmah təhti məmә otətuakəm məpəh nauəniən? !Kəpə! Nian tətətig əhanəhiən ilah mīn, kəni nīkilah tətəgiən, məutəuən əmə. ²⁰ Mətəu nian əpəha ikīn məmә okəpanələs rəkis suah kəha lan, kəni e nian əha in əha, in mīn nəuvein nīkilah otahmə ohni, kəni kəpanotətuakəm motəpəh nauəniən lan.”

²¹ Kəni təmatig məni məmә, “Suah kəti mīn ko təsəhli-pəniən nəuветi napən vi kəti e napən əmnəmit iətəm təməhapu. Nəmә otəhli=pən, kəni napən vi u təhrun nəhapu asoliən napən əmnəmit u.

²² “Iətəmi kəti mīn ko təsiuvi-pəniən wain vi kəti e nīlosi nati əuas kəti, mətəu-inu nəmә otiuvi=pən wain vi e nīlosi nəni əuas iətəm təkəsik, kəni wain otəhlifu kəni nīlosi nəni əuas u otasisi kəni məhapu, kəni wain mīne nīlosi nəni u okuərah. Mətəu wain vi okiuvi=pən əmə e nīlosi nəni vi iətəm tīmətmətig.”§

Nətəmimi mīn rəha Iesu kəmotəhli wit e Sapət
(Mat 12:1-8; Luk 6:1-5)

²³ E nian kəti e Sapət, Iesu mīne rəhan mīn nətəmimi kəməutəliuək məutohapumīn e nīki nasumīən rəha wit, kəni nətəmimi mīn rəha Iesu kəmotəhli wit məmә okotun.

²⁴ Kəni Farəsi mīn u kəutəskəlīm əskəsik Lou rəha Mosis kəmotəni=pən kəm Iesu məmә, “!Ei, afu-to! E Sapət, kəsəuləkīən e nasumīən mīne kəsoliən natimnati mīn lanəha kotərəkīn Lou. ?Təhro rəham mīn nətəmimi kautol lanəha?”

²⁵⁻²⁶ Iesu təmuhalpīn rəhalah nəghatiən məmә, “Nəmә təhro itəmah nəsotafin əhanəhiən nati u Tefit təmol aupən nian Apiətə in pris asoli agīn rəha Uhgīn. Itəmah nīnotafin rəkis məmә Tefit nəumis təmus, kəni tuvən əpəha e Nima Tapolin rəha Uhgīn, kəni mələs pīret asim u pris mīn əmə kautun, kəni in mələs muva mun ilah in mīn nəuvein.”

²⁷ Kəni təmatig məni=pən mīn kəm lah məmә, “!Kəməsoliən Sapət məmә in nati figəm kəm nətəmimi, mətəu kəmol Sapət məmә otasiru e lah kotəmeig! ^{*} ²⁸ Tol lanəha, iəu Nəti Iətəmimi iətərməniḡ rəfin e natimnati mīn, kəni mətərməniḡ mīn e Sapət.”

3

Iesu təmol vivi
nəhlmi suah kəti təməpaiu
(Mat 12:9-14; Luk 6:6-11)

¹ E Sapət kəti mīn, Iesu təmitəliḡ=pən mīn əpəha e nīmә rəha nuhapumīniən kəni meruh suah kəti nəhlmīn təmimīs, təsuahruīən lan. ² Nian Iesu təmuvən imə, kəni nətəmimi

[‡] **2:17** Farəsi mīn mīne nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, nīkilah təhti məmә ilah kotəhruahru e nəhmti Uhgīn mətəu-inu kəutohtəu=pən Lou Rəha Mosis. Uhgīn təhrun nīkilah məhrun məmә ilah nol təfagə pəhriən. Mətəu Iesu təruru nasiruīən e lah mətəu-inu ilah kəsotəghaniən məmә ilah nol təfagə. Mətəu nətəmimi tepət kəmotəhrun məmә ilah nol təfagə motolkeikei məmә kotəpəh noliən tərəh mīn rəhalah motolkeikei məmә Uhgīn otəfəl rəkis təfagə tərəh mīn rəhalah. Iesu təni məmә in təmuva məmә otasiru e lah. § **2:22** Afīn futnot e Luk 5:37 **2:24** Dut 23:25 **2:25-26** 1Saml 21:1-6 **2:25-26** Lev 24:5-9 **2:27** Dut 5:14 * **2:27** Farəsi mīn kəmotol lou əlkələh mīn tepət tepət rəha Sapət, kəni tiəkis məmә nətəmimi okotol rəfin ilah. Inu tatol məmә Sapət in nati figəm. Mətəu nətəliḡiən rəha Uhgīn məmә Sapət in nian kəti iətəm nətəmimi okotəmeig magiən lan.

nəuvein kəmauteruh vivi məmə otol vivi iətəmi u e Sapət, uə kəpə. Nəmə in tatol, kəni okotəni məmə in tətərəkīn Lou rəha Sapət. ³ Kəni Iesu təmāni=pən kəm suah u məmə, “Əhtul muva u aupən,” kəni təhtul muvən əpəha aupən.

⁴ Kəni Iesu təmahi ilah məmə, “Iəkolkeikei məmə iəkətapuəh nati kəti o təmāh. ?Təhro? ?E nian rəha Sapət, nolian nak in təhruahru e Lou məmə okol, kəhrun nolian nati təuvir uə kəhrun nolian nati tərāh? ?Okosmiəgəh iətəmi, uə okuhamu itəmi?” Mətəu kotəpnəpīn əmə.

⁵ Kəni Iesu təməsəl=pən meruh ilah, kəni niəməha tol, kəni nīkin tahmə o lah mətəu-inu rəhn-kapə lah tiəkis pik. Kəni mənī=pən kəm suah u məmə, “Uahru-to e nəhlməm.” Kəni suah u təmuahru e nəhlmīn, əmeiko nəhlmīn təuvir. ⁶ Kəni Farəsi mīn əha kəməhiet motaiu əhruahru əmə məhuvən moteruh rəhalah tikimīr mīn e pati rəha Herot, motol məhuva əmə kətiəh motəsəl e suaru məmə okotələs Iesu motohamu.

Nimənin nətəmimi kəmautəhuərisig e Iesu

⁷ Iesu mīne rəhan mīn nətəmimi kəməhiet moteiuaiu məhuvən əpəha e nəhu Lek Kaləli. Nimənin nətəmimi kəmautəhuərisig e lah. Nətəmimi mīn u nəuvein kəmətsipən e lahuənu rəhalah e nītəni Kaləli, ⁸ nəuvein kotsipən əpəha e lahuənu əlkələh mīn e nītəni əpəha Jutiə; nəuvein kotsipən Jerusiləm. Nəuvein mīn kəmətsipən e nəuветin mīn əpəha nītəni Itumiə mīne nəve nəhu Jotən e nītəni=pən matuvən. Nəuvein mīn kəmətsipən pahav əpəha ikin mīn e taun mil u Taea mīne Saedon. Nətəmimi mīn u kinotətəu rəkis natimnati mīn u Iesu tatol ilah, kəni kəməhuva məmə okoteruh.

⁹ Kəni nimənin nətəmimi kəməhuva pik, kəni Iesu təmāni=pən kəm rəhan mīn nətəmimi məmə okotol əpenə-penə e bot kəti məmə otuvən məharəg lan, məmə nimənin nətəmimi okəsotəhgi-əhgi pikien in. ¹⁰ Mətəu-inu tīnol vivi rəkis nətəmimi tepət, kəni nətəmimi mīn u kautohmis əhanəh kəutəhgi-əhgi ilah mīn məmə okəhuva iuəkīr motek Iesu. ¹¹ Kəni nian nətəmimi nətəm narmīn tərāh mīn kəutatig e lah kəmotafu Iesu, kəmotaiu aupən lan motəmei=pən ohni motagət əfəməh məmə, “Ik Nəti Uhgīn!” ¹² Mətəu Iesu təmāniəhu əskasik narmīn tərāh mīn u məmə kəsotəni pətigəmīn in kəm nətəmimi.

Iesu təmauin e rəhan nətəmimi ilah tueləf məmə okəhuərisig lan.

(Mat 10:1-4; Luk 6:12-16)

¹³ Kəni Iesu mīne kəməhuvən əpəha e nəhue nītəuət, kəni tətəuin e nətəmimi nəuvein əmə okəhuva ohni. ¹⁴ Nian kəməhuvən, kəni təmītəpīn rəkis ilah tueləf kəni məfəri ilah məmə aposil mīn. In təmāni mīn məmə nətəmimi mīn əha, ilah əha okotaliuek ilah mīn, kəni in otahli rəkis ilah kəhuvən motəni pətigəm nanusiən təuvir kəm nətəmimi əpəha ikin mīn, ¹⁵ kəni okotos nepətian mīne nəsanənian o nəhgi pətigəmīn narmīn tərāh mīn e nətəmimi.

¹⁶ Nətəmi mīn u ilah u təmītəpīn ilah, ilah u, Saimon u Iesu təmauin=pən mīn nərgin kəti mīn məmə Pitə, ¹⁷ mīne Jemis mīne pian Jon nəti Səpəti mil u Iesu təməfən mīn nərgilau notəhan məmə, “Poanejes,” nīpəti nəghatian əha təni məmə nəti kaluəluə mil, mətəu-inu niəməha tatol uəhai ilau. ¹⁸⁻¹⁹ Kəni mīne Antiru, Filip, Patolomiu, Matiu, Toməs, Jemis u nəti Alfəs, Taitəs, Saimon u kətauin lan məmə, Selot, * mīne Jutəs Iskariot u otegəhan=pən e Iesu e nəhlmī tikimīr mīn. Nətəmi mīn əha ilah kəha tueləf, Iesu təməfəri ilah.†

Iesu mīne Pielsepul

(Mat 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)

3:4 Luk 14:3 **3:6** Mat 22:15-16 **3:10** Mat 14:36 **3:11** Luk 4:41 **3:12** Mak 1:34 **3:16** Jon 1:42 **3:17** Luk 9:54 * **3:18-19** Selot in suah kəti iətəm in tətəhtul əskasik o kəntri rəhan. Afin-to e tiksīnəri. † **3:18-19** Iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Saimon, ilau u Saimon Pitə mīne Saimon u kətauin lan məmə Selot. Kəni iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Jemis, ilau u Jemis nəti Səpəti mīne Jemis nəti Alfəs. Kəni iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Jutəs, inu Jutəs Iskariot mīne Jutəs nəti Jemis u kətauin pisin məmə Tateas e nauəuə rəha Matiu.

²⁰ Uərisig, təmitəlig=pən mīn lahuənu, kəni nīmənin nətəmimi kəməhuva mīn ohni, kəni Iesu mīne rəhan mīn nətəmimi kinotəruru nəmeigian mīne nauəniən mīne. ²¹ Nian rəhan mamə mīne kəmotətəu nəghatian u kətəni e Iesu, kəni məhuva məmə okotit rəkis o nətəmimi, mətəu-inu nətəmimi nəuvein kətəni məmə Iesu in nətəlməli.

²² Nəgətun mīn nəuvein rəha Lou kəmotəpən əpəha Jerusiləm məhuva kəni motəni məmə Pielsepul (nərgin kəti mīn rəha Setən), u in iətəmi asoli rəha narmin tərəh mīn, in tətətig e Iesu, kəni motəni məmə in tətəfən nəsanəniən kəm Iesu məmə otəhgi pətigəm narmin tərəh mīn e nətəmimi.

²³ Kəni Iesu təmauin e lah kəhuva iuəkir ohni kəni məni nəghatian əuhlin kəti kəm lah, məmə, “?Nikitəmah tətəhti məmə ko Setən təhgi pətigəm aru Setən? !Kəpə!

²⁴ Nəmə nətəmimi e kəntri kəti kətəhapu ilah mīn, kəni okotərəkin rəhalah kəntri, kəni narmənigian rəhan otəmei mīkə. ²⁵ Kəni təhmen=pən əmə, e lahuənu kəti, nəmə nətəmimi lan kətəhapu ilah mīn, kəni okotərəkin aɡin lahuənu u. ²⁶ Kəni nəmə Setən tətəhgi pətigəm narmin tərəh mīn rəhan e nətəmimi, kəni tatol aru əmə tikimīr kəm in. ?Kəni otəhro lanu, rəhan narmənigian otəhtul? Uək rəhan otəmei mīkə.

²⁷ “Kəni ko iəkləh kəti təsuvən əpnəpiniən e nīmə rəha iətəmi kətəgin lan kəti, mə takləh e natimnati rəhan, mətəu otəkeikei məlis e nīləuis, mələhu, kəni ko məpanuvən makləh e rəhan natimnati.

²⁸ “Iətəni pəhriən kəm təmah məmə təfəgə tərəh rəfin rəha nətəmimi, mīne nəghatian tərəh mīn iətəm ilah kətəni, Uhgīn təhrun nos rəkisian. ²⁹ Mətəu iətəmi tətəni rah Narmin Rəha Uhgīn, ko Uhgīn təsos rəkisian rəhan təfəgə tərəh. Təfəgə tərəh əha otətətig kətiah lan mətətig, ko təsikəiən.” † ³⁰ Iesu təməni lanəha mətəu-inu kəmotəpən motəni məmə narmin tərəh kəti tətətig lan.

Mamə rəha Iesu mīne pian mīn

(Mat 12:46-50; Luk 8:19-21)

³¹ Kəni e nian əha, məmə rəha Iesu mīne pian mīn kəməhuva, kəni mautəhtul əmə əpəha ihluə kəni motahli=pən nəghatian o Iesu məmə tuva-to meh ilah. ³² Kəni nīmənin nətəmimi kəmotəharəg kan kekəu e Iesu, kəni motəni=pən kəm Iesu məmə, “Ei, məmə rəham mīne pian mīn əpəha ihluə, kətolkeikei məmə okotəh-to ik.”

³³ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Pəh u rəhak məmə mīne piak mīn?” ³⁴ Kəni məsal=pən meruh rəfin ilah kəni məni məmə, “Oteruh-to. Itəmah u piak mīn mīne rəhak məmə əhruahru mīn. ³⁵ Nətəmimi mīn u kətol nəuia Uhgīn, ilah u piak mīn, mīne rəhak kakə mīn, mīne rəhak məmə.”

4

Iətəm tətərfei nikiti natimnati

(Mat 13:1-9; Luk 8:4-8)

¹ Kəni Iesu təmitəlig=pən mīn əpəha e nəhu Lek Kaləli mətəgətun nətəmimi, mətəu nīmənin nətəmimi kəməhuva ohni, motol məmə Iesu tuvən e bot. Kəni bot u tətəməhli=pən e lek, ipari əmə o nīpəkil, kəni Iesu tətəharəg=pən lan. Kəni nīmənin nətəmimi kəmotəharəg əpəha ipari e nīkali lek. ² Kəni Iesu təməghati e nəghatian əuhlin kəm lah mətəgətun ilah e natimnati tepət.

3:22 Mat 9:34; 10:25 † **3:29** “Təfəgə tərəh əha otətətig iəkis lan, ko təsikəiən.” Təfəgə tərəh u təsəghatian o nolian rəha nətəmimi nəuvein o nəniən nərgi Iesu nian nīməhə tatol ilah. Uhgīn təhrun nəfəl rəkisian təfəgə tərəh u nəmə ilah kətəni nolian tərəh rəhalah məutətapuah o Uhgīn məmə in otəfəl rəkis. Təfəgə tərəh u tətəghati e suah kəti iətəm tətəuhlin nəmtahn e Iesu Kristo məsolkeikeian məmə nīmisian rəhan e nigi kəməluau otəfəl rəkis təfəgə tərəh mīn rəhan. Inəha, suah u təsəhatətəiən e Iesu Kristo. **3:31** Mak 6:3; Jon 2:12; Uək 1:14 **4:1** Mak 3:7-9; Luk 5:1-3

4:2 Mat 13:34; Mak 4:33-34

³ Təmāni=pən kəm lah mēmā, “Otətəlig-to. Suah kəti tēmuvən mēmā otearəgrəg rəhan nikitī natimnati əpəha e rəhan nasumiən. ⁴ Nian tēmətearəgrəg rəhan nikitī natimnati, kəni nəuvein kotəmei=pən ikin kətaliuək ikin, kəni mənig min kəhuva motun rəkis.

⁵ “Kəni nikitī wit nəuvein kəmoħmərəgrəg=pən e niftəni iətəm kəpiel iuəkīr əmə. Kəmoteviə uəhai əmə mətəu-inu niftəni nəuan nəuветin əmə. ⁶ Nian mītigar təri, kəni məhgi ilah kotaukei-aukei mətəu-inu nokilah təseiuaiu pikiən.

⁷ “Kəni nikitī wit nəuvein kəmotəmei=pən e niki niləuis u tol nihlin, kəni nian nikitī wit min koteviə mətəu niləuis tətatu-atu ilah kəni kohmis məsotəuəiən.

⁸ “Kəni nəuvein min kəmotəmei=pən e niftəni təuvir, kəni moteviə vivi motol iahgin, kəni motəuə e nəualah, nəuvein nəualah tate, nəuvein nəualah sikiste, nəuvein nəualah uan hanrit.”

⁹ Kəni Iesu təmatig mənī=pən min kəm lah mēmā, “Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u.”

*Nətəmimi min rəha Iesu kotəni mēmā otəni
nīpəti nəghatiən əuhlin u
(Mat 13:10-17; Luk 8:9-10)*

¹⁰ Nian Iesu pišin əmə mine rəhan nətəmimi tueləf mine nətəmimi nətəm kautəhuərisig lan, kəmotətapuəh ohni o nəghatiən əuhlin min. ¹¹ Kəni Iesu təmāni=pən kəm lah mēmā, “Itəmah u, Uhgīn tətəni=pinə nəghatiən oneuən rəhan kəm təmah mēmā in tətuvə mēmā otarmənig e rəhan min nətəmimi. Mətəu nətəmi min u nanihluə min, kəutətəu əmə nəghatiən rəha Uhgīn e nəghatiən əuhlin. ¹² Noliən u tol lanu lan mēmā, ‘Kəutafu pau mətəu kəsotehiən, mautətəu pau, mətəu kəsotəhruniən, rəhn-kapə lah tiəkis, mətəu-inu ko kəsotolkeikei aginiən mēmā okotəuhlin ilah e rəhalah nətəligiən motəpəh noliən təfagə tərah min rəhalah, mēmā Uhgīn otos rəkis rəhalah təfagə tərah.’ ”

*Iesu təmāni pətigəm nīpəti nəghatiən əuhlin
(Mat 13:18-23; Luk 8:11-15)*

¹³ Kəni Iesu təmāni=pən kəm lah mēmā, “? Nəmā təhro itəmah nəkotəruru əhanəh nəghatiən u? ?Onəkotəhra motəhrun min nīpəti nəghatiən pišin pišin min rəfin? Otətəlig vivi-to mēmā nəkotəhrun.

¹⁴ “Nīpəti nəghatiən əuhlin u mēmā, nikitī natimnati əha tətəgətun=pən nəghatiən rəha Uhgīn iətəm kətəni pətigəm kəm nətəmimi. Kəni niftəni tətəgətun=pən niki nətəmimi.

¹⁵ “Nikitī natimnati u təməmei=pən e suaru tətəgətun=pən nətəmimi nəuvein nətəm kautətəu nəghatiən rəha Uhgīn. Nian kəutətəu, mətəu Setən tuva mos rəkis uəhai əmə o lah.

¹⁶⁻¹⁷ “Nikitī natimnati u tətəmei=pən e niki kəpiel nokilah təseiuaiu pikiən tətəgətun=pən nətəmimi nəuvein nətəm kautətəu nəghatiən rəha Uhgīn, mautos uəhai əmə e nagīniən, mətəu tətəgatiən tuvəh e nīkilah. Nian kotatig rah, uə nətəmimi kautol tərah e lah o nəghatiən rəha Uhgīn, kəni kəutəmei uəhai əmə e rəhalah nəmiəgəhiən.

¹⁸ “Kəni nikitī natimnati u təməmei=pən e niki niləuis tətəgətun=pən nətəmimi nəuvein min nətəm kautətəu nəghatiən rəha Uhgīn, mətəu nian kautətəu, ¹⁹ rəhalah nətəligiən tətuvən pik o natimnati rəha nəhue niftəni, kəni nautə mine natimnati təuvir min rəha nəhue niftəni kotiuvī rəkis rəhalah nətəligiən, motatu-atu e nīkilah, mol kotəpəou e noliən nəghatiən rəha Uhgīn, kəni məsotəuəiən e nəualah təuvir e nəmiəgəhiən rəhalah.

²⁰ “Kəni nikitī natimnati u təməmei=pən e niftəni təuvir tətəgətun=pən nətəmimi nəuvein min nətəm kautətəu nəghatiən rəha Uhgīn, kəni mautos e nīkilah pəhriən, kəni motəuə e nəualah təuvir e nəmiəgəhiən rəhalah, nəuvein tate, nəuvein sikiste, kəni nəuvein uan-hanrit.”

Otaləhu-pəri lait e tepil
(Luk 8:16-18)

²¹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Pəh tətasiəpən e lait kəni masuəpəpim lan e bəkit, uə tətəfən e nīpəg pet? !Kəpə! Kəsoliən lan əha. Nian nəkotasiəpən e lait, kəni motələhu-pəri e tepil məmə nətəmimi okoteh nati lan. ²² Nati kətəhtərain okəkeikei kauvis, kəni nati tətəhluaig otəkeikei miet=pa ikin təhagəhag ikin. ²³ Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən mīn u.”

²⁴ Kəni matig mənī=pən mīn kəm lah məmə, “Otətəlig vivi-to. Iətəmimi iətəm tətalkut məmə otəhrun rəhak nəghatiən, Uhgīn otegəhan məmə otəhrun. Kəni otegəhan məmə in otəhrun pīk.* ²⁵ Tol lanəha mətəu-inu, iətəmi u iətəm rəhan əha ikin nəhruniən, kəni in tatitəu=pən molkeikei mīn məmə otəhrun pīk, kəni Uhgīn otəfən mīn nəhruniən kəm in, kəni rəhan nəhruniən otepət pīk. Mətəu iətəmi u iətəm rəhan nəhruniən tikə məsolkeikeiən məmə otəhrun, Uhgīn otos rəkis rəfin rəhan nəhruniən iətəm nīkin təhti məmə in tatos.”

Nəghatiən əuhlin
e nisuviən nīkiti natimnati

²⁶ Kəni Iesu təməni mīn məmə, “Nəghatiən əuhlin u tətəgətun=pən Narmənigiən Rəha Uhgīn. Iətəmi kəti təmīsuv nīkiti natimnati əpəha e rəhan nasumiən. ²⁷⁻²⁸ Lapin mīn tuvən mətəpili, kəni e nərəuiə mīn tuvən maliuək mətən, kəni məsol mīniən nati kəti lan mīne, mətəu-inu niftəni əmə tətəfən neamtəiən kəm in məmə otəuə e nəuan. Mətəu nīkiti nati u tīneviə mīnuva mīnol iahgin, mətəu suah u təruru məmə təməhro lanu lan meviə. Kəni təməgeiət mol iahgin, kəni mol=pən nimalin, kəni məuə mətuvən matuvən, kəni mīniməhtə. ²⁹ Kəni nian tīniməhtə, e nian əmə kəha inəha, iətəmi əha tuvən mələs rəhan nisə muvən matətəi rəkis mətəulək lan, mətəu-inu nian əhruahru rəhan tīnuva.”

Nəghatiən əuhlin
e nīkiti mastət
(Mat 13:31-32; Luk 13:18-19)

³⁰ Kəni Iesu təməni mīn məmə, “Pəh iəkəni nəghatiən əuhlin kəti məmə otəgətun itəmah e Narmənigiən Rəha Uhgīn. ³¹ Nīkiti mastət tətəgətun=pən Narmənigiən Rəha Uhgīn. Mastət u in nīgi kəti nīkitin təkəku agin uəha. In təkəku e nīkiti nīgi mīn rəfin. ³² Mətəu nian kəmərfei, kəni teviə mol iahgin mapirəkis nīgi mīn iətəm katərfei e nasumiən, mol nəhlmin iahgin mīn, kəni mənig ilis mīn kəhuva motol=pən nimaalah e nīkəmkəmīn.”

Iesu təmatəgətun nətəmimi
e nəghatiən əuhlin
(Mat 13:34-35)

³³ Iesu təmatəgətun lanəha nətəmimi e nəghatiən əuhlin tepət, mətəu təmatəni əmə təhmen o nəhruniən. ³⁴ In təmatəgətun əmə nətəmimi e nəghatiən əuhlin tepət. Mətəu nian kotan pīsīn əmə ilah rəhan mīn nətəmimi, kəni tətəni pətīgəm nīpətī nəghatiən əuhlin kəm lah.

Iesu təmənīəhu nīmətəgi asoli mīne nəhu mīne
(Mat 8:23-27; Luk 8:22-25)

³⁵ Tīnəhnaiuv, kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan mīn nətəmimi məmə, “Pəh-to kəhuvən-to e nīkali lek e nītəni=pən.” ³⁶ Kəni kəmotəpəh nətəmimi, kəni rəhan mīn nətəmimi kəməhuvən e bot mətəu Iesu tīnuvən rəkis mətəharəg. Kəni kəmotələs Iesu e bot məhuvən

4:21 Mat 5:15; Luk 11:33 **4:22** Mat 10:26; Luk 12:2 **4:24** Mat 7:2 * **4:24** Suaru kəti mīn o nəuhliniən fes u: Nəkotəhrun nosiən nīpətī nəghatiən rəhak təhmen əmə e nalkutiən iətəm nəkotalkut motəhrun lan. Nəmə nəkos kətim əkəku əmə molkeikei məmə Uhgīn otəri e nəhruniən, in otəfinə nəhruniən əkəku əmə lanəha. Kəni nəmə nəkos kətim asoli agin kəti molkeikei məmə Uhgīn otəri lan e nəhruniən tepət, in otəfinə nəhruniən tepət lanəha, kəni otəfinə nəhruniən tapirəkis kəm ik. **4:25** Mat 13:12; 25:29; Luk 19:26

ilah bot nœuvein min kautœhuærisig e lah. ³⁷ Kœm autœhuvæn œmeiko nimœtagi asoli kœti nahgin tœhmen e nœliu tœmuva. Kœni peau-peau asoli min kinœutorasilig=pœn e nipœgnœua bot, kœni nœhu tinœteri=pœn e bot, kœni bot tinatol o namnimœn. ³⁸ Mœtœu Iesu œpœha uærisig tœmapœli alu mœtœsauœ. Kœni rœhan min nœtœmimi kœmotœiu mœhuva motœhgi-pœri, motœni mœmœ, “!Ei, Iœgœtun! !Tœhro nikim tœsœhtiœn itœmah mine, iuœkir œmœ iœkohmis!”

³⁹ Kœni Iesu tœmair mœhtul mœtœniœhu nimœtagi mine nœhu mœmœ, “!Nœhmen! !Uœmeigtœ!” Kœni nimœtagi tœmohrahli nœhlmœn, kœni peau-peau asoli min œha kœmohkœ, kœni tœmœmœlinu asoli.

⁴⁰ Kœni Iesu tœmœni=pœn kœm rœhan min nœtœmimi mœmœ, “?Tœhro nœutœgin pik lanœha? Nœmœ tœhro rœhatœmah nœhatœtœiœn tikœ œhanœh lak.”

⁴¹ Mœtœu rœhan min nœtœmimi kinœtœgin pik, kœni motœni=pœn kœm lah min mœmœ, “!Ei nœman! ?Iœtœmimi nak u? Nœti œpnœpin nimœtagi mine nœhu, mœtœu ilau kœtuol nœuiœn.”

5

*Iesu tœmœhgi pœtigœm
nœrmœn tœrah e suah kœti
(Mat 8:28-34; Luk 8:26-39)*

¹ Iesu mine rœhan min nœtœmimi kœmœhuvæn mœhuvari œpœha e nitœni=pœn e nœhu Lek Kalœli, œpœha ima nœtœm Kerasa. ² Nœn Iesu tœmeiuœiu e bot, kœni meruh suah kœti tœmsœpœn œpœha e nipœg kœpiel min, ikœn katœtœnim nœtœmimi ikœn. Suah u nœrmœn tœrah tœtatœg lan. ³ Suah u tœtatœg œmœ œpœha e suvœt. Ko kœsaskœlimœn, kœni kœruru min nœlisœn e nilœuis uœ sen. ⁴ Nœn tepœt kotœlis nœhlmœn mine nœhllkœn mine e sen. Mœtœu nœn rœfin tœteatuv-eatuv sen, kœni matœhratuv-ohratuv sen e nœhlmœn mine nœhllkœn mine, kœni mœsanœn pik mœsœhmenœn e iœtœmi kœti mœmœ otœskœlim. ⁵ Kœni lapœn mine nœrauiœ min mine nœn rœfin, in tœtan œpœha e suvœt, mine œpœha e nitœuœt min, in pisœn œmœ, mœtagœt œfœmœh, kœni matœtei aru in e kœpiel asœlœ min.

⁶ Nœn suah u tœmafœ Iesu œpœha isœu tœtuva œhanœh, kœni tœmœiu muvæn meiuœiu misœn=pœn nœulin œhni. ⁷⁻⁸ Iesu tœni mœmœ, “!Ik nœrmœn tœrah, iet e suah u!” Mœtœu nœrmœn tœrah kœha tœmagœt œfœmœh mœmœ, “!Iesu, ik Nœti Uhgœn Ilis! ?Nœmuva mœmœ onœkœhro lak? !Upœh œmœ iœu! !Iœtisœiœ ik e nœrgœ Uhgœn mœmœ onœsœliœn nœlpœniœn kœm iœu!”

⁹ Kœni Iesu tœmœtapuœh œhni mœmœ, “?Ik nœrgœm pœh?” Mœtœu tœni mœmœ, “Nœrgœk u, Nœmœnin Tepœt, mœtœu-inu itœmah tepœt.” ¹⁰ Kœni kœmotœni=pœn œskœsik kœm Iesu motœsimœru motœsimœru mœmœ otœsœhli pœtigœmiœn ilah œha ikœn œha.

¹¹ Ikœn œha, pikœh min tepœt pik kœutœhlu œpœha e nikœli nitœuœt u. ¹² Kœni nœrmœn tœrah min œha kœmœutasœk=pœn o Iesu mœmœ, “Kœsi, œhli=pœn-to itœmah iœkœhuvæn o pikœh min œpœha, megœhan e timah iœkœhuvæn motœtig œpœha e lah.” ¹³ Kœni Iesu tœmegœhan e lah mœmœ okœhuvæn, kœni nœrmœn tœrah min œpœha kœmœhiet e suah kœha mœhuvæn œpœha e pikœh min. Pikœh min œha kotœhmen e tu-tœusin. Kœni pikœh min ilah rœfin kœmotœiu mœuteiuœiu e nipœtu, kœni motœiuvœg=pœn e nœhu motœmœnœm.

¹⁴ Kœni nœtœmimi nœtœm kœutaugœn pikœh min u, kœmotœiu mœhuvæn motœni pœtigœm nœti u kœm nœtœmimi min œpœha e taun rœhalah, kœni motœni tuvæn mœpœkol œpœha lahuœnu min. Kœni nœtœmimi tepœt kœmœhuva mœmœ okœtafu-to nœti u mœmœ kœmœhro lanu. ¹⁵ Nœn kœmœhuva o Iesu, kœni motœfu suah u nœrmœn tœrah min kœmœutatœg lan œupœn, tinœpœh nœlmœliœn kœni minuvœn e nœpœn mœtœharœg, kœni nœrmœlah tœmiuvœg œhni kœni motœgin. ¹⁶ Kœni nœtœmimi min u kœmotœh nœti œhruœhru e nœhmœtilah, kœmotœanus kœm ilah min nœuvein nœti u kœmotœh Iesu tœmol e suah u mine pikœh min. ¹⁷ Mœtœu nœtœmimi min u e nitœni u kœmotœni=pœn œskœsik kœm Iesu mœmœ otœtuvæn mœsatœgiœn œha imalah ikœn.

¹⁸ Kœni nœn Iesu tinœtœlig=pœn min mœmœ otœvæn e bot, mœtœu suah u nœrmœn tœrah min kœmœutatœg lan, tœmolkeikei pik mœmœ otœvæn ilah Iesu mine, kœni mœtœni=pœn kœm Iesu mœmœ, “Egœhan lak, pœh iœkœvnrœ kitah min itœmah.”

¹⁹ Mətəu Iesu təmasegəhanian, mətəu təmāni=pən kəm in məmā, “Itəlig=pən imam ikin, kəni manus kəm nətəmi imam ikin nati nak iətəm Uhgīn ilis agīn təmol kəm ik, kəni məmā in təmasəkəhrui ik.”

²⁰ Kəni təmuvən əpəha ikin Tekapolis mətəni pətīgəm natimnati iətəm Iesu təmol kəm in. Kəni nian nətəmimi kəmotətəu, kəni kəmotauit pik ohni.

Pətauəhli kəti iətəm tatimis mine pətəkəku kəti

iətəm təmimis

(Mat 9:18-26; Luk 8:40-56)

²¹ Kəni Iesu mine kəməhuvən mīn e bot mohtəlig=pən e nəve nitəni=pa e lek, mətəu nīmānin nətəmimi kəməhuva ohni mohtəlau lan e nīkalkali lek. ²² Kəni iətəmi kəti, nərgīn u Jaerəs, in iətəmi asoli kəti rəha nīmā rəha nuhapuminiən, təmeruh Iesu kəni tuva misin=pən nəulin ohni. ²³ Kəni mətəpuəh o Iesu mətəkeikei kəm in o nasiruiən məmā, “Nətik pətəkəku tatimis pik otəsuvəhiən timis. !Pale, va-to kian nəkələhu=pən nəhlməm lan pəh tasanən” ²⁴ Kəni Iesu təmītəu=pən suah u mian, kəni nīmānin nətəmimi tepət kəmohuərisig mohtəlau lan məutəhgi ilah mīn.

²⁵ Kəni pətan kəti təmuva o Iesu iətəm tatos nīmisiən rəhalah nīpətan nian rəfin əmə, mīnos nu tuələf. ²⁶ Kəni təmuvən o toktə tepət, kəni mərəkin rəfin rəhan məni e lah, mətəu uək rəhalah kəmotol tətəu pik nahməiən. Mətəu rəhan nīmisiən təmaseiuaiuiən, nīmisiən təməri nəuветin mīn. ²⁷⁻²⁸ In təmos nəghatiən e Iesu, kəni nīkin təməhti məmā, “Nəmā iəkek əmə rəhan nīfifi napən, kəni rəhak nīmisiən otol naunun.” Kəni tol lanəha, təmuva maliuək muərisig e lah, misipən e nəmtah Iesu ikin, kəni meapən mek rəhan nīfifi napən.

²⁹ Nian təkək nīfifi napən rəha Iesu lanəha, kəni rəueiu agīn mīn rəhan nīmisiən təməhtul, kəni təmətəu əmə e nīpətin məmā in tinəuvir.

³⁰ Kəni rəueiu agīn mīn əmə, Iesu təmətəu məmā nəsanəniən nəuветin təmiet lan, kəni təmeirair mətəpuəh məmā, “?Pəh təkək rəhak napən?”

³¹ Mətəu rəhan mīn nətəmimi kotəni məmā, “Ei, afu-to. Nətəmimi kəutəhgi-əhgi rəkis pikin ik. ?Təhro nətəni lanko məmā ‘pəh təkək iəu?’”

³² Mətəu Iesu təmətəsəl məmā oteh-to məmā pəh təkək. ³³ Kəni əmeiko pətan u tinəhrun məmā nian in təkək napən rəha Iesu, rəhan nīmisiən tinikə. Kəni tinəhrun məmā Iesu tətəsəl lan. Tol lanəha, tinatəgin mətəramrumin muva meiuaiu misin=pən nəulin o Iesu mətəni=pən natimnati rəfin kəm in. ³⁴ Kəni Iesu təmāni=pən kəm in məmā, “Nətik pətan, e rəham nəhatətəiən lak, nīnuva mīnəuvir. Kəni atuvən, pəh nəməlinuiən rəha Uhgīn tətətig ohnik. Rəham nīmisiən tinikə!”

³⁵ Nian Iesu təmətəghati əhanəh kəm pətan u, kəni nətəmimi nəuvein kəmotəpən əpəha ima Jaerəs ikin məhuva motəni=pən kəm Jaerəs məmā, “Nətim pətəkəku tinimis rəkis. Mə iəgətuən təsuvaian, məsoliən namuliən kəm in.”

³⁶ Mətəu Iesu təməsətəligiən e rəhalah nəghatiən, kəni məni=pən kəm Jaerəs məmā, “Səginian, məsoliən nīkim tərah. Əhatətə əmə lak.”

³⁷ Kəni Iesu təmāniəhu nətəmimi məmā okəsəhuərisigiən e lau, kəni mit əmə Pitə mine Jemis mine pian Jon məhuvən. ³⁸ Kəni kəməhuvən əpəha ima Jaerəs ikin motafu nətəmimi tepət kəməhuva məutasək əuiləuil. ³⁹ Kəni Iesu təmuvən əpəha imə məni=pən kəm lah məmā, “?Nəutagət pik lanu o nak? ?Kəni məutasək pik o nak? Pətəkəku u təsimisiən, tətəpili əmə.” ⁴⁰ Kəni nətəmimi kəmotələh əuvsan lan. Mətəu Iesu tətəhli pətīgəm ilah məmā okohiet məhuvən əpəha ihluə. Kəni mit əmə rəhan iətəmimi milahal mine məmā mine tatə rəha pətəkəku u məhuvən əha tətəpili ikin. ⁴¹ Kəni Iesu təmos nəhlmīn, məni e rəhalah nəghatiən məmā, “*Talitə kum.*” Nīpəti nəghatiən u təni məmā, “!Pətəkəku, iətəni=pinə kəm ik məmā onəkəhtul!” ⁴² Kəni rəueiu mīn əmə, pətəkəku əha təməhtul mīnətəliuək. (Pətəkəku u tinos nu tuələf.) Nian kəmotafu nati u Iesu təmol, kəni narmilah təmiuvig pik ohni. ⁴³ Kəni Iesu təmāni=pən əskasik kəm nətəmi mīn u məmā,

“Onəsotəni pətigəmiən nati u kəm iətəmi kəti.” Kəni matig mənī=pən mīn kəm lah məmə okotəfən nauəniən kəti kəm pətəkəku u tun.

6

*Nətəm Nasərit
kəməsotisiaiən Iesu
(Mat 13:53-58; Luk 4:16-30)*

¹ Iesu tāmiet ikin əha kəni rəhan mīn nətəmimi kəməhuərisig lan məhuvən əpəha iman ikin. ² Kəni e nian rəha Sapət, Iesu təmuvən əpəha e nimə rəha nuhapuminiən mətəgətun nətəmimi. Kəni nətəmimi tepət nətəm kəmotətəu rəhan nəghatiən, kəmotauit pik ohni motəni məmə, “?Ei nəman, kəruru məmə suah əpəha təmos iə natimnati mīn əpəha? ? Kəruru məmə təmos iə neinatigian tol lanəha? ?Uə kəruru məmə təməhro lanəha matol nati apispis mīn əpəha? ³ Kitah kotəhrun əmə məmə suah kəha iol əmə nimə. In nətī Meri, pia Jemis, Josis, Jutəs mīne Saimon. Kəni kitah rəhan mīn kakə mīn kəutan.” Kəni nikilah təsagianiən ohni kəni motəuhlin nəmtahlah ohni.

⁴ Mətəu Iesu təni məmə, “Iəni rəha Uhgīn kətisiai pik in ikin mīn rəfin. Mətəu rəhan mīn əmə, mīne nətəmi iman ikin kəsotisiaiən.”

⁵ Kəni ikin əha, ko təsoliən nati apispis kəti ikin, mətəu təmələhu=pən əmə nəhlmīn e nətəm kəutohmis nəuvein, kəni kotəmiəgəh mīn. ⁶ Kəni Iesu narmin təmiuvig pik o nətəm iman ikin mətəu-inu kəsotolkeikeiən məmə okotəni nīpəhriəniən lan. Kəni təmalieuək muvən lahuənu mīn rəfin, mətəgətun nətəmimi.

*Iesu təmahlipən
rəhan nətəmimi tueləf
məmə okəhuvən e nītəni mīn
(Mat 10:5-15; Luk 9:1-6)*

⁷ Kəni matig mauin mīn e rəhan tueləf nətəmimi kəhuva ohni, kəni mahli=pən ilah keiu-keiu. Təməfən nəsanəniən kəm lah o nəhgi pətigəmiən narmin tərəh mīn e nətəmimi. ⁸ Kəni mənī=pən nəghatiən u kəm lah məmə, “Onəsotosiən nati kəti e rəhatəmah naliuəkiən, mətəu onəkotos əmə kasikin rəhatəmah. Onəsotosiən mənī kəti e pauis rəhatəmah, kəni məsotosiən piret, uə kətim, uə nati kəti. ⁹ Onəkəhuvən e put, mətəu onəsotosiən sot keiu. ¹⁰ Nəmə onəkəhuvən əpəha ima iətəmi kəti ikin, kəni otapili əmə e rəhan nimə motatig motətəuarus mohiet lahuənu əha. ¹¹ Kəni nəmə onəkəhuvən e lahuənu kəti, mətəu nətəmimi nəuvein kəsotolkeikeiən məmə okotit itəmah nəkəhuvən e rəhalah nīpəgnəua nimə, uə okəsotətəligian e rəhatəmah nəghatiən, kəni nian nautohiet e rəhalah lahuənu, nəkotəkeikei motohrapispis rəkis nīməulul e nəhlkitəmah məmə ilah okotəhrun məmə nəmotəuhlin=pən pəhriən nəmtəhtəmah o lah motəpəh agin ilah.”

¹² Kəni kəmohtiet məhuvən motəni=pən kəm nətəmimi məmə okotəuhlin nətəligian rəhalah, motəpəh pəhriən nolien tərəh mīn, kəni məhuvən o Uhgīn. ¹³ Kəni motəhgi pətigəmi narmin tərəh mīn tepət e nətəmimi, kəni motol=pən oiel e nətəmimi mīn u kəutohmis, kəni motol vivi ilah.

*Kig Herot Antipas
təmənī məmə Jon Bəptais
tinəmiəgəh mīn
(Mat 14:1-2; Luk 9:7-9)*

¹⁴ Kəni Kig Herot Antipas təmətəu nəghatiən rəha Iesu tinuvən mīnapəkol e nītəni mīn rəfin. Kəni nətəmimi nəuvein kotəni məmə in Jon Bəptais əpə tinair=pa mīn mol tatos nəsanəniən o nolien nati apispis mīn.

¹⁵ Mətəu nətəmimi nəuvein mɪn kotəni məmə in Elaijə, nəuvein mɪn kotəni məmə in iəni kəti rəha Uhgɪn mətəu təhmen e iəni mɪn rəha Uhgɪn aupən.

¹⁶ Mətəu Kig Herot Antipas tətətəu, kəni məni məmə, “!Jon Bəptais əpəha! Iəməuəhtuv rəkis rəhn-kapə, mətəu tɪnəmiəgəh mɪn.”

*Noliən iətəm Kig Herot Antipas
təmoəhamu Jon Bəptais lan.*

(Mat 14:3-12; Luk 3:19-20)

¹⁷⁻¹⁹ Kig Herot Antipas təməni lanəha mətəu-inu in təmol nati kəti təsəhmenian. Pian Filip təmatit pətan kəti nərgɪn u Herotias muol marit, kəni Kig Herot Antipas titirəkis pətan u ohni muol mɪn marit. Kəni Jon tətətəni=pən kəm in məmə, “Nətətgəhli Lou. Təsəhmenian məmə onəkɪt pətan rəha piam.” Kəni Herotias tətətəu nəghatian u kəni mətəməki e Jon ohni, kəni molkeikei məmə okəhamu, mətəu kəpə, Kig Herot təsəgəhanian.

Mətəu təmolkeikei məmə otol rəhan pətauəhli nɪkin tagiən, kəni mahli=pən rəhan mɪn nətəmimi kəhuvən motaskəlɪm Jon motəlɪs-ərain, kəni motələs məhuvən motləfən e kaləpus. ²⁰ Mətəu Kig Herot Antipas tətisiəi Jon məhrun məmə in iətəmi asim, kəni in iətəmi əhruahru kəti mol tateh vivi kəni məsoəhamuiən. Nian tətətə tətəu nəghatian rəha Jon, kəni tɪnəruru əfəməh, mətəu tolkeikei məmə otətəlɪg lan.

²¹ Matuvən matuvən Herotias tɪnos rəhn maru Jon e nian kəmatol lafet lan rəha Kig Herot Antipas e nian təmair lan. Kig təmauɪn ərəfin e nətəmi asoli rəhan mɪn, mɪne nətəmi asoli rəha rəhan soldiə mɪn, mɪne nətəmi asoli rəha nətəm Kaləli, məmə okəhuva motəh motəuən.

²² Kəni e nian əha, pətan mɪtə u nətɪ Herotias təmuva imə matol danis e nəhmtɪlah. Kəmoteruh təmol danis kəni nɪkilah təmagiən pɪk ohni. Kəni kig əha təməni=pən kəm pətan mɪtə əha məmə, “Nəmə nəkolkeikei nak, nəkətapuəh lan ohniəu, kəni iəkəfinə kəm ik.” ²³ In təməni əskasik kəni mos nonəuvɪl ohni məmə, “Nati nak nəkolkeikei kəni nəkeasiə lan ohniəu, iəkəfinə. Nati əpnəpɪn nəmə iəhgɪn təhmen e nɪpɪlga rəhak natɪmnati, mətəu iəkəkeikei məfinə.”

²⁴ Kəni pətan mɪtə əha təmuven əpəha ihluə mətəpuəh o rəhan məmə məmə, “?Məmə, oiəkəasiə o nak e kig?” Mətəu rəhan məmə təni məmə, “Uvən measiə o rəhn-kapə Jon Bəptais.”

²⁵ Kəni pətan mɪtə əha təmaɪu ueiuehai əmə muven əpəha imə o kig kəni məni məmə, “!əkolkeikei rəhn-kapə Jon Bəptais u rəueiue əmə, kələhu=pən e pilet kəti.”*

²⁶ Kəni nati u təmol kig nɪkin təpəou pɪk, mətəu ko təsəpəhiən, mətəu-inu təmos rəkis nonəuvɪl e nəhmtɪ nətəmimi u kəməhuva o lafet. ²⁷ Kəni mahli=pən rəhan kəti soldiə məmə otaiue əmə muven mələs rəhn-kapə Jon Bəptais muva. Kəni soldiə əha təmuven əpəha e kaləpus, kəni mohatuv rəhn-kapə Jon Bəptais, ²⁸ kəni mələhu=pən e pilet kəti mələs muva, kəni məfən kəm pətan mɪtə kəha, kəni tələs muven kəm rəhan məmə. ²⁹ Nian nətəmimi mɪn rəha Jon Bəptais kəmotətəu nətəmimi kəmotənu nati u kəmol e Jon, kəni kəməhuvən motələs nɪpətɪn məhuvən mohtənim e nɪpəg kəpiel kəti.

Nətəmi tueləfrəha Iesu kəmohtəlɪgpa mɪn ohni

(Luk 9:10)

³⁰ Kəni aposil mɪn rəha Iesu kəmohtəlɪg=pa mɪn ohni, kəni motəni=pən natɪmnati rəfin iətəm kəmotol, mɪne nəghatian mɪn iətəm kəmotəgətun nətəmimi lan. ³¹ Mətəu nətəmimi tətətə kəutəhuva mautəhuvən, kəni Iesu mɪne rəhan mɪn nətəmimi kɪnotəruru nauəniən mɪne nəmeigian mɪne. Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Pəh-to kəhuvən-to əpəha ikin kəti nətəmimi kohkə ikin, kəni nəkotəmeig nəuvetɪn.” ³² Kəni ilah əmə məhuvən e bot kəti mɪnəutəhuvən əpəha ikin nətəmimi kohkə ikin.

6:17-19 Lev 18:16 * **6:25** ?Pətan u tətətəpuəh o rəhn-kapə Jon e pilet o nak? Məmə okəhrun əhruahru məmə tɪnimis, mɪne o nol əuvsəniən in. **6:30** Luk 10:17

*Iesu tãmaugin
nãman faif tausin*

(Mat 14:13-21; Luk 9:11-17; Jon 6:1-14)

³³ Mätäu nätãmimi tepät kãmotafu ilah nian kãmohiet, kãni motãhrun ilah. Kãni kãmohiet e lahuãnu min motaiu motaupãn e lah, mähuvãn ãpãha kautãhuvãn ikin.

³⁴ Nian Iesu tãmuvari e bot mafu nimãnin nätãmimi tepät kãmãhuva rãkis, kãni nãkin tãnepät pik o lah, mätäu-inu kotãhmen ãmã e sipsip min nätãm iätãmimi tikã o neruh vivian ilah. Kãni tãmãhtul mätãgãtun ilah e natimnati tepät.

³⁵ Kãni mätëuarus tinãhnaiuv, kãni nätãmimi rãha Iesu kãmãhuva motãni=pãn kãm in mãmã, “Nãpinãpu, kãni ikinu ikin nätãmimi kohkã ikin. ³⁶ Tãuvãr mãmã onãkahli=pãn-tã nätãmimi kautãhuvãn e lahuãnu min, mine ãpãha ikin min, mãmã okotos nãhmti niglah nauãniãn.”

³⁷ Mätäu in tãmãni=pãn kãm lah mãmã, “Kãpã, itãmãh ãmã. Nãkõtaugin nätãmimi min ãha.” Mätäu kotãni mãmã, “!Nak! ?Nãkãmã oiãkãhuvãn motãraki e mãni asoli agin u tu-hãnrãt tãnariãs o nosiãn pãret lan u o nauginiãn nimãnin nätãmimi u?”†

³⁸ Mätäu Iesu tãni mãmã, “?Nãutos pãret kuvãh? Æhuvãn-to moteh-to.” Kãmãhuvãn moteh mãmã, “Pãret faif, kãni nãmu keiu.”

³⁹ Kãni Iesu tãni=pãn kãm rãhan min nätãmimi mãmã okotol nätãmimi kotãharãg e nimãnuvehli fifti-fifti mine uan-hãnrãt-uan-hãnrãt, ⁴⁰ kãni kãmõtãharãg lanãha fifti-fifti mine uan-hãnrãt-uan-hãnrãt. ⁴¹ Kãni Iesu tãmos pãret faif mine nãmu mil u keiu, kãni mãsãl-pãri ãpãha e neai mãfãki=pãn lan, kãni mãhapu pãret u mãfãn kãm rãhan min nätãmimi mãmã okotãuãri e nätãmimi. Kãni matig mos min nãmu mil u keiu mãhapu mãuãri kãm nätãmimi. ⁴² Kãni nätãmimi rãfin kãmõtãuãn nãrãfilãh tãsisi, ⁴³ kãni motãpãh nãpãspãsi pãret u mine nãmu mil u, kãni nätãmimi min rãha Iesu kãmõtãipei=pãn e kãtim asoli tuelãf kotãri vivi. ⁴⁴ Kãni nätãmimi min u kãmõtãuãn, nãman e lah kotãhmen e faif-tausin.

Iesu tãmaliuãk e nãhue nãhu
(Mat 14:22-33; Jon 6:15-21)

⁴⁵ Kãni rãueiu agin min, Iesu tãmãni=pãn kãm rãhan min nätãmimi mãmã okotãlãs bot kãti motaupãn mähuvãn e nãve nitãni=pãn ãpãha ikin kãti nãrgin u Petsaitã, mätäu in otãtig mahli=pãn pãpim nätãmimi kautãhuvãn imalah min ikin. ⁴⁶ Nian tinãuiãhruin rãkis nätãmimi, mahli=pãn ilah kautãhuvãn, kãni muvãn ãpãha e nitãuãt mãmã otãfãki.

⁴⁷ Kãni tinãpinãpu, bot tinuvãn ãpãha e nãlugin ãhrũahrũ ãpãha e lek, mätäu Iesu tãtan pãsin ãmã ãpãha ipãri. ⁴⁸ Kãni mafu ilah kãutasuã mãutasuã mätäu kãnotãpãou mätäu-inu nimãtagi tãtoh ilah. Kãni lapin iuãkãr o nianian, kãni taliuãk e nãhue nãhu mätuva. Tãmaliuãk muva, mãmã otãpirãkis ilah.

⁴⁹⁻⁵⁰ Kãni nian nätãmimi min rãha Iesu kãmõtãfu tãtãliuãk e nãhue nãhu mätuva, kãni nãkilãh tãhti mãmã nãrmi iãtãmi kãti. Kãni ilah rãfin kãmõteruh, kãni motãgin mãutearãg ãfãmãh. Mätäu rãueiu agin ãmã, Iesu tãmãni=pãn kãm lah mãmã, “!Ei, nãkitãmãh tãhtul mãha-mãha. Iãu ãmã u. Sõtãginian!” ⁵¹ Kãni mãri e bot ilah min ilah, kãni nimãtagi tãmeiuãiu, kãni kãmõtãuit pik ohni, ⁵² mätäu-inu rãhn-kãpã lah tiãkis. Kãmõtãfu pau Iesu tãmaugin nätãmimi tepät e pãret nãuan nãuvetin ãmã, mätäu ilah kotãruru ãhanãh mãmã in pãh.

Iesu tãmol vivi nãtãm kautõhmis ãpãha Kenesãret
(Mat 14:34-36)

⁵³ Kãmãhuvãn e nãve nitãni=pãn mãhuvari ãpãha ikin kãti nãrgin u Kenesãret, kãni motiuvã-ãrain bot ikin. ⁵⁴ Nian kãmãhuvari ikin ãha, nätãmimi min ikin kãmõtãhrun

6:34 Nam 27:17; Mat 9:36 † **6:37** “Tãnariãs,” inu mãni rãhalãh, tãhmen e vatu rãha Vanuatu. Rãueiu, tu-hãnrãt tãnariãs tãhmen e tu-hãnrãt-tausin vatu (200,000 vatu). **6:44** Mak 8:1-9 **6:46** Luk 5:16 **6:49-50** Luk 24:37 **6:51** Mak 4:39

uəhai əmə məmə in Iesu. ⁵⁵ Kəni kəmotaiu məhuvən əpəha lahuənu mɪn mautəni=pən kəm nətəmimi. Kəni nian kotətəu məmə Iesu əha ikin əha, kotəmki nətəm kautohmis e rəhalah mɪn pet məhuva ohni. ⁵⁶ Kəni ikin mɪn rəfin Iesu tatuvən=pən ikin e lahuənu əlkələh mɪn, mine lahuənu asoli mɪn, mine ikin mɪn rəfin titəlau, nətəmimi kotəmki nətəm kautohmis mohiet motəlin əmə ilah əpəha e makit ikin. Kəni kəmotəkeikei mautəni=pən kəm Iesu məmə otegəhan e lah kotək əmə nififi napən rəhan. Kəni nətəmimi rəfin u kəmotək rəhan kot kəmotəuvir e rəhalah nımisiən.

7

Nətəmi asoli mɪn kəmotəmaki e Iesu o kastim rəhalah (Mat 15:1-9)

¹ Kəni Farəsi nəuvein mine nəgətun nəuvein rəha Lou, kəmotəpən əha Jerusiləm, məutəharəg ilah Iesu. ² Kəni kəmotafu məmə nətəmimi mɪn rəha Iesu nəhlmilah tamikmik kəni məsoteikuasiən e noliən rəha Farəsi mɪn, kəni motauən.

³ Farəsi mɪn, mine nətəm Isrel tepət, kəmautohtəu=pən əhruahru kastim rəha tipilah nuvəh mɪn. Kəutəkeikei moteikuas e nəhlmilah e noliən kəti, kəni uərisig lan, kotəhrun nauəniən. ⁴ Kəni nian kotsipən e makit məhuva, məsotauən pɪpimiən, motaupən moteikuas e nəhlmilah, uərisig kəmanotauən. Kəni mautohtəu=pən natimnati tepət mɪn lanəha iətəm kəmos o tipilah nuvəh mɪn. Kəni kastim əhruahru əha ikin rəha neikuasiən e sospən, mine kap, mine pesin u kəmol e aiən.

⁵ Kəni inu Farəsi mɪn mine nəgətun mɪn rəha Lou kotətapuəh o Iesu məmə, “!Təhro rəham mɪn nətəmimi kəsotohtəu-pəniən kastim rəha tipitah nuvəh mɪn!? !Təhro kəsoteikuasiən e nəhlmilah ko məpanotauən, kəni mautol lanəha!?”

⁶ Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Aupən Aiseə təməni pəhriən nian təməni pətigəm əhruahru nəghatiən rəha Uhgɪn mətəni e təmah məmə itəmah nəfaki eiua mɪn. In təməni məmə,

‘Uhgɪn tənɪ məmə nətəmimi mɪn u kautisiəi iəu e nəghatiən əmə rəhalah, mətəu nikilah tətən=pən əpəha isəu.

⁷ Məutəfaki kəm iəu o nati əpnəpɪn əmə, mətəu-inu ilah kəutəgətun nətəmimi e lou iətəm iətəmimi əmə təmol məutəni məmə lou rəha Uhgɪn, mətəu kəpə.’ ”

⁸ Kəni Iesu təməni mɪn kəm lah məmə, “Itəmah nəutəpəh Lou rəha Uhgɪn mautohtəu=pən əmə kastim rəha iətəmimi.”

⁹ Kəni məni=pən kəm lah məmə, “Nəutəfəri pik o noliən əpətu rəhatəmah məmə nəkotəpəh Lou rəha Uhgɪn kəni mautohtəu=pən aru əmə kastim rəhatəmah. ¹⁰ Mosis təməni məmə, ‘Onəkisiəi rəham tatə mine məmə. Nəmə iətəmi kəti tətəghati rah e rəhan tatə mine məmə, okəkeikei kohamu.’ ¹¹ Mətəu itəmah nəkotəni məmə, iətəmi kəti nəmə təpəh nasiruiən e rəhan tatə mine rəhan məmə kəni məni=pən kəm lau məmə, ‘Rəhak u nati u iəkəmə iəkəsiru e təlau lan, mətəu iəmələhu əmə məmə rəha Uhgɪn. Kəni nati kətəfən kəm Uhgɪn ko kəsoliən nati kəti lan.’

¹² “Kəni kastim rəhatəmah tətəgəhan məmə suah kəti təhrun nəpəhiən nasiruiən e rəhan tatə mine rəhan məmə e noliən əha. Kəni inu təsisiəiən ilau. ¹³ Mətəu e noliən əha, nəutəgətun nətəmimi e rəhatəmah kastim məmə in nati aɡɪn, kəni motol nəghatiən rəha Uhgɪn tatol əmə nati əpnəpɪn lan. Kəni natimnati mɪn tepət mɪn lanəha itəmah nautol.”

Nati tol nətəmimi kotərah e nəhmti Uhgɪn (Mat 15:10-20)

¹⁴ Kəni Iesu təmauɪn e nımənin nətəmimi məmə okəhuva iuəkɪr ohni kəni tənɪ=pən kəm lah məmə, “Otətəlig vivi-to lak məmə nəkotəhrun noliən rəha nauəniən mine neikuasiən.

15 Nati iätəmimi tatun təsoliän iätəmimi tamıkmık e nəhmti Uhgın, mətəu nati tatsipən e niki iätəmimi tatol iätəmimi tətamıkmık e nəhmti Uhgın.”*

17 Nian Iesu tēmiet rəkis e nımənin nətəmimi u, kəni muvən əpəha imə, kəni rəhan mın nətəmimi kotətapuəh o nıpəti nəghatiən mın u kəm in. 18 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nəmə təhro itəmah mın rəhn-kapə təmah tikə. Onəkotəkeikei motəhrun məmə natimnati iätəm iätəmimi tatun in təhmen əmə e nati ihluə təsoliän iätəmimi tətərah e nəhmti Uhgın. 19 Mətəu-inu tun kəni təsuvəniən e nikin, mətəu tatuvən e nisigan, kəni matiet mın.” (E nəghatiən əha Iesu təməni pətigəm məmə nauəniən rəfin katun təuvir e nəhmti Uhgın.)

20 Kəni təni məmə, “Mətəu nati iätəm tatiet e niki iätəmimi, in tol iätəmimi tətamıkmık e nəhmti Uhgın. 21 Mətəu-inu niki iätəmimi tətəhti natimnati tərah tepət, kəni nətəmimi kautol nolıən tərah mın u: nıpətan mine nəman mine, kautit oneuən ilah mın; kəutakləh; kautohamu iätəmi; 22 kəutakləh e pətan rəha iätəmi pisin; kəutaumis pik o natimnati; kautol təfagə tərah mın; kəuteiuə; kautit ənpəpin əmə nıpətan mine nəman; kautetet; kəutəni nıkalı iätəmi; kəutəfəri ilah; kəutalməli. 23 Noliən tərah mın əha, ilah kəha kautsipən e niki nətəmimi kəni mautol ilah kotamıkmık e nəhmti Uhgın.”

*Iesu təməhgi pətigəm
narmin tərah e nati pətan kəti
(Mat 15:21-28)*

24-26 Kəni Iesu tēmiet u ikinu kəni məsəu-pahav muvən əpəha Fonisiə, ima Nanihluə mın e nitəni rəha Siria, mətətig e nımə kəti iuəkır o taun u Taea, mətəhluəig məsölkeikeiən məmə nətəmimi okotəhrun məmə in tətətig əha ikin əha, mətəu ko təsəhluəigian.

Mətəu pətan kəti əha ikin, narmin tərah tətətig e rəhan pətəkəku. Pətan u təmair ikin əha, kəni in təsəfakiən, in Ianihluə. (Nətəm Isrel kotəni məmə Nanihluə mın kotəhmen e kuri.) Nian təmətəu natimnati təuvir mın iätəm Iesu tatol ilah, kəni tasək muva misin=pən nəulın ohni məmə otəhgi pətigəm narmin tərah e rəhan pətəkəku.

27 Mətəu Iesu təni məmə, “Kəpə. Pəh kotaupən motaugın kəlkələh mın. Təsəuviriən məmə okəraki=pən e nauəniən nig kəlkələh mın kəm ‘kuri mın.’ ”†

28 Mətəu pətan u təni məmə, “Nıpəhriənıən iätəmi asoli, mətəu nati ənpəpin kuri mın, mətəu kegəhan məmə ilah kautun nıpispisi nauəniən nig kəlkələh mın iätəm tatiməgrəg=pən e nıpəg tepil.”

29 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Mətəu-inu nəmuhalpin vivi rəhak nəghatiən, uvən-to əpəha imam ikin mafu narmin tərah tiniet rəkis e rəham pətəkəku.” 30 Pətan u təmair muvən iman lahuənu mafu rəhan pətəkəku tətəpili-pəri vivi əmə e rəhan pet, kəni narmin tərah tiniet rəkis lan.

*Iesu təmöl vivi
iätəmimi kəti matəlgın talu məruru nəghatiən*

31 Kəni Iesu tēmiet ikin əha ima nətəm Taea kəni muvən=pən əpəha Saedon muvən=pən əpəha Tekapolis ikin matuvən əpəha e nəhu Lek Kaləli. 32 Kəni nətəmimi kəmotit iätəmimi kəti nımatəlgın talu kəni məruru nəghatiən məhuva məmə Iesu otələhu=pən nəhlmin lan pəh tətəu təuvir mın e nımisiən. 33 Kəni Iesu təmit suah u mian əpəha isəu nəuvetin o nətəmimi, kəni məfən nəuanəhlmin e nımatəlgın kəni magəh nəhlmin ‡ mələhu=pən e namın. 34 Kəni məsal pəri əpəha e neai, kəni məhəgəhli ohni e rəhan nəghatiən məmə, “!

* 7:15 E kopi əuas mın nəuvein rəha Niutestimın iätəm kəmətəi e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pisin kəti mın əha ikin iätəm tatilpin nəghatiən u mətəni məmə, “16 Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən mın u.” 7:15 Uək 10:14-15 † 7:27 “Kəlkələh mın” tətəgəgun nətəm Isrel, kəni “kuri mın” tətəgəgun Nanihluə mın. Nian koteruh nəghatiən u “kuri” mak u tətətig lan, tətəgəgun məmə Iesu in tətəni nəghatiən rəha nətəmimi nəuvein nətəm kəutəni e Nanihluə mın məmə “kuri mın.” ‡ 7:33 E nian mın əha, nətəmimi nıkilah təhti məmə nəunəhuatəmi in təhmen e mərsin kəni tətəsiru e nımisiən.

Efata!” Nipətin təni məmə, “!Əuvir-tə!” ³⁵ Kəni əmeiko iətəmi u tinatətəu nati, kəni namın tinəuvir minatəghati vivi.

³⁶ Kəni İesu təməniəhu ilah məmə okəsotəniən nati u kəm nətəmimi. Mətəu nian İesu təmətəkeikei kəm lah, mətəu ilah kəmətəkeikei motəni pətigəm pik mın kəm nətəmimi.

³⁷ Kəmotauit pik ohni motəni məmə, “Natimnati rəfin iətəm tatol, mətəu in təuvir pik ağin. Nətəmimi mın u nımatəlgilah talu kınautətəu nati, mıne nətəmimi mın u kotəruru nəghatiən kınautəghati.”

8

İesu təmaugin nətəmimi fo-tausin

(Mat 15:32-39; Mak 6:35-44)

¹ E nian kəti mın, nətəmimi tepət kəməhuva mın ohni, kəni mətəu niglah nauəniən tınikə. Kəni İesu təmauin e rəhan mın nətəmimi kəhuva kəni təni=pən kəm lah məmə, ² “Nıkkik tinahmə pik o nətəmimi mın əpəha mətəu-inu, kəməhuərisig lak mınotos rəkis nian kisil, kəni rəueiu əha, niglah nauəniən tınikə. ³ Nəmə iəkahli=pən ilah kautəhuvən əha rəueiu, kəni sueiuei otoh ilah, kəni nəhmtilah otapın e suaru, mətəu-inu kəməsotəniən nuvəh, kəni nəuvein kəmətsipən əpəha isəu.”

⁴ Kəni rəhan mın nətəmimi kəmətətapuəh ohni məmə, “?Okos iə pıret təhmen o nauğiniən ilah? In u ikinu nati tıkə ikin, nətəmimi kəsotətiğiniən ikin.”

⁵ Kəni İesu təmətapuəh o lah məmə, “?Nautos pıret kuvəh?” Mətəu kotəni məmə “Səpın.”

⁶ Kəni təməni=pən kəm nətəmimi məmə okotəharəg, kəni tos pıret u məfaki məni tagkiu kəm Uhgın ohni, kəni məhapu məfən kəm rəhan mın nətəmimi məmə okotəuəri e nətəmimi, kəni ilah kəmotol lanəha. ⁷ Kəni kəmos mın nəmu əlkələh nəuvein motəfən kəm İesu, kəni İesu təfaki kəm Uhgın ohni kəni məfən mın kəm lah məmə okotəuəri kəm nətəmimi. ⁸⁻⁹ Kəni nətəmimi mın u İesu təmaugin ilah kotəhmen e fo-tausin, kəmotun nauəniən nərfilah tasisi, kəni motəpəh nıpıspısi nauəniən, kəni kaipei=pən e kətim asoli səpın kotəri. ¹⁰ Kəni İesu təhli=pən nətəmimi kautəhuvən imalah mın ikin. Kəni ilah rəhan mın nətəmimi kəməhuvən e bot məhuvən əpəha e nıtəni Talmanutə.

Farəsi mın kəmotəni məmə okoteh nəmtətiən kəti

(Mat 16:1-4)

¹¹ Kəni Farəsi mın nəuvein kəməhuva o İesu mautorgəhu kəm in motəni=pən kəm in məmə otol-to nəmtətiən asoli kəti pəh kotəhrun məmə in təmsipən pəhriən o Uhgın, uə kəpə. ¹² Kəni İesu nıkin təməpəou, kəni təməəhagəhli o lah kəni məni məmə, “?Kərmə təhro nətəmimi mın u rəueiu mıne kotəni məmə okotəfu-to nəmtətiən kəti? Mətəu iətəni pəhriən kəm təmah məmə ko kəsoliən nəmtətiən kəti kəm təmah.”

¹³ Kəni məpəh ilah məhuvən e bot məhuvən əpəha e nıkali nəhu nəven=pən.

İs rəha Farəsi mın mıne is rəha Kig Herot Antipas

(Mat 16:5-12)

¹⁴ Rəhan mın nətəmimi kəmotalu e nəmkian pıret təhmen mətəu kəmos əmə kətiəh əmə məhuvən e bot. ¹⁵ Kəni İesu təməuvahag kəm lah məmə, “Onauteh vivi itəmah o is rəha Farəsi mın mıne is rəha Herot Antipas.”

¹⁶ Kəni kəmotəni=pən kəm lah mın məmə, “Tətəni lanəha mətəu-inu kəməsotəmkian pıret.”

¹⁷ Kəni mətəu İesu tınəhrun rəhalah nətəliğiniən kəni məni məmə, “?Təhro nəutəni nəghatiən əha məmə nəməsotəmkian pıret? ?Təhro itəmah nəsoteruh əhanəhiən kəni məsotəhrun əhanəhiən? !Rəhn-kəpə təmah tıəkis! ¹⁸ Nəhmtitəmah u ikin. ?Təhro

nəsotehian nati? Kəni nīpəgtəlgitəmah u ikin. ?Təhro nəsotətəuiən nati? İəkəhrun məmə nəmə təhro nīnotalu e natimnati iətəm kinəhuva rəkis. ¹⁹ ?Nian iəmos pīret mīn əha faif məfən kəm nətəmimi əha faif-tausin kotun, kəni uərisig nəmotaipi nīpīspīsīn e kətim asoli kuvəh?” Mətəu kotəni məmə, “Tueləf.”

²⁰ Kəni tətəpuəh mīn o lah məmə, “?Kəni nian iəmos pīret əha səpīn məmə iəkəfən kəm nətəmimi mīn əpəha fo-tausin kotun, kəni uərisig nəməhuveipei=pən nīpīspīsīn e kətim asoli kuvəh?” Mətəu kotəni məmə, “səpīn.”

²¹ Kəni tətəpuəh o lah məmə, “?Mətəu itəmah nəkotəruru əhanəh iəu?”

Iesu təmol vivi

iətəmi kəti nəhmtin tərəh

²² Kəni kəməhuvari əpəha ikin kəti kətəni məmə Petsaitə, kəni nətəmimi ikin kəmotit suah kəti nəhmtin tərəh məhuva kəni məutəkeikei o İesu məmə otələhu=pən nəhlmin lan.

²³ Kəni İesu təmos nəhlmi suah u mian isəu nəuətīn o lahuənu kəni magəh nəhmti suah u* kəni mələhu=pən nəhlmi mil lan, kəni mətapuəh ohni məmə, “?Nīnəhrun neruhian nati uə kəpə?”

²⁴ Mətəu suah u təməsal pəri kəni məni məmə, “İətəfu nətəmimi mətəu kotəhmen əmə e nigī mīn mətəu in əmə u kəutaliuək.”

²⁵ Kəni İesu təmatig mələhu=pən mīn nəhlmin mil e nəhmti suah u, kəni nəhmtin tinəhrun neruh vivian natimnati mīnəpəh nəuau-əuauian. ²⁶ Kəni İesu təmahli=pən məmə otatuvən iman ikin mətəu təməniəhu məmə otəsuvən-pəniən əha lahuənu əha ikin.

Pitə təməni pətīgəm məmə İesu in Məsaiə əpələ

(Mat 16:13-20; Luk 9:18-21)

²⁷ Kəni İesu mīne rəhan mīn nətəmimi kəməhiet motəsəu pahav məhuvən e lahuənu mīn u iuəkīr o nati əpəha Sisəriə Filīpai. Nian kəməutəhuvən e suaru kəni tətəpuəh o lah məmə, “?Otəni-to məmə nətəmimi kotəni iəu məmə iəu pəh?”

²⁸ Mətəu rəhan mīn nətəmimi kotəni məmə, “Nətəmimi nəuvein kotəni məmə ik Jon Bəptais. Nəuvein kotəni məmə ik Elaijə. Nəuvein mīn kotəni məmə ik iəni kəti rəha Uhgīn aupən.”

²⁹ Kəni tətəpuəh o lah məmə, “?Mətəu itəmah nəkotəni məmə iəu pəh?” Kəni Pitə təni məmə, “!İK u Məsaiə† əpələ!”

³⁰ Kəni İesu təməniəhu əskasik ilah məmə, okəsotəni pətīgəmian in kəm iətəmi kəti.

Iesu təməghati

e rəhan nīmisiən

(Mat 16:21-23; Luk 9:22)

³¹ Kəni təmatəgətun ilah kəni mətəni məmə, “İəu Nəti İətəmimi oiəpanətəu nəhməian o natimnati tepət. Nətəmi asoli rəha nətəm İsrəl, mīne pris asoli mīn, mīne nəgətun mīn rəha Lou okotəməki lak, kəni motəhamu iəu, mətəu oiəkös nian kisil kə, kəni məpanəmiəgəh mīn.” ³² Təməni-vivi pau kəm lah, mətəu Pitə təmit İesu mian əpəha e nīkali suaru kəni mətəniəhu əskasik məmə otəsəghatīən lanəha. ³³ Kəni mətəu İesu təməsal=pən meruh rəhan mīn nətəmimi, kəni məni=pən kəm Pitə məmə, “!Ik iərmis Setən asoli, ağım muvən isəu ohniəu! Rəham nətəligiən səniəmə rəha Uhgīn, mətəu rəha iətəmimi əmə.”

Naulisiən e nəni pətīgəmian İesu kəm nətəmimi

(Mat 16:24-28; Luk 9:22-27)

³⁴ Kəni İesu təmauin rəfin e nətəmimi, mīne rəhan mīn nətəmimi, məmə okəhuva ohni, kəni məni məmə, “Nəmə iətəmi kəti təni məmə otuərisig lak, otəkeikei malu aru lan, kəni

8:19 Mak 6:41-44 * **8:23** Afin-to e futnot e Mak 7:33. **8:28** Mak 6:15 † **8:29** Afin-to e tiksineri o nəghatīən u “Məsaiə.” **8:29** Jon 6:68-69 **8:30** Mak 9:9

mələs rəhan niggi kəməluau muərisig lak.‡ 35 İətəmimi iətəm tolkeikei məmə otosmiəgəh rəhan nəmiəgəhiən e nəhue niftəni u, kəni otəmkarəpən e rəhan nəmiəgəhiən itulın. Mətəu iətəmi otimis ohniəu mine Nanusiən Təuvir rəhak, in otos nəmiəgəhiən itulın. 36 ? Nəmə iətəmimi kəti tatos rəfin natimnati e nəhue niftəni, mətəu uərisig lan otimis kəni təsosien nəmiəgəhiən itulın, in təmol win e nati təuvir kəti, uə kəpə? Kəpə. 37 Ko iətəmi təsəfəniən nati kəti kəm Uhgın məmə Uhgın otəfən nəmiəgəhiən itulın kəm in.

38 “Nəmə nətəmimi kəutaulis e nəni pətigəmiən iəu mine rəhak nəghatiən kəm nətəmi kəsotəfakiən mautol təfagə tərəh, kəni o nian iəu Nəti İətəmimi oiəkuva lan, iəu min oiəkaulis e nəni pətigəmiən məmə ilah u rəhak min nətəmimi. O nian əha iəkuva itimah nagelo asim min e noraipən əhagəhag asoli rəha rəhak tatə.”

9

1 Kəni İesu təməni məmə, “İətəni pəhriən kəm təmah məmə, itəmah nəuvein u nəutəhtul u ikinu rəueiu, ko kəsəhmisiən motətəuarus koteruh Narmənigiən Rəha Uhgın otuva e nəsanəniən asoli.”

*Nipəti İesu təmuva mol pisin
(Mat 17:1-13; Luk 9:28-36)*

2 Kəni nian sikis kinəhuva minəhuvən rəkis, kəni İesu tit Pitə, Jemis, mine Jon, kəni ilahal pisin əmə kiluərisig lan məhuvən əpəha e nitəuət əfəməh kəti, kəni ilah pisin əmə əha ikin. Kəni kəmlafu nipəti İesu təməuhlin muva mol pisin. 3 Rəhan napən təmuva məruən mətəraip-oraip, ko iətəmi kəti təseikuasiən e napən kəti təruən lanəha. 4 Kəni suah milahal əha kəmlafu Elaijə mine Mosis kəmiaiet pətigəm=pa məhləghati ilahal İesu.

5 Kəni Pitə təməni=pən kəm İesu məmə, “İəgətun, təuvir məmə iəkluva u ikin u. Pəh mihləl nimauvluvl kisil, rəham kəti, rəha Mosis kəti, kəni rəha Elaijə kəti.” 6 Pitə tinətəghati əpnəpən əmə mətəu-inu kinləgin pik məhlərəmrumin.

7 Kəni nəpuə təmuva məuveg ilah, kəni kəmotətəu nəuia iətəmi kəti təmsipən əpəha e nəpuə məmə, “İnu nətik keikei u iəkolkeikei pik. Onəklətəlig lan.” 8 Kəni rəueiu agin min, kəmləirair, mətəu kəsleruhiən min suah mil, mətəu kəmleruh əmə İesu tətəhtul ilahal min.

9 Nian kəməuteiuaiu e nitəuət məhuvən əpəha ləhtəni, kəni İesu təməniəhu əskasik ilahal məmə, “Natimnati min u nəmleh əpəha ilis e nitəuət, onəsləniən kəm iətəmi kəti miltəuarus=pən iəu Nəti İətəmimi oiəkəmiəgəh min e nimisiən.”

10 Kəni ilahal kəmlisiəi nəghatiən rəha İesu, mətəu kəməhləni əmə kəm lahal min məmə, “Nəghatiən əha təməni məmə otəmiəgəh min e nimisiən, kəruru məmə nipətin təni məmə nak.”

11 Kəni kəmlətapuəh o İesu məmə, “?Təhro iəgətun min rəha Lou kotəni məmə Elaijə otəkeikei maupən muva?”

12 Kəni İesu təməni=pən kəm lahal məmə, “Nipəhriəniən, Elaijə otaupən muva məmə otol vivi natimnati rəfin. ?Mətəu təhro Nauəuə Rəha Uhgın təməni məmə iəu Nəti İətəmimi oiəpanətəu nahməiən o natimnati tepət, kəni nətəmimi okoteruh iəu motəuhlin nəmtahlah ohniəu motəpəh iəu?*” 13 Mətəu iətəni pəhriən kəm təmahal məmə Elaijə tinuva rəkis, kəni kəmol nati tərəh lan təhmen e Nauəuə Rəha Uhgın təməni məmə okəpanol lanəha.”

‡ 8:34 Nian nəmə okətu-pəri iətəmimi kəti e niggi kəməluau, in otəkeikei mələs rəhan niggi kəməluau muvən ikin okətu-pəri ikin. 8:34 Mat 10:38-39; Luk 14:27 8:38 Mat 10:33 9:1 Mak 13:30 9:7 Uək 3:22; 2Pitə 1:17-18 9:11 Mal 3:1 * 9:12 Nətəm İsrəl rəhalah nətəligiən məmə nəmə Məsaia tuva, in otepət e nətəm Rom mine marməng e nətəmimi. Mətəu ilah kəsotəteligiən lanu e Məsaia məmə otimis o lah, kəni mosmiəgəh ilah o nos rəkisiən nalpiniən o təfagə tərəh, kəni məfən nəmiəgəhiən itulın, kəni kotol win e nimisiən. 9:12 Sam 22:1-18; Aes 53:3; Mal 4:5-6 9:13 Mat 11:14

*Iesu tāmāhgi pätigām
narmīn tērah e suakēku kēti
(Mat 17:14-21; Luk 9:37-43)*

¹⁴ Nian kāmōhtēlig=pa mīn, moteruh nētāmimi nēuvein mīn rēha Iesu, mētāu nīmānin nētāmimi kāmōhtēlau e lah, kēni iāgētun nēuvein rēha Lou mīne nētāmimi mīn rēha Iesu kautorgēhu. ¹⁵ Nian nētāmimi kāmoteruh Iesu, narmīlah tēmiuviḡ pīk ohni, kēni motaiu mēhuva mēmā okotēghati kām in. ¹⁶ Kēni Iesu tēmētapuēh o lah mēmā, “?Nakēha nautorgēhu ohni itēmāh nētāmimi mīn ēpēha?”

¹⁷ Mētāu nētāmimi mīn u kēti tēni mēmā, “Iāgētun, iāu iāmīt nētīk muva ohnik mēmā onēkol vivi, mētāu-inu narmīn tērah kēti tētātīg lan kēni mol tēruru nēghatiēn. ¹⁸ Kēni nian narmīn tērah ēpē taskēlim in, kēni moh mēlēs iāhu morin e nīmēulul, kēni nēhun nēuan ruēn tatiēt, tēhmen e nēuauī nītēhi, kēni matīgēt-ērāin nēhluvīn, nīpētīn tatīkīmīkīm. Kēni iēmētapuēh o rēham nētāmimi mēmā okotēhgi pätīgām narmīn tērah u lan, mētāu kotēruru nēhgi pätīgāmīēn.”

¹⁹ Mētāu Iesu tēni mēmā, “Kēsi, itēmāh u nētāmimi rēueiu mīne nēsotēhatētēiēn lak. Kērmā oiēkatīg kitah mīn itēmāh mētāuarus=pēn nian nak nēmanotēhatētē lak. Kēni kērmā onēhgin iēpanēmēig e tēmāh. !Otit suakēku ko mēhuva kām iāu!”

²⁰ Kēni kāmōtēlēs mēhuvēn o Iesu. Kēni narmīn tērah ēpēha tēmāfu Iesu kēni tol suakēku u tauit nīpētīn tērēmrumīn pīk, kēni mēmēi morin ēpē lēhtēni e nīmēulul mēsēuēsēu mētān, kēni nēunēhuan tiet tēhmen e sop. ²¹ Kēni Iesu tēmētapuēh o rēhan tatē mēmā, “Tēmōl lanēha mīnos nu kuvēh?”

Mētāu rēhan tatē tēni mēmā, “Tēmētūēuin e nian tēmātēkēku mētāuarus=pa ēha rēueiu. ²² Kēni nian tēpēt narmīn tērah kēha tatōh mētlēfēn ēpēha e nīgām mīne nēhu mēmā otōhamu. Nēmā nēkēhrun nolīēn, pēh nēkasēkēhrūin itīmīlau masīru e tīmīlau.”

²³ Mētāu Iesu tēni mēmā, “Nak ēha, nēghatiēn u mēmā, ‘Nēmā nēkēhrun nolīēn’? Uhgīn tēhrun nolīēn natīmīnati rēfīn kām iētāmimi iētām tētēhatētē lan.”

²⁴ Kēni rēueiu agīn, tatē rēha suakēku u tēmāgēt ēfēmēh mēmā, “Iākēhatētē lam, mētāu in ēmā u rēhak nēhatētēiēn tēkēku ēmā. !Asīru lak mēmā rēhak nēhatētēiēn otēri mēpēt!”

²⁵ Kēni nian Iesu tēmēruh mēmā nētāmimi nēuvein mīn kīnētāiu mīnētūva iuēkīr ohni mēmā okotāfu-tō, kēni tēni=pēn ēskāsīk uēhai ēmā kām narmīn tērah ēpēha mēmā, “!k narmīn tērah iētām natōl nīmātēlgītēmi tētālu, kēni mol iētēmi tēruru nēghatiēn. ! Iākēni=pīnē ēhrūahru u rēueiu mēmā onēkīēt e suakēku u, kēni mēsūva mīnīēn muvēn lan!”

²⁶ Kēni narmīn tērah ēha tēmāgēt ēfēmēh mol suakēku ēpēha tauit mērēmrumīn mīn u iuēkīr agīn tīmīs, kēni mīēt lan. Ko nakāfu mēmā tīmīs rēkīs, kēni nētāmimi tēpēt kotēni mēmā tīmīs. ²⁷ Mētāu Iesu tēmēapēn māsēlīm nēhlmīn mīuvi-pēri, kēni tēhtul.

²⁸ Iesu tēmuvēn imā, kēni ilāh pīsīn ēmā rēhan mīn nētāmimi kētēharēg, kēni kotētapuēh ohni mēmā, “?Kērmā tēhro iākōtēruru nēhgi pätīgāmīēn narmīn tērah ēpēha?”

²⁹ Mētāu Iesu tēni mēmā, “Nēfakīēn ēmā tēhrun nēhgi pätīgāmīēn narmīn tērah mīn ēha lanēha.”

*Iesu tēmāni pätīgām mīn rēhan nīmīsīēn
(Mat 17:22-23; Luk 9:43-45)*

³⁰ Kēni Iesu mīne rēhan nētāmimi kāmōhīēt u ikīnu kēni mēhuvēn=pēn ēpēha e nītēni Kalēli ikīn, mētāu Iesu tēsōlkeikeiēn mēmā okēhrun mēmā in ēha ikīn ēha. ³¹ Tēmōl lanēha mētāu-inu tētēgētun rēhan mīn nētāmimi. Tēmāni mēmā, “Iāu Nētī Iētāmimi, okegēhan=pēn lak kām nētāmimi kōtōhamu iāu iākīmīs. Mētāu oiēkos nian kīsīl, kēni mēpanēmīēgēh mīn.”

³² Kēni mētāu rēhan mīn nētāmimi kēsōtēhrun vivīēn rēhan nēghatiēn, kēni nīkilāh tīnētēgin o nētāpuēhīēn e nīpētī nēghatiēn rēhan.

*?Pəh in tepət e lah?**(Mat 18:1-5; Luk 9:46-48)*

³³ Kəməhiet=pa əpəha Kapeniəm, kəni mīnautəhuvən imə kəti. Kəni Iesu təmətapuəh o lah məmə, “?Nak əha nəmāutəni e suaru?”

³⁴ Mətəu kinotaulis o nuhalpiniən motəpnaripin əmə mətəu-inu, e suaru kəməutəni məmə pəh in tepət e lah. ³⁵ Kəni Iesu təməhtiahu məharəg, kəni mauin e rəhan nətəmimi tueləf məmə okəhuva-to ohni, kəni təni=pən kəm lah məmə, “Iətəmi tolkeikei məmə in otepət e nətəmimi, in otəkeikei meiuaiu e lah kəni muva məmə in ioluək əmə kəti rəhalah.”

³⁶ Kəni mələs suakəku kəti muva mem aupən e lah, kəni maskəlim məmə, ³⁷ “Kəni iətəmimi iətəm tatos e nīkin agiən suakəku təhmen e inu, kəni tatol e nərgək, kəni təhmen əmə məmə tatos iəu e nīkin agiən. Kəni iətəmimi iətəm tatos iəu e nīkin agiən, kəni təhmen əmə məmə tatos iətəmi u iətəm təmahli=pa iəu.”

*Suah kəti təmol nati apispis e nərgi Iesu**(Luk 9:49-50)*

³⁸ Kəni Jon təməni=pən kəm Iesu məmə, “Iəgətun iəmotafu suah kəti tətəhgi pətigəm narmin tərəh min e nərgəm, kəni iəmotəniəhu mətəu-inu səniəmə kitah kəti.”

³⁹ Mətəu Iesu təni məmə, “Sotəniəhuiən, mətəu-inu nətəmimi rəfin nətəm kautol nati apispis min e nərgək, ko kəsotəni uəhaiən nəghatiən tərəh lak. ⁴⁰ Iətəmimi iətəm səniəmə rəhatah tikimīr, in tolkeikei itah. ⁴¹ Iətəni pəhriən kəm təmah məmə, nəmə iətəm tətəsiu e təmah, mətəu-inu rəhak u itəmah, kəni Uhgīn otətəou in o rəhan noliən təuvir u, nati əpnaripin rəhan nasiriūin in nati əkəku əmə təhmen e nəhu tətəfinə kəm təmah məmə nəkotəmnim.”

*Nati tol iətəmimi tətəmei e rəhan nəmiəgəhiən**(Mat 18:6-9; Luk 17:1-2)*

⁴² Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Kəlkələh min u kəutəhatətə lak, nəmə iətəmi kəti tol kəti təmei e rəhan nəmiəgəhiən uə rəhan nəhatətəiən, kəni iətəmi əha, Uhgīn otol nalpiniən asoli kəm in. Kəni nalpiniən əha otəskasik tapirəkis nəmə kətu=pən kəpiel kəti e nentəuin, kəni kahtiuvət lan əpəha ləuantəhi lokamnim məmə otamnim.

⁴³⁻⁴⁴ “Kəni nəmə nəhlməm tol ik natol təfagə, kəni təuvir məmə nəkətahtuv rəkis məraki lan.† Nəmə nəhlməm kətiəh əmə mətəu onəkəs nəmiəgəhiən itulin, inu təuvir pik mapirəkis agin məmə nəhlməm keiu mətəu okəraki=pən lam e nigəm asoli u naunun tikə.”‡

⁴⁵⁻⁴⁶ Kəni nəmə nəhlkəm kəti tol ik nətəmei e rəham nəmiəgəhiən, nəkətahtuv rəkis. Nəmə nəhlkəm kətiəh əmə mətəu onəkəs nəmiəgəhiən itulin, inu təuvir pik mapirəkis agin məmə nəhlkəm keiu mətəu okəraki=pən lam e nigəm asoli.§

⁴⁷ Kəni nəmə nəhmtəm kəti tol ik nətəmei e rəham nəmiəgəhiən, nəkələs rəkis. Nəmə nəhmtəm kətiəh əmə mətəu onəkuvən ikin Uhgīn tətərmənig ikin, inu təuvir pik mapirəkis agin məmə nəhmtəm keiu mətəu okəraki=pən lam e nigəm asoli. ⁴⁸ Kəni ikin əha, uhrəl min okotətu e nipətī nətəmimi ikin məsohmisiən, kəni nigəm tatus ilah kəni matuəu əmə kilpīn ko kəsohəpisiən nian kəti.

9:35 Mat 20:25-27; Mak 10:43-44; Luk 22:24-26 **9:37** Mat 10:40 **9:40** Mat 12:30; Luk 11:23 **9:41** Mat 10:42 † **9:43-44** Inu nəghatiən əuhlin iətəm tətəgətun məmə Iesu tolkeikei məmə kitah okotəkeikei motol uək əskasik o nəpəhiən rəhatah noliən tərəh min. Təhmen məmə kəutətahtuv rəkis noliən tərəh. Mətəu in təsolkeikeiən məmə okotərəkīn nipətītah. ‡ **9:43-44** E kopi əuas min nəuvein rəhan Niutestimin iətəm kəmətēi e nəghatiən Kris aupən, katilpīn nəghatiən kəti min e fes 44 iətəm təhmen=pən əmə e fes 48. § **9:43-44** Mat 5:30 § **9:45-46** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətēi e nəghatiən Kris aupən, katilpīn nəghatiən kəti min e fes 46 iətəm təhmen=pən əmə e fes 48. **9:47** Mat 5:29 **9:48** Aes 66:24

49 “Uhgín tətəarəgrəg=pən nigəm e nətəmimi təhmen əmə e sol kətəarəgrəg=pən e nauəniən.

50 “?Sol təuvir, mətəu nəmə otisiu, kəni kəruru məmə okəfən mīn nak pəh tətəhiən? Onəkotəkeiki motos sol u təhmen e nolkeikeiən e rəhatəmah nəmiəgəhiən, kəni motatig e nəməlinuiən nian rəfin.”

10

?Təuvir məmə nīpətan mīne nəman okotəpəh ilah mīn, uə kəpə?

(Mat 19:1-12; Luk 16:18)

1 Kəni Iesu təmīet ikin əha kəni muvən mīet=pən əpəha e nītəni əpəha Jutiə e nəven nītəni=pən e nəhu Jotən. Kəni nīmənīn nətəmimi kəmotuhapumīn=pən mīn ilah mīn ohni, kəni tətəgətun ilah məmə inu tətəgətun ilah mīne nian mīn.

2 Kəni Fərəsi nəuvein kəməhuva moteiuə əmə motətapuəh ohni məmə, “?Təhro? ? Rəhatah Lou tətəgəhan məmə iərman təhrun nəpəhiən rəhan pətan mol difos lan, uə kəpə?”

3 Mətəu Iesu tətətapuəh o lah məmə, “?Lou nak u Mosis təmələhu aupən kəm təmah?”

4 Kəni mətəu kotəni məmə, “Mosis təmegəhan lan məmə nəmə iərman tətəpəh rəhan pətan, kəni təkəiki mətəi nauəuə kəti məfən kəm rəhan pətan məmə in tīnəpəh mīnol difos lan, kəni ko mənəhli pətīgəm.”

5 Mətəu Iesu təni məmə, “Mosis təmətəi lou ko mətəu-inu rəhn-kəpə təmah tiəkis pik.

6 Mətəu e nətuəuinīən, Uhgín təmol natimnati, kəni mol iərman mīne pətan. 7 O nati əha in əha, iərman otəpanəpəh rəhan tatə mīne məmə, kəni mətəuatig ilau rəhan pətan. 8 Kəni ilau okiəuva nīpətīlau kətīəh. Kəni rəueiu, ilau səniəmə keiu, mətəu kətīəh əmə. 9 Uhgín tīnīlpīn ilau kīniəuva mīnuol kətīəh, kəni o nati əha, pəh iətəmimi kəti ko təsətahtuviən rəhalau natīgīən.”

10 Kəni Iesu mīne rəhan nətəmimi kəməhuvən əpəha imə, kəni rəhan mīn nətəmimi kotətapuəh ohni o nati u. 11 Kəni təmənī=pən kəm lah məmə, “Tətəmi tatol tifos mətəpəh rəhan pətan kəni matit mīn in pīsīn kəti, in tatol təfagə tərāh e rəhan əhruahru pətan.

12 Kəni təhmen mīn əmə, nəmə pətan kəti tətəpəh rəhan iərman kəni matitəu=pən in pīsīn kəti, in mīn tatol təfagə tərāh e rəhan əhruahru iərman.”

Iesu təməfaki o kəlkələh mīn

(Mat 19:13-15; Luk 18:15-17)

13 Kəni nətəmimi nəuvein kəmotəmki kəlkələh mīn məhuva o Iesu məmə otələhu=pən nəhlmīn e lah məfən nəuvīriən rəha Uhgín kəm lah. Mətəu rəhan mīn nətəmimi kəmutəniəhu ilah.

14 Mətəu nian Iesu təmeruh, kəni niəməha tol, mətəhi ilah məmə, “Pəh kəlkələh mīn okəhuva ohniəu. Sotəniəhuiən kəlkələh mīn u, mətəu-inu nətəmimi mīn u nīkilah təhmen əmə e nīki kəlkələh mīn, ilah u Uhgín tətərmənīg e lah. 15 İatəni pəhriən kəm təmah məmə, nəmə iətəmi kəti təsəlkeikeiən məmə oteiuaiu məhmen e kəlkələh mīn u kəti mupəh Uhgín tərənīg lan, ko in təsətīg əhgəliən Nərmənīgīən Rəha Uhgín.” 16 Kəni mos kəlkələh mīn e nəhlmīn, kəni mələhu=pən nəhlmīn e lah məmə, “Pəh Uhgín otəfinə rəhan nəuvīriən kəm təmah.”

Suah kəti rəhan nauə tepət

(Mat 19:16-22; Luk 18:18-23)

17 Nian Iesu tīnətəliuək matuvən, kəni suah kəti təmaiu muva mīsīn=pən nəulīn ohni məmə, “İəgətun təuvir, oiəkəkeiki mol nak u məmə iəkös nəmiəgəhiən itulīn?”

¹⁸ Mætəu Iesu təni məmə, “?Təhro nətəni məmə iəu iətəmi təuvir? Uhgīn pīsīn əmə u in təuvir, iətəmi kəti mīn tikə məmə in təuvir. ¹⁹ Ik nīnəhrun rəkis lou mīn rəha Mosis məmə onəsohamuiən iətəmi, məsakləhiən, məseiuiən, məsakləhiən e pətan, onəkəkeikei mīsiai rəham tatə mīne məmə.”

²⁰ Mætəu suah u təni məmə, “Iəgətun, lou mīn u, iatol rəfin ilah nian iəmatəkəku mətəuarus=pa u rəueiu mīne.”

²¹ Kəni Iesu təməsəl=pən əhruahru meh suah u molkeikei pik, kəni məni məmə, “Nati kəti mīn əmə əha ikīn onəkol. Uvən mol nətəmimi kotos nəhmti rəham nautə rəfin agin, kəni məfən məni lan kəm nanrah mīn, kəni ik onəkos nəuviriən tepət əpəha e negəu e neai. Kəni muva, muərisig lak, mol məmə rəhak iətəmimi.”

²² Kəni nian suah u təmətəu nəghatiən u, kəni nəhmtin təməpəou, kəni nīkin təməpəou pik ohni, matuvən mətəu-inu rəhan nautə tepət.

*Tiəkis o iətəmi rəhan
nautə tepət məmə otuvən
ima Uhgīn*

(Mat 19:23-30; Luk 18:24-30)

²³ Kəni Iesu təməsəl=pən meruh nətəmi mīn əha ikīn, kəni məni=pən kəm rəhan mīn nətəmimi məmə, “!Nəman! Tiəkis pəhriən o nətəm rəhalah nautə tepət məmə okəhuvən motatig ahgəl e Narməniğiən Rəha Uhgīn.”

²⁴ Kəni rəhan mīn nətəmimi kəmotauit pik o nəghatiən rəhan, mətəu Iesu təməni mīn məmə, “Nənətik mīn, tiəkis pəhriən məmə iətəmi kəti otuvən matig ahgəl e Narməniğiən Rəha Uhgīn. ²⁵ Tiəkis o kaməl* asoli məmə otuvən=pən e nīpəg nitil, mətəu tiəkis pik agin o iətəm rəhan nautə tepət məmə otuvən matig ahgəl e Narməniğiən Rəha Uhgīn.”

²⁶ Kəni rəhan mīn nətəmimi kəmotauit pik ohni motəni məmə, “?Ei, mətəu pəh təhrun nosiən nəmiəgəhiən itulin?”†

²⁷ Kəni Iesu təməsəl=pən meruh ilah, kəni məni məmə, “Nak u, ko iətəmimi təsolien. Mətəu Uhgīn, in təhrun nolien natimnati rəfin.”

²⁸ Mətəu Pitə təni məmə, “Itimah iəmotəpəh rəfin rəhatimah natimnati məmə oiəkohuərisig lam.”

²⁹ Mətəu Iesu təni məmə, “Iətəni pəhriən, iətəmimi iətəm otəpəh rəhan nimə, uə pian mīn, uə kakə mīn, uə mamə, uə tatə, uə kəlkələh mīn, uə rəhan niftəni ohniəu mīne Nənušiən Təuvir, ³⁰ e nəmiəgəhiən rəha nəhue niftəni u, in otos nitailah uan-hanrit, inu nimə mīn, mīne pian mīn, mīne kakə mīn, mīne mamə mīn, mīne kəlkələh mīn, mīne niftəni mīn – kəni in otos mīn nərahien mīn iətəm nətəmimi okotol kəm in. Kəni e nəmiəgəhiən vi iətəm otəpanuva, in otos nəmiəgəhiən itulin. ³¹ Mətəu nətəmimi tepət u kautaupən u rəueiu, okəpanəhuərisig, kəni nətəmi u kautəhuərisig u rəueiu okəpanotaupən.”

*Iesu təməni mīn məmə otəpanimis
(Mat 20:17-19; Luk 18:31-34)*

³² Kəni Iesu mīne kəmotaliuək e suaru mətəri=pən əpəha Jerusiləm, kəni Iesu təmətaupən e rəhan mīn nətəmimi, əmeiko narmilah təmiuvig pik ohni, kəni nətəmi kəmutəhuərisig e lah kəmotəgin. Kəni Iesu tit rəkis rəhan mīn nətəmi tueləf məhuvən, kəni mətəni=pən nati nak iətəm okəpanol lan, ³³ məni məmə, “Otətəlig vivi-to lak. Rəueiu kīnautəri mīnautəhuvən əpəha Jerusiləm, kəni okegəhan=pən lak iəu Nəti Iətəmimi e nəhmi pris asoli mīn mīne nəgətun mīn rəha Lou. Kəni okotəni məmə oiəkimis, kəni

10:19 Eks 20:12-17; Dut 5:16-20 * **10:25** Kaməl in nati miəgəh kəti iətəm in iahgin tapirəkis hos mīne kau. Afīn-to e tiksənəri. † **10:26** Narmilah təmiuvig pik, mətəu-inu nīkilah təhti məmə ilah u nətəm rəhalah nautə tepət, konu Uhgīn tolkeikei pik agin ilah, mətəu-inu in tətəsiru e lah e nautə rəhalah. **10:31** Mat 20:16; Luk 13:30

okotəhlman=pən lak e nəhlm̄i Nanihluə m̄in. ³⁴ Kəni okotəuvsan lak, kəni motagəh iəu, motalis iəu, kəni motohamu iəu. Mətəu e nian tatol kisil lan u, iəpanəmiəgəh m̄in.”

Jemis mine Jon kəmuətapuəh məmə Iesu otol nati kəti kəm lau

(Mat 20:20-23)

³⁵ Kəni Jemis mine Jon, nəti Səpəti mil, kəmiəuva o Iesu, kəni muəni=pən ohni məmə, “Iəgətun, iəkuolkeikei nati kəti məmə onəkol kəm timlau.”

³⁶ Kəni Iesu təni məmə, “?Nəkuolkeikei nak məmə iəkol kəm təlau?”

³⁷ Mətəu kuəmā, “O nian nəkuva məmə onəkarməniḡ e nəhagəhagiən rəha nəsanəniən rəham, kəni iəkuolkeikei məmə onəkegəhan e timlau kəti təharəḡ e nəhlməm maru kəni kəti təharəḡ e nəhlməm məuil, ikin mil ko ima nəsanəniən mine nisaiəiən ikin.”

³⁸ Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmā, “Itəlau nəkuəruru nati nətuəni. ?Təhro? ?Itəlau, nikitəlau təhti məmə nəkuəhmen o nəmnimiən e kap rəha nahməiən iəu oiəkəmnim lan? ?Kəni muəhmen m̄in məmā okol bəptais e təlau e nahməiən məmā inu okol lak?”

³⁹ Kəni kuəmā, “!Əuəh, iəkuəhmen lan!” Mətəu Iesu təni məmā, “Pəhriən, onəkuəkeikei nəmnimiən e kap iəu iəkəmnim lan. Kəni okol bəptais e təlau e bəptais iətəm okol bəptais lak lan. ⁴⁰ Mətəu o nəharəḡiən e nəhlmək maru mine məuil, səniəmā rəhak məmā iəkəni. Ikin mil əha, ilau rəha nətəmimi u iətəm Uhḡin təmol əpenə-penə o lah.”

Iətəmi iətəm otepət e nətəmimi

(Mat 20:24-28)

⁴¹ Uərisig lan, rəhan nətəmi ten kəmotətəu nəghatiən u, kəni niəməha təmol ilah o Jemis mine Jon. ⁴² Kəni Iesu təmauḡin e rəhan m̄in nətəmimi kəhuva, kəni təni=pən kəm lah məmā, “Itəmah nəkotəhrun məmā nətəmimi m̄in u kotəni məmā okotepət e Nanihluə m̄in, kautəfəri aru ilah, kəni nətəmi asoli rəhalah kautol nalkutiən asoli kəm rəhalah m̄in nətəmimi.

⁴³ “Mətəu itəmah onəsotoliən lanəha. Nəmā itəmah kəti tolkeikei məmā in otepət e təmah, in otəkeikei muva məmā in ioluək əmə kəti rəhatəmah. ⁴⁴ Kəni nəmə itəmah kəti tolkeikei məmā in otitəmah, kəni in otəkeikei muva məmā in iol əhruiən kəti rəhatəmah. ⁴⁵ Kəni iəu m̄in, Nəti Iətəmimi, iəməsuvaḡiən məmā nətəmimi okotol uək kəm iəu, mətəu iəmuva məmā iəkol uək kəm nətəmimi kəni məfən rəhak nəmiəḡəhiən məmā iək̄it̄is ilah e rəhalah nolien tərah m̄in.”

Iesu təmol vivi nəhmti Patimiəs

(Mat 20:29-34; Luk 18:35-43)

⁴⁶ Kəni Iesu mine rəhan m̄in nətəmimi, kəməhuva əpəha Jeriko. Kəni nian kinohiet mautəhuvən, kəni nətəmimi tepət kəməhuərisig e lah. Kəni suah kəti nəhmtin tərah, tətəharəḡ e n̄ikali suaru, nərḡin u Patimiəs nəti Timiəs. Nian rəfin tətəasiə e məni o nətəmimi. ⁴⁷ Nian təmətəu məmā Iesu iətəm Nəsərit tətaliuək e suaru mətuva, kəni təmagət əfəməh məmā, “!Əui, Iesu Mipi Tefit, asəkəhruiən iəu masiru lak!”

⁴⁸ Kəni nətəmimi nəuvein kotearəḡ lan motəni məmā, “!Ei, sagətiən!” motəni pau mətəu in təməha magət əfəməh pik m̄in məmā, “!Mipi Tefit, asəkəhruiən iəu masiru lak!”

⁴⁹ Kəni Iesu təhtul kəni məni məmā, “Otauḡin-pən-to e suah u məmā tuva.” Kəni motəni=pən kəm in məmā, “Ei, aḡiən, məhtul, mətəu-inu Iesu tətəuḡin lam.”

⁵⁰ Kəni suah u təməraki e rəhan kot, miuvig-pəri məhtul muvən o Iesu. ⁵¹ Kəni Iesu tətəpuəh ohni məmā, “?Nəkolkeikei nak?” Mətəu təni məmā, “Iəgətun, iəkolkeikei məmā nəkol vivi nəhmtək pəh iəkeh nati.”

⁵² Kəni Iesu təni məmā, “Atuvən. Rəham nəhatətəiən tinol vivi ik.” Kəni rəueiu aḡin m̄in nəhmtin təməuvir, tinateh nati. Kəni minatitəu=pən Iesu məutan.

11

Iesu tãmasuə e togki mätuvən Jerusiləm

(Mat 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

¹ Kãməhuvən iuəkir o Jerusiləm, iuəkir o lahuənu mil u Petfas mine Petəni, mautəhuvən əpəha e Nıtəuət Rəha Nigi U Olif, kəni Iesu tãmahli=pən rəhan keiu iətəmimi mil kuaupən.

² Təməni=pən nəghatiən u kəm lau məmə, “Onəkian əpəha e lahuənu əha kəutəsəl=pən ikin. O nian nəkian əha ikin, kəni ko mueruh mın nətı togki kəti kəsasuə əhanəhiən lan kəmohrain. Kəni nəkiatis muasig miəuva. ³ Kəni nəmə iətəmi kəti tətəni məmə, “? Onəkuəhro e nətı togki?” kəni nəkuəmə, ‘Iərmənig tolkeikei, kəni otəpanahli=pa mın tuva uəhai əmə.’ ”

⁴ İlau kəmian kəni mueruh nətı togki u kəmohrain e nıkalı suaru əpah iuəkir o namtılıhuə e nimə, kəni kiatis. ⁵ Mətəu nətəmimi nəuvein kəməutəhtul əha ikin kəni motətapuəh o lau məmə, “!Ei! !Nətiatis nətı togki u o nak?”

⁶ Kəni kəmuəni=pən nəghatiən rəha Iesu kəm lah, kəni kəmotegəhan=pən e nətı togki kəm lau. ⁷ Kəni kəmuasig togki mian o Iesu, kəni muəpeg rəhalau kot muəhtərain nəhue togki u lan, kəni Iesu tãmasuə lan.* ⁸ Kəni nətəmimi tepət kəmotepin rəhalah kot əpah e suaru, kəni nəuvein kəmotaiu məhuvən əpəha e nıkinati motətəi nımənati motəmki məhuva motepin əpah e suaru.† ⁹ Nətəm kəutaupən mine nətəm kəutəhuərisig kəmotagət əfəməh məmə,

“!Hosanə,‡ əni-vivi Uhgın!

!Iərmənig Uhgın tətətig ilau iətəmimi u iətəm tətuvə e nərgın!

¹⁰ !Pəh Uhgın otəfən rəhan nəuviriən kəm suah u tətuvə məmə iərmənig təhmen e Tefit u tipitimah aupən!

!Hosanə o Uhgın əpəha ilis e negəu e neai!”

¹¹ Kəni Iesu təmuven əpəha Jerusiləm e Nimə Rəha Uhgın meruh rəfin natimnati mıtəlau. Mətəu mıtigar tınalelin rəkis, kəni tiet ilah rəhan mın tueləf nətəmimi mautəhuvən mın Petəni.

Nigi kəti fik iətəm nəuan tikə

(Mat 21:18-19)

¹² Kəni kəməni pa lauig lan, kohiet mın Petəni mınautəhuvən Jerusiləm, kəni nəumis tinus Iesu. ¹³ Kəni təsəl=pən e nigı kəti fik tətəhtul əpəha isəu nəuvetin nımalin tepət. Tuvən məmə otəhli nəuan kəti, mətəu nəuan tikə, nımalin əmə, mətəu-inu səniəmə nian rəha nigı fik tətəuə lan. ¹⁴ Kəni Iesu təməni=pən kəm nigı fik əha məmə, “Pəh nətəmimi kəsotun mınian nəuam e nu mın rəfin.” Kəni rəhan mın nətəmimi kəmotətəu rəhan nəghatiən əha təməni.§

Iesu tãmahli pətigəm nətəmimi e Nimə Rəha Uhgın

(Mat 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹⁵ Kəni kəməhuvən mohiet=pən əpəha Jerusiləm, kəni Iesu tuvən əpəha imə e Nimə Rəha Uhgın məhgi pətigəm nətəmimi kəutol makit, kəni məhuvihin tepıl rəha nətəm kəutol senis e mənı, mine stul rəha nətəmi kəutol səlim e mak mın.* ¹⁶ Kəni məhtul pəsıg e nətəmimi məmə okəsotəmkiən rəhalah natimnati məhuvən əpəha e Nimə ikin

* **11:7** Togki in nati miəgəh kəti təhmen e əhos əkəku. İətəmi rəha nəluəgıniən otasuə e əhos kəti, mətəu iətəmi rəhan nətəligiən ləhtəni otasuə e togki. Nian Iesu tãmasuə e togki, tətəgətun məmə in tətuvə e nəməlinuian təhmen e Kig iətəm rəhan nətəligiən ləhtəni. Sek 9:9 tətəni məmə nian Məsaiə otuva Jerusiləm, in otasuə e nətı togki kəti. † **11:8** Kəmotol lanəha tətəgətun=pən məmə kəutəfən nisaiə. ‡ **11:9** Aupən nipəti nəghatiən u “Hosanə” təni məmə, “osmiəgəh.”

Kəni mətəu uərisig lanko, nipətin tinuva mın, “əni-vivi.” **11:9** Sam 118:25-26 **11:13** Luk 13:6 § **11:14** E Oltestimin mine Niutestimin, nigı fik tətəgətun nətəm İsrəl. * **11:15** Afın-to e tiksınəri “Nimə Rəha Uhgın” o nəhruniən natimnati nian Iesu təmuven məhgi pətigəm nətəmimi e Nimə Rəha Uhgın. **11:15** Sek 14:21; Jer 26:1-15; Hos 9:15-16; Mal 3:1-5

Rəha Uhgın. ¹⁷ Kəni təməgətun ilah məmə, “Kəmətəi=pən e Nauəuə Rəha Uhgın məmə Uhgın təni məmə, ‘Rəhak nimə, in nimə rəha nəfakiən məmə nətəmimi e nitəni mın rəfin okotəfaki=pa ikin kəm iəu.’ Mətəu itəmah nəmotol məmə in ‘nimə rəha iakləh mın.’ ”

¹⁸ Kəni pris asoli mın mine nəgətun mın rəha Lou kəmotətəu rəhan nəghatiən. Kəni kinotəgin e Iesu mətəu-inu nian nımənin nətəmimi kəmotətəu rəhan nəgətunian, narmilah tiuvig pik ohni. Kəni pris asoli mın mine nəgətun mın rəha Lou kinotətəuəuin məutəsal e suaru kəti məmə okotohamu in. ¹⁹ Kəni nian tinəhnaiuv, Iesu mine rəhan mın nətəmimi kohiet Jerusiləm minautəhuvən.

*Nīgi fik təmimis mətagətun nəhatətəian rəha nətəmimi
(Mat 21:20-22)*

²⁰ Kəni kəməni lauig lan, kəməhuva mın e suaru motafu nīgi fik əha tinaukei rəkis muvən mətəuarus əpəha e nəukətin. ²¹ Kəni Pitə nikin tinəhti nəghatiən rəha Iesu e nīgi əha, kəni təni=pən kəm in məmə, “!İəgətun, afu-to nīgi fik əpələ nəməni rah, kəni tinaukei rəkis!”

²² Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Otəhatətə əmə e Uhgın. ²³ İətəni pəhriən kəm təmah məmə nəmə iətəmi kəti tətəhatətə pəhriən e Uhgın, kəni otəni=pən kəm nitəuət əpəha məmə, ‘Uvən, miuvig pətigəm əpəha ləuantəhi mamnim,’ kəni nəmə təsəniən e nikin keiu, məhatətə əmə e Uhgın, kəni nati u otol nıpəhriənian. ²⁴ Kəni o nati u inu, iəkəni kəm təmah məmə, nəmə nəkotəfaki o nati kəti kəni motəhatətə məmə onəkotos pəhriən, kəni onəpanotos rəfin nati u nəmotəfaki ohni.

²⁵ “!E nian nəkotəhtul məutəfaki, mətəu nikitəmah nəuətin əha ikin tərəh mətəu-inu iətəmi kəti təmol nati kəti təsəhmenian e təmah, kəni otalu e rəhan noliən tərəh məsotalpiniən nitai təfagə tərəh rəhan. Otol lanəha pəh Uhgın əpəha e negəu e neai in otalu kəni mafəl rəhatəmah təfagə tərəh mın.”†

*?Pəh təmegəhan e Iesu məmə otol natimnati mın əha?
(Mat 21:23-27; Luk 20:1-8)*

²⁷ Kəni Iesu mine rəhan tueləf nətəmimi kəmohtəlig=pa mın əpah Jerusiləm. Kəni Iesu taliuək mətan əpəha e Nimə Rəha Uhgın, kəni pris asoli nəuvein, mine nəgətun mın rəha Lou, mine nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəməhuva ohni. ²⁸ Kəni kəutətapuəh məmə, “?Əni-to kəm timah məmə pəh təmegəhan lam natol natimnati mın əha? ?Kəni pəh təmegəhan e nepətiən əha, Uhgın uə iətəmimi əmə?”

²⁹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Oiakətapuəh-pinə-to nəghatiən kəti kəm təmah, kəni nəmə nəkotuhalpın ko, kəni iəkəni=pinə məmə pəh təmegəhan e nepətiən u məmə iəkol natimnati mın əha. ³⁰ ?Otəni-to məmə pəh təməni məmə Jon otol bəptais e nətəmimi? ?Uhgın, uə iətəmimi əmə kəti?”

³¹ Kəni əmeiko kinotəni-əni kəm lah mın məmə, “?Ei, okotəni məmə nak? Nəmə okotəni məmə Uhgın əha rəueiu, kəni otəni mın məmə, kəni təhro kəməsotəhatətəian e Jon. ³² Mətəu, ko kəsotəniən məmə iətəmimi əmə kəti.” Kəmotəni lanəha mətəu-inu ilah kəmotəgin e nətəmimi iətəm kinotəni rəkis nıpəhriənian e Jon məmə in iəni kəti rəha Uhgın. ³³ Kəni kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, “İtimah iəkotəruru.” Mətəu Iesu təni məmə, “Kəni iəu mın, ko iəsəni pətigəmiən kəm təmah məmə pəh təmegəhan e nepətiən məmə iəkol natimnati mın əha.”

11:17 Aes 56:7 **11:17** Jer 7:11 **11:18** Mak 14:1 **11:23** Mat 17:20 **11:24** Mat 7:7 † **11:25** E kopi əuas mın nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətəi e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pisin kəti mın əha ikin iətəm tatilpın nəghatiən u mətəni məmə, “26 Mətəu nəmə itəmah nəsotaluiən, motaskəlim iəkis e nikitəmah noliən tərəh mın rəha nətəmimi iətəm kautol e təmah, motalpın, kəni ko rəhatəmah Tatə Uhgın əpəha e negəu e neai otəsaluiən kəni malpın noliən tərəh mın rəhatəmah.” **11:25** Mat 6:14-15

12

Nəghatiən əuhlin e nətəmimi kəutasum o nəua krep (Mat 21:33-46; Luk 20:9-19)

¹ Kəni İesu təməni nəghatiən əuhlin kəti kəm lah məmə, “Suah kəti təmasum e nəua krep, u niləuis katol wain e nəuan. Kəni mol kəlkəl e kəpiel tuvən mitalau lan, kəni mol ikin kəti o noliən nime i naliuək-aliuəkian e nəua krep məmə nəhuin otaiu kəni kol wain lan. Kəni mol nimə kəti iətəm in ilis məmə iətəmi otəri lan mətəsal vivi o nasumiən o nati miəgəh min mine nətəmimi. Kəni təmegəhan=pən e nasumiən kəm nətəmimi məmə okotasum lan, kəni məuəri nəua krep, nəuətən rəhan, nəuətən rəhalah. Kəni miet muvən e naliuəkian iki pişin kəti.*†

² “Matuvən, matuvən, kəni nian niləuis u krep təmol nəuan kəni minimarəg, iətəmi asoli təmahli=pən rəhan kəti ioluək məmə in otuvən meh nətəm kautol uək e rəhan nasumiən məmə okotəhli nəua krep, kəni motəuəri motəfən rəha iətəmi asoli nəuvein.

³ Mətəu nətəmimi min əha kəmotəhtul motəhti ioluək əha, kəni motahli=pən titəlig məsotəfəniən nəua krep nəuvein mine kəm in.

⁴ “Kəni iətəmi asoli u tahli=pən min rəhan kəti ioluək tuvən, kəni kotoh rəhn-kapə motol aulis in. ⁵ Kəni tahli=pən min rəhan kəti ioluək tuvən, kəni kotohamu timis. İlah tepət kəməhuvən, kəni nətəmimi min u kotohaein nəuvein, kəni motohamu nəuvein.

⁶ “Kəni kətiəh əmə əha ikin ilau min kətuatig, inu nətin keikei. Naunun, təmahli=pən nətin, kəni nikin təhti məmə, ‘İlah okotəkeikei motisiai nətik.’ ⁷ Mətəu təmuvən kəni nətəmimi min u kotəni məmə, ‘İnu nəti iətəmi asoli iətəm otarmənig e nasumiən nian rəhan tatə otimis. !Pəh kəhuvən motohamu min, kəni motarmənig e nasumiən rəhan!’

⁸ Kəni kəmotaskəlim motohamu, kəni motələs nipətin məhuvən motəraki=pən lan əpəha ihluə e nasumiən.”

⁹ Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, “?İətəmi asoli u otol nak? Otuvən mohamu ilah kəni məfən min nasumiən u kəm nətəpişin min nəuvein.”

¹⁰⁻¹¹ Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Nəmotafin e Nauəuə Rəha Uhgın u, uə kəpə? Tətəni məmə,

‘Kəpiel u iətəm nətəmimi rəha nuvləkinian nimə kəsotolkeikeian motəpəh, in tinuva kəpiel keikei o noliən nimə.

İərmənig təmol nati u,

kəni in nati təuvir ağın e nəhmtitah.’ ”

¹² Kəni nətəmimi asoli kətolkeikei məmə okotaskəlim İesu motləfən e kaləpus, mətəu-inu tətəghati rah e lah e nəghatiən əuhlin u. Mətəu kinotəgın e nımənin nətəmimi kəni motəpəh, motəgim.‡

?Təhruahru o nətəuiən takis kəm Sisə, uə kəpə? (Mat 22:15-22; Luk 20:20-26)

¹³ Farəsi min nəuvein mine nətəmimi nəuvein e pati rəha Kig Herot Antipas, rəhalah min nətəmi asoli kəmotahli=pən ilah məmə okəhuva moteiuə e İesu pəh təmei aru e rəhan nəghatiən. ¹⁴ Kəməhuva ohni kəni motəni=pən kəm in məmə, “İəgətun, iəkotəhrun məmə ik iətəmi əhruahru. Noliən rəham o nətəmimi təhmen əhmen əmə o nətəmi asoli mine nətəmimi əpnəpın min rəfin əmə. Mətəni nıpəhriənian mətəgətun nətəmimi e suaru rəha Uhgın. ?Əni-to məmə təhruahru məmə iəkotətəou=pən takis kəm Kig Sisə, kəpmən asoli rəha nətəm Rom, uə kəpə? ?Oikotəkeikei motətəou=pən, uə kəpə?”

* **12:1** E Oltestimin, nasumiən rəha krep in tatol nəmtətiən rəha İsel. † **12:1** Afin-to e tiksınəri “nasumiən rəha krep.” **12:1** Aes 5:1-2 **12:8** Hip 13:12 **12:10-11** Sam 118:22 ‡ **12:12** E nəghatiən əuhlin u, iətəmi rəha nasumiən tətəgətun=pən Uhgın. Kəni nətəmimi nətəm kəutasum tətəgətun=pən nətəmi asoli rəha İsel. Kəni noluək min kəutəgətun=pən iəni min rəha Uhgın. Kəni nətin tətəgətun=pən İesu məmə otəmanimis. Kəni nalpiniən tətəgətun=pən nalpiniən iətəm otəpanuva o nətəmi asoli rəha İsel. **12:13** Luk 11:53-54

¹⁵ Mətəu Iesu tinəhrun əmə məmə kəutəni əmə e nohlilah mətəu nikilah tol pisin, kəni məni məmə, “?Təhro nəkotəni məmə onəkotol məmə iəkəmei e rəhak nəghatiən? Otos-to məni kəti məhuva-to pəh iəkeh.”

¹⁶ Kəni kəmos kəti məhuva, kəni təmətapuəh o lah məmə, “?Narmi pəh u, kəni nərgi pəh u e məni u?” Mətəu kotəni məmə, “Sisə, iətəmi asoli rəha Rom.”

¹⁷ Kəni Iesu təni məmə, “Natimnati rəha Sisə, okəfən kəm Sisə. Mətəu natimnati rəha Uhgın okəfən kəm Uhgın.”[§] Kəni narmilah təmiuvig mətəu-inu təmuhalpın vivi rəhalah nəghatiən.

*?Təhro iətəmi timis
kəni məmiəgəh mın?*

(Mat 22:23-33; Luk 20:27-40)

¹⁸ Kəni Satusi mın nəuvein kəməhuva o Iesu. E rəhalah nətəligiən, nətəmi kəmoħmis məsotəmiəgəh mınıən. Kəməutalkut o nolıən məmə rəhalah nətəligiən in təhruahru, kəni tol lanəha, kəmotəni kəm Iesu məmə, ¹⁹ “İəgətun, Mosis təmətei rəkis lou kəti u təni məmə, ‘Nəmə iərman kəti otimis, kəni məpəh rəhan pətan, kəni məsuələsiən nətilau kəti mine, kəni pian otəkeikei mit pətalimis əha, məmə okuələs nətilau kəti ko, kəni suakəku u otos nimeı rəhan tatə asoli əpəha tinimis rəkis.’

²⁰ “Kəni nəman ilah səpın, u rəhalah tatə kətiəh. Kəni iətəm tepət e lah təmaupən mit pətan kəti, kəni məsuələsiən nətilau kəti, kəni mımis. ²¹ Kəni iətəm təmuərisig tit pətalimis u, kəni məsuələsiən nətilau kəti mine, kəni timis mın. Kəni pialau iətəm tatuərisig e lau tol əmə nati kətiəh. ²² Mətuvən, matuvən kəni nətəmi mın u səpın ilah pialah mın kəmotit pətan u kəni ilah rəfin moħmis, kəni məsotələsiən nətilah kəti mine. Kəni pətan əpəha təmimis mın. ²³ ?Kəni o nian nətəmi okotəmiəgəh mın e rəhalah nımisiən, kəni pətan əha rəha pəh, u ilah rəfin səpın kəmotit?”

²⁴ Mətəu Iesu təni məmə, “İtəmah nəmotəmkarəpən. ?Nəkotəhrun məmə onak? Mətəu-inu itəmah nəkotəruru Nauəuə Rəha Uhgın, kəni məutəruru mın nəsanəniən rəha Uhgın. ²⁵ Nian nətəmi nətəm kəmoħmis okotəmiəgəh mın, ilah okotəhmen e nagelo mın əpəha e neai, kəni məsotit mınıən pətan, mine məsotohtəu=pən mınıən iərman. ²⁶ Kəni oiəkəgətun itəmah e iətəm tətəmiəgəh mın e rəhan nımisiən. Kəni nəmə təhro itəmah nəsotafin əhanəhiən nəghatiən əha kəmətei=pən e nauəuə rəha Mosis, tətəni nanusiən rəha Mosis nian nigı kəti nigəm təmatus. Kəni e nian əha, Epraham, mine Aisək, mine Jekəp kinoħmis rəkis nuvəh. Kəni Uhgın təməni=pən kəm Mosis məmə, ‘Rəueiu əha, iəu Uhgın rəha Epraham, mine Uhgın rəha Aisək, mine Uhgın rəha Jekəp.’ ²⁷ Tol lanəha, kəmləmiəgəh e narmilahal, nati əpnəpın kəmlimis e nıpətılahal. Kəni tol pəhriən lanu mətəu-inu Uhgın, in Uhgın rəha nətəm kəutəmiəgəh, səniəmə rəha nətəm kəmoħmis agın. İtəmah nəmotəmkarəpən pəhriən.”

?Lou nak in tepət e lou mın?

(Mat 22:34-40; Luk 10:25-28)

²⁸ Kəni iəgətun kəti rəha Lou təmətəharəg mətətəu ilah kəutəghati, kəni Iesu tətuhalpın vivi nəghatiən rəha Satusi mın. Kəni tuva o Iesu mətətapuəh ohni məmə, “?Lou əhro pəhruvən u in ilis agın kəni in məuvır məmə okotohtəu=pən?”

²⁹ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Lou u in ilis agın u okotohtəu=pən təni məmə, ‘!Otətəlig vivi-to itəmah nətəm Isrel! Uhgın u in rəhatah İərməniğ, in əmə in Uhgın. ³⁰ Onəkolkeikei Uhgın u rəham İərməniğ e nikim rəfin, mine nəmiəgəhiən rəfin rəham, mine nətəligiən rəfin rəham, mine nəsanəniən rəfin rəham.’ ³¹ Kəni lou iətəm tatuərisig

[§] 12:17 Nətəligiən rəha nətəmi məmə məni rəfin rəha Rom, in rəha iətəmi asoli rəha Rom. Kəni nətəligiən rəhatah məmə nəmiəgəhiən rəhatah mine natimnati rəfin rəhatah, ilah rəha Uhgın. 12:17 Rom 13:7 12:18 Uək 23:8 12:19 Dut 25:5 12:26 Eks 3:2,6 12:28 Luk 10:25-28 12:30 Dut 6:4-5

lan tæni mæmæ, 'Onækolkeikei ik min næuvein tæhmen=pæn æmæ mæmæ natolkeikei aru ik.' Lou kæti tikæ min tapirækis lou mil æha."

³² Kæni iægætun æha ræha Lou tæni mæmæ, "Iægætun, ræham næghatiæn tæhruahru. Næmæni pæhriæn mæmæ Iærmænig æmæ in Uhgîn. Uhgîn kæti min tikæ. ³³ Kæni okotolkeikei Uhgîn e nikitah ræfin, mine nætæligiæn ræfin ræhatah, mine næsanæniæn ræfin ræhatah, kæni motolkeikei kitah min næuvein mæmæ kotolkeikei aru kitah min. Tæuvîr pik mæmæ okotohtæu=pæn lou mil æha tapirækis nuvan æhtuviæn nati miægæh mine sakrifais min ræfin iætæm Lou tæni."

³⁴ Kæni Iesu tæmeh mæmæ ræhan næghatiæn teinatig pik, kæni tæni=pæn ohni mæmæ, "Ik ninuva iuækir o Narmænigiæn Ræha Uhgîn." Kæni uærisig lan, ilah ræfin kinotægin e nætæpuæh minian næghatiæn ohni.

*Mæsaiæ sæniæmæ mipi Tefit æmæ,
mætæu ræhan min iætæmi asoli
(Mat 22:41-46; Luk 20:41-44)*

³⁵ Nian Iesu tæmætægætun nætæmimi æpæha e Nimæ Ræha Uhgîn, kæni mætætapuæh o næghatiæn kæti o lah mæmæ, "?Tæhro iægætun min ræha Lou kotæni mæmæ Mæsaiæ u in mipi Kig Tefit? ³⁶ Narmîn Ræha Uhgîn tæmæfæn neinatigiæn kæm Tefit mæmæ otæni mæmæ, 'Iærmænig Uhgîn tæmæni=pæn kæm ræhak Iærmænig mæmæ, Ðharæg u e ræhak maru, ikin ima næsanæniæn mine nisiaiæn, mætæuærus=pæn iæu iækælæs iahu ræham tikimîr min mælin=pæn ilah æpæha læhtæni e næhlkæm, mæmæ nætærmænig e lah.'

³⁷ Tefit aru tæmæni mæmæ Mæsaiæ in ræhan Iærmænig. ?Kæni næmæ mipi Tefit aru æmæ, kæni tæhro matol ræhan Iærmænig?"

Kæni nætæmimi min u kæmæutætælig e Iesu kæmotagiæn pik e ræhan næghatiæn.

*Nætæmimi okotætæu vivi ilah o nægætun min ræha Lou
(Mat 23:1-36; Luk 20:45-47)*

³⁸ Nian Iesu tæmætægætun ilah, kæni mæni mæmæ, "Itæmah onækotækeikei mæutætæu vivi itæmah kæni mæsotohtæu-pæniæn nolien min ræha nægætun min ræha Lou. Ilah kotolkeikei mæmæ okæhuvæn e napæn æfæmæh min ræha næfæriæn mæmæ nætæmimi okoteruh=pæn ilah lan. Kæni nikilah tætagiæn nian nætæmimi kæutæfæri næhlmi lah kæm lah e nisiaiæn æpæha e makit. ³⁹ Kæni æpæha imæ e nimæ ræha nuhapuminiæn, kotolkeikei mæmæ okotæharæg aupæn æpæha tæuvîr ikin. Kæni e nian ræha lafet, ilah kotolkeikei mæmæ okæhuvæn motæharæg aupæn ikin nisiaiæn ikin. ⁴⁰ Kæni motæklæh e nimæ min ræha pætælimis min, kæni moteiuæ æmæ mæutæfæki æfæmæh mæmæ okotol pæh nætæmimi kotisiai ilah, mætæu okæmanol nalpiniæn kæm lah tapirækis."

*Mæni ræha pætælimis
(Luk 21:1-4)*

⁴¹ Kæni Iesu tæmætæharæg æpæha e Nimæ Ræha Uhgîn iuækir o bokis kætæfæn mæni ikin, materuh nætæmimi tepæt kæutæraiki=pæn e mæni ræhalah. Kæni nætæmi ræhalah nautæ tepæt kæutæraiki=pæn e mæni asoli min. ⁴² Kæni pætælimis kæti ianrah tæmæfæn mæni ækæku keiu æmæ.* ⁴³ Kæni Iesu tæmauin e ræhan min nætæmimi kæhuva kæni mæni mæmæ, "Iætæni=pinæ kæm tæmah mæmæ pætælimis æha ianrah pæhriæn, mætæu tæmæraiki=pæn e mæni asoli tapirækis ræha nætæmimi min ræfin. ⁴⁴ Ilah kæmotæraiki=pæn e ræhalah mæni, mætæu tepæt min æpæha lahuænu. Mætæu pætælimis u iætæm in ianrah pæhriæn, in tæmæfæn ræfin mæni ræhan o nosiæn næhmti nigîn nauæniæn, kæni tikæ min æha ikin."

12:31 Lev 19:18 **12:33** 1Saml 15:22; Hos 6:6 **12:36** Sam 110:1 * **12:42** Mæni u tæhmen=pæn e tuenti vatu.
12:43 2Kor 8:12

13

*Iesu tēni mēmā
Nimā Rēha Uhgīn otāmei
(Mat 24:1-2; Luk 21:5-6)*

¹ Nian Iesu tēmatiet e Nimā Rēha Uhgīn, kēni rēhan kēti nētēmi tuelāf tēmāni=pēn ohni mēmā, “!Iēgētun, afu-to kēpiel asoli mīn mīne nimā mīn kotēuvīr!”*

² Kēni mētēu Iesu tēni mēmā, “Itēmāh nauteh natimnati mīn ēha, mētēu nian otētūva iētēm nimā mīn ēha, nētēmimi okotoharēg-rēg kēpiel mīn e lah. Ko kēpiel kēti tēsēmāhliēn e nimein.”

*Nahmāiēn asoli otūva
(Mat 24:3-14; Luk 21:7-19)*

³ Uērisig lan, Iesu tēmuvēn mētēharēg ēpēha e Nītēuēt Rēha Nigi U Olif ikin kēhrun neruhīēn Nimā Rēha Uhgīn e nītēni=pēn. Kēni Jemis, Jon, Pitē mīne Antīru kēmēhuva ohni ilah pīsīn ēmā. ⁴ Kēni kēmotētāpuēh ohni mēmā, “?Ēni-to mēmā natimnati mīn ēha okēhuva nēhgīn? ?Kēni nēmtētīēn ēhro u otol pēh iēkotēhrun mēmā tīnol nian ēhrūahru ēha rēueiu rēha natimnati mīn ēha?”

⁵ Kēni Iesu tēmāni=pēn kēm lah mēmā, “Onētētēu vivi itēmāh o nētēmimi, mēsotegēhanīēn mēmā koteiuē e tēmāh. ⁶ Kēni mētēu nētēmimi tepēt okēpanēhuva e nērgāk, kēti otēni mēmā in Mēsaiē, kēti otēni mēmā in, kēni moteiuē e nētēmimi tepēt.

⁷ “Kēni nēmā nēkotētēu mēmā nētēmimi nēuvein kētēmāu ēpēha iuākīr o tēmāh, kēni motētēu mīn nēuvein mīn ēpēha isēu kautoh ilah mīn, mētēu nēgēnmēpītēmāh otēsēginīēn. Natimnati mīn ēha okotaupēn mēhuva pēhriēn, mētēu sēniēmā naunūn nian ēha tīnētūva. ⁸ Nītēni asoli mīn okotēluagin, kēni kēntri mīn okotoh mīn ilah mīn, kēni nēmig asoli otēlauēl ikin mīn rēfin, kēni nēumis asoli otus nētēmimi; mētēu natimnati mīn ēha nētēuiniēn ēmā rēha nahmāiēn iētēm otēmanūva, kotēhmen ēmā e pētān iētēm tēmōl nērfīn, kēni mīnētēuvin mētētēu nahmāiēn mēmā otēsuvēhīēn temāk.

⁹ “Onētētēu vi itēmāh. Okēlēs itēmāh kan nēkotēhtul e nēhmti kaunsil, kēni okoh itēmāh ēpēha imē e nimā rēha nuhapūmīniēn mīn, kēni onēkotēhtul aupēn e kig mīn mētēu-inu rēhak mīn u nētēmimi itēmāh. Kēni onēkotēni pētīgēm iēu kēm lah. ¹⁰ Mētēu okaupēn kēni pētīgēm Nanusiēn Tēuvīr kēm nētēmimi ikin mīn rēfin ko, kēni naunūn nian tēmanūva.

¹¹ “Nēmā kēhuva motēlēs itēmāh kētan mēmā onēkotēhtul e kaunsil, kēni nikitēmāh tēsēhti pīkiēn mēmā onēkotēni nak. E nian ēhrūahru ēha, onēkotēni pētīgēm ēmā nēghatiēn u Uhgīn otēfinē kēm tēmāh, mētēu-inu nēghatiēn u onēkotēni, sēniēmā rēhatēmāh nēghatiēn, mētēu rēha Narmin Rēha Uhgīn otēfinē.

¹² “Nētēmimi okotegēhan=pēn e pialah ēhrūahru mīn kēm rēhalah tīkimīr mīn mēmā okotohamu ilah, kēni tatē mīn okotol mīn lanēha kēm nenētīlah ēhrūahru mīn, kēni kēlkēlēh mīn okotēhtul motol nolīēn ēhmen mīn ēmā kēm rēhalah tatē mīne mēmā mīn mēmā okotohamu ilah. ¹³ Nētēmimi rēfin okotēmāki e tēmāh o nērgāk. Mētēu iētēmi otēhtul ēskasik mētēuarus=pēn natimnati mīn ēha okotol naunūn, kēni Uhgīn otosmiēgēh.”

*Nahmāiēn asoli ēpēha Jerusilēm
(Mat 24:15-28; Luk 21:20-24)*

¹⁴ “Nian ēha, onēkotēruh ‘nati iētēm Uhgīn tētēmāki lan ēpēha e Nimā Rēha Uhgīn, kēni nati u tatol Nimā Rēha Uhgīn tēsāsīmīēn.’ (Iētēmi tētāfin nēghatiēn u, in otēkeikei mēsāl lan mēhrun nīpētīn.) Kēni e nian ēha, nētēm Jutiē okotēkeikei motaiu motāgīm=pēn e nītēuēt mīn. ¹⁵ Iētēmi tētēmeig ihluē e rēhan nimā ko tēsuvēn mīniēn e nīpēgnēua nimē

* **13:1** Inēha Nimā Rēha Uhgīn ikin, kēmōl nimā mīn e kēpiel asoli mīn. Nēuvein rēhalah nēfigēmīēn tēhmen e fote-faif-tausīn kilo. **13:2** Luk 19:44 **13:9** Mat 10:17-20 **13:11** Luk 12:11-12 **13:12** Mat 10:21 **13:13** Mat 10:22; Jon 15:21 **13:14** Dan 9:27; 11:31; 12:11

məmki rəhan natimnati. Otaiu əmə magim. ¹⁶ Nəmə iətəmi tətəsum, kəni ko təsuvəniən lahuənu o rəhan napən mos. Otaiu əmə magim.

¹⁷ “!Kəsi! Nahməiən asoli o nīpətan nətəm kəmotol nərfilah mine nīpətan kəutəfən nah kəm nəpəou min. E nian əha okotos pik nahməiən. ¹⁸ Otəfaki əsanən kəm Uhgın məmə natimnati min əha okəsəhuvaiən e nian rəha nətəpuiən, inəha nian rəha nīmətəgi asoli mine nuhuan mine, ¹⁹ mətəu-inu e nian əha, nahməiən asoli kəsəruh əhanəhiən kəti mine tol lanəha e nian Uhgın təmətəuəuin mol natimnati mətəuarus=pa u rəueiu mine. Kəni okəsəruh minian nahməiən asoli kəti tol min lanəha. ²⁰ Mətəu Uhgın təmətəi əkuəkır nian əha. Nəmə təməsətəi əkuəkırən, kəni ko iətəmi kəti təsəmiəgəhiən. In təmətəi əkuəkır rəkis nian əha o rəhan min nətəmimi nətəm tinitəpın rəkis ilah məmə rəhan min.

²¹ “E nian əha, nəmə iətəmi kəti otəni məmə, ‘!Afu-to Məsaiə əpəha!’ uə ‘!Afu-to in əpə!’ mətəu onəsotəhatətəiən lan. ²² Onəsotəhatətəiən lan mətəu-inu, Məsaiə eiuə nəuvein, mine iəni eiuə min, ilah okəhuva motol nəmətəiən min mine nati apispis min. Nəmə ilah kotəhrun noliən, okotalkut məmə okotiuvı rəkis nətəmimi min u nətəm Uhgın təmitəpın rəkis ilah. ²³ !O natimnati min əha, onəkotətəu! Mətəu iəmaupən rəkis məni pətigəm rəfin natimnati min əha kəm təmah.”

Nian rəha
Nəti İətəmimi otuva
(Mat 24:29-31; Luk 21:25-28)

²⁴ “Kəni e nian nahməiən asoli əha otikə,
‘kəni mıtigar otəpis,
kəni məuig otəsasiəiən,

²⁵ kəni məhau min e neai okotəmei
kəni natimnati asoli min ikin e neai okotəlauəl.’

²⁶ Kəni nətəmimi okotafu iəu Nəti İətəmimi oiəkuva e nəpuə e rəhak nəsanəniən mine nepətəiən əhagəhag asoli rəhak iətəm otasiəgəpın rəfin iəu.† ²⁷ Kəni e nian əha, iəkahlı=pən nagelo min rəhak kəhuvən motəmki nətəmi min u Uhgın təmitəpın ilah məhuva motoriarun əmə ilah kətiəh. Nagelo min okəhuvən e nətəni min rəfin ağın e nəhue niftəni məmə okotəmki ilah.

Kəruru nian iətəm
Nəti İətəmimi otuva lan
(Mat 24:32-36; Luk 21:29-33)

²⁸ “Nikitəmah otəkeikei mətəhti nigi u fik. Nian əhruahru iətəm nəhlmin min kinəutətəuəuin mauteviə, kəni nimalin min kinəutəpılıl, itəmah nəkotəhrun məmə nian əha inəha iətəm nəkotasum lan rəhatəmah. ²⁹ Kəni e noliən əhmen min əmə, nian nəkotəruh məmə natimnati min u kinəutəhuva, kəni nəkotəhrun əmə məmə otəsuvəhiən ağın iəkuva min.

³⁰ “İətəni pəhriən kəm təmah məmə nətəmimi nətəm kəutatig u rəueiu, ko kəsəhmis rəfiniən mətəuarus natimnati min əha okəhuva motol nīpəhriəniən lan.‡ ³¹ Neai mine niftəni okiakə, mətəu nəghatəiən min rəhak ko kəsəhkəiən. ³² İətəmi kəti təsəhruniən nian uə əuə əhruahru rəha natimnati min əha. Nagelo min əpəha e neai kotəruru, kəni iəu min Nəti İətəmimi iəkəruru. Mətəu Tatə Uhgın əmə in təhrun nian əhruahru əha.

İtəmah onəkotətəu vivi itəmah
(Mat 24:42-44)

³³ “Onəutətəu vivi itəmah məutair, mətəu-inu itəmah nəkotəruru nian əha rəhak oiəkuva lan məmə otuva nəhgın. ³⁴ Otəhmen e iətəmi asoli kəti tatuvən məmə otaliuək

13:15 Luk 17:31 **13:17** Luk 23:29 **13:19** Dan 12:1; Nəh 7:14 **13:22** Nəh 13:13 **13:25** Aes 13:10; 34:4; Joel 2:10 † **13:26** Afin-tu Dan 7:13 **13:26** Nəh 1:7 **13:27** Mat 13:41 ‡ **13:30** Woning u e japtə 13 kəməhuva pəhriən təhmen e nu fote nian İesu təmmis rəkis nian nətəm İsrəl kəmotəməu ilah nətəm Rom. Kəni Rom təmos rəhan soldia min tepət tepət məhuva motoh rəhalah kəntri. (Mətəu nətəm kəutəfaki, ilah kəmotəhrun woning rəha İesu e fes 14-16 kəni ilah kotəgim.) Mətəu nəghatəiən rəha İesu tətəghati min o Naunun Nian min u kəmanəhuva.

əpəha iki pišin kəti, kəni məlin rəhan mīn noluək məmə okəutatig o rəhan mīn natimnati, kəni məfən rəhalah mīn uək kətiəh kətiəh. Kəni məni=pən kəm iətəmi e namtiəluə məmə otətair.

³⁵ “Kəni itəmah onəutatig məutair məutəsəl mətəu-inu itəmah nəkotəruru nian iətəmi asoli rəha nimə u otuva lan. Kəruru məmə otuva ləhnaiuv, uə o lapin, uə o fətukai tinətəri, uə mitigar tinətəri. ³⁶ Kəruru, kəmə təhro otuva ueiuəhai əmə. !Təsəuviriən məmə nəkotapili nian in otuva! ³⁷ !Mətəu nəghatiən mīn u iətəm iətəni=pinə kəm təmah, iətəni mīn kəm nətəmimi mīn rəfin məmə okəutair məutəsəl!”

14

*Nətəmi asoli kəməutəsəl
e suaru o Iesu məmə okotoh
(Mat 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)*

¹ Nian keiu əmə əha ikin kəmanol lafet mil lan rəha Pasova mine Piret U Is Tikə Lan. Kəni pris asoli mīn, mine nəgətuən mīn rəha Lou kəməutəsəl e suaru o Iesu məmə okotələs oneuən motohamu. ² Kəni kotəni məmə okəsotoliən e nian rəha lafet mətəu-inu mətə nimənin nətəmimi okotorgəhu nəmə kotəhrun məmə kəmotol nati kəti tərəh kəm Iesu.

*Pətan kəti təməueiu
rəhn-kapə Iesu e səntə
(Mat 26:6-13; Jon 12:1-8)*

³ Kəni Iesu təmətatig əpəha Petəni ima Saimon u leprosi təmatol aupən. Nian təmətauən, kəni pətan kəti təmos səntə kəti təməri e pətəl u kəmol e kəpiel iətəm nəhmtin tiəkis, kətəni məmə alapastə. Səntə u, nəmiəvin təuvir, kəni nəhmtin tiəkis, kəmol e noki nard, nigə kəti. Kəni pətan əha təməhti rəkis, məueiu rəhn-kapə Iesu e səntə əha. ⁴ Kəni nətəmimi nəuvein kəməutəharəg əha ikin, niəməha təmol ilah, kəni məutəni=pən kəm lah mīn məmə, “?Təhro tətərəkīn səntə? ⁵ !Nəmə tol səlim lan təhrun nosiən məni asoli təhmen e tri-hanrit tənariəs,* məhrun nəfəniən kəm nanrah mīn!” Kəni məutahi pətan u.

⁶ Mətəu Iesu təni məmə, “!Otəpəh-tə! ?Nəutahi onak? In təmol nati təuvir kəm iəu. ⁷ Nian mīn rəfin itəmah nanrah mīn nəutatig, kəni nəmə nəkotolkeikei, nəkotəhrun nasiruiən e lah. Mətəu iəu iəsətiğiən nian rəfin kitah mīn itəmah. ⁸ Pətan u təmol nati u in təhrun. Təməueiu nipətik məmə otol əpenə-penə o nian okitənim iəu. ⁹ Iətəni pəhriən kəm təmah məmə, ikin mīn rəfin okətanus pətigəm Nanusiən Təuvir, kəni okətanus mīn nati u pətan u təmol məmə okəsəluīən lan.”

*Jutəs təməni məmə otegəhan e Iesu
(Mat 26:14-16; Luk 22:3-6)*

¹⁰ Kəni Jutəs Iskariot in e nətəmi tueləf rəha Iesu, təmuvən meruh pris asoli mīn məmə otegəhan=pən e Iesu kəm lah. ¹¹ Nian kəmotətəu rəhan nəghatiən, kəni kəmotagiən ohni, motəni məmə okəmanotəfən məni kəm in. Kəni Jutəs təmətəhtahnin əmə nian təuvir məmə otuva kəni tegəhan e Iesu lan kəm lah.

*Nol əpenə-penəiən
o lafet rəha Pasova
(Mat 26:17-19; Luk 22:7-13)*

¹² Nian tinuva o noliən lafet rəha Piret U Is Tikə Lan, kəni kīnatətuəuin noliən lafet, kəni noliən rəhalah katoh sipsip o lafet rəha Pasova. E nian əha, nətəmimi mīn rəha Iesu kəməhuva ohni motəni məmə, “?Nəkolkeikei məmə iəkəhuvən iə motol əpenə-penə ikin məmə onəkol lafet ikin rəha Pasova?”

^{13:35} Luk 12:38 ^{14:3} Luk 7:37-38 * ^{14:5} “Tənariəs,” inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Rəueiu, tri-hanrit tənariəs təhmen e tri-hanrit-tausin vatu (300,000 vatu). ^{14:7} Dut 15:11 ^{14:8} Jon 19:40 ^{14:12} Eks 12:6

¹³ Kəni Iesu təmahlipən rəhan keiu iətəmimi mil məmə, “Onəkian əha taun mueruh iətəmi kəti tətaharu pəri pətəl asoli kəti təmətu=pən nəhu lan, kəni nəkuıtəu=pən. ¹⁴ Əpəha e nimə iətəm tatuvən=pən ikin, kəni nəkuətəpuəh o iətəmi asoli rəha nimə ko məmə, ‘?Iəgətun təni məmə nəuan u in pəhrvən məmə itimah in, mine rəhan min nətəmimi iəkotəuən ikin e lafet rəha Pasova?’ ¹⁵ Kəni in otəgətun nəuan asoli u in ilis aɡin kınəlın vivi rəkis natimnati ikin. Onəkian əmə muol nigtah ikin nauənien.”

¹⁶ Kəni kəmian e taun mueruh natimnati təhmen=pən əmə məmə inu Iesu təməni mine. Kəni ilau kəmuol əpenə-penə nauənien ikin məmə rəha lafet rəha Pasova.

Iesu təməni pətigəm məmə Jutəs otegəhanpən lan
(Mat 26:20-25; Luk 22:14,21-23; Jon 13:21-30)

¹⁷ Tınəhnaiuv, Iesu mine rəhan min nətəmimi tuələf kəməhuva, ¹⁸ məutəuən e tepil. Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Iətəni pəhriən kəm təmahl məmə itəmah kəti u ikinu rəueiu kəutəuən pəti kitah min, otegəhan=pən lak kəm rəhak min tikimir.”

¹⁹ Kəni rəhan min nətəmimi nikilah təməpəou aɡin, kəni məutətapuəh kətiəh kətiəh ohni məmə, “?Ei, Iərmənig, pəh u? !?Iəu!?”

²⁰ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Itəmah əmə kəti u nətəmi tuələf u in tətəuveri pəti pıret e dis kətiəh matun. ²¹ Kəni iəu Nəti Iətəmimi oiəkəkeikei mımis məmə inu Nauəuə Rəha Uhgın təməni lak mine, mətəu kəsi o iətəmi u iətəm tatol kəuıt kəsua iətəm otegəhan=pən lak Nəti Iətəmimi. !Təməuvır əmə məmə in təməsair=paiən!”

Iesu mine kəmotəuən
e lafet rəha Pasova

(Mat 26:26-30; Luk 22:15-20; 1Kor 11:23-25)

²² E nian kəməutəuən, Iesu təmos pıret məfaki məni tagkiu ohni kəm Uhgın, kəni məhapu məfən kəm lah məni məmə, “Otos, inu nıpətik.”†

²³ Matig mos min kap wain məfaki məni tagkiu ohni kəm Uhgın, məfən kəm lah, kəni ilah rəfin kəmotəmnm=pən lan. ²⁴ Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Inu nırak iətəm tatol məmə nəniəskasikien rəha nasiruiən in tətəhtul mətəmiəgəh. Nırak u otaiu o nətəmimi tepət məmə otafəl rəkis rəhalah təfagə tərəh min. ²⁵ Iətəni pəhriən kəm təmahl məmə oiəsənmim minien wain u mətəuərus=pən oiəmanənmim min ikin Uhgın otərmənig ikin.”

²⁶ Kəni kəmotəni nəpuən əfaki kəti, uərisig kohiet məhuvən əpəha e Nitəuət Rəha Nıgi U Olif.

Iesu təməni pətigəm məmə Pitə otəni məmə in təruru in
(Mat 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

²⁷ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Itəmah rəfin u onəpanotəgım mətəpəh iəu mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgın tınəni rəkis əupən məmə Uhgın otəmanoh iətəmi rəha nəsalien e sipsip min, kəni sipsip min okotaiu kətiəh kətiəh. ²⁸ Mətəu nian iəkəmiəgəh min e nımisiən, iəkəupən muvən əpəha Kaləli, kəni itəmah nəmanəhuərisig.”

²⁹ Mətəu Pitə təni məmə, “Nati əpnəpın ilah rəfin okotəgım rəkis lam, mətəu iəu əmə ko iəsəgım rəkisiən lam.”

³⁰ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Iətəni pəhriən kəm ik məmə o lapın əmə u, nian məniɡ otəsəkəkə əhanəhien mau keiu, kəni ik onəkəni mau kisil məmə nəkəruru iəu.”

³¹ Mətəu Pitə təməni əskasik məmə, “Nati əpnəpın iəkəkeikei mımis kilau min ik, ko iəsənien məmə iəkəruru ik.” Kəni rəhan rəfin nətəmimi kotəni min təhmen e Pitə.

14:18 Sam 41:9 † **14:22** Pıret mine wain uə jus in nəmtətiən e nıpəti Iesu mine nıra Iesu, kəni mətasıru e tah məmə kautətəlig e nati nak Iesu təmol kəm tah e nıgi kəməluau. Mətəu nıməfaki min nəuvein kotəni məmə pıret u mine wain kətiəuva nıpəti Iesu mine nıra Iesu aɡin. **14:24** Eks 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1Kor 10:16; Hip 9:20 **14:27** Sek 13:7 **14:28** Mat 28:16; Mak 16:7 **14:31** Jon 11:16

*Iesu tāmuvən mətəfaki
əpəha Ketsəmāni*

(Mat 26:36-46; Luk 22:39-46)

³² Kəni lapin kəməhuvən əpəha ikin kəti nərgin u Ketsəmāni, kəni Iesu təmāni=pən kəm lah məmā, “Otəharəg u ikin u, pəh iəkuvən mətəfaki.”

³³ Kəni mit Pitə, Jemis mine Jon məhuvən, kəni nikin tinətahmə pik, kəni tinətəu tərəh agin. ³⁴ Kəni təni məmā, “Nikik tətahmə pik, kəni iuəkir iəkimis lan. Ələharəg u ikinu kəni məhlair əmə.”

³⁵ Kəni muvən min nəuvetin meiuaiu məmei e niftəni mətəfaki məmā, “Nəmā suaru kəti min əha ikin, pəh nian əfigəm u otəsuvaiən ohniəu.” ³⁶ Kəni mətəfaki məmā, “Apə,” (u nipətin u təni məmā rəhak tatə), “ik nəkəhrun nolien natimnati min rəfin. Əui, os rəkis nahməiən min u iətəm okəmanəhuva. Mətəu nəsolien rəhak nətəligiən, mətəu ol nati nak iətəm ik əmə nəkolkeikei.”

³⁷ Kəni mitəlig=pa. Mətəu rəhan iətəmimi milahal kəhlapili. Kəni təni=pən kəm Pitə məmā, “?Saimon, nətapili, uə? ?Təhro nəsairiən-to auə kətiəh əmə?” ³⁸ Kəni mənī=pən kəm lahal məmā, “Onəklair məhləfaki maleh vivi məmā onəsləmei-pəniən e nəfeifeiən. Nikitəmahal tolkeikei, mətəu nipətitəmahal təpəou.”

³⁹ Kəni təməpəh min ilahal, mitəlig=pən min mətəfaki mətəni əmə nati kətiəh. ⁴⁰ Kəni mitəlig=pa min, mətəu kinlapili min, minləruru nairiən, kəni minləruru məmā okihlənī=pən nak kəm in.

⁴¹ Təmuvən min kəni mitəlig=pa mau kisil, mətəu kəhlapili, kəni təmāni=pən kəm lahal məmā, “?Nəhlapili əhanəh məhləmeig? !Nəhmen! Nian tinuva məmā iəu Nəti iətəmimi okegəhan=pən lak e nəhlmī nətəm nol təfagə tərəh. ⁴² !Hləhtul-tə, kautəhuvən! Lahfu-to, iətəmimi u tətəgəhan=pən lak e nəhlmī tikimīr min, əpəha tətuvā.”

Tikimīr min rəha Iesu kəmotaskəlim in
(Mat 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

⁴³ Iesu təmətəghati əhanəh, kəni Jutəs in e nətəmi tueləf rəhan min † tətəupən e nimənin nətəmimi. Nəuvein kotəmki nau rəha nəluaginien, mine neim məhuva. Nətəmi min u, pris asoli min, mine nəgətun min rəha Lou, mine nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəmotahli=pa ilah. ⁴⁴ Iətəmi u tətəgəhan e Iesu kəm lah təmāni rəkis kəm lah məmā, “Iətəmi əha iəkol nəmtətiən kəti rəha nolkeikeiən lan, nəkotəhrun əmə məmā iətəmi əha in əha. !Nəkotaskəlim motos məhuvən motaskəlim vivi!”

⁴⁵ Kəni əmeiko Jutəs təmuva iuəkir o Iesu, kəni mənī məmā, “Iəgətun,” kəni mol nəmtətiən rəha nolkeikeiən lan. ⁴⁶ Kəni nətəmimi min əha kəməhuva motaskəlim tiəkis. ⁴⁷ Mətəu ilah kəti rəha Iesu təmātəhtul iuəkir o lah təmeuvi nau rəha nəluaginien e nimein maut-aut əmeiko mauəh e nau mohatuv rəkis matəlgi ioluək kəti lan rəha pris asoli agin.

⁴⁸ Kəni Iesu təni məmā, “?Təhro nəutəmki nau asoli rəha nəluaginien mine neim məutəhuva məmā onəkotələs iəu? ?Nikitəmah təhti məmā iəu iohamu itəmi kəti matol nəluaginien o nələs iahuiən kəpmən, uə? !Kəpə! ⁴⁹ Nian min rəfin kitah min itəmah əpəha e Nimə Rəha Uhgīn iətəgətun nətəmimi ikin. ?Kəni nəkotəhro məsotaskəlimiən iəu? Mətəu nati Nauəuə Rəha Uhgīn təmāni otəkeikei muva mol nipəhriənien lan.”

⁵⁰ Kəni rəhan min rəfin nətəmimi kinotəpəh in, kəni motəgim. ⁵¹ Kəni iətəm aluə kəti iətəm təməlkahu əmə e napən kəti matuərisig e Iesu, kəni nətəmimi nəuvein kəmotələs, motəmkarəpən lan, ⁵² kəni rəhan napən titis, taiu piəpiə əmə magim. §

Iesu təməhtul
e nəhmti kaunsil min
(Mat 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:13-14,19-24)

14:32 Jon 18:1 **14:34** Jon 12:27 **14:36** Mak 10:38; Jon 6:38 † **14:43** Inu Mak təmsimaru min, mənī məmā Jutəs in min iətəmimi tueləf kəti rəha Iesu. In tolkeikei məmā təgətun əhruahru məmā nolien rəha Jutəs in tərəh pəhriən agin. In tatol kəuit kəsua. **14:49** Luk 19:47; 21:37; Jon 18:20 **14:50** Sam 31:11 § **14:52** Nətəmimi tēpət kotəni məmā iətəm aluə u in Mak, in iətəmimi u təmətēi nauəuə u.

⁵³ Kəni tətəpinəpu əhanəh, kəmos Iesu məhuvən əpəha ima pris asoli agin u kətuəpəpəmin rəfin pris asoli min, mine nəgətun min rəha Lou, mine nətəmi asoli rəha nətəm Isrel ikin. ⁵⁴ Kəni Pitə tətən təlig-təlig matuərisig e lah muvən əpəha lahuənu ima pris asoli agin ikin. Kəni təmuvən əpəha e iat mətəharəg ilah soldia min rəha pris asoli agin mətətogəm e nigəm.

⁵⁵ Kəni pris asoli min mine nətəmimi rəfin rəha kaunsil kəməutəsəl e nəniən min nəuvein rəha Iesu məmə okotohamu ohni. Mətəu kəsotehiən kəti mine. ⁵⁶ Kəni nətəmimi tepət kəmotəiuə e Iesu, mətəu rəhalah nəghatiən tətəiu pisin pisin.

⁵⁷ Kəni nəuvein kotəhtul moteiuə lan məmə, ⁵⁸ “Iəmətəu təməni məmə otərəkin Nimə Rəha Uhgın u nətəmimi əmə kəmotol e nəhlmiləh. Mətəu e nian tatol kisil lan, təmanuvləkin min nitain u kəsoliən e nəhlmitəmi.” ⁵⁹ Kəmotəni lanəha mətəu ilah min, rəhalah nəghatiən tətəiu pisin pisin.

⁶⁰ Kəni pris asoli agin təməhtul əpən e lah kəni məni=pən kəm Iesu məmə, “?Təhro nə səghatiən? ?Təhro e nəghatiən min əha iətəm kəutəni pətigəm tətələs pikin ik?”

⁶¹ Mətəu Iesu təpnəpin əmə mə səghatiən. Kəni pris asoli agin əpəha təməni=pən min məmə, “?Təhro? ?Ik Məsaiə u Nəti İətəmi kətəni-vivi?”

⁶² Kəni Iesu tənə məmə, “!Əuəh, iəu u! Onəpanoteruh iəu Nəti İətəmi iətəharəg e nəven maru rəha Uhgın u iətəm rəhan nəsanəniən iahgin, kəni manoteh min iəu e nəpuə e neai iətuva.”

⁶³ Kəni pris asoli agin tearis rəhan nəpən min mətəu-inu in tolkeikei məgətun kəm nətəmimi məmə nikin təmərah o nəghatiən rəha Iesu, kəni məni məmə, “Okəsotəsəl minin iətəmi kəti məmə otəni min nati kəti lan. ⁶⁴ !Ninotətəu rəkis tətəghati rah e Uhgın! ?Nəutəhrətəlig? ?Okotəhro e suah u?” Kəni ilah rəfin kəmotəni məmə otəkeikei mimis.

⁶⁵ Kəni kəmotol əuvsan Iesu, kəni nəuvein kəmotəgəh lan, nəuvein kotəlis nəhmtin motoh kəni motəni məmə, “!Ei, ik iəni rəha Uhgın! !Əni-to məmə pəh u təmoh ik!” Kəni soldia min rəha pris asoli agin kəmotem.

Pitə təməni məmə in təruru Iesu

(Mat 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-27)

⁶⁶ Kəni Pitə təmətan əhanəh əpəha ləhtəni e iat. Kəni pətan mətə kəti u in ioluək rəha pris asoli agin təmuva. ⁶⁷ Kəni mafu tətətogəm e nigəm, kəni təmeruh mətig Pitə kəni məni məmə, “Ik min itəlau Iesu iətəm Nəsərit nəmətuan.”

⁶⁸ Mətəu Pitə təmeiuə, kəni məni məmə, “İəkəruru nati ko nətəni,” kəni muvən mətəhtul əpəha e ket rəha iat. Kəni mənig kəti təkəkə.

⁶⁹ Kəni pətan əha təmeruh min in ikin əha, kəni məni=pən kəm nətəm kəutəhtul əha ikin məmə, “Suah u in min in ilah kəti.” ⁷⁰ Mətəu Pitə təmeiuə min.

Kəni təsuvəhiən, nətəmimi nətəm kəutəhtul əha ikin əha kəmotəni=pən min kəm in məmə, “Nipəhriən, ik min ilah kəti mətəu-inu iəkotəhrun məmə ik iətəm Kaləli.”

⁷¹ Mətəu Pitə təməni məmə, “Nəmə iətəiuə, pəh Uhgın otol nalpiniən əskasik kəm iəu,” kəni mos min nonəuvil məmə, “!İəkəruru suah kəha nəutəni!”

⁷² Kəni rəueiu agin min mənig təkəkə min, kəni nikin təhti nəghatiən rəha Iesu məmə, “Mənig otəsəkəkə əhanəhiən mau keiu, kəni ik onəkəni mau kisil məmə nəkəruru iəu.” Kəni Pitə tinətəu tərəh əmeiko mətəsək.

15

Iesu təməhtul e nəhmti Pailət (Mat 27:1-2,11-14; Luk 23:1-5; Jon 18:28-38)

¹ Kəni ləpləpin agin pris asoli min, mine nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, mine nəgətun min rəha Lou, mine nətəmimi min rəfin rəha kaunsil kəmotuhəpəmin ilah min, kəni mətələhu nəghatiən məmə okotohamu Iesu. Kəmotəni=pən kəm nətəmimi nəuvein

māmə okotəlis Iesu kəni motit məhuvən motəhlman=pən lan e nəhlmi Pailət, u kəpmən asoli rəhalah.

² Kəni Pailət tāmətapuəh ohni māmə, “?Ik kig rəha nətəm Isrel?” Kəni mətəu Iesu təni māmə, “?Ik nətəni māmə tol lanko.”

³ Kəni pris asoli mīn kəmotəni pətīgəm nolīən tepət lan. ⁴ Kəni Pailət tāmətapuəh ohni māmə, “?Təhro nəsuhalpīniən? ?Nəmətəu kəmotəni pətīgəm nīpəgnəmtīn tepət lam?”

⁵ Mətəu Iesu təsəghati mīniən, məpnəpīn əmə, kəni Pailət narmīn təmiuvīg ohni.

Pailət tāməni māmə

Iesu otəkeikei mīmīs

(Mat 27:15-26; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16)

⁶ E nu mīn rəfīn, nīan katol lafet lan rəha Pasova, nolīən rəha kəpmən u Pailət māmə in otahli pətīgəm iətəmi kəti e kaləpus iətəm nətəm Isrel kəmotəni. ⁷ Kəni suah kəti, nərgīn u Parəpəs, tətātīg e kaləpus ilah in mīn nəuvein, mətəu-inu kəmotəhamu iətəmimi e nīan kəməutəluagin ilah kəpmən. ⁸ Kəni nīmənīn nətəmimi kəməhuva o Pailət motəni=pən kəm in māmə otol əmə nati kətiəh təhmen=pən e iətəm tatol nīan mīn, mahli pətīgəm iətəmi kəti e kaləpus.

⁹ Kəni Pailət tāmətapuəh o lah māmə, “?Nəkotolkeikei māmə iəkahli pətīgəm kig rəha nətəm Isrel?” ¹⁰ Tāməni lanəha mətəu-inu in tīnəhrun rəkīs māmə pris asoli mīn kəmotəfən Iesu e nəhlmīn mətəu-inu kautetet.

¹¹ Mətəu pris asoli mīn kəmotəkeikei kəm nīmənīn nətəmimi māmə okotəuhlin nətəligiən rəhalah. Kəni ilah kəmotətapuəh o Pailət māmə otahli pətīgəm Parəpəs, mətəu səniəmə Iesu. ¹² Kəni Pailət tāmətapuəh o lah māmə, “?Mətəu iəkəhro e suah u itəmah nəmotəni māmə in kig rəha nətəm Isrel?”

¹³ Kəni kəmotəgət əfəməh māmə, “!Okətu-pəri e nīgi kəməluau!”

¹⁴ Kəni Pailət tāmətapuəh mīn o lah māmə, “?O nak? ?Nolīən tərāh nak u suah u təmol?” Mətəu kəmotəgət əfəməh mīn māmə, “!Okətu-pəri e nīgi kəməluau!”

¹⁵ Kəni Pailət təmolkeikei māmə otol nīkilah, kəni mahli pətīgəm Parəpəs, kəni məhlman=pən e Iesu e nəhlmi rəhan soldīə mīn māmə okotalis kəni motətu-pəri e nīgi kəməluau.

Soldīə mīn kəmautol

mīrə Iesu

(Mat 27:27-31; Jon 19:2-3)

¹⁶ Kəni soldīə mīn rəha Pailət kotələs Iesu məhuvən əpəha imə e nīmə asoli rəha kəpmən, kətəni māmə Praetoriəm. Kəni kəmotəuīn rəfīn e soldīə mīn kəhuva mohtəlau lan. ¹⁷ Kəni məhuvən=pən e kot ərarəuv təhmen əmə e kot rəha kig, kəni motuerin-uerin nīləuīs iətəm tol nihlīn nihlīn motol kəfəfau lan iətəm təhmen e kəfəfau rəha kig, kəni motəfəfau=pən lan kəm in. ¹⁸ Kəni motol mīrə kəni məutəuvsan lan məutəni māmə, “Itimāh iəkotəfīnə nīsiāiən kəm ik, kig rəha nətəm Isrel.” ¹⁹ Kəni motoh rəhn-kapə e nəuanīgi, motəgəh lan, motasiəulīn e nəulīlah məutəfən nīsiāiən eiuə kəm in. ²⁰ Nīan kəmotol əuvsan rəkīs lan, kəni motəpəg rəkīs kot ərarəuv əha, kəni məhuvən=pən əhanəh e rəhan nəpən, kəni motit məhuvən māmə okotətu-pəri e nīgi kəməluau.

Kəməhtipən Iesu

e nīgi kəməluau

(Mat 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

²¹ Nīan əha, e suaru, kəmoteruh suah kəti iətəm Sairəni, nərgīn u Saimon. (In tatə rəha Aleksantə mīnə Rufəs.)* Tatuvən Jerusiləm, kəni kotəkeikei kəm in māmə otələs nīgi kəluau. ²² Kəni kəmotit Iesu məhuvən əpəha ikin kəti kətəni māmə, Kolkotə, u nīpətīn təni

15:1 Luk 22:66 **15:5** Aes 53:7; Mak 14:61 **15:11** Uək 3:13-14 * **15:21** Kateruh lanu lan māmə nətəmimi mīn u Mak tāmətēi nauəuə u tatuvən kəm lah, ilah kīnotəhrun rəkīs Aleksantə mīnə Rufəs. Məta Rufəs pəhrīən u Pol tāməni e Rom 16:3. **15:21** Rom 16:13

məmә Louipil-uipil. ²³ Kəni kəmotəfən wain u kəmol filəh-filəh ilau mərsin u mir məmә otəmnim pəh təsətəuiən nahməiən e nīpətīn, mətəu təpəh nəmnimīən.

²⁴ Kəni kəmotələs Iesu məhuvən motətu-pəri e nīgi kəməluau. Kəni motəuəri rəhan napən moturin tais ohni məmә pəh otos.

²⁵ Kəmotətu-pəri Iesu e nīgi kəməluau e nain klok ləplapin, ²⁶ kəni motətei rəkis nīpəgnəmtin u kəmotəh lan məmә,

IN KIG RƏHA NƏTƏM ISREL

kəni motəhti=pən nəghatīən u e rəhan nīgi kəməluau. ²⁷ Kəni iətəmimi mil keiu iətəm kətuəluagin kəm kəpmən matuoh nətəmimi, kəmətu-pəri ilau e nīgi kəməluau, kəti e nīkalin maru, kəti e nīkalin məuīl.†

²⁹ Kəni nətəmimi nətəm kəutaliuək e suaru, məuturin-urin rəhn-kapə lah kəm in məutəuvsan lan məutəni məmә, “Ei, ik nəməni məmә onəkərəkīn Nimə Rəha Uhgīn kəni nian tatol kisil lan, nəmanuvləkīn mīn in pīsīn. ³⁰ !Eiuaiu-to e nīgi kəməluau ko, mosmiəgəh aru-to ik!”

³¹ Pris asoli mīn mīne nəgətun mīn rəha Lou kəmotol əmə nati kətiəh motol əuvsan motəni məmә, “!Təmasiru e nətəmimi tēpət, mətəu ko təsasiru aruiən lan! ³² Təuuir pəh kitah koteruh-to Məsaiə u, kig rəha nətəm Isrel, oteiuaiu e nīgi kəməluau pəh kitah koteruh motəhatətə lan.” Kəni iətəmimi mil u kətuəhkuil ilahal Iesu kīnatuəni mīn nəghatīən tərāh lan.

Iesu tīnimīs

(Mat 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

³³ Kəni e tueləf klok mətəuarus=pən tri klok, napinəpuīən təmeiuaiu mīrəuei nati. ³⁴ Kəni e tri klok ləhnaiuv, Iesu təmasək əfəməh e rəhan nəghatīən məni məmә, “!Eli, Eli! ?Lema sapaktəni?”‡ Nīpətī rəhan nəghatīən təni məmә, “!Uhgīn rəhak, Uhgīn rəhak! ? Təhro nətəpəh iəu?”

³⁵ Nətəmimi nəuvein kəməutəhtul əha ikin kəməsotətəu vivīən nəghatīən u, kəmotəni məmә, “Otətəu-to. Tətəuin e Elaijə.” ³⁶ Kəni ilah kəti təmaiū muvən miuvi=pən wain u tarfu e nati kəti tīmətmətīg təhmen e kotīn, məu-pəri e nəuanīgi tuvən o Iesu məmә otəmnim. Kəni məni məmә, “Pəh-to kotəh-to məmә Elaijə otuva mələs iahu, uə kəpə.”

³⁷ Mətəu Iesu təmagət əfəməh mīn, kəni rəhan nehagiən tiet.

³⁸ Kəni əpəha e Nimə Rəha Uhgīn, napən iətəm tətəhkuil pəsīg e Ikin Tasim Agīn Ikin, təməhapu nəuvin keiu təmətuəuin əpəha ilis mətəuarus=pa əpəha ləhtəni. ³⁹ Kəni iətəmi asoli rəha soldīə mīn iətəm təmətəhtul e nīkali Iesu, təmeh məmә təmīmīs lanəha, kəni in təməni məmә, “!Nīpəhriənīən, suah u in Nətī Uhgīn pəhriən!”

⁴⁰ Nīpətan nəuvein kəməutəhtul isəu məutəsəl=pa maüteruh. Ilah nəuvein u Meri Maktələ, mīne iahuni mamə rəha Jemīs əkəku mīne Josis, mīne Səlome. ⁴¹ Ilahal kəməhlitəu=pən Iesu nian təmətatīg Kaləli, məhlasiru lan. Ilah nīpətan tēpət kəmotəri məhuvən əpəha Jerusīləm ilah Iesu.

Josip təməhluaiğ e Iesu

(Mat 27:57-61; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

⁴² Kəni nian əha Iesu təmīmīs lan, in nian rəha nol əpenə-penəiən natimnati rəha Sapət, kəni olaiğ nian rəha Sapət, kəsoliən uək lan. Tinapinəpu, ⁴³ Josip in iətəm Aramatīə tīnuva. In iətəmi kəti rəha kaunsil iətəm kətīsiai in. In nīkīn təməhti pik Narmənīgiən Rəha Uhgīn. Kəni təməsəgiənīən, muvən o Pailət mətəpuəh o nīpətī Iesu. ⁴⁴ Nian Pailət təmətəu

^{15:24} Sam 22:18 † ^{15:27} E kopi əuas mīn nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatīən Kris aupən, nəghatīən pīsīn kəti mīn əha ikin iətəm tatīlpin nəghatīən u mətəni məmә, “²⁸ Kəni nəghatīən iətəm Aisəə təmətei e Nauəuə Rəha Uhgīn tīnuva pəhriən. Tətəni məmә, ‘Kətəni məmә in iətəmi rəha nəhtīən lou.’ ” (Aes 53:12) ^{15:29} Sam 22:7; 109:25; Mak 14:58 ‡ ^{15:34} Afin-to e futnot e Mat 27:46 ^{15:34} Sam 22:1 ^{15:36} Sam 69:21 ^{15:40} Luk 8:2-3

māmә Iesu tinimis rәkis, kәni tәmauit mauin e iәtәmi asoli rәha soldiә min mәtapuәh ohni māmә, “?Kәtәni pәhriәn māmә Iesu tinimis rәkis uәhai әmә?”S

⁴⁵ Mәtәu iәtәmi asoli rәha soldiә min tәni māmә, “Nipәhriәniәn, tinimis rәkis.” Pailәt tәmәtәu nәghatiәn u kәni megәhan=pән e nipәti Iesu kәm Josip. ⁴⁶ Kәni Josip tәmuvән mos nәhmti napән ruән kәti, nәrgin u linән, muva mәlәs iahu Iesu e nigi kәmәluau mәuveg lan, mәlәs muvән mәlәhu=pән e nipәg kәpiel u kәmel rәkis māmә okol suvәt ikin. Kәni misuә=pән e kәpiel asoli kәti mahtipәsig=pән e nipәg kәpiel u lan. ⁴⁷ Kәni Meri Maktәlә mine Meri māmә rәha Josis, ilau kәmueruh ikin әha kәmәlәhu=pән Iesu ikin.

16

*Iesu tinәmiәgәh
e rәhan nimisiәn*

(Mat 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

¹ Nian rәha Sapәt tinuva minuvән rәkis, kәni Meri Maktәlә mine Meri māmә rәha Jemis, mine Sәlome kәmlos nәhmti nati pien-pien min u nәmiәvilah tәuvir māmә okilol=pән e nipәti Iesu. ² Lәplapin agin mitigar tinәtәri e Sante, pәta milahal u kәmhluvән e suvәt. ³ Nian kәmhluvән e suaru kәni mәhlәni kәm lahal min māmә, “?Kәrmә pah otasiru e tahal misuә rәkis kәpiel asoli әpәha e nipәg kәpiel?” ⁴ Mәtәu-inu kәpiel әha kәpiel asoli.

Mәtәu nian kәmhluvән iuәkir, milәsal=pән milafu kinisuә rәkis e kәpiel. ⁵ Kәmhluvән imә e nipәg kәpiel milafu iәtәm aluә kәti tәtәharәg әha e nipәg kәpiel e nikalin maru ikin rәhalahal, tәmuvән e kot әfәmәh ruән kәti, kәni ilahal kәmhlauit pik ohni. ⁶ Kәni tәmәni=pән kәm lahal māmә, “Slәgin pikian. Nәlәsal e Iesu iәtәm Nasәrit, iәtәm kәmәtu-pәri e nigi kәmәluau, mәtәu in tikә u ikinu rәueiu. In tinәmiәgәh rәkis e rәhan nimisiәn. Leruh-to nimein u kәmәlәhu=pән ikin. ⁷ Kәni rәueiu onәkluvән mihlәni=pән kәm rәhan min nәtәmimi mine Pitә, māmә in otaupән matuvән Kalәli, kәni onәkohuәrisig lan mәhuvән moteh әha ikin māmә inu tәmәni rәkis mine kәm tәmah.”

⁸ Kәmlaiu mihliet e suvәt mәhlagim, mәtәu-inu kinlәgin pik mәhlәrәmrumin. Kәni mihluvән mәslәniәn nati kәti mine kәm nәtәmimi mәtәu-inu kinlәgin pik.*

*Iesu tәmietpa o Meri Maktәlә
(Mat 28:9-10; Jon 20:11-18)*

⁹ Nian Iesu tәmәmiәgәh min e Sante lәplapin agin, kәni maupән miet=pa o Meri Maktәlә. Aupән tәmәhgi pәtigәm narmin tәrah sәpin lan. ¹⁰ Kәni Meri tәmuvән mәni=pән kәm rәhan min nәtәmimi nәtәm kәmәutan ilah min ilah aupән, mәtәu nikilah tәtahmә pik kәni mәutasәk. ¹¹ Mәtәu nian kәmotәtәu māmә Iesu tinәmiәgәh rәkis e rәhan nimisiәn, kәni miet=pa o pәtan әha, mәtәu ilah kәmәsotәniәn nipәhriәniәn lan.

*Iesu tәmietpa o rәhan iәtәmimi mil keiu
(Luk 24:13-35)*

¹² Uәrisig, Iesu tәmiet=pa o iәtәmimi mil keiu kәmiasipән Jerusilәm mәtian e suaru, mәtәu e nian әha nipәtin tәmol pisin. ¹³ Kәni ilau kәmiatәlig min mian muәni=pән kәm ilau min nәuvein, mәtәu ilah kәmәsotәni minian nipәhriәniәn e lau.

§ 15:44 Nian nәtәm Rom kәutәtu-pәri nәtәmimi e nigi kәmәluau, kәutәhrun nәmiәgәhiәn o nian kәtiәh uә keiu uә kisiil mine, kautol māmә nәtәmimi okotos pik nahmәiәn, uәrisig ko kәmanohmis. **16:7** Mat 26:32; Mak 14:28 * **16:8** E kopi әuas min tepәt rәha Niutestimin iәtәm kәmәtei e nәghatiәn Kris aupән, fes 9-20 kohkә, kәni nәghatiәn rәha Mak tәmol naunun u ikinu. Kәni nәtәmi asoli nәtәm kotәhrun vivi Baebol, nikilah tәhti māmә nәtәpisin kotilpin fes 9-20. E kopi әuas min nәuvein min rәha Niutestimin, nәghatiәn u tatos nimei fes 9-20: Nipәtan min u kәmәhuva, motәfa nәniәn min u kәm Pitә mine in min nәuvein u ilah min ilah, e natimnati min u iәtәmi u tәmәni kәm lah. Konu uәrisig e natimnati min u, Iesu әmә tәmәfәn nәghatiәn kәm lah u tasim, tәtәmiәgәh, mәрuru mәsikәiәn nian kәti. Nәghatiәn u tәtәni māmә Uhgин tәhrun nosmiәgәhiәn nәtәmimi, in tәhrun naskәlimiәn iәtәmimi mәtәuәrus naunun nian. Kәni Iesu tәmahli pәtigәm nәtәmimi min rәhan māmә okotos rәhan nәghatiәn mәhuvән e nitәni min rәfin rәha nәhue niftәni.

*Iesu tāmietpa o rəhan nətəmimi lepın**(Mat 28:16-20; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23; Uək 1:6-8)*

¹⁴ Kəni uərisig, Iesu tāmiet=pa mın o rəhan nətəmimi lepın nian kəməutauən. Kəni mətahi ilah məmə, “Itəmah nəsothətətəiən lak, rəhn-kapə təmah tiəkis pik.” Təmahi ilah mətəu-inu kəsotəhatətəiən e nətəm kəmotəh məmə tinəmiəgəh rəkis e rəhan nımisiən.

¹⁵ Kəni məni=pən kəm lah məmə “Əhuvən motəni pətigəm Nanusiən Təuvir kəm nətəmimi mın e nəuaniləuis mın rəfin e nitəni mın rəfin. ¹⁶ İətəmi otətəu Nanusiən Təuvir təhatətə lan kəni mol bəptais, Uhgın otosmiəgəh. Mətəu iətəmi təsəhatətəiən lan, Uhgın otol nalpiniən asoli kəm in. ¹⁷ Kəni nətəmi okotəhatətə lak, Uhgın otol ilah kotal nati apispis mın. Okotəhgi pətigəm narmin tərəh tepət e nərgək, kəni motəghati e nəghatiən iki pisin mın. ¹⁸ İlah kotəhrun naskəlimiən sineik u tatus itəmi, motəhrun nəmnimiən nati kətakonə lan, mətəu ko təsərəkiniən ilah. İlah motəhrun nələhu-pəniən nəhlmişlah e nətəm kəutəhmis kotəmiəgəh.”

*Iesu tinəri matuvən e neai**(Luk 24:50-53; Uək 1:9-11)*

¹⁹ Kəni nian İərməniğ Iesu tinəghati rəkis kəm rəhan mın nətəmimi, kəni Uhgın tos minatuvən e neai, kəni in tətəharəg e nıkali Uhgın maru, ikin ima nəsanəniən mine nisaiən.

²⁰ Kəni rəhan mın nətəmimi kəmoht məhuvən motanus pətigəm rəhan nəghatiən əpəha ikin mın rəfin. Kəni İərməniğ tətəsiru e lah matol nəmtətiən tepət. Kəni nəmtətiən mın əha kəutol nəfigəmiən məmə rəhalah nəghatiən in nıpəhriənien.

LUK

Nanusian Təuvir Rəha Iesu Kristo İətəm Luk Təmətei Nəghatian əkuəkir rəha nauəuə u Luk

?Pəh təmətei nauəuə u? Luk təmətei nauəuə u. Səniən mə in iətəmi tueləf kəti rəha Iesu, mətəu in niəli kəti rəha Pol, in təman pik ilau Pol. In səniən mə in iətəm Isrel, in İanihluə əmə kəti, mətəu in iəfaki kəti. In toktə kəti təmöl pik skul. In təməhrun vivi natimnati e nəmiəgəhiən rəha Iesu. In təmətei nauəuə mil u: Nanusian Təuvir İətəm Luk Təmətei, mine Uək Min Rəha Aposil Min.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? Luk təmətei nauəuə u tətuvən kəm rəhan kəti niəli u Teofiləs. Nipəti nərgin u məmə, “İətəmimi iətəm tolkeikei Uhgın.” Luk təmətei nauəuə u tətuvən kəm suah u, mətəu in təhrun məmə Nanihluə* mın tepət okotafin.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? Nətəmimi tepət, nıkilah təhti məmə Luk təmətətig Rom uə Sisəriə nian təmətei nauəuə u. E nian əha, nəniən tepət o Iesu təmitəlau-təlau.

?Təmətei nauəuə u o nak? Luk təmölkeikei məmə otətei nəniən kəti təm təhruahru kəni məhagəhag e nəmiəgəhiən rəha Iesu. Kəni in təməghati ilah nətəmimi mın kəmotəliuək ilah Iesu məuteruh rəhan mın nolian mine nəniən mın. Nian in təməs nəghatian rəha Iesu o lah kəni Luk təmətei nauəuə u. In tolkeikei məmə otəgətun məmə Iesu in iətəmi pəhriən kəti, mətəu in təməsoliən nati kəti tərah. Kəni in Uhgın, mine in İosmiəgəh.

¹⁻² Teofiləs, ik iətəmi asoli katisiai ik, kəni iəkətei nauəuə u tətuvən kəm ik.

Aupən, Uhgın təməni natimnati nəuvein, kəni rəueiu e nian rəhatah, in tinol ilah kınəhuva mınautol nipətin. Nətəmimi tepət kəməutatig e nian əha, məuteruh natimnati mın əha e nəhmtilah əhruahru, kəni məutəni. Kəni nətəmi nəuvein kəməutətəu rəhalah nəghatian, kəni məutalkut pik məmə okotətei rəkis əhruahru natimnati mın əha. ³ Kəni iəu iəmitəu vivi nəghatian mın əha məmə iəkəhrun əhruahru mə təmətuəuin əhro, kəni iəu rəhak nətəligian məmə təuvir iəu mın iəkətei rəkis əhruahru natimnati ərəfin mın əha məmə onəkəfin. İətətei əhruahru natimnati mın u nəukəti nəniən mine natimnati iətəm kəutəhuərisig. ⁴ İəkolkeikei məmə iəkəni natimnati mın əha kəm ik məmə nəkəhrun əhruahru məmə nəniən iətəm kəməni rəkis kəm ik, in nipəhriənən.

Agelo təməghati e nairian rəha Jon Bəptais

⁵ E nian rəha suah kəti, nərgin u Herot Asoli, kig rəha Jutiə, e nian əha pris kəti nərgin u Səkarəea. In kəti mın e pris mın u kətəni nərgi lah məmə, Pris mın rəha Apia. Aupən rəkis, suah u Apia tatsipən e pris u Eron. Rəhan pətauəhli nərgin u İlesəpet, kəni in mın tatsipən e pris u Eron. ⁶ Kəni ilau kuəhruahru e nəhmti Uhgın, nian rəfin kətuitəu=pən vivi nolian rəha Lou rəhan mine nəghatian mın rəhan, kəni məsuəəkiniən kəti. ⁷ Nati əpnəpın kuəhruahru, mətəu ilau nətilau tikə. İlesəpet, in təseməkian mətəuarus mınəpətauəhli kəni ilau pəti kinuəuəhli.

⁸ Kəni nian tinuva əhruahru, məmə pris mın rəha Apia okəhuvən e Nimə Rəha Uhgın motol rəhalah natimnati mın. Kəni Səkarəea, in mın təmuvən mə tol pisəpis rəha Uhgın.

⁹ E nolian rəha pris mın, ilah kəmotatu e kəpiel əkəku mın mə otəgətun pəh mə otol nati e Nimə Rəha Uhgın məmə otuvan nati pien-pien tuvən kəm Uhgın. E nian ilah kəmotol lanəha in təməgətun Səkarəea. ¹⁰ Kəni e nian in təmuvən imə mətuvan nati pien-pien, nətəmimi tepət kəməutəhtul ihluə məutəfaki.

* : Nanihluə, İanihluə – Afın-to e tiksınəri. **1:1-2** Uək 1:1 **1:9** Eks 30:7

¹¹ Kəni agelo kəti rəha Uhgın təmietigəm=pən ohni mətəhtul əha e nəven maru ikin, əha kətuvan nati pien-pien ikin. ¹² Kəni nian Səkaraea təmeruh, kəni narmın təmiuvig mətərəmrumın minəruru əfəməh nati, kəni nəginiən təmərıauəh e nikin.

¹³ Mətəu agelo təməni=pən kəm in məmə, “Səkaraea, səginiən, mətəu rəueiu Uhgın tinətəu rəham nəfakiən. Kəni rəham pətauəhli İlesəpet otos nətın kəti İərman. Kəni onəkəkei mauın e nərgin məmə Jon. ¹⁴ Kəni onəkətəu təuvir magiən min, kəni nətəmimi tepət okotagiən o nairiən rəhan, ¹⁵ mətəu-inu in otuva İətəmi asoli e nəhmti İərməniğ. Kəni in otəsəmnim aginiən wain mine nəmnimiən əskasik min. Kəni Narmın Rəha Uhgın otərıauəh lan, nian otətətiğ əhanəh e nərfi rəhan məmə, matuvən əmə lanəha nian rəfin. ¹⁶ Kəni in otıuvi=pa nətəm İsrəl tepət okohtəliğ=pa o İərməniğ, Uhgın rəhalah.

¹⁷ “Uərisiğ İərməniğ otuva, mətəu in otaupən muva mətən e narmın mine e nəsanəniən təhmen e Elaijə məmə in otəuhlin nətəliğiən rəha tatə min kohtəliğ=pən min o rəhalah kəlkələh min, kəni in otəuhlin min nətəm kətəhti nəuia Uhgın okotos min neinatigiən rəha nətəmi kotəhruahru. E nolıən əha, in otol əpenə-penə o nəmiəgəhiən rəha nətəmimi o nuvaiən rəha İərməniğ.”

¹⁸ Kəni Səkaraea təməni=pən kəm agelo məmə, “?Oİəkəhro lanu məhrun məmə nati u otuva mol nıpəhriəniən lan? Mətəu-inu İəu İnauəhli rəkis, kəni rəhak pətan min tinəpətauəhli.”

¹⁹ Kəni agelo təməni=pən kəm in məmə, “İəu, nərgək u Kapriel, kəni İəu İətəhtul e nəhmti Uhgın e nian ərəfin. Kəni in təmahlı=pa İəu məmə İəkuva məğhati kəm ik, kəni məni=pinə nanusiən təuvir u. ²⁰ !Ətəliğ-to lak! Nəməm otekəu kəni onəsəğhatiən mətəuarus=pa nəkeruh nıpəti nəğhatiən u, mətəu-inu nəməsəniən nıpəhriəniən e rəhak nəğhatiən. Nati u in otuva mol nıpəhriəniən lan e nian əhruahru rəhan.”

²¹ Kəni e nian əha, nətəmimi kəməutəhtahnın Səkaraea, nıkilah təhti məmə təhro tınan tinuvəh əha e Nımə Rəha Uhgın. ²² Mətəu nian in təmuva ihluə, mətəu tinəruru nəğhatiən, kəni İlah kəmotəhrun məmə in təmeruh nati kəti təhmen e nəməhlairiən əpəha İmə. In təməğhati əmə e nəhlmin kəm lah, məsəğhatiən mətəu nəmin təmekəu.

²³ Nian rəhan uək rəha pris e Nımə Rəha Uhgın təmol naunun, kəni in təmıtəliğ=pən lahuənu. ²⁴ Kəni təsuvəhiən, rəhan pətauəhli təməpəh məuiğ e İəpəou. Kəni e məuiğ faif, pətauəhli u in təmətəhluaig əmə lahuənu, ²⁵ kəni in təməni məmə, “İnu uək rəha İərməniğ. Aupən ikin, nətik tikə kəni İətəulis. Mətəu rəueiu u, Uhgın tinol təuvir kəm İəu, kəni nikin tagiən məmə İəkələs nətik, kəni İəu oİəsəulis minıən e nəhmti nətəmimi.”

Agelo təməni pətiğəm mə İesu otair

²⁶ Nian İlesəpet İəpəou tınatig lan minos məuiğ sikis, Uhgın təmahlı=pən rəhan agelo, nərgin u Kapriel, məmə in otuvən e nıtəni Kaləli e taun kəti nərgin u Nəsərit. ²⁷ In təmos nəğhatiən kəti matuvən rəha pətan mıtə kəti İətəm təruru əhanəh İərman, mətəu kınəni rəkis məmə okitipən mə rəha suah kəti, nərgin u Josip. In mipi Kig Tefit tərəh. Kəni pətan əha, nərgin u Meri. ²⁸ Kəni agelo təmuvən miet=pən, kəni məni=pən kəm in məmə, “Təuvir, Meri. Uhgın təmələhu rəhan nəuviriən kəm ik, kəni in mətətiğ itəlau min.”

²⁹ Mətəu Meri tinəruru əfəməh nəğhatiən əha, kəni nikin tinəhti pik məmə nıpəti nəğhatiən əha təhro lanu. ³⁰ Kəni agelo təməni=pən kəm in məmə, “Səginiən, Meri, mətəu-inu Uhgın təməni rəkis məmə in otətuati e rəhan nəuviriən kəm ik. ³¹ Kəni İnəha, ik onəkəpəh məuiğ e nətım kəti, kəni onəkələs İərman. Kəni onakauın e nərgin mə İesu. ³² In otuva İətəmi asoli kəni in İətəmi keikei, kəni okəuın lan məmə Nəti Uhgın İlis Agin. Kəni İərməniğ Uhgın otol in tuva Kig təhmen=pən əmə e tipin tərəh Tefit. ³³ Kəni in otərməniğ e nətəmimi min rəfin nətəm kəutsipən e Jekəp, kəni rəhan narməniğiən otətiğ itulın matuvən naunun tikə.”

³⁴ Kəni Meri təməni=pən kəm agelo məmə, “?İəsəhruniən məmə oiəkəhro lanu mələs suakəku kəti nəmə iəsitəu-pəniən iərman kəti?” ³⁵ Kəni agelo təməni=pən kəm in məmə, “Narmın Rəha Uhgın otuva matig lam, kəni nəsanəniən rəha Uhgın İlis Agın otəuveg ik. Kəni in ko, suakəku asim ko onəkələs, okauin lan məmə in nəti Uhgın. ³⁶ Kəni iətəni=pinə kəm ik məmə ik kəti İlesəpet tinamki-amki rəkis e nətin kəti iərman, nati əpnəpən in tinəpətauəhli rəkis. Kəmətəni lan məmə ko təseməkian, mətəu rəueiu əha tinəpəh rəkis məuiğ sikis e nətin. ³⁷ Natimnati mın u tatitəu=pən əmə nəghatiən rəha Uhgın məmə, ‘Uhgın təhrun nolien natimnati ərəfin, kəni nati kəti təsiəkisiən ohni.’” ³⁸ Kəni Meri təməni=pən məmə, “Əuəh, iəu pətan iol əhrui əmə rəha İərməniğ. Pəh in otol lak nati nak iətəm ik nənəni rəkis.” Kəni agelo təpəh in, kəni mıtəliğ.

Meri təmuvən məmə otəsəlpən e İlesəpet

³⁹ Uərisig lan təsuvəhiən, kəni Meri təmiet iman ikin kəni maliuək uəhai mətəvən e taun e nitəuət e Jutiə mə otəsəlpən e İlesəpet, ⁴⁰ kəni in təmuvən e lahuənu rəha Səkarəea, kəni muvən imə mətəni təuvir kəm İlesəpet. ⁴¹ Kəni nian İlesəpet təmətəu nəghatiən rəha Meri, suakəku u iətəm tətətiğ e nərfin təmauit, kəni Narmın Rəha Uhgın təməri e niki İlesəpet. ⁴² Kəni in təmagət əfəməh məmə, “!Uhgın tinol təuvir ohnik tapirəkis niəpətan ərəfin, kəni in tinol təuvir mın kəm suakəku u onəkələs! ⁴³ Nikiğ tagiən. Kəni təhro Uhgın təmol nati təuvir asoli kəm iəu, məmə məmə rəha İərməniğ rəhak tuva məsal=pa lak. ⁴⁴ İətəni lanu mətəu e nian iəmətəu rəham nəghatiən, kəni suakəku u e nərfək təmagiən mauiğ. ⁴⁵ Uhgın otol təuvir kəm ik mətəu-inu nəməni niəpəhriənən e nəghatiən u İərməniğ təməni tinuva lam məmə otol niəpəhriənən lan.”

Nəpuən rəha Meri

⁴⁶ Kəni Meri təməni məmə,
 “E nəmiəğəhiən rəfin rəhak, iatləfəri nərgi İərməniğ ilis,
⁴⁷ Kəni nikiğ tətəgiən pik o Uhgın İosmiəğəh rəhak,
⁴⁸ mətəu-inu iəu pətan iol əhrui əmə u iəu nati əpnəpən əmə, mətəu nikiğ tətəhti iəu.
 Kəni rəueiu mine matəvən, nətəmimi rəfin okotəni məmə Uhgın təmol təuvir kəm iəu;
⁴⁹ mətəu-inu Uhgın u nəsanəniən rəhan in iahgin,
 in təmol nati apispis mın təuvir pik agin kəm iəu,
 kəni in nərgin tasim.
⁵⁰ In tatolkeiki nətəmimi mın u kəutisiəi in, inu nətəmimi e nəuaniləuis əupən ikin
 mətəuarus=pa nəuaniləuis mın nətəm kəutəhuva əhanəh.
⁵¹ In təmol nati apispis mın e nəsanəniən e nəhlmin.
 In təməhgi-atiti nətəm kəutəfəri ilah e nətəliğin rəhalah.
⁵² In tatosiəhu narməniğ mın e rəhalah narməniğiən,
 kəni in tətəfəri nətəmi mın u rəhalah nətəliğin teiuaui.
⁵³ Nətəmi nəumis tatus ilah, in tətəugin ilah e nauəniən təuvir,
 Kəni nətəmi rəhalah nautə tepət, in təhli pətəğəm ilah, kəni nati tikə e nəhlmi lah.
⁵⁴ Uhgın təmasiru e nəuaniləuis mın rəha İsrəl u rəhan iol əhrui mın,
 kəni təməsaluiən e rəhan nolkeikeiən e ⁵⁵ Eprəham mine rəhan mın nəuaniləuis,
 matəvən əmə lanko naunun tikə məmə inəha təməni kəm tipilah mın nuvəh.”
⁵⁶ Kəni Meri təmatig ilau İlesəpet mətəuarus=pən məuiğ kisil, kəni in təmıtəliğ=pən
 əpəha iman ikin.

Nairiən rəha Jon Bəptais

⁵⁷ Kəni nian əhruahru rəha İlesəpet tinuva məmə otemək lan, kəni təmələs nətin iərman. ⁵⁸ Kəni nətəmimi nətəm kəutatig iuəkir ohni mine rəhan mın nəuaniləuis,

1:37 Mat 19:26; Job 42:2; Jer 32:17

1:46 1Saml 2:1-10

1:50 Sam 103:13,17

1:52 Job 12:19; 5:11; Sam 147:6

1:53 Sam 34:10

1:54 Sam 98:3

1:55 Jen 17:7; Maeka 7:20

kəmotətəu nanusiən əha məmə İərməniğ təmol nəuviriən asoli kəm in, kəni ilah kəməhuva motol kətiəh ilah min məmə okotagiən pəti.

⁵⁹ Nian suakəku əha tinos nian eit, ilah kəməhuva məmə okotəhgi=pən. Kəni iuəkir kotauin e nərgin məmə iahuni rəhan tatə Səkaraea, ⁶⁰ mətəu rəhan məmə təni məmə, “Kəpə. Okauin e nərgin məmə Jon.”

⁶¹ Kəni ilah kəmotəni kəm in məmə, “?Onak? Rəham nərgin u Jon tikə.”

⁶² Kəni kəmotəghati e nəhlmilah məutətapuəh o Səkaraea mə in otəkeikei məni-to mə okauin e nərgin mə pəh. ⁶³ Kəni in təmətapuəh o nati kəti mə otətei rəkis nati kəti lan, kəni in təmətei=pən məmə, “Nərgin u Jon.” Nian kəmotəh, narmilah təmiuvig pik.

⁶⁴ Kəni e nian əmə əha, nami Səkaraea tınımətiğ kəni tınəhrun nəghatiən mətəni-vivi Uhgın. ⁶⁵ Kəni nətəmimi rəfin u kəutatig iuəkir kəmotəgin. Kəni nətəmimi kəmotəni pik natimnati min u titəlau-təlau əha ilis e nitəni Jutiə. ⁶⁶ Kəni nətəmimi min ərəfin nətəm kəmotətəu nanusiən əha, kəni məutətəlig lan, məutətapuəh məmə, “?Suakəku əha, otuva iətəmi əhro?” Kəməutəni lanəha mətəu-inu kəmoteruh əmə məmə nəsanəniən rəha İərməniğ tətətiğ lan.

Səkaraea təməni pətiğəm nəghatiən Uhgın təməfən kəm in

⁶⁷ Kəni Narmın rəha Uhgın təməri e niki Səkaraea, tatə rəha Jon, kəni in təməni pətiğəm nəghatiən iətəm Uhgın təməfən kəm in. Kəni təməni lanu məmə,

⁶⁸ “Pəh kotəni-vivi İərməniğ, u in Uhgın rəha nətəm Isrel, mətəu-inu in təmuva məmə otasiru e rəhan min nətəmimi, kəni in təmos rəkis ilah e nəhlmi tikimır min rəhalah.

⁶⁹ Uhgın u təməfəri iosmiəgəh əsanən iətəm otosmiəgəh kitah. Iosmiəgəh u təmsipən e nəuaniləuis rəha iol əhruin rəhan u Təfit.

⁷⁰ Kəni in təhmen=pən əmə e nəghatiən iətəm Uhgın təməni rəkis kəm tah nəghatiən rəha iəni min rəhan aupən.

⁷¹ In təməni-əskasik rəkis məmə otosmiəgəh itah o tikimır min rəhatah mine nətəmimi rəfin nətəm kəutəməki e tah.

⁷² In tətləfəri iosmiəgəh əha məmə otol nəuviriən u in təməni kəm kəha tərəh min, kəni təsaluiən e rəhan nəghatiən iətəm in aru təməni e rəhan nəniəskasikiən rəha nasiruiən,

⁷³ inu nəniəskasikiən iətəm in təməni kəm kəha Epraham.

⁷⁴ In təmləfəri iosmiəgəh əha məmə otosmiəgəh itah,

kəni mələs rəkis itah e nəhlmi tikimır min rəhatah

məmə nian min rəfin e nəmiəgəhiən rəhatah,

kitah okotəhrun nolien rəhan uək e nəhmti Uhgın, kəni məsotəginien,

⁷⁵ kəni kitah okotasim, kəni nəmiəgəhiən rəhatah otəhruahru e nian min rəfin.

⁷⁶ “Kəni ik, nətik, okauin lam məmə ik iəni rəha Uhgın Ilis Agın, mətəu-inu ik onəkəupən e İərməniğ məmə onəköl əpenə-penə rəhan suaru.

⁷⁷ Ik onəkəni pətiğəm kəm rəhan min nətəmimi məmə Uhgın otosmiəgəh ilah nian in ofafəl rəkis rəhalah təfəgə tərəh min.

⁷⁸ In otol mətəu-inu, in tolkeikei itah matol təuvir kəm tah.

E nolkeikeiən rəhan, Kristo otuva o tah təhmen=pən e mitigar tətəri e neai,

⁷⁹ mətəsiəgəpın itah nətəmimi kəutatig e napinəpuien mine əpəha ikin nımisiən tatoh itəmi ikin,

kəni matit vivi nəhlkitah e suaru rəha nəməlinuiən.”

⁸⁰ Kəni suakəku təmepət e nīpətīn, kəni narmīn rəhan tasanən. Kəni nian rəfin in tətatiḡ əpəha ikin təpiə-məpiə ikin mətəhtahnin nian rəhan otuva iətəm otətuəuin uək lan kəni nətəm Isrel okoteruh.

2

Nairiən rəha Iesu (Mat 1:18-25)

¹ E nian mīn əha uərisiḡ Iesu tair, suah kəti iətəm Rom, nərgin u Sisə Okastas, in iətəmi asoli təmətarməniḡ e nītənimtəni mīn rəfin rəha Rom. In təmələhu lou kəti məmə okafin rəfin nətəmimi iətəm kəutatig rəfin əha ikin. ² Inu nāfiniən nətəmimi kəmaupən kol, kəni Kuarinias in kəpmən rəha Siriə. ³ E nian əha, nətəmimi rəfin okotəkeikei mohtəliḡ=pən imalah mīn ikin kəmotair ikin məmə okafin ilah, kəni kətei rəkis nərgilah e nauəuə rəha kəpmən. ⁴ Kəni Josip mīne Meri kəmiaiet e nītəni Kaləli e taun kəti, nərgin u Nasərit, mian əpəha nītəni Jutiə e taun kəti, nərgin u Petlehem, ima Kig Tefit aupən. Ila u kəmian ikin əha mətəu-inu Josip in mipi Tefit tərəh.

⁵ Ila u Meri kətian məmə okos nərgilau. Kīnəni rəkis mə Meri otitəu=pən Josip, kəni Meri in namki-amki rəkis e iəpəou. ⁶ Nian ila u əpəha Petlehem, nīmə tikə məmə okuapili ikin, kəni kətuapili e nīmə rəha natimiəḡəh mīn. Kəni nian rəha Meri tinuva məmə otemək e nətīn. ⁷ Kəni iəpəou iətəm in təmaupən mair, in iərman. Kəni in təuveḡ e napən, mələhu=pən e bokis kəti iətəm kətələhu=pən manvehli u natimiəḡəh mīn kətauən=pən ikin.

Nətəmimi rəha sipsip mīn mīne nagelo mīn

⁸ Kəni e nīkali Petlehem, nətəmimi rəha sipsip mīn kəməutəsəl o rəhalah mīn sipsip mīn lapin. ⁹ Kəni agelo kəti rəha Iərməniḡ təmietigəm=pən o lah, kəni nəhəḡəhəḡiən asoli rəha Iərməniḡ təmasiəḡəpin ilah, kəni kəmotəḡin pik. ¹⁰ Mətəu agelo təni=pən kəm lah məmə, “Sotəḡiniən, mətəu-inu iəu iətuva məmə iəkəfinə nəniən təuvir kəti iətəm otol niki nətəmimi kotəḡiən pik, kəni nəniən u in rəha nətəmimi ərəfin. ¹¹ Əpəha e taun rəha Kig Tefit, suakəku kəti təmair=pa u rəueiu. In Iosmiəḡəh, kəni in Kristo iətəm Uḡin təməni aupən məmə otahli=pa o təmāh, kəni in Iərməniḡ. ¹² Inu nəmtətīən rəhatəmāh: onəkoteruh suakəku kəməuveḡ e napən, kəni kələhu=pən e bokis kətaugin=pən nati miəḡəh mīn ikin.”

¹³ Kəni rəueiu aḡin, nagelo mīn tepət kəmohtigəm=pa mətəhtul ilah mīn, mətəni-vivi Uḡin, mətəni məmə,

¹⁴ “Kətəni-vivi Uḡin əpəha ilis ilis aḡin e neai.

Kəni əpəha ləhtəni e nəhue nītəni u, nətəmimi iətəm niki Uḡin tətəḡiən o lah, ilah okotatiḡ e nəməlinuiən.”

Nətəmimi mīn rəha sipsip mīn kəməhuvən moteh Iesu

¹⁵ Nian nagelo mīn kīnotəpəh nətəmimi rəha sipsip mīn mīnotohtəliḡ=pən e nəḡəu e neai, kəni nətəmimi rəha sipsip mīn kəmotəni kəm lah mīn məmə, “Pəh kəhuvən Petlehem moteh-to nati u Iərməniḡ təməni=pa kəm tah.”

¹⁶ Kəmotəhrəmlin uəhai əmə məhuvən moteh Meri mīne Josip mīne suakəku iətəm kəmələhu=pən e bokis iətəm kətaugin=pən nati miəḡəh mīn ikin. ¹⁷ Nian kəməhuvən rəkis moteh suakəku u, kəni kəmotanus nəḡhətīən e suakəku u iətəm kəmotos o agelo. ¹⁸ Kəni nətəmimi rəfin nətəm kəmotətəu nəḡhətīən əha rəha nətəmimi rəha sipsip mīn, ilah kəmotauit, narmilah təmiuvig pik. ¹⁹ Mətəu Meri təmatos əmə e nīkin natimnati rəfin mīn u, kəni mətətəliḡ lan nian mīn. ²⁰ Kəni nətəmimi rəha sipsip mīn kəmohtəliḡ,

məutəfəri nərgi Uhgın məutəni-vivi in o natimnati rəfin iətəm kəmotətəu kəni moteh, təhmen=pən əmə e nati u agelo təməni=pən kəm lah.

Kəmauin e nərgi Iesu.

²¹ Nian suakəku təmair minos nian eit, kəni kəhgi=pən titəu=pən Lou rəhalah, kəni kauin e nərgin məmə Iesu, nərgin u iətəm agelo təməni=pən kəm Meri aupən rəkis, nian in təməsəpəh əhanəhiən məuiğ lan.

Josip mine Meri kəmuos Iesu mian e Nimə Rəha Uhgın

²² Kəni tinuva əhruahru e nian rəha Josip mine Meri məmə okuələs suakəku u mian əpəha Jerusiləm məmə okuəfən kəm İərmənig. Kəni ilau kəmian. ²³ Inu tatitəu=pən əhruahru Lou rəha İərmənig u tətəni məmə, “Suakəku iərman min u kəmaupən kələs ilah, okəkeikei kətəfən ilah kəm Uhgın məmə rəhan.”

²⁴ Kəni ilau kəmian Jerusiləm o nati kəti min, məmə ilau okuos mak keiu uə iəuein keiu, kəni miohamu mətuəfən kəm Uhgın o nafəliən namikmikian rəha Meri, tatitəu=pən əmə Lou rəha İərmənig u Mosis təmətei.*

Simion təmeruh Iesu

²⁵ Kəni inu iətəmmi kəti əha Jerusiləm nərgin u Simion. Rəhan nəmiəgəhiən təhruahru, kəni nian rəfin tatitəu=pən nəghatiən rəha Uhgın. Kəni in tətəhtahnin nuvaiən rəha Kristo iətəm otuva mosmiəgəh mol nəunəhmtilah nətəm Isrel. Kəni Narmın Rəha Uhgın təmuva məriauəh e nikin. ²⁶ Narmın Rəha Uhgın tinəni rəkis kəm in məmə otəsimisiən mətəuarus in oteh Kristo iətəm İərmənig təməni mə otahli=pa. ²⁷ Narmın Rəha Uhgın təməuhlin nikin məmə in otuvən e Nimə Rəha Uhgın. Kəni Josip mine Meri kəmuələs suakəku u Iesu mian e nimə Rəha Uhgın məmə ilau okuol natimnati rəfin iətəm Lou tətəni. ²⁸ Kəni Simion təmeruh Iesu, kəni in təmələs=pa e nərfin, kəni mətəni-vivi Uhgın, mətəni=pən məmə, ²⁹ “İərmənig, nəmol rəfin rəham nəghatiən o nəniəskasikiən kəm iəu, iol əhruin əmə rəham.

Kəni rəueiu, inategəhan lak məmə iəkimis-tə e nəməlinuiən,

³⁰ mətəu-inu ineruh e nəhmtək suakəku u iətəm otosmiəgəh nətəmmi.

³¹ Ik nəmol əpenə-penə məmə in İosmiəgəh, kəni nətəmmi rəfin okoteruh.

³² In otuva nəhagəhagiən, kəni otəgətun rəhan suaru kəm Nanihluə† min, kəni nətəmmi okotləfəri rəham min nətəm Isrel o İosmiəgəh əha.”

³³ Kəni tatə mine məmə rəha suakəku u, narmilau təmiuvig o nəghatiən min əha Simion təməni lan. ³⁴ Kəni Simion təməfaki məmə nəuviriən rəha Uhgın otuvən o lau. Kəni in təməni kəm Meri u məmə rəha suakəku məmə, “Onakateh, Uhgın təməni rəkis məmə suakəku u otol məmə nətəmmi tepət əpəha Isrel okoteiuaiu motorin, kəni tepət min okotəri. Kəni in otuva nəmtətiən kəti nətəmmi tepət okotəghati rah lan məmə, ³⁵ nətəmmi okoteruh nətəligiən min e niki nətəmmi tepət.

“Kəni Meri, nikim otitəgit təhmen e suah kəti təməu nikim e nau asilə.”

Ana təmeruh Iesu

³⁶ Kəni pətauəhli kəti əha ikın, nərgin u Ana, kəni in iəni kəti. In nəti Fanuel, iətəmi kəti in təmsipən e Aser aupən ikın. Pətauəhli u, rəhan nu tepət. Nian in pətan mitə əmə kəti, kəni mitəu=pən rəhan iəuəhli. Kəni ilau kəmuan o nu səpin əmə, kəni rəhan iəuəhli timis. ³⁷ Kəni pətan u təmətatig əmə lanəha mətəuarus=pa in pətauəhli kəti. Kəni rəueiu minos nu eiti-fo. Nian rəfin in tətətig e Nimə Rəha Uhgın mətəfaki, inəha ləplapın mine ləhnaiuv tətətuakəm mətəpəh nauəniən mətəfaki kəm Uhgın. ³⁸ Kəni in təmuva ikın əha e

2:21 Luk 1:31 **2:22** Lev 12:1-8 **2:23** Eks 13:2,12 * **2:24** Lou təməni məmə nian suakəku kəti otair, rəhan məmə nıpətin otamikmik e nəhmti Uhgın o nian fote. Rəkis ko, rəhan məmə mine tatə okuəkeikei muol sakrifais rəha naruətuahian tatitəu=pən Lou rəha Mosis. **2:24** Lev 12:8 **2:30** Aes 52:10; Luk 3:6; Tait 2:11 † **2:32** Nanihluə, İanihluə – Afin-to e tiksınəri. **2:32** Aes 42:6; 49:6; 52:10 **2:34** Aes 8:14; Mat 21:42; 1Pitə 2:8

nian əhruahru Simion tətəghati e suakəku. Kəni pətauəhli u tətəni-vivi Uhgın ohni, kəni mətəghati e suakəku əha kəm nətəmimi rəfin u kəməutəhtahnin məmə Kristo in otitis nətəm Isrel.‡

Josip mine Meri kəmian Nasərit

³⁹ Nian Josip mine Meri, ilau kəmuol natimnati u lou rəha İərmənig tətəni, kəni kəmlitəlig=pən nıtəni Kaləli e taun Nasərit, imalahal ikın. ⁴⁰ Kəni suakəku təmepət muva məskasik, kəni in teinatig vivi, kəni nian rəfin nəuviriən rəha Uhgın tətəriauəh e rəhan nəmiəgəhiən.

İətəm aluə İesu əpəha e Nimə Rəha Uhgın

⁴¹ E nu mın rəfin, tatə mine məmə rəha İesu kətian Jerusiləm məmə okotol lafet rəha Pasova. ⁴² Nian İesu tinos nu tueləf, in təmitəu=pən ilau mihluvən əpəha ilis e lafet əha, təhmen=pən əmə e noliən rəha nətəm Isrel. ⁴³ Nian lafet tinol naunun, kəni nətəmimi kınotohtəlig mautəhuvən imalah mın ikın, mətəu iətəm aluə İesu in təməsitəu-pəniən rəhan tatə mine məmə, in matol əmə əpəha Jerusiləm, mətəu ilau kuəruru. ⁴⁴ Nikilau təhti mə in təmuvən ilah nətəmimi mın nəuvein motaupən, kəni ilah kəmotaliuək o nian apıəpiə kətiəh. Kəni ilau kınətuəsal lan o rəhalau mın nətəmimi, mine nətəmimi iətəm kuəhrun ilah. ⁴⁵ Mətəu nian ilau kəməsueruhiən in, kəni kəmiatəlig muəsal lan mian Jerusiləm.

⁴⁶ Kəni e nian kisil, kəni mueruh e Nimə Rəha Uhgın, tətəharəg ilah nəgətun mın matətəlig e lah, kəni mətətapuəh o lah o natimnati nəuvein. ⁴⁷ Kəni nətəmimi rəfin nətəm kəmotətəu nati u, narmilah təmiuvig pik o rəhan nəhruniən mine rəhan nuhalpiniən nəghatiən mın.

⁴⁸ Kəni nian rəhan tatə mine məmə kəmueh, kəni narmilau təmiuvig pik ohni. Kəni rəhan məmə təməni=pən kəm in məmə, “Nətik. ?Nəkəhro matol lanu lan e timlau. Itimlau rəham tatə nikitimlau təhti pik ik, kəni iətuəsal pik lam.” ⁴⁹ Kəni in təməni=pən kəm lau məmə, “?Nətuəsal lak onak? ?Nəsuhruniən məmə iəu iəkəkeikei mətuvə e nimə rəha rəhak Tatə?” ⁵⁰ Mətəu ilau kəsuhruniən nıpəti nəghatiən tətəni kəm lau.

⁵¹ Kəni in təmitəu=pən ilau mihleiuaiu mihluvən əpəha Nasərit. Kəni in təmişiai ilau matol nəuialau. Mətəu nian rəfin rəhan məmə tətətəlig e natimnati rəfin mın əha e nikin. ⁵² Kəni İesu təmepət e nıpətin, kəni rəhan nəhruniən tatol iahgin, kəni e nian mın rəfin, Uhgın mine nətəmimi nikilah tətəgiən ohni.

3

Jon Bəptais təməni pətigəm nəghatiən rəha Uhgın (Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Jon 1:19-28)

¹ Kəni e nian rəha iətəm Rom, nərgin u Sisə Taipiriəs, in təmətərmənig e nıtəni mın rəfin rəha Rom. Kəni e nian in təmətərmənig mətəuarus=pa nu fiftin, kəni nətəmi asoli nəuvein mın kəutərmənig ləhtəni e Sisə e niftəni əlkələh mın rəha Rom, inu Herot tətərmənig əpəha Kaləli, mine pian Filip in tətərmənig əpəha Ituria mine Trakonaetas, mine Lisianas tətərmənig əpəha Apilin, mine Pontias Pailət u iətəm Rom in kəpmən rəha Jutiə. ² Inu e nian əhruahru rəha Anəs mine Kaiəfəs ilau pris asoli agin mil rəha Isrel.

E nian əha, Jon nətə Səkarəea, in tınepət rəkis, in mətan əpəha təpiə-məpiə ikın, kəni Uhgın təməfən nəghatiən kəti kəm in. ³ Kəni in təmuvən mətan rəfin əha iuəkir o nəhu Jotən mətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgın. In mətəni məmə nətəmimi okotəkeikei mohtəlig e noliən tərəh mın rəhalah, kəni məhuvən o Uhgın, məmə in otafəl noliən tərəh

‡ **2:38** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “Kristo in otitis Jerusiləm,” kəni Jerusiləm tatəpsen=pən nətəm Isrel ərəfin. Kəni nəghatiən u rəhan suaru keiu. Nətəmimi nəuvein iətəm kəutatig e nian rəha İesu, nikilah təhti məmə Kristo otos rəkis nətəm Isrel e nəhlmi tikimir mın u nətəm Rom. Mətəu nıpətin asoli məmə Kristo otitis nətəm Isrel e təfəgə tərəh mın rəhalah. **2:39** Mat 2:23 **2:41** Eks 12:24-27; 23:14-17; Dut 16:1-8 **2:51** Luk 2:19 **2:52** 1Saml 2:26; Prov 3:4

min rəhalah. Kəni nəmtətian lanko, okol bəptais e lah. ⁴ In təhmen əmə e nəghatian rəha iəni u Aiseə iətəm təmətēi e nauəuə rəhan məmə, “Suah kəti tətəuīn əpəha ikin təpiə-məpiə ikin mətəni məmə, ‘itəmah, nəkotol əpenə-penə e suaru rəha İərmənig, kəni mautil rəhan suaru təhruahru. ⁵ Nipəgləuahtəni min otirəuei vivi, kəni nitəuət min mine narit min rəfin okosiahu, kəni suaru ekəu-ekəu min okəgəhruahru, kəni suaru u tapəhri-əpəhri okol təpiə. ⁶ Kəni nətəmimi rəfin okoteh suaru rəha Uhgīn o nosmiəgəhian nətəmimi.’ ”

⁷ Kəni e nian əha, nətəmimi tepət kəməhuva o Jon məmə in otol bəptais e lah, mətəu in təməni=pən kəm lah məmə, “!İtəmah nəkohtəhmen əmə e təgəluə min! !Nikitəmah təsəhtian məmə onəkotəgim rəkis e niəməha mine nalpiniən rəha Uhgīn iətəm tətəu! ⁸ Onəkotəkeikei motol nati kəti pəh kəhrun məmə ninotəpəh pəhriən noliən tərəh min rəhatəmah kəni məhuva o Uhgīn. Kəni sotəni aruiən kəm təmah e nəfəriən məmə itəmah nəkotəhruahru mətəu-inu itəmah namipi Epraham min. !Kəpə! Inu nati əpnəpən əmə. İətəni kəm təmah məmə, Uhgīn təhrun noliən kəpiel min u kəhuva namipi Epraham min. ⁹ Kəni rəueiu əha, Uhgīn tinəhtul maru o nətəhli-pəniən nigī e nəukətīn. Kəni nəmə nigī kəti təsəuəiən e nəuan iətəm təuvir, kəni in otəuahli mərəki=pən e nigəm.”

¹⁰ Kəni nīmənin nətəmimi kəmotətapuəh o Jon məmə, “?Kəni oiəkotol nak?” ¹¹ Kəni Jon təməni=pən kəm lah məmə, “Okəmə rəham napən keiu, əfən kəti kəm suah kəti u rəhan tikə. Nəmə nəgəm nauəniən tatig, əfən kəti kəm nətəmimi u niglah tikə.”

¹² Nətəmimi nəuvein rəha nosiən məni rəha takis kəməhuva məmə otol bəptais e lah, kəni motətapuəh o Jon məmə, “?Kəni oiəkotol nak?” ¹³ Kəni Jon təməni=pən kəm lah məmə, “Sotos əuəuiən məni o nətəmimi tapirəkis inu təhmen əmə mə onəkotos.”

¹⁴ Kəni soldia min nəuvein kəmotətapuəh min, “Kəni itimah? ?İtimah o iəkotəhro?” Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Sotoliən nəginiən kəm nətəmimi məmə, ‘Okəmə nəstəfaiən məni, kəni iəkotol nahməiən kəm təmah.’ Kəni sotoliən nəginiən kəm nətəmimi məmə, ‘Okəmə nəstəfaiən məni, kəni iəkotəni=pən kəm nətəmi asoli məmə nəmotol nati kəti tərəh.’ Nikitəmah otəkeikei magiən o nos əhruahruian nətəouiən rəhatəmah kəni in əmə ko.”

¹⁵ Kəni nətəmi u kəməutəhtahnin Krīsto u Uhgīn təməni məmə otəhli=pa, nikilah təhti mətə Jon in Krīsto. ¹⁶ Mətəu Jon təməni=pən kəm lah məmə, “İatol bəptais e təmah e nəhu, mətəu iətəmi kəti tətəuə rəhan nəsanəniən mine nepətiən tapirəkis iəu. Kəni iəu ləhtəni agin, iəsəhmenian məmə iəkuva iəu iol əhruin kəti rəhan o noliən rəhan uək.* Kəni suah kəha, in otol bəptais e təmah e Narmīn Rəha Uhgīn mine nigəm. ¹⁷ In tətəhtul maru o neruhian noliən rəha nətəmimi məmə otəuəri ilah, nətəm kotəuvir mine nətəm kotərah təhmen e iətəm tatasum. Tətələs fok o nafəl rəkisiən nilosi wit məmə otos nipətin iətəm təuvir. Nətəm kotəuvir kotəhmen e nipəti wit, tatos ilah matuvən lahuənu. Mətəu nətəm kotərah kotəhmen e nilosi wit, tərəki=pən e lah e nigəm asoli iətəm tətəuə naunun tikə.”

¹⁸ Kəni Jon təməni pətigəm nəniən təuvir e nəghatian tepət məmə otiuvi=pa nətəligiən rəha nətəmimi kəhuvən o Uhgīn.

Herot təmləfən Jon e kaləpus

¹⁹ E nian əha, Herot Antipas təmitirəkis Herotiəs inu pətan rəha pian, kəni in təmol natimnati tepət tərəh. Kəni noliən min əha, Jon təməni əskasik mahi Herot Antipas o noliən tərəh min rəhan. ²⁰ Kəni Herot Antipas təmatig mol min noliən tərəh kəti min tapirəkis, in təmələs Jon muvən mahtipəsik lan e kaləpus.

Jon təmol bəptais e İesu (Mat 3:13-17; Mak 1:9-11)

3:3 Uək 13:24 **3:6** Aes 40:3-5 **3:7** Mat 12:34; 23:33 **3:8** Jon 8:33,39 **3:9** Mat 7:19 **3:12** Luk 7:29
* **3:16** Nəghatian əhruahru rəha Jon tətəni məmə, “İəsəhmenian məmə iəkitis rəkis niləuis e rəhan put.” Uək u, in uək rəha slef. **3:16** Uək 13:25 **3:19** Mat 14:3-4; Mak 6:17-18

²¹ Mətəu nian Jon təməsuvən əhanəhian e kaləpus, kəni in təmatol bəptais e nətəmimi min, kəni Iesu min təmuva, kəni Jon tol bəptais lan. Kəni nian Iesu təmətəfaki, Uhgın təmerəh e neai, ²² kəni Narmın Rəha Uhgın təmsipəri meiuaiu, nipətin təhmen e mak muva məharəg pəri e Iesu, kəni nəuia Uhgın təmsipəri e negəu e neai mətəni məmə, “Ik nətik keikei, iəkolkeikei pik ik, kəni nıkik tagian pik agin ohnik.”

Kəha tərəh min rəha Iesu
(Mat 1:1-17)

²³ Nian Iesu təmətuəuin rəhan uək, rəhan nu təhmen=pən e tate.

Nətəmimi nıkilah təhti məmə in nəti Josip.

Kəni Josip in nəti Heli,

²⁴ Heli in nəti Matat,

Matat in nəti Lifai,

Lifai in nəti Melki,

Melki in nəti Janae,

Janae in nəti Josip,

²⁵ Josip in nəti Matatias,

Matatias in nəti Amos,

Amos in nəti Neham,

Neham in nəti Esli,

Esli in nəti Nagae,

²⁶ Nagae in nəti Mahat,

Mahat in nəti Matatias,

Matatias in nəti Semein,

Semein in nəti Josek,

Josek in nəti Jota,

²⁷ Jota in nəti Joanan,

Joanan in nəti Resa,

Resa in nəti Serupapel,

Serupapel in nəti Sealtiel,

Sealtiel in nəti Neri,

²⁸ Neri in nəti Melki,

Melki in nəti Ati,

Ati in nəti Kosam,

Kosam in nəti Elmatam,

Elmatam in nəti Er,

²⁹ Er in nəti Josuə,

Josuə in nəti Eliesa,

Eliesa in nəti Jorim,

Jorim in nəti Matat,

Matat in nəti Lifai,

³⁰ Lifai in nəti Simion,

Simion in nəti Juta,

Juta in nəti Josip,

Josip in nəti Jonam,

Jonam in nəti Eliakim,

³¹ Eliakim in nəti Melea,

Melea in nəti Mena,

Mena in nəti Matata,

Matata in nəti Natan,

Natan in nəti Tefit,

³² Tefit in nəti Jese,

Jese in nəti Opet,
 Opet in nəti Poas,
 Poas in nəti Salmon,
 Salmon in nəti Nason,
³³ Nason in nəti Aminatap,
 Aminatap in nəti Atmin,
 Atmin in nəti Ani,
 Ani in nəti Hesron,
 Hesron in nəti Peres,
 Peres in nəti Juta,
³⁴ Juta in nəti Jekəp,
 Jekəp in nəti Aisək,
 Aisək in nəti Epraham,
 Epraham in nəti Tera,
 Tera in nəti Nahor,
³⁵ Nahor in nəti Seruk,
 Seruk in nəti Rehu,
 Rehu in nəti Pelek,
 Pelek in nəti Eper,
 Eper in nəti Sela,
³⁶ Sela in nəti Kaenan,
 Kaenan in nəti Apaksat,
 Apaksat in nəti Sem,
 Sem in nəti Noa,
 Noa in nəti Lamek,
³⁷ Lamek in nəti Metusela,
 Metusela in nəti Inok,
 Inok in nəti Jaret,
 Jaret in nəti Mahalalel,
 Mahalalel in nəti Kenan,
³⁸ Kenan in nəti Enos,
 Enos in nəti Set,
 Set in nəti Atəm,
 kəni Atəm in nəti Uhgīn.†

4

Setən təməfən-əfən kəm Iesu (Mat 4:1-11; Mak 1:12-13)

¹ Narmīn Rəha Uhgīn təmərīauəh e nəmīəgəhīən rəha Iesu, kəni nian in təmsīpən e nəhu Jotən, kəni Narmīn Rəha Uhgīn təməghatī=pən e nīki Iesu məmə in otuvən əpəha təpīə-məpīə ikīn. ² Kəni e nian fote, Setən təməfən-əfən kəm Iesu. E nian mīn rəfīn əha, in təsauənīən, kəni e naunun nian mīn əha, nəumīs təmus agīn in. ³ Kəni Setən tənī=pən kəm Iesu məmə, “Okəmə ik Nəti Uhgīn, ənī=pən kəm kəpīel u məmə otəuhlin mol pīret lan.” ⁴ Kəni Iesu təmuhalpīn nəghatīən rəha Setən məmə, “Kəmətēi e Nauəuə Rəha Uhgīn məmə, ‘Nətəmīmī ko kəsotəmīəgəhīən e nauənīən əmə.’ ”

⁵ Kəni Setən təmit Iesu mīan əpəha e nītəuət əfəməh kəti, kəni məgətun uəhai əmə in e nītənīmītəni mīn rəfīn, mīne e nəuvīrīən rəhalah, ⁶ kəni in təmənī=pən kəm in məmə, “Iəu o iəkəfīnə e nəhlməm narmənīgīən mīn mīne nepətīən mīn rəfīn, mīne nəmemtəhīən rəhalah, mətəu-inu natīmīnātī rəfīn tətātīg e nəhlmək, kəni iəkəhrun nəgəhan-pənīən kəm

3:32 Rut 4:17-22 **3:36** Jen 11:10-26 † **3:38** Kətəni mə Atəm in nəti Uhgīn mətəu-inu, Uhgīn in təmōl Atəm. **3:38**
 Jen 4:25-26 **4:4** Dut 8:3

iätämi-päh iäkolkeikei mämä iäkəfən kəm in. ⁷ Mätəu nəmə näkəfaki=pa kəm iəu, kəni natimnati mīn rəfin u rəham.”

⁸ Kəni Iesu tənī=pən kəm in mämə, “Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni mämə, ‘Onəkotəfaki əmə kəm rəhatəmah Iərməniġ Uhgīn, kəni in əmə, onautol əmə rəhan nətəliġiən.’ ”

⁹ Kəni Setən təmit in mian əpəha Jerusiləm e nəhue nimə əpəha ilis aġin e Nimə Rəha Uhgīn. Kəni mənī=pən kəm in mämə, “Okəmə ik Nəti Uhgīn, iuvig-to u ikinu, ¹⁰ mätəu-inu kəmətəi e Nauəuə Rəha Uhgīn mämə, ‘In otahli=pa nagelo mīn rəhan kəhuva motəsəl vivi ohnik, ¹¹ kəni ilah okotos əmə ik ilis e nəhlmiləh mämə onəsoriniən nəhlkəm e kəpiel.’ ”

¹² Kəni Iesu təmuhalpīn nəghatiən rəha Setən mämə, “Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni mīn mämə, ‘Onəsotoliən nəfən-əfəniən kəm rəhatəmah Iərməniġ Uhgīn mämə otol nati kəti, mämə näkoteruh mämə in tətətiġ itəmah mīn, uə kəpə.’ ”

¹³ Nian Setən təmol naunun e nəfən-əfəniən rəhan, in təmagim muvən isəu o Iesu mətəhtahnin mə nian təuvir kəti mīn rəhan otəpanuva mīn.

Iesu təmätəuəuin rəhan uək əpəha Kaləli

(Mat 4:12-17; Mak 1:14-15)

¹⁴ Kəni Iesu təmitəliġ=pən nītəni Kaləli, kəni nəsanəniən rəha Uhgīn təməriəuəh e nəmiəġəhiən rəhan. Kəni nəghatiən ohni təmitəlau-təlau e lahuənu mīn tepət e nītəni əha. ¹⁵ Kəni Iesu in təmətəġətun e nimə rəha nuhapuminiən mīn, kəni nətəmimi mīn rəfin kəməutəni-vivi in.

Nətəm Nasərit

kəmotəpəh Iesu

(Mat 13:53-58; Mak 6:1-6)

¹⁶ Kəni Iesu təmuvən Nasərit, ikin əha in təmepət ikin aupən. Kəni e nian rəha Sapət, in təmuvən e nimə rəha nuhapuminiən təhmen əmə mə in tatol nian mīn. Kəni in təməhtul mämə otəfin Nauəuə Rəha Uhgīn. ¹⁷ Kəni kəməfən nauəuə iətəm kəmaiu-aiu rəha iəni u Aiseə. Kəni in təmuahru=pən e iətəm Aiseə təmətəi tətəni lanəha mämə, ¹⁸ “Narmīn Rəha Uhgīn tətətiġ lak mätəu-inu təmitəpīn iəu mämə iəkəni pətəiġəm nəniən təuvir kəm nanrah mīn. Kəni təmahli=pa iəu mämə iəkuvən mənī=pən kəm nətəmi kəutətiġ e kaləpus mämə iəkītis ilah, kəni mahli pətəiġəm ilah, kəni mənī=pən kəm nətəmimi mīn nəhmtiləh təpis mämə okoteruh nati. Kəni təmahli=pa iəu mämə iəkuvən mītis niki nətəmimi, ¹⁹ kəni mənī pətəiġəm mämə nian tinuva rəkis mämə Iərməniġ otəġətun rəhan nəuviriən kəni mosmiəġəh nətəmimi.”

²⁰ Nian təmafīn rəkis nauəuə u, kəni maiu-aiu mīn məfən nauəuə u kəm iətəm tətələhu nauəuə u, kəni mətəharəġ mämə otəġətun nətəmimi. Kəni nəhmti nətəmimi rəfin əha imə təməhtul əmə lan. ²¹ Kəni in təmətəġəhati kəm lah mətəni mämə, “Rəueiu u e nian u nəutətəliġ lan e Nauəuə Rəha Uhgīn, Uhgīn tinol əpu nəghatiən mīn əha tinuva matol nīpəhriənlan.”

²² Nətəmimi rəfin kəmotəni-vivi in, kəni narmiləh təmiuvig o nəghatiən təuvir mīn in tətəni, kəni məutəni kəm lah mīn mämə, “?Nəti Josip u, uə kəpə?”

²³ Kəni Iesu təmənī=pən kəm lah mämə, “Iəkəhrun mämə onəkotəni=pa nəghatiən əuas u kəm iəu u tətəni mämə, ‘Toktə, ol vivi aru-to nīpətīm,’ u nīpətīn mämə, ‘Natimnati mīn əha u kətəni mə nəmol rəkis ilah əpəha Kapeniəm, təuvir mämə näkuva mol mīn ilah u ikinu imam ikin.’ ²⁴ Pəhriən, iəkəni kəm təmah mämə ko nətəmimi kəsotisiaiən iəni kəti iətəm tatsipən e lah. ²⁵ E nian rəha Elaijə, nuhuən təməsəfuvian o nu kisil mine məuig sikis, nəumis təman kəni nauəniən tikə. Kəni iətəni pəhriən kəm təmah mämə, e nian əha, pətəlimis mīn tepət u ikinu Isrel, ²⁶ mätəu Uhgīn təməsəhli-pəniən Elaijə mämə otuvən masiru e lah. Kəpə. In təmahli=pən mämə otasiru e pətəlimis kəti əpəha Saedon e taun Sarefat, kəni pətan u in pətan Ianihluə kəti. ²⁷ Kəni e nian rəha iəni Elisa, nətəmimi tepət

kəməutatig Isrel u kəmautos nīmisiən u leprosi e nīpəti lah, kəni Elisa tāməsəl vivian kəti mīne. Mətəu in təmōl vi əmə Neman u iətəm Sīriə, in iətəm Ianihluə kəti.”

²⁸ Kəni e nian nətəmimi u e nimə rəha nuhapuminiən kəmotətəu nəghatiən əha niəməha təmōl pīk ilah. ²⁹ Kəni kəmotəhtul uəhai əmə motaskəlīm Iesu, motələs mohiet itaun, məhuvən əpəha e kiəkis e nīkali taun məmə kotəraki pətīgəm lan. ³⁰ Mətəu Iesu təmaliuək rəkis e lah miet e nəlugin e lah kəni matuvən.

*Iesu təmahlī pətīgəm
narmīn tərəh e iətəmimi kəti
(Mak 1:21-28)*

³¹ Kəni Iesu təmeiuaiu muvən əpəha Kapeniəm, taun kəti mīn rəha Kaləli. Kəni e nian rəha Sapət in təmətəgətun nətəmimi. ³² Kəni nətəmimi iətəm kəmotətəu rəhan nəghatiən, narmīlah təmiuvig pīk ohni mətəu-inu rəhan nəghatiən təfigəm, nepətiən tatig lan.

³³ Kəni in əpəha imə e nimə rəha nuhapuminiən, kəni suah kəti əha ikin iətəm narmīn tərəh kəti tətətig lan. Kəni in təmagət əfəməh məmə, ³⁴ “!Ei, Iesu iətəm Nasərit! ?Təhro? ? Nəmuva məmə nəkol nərahiən kəm timah? Inəhrun rəkis ik. Ik Iətəmi Asim rəha Uhgīn!” ³⁵ Mətəu Iesu təmagət əskasik lan məmə, “!Aaah, sagətiən! !Iet magim rəkis e suah u!” Kəni narmīn tərəh əha təmōl suah u tīsipəri morin e niftəni e nəlugilah, əmeiko magim rəkis lan, mətəu təməsərəkiniən suah u.

³⁶ Kəni nətəmimi rəfin ikin əha narmīlah təmiuvig kəni məutəni=pən kəm lah mīn məmə, “Ei! ?Nəghatiən nak u? Suah u, təmagət əskasik e narmīn tərəh mīn e nəghatiən rəha nepətiən mīne nəsanəniən, kəni ilah kəmoht e nətəmimi.” ³⁷ Kəni nəniən rəha Iesu təmaiu mītəlau e nītəni əha.

*Iesu təmasiru
e nətəmimi tēpət
(Mat 8:14-17; Mak 1:29-34)*

³⁸ Iesu təməhtul kəni miet e nimə rəha nuhapuminiən muvən əpəha e nimə rəha Saimon.* E nian əha, uhu Saimon tatimīs matətəpu-ətəpu pīk, kəni ilah kəmotəni=pən kəm Iesu məmə oteruh. ³⁹ Kəni Iesu təməhtul=pən iuəkīr ohni kəni magət əskasik e nīmisiən, kəni pətan u təsanən. Əmeiko in təhtul kəni mōl nauəniən niglah.

⁴⁰ Nian mītigar tīniuvig rəkis, nətəmimi kəmos nətəmimi mīn rəfin u nətəm kau-tohmīs e nīmisiən pīsīn pīsīn mīn məhuva o Iesu. Kəni in təmələhu=pən nəhlmin e lah kətiəh kətiəh, kəni ilah rəfin kəmotəsanən.† ⁴¹ Kəni iərmīs mīn kəmoht motagim e nətəmimi tēpət məutagət əfəməh məmə, “!Ik Nəti Uhgīn!” Mətəu Iesu təmagət əskasik e lah mahtipəsīg e lah o nəghatiən mətəu-inu ilah kotəhrun məmə in Kristo iətəm Uhgīn təmahlī=pa.

⁴² Kəni kəməni lauīg lan, Iesu tēmiet əha ikin əha muvən əpəha ikin kəti iətəm nətəmimi kohkə ikin. Mətəu nətəmimi kəmotəsəl lan, kəni nian kəmoteruh in, ilah kəməhuva ohni məutalkut məmə okotəniəhu məmə in təsagimīən məpəh ilah. ⁴³ Mətəu in təməni=pən kəm lah məmə, “Kəpə. Iəu iəkəkeiki muvən lahuənu pīsīn mīn nəuvein, məni pətīgəm nəniən təuvir rəha Narməniğiən Rəha Uhgīn, mətəu-inu Uhgīn təmahlī=pa iəu məmə iəkol lanu.”

⁴⁴ Kəni in təmatuvən mətan e nītəni Jutiə mətəni pətīgəm nəghatiən rəha Uhgīn e nimə rəha nuhapuminiən mīn.

4:27 2King 5:1-14 **4:32** Mat 7:28-29 * **4:38** Nian mīn nəuvein, kətauin e Saimon Pitə məmə, “Saimon,” kəni nian nəuvein, kətauin lan məmə, “Pitə.” † **4:40** Lou kəti rəha nətəm Isrel tətəni məmə iətəmimi ko təsəlasiən iətəm tatimīs e nian rəha Sapət. Mətəu nian mītigar tīniuvig rəkis, kəni Sapət tīnol naunun, kəni nətəmimi kotəhrun nələsiən nətəmimi. **4:41** Mat 8:29; Mak 3:11-12 **4:44** Mak 1:35-39; Mat 4:23

5

Natətəlig min iətəm Iesu təmaupən mauin e lah
(Mat 4:18-22; Mak 1:16-20)

¹ Nian kəti, Iesu təmətəhtul e nīkali nəhu asoli, nərgin u Lek Kaləli.* Kəni nīmənin nətəmimi kəməhuva motəhtul motohtəlau lan məutatətə kəni məutəhgi ilah min məmə okotətəu nəghatiən rəha Uhgīn. ² Kəni in təmeh bot keiu rəha nətəm kautos nəmu e nīpəkīl mətəu ilah kəutafəl nopīn min rəhalah. ³ Kəni Iesu təmuvən e bot rəha Saimon,† kəni mətapuəh ohni məmə otiuvi-pah bot tuvən ihluə nəuветin. Nian Saimon təməharəg pətīgəm e bot, kəni Iesu təməharəg lan mətəgətun nətəmimi.

⁴ Nian Iesu təməghati rəkis kəm nətəmimi, kəni məni=pən kəm Saimon məmə, “Saimon, otasua kotəsəu-pah lokamnim, kəni ko motəraki e nopīn motos nəmu nəuvein.” ⁵ Kəni Saimon təni məmə, “Iətəmi asoli, iəmotalkut pik lapīn mətəuarus=pa u, məsotosiən nəmu kəti mine. Mətəu ik nīnəni min mə okəhuvən, təuvir pəh kəhuvən motəraki min e nopīn.”

⁶ Kəni nian ilah kəmotol, kəmos pik nəmu tepət e rəhalah nopīn, kəni nopīn min rəhalah kəmotəri kəni motasisi e nəmu min, kəni nopīn min təsuvəhiən kotəhapu. ⁷ Kəni ilah kəmotauin=pən min e nətəmimi e bot pisin mə kəhuva motasiru e lah. †Kəni ilah kəməhuva motəmki=pən nəmu e bot pəti mil kuəri muəriauəh e nəmu, kəni iuəkīr bot mil kuamnim!

⁸ Nian Saimon Pitə təmeruh nati u, kəni təmasiəulīn=pən kəm Iesu e nīsiaiən mətəni məmə, “!Iərməniḡ, uvən isəu ohniəu, iəu iəsəhmeniən, iəu iol təfagə tərah!” ⁹ In təməghati lanu mətəu-inu in mine nətəmi min əha e bot mil, kəmotauit pik narmilah təmiuvig o nəmu min u tepət lanəha. ¹⁰ Kəni Jemis mine Jon, nətī Səpəti mil u katiavi nəmu min ilahal Saimon, ilau min kəmuauit pik narmilau tiuvig o nəmu min u.

Mətəu Iesu təmənī=pən kəm Saimon məmə, “Səḡiniən. Ik iətəm rəha niuvian nəmu, mətəu rəueiu əha matuvən, ik onəkīuvi=pa nətəmimi.” ¹¹ Kəni nian ilah kəmotiuvi-pari rəhalah bot min, kəni motəpəh ərəfin natimnati kəni məhuərisig e Iesu, kəni məhuva rəhan min nətəmimi.

Iesu təmol vivi iətəm tatos nīmisiən u leprosi
(Mat 8:1-4; Mak 1:40-45)

¹² Nian Iesu təmətaliuək e taun kəti, suah kəti iətəmi təmos nīmisiən u leprosi‡ təmaliuək muva. Nīmisiən u leprosi təmaiu ərəfin e nīpətīn. Kəni nian in təmeruh Iesu, təmeiuaui masiəulīn=pən nīpənəḡin e niftəni mətəfən nīsiaiən kəm in, mətasək mətəkeikei kəm in mətəni kəm in məmə, “Iərməniḡ, okəmə nəkolkeikei, kəni nəkəhrun nol viviən iəu, kəni mafəl rəkis namīkmikiən lak.”

¹³ Kəni Iesu təmuahru e nəhlmin mələhu=pən lan məni məmə, “Əuəh. Iəkolkeikei. ! Əuvir-tə!” Əmeiko rəueiu aḡin, nīmisiən u leprosi tikə lan.

¹⁴ Kəni Iesu təmənīəhu məmə otəsəni pətīgəmiən natimnati min u kəm nətəmimi, mətəu təməni kəm in məmə, “Uvən meruh pris kəti pəh in oteh məmə nīpətīm tīnol lanko, kəni ko ik mol sakrifais kəm Uhgīn iətəm Lou rəha Mosis tətəni məmə nəmə suah kəti iətəm rəhan leprosi tīnikə, kəni nətəmimi okotəhrun məmə nīnəuvir pəhriən, kəni rəham namīkmikiən tīnikə.”

¹⁵ Mətəu nanusiən rəha Iesu təmīet muvən ikin min rəfin, kəni nətəmimi tepət kəməhuva məmə okotətəlig e rəhan nəḡətuniən, kəni məmə in otol vivi nīmisiən min rəhalah. ¹⁶ Mətəu nian tepət, in tatuvən təpiə-məpiə ikin, in pisin əmə, məmə otətəfaki.

* 5:1 Nəghatiən Kris əhruahru təni məmə, “Lek Kenesəret” u nərgin kəti min rəha Lek Kaləli. 5:1 Mat 13:1-2; Mak 3:9-10 † 5:3 Inu Saimon Pitə. 5:5 Jon 21:3-8 5:11 Mat 19:27 ‡ 5:12 E Nauəuə Rəha Uhgīn, nəghatiən u “leprosi” tətəghati e nīmisiən pisin pisin min e nīlositəmi. Nīmisiən min u tətərkīn nīlositəmi, kəni Lou rəha Mosis tətəni məmə iətəmi kəti təmos nīmisiən lanəha, in tamīkmik e nəhmti Uhgīn. Afin Levitikas iətəm tepət 13-14. 5:14 Lev 14:1-32

Iesu tæmol vi iætæmi nîpætîn næuветin tæmimis
(Mat 9:1-8; Mak 2:1-12)

¹⁷ Nian kæti, Iesu tæmætægætun æpæha ima e nimæ kæti, kæni Faræsi min, mine nægætun min ræha Lou, ilah min æpæha ikin kæutæharæg, kæmotsipæn æpæha lahuænu min e nitæni Kalæli, mine nitæni Jutiæ, mine taun Jerusilæm. Kæni næsanæniæn ræha Iærmænig tætatig o Iesu mæmæ in otol vi nætæmimi min u kautohmis. ¹⁸ E nian æha, nætæmimi næuvein kæmotælæs suah kæti mæhuva, in tætapili æmæ e nimahan ræhan mætæu-inu nîpætîn næuветin tæmimis. Kæni ilah kæmotolkeikei mæmæ okotælæs mæhuva motælæhu=pæn e næhlki Iesu. ¹⁹ Mætæu ilah kotærruru nuvæniæn ima mætæu nætæmimi tepæt æha ikin. Kæni kæmæhuvæn æpæha ilis e næhue nimæ motos rækis næhgi nimæ næuветin, § kæni motæhlman-æhlman e suah u teiuaiu e nimahan ræhan muvæn iuækir æmæ o Iesu.

²⁰ Nian Iesu tæmeruh ræhalah næhatætæiæn, kæni tæni mæmæ, “Niæli. Ræham nolrahæn min, iæu inos rækis rækis.”

²¹ Kæni nægætun min ræha Lou mine Faræsi min nikilah tæhti mæmæ, “?Iætæmi nak u tætgæhati æuvsan mæmæ in Uhgîn? Uhgîn æmæ in tæhrun nos rækisæn nolliæn tærah min ræha nætæmimi.”

²² Iesu in tinæhrun rækis ræhalah nætæligiæn, kæni in tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, “?Tæhro næutætælig lanko? ²³ ?Nikitæmah tæhti mæmæ næghatiæn u timætig o næniæn, ‘Iækos rækis ræham tæfagæ tærah min,’ u næghatiæn u, ‘æhtul maliuæk’? ²⁴ Kæni ræueiu onækoteruh mæmæ Næti Iætæmimi in tatos næpætîæn o nos rækisæn tæfagæ tærah min u ikinu e næhue nitæni.” Kæni in tæmæni=pæn kæm suah u tæmatimis mæmæ, “æhtul, mos ræham nimahan maliuæk matuvæn imam ikin.” ²⁵ Kæni æmeiko tæsvæhiæn agîn, suah u tæhtul mælæs ræhan nimahan minætalieuæk mætæni-vivi Uhgîn matuvæn. ²⁶ Kæni ilah ræfin kæmotæuæt pik ohni narmilah tæmiuvig, kæni mautæni-vivi nærgi Uhgîn, kæni mæutærmrumin kæni mæutægîn næuветin mæutæni mæmæ, “Næman, ræueiu kitah kauteruh nati apispis agîn.”

Iesu tæmauin e Lifai

(Mat 9:9-13; Mak 2:13-17)

²⁷ Uærisig e natimnati min u, Iesu tæmiet maliuæk matuvæn, kæni in tæmeruh suah kæti iætæm tatos mæni ræha takis, nærgîn u Lifai, tætæharæg ikin kætætæou=pæn takis ikin. Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm in mæmæ, “Va, muærisig lak muva ræhak iætæmimi.” ²⁸ Kæni in tæmæpæh natimnati min ræfin ræhan, mæhtul muærisig e Iesu.

²⁹ Kæni Lifai tæmol nauæniæn asoli kæti ræha Iesu æpæha e ræhan nimæ. Kæni nætæmimi tepæt nætæm kautos mæni ræha takis, mine nætæmi æpnæpîn min kæmæhuva mæutæharæg pæti ilah min ilah mæmæ okotæuæn. ³⁰ Kæni Faræsi min mine nætæmimi næuvein min u ræhalah nægætun min ræha Lou, nikilah tæsagiæniæn kæni mæutæni=pæn kæm nætæmimi ræha Iesu mæmæ, “?Tæhro itæmah næutæuæn pæti æmæ itæmah nætæmi kautos mæni ræha takis mine nætæm nol tæfagæ tærah?”

³¹ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, “Iætæmimi u in tæsimisiæn, tæsaræriæiæn e toktæ. Mætæu iætæm tatimis, in otaræriæ e toktæ. ³² Iæu iæmæsvaiæn mæmæ iækauin e nætæmimi min u kotæni mæmæ kinotæhruahru rækis. Mætæu iæmuva mæmæ iækauin e nætæmimi min u kotæhrun æmæ mæmæ ilah kautol nolliæn tærah min, mæmæ okotæuhlin ræhalah nætæligiæn.”

Nolliæn ræha næpæhiæn nauæniæn o Uhgîn

(Mat 9:14-17; Mak 2:18-22)

³³ Kæni ilah kæmotæni=pæn kæm Iesu mæmæ, “Nætæmimi ræha Jon Bæptais, nian ræfin kæutæpæh nauæniæn mæutætuakæm o næfakiæn kæm Uhgîn, kæni nætæmimi ræha Faræsi min ilah min kautol æmæ nati kætîæh, mætæu ræham nætæmimi min kæutæuæn æmæ katilpîn. ? Tæhro?” ³⁴ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, “?Nian itæmah nautol nauæniæn ræha iætæm tæmol æmæ marit, mætæu okotæni kæm ræhan min mæmæ okotækeikei motæpæh nunîæn

§ 5:19 E nian æha, kæmol næhgi nimæ næuvein e tæel. Kæni nætæmi min u kæmotos rækis tæel min næuvein mæmæ otol nîpæg tæhmen e suah u iætæm in tatimis. 5:20 Aes 43:25; Luk 7:48 5:24 Jon 5:8 5:30 Luk 15:1-2

nauəniən, uə kəpə? !Kəpə! ³⁵ Mətəu nian tətuvə nətəmimi okotələs rəkis suah u təmol əmə marit motələs məhuvən isəu o rəhan mīn nətəmimi. Kəni e nian əha, ilah okotəpəh nauəniən lan.”*

³⁶ Kəni Iesu təməni mīn nəghatiən əuhlin kəti tol lanu məmə, “Ko suah kəti təsosiən napən vi rəhan məhapu nəuətən, kəni məhli=pən e napən əmnəmīt məmə otol pəsīg e iətəm tərāh. Mətəu təni məmə otol lanəha, kəni otərəkīn rəhan napən vi, kəni napən vi nəuətən ko təsəməhli viviyən ilau napən əuas.

³⁷ “Kəni ko suah kəti təsosiən wain vi miuvi=pən e pətəl əuas u təskasik, pətəl u kəmol e nilosi nəni.† Nəmə suah kəti tol lanəha, kəni wain vi otəhliфу kəni mīməhrehreh, kəni wain taiəh rəfin, kəni pətəl mīn, otərāh. ³⁸ Mətəu wain vi okəkeikei kiuvi=pən e pətəl vi ətmətig. ³⁹ Kəni iətəmi iətəm təmənmīm rəkis wain əuas, ko in təsolkəikeiən məmə otənmīm mīn wain vi, mətəu in otəni məmə, ‘Wain əuas in təuvir.’ ”

6

*Nətəmimi rəha Iesu kəməutəhli wit
e nian rəha Sapət*

(Mat 12:1-8; Mak 2:23-28)

¹ Nian kəti e Sapət, Iesu mīne rəhan mīn nətəmimi kəməutəliuək məutohapumīn e nasumiyən mīn rəha wit, nati kəti təhmen e rais, kəni rəhan mīn nətəmimi kəutəhli wit nəuvein məutəuig rəkis nilosin, kəni mautun.

² Mətəu Farəsi mīn nəuvein kəmotəgət məmə, “!Ei! Sapət u rəueiu, kəni noliyən u nautol təsəhmen-pəniən e Lou. ?Təhro itəmah nautol lanko?”

³ Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Itəmah nəsofəfiniyən e Nauəuə Rəha Uhgīn, natimnati mīn əha Kig Təfit təmol əupən? Ilah rəhan mīn nətəmimi nəumis təmus ilah.

⁴ Kəni in təmuvən imə e Nima Tapolin rəha Uhgīn, təmos pīret u iətəm pris mīn kīnotəfən rəkis kəm Uhgīn. Kəni Lou tətəni məmə pris mīn əmə kotəhrun nuniən, mətəu Təfit in təmun kəni məfən nəuvein kəm rəhan mīn nətəmimi məmə okotun.” ⁵ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “!əu, Nəti Iətəmimi, iəu iətərməniğ e nian rəha Sapət.”

*Iesu təmol vi iətəmimi
e nian rəha Sapət*

(Mat 12:9-14; Mak 3:1-6)

⁶ Kəni e nian pīsīn kəti mīn rəha Sapət, Iesu təmuvən əpəha imə e nimə rəha nuhapumiyən, mətəgətun nətəmimi. Kəni ikīn əha, suah kəti əha ikīn nəhlmīn maru təmimīs, ko təsegaruīən lan. ⁷ Kəni nəgətun mīn rəha Lou, mīne Farəsi mīn, ilah kəutəsəl məmə okoteruh mə Iesu otol vi suah u e nian rəha Sapət, pəh ilah kotəhrun nəniən mə Iesu təmatgəhli Lou.

⁸ Mətəu Iesu təməhrun əmə nətəliğiyən rəhalah, kəni təməni=pən kəm suah u nəhlmīn təmimīs məmə, “Va, məhtul əupən.” Kəni tuvən məhtul=pən əha əupən. ⁹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “!əkolkəikei məmə iəkətapuəh nati kəti o təmah. ?Təhro? ?E nian rəha Sapət, noliyən nak in təhruahru e Lou məmə okol, kəhrun noliyən nati təuvir uə kəhrun noliyən nati tərāh? ?Okosmiəgəh iətəmi, uə okuhamu itəmi?” ¹⁰ Kəni Iesu təməsəl=pən meruh nətəmimi mītəlau, kəni məni=pən kəm suah u nəhlmīn təmimīs məmə, “Uahru-to e nəhlməm.” Kəni in təmuahru e nəhlmīn, kəni nəhlmīn təuvir. ¹¹ Mətəu Farəsi mīn mīne nəgətun mīn rəha Lou, nīkilah nərah pīk əgin, kəni məutəghati-əghati kəm lah mīn məmə okotəhro e suah kəha Iesu.

5:34 Jon 3:29 * **5:35** “Iətəmimi iətəm təmol əmə marit” tətəgətun=pən Iesu, kəni “rəhan mīn nətəmimi” tətəgətun=pən nətəmimi mīn rəha Iesu. † **5:37** E nian əha, kəmol pətəl rəha wain e nilosi nəni. Pətəl vi in timətəmatīg o nahgiğiyən. Mətəu pətəl əuas in təskasik ko təsəhgiğiyən. Nian nəhu krep tuva mol wain lan, kəni nahgin tətəlifū pətəl tətəsisī. **6:1** Dut 23:25 **6:2** Jon 5:10 **6:3** 1Saml 21:1-6 **6:4** Lev 24:5-9

*Iesu tãmauin
e tuelãf aposil min rãhan
(Mat 10:1-4; Mak 3:13-19)*

¹² Kãni e nian min ãha, Iesu tãmuvãn ãpãha ilis e nitãuãt mãmã otãfaki, kãni mãtãfaki lapin mãtãuãrus tian. ¹³ Kãni tinian, in tãmauin e rãhan min nãtãmimi mãmã okãhuva moteruh in. Kãni in tãmitãpin rãkis tuelãf, mauin e nãrgin lah mãmã aposil min. ¹⁴ Nãrgi aposil min u tol lanu: Saimon iãtãm Iesu tãmauin e nãrgi vi mã Pitã, mine pian Antiru, mine Jemis mine Jon, mine Filip, mine Patolomiu, ¹⁵ mine Matiu, mine Tomãs, mine Jemis nãti Alfias, mine Saimon u kãtauin lan mãmã Selot,* ¹⁶ mine Jutãs nãti Jemis, mine Jutãs Iskariot u iãtãm tãmegãhan e Iesu kãm rãhan min tikimir min.†

*Iesu tãmagãtun nãtãmimi kãni mosmiãgãh
nãtãm kautohmis
(Mat 4:23-25)*

¹⁷ Kãni Iesu mine rãhan aposil min kãmoteiuaiu e nitãuãt mãhuva ikin kãti tãmãhli ikin, ilah nãtãmimi rãhan min tepãt, mine nãtãmimi ãpnãpin min tepãt, kãmotsipãn nitãni Jutiã, mine Jerusilãm, mine nikalkali nitãhi Taea mine Saedon. ¹⁸ Ilah kãmãhuva mãmã okotãtãu nãghatiãn rãha Iesu, kãni mãmã otol vi nimisiãn min rãhalah. Kãni in tãmol vi nimisiãn min rãhalah. Kãni in tãmol vi min nãtãmimi nãrmin tãrah min kãmotãrãkin ilah. ¹⁹ Kãni nãtãmimi nãtãm kãmãutãhtul tãlau-tãlau lan, kãmotalkut mãmã okotek mãtãu-inu nãsanãniãn tatsipãn lan matol vi ilah rãfin.

*Nãgiãniãn mine nãrahian
(Mat 5:1-12)*

²⁰ Kãni Iesu tãmãsal=pãn meruh rãhan min nãtãmimi, kãni tãni=pãn kãm lah mãmã, “Itãmah u nanrah min, nãutatig e nãuviriãn pãhriãn. In nãuviriãn pãhriãn mãtãu-inu, itãmah nãtãmimi rãha Uhgìn, kãni in otãrmãng e tãmah.
²¹ Itãmah nãtãm nãumis tatus itãmah rãueiu, nãutatig e nãuviriãn pãhriãn. In nãuviriãn pãhriãn mãtãu-inu, onãkotãni mãmã, ‘Õuãh, tãhmen.’
Itãmah nãtãm nãutasãk u rãueiu, nãutatig e nãuviriãn pãhriãn. In nãuviriãn pãhriãn mãtãu-inu onãkotalãh.
²² Onãkotãtig e nãuviriãn pãhriãn nian nãtãmimi kãutãmãki e tãmah, kãni kãsegãhanian e tãmah mãmã onãkotol nãti kãtiãh itãmah min ilah, kãni kãtãni rah itãmah, kãni kãtãrãkin nãrgi tãmah mãmã itãmah rãha iãrmis min, kãni ilah kautol noliãn min ãha kãm tãmah mãtãu-inu iãu Nãti iãtãmimi, kãni itãmah rãhak min.
²³ E nian min ãha, nãkotãgiãn, kãni motãmako e nãgiãniãn mãtãu-inu nãtãouiãn asoli rãhatãmah rãha natimnãti min ãha tãtatig e negãu e neai. Nikitãmah otãgiãn mãtãu tipilah min kãmotol noliãn kãtiãh ãmã kãm iãni min aupãn ikin.
²⁴ Mãtãu, kãsi, nãrahian asoli otuva o tãmah u rãhatãmah nãutã tepãt rãueiu mãtãu-inu, ninotos rãkis nãgiãniãn rãfin iãtãm onãkotos,
²⁵ Kãsi, nãrahian asoli otuva o tãmah nãtãm nãutãuãn pik mãutãtãu tãuvir lanãha rãueiu mãtãu-inu, nãumis otãpanus itãmah.
Kãsi, nahmãian asoli otuva o tãmah nãtãm nãutãlãh ãha rãueiu mãtãu-inu, onãpanotasãk agin.
²⁶ Kãsi, nãrahian asoli otuva o tãmah nian nãtãmimi min kautlãfãri nãrgi tãmah mãtãu-inu, tipilah min kãmãutlãfãri lanãha nãrgi iãni eiũ min aupãn ikin.”

*Otolkeikei rãhatãmah min tikimir min
(Mat 5:38-48; 7:12)*

* **6:15** Afin-to futnot e Mat 10:4. † **6:16** Iãtãmi keiu rãha Iesu kãtauin e lau mãmã Saimon, ilau u Saimon Pitã mine Saimon u kãtauin lan mãmã Selot. Kãni iãtãmi keiu rãha Iesu kãtauin e lau mãmã Jemis, ilau u Jemis nãti Sãpãti mine Jemis nãti Alfias. Kãni iãtãmi keiu rãha Iesu kãtauin e lau mãmã Jutãs, inu Jutãs Iskariot mine Jutãs nãti Jemis u kãtauin pisin mãmã Tateas e nauãuã rãha Matiu. **6:21** Sam 126:5-6; Aes 61:3; Nãh 7:16-17 **6:22** Jon 15:19; 16:2; 1Pitã 4:14

²⁷ Kəni təməni mɪn məmə, “Mətəu iətəni kəm təmah nətəm nətətəlig lak motəhrun məmə, onəkotəkeikei məutolkeikei rəhatəmah tikimɪr mɪn, kəni məutol təuvɪr kəm nətəm kəutəməki e təmah, ²⁸ kəni nian nətəmimi kəutəuiakən e təmah, mətəu itəmah onəkotəni=pən kəm Uhgɪn məmə otəfən rəhan nəuvɪriən kəm lah, kəni onəkotəfaki o nətəmimi u kautol tərəh e təmah.

²⁹ “Okəmə suah kəti tem nɪkapɪm, əfən mɪn nəven tem. Okəmə suah kəti tos rəham kot, kəni ətəhtul maru mɪn o nəfən mɪniən rəham sot. ³⁰ Kəni əfən mɪn nati nak kəm iətəmimi kəti nəmə teasiə lam, kəni iətəmimi kəti təmos rəham nəuvein natimnati, əpəh əmə, məsətapuəhiən lan. ³¹ Kəni otol təuvɪr kəm nətəmimi rəfin e nolien mɪn rəfin iətəm nəkotolkeikei məmə nətəmimi okotol kəm təmah.

³² “Nikitəmah təsəhtiən məmə okləfəri itəmah nəmə itəmah nautolkeikei əmə nətəmimi mɪn u kotolkeikei əmə itəmah mətəu-inu, nətəmi kotərəh mɪn, ilah mɪn kotolkeikei ilah mɪn. ³³ Nikitəmah təsəhtiən məmə okləfəri itəmah nəmə itəmah nautol təuvɪr əmə kəm nətəmi mɪn u kautol təuvɪr əmə kəm təmah. Mətəu-inu nətəm kotərəh mɪn kautol mɪn nati kətiəh. ³⁴ Nikitəmah təsəhtiən məmə okəni-vivi itəmah nəmə nautegəhan e natimnati kəm nətəmi nəuvein nətəm ilah kotəhrun nalpɪn-pɪniən nitain kəm təmah. Mətəu-inu nətəmimi kotərəh, ilah mɪn kəutegəhan e natimnati kəm lah mɪn məmə nian kəti kəpanos=pən mɪn nitain.

³⁵ “Mətəu onəkotəkeikei məutolkeikei rəhatəmah mɪn tikimɪr mɪn, kəni mautil təuvɪr kəm lah, kəni mautegəhan=pən e natimnati u kəmos məmə okəsotalpɪniən. Okəmə onautol lanəha, rəhatəmah nətəuiən asoli tətətig, kəni nəkəhuva nenəti Uhgɪn Ilis Agɪn, mətəu-inu in tatol təuvɪr kəm nətəm kəutaumis mɪn, kəni matol təuvɪr mɪn kəm nətəmi u kəsotəniən məmə nɪkilah tagiən o natimnati təuvɪr u in tatol kəm lah. ³⁶ Mətəu onəkotolkeikei nətəmimi təhmen əmə e rəhatəmah Tatə tatolkeikei nətəmimi.”

*Səniən nolien rəha iətəmimi
(Mat 7:1-5,17-27; 12:34-35)*

³⁷ Kəni Iesu təməni məmə, “Onəsəniən nolien rəha iətəmimi məmə tərəh, pəh kəsəniən rəham nolien məmə tərəh; onəsəniən məmə suah kəti otəkeikei mos nalpɪniən o təfagə tərəh rəhan, kəni pəh okəsəniən məmə ik onəkəkeikei mos nalpɪniən o təfagə tərəh kəti rəham; salpɪniən malu e nolien tərəh rəha iətəmimi u tatol kəm ik, kəni pəh kəsəniən kalu e nolien tərəh rəham. ³⁸ Ətuati, məfən kəm nətəmimi, kəni Uhgɪn otəfinə natimnati tepət tepət kəm ik, təhmen e kətim u təməri kasin-asin kargɪn təri məriəuəh kəni mətauvəregɪn u okəfinə e nəhlməm. Okəmə nəkəfən tepət, okəfinə tepət kəm ik, mətəu nəmə nəkəfən təkəku əmə, okəfinə əmə təkəku kəm ik.”

³⁹ Kəni in təməni nəghatiən əuhlin kəti kəm lah məmə, “Iətəmi nəhmtɪn təpis ko təsitiən iətəmi kəti mɪn u nəhmtɪn təpis mɪn. !Kəsi, okiəuvig=pən e nɪpəg asoli! ⁴⁰ Iətəm kətəgətun, in təsapirəkisiən rəhan iəgətun, mətəu iətəmi u tətətəlig vivi mətiəu=pən iəgətun e nətəligiən mɪn rəfin, in otuva məhmen e rəhan iəgətun.

⁴¹ “?Təhro nətəni nɪpɪspɪsi nigi e nəhmti piəm, mətəu nɪkim təsəhtiən nigi asoli agɪn e nəhmtəm? ⁴² ?Nəmə nəsəhruniən nigi asoli e nəhmtəm, kəni onəkəhro mos rəkis nɪpɪspɪsi nigi e nəhmti piəm? !Itəmah nəfaki eiəu mɪn! Aupən mos rəkis nigi asoli e nəhmtəm, kəni məhrun neruhiən niftəni e nəhmti piəm kəti.”

⁴³ Mətəu Iesu təkeikei mətəni məmə, “Ko nigi katun kəti kotəsəuəiən e nigi kəsuniən, təhmen=pən əmə e nigi kəsuniən ko təsəuəiən e nigi katun, ⁴⁴ mətəu kəhrun neruhiən nigi e nəuan. Ko iətəmi təsəhliən nəua nigi katun e nigi akonə, kəni ko iətəmi təsəhliən nəua nigi ətəhiən e nəuaniləuis arfu. ⁴⁵ Iətəmi təuvɪr, nɪkin təriəuəh e natimnati təuvɪr mɪn, kəni in tatol natimnati təuvɪr. Kəni iətəm tərəh, nɪkin təriəuəh əmə e nolien tərəh mɪn, kəni in tatol əmə nolien tərəh; mətəu-inu e nian in tətəghati, kəni natimnati mɪn əha e nɪkin kautohiet.”

⁴⁶ Kəni Iesu təməni məmə, “?Təhro nəutauin lak məmə ‘Iərməniḡ, Iərməniḡ,’ mətəu nəsoṭoliən nati iətəni? ⁴⁷ Pəh iəkəḡətun itəmāh e noliən rəha suah kəti iətəm təmuvā ohniəu, kəni mətətəu nəḡhatiən mīn rəhak, kəni matol natimnati mīn iətəm iətəni ilah.

⁴⁸ “Kəni in təhmen əmə e iətəmimi u təmōl rəhan nimə. Təmaupən mel niftəni meiuaiu muvən mafəl vivi kəpiel əpəha ləhtəni, kəni mol pən rəhan nimə ikin. Nian nuhuən təməfuv maiu mahruəh muva mələs pikin, mətəu təsəlauəliən lan, mətəu-inu təmōl təskasik. ⁴⁹ Mətəu iətəmi iətəm tətətəu nəḡhatiən rəhak kəni məsoliən, in təhmen=pən e iətəm təmōl pəri rəhan nimə əmə e niftəni. Nian nuhuən təməfuv maiu mahruəh muva mələs pikin nimə, kəni əmeiko təmei morin məhapu-əhapu.”

7

Nəhatətəiən rəha iətəmi asoli kəti rəha soldia mīn (Mat 8:5-13)

¹ Nian Iesu təməḡhati rəkis kəm nətəmimi, kəni in təmuvən əpəha e taun Kapeniəm. ² Kəni ikin əha, iətəmi asoli kəti rəha soldia mīn rəha nətəm Rom tətətiḡ, kəni slef kəti əha ikin rəhan iətəmimi in tolkeikei pik, mətəu slef əha tətəmis pik, rəhan nahməiən tepət. ³ Kəni e nian iətəmi asoli əha təmətəu nəniən rəha Iesu, kəni in təmahli rəkis nətəmi asoli nəuvein rəha nətəm Isrel məmə okəhuvən motəni=pən kəm Iesu məmə otuvən mol vi rəhan slef. ⁴ Kəni nətəmi asoli mīn əha kəməhuva moteh Iesu, məutətəpuəh əskasik ohni mautəni məmə, “Iərməniḡ, təhruəhru əmə məmə nəkasiru e suah kəha, ⁵ mətəu-inu in tolkeikei pik kitah nətəm Isrel, kəni in təmasiru mol nimə rəha nuhapuminiən.”

⁶ Kəni Iesu təmītəu=pən ilah. Kəni nian kinəhuva iuəkir o nimə, iətəmi asoli rəha soldia mīn tahli=pən rəhan mīn nətəmimi kəhuvən moteruh Iesu məutəni rəhan nəḡhatiən u məmə, “Iərməniḡ, suvaiən nahḡim təsikəiən, mətəu-inu iəu iəsəhmenien məmə nəkuva imak ikin. ⁷ Kəni tol lanu, iəu iəsəhmenien mə iəkuva meh ik. Ik iətəmi asoli kəti, mətəu iəu iətəmi əkəku əmə. Mətəu əḡhati əmə, kəni rəhak iol əhruin, in otətəu təuvir mīn. ⁸ Iəkəhrun məmə ik natos narməniḡiən məmə nimisiən otəkeikei mol nəuiam. Iəkəhrun mətəu-inu iəu mīn, rəhak nətəmi asoli mīn kəutarməniḡ lak, kəni iatol nəuialah. Kəni soldia mīn nəuvein əha ikin nətəm iəu iətarməniḡ e lah. Nəmə iəkəni kəm kəti məmə, ‘Uvən,’ kəni tuvən. Kəni nəmə iəkəni kəm kəti məmə, ‘Va,’ kəni tuva. Kəni nəmə iəkəni kəm rəhak slef məmə, ‘Ol nati u,’ kəni tol nati əha.”

⁹ Nian Iesu təmətəu nəḡhatiən u, narmīn təmiuvig pik o nəḡhatiən rəha suah u. Kəni in təmeirair məni=pən kəm nəhlin nətəmimi u kəutəhtul uərisig lan məmə, “Iəkəni kəm təmah məmə, suah u səniəmə in iətəm Isrel. Kəni nati əpnəpin nətəm Isrel, mətəu iəsəruhiən ilah kəti rəhan nəhatətəiən iahḡin təhmen=pən lan.” ¹⁰ Kəni e nian iahlirəkis mīn rəha iətəmi asoli kəmohtəliḡ=pən imə, kəni moteruh iol əhruin əha tinəsənən rəkis.

Iesu təmosmiəḡəh nəti pətəlimis kəti

¹¹ Kəni təsuvəhiən e natimnati mīn u, Iesu təmuvən e taun kəti nəḡḡin u Nain, ilah rəhan mīn nətəmimi mīne nimənin nətəmimi tepət kəutəhuərisig lan. ¹² Kəmōl nipi e kəpiel titəlau e taun əha, kəni nian Iesu təmuvā iuəkir o namtiḡluə rəha taun, meruh nətəmimi kəutəpən e taun mautələs iətəm təmimis kəti. In iətəm aluə iərman, nəti pətəlimis kəti in kətiəh əmə. Kəni nimənin nətəmimi tepət e taun əha kəutəliuək pəti ilah pətəlimis əha.

¹³ Mətəu nian Iərməniḡ təmeh pətəlimis əha, nikin tahmə pik ohni, kəni məni=pən kəm in məmə, “Sasəkian.” ¹⁴ Kəni in təmuvən mek uvləuvlə u kətəlis suah u təmimis lan, kəni kəmotəhtul. Kəni Iesu təməni=pən məmə, “!Iətəm aluə! !Iətəni kəm ik məmə, əhtul!” ¹⁵ Kəni iətəm təmimis təməmiəḡəh kəni məhtul, kəni mīnətəḡhati. Kəni Iesu təfən iətəm aluə əha kəm rəhan məmə.

¹⁶ Nətəmimi rəfin kəmotəḡin məutəramrumin, kəni mautəni-vivi Uḡḡin məmə, “!Iəni asoli kəti tinuva u rəueiū kəutətiḡ kitah mīn!” Kəni məutəni mīn məmə, “!Uḡḡin təmuvā

məmə otasiru e rəhan mɪn nətəmimi!” ¹⁷ Kəni nanusiən rəha Iesu təmaiu mitəlau ikin mɪn rəfin e niftəni Jutiə kəni e niftəni mɪn rəfin mɪn iuəkɪr ohni.

Iesu mine Jon Bəptais

(Mat 11:2-19)

¹⁸ Nətəmimi rəha Jon Bəptais kəmotəni=pən kəm in natimnati rəfin iətəm Iesu təmol ilah. Kəni Jon Bəptais təmauɪn e rəhan keiu iətəmimi mil kiəuva ohni, ¹⁹ kəni tahli rəkis ilau məmə okian mueruh Iərməniḡ muətapuəh ohni məmə, “?Təhro? ?Ik u iətəm kəmətəni aupən məmə suah kəti otuva, uə itimah iəutəhtahnin iətəmimi kəti mɪn məmə otəpanuva mɪn?”

²⁰ Kəni nian suah mil kəmiəuva mueruh Iesu, kəmuəni=pən kəm in məmə, “Jon Bəptais təmahli=pa itimlau iəkiəuva məmə iəkuətapuəh ohnik məmə, “?Təhro? ?Ik u iətəm kəmətəni aupən məmə suah kəti otuva, uə itimah iəutəhtahnin iətəmimi kəti mɪn məmə otəpanuva mɪn?” ”

²¹ Kəni e nian əmə əha ilau kəmiəuva mueruh Iesu lan, mətəu Iesu tatol nimisiən tepət kotəuvɪr. Nəuvein kautos nimisiən pisin pisin mɪn, nəuvein narmin tərəh tətətig e lah. Kəni nətəmimi tepət nəhmti lah tərəh, mətəu Iesu təmol vivi ilah. ²² Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmə, “Iatəlig mian muəni=pən natimnati mɪn ərəfin u kəm Jon, nati iətəm nəmuətəu kəni mueruh. Nətəmi nəhmtilah təpis kinauteruh nati. Kəni nətəmimi nətəm nəhlikilah tərəh kinotətəu təuvɪr kəni mɪnəutaliuək. Kəni nətəmimi mɪn u kəmos nimisiən leprosi, nilosilah tinəuvɪr. Kəni nətəmimi mɪn u nɪpəgtəlgilah təmalu, rəueiu əha kinautətəu nati. Kəni nətəmimi mɪn u kəmoħmɪs, kinotəmiəḡəh mɪn. Kəni rəueiu, iətəmi kəti tinatəni pətigəm nanusiən təuvɪr kəm nanrah mɪn. ²³ Iətəmimi otətig e nəuviriən pəhriən nəmə in təsəhlmaniən e nəhatətəiən lak o natimnati mɪn iətəm iəu iatol uə iəsoliən.” *

²⁴ Nian iahləpis mil rəha Jon ilau kəmiatəlig mɪn, kəni Iesu tinətuəuin mətəḡhati e Jon kəm nətəmimi mɪn u kəutəharəḡ əha ikin, mətəni məmə, “?Aupən, nəmāutəhuvən ikin təpiə-məpiə ikin məmə nəkoteh nak? ?Nəməhuvən məmə nəkotafu iətəmi əpnəpin əmə kəti təhmen e nimanuvehli əfəməh iətəm nɪmətagi tətəlif u alifu əpnəpin əmə? Kəpə. ²⁵ ? Kəni təhro itəmah nəmoħiet, məmə nəkotafu iətəmi kəti iətəm tatuvən e napən təuvɪr nəhmtin tiəkis? Kəpə. Nətəmimi kəutəhuvən e napən təuvɪr, məutəḡiən əmə o rəhalah nautə, ilah kəutətig e nɪmə təuvɪr mɪn təhmen e rəha kig. ²⁶ ?Mətəu nati nak əha nəməhuvən məmə nəkoteruh, iəni kəti, uə? Əuəh, pəhriən, mətəu iətəni kəm təmah məmə in ilis tapirəkis iəni. ²⁷ Suah u inu Nauəuə Rəha Uħḡin təmətəḡhati lan. Uħḡin təməni məmə, ‘Otafu-to. Iətahli=pinə iahləpis iətəm otos rəhak nəḡhatiən. In otaupən lam məmə otol əpenə-penə e rəham suaru.’

²⁸ Iətəni kəm təmah məmə, nətəmi u kəmotair e niftəni u, kəti təsapirəkisiən suah kəha Jon. Kəni mətəu iətəmi in ləhtəni aḡin e Narməniḡiən Rəha Uħḡin, in ilis tapirəkis Jon.”

²⁹ Nian nətəmi əpnəpin, mine nətəmimi rəha nosiən takis kəmotətəu nəḡhatiən rəha Iesu, ilah kəmətəni məmə suaru rəha Uħḡin in suaru əhruahru. Kəutəni lanəha mətəu-inu Jon təmol bəptais rəkis e lah. ³⁰ Mətəu Farəsi mɪn mine nəḡətun mɪn rəha Lou, ilah kəməsotosiən bəptais rəha Jon, kəni inəha ilah kəmətəpəh suaru rəha Uħḡin e nəmiəḡhiən rəhalah.

³¹ Kəni Iesu təməḡhati mɪn məmə, “?Oiakəni nolien rəha nətəmimi u rəueiu, məmə təhmen e nak? ?Kəni rəhalah nətəligiən təhro? ³² Ilah kotəhmen=pən e kəlkələh mɪn kəutəharəḡ ikin katol makit ikin məutəhkuł məutəuɪn e lah mɪn nəuvein məmə, ‘Itimah iəmotahli nau kəm təmah məmə onəkəutol danis rəha nəḡiəniən lan, mətəu itəmah

7:16 Luk 1:68 **7:20** Sam 40:7; Mal 3:1; Nəh 1:8 **7:22** Aes 35:5-6; 61:1; Luk 4:18 * **7:23** E nian rəha Iesu, nətəmimi tepət kəutasal=pən o Kristo iətəm otəpanuva. Mətəu nikilah təhti məmə in otol nolien pisin e nolien rəha Iesu. Nikilah təhti məmə Kristo otos nəsanəniən o nəluəḡiniən o kəpmən rəha Rom. **7:26** Luk 1:76 **7:27** Mal 3:1 **7:29** Luk 3:12 **7:30** Mat 21:32

nəsotoliən danis. Kəni itimah iəməutasək eiua rəha nımisiən, mətəu nəsotasəkiən kitah min itəmah.’

³³ “İatəni lanu mətəu-inu nian Jon Bəptais təmuva, mətətuakəm məsunian nauəniən nian tepət o nəfakiən, məsəmnimian wain. Kəni itəmah nəutəni məmə, ‘Suah kəha, narmın tərəh kəti tətətig lan.’ ³⁴ Mətəu iəu, Nəti İətəmimi, iəmuva mətəuən mətəmnim wain, kəni itəmah nəutəni məmə, ‘!Otafu-to, suah kəha in iətəmimi rəha nauən pikian mine iətəmimi rəha napisiən, kəni mətəuən pəti ilah nətəmimi rəha nosiən məni rəha takis, mine nətəmimi nətəm nol təfagə tərəh!’ ³⁵ Mətəu neinatigiən rəha Uhgın mine nəlpəkəuiən rəhan in təhruahru məmə itımlau Jon iatuol nati in tolkeikei. Kəni nəmiəgəhiən rəha nətəmimi u kəutəhatətə lanəha tətəgətun məmə inu nıpəhriən.”

Pətan tərəh kəti təməueiu nəhlki İesu e səntə

³⁶ Kəni Farəsi kəti, nərgin u Saimon, in təməuin e İesu məmə otuvən mauən e rəhan nimə. Kəni İesu təmuvən lahuənu, kəni muvən imə e nimə rəha Farəsi u mətəharəg məmə otəuən.†

³⁷ Kəni pətan kəti e taun əha in iol təfagə tərəh, təmətəu məmə İesu tətəuən əpəha ima Farəsi ikin. Kəni in təmos səntə kəti muva iətəm nəhmtin tiəkis. Səntə u e pətəl kəmol e kəpiel iətəm nəhmtin tiəkis, kətəni kəmə alapastə. ³⁸ Kəni in təmuvə iuəkır o İesu məhtul e nıkali nəhlkin mətəsək, nəhu nəhmtin tahli=pən e nəhlki İesu mol nəhlkin təpirig. Kəni təməfəl nəhu nəhmtin e nəhlki İesu e nəuanun, kəni matek nəhlki İesu e nıkəpın mətəfən nisiaiən kəm in,‡ kəni mol=pən səntə e nəhlkin.

³⁹ Kəni Farəsi u təmeh nati u, kəni məni aru e nıkin məmə, “Nəmə suah u in iəni pəhriən, ko in təhrun əmə noliən rəha pətan əha iətəm tatek nəhlkin, məmə in iol təfagə tərəh.”

⁴⁰ Kəni İesu təməni=pən kəm in məmə, “Saimon, iəkolkeikei məmə iəkəni nati kəti kəm ik.”

Kəni Saimon təni məmə, “Əuəh, İəgətun, nati nak?”

⁴¹ Kəni İesu təni məmə, “Suah keiu, rəhalau məni təsəhmenian, kəni iərməniğ kəti təməfən məni nəuvein kəm lau, mə nian kəti kəmənualpın rəhan məni. Kəti təmos faif-hanrit tənariəs, kəni kəti tos fifti tənariəs.§ ⁴² Nian ilau kinuəruru nalpiniən, kəni iərməniğ təməni məmə, ‘uəpəh əmə nalpiniən məni u nəmuos.’ ?Kəni suah mil u in pəhruvən lan otolkeikei pik iərməniğ?”

⁴³ Kəni Saimon in təni məmə, “Nıkiğ təhti məmə iətəm u in təmos məni tepət, iərməniğ in nıkin təməpət ohni, in otolkeikei pik iərməniğ.” Kəni İesu təməni məmə, “Nəməni pəhriən.”

⁴⁴ Kəni İesu təmeirair meruh pətan u, kəni məni=pən kəm Saimon məmə, “?Saimon, nəmeh pətan u, uə kəpə? Nian iəmuva imam ikin, ik nəsəfaiən nəhu kəti o nəueiuiən nəhlkək, mətəu pətan u, in təməueiu nəhlkək e nəhu nəhmtin məfəl e nəuanun. ⁴⁵ Nian iəmuva, kəni Saimon, ik nəməsoliən nəmtətiən kəti məmə nəkolkeikei iəu. Mətəu pətan u, tatek əmə nəhlkək e nıkəpın lanko, kəni noliən rəhan tətəgətun məmə in tolkeikei iəu.

⁴⁶ Saimon, ik nəməsəueiuiən rəhk-kapə e kaliku nəuətın, mətəu pətan u, in təməueiu nəhlkək e səntə iətəm nati kəti nəhmtin tiəkis. ⁴⁷ Kəni tol lanu iətəni kəm ik məmə, inafəl rəkis rəhan təfagə tərəh min u tepət pik, kəni tol lanu, noliən min əha iətəm təmol, tətəgətun məmə tolkeikei pik iəu. Mətəu nian iətos rəkis təfagə tərəh rəha iətəmimi nəuan nəuətın əmə, kəni kəsi, rəhan nolkeikeiən in natiəkəku ohniəu.”

7:34 Luk 15:2 † **7:36** Nian min nəuvein, nətəm İsrəl kəutohtəu=pən noliən rəha nətəm Kris mine nətəm Rom nian kəutəuən. Mətəu tepıl rəhalah in ləhtəni aɡin, kəni nətəmimi kəutəməhli e nıkali lah motol nəhlmiləh tatəu pəri kəugə lah, kəni nəhlmı lah maru tatos nauəniən mautun. Kəni mautuahru əmə e nəhlikiləh kateruh əmə. Inu İesu təmol lanu nian pətan əha təmuvə məueiu nəhlkin. Eruh narmın e Mat 26. **7:37** Mat 26:7; Mak 14:3; Jon 12:3 ‡ **7:38** Nəghatıən Kris əhruahru tətəni məmə, pətan əha təmek nəhlki İesu e nohlin, kəni inu nəmtətiən rəha nisiaiən, kəni nıkin tagiən o natimnati iətəm İesu təmol kəm in. § **7:41** “Tənariəs,” inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Rəueiu, faif-hanrit (500) tənariəs təhmen e faif-hanrit-tausin vatu (500,000 vatu), kəni fifti (50) tənariəs təhmen e fifti-tausin vatu (50,000 vatu).

⁴⁸ Kəni Iesu təməni=pən kəm pətan u məmə, “Rəham təfagə tərāh mīn, iəu inafəl rəkis.”

⁴⁹ Kəni nətəmimi nəuvein mīn iətəm kəməutauən ilah mīn, kəutəni kəm lah mīn məmə, “?Iətəmimi naku təni məmə tatos rəkis təfagə tərāh rəha iətəmimi?”

⁵⁰ Mətəu Iesu təməni=pən kəm pətan u məmə, “Uhgīn tinosmiəgəh ik mətəu-inu nəməhatətə lak. Kəni uvən, pəh nəməlinuian rəha Uhgīn tətətig ohnik.”

8

Nipətan mīn u kəmautasiru e Iesu

¹ Uərisig e natimnati mīn əha, Iesu in tətaliuək matuvən e taun mīn nəuvein mīne lahuənu mīn nəuvein. In mətəni pətīgəm nəghatiən rəha Uhgīn kəni mətənus pətīgəm nanusiən təuvir rəha Narməniğian Rəha Uhgīn. Kəni e nian əha, tueləf aposil mīn rəhan kəməutohtəu=pən. ² Kəni nipətan nəuvein mīn kəmautuərisig e Iesu, inu aupən ilah kəmautohmis, uə kəmautos narmin tərāh mīn e lah, mətəu Iesu in təməhgi pətīgəm narmin tərāh mīn kəni mol vi rəhalah nimisiən. Nərgi nipətan mīn u Meri u kətəni məmə Maktələ u Iesu təməhgi pətīgəm narmin tərāh səpin lan; ³ mīne Joana pətauəhli rəha Jusa iətəm in tepət e nətəmimi nətəm kautol uək e nimə rəha kig Herot Antipas; mīne Susana; mīne nipətan tepət mīn. Nipətan mīn u kəutəfən rəhalah məni o nosiən nəhmti natimnati o nasiruian e Iesu mīne rəhan tueləf nətəmimi mīn.

Nəghatiən əuhlin e niftəni

(Mat 13:1-23; Mak 4:1-20)

⁴ Nətəmimi mīn tepət kəmotsipən e taun mīn tepət məhuva o Iesu. Nian kəməhuva məutəhtul titələu lan, kəni təməni nəghatiən əuhlin u kəm lah, ⁵ “Suah kəti, rəha nərfəiən nikitī wit, təmuvən mətearəgrəg e nikitī wit əpəha e nasumiən. Kəni nəuvein timəarəgrəg e suaru, mətəu nətəmimi kəməhuva motaliuək lan, kəni mənig mīn kəməhuva motun rəkis ilah. ⁶ Kəni nikitin nəuvein kohmərəgrəg=pən e niftəni nəuan nəuvin iətəm kəpiel əha ləhtəni lan. Nian koteviə, kəni motaukei mətəu-inu nəhu tikə ləhtəni ikīn. ⁷ Kəni nikitī wit nəuvein kəmotəmei=pən e niki niləuis u tol nihlin, kəni nian nikitī wit mīn koteviə mətəu niləuis tətatu-atu ilah kəni kohmis. ⁸ Mətəu nikitī wit nəuvein kəmotəmei=pən e niftəni təuvir kəni moteviə kəni mətəuə e nəua lah tepət pik təhmen=pən e uan-hanrit.”

Nian Iesu təməni rəkis nəghatiən u, kəni məghati, məni kəm lah məmə, “Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən mīn u.”

⁹ Kəni nətəmimi rəha Iesu kəmotətapuəh ohni məmə, “Əni=pa nipəti nəghatiən u kəm timah.” ¹⁰ Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Itəmah, Uhgīn tinerəh rəkis e rəhatəmah suaru məmə itəmah onəkotəhrun nəghatiən rəha Narməniğian Rəha Uhgīn iətəm tətəhluəig. Mətəu nətəmimi mīn nəuvein, ilah kautos əmə e nəghatiən əuhlin mīn, məmə ilah okoteh, mətəu kotəruru, kəni ilah okəutətəu, mətəu ko kəsotəhruniən.”

¹¹ Kəni Iesu in təməni məmə, “Nipəti nəghatiən u tol lanu. Nikitī wit tətəgətun=pən nəghatiən rəha Uhgīn. ¹² Nikitī wit iətəm təməmei e suaru tətəgətun=pən nətəmimi mīn u kəutətəu nəghatiən rəha Uhgīn, mətəu Setən tatos rəkis nəghatiən rəha Uhgīn e rəhalah nətəligiən məmə okəsotosiən nipəhriənian lan, mə Uhgīn otəsosmiəgəhiən ilah.

¹³ “Nikitī wit mīn u kəmotəmei=pən niftəni u təkəku kəpiel əha ləhtəni, kəutəgətun=pən nətəmimi u kəutətəu nəghatiən rəha Uhgīn, nikelah tətəgiən ohni. Mətəu nokiləh təseiuaiuiən isəu, ilah kəutəhatətə e nian əkuəkir əmə. Mətəu nian nəfeifeiən tuva, uə nərahian tuva e nəmiəgəhiən rəhalah, kəni ilah kotəmei e rəhalah nəhatətəiən.

¹⁴ “Kəni nikitī wit mīn u kəmotəmei=pən e niki niləuis, kəutəgətun=pən nətəmimi u kəmotətəu nəghatiən rəha Uhgīn, mətəu natimnati tepət tətatu-atu=pən e nəmiəgəhiən rəhalah, mətəu ilah kəutətəlig pik e natimnati rəha nəmiəgəhiən rəhalah, uə ilah kotolkeikei nautə tepət, uə ilah kotolkeikei məmə okotətəu təuvir e rəhalah nəmiəgəhiən. Kəni nəmiəgəhiən rəhalah təsəuəiən e nati təuvir kəti e nəghatiən rəha Uhgīn.

¹⁵ “Mətəu nikitit wit min u kəmotəmei e niftəni təuvir, kəutəgətun=pən nətəmimi u kəmotətəu nəghatən rəha Uhgın, kəni nikelah təhruahru kəni məuvir, kəni ilah kəmotaskəlim nəghatən rəha Uhgın tiəkis e nikelah. Kəni ilah kotəuə e nəmiəgəhiən təuvir.”

Otaharu pəri lait e tepil

(Mak 4:21-25)

¹⁶ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “?Pəh tətasiəpən e lait kəni masuəpəpim lan e bəkit, uə taharu=pən e nıpəg pet? !Kəpə! Kəsoliən lanəha. Nian nəkotasie e lait, kəni motaharu pəri e tepil məmə nətəmimi okoteruh nati lan. ¹⁷ Kəni tol min lanəha, nəmə suah kəti tətəhluaig e nati kəti, mətəu Uhgın in otol əpu in, kəni nəmə suah kəti tatos oneuən nəghatən kəti, mətəu Uhgın in otəni əpu. ¹⁸ Nəghatən u nəutətəu, otətəlig vivi lan. Iətəmi u in tinəhrun rəkis nıpəti nəghatən rəhak, in təhrun nosiən tepət təhmin. Mətəu iətəmi u təsəhrunian, in otəmkarəpən e nati iətəm nikin tətəhti məmə tatos.”

Mamə rəha Iesu mine pian min

(Mat 12:46-50; Mak 3:31-35)

¹⁹ Kəni e nian əha, mamə rəha Iesu mine pian min kəməhuva məmə okoteh, mətəu ko kəsəhuvəniən iuəkir moteh mətəu nətəmimi tepət kəutətəlig lan. ²⁰ Kəni nətəmimi kəmotəni=pən kəm in məmə, “Mamə rəham mine pian min ilah əpəha ihluə kəutəhtul, ilah kotolkeikei məmə okoteruh ik.”

²¹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nətəmimi rəfin u nətəm kəutətəu nəghatən rəha Uhgın kəni məutohtəu=pən, ilah u rəhak nətəmimi min, ilah rəhak min mamə min mine piak min.”

Iesu təməniahu nimətagi asoli e nəhu Lek Kaləli

(Mat 8:23-27; Mak 4:35-41)

²² Nian kəti Iesu mine rəhan min nətəmimi kəməhuvən e bot kəti, kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Pəh kəhuvən e nikelali lek e nitəni=pən.” Kəni kəmotiuvi nivən mohiet. ²³ Nian bot tinətəiu, kəni Iesu təmuvən mətəpəli. Kəni nimətagi asoli kəti təmeiuiəu=pən e nəhu əha, kəni nəhu tinatuvən e nıpəgnəua bot, kəni iuəkir əmə bot tamnim. ²⁴ Kəni kəmotəhgi-pəri Iesu kəni motəni, “!Ei, Iətəmi asoli! !Ei, Iətəmi asoli! Air-tə, okohmis rəueiu!”

Kəni Iesu təmair magət məniahu nimətagi mine peau-peau asoli min. Kəni nimətagi təmohrahli nəhlmin, kəni təməməlinu. ²⁵ Kəni Iesu təməni kəm lah məmə, “Təhro? ? Rəhatəmah iə nəhatətəiən?”

Mətəu ilah kinotəgin, kəni narmilah təmiuvig min, kəni minautəni=pən kəm lah min məmə, “!Ei! ?Iətəmimi nak u? Nati ənpəpən nimətagi mine nəhu, mətəu kətuətəlig e rəhan nəghatən matuol.”

Iesu təməhgi pətigəm

narmin tərəh e suah kəti

(Mat 8:28-34; Mak 5:1-20)

²⁶ Kəni ilah kəməhuva mohietigəm=pa ima nətəm Kerasa ikin, inəha e nitəni=pən e nəhu u, kəni məhuvəri. ²⁷ Nian Iesu təmuvəri, kəni əmeiko iətəmimi kəti əha ikin təmuva meh. Suah u, narmin tərəh min kəutatig lan, kəni in aupən in təsuvəniən e napən, kəni in təsapiliən imə, mətəu in tətətig əmə əha e nıpəg kəpiel min, ikin katitənim nətəmimi ikin. ²⁸⁻²⁹ Aupən ikin, nian tepət, narmin tərəh əha tatol in tətəlməli pik, kəni nətəmimi kəutəlis nəhlkin mine nəhlmin e sen məmə otaskəlim tiəkis mauteh məmə otəsərəkinian natimnati. Mətəu nian rəfin tətəatuv-eatuv sen min əha, kəni narmin tərəh tətəkeikei kəm in məmə otiet magim muvən əpəha ikin təpiə-məpiə ikin.

Mətəu nian ialməli u təmeh Iesu, təmearəg əfəməh, muva morin=pən e nəhlki Iesu, kəni mətəgət məmə, “!Iesu, Nəti Uhgın ilis Agin! ?Nəmə nəkəhro lak? !Əui, iətətapuəh ohnik

məmə onəsoliən nalpiniən asoli kəti kəm iəu!” Narmın tərəh u təməni lanu mətəu-inu Iesu təməni rəkis məmə in otiet magim e suah u.

³⁰ Kəni Iesu təmətapuəh ohni məmə, “?Nərgəm pəh?” Kəni in təməni məmə, “Nimənin Təpət.” Təməni lanəha mətəu-inu narmın tərəh mın təpət kəməutatig lan. ³¹ Kəni narmın tərəh mın kəmötətapuəh əskasik o Iesu məmə, “Onəsahli-pəniən itimah e nıpəg iətəm naunun tikə tapınəpu ikin, u imə nalpiniən.”

³² Kəni ikin əha e nıkali nıtəuət, pikəh mın təpət kəutauən məutan əha ikin. Kəni narmın tərəh mın kəməutasək=pən məutəni=pən kəm Iesu məmə, “Əui, egəhan e timah iəkəhuvən e pikəh mın əha.” Kəni Iesu təmegəhan e lah kəhuvən. ³³ Kəni narmın tərəh mın u kəmohiet e suah u məhuvən e pikəh mın, kəni pikəh mın ilah rəfin kəmötaiu məuteiuaiu e nıpatu, kəni motiuvig=pən e nəhu motamnım.

³⁴ Nian nətəmimi nətəm kəutaugin pikəh mın kəmoteh nati u, kohiet motagim məhuvən məutəni pətigəm nanusiən rəha natimnati mın u e taun rəhalah mine ikin mın rəfin tıtəlau-təlau. ³⁵ Kəni nətəmimi kəmohiet e taun məhuvən məmə okoteruh natimnati mın əha. Kəni kəməhuva moteruh Iesu, kəni moteh mın suah u narmın tərəh mın kəmohiet rəkis lan, in tətəharəg e nəhlki Iesu kəni nəpəh nalməliən, kəni mınəfən rəkis rəhan napən. Kəni nətəm e taun u kəmötəgin.

³⁶ Kəni nətəmimi u kəmoteh əhruahru nati u e nəhmtilah, ilah kəmötanus tatuvən kəm nətəmimi nəuvein mın məutəni pətigəm məmə Iesu təməhrol lanu mol vivi suah kəha, u aıpən narmın tərəh mın kəməutatig lan. ³⁷ Kəni nətəmimi rəfin u kəutatig iuəkır o Kerasa, kəmötəni=pən kəm Iesu məmə otiet əha imalah ikin mətəu-inu ilah kinəutəgin pik. Kəni əmeiko in təmuvən e bot məmə okotasuə məhuvən nəve nəhu=pən.

³⁸ Mətəu suah u narmın tərəh mın kəmohiet lan, in təmətapuəh o Iesu məmə, “!Pale, pəh iəkuvnə kitah!” Mətəu Iesu tənı=pən kəm in məmə, ³⁹ “İtəlig muvən imam ikin, muvən məni pətigəm natimnati mın u Uhgın təmol kəm ik.” Kəni suah u təmuvən ikin rəfin e taun u iman ikin mətəni pətigəm natimnati mın iətəm Iesu təmol kəm in.

*Pətauəhli kəti iətəm tatimis mine pətan kəti iətəm təmimis
(Mat 9:18-26; Mak 5:21-43)*

⁴⁰ Nian Iesu təmətəlig=pa mın e nıtəni=pa e nəhu u, nətəmimi nıkilah təmagiən məmə koteruh mın Iesu, mətəu-inu ilah kəməutəhtahnın. ⁴¹ Kəni iətəmi kəti təmuva meh, nərgin u Jaerəs, suah u in iətəmi asoli kəti rəha nimə rəha nuhapuminiən. Təmuva meiuaiu misin nəulın e nisialiən, mətəkeikei e nətapuəhiən kəm Iesu məmə in otuvən əpəha iman ikin, ⁴² mətəu-inu nətın pətəkəku tatimis pik rəhan nahməiən təpət, kəni təsuvəhiən rəueiu timis. In nəuan kətiəh əmə, rəhan nu tueləf.

Kəni Iesu təmalıuək matuvən o pətəkəku əha, kəni nimənin nətəmimi təpət kəmötəhtul təlau lan məutatətə əmə e lah mın. ⁴³ Kəni pətan kəti təmuva o Iesu iətəm tatos nimisiən rəhalah nıpətan nian rəfin əmə mınos nu tueləf, kəni in təmuvən o nətəmimi təpət iətəm kəutol mərsin, mətəu ko kəti təsol viən. ⁴⁴ Kəni pətan əha in təmsipən e nəmtah Iesu ikin, kəni meapən mek nıfifi napən rəha Iesu, kəni əmeiko rəueiu agin mın, rəhan nimisiən təmol naunun. ⁴⁵ Kəni Iesu tənı məmə, “?Ei, pəh təmek iəu?”

Mətəu nətəmimi kotəni məmə, “Kəti təsekien ik,” kəni Pitə tənı məmə, “!İətəmi asoli, nətəmimi təpət kəutələs pikin ik.”

⁴⁶ Mətəu Iesu tənı məmə, “Kəpə. İəkəhrun məmə iətəmi kəti təmek iəu mətəu-inu iəmətəu nəsanəniən təmiet lak.”

⁴⁷ Kəni nian pətan əha tınəhrun məmə ko təsəhluaigien, in təmuva mətəramrumın pik kəni misin nəulın mətəfən nisialiən kəm Iesu. Kəni e nəhmti nətəmimi rəfin, tənı pətigəm kəm Iesu məmə təmek in o nak, kəni mətəni pətigəm mın məmə nian təmek in, kəni rəueiu agin mın, rəhan nimisiən təmol naunun. ⁴⁸ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Nətik pətan, e rəham nəhatətəiən lak, nınuva mınəuvır. Kəni atuvən, pəh nəməlinuiən

rəha Uhg̃in tətatiḡ ohnik.” ⁴⁹ Nian Iesu təmətəḡhati əhanəh, kəni iətəmi kəti təmsipən ima Jaerəs ikin tiet=pa, kəni mən̄i kəm Jaerəs məmə, “Nət̄im pətəkəku tinimis rəkis. Mə iəḡətun nahgin təsikəiən məmə tuva.”

⁵⁰ Mətəu nian Iesu təmətəu nəḡhatiən əha, in təmən̄i=pən kəm Jaerəs məmə, “Səḡin̄iən. Əhatətə əmə lak, kəni pətəkəku rəham, in otəmiəḡəh m̄in.” ⁵¹ Nian Iesu təmuvən mietigəm=pən lahuənu ima suah kəha, kəni mit rəkis əmə Pitə mine Jon, mine Jemis, mine mamə mine tatə rəha pətəkəku u iətəm təm̄imis, məmə ilah əmə okəhuvən imə. ⁵² Nətəmiimi rəfin kəutasək əfəməh məutaūin e pətəkəku əha, mətəu Iesu tən̄i=pən kəm lah məmə, “Sotasək̄iən. Pətəkəku u in təs̄imis̄iən. In tətəp̄ili əmə.”

⁵³ Kəni ilah kəmotāləh əuvsan lan mətəu-inu ilah kotəhrun məmə pətəkəku əha tinimis rəkis. ⁵⁴ Mətəu Iesu təmuvən imə, kəni meapən mos nəhl̄mi pətəkəku u kəni maūin lan məmə, “Pətəkəku, əhtul.” ⁵⁵ Kəni əmeiko pətəkəku əha təməmiəḡəh m̄in məhtul. Kəni Iesu təmən̄i=pən kəm lah məmə, “Otəfən nati kəti tun.” ⁵⁶ Kəni rəhan mamə mine tatə, narmilau təmiuv̄ig pik, mətəu Iesu tən̄i=pən kəm lau məmə, “Onəs̄uən̄i pət̄igəm̄iən natimnati m̄in u kəm iətəmiimi kəti.”

9

*Iesu təmahl̄i pət̄igəm
rəhan nətəmi tueləf
məmə okotəni pət̄igəm
Narmən̄iḡiən Rəha Uhg̃in*

(Mat 10:5-15; 14:1-2; Mak 6:7-16)

¹ Kəni Iesu təmoriarun rəhan m̄in tueləf nətəmiimi, kəni məfən nəsanən̄iən kəm lah kəni məteḡəhan=pən e rəhan nepətiən kəm lah məmə ilah kotəhrun nəḡḡi pət̄igəm̄iən narmin tərāh m̄in, kəni mə ilah okotol vivi n̄imis̄iən m̄in. ² Kəni Iesu təmahl̄i pət̄igəm ilah məmə okotəni pət̄igəm Narmən̄iḡiən Rəha Uhg̃in, kəni məmə okotol vivi nətəmiimi iətəm kəutohm̄is.

³ Kəni in təmən̄i=pən kəm lah məmə, “Nian onəkəhuvən, məsotos̄iən natimnati nəuvein rəha naliuək̄iən rəhatəmah, natimnati iətəm təhmen e kasikin, uə kətim, uə nauən̄iən, uə mən̄i, kəni məsotos̄iən napən keiu. ⁴ Kəni nian itəmah nəkəhuvən e lahuənu kəti məutatiḡ e n̄imə kəti, n̄imə u inu onəkotatiḡ əmə lan mətəuarus nian itəmah onəkohiet lan. ⁵ Kəni ikin pəhr̄uvən onəkəhuvən ikin, nəmə nətəmiimi n̄ikilah təsəḡin̄iən məmə nəkəhuva motatiḡ itəmah milah, kəni onəkotohr̄ap̄isp̄is rəkis n̄iməulul e nəhl̄ki təmah kəni mohiet. Inu nəmtətiən kəti tətəḡətun məmə nəkotəpəh ilah, kəni n̄iki Uhg̃in tərāh o lah.”

⁶ Kəni ilah kəmoḡhiet motaliuək məutəhuvən lahuənu m̄in məutanus pət̄igəm nanusiən təuv̄i, kəni ikin m̄in rəfin kəutəhuvən ikin, məutəfaki kəm nətəmiimi tepət, kəni kotəmiəḡəh.

⁷ Kəni Kig Herot Antipas u in iərmən̄ig e n̄itəni Kaləli, in təmətəu nanusiən rəha natimnati m̄in u iətəm Iesu tatol ilah. In təmətəliḡ lan muvən, mətəu tinəruru əfəməh mətəu-inu nətəmiimi nəuvein kəutəni məmə Jon Bəptais tinəmiəḡəh m̄in, ⁸ kəni nətəmiimi nəuvein m̄in kəutəni məmə Elaijə tinuva m̄in, kəni nətəmiimi nəuvein kəutəni məmə in iən̄i kəti rəha Uhg̃in aupən ikin iətəm təməmiəḡəh m̄in. ⁹ Kəni Herot Antipas təmən̄i məmə, “Jon u, iəu iəməuəhtuv rəkis rəhn-kapə. ?Mətəu iətəmi pəh u iətətəu rəhan nanusiən?” Kəni in mətəs̄al e Iesu məmə oteruh.

*Iesu təmauḡin
nətəmiimi faif-taus̄in
(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-14)*

¹⁰ Kəni aposil min rəha Iesu kəmohtəlig=pa min ohni, kəni motəni=pən kəm in natimnati rəfin iətəm kəmotol. Kəni in təmit ilah mohiet rəkis e nətəmimi, məhuvən əpəha taun pişin kəti min, nərgin u Petsaitə. ¹¹ Mətəu nian nətəmimi kəmotətəu nanusiən məmə Iesu tinuva, kəni kəməhuva mautəhuərisig e lah. Kəni Iesu nikin təmagiən əmə nian təmeruh ilah, kəni in təməgətun ilah e Narməniğiən Rəha Uhgın, kəni mətəu vivi nətəmi kəutohmis kəutəmiəgəh min.

¹² Kəni ləhnaiuv iuəkir tapinəpu, nətəmi tueləf rəha Iesu kəməhuva ohni məutəni məmə, “İərməniğ. Ahli=pən nətəmimi rəfin kəutəhuvən əpəha lahuənu min məmə okotəsal ikin kəti o napiliən kəni motəsal e nauəniən kəti kotun mətəu-inu, ikinu nətəmimi kohkə ikin, in liminan.”

¹³ Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Kəpə, itəmah əmə. Onəkotaugiən nətəmimi min əha.” Mətəu ilah kəmotəni məmə, “İtəmah iəutos əmə pıret faif mine nəmu keiu. ?Təhro? ?Nəkölkeikei məmə iəkəhuvən motos nəhmti nauəniən kəti min niğ nımənin nətəmimi min rəfin əha?” ¹⁴ Kəmotəghati lanəha mətəu nətəmimi tepət pik u kəməhuva ikin əha, nəmə kafin nəman əmə, kəni ilah rəfin faif-tausin.

Mətəu Iesu təni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Əhuvən mətəuəri ilah fifti fifti motəni məmə okotəharəg.” ¹⁵ Kəni rəhan min nətəmimi kəmotəuəri ilah min lanəha, kəni nətəmimi rəfin kəmotəharəg.

¹⁶ Kəni Iesu təmos pıret əha faif mine nəmu u keiu, məsal-pəri əpəha e neai, kəni məfaki=pən lan, kəni məmkəris məfən kəm rəhan min nətəmimi məmə okotəfən kəm nətəmimi. ¹⁷ Kəni nətəmimi rəfin kəmotəuən məhuvən nərfilah tasisi. Kəni kotəpəh nıpişpişi nauəniən, kəni nətəmimi rəha Iesu kəmotəipei=pən e kətim asoli ilah tueləf kotəri vivi.

Pitə təməni məmə

Iesu in Kristo

(Mat 16:13-20; Mak 8:27-9:1)

¹⁸ Kəni nian kəti, Iesu mine rəhan min əmə nətəmimi kəutatig, kəni Iesu tətəfaki kəm Uhgın. Kəni in təmətapuəh e lah məmə, “?Nətəmimi kəutəni iəu məmə iəu pəh?” ¹⁹ Mətəu kotəni məmə, “Nəuvein kəutəni məmə ik Jon Bəptais. Kəni nəuvein kəutəni məmə ik iəni Elaijə. Kəni nəuvein kəutəni məmə ik iəni kəti rəha Uhgın u aupən ikin iətəm tinəmiəgəh min.” ²⁰ Kəni Iesu təmətapuəh e lah məmə, “?Mətəu itəmah nəkotəni məmə iəu pəh?” Kəni Pitə təni məmə, “Ik Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa.”

²¹ Mətəu Iesu təməniəhu əskasik ilah məmə okəsotəniən nəghatiən min əha kəm nətəmimi. ²² Kəni in təmatig məni min kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Nati kəti otəkeikei muva mol nıpəhriəniən lan, məmə iəu, Nəti İətəmimi, oiəkətəu nahməiən e natimnati tepət. Kəni nətəmi asoli u nəhlin rəha Isrel, mine pris asoli min, mine nəgətun min rəha Lou, ilah okotəməki lak, kəni motuhamu iəu, kəni iəkimis. Mətəu nian tatol kisil lan, Uhgın otol iəkəmiəgəh min e nımisiən.”

²³ Kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, “İətəmi u tolkeikei məmə otuva muərisig lak, in otəkeikei məpəh natimnati min nikin tolkeikei, kəni mələs rəhan niği kəməluau muərisig lak, ²⁴ mətəu-inu nəmə iətəmimi tolkeikei məmə otosmiəgəh rəhan nəmiəgəhiən e nıftəni u, in otəmkarəpən e rəhan nəmiəgəhiən itulin. Mətəu iətəmimi u otimis o nərgək, kəni in otos nəmiəgəhiən itulin. ²⁵ ?Nəmə suah kəti otos rəfin natimnati rəha nıftəni u, kəni mımis ohni, in otos nati təuvır nak? ²⁶ Okəmə nəkaulis o nəniən nərgək mine rəhak nəghatiən, kəni Nəti İətəmimi in min otaulis min ohnik e nian in otuva e nepətiən əhagəhag mine nəsanəniən rəhan, mine e nepətiən əhagəhag mine nəsanəniən rəha Tatə rəhan mine nagelo min asim. ²⁷ Mətəu iətəni nıpəhriəniən

kəm təmah məmə, itəmah nəuvein u nəutəhtul u ikinu, onəkoteruh Narmənigiən Rəha Uhgīn uərisig nəpanohmis.”

Iesu mine Mosis mine Elaijə
(*Mat 17:1-8; Mak 9:2-8*)

²⁸ Nian Iesu tāməghati rəkis, iuəkīr o nəfakiən kətiəh, kəni Iesu təmit Pitə, mine Jon, mine Jemis kəməhuvən əpəha ilis e nītəuət məmə in otəfaki. ²⁹ Kəni nian in tāmətəfaki, kəni rəhn-kapə tāməuhlin muva mol pisin, kəni napən rəhan təmuva mərūən matoraip-oraip. ³⁰ Kəni əmeiko Mosis mine Elaijə kəmiaiet=pa muəhtul məhləghati ilahal Iesu, ³¹ Kəni nəhagəhagiən asoli kəti təmasiə mītəlau e lau, ilahal kəməhləghati e nīmisiən rəha Iesu əpəha Jerusiləm iətəm otol nəghatiən rəha iəni mīn rəha Uhgīn mə tuva mol nīpəhriəniən lan.*

³² Mətəu Pitə mine suah mil, napiliən tinos rəkis ilahal, kəni kəmhləpili nəuəvətīn. Mətəu nian kəmhlair, mīhlaful nəhagəhagiən asoli tītəlau e Iesu, kəni kəmhlərūh Mosis mine Elaijə kətuəhtul ilahal Iesu. ³³ Kəni nian suah mil kīnətuagim rəkis e Iesu, kəni Pitə təmāni=pən kəm Iesu məmə, “Iərməniğ, təuvir məmə itimahal iəkluva məhlatig u ikinu. Pəh iəklol nīmauvlūvl kisil, rəham kəti, rəha Mosis kəti, kəni rəha Elaijə kəti.” Mətəu in tāmətəghati əpnəpīn əmə, məsəhruniən məmə nəghatiən nak u in tətəni. ³⁴ Mətəu nian tāmətəghati əhanəh, kəni nəpuə kəti təmuva məuveg ilahal, nian kəmhlərūh nəpuə təmuveg ilahal, kəni kəmhləgīn pik. ³⁵ Kəni ilahal kəhlətəu nəuia suah kəti təmsipən e nəpuə, mətəni məmə, “Inu nətik iətəm iəu iəmitəpīn. !Əhlətəlig vivi lan!”

³⁶ Nian kīnotətəu rəkis nəuia Uhgīn tāməghati, kəni Pitə mine Jon mine Jemis kəmhlərūh pisin əmə Iesu. Kəni e nian mīn əha, kəsləniən natimnati mīn əha kəm suah kəti mīn, kəməsləniən natimnati mīn u iətəm kəmhlərūh.

Iesu təmahli pətigəm
narmīn tərəh e suakəku kəti
(*Mat 17:14-23; Mak 9:14-32*)

³⁷ Kəni kəmāni lauig lan, nian Iesu mine rəhan iətəmi milahal kəmotsipəri ilis e nītəuət moteiuaiu=pa, kəni motəh nətəmimi tepət kəməhuva ohni. ³⁸ Kəni nətəmimi mīn əha kəti təmauīn əfəməh e Iesu məmə, “Iəkolkeikei məmə nəkuva masiru e rəhak suakəku iərman, mətəu-inu in nəuan kətiəh əmə. ³⁹ Nian tepət, narmīn tərəh kəti tətəuə lan, kəni mol in tətəgət pik, kəni mol nīpətīn tətərmrumīn pik, nəhun nəuan ruən tatiet, təhmen e nəuauī nītəhi. Narmīn tərəh əha tatorin pik in, kəni mətəskəlīm in, kəni məsəpəhiən nian kəti. ⁴⁰ Kəni iəu iəmətapuəh o rəham mīn nətəmimi məmə okotəhgi pətigəm narmīn tərəh u, mətəu ilah kotəruru nəhgi pətigəmiən.”

⁴¹ Kəni Iesu təmāni=pən kəm lah məmə, “Itəmah u nətəmi rəueiu mine, rəhatəmah nəhatətəiən tikə. Kəni rəhatəmah nətəligiən təsəhrūahruīən. Kərmə oiəkətig kitah mīn itəmah mətəuərus=pən nian nak nəmanotəhatətə lak. Kəni kərmə onəhgīn iəpanəmeig e təmah. It nətim muva u ikinu.”

⁴² Nian suakəku u təmətəuə əhanəh o Iesu, kəni narmīn tərəh tətəpīs təmei morin=pən e niftəni, mol nīpətīn tətərmrumīn pik. Mətəu Iesu təmagət əskasik e narmīn tərəh u, kəni məhgi pətigəm narmīn tərəh tiet, kəni mol vi suakəku. Kəni məfən suakəku u kəm rəhan tətə.

⁴³ Kəni ilah rəfin, narmilah təmiuvig o nəsanəniən asoli rəha Uhgīn. Mətəu nian nətəmimi narmilah təmiuvig o natimnati mīn rəfin u Iesu təmol ilah, kəni in təmāni=pən kəm rəhan mīn nətəmimi məmə, ⁴⁴ “Otos nəghatiən u teiuaiu mamnīm e nikitəmah kəni məsotaluiən lan. Iəu Nəti Iətəmimi, suah kəti otegəhan=pən lak e nəhlmi tikimīr mīn rəhak.” ⁴⁵ Mətəu rəhan mīn nətəmimi kəsotəhruniən nīpətī nəghatiən u mətəu-inu

* **9:31** Nəghatiən Kris əhrūahru təni məmə, “kəni kəhləghati e nian in otiet magim əpəha Jerusiləm.” **9:31** Luk 9:22 **9:32** 2Pitə 1:16-18 **9:35** Luk 3:22 **9:44** Luk 9:22

Uhgin tāmahluaig e nīpāti nāghatiān u māmā ilah okāsotāhruniān, kēni ilah kinotāgin o nētapuāhiān o nīpāti nāghatiān u o Iesu.

?Pāh in tepāt?

(Mat 18:1-5; Mak 9:33-40)

⁴⁶ Kēni nētāmimi rēha Iesu kinautol nīkilah mīn māmā pāh in otepāt mapirākis ilah rēfin. ⁴⁷ Mētāu Iesu tāmāhrun rākis nati nīkilah tētāhti, kēni in tēmos suakēku kēti kēni mīt muva kēni tāhtul e nīkali lah, ⁴⁸ kēni mēni=pēn kām lah māmā, “Nēmā iētāmi kēti, nīkin tagiān māmā otos suakēku kēti meruh vivi, kēni in tatol lanāha e nārgāk, kēni in tēhmen=pēn māmā in tatos iāu, mateh vivi iāu. Kēni iētāmi tatos iāu e nīkin agiān, in tatos Uhgin u iētām tāmāhli=pā iāu. Nēniān pāhriān u mētāu-inu iētāmi tatosiāhu in lēhtēni agin, in otuva iētāmi asoli.”

⁴⁹ Kēni Jon tāmēni māmā, “Iērmānig. Itimah iēmoteruh suah kēti tētāhgi pētīgām narmīn tērah mīn e nārgām, kēni iēmotēniāhu māmā otēsoliān lanāha mētāu sēniāmē in rēhatah kēti iētāmimi.” ⁵⁰ Mētāu Iesu tāmēni=pēn kām in māmā, “Sēniāhuiān mētāu-inu, nēmā suah kēti tēsoliān tīkīmīr itēmāh mīn, kēni in tolkeikei itēmāh.”

Nētām Sāmeriā nāuvein nīkilah tāmāsagiāniān o Iesu

⁵¹ Kēni tīnuva iuākīr o nian Uhgin otos Iesu lan muvān āpāha e negāu e neai, kēni Iesu tīnolkeikei māmā otēkeikei muvān Jerusilām. ⁵² Kēni in tāmāhli=pēn nētāmimi nāuvein mā kotos rēhan nāghatiān motaupēn mēhuvān āpāha lahuānu kēti e nītēni Sāmeriā māmā okotol āpenā-penā ohni. ⁵³ Mētāu nētāmi ikin āha, kēsotolkeikeiān māmā in otuvān matīg āha imalah ikin, mētāu ilah kotāhrun vivi māmā in tatuvān Jerusilām. † ⁵⁴ Kēni nian rēhan iētāmimi mil, Jemīs mīne Jon, ilau kāmueruh nati mīn u, kēni kāmūēni māmā, “?Iērmānig, nākolkeikei māmā iākuauin e nīgām tīsipēn āpāha ilis e negāu e neai meiuaiu muva mus ilah?” ‡ ⁵⁵ Mētāu Iesu tāmēirair mahi ilau. ⁵⁶ Kēni ko mēhuvān mīn lahuānu pīsīn kēti mīn.

Nētāmimi nāuvein kāmōtāni mā okohuārisig e Iesu

(Mat 8:19-22)

⁵⁷ Kēni e nian Iesu mīne rēhan mīn nētāmimi kāmōtāliuāk mautēhuvān e suaru, kēni suah kēti tāmēni=pēn kām in māmā, “Onākuvān=pēn iā ikin, iākitāu=pēn ik.”

⁵⁸ Kēni Iesu tāmēni=pēn kām in māmā, “Kuri rarpīn mīn, rēhalah nīpāg tatīg māmā okotapīli ikin. Kēni mēnig mīn, nīmaalāh tatīg māmā okotapīli ikin. Mētāu iāu Nēti Iētāmimi, nīmā rēhak tīkē o napīliān.”

⁵⁹ Kēni Iesu tāmēni=pēn kām suah kēti mīn māmā, “Va, kilau mīn ik, nēkuva ik rēhak iētāmimi.” Mētāu suah u tēni=pēn māmā, “Iērmānig, āui. Oiākitāu=pēn ik mētāu pāh iākuvān pīpīm mītānim rēhak tata.” ⁶⁰ Mētāu Iesu tāmēni=pēn kām in māmā, “Kēpā, āpāh=pēn. Pāh nētāmi kinohmīs rākis e nīkilah, kohtānim aru ilah mīn. Mētāu ik, uvān mēni pētīgām Narmānigiān Rēha Uhgin.”

⁶¹ Kēni kēti mīn tēni māmā, “Iērmānig, iāketāu=pīnā ik muva iētāmimi rēham, mētāu āui, pāh pīpīm iākitālig=pēn imak ikin mauiāhrūin rēhak mīn nētāmimi.”

⁶² Mētāu Iesu tāmēni=pēn kām in māmā, “Nēmā suah kēti tīnētūēuin matol uāk rēha Uhgin, mētāu rēhan nētāligiān tatuvān o natimnati pīsīn pīsīn mīn nāuvein, kēni suah u tēsāhmen-pēniān māmā Uhgin otarmānig lan.”

9:45 Luk 18:34 9:46 Luk 22:24 9:48 Mat 10:40 9:50 Mat 12:30; Luk 11:23 † 9:53 Nētām Sāmeriā kautāfaki e nītēuēt Kerasim āpāha Sāmeriā. Tol lanāha, ilah kēsotolkeikeiān nētām Isrel u kautēhuvān=pēn āha imalah ikin mautēhuvān Jerusilām mautāfaki e Nīmā Rēha Uhgin. ‡ 9:54 E kopi āuas mīn nāuvein rēha Nīutestīmīn iētām kāmōtei e nāghatiān Kris aupēn, kātīlpīn nāghatiān u māmā, “tēhmen e Elaijā.” Afin-to e 2King 1:9-16 9:54 2King 1:9-16 9:61 1King 19:20

10

*Iesu tāmahlipən
rəhan nətəmimi səpinte-tu*

o nəniən nanusiən təuvir

¹ Uərisig e natimnati min əha, İərmənig təmitəpən rəkis səpinte-tu nətəmimi nəuvein min rəhan, kəni mahli=pən ilah keiu-keiu kotaupən lan məhuvən e taun min, mine ikin min nəuvein min iətəm İesu təpanuərisig muvən ikin.

² Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “!Oteruh-to! Nauəniən tepət əpəha e nasumiən tiniməhtə, mətəu noluək min təkəku əmə kəutəulək lan. Otətapuəh o iətəmi asoli rəha nasumiən məmə otahli=pa noluək min tepət məmə okəhuvən motəulək e nasumiən rəhan.

³ Əhuvən, mətəu onəkotəkeikei motəhrun məmə iəu iətahli=pən itəmah nautəhuvən təhmen e sipsip əlkələh min məutaliuək məutəhuvən e nəlugin kuri rarpin min. ⁴ Kəni onəsotosiən kətim əkəku rəha məni, mine kətim, mine put, kəni məsotəmeigian e suaru məutəghati kəm nətəmimi.

⁵ “Nimə nak o nəkəhuvən ikin, nəkotaupən motəni pətigəm məmə, ‘!Pəh nəməlinuiən otətətig ikin!’ ⁶ Nəmə iətəmi rəha nəməlinuiən əha ikin, kəni rəhatəmah nəfakiən otuva mol nıpəhriənən lan, kəni nəməlinuiən otətətig ohni. Mətəu nəmə iətəmimi kəti tol lanəha tikə, kəni nəua nəfakiən rəhatəmah otitəlig=pa min o təmah. ⁷ Kəni onəkotətig əmə e nimə kətiəh, sotapiliən e nimə pisin pisin min. Kəni nauəniən nak okotəfinə kəm təmah, nəkotun. Kəni nəmnimian nak okotəfinə, nəkotəmnim. Mətəu-inu nəmə suah kəti tatol uək, kəni təhruahru məmə in otos nətəouiən lan.

⁸ “Nian itəmah nəkəhuvən e taun kəti, nəmə nıkilah tagian o təmah, kəni nəkotun nauəniən nak kotəfinə kəm təmah, ⁹ kəni itəmah onəkotəkeikei motol vi nətəmi kəutohmis məutatig ikin, kəni motəni=pən kəm lah məmə, ‘Narməniagian Rəha Uhgın tətuvə iuəkir o təmah.’ ¹⁰ Mətəu nəmə nəkəhuvən e taun kəti, kəni nətəmimi nıkilah təsəgiənən o təmah, kəni əhuvən məutaliuək e suaru asoli min, kəni motəni məmə, ¹¹ ‘Niməulul rəha niftəni e nəhlkitimah, iəkotohrəpispis rəkis, inu in nəmtətiən tətəgətun məmə nəmotol təsəhmenian, kəni Uhgın təpəh itəmah. Mətəu onəkotəkeikei motəhrun məmə Narməniagian Rəha Uhgın tinatuvə iuəkir rəkis.’ ¹² Kəni iətəni pəhriən kəm təmah məmə, Uhgın otəfən nalpiniən asoli kəm lah tapirəkis nalpiniən rəha taun əha Sotəm aupən.

¹³ “!İtəmah nətəm Korasin, kəsi, nəhməian asoli otuva o təmah! !İtəmah nətəm Petsaitə, kəsi, nəhməian asoli otuva o təmah! Mətəu-inu iəmol pau nati apispis tepət e taun mil rəhatəmah mətəu itəmah nəsotəuhliniən nətəligiən rəhatəmah! Kəni nəmə iəmol natimnati min əha əpəha Taea mine Saedon aupən, ko nətəmimi əha ikin əha kəmotəuhlin rəhalah nətəligiən e noliən tərəh min, kəni ilah məhuvən e napən əuas min məhuvən məutəharəg e nəhmtahu e nigəm məutəgətun məmə kəutətəu tərəh ağin o noliən tərəh min rəhalah. ¹⁴ Mətəu e nian əha iətəm Uhgın otol nalpiniən kəm nətəmimi, nalpiniən rəhatəmah in otəskasik, məpirəkis nalpiniən rəha nətəm Taea mine Saedon u aupən. ¹⁵ ?Kəni itəmah nətəm Kapeniəm, nikitəmah təhti məmə Uhgın otəfəri=pən itəmah əha ima nisaiən əpəha e negəu e neai? !Kəpə! Mətəu Uhgın otəhlman e təmah nəkoteiuaiu ləhtəni ağin, ima naulisiən.”

¹⁶ Kəni İesu təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Nətəmimi u kəutətəlig e təmah, kəutətəlig lak. Kəni nətəmimi min u kəutəuhlin=pən nəmtahlah e təmah, kəutəuhlin=pa nəmtahlah kəm iəu, kəni məutəuhlin=pən nəhmtilah kəm suah u iətəm təmahli=pa iəu.”

10:1 Mak 6:7 **10:2** Mat 9:37-38; Jon 4:35 **10:3** Mat 10:16 **10:4** Mat 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5 **10:7** 1Kor 9:6-14; 1Tim 5:18 **10:8** 1Kor 10:27 **10:11** Uək 13:51; 18:6 **10:12** Jen 19:24-25; Mat 10:15; 11:24 **10:15** Mat 11:20-24 **10:16** Mat 10:40; Luk 9:48; Jon 5:23

*Səpinte-tu nətəmimi
rəha İesu kəmohtəlig*

¹⁷ Kəni nətəmimi mın rəha İesu ilah səpinte-tu kəmohtəlig=pa mın, kəni nıkilah təmagiən məutəni kəm İesu məmə, “!İərməniğ, nati əpnəpın narmin tərəh mın, mətəu nian itimah iəkotəğhati e nərgəm, kəni ilah kautol nəuiatimah!” ¹⁸ Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, “İəu iəməh Setən təmsipəri ilis e neai meiuaiu təhmen=pən e noraipiən. ¹⁹ Otətəlig-to. İəu inəfinə rəkis nəsanəniən kəm təmah, u itəmah nəkotəhrun nevig-ərainiən sineik mın mine skopion* mın. Kəni nəsanəniən u iətəfinə kəm təmah, in tapirəkis nəsanəniən rəha tikimır rəhatah, Setən. Kəni ko nati kəti təsərakiniən itəmah. ²⁰ Inu nıpəhriən. Mətəu onəsotagiəniən məmə narmin tərəh mın kautol nəuiatəmah, mətəu onəkotagiən əmə mətəu-inu Uhgın tinətəi rəkis nərgitəmah əpəha e negəu e neai.”

²¹ Kəni e nian əha, Narmin Rəha Uhgın təmol niki İesu tətagiən pik, kəni in təməfaki məni məmə, “Tatə Uhgın, ik İərməniğ rəha natimnati rəfin ilis e neai mine ləhtəni e nəhue niftəni. İətəni-vivi ik mətəu-inu nəməhluaig e nıpətəi natimnati mın u e nəhmti nətəmimi nətəm koteinatig motəhrun vivi nati. Kəni nəmol əpu kəm nətəmimi nətəm kotəhmen=pən əmə e kəlkələh mın məmə okotəhrun vivi. Əuəh, Tatə, inu nati kəti iətəm ik nəkolkeikei.”

²² Kəni İesu təkeikei mətəğhati kəm lah məmə, “Rəhak Tatə təmegəhan=pa rəkis natimnati rəfin e nəhlmək. Kəni iətəmi kəti tikə iətəm təhrun vivi iəu u Nəti Uhgın, məmə iəu pəh əhruahru. Mətəu Tatə Uhgın əmə təhrun. Kəni iətəmi kəti tikə iətəm təhrun vivi Uhgın, mətəu iəu pisin əmə u Nəti Uhgın, iəkəhrun, mine nətəmimi nətəm iəu iəmitəpın məmə iəkol pətigəm Tatə Uhgın kəm lah.”

²³ Kəni İesu təmeirair məğhati əmə kəm rəhan mın nətəmimi məmə, “!Onəkotatig e nəuviriən pəhriən mətəu-inu itəmah nautəh e nəhmtitəmah natimnati mın u! ²⁴ İətəni kəm təmah məmə, iəni mın tepət əupən, mine kig mın tepət, kəmotolkeikei pik məmə okotəh natimnati mın u itəmah nauteruh, mətəu kəməsoteruhiən. Kəni ilah kəmotolkeikei məmə okotətəu natimnati mın u itəmah nautətəu, mətəu kəməsotətəuiən.”

İesu təməğhati əuhlin e iətəmi təuvır kəti rəha Səmeria

²⁵ Kəni e nian əha, iəinatig kəti rəha Lou təməhtul meiuə əmə e nətapuəhiən kəti kəm İesu məmə oteh-to məmə İesu in teinatig pəhriən uə kəpə. In təməni məmə, “?İəgətun, oiəkəhro lanu mos nəmiəğəhiən itulin?” ²⁶ Kəni İesu təməni=pən kəm in məmə, “?Lou rəha Mosis tətəni məmə nak? ?Nian ik nətafin, nıpətin tətəni nak kəm ik?”

²⁷ Kəni suah u təməni=pən məmə, “Onəkəkeikei molkeikei İərməniğ rəham Uhgın e nıkim rəfin, mine nəmiəğəhiən rəfin rəham, mine nəsanəniən rəfin rəham, mine nətəligiən rəfin rəham, kəni molkeikei mın ik mın nəuvein məmə natolkeikei aru ik mine.”

²⁸ Kəni İesu təməni=pən kəm in məmə, “In əhruahru ko. Okəmə natol lanəha, kəni ik onəkos nəmiəğəhiən itulin.”

²⁹ Mətəu suah kəha, in tolkeikei əmə məmə otəgətun rəhan noliən məmə in iətəmi əhruahru, kəni in təmətapuəh o İesu məmə, “?Mətəu nıpəh mın ilah iəu mın nəuvein?”

³⁰ Kəni İesu təməni=pən kəm in məmə, “Suah kəti təmsipən Jerusiləm kəni maliuək meiuaiu matuvən əpəha Jeriko. Kəni e suaru, nakləh mın nəuvein kəmotaskəlim motəmki rəkis rəhan napən, kəni motoh motələhu timiseiah mətəməhli e suaru, kəni motagım motəpəh.

10:18 Aes 14:12; Nəh 12:7-10,13; Luk 10:15; Jon 12:31; Nəh 20:1-3,10 * **10:19** Skopion in nati kəti təhmen e tupə əkəku kəti u tətəlkəu e niftəni. Tatus itəmi, kəni tətahmə, tapirəkis nilpat uə pıtımar. **10:20** Fil 4:3; Nəh 3:5 **10:22** Jon 3:35; 10:15 **10:24** Mat 11:25-27; 13:16-17 **10:25** Mat 22:35-40; Luk 18:18 **10:27** Dut 6:5 **10:27** Lev 19:18 **10:28** Lev 18:5

³¹ “Kəni əmeiko təuvir aɡin, pris kəti tatitəu min suaru əha mətəva, mətəu nian in təmeruh suah kəha, in təmalieuək mos nikalı suaru matuvən. ³² Kəni Lifait† kəti titəu min suaru kətiəh muva, mətəu nian in təmeruh suah kəha in tətəməhli, təmol əmə nati kətiəh min malieuək mos nikalı suaru. ³³ Mətəu iətəm Səmeriə kəti, iətəm kautol tikimır ilah nətəm Isrel, in min tatitəu suaru əha mətəva, kəni meruh suah kəha tətəməhli. Nian təmeruh, nikin təmahmə ohni, ³⁴ kəni in təmalieuək muvən ohni, mafəl rəhan niməɡim e oiel mine wain, kəni məuveɡ vivi ilah. Kəni miləfəri suah u maharu-pəri e rəhan togki, kəni mələs mian əpəha e hotel kəni mateh vivi. ³⁵ Kəni kəməni lauig lan, in təmos məni‡ muvən məfən kəm iətəmi rəha hotel, kəni məni=pən kəm in məmə, ‘Onateh vivi suah u, kəni nəmə nəkəraki e rəham kəti məni lan, kəni nian iəu iəkətəlig=pa min, kəni nəkəni=pa, kəni iəu iəpanalpın.’ ”

³⁶ Kəni nian Iesu təmol naunun e nəghatiən u, kəni mətəpuəh o ieinatig e Lou məmə, “?E rəham nətəligiən, suah milahal əha, nəkəhrun məmə ilahal pəh təmol təuvir kəm suah kəha kəmoh, təhmen məmə in in kəti?” ³⁷ Kəni ieinatig e Lou təməni=pən məmə, “Iətəmimi iətəmi in təmolkeikei pik suah kəha.” Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Intəh. Ik uvən mol min təhmen=pən əmə məmə inu suah kəha təmol.”

Iesu təmuvən e lahuənu rəha Matə mine Meri

³⁸ Nian Iesu mine rəhan min nətəmimi kəməutaliuək e suaru, kəni kəmohiet=pən lahuənu kəti. Kəni pətan kəti, nərgin u Matə, in təmos Iesu e nikin aɡiən muvən əpəha e rəhan nimə. ³⁹ Pətan əha, pian kəti əha ikin, nərgin u Meri. Kəni Meri təmuva məharəɡ iuəkır e nəhlki İərməniɡ mətətəlig e nəɡətuniən min rəhan. ⁴⁰ Mətəu Matə, rəhan nətəligiən tatuvən pik o noliən nauəniən, kəni uək tınatoh in. Kəni təmuvən o Iesu məni=pən kəm in məmə, “?İərməniɡ, təhro? ?Nikim təhti məmə təhruahru əmə, uə kəpə, məmə pətan u piak təsasiruiən lak mine o noliən uək u, kəni iəu pisin əmə iatol? Ahli=pa məmə otuva masiru lak.” ⁴¹ Mətəu İərməniɡ təməni=pən kəm in məmə, “Ei, Matə. Sətəlig pikien e natimnati min tepət lanko. ⁴² Mətəu nati kətiəh əmə in nati aɡin, kəni Meri in tinitəpın rəkis nati u iətəm in təuvir tapirəkis, kəni ko iəu iəsos rəkisiən nati əha ohni.”

11

Iesu təmətəɡətun rəhan min nətəmimi e suaru rəha nəfakiən kəm Uhgın (Mat 6:9-15; 7:7-11)

¹ Nian kəti, Iesu təmətəfaki kəm Uhgın ikin kəti. Nian təmol naunun nəfakiən rəhan kəm Uhgın, kəni rəhan kəti iətəmimi təmətəpuəh ohni məmə, “İərməniɡ, əɡətun-to itəmah e suaru rəha nəfakiən kəm Uhgın, təhmen=pən e Jon Bəptais in təmətəɡətun rəhan min nətəmimi.”

² Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nian nəmə nəkotəfaki kəm Uhgın, nəkotəni məmə,

‘Tatə Uhgın, nərgəm ilis aɡin, pəh nətəmimi okotisiəi.

Pəh rəham narməniɡiən tuva mətatig.

³ Nian rəfin, onəkəfa nauəniən nigəmah təhmen o nian rəueiu.

⁴ Kəni mafəl rəkis rəhatimah noliən tərəh min mətəu-inu itimah min iəsoapliniən motəpəh rəkis naskəlim iəkisiən e nikitimah noliən tərəh min rəha nətəmimi iətəm kautol e timah.

Kəni məsegəhan-pəniən e timah iəkəhuvən ima nəfeifeiən, məta iəkotəmkarəpən motol təfəɡə tərəh.’ ”

⁵⁻⁶ Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “?Nəmə suah kəti tuva imam ikin lapın, mətəu nauəniən tikə, kəni onəkəhro? Onəkuvən e nimə rəha ik kəti, kəni məni=pən məmə, ‘Pale,

† **10:32** Lifait, ilah nətəmimi min u kəutasiru e pris min e uək rəhalah, kəni kautol uək pisin pisin min əpəha e Nimə Rəha Uhgın. ‡ **10:35** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “Tənariəs keiu.” “Tənariəs,” inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Nian suah kəti tatol uək nian kətiəh, kəni kətətəu in tənariəs kətiəh. **10:39** Jon 11:1; 12:2-3 **10:42** Mat 6:33

suah kəti əha təmsipən isəu muva imak ikin rəueiu lapin, mətəu nauəniən təmikə mə iəkəfən kəm in. Əfa nauəniən kəti, iəkos muvən məfən kəm in.’ ⁷ Kəni nəmə, in otəni=pinə kəm ik məmə, ‘!Aaah! Atuvən, səhgi-pəriən itimah, inotapili rəkis itimah kəlkələh min rəhak. Ko iəsəhtul minian məfinə nauəniən kəm ik.’ ⁸ Iəkəni kəm təmah məmə, nati əpnəpin ik in kəti, mətəu suah u təsolkeikeiən məmə in otəfinə nauəniən kəm ik. Mətəu iətəni pəhriən, nian nətəkeikei mətətapuəh ohni, kəni in otəhtul məfinə natimnati min rəfin iətəm ik nəkolkeikei.

⁹ “Kəni tol lanu iəkəni kəm təmah məmə, otətapuəh=pən kəm Uhgın o natimnati, kəni in otəfinə kəm təmah. Kəni otəsəl lan, kəni onəkoteruh. Kəni otəhti-əhti doə, kəni doə oterəh o təmah. ¹⁰ Iəkəni lanu mətəu-inu nətəmimi rəfin nətəm kəutətapuəh, ilah okotos. Kəni nətəmimi min u nətəm kəutəsəl, ilah okoteruh. Kəni nətəmimi min u kəutəhti-əhti doə, kəni doə oterəh o lah.

¹¹ “İtəmah tatə min. ?İtəmah kəti, nian nətın tətəpuəh o nəmu, kəni in otəfən sineik? !Kəpə! ¹² ?Uə nian in tətəpuəh o nonalı mənig, kəni in otəfən skopion?* !Kəpə! ¹³ Nati əpnəpin itəmah nətəmimi nəkotərəh, mətəu nəutəfən natimnati təuvir min kəm nenətətməh min. Mətəu Tatə Uhgın e negəu e neai, noliən rəhan in təuvir pik mapirəkis agın noliən rəhatəmah, kəni niphəriənən, in otəfən Narmın Rəhan kəm nətəmimi min u ilah kəutətapuəh ohni.”

*Nətəmimi nəuvein kəmotəni məmə İesu tatol uək
e nəsanəniən rəha Setən
(Mat 12:22-30,43-45; Mak 3:20-27)*

¹⁴ Kəni e nian kəti, suah kəti əha ikin iətəm narmın tərəh tətətig lan, kəni in təruru nəghatiən. Kəni İesu təməhgi pətigəm narmın tərəh əha, kəni suah kəha təmətuəuin məghati, kəni nətəmimi narmilah təmiuvig pik ohni. ¹⁵ Mətəu nətəmimi min əha nəuvein kəutəni məmə, “Pielsepul u in iətəmi asoli rəha narmın tərəh min, in əmə əha təməfən nəsanəniən kəm suah u məmə in otəhgi pətigəm narmın tərəh min e nətəmimi.” ¹⁶ Kəni nətəpisin min nəuvein kəmotətapuəh o İesu məmə in otol-to nəmtətiən asoli kəti e nəsanəniən iətəm tatsipən e negəu e neai mətəu-inu, ilah kotolkeikei məmə okotəhrun-to məmə İesu in iətəmi pəh.

¹⁷ Mətəu İesu tinəhrun rəkis nətəligiən rəhalah, kəni təni məmə, “Nəmə nətəmimi e kəntri kəti kəutəhapu ilah min, kəni okotərəkin rəhalah kəntri, kəni narmənigiən otearis mikə. Kəni təhmen=pən əmə, e lahuənu kəti, nəmə nətəmimi lan kəutəhapu ilah min, kəni okotərəkin agın lahuənu u. ¹⁸ ?Kəni nəmə nətəmimi rəha Setən kəutəhapu ilah min, kəni otəhro lanu e rəhan narmənigiən otətig? İətəni lanu mətəu-inu nəutəni lanu məmə iətəhgi pətigəm narmın tərəh min e nəsanəniən rəha Pielsepul. ¹⁹ ?Kəni nəmə iəu, iətəhgi pətigəm narmın tərəh min e nəsanəniən rəha Pielsepul, kəni itəmah nəutəni məmə rəhatəmah min nətəmimi kəutəhgi pətigəm narmın tərəh min e nəsanəniən rəha Pielsepul. Təmə tol lanəha, ilah okotakil rəhatəmah min nəghatiən məmə in neiuəiən. ²⁰ Mətəu nəmə iəu iətəhgi pətigəm narmın tərəh min e nətəmimi e nəsanəniən rəha Uhgın, kəni tətəgətun məmə Narmənigiən Rəha Uhgın tinuvnə rəkis o təmah.

²¹ “Nian iətəmi rəhan nəsanəniən tepət tətəmki natimnati rəha nəluəginiən, in otəhtul maru məəsəl vi o rəhan nimə, in ko rəhan natimnati kəutəməhli vi əmə. ²² Mətəu nian iətəpisin kəti min iətəm rəhan nəsanəniən tapirəkis in, in otuva muəluəgin mətian-mətian təhpəhu in, kəni mos rəkis rəfin rəhan natimnati rəha nəluəginiən iətəm təmələhu=pən rəhan nətəligiən lan, kəni in otəuəri natimnati rəfin rəha suah kəha kəm rəhan min nətəmimi.

²³ “İətəmi u in təsuərisigiən lak, in rəhak tikimir. Kəni iətəmi u in təsoriaruniən sipsip min, in tatol ilah kəutəgim atiti.”

* **11:12** Skopion – afın-to futnot e Luk 10:19 **11:15** Mat 9:34; 10:25 **11:16** Mat 12:38 **11:22** Kol 2:15 **11:23** Luk 9:50

²⁴ Kəni təməni əskasik məmə, “Nian narmin tərəh tatiet e suah kəti, kəni in tuvən mətan əpəha ikin kəkə-kəkə ikin, ikin nəhu tikə lan mətəsal ikin otəmeig ikin, mətəu təseruhiən. Kəni in otəni məmə, ‘Pəh iəkətəlig=pən e rəhak nimə u iəmsipən ikin aupən.’ ²⁵ Kəni nian in təmitəlig=pa, meh rəhan nimə kəmafəl təpiə vivi, kəni natimnati rəfin kəutəməhl-məhli vi əmə. ²⁶ Kəni in otuvən mit min narmin tərəh səpən min məhuva u kotərah pik motapirəkis in. Kəni okəhuvən min imə motatig e nəmiəgəhiən rəha suah u. Kəni suah u, aupən rəhan nəmiəgəhiən tərəh, mətəu rəueiu tinərah pik agin.”

²⁷ Nian Iesu təməni nəghatiən əha, pətəuəhli kəti tagət əfəməh məmə, “Uhgın təmətuati pəhriən e rəhan nəuviriən kəm pətan u iətəm təmemək lam, kəni məfinə nah kəm ik.”

²⁸ Kəni Iesu təni məmə, “Nipəhriəniən, mətəu Uhgın otətuati e rəhan nəuviriən kəm nətəmimi min u kəutətəu rəhan nəghatiən tapirəkis agin, kəni mautil.”

Nəmtətiən rəha Jonə
(*Mat 12:38-42; Mak 8:12*)

²⁹ Kəni nian nətəmimi kəməhuva məmə okotətəu nəghatiən rəha Iesu, kəməhuva tēpət nəuvetin min, kəni Iesu təni məmə, “Itəmah nətəmi rəueiu mine, itəmah nol təfagə tərəh agin min. Itəmah nəkotolkeikei məmə nəkotəh nati apispis u nəmtətiən kəti. Mətəu Uhgın ko təsəfinəiən nəmtətiən kəti kəm təmah tol lanu. Mətəu Uhgın otəfinə əmə nəmtətiən kətiəh kəm təmah, inəha nəmtətiən rəha iəni Jonə. ³⁰ Təhmen əmə e Jonə mə in nəmtətiən kəti tatuvən o nətəm Ninivə u aupən, kəni tol lanu, iəu Nəti Iətəmimi iəu min nəmtətiən rəha nətəmimi u rəueiu mine.

³¹ “Kəni e nian əha Uhgın otakil nətəmimi rəfin, kəni kwın rəha nitəni pesi ikin, otəhtul məni pətigəm məmə itəmah nətəm nəkotərah. Otəhrun nəniən lanəha mətəu-inu, in təmiet e nikali nitəni əpəha isəu agin, kəni maliuək muva məmə otətəu nəghatiən rəha Kig Solomən u iətəm teinatig pik. Kəni oteruh-to, suah kəti iətəm in ilis agin mapirəkis Kig Solomən tinuva, mətəu itəmah nəstətəligiən.

³² “Kəni nətəm Ninivə okotəhtul e nian Uhgın otakil nətəmimi ərəfin lan, kəni ilah okotəni məmə itəmah nəmotol nolien tərəh. Kəni ilah okotəhrun nəniən lanəha mətəu-inu, nian ilah kəmotətəu nəghatiən rəha Jonə, ilah kəmotəuhlin ilah e nolien tərəh min rəhalah. Kəni rəueiu u, suah kəti u ikinu in ilis pik tapirəkis Jonə.”

Nəhagəhagiən rəha lait
(*Mat 5:15; 6:22-23*)

³³ Kəni Iesu təməni məmə, “Ko suah kəti təsasiəpəniən e lait, kəni ko matig məhluaig lan uə təfən e nipəg nati kəti. Kəpə. Mətəu nian iətəmi tasiəpən e lait, otəkeikei maharu pəri e nigı rəha lait məmə nətəmimi u kəutəhuva e nipəg nəuan nimə, kəni ko mauteruh nəhagəhagiən rəha lait kəni kotəhrun neruhiən nati lan. ³⁴ Nəhmtəm təhmen e lait u tətəfən nəhagəhagiən kəm nipətım. Nian nəhmtəm mil kuəvır, təhmen əmə məmə nipətım təriəuəh e nəhagəhagiən. Mətəu nian nəhmtəm mil kuərah, təhmen əmə məmə nipətım təriəuəh e napinəpuian.† ³⁵ Kəni tol lanəha, ik onəkəkeikei mateh vivi məmə rəham nəhagəhagiən in səniən məmə napinəpuian. ³⁶ Kəni nəmə rəham nəmiəgəhiən təriəuəh vivi e nəhagəhagiən, napinəpuian otikə agin lam, kəni nəhagəhagiən tasiəgəpin vivi rəfin rəham nəmiəgəhiən, təhmen=pən əmə e nəhagəhagiən rəha nəuanisiə tətasiəgəpin ik.”

Iesu təmagət əskasik
e Farəsi min mine
nəgətun min rəha lou
(*Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47*)

11:27 Luk 1:28,42,48 **11:29** Mat 16:4 **11:31** 1King 10:1-10 **11:32** Jona 3:5-10 **11:33** Mak 4:21; Luk 8:16 † **11:34** Nipətın kəti rəha “nəhmtəm mil kuəvır” təni məmə, ik kəti u nikim tagiən o nasiruiən e nətəmimi e rəham məni. Kəni nipətın kəti rəha “nəhmtəm mil kuərah” təni məmə, ik iəumis kəti. Nipətın kəti min rəha “nəhmtəm mil kuəvır” təni məmə, rəham nətəligiən kətiəh əmə o Uhgın.

³⁷ Kəni nian Iesu təməghati rəkis, kəni Farəsi kəti təmuva mənı=pən kəm in məmə okian muauən əpəha e rəhan nımə. Kəni Iesu təmaliuək muvən əpəha imə məharəg e nıkalı tepıl o nauəniən. ³⁸ Kəni Farəsi əpəha təmauit ohni narmin təmiuvig nian təmeruh məmə Iesu təməsəueiuiən nəhlmin e nəhu uərisig təpanauən.

³⁹ Kəni İərməniğ təmənı=pən kəm in məmə, “İtəmah u Farəsi mın, nəkotəhmen əmə e kap mine pilet iətəm nəutafəl ilah əpəha ihluə əmə, mətəu in əpəha e nıpəgnəualah, kotapın. İtəmah nəkotəriauəh e navərəsiən mine nərahien. ⁴⁰ !İtəmah nəutalməli pik! ?Nikitəmah təhti uə kəpə məmə, Uhgın iətəm təmöl nıpətıtəmi, in mın təmöl nikitəmi? ! Əuəh! ⁴¹ Mətəu onəkotəfən kəm nanrah mın e nikitəmah ağıən, kəni natimnati rəfin ihluə mine imə okotəhruahru motəuvır.

⁴² “!Mətəu itəmah Farəsi mın, nərahien asoli otuva o təmah! İtəmah nəutohtəu=pən vivi nıpıspısi Lou mın. İtəmah nəkotəni məmə nautol tait rəhatəmah e nımali mınıt mine ru mine nəuvein mın kotol lanəha, u iətəmi tətəfən e nauəniən. Inu təhruahru e Lou, mətəu itəmah nınotəpəh nıtəu-pəniən suaru əhruahru rəha nakiliən iətəmi, mine suaru rəha nolkeikeiən Uhgın. Onəkotəkeikei motol nolien təuvır asoli əha, kəni məsotaluiən məmə nəkotol tait rəhatəmah.

⁴³ “İtəmah u Farəsi mın, nərahien asoli otuva o təmah, mətəu-inu nəkotolkeikei məmə nəkəhuvən məutəharəg əupən e nımə rəha nuhapuminiən. Kəni e makıt, nəkotolkeikei məmə nətəmi okotəfəri=pinə nəhlmi lah kəm təmah o nısiəiən itəmah.

⁴⁴ “İtəmah u Farəsi mın, nərahien asoli otuva o təmah, mətəu-inu itəmah nəkotəhmen e suvət u kotamıkmik, mətəu kəsəhrun əhruahruin məmə in iə, kəni nətəmi kəutaliuək pikin lan motəruru, məutol rəhalah nəmiəgəhiən tətəmi.”‡

⁴⁵ Kəni iəgətun kəti rəha Lou təmənı=pən kəm Iesu məmə, “İəgətun. Nian nətəni nəghatiən mın u, kəni tətərəkın mın itəmah.”

⁴⁶ Kəni Iesu təni məmə, “!Nəgətun mın rəha Lou! Nərahien asoli otuva o təmah mətəu-inu, itəmah nəutəlin-pəri nati figəm mın u tiəkis məmə nətəmi okotos. § Kəni məsotasiruiən nəvetin e nəuanəhlmitəmah məmə onəkotasıru e lah o nosiən natimnati mın əha.

⁴⁷ “Nərahien asoli otuva o təmah mətəu-inu itəmah nəutəvləkın nımə təuvır mın o suvət rəha iəni mın rəha Uhgın əupən, kəni məutəni məmə nəutisiəi ilah. Mətəu nəuteiə. Tıpitəmah mın əmə kəmotəhamu ilah.* ⁴⁸ Tol lanu, itəmah nəutəni pətigəm məmə itəmah nəutəgəhan e natimnati mın əha tıpitəmah mın kəmotol əupən, u kəmotəhamu iəni mın, kəni itəmah nikitəmah tagiən o nolien rəhalah, kəni ko nautəvləkın suvət mın rəhalah.

⁴⁹ “Kəni tol lanəha, Uhgın u iətəm teinatig pik təmənı məmə, ‘İəu oiəkəhli=pən rəhak iəni mın mine aposıl mın okəhuvən motəghati kəm lah, kəni ilah okotəgəu rəkis ilah motol nərahien kəm nəuvein, kəni motəhamu nəuvein.’ ⁵⁰ Tol lanəha, Uhgın otakil itəmah təhmen məmə itəmah əmə nəmotəhamu iəni mın rəfin rəhan, kəni in otol nalpiniən kəm təmah o nımisiən rəhalah, ilah u kəməutatig e nətuəuinien e nıftəni mətəuarus=pa u rəueiu, ⁵¹ iəni mın rəfin u kəmotəhamu əpəha e Epil mətəuarus=pən Səkarəea, u iətəm təmi e Nımə rəha Uhgın e nəlugın e oltə mine nımə.† Kəni nıpəhriənien, itəmah u rəueiu mine, Uhgın otol nalpiniən kəm təmah.

⁵² “Kəsi, itəmah mın u nəgətun mın rəha Lou, nərahien asoli otuva o təmah mətəu-inu suaru kəti əha ikin iətəm tətəgətun nak Uhgın tolkeikei. İtəmah nəkotəhrun suaru əha, mətəu nəutəhluaig lan məmə nətəmi kotəruru. İtəmah nəsotəgətun-pəniən, kəni məutəsisig e nətəmi məmə ilah mın kotəruru nıtəu-pəniən.”

‡ **11:44** Lou rəha nətəni İsrəl tətəni məmə, nəmə suah kəti otek iətəmi təmi, kəni in tamıkmik e Lou. Tol lanəha, ilah okotəkeikei motol əpətin uə nəmtətiən kəti ikin kəmol suvət ikin məmə nətəmi okəsotaliuək pikiniən lan. § **11:46**

“Nati figəm” u Iesu tətəghati lan, in lou əlkələh mın tepət pik rəha nətəni İsrəl. * **11:47** Iesu tətəni Farəsi mın mətəu-inu kəutəni məmə kəutisiəi iəni əupən mın. Mətəu ilah kəsotəliən natimnati mın u iəni mın kəmutəni. † **11:51** E Nauəuə Rəha Uhgın u e Oltestimin, Epil in iəni əupən ağıən, kəni Səkarəea, in naunən. Afın-to e Jen 14 mine 2Kron 24:22.

⁵³ Nian Iesu tāmiet e nimə əha mīnətaliuək mīnatuvən, kəni nəgətun mīn rəha Lou mīne Farəsi mīn, niəməha təmol ilah. Təmətuəuin əha ikin əha, ilah kəməhuva məmə tikimīr mīn rəhan. Kəni ilah kəməutərakipən e nəghatiən əskasik tepət kəm in ⁵⁴ məmə okoteruh-to nənīən kəti rəhan u iətəm təsəhmenīən.

12

*Nəghatiən mīn
rəha nem əskasikiən
(Mat 10:19-20,26-33; 12:32)*

¹ Kəni e nian əha, nətəmimi tepət kəməhuva kətiəh, ko kafin kəruru. Mətəu nətəmimi tinepət pik, kəni məutəhgi-əhgi rəkis ilah mīn. Kəni ko Iesu tətəuūin mətəghati kəm rəhan mīn nətəmimi məmə, “Itəmah, onəutətəu itəmah o is rəha Farəsi mīn, is u in nolīən rəhalah u rəhalah nənīən təuvīr, mətəu nīkilah tamīkmīk. ² Natimnati u iətəmimi tatol oneuən, Uhgīn otəpanəfətiğəm, tagəhag ikin. Kəni natimnati iətəm iətəmimi tətəhluaiğ lan, kəni Uhgīn otəpanəfətiğəm, nətəmimi okoteruh. ³ Natimnati u nautəni e napinəpuīən, nətəmimi okotətəu e nərəuiə asoli. Kəni natimnati u nautəni oneuən e nīpəgnəua nimə, nətəmimi kəpanotəni pətiğəm əpə ihluə, nətəmimi rəfin okotətəu.

⁴ “Rəhak mīn nətəmimi, iəkəni kəm təmah məmə, nəsotəginīən e nətəmimi u kotəhrun nuhamuiən nīpətītəmah, mətəu uərisiğ, ko kəsotol mīniən nati kəti tərāh e təmah. ⁵ Mətəu iəkəni pətiğəm kəm təmah iətəmi u təhruahru məmə onəkotəgin lan. Onəkotəkeikei motəgin e Uhgīn, mətəu-inu nian in otohamu suah kəti, in təhrun nərəki-pənīən in e niğəm asoli. Əuəh, nīpəhriənīən, iəkəni kəm təmah məmə onəkotəkeikei motəgin e Uhgīn. ⁶ Mənīğ əlkələh uəha kotəhmen e kəuviəguvehli u kos nəhmti lah mənī əkəku əmə, mətəu Uhgīn təsaluiən ağin e kəti. ⁷ Sotəginīən, mətəu-inu Uhgīn tolkeikei itəmah tapirəkis mənīğ mīn tepət. Nīpəhriənīən, Uhgīn təmafin məhrun vivi nəuanutəmah rəfin.

⁸ “Iəkəni kəm təmah məmə, nəmə iətəmi tətəni pətiğəm e nəhmti nətəmimi məmə in rəhak kəti, kəni iəu Nəti Iətəmimi, iəu mīn iəkəni pətiğəm e nəhmti nagelo mīn rəha Uhgīn məmə in rəhak iətəmimi. ⁹ Mətəu nəmə iətəmi tətəni pətiğəm e nəhmti nətəmimi məmə in səniəmə məmə iətəmimi kəti rəhak, kəni iəu iəkəni pətiğəm e nəhmti nagelo mīn məmə suah u in səniəmə iətəmimi kəti rəhak. ¹⁰ Kəni iətəmimi tətəni nəghatiən tərāh e Nəti Iətəmimi, Uhgīn otəfəl rəkis rəhan təfagə tərāh. Mətəu iətəmimi tətəghati rah e Narmīn Rəha Uhgīn, ko Uhgīn təsafəl rəkisiən rəhan təfagə tərāh.*

¹¹ “Kəni nian kotiuvi pətiğəm itəmah e nimə rəha nuhapumīniən, mīne e nəhmti iərmənīğ mīn, mīne nətəmi asoli mīn məmə okotiuvi pətiğəm itəmah məutakīl rəhatəmah nəghatiən, kəni nīkitəmah otəsəhti pikiən məmə onəkotəhro lanu motuhalpīn rəhalah nəghatiən, ¹² mətəu-inu e nian əhruahru əha, Narmīn Rəha Uhgīn otəgətun itəmah e nəghatiən nak onəkotəghati lan kəni motəni kəm lah.”

*Nəghatiən əuhlin
e iətəmi u rəhan nautə tepət mətəu rəhn-kapə tikə*

¹³ Kəni nətəmi mīn əha kəti təməni=pən kəm Iesu məmə, “Iəgətun. Rəhak tatə tinimīs rəkis. Pale, əni=pən kəm piak məmə otəuəri natimnati rəha tatə rəhatimlau məmə təfa rəhak nəuvein, u iətəm tatə təmələhu məmə rəhak.” ¹⁴ Mətəu Iesu təməni kəm in məmə, “Iəu kəti, iəu iəkikə e nətəliğin u rəhatəlau o nəuəriən rəhatəlau natimnati.” ¹⁵ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Onəutətəu vivi itəmah. Onəkotəsisīğ vivi e təmah məmə nəsotoliən məmə itəmah navərəs mīn, mətəu nəukəti nəmiəğəhiən təsisipənīən e nautə tepət.”

¹⁶ Kəni təməni nəghatiən əuhlin u məmə, “Suah kəti, rəhan nautə tepət, kəni rəhan nasumīən təuvīr pik. ¹⁷ Kəni mənī=pən aru kəm in məmə, ‘?Kəsi, oiəkəhro əha rəueiu,

12:2 Luk 8:17 **12:7** Luk 12:24; Uək 27:34 * **12:10** Afīn-to futnot mīn əpəha Mat 12:32 mīne Mak 3:29. **12:11** Mak 13:11; Luk 21:12-15 **12:15** 1Tim 6:9-10

mətəu-inu rəhak nimə min kinotəpəh nəhmenian məmə iəkəfən nauəniən nəgək min ikin?

¹⁸ “Kəni in təməni məmə, “Təuvir məmə iəkol lanu lan. Iəkəmki rəkis nimə min u, kəni mol nimə asoli min nəuvein iətəm iahgin min nəuветin. Kəni məlin=pən nəgək nauəniən, mine nautə min rəhak ikin. ¹⁹ Kəni iəkəhrun nəniən aru kəm iəu məmə, rəhak natimnati tepət pəhriən təhmen o nu tepət. Kəni rəueiu əha iəkəmeig, mətəuən, mətəmnim, kəni mətətəu nagianian təuvir əmə lanu rəha nian rəfin.’

²⁰ “Mətəu Uhgın təməni=pən kəm in məmə, ‘!Ik ialməli! Iəu iəməfinə nəmiəgəhiən u kəm ik, mətəu rəueiu əmə u lapin, iəkos rəkis, nəkimis. ?Kəni okəhro e natimnati min u rəham ik nəmoriarun=pa tepət pik, kəni pəh otarməniğ e natimnati min əha?’ ”

²¹ Kəni Iesu təməni məmə, “Uhgın otol əmə lanəha kəm nətəmimi u kəutoriarun nautə min tepət məmə rəhalah, kəni nikin təsəhti pikian nolian təuvir min u Uhgın tolkeikei.”

*Nəsotətəlig pikian
e natimnati rəha nipətitamı*

(Mat 6:19-21,25-34)

²² Kəni Iesu təməni kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Mətəu-inu nolian əha, iətəni kəm təmah məmə, nəsotətəlig pikian e natimnati rəha nəmiəgəhiən rəhatəmah məmə onəkotun nak, kəni məsotətəlig pikian e natimnati rəha nipətitaməh məmə onəkəhuvən e nak. ²³ Nəsotətəlig pikian mətəu-inu nəmiəgəhiən rəhatəmah tapirəkis nauəniən, kəni nipətitaməh tapirəkis napən min rəha nuvəniən lan. ²⁴ Oteruh-to mənig min, ilah kəsotasumiən, kəni məsotəuləkian, kəni rəhalah nimə rəha nauəniən tikə, mətəu Uhgın in tətaugin ilah. !Mətəu Uhgın tolkeikei pik itəmah tapirəkis mənig min!

²⁵ “? Nikitəmah təhti məmə rəhatəmah nətəlig pikian təhrun nolian rəhatəmah nəmiəgəhiən təfəməh? !Kəpə! Nolian rəha nətəlig pikian təsəfinəniən auə kətiəh min e nəmiəgəhiən rəhatəmah. ²⁶ ?Mətəu nəmə itəmah nəsotəhrunian nolian nati əkəku kəti tol lanəha, kəni təhro nəutətəlig pik e natimnati pisin pisin min e nəmiəgəhiən rəhatəmah?

²⁷ “Nikitəmah təhti-to nolian rəha nəuginigi min u kəutəugin. Ilah kəsotolien nati kəti, məsotəhliən rəhalah napən. Mətəu iəkəni kəm təmah məmə aupən, Kig Solomən, in iətəmimi rəhan nautə tepət, kəni rəhan napən iətəm tatuvən lan, ilah kotəuvir mo-tapirəkis. Mətəu nəugi nig əpnəpin min kotəuvir tapirəkis agin rəhan napən. ²⁸ Nəuginigi min əha kəutəhtul o nian kətiəh əmə, kəni olauig, kuan e nigəm, mətəu Uhgın in tatol ilah kotəuvir pik. ?Kəni nikitəmah təhti məmə in otəfinə napən kəm təmah uə kəpə? !Əuəh! Rəhak nətəmimi, rəhatəmah nəhatətəiən təkəku agin.

²⁹ “Təsəuvirian məmə nikitəmah təhti pik natimnati o nəmiəgəhiən rəhatəmah, kəni nian rəfin nəutəsal e nauəniən nigtaməh mine nəmnimian nimtəmah. ³⁰ Nikitəmah təsəhti pikian natimnati min əha, mətəu-inu nətəm kəsotəhatətəiən e Uhgın, ilah kəutəsal e natimnati min əha. Rəhatəmah Tatə in təhrun natimnati iətəm nəkotəkeikei motos o nəmiəgəhiən rəhatəmah. ³¹ Mətəu onəkotətəlig pik əmə e natimnati rəha Narməniğian Rəha Uhgın motol təhtul aupən e nəmiəgəhiən rəhatəmah, kəni in otəfinə min kəm təmah natimnati min rəha nəmiəgəhiən u ikinu e nəhue niftəni.

³² “Nəsotəginian, itəmah rəhak min sipsip itəmah təkəku əmə, mətəu-inu Tatə rəhatəmah nikin tətəginə pik o təmah məmə onəkotatig əhgəl rəhan narməniğian, kəni in oteh vivi itəmah, kəni onəkotarməniğ itəmah min. ³³ Onəkotəfətigəm rəhatəmah natimnati nətəmimi kotos nəhmtin, kəni motəfən mənə kəm nanrah min. Nian nəkotol təuvir lanu, in təhmen məmə ikin nautə rəhatəmah otətəməhli ikin ko təsərahian nian kəti, kəni itəmah onəkotələhu pən rəhatəmah natimnati iətəm təuvir əpəha e negəu e neai iətəm ko təsikəiən. Kəni ikin əha, ko nakləh min kəsotərəkiniən, kəni ko uvni min kəsotərəkiniən natimnati min əha. ³⁴ Iətəni lanu mətəu-inu, ikin pəhruvən rəhatəmah

natimnati tæuvir min kæutæmähli ikin, kæni nikitæmah otækeikei mæhti-æhti natimnati min äha ikin äha.”

Nætämimi ræha Iesu okotækeikei mautil æpenæ ræhan nuvaiæn

³⁵ Kæni Iesu tæmæni mæmæ, “Nian min æræfin, onætæhtul maru, tæhmen e iætæmi tæfæn napæn ræha uæk, meargin ræhan kætæuti, kæni masiæpæn e ræhan næuanisæ nian ræfin. ³⁶ Onækotækeikei motæhmen e noluæk min ræha iærmænig kæti tæmsipæn e lafet kæti ræha marit kæti. Kæni nian in tæmuva mæhti-æhti doæ, kæni æmeiko, ilah koteræh e doæ mæmæ otuvæn imæ. ³⁷ Noluæk min u kæutair mætæhtul maru nian iærmænig tætuva, ilah kæmoteh kæni motos næuviriæn ræha iærmænig. Nipæhriænian u iækæni kæm tæmah mæmæ, in otuvæn e napæn ræha uæk, kæni mauin e lah mæmæ okæhuva motæharæg, kæni in oteh vivi ilah kæni maugin ilah. ³⁸ Kæni næmæ iærmænig otætuva lapin e napinæpuiæn, uæ e nian mænig nætækakæ lan, mætæu noluæk min kæutair mautil æpenæ æmæ, kæni in otol tæuvir agin kæm lah. ³⁹ Kæni itæmah nækotækeikei motæhrun mæmæ, næmæ suah kæti tæhrun nian æhruahru iætæm iaklæh otuva e ræhan nimæ mæmæ otaklæh, kæni ko in tæsapiliæn, in otætæhtul maru mateh vivi ræhan nimæ mæmæ iaklæh otæsuvaiæn imæ. ⁴⁰ Kæni itæmah, nian ræfin nækotækeikei mætæhtul maru mætæu-inu iæu Næti Iætämimi iækuva min e nian iætæm itæmah næsotæhrunian.”

⁴¹ Kæni Pitæ tæmæni=pæn kæm in mæmæ, “Iærmænig. ?Næghatiæn æuhlin u nætæni ræhatimah æmæ, uæ ræha nætämimi æræfin?”

⁴² Kæni Iærmænig tæni mæmæ, “?Pæh u in ioluæk kæni meinatig min matol ræhan uæk e nian min ræfin e noliæn iætæm tæuvir? ?Kæni iærmænig kæti otæfæri pæh otuva iætæmi asoli ræha noluæk min e nimæ ræhan mæmæ in tæuæri nauæniæn nig noluæk min ræfin e nian æhruahru ræhan? ⁴³ Kæni nian iærmænig ræha suah kæha titælig=pa, kæni meruh mæmæ in tatol vivi ræhan uæk, kæni in otol tæuvir kæm ioluæk äha. ⁴⁴ Nipæhriænian iækæni kæm tæmah mæmæ, iærmænig in otæfæri ioluæk äha tuva mol iætæmi asoli lan mæmæ in otarmænig e natimnati ræfin ræhan. ⁴⁵ ?Mætæu næmæ ioluæk u nikin tæhti mæmæ, ‘Ræhak iætæmi asoli tæsuvaiæn nuvæh. Ko tæsuva uæhaiæn.’ Kæni ioluæk äha tinætuæuin minatoh noluæk min nipætan mine næman, kæni muvæn mætæuæn mætæmnim mætæpis. ?Kæni iærmænig otol nak? ⁴⁶ Iærmænig ræha suah u otitælig=pa ohni e nian kæti iætæm in tææhrunian kæni mæsæhtul maruiæn ohni. Kæni iærmænig otæfæn nalpiniæn asoli kæm in, kæni in otæfæn in tuvæn matig ilah nætæmi min u kæsotoliæn ræhan næghatiæn.

⁴⁷ “Ioluæk äha iætæm tinæhrun rækis næghatiæn ræha iærmænig ræhan, mætæu in tææhtul maruiæn mæmæ otol uæk min äha, kæni okoh in tætæu nahmæiæn. ⁴⁸ Mætæu ioluæk iætæm in tææhrunian næghatiæn min ræha iærmænig, kæni in matol natimnati iætæm in tææhruahruian iætæm in otækeikei mos nalpiniæn ohni, kæni okoh mætig ioluæk u. Iætämimi u Uhgîn tæfæn natimnati tepæt kæm in, in otækeikei mol natimnati tepæt. Kæni iætämimi u kætælæhu=pæn natimnati tepæt e næhlmin, okætæpuæh e natimnati tepæt ohni.”

Iesu tatol nætämimi kætuæuri ilah min

⁴⁹ Kæni Iesu tæmæni mæmæ, “Iæmuva mæmæ iækæhlman e nigæm e næhue niftæni, kæni næmæ ræueiu äha nigæm äha tinætuæu rækis, kæni nikik tagiæn. ⁵⁰ Nian æskasik kæti otuva e ræhak næmiægæhiæn, tæhmen e noliæn bæptais kæti, kæni nikik tætahmæ lan mætæuærus otol naunun. ⁵¹ ?Nikitæmah tæhti mæmæ iæmuva u mæmæ iækælæhu næmælinuiæn e næhue niftæni? !Kæpæ! Iæmæsuvaiæn mæmæ iækælæhu næmælinuiæn, mætæu iæmuva mæmæ iækol nætämimi kotaiu atiti. ⁵² Kæni ræueiu äha, næmæ nætämimi faif e lahuænu kæti, kæni okotæuri ilah min, kisil oklahi keiu, kæni keiu okuahi kisil. ⁵³ Tatæ mine nætin iærman okætæurah o lau min. Kæni mæmæ mine nætin pætan, okætæurah o lau min. Kæni pætan mine uhun, okætæurah o lau min.”

*Nätämimi okotäkeikei motährun nämtätian min
(Mat 16:1-4; Mak 8:11-13)*

⁵⁴ Kəni in tāməghati min kəm nīmənin nətämimi mətəni məmə, “Nian nəkoteruh nimali nəpuə min okotəri, kəni nəkotəni uəhai əmə məmə otəfuv, kəni otol pəhriən. ⁵⁵ Kəni nian nəkoteruh niuig notəsuvəhiən tol naugin,† nəkotəni məmə okəpiapei, kəni otol pəhriən. ⁵⁶ !Ei! !Itəmah nəfaki eiua min! Itəmah nəkotəni məmə nəkotährun pik natimnati min, kəni motährun nehian niftəni mine neai, kəni nəkotährun məmə nian otuva lanəha, kəni otol pəhriən lanəha. ?Mətəu təhro nəsotəhriən nīpəti nämtätian min iətəm nauteruh əha rəueiu?

⁵⁷ “?Təhro nəsotitəpəniən suaru iətəm təhruahru məmə onəkotohtəu=pən? ⁵⁸ Nian suah kəti otələs ik nəkian e kot, kəni e nian natualiuek e suaru, kəni təuvir məmə nəkaupən məghati kəm in muəni-vivi rəhatəlau nərəhiən. Nəmə nəsuoliən, kəni otələs ik mian e kot, kəni iətəmi asoli rəha kot otegəhan=pən lam e nəhlmi polis, kəni otələs ik muvən masisig lam e kaləpus. ⁵⁹ Iətəni kəm ik məmə, nəmə tol lanəha, ko nəsietian e kaləpus mətəuərus nəkəkeikei mətəu e məni rəfin agin o nalpiniən rəham.”

13

*Nätämimi okotäkeikei motəuhlin ilah
e rəhalah noliən tərəh min*

¹ Kəni e nian əha, nətämimi nəuvein kəməhuva motəni=pən kəm Iesu məmə nətəm Kaləli nəuvein kautoh natimiəgəh min məmə okotol sakrifais lan kəm Uhgın, əmeiko, soldia min rəha kəpmən u Pailət kəməhuva motohamu ilah, kəni nira natimiəgəh min mine nira nətämimi min kəmotaiu motol əmə kətiəh.* ² Kəni Iesu təməni=pən məmə, “?Təhro? ? Nikitəmah təhti məmə nərəhiən əskasik rəha nətəm Kaləli əha məmə inkonu ilah kotərəh pik tapirəkis ərəfin nətəm Kaləli? ³ !Kəpə! Iətəni kəm təmah məmə təsoliən lanəha. Mətəu okəmə itəmah min nəsotəuhliniən itəmah e noliən tərəh min rəhatəmah, kəni itəmah min onəkohmis. ⁴ ?Kəni təhro e nətəm Sailoam eitn əpə nimə əfəməh təməmei məharəg-ərain ilah kohmis? ?Nikitəmah təhti məmə nəmiəgəhiən rəhalah tərəh tapirəkis nətämimi rəfin əpəha Jerusiləm? ⁵ !Kəpə! Iətəni kəm təmah məmə təsoliən lanəha. Mətəu nəmə itəmah nəsotəuhliniən itəmah e noliən tərəh rəhatəmah, kəni itəmah min onəkohmis.”

⁶ Kəni təməni nəghatiən əuhlin u məmə, “Iətämimi kəti təmərfei nigı kəti e nasumiən rəhan, nərgin u fik. Kəni nian nu min nəuvein təmuva minuvən rəkis, kəni suah u təmuvən nian tətət mətəsəl e nəuan nigı u, mətəu-inu təsəuəiən. ⁷ Kəni in təməni=pən kəm suah u tətəh nasumiən məmə, ‘Eruh-to. İəmuva mətəsəl e nəuan nigı minos nu kisil, mətəu iəseruhiən nəuan nigı kəti mine. Əuahli rəkis. Təsəuviriən məmə təhtul pəsıg e niftəni rəha nasumiən.’ ⁸ Kəni suah u iətəm tətəh nasumiən təni=pən kəm in məmə, ‘Iətəmi asoli, upəh-to pəh tos min nu kətiəh. Kəni iəkel niftəni mıtəlau e nəukətın, kəni masiru lan məmki=pən niftəni təuvir. ⁹ Kəni nəmə təuə e nu əha ikin, kəni ko təuvir. Mətəu nəmə kəpə, ik nəkəhru nətəi rəkisiən.’ ”

*Iesu təmol vi
pətan kəti e Sapət*

¹⁰ Kəni e Sapət kəti, Iesu tətətəgətun nətämimi əpəha e nimə rəha nuhapuminiən. ¹¹ Kəni pətan kəti əha ikin narmın tərəh tətətig lan e nu eitn, kəni tatol məmə nəmtahn tətəkəu e nian rəfin, kəni məsəhtul əhruahruən. ¹² Kəni Iesu təmeruh in, kəni in təmauin lan məmə otuva ohni, kəni təni=pən kəm in məmə, “Pətan. İəu iatitıs rəkis rəham nimisiən, ko təsaskəlimiən ik.” ¹³ Kəni Iesu təmələhu=pən nəhlmin lan, kəni əmeiko, təməhtul əhruahru minəuvir, kəni minatəni-vivi Uhgın.

† **12:55** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “Nian nəkotətəu nımətəgi iətəm tatsıpesi,” mətəu-inu əpəha Isrel, nəpiəpiən tətərisig e nımətəgi iətəm tatsıpesi. **12:59** Mat 5:25-26 * **13:1** Nətəm Isrel kəmotəuit o nimisiən rəha nətämimi min əha mətəu-inu ilah kətatig e Nimə Rəha Uhgın u tasim, kəni mautol nati Lou tətəni. **13:2** Jon 9:2 **13:7** Luk 3:9 **13:8** 2Pitə 3:9,15

¹⁴ Mätəu iətəmi asoli rəha nimə rəha nuhapuminiən, nikin təmahmə məmə inko Iesu təmol vi pətan u e nian rəha Sapət. Kəni in təməni=pən kəm nətəmimi məmə, “Nian sikis rəhatəmah o noliən uək lan. Nəkotəhrun nəhuvaiən e nian min əha məmə in otol vi itəmah lan, mətəu e nian rəha Sapət, onəsəhuvaiən lan.”

¹⁵ Kəni İərməniğ təməni=pən kəm in məmə, “!Itəmah nəfaki eiua min! ?Pəh u ikinu e nikitəmah e nian rəha Sapət, kəni təsitisiən rəhan kau uə togki u təmohrain, kəni masig muvən təmnim nəhu? !Kəpə! Itəmah min nautol lanəha. ¹⁶ Mətəu pətan əha, in nəuaniləuis kəti rəha Epraham, u Setən təməlis o nu eitin. Kəni təhruahru əmə iəu iəkəkeikei mītis kəni mosmiəgəh in e nian rəha Sapət.” ¹⁷ Kəni nəghatiən rəha Iesu təmol rəhan tikimər min kəmotaulis. Kəni nətəmimi rəfin, nīkilah tagiən o uək təuvir agin min iətəm Iesu tatol ilah.

Iesu təməni nəghatiən əuhlin keiu e Narməniğiən Rəha Uhgın
(Mat 13:31-33; Mak 4:30-32)

¹⁸ Kəni Iesu təməni məmə, “?Narməniğiən Rəha Uhgın in təhmen e nak? Pəh iəkəni nəghatiən əuhlin kəti məmə otəgətun itəmah e Narməniğiən Rəha Uhgın. ¹⁹ Nəua niği kəti u nikitin natiəkəku agin u tətəgətun=pən Narməniğiən Rəha Uhgın.† Kəni suah kəti tərfei e rəhan nasumiən. Kəni nikitin teviə mol iahgin, kəni mənig ilis min kəhuva motol=pən nimaalah e nəhlmin min.”

²⁰ Kəni təməni min məmə, “?İətəgətun Narməniğiən Rəha Uhgın məmə in təhmen=pən e nak? ²¹ In təhmen=pən e is nəuan nəuветin iətəm pətan kəti tətətkin flauə e pesin asoli, kəni təhgi flauə rəfin tətəsis matol iahgin.”

Təuə əkəku
(Mat 7:13-14,21-23)

²² Nian Iesu təmətaliuək matuvən Jerusiləm, kəni mətəgətun nətəmimi e nəhruənu asoli min mine lahuənu min. ²³ Kəni suah kəti təmətapuəh ohni məmə, “?İərməniğ, nətəmimi nəuan nəuvein əmə iətəm Uhgın otosmiəgəh ilah?”

Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, ²⁴ “İəkəni kəm təmah məmə onəkotəkeikei motalkut pik məmə nəkəhuvən pən e namtihlua u iətəm natiəkəku tatuvən e negəu e neai, mətəu-inu nətəmimi tepət okotalkut məmə okəhuvən imə, mətəu ko kəsəhuvəniən. ²⁵ Mətəu o nian kəti, iərməniğ rəha nimə əha in otəhtul masisig e rəhan doə. Kəni itəmah u nəsehuvaiən əha imə e nikulu iətəm natiəkəku, onəkəutəhtul ihluə məutəhti-əhti nikulu məutəni məmə, ‘Pale, İərməniğ. !Erəh e doə o timah!’ Mətəu in otəni məmə, ‘İəkəruru agin itəmah.’ ²⁶ Kəni itəmah onəkotəni məmə, ‘İərməniğ, kitah kəmotauən pəti, kəni ik nəməgətun itimah əpəha imatimah ikin.’ ²⁷ Mətəu in otəni=pinə məmə, ‘İəu iətəni kəm təmah məmə iəkəruru agin itəmah. Itəmah rəfin nətəm nəkotərah agin. !Əhuvən əpəha isəu ohniəu!’

²⁸ “E nian əha itəmah onəkoteruh Epraham, mine Aisək, mine Jekəp, mine iəni aupən min kəutatig e negəu e neai iətəm Uhgın tətərməniğ lan, mətəu itəmah onəutəhtul ihluə kəni okəraki pətiğəm e təmah, kəni onəkotasək, məutiğət-ərain nəhlvutəmah, məutətəu tərah. ²⁹ Kəni nətəmimi okotsipən e nīkalin min rəfin rəha nəhue niftəni, məmə okəhuvən motəharəg motauən e negəu e neai iətəm Uhgın tətərməniğ lan. ³⁰ Kəni təuvir məmə nəkotəhrun məmə, nətəmimi nəuvein iətəm kəutəhuərisig okəhuva motəhtul aupən. Kəni nətəmimi nəuvein u kəutaupən, ilah okəpanəhuərisig.”‡

13:14 Eks 20:9-10; Dut 5:13-14 **13:15** Luk 14:5 † **13:19** Nəghatiən Kris tətəni məmə, “nikiti mastət.” Mastət in niği kəti u nikitin in natiəkəku. Tateviə əpəha Isrel, mətəu tikə əpəha Nitəni. **13:25** Mat 25:10-12 **13:27** Sam 6:8 **13:28** Mat 8:11-12 **13:29** Sam 107:3 **13:30** Luk 14:9; Mak 9:35; 1Kor 4:9; Mat 20:8 ‡ **13:30** Nətəm Isrel, nīkilah təhti məmə ilah kəutəhtul aupən e nətəmimi ərəfin. Kəni nīkilah təhti məmə Nanihlua min kotərah əmə. Mətəu Iesu təni məmə nətəmimi tepət rəha Isrel okəsəhuvəniən e negəu e neai, kəni Nanihlua min tepət, ilah okəhuvən e negəu e neai.

*Herot tæmolkeikei mæmæ
in otuhamu Iesu
(Mat 23:37-39)*

³¹ Kæni e nian æha, Faræsi mæn næuvein kæmæhuva motæni=pæn kæm Iesu mæmæ, “Tæuvir mæmæ onækiet uæhai æmæ u ikinu matuvæn, mætæu-inu Herot Antipas tolkeikei mæmæ otuhamu ik.”

³² Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, “Herot Antipas in iol ekæu-ekæu, tæhmen e kuri rarpin. Æhuvæn motæni=pæn kæm in mæmæ iæu iætæni mæmæ, ‘Eh-to. Nian ækuækir æmæ æha ikin tætatig iætæm iæu iækæhgi pætigæm narmin tærah min e nætæmimi, kæni matol vivi nimisiæn ræha nætæmimi, kæni uærisig e nian kisil lan, kæni iækol naunun e ræhak uæk.’

³³ “Nati æpnarpin Herot tæmæni lanæha, mætæu iæu iækækeikei mætætæu=pæn ræhak suaru matuvæn u ræueiu, mine olauig, mine oniæh muvæn miet pæn Jerusilæm. Ikin æha æhruahru iætæm okotækeikei kisiai iæni min ikin. Mætæu Jerusilæm æmæ, kætuhamu iæni min ræha Uhgîn ikin.

³⁴ “!Æui kæsi, nætæm Jerusilæm, nætæm Jerusilæm! Itæmah næutohamu iæni min ræha Uhgîn, kæni nætæmimi nætæm Uhgîn tæmahli=pa kæm tæmah, næutahtimu ilah e kæpiel apin, inæha nætæmimi u ræha Uhgîn nætæm kautos næghatiæn ræhan. Nian tepæt iætigaru æfæmæh e næhlmæk mæmæ iækos vivi itæmah, tæhmen=pæn e mænig iætæm tatuu nenætin min e nikæuvkæuvin, mætæu nikitæmah tæsagiænien, kæni mætæpæh iæu. ³⁵ Otafu-to. Uhgîn tinæpæh itæmah, ræhatæmah nimæ nærahien otælæs, kæni nati tikæ ikin. Kæni iækæni kæm tæmah mæmæ, nati æha in nipæhriænien mætæu-inu onæsoteruh minien iæu mætæuarus nækotæni mæmæ, ‘!Iærmænig Uhgîn tætatig ilau suah u iætæm tætuva e nærgin.’ ”

14

Iesu tæmuvæn æpæha ima Faræsi kæti ikin

¹ E nian e Sapæt kæti, Iesu tæmuvæn e nimæ ræha iætæmi asoli kæti ræha Faræsi min mæmæ otæuæn, kæni nætæmimi kæmæuteruh vivi in mæmæ otol-to nak. ² Kæni inæha Iesu tæmætæharæg ikin, suah kæti tatimis e nimisiæn u nipætin tætasisi, in tætæharæg iuækir æmæ ohni. ³ Kæni Iesu tæmætæpuæh o nægætun min ræha Lou mine Faræsi min mæmæ, “?Tæhro? ?Lou tætegæhan mæmæ suah kæti otol vivi nætæmi kautohmis kotæhrun næmiægæhien min e Sapæt, uæ Kæpæ?” ⁴ Mætæu ilah kæsotæniæn nati kæti mine. Kæni Iesu tæmos suah u, mol nipætin tæuvir min, kæni mahli=pæn tatuven.

⁵ Kæni tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, “?Næmæ itæmah kæti, ræhan suakæku, uæ ræhan kau otivig=pæn pikin e nimil asoli e Sapæt, kæni in otæhro? In otækeikei muvæn mælæs rækis uæhai æmæ. ?Pæh u e tæmah otæsolien lanæha?” ⁶ Kæni ræhalah kæti næghatiæn tæmikæ mæmæ okotæni.

⁷ Kæni Iesu tæmeh nætæmimi næuvein iætæm kæmauin e lah o nauæniæn, kæni kæmæhuva imæ kæni motitæpin ikin min ræha nisaiæn mæmæ okotæharæg=pæn ikin. Kæni tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, ⁸ “Næmæ iætæmi tætauin lam mæmæ onækuva o nauæniæn ræha marit, kæni næsuvæniæn mæharæg pipim ikin tæuvir ikin maupæn. Mæta suah kæti in tepæt mapirækis ik tuva, ⁹ kæni iætæmi asoli ræha nimæ otæni kæm ik mæmæ, ‘Agim. Pæh suah u in otæharæg u ikinu.’ Kæni onakaulis mætæu-inu onækækeikei meiuaiu mæharæg læhtæni agin ikin nisaiæn tikæ ikin. ¹⁰ Mætæu næmæ suah kæti taun lam mæmæ nækuvæn mauæn e nauæniæn kæti, kæni tæuvir mæmæ nækitæpin ikin nisaiæn tikæ ikin. Kæni ko, næmæ iætæmi asoli ræha nimæ tuva, kæni in otæni kæm ik mæmæ, ‘Ræhak iætæmimi, uvæn mæharæg æha ilis, ikin tæuvir ikin.’ Kæni inu otlæfæri nærgæm e næhmti nætæmi ræfin æha imæ. ¹¹ Iækæni lanu mætæu-inu iætæmi tæfæri aru in mæmæ otuva iætæmi asoli, Uhgîn in otosiahu in. Mætæu iætæmimi tatosiahu aru in, Uhgîn otæfæri matol iætæmi asoli lan.”

¹² Kəni Iesu təməni=pən kəm iətəmi asoli rəha nimə u məmə, “Nəmə natol nauəniən asoli kəti e nərauiə uə lapin, təsəuviriən məmə nəkauin e ik min nəuvein, mine piam min, mine nimənin min rəham, mine nətəmi rəhalah nautə tepət u kəutatig təlau lam. Nəmə natol lanəha, kəni mətə, ilah min okotauin lam məmə nəkuvən motauən itəmah min ilah, kəni ilah okotalpin nati nəmöl kəm lah. ¹³ Mətəu nian natol nauəniən kəti, onəkəkeikei mauin e nanrah min, mine nətəmi nipəti lah nəuvetin tərəh, mine iəhlkin rah min, mine nətəmi nəhmtilah tərəh, məmə okəhuva nəkaugin ilah. ¹⁴ Kəni Uhgın in otətuati e rəhan nəuviriən kəm ik, mətəu-inu ko ilah kəsotalpin aginiən nati nəmöl kəm lah. Mətəu e naunun nian, nian nətəm kotəhruahru okotəmiəgəh min, Uhgın otətəu ik lan.”

*Nəghatiən əuhlin
e nauəniən asoli
(Mat 22:1-10)*

¹⁵ Kəni ilah kəti əha ikin e nauəniən təmətəu nəghatiən əha, kəni təməni=pən kəm Iesu məmə, “Təuvir pik o iətəmimi u otuvən əpəha e negəu e neai ikin Uhgın tətərməniğ lan, kəni mauən e nauəniən asoli rəhan.”

¹⁶ Mətəu Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Nian kəti, suah kəti təmol nauəniən asoli kəti rəhan, kəni mauin e nətəmimi tepət məmə okəhuva motauən pəti ilah min. ¹⁷ Kəni e nian rəha nauəniən, in təmahli=pən rəhan iol əhruiən məmə otuvən məni pətiğəm kəm nətəmimi u təmauin rəkis e lah. Kəni təmuvən məni=pən kəm lah məmə, ‘Əhuva-tə motauən, inol əpenə-penə rəkis e nauəniən.’ ¹⁸ Mətəu ilah rəfin kəmotəpəh nuvəniən motəni məmə ko kəsuvaiən. Kəti təmaupən məni kəm in məmə, ‘Pale. Əni=pən-to kəm rəham iətəmi asoli məmə ko iəsuvnəiən mətəu-inu, iəmos əmə nəhmti niftəni kəti, kəni iəkəkeikei muvən meruh.’

¹⁹ “Kəni kəti min təni məmə, ‘Pale. Əni=pən kəm rəham iətəmi asoli məmə ko iəsuvnəiən mətəu-inu iəmos əmə nəhmti kau ten rəha niuviən kat, kəni iəkəkeikei muvən meh pipim rəhalah min uək.’

²⁰ “Kəni kəti min təni məmə, ‘Əni=pən kəm rəham iətəmi asoli məmə ko iəsuvnəiən mətəu-inu, kəmit rəhak pətan kəhuva lahuənu u rəueiu.’

²¹ “Kəni iol əhruiən təmuva məni=pən kəm rəhan iətəmi asoli. Kəni iətəmi asoli u nikin təmahmə pik, kəni təməni=pən kəm rəhan iol əhruiən məmə, ‘Uvən uəhai e suaru mine ikin min nəuvein e taun meruh nanrah min, mine nətəmi nipəti lah min tərəh, mine nətəmi nəhmti lah tərəh, mine nətəmi nəhlkilah tərəh, kəni mit ilah məhuva.’

²² “Kəni in təmol nati rəhan iətəmi asoli təməni, kəni nian in təmitəliğ=pa məni=pən kəm rəhan iətəmi asoli məmə, ‘Iətəmi asoli. Iəu inol rəkis natimnati min iətəm ik nəməni məmə iəköl, mətəu nauəniən tepət əhanəh əha ikin, kəni nimə təhmen e nətəmimi nəuvein min.’

²³ “Kəni iətəmi asoli təməni kəm ioluək məmə, ‘Kəni ko uvən e suaru, mine ikin min rəfin ihluə e taun, kəni muvən muh nikelah məmə ilah okəhuva imə, məmə nimə u rəhak otəkeikei məri. ²⁴ Mətəu iəkəni kəm ik məmə nətəmi iəmaupən mauin e lah, ko kəsotun askəuviniən nauəniən nəuvetin rəhak.’ ”

Suaru o nitəu-pəniən Iesu

²⁵ Nīmənin nətəmimi tepət kəmautəhuərisiğ e Iesu e suaru. Kəni nian in təmeirair məni=pən kəm lah məmə, ²⁶ “Nəmə suah kəti tolkeikei məmə otuərisiğ lak, in otəkeikei mol iəu iəkəhtul aupən e rəhan nəmiəgəhiən. In otəkeikei molkeikei pik agin iəu, mapirəkis rəhan tatə mine məmə mine rəhan pətan mine nətın min mine pian min mine nəuviniən min, mine in əhruahru min.* Kəni nəmə təsoliən lanəha, ko in təsəhmenien məmə otuva rəhak iətəmimi. ²⁷ Kəni nəmə iətəmimi kəti təsələsiən rəhan niği kəluau mitəu=pa iəu, ko in təsəhmenien məmə in otuva mol rəhak iətəmimi lan.

14:14 Jon 5:29 **14:15** Luk 13:29 **14:20** 1Kor 7:33 * **14:26** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, iətəmi tolkeikei məmə otuərisiğ e Iesu, in otəkeikei məməki e rəhan min. Mətəu nipəti nati u məmə, kitah okotolkeikei kitah min, mətəu okotəkeikei mautolkeikei pik agin Iesu. **14:26** Luk 9:23

²⁸ “Nəmә itamah kәti tolkeikei mәмә tol nimә asoli kәti u tәfәмәh, in otaupән mәharәg meruh rәhan mәni rәha natimnati mін mәмә tәhmen uә kәpә. ²⁹ In tatol lanәha mәtәu nәмә in tәsaupәniән meruh mәni ohni, kәni in otәtuәuin mәtәlәhu nәukәti† nimә әmә, nәмә tәsoliән naunun lan, kәni nәtәmi rәfin u kәhuva moteruh kәni motalәh lan motәni mәмә, ³⁰ ‘Otafu-to. Suah әpәha tәmol nimә kәni mәsol rәfiniән.’

³¹ “Kәni nәмә kig kәti, rәhan nәtәm kәutәluagin ilah ten-tausin әmә, mәtәu tәtәtәu mәмә kig pisin kәti mін rәhan nәtәm kәutәluagin ilah tuenti-tausin tәtuva mәмә okuәluagin, ko tәsuvән uәhaiән mә otәluagin. In otaupән mәharәg mәtәlig lan mәмә tәhrun nehphuiән, uә kәpә. ³² Nәмә tәhrun mәмә ko tәsehphuiән, in otәkeikei mahli=pән nәtәmi nәuvein kәhuvән moteh rәhan mін tikimir nian in isәu әhanәh, mәмә okotol nәmәlinuiән. ³³ Kәni tәhmen әmә, nәмә itamah kәti in tәsol әpenә-penәiән mәмә otәhlman e natimnati rәhan mәмә tuva muәrisig lak, ko in tәsuvaiән mә rәhak iәtәmimi.”

³⁴ Kәni Iesu tәmol naunun e nәghatiән rәhan kәm nәtәmimi e suaru mәмә, “Sol in nati tәuvir kәti, mәtәu nәмә narfuiән rәhan tikә, ko nati tikә mә ko tol mәмә in otәuvir mін.‡ ³⁵ Kәni ko kәsoliән nati tәuvir kәti lan, kәni nәtәmimi okotәraki әmә lan. Itamah rәfin matәlgitәmah tatig, otәtәlig vivi, kәni motәhrun nәghatiән mін u.”

15

Nәghatiән әuhlin e sipsip iәtәm tәmәluei (Mat 18:10-14)

¹ E nian әha, nәtәmimi tәpәt nәtәmi kautos mәni rәha takis, mine nәtәmimi mін tәpәt u iol tәfagә tәrah mін, kәmәhuva mәмә okotәtәlig e Iesu.

² Kәni Farәsi mін mine nәgәtun mін rәha Lou kәmәutәni nikali Iesu o nәtәm iol tәfagә tәrah mін әha, mәutәni mәмә, “Suah әha, nikin tagiән әmә mәмә nol tәfagә tәrah mін kәutәhuva ohni, kәni mәutauән pәti.”

³ Kәni әmeiko Iesu tәmәni nәghatiән әuhlin kәti mәмә, ⁴ “Inu nipәhriәнiән, uә kәpә. Nәмә itamah kәti rәhan sipsip ilah uan-hanrit, kәni kәtiәh tәluei, kәni tupәh nainti-nain kәutan ikin tәpiә ikin mәutauән, kәni muvән mәsal e sipsip u tәmәluei mәtәuarus mәkeikei meruh. ⁵ Nian in tәmeh, kәni in tәmәfәri mәlәs, kәni nikin tәmagiән. ⁶ Kәni nian in tәmiet=pә lahuәnu, in otәkeikei mauin e in mін nәuvein, mine nәtәmimi mін u kәutatig ilah mін, kәni mәni=pән kәm lah mәмә, ‘Әhuva. Pәh kotagiән pәti, mәtәu-inu iәmeruh mін rәhak sipsip u tәmәluei.’ ”

⁷ Nian Iesu tәmәni rәkis nәghatiән әuhlin u, kәni mәni=pән kәm lah mәмә, “Kәni iәu iәkәni kәm tәmah mәмә, әpәha e neai otәhmen әmә lanәha. Nәмә iol tәfagә tәrah kәti titәlig e rәhan nәtәligiән muva o Uhgin, kәni nagiәнiән asoli әpәha ilis e negәu e neai o suah u otepәt, mapirәkis nagiәнiән o nәtәmimi nainti-nain u nikilah tәhti mәмә kotәhruahru mәsotoliән nati kәti tәrah iәtәm okotәkeikei mohtәlig e nәtәligiән rәhalah ohni.”*

Nәghatiән әuhlin e mәni tәmikә

⁸ Kәni Iesu tәmatig mәghati mін mәмә, “?Nәмә pәtan kәti rәhan mәni ten kәmol e silfә, kәni mәрuru kәtiәh, kәni in otol nak? In otasiә, kәni maiәh mәsal vi әha imә mәtәuarus meruh. ⁹ Kәni nian in tәmeruh mәni әha, in otәuin e in mін nәuvein mine nәtәmimi mін

† 14:29 Nәghatiән u “nәukәti,” tәtәghati e kәpiel mін iәtәm kәtaupән kәtәlәhu o noliән nimә. ‡ 14:34 Sol rәha nәtәmimi e nian әha, in tәmol filәh-filәh e nati pisin pisin u rәhalah nәtәhianiән tikә. Kәni nian nәuvein, nәмә nәhu tatol filәh-filәh e sol, kәni ko narfuiән tiet. Mәtәu sol rәhatah u rәueiu tәsoliән lanәha. In tarfu әmә lanko. 14:34 Mat 5:13; Mak 9:50 15:2 Luk 5:30 15:4 Esik 34:11,16; Luk 19:10 * 15:7 Iesu tәtәghati e Farәsi mін nәtәmi kәutohtәu=pән Lou rәha Mosis, kәni ilah kәutәni mәмә kotәhruahru, nati әpnәpin nәrahian tәtatig e nikilah rәfin.

u kəutatig ilah min, məni məmə, ‘Əhuva pəh kotagiən pəti mətəu-inu iəmeruh rəkis rəhak məni əpələ təmikə.’ ”

¹⁰ Nian Iesu təməni rəkis nəghatiən əuhlin u, kəni məni=pən kəm lah məmə, “Iəu iəkolkeikei məmə iəkəni kəm təmah məmə, təhmen əmə mən lanəha, nagieniən asoli e nəhmti nagəlo mən əpəha ilis e neai, nian iol təfagə tərək kəti tətəlig e nətəligiən rəhan matuvən o Uhgın.”

Nəghatiən əuhlin e nəti suah kəti iətəm təməluəi

¹¹ Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Suah kəti, nətin iərman keiu. ¹² Iətəm təkəku lan təni=pən kəm timilau, ‘Tatə. Əuəri nautə mən rəham, kəni məfa rəhak u rəueiu.’ Kəni timilau təuəri rəhan natimnati kəni məfən kəm lau.

¹³ “Kəni təsuvəhiən, nətin iətəm təkəku tos rəhan muvən mətəuati lan kəni mos məni lan, kəni miet imalah ikin muvən e nītəni pisin kəti mən isəu. Kəni mol rəhan məni mərəkin-rəkin e nolien tərək mən əmə. ¹⁴ Kəni nian rəhan məni təmikə rəfin, nəumis asoli təman e nītəni əha, kəni nəumis tinatus suah u, nigın nauəniən tinikə. ¹⁵ Kəni təmuvən matol uək kəm suah kəti əha ikin, kəni suah u təmahli=pən məmə otuvən mətəugin rəhan mən nipiəkəh mən. Nian in təmətaugin nipiəkəh mən əha, ¹⁶ mətəu nəumis natus pik kəni əmeiko in tinatolkeikei məmə otun nauəniən nig pikəh mən. Mətəu iətəmi tikə məmə otəfən nati kəm in.

¹⁷ “Kəni əmeiko nətəligiən təuvir kəti tinuva ohni, kəni tətəlig məmə, ‘Kəsi. Rəueiu əha noluək mən rəha tatə, niglah nauəniən tepət mapirəkis agın, mətəu iəu əpə iətətig u ikinu, otəsuvəhiən iəkimis e nəumis. ¹⁸ Oikəkeikei miet u ikinu mitəlig=pən o rəhak tatə, kəni məni=pən kəm in məmə, ‘Tatə. Iəu iəmol təfagə tərək e Uhgın mine ik. ¹⁹ Rəueiu əha iəsəhmenien məmə onəkəuin lak məmə nətim. Mətəu ol iəu məmə ioluək əmə kəti rəham.’ ²⁰ Kəni təməhtul maliuək minatuvən məmə oteh rəhan tatə.

“Mətəu nian təmətuva əhanəh isəu, rəhan tatə təməsal=pən mafu, kəni nikin təmepət ohni, kəni maiu muvən mos nəuegin magiən ohni.

²¹ “Kəni nətin təni=pən kəm in məmə, ‘Tatə. Iəu iəmol təfagə tərək e Uhgın mine ik. Rəueiu əha iəsəhmenien məmə onəkəuin lak məmə nətim.’

²² “Mətəu rəhan tatə taun e rəhan mən noluək mən məni=pən kəm lah məmə, ‘Ei! Əhuvən uəhai motos napən u iətəm təuvir mapirəkis məhuva məhuvən=pən lan kəm in, kəni motos ring motəfən e nəhlmin, kəni motos put kəhuva məhuvən=pən e nəhlkin, ²³ kəni motos kau iətəm tasisi-asisi məuvir kəni motoh, pəh kotol pəti nauəniən asoli rəha nətik, ²⁴ mətəu-inu nətik u, in təhmen əmə məmə təmimis rəkis, mətəu rəueiu in tinəmiəgəh mən. In təməluəi, mətəu ineruh mən.’ Kəni əmeiko ilah kinautol lafet.

²⁵ “Kəni e nian əha, nətin iətəm tepət in əpəha e nasumiən. Nian təmətuva minuva iuəkir o lahuənu, kəni mətəu nətəmimi kautol nəpuən, kəni mətəu danis. ²⁶ Kəni taun e ioluək kəti tuva tətəpuəh lan məmə, ‘?Ei, nati nak əha nətəmimi kautol?’ ²⁷ Kəni təməni=pən kəm in məmə, ‘Piam təmuva, kəni rəham tatə təməh pilik iətəm tasisi mətəu-inu piam tinətəlig=pa, kəni in təsanən əmə.’

²⁸ “Kəni nikin təmahmə, kəni in təməni məmə, ‘Ko iəsuvəniən imə.’ Mətəu rəhan tatə təmuva ihluə mətəkeikei kəm in məmə otuvən imə. ²⁹ Mətəu təni=pən kəm rəhan tatə məmə, ‘Afu-to. Kəmətuatig nu tepət rəkis, kəni iatol uək u ikinu təhmen=pən əmə məmə rəham kəti ioluək, kəni məsəhtiən nəuiam. ?Mətəu təhro, tatə? Nəməsəfaiən nati əkəku kəti kəm iəu təhmen=pən e nəni, məmə iəkol nauəniən lan itimah iəu mən nəuvein. ³⁰ Mətəu nətim əha iətəm təmərəkin rəfin rəham mən natimnati o nətəouiən nipətan mən lan rəha suaru, mətəu nian tinətəlig=pa lahuənu, kəni nəkəuit moh pilik u tasisi-asisi matol lafet lan rəhan.’

³¹ “Mətəu rəhan tatə təni=pən məmə, ‘Nətik. Nian rəfin kilau mən ik kətuatig, kəni natimnati rəfin rəhak in rəham. ³² Mətəu təhruahru əmə məmə okol lafet u motagiən,

mətəu-inu piam u təhmen=pən əmə məmə təmimisi rəkiş, mətəu rəueiu in tənəmiəgəh mīn. In təmikə, mətəu rəueiu kinoteh mīn.’ ”

16

Nəghatiən rəha iətəmi asoli iətəm tatol noliən ekəu-ekəu

¹ Kəni Iesu təməni kəm rəhan mīn nətəmimi məmə, “Suah kəti rəhan nautə tepət, kəni in təmos suah kəti tuva in iətəmi asoli rəha noluək mīn. Kəni rəhan mīn nəuvein noluək mīn kəməhuva motəni=pən nərahian rəha iətəmi asoli əha kəm iərmənig, motəni məmə, ‘Ei, suah kəha tətərəkīn rəham natimnati.’ ² Kəni təmauīn e suah kəha məmə tuva təghati kəm in məmə, ‘?Ei, nəghatiən nak u iətətəu kətəni lam? İəkolkeikei məmə nəkos rəfin nəghatiən mīn rəha uək rəham muva, mətəu rəueiu əha iəkahlī pətiğəm ik e uək.’

³ “Kəni iətəmi asoli əha təmuvən nīkin təhti məmə, ‘Kəsi. Rəhak iərmənig təni məmə otəraki lak e rəhak uək əha rəueiu. ?Kəni oiəkəhro əha rəueiu? İəu iəsəhmenian məmə o iəkuvən mətəu niftəni o nosiən məni, kəni iəu iəkisiəi neasiəian o məni. ⁴ !Əuəh! Rəueiu əha inəhrun nati oiəköl pəh nətəmimi okotol iəu iəkuvən imalah ikin kəni ko moteh vivi iəu nəmə rəhak iərmənig otəraki lak e rəhak uək.’

⁵ “Kəni ko in təmauīn rəfin e nətəmimi nətəmi kəmotos məni o iərmənig kəhuva kətiəh kətiəh. Kəni in təməni=pən kəm iətəm təmaupən muva məmə, ‘?İk nəmos nak?’ ⁶ Kəni suah kəha təni məmə, ‘Təmos dirəm rəha oiel rəha nauəhian ilah uan-hanrit.’* Kəni iətəmimi asoli təməni=pən kəm in məmə, ‘İnu mə nauəuə rəha kauīn rəham. Əharəg uəhai, kəni mətei fifti dirəm əmə e rəham nauəuə.’

⁷ “Kəni ko məni=pən kəm suah kəti mīn məmə, ‘?İk nəmos nak?’ Mətəu in təni məmə, ‘Təmos uan tausin pak wit.’ Kəni iətəmi asoli təni məmə, ‘Os nauəuə rəha kauīn rəham, kəni mətei=pən əmə eit-hanrit pak wit.’

⁸ “Kəni ko, iərmənig rəha iətəmi asoli əha iətəm in təmol tərāh lan, təməni-vivi in o rəhan neiuəian məmə in oteh vivi aru in.

“Nati u tətəgətun məmə nətəmimi rəha niftəni, ilah kotəhrun vivi noliən mīn rəha niftəni nian ilah kəutəghati kəm lah mīn, tapirəkis nətəmimi rəha nəhagəhagian.†

⁹ “Kəni iətəni kəm təmah məmə, onəkotasiru vivi e nətəmimi e məni rəha niftəni məmə ilah okəhuva rəhatəmah niəli mīn. Kəni nian məni rəha niftəni u otikə, kəni Uhgīn otos itəmah muvən əpəha e nəgəu e neai iətəm ko təsikəian.

¹⁰ “Nəmə suah kəti in tətəsəl vivi o nati əkəku kəti, kəni in otəhrun nəsalian o nati asoli. Kəni nəmə suah kəti in tatol noliən tərāh e nati əkəku kəti, kəni in otol noliən tərāh e nati asoli. ¹¹ ?Kəni tol lanəha, nəmə itəmah nəstəsəl vivian o məni rəha niftəni u, kəni pəh otegəhan e təmah məmə nəkotos nati iətəm təuvir pəhriən, u natimnati rəha Uhgīn?

¹² Kəni nəmə itəmah nəstəsəl vivian e natimnati rəha suah kəti mīn, kəni niki təmah təsəhtiən məmə okəfinə mīn kəm təmah məmə rəhatəmah əhruahru natimnati mətəu-inu, kateruh məmə ko nəstəsəl vivian mīn natimnati mīn əha.

¹³ “Ko iətəmimi kəti təsuvaian məmə in ioluək rəha iətəmi asoli mil keiu. Nəmə tol lanəha, in otolkeikei kəti matol nəuiən, kəni məməki e kəti kəni məsoliən nəuiən. Kəni ko nəsoliən ioluək rəha Uhgīn mīne məni e nian kətiəh.”

¹⁴ Farəsi mīn kotolkeikei pik məni, kəni nian kəmotətəu nəghatiən mīn u, kəni kəmotələh əuvsan e Iesu. ¹⁵ Mətəu in təməni kəm lah məmə, “İtəmah nautol noliən mīn məmə nətəmimi kotəni məmə itəmah nəkotəhruahru. Mətəu Uhgīn təhrun nikitəmah məmə nəkotərah. İətəni lanu mətəu-inu nati nak u nətəmimi kəutos məmə in nati ağin, mətəu e nəhmti Uhgīn in nati əpnapin əmə.”

¹⁶ Kəni in təmətəkeikei mətəni məmə, “Kəmətəni pətiğəm Lou mīne nəghatiən rəha iəni mīn rəha Uhgīn mətəuarus=pa Jon Bəptais, kəni ko uərisig lan, kətəni pətiğəm nanusiən

* **16:6** Dirəm e oiel kətiəh təhmen e tate o fote litə. † **16:8** Nipəti nəghatiən rəha Iesu məmə nətəmimi rəha nəhagəhagian kəsotoliən natimnati iətəm Uhgīn in tolkeikei məmə otəhtul aupən e rəhalah nəmiəgəhian. Nikilah təsəhti pikian nətaligian rəha Uhgīn. **16:10** Luk 19:17-26 **16:13** Mat 6:24 **16:15** Mat 23:28; Luk 18:9-14

təuvir rəha Narməniḡian Rəha Uhgın, kəni nətəmimi rəfin kəutalkut pik məmə okəhuvən motatig lan. ¹⁷ Mətəu kəsəniən məmə uək rəha Lou mine nəsanəniən rəhan, təmol naunun. Nəghatiən rəfin rəhan kəutatig, iətəm tepət min mətəuarus=pən iətəm təkəku aḡin. Lou otətətig mapirəkis neai mine niftəni.

¹⁸ “Kəni təhmen=pən əmə lanəha: nəmə iətəmi kəti tatol tifos mətəpəh rəhan pətan, kəni matit pətan pişin kəti min mətəuatig, in tatol təfagə tərəh. Kəni nəmə iətəmi kəti tatit pətan kəti iətəm rəhan iərman təməpəh kəni ilau mətəuatig, in tatol təfagə tərəh mətəu-inu in tətəkləh e pətan rəha iətəmi pişin kəti.”

Nəghatiən rəha Lasiris mine iətəmi kəti rəhan nautə tepət

¹⁹ Kəni Iesu təməni məmə, “Iətəmi kəti rəhan nautə tepət, kəni in tatuvən e napən təuvir kəmoh e al u nəuḡi naris in nəhmtin tiəkis, kəni nian rəfin in tatun əmə nauəniən təuvir min. ²⁰ Kəni ianrah kəti, nərgin u Lasiris, niməḡim təmol rəfin nişətin min. Kəni kəmələs kan əpəha e namtihlua rəha suah u. ²¹ In tolkeikei pik məmə otatun nişispisi nauəniən min u kəutəmei e tepil rəha iətəmi asoli əha. Kəni nati tərəh min kəti, kuri min kəutəhuva mətəpəh-əpəh niməḡim min rəhan.

²² “Kəni ianrah əha təmimis, kəni nagelo min kəmos in məhuvən əpəha e nikali Epraham, ima nəuviriən ikin. Kəni iətəmi u rəhan nautə tepət, in min təmimis kəni kitənim. ²³ Kəni in təmuvən əpəha e niḡəm asoli, kəni tətətu naməhiən asoli, kəni nian təməsal-pəri, mafu Epraham əpəha isəu. Kəni Lasiris əpəha e nikalin. ²⁴ Kəni təmauin əfəməh məmə, ‘!Əui, Tatə Epraham! Asiru lak. Əni=pən kəm Lasiris məmə otəfən nəuan nəhlmən e nəhu kəni mos muva mek namik lan məmə otətəpu, mətəu iətətu nahməiən asoli e niḡəm u ikinu rəueiu.’

²⁵ “Mətəu Epraham təni məmə, ‘Nətik, nikim təhti-to rəham nəmiəḡəhiən aupən. Ik nəmatos natimnati təuvir min rəham tepət, mətəu Lasiris təmatətu nahməiən tepət e nişətin. Mətəu rəueiu əha, in tətətu təuvir u ikinu, kəni ik nətətu nahməiən tepət e nişətim. ²⁶ Kəni nati kəti min. E nəlugin e tah, nimil asoli tətəuri itah, ik ko, kəni itimah u. Nəmə itimah kəti tolkeikei məmə otuvnə meh ik, mətəu ko təsuvəniən. Kəni nəmə itəmah kəti tolkeikei məmə otuva meh itimah mətəu ko təsuvaian.’

²⁷ “Kəni iətəm rəhan nautə tepət təməni məmə, ‘Tatə. Əui, kəsi. Ahli=pən Lasiris tuvən e nimə rəha tatə rəhak, ²⁸ mətəu-inu piak faif əha ikin. Təuvir məmə in otuvən məḡhati mem əskasik ilah məmə okotətu ilah məmə okəsəhuvaian u ikinu iətəm iətətu nahməiən asoli aḡin ikin,’

²⁹ “Mətəu Epraham təni məmə, ‘Kəpə. Nəghatiən rəha Mosis mine iəni min rəha Uhgın tətətig. Pəh piəm min okotətu nəghatiən min əha.’

³⁰ “Kəni iətəmi rəhan nautə tepət təməni məmə, ‘Kəpə, Tatə Epraham. Təsəhmenian. Mətəu nəmə iətəmi kəti otəmiəḡəh min e nimisiən otuvən məḡhati kəm lah, kəni nişəriənian, ilah okotəuhlin rəhalah nətəḡian kəni mətəpəh təfagə tərəh min rəhalah.’

³¹ “Kəni Epraham təni məmə, ‘Nəmə kəsotətəḡian e nəghatiən rəha Mosis mine iəni min rəha Uhgın, kəni nati əpnəpin nəmə iətəmi kəti təmiəḡəh pau e nimisiən kəni muvən məḡhati kəm lah, mətəu ko kəsotəniən nişəriənian lan.’ ”

17

Əutətu itəmah

(Mat 18:6-7,21-22; Mak 9:42)

¹ Kəni Iesu təməni kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Pəhriən, natimnati min u kau-tiuvipən iətəmi tətəmeipən e təfagə tərəh, okəhuva. !Mətəu nərahian asoli o iətəmi əha u tətəfən-əfən kəm nətəmimi, uə in suaru rəha nəfən-əfəniən! ² Mətəu nəmə iətəmi kəti tiuvi=pən rəhak kəti iətəmimi u təhmen e suakəku, məmə otol təfagə tərəh, kəni suah kəha, Uhgın otol nalpinian asoli kəm in. Kəni nalpinian əha otəskasik tapirəkis nəmə

katu=pən kəpiel kəti e nentəui, kəni kəraki=pən əpəha itəhi lokamnim. ³ Kəni tol lanəha, əutətəu mauteruh vi rəhatəmāh nəmiəgəhiən.

“Nəmā piam tatol təfagə tərāh kəm ik, kəni əni=pən rəhan noliən tərāh e nəhmtin, kəni nəmā tətəuhlin rəhan nətəligiən, kəni alu e rəhan noliən tərāh məsosian tatig e nīkim. ⁴ Kəni nati əpnapin nəmā in tatol təfagə tərāh lam mau səpin e nian kətiəh, kəni muva mau səpin, kəni mənī=pən kəm ik məmā, ‘Kəsi, iəmol təfagə tərāh lam. Iatitəlig e nətəligiən rəhak kəni mətəpəh təfagə tərāh,’ kəni ik onəkəkeikei məsalpinian malu e rəhan noliən rah min, kəni məsosian tatig e nīkim.”*

⁵ Kəni aposil min kəmotətapuəh o iərmənig məmā, “Ol rəhatimāh nəhatətəiən təkaskik təhmin.”

⁶ Kəni Iərmənig təmāni məmā, “Nati əpnapin nəmā rəhatəmāh nəhatətəiən natiəkəku agin pau təhmen e nīpispisi nīpəkil, kəni nəkotəhrun nənien kəm nigī u nokin təfəmāh məmā, ‘Euvi aru ik, kəni muvən miuvig=pən itəhi,’ kəni nigī u otol nəuiatəmāh.†

⁷ “Otəni-to. ?Nəmā iətəmi kəti rəhan ioluək tətəsum, uə in tateh rəhan min sipsip min, nian in tuva lahuənu, nīkitəmāh təhti məmā, iətəmi asoli otəni=pən kəm in məmā, ‘! Ei! Va uəhai məharəg mun nauəniən əha?’ !Kəpə! ⁸ In otəni=pən kəm rəhan ioluək məmā, ‘Uvən mol nəgək nauəniən, kəni ko muvən muvən e rəham napən təuvir, kəni məfa nəgək nauəniən mine nīmək nəmniimian. Nian nəkol rəfin rəham uək, ko nəkəhrun nunian nauəniən kəni mine nəmniimian.’ ⁹ ?Kəni nīkitəmāh təhti məmā iətəmi asoli, in otəni-vivi rəhan ioluək o uək asoli rəhan iətəm in otəkeikei mol? !Kəpə! ¹⁰ Kəni itəmāh ko, nəkotəhmen əmə e noluək min rəha Uhgīn. Nian nəmotol rəkis natimnati rəfin iətəm Uhgīn təmāni məmā onəkotəkeikei motol, onəkotəni məmā, ‘Itimāh noluək min əmə. Noliən rəhatəmāh təsəhmenian o nəni-vivian. Itimāh iəmotol əmə uək u itimāh oiəkotəkeikei mautol.’ ”

Iesu təmol vivi nətəmi ten iətəm leprosi təmol ilah

¹¹ Nian Iesu təmətaliuək matuvən Jerusiləm, in təmətaliuək matuvən=pən e nəlugi nītəni mil u Səmeriə mine Kaləli. ¹² Kəni nian in təmiet=pən lahuənu kəti, nətəmimi ten iətəm nīmisiən u leprosi təmol ilah kəməhuva motəhtul isəu nəuvetin, ¹³ kəni motauin lan məmā, “!Iesu, Iətəmi asoli, asiru e timāh!”

¹⁴ Kəni nian in təmeh ilah, təni məmā, “Onəkəhuvən o pris məmā in oteh nīpətītəmāh.”‡ Kəni nian ilah kəmautaliuək əhanəh e suaru, kəni motəuvir, nīmisiən təmikə.

¹⁵ Kəni ilah kəti təmeruh məmā leprosi rəhan tinikə, kəni in təməlali mitəlig=pən o Iesu, mətəni əfəmāh məmā, “!Iatəni-vivi Uhgīn! !Iatəni-vivi Uhgīn!” ¹⁶ Kəni in təmeiuaui e nəhlki Iesu misin nəulin nīpənəgin tatek niftəni, kəni mətəni kəm Iesu məmā nīkin tətəgiən məmā in təmol vivi rəhan nīmisiən. Kəni suah u in iətəm Səmeriə. ¹⁷ Kəni Iesu təmāni məmā, “?Iəmol vivi nətəmi ten kəni mos rəkis rəhalah nīmisiən, uə kəpə? ?Mətəu nain min, ilah iə? ¹⁸ ?Suah u in iapispis əmə, mətəu in pisin əmə təmitəlig=pa mətəni-vivi Uhgīn?” ¹⁹ Kəni Iesu təmāni kəm suah u məmā, “Əhtul maliuək matuvən. Rəham nəhatətəiən təmol vivi ik.”

Nuvaiən rəha

Narmənigian Rəha Uhgīn

(Mat 24:23-28,36-41)

²⁰ Nian kəti, Farəsi min kəmotətapuəh o Iesu məmā, “?Onəhgīn Narmənigian Rəha Uhgīn otəsuvaian?” Kəni in təmāni=pən kəm lah məmā, “Narmənigian Rəha Uhgīn otəsuvaian

17:3 Mat 18:15 * **17:4** Nīpəti nəghatian əha təsənian məmā kitah okotalu e təfagə tərāh rəha iətəmi kəti mau səpin əmə, mətəu okotəkeikei motalu lanu naunun tikə. † **17:6** E nəghatian əhruahru rəha Iesu, in tətəghati e nīkiti mastət u in natiəkəku agin, mine nigī kəti nəukətin təmeviə agin, nərgin u fik-malperi. **17:6** Mat 17:20; 21:21 **17:13** Lev 13:45-46 ‡ **17:14** Nian nīmisiən leprosi təmol suah kəti, Lou tətəni məmā in tamikmik. Nian nīmisiən təmikə, in otəkeikei muvən meruh pris kəti məmā in otəni pətigəm kəm nətəmimi rəfin məmā nīmisiən təmikə mine namikmikian təmikə. Nian Iesu təmāni kəm lah məmā okəhuvən moteruh pris kəti, in təhmen məmā in təmāni məmā in otol vivi ilah.

17:14 Lev 14:2-3; Mat 8:3-4

məmə nətəmimi okoteruh e nəhmti lah. ²¹ Kəni iətəmimi tikə mə otəni məmə, ‘Əsal=pa meh, in uəha,’ uə ‘!Əsal=pən meh, in əpəha!’ mətəu-inu Narməniğiən Rəha Uhgın tinuva rəkis mətətig e nikitəmāh.”

²² Kəni Iesu təni kəm rəhan mın nətəmimi məmə, “Nian mın kəutəhuva iətəm itəmāh onəkotolkeikei məmə onəkoteh nian mın rəha Nəti Iətəmimi, mətəu ko nəsotehiən. ²³ Kəni nətəmimi okotəni kəm təmāh məmə, ‘!Əsal=pa, in uəha!’ uə ‘!Əsal=pən, in əpəha!’ Mətəu onəsəhuvəniən motohtəu=pən ilah, ²⁴ mətəu-inu e nian iəu Nəti Iətəmimi oiəkuva lan, in otəhmen e noraiپیən iətəm tətoraip kəni mətəsiəgəpın neai e nıkalın kəti mətəuarus=pən nıkalın kəti mın, kəni nətəmimi rəfin okoteruh motəhrun. ²⁵ Mətəu aypən, iəu iəkəkeikei mətəu naməhiən tepət, kəni nətəmi kəutatig rəueiu, ilah okotəuhlin nəmtəhlah mətəpəh iəu.

²⁶ “E nian iəu, Nəti Iətəmimi, iəkuva lan, otəhmen=pən əmə e nian rəha Noa aypən, iətəm nətəmimi kəmotol natimnati mın məsotəhruniən məmə Uhgın otol nati kəti lan məsotol əpenə-penəiən. ²⁷ E nian əha, nətəmimi kəməutəuən, məutəmniəm, məutol marit, inəha natimnati mın rəfin kəmutol e nəmiəgəhiən rəhalah, motətəuarus=pa nian iətəm Noa tinuvən e nıpəgnəua negəu asoli rəhan. Kəni nuhəuən təməfuv naruah asoli təmuva kəni maiu melərmin rəfin nətəmimi iətəm kəməsəhuvəniən e negəu.

²⁸ “In təhmen=pən əmə e nian rəha suah kəha Lot. Nətəmimi kəmotəuən, məutəmniəm, məutos nəhmti natimnati mın, məutasum, məutuvləkin nimə mın, inəha natimnati rəfin kəmutol e nəmiəgəhiən rəhalah. ²⁹ Mətəu e nian iətəm Lot təmiet lan e taun əha Sotəm, kəni nigəm mine kəpiel mın kəmoəuəu məutsipəri e neai motəhamu ilah rəfin əpəha e taun.

³⁰ “Kəni otəhmen əmə e nian iəu Nəti Iətəmimi oiəkuva mın lan kəni, Uhgın otol əpu iəu kəm nətəmimi. ³¹ E nian əha, nəmə suah kəti tətəharəg ihluə e rəhan nimə, pəh in tagım məsuvən mınıən imə məmə in otos rəhan natimnati, kəni nəmə suah kəti in əpəha e nasumiən, pəh in otəgım məsuva mınıən lahuənu. ³² !Onəsotaluiən e pətəuəhli rəha Lot! ³³ In təmolkeikei məmə otəskəlim rəhan nəmiəgəhiən e nəhue nıftəni u məsitəupaian iəu, in otəsosiən nəmiəgəhiən itulin. Mətəu iətəmimi u tətəpəh natimnati rəha nəmiəgəhiən e nəhue nıftəni u, kəni mətətəu=pa iəu, in otos nəmiəgəhiən itulin. ³⁴ Iətəni kəm təmāh məmə, e nian əha lapın, iətəmimi keiu okətəupəli e pet kətiəh, kəni okos rəkis kəti, kəpəh kəti. ³⁵⁻³⁶ Pətən keiu kətəuəharəg pəti matuol nauəniən, kəni okos kətiəh, kəpəh kəti.”§

³⁷ Kəni rəhan noluək mın kəmotəni=pən kəm in məmə, “?Iərməniğ, onəkuva iə?”

Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Onəkotəhrun əmə. Təhmen e nian nati miəgəh kəti təmimis mətəməhli, kəni kuveria mın koteiuaiu məuton pəti.”*

18

Nəghatiən əuhlin rəha pətəlimis kəti

iətəm tətəsək o nasiruiən

¹ Kəni Iesu təməni nəghatiən əuhlin kəm lah mətəgətun ilah lan məmə okotəkeikei məutəfaki nian rəfin məsotəpəhiən, məsotoliən məmə nıkilah otəsəmeiən. ² In təməni məmə, “Lahuənu kəti, iəni kəti əha ikın rəha nələhuian nəghatiən mın. Kəni təsisiəiən Uhgın, kəni təsisiəi mınıən nətəmimi. ³ Kəni e lahuənu əha, pətəlimis kəti əha ikın, kəni nian rəfin tətəuə materuh iəni u mətəni=pən kəm in məmə, ‘Əui. Kəsi, onəkəsiru lak məghati o nələhu əhrəhruian nərahian rəha tikimır rəhak tatol kəm iəu.’ ⁴ Mətəu iəni u in təməsuvəniən, kəni mos nian əfəməh məmə otəgət mol vi nərahian əha rəha pətəlimis.

§ **17:23** Mak 13:21; Luk 21:8 **17:28** Jen 18:20; 19:25 **17:31** Mat 24:17-18 **17:32** Jen 19:26 **17:33** Luk 9:24
§ **17:35-36** E kəpi əuas mın nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətəi e nəghatiən Kris aypən, kəmilpın nəghatiən mın u rəha fes 36: Iətəmi keiu okətəuasum, kəni okos rəkis kəti, kəpəh kəti. * **17:37** Nıpətəi nəghatiən u məmə, e nian Iesu in otəuə lan, nətəmimi rəfin okoteruh. **18:1** Kol 4:2; 1Təs 5:17

Mətəu pətan əha təmətətapuəh o suah kəha nian rəfin matuvən matuvən, kəni iəni nikin təni məmə, ‘Nati əpnapin iəsisiaien Uhgın, kəni məsisiai minian nətəmimi, ⁵ mətəu pətan əha tətəni mətəni nati kətiəh minatol mirə iəu o rəhan nəghatiən, matol matol. Pəh iəkəkeikeyi muvən məni-vivi rəhan nərahien kəni mələhu nəuviriən. Nəmə iəkəpəh, kəni in otətuva ohniəu matol matol rəueiu kəni iəkəpəou lan.’ ”

⁶ Kəni nian İərmənig təməni rəkis nəghatiən əuhlin əha, kəni məni məmə, “Otətəlig-to e nəghatiən rəha iəni əpəha iətəm in tərəh təhmin. ⁷ ?Mətəu təhro e Uhgın? In təmitəpin rəhan min nətəmimi, kəni ilah kəutasək=pən kəm in nian rəfin e nərauiə mine lapin min rəfin. ?Kəni nikitəmah təhti məmə in otəni=pən kəm lah məmə, ‘Pəh pipim?’ Kəpə. ? Kəni nikitəmah təhti məmə in ko təsasiruiən uəhai əmə e rəhan min? Kəpə. ⁸ İətəni=pinə kəm təmah məmə nıpəhriənien, in otasiru uəhai əmə e rəhan min, kəni mol vivi rəhalah nərahien. ?Mətəu nian iəu Nəti İətəmimi oiəkətəlig=pa min lan e niftəni, oiəkəh nətəmimi nəuvein nətəm kəutəhatətə e Uhgın, uə kəpə?”

Nəghatiən əuhlin

rəha Farəsi mine

iətəm tatos məni rəha takis

⁹ Kəni İesu təməni nəghatiən əuhlin kəti kəm nətəmimi nəuvein nətəm nıkilah təhti məmə ilah kotəhruahru motapirəkis nətəmimi rəfin, kəni motəsəl iəhu e lah. ¹⁰ In təməni məmə, “Suah mil keiu kəmian əpəha e Nımə Rəha Uhgın məmə kuəfaki. Kəti, in Farəsi, kəni kəti in iətəmi tatos məni rəha takis. ¹¹ Kəni Farəsi təməhtul məmə tətəfaki, kəni in mətəni aru əmə in, mətəni məmə, ‘Uhgın, iətəni-vivi ik mətəu-inu nəmol məmə iəkol iətəpisiñ lak, mə inəha nətəmimi kotolkeikeyi pik məni kəni məuteiuə məmə kotakləh lan, kəni məutol tərəh, kəni məutakləh e pətan rəha iətəpisiñ. Mətəu iəu iəsoliən kəmə ilah. Kəni iəu min iəsoliən kəmə suah kəha iətəm tatos məni rəha takis. ¹² Nian keiu e nəfakiən kətiəh, iətətuakəm mətəpəh nauəniən mətəfaki kəm ik. Kəni nəmə iəkos natimnati ten, iətos rəkis kətiəh mətəfinə kəm ik.’

¹³ “Mətəu suah kəha, iətəmi tatos məni rəha takis, in təməhtul=pən isəu, kəni mətəulis məsəsəl pəriən e negəu e neai kəni məfaki. Kəni nikin titəgit mətəsək mətəhti mankiłahan mətəni məmə, ‘Uhgın, iəu iətəmi tərəh. !Nikim teiuaiu ohniəu!’ ”

¹⁴ Kəni İesu təni məmə, “İətəni kəm təmah. Nian suah mil u okiatəlig=pən lahuənu, iətəmi rəha takis, in otəhruahru e nəhmti Uhgın. Mətəu Farəsi, in təsoliən lanəha, mətəu-inu iətəmi tətəfəri aru in, Uhgın otosiahu, mətəu iətəmi tatosiahu aru in, Uhgın otəfəri.”

Kəlkələh min kəməhuva o İesu

(Mat 19:13-15; Mak 10:13-16)

¹⁵ Kəni nətəmimi nəuvein kəmotos rəhalah min iəpəou mətəmtig min məhuva kəm İesu məmə in otələhu=pən nəhlmin e lah kəni məfaki o lah. Mətəu nian rəhan min nətəmimi kəmotəh ilah, kəni motəniəhu ilah. ¹⁶ Mətəu İesu təmauin e iəpəou min əha mə okəhuva ohni, kəni məni=pən kəm rəhan min natətəlig məmə, “Sotəniəhuiən iəpəou min məmə okəsəhuvaian ohniəu, pəh ilah okəhuva ohniəu, mətəu-inu Nərmənigiən Rəha Uhgın in rəha nətəmimi min u kotəhmen e iəpəou min u. ¹⁷ İətəni pəhriən kəm təmah məmə, nəmə iətəmi kəti təsolkeikeyiən məmə oteiuaiu məhmen e kəlkələh min u kəti mupəh Uhgın tərmənig lan, ko in təsətig əhğəliən Nərmənigiən Rəha Uhgın.”

Suah kəti rəhan nautə tepət

(Mat 19:16-30; Mak 10:17-31)

¹⁸ Kəni iətəmi asoli kəti təməni=pən kəm İesu məmə, “İəgətun, ik iətəmi təuvir. ? Oiəkəhro mos nəmiəğəhiən itulin?” ¹⁹ Kəni İesu təməni=pən kəm in məmə, “?Təhro nətəuin lak məmə iəu iətəmi təuvir? Suah kəti tikə in iətəmi təuvir, mətəu Uhgın əmə in təuvir. ²⁰ İk nəkəhrun nəghatiən min e Lou rəha Uhgın tətəni məmə, ‘Sakləhiən e pətan

rəha iətəpisiñ, məsohamuiən iətəmimi, məsakləhiən e natimnati, məseiuəiən e kot, misiai rəham tatə mine məmə.’ ”

²¹ Kəni suah u təməni məmə, “Natimnati mīn rəfin u, iəmol rəfin ilah, nian iəmətəkəku mətəuərus=pa u rəueiu.” ²² Nian Iesu təmətəu nəghatiən əha, kəni təni=pən kəm in məmə, “Nati kəti mīn əmə əha ikin onəkol. Uvən mol nətəmimi kotos nəhmti rəham nautə rəfin aɡin, kəni məfən məni lan kəm nanrah mīn. Kəni ik onəkos nəuviriən tepət əpəha e negəu e neai. Kəni muva muərisig lak, mol məmə rəhak iətəmimi.”

²³ Mətəu nian təmətəu nəghatiən mīn əha, nikin təməpəou mətəu inko rəhan nautə tepət.

²⁴ Kəni nian Iesu təməsəl=pən meruh məmə nikin nəpəou, kəni təni məmə, “!Ei, tiəkis aɡin o iətəmi rəhan nautə tepət məmə in otuva matig aħgəl e Narməniɡiən Rəha Uħgin!

²⁵ Tiəkis məmə kau otuvən=pən e niyəɡ nitil, mətəu tiəkis pik məmə iətəmi rəhan nautə tepət otuva matig aħgəl e Narməniɡiən Rəha Uħgin.”*

²⁶ Kəni nətəmimi u kəutətəu nəghatiən əha kəmotəni məmə, “?Nəmə tiəkis o iətəmi rəhan nautə tepət, kəni pəh əha in təhmen məmə otos nəmiəɡəhiən əha?”

²⁷ Mətəu in təməni məmə, “Nati nak u tiəkis pik aɡin, mə ko nətəmimi kəsotoliən, mətəu Uħgin in təhrun nolien.”

²⁸ Kəni Pitə təməni=pən kəm in məmə, “?Mətəu təhro e timah? Iəmotəpəh rəfin rəhatiməh natimnati kəni məhuva məmə iəkəhuərisig lam.”

²⁹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Iətəni pəhriən kəm təmah məmə, iətəmi təməpəh rəhan nimə, uə rəhan pətan, uə pian mīn, uə rəhan tatə mine məmə, uə rəhan kəlkələh mīn mətəu-inu in tatitəu=pən Narməniɡiən Rəha Uħgin, ³⁰ kəni e nəhue niiftəni u, in otos natimnati tepət tapirəkis ilah mīn u təməpəh ilah, kəni uərisig, in otos mīn nəmiəɡəhiən itulin.”

Iesu təməni pətiɡəm rəhan nimisiən

(Mat 20:17-19; Mak 10:32-34)

³¹ Kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan tueləf natətəlig mīn məmə okohiet e nimənin nətəmimi məhuva kətiəh motuhapumīn ilah mīn, kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Otətəlig-to. Rəueiu kəhuvən əpəha ilis Jerusiləm, kəni natimnati mīn iətəm iəni mīn rəha Uħgin əupən kəmotəni lak, Nəti Iətəmimi, e nauəuə mīn rəhalah, ilah okəhuva motol niyəhriəniən. ³² Nətəmimi okotəɡəhan=pən lak e nəhlmī Nanihluə mīn, kəni nətəmimi okotəghati motaləh əuvsan lak, motol=pən əmə iəu, motəɡəh əpis nəhmtək, ³³ kəni okalis iəu, kəni kohamu iəu. Mətəu e nian tatol kisil lan, oiəkəmiəɡəh mīn.”

³⁴ Mətəu kəsotəhruniən rəhan nəghatiən mīn. In təhmen=pən e nəghatiən iətəm niyətin tətəhluəig, kəni kəsotəhruniən niyəti nəghatiən mīn əha.

Iesu təmol vi iətəmi kəti nəhmtin tərah

(Mat 20:29-34; Mak 10:46-52)

³⁵ Nian Iesu təmuva iuəkir o taun əha Jeriko, suah kəti in tətəharəɡ e nikali suaru nəhmtin tərah. Nian rəfin in tətəsiə e məni o nətəmimi. ³⁶ Kəni nian iətəmi əha nəhmtin tərah təmətəu məmə nətəmimi tepət kəutaliuək e suaru, kəni in təmətəpuəh məmə, “?Nati nak əha katol?” ³⁷ Nətəmimi kəmotəni=pən kəm in məmə, “Iesu əpəha, iətəm Nasərit, tətəliuək e suaru.”

³⁸ Kəni təmagət əfəməh məmə, “!Iesu! !Mipi kig Təfit! !Asiru lak!”

³⁹ Kəni nətəmimi mīn u kəutaliuək məutaupən e Iesu, kəmotəɡət lan, motəni məmə, “!Səɡətiən!” Mətəu in təmagət əfəməh təhmīn məmə, “!Mipi kig Təfit! !Asəkəhruiən iəu masiru lak!”

18:20 Eks 20:12; Dut 5:16-20 * **18:25** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “Tiəkis o kaməl otuvən=pən e niyəɡ nitil.” Kaməl in nati miəɡəh asoli kəti tapirəkis kau. **18:31** Luk 24:44 **18:32** Luk 9:22,44 **18:34** Mak 9:32

⁴⁰ Kəni Iesu təməhtul təməni=pən kəm lah məmə okotit məhuva. Kəni nian kəmotit məhuva iuəkir, Iesu tətəpuəh ohni məmə, ⁴¹ “?Nəkolkeikei məmə iəkol nak kəm ik?” Kəni in təməni məmə, “Iərmənig, iəkolkeikei məmə oiəkair meruh nati.”

⁴² Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Air meruh nati. Rəham nəhatətəiən tınol vivi ik.” ⁴³ Əmeiko rəueiu agin min, təmair minateh nati, kəni minatuərisig e Iesu, mətəni-vivi Uhgın. Kəni nian nətəmimi rəfin kəmoteruh nati əha, ilah kəməutəni-vivi Uhgın.

19

Iesu mine Sakiəs

¹ Kəni Iesu təmaliuək muvən imə e taun u Jeriko matuvən məmə otiet=pən e nıkalın nəuvetin min kəti.

² Kəni e taun əha, suah kəti əha ikin, nərgin u Sakiəs. In iətəmi asoli kəti rəha nətəm kautos məni rəha takis, kəni in rəhan nautə tepət. ³ Kəni in tolkeikei məmə oteh-to məmə Iesu in pəh, mətəu təruru neruhian mətəu in təkuekir, nətəmimi kəutəhtul pəsıg lan. ⁴ Kəni in təmāiu aupən muvən məri e nigı kəti, nərgin u sikəmo, məmə otəhrun neruhian Iesu nian in otuva=pa in ikin.

⁵ Kəni nian Iesu təmuva əhruahru əha ikin, təməsəl-pəri meruh, kəni məni=pən kəm in məmə, “Sakiəs. Eiuaiu uəhai, mətəu rəueiu ko iəkəkeikei muvən mauən əpəha e rəham nimə.” ⁶ Kəni Sakiəs təmeiuaiu uəhai əmə, kəni mit Iesu mian əpəha iman ikin imə, kəni nıkin təmagiən.

⁷ Mətəu nian nətəmimi kəmoteruh natimnati min əha, kəni kəutasiuən kəm lah min o nolıən əha mətəni nıkali Iesu məmə, “Suah əha tatuvən e nimə rəha iol təfagə tərəh.”

⁸ Kəni nian kınəhuvən rəkis e nıpəgnəua nimə rəha Sakiəs, in təhtul məni kəm Iərmənig məmə, “Iərmənig, ətəlig-to. Oiəkəuəri rəhak natimnati mol nəhmtin keiu, kəti rəhak, kəni kəti iəkəfən kəm nanrah min. Kəni natimnati iətəm iəmakləh lan o suah kəti, oiəkəlpın mau kuvət.”

⁹ Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Rəueiu Uhgın tinosmiəgəh ik mine rəham min, mətəu-inu ik min, nəməhatətə e Uhgın, kəni ik nəuanıləuis pəhriən kəti rəha Epraham. ¹⁰ Kəni iəu, Nəti Iətəmimi, iəmuva məmə iəkəsəl e nətəmimi iətəm kəmotəluəi, kəni mosmiəgəh ilah.”

Nəghatiən əuhlin

rəha nətəmimi nətəm kəmos məni rəha iərmənig rəhalah

¹¹ Nian nətəmimi kəməutətəlig e Iesu, in təmətəkeikei mətəni nəghatiən əuhlin kəm lah mətəu-inu in tınuva iuəkir o Jerusiləm, kəni nıkilah təhti məmə Narmənigiən Rəha Uhgın otəsuvəhiən əha rəueiu tuva. ¹² Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Iərmənig kəti tolkeikei məmə in otuvən isəu meruh kig asoli agin məmə kig asoli otəfəri in mol kig lan əpəha iman ikin, kəni in otəpanitəlig=pa min. ¹³ Kəni in təmāuin e rəhan noluək min ten, kəni məuəri məni asoli kətiəh kətiəh e lah.* Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, ‘Itəmah onəkotəkeikei motalkut o məni u o nolıən nətin mətəuarus=pən iəu iəkıtəlig=pa min.’

¹⁴ “Mətəu nətəm iman ikin kəsotolkeikeiən suah kəha, kəni motahli=pən nətəmimi nəuvein kotos nəghatiən məhuvən kəm kig asoli agin məmə, ‘Itiməh iəsotolkeikeiən məmə suah u otərmənig e timəh.’ ¹⁵ Mətəu kəmləfəri iərmənig u kol kig lan, kəni in təmıtəlig=pa min. Kəni suah u təmāuin e rəhan noluək min iətəm in təməuəri rəhan məni kəm lah. In tolkeikei məmə otəhrun məmə ilah kəmotətəuarus məni nak nian in təmətətig əpəha isəu.

¹⁶ “Kəni iətəm təmaupən muva məni=pən kəm in məmə, ‘Iərmənig, nəmələhu=pa məni kətiəh e nəhlmək, kəni iəmətəuarus məni ten min.’ ¹⁷ Kəni rəhan iərmənig təməni=pən

19:7 Luk 15:2 **19:8** Eks 22:1; Nam 5:6-7 **19:9** Luk 13:16; Uək 16:31 **19:10** Luk 15:4; Jon 3:17; 1Tim 1:15 * **19:13** Kəni iərmənig təməfən məni kətiəh kətiəh kəm rəhan ioluək ten, kəni məni kətiəh in təhmen=pən e uan-hanrit-tausin vatu.

kəm in məmə, 'Ik ioluək təuvir, nəmöl nati iätəm in təuvir. Mətəu-inu nəmöl uək təuvir o neruh vivian nati iätəm təkəku, kəni rəueiu əha oiəkegəhan lam məmə ik onəkarmənig e taun ilah ten.'

¹⁸ "Kəni iätəm tətuerisig lan təmuva mənı=pən məmə, 'Iərmənig, nəmələhu=pa mənı kətiah e nəhlmək, kəni iəmətəuarus mənı faif mın.' ¹⁹ Kəni iərmənig təmənı=pən kəm in məmə, 'Ik onəkarmənig e taun ilah faif.'

²⁰ "Kəni ioluək kəti mın təmuva mənı=pən kəm in məmə, 'Iərmənig, inu rəham mənı. Iəməlis-ərain e napən, kəni məhluəig vivi lan. ²¹ İəu iəməgin lam mətəu-inu, iəkəhrun məmə ik iätəmi nolian rəham tiəkis. Ik natos natimnati kəsəniəmə məmə rəham, kəni matos nauəniən e nasumiən mın rəha nətəmimi pişin mın.'

²² "Kəni iərmənig təmənı=pən kəm in məmə, '!Ik ioluək tərəh! E rəham əmə nəghatiən, iətakil ik məmə nəmöl tərəh agin. Nəmə ik ninəhrun rəkis məmə iəu iätəmi iəkis, kəni iətos natimnati iätəm kəsəniəmə rəhak, kəni matos nauəniən e nasumiən mın rəha nətəmimi pişin mın, ²³ kəni təhro nəməsosiən rəhak mənı muvən məfən e bank, kəni nian iəkitəlig lan, iəkəhrun nosiən rəhak mənı ilau nətın.'

²⁴ "Kəni təmənı=pən kəm rəhan mın nətəmimi məmə, 'Otos rəkis rəhan mənı, kəni motəfən kəm suah u rəhan mənı ten.'

²⁵ "Kəni ilah kəmotəni məmə, '!Iərmənig, təsəhruahruian mətəu-inu rəhan mənı ten rəkis!'

²⁶ "Kəni iərmənig təmənı=pən kəm lah məmə, 'İətəni kəm təmah məmə, iätəmimi iätəm tatos nati kəti, kəmanəfən mın nəuvein mın kəm in. Mətəu iätəmi rəhan nati kəti tikə, kəpanos rəkis rəhan natimnati rəfin. ²⁷ Kəni rəueiu, rəhak tikimır mın iätəm kəməsotolkeikeiən iəu məmə iəkuva kig rəhalah, onəkotit ilah məhuva, kəni motuhamu ilah e nəhmtək.' "

Iesu təmuvən Jerusiləm

(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19)

²⁸ Kəni nian Iesu təməghati rəkis, kəni in təmalıuək maupən matuvən əpəha ilis Jerusiləm, kəni nətəmimi kəmautuərisig lan. ²⁹ Nian kəməhuva iuəkır o lahuənu mil u keiu, Petfas mine Petəni e Nıtəuət Rəha Nigi U Olif, kəni in təmənı=pən kəm rəhan mil keiu iätəmimi məmə, ³⁰ "Onəkian əpəha lahuənu ikin kəmotəpən ikin. İkin əha, onəkueh nətı togki kəti kəsəsuə əhanəhiən lan. Nəkiatis nıləuis lan muəsig miəuva u ikinu. ³¹ Kəni nəmə suah kəti tətəpuəh o təlau məmə, "?Nətiatis togki o nak?" kəni onəkəuənı=pən kəm in məmə, 'Iərmənig, in tolkeikei məmə otol nati kəti lan.' "

³² Kəni kəmian mueruh natimnati rəfin tol əmə məmə inu Iesu təmənı. ³³ Kəni nian kəmətiatis nətı togki, kəni nətəmimi mın rəha togki kəmotəpən o lau məmə, "!Ei! ? Nətiatis nətı togki o nak?" ³⁴ Kəni ilau kəmuənı=pən məmə, "Kəpə. Iərmənig tolkeikei məmə otol nati kəti lan." ³⁵ Kəni kəmuəsig miəuva kəm Iesu, kəni kəmuəpəg rəhaləu kəti napən muəhtərain nəmtah nətı togki lan, kəni muəsıru e Iesu təri masuə e nətı togki. ³⁶ Nian təmasuə lan mınatuvən, kəni rəhan mın nətəmimi kəmotəpən motəpəg rəhalah mın kəti napən motəpenə e suaru.†

³⁷ Nian Iesu tınatıva iuəkır o Jerusiləm mətasuə e togki məteiuaiu e Nıtəuət Rəha Nigi U Olif, kəni nətəmimi mın rəfin rəhan nıkilah təmagiən, kəni mınautəni-vivi Uhgın məutəgət əfəməh o nati apıspis mın ilah kəmoteruh in təmatol. ³⁸ Kəni ilah məutəni məmə,

"!Iərmənig Uhgın tətətig ilau kig u iätəm tətıva e nərgin!

Pəh nəməlinuian otatig əpəha e nəgəu e neai, kəni əpəha ilis ilis agin e nəgəu e neai, okətəfəri nərgi Iərmənig Uhgın!"

³⁹ Kəni Farəsi mın nəuvein əha kəutatig əha ikin kəmotəni=pən kəm in məmə, "İəgətun. Əniəhu rəham mın nətəmimi məmə okəsotəgətiən."

19:17 Luk 16:10 **19:26** Mat 13:12; Luk 8:18 † **19:36** Nian kəmotəpəg rəhalah mın kəti napən motəpenə e suaru məmə togki otalıuək lan, inu nəmtətiən rəha nisaiən rəhalah o Iesu. **19:38** Sam 118:26

⁴⁰ Mətəu in təməni=pən kəm lah məmə, “Nəmə nətəmi mīn u kəsotagətian, kəni kəpiel əpnəpīn mīn u, ilah okotagət əfəməh.”

*Iesu təmasək
o nətəm Jerusiləm*

⁴¹ Kəni nian Iesu təmuva iuəkīr meruh taun əha Jerusiləm, in təmasək o nətəmimi mīn əha ikin əha.

⁴² Kəni in təni məmə, “Kəsi, iəmolkeikei pik məmə itəmāh mīn nəmotəhrun natimnati mīn iətəm okotəfinə nəməlinuian kəm təmāh e nian u rəueiu. Mətəu kəpə. Kəni rəueiu, natimnati mīn əha kəutəhluaig ko nəsoteruhian. ⁴³ Mətəu e nian mīn iətəm otuva o təmāh, rəhatəmāh tikimīr mīn okəhuva motəhtul titəlau e təmāh, okotel niftəni motətu-pəri motol əpətin rəhatəmāh taun, kəni motahtipəsīg lan məmə onəsohietian. ⁴⁴ Kəni ilah okotərəkin rəfin nimə e taun rəhatəmāh, kəni ko kəpiel kəti mīne rəha nimə mīn otəsəhtulian. Kəni okotohamu itəmāh rəfin itəmāh kəlkələh mīn rəhatəmāh. Natimnati rəfin u otuva mətəu-inu itəmāh nəmoteruh mətəu nəməsotəhrunian nian iətəm Uhgīn təmuva məmə in otosmiəgəh itəmāh lan.”

*Iesu təməhgi pətīgəm nətəmimi iətəm kautol makīt e Nimə Rəha Uhgīn
(Mat 21:12-17; Mak 11:15-19; Jon 2:13-22)*

⁴⁵ Kəni Iesu təmuvən Jerusiləm, kəni muvən e iat rəha Nimə Rəha Uhgīn meruh nətəmimi kautol makīt ikin, kəni mətəhgi pətīgəm ilah. † ⁴⁶ Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Kəmətēi rəkis e Nauəuə Rəha Uhgīn məmə, ‘Rəhak nimə, in nimə rəha nəfakian,’ mətəu itəmāh ninautol tinuva məmə ‘nimə kəti iətəm nakləh mīn kəutəhluaig ikin.’ ”

⁴⁷ Kəni uərisig lan, e nian mīn rəfin, Iesu təmətəgətun əpəha imə e Nimə Rəha Uhgīn. Kəni pris asoli mīn, mīne nəgətun mīn rəha Lou, mīne nətəmimi asoli mīn rəha nətəm Isrel, kəməutəsəl e suaru məmə okotuhamu Iesu, ⁴⁸ mətəu kəsotehian suaru kəti mətəu-inu nətəmimi rəfin kotolkeikei pik məmə okotətəu nəghatian mīn rəhan, kəni nəghatian rəhan tətəskəlīm vivi rəhalah nətəlīgian.

20

*Nətapuəhian məmə
pəh təmegəhan e Iesu
məmə otol uək*

(Mat 21:23-27; Mak 11:27-33)

¹ Nian kəti, Iesu təmətəgətun nətəmimi əpəha e Nimə Rəha Uhgīn, kəni mətəni pətīgəm nanusian təuvīr rəha Uhgīn kəm nətəmimi. Kəni pris asoli mīn, mīne nəgətun mīn rəha Lou, mīne nətəmimi asoli mīn rəha nətəm Isrel kəməhuva motēh in, ² kəni kəmotətapuəh ohni məmə, “?Əni-to kəm timāh məmə natol natimnati mīn əha e nepətian əhro? ?Kəni pəh təmegəhan lam natol natimnati mīn əha?” ³ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Təuvīr əmə. İəu iəkətapuəh mīn e nəghatian kəti kəm təmāh, kəni itəmāh onəkotaupən motuhalpīn=pa kəm iəu. ⁴ ?Pəh təmegəhan e nepətian kəm Jon məmə in otol bəptais e nətəmimi, Uhgīn uə iətəmimi əmə?”

⁵ Kəni kīnəutəni nəghatian u kəm lah mīn, məutəni məmə, “Nəmə kotəni məmə Uhgīn təmegəhan lan, kəni in otəni məmə, “?Mətəu təhro nəsotəniən nīpəhrīənian e nəghatian rəha Jon?” ⁶ Mətəu nəmə kitah kotəni məmə nətəmimi əmə kəmotegəhan lan, kəni nətəmi mīn əha okotəhti itah e kəpiel mətəu-inu ilah kīnotəni rəkis nīpəhrīənian e Jon məmə in iəni kəti rəha Uhgīn.” ⁷ Kəni ilah kəmotuhalpīn məmə, “İtimāh iəsotəhrunian məmə pəh təmegəhan lan.” ⁸ Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Kəni iəu mīn, ko iəsəniən məmə pəh təmegəhan e nepətian kəm iəu məmə iəköl natimnati mīn u.”

19:44 Luk 21:6 † **19:45** Afīn-to e tiksīnari “Nimə Rəha Uhgīn” o nəhrunian natimnati nian Iesu təmuvən məhgi pətīgəm nətəmimi e Nimə Rəha Uhgīn. **19:46** Aes 56:7 **19:46** Jer 7:11 **19:47** Luk 21:37

*Nəghatiən əuhlin
e nasumiən rəha krep*

(Mat 21:33-46; 22:15-22; Mak 12:1-17)

⁹ Kəni İesu təməni nəghatiən əuhlin kəti kəm nətəmimi məmə, “İətəmi asoli kəti təmərfei nıləuis u krep e nasumiən asoli rəhan. Kəni mələhu=pən nasumiən u e nəhlmi nətəmimi nəuvein, kəni ilah okəutasum kəni məutafəl, kəni nian rəha nəuləkiən, kəni ilah okotəfən nəuuetin kəm in. Kəni in təmuvən əpəha e nıtəni pisin kəti min, kəni minatig minos nian tepət.

¹⁰ “Kəni nian krep təmol nəuan kəni minatimarəg, iətəmi asoli u təmahli=pən rəhan kəti ioluək məmə in otuvən meruh nətəm kəutasum e rəhan nasumiən məmə okotəhli nəua krep, kəni motəuəri motəfən rəha iətəmi asoli nəuvein. Mətəu nətəmimi min əha kəmotəhtul motəhti ioluək əha, kəni motahli=pən titəlig kəni məsotəfəniən nəua krep nəuvein kəm in. ¹¹ Kəni iətəmi asoli təmahli=pən min rəhan kəti ioluək. Kəni ilah kəmotəh min, kəni motol aulis in, kəni motahli=pən titəlig məsotəfəniən nəua krep kəti kəm in mine. ¹² Kəni in təmahli=pən min kəti, kəni ilah kəmotəh motəfən nıməgim kəm in, kəni motəraki pətigəm lan.

¹³ “Kəni iətəmi asoli rəha nasumiən təni məmə, ‘?Oiakəhro əha rəueiu? Təuvir məmə iəkahli=pən nətik əhruahru, iətəm iəkolkeikei pik. Nıkik təhti mətə okotisiai in.’ Kəni in təmahli=pən.

¹⁴ “Mətəu nian nətəmimi min əha kəmoteruh, kəni kəmotəni kəm lah min məmə, ‘Nəti iətəmi asoli əpə tətəva u nian kəti nasumiən tuva mol rəhan lan. Pəh kotəhamu, kəni kitah kotos nasumiən u rəhan məmə rəhatah.’ ¹⁵ Kəni kəmotaskəlım motətu pətigəm lan e nasumiən, kəni motəh motəhamu.

“?Kəni tol lanəha, iətəmi asoli rəha nasumiən otol nak e nətəmimi min əha? ¹⁶ In otəva kəni moh nətəmimi min əha mohamu ilah, kəni in otələhu=pən nasumiən asoli əha tūvən e nəhlmi nətəpisin.”*

Kəni nian nətəmimi kəmautətəlig lan kəmotətəu nəghatiən əha, məutəni məmə, “!Təuvir məmə, otəsəl aginiən nati əha!”

¹⁷ Mətəu İesu təməsal=pən meruh ilah, kəni məni məmə, “?Mətəu nəghatiən u nıpətin nak? Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, ‘Kəpiel iətəm nətəmimi rəha nuvləkiniən nımə kəmotəraki lan, in tinuva kəpiel keikei rəha nolien nımə.’

¹⁸ “Nətəmimi rəfin nətəm okotəmei motorin=pən ilah e kəpiel əha, kəni nıkilkililah otitəgıt-əgıt. Kəni nəmə kəpiel əha otəmei məhti iətəmi kəti, kəni in otəuvtəuvtə mərah agin.”

¹⁹ Kəni nəgətun min rəha Lou, mine pris asoli min kəmotəhrun məmə nəghatiən əuhlin u rəhan tətəni əmə ilah, kəni tol lanəha, ilah kəutəsəl e suaru məmə okotaskəlım uəhai əmə, motləfən e kaləpus, mətəu kınotəgin e nətəmimi, kəni motəpəh.

*?Təhruahru məmə nətəmimi okotətəu takis kəm Sisa,
uə kəpə*

(Mat 22:15-22; Mak 12:13-17)

²⁰ Kəni nəgətun min rəha Lou, mine pris asoli min kəutəsəl vivi o İesu məmə okotətəu nəghatiən kəti rəhan u təsəhmen əhruahruin. Kəni o nəghatiən u, okotəfən in e nəhlmi iətəm kəti rəha kəpmən rəha Rom. Kəni kəmotahli=pən nətəmimi nəuvein məmə ilah okəhuvən motol kəuit kəsua e İesu. ²¹ Kəni kəuit kəsua min kəməhuvən motətapuəh o İesu məmə, “İəgətun. İtimah iəkotəhrun natimnati min iətəm nətəni mine natimnati iətəm

20:9 Aes 5:1 * **20:16** Nəghatiən əuhlin u tətəghati e nətəmimi pisin pisin min tepət. İətəmi asoli rəha nasumiən tətəgətun=pən Uhgın. Kəni nasumiən rəha krep tətəgətun=pən nətəmimi rəha İsrəl. Nətəm kəutasum tətəgətun=pən nətəmimi asoli min rəha nətəm İsrəl. İol əhrui nati rəha iətəmi asoli tətəgətun=pən iəni min rəha Uhgın. Kəni nəti iətəmi asoli tətəgətun=pən Kristo İesu. **20:17** Sam 118:22 **20:18** Aes 8:14-15 **20:20** Luk 11:54

nätəgətun nätəmimi lan, kotəhruahru vivi. Ik onəsoliən noliən pişin kəm suah kəti, kəni matig mol pişin min kəm suah kəti. Mətəu onəkol təhmen-əhmen əmə kəm lah rəfin. Kəni ik nätəghati əmə e niphəriənən nätəgətun nätəmimi e suaru rəha Uhgın. ²² Kəni tol lanu, əni-to kəm təmah məmə, təhruahru e Lou rəhatah məmə okotətəou takis kəm Kig Sisə u in iətəmi asoli ağin rəha kəpmən rəha Rom, uə kəpə?”

²³ Mətəu Iesu təməhrun rəkis məmə kautol kəuit kəsua kəm in, kəni in təməni=pən kəm lah məmə, ²⁴ “Otəgətun-to məni† kəti kəm iəu. ?Narmi pəh u tətətig e məni u? ?Kəni nərgi pəh u tətətig e məni u?” Kəni kəmotəni məmə, “Narmi Sisə, mine nərgi Sisə.”

²⁵ Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Kəni ko nəmə natimnati rəha Sisə, əfən kəm Sisə. Kəni natimnati rəha Uhgın, əfən kəm Uhgın.”

²⁶ Kəni e nəhmti nätəmimi ərəfin, nəghatiən min iətəm kəutətapuəh lan, ko kəsələs iahuiən Iesu lan. Mətəu narmilah təmiuvig pik e nəghatiən iətəm Iesu təmuhalpın, kəni kəməsotəghatiən.

*?Təhro e iətəmi timis
kəni məmiəgəh min?*

(Mat 22:23-33; Mak 12:18-27)

²⁷ Kəni Satusi min nəuvein kəməhuva o Iesu. Ilah kəutəni məmə nian iətəmi timis, ko təsəmiəgəh minian. ²⁸ Kəni kəmotətapuəh e nəghatiən kəti kəm Iesu məmə, “Təgətun. Mosis təmətei=pən e Lou rəhatah məmə nəmə iərman kəti otimis, kəni məpəh rəhan pətan, kəni məsuələsiən nətilau kəti mine, kəni pian otəkeikei mit pətalimis əha, məmə okuələs nətilau kəti ko, kəni suakəku u otos nimei rəhan tatə asoli əpəha tinimis rəkis.

²⁹ “Tol lanəha, nəman ilah səpın, u rəhalah tatə kətiəh. Kəni iətəm tepət e lah təmaupən mit pətan kəti, kəni məsuələsiən nətilau kəti, kəni mimis. ³⁰ Pian iətəm tətərisig lan, təmit min pətalimis u, mətəu in min təmimis, kəni kəməsuələsiən nətilau kəti. ³¹ Kəni uərisig lan, pialah kəti min təmit min pətalimis u, mətəu in min təmimis. Kəni pian min əha ilah rəfin səpın kəmotit pətan u, mətəu kəsotələsiən nətilah kəti, ilah kəməhmis ərəfin. ³² Kəni uərisig lan, pətalimis u timis min. ³³ Inəha nätəmimi səpın, ilah pialah min kəmotit pətan əha. ?Mətəu e Naunun Nian, nian nätəmimi okotəmiəgəh min e nimisiən, pətan əha in rəha pəh lan?”

³⁴ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “E nian u rəueiu e nəhue niftəni u, nəman mine niphətan kautol marit. ³⁵ Mətəu e nian rəha natigiən vi, otəsoliən lanəha. Nətəmimi nətəm Uhgın nikin tətəgiən o lah məmə ilah okotəmiəgəh min e nimisiən, kəni in otos ilah məhuvən kotətig e natigiən vi. Kəni ko ilah okəsotoliən marit, kəni ilah okəsotohtəu-pəniən noliən rəha marit, ³⁶ mətəu-inu ilah ko kəsəhmis minian. Kəni ko kəsəhmis minian mətəu-inu, ilah okotəhmen əmə e nagelo min nətəm kəsəhmisiən, kəni məsotoliən marit, kəni məsotəməkiən e kəlkələh min. Kəni ilah min u nətəm Uhgın təmol ilah kotəmiəgəh min e nimisiən, ilah min nenəti Uhgın.‡ ³⁷ Kəni kotəhrun məmə inu otuva mol niphəriənən lan mətəu-inu, nauəuə rəha Mosis tətəgətun min məmə nian nätəmimi okəhmis, ilah okotəmiəgəh min. E nəniən rəha nig iətəm nigəm təmatuəu=pən lan, Mosis təmauin e İərməniğ məmə in ‘Uhgın rəha Epraham, Uhgın rəha Aisək, mine Uhgın rəha Jekəp,’ nati əpnəpın ilahal kəmlimis rəkis nuvəh nəuvətın. ³⁸ Uhgın u, in Uhgın rəha nətəm kautəmiəgəh, mətəu səniəmə in Uhgın rəha nətəm kəməhmis, mətəu-inu in tətəh nätəmimi min rəfin məmə ilah okotəmiəgəh, nati əpnəpın nəmə kəməhmis rəkis uə kəutəmiəgəh əhanəh.”

† 20:24 Məni u in silin kəti rəha Rom, kətəni məmə Tənariəs. Okotəkeikei motətəou takis e məni əha tətuvən kəm Sisə.
20:28 Dut 25:5 ‡ 20:36 Nətəmimi u kəutatig rəueiu e nəhue niftəni u, kautol marit məmə okotəmək e kəlkələh min. Mətəu nəmə iərman kəti o pətan kəti tətuvən e negəu e neai, ko təsimisiən, kəni ko təsoliən marit məmə otemək.
20:37 Eks 3:6

³⁹ Kəni nəgətun mīn rəha Lou nəuvein kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, “Iəgətun, nəmuhalpīn vivi pəhriən.” ⁴⁰ Kəni kəmotəgīn o nətapuəh mīniən nəghatiən kəti mīn tol lanəha.

Kig Tefit mine Kristo

(Mat 22:41-46; Mak 12:35-37)

⁴¹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Təhro nətəmimi kəutəni məmə Kristo iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pa, in mipi Kig Tefit? ⁴² Mətəu-inu e Nauəuə Rəha Nəpuən Mīn, § Kig Tefit aru əmə təməni məmə,

†Iərməniğ Uhgīn təməni=pən kəm rəhak Iərməniğ* məmə, “Əharəg u e rəhak maru, ikin ima nəsanəniən mīne nīsiaiən,

⁴³ mətəuarus=pən iəu iəkələs iahu rəham tikimīr mīn, məlīn=pən ilah əpəha ləhtəni e nəhlkəm, məmə nətərməniğ e lah.” †

⁴⁴ Kig Tefit əhruahru təməni məmə Kristo in rəhan Iərməniğ. ?Kəni nəmə mipi Tefit əhruahru əmə, kəni təhro matol rəhan Iərməniğ lan?”

Iesu təmagət

e nəgətun mīn rəha Lou

(Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 11:37-54)

⁴⁵ Nətəmimi kəməutətəliğ, kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan mīn nətəmimi məmə, ⁴⁶ “Itəmah onəkotəkeikei məutətəu vivi itəmah kəni məsotohtəu-pəniən nolīən mīn rəha nəgətun mīn rəha Lou. Ilah kotalkeikei məmə okəhuvən e nəpən əfəməh mīn rəha nəfəriən məmə nətəmimi okoteruh=pən ilah lan. Kəni nīkilah tətəgiən nian nətəmimi kəutəfəri nəhlmi lah kəm lah e nīsiaiən əpəha e makit. Kəni əpəha imə e nīmə rəha nuhapumīniən, kotalkeikei məmə okotəharəg əpən əpəha təuvir ikin. Kəni e nian rəha lafet, ilah kotalkeikei məmə okəhuvən motəharəg əpən ikin nīsiaiən ikin. ⁴⁷ Kəni ilah kautol tərəh kəni məutəkləh e nīmə mīn rəha pətəlimis mīn. Kəni ilah kəutəfəki əfəməh məuteiuə əmə məmə nətəmimi okoteruh ilah ohni. Nəlpīniən rəha nətəmimi mīn u in otəskasik mapirəkis.”

21

*Pətəlimis kəti təməfən
rəhan məni kəm Uhgīn*

(Mak 12:41-44)

¹ Kəni nian Iesu təməsal-pəri, materuh vivi nətəmimi mīn u rəhalah nautə tepət kəutəfən rəhalah məni e bokis kətəfən məni ikin əpəha e Nīmə Rəha Uhgīn, ² kəni in təmeruh pətəlimis kəti ianrah tətəfən məni əkəku keiu əmə.* ³ Kəni Iesu təni məmə, “Nipəhriənīən iətəni kəm təmah məmə, məni iətəm pətan u təməfən, in tapirəkis rəha nətəmimi rəfin, ⁴ mətəu nətəm rəhalah nautə tepət kəmotəfən məni nəuvein mətəu inko in nati əpnəpīn o lah, rəhalah tepət mīn əpəha ikin. Mətəu pətəlimis u in ianrah pəhriən, in təməfən rəfin rəhan məni o nos nəhmtīniən nauəniən nigīn, kəni tikə mīn əha ikin.”

*Iesu təməghati e natimnati mīn
iətəm okəhuva*

(Mat 24:1-35,42-44; Mak 13:1-37)

⁵ Kəni Iesu təmətəu rəhan mīn nəuvein nətəmimi kəutəni Nīmə Rəha Uhgīn iətəm rəhan kəpiel asoli mīn kotəuvir, mīne natimnati təuvir mīn əha imə iətəm nətəmimi kəmotəfən

§ 20:42 “Nauəuə Rəha Nəpuən Mīn” in “Ol Sam” e Bislama Baebol. * 20:42 Nətəmimi e nian rəha Iesu, kotəhrun məmə nəghatiən u “Iərməniğ” e nəpuən u tətəghati e Məsaia iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pa. † 20:43 Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “iəkol rəham tikimīr mīn ilah okotəhmen e nati kəti iətəm kətəharəg matəfu-pəri nəhlkəm lan.” 20:43 Sam 110:1 * 21:2 Məni u təhmen=pən e tuenti vatu. 21:3 2Kor 8:12

kəm Uhgîn. Kəni təni məmə, ⁶ “Itəmah nəuteruh natimnati mîn əha, mətəu nian otətuvə nətəmimi okotoharəg-rəg kəpiel mîn rəha nimə əha, kəpiel mîn rəfin okotəmei, ko kəti təsəhtulian əha tətəhtul ikin rəueiu.”

⁷ Kəni kəmotətapuəh ohni məmə, “Iəgətun. ?Natimnati mîn əha onəhgîn kəhuva? ?Kəni nəmtətian nak otəgətun məmə otəsuvəhian natimnati mîn əha okəhuva?”

⁸ Kəni Iesu təni məmə, “Onəkotəkeikei məutətəu vivi itəmah məmə suah kəti otəseiueian e təmah, mətəu-inu nətəmimi tepət okəhuva motəni məmə, ‘!Iəu, iəu Kristo u!’ Kəni nəuvein okotəni məmə, ‘Nian rəha natimnati əha tinuva iuəkir.’ Mətəu onəsəhuərisigian e lah. ⁹ Kəni nian onəkotətəu nanusian məmə nətəmimi kəutəluagin, uə nətəmimi kəutəməu ilah rəhalah kəpmən, mətəu itəmah onəsotəginian. Natimnati mîn əha okotaupən məhuva pipim, mətəu kəsəniə məmə in Naunun Nian.”

¹⁰ Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Nətəmimi e nitəni mîn nəuvein okotəluagin ilah nətəmimi e nitəni mîn nəuvein, kəni kəpmən nəuvein okotəluagin ilah kəpmən nəuvein. ¹¹ Kəni nəmig asoli mîn okotan, kəni nəumis otan ikin mîn tepət e nəhue niftəni, kəni nimisian əskasik mîn okotan e nəhue niftəni, kəni əpəha ilis e neai, natimnati mîn okəhuva motol niki nətəmimi otəgin, kəni ilah okoteruh nəmtətian asoli mîn e neai.

¹² “Mətəu nian natimnati mîn u okəsəhuva pipim əhanəhian, nətəmimi okotaskəlim itəmah, kəni motol nərahian kəm təmah o nəhatətəian rəhatəmah, kəni motələs itəmah məhuvən əpəha e nimə rəha nuhapumian, mine e kaləpus, kəni onəkotəhtul e nəhmti kig mîn mine nətəmi asoli mîn rəha kəpmən mətəu-inu itəmah nautos nərgək məutəni nīpəhriəniən lak. ¹³ Inəha nian təuvir əhruahru məmə nəkotəni pətigəm nanusian təuvir kəm lah. ¹⁴ Mətəu otol əpenə-penə e nikitəmah rəueiu məmə e nian əha nikitəmah təsəhtian məmə nəghatian nak onəkotəni kəm lah, ¹⁵ mətəu-inu iəu oiəkəfinə nəghatian əhruahru kəm təmah kəni məfinə nəhrunian kəm təmah, kəni mol rəhatəmah nəghatian təsanən, kəni rəhatəmah mîn tikimir ko kəsotuhəlpiniən, kəni ko kəsotəniən məmə nəsotəniən nīpəhriəniən. ¹⁶ Kəni rəhatəmah tatə mine məmə mîn, mine piatəmah mîn, mine rəhatəmah nīmənin mîn, mine niəli mîn okotəfən itəmah e nəhlmī tikimir mîn. Kəni okotohamu itəmah nəuvein. ¹⁷ Nətəmimi mîn rəfin okotəməki e təmah o nərgək. ¹⁸ Mətəu ko nəuanutəmah uəha kəti, ko təsikəian. ¹⁹ Nian onəutəhtul əskasik məutəhatətə lak e nian iəkis mîn iətəm okəhuva e rəhatəmah nəmiəgəhian, kəni onəkotos nəmiəgəhian itulin.

²⁰ “Mətəu nian onəkoteruh soldia mîn okəhuva tepət motohtəlau e taun u Jerusiləm, kəni itəmah onəkotəkeikei motəhrun məmə otəsuvəhian kəni kərəkin agin taun əha Jerusiləm. ²¹ Kəni itəmah nəutatig Jutiə, onəkotəkeikei motaiu motagim məhuvən motəhluaig əpəha e nitəuət mîn. Kəni itəmah nətəm nəutatig e taun əha, onəsəhuvən minian əha imə e taun əha, ²² mətəu-inu nian əha, in nian rəha Uhgîn otol nalpiniən lan kəm nətəm kəutol nolian tərəh, kəni mol əpu nəghatian iətəm kəmətəi=pən e nauəuə rəhan tuva matol nīpəhriəniən lan.

²³ “!Kəsi! Nahməian asoli o nīpətan nətəm kəmotol nərfilah mine nīpətan kəutəfən nah kəm nəpəou mîn. E nian əha okotos pik nahməian, mətəu-inu nərahian asoli otuva e nəhue niftəni, kəni niəməha mine nalpiniən rəha Uhgîn otuva kəm nətəmimi mîn u rəha Isrel u kəutol nolian tərəh mîn. ²⁴ Kəni rəhalah tikimir mîn okagəmu ilah e nau, kəni nian okotoh ilah, kəni okotit ilah məhuvən e nitəni pisin pisin mîn kəni ilah okəhuva iol əhruin nati mîn rəhalah. Kəni Nanihluə mîn okotaliuək kəni motevig əpevin e Jerusiləm motələs iahu nətəmimi mîn ikin iətəm kəutatig əhanəh, məutarməng e lah, mətəuərus=pən rəhalah nian otol naunun.†

21:6 Luk 19:44 **21:14** Luk 12:11-12 **21:15** Uək 6:10 **21:16** Mat 10:21-22 **21:22** Jer 5:29; 46:10; Hos 9:7 † **21:24** E nian Iesu təmimis lan mətəuərus=pa nu fote, soldia mîn rəha Rom kəmotoh Jerusiləm motərəkin e nu 70 AD. **21:24** Sam 79:1; Nəh 11:2

²⁵ “Kəni nəmtətian nəuvein okəhuva e mitigar, mine məuig, mine məhau min. Kəni ikinu e nəhue niftəni, nətəmimi rəfin okotəgin e nərkərikian rəha nitəhi mine peau-peau asoli min. ²⁶ Nətəmimi okotəgin pik məutimiseiah e nərahian asoli min iətəm kəutəhuva e nəhue niftəni, mətəu-inu natimnati e neai iətəm kotəskasik pik, mətəu Uhgın otəlauəl-auəl e lah. ²⁷ Kəni e nian əha, okoteruh Nəti Iətəmimi tətuvə e nimali nəpuə kəti e nəsanənian mine nepətian əhagəhag asoli rəhan. ²⁸ Kəni nian natimnati min u kinotətuəuin minəutəhuva minautol niphərianian lan, otəhtul məha-məha motəhrun məmə nati təuvir tinatuvə, mətəu-inu otəsuvəhian Uhgın otosmiəgəh itəmah.”

²⁹ Kəni in təməni nəghatian əuhlin u kəm lah məmə, “Nəkotəhrun-to nigı u fik mine nigı nəuvein min. ³⁰ Nəmə kinotəhaləgləg minəutapilpıl min, kəni nəkotəhrun məmə in nian rəha nasumian. ³¹ Təhmen əmə, nəmə nəkotəh natimnati min u kautol lanəha, onəkotəhrun məmə otəsuvəhian, Narmənigian Rəha Uhgın tuva.

³² “Niphərianian iətəni kəm təmah məmə nımənin rəha Isrel‡ otəsikəian mətəuarus=pən natimnati rəfin əha okotol niphərianian. ³³ Neai mine niftəni okiakə, mətəu nəghatian min rəhak ko kəsəhkəian.”

³⁴ Kəni Iesu tətəni məmə, “Nəkotəkeikei məutətəu itəmah. Sotəəkiniəni rəhatəmah nian min o nolian əmə lafet, məutəpis lan, kəni məutətəlig pik e natimnati rəha niftəni u. Təsəuvirian məmə nian asoli u otuvə mos kauit kəm təmah təhmen=pən məmə nəuanikulu təmahtipəsıg e təmah, ³⁵ mətəu-inu nian əha otuvə mələs nətəmimi min rəfin e nəhue niftəni. ³⁶ Mətəu nian rəfin onəkotəkeikei məutəhtul maru, kəni məutəkeikei məutəfaki məmə nəkotos nəsanənian təhmen məmə nəkəutəhtul əskasik əmə e natimnati ərəfin əha okəhuva, kəni ko Nəti Iətəmimi otagian o təmah nian onəkotəhtul e nəhmtin.”

³⁷ Kəni nian rəfin Iesu tətəgətun nətəmimi əpəha e Nımə Rəha Uhgın, kəni lapin min in tiet muvən əpəha Nitəuət Rəha Nıgi U Olif mətapılı əha ikin. ³⁸ Kəni nian min rəfin ləplapın agın, nətəmimi kəutəhuva məmə okotətəlig e rəhan nəghatian əpəha e Nımə Rəha Uhgın.

22

Jutəs təmətuati e Iesu

(Mat 26:1-5,14-16; Mak 14:1-2,10-11; Jon 11:45-53)

¹ Kəni nian rəha lafet rəha Piret U Is Tikə Lan tinatuvə iuəkir, kəni in tinətuəuin e lafet rəha Pasova. ² Kəni pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou kəməutəsəl oneuən e suaru məmə okotohamu Iesu lan. Kəməutəsəl oneuən e suaru mətəu-inu ilah kəutəgin e nətəmimi məmə, kəta nımənin nətəmimi okotərgəhu nəmə kotəhrun məmə kəmotəhamu Iesu.

³ Kəni Setən təmuvən e niki Jutəs, u nərgin kəti min u Iskariot, in kəti e nətəmimi tueləf rəha Iesu. ⁴ Kəni in təmuvən meruh pris asoli min mine nətəmi asoli min rəha soldia rəha Nımə Rəha Uhgın, məutəsəl e suaru məmə oteğəhan e Iesu tuvən e nəhlmilah. ⁵ Kəni nikilah təmagian, kəni kəmotəniəkis məmə okotəfən məni kəti kəm in. ⁶ Kəni Jutəs təmegəhan lan məmə in otol, kəni mətəsəl e suaru məmə oteğəhan e Iesu tuvən e nəhlmilah nian nətəmimi okəhkə lan.

Iətəmi keiu rəha Iesu

kəmuol əpenə-penə

o lafet rəha Pasova

(Mat 26:17-29; Mak 14:12-25; Jon 13:21-30; 1Kor 11:23-26)

⁷ Kəni e nian rəha lafet rəha Piret U Is Tikə Lan tinuva, kəni e nian əha, nətəmimi okotəkeikei motuh nəti sipsip rəha lafet rəha Pasova. ⁸ Kəni Iesu təmauin e Pitə mine

21:25 Aes 13:10; Esik 32:7; Joel 2:31; Nəh 6:12-13 **21:27** Dan 7:13; Mat 26:64; Nəh 1:7 ‡ **21:32** Nətəmimi nəuvein kəutəni məmə nəghatian u tətəghati e nətəmimi iətəm kəutəmiəgəh nian Iesu tətəghati. Kitah kəmotətəi təhmen e nətəmimi nəuvein min iətəm kəutan məmə tətəghati e nımənin min rəfin rəha Isrel tatuvən muvən isəu. **22:3** Jon 13:2,27 **22:7** Eks 12:1-27

Jon, kəni məni=pən kəm lau məmə, “Ian kəni muol əpenə-penə nauəniən rəha lafet rəha Pasova məmə okəhuvən motauən ikin.”

⁹ Kəni kəmuəni=pən kəm in məmə, “?Nəkolkeikei məmə itimlau oiəkian iə muol əpenə-penə e nauəniən ikin?”

¹⁰ Kəni təməni=pən kəm lau məmə, “Uətəlig vivi-to. Nian itəlau onəkian=pən itaun, kəni onəkueh suah kəti tətaharu pəri pətəl asoli kəmətu=pən nəhu lan. Kəni nəkiauerisig lan mihluvən e nimə kəti iətəm in otuvən ikin. ¹¹ Kəni nəkuəni=pən kəm iətəmi asoli rəha nimə, “?Iəgətun təmahli=pa itimlau məmə iəkuva muətapuəh ohnik məmə nəuan u in pəhruvən iətəm in mine rəhan min nətəmimi okəhuva motol nauəniən ikin rəha lafet rəha Pasova?” ¹² Kəni in otit itəlau nəkian əpəha e nəuan ilis ikin iətəm kinol vivi rəkis natimnati rəfin rəha nauəniən əha ikin. Kəni nəkuol əpenə-penə nauəniən əha ikin.”

¹³ Kəni kəmian mueruh natimnati rəfin təhmen=pən əmə məmə inu Iesu təməni mine. Kəni ilau kəmuol əpenə-penə nauəniən ikin məmə rəha lafet rəha Pasova.

Naunun nauəniən rəha Iesu mine rəhan min natətəlig

¹⁴ Kəni e nian rəha nauəniən, Iesu təmuvən məharəg e tepil ilah rəhan min aposil min.

¹⁵ Kəni təməni=pən kəm lah məmə “Otəsuvəhiən, okol nahməiən kəm iəu. Mətəu niki tinolkeikei pik məmə okotaupən motun nauəniən rəha lafet rəha Pasova. ¹⁶ Iəkolkeikei pik məmə kitah okotauən lanu mətəu-inu, ko iəsauəniən min e nauəniən rəha Pasova mətəuarus nipəti lafet u tuva mol nipəhrəniən lan e Narməniğiən Rəha Uhgın.”

¹⁷ Kəni Iesu təmos kap wain məni tagkiu ohni kəm Uhgın, kəni məni məmə, “Otos itəmah rəfin kəni motəmnim, ¹⁸ mətəu-inu rəueiu iətəni kəm təmah məmə iəsəmnimiən wain mətəuarus=pən nian natimnati rəfin okotətiğ ahgəl Narməniğiən Rəha Uhgın.”

¹⁹ Kəni təmos pıret məni tagkiu ohni kəm Uhgın, kəni məhapu məfən kəm rəhan min nətəmimi, kəni məni məmə, “Inu nipətik iətəm iətəfinə o təmah. Nian rəfin onəkotəkeikei mautil nati u məmə nikitəmah tətəhti iəu.”

²⁰ E nolien əhmen min əmə, nian kəmotauən rəkis, Iesu təmos kap wain kəni məni məmə, “Kap wain u tətəgətun=pən nəniəskasikiən vi rəha nasiruiən rəha Uhgın kəm nətəmimi, kəni nəniəskasikiən vi u tətəhtul mətəmiğəh e nırak iətəm otaiu o təmah.

²¹ Mətəu onəkotətəlig vivi-to. Suah kəti u ikinu kəutauən kitah min e tepil, kəni in otəpanegəhan=pən lak e nəhlmi rəhak min tikimır. ²² Iəu Nəti Iətəmimi oiəkəkeikei mımis məmə inu Uhgın təməni mine. !Mətəu kəsi, nərahien asoli tatuvən o iətəmi təmegəhan=pən lak e nəhlmi tikimır min!” ²³ Kəni kinəutətapuəh-ətapuəh o lah min məmə, “?Kitah pəh otol nati əha?”

²⁴ Kəni nati kəti min, ilah kinəutil nikiilah min məmə pəh u in otepət mapirəkis nəuvein.

²⁵ Kəni Iesu tənı=pən kəm lah məmə, “Kig min rəha niftəni u kəutarməniğ e nətəmimi e rəhalah nəsanəniən, kəni kəutauin aru e lah məmə ilah ‘Nətəmimi rəha Nasiruiən.’

²⁶ Mətəu itəmah onəsotoliən lanəha. Nəmə itəmah kəti in ilis, in otosiahu in təhmen=pən e suakəku. Kəni nəmə itəmah kəti tətəhtul aupən, kəni in otuva iol əhruin nati əmə kəti.

²⁷ ?Pəh u in ilis pik, iətəmi in tətəuən e tepil, uə iol əhruin iətəm tatos nauəniən e tepil in ilis tapirəkis? Nəkotəhrun məmə iətəm tətəuən e tepil in ilis tapirəkis. Mətəu iəu, iətəmi asoli rəhatəmah, nian iəmətaliuək kitah min itəmah, iəməhmen=pən e iol əhruin əmə kəti.

²⁸ “Itəmah u, nian rəfin nəutatig iuəkır ohniəu nian iətətiğ e nian əskasik min. ²⁹ Kəni təhmen əmə məmə Tatə rəhak tətəfəri iəu məmə iəkuva kig, kəni iəu min oiəkəfəri itəmah məmə nəkəhuva kig min, ³⁰ məmə nəkəhuva motəharəg kitah min iəu, motauən pəti e nian iəkuva mol kig lan. Kəni e nian əha, itəmah min onəkotəharəg e jəə min rəha Kig, kəni itəmah onəkəhuva motəhtul aupən e nəuaniləuis min ilah tueləf rəha Isrel məutakil ilah məutarməniğ e lah.”

³¹ Kəni Iesu təni=pən kəm Saimon Pitə məmə, “Kəsi. Saimon. Ətəlig-to lak. Setən tinətapuəh rəkis o Uhgın məmə otegəhan məmə in otuva məfən-əfən kəm təmah mol nərahian kəm təmah məmə otəgətun rəhatəmāh nəhatətəian məmə təkaskik lak uə kəpə. ³² Mətəu inəfaki rəkis ohnik məmə rəham nəhatətəian otəsəmeian. Kəni nian nəkəuhlin rəham nətəligian titəlig=pa min, ik onəkəkeiki mol nətəligian rəha piam min okotəskasik.”

³³ Mətəu Saimon Pitə təni=pən kəm in məmə, “Iərmənig. İətəhtul maru məmə iəkuvən kilau min ik e kaləpus, kəni mīmīs kilau min ik.”

³⁴ Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Pitə, iətəni kəm ik məmə, o lapin u mənig otəsəkəkə əhanəhian, kəni ik onəkəni mau kisil məmə nəkəruru iəu.”

³⁵ Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Aupən, iəmahli pətigəm itəmah, nəməsotosian mənī e pauis, mine kətīm, mine put. ?Təhro? ?Rəhatəmāh natimnati təsəhmenian, uə kəpə?” Kəni ilah kəmotəni məmə, “Kəpə.”

³⁶ Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Mətəu rəueiu, nəmə suah kəti tatos rəhan mənī e pauis uə kətīm, otəkeiki mos. Kəni iətəm təsosian nau rəha nəluaginian, pəh otətəuati e rəhan kot mos nəhmti rəhan kəti. ³⁷ İətəni kəm təmah məmə nəghatian u e Nauəuə Rəha Uhgın tətəghati lak, kəni in otəkeiki mol niphərianian. In tətəni məmə, ‘Nətəmimi nikhlah təhti məmə in iətəmimi kəti in tətəraki e Lou.’ Əuəh, nəghatian u tatol niphərianian əha rəueiu.”

³⁸ Kəni ilah kəmotəni məmə, “Iərmənig, afu-to. Nau rəha nəluaginian keiu u.” Kəni in təni=pən kəm lah məmə, “Nəhmen. Otəpəh-tə.”

*Iesu təmuvən mətəfaki əpəha e Nītəuət Rəha Nigi U Olif
(Mat 26:36-46; Mak 14:32-42)*

³⁹ Kəni Iesu təmīet e taun muvən əpəha e Nītəuət Rəha Nigi U Olif təhmen=pən əmə məmə in tatol nian min rəfin, kəni rəhan min nətəmimi kəutohtəu=pən in. ⁴⁰ Kəni nian in təmuvən mətəuarus=pən əha ikin əha, mənī=pən kəm lah məmə, “Onəkotəkeiki mətəfaki məmə nati kəti otəsəfən-əfənian kəm təmah.” ⁴¹ Kəni in təmalieuək mupəh ilah muvən nəuətən, kəni misin nəulīn mətəfaki mətəni məmə, ⁴² “Tatə, okəmə nikh tagian, kəsi, os rəkis nəhməian min u okəpanəhuva. Mətəu nəsolian rəhak nətəligian, mətəu ol nati ik əmə nəkolkeiki.” ⁴³ Kəni agelo e neai kəti təmīetigəm=pən məfən nəsanənian kəm Iesu. ⁴⁴ Kəni mətəu-inu nikh tətəhmə pik, kəni rəhan nətəligian təsəməhlian, kəni təməfaki əskasik pik, kəni nəmnəhagian asoli təmaiu lan mətəhliahli=pən e niftəni təhmen e nira.*

⁴⁵ Nian təməfaki rəkis, kəni məhtul mītəlig=pən o rəhan min nətəmimi, kəni meruh ilah kīnotapili alu rəkis. Kəmotəpəou mətəu-inu nikhlah tətəhmə. ⁴⁶ Kəni təni=pən kəm lah məmə, “?Təhro nəutapili? Otair mətəfaki məmə nati kəti otəsəfən-əfənian kəm təmah.”

*Tikimīr min rəha Iesu kəməhuva motos
(Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:2-11)*

⁴⁷ Nian Iesu təmətəghati əhanəh, nīmənin nətəmimi kəməhiet=pa əha ikin, kəni suah kəha Jutəs, u in iətəmimi kəti e nətəmi tueləf rəha Iesu, in təmit ilah məhuva, in təmuva iuəkīr məmə otol nəmtəian kəti rəha nolkeikeian kəm Iesu. ⁴⁸ Mətəu Iesu təni=pən kəm in məmə, “?Jutəs, iəu Nəti İətəmimi, mətəu təhro nəmuva məmə onəkol nəmtəian kəti rəha nolkeikeian kəm iəu, kəni e nolian u megəhan=pən lak e nəhlmī rəhak tikimīr min?”

⁴⁹ Kəni nian nətəmimi min rəha Iesu kəmoteruh natimnati min əha minotəhrun məmə nak əha okol, kəni kəmotəni=pən kəm in məmə, “?Iərmənig oiəkotəhro? ?İəkotəluagin e nau, uə?” ⁵⁰ Əmeiko ilah kəti təmauəh e nau rəha nəluaginian mohatuv rəkis nimatəlgīn maru rəha ioluək rəha pris asoli agin.

22:32 Jon 17:15 **22:34** Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38 **22:35** Luk 9:3; 10:4 **22:37** Aes 53:12

* **22:44** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəməti e nəghatian Kris aupən, nəghatian rəha fes 43-44 tikə. Tol mə, səniəmə Luk u təməti fes 43-44, mətəu suah kəti min in təməti kopi kəti rəha nauəuə u.

⁵¹ Mätəu Iesu təni məmə, “!Ei! !Nəhmen, otupəh əmə!” Kəni in təmələhu=pən nəhlmən e matəlgi suah u, kəni mol vivi mən.

⁵² Kəni Iesu təməghati kəm pris asoli mən, mine nətəmimi asoli mən rəha soldia rəha Nimə Rəha Uhgın, mine nətəmi asoli rəha nımənin rəha Isrel, u kəməhuva məmə okotaskəlīm Iesu. In təməni=pən kəm lah məmə, “Təhro, nəman? ?Nikitəmah təhti məmə iəu iohamu itəmi kəti matol nəluaginien o nələs iahuiən kəpmən, uə? !Kəpə! ? Kəni nəutəmki nau asoli mən mine neim mən məutəhuva məmə onəkotaskəlīm iəu? ⁵³ ? Nian rəfin iətan kitah mən itəmah e Nimə Rəha Uhgın, mətəu təhro nəotaskəlīmien iəu? Mətəu rəueiu əha, in nian əhruahru rəhatəmah, kəni nəsanəniən rəha napinəpuien in tətarmənig.”

*Pitə təməni məmə
in təruru Iesu*

(Mat 26:57-58,69-75; Mak 14:53-54,66-72; Jon 18:12-18,25-27)

⁵⁴ Kəni kəməhuva motaskəlīm Iesu motələs məhuvən e lahuənu rəha pris asoli agin. Kəni Pitə təmuərisig e lah mətəu təməsuvəniən iuəkır o lah. ⁵⁵ Nətəmi mən əha kəmotahli nigəm əpəha e iat rəha pris asoli agin, kəni məutəharəg titəlau e nigəm. Kəni Pitə tuvən mətəharəg ilah mən. ⁵⁶ Kəni pətan mītə kəti u in ioluək rəha pris asoli agin, təmuva meruh Pitə tətəharəg, kəni nəhagəhagin rəha nigəm təmasiəgəpın in, kəni pətan əha təmateruh mətig in, kəni məni=pən kəm lah məmə, “Suah u, in mən ilau Iesu kəmətuən.” ⁵⁷ Mətəu Pitə təni=pən kəm pətan u məmə, “Iəsəhrunien suah u nətəni.”

⁵⁸ Kəni uərisig lan təsuvəhiən, suah kəti mən tuva məni=pən kəm Pitə məmə, “Ei, ik mən, ik iətəmi kəti rəhan.” Mətəu Pitə təni məmə, “Ei, səniəmə iəu iətəmimi rəhan.”

⁵⁹ Kəni ko uərisig lan, auə kəti tinuva minuvən rəkis, kəni suah kəti təməni əskasik kəm lah məmə, “Nipəhriəniən məmə suah u təmatuərisig e Iesu, mətəu in iətəm Kaləli!”

⁶⁰ Mətəu Pitə təni məmə, “!Ei! !Iəsəhrun aginien nəghatiən u nətəni!” Kəni nian Pitə təmətəghati əhanəh, kəni mənig təkakə. ⁶¹ Kəni Iərmənig təmeirair məsal=pən əhruahru meruh Pitə. Kəni Pitə, nikin təhti nəghatiən rəha Iərmənig iətəm təməni lan məmə, “O lapın əmə u, nian mənig otəsəkakə əhanəhiən, ik onəkəni mau kisil məmə nəkəruru iəu.”

⁶² Kəni Pitə tiet muvən ihluə, təmasək təmasək.

Nətəmimi kəmotələh əuvsan e Iesu

(Mat 26:67-68; Mak 14:65)

⁶³ Kəni e nian əha, nətəmimi nətəm kəmotaskəlīm Iesu kəmotagət əuvsan lan, kəni mautoh. ⁶⁴ Ilah kəmotəlis-ərain nəhmtin kəni motoh, məutəni=pən məmə, “!Ei, iəni! ? Əni-to məmə pəh tatoh ik?” ⁶⁵ Kəni ilah kəmotəni nəghatiən tərəh tepət məutərəkın in lan.

*Kəmiuvi pətigəm Iesu
e kaunsil*

(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Jon 18:19-24)

⁶⁶ Kəni ləplapın agin, nətəmi asoli rəha nımənin rəha Isrel kəməhuva motuhapumin e kaunsil rəhalah, ilah u pris asoli mən mine nəgətun mən rəha Lou. Kəni nətəmimi kotos Iesu məhuva təhtul e nəhmti kaunsil əha. ⁶⁷ Kəni nətəmi rəha kaunsil kəmotətapuəh ohni məmə, “Nəmə ik Kristo u iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa, əni kəm tımah.” Mətəu Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Nəmə iəkəni kəm təmah, kəni nəotəniən nipəhriəniən lak. ⁶⁸ Kəni nəmə iəkətapuəh itəmah, ko nəotuhalpınien. ⁶⁹ Mətəu tətəuvin rəueiu, iəu Nəti Iətəmimi, iəu oiəkuvən məharəg e nikali Uhgın maru, Uhgın u iətəm rəhan nəsanəniən iahgin agin.”

⁷⁰ Kəni ilah rəfin kəmotətapuəh ohni məmə, “?Təhro? Ik Nəti Uhgın?”

Kəni Iesu təni=pən məmə, “Itəmah nəutəni məmə iəu u inu.”

⁷¹ Kəni kotəni məmə, “?Təhro kitah kəutəsəl e nəghatiən kəti mən məmə otasiru e rəhatah nəghatiən? Kınotətəu əhruahru nəghatiən əha e nohlin.”

23

Iesu tāmāhtul e nāhmti Pailət (*Mat 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38*)

¹ Kəni nətəmimi rəfin rəha kaunsil kəmotəhtul motit Iesu məhuvən kəm Pailət. ² Kəni motəni pətīgəm nīpəgnəmtin mīn iətəm otoh Iesu məmə, “Iəmoteh məmə suah u tatit rəhatah nətəmimi mīn, kəni mol ilah kəutalməli, kəni mətəuhlin rəhalah nətəligiən kautol tikimīr ilah kəpmən rəha Rom, mətəhtipəsīg e tīmah məmə iəsotətəouiən takis tuvən kəm Sisə iətəm tətarmənīg e nītəni u. Kəni in mətəni pətīgəm məmə in Kristo iətəm Uhgīn tāmahlī=pa məmə in kīg kəti.”

³ Kəni Pailət tāmətapuəh ohni məmə, “?Təhro? ?Ik kīg rəha nətəm Isrel?” Mətəu Iesu tənī=pən kəm in məmə, “Ik nəməni lanko.”

⁴ Kəni Pailət təmənī=pən kəm pris asoli mīn mīne nətəmimi rəfin məmə, “Iəsehian nīpəgnəmtin kəti mīne, iətəm tətəni məmə suah u təmərəkīn Lou.”

⁵ Mətəu ilah kəmotagət əfəməh mətəni məmə, “Kəpə. Mətəu suah u tətən əpnəpīn mətəgətun nətəmimi rəfin ikīn mīn əha Jutiə təmətəuīn əpəha Kaləli mətəuva mətəuərus=pa u ikīnu, kəni mol nətəligiən rəha nətəmimi kəutəluēi mətəalməli.”

⁶ Kəni nian Pailət təmətəu nəghatiən əha, tətəpuəh məmə, “?Təhro? ?Suah u in iətəm Kaləli?” ⁷ Kəni nian təmətəu məmə Iesu tīsīpən Kaləli, ikīn əha iətəm Herot Antipas tətarmənīg ikīn, in tāmahlī=pən Iesu məmə otuvən meruh Herot, mətəu-inu e nian əha, Herot mīn in tətətig Jerusiləm.

Iesu tāmāhtul *e nāhmti Herot Antipas*

⁸ Kəni nian Herot Antipas təmeruh Iesu, nīkin təmagiən pīk, mətəu-inu nuvəh nəuvətīn in təmolkeikei məmə oteruh. Herot təmətəu əmə nəniən rəhan, kəni in təmolkeikei pīk məmə teruh otol nati apīspīs kəti. ⁹ Kəni o natimnati mīn u, Herot Antipas təmətəpuəh lan o nəghatiən mīn tēpət o Iesu, mətəu Iesu təməpnəpīn əmə məsuhəlpīniən rəhan nəghatiən. ¹⁰ Kəni pris asoli mīn mīne nəgətun mīn rəha Lou kəmotəhtul motagət əskasīk e nīpəgnəmtin mīn rəhalah mautuh Iesu lan. ¹¹ Kəni uərisīg lan, Herot Antipas mīne rəhan mīn soldiə kotagət əuvsan e Iesu, kəni mətəuvsan lan. Kəni Herot təmənī=pən kəm rəhan mīn soldiə məmə okəhuvən=pən e napən təuvīr rəha kīg kəm in, kəni motit mīn məhuvən kəm Pailət.

¹² Aupən ikīn, Herot Antipas mīne Pailət kəmatuol tikimīr kəm lau mīn, mətəu e nian əha, ilau kəmiəuva mīnuolkeikei ilau mīn.

Pailət təmənī məmə Iesu otəkeikei mīmīs (*Mat 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39-19:16*)

¹³ Kəni Pailət təməuīn e pris asoli mīn, mīne nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, mīne nətəmimi rəfin, kəni ilah rəfin kəməhuva kətiəh. ¹⁴ Kəni in təmənī=pən kəm lah məmə, “Suah u, nəmotos məhuva təhtul e nəhmtək, kəni nəmotəni məmə tətəuhlin nətəligiən rəha nətəmimi rəhatəmah kautol tikimīr kəm kəpmən. Mətəu iəmakil rəkīs rəhan nətəligiən u e nəhmtitəmah, kəni məsehian məmə təmatgəhli lou kəti, kəni nīpəgnəmtin mīn iətəm nəutəni lan təsoliən nīpəhriənīn. ¹⁵ Kəni Herot Antipas mīn, in təmakil meruh məmə noliən rah kəti təsəhkul-pəniən lan. Tol lanəha, in tahlī=pa tuva mīn kəm tah, kəni təhruahru əmə məmə suah u in təməsoliən nati kəti iətəm tərāh məmə in otīmīs ohni. ¹⁶⁻¹⁷ Kəni o nati əha inəha, rəhak mīn soldiə okotalis əmə, kəni uərisīg kotahli=pən tətuvən.”*

¹⁸ Mətəu ilah rəfin kəmotagət əfəməh mətəni məmə, “! Otīləfətīgəm suah u kəni motohamu! !Mətəu ahli pətīgəm Parəpəs tuva meh itəmah!” ¹⁹ (Suah u Parəpəs, kəmləfən

23:7 Luk 3:1 * **23:16-17** E kopi əuas mīn nəuvein rəha Niutestīmīn iətəm kəmətēi e nəghatiən Kris aupən, katilpīn nəghatiən kəti mīn u ikīnu tətəni məmə, “E nian rəha lafet rəha Pasova, Pailət in otəkeikei mahli pətīgəm rəhalah kəti iətəmimi otiet e kaləpus.”

e kaləpus mətəu-inu təməhtul aupən məmki nətəmimi məutəluagin mə kotələs iahu kəpmən rəha Rom e taun əha, kəni in təmohamu itəmi.)

²⁰ Mətəu Pailət in təmolkeikei məmə otəhlman e Iesu tatuvən, kəni in təməghati min kəm lah. ²¹ Mətəu ilah kəmotagət əfəməh pik məmə, “!Ətu-pəri in e niği kəməluau! !Ətu-pəri in e niği kəməluau!”

²² Mətəu Pailət təməghati min kəm lah minau kisil məmə, “?O nak? ?Suah u in təmol nati tərāh nak? Iəu iəseruhian məmə in təmol nati kəti iətəm təhruahru məmə in otimis ohni. Mətəu rəhak soldia min, ilah okotalis əmə, mə kəmanotəhlman lan tatuvən.”

²³ Mətəu ilah kəmotəkeikei məutagət əskasik, kəni məutagət əfəməh e Pailət məmə otətu-pəri Iesu e niği kəməluau. Kəni məutagət məutagət pik, kəni motapirəkis Pailət. ²⁴ Tol lanəha, Pailət təməni məmə Iesu otəkeikei mimis təhmen=pən məmə ilah kəutəni mine.

²⁵ Kəni in təmol nətəligian rəhalah, kəni mahli pətigəm Parəpəs u in təmətətig e kaləpus o nəluaginian o kəpmən mine mohamu itəmi. Kəni in megəhan=pən e Iesu e nəhlmi rəhan min soldia məmə ilah okotos məhuvən mohtəu nətəligian rəha nīmənin nətəmimi.

*Kəmit Iesu kan məmə otimis
(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27)*

²⁶ Kəni nian soldia min kəmotit Iesu mohiet e taun, kəni motafu iətəm Sairəni kəti, nərgin u Saimon. Kəni kəmotaskəlim motələhu pəri niği kəməluau rəha Iesu e nəuegin məmə otələs, kəni motəni=pən məmə otitəu=pən Iesu.

²⁷ Kəni nīmənin nətəmimi tepət kəmautaliuək məutuərisig e Iesu e suaru, kəni niyətan min kəmautəhuərisig e lah, məutasək o Iesu kəni məutəu in lan. ²⁸ Mətəu Iesu təmeirair məsal=pən meruh ilah, kəni mənə=pən kəm lah məmə, “Niyətan Jerusiləm. Sotasəkiən ohniəu, mətəu otasək aru o təmah, mine nenətətmah min. ²⁹ Otətəlig-to lak. Nian tərāh min otətəuva kəni kəmanəni məmə, ‘!Otagian itəmah nətəm nəsoteməkiən uə nəsotəfəniən nah kəm iəpəou!’ ³⁰ E nian əha, nətəmimi okotəni=pən kəm nitəuət asoli min məmə, ‘Əui, ohmərəgrəg=pa e timah.’ ³¹ Iətəni lanu mətəu nətəmimi min u kautol nati tərāh min u kəm iəu rəueiu e nian u niği tətəmtə əhanəh. ?Kəni otəpanəhro əhanəh nian niği tənimətu?”†

Soldia min kəmotətu-pəri Iesu e niği kəməluau

³² Kəni soldia min kəmotələs suah mil keiu iətəm ilau kəmuatgəhli lou, məmə okuhamu ilahal Iesu. ³³ Kəni kəməhuva ikin kəti, nərgin u Louipil-uipil. Ikin əha, motətu-pəri Iesu e niği kəməluau. Kəni kəmotətu-pəri iatgəhli lou mil əha ikin, kəti e nikali Iesu maru, kəni kəti e nikalin məuil. ³⁴ Kəni Iesu təni məmə “Tatə. Alu e rəhalah nolian tərāh min kautol lak, kəni məsalpiniən, mətəu-inu kəsotəhrunian nati nak ilah kautol.” Kəni kəmotəuəri napən rəhan moturin tais ohni.

³⁵ Kəni nətəmimi min u kəməutəhtul əha ikin, mauteruh natimnati min u, mətəu nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel kəutol əvsan e Iesu məutəni məmə, “!In təmosmiəgəh nətəmimi tepət rəkis. Mətəu nəmə in Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa, kəni in Iətəm Uhgın Təməni Rəkis, təuvir pəh otosmiəgəh aru in!”

³⁶ Kəni soldia min, ilah min kəutəghati əvsan e Iesu, kəni məhuva iuəkir ohni məutətapuəh məmə in tolkeikei wain u iətəm tarfu,‡ ³⁷ məutəni məmə, “!Nəmə ik kig pəhriən rəha Isrel, osmiəgəh aru-to ik əha rəueiu!”

³⁸ Kəni nəghatian kəti əha ikin kəmətei kətu-pəri e rəhn-kapə niği kəməluau, tətəni məmə,

INU KIG RƏHA NƏTƏM ISREL

³⁹ Kəni iatgəhli lou mil kəti iətəm kətuəhkul-pəri e niği kəluau, in təməghati rah e Iesu, mətəni məmə, “!Ei! ?Ik Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa, uə kəpə?”

23:29 Luk 21:23 **23:30** Hos 10:8; Nəh 6:16 † **23:31** “Niği tətəmtə əhanəh” tatəpsen=pən Iesu iətəm in təhruahru agin, mətəu in tatos nalpiniən. Kəni “niği tənimətu” tatəpsen=pən nətəm Isrel. Kəni uərisig lan, nətəm Rom okotol nalpiniən asoli kəm lah. Afın Luk 21:20-24. **23:34** Sam 22:18; Aes 53:12 **23:35** Sam 22:7-8 ‡ **23:36** Wain u iətəm tarfu, in nəmnimiən rəha nanrah min. **23:36** Sam 69:21

⁴⁰ Mätəu iatgəhli lou əha kəti min təməni=pən kəm in kəti, kəni mahtipəsīg lan məmə, “?Təhro? ?Nəsəginiən e Uhgīn, nati əpnəpīn onəkīmis? Nəlpiniən u rəhatahal in təhmen-əhmen əmə. ⁴¹ Mätəu təməhruahru əmə məmə kilau okiamis o rəhalau nolīn tərəh min iətəm kəmuol. Mätəu suah u, in təsoliən nati kəti tərəh kəti mine.”

⁴² Kəni məni=pən kəm Iesu məmə, “Iesu, o nian onəkūva mətol kīg lan, kəni nīkim otətəhti iəu.” ⁴³ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Nīpəhriənīən iətəni kəm ik, məmə rəueiu əmə kilau min ik əpəha e nəgəu e neai.”

Iesu təmimīs

(Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Kəni iuəkīr tueləf klok e nərauiə, mitīgar təsasīəiən, kəni nəpinəpuīən tīnan rəfin ikin əha mətəuarus=pən tri klok ləhnaiv. Kəni nəpən iətəm tətəhkul pəsīg=pən Ikin Tasim Agīn Ikin e Nīmə Rəha Uhgīn, təməhapu nəuvətīn keiu. ⁴⁶ Kəni Iesu təmasək əfəməh məmə, “!Tatə. Iatələhu=pən nəmiəgəhiən rəhak e nəhlməm!” Nian təməni rəkīs nəghatīən əha, kəni rəhan nəhagīən tiet.

⁴⁷ Kəni nian iətəmi əsoli rəha soldīə min əha rəha nətəm Rom təmeh nətimnati min əha, kəni in təməni-vivi Uhgīn mətəni məmə, “!Nīpəhriənīən, suah u in təhruahru pəhriən!” ⁴⁸ Kəni nətəmimi min u kəməhuva ikin əha məmə okoteruh, nian kəmoteruh nətimnati min əha, kəməutətəu tərəh e nīkilah kəni mətəhti-əhti mankilahalah, kəni minəutəhuvən. ⁴⁹ Kəni niəli min rəha Iesu, mine nīpətan iətəm kəmotspən Kaləli motohtəu=pən Iesu məhuva, ilah kəməutəhtul isəu nəuvətīn kəni mətəteruh nətimnati min əha.

Josip təmitənim Iesu

(Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Kəni iətəm Aramatīə kəti əha ikin, nərgīn u Josip. Aramatīə in taun kəti rəha Isrel, kəni suah kəha in iətəmimi kəti rəha kaunsil rəha nətəm Isrel. In iətəmi təuvīr, rəhan nəmiəgəhiən təhruahru, kəni in iətəmi kəti təmətəhtahnin məmə oteruh Narmənīgīən Rəha Uhgīn. Kəni in təməsegəhanīən e nəghatīən rəha kaunsil iətəm kəmotegəhan e Iesu məmə okuh. ⁵² Kəni in təmuven meh Pailət mətəpuəh ohni məmə otegəhan e nīpəti Iesu tos. ⁵³ Kəni Josip təmuven mosiahu nīpəti Iesu e nīgī kəməluau, mos muva məuveg e nəpən təuvīr kəti, nərgīn u linən. Kəni mos muven mələhu=pən e nīpəg kəpiel iətəm kəmətēi rəkīs o nolīn suvət ikin, mətəu kəsītənim əhanəhiən suah kəti ikin. ⁵⁴ Inəha e nian rəha nətəm Isrel iətəm kautol əpenə-penə lan o nian rəha Sapət, kəni iuəkīr Sapət tətəuvin.

⁵⁵ Kəni nīpətan u kəmotspən Kaləli kəməutuərisīg e Iesu, kəməutohtəu=pən suah u, kəməhuvən kəni moteruh nīpəg kəpiel, kəni moteruh nolīn iətəm in təmələhu Iesu ikin.

⁵⁶ Kəni uərisīg, nīpətan kəmohtəlīg=pən lahuənu, kəni mautil əpenə-penə nīmənati min nəuvein mine fomat iətəm nəmiəvilah təuvīr məmə okotol=pən e nīpəti Iesu. Kəni e nian rəha Sapət, ilah kəmotəmeig məutohtəu=pən nəghatīən rəha Lou.

24

Iesu təmamiəgəh min

e nīmisiən

(Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10)

¹ Kəni e Sante ləplapīn agīn, nīpətan kəməhuvən əpəha e suvət, motos nətimnati u nəmiəvilah təuvīr u kəmotol əpenə-penə rəkīs lan. ² Nian kəməhuva e suvət, moteruh kəpiel u kətahtipəsīg e nīpəg kəpiel lan, mətəu kəmisuə rəkīs rəkīs. ³ E nian kəməhuvən imə e nīpəg kəpiel, mətəu kəsotēhiən nīpəti Iərmənīg Iesu. ⁴ Kəni ilah kīnotəruru əfəməh məutətəlīg e nətimnati min əha. Kəni əmeiko kəmotauit pik e iətəmi keiu

kəmiaietigəm=pa əha ikin məutuəhtul ilah nıpətan, kəmian e napən iətəm tətoraip-oraip.
⁵ Kəni nıpətan kəmotəgin pik, motasiəulin nəulilah məutəsal iahu mauteh niftəni.

Kəni suah mil kuəmə, “Təhro nəutəsal e iətəmi tətəmiəgəh u ikinu imə nətəm kəmoħmīs?

⁶ In tikə u ikinu. !In tinəmiəgəh min! Nikitəmah təhti nəghatiən in təməni kəm təmah nian in təmətətig əhanəh əpəha Kaləli məmə, ⁷ ‘Natimnati min u okotəkeikei muva motol nıpəhriənian lan. Okegəhan=pən e Nəti İətəmiimi tuvən e nəħlmi iol təfagə tərəh min, kəni okətu-pəri e niği kəməluau timis, mətəu e nian tatol kisil lan, kəni in otəmiəgəh min.’”

⁸ Kəni nıkilah tinəhti nəghatiən rəha İesu.

⁹ Kəni kəmoħiet e suvət məhuvən motəni=pən natimnati min əha kəm nətəmi lepın rəha İesu, mine rəhan min rəfin. ¹⁰ Kəni nıpətan min əha u kəmotəni pətigəm natimnati min u kəm aposil min, inko Meri Maktələ, Joana, Meri mamə rəha Jemis, mine nıpətan min nəuvein iətəm kəməhuvən e suvət. ¹¹ Mətəu aposil min kəmotətəu nəghatiən əha təhmen=pən əmə e nəghatiən alməli kəti iətəm nıpətin tikə, kəni məsotəniən nıpəhriənian lan.

¹² Mətəu Pitə təməhtul maiu muvən əpəha e suvət, məməhli-əməhli məsal=pən e nıpəg kəpiel kəni meruh əmə napən iətəm kəməuveg nıpəti İesu lan, mətəu nati min kəti tikə əha ikin. Kəni in təmaliuək mıtəlig minatuvən lahuənu, kəni matətəlig pik e natimnati min əha.

*E suaru tətuvən Emeəs
 (Mak 16:12-13)*

¹³ E nian əmə əha inəha, suah mil keiu rəha İesu kəmətəliuək mətian lahuənu kəti, nərgin u Emeəs. Lahuənu u mətəuarus=pən Jerusiləm, in iuəkır o lepın kilomitə.

¹⁴ Kəni nian ilau kəmətəliuək mətian, kəni ilau mətuəghati e natimnati min u kəmol ilah. ¹⁵ Nian ilau kəmətəuəghati lanəha, kəni İesu təmuva iuəkır o lau, məhlaliuək pəti mihluvən. ¹⁶ Mətəu kəməsuəhrunian məmə pəh əha ilahal min kəməhlaliuək mətəu-inu Uħgin təməhtipəsıg e nətəligiən rəhalau.

¹⁷ Kəni İesu təməni=pən kəm lau məmə, “Suah mil. ?Nati nak u nətuəni?”

Kəni əmeiko kəmuəlalı muəhtul, nəhmtılau təməpəou. ¹⁸ Kəni suah mil əha kəti, nərgin u Kleopas, təməni=pən kəm in məmə, “İətəhrun məmə ik əmə u iapıspıs kəti u Jerusiləm iətəm nəəhrunian natimnati min kəmol ilah e nian min u kınəhuva minəhuvən rəkis.”

¹⁹ Kəni in təməni=pən kəm lau məmə, “?Natimnati min nak əha?”

Kəni kəmuəni=pən kəm in məmə, “Natimnati min u kəmol e İesu iətəm Nasərit. In iəni kəti rəha Uħgin, kəni rəhan uək təsanən vivi mine rəhan min nəghatiən kotəfigəm, kəni niki Uħgin mine niki nətəmiimi tətəgiən lan. ²⁰ Mətəu rəhatımah pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou kəmotəfən in tuvən e nəħlmi nətəm Rom məmə okotakil məmə in otimis. Kəni kəmotətu-pəri e niği kəluau timis.

²¹ “Mətəu itımah iəmotələhu=pən pau rəhatımah nətəligiən tətətig əskasik lan məmə in otos rəkis itımah nətəm İsrəl e nəħlmi tikimır min rəhatımah. Kəni rəueiu in nian tatol kisil lan. ²² Kəni nati kəti min, nıpətan nəuvein u iəməutan, kəmotol narmitımah təmiuvıg o nəghatiən kəti. Rəueiu ləplapın aġın, kəməhuvən əpəha e suvət u kəmitənim İesu ikin, ²³ mətəu kəməsoteruhian nıpətin. Kəni kəmohtəlig=pa motəni məmə, ‘İəmotəh nati kəti təhmen e nəməhlairiən, əgelo mil keiu kətuəni=pa məmə İesu təməmiəgəh.’ ²⁴ Kəni rəhatımah nəuvein nətəmiimi kəməhuvən e suvət, kəmotəh natimnati rəfin aġın təhruahru təhmen əmə e nəghatiən əha nıpətan min əha kəmotəni, mətəu kəsotəhian İesu.”

²⁵ Kəni in təməni=pən kəm lau məmə, “Suah mil. !Rəhatələu kapə tikə, nəkotəhro tiəkis aġın o təmah o nəniən nıpəhriənian e natimnati min u iəni min rəha Uħgin kəmotəni!

²⁶ ?Nəkuəhrun uə kəpə məmə, Kristo, u Uħgin təməni məmə otahli=pa otəkeikei mos nəhməiən e nıpətin, kəni uərisıg lan, in təpanuvən e negəu e neai mos nərgin rəha

nisiaian?” ²⁷ Kəni Iesu təməni=pən vivi kəm lau Nauəuə Rəha Uhgın u kəutəghati lan, təmətuəuin e nauəuə rəha Mosis kəni muvən mətəuarus=pən nauəuə mın rəha iəni mın rəha Uhgın.

²⁸ Kəni kınəhluva iuəkir o lahuənu u suah mil u kətian ikin. Kəni kınuaфу məmə Iesu tinətaliuək mınətapirəkis ilau məsəhtulian, ²⁹ mətəu ilau kətioh nikin məmə, “Ei, təuvır məmə nəkuva kitahal min ik, mətəu tinəpinəpu rəkis, kəni təsuvəhiən rəueiu mıtigar tiuvig.” Kəni ko tuvən meruh ilau məhləharəg.

³⁰ Nian kınəhləharəg məmə okihlauən, kəni in təmos pıret kəni məni-vivi Uhgın ohni, kəni ko məmkeris məfən kəm lau. ³¹ Kəni əmeiko Uhgın tol kınuəhrun məmə in Iesu, kəni əmeiko in tatig mikə mın, kəni kəməsueruhian mın. ³² Kəni kəmuəni=pən kəm lau mın məmə, “!Ei! ?Nian in təməni=pa vivi Nauəuə Rəha Uhgın kəm lau e suaru, kəni kəmuətəu təuvır lan nıkilau tətəgiən pik, uə kəpə?”

³³ Kəni rəueiu agın mın, kəmuəhtul miaiet ikin əha miatəlig=pən mın Jerusiləm. Kəni ikin əha, ilau kəmueh nətəmimi lepın rəha Iesu mıne nətəmimi mın nəuvein mın rəhan kəməhuva motuhapumın rəkis ilah mın məutəharəg, ³⁴ kəni məutəni məmə, “! Nıpəhriənian! !Iərməniğ təməmiəgəh mın, kəni Saimon Pitə* təmeħ rəkis!” ³⁵ Kəni ilau kəmuəni=pən rəfin natimnati iətəm kəmol kəm lau e suaru, kəni muəni=pən nian ilau kəmuəhrun Iesu lan e nian iətəm in təməgəuvahli pıret məfən kəm lau.

*Nətəmimi mın rəha Iesu kəmotəh in
(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23)*

³⁶ Kəni nian kətuəni əhanəh nəghatıən mın əha, Iesu təmuva məhtul e nəlugın e lah mətəni kəm lah məmə, “Nəməlinuian tətətiğ o təmah.”

³⁷ Mətəu ilah kəmotauit lan kəni mınəutəgin, nıkilah təhti məmə kınotafu narmin kəti. ³⁸ Mətəu in təməni=pən kəm lah məmə, “?Təhro rəhatəmah nətəligiən tətərah lanko? ? Təhro rəhatəmah nətəligiən tətəhtul pəgpəg? ³⁹ Oteh-to nəhlmək mıne nəhlmək məmə iəu əmə əpə. Otea=pa motek nıpətik kəni motəhrun məmə iəu. Narmi iətəmimi nıpətin mıne nıkilkilin tikə, təsolian məmə inu nauteh iəu, nıpətik mıne nıkilkilik əpə ikin.”

⁴⁰ Təməni nəghatıən əha, kəni məgətun nəhlmın mıne nəhlmın kəm lah. ⁴¹ Kəni narmilah təmiuvig nıkilah təmagiən pik kəni motalu məmə nati u in nıpəhriənian. İlah kəsotəni-vivi əhanəhiən nıpəhriənian lan. Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “?Nauəniən kəti u nəutos, uə?” ⁴² Kəni kəmotos nəmu nəuvətin iətəm kəmuvan rəkis motəfən kəm in, ⁴³ kəni e nəhmtılah, təmos mun.

⁴⁴ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Aupən ikin, nian iəmətətiğ əhanəh kitah min itəmah, iəməni nəghatıən u kəm təmah məmə, natimnati rəfin iətəm kəutəghati lak e Nauəuə Rəha Uhgın, okotəkeikei məhuva mautol nıpəhriənian lan, inu nəghatıən mın e nauəuə rəha Mosis, mıne nauəuə mın rəha iəni mın rəha Uhgın, mıne Nauəuə Rəha Nəpuən Min.”

⁴⁵ Kəni in təmerəh e rəhalah nətəligiən məmə okotəhrun nəghatıən mın iətəm tətətiğ e Nauəuə Rəha Uhgın. ⁴⁶ Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Nəghatıən iətəm tətətiğ e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə nətəmimi okotol tərah e Kristo iətəm Uhgın təmahli=pa, mautol tətətuə nahməian e nıpətin mətuvən mətəuarus timis, mətəu e nian tatol kılil lan, in otəmiəgəh mın e nımisiən. ⁴⁷ Kəni e nərgi Kristo u Uhgın təmahli=pa, nətəmimi okotəkeikei motəni pətigəm nəghatıən u məmə nətəmimi okotəkeikei motəuhlin kəni motohtəlig e rəhalah təfəgə tərah mın, kəni Uhgın in otəsalpiniən nıtai təfəgə, kəni malu e rəhalah nolian tərah mın. Nəghatıən u otəkeikei muvən kəm nətəmimi mın e nəuaniləuis mın rəfin e nıtəni mın rəfin, otətuəuin Jerusiləm muvən əpəha ikin mın rəfin e nəhue nıtəni mın. ⁴⁸ İtəmah nəmotəh natimnati mın u, kəni onəkotəni pətigəm əhruahru nəghatıən mın lan. ⁴⁹ Kəni iəkahli=pa suah u iətəm rəhak Tatə təməniəkis

24:26 Luk 9:22 **24:27** Sam 22:1-21; Aes 53 * **24:34** Nəghatıən Kris əhruahru tətəni məmə, “Saimon.” **24:34** 1Kor 15:4-5 **24:37** Mat 14:26 **24:44** Luk 9:22 **24:48** Jon 15:27; Uək 1:8

məmə in otahli=pa kəm təmah, inu rəhan Narmīn. Mətəu onəkotəhtahnin e taun əha motətəuarus=pən nəkotos nəsanəniən rəha Narmīn Rəha Uhgīn, kəni tərīauəh e nəmiəgəhiən rəhatəmāh.”

*Uhgīn təmos Iesu muvən
e neai*

(Mak 16:19-20)

⁵⁰ Kəni Iesu təmit ilah mohiet e taun məhuvən əha lahuənu Petəni. Kəni məfəri nəhlmin məfaki o lah. ⁵¹ Kəni nian təmətəfaki o lah, kəni məpəh ilah nian Uhgīn təmos minatuvən əpəha ilis e negəu e neai. ⁵² Kəni kəmotēuuiū motəfaki=pən kəm in, kəni uərisig lan, kəmohtəlig=pən Jerusiləm nikilah tətəgiən. ⁵³ Kəni nian rəfin, kəutəhuvən e Nimə Rəha Uhgīn məutəni-vivi Uhgīn.

Jon

Nanusian Təuvir Rəha Iesu Kristo İətəm Jon Təmətei Nəghatian əkuəkir rəha nauəuə u Jon

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Jon təmətei nauəuə u. In pia Jemis, kəni ilau nəti Səpəti mil. In kəti nətəmimi tueləf rəha Iesu, kəni Iesu tolkeikei pik in. E nauəuə u, Jon təsənian nərgin mine. Mətəu təməni əmə nati tol lanu məmə “iətəmimi kəti mın rəha Iesu,” (Jon 18) uə “suah u iətəmi Iesu tolkeikei pik,” (Jon 13:23; 20:2; 21:7,20) uə “İətəmi təmiəu-iəu muva iuəkir o Iesu e nian kəməutauən e lafet rəha Pasova” (Jon 21:20). In təmətei nauəuə mın u: Nanusian Təuvir İətəm Jon Təmətei, 1Jon, 2Jon, 3Jon, mine Nəhan-əhanian.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei nauəuə u tatuvən kəm nətəmimi məmə okotəni nıpəhriənian e Iesu. In tolkeikei məmə otasiru e lah mol nəhatətəian rəhalah tuva məskasik, mətəu-inu rəhalah nəhatətəian təsəskasik əhanəhian.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? Jon in iətəmi asoli kəti rəha niməfaki, kəni nətəmimi rəfin rəha niməfaki kautisiai in. In tolkeikei məmə nətəmimi rəfin okotəhrun vivi rəhan nəgətunian, kəni nian nəgətunian eiuə tətən, mətəu nətəmimi kotəhrun nahtipəsigiən e nəghatian eiuə mın e nəghatian rəha Jon e nauəuə u.

?Təmətei nauəuə u o nak? Jon təmətei nauəuə u mətəni pətigəm vivi məmə Iesu in nəti Uhgın, kəni nətəmimi rəfin nətəm okotəhatətə lan, okotos nəmiəgəhian itulin. Kəni Jon tolkeikei məmə otəni pətigəm təhruahru məmə Iesu in nəti Uhgın, kəni Iesu in Uhgın pəhriən. Kəni Jon tolkeikei məmə otəni pətigəm nanusian mın nəuvein rəha Iesu iətəm nauəuə mın rəha Matiu, mine Mak, mine Luk kəmsləniən. Kəni tolkeikei məmə otəgəu əhruahru nətəligiən mın nəuvein iətəm nətəmimi kəutəni e Iesu.

Nəghatian Rəha Uhgın Təmuva İətəmimi, in Iesu

¹ Aupən agin, e nətuəuinian nian, Nəghatian* tınatig rəkis.† Nəghatian u təmətətig ilau Tatə Uhgın, kəni Nəghatian u, in mın, in Uhgın. ² E nəukəti nian, in təmətətig rəkis ilau Uhgın, ³ kəni Uhgın təmol natimnati rəfin e Nəghatian u, kəni natimnati rəfin iətəm Uhgın təmol, nati kəti tikə mine məmə Nəghatian u təsolian.§ ⁴ Inu, in Nəukəti Nəmiəgəhian,* kəni Nəmiəgəhian u, in Nəhagəhagian rəha nətəmimi rəfin.† ⁵ Nəhagəhagian əha, tətasiəgəpin napinəpuian, kəni napinəpuian ko təsapirəkisian.‡

⁶ İətəmimi kəti iətəm Uhgın təmahli=pa təmuva, nərgin u Jon Bəptais.§ ⁷ Təmuva mətəhtul pətigəm məmə otanus pətigəm Nəhagəhagian əha kəm nətəmimi, pəh ilah rəfin kotəni nıpəhriənian lan. ⁸ Səniəmə Jon Bəptais in Nəhagəhagian əha, mətəu in təmuva əmə məmə otəhtul pətigəm mənı pətigəm Nəhagəhagian əha kəm nətəmimi rəfin.* ⁹ Nəghatian əha təmətuva e nəhue nıftəni, kəni in Nəhagəhagian pəhriən, iətəm in tətasiəgəpin nətəmimi rəfin.†

* **1:1** Nian Aposil Jon təmətei “Nəghatian” e japtə 1, tətəghati e Iesu Kristo, kəni “Nəghatian” in təhmen e nərgin kəti rəhan. † **1:1** Jen 1:1; 1Jon 1:1; Jon 17:5; Nəh 19:13 ‡ **1:3** Laen e “Nəghatian” mil u kətuəni əmə nati kətiəh əmə. Mətəu-inu in noliən rəha Jon o nəniən nati kətiəh e suaru pisin pisin mın. § **1:3** Kol 1:16; 1Kor 8:6; Hip 1:2 * **1:4** Jon 5:26; 11:25; 14:6; Jen 1 † **1:4** Jon japtə 1 tatol məmə kitah kotətəlig e Jenesis japtə 1, nian Uhgın təmol nəhue nıftəni mine natimnati rəfin agin. Japtə mil u kuəghati e nəghatian, mine nəhagəhagian, mine nəmiəgəhian. Kəni Jon japtə 1 tətauin e Iesu Kristo məmə in Nəghatian rəha Uhgın, mine Nəhagəhagian, mine Nəmiəgəhian. ‡ **1:5** Jon 9:5; 12:46 § **1:6** Aposil Jon in təmətei nauəuə u. In tətəghati e suah pisin kəti e fes mın u, nərgin u Jon Bəptais. * **1:8** Nətəmimi tepət kəməutəhtahnin Məsaiə iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa, kəni ilah tepət, nikilah təhti məmə Jon Bəptais u in Məsaiə. Jon 1:19-28 † **1:9** 1Jon 2:8; Jen 1:1-5 tətəghati e nəhagəhagian rəha nian Uhgın təmol nəhue nıftəni, kəni Jon tətəghati e nəhagəhagian rəha Narməngian Rəha Uhgın iətəm tətasiə e niki nətəmimi.

¹⁰ Nati æpnapin mæmæ Uhgîn tæmol niftæni u e Næghatiæn æha, kæni Næghatiæn u tæmætatiḡ e næhue niftæni u, mætæu nætæmimi ræha næhue niftæni u kæsotæniæn nipæhriænien mæmæ in pæh. ¹¹ Tæmuva iman ikin, mætæu nætæmiman min kæutæuhlin=pæn næmtahlah kæm in, mæsotolkeikeiæn. ¹² Mætæu nætæmimi næuvein kæmotos in, kæni ilah ræfin nætæm kæmotos in, nikilah tagiæn ohni, kæni motæhatætæ e nærgin, kæni in tæmæfæn nepætiæn kæm lah mæmæ kotæhrun nuvaiæn nenæti Uhgîn min.‡ ¹³ Nenæti Uhgîn min æha, ilah kæsotairiæn e nolian u iæpæou min kæutair lan, kæni mæsæniæn min mæmæ e nætæligiæn ræha iætæmimi, tæhmen e tatæ kæti iætæm tolkeikei in otos iæpæou. Mætæu ilah kæutair vi min e Uhgîn, e ræhan æmæ næsanæniæn. §

¹⁴ Næghatiæn æha, in tæmuva iætæmimi, mætatiḡ kitah min u nætæmimi ræha næhue niftæni. Kæni itimah iæmoteruh ræhan nepætiæn, kæni næsanæniæn asoli mine næhagæhagiæn ræhan e næhmtitimah.* Inu, in næsanæniæn asoli mine næhagæhagiæn ræha Næuan Kætiæh Æmæ, iætæm in tæmsipæn e Tatæ Uhgîn. In tæriauæh e næuviriæn iætæm tættætuati lan kæm tah, kæni mæriauæh min e nipæhriænien. †

¹⁵ Jon tæmatahtul pætiḡæm mætæni æfæmæh mæmæ, “Iætæmi u inu iætæm iæu iæmætæni mæmæ, ‘Iætæmi kæti tætuærisiḡ lak, mætæu in ilis tapirækis iæu, mætæu-inu, nian iæmæsair æhanæhiæn, in tæmætatiḡ itulin rækis.’ ”‡

¹⁶ Kæni in tæmæriauæh e næuviriæn iætæm in tættætuati lan kæm tah, kæni e næuviriæn æha ræhan, nian ræfin in tætæfa, mætæfa, mætæfa, kæm tah ræfin. ¹⁷ Tol lanæha mætæu-inu Lou iætæm Uhgîn tæmæfa aupæn, Mosis in suaru ohni, mætæu Iesu Kristo in suaru ræha nætuatiæn e næuviriæn æha mine nipæhriænien ræha Uhgîn kæm tah. §

¹⁸ Iætæmi kæti tæseruhiæn Uhgîn nian kæti mine.* Mætæu Næuan Kætiæh Æmæ, in Uhgîn, iætæm in iuækir o niki Tatæ Uhgîn, in tæmol æpu Uhgîn kæm tah kæni kotæhrun. †

Jon tæmæni mæmæ sæniæmæ in Kristo iætæm Uhgîn tæmæni mæmæ otahliḡa
(*Mat 3:11-12; Mak 1:7-8; Luk 3:15-17*)

¹⁹ Kæni nætæmimi asoli min ræha nætæm Isrel nætæm kautatiḡ Jerusilæm, kæmotahli=pæn pris min næuvein mine Lifait min u, nætæm kæutasiru e pris min e Nimæ Ræha Uhgîn, mæmæ okæhuva moteh Jon motætæpuæh ohni, mæmæ, “?Ik iætæmi pæh ko?” Kæutætæpuæh mætæu-inu nætæmimi tepæt kæmæutæni mæmæ Jon in Kristo iætæm Uhgîn tæmæni mæmæ otahli=pa. Kæni æmeiko, Jon tæmæhtul pætiḡæm mæni pætiḡæm in.

²⁰ Nian ilah kæmotætæpuæh ohni, in tæmæsæhluaigiæn, mætæu tæmæni=pæn æhruahru æmæ in kæm lah mæmæ, “Sæniæmæ iæu Kristo iætæm Uhgîn tæmæni mæmæ otahli=pa.”

²¹ Kæni ilah kæmotæni mæmæ, “?Næmæ sæniæmæ ik Kristo, kæni ik pæh? ?Ik Elaijæ?”‡
Mætæu Jon tæni mæmæ, “Kæpæ, sæniæmæ iæu Elaijæ.”

Kæni ilah kæmotætæpuæh min ohni mæmæ, “?Næmæ sæniæmæ ik Elaijæ, kæni ik pæh? ?Ik iæni ræha Uhgîn iætæmi kæmætæni aupæn mæmæ otæpanuva?” §

Mætæu Jon tæni mæmæ, “Kæpæ.”

²² Kæni ilah kæmotæni mæmæ, “?Kæni ik pæh? Ik onækeikei mæni pætiḡæm ik kæm timah, pæh itimah iækæhuvæn motæni=pæn kæm nætæmimi kæmotahli=pa itimah iækæhuva.”

²³ Kæni tæni=pæn kæm lah mæmæ, “Iæu u iætæm iæni ræha Uhgîn Aiseæ tæmæni rækis aupæn mæmæ, ‘Iæu u næuia iætæmi kæti tætauin æfæmæh æpæha ikin tæpiæ-mæpiæ ikin, mætæni mæmæ, otol suaru tæhruahru ræha Iærmæniḡ.’ ”*

²⁴ Nætæmimi nætæm kæmahli=pa ilah, Faræsi min næuvein æha ikin, ²⁵ kæni ilah kæmotætæpuæh o Jon mæmæ, “?Næmæ sæniæmæ ik Kristo iætæm Uhgîn tæmæni mæmæ otahli=pa,

‡ **1:12** Kæl 3:16 § **1:13** Jon 3:5; 1Pitæ 1:23 * **1:14** Jon tætgæhati e aposil min nætæm kæmoteruh ræhan nepætiæn, mine næsanæniæn, mine næhagæhagiæn e næhmtilah. † **1:14** Fil 2:7; 1Tim 3:16 ‡ **1:15** Jon 1:1 § **1:17** Rom 5:21
* **1:18** Eks 33:20 † **1:18** 2Kor 4:6; Kol 1:19; 2:9; Næh 22:4 ‡ **1:21** Mal 3:1; 4:5-6; Mat 11:14; 17:10-13 § **1:21**
Dut 18:15 * **1:23** Aes 40:3

kəni səniəmə ik Elaijə, kəni səniəmə ik iəni iətəm kəmətəni pətīgəm aupən, kəni təhro natol bəptais e nətəmimi?”

²⁶ Kəni tuhalpən mətəni məmə, “Iəu iatol bəptais e nətəmimi e nəhu, mətəu iətəmi kəti u ikin e nəlugin e təmah, iətəm itəmah nəkotəruru in. ²⁷ Iətəmi u tətərisig lak, mətəu in ilis, in tepət mapirəkis iəu, kəni iəu ləhtəni lan, kəni iəsəhmen aginien məmə iəkol uək əkəku agin kəti rəhan.”† ²⁸ Natimnati min u, kəmol əpəha e lahuənu kəti, nərgin u Petəni, in tətətig əpəha e nitəni=pən e nəhu Jotən. Ikin əha Jon təmatol bəptais e nətəmimi ikin.

Iesu in təhmen e nəti sipsip rəha Uhgın.

²⁹ Kəməni lauig lan, Jon təmeruh Iesu tətəliuək mətəu, kəni in təni məmə, “!Ei! ! Oteruh-to! Suah u inu, in Nəti Sipsip rəha Uhgın o noliən sakrifais lan o noliən tərəh min rəha nətəmimi.‡ Kəni in otəpanos rəkis noliən tərəh min rəha nitənimtəni min. § ³⁰ Iətəmi u inu, iəu iəmətəni kəm təmah məmə, ‘Iətəmi kəti tətərisig lak, mətəu in ilis tapirəkis iəu, mətəu-inu, nian iəməsair əhanəhian, in təmətətig itulin rəkis.’ ³¹ Nian iəu iəmətəghati lan, kəni iəu min iəməruru məmə in iətəmi pəh; mətəu iəmuva matol bəptais e nətəmimi e nəhu məmə iəkol əpu suah u kəm nətəmimi min rəha Isrel.”

³²⁻³³ Jon təmətəhtul pətīgəm mətəni məmə, “Uhgın təmahli=pa iəu məmə iəkol bəptais e nətəmimi e nəhu, kəni nian iəmətəghati lan, iəu min iəməruru məmə suah u inu. Mətəu Uhgın təməni=pa kəm iəu məmə, ‘Onəkəruh Narmın Rəhak oteiuaiu matig e iətəmimi kəti. Kəni suah u inu, in otol bəptais e nətəmimi e Narmın Rəha Uhgın.’ Kəni əmeiko, uərisig iəmeruh Narmın Rəha Uhgın təmsipəri e neai təhmen e mak, muva, meiuaiu məharəg-pəri lan. ³⁴ Iəu əhruahru iəmeruh nati u, kəni iəməhtul pətīgəm mətəni pətīgəm məmə, ‘Suah u inu, in Nəti Uhgın pəhriən.’ ”

Iesu təmətəuəin mətəuəin e rəhan nətəmimi

³⁵ Kəməni lauig lan, Jon tətəhtul əmə əha ləmen kətiəh əmə ilahal rəhan keiu iətəmimi mil. ³⁶ Kəni nian nəhmti Jon təmətəhtul e Iesu taliuək mətəu kəni təni məmə, “!Ei! !Oteruh-to! !Suah u inu, in Nəti Sipsip rəha Uhgın!”

³⁷ Kəni nian rəhan iətəmimi mil kəmuətəu nəghatien əha, kəmuəhtul mətəuərisig e Iesu. ³⁸ Kəni Iesu teirair meruh suah mil u kətiatəu=pən in, kəni in təni məmə, “Ei! ! Suah mil! ?Nətuəsal lak onak?”

Kəni ilau kuəmə, “Rapai. ?Ik nətətig iə?” (Nəghatien u “Rapai,” nipətin u “Iəgətun.”)

³⁹ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Pəh kihluvən nəkuəruh-to.” Kəni ilau kəmiəuərisig lan mihluvən kuəruh ikin in tətətig ikin. Iuəkir mitigar tiuəig ləhnaiuv, ilau kəmətuan ilahal min mətəuərus tapinəpu.

⁴⁰ Suah mil u kəti iətəm təmətəu Jon kəni muərisig e Iesu, nərgin u Antiru, pian u Saimon Pitə. ⁴¹ Kəni rəueiu agin min, in təmuvən meh pian Saimon, kəni məni=pən kəm in məmə, “!Ei! !Inotafu rəkis Məsaiə!” (Nəghatien u, Məsaiə, nipətin u məmə, “Kristo,” iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa.) ⁴² Kəni təmit Saimon muva o Iesu.

Kəni nian nəhmti Iesu təmətəhtul lan, kəni məni=pən kəm in məmə, “Ik u inu Saimon, nəti Jon, mətəu rəueiu okauin ərəg-rəg lam məmə ‘Kefəs.’ ” (In “Pitə” e nəghatien Kris u nipətin məmə “kəpiel.”)*†

† **1:27** Nəghatien pəhriən iətəm Jon təməni, tol lanu, “Iəu iəsəhmen aginien məmə iəkos rəkis put rəhan.” Nətəmimi aupən kotəni məmə uək rəha nos rəkisən put rəha iərmənig, in uək rəha slef iətəm in ləhtəni agin. ‡ **1:29** Aupən ikin, e nian rəha Oltestimin, nətəmimi kautohamu nəti sipsip mautil sakrifais lan məmə ofafəl rəkis təfagə tərəh rəhalah. Afin-to nəghatien u “sakrifais” e tiksiniəri. Jen 22:8; Aes 53:7; 1Pitə 1:19; Nəh 5:6 § **1:29** Hiprus 9:22,26 * **1:42** Nətəmimi rəha Kris kəutəni kəpiel məmə “pitə.” Kəni nəghatien u pitə tinuva nərgin kəti rəhalah, kətuəin e nətəmimi lan. Kəmətəi nauəuə min rəha Niutestimin e nəghatien rəha Kris. Nətəmimi tepət kəmətəghati e nəghatien rəha Kris, təhmen əmə e nətəmimi tepət e nəhue niftəni rəueiu kəutəghati e nəghatien mil u rəha Ingran uə Franis. “Kefəs” in nəghatien kəti rəha Aram u nipətin təni məmə kəpiel. Nətəm Isrel kəmətəghati e nəghatien rəha Aram təhmen e nətəm Vanuatu kəutəghati e nəghatien u Bislama. † **1:42** Mat 16:18

Iesu tæmauin e Filip mine Nætaniæl

⁴³ Kæmæni lauig lan min, Iesu nikin tinæhti mæmæ otuvæn-to Kalæli.

Tæmæsal e Filip kæni meruh. Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm in mæmæ, “Va-to, mitæu=pa iæu.” ⁴⁴ Filip u, in iætæm Petsaitæ, ima Antiru mine Pitæ. ⁴⁵ Kæni in tæmuvæn mæsal meruh Nætaniæl, kæni tæni=pæn kæm in mæmæ, “Itimah inoteruh suah æpælæ u, aupæn Mosis tæmætei rækis ræhan næghatien min iætæm tætgæhati lan e nauæuæ ræha Lou. Kæni iæni min ræha Uhgîn aupæn ilah min kæmotætei rækis næghatien min iætæm tætgæhati lan. In iætæm Nasærit, in næti Josip, kæni nærgin u Iesu.”

⁴⁶ Mætæu Nætaniæl tæni mæmæ, “!Nati nak! ?Nikim tæhti mæmæ nati tæuvir kæti otsipæn e Nasærit? !Kæpæ!”

Kæni Filip tæni mæmæ, “Intæh, tæuvir æmæ, pæh-to kian nækeruh-to.”

⁴⁷ Nian Iesu tæmeruh Nætaniæl tætalieuæk mætuva, kæni tæni mæmæ, “!Suah u, in iætæm Isrel pæhriæn! !Neiuæiæn tikæ lan!”[‡]

⁴⁸ Kæni æmeiko Nætaniæl tæmauit mætæpuæh o Iesu mæmæ, “?Næmæhra mæhrun mæmæ iæu iætæmi tol lanu?”

Kæni Iesu tæni=pæn kæm in mæmæ, “Nian ik næmætharæg e næukæti niggi fik, kæni Filip tæsauin æhanæhiæn lam, mætæu iæu iæmafæ rækis ik.”[§]

⁴⁹ Kæni Nætaniæl tæni mæmæ, “!Iægætun! !Ik Næti Uhgîn! Ik Kig ræha nætæm Isrel!”

⁵⁰ Iesu tæmæni=pæn kæm in mæmæ, “?Ik næmæhatætæ lak mætæu-inu iæu iæmæni æmæ mæmæ iæmeruh rækis ik nian næmætharæg=pæn æha e næukæti niggi fik? Ik onæmaneruh nati asoli min tapirækis inu.” ⁵¹ Kæni mæni min mæmæ, “Nipæhriænien agin u iætæni=pinæ kæm tæmah mæmæ, onæpanoteruh negæu e neai otæuag, kæni nagelo min ræha Uhgîn kæutæri mæutæhuvæn e neai, kæni mæuteiuaiu mæutæhuva e Næti Iætæmimi u tæhmen e suaru tatilpin nuvænien e neai mine næhue niftæni.”^{*}

2

Marit kæti æpæha Kenæ

¹ Kæmæni niæh lan, katol marit kæti æpæha Kenæ, lahuænu kæti e Kalæli. Kæni mamæ ræha Iesu in æpæha ikin.^{*} ² Kæni ilah kotæuin=pæn min e Iesu mine ræhan min nætæmimi, mæmæ ilah min okæhuvæn e marit æha. ³ Kautol mautol lafet, kæni nætæmimi min kotæmnim ræfin wain, kæni mamæ ræha Iesu tæni=pæn kæm in mæmæ, “Ræhalah wain tæmikæ.”

⁴ Mætæu Iesu tæni=pæn kæm in mæmæ, “?Pætæuæhli, tæhro nætælæhu=pa nati u kæm iæu? Nian ræhak tæsuva æhanæhiæn.”

⁵ Mætæu ræhan mamæ tæni=pæn kæm noluæk min ræha marit mæmæ, “Itæmah onækotækeikei motol natimnati ræfin iætæm in otæni.”

⁶ Nilosi nati asoli ilah sikis, kæmælin æha ikin æha o næhu, mæmæ nætæm Isrel ilah okoteikuas mæutæruætuæh lan e næhmti Uhgîn. Nilosi nati min u, kæmol e kæpiel, kæni kætiæh tæhrun nosien uan-hanrit litæ næhu.

⁷ Kæni Iesu tæni=pæn kæm nætæm kautol uæk mæmæ, “Otætu=pæn næhu e nilosi nati min u.” Kæni kæmotætu ilah kotæriæuæh vivi.

⁸ Kæni tæni=pæn kæm lah mæmæ, “Otætu rækis næhu kæti motos mæhuvæn kæm iætæm tætermænig e marit.” Kæni ilah kæmotol lanæha.

⁹ Kæni nian iætæmi u tæmæmnim askæuvin, mætæu næhu tinol rækis wain lan. Mætæu iætæmi u in tætermænig e marit u, in tærruru mæmæ kæmos iæ wain u. Nætæmi min æmæ u nætæm

[‡] **1:47** Jen 27:30-36; 31:26; 32:28 Nærgin u “Isrel,” in nærgin kæti min ræha iætæmimi u Jekæp. Nærgin u Jekæp nipætin tæni mæmæ “iætæmi tæteiuæ.” Mætæu Uhgîn tæmauin ærægræg e nærgin tuva “Isrel” mæmæ otægætun næmiægæhiæn vi ræhan.

[§] **1:48** Niggi min u fik, ilah niggi kæhrun min e nasumien ikin Isrel. Nætæmimi kautun næualah, kæni mæutæharæg ahgæl nimalilah. Kæutæharæg ahgæl pik niggi fik iuækir o nimæ ræhalah kæni mæutæfaki mæmæ nikilah otætæhti næghatien ræha Nauæuæ Ræha Uhgîn. Nati iætæm Iesu tæmæni e fes 47 mine 51 in tætgæhati e Nætaniæl mæmæ næmæ tæhro tæmætharæg ahgæl ræhan niggi fik, kæni nikin tæmatæhti næmiægæhiæn ræha Jekæp. ^{*} **1:51** Jen 28:12 ^{*} **2:1** Næmæ tæhro Josip u iærman ræha Meri, mamæ ræha Iesu, in tinimis rækis. Mætæu Jon u tæmætei nauæuæ u, tæmæsenien mæmæ inæha ikin ilah min ilah.

kəmotos nəhu məhuva, ilah əmə kotəhrun. Kəni iətəm tətarmənig e marit təmauın e iətəm təmol marit, ¹⁰ mənı=pən məmə, “Nian rəfin nətəmimi kotaupən motəfətigəm wain təuvır, kəni uərisig nətəmimi kotəmnım tepət ko, kəni kəpanəfətigəm inu təsəuvır pikian. !Mətəu ik, nəmaharu kalın iətəm təuvır mətəuarus=pa u rəueiu!”

¹¹ Kəni inu nəmtətian iətəm Iesu təmətuəuin aɡın lan mol. Kəni in təmol ikin Kenə, lahuənu kəti e Kaləli. E nəmtətian əha, in təməgətun nepətian rəha Uhgın lan, kəni rəhan nətəmimi mın, kəmotəhatətə əskasik lan.

Iesu təməhgi pətigəm nətəmimi nətəm kautol makit e Nimə Rəha Uhgın
(*Mat 21:12-13; Mak 11:15-18; Luk 19:45-46*)

¹² Uərisig e marit əha, in təmeiuaiu muvən e taun asoli əha Kapeniəm əpəha Kaləli ilah rəhan məmə mınə pian mın mınə rəhan nətəmimi mın. Kəni kəmotatig nian nəuvein əha ikin əha. ¹³ Kəni tınuva iuəkır o nian rəha lafet rəha nətəm Isrel iətəm kətəni məmə lafet rəha Pasova.† Kəni Iesu təməri muvən əpəha Jerusiləm.

¹⁴ Ihlua lan e Nimə Rəha Uhgın kəutəfaki ikin, Iesu təməfu nətəmimi kautol səlim e kau, mınə sipsip, mınə mak mın, məmə nətəmimi okotos nəhmtın o nolian sakrifais lan. Kəni nətəmimi nəuvein əha ikin, ilah kautol senis e mənı rəha nətəmi iki pisin pisin mın. ¹⁵ Kəni in tos təulə nəuvein, mətəl o nalisian iətəmi. Kəni in mıtəu nətəmi mın u ilah kau mın mınə sipsip mın məmə okohiet e Nimə Rəha Uhgın. Kəni in mauvəregın mənı rəha nətəmi mın u nətəm kautol senis lan, kəni təmahuvihin-ahuvihin rəhalah tepıl mın.‡ ¹⁶ Kəni mahi ilah mın u nətəm kautol səlim e iəuein mənı=pən kəm lah məmə, “!Otəmki natimnati mın u mohiet! !Itəmah məsotolian Nimə Rəha Tatə rəhak tuva məmə in nimə rəha nolian makit!” ¹⁷ Kəni nətəmimi rəhan, nikilah təməhti nəghatian kəti e Nauəuə Rəha Uhgın, iətəm tətəni məmə, “İəu iəkolkeikei pik Nimə Rəham e nikik, nikik pik aɡın lan.”§*

¹⁸ Kəni nətəmi asoli mın rəha nətəm Isrel nikilah təmahmə motətapuəh ohni məmə, “? Pəh təmol məmə nəkəhrun nolian nati u? !Ol nəmtətian məmə otəgətun əhruahru kəm timah!”

¹⁹ Mətəu Iesu tənı məmə, “Nəmə itəmah nəkotərəkın Nimə u Rəha Uhgın, kəni nian ksil əmə, iəu iəkuvləkin mın təhtul.”†

²⁰ Kəni nətəmi asoli mın əha kotəni məmə, “!Ei, nəman! Nətəmimi kəmotol uək asoli o nu ilah rəfin fote-sikis motuyləkin Nimə u Rəha Uhgın. !Onəkəhro lanu muvləkin e nian ksil əmə!”

²¹ Mətəu Nimə əha Rəha Uhgın iətəm Iesu tətəghati lan, in nıpətin. ²² Kəni uərisig, nian in tınımis rəkis, kəni mınəmiəgəh mın, kəni rəhan nətəmimi mın, nikilah təhti nəghatian əha rəhan iətəm təməni. Kəni ilah kəmotəhatətə e Nauəuə Rəha Uhgın, mınə nəghatian iətəm Iesu təməni=pən kəm lah.

Iesu tınəhrun rəkis nətəligian mın rəha nətəmimi

²³ Nian əha Iesu təmətatig e Jerusiləm e nian rəha lafet rəha Pasova u, nətəmimi tepət kəmoteruh nəmtətian mın iətəm in təmol, kəni kəmotəhatətə lan. ²⁴ Mətəu Iesu in təməhrun nati iətəm tətətig e nikilah, kəni məsəhatətəian e lah. ²⁵ Ko iətəmi kəti təsəhtul pətigəmian məghati rəha nətəmimi lan, mətəu-inu Iesu təhrun rəfin nətəligian rəha nətəmimi.‡

3

Nikotiməs təmuvən meruh Iesu

¹ İətəmi asoli kəti rəha nətəm Isrel, nərgın u, Nikotiməs.* In Farəsi kəti. ² Kəni nian kəti lapın, in təmuvən məmə otəghati ilau Iesu. In təməni=pən məmə, “İəgətun, itimah

† **2:13** Eks 12; Dut 16:1-6 ‡ **2:15** Afın-to e tiksinəri “Nimə Rəha Uhgın” o nəhrunian natimnati nian Iesu təmuvən məhgi pətigəm nətəmimi e Nimə Rəha Uhgın. § **2:17** Suaru kəti mın o nəuhlinian fes u tol lanu lan: “İəu iəkolkeikei pik Nimə Rəham e nikik, nikik pik aɡın lan, kəni nətəmimi okotohamu iəu lan.” * **2:17** Sam 69:9 † **2:19** Mat 26:60-61; 27:40; Mak 14:57-59; 15:29 ‡ **2:25** Jon 1:47; 6:61; 13:11 * **3:1** Jon 7:50-51; 19:39-42

iakotährun mämә ik iägätun kәti iätәm Uhgın tәmahli=pa ik näkuva, mätәu-inu iätәmi kәti ko tәsolian nәmtәtәian min u ik natol nәmә Uhgın tәsatigian ohni.”

³ Kәni Iesu tәni=pән kәм in mämә, “Nipәhriәniәn agın u iätәni=pinә kәм ik mämә, nәmә iätәmimi kәti tәsair vivi minian,† ko in tәseruhian Narmәnigian Rәha Uhgın.”‡

⁴ Kәni Nikotimәs, narmın tәmiuwig pik, kәni mätәpuәh ohni mämә, “?Iätәmi tinol iahgin rәkis, otәhro mair mätmәtig min? Ko tәsuvән minian e nәrfi rәhan mämә kәni mair=pa min!”

⁵ Kәni Iesu tәni=pән kәм in mämә, “Nipәhriәniәn agın u iätәni=pinә kәм ik mämә, nәmә iätәmi tәsair viәn e nәhu mine Narmın Rәha Uhgın, ko tәsuvәniәn matig ahgәl Narmәnigian Rәha Uhgın. § ⁶ Nipәtitәmi tәmair әmә e nirә rәha iätәmimi әmә, mätәu Narmın Rәha Uhgın әmә u in tatol mämә narmitәmi tәtair vi min. ⁷ Tәsuviriәn mämә narmәm otuwig nian iәmәni=pinә kәм ik mämә, ‘Onәkәkeikei motair vi min.’ ⁸ Tәhmen әmә e nimәtagi u nәseruhian mämә tatsipән ikin kәti, matelel nati matuvән ikin kәti iätәm in tolkeikei mämә otuvән=pән ikin. Natәtәu әmә, mätәu ik nәsoteruhian mämә tәmsipән iә, kәni matuvән iә. Kәni e suaru kәtiәh әmә, kitah kәsoteruhian Narmın Rәha Uhgın, mätәu kauteruh әmә rәhan uәk e nәmiәgәhian rәha iätәmi iätәm tәmair vi min.”*†

⁹ Kәni әmeiko, Nikotimәs tәtәpuәh o Iesu mämә, “?Natimnati min u, otәhro lanu muva?”

¹⁰ Kәni Iesu tәni mämә, “Ik iägätun asoli rәha nәtәm Isrel. ?Tәhro näkәruru natimnati min u? ¹¹ Nipәhriәniәn agın u iätәni=pinә kәм ik mämә, nәghatian min u iätәm iätәni ilah, iәu iәkәhrun vivi, kәni natimnati iätәm iätәni pәtigәm, iәu ineruh rәkis. Mätәu itәmah nәsotәhatәtәian e nәghatian min rәhatimah.‡ ¹² Iәu iәmәni natimnati min iätәm katol e nәhue nitәni әmә u, mätәu itәmah nәsotәhatәtәian e rәhak nәghatian. ?Kәni nәmә iәkәni natimnati min iätәm katol e Negәu e Neai, näkotәhro lanu motәhatәtә lan? ¹³ Iätәmi kәti tisuvәniәn әpәha ilis e Negәu e Neai, meiuaiu=pa, mәni pәtigәm nian kәti mine. Mätәu Nәti Iätәmimi әmә, tәmsipән iman ikin e Negәu e Neai, meiuaiu=pa, tәhrun nәni pәtigәmian. §

¹⁴ “Aupән, әpәha ikin tәpiә-mәpiә ikin, Mosis tәmos narmi sineik kәti, mätә-pәri ilis e nigә әfәmәh kәti, kәni milәfәri.* Kәni e nolian әhmen әmә lanәha, okәkeikei kәtu-pәri milәfәri Nәti Iätәmimi lanәha,† ¹⁵ mämә nәtәmimi min u nәtәm okotәhatәtә lan, ilah okotos nәmiәgәhian itulin.

¹⁶ “Tol lanәha, Uhgın tәmolkeikei pik nәtәmimi e nәhue niftәni, tol=pән in tәmәfa Nәtin Nәuan Kәtiәh Әmә, mämә nәtәmimi min rәfin u nәtәm kәutәhatәtә lan, ilah ko kәsәhuvәniәn e nigәm itulin, mätәu okotos nәmiәgәhian itulin.‡ ¹⁷ Uhgın in tәmәsahli=paian Nәtin tuva e nәhue niftәni u mämә otәni pәtigәm nalpinian rәha nolian rәha nәtәmimi rәha nәhue niftәni, mätәu in tәmahli=pa mämә Nәtin otuva in suaru o nosmiәgәhian nәtәmimi e nәhue niftәni.

¹⁸ “Nәtәmimi nәtәm kәutәhatәtә lan, Uhgın otәsәniәn nalpinian rәhalah. Mätәu nәtәmimi nәtәm kәsotәhatәtәian lan, Uhgın tinәni rәkis nalpinian rәhalah, mätәu-inu kәsotәhatәtәian e Nәti Uhgın Nәuan Kәtiәh Әmә. ¹⁹ Uhgın tәtakil nәtәmimi e nolian

† **3:3** Nәghatian u “nair viәn,” nipәtin keiu mämә, “iätәmi tәtair vivi min” mine “Uhgın tәmol mämә in tair e nairian rәha negәu e neai.” Nәghatian u in әha ikin e fes 5 min. ‡ **3:3** Jon 1:13; 1Pitә 1:23; Jem 1:18 § **3:5** Esik 36:25-27; Efәs 5:26; Tait 3:5

* **3:8** E nәghatian rәha Kris, nәghatian mil u “nimәtagi” mine “narmın,” ilau nәghatian kәtiәh mil әmә. † **3:8** Esik 37:9 ‡ **3:11** Nәghatian Kris әhruahru rәha fes 11 tәtәni mämә, “Nipәhriәniәn agın u iätәni=pinә kәм ik mämә, nәghatian min u iätәm iәutәni ilah, itimah iәkotәhrun vivi, kәni natimnati iätәm iәutәni pәtigәm, itimah inoteruh rәkis. Mätәu itәmah nәsotәhatәtәian e nәghatian min rәhatimah.” Nәmә tәhro, Iesu tәmәni mämә, “itimah” e fes u mätәu-inu e fes 2, Nikotimәs tәmәni mämә “itimah.” Uә nәmә tәhro Iesu tәtәghati e Uhgın, Narmın Rәhan, mine in; uә nәmә tәhro tәtәghati e Jon Bәptais mine in. § **3:13** Nian Iesu tәmәni “Nәti Iätәmimi,” in tәmәghati aru lan.

* **3:14** Eruh min e Namba 21:4-9 tәtәghati e aiәn sineik. Jon 8:28; 12:32; 12:24 † **3:14** Nәghatian u “okәkeikei kәtu-pәri milәfәri Nәti Iätәmimi lanәha” nipәtin keiu u ikinu: mämә nәtәmimi okotәfәri Iesu ilis e nigә kәmәluau mämә otimis, kәni mine Uhgın otәfәri min in tәri muvән e neai ikin ima nisaiәn. ‡ **3:16** Esik 18:23,32; 37:9; 1Tim 2:4; 4:10; 1Jon 4:9-10

u mämə, Nəhagəhagiən tinuva rəkis e nəhue niftəni, mətəu nətəmimi kəsotolkeikeiən Nəhagəhagiən, mətəu-inu nian rəfin rəhalah noliən, təsəhruahruian. ²⁰ Nətəmimi nətəm kautol noliən iətəm təsəhruahruian, ilah kəutəməki e Nəhagəhagiən. Kəni ilah kəsəhuvaian e Nəhagəhagiən, mətəu-inu ilah kəutəpəh mämə Nəhagəhagiən əha otasiəgəpən pətigəm rəhalah noliən təräh min.

²¹ “Mətəu nətəmimi nətəm kautohtəu=pən suaru rəha nıpəhriənian ilah okəhuva e Nəhagəhagiən, mämə Nəhagəhagiən əha, in otasiəgəpən rəhalah noliən, kəni mətəgətun mämə ilah kautol nəuia Uhgın e nəsanəniən əmə rəhan.”

Jon təməghati min e Iesu

²² Uərisig e natimnati min əha, Iesu mine rəhan min nətəmimi kəmohiet Jerusiləm motan əmə e nitəni Jutiə. Təmatig nuvəh nəvetin ilah min ikin əha, kəni matol bəptais e nətəmimi. ²³ Mətəu e nian əha, Jon min, in tatol bəptais e nətəmimi əpəha ikin kəti iuəkır əmə o Salim, nərgin u, Aenon, mətəu-inu, ikin əha, nəhu tēpət ikin. Kəni nətəmimi kautəhuvən ikin əha, mämə Jon otol bəptais e lah. ²⁴ E nian əha, kəsləfən əhanəhian Jon e kaləpus.

²⁵ Kəni nətəmimi nəuvein rəha Jon, ilah kəmotorgəhu ilah iətəm kəti u taskəlīm vivi lou rəha Mosıs, o noliən əhruahru iətəm iətəmimi otəkeikei maig mämə in otəhruahru e nəhmti Uhgın. ²⁶ Kəni ilah kəməhuvən moteruh Jon, motəni=pən kəm in mämə, “Iəgətun, ik nəkəhrun iətəmimi kəti u aupən itəlau min əpəha e nitəni=pən ikin e nəhu Jotən, kəni ik nəməhtul pətigəm mətəghati lan kəm nətəmimi. Rəueiu əha, in tinatol bəptais e nətəmimi. Kəni ilah rəfin kinəutəhuvən ohni.”

²⁷ Kəni Jon təni=pən mämə, “Iətəmimi təruru noliən nati kətiəh mine, nəmə Uhgın əpəha e Negəu e Neai tətəfən uək əha kəm in. ²⁸ Itəmah u nəutəhtul=pa ohniəu. Itəmah nəkotəhrun mämə iətəni lanu mämə, ‘Səniəmə iəu Kristo iətəm Uhgın təməni mämə otahli=pa.’ Mətəu Uhgın təmähli=pa iəu mämə iəkaupən muva, kəni Kristo in otəpanuərisig. ²⁹ Iətəm aluə kəti mämə otol marit, in otos pətan vi rəhan. Mətəu iətəmimi u tətəsiru e lafet rəha marit u, nikin tagiən pik mämə otəhtul e nikali iətəm aluə u mətəlig lan. Kristo in təhmen e iətəm aluə, kəni iəu iəkəhmen e iətəm tasiru. Kəni nikip tagiən mämə in təmuva, kəni nikip tagiən min mämə nətəmimi okotuərisig lan. ³⁰ Kristo əha, in otəkeikei muva mə in ilis tapirəkis iəu, kəni ko iəu iəkeiuaiu.”

³¹ Iətəmimi in təmsipən ilis e Negəu e Neai, in ilis tapirəkis nətəmimi ərəfin. Iətəmimi iətəm tətən əmə e nəhue niftəni, in iətəmimi əmə rəha nəhue niftəni, kəni in təhrun əmə nəniən natimnati min u e nəhue niftəni u. Mətəu, iətəmimi iətəm tatsipən ilis e neai in ilis tapirəkis nətəmimi rəfin. ³² In tətəhtul pətigəm o nəni pətigəmiən natimnati iətəm in təmeruh kəni minətəu rəkis, mətəu iətəmimi kəti mine təsəhatətəian e rəhan nəghatiən. ³³ Iətəmimi iətəm təmos rəhan nəghatiən kəni mətəhatətə lan, in tətəhtul pətigəm mämə nəghatiən iətəm Uhgın təməni, in nıpəhriənian. ³⁴ Tol lanəha mətəu-inu iətəmimi əha iətəm Uhgın təmähli=pa tuva, in tətəni pətigəm əmə nəghatiən min rəha Uhgın. Kotəhrun mämə in tətəni pətigəm əmə nəghatiən min rəha Uhgın mətəu-inu Uhgın təməfən Narmın Rəhan tərīauəh lan, ko kəseuviəhliniən keruh kəni kəsehian naunun lan.

³⁵ Əuəh, Tatə Uhgın in tolkeikei pik Nətin əha, kəni in tinələhu=pən rəkis natimnati rəfin e nəhlmin. ³⁶ Iətəmimi u iətəm tətəhatətə e Nəti Uhgın u, in tatos nəmiəgəhian itulin u, naunun tikə. Kəni mətəu, iətəmi tətəhti nəuia Nətin u, in ko təsosian nəmiəgəhian itulin u nian kəti mine, mətəu-inu iətəmimi iətəm tol lanəha, niəməha rəha Uhgın tatuvən ohni naunun tikə.

4

¹ Farəsi min kəmotətəu nəghatiən, məmə Iesu in tınatiuvi=pa nətəmimi tepət kinəutəhuva ohni, kəni in tatol bəptais e lah tepət. Rəhan nətəmimi tepət e rəha Jon. ² (Mətəu nīpəhriənīən səniəmə Iesu in tatol bəptais e lah, nətəmimi min əmə rəhan ilah kautol bəptais e nətəmimi.) ³ Kəni nian Iesu tīnəhrun məmə Farəsi min kinautətəu nəghatiən əha, kəni in tāmiet Jutiə mītəlig=pən əpəha Kaləli.

⁴ Kəni nian in təmatuvən əha ikīn əha, təmāni məmə otəkeikei muvən=pən Səmeriə ikīn.* ⁵ Kəni in təmuvən=pən e taun kəti e Səmeriə, nərgin u, Saikar. Taun əha, in iuəkīr o nītəni kəti iətəm Jekəp təmətēi məfən aupən ikīn† kəm nətīn u Josip. ⁶ Kəni wel rəha Jekəp əha ikīn. Kəni Iesu tīnəpəou agin, mətəu-inu in təmaliuək e suaru əfəməh, kəni tuva məharəg-pəri iuəkīr o wel, mətəmeig. E nian əha, mītigar tīnəhtul əhruahru.

⁷⁻⁸ Kəni rəhan min nətəmimi kəməhuvən əpəha itaun, məmə okotos nəhmti nauəniən. Kəni təsuvəhiən, pətan Səmeriə kəti, təmuva məmə otətu nəhu. Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Ei. Əfa-to nəhu nəuan nəvetin kəm iəu. Iəkolkeikei məmə iəkəmnim.”

⁹ Kəni pətan Səmeriə u, təni=pən kəm in məmə, “!Ei! Ik iətəm Isrel ko, kəni iəu pətan Səmeriə. ?Təhro nətətapuəh=pa o nəhu kəm iəu?” Təmāni=pən lanəha mətəu-inu iətəm Jutiə mine iətəm Səmeriə kəsūəmnim pətīən nəhu e kap kətiəh.

¹⁰ Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Ik nəkəruru nati nak iətəm Uhgīn tolkeikei məmə otəfinə kəm ik. Kəni ik məruru min iəu, iəu u, iətətapuəh=pīnə o nəhu kəm ik. Nəmə ik nəkəhrun, ik onəkətapuəh o nəhu ohniəu. Kəni iəu oiəkəfinə nəhu miəgəh.”‡

¹¹ Kəni pətan u, təni=pən kəm in məmə, “Iətəmi asoli, ik rəham pəkīt tikə kəni wel u, in əpəha ləhtəni isəu. ?Nəhu miəgəh u, nətəni məmə onəkətu əhro lanu? ¹² Rəhatah kəha Jekəp u aupən, in təməfa wel u kəm tah, kəni in təmatətu nəhu ikīn nīmīn, ilah nenətīn min, mine rəhan min kau min. ?Kəni təhro? ?Ik nəkapirəkis Jekəp, uə?”

¹³ Kəni Iesu təmāni=pən kəm in məmə, “Nətəm kəutəmnim nəhu e wel u, ilah okəpanotəuauə min. ¹⁴ Mətəu iətəmimi iətəm otəmnim nəhu iətəm iəu iəkəfən kəm in, ko təsəuauə minīən nian kəti mine. § Nəhu iətəm iəu oiəkəfən kəm in, in təhmen e nəhmti nəhu kəti iətəm tətəpuəl-apuəl mətəiu əpəha imə e nīkin nian rəfin, mətəfən nəmiəgəhiən itulīn kəm in, iətəm otəsoliən naunun.”*

¹⁵ Kəni pətan əha təni=pən kəm in məmə, “!Iətəmi asoli, əui! Əfa-to nəhu u kəti kəm iəu, məmə iəu iəsəuauə minīən nian kəti, kəni məsuvaiən min u ikīnu, mətəu nəhu.”†

¹⁶ Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Uvən mauīn=pən e rəham iərman, kəni miəuva u ikīnu.”

¹⁷ Kəni pətan əha təni=pən kəm in məmə, “M-m-m. Iəu rəhak iərman tikə.”

Mətəu Iesu təni=pən kəm in məmə, “Nətəni pəhriən məmə rəham iərman tikə. ¹⁸ Mətəu-inu ik, nəmītəu=pən rəkis nəman faif, kəni iərman u iətəm itəlau min nətuatig u rəueiu, səniəmə rəham əhruahru iərman. Nəghatiən rəham u rəueiu, in nīpəhriənīən.”

¹⁹ Kəni pətan u, təni=pən məmə, “!Ei-i-si! Iətəmi asoli, iətəfu məmə ik iəni kəti rəha Uhgīn. ²⁰ Tīpītīmah min aupən, ilah kəmutəfaki kəm Uhgīn əpəha ilis e nītəuət əpəha, mətəu itəmah nətəm Isrel, nəutəni məmə Jerusiləm əmə əha, okəkeikei kətan ikīn kətəfaki.”

²¹ Mətəu Iesu təni=pən kəm in məmə, “Pətan, ik onəkəkeikei məni nīpəhriənīən e rəhak nəghatiən. Nian əha ikīn tətəuva, məmə itəmah onəsotəfaki minīən kəm Tatə Uhgīn əpəha e nītəuət asoli əha, mine Jerusiləm min. ²² Itəmah nətəm Səmeriə, itəmah nəutəfaki kəm Uhgīn mətəu itəmah nəkotəruru in. Mətəu itəmah iəutəfaki kəm Uhgīn u, iəkotəhrun in,

* **4:4** E nian əha, tiəkis o nətəm Isrel məmə okəhuvən ima nətəm Səmeriə, mətəu-inu e rəhalah neruhiən, nətəm Səmeriə ilah kotamīkmik e nəhmti Uhgīn. Kəni nati əpnapin kəməutəni min məmə kəmotəpən e Jekəp, mətəu kəutəmāki e lah min. † **4:5** Jen 48:22; Jos 24:32 ‡ **4:10** Pətan u təməsəhrun vivīən nīpəti nəghatiən iətəm Iesu təmāni=pən məmə otəfən nəhu miəgəh. Nəghatiən əha, nīpətīn əhruahru u nəhmti nəhu kəti iətəm təhlan mətəpuəl-apuəl. Mətəu Iesu in tətəghati aru lan, məmə Narmīn Rəhan in tətəfən nəhu itulīn. Aes 44:3; 55:1; Jer 2:13; 17:13; Sek 14:8; Jon 7:37-38; Nəh 7:17; 21:6; 22:1,17 § **4:14** Jon 6:35 * **4:14** Sam 42:1-2; 63:1; Aes 12:3; 41:17-18; 44:3; 49:10; 55:1; Jer 2:13; 17:13; Jon 7:38 † **4:15** Jon 6:34

mətəu-inu suaru rəha Uhgīn o nosmiəgəhiən nətəmimi in təmsipa e timah, nətəm Isrel.‡
 23 Mətəu otəsuvəhiən, Narmīn rəha Uhgīn in otasiru e nəfaki pəhriən mīn, mol ilah məmə ilah okotəhrun vivi Uhgīn məmə Uhgīn u, in Uhgīn pəhriən, kəni mol ilah məmə ilah okotəfaki kəm in e nīkilah pəhriən. Mətəu-inu Tatə Uhgīn in tətəsal e nəfaki mīn nətəm kautol lanəha. Kəni nīpəhriən nən məmə nian əha tinuva rəkis. 24 Uhgīn səniəmə iətəmimi. Kəpə. In narmīn. Tol lanəha, kəni nətəmimi nətəm kəutəfaki kəm in, ilah kotəkeikei motəfaki kəm Uhgīn məmə Uhgīn u, in Uhgīn pəhriən, kəni ilah kotəkeikei motəfaki kəm in e nīkilah pəhriən e nəsanəniən rəha Narmīn Rəhan.”

25 Kəni pətan u, təməni=pən kəm in məmə, “Iəu inəhrun məmə Məsaia, otəkeikei muva. Inu, kətauin lan məmə Kristo iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pa. Kəni nian otuva, kəni in təhrun nəni pətigəmiən natimnati rəfin kəm tah.”§

26 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Iəu u inu, iətəghati kəm ik.”

27 Kəni əmeiko, nətəmimi rəha Iesu kəmohtəlig=pa mīn. Kəni narmilah təmiuvig pik nian kəmotəh in tətəghati ilau pətan kəti. Mətəu ilah kəti təməsətapuəhiən o pətan əha məmə, “?Ik nəkolkeikei nak?” uə kəm Iesu məmə, “?Ik nətəghati kəm pətan əha o nak?”

28 Kəni pətan u, təməpəh rəhan nīlosi nəhu tətəharəg, mītəlig muvən əpəha e taun. Təmuvən mətəni=pən kəm nətəmimi ikīn əha məmə, 29 “!Ei! Əhuvən-to motafu suah kəti əha ikīn əha. In təməni pətigəm rəfin natimnati mīn iətəm iəu iəmol. ?Nəmə təhro in Kristo iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pa?” 30 Kəni ilah kəmohtiet e taun əha, mīnautəhuvən məmə okotafu to Iesu.

Iesu təməghati əuhlin e nauəniən

31 Kəni e nian əha, nətəmimi rəha Iesu kəmautuh nīkin məmə, “Iəgətun, ik auən kəti.”

32 Mətəu in təni=pən kəm lah məmə, “Iəu nəgək əpəha nauəniən iətəm itəmah nəkotərruru.”*

33 Tol lanəha, rəhan mīn nətəmimi kīnəutətapuəh-ətapuəh o lah mīn məmə, “?Təhro? ? Kəmə təhro iətəmi kəti təməfən nauəniən kəti kəm in, uə?”

34 Mətəu Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Uhgīn təmahlī=pa iəu iəkuva, kəni nauəniən u nəgək, məmə iatol natimnati iətəm in tolkeikei məmə iəkol.† Kəni iəkol rəfin uək mīn iətəm in təməfa məmə iəkol, o nol naununiən rəhan uək.

35 “Itəmah nəkotəhrun-to nəghatiən kəti u kətəni məmə, ‘Məuig kuvət əha ikīn tətətig məmə okotətəuarus nian rəha nəuləkīən e nauəniən e nasumiən.’ Mətəu iəu iətəni kəm təmah, oteruh-to nauəniən u e nasumiən. Rəueiu əha, nimalilah tinimətu rəkis. Nian rəha nəuləkīən əha rəueiu.‡

36 “Iətəmimi rəha nəuləkīən tinuva, mīnətətuəuin mīnatos rəkis rəhan nətəouian. Kəni nauəniən u, in təməulək lan o nəmiəgəhiən itulin.§ E nolīən u, iətəmimi iətəm tətəsum mīne iətəmimi iətəm tətəulək lan mos mətuvə, ilau pəti nīkilau otəgiən. 37 Nəghatiən kəti u kətəni məmə, ‘Iətəmi kəti təmuvən məmə otərfei kəni mīsuv nati, mətəu iətəmi pīsīn kəti mīn otəulək lan mos muva.’ Nəghatiən u, in nīpəhriən nən. 38 Iəu iəmahli=pən itəmah məmə onəkəhuvən motəulək e nasumiən iətəm itəmah nəməsotərfeiən mīne məsotīsuvīən. Nətəpīsīn mīn, ilah kəmotəsum lan. Kəni itəmah nīnəutəhli nəua rəhalah uək.”

Nətəm Səmeria tepət kəmotəhatətə e Iesu

‡ 4:22 Rom 3:1,2; 9:4,5; 15:8,9 § 4:25 Nətəm Səmeria kəmotəhrun e nauəuə rəha Dut 18:15-19 məmə Kristo in otəni əpu kəm lah nəlpəkəuiən rəha Uhgīn. * 4:32 Job 23:12; Jon 6:27 † 4:34 Jon 5:30; 8:29 ‡ 4:35 Nian Iesu tətəghati e nauəniən e nasumiən iətəm nimalilah tinimətu rəkis, in tətəni əhruahru əmə məmə, “!Oteruh-to! Nətəmimi kīnotəhtul maru rəkis. Sotoliən məi məutəpili o nəni pətigəmiən nəghatiən rəha Uhgīn təhmen=pən əmə e nətəm kautol məi o nəuləkīən, kəni məutəni məmə, ‘Məuig kuvət əha ikīn, kəni nauəniən təpaniməhtə.’ Kəpə, nətəmimi kīnautəhtul maru rəkis o nosiən nəghatiən rəha Uhgīn.” § 4:36 Nīpəti nəghatiən u məmə nətəmimi rəha Iesu okotos nətəmimi məhuvə o Uhgīn təhmen=pən əmə e iətəmimi tatos nauəniən e nasumiən. Nətəmimi mīn okotos nəmiəgəhiən itulin.

³⁹ Kəni e taun u, nətəm Səmeriə tepət, ilah kəmotəhatətə e Iesu mətəu-inu pətan əha təməhtul pətigəm mətəni=pən kəm lah məmə, “Iesu təməni pətigəm natimnati rəfin iətəm iəu iəmatol.”

⁴⁰ Kəni nian nətəm Səmeriə kəməhuvən moteh, kəni kəmotəkeikei ohni məmə otuvən motatig ilah min. Kəni Iesu təmuvən motatig o nian keiu. ⁴¹ Kəni nətəmimi tepət min kəmotəhatətə lan e rəhan min nəghatiən.

⁴² Kəni mautəni=pən kəm pətan u məmə, “Itimah iəmotəhatətə lan o nəghatiən u iətəm ik nəməni=pa, mətəu rəueiu əha, iəkotəhatətə lan mətəu-inu itimah əhruahru iəmotətəu rəhan nəghatiən min, kəni motəhrun pəhriən məmə in Iosmiəgəh rəha nəhue niftəni.”*

*Iesu təmol vivi nətəi
iətəmi asoli kətəi rəha kig*

⁴³ Nian Iesu təmatig mos nian keiu rəkis ikin əha, in təmiet muvən Kaləli. ⁴⁴ Aupən, in təmətəni məmə iəni min rəha Uhgın, nauət imalah min, ilah kəsotisiaiən ilah.† ⁴⁵ Nətəm Kaləli, aupən ilah kəməhuvən Jerusiləm mautol lafet rəha Pasova, kəni e nian əha, ilah kəmoteruh natimnati min iətəm in təmol ikin əha. Kəni nian Iesu təmuvən Kaləli, nikilah təmagiən ohni.

⁴⁶ Kəni Iesu təmitəlig=pən min e lahuənu Kenə, əpəha Kaləli. Ikin əha aupən, in təmol nəhu tuva mol wain.‡ Kəni e Kapeniəm iuəkir əmə, iətəmi asoli kətəi rəha kig tətətig ikin. Kəni nətən kətəi tatimis. ⁴⁷ Kəni nian suah u təmətəu məmə Iesu təmsipən Jutiə minuva rəkis Kaləli, kəni in təmuva meruh Iesu. Kəni məni=pən kəm in məmə oteiuaiu muva əpəha Kapeniəm masiru e nətən. Mətəu-inu suakəku otimis rəueiu.

⁴⁸ Kəni Iesu təni=pən kəm suah u məmə, “!Nəman! Itəmah u, nəkotəni məmə onəkoteruh əmə nəmtətiən min mine natimnati min iətəm narmitəmah otaupən miuvig ohni, uərisig ko, nəpanotəhatətə lak. Mətəu nəmə nəsoteruhian, ko nəsotəhatətəiən lak.”

⁴⁹ Kəni suah kəha təni məmə, “!Iətəmi asoli, əui! !Pəh kian uəhai əmə! !Otəsuvəhiən rəueiu nətik timis!”

⁵⁰ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Uvən; nətəm otəpanəmiəgəh.” Kəni suah u təməhatətə e nəghatiən rəha Iesu kəni mətəlig.

⁵¹ Nian in təmatuvən əhanəh e suaru, meruh rəhan noluək min, kəni ilah kotəni=pən kəm in məmə, “Rəham suakəku tənəmiəgəh rəkis.”

⁵² Kəni in təmətapuəh o lah məmə, “?Təməuvir e nian nak?”

Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “Nəniuv ləhnaiuv e uan klok rəhan nəpiapeiən təmikə.” ⁵³ Kəni suah u, təməhrun məmə, e nian əhruahru əha inəha, Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Rəham suakəku otəpanəmiəgəh.” Kəni in mine rəhan min, kəmotəhatətə e Iesu. ⁵⁴ Inu nian tatol keiu lan iətəm Iesu təmiet Jutiə, muva Kaləli kəni mol nəmtətiən kətəi.

5

Iesu təmol vivi suah kətəi əpəha iuəkir e nəhu Petseta

¹ Uərisig e nian əha, Iesu təməri muvən e taun u Jerusiləm, mətəu-inu katol lafet kətəi rəha nətəm Isrel əha ikin əha.

² E Jerusiləm, noan nəhu asoli kətəi əpəha ikin, iətəm kətaig lan. E nəghatiən rəha nətəm Isrel kətəni nərgin məmə Petseta. Kəni nimə kətəi tətəhtul iuəkir o noan nəhu əha. Nimə u, fərantə lan, faif. In iuəkir əmə o ket u e nikali taun u, nərgin u, Ket rəha Sipsip. ³⁻⁴ Kəni ikin əha e fərantə min, nətəm kautohmis tepət kəutapili əha ikin. Nəuvein nəhmtilah tərah,

* **4:42** 1Jon 4:14 † **4:44** Nati əpnapin Iesu təmair lahuənu Petlehem, e niftəni asoli Jutiə, nətəmimi kəuteruh məmə in iətəm Nasərit əpəha Kaləli, mətəu-inu təmatig nuvəh ikin əha (Jon 7:41; 18:5; 19:19). Nətəmi Isrel e Jutiə mine Kaləli tepət kəsotəhatətə pəhriənian lan, rəhalah nəhatətəiən təkəku əmə lan, nian kəuteruh in tatol nati apispis nəuvein (Jon 1:11; 2:18,23-25; 4:45,48; 6:2,41,66). Mətəu nətəm Səmeriə nətəm kotatig e taun u Saikə, ilah kəmotəhatətə pəhriən lan, məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa (Jon 4:40-42). ‡ **4:46** Jon 2:1-11

kəni nəuvein nəhlkilah tərəh, nəuvein mɪn nɪpətɪlah nəuветin təmimɪs.* 5 Kəni suah kəti əha ikɪn tətəpɪli. In təmatɪmɪs mɪnos rəkɪs nu tate-eit. 6 Kəni Iesu təmeruh suah u tətəpɪli, kəni in mɪnəhrun məmə suah u təmimɪs nuvəh nəuветin, kəni tətəpuəh ohni məmə, “? Təhro? ?Nəkolkəikəi məmə onəkəuvɪr?”

7 Iətəmi tatɪmɪs əha tənɪ=pən kəm in məmə, “Iətəmi asoli, iətəmi tikə məmə otələs iəu meiuaiu muvən e noan nəhu əha nian nəhu təlauəl. Nian rəfin, iəu iətəlkut pɪk məmə iəkəiuaiu muvən e nəhu, mətəu nətəmimi nəuvein ilah kotəpɪrəkɪs iəu moteiuaiu məhuvən. Kəni ilah motəupən motek nəhu.”

8 Kəni Iesu tənɪ=pən kəm in məmə, “!Əhtul! Mos rəham nɪmahan maliuək matuvən.” 9 Kəni rəueiu əgɪn suah kəha təməuvɪr mɪn. Kəni maiu-aiu rəhan nɪmahan mos matuvən.

Nati u kəmɔl e nian rəha Sapət,† 10 kəni nətəmi asoli mɪn rəha Isrel kəmɔtahi suah kəha iətəm tɪnəmiəgəh e rəhan nɪmɪsɪən, motəni məmə, “Nian u rəueiu rəha Sapət; kəni təsəhruahruɪən e Lou rəhatah məmə onəkɔs lanko rəham nɪmahan.”‡

11 Kəni in tənɪ=pən kəm nətəmi mɪn u məmə, “Mətəu suah u təmɔl vivi iəu, in təməni=pə məmə iəkɔs rəhak nɪmahan maliuək matuvən.”

12 Kəni ilah kəmɔtətəpuəh ohni məmə, “?Suah pəh ko təməni=pɪnə kəm ik məmə onəkɔl nati u?”

13 Mətəu suah u təruru nərgɪ Iesu, mətəu-inu nətəmimi tɛpət ikɪn əha, kəni Iesu təmɪkə=pən əmə əpəha e nɪkilah.

14 Kəni uərisɪg, Iesu təmeruh suah kəha e Nɪmə Rəha Uhgɪn, kəni tənɪ=pən kəm in məmə, “!Ei! !Eruh-to! !Ik nɪnəuvɪr rəkɪs! Mətəu onətətəu ik məmə nəsol mɪnɪən təfəgə tərəh mɪn. Nəmə nəkol, nərahɪən kəti otos mɪn ik, iətəm tərəh pɪk mɪn.”

15 Kəni suah kəha təmuvən məni pətɪgəm kəm nətəmi asoli mɪn rəha Isrel məmə, “Suah u iətəm təmɔl vivi iəu, nərgɪn ko, Iesu.”

16 Kəni tol lanəha, nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, ilah kɪnəutohtəu-ohtəu Iesu məmə okotol nərahɪən kəm in, mətəu-inu ilah kəuteruh in tatol natɪmnati mɪn tol lanəha e nian rəha Sapət kəni nati u tol ilah kəutəməkɪ lan. 17 Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nian rəfin rəhak Tatə in tatol uək, kəni iəu mɪn iətol uək.”§

18 Kəni nəghatɪən u, tol nətəlɪgɪən rəhalah təskasɪk təhmɪn mɪn, məmə okotohamu in tɪmɪs. Mətəu-inu rəueiu əha, səniəmə məmə tətatgəhli əmə Lou rəha Sapət, mətəu nati asoli əgɪn, in tətəni məmə rəhan Tatə əhruahru Uhgɪn, kəni tol lanəha, in matol məmə in təhmen əhruahru e Uhgɪn.*

Iesu in tətərməniɡ mətəu-inu in Nəti Uhgɪn

19 Kəni Iesu tənɪ=pən kəm lah məmə, “Nɪpəhrɪənɪən əgɪn u iətəni kəm təmah, Nəti Uhgɪn təruru nolɪən nati kəti e rəhan aru əmə nətəlɪgɪən. Təhrun əmə nolɪən natɪmnati mɪn u iətəm tətəruh Tatə Uhgɪn tatol, mətəu-inu natɪmnati rəfin u iətəm Tatə Uhgɪn tatol, Nətɪn, in mɪn in tatol.† 20 Nətɪn təhrun nolɪən lanəha, mətəu-inu Tatə Uhgɪn tolkəikəi pɪk Nətɪn, kəni in tətəgətun in e natɪmnati rəfin iətəm in tatol. Kəni in otəpanəgətun in e natɪmnati rəfin iətəm in tatol. Kəni in otəpanəgətun mɪn natɪmnati mɪn kəm in iətəm iəhgɪn mɪn kotəpɪrəkɪs in mɪn u, məmə otol itəmah narmɪtəmah tatiuvɪg pɪk ohni.

21 “Mətəu-inu Tatə Uhgɪn tatol nətəm kəmohmɪs ilah kotəmiəgəh mɪn, kəni e nolɪən kətɪəh əmə, Nətɪn təhrun nəfənɪən nəmiəgəhɪən kəm nətəmimi nətəm nɪkɪn tagɪən məmə otəfən kəm lah.‡ 22 Mətəu-inu səniəmə Tatə Uhgɪn iətəm in otakɪl nətəmimi, mətəu in

* 5:3-4 E kopi əuas mɪn nəuvein rəha Niutestɪmɪn iətəm kəmətəi e nəghatɪən Kris əupən, kəmətəu=pən nəghatɪən rəha fes 3-4 tol lanu məmə, “3b Ilah kəutəpɪli ikɪn əha məutəhtahnɪn nəuan əha məmə otələuəl. 4 Mətəu-inu, nian nəuvein, əgelo kəti rəha Uhgɪn tuva, muvən e noan əha, kəni mɔl tətələuəl. Kəni nian nəmə nəhu əha təlauəl, iətəmimi iətəm təupən meiuaiu muvən e nəhu, nati əpnəpɪn tatos nɪmɪsɪən nak, mətəu rəhan nɪmɪsɪən otəuvɪr.” † 5:9 Sapət – Eruh e tɪksɪnəri. ‡ 5:10 Jer 17:21 § 5:17 Jon 14:10 * 5:18 Jon 10:30,33; 19:7 † 5:19 Jon 14:10 ‡ 5:21 Rom 4:17; Jon 11:25

təmələhu=pən rəfin nakilian e nəhlmi Nətin, §* 23 məmə nətəmimi ilah rəfin okotisiai Nətin, təhmen əmə məmə inu kəutisiai lanəha Tatə Uhgın. İətəmimi iətəm təsisiaiən Nətin, ko təsisiaiən Tatə Uhgın u iətəm təmahli=pa Nətin.†

24 “Nipəhriənian agın u iətəni kəm təmah məmə, iətəmimi iətəm tətətəu rəhak nəghatian, kəni mətəhatətə e Uhgın iətəm təmahli=pa iəu iəkuva, in tınatos nəmiəgəhian itulın. Ko in təsəhtulian e nəhmtək məmə oiəkəni pətigəm nalpiniən rəhan. In tinagim rəkis e nimisiən, kəni minuva o nəmiəgəhian.‡ 25 Nipəhriənian agın u iətəni kəm təmah, məmə o nian kəti iətəm tətəu, nətəmi min u kəmohtmıs, ilah okotətəu nəuia Nəti Uhgın, kəni nətəmi min u ilah kəutətəlig lan, ilah okotos nəmiəgəhian. Kəni nipəhriənian, nian əha tinuva rəkis. 26 Tatə Uhgın in Nəukəti Nəmiəgəhian, kəni e noliən kətiəh əmə, in təmol məmə Nətin in min Nəukəti Nəmiəgəhian, § 27 kəni in təmələhu=pən nəsanəniən mine nepətiən e nəhlmi Nətin məmə in otakil noliən min rəha nətəmimi, mətəu-inu in Nəti İətəmimi.

28 “Təsəuvirian məmə narmitəmah otiuvig pik o nati u, mətəu-inu nian əha ikin tətəu iətəm nətəm kəmohtmıs okotətəu nəuia Nətin, 29 kəni ilah okotəhtul e rəhalah min suvət, ilah min u aupən kəmautol noliən təuvir min okotəkeikei motəhtul min motos min nəmiəgəhian, mətəu nətəmi min aupən ilah kəmautol noliən tərəh min, ilah okotəkeikei motəhtul min e nimisiən kəni motəhtul e nəhmti Tatə Uhgın məmə Nətin otəni pətigəm rəhalah nalpiniən.*

30 “İəu iəkəruu nol aruiən nati kəti e rəhak əmə nəsanəniən. İəu iətakil noliən min rəha nətəmimi min, mətəu iatol əhruahru əmə məmə rəhak Tatə tətəni mine məmə oiəkol. Kəni nian iəkakil noliən rəha nətəmimi, iəkəhrun məmə iəkol təhruahru, mətəu-inu oiəsolkeikeiən məmə iəkol əmə e rəhak nətəligian. İəkəkeikei mol təhmen e nətəligian rəha Uhgın iətəm təmahli=pa iəu iəkuva.”†

Nəhtul pətigəmiən o nəruəsanian İesu

31 Nəmə iəu pisin əmə iətəhtul pətigəm mətəghati aru lak, kəni rəhak nəghatian ko təsəhtulian.‡ 32 Mətəu iətəmi kəti min əha ikin in tətəhtul pətigəm kəni matol nəfigəmiən ohniəu, kəni iəu iəkəhrun məmə nəghatian min u rəhan iətəm tətəni lak ilah nipəhriənian. §

33 “Aupən, itəmah nəmotahli=pən rəhatəmah min nətəmimi məmə okəhuvən motətəlig e nəghatian rəha Jon, kəni in təmətəhtul pətigəm o nipəhriənian.* 34 İətəghati lanu lan, mətəu iəsəriəiən e nəghatian rəha iətəmimi əmə kəti məmə təhrun noliən nəfigəmiən ohniəu. Kəpə. Təsəliən lanəha.† İətəghati e nəghatian rəha Jon lanu mətəu-inu iəkolkeikei məmə Uhgın otosmiəgəh itəmah. 35 Jon u, təhmen e lait kəti. Tətuəu məhəgəhag vivi, kəni nikitəmah təmagian ohni o nian əkuəkir əmə.

36 “Mətəu rəhak uək min,‡ ilah min kəutol nəfigəmiən ohniəu. Kəni ilah kotəsanən motəpirəkis nəghatian min u Jon təmatəni. Uək min u, rəhak Tatə təməfa kəm iəu mə iəkol naunun e lah. Kəni uək min u rəhak, ilah kəutəni pətigəm iəu, kəni ilah mautil

§ 5:22 Kitah koteruh fes 21-22 kəni məhrun məmə İesu in otakil itah rəfin o nian kəti, kəni in otəfən nəmiəgəhian kəm nətəmimi min u nətəm nikin tagian məmə otəfən kəm lah. Mətəu Jon 3:17 tətəgətuən məmə İesu təməsuvaian e nəhue niftəni o nəni pətigəmiən nalpiniən rəhatah, mətəu təmuva o nəfəniən nəmiəgəhian kəm tah. * 5:22 Jon 5:26-27; 9:39; Uək 10:42 † 5:23 Luk 10:16; 1Jon 2:23 ‡ 5:24 Jon 3:18 § 5:26 Jen 2:7; Job 10:12; 33:4; Sam 36:9; 42:8; 66:9; Jon 1:1-4 * 5:29 Nətəmimi nətəm kəutəhatətə e İesu, kəutos nəmiəgəhian itulın. Nətəmimi nətəm kəsotəhatətəiən lan, ilah okotos nalpiniən itulın (Jon 3:36; 5:24; Mak 16:16; Efəs 2:8-10). Natimnati min nətəm nətəmimi kəutol, okotol əpu nəmə təhro ilah kəutəhatətə pəhriən e İesu o kəpə (Mat 7:17-20; Kəl 5:6; Jem 2:17,26). Uhgın tətəfən nəhatətəiən kəm nətəmimi əpnəpin əmə, kəni matig masiru min e lah məmə okəutol natimnati təuvir min. † 5:30 Jon 8:16 ‡ 5:31 Dut 17:6; 19:15 § 5:32 Jon 8:17-18 * 5:33 Jon 1:19-28 † 5:34 1Jon 5:9 ‡ 5:36 Uək min iətəm İesu təmol toll lanu lan: in təmol vivi nətəmimi u kəutohmıs; in təmahli pətigəm narmin tərəh min e nətəmimi; in təməgətuən nətəmimi e Narməniəgəhian Rəha Uhgın; in təmaugın nətəmimi faif-tausin e pıret faif mine nəmu əkəku keiu; in təməniəhu nimətagi asoli əpəha e nəhu Lek Kaləli. Natimnati min tol lanəha kəutəgətuən məmə Uhgın in Tatə rəha İesu kəni mahli=pa e nəhue niftəni.

əpu iəu məmə rəhak Tatə in təmahli=pa iəu. § 37 Kəni Tatə Uhg̃in iətəm təmahli=pa iəu, inəha iətəm t̃inatəhtul p̃ətigəm ohniəu. In tətəni p̃ətigəm pau iəu, mətəu itəmāh nəsotətəu aginiən nəuiān aupən mətəuarus=pa u rəueiu mine, kəni itəmāh nəsoteruhiən nəhmtin. 38 Kəni nəghatiən rəhan təsatiḡ viviən e nikitəmāh, mətəu-inu itəmāh nəsotəhatətəiən lak, iəu u, iətəm in təmahli=pa iəu iəkuva.

39 “Itəmāh nəutafin pik nəghatiən min e Nauəuə Rəha Uhg̃in, kəni motəhatətə e nəghatiən min əha məmə itəmāh onəkotos nəmiəḡəhiən iətəm naunun tikə. Mətəu oteruh-to. Nəghatiən min əha e Nauəuə Rəha Uhg̃in, ilah kəutəḡhati lak, mətəni p̃ətigəm iəu.

40 Mətəu itəmāh nəutəpəh nuvaiən ohniəu məmə nəkotos nəmiəḡəhiən ohniəu.*

41 “Iəsoliən nati agin e nəni-viviən rəha nətəmimi. Kəpə. 42 Mətəu mə itəmāh ko, iəu iəkəhrun vivi itəmāh, kəni iəu iəkəhrun vivi məmə nolkeikeiən rəha Uhg̃in tikə e nikitəmāh. 43 Iəu iəmuva e nərgi Tatə rəhak, mətəu itəmāh nəsotosiən iəu e nikitəmāh, nikitəmāh təsagiəniən ohniəu; mətəu nəmə iətəmi kəti tətəu e nərgin aru əmə, kəni nikitəmāh tos, kəni motagiən ohni. 44 Nian rəfin itəmāh nəkotolkeikei məmə nəkotos nəni-viviən rəhatəmāh min, mətəu nəsotalkut aginiən məmə onəkotol nati kəti iətəm Uhg̃in u, in pišin əmə in Uhg̃in, otəni-vivi itəmāh ohni. ?Onəkotəhatətə əhro lanu lak nian nautol noliən əha?

45 “Təsəuviriən məmə nikitəmāh otəhti məmə, iəu oiəkəni p̃ətigəm noliən tərāh min rəhatəmāh e nəhmti Tatə Uhg̃in. Kəpə. Mətəu Mosis pəhriən, nian rəfin itəmāh nəutəsəl=pən ohni,† in otəni p̃ətigəm noliən tərāh min rəhatəmāh. 46 Mətəu-inu nəmə itəmāh nəmotəhatətə pəhriən e nəghatiən min rəha Mosis, kəni itəmāh onəkotəhatətə min e rəhak nəghatiən min. Mətəu-inu tətətei nəghatiən min kəutəḡhati lak. 47 Mətəu itəmāh nasotəhatətəiən e nəghatiən min iətəm in tətətei, tol lanəha, suaru tikə agin məmə onəkotəhatətə lak.”

6

Iesu təmaug̃in nətəmimi tepət

(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

1 Uərisiḡ e natimnati min u, Iesu təmuvən əpəha e nitəni=pən e nəhu asoli nərgi u, Lek Kaləli. Kəni nərgin kəti min u, Lek Taipiriəs. 2 Kəni ñimənin nətəmimi kəmautuərisiḡ lan, mətəu-inu kəutafu nəmtətiən min rəhan, iətəm tatol nətəmimi kəutohm̃is kəmotəsənən. 3 Kəni Iesu təmuvən əpəha ilis e nitəuət kəti, kəni mətəharəḡ ikin ilah rəhan min nətəmimi. 4 E nian əha, lafet kəti rəha nətəm Isrel u, kətəni məmə lafet rəha Pasova t̃inuva iuək̃ir.

5 Kəni nian Iesu tətəsəl=pən, kəni meruh ñimənin nətəmimi tepət ilah kəməhuva, kəni in tətətapuəh o Filip məmə, “?Okotəhro motos p̃iret tepət təhmen e nətəmimi min u məmə ilah okotun?” 6 In tətəni askəuṽin əmə məmə oteruh-to nəhatətəiən rəha Filip, mətəu in t̃inəhrun rəkis nati nak iətəm in otəpanol.

7 Kəni Filip təni=pən kəm in məmə, “!Ei! Nəmə okos nəhmti p̃iret məni lan təhmen e tu-hanrit tənariəs pau,* mətəu ko təsəhmeniən. Nətəmimi min u rəfin ilah okotun əmə təkəku məkəku.”

8 Kəni iətəmimi kəti rəha Iesu, nərgin u Antiru u pia Saimon Pitə, in tətəni=pən kəm Iesu məmə, 9 “Suakəku kəti uəha tatos p̃iret faif kəmol e pale, mine nəmu keiu. Mətəu ko təsəhmen aginiən e nətəmimi min əha.”†

§ 5:36 Jon 10:25; 14:11 * 5:40 E fes min u 31-40, Iesu tətəḡhati e lou rəha nətəm Isrel u tətəni məmə, nəmə iətəmi keiu uə kisil kəutəhtul mətəni p̃ətigəm nati kəti e iətəmi kəti, nətəmimi okotəhrun məmə nəghatiən rəhalah in ñipəhriəniən. Nətəmi asoli rəha Isrel, kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, ko təsəhtuliən məḡhati p̃ətigəm aru əmə mətəu-inu in pišin əmə (fes 31). Mətəu Iesu təni məmə kəpə, in min Jon Bəptais ilau min (fes 33); mine uək̃ min rəhan təm̃ol ilah (fes 36); mine Rəhan Tatə Uhg̃in (fes 37); mine nauəuə rəha Uhg̃in (fes 39). Ilah min u kəutəhtul mətəni p̃ətigəm in. Afin-to Jon 8:17-18. † 5:45 Jon 9:28; Rom 2:17 * 6:7 “Tənariəs,” inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Rəueiu, tu-hanrit tənariəs təhmen e tu-hanrit-tausin vatu (200,000 vatu). † 6:9 2King 4:42-44

10 Kəni Iesu təni məmə, “Otəni=pən kəm nətəmimi məmə okotəharəg.” Kəni ikin əha, manuvehli tepət, kəni ilah kəmotəharəg. Kəni nəmpə rəha nəman əmə, təhmen e faif-tausin.‡ 11 Kəni Iesu təmos pıret, məni tagkiu kəm Uhgın ohni, kəni məfən pıret u kəm lah rəfin u kəutəharəg, kəni matig mol mın nati kətiəh əmə e nəmu. Kəni ilah kəmotun təhmen nərfilah tasisi.

12 Kəni nian kınotauən rəkis, nərfilah tasisi, kəni Iesu təni=pən kəm rəhan mın nətəmimi məmə, “Əhuvən motəuəri nıpıspısı pıret mın kəutəməhl-məhli. Təsəuviriən məmə okotərəkin əmə.” 13 Kəni ilah kəməhuvən motəuəri nıpıspısı pıret kəni məhuveipei=pən e kətim asoli mın ilah tueləf kotəriauəh vivi. Pıret u, in nıpıspısı pıret ilah faif kəmol e pale,§ iətəm nətəmimi kəmotun motəpəh.

14 Kəni nian nətəmimi kəmoteruh nəmtətian əha iətəm Iesu təmol, kəni ilah kəmotəni məmə, “Nıpəhriənian. !İəni pəhriən u* rəha Uhgın iətəm aıpən kəmətəni məmə in otuva e nəhue nıftəni!”† 15 Kəni Iesu təməhrun məmə nətəmimi mın u kotəni məmə okəhuva motos in məhuvən motəkeikei kəm in məmə in otuva mol kig rəhalah. Kəni in təmagim mın, məpəh ilah muvən əpəha e nıtəuət, mətan in pısın əmə.‡

Iesu təmalıuək e nəhue nəhu
(Mat 14:22-27; Mak 6:45-52)

16 Nian mıtıgar təmeıuıaiu, nətəmimi rəha Iesu mın kəmotəıuıaiu məhuvən e lek əha. 17 Kəni tınapınəpu, mətəu Iesu tıkə, təsuva-əhanəhiən. Kəni əmeıko, ilah kəməhuvən motəri e bot kəti, kəni mınəutasuə lan mınəutohapumın mın e lek, məmə ilah okəhuvən Kapeniəm. 18 Kəni nımətəgi asoli kəti təməhtul mınatol nəhu tınətərah. 19 Kəni nian ilah kəməutasuə mautəhuvən, təhmen e faif uə sikis kilomıtə, kəni ilah kəmotafu Iesu talıuək e nəhue nəhu§ mətuva iuəkır o rəhalah bot. Kəni ilah kəmotəgin pık,* 20 mətəu in təməni=pən kəm lah məmə, “Sotəgin pıkiən, mə iəu əpə.” 21 !Kəni nıkilah təmagiən mə kotələs in e bot, mautol əmeıko, rəueıu agın, mətəu bot tınuvən e nəve nəhu e nıtəni=pən ikinu kəməutəni məmə okəhuvən ikin!

Nətəmimi kəməutəsəl e Iesu

22 Kəməni lauıg lan, nətəmimi mın nətəm kəutatig əha e ləven=pən=pa ikin e lek asoli u, ilah kəmoteruh məmə aıpən, bot kətiəh əmə tətəhtul. Kəni ilah kotəhrun məmə Iesu təsuvəniən e bot u ilah rəhan mın nətəmimi, mətəu-inu nian kəməhiet, ilah pısın əmə məhuvən. 23 Kəni bot mın nəuvein, komotsıpən e taun u Taıpiriəs, ilah kəməhuva. İlah kəməhuvəri iuəkır əmə u ikinu iətəm İərmənıg təməhtul ikin məfaki mətəni tagkiu o pıret, kəni nətəmimi kəmotun. 24 Kəni ilah kəmoteruh məmə Iesu tınıkə u ikinu, moteruh məmə rəhan mın nətəmimi kınohkə mın, kəni tol lanəha, ilah mın kəmotəsə mın e bot mın, məhuvən Kapeniəm, mautəsəl lan.

Iesu in pıret rəha nəmiəgəhiən

25 Nian nətəmimi mın u kəmoteruh Iesu əpəha nəve nəhu=pən əpəha e lek u, kotətapuəh ohni məmə, “?İəgətun, ik nəmuva u ikinu nəhgın?”

26 Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nıpəhriənian agın iətəni kəm təmah məmə, itəmah nəutəsəl lak, səniəmə nəmoteruh nəmtətian mın u iətəm iəmol, mətəu itəmah nəmotun əmə pıret, nərfıtəmah tasisi. 27 Mətəu təsəuviriən məmə itəmah nəhgitəmah otıkə o nosiən pıret iətəm otəpanəmnəmit mıkə.† İtəmah, nəhgitəmah otəkeikei mıkə o nosiən pıret iətəm tətətig itulın u, pıret rəha nəmiəgəhiən iətəm naunun tıkə.‡ Pıret u, inu,

‡ 6:10 Nıpətan mıne kəlkələh mın ilah mın e nımənın əha, mətəu kəmafın əmə nəman. Noliən rəhalah tol lanəha. !Nəmə təhro, nətəmimi ilah rəfin tuenti-tausin! § 6:13 Pale in nati kəti təhmen e rais uə wit. * 6:14 Nətəm İrel ilah kəmotəhtahnın iəni kəti məmə in otuva təhmen e Mosis (Jon 1:21). E nian rəha Mosis, Uhgın təməfən pıret təmsıpəri e neai, nərgın u mana. Kəni ilah kəmauteruh əmə Iesu təmol nati apıspıs, maugın ilah e pıret. Rəhalah nətəligiən təmuvən o nauəniən (fes 26) mıne noh rəkisiən ilah o nətəm Rom (fes 15). † 6:14 Dut 18:15-19 ‡ 6:15 Mat 4:8-10; Jon 18:36-37 § 6:19 Job 9:8 * 6:19 Mat 14:26; Mak 6:49; Luk 24:37 † 6:27 Aes 55:2 ‡ 6:27 Jon 6:35,48

Nəti İətəmimi otəpanəfinə kəm təmah; mətəu-inu Tatə Uhgın, in təməgətun məmə nikin tagiən o Nətin.”§

²⁸ Kəni ilah kəmotətapuəh ohni məmə, “?Noliən nak mın u iətəm Uhgın tolkeikei məmə itimah oiəkotol?”

²⁹ Kəni İesu tənı=pən kəm lah məmə, “İtəmah nəkotəkeikei motəhatətə lak, məmə Uhgın təmahli=pa iəu.* Nati u inu Uhgın in tolkeikei.”

³⁰ Kəni ilah kəmotətapuəh mın ohni məmə, “?Mətəu ik onəkol nəmtətian nak, məmə itimah iəkoteruh kəni iəkotəhatətə lam? ?İk onəkol nati nak? ³¹ Nian rəhatah kəha mın u aupən, ilah kəmautan ikin təpiə-məpiə ikin, ilah kəmautan ‘mana.’† Nəghatien kəti e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, ‘In təməfən pıret iətəm təmsipən e Negəu e Neai məmə ilah okotun.’”‡

³² Mətəu İesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nıpəhrıənıən agın u iətəni kəm təmah məmə, səniəmə Mosis təməfinə pıret u iətəm tatsipən e Negəu e Neai məmə nəkotun. Mətəu mə rəhak Tatə in təməfinə. Kəni in u tətəfinə pıret pəhrıən iətəm tatsipən e Negəu e Neai, məmə itəmah onəkotun. ³³ Mətəu-inu pıret rəha Uhgın, inu in iətəm tatsipən e Negəu e Neai, məteiuaiu=pa e nəhue nıftəni.§ Kəni pıret u tətəfən nəmiəgəhiən kəm nətəmimi e nəhue nıftəni.”*

³⁴ Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “İətəmi asoli, kəsi, əfa-to pıret u kəm tımah nian rəfin.”†

³⁵ Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, “İəu u, iəu‡ Pıret iətəm tətəfən nəmiəgəhiən. İətəmimi otuva ohniəu, in nəumis otəsus mınıən. Kəni iətəmimi iətəm otəhatətə lak, in otəsəuəuə mınıən.§* ³⁶ Mətəu iəu iəmənı=pınə rəkis kəm təmah, məmə nati əpnəpın nauteruh iəu, mətəu itəmah nəotəhatətəiən lak. ³⁷ Nətəmimi nətəm rəhak Tatə tətəfa ilah kəm iəu, ilah okəhuva ohniəu. Kəni iətəmimi iətəm otuva ohniəu, ko iəsahli pətigəmiən.† ³⁸ Mətəu-inu iəu iəmsisipənıən e Negəu e Neai meiuaiu=pa e nəhue nıftəni məmə iəköl natimnati mın u iəu əmə iəkölkeikei. Mətəu iəmuva məmə iəköl natimnati mın u iətəm rəhak Tatə təmahli=pa iəu iəkuva ohni. ³⁹ Kəni in tolkeikei məmə iəu iəkaskəlım tiəkis nətəmimi mın u nətəm in təməmki=pa ilah kəm iəu, oiəsəmkarəpənıən e iətəmi kəti mıne. In tolkeikei məmə e naunun nian, iəu iəköl nətəmi mın u ilah okotəmiəgəh mın e nımisıən.‡ ⁴⁰ Mətəu-inu rəhak Tatə in tolkeikei məmə nətəmimi rəfin nətəm kəutəsəl=pən o Nətin, kəni motəhatətə lan, ilah okotos nəmiəgəhiən itulın. Kəni e naunun nian, iəu oiəköl nətəmimi mın u ilah okotəmiəgəh mın e nımisıən.”

⁴¹ Kəni o nati u, nətəmimi nıkilah tınətuəuin mətagət, mətəu-inu in tətəni məmə, “İəu u, Pıret iətəm tatsipən e Negəu e Neai, meiuaiu=pa e nəhue nıftəni.” ⁴² İlah kəutəni məmə, “?Təhro? Suah u in İesu, nəti Josıp, kitah kotəhrun əmə rəhan tatə mıne məmə. ?Təhro in tətəni lanəha məmə, ‘İəu iəmsipən e Negəu e Neai, mətuva e nəhue nıftəni?’”

⁴³ İesu təməni=pən kəm lah məmə, “Təsəuvıriən məmə nəkotəghati lanko. ⁴⁴ Nəmə Tatə Uhgın iətəm təmahli=pa iəu iəkuva, in təsiuvi=paıən iətəmimi kəti tuva ohniəu, kəni ko iətəmimi u təsuva aruiən ohniəu məmə iəköl otəmiəgəh mın e nımisıən e naunun nian.§ ⁴⁵ Nəghatien iətəm iəni kəti təmətei aupən e Nauəuə rəha Uhgın, tətəni tol lanu məmə, ‘Uhgın in otəgətun nətəmimi rəfin.’* İətəmimi iətəm tətətəlig e nəgətunıən rəha Tatə Uhgın kəni mos rəhan nətəligiən ikin, in tətəuə ohniəu. ⁴⁶ İətəmimi kətiəh mıne tikə, iətəm

§ 6:27 Aes 55:2 * 6:29 Jon 6:35; 1Təs 1:3; 1Jon 3:23 † 6:31 Nam 11:7-9 ‡ 6:31 Eks 16:4,15; Neh 9:15; Sam 78:24; Sam 105:40 § 6:33 Jon 3:13,31 * 6:33 Dut 8:3; Mat 4:4; Luk 4:4 † 6:34 Mat 6:11; Jon 4:15 ‡ 6:35 Jon 8:12; 10:7,11; 11:25; 14:6; 15:1 § 6:35 Jon 4:14; 7:37-39 * 6:35 E nauəuə rəha Jon, İesu in tətəni in məmə in nati səpın: in Pıret iətəm tətəfən nəmiəgəhiən (6:35); in Nəhəgəhəgiən rəha nətəmimi u e nəhue nıftəni (8:12); in Namtılıuə (10:7,9); in İətəmimi rəha Nəsəl Vivıən Sipsip Mın (10:11,14); in Nəukəti Nair=pa Mınıən e Nımisıən, kəni in Nəukəti Nəmiəgəhiən (11:25); in Suaru, mıne Nəukəti Nıpəhrıənıən, mıne Nəukəti Nəmiəgəhiən (14:6); in Nəukəti Nıgi Pəhrıən (15:1). † 6:37 Jon 17:2 ‡ 6:39 Jon 17:2,12; 18:9 § 6:44 Hos 11:4; Jon 6:65; 12:32 * 6:45 Aes 54:13; Jer 31:34

tāmeruh Tatə Uhgīn. In pīsin əmə u iətəm təmsipən lan, tāmeruh in. ⁴⁷ Nipəhriənian agin u iətəni kəm təmah məmə, iətəmimi iətəm tətəhatətə lak, in tinos nəmiəgəhian itulin.

⁴⁸ “Iəu u, Piret rəha nəmiəgəhian.† ⁴⁹ Nati əpnapin tipitəmah min aupən, ilah kəmotun pīret u ‘mana’ əpəha ikin təpiə-məpiə ikin, mətəu ilah kəmoħmīs rəkis. ⁵⁰ Mətəu Piret iətəm təmsipən e Negəu e Neai meiuaiu=pa u rəueiu, in tol pīsin. Piret u, təmeiuaiu=pa məmə iətəmi iətəm tatun, ko təsimisian ⁵¹ Iəu u, iəu Piret iətəm tətəmiəgəh, təmsipən e Negəu e Neai, meiuaiu=pa e nəhue niftəni. Iətəmi otun Piret u, in otəmiəgəh matuvən əmə lanko naunun tikə; kəni Piret u, iətəm iəu iəkəfinə o nəmiəgəhian rəha nətəmimi e nəhue niftəni, inu nəhuvegək.”

⁵² Nəghatian u təmol nətəmimi kinautəhtul minautorgəhu kəm lah min, motəni məmə, “?Təhro ?Suah u təhrun nəfaiən nəhuvegin kitah kotun?”

⁵³ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nipəhriənian agin u iətəni=pinə kəm təmah məmə, nəmə itəmah nətotunian nəhuvegi Nəti Iətəmimi, kəni məsotənnimian niran, ko nəsotosian nəmiəgəhian itulin.‡ ⁵⁴ Iətəmimi iətəm tatun əmə nəhuvegək mətənnim nīrak, in otos nəmiəgəhian itulin, § kəni e naunun nian, iəu oiəkol in otəmiəgəh min e nimisian.* ⁵⁵ Iəməni lanəha, mətəu-inu nəhuvegək in pīret pəhriən nig nətəmimi. Konu nīrak, in nənnimian pəhriən nim nətəmimi. ⁵⁶ Iətəmimi iətəm tatun nəhuvegək, kəni mətənnim nīrak, in otatig lak. Kəni iəu iətatig lan.†‡

⁵⁷ “Rəhak Tatə iətəm təmahli=pa iəu iəkuva, in nəukəti nəmiəgəhian. Kəni iəu iatos nəmiəgəhian ohni. Kəni e nolian əhmen əmə, iətəmimi iətəm tatun iəu, inu tatos nəmiəgəhian ohniəu. ⁵⁸ Iəu u pīret pəhriən, iətəm təmsipən e Negəu e Neai, meiuaiu=pa e nəhue niftəni. In təsəhmenian e pīret u, iətəm tipitah min aupən kəmutun. Nati əpnapin məmə ilah kəmotun pīret əha, mətəu ilah kinohmīs rəkis. Mətəu iətəmimi iətəm tun pīret u, in otos nəmiəgəhian itulin, iətəm naunun tikə.”§ ⁵⁹ Iesu təməni pətigəm nəghatian min u, nian təmətəgəhun nətəmimi əpəha e nimə rəha nuhapuminiən* e Kapeniəm.

Nətəmimi min rəha Iesu kəmotəpəh nəhatətəian lan

⁶⁰ Nətəmimi tepət rəha Iesu kəmotətəu nəghatian u rəhan, kəni ilah kotəni məmə, “! Nəman! !Nəghatian u tiəkis agin! ?Pəh u təhrun nosian nəghatian tol lanəha?”

⁶¹ Kəni Iesu təməhrun aru məmə nətəmimi min rəhan, kinautəni mun-mun e nəghatian əha rəhan. Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “?Mətəu təhrol əha? ?Nətəligian rəhatəmah təmeiuaiu o nati u? ⁶² ?Mətəu nəmə təhro nəkotəruh Nəti Iətəmimi təri matuvən min ikin əha, in təmsipən ikin aupən, təhrol u rəueiu?† ⁶³ Narmin Rəha Uhgīn əmə təhrun nəfənian nəmiəgəhian kəm iətəmimi.‡ Nəsanənian rəha iətəmimi təruru nolian nati u. Nəghatian min u iəmatəni kəm təmah, ilah nəghatian min rəha Narmin Rəha Uhgīn iətəm tətəfən nəmiəgəhian kəm nətəmimi. ⁶⁴ Mətəu itəmah nəuvein u ikinu, itəmah nətotəhatətə əhanəhian lak.” (Iesu təməni lanəha mətəu-inu in tinəhrun rəkis e nətuəuiniən məmə nətəmi nipəh min u kəsotəhatətəian lan, kəni pəh u in otegəhan=pən e nəħlmi tikimīr min rəhan.)§ ⁶⁵ Kəni in təməni məmə, “O nati u inu, iəu iəməni rəkis kəm təmah, məmə ko iətəmimi kəti təsuvaian ohniəu nəmə Tatə Uhgīn təsolian suaru ohni.”*

† **6:48** Piret əpnapin əmə tasiru e nipətətah məmə kitah okotəmiəgəh kəni məutatig, mətəu Iesu, in Piret rəha nəmiəgəhian, kəni in nəukəti nəmiəgəhian itulin, iətəm tətətuəuin u rəueiu. ‡ **6:53** Iesu tətəghati e nəghatian əuhlin əha məmə katun nəhuvegin, katənim niran. Nipətin u, məmə nətəmimi okotəkeikei mətəhatətə e rəhan nimisian kəni motos nəmiəgəhian itulin. (Jon 6:27,29,35,47-48,60). Nati nak in təməni tol nikitah təhti nipəti Nauənian Rəha Nəmtəian Rəha Iesu; Mat 26:26,28. § **6:54** Fes 54 in suaru kəti min rəha nənian fes 40. Nipətəilau kuəhmen-əhmen e lau min. In təhruahru əmə məmə nunian nəhuvegi Iesu mine nənnimian niran in nəghatian əuhlin o nəhatətəian rəhatah. * **6:54** Sam 63:5 † **6:56** Nian kitah kəutəni məmə kəutatig e Iesu, uə kəutəpeir=pən e Iesu, nipətin u məmə kitah kəutatig e Iesu məsohietian, məutsipən lan, məutəhtul=pən lan, kautos rəfin nəsanənian rəhatah ohni, məutarəriə lan, kəutəpən kitah min. ‡ **6:56** Jon 15:4-7; 1Jon 3:24; 4:15 § **6:58** Jon 6:41,51 * **6:59** “nimə rəha nuhapuminiən” – Afin-to e tiksəri. † **6:62** Jon 3:31; 17:5 ‡ **6:63** Jon 6:68; 2Kor 3:6 § **6:64** Jon 2:25 * **6:65** Jon 3:27; 6:44; 14:6

⁶⁶ Uærisig e næghatiæn əha, nətəmimi rəhan tepət kəmotagim, minotəpəh nitəu-pəniæn.

Pitə təmæni pətigəm məmæ in tətəhatətə e Iesu

⁶⁷ Kəni Iesu təmətapuəh o rəhan nətəmimi tueləf məmæ, “?Təhro e təmah? ?Itəmah min nəkotəni məmæ nəkotagim motəpəh iəu?”

⁶⁸ Kəni Saimon Pitə təmæni=pən kəm in məmæ, “?Iərməniḡ, itimah oiəkəhuvən o pəh? Ik əmə u, rəham əmə næghatiæn in tətəfən nəmiəḡəhiæn iətəm naunun tikə.† ⁶⁹ Kəni itimah inotəhatətə rəkis lam, kəni itimah inotəhrun rəkis məmæ ik Iətəmi Asim rəha Uḡin.”‡

⁷⁰ Kəni Iesu təmæni=pən kəm lah məmæ, “Itəmah u, nətəmi tueləf rəhak. Iəu u, iəmitəpən itəmah, mətəu itəmah kəti u ikin, in iərmis.”§ ⁷¹ In tətəni Jutəs, nəti Saimon Iskariot, mətəu-inu in min in iətəmi tueləf kəti rəha Iesu, mətəu uærisig ikin, in otəpanegəhan=pən in e nəhlmi rəhan min tikimir.*

7

Iesu təməghati ilah pian min

¹ Uærisig e natimnati min u, Iesu təsolkeikeiæn məmæ otuvən lahuənu min e Jutiə məmæ otol rəhan uək əha ikin əha, mətəu-inu, nətəmi asoli rəha nətəm Jutiə kəmotətəi nəniæn oneuən kəti ohni məmæ okotuhamu in. Kəni titəlig muvən lahuənu min e nitəni Kaləli.

² Mətəu nian tinəkuəkir e nian rəha noliæn lafet kəti rəha nətəm Isrel, nərgin ko lafet rəha Noliæn Nimauvluvl.*

³ Kəni pia Iesu min kəmotəni=pən kəm in məmæ, “Təuvir aḡin konu məmæ nəkiət muvən əpəha Jutiə, pəh nətəmimi min rəham əha ikin əha, ilah koteruh nati apispis min rəham iətəm natol. ⁴ Mətəu-inu iətəmimi iətəm tolkeikei məmæ nətəmimi okotəhrun in, kəni ko təsəhluaigian e rəhan min uək min. Nəmæ natol natimnati min u, uvən mol əpu ik, kəni təuvir aḡin məmæ onəkol pəh nətəmimi min e nəhue niftəni koteruh.”

⁵ Pian aḡin min pau, ilah min kəsotəhatətəiæn lan, kəni mol kəutəni lanəha.†

⁶ Kəni Iesu təmæni=pən kəm lah məmæ, “Nian əhruahru rəhak təsuva əhanəhiæn,‡ mətəu itəmah, nian min rəfin əmə təhruahru o təmah. ⁷ Nətəmimi rəha nəhue niftəni u, ilah ko kəsotəmakiæn e təmah, mətəu iəu, ilah kəutəmaki lak,§ mətəu-inko iəu iatəni pətigəm məmæ rəhalah noliæn təsəhruahruian.*

⁸ Itəmah onəkautəhuvən e lafet, mətəu ko iəu iəsəupəniæn muvən e lafet əha mətəu inko, nian əhruahru rəhak təsuva əhanəhiæn.”†‡ ⁹ In təmətəni næghatiæn u, kəni mətətig əpəha Kaləli.

Iesu təmuvən min e lafet rəha Noliæn Nimauvluvl

¹⁰ Kəni pia Iesu min kəmotəpən məhuvən e lafet əha, uærisig ko, Iesu təmuvən min. Mətəu nian təmuvən, in təmətan oneuən əmə o nətəmimi məmæ okəsotehiæn. ¹¹ Kəni e lafet əha, nətəmi asoli rəha nətəm Jerusiləm, kəutəsəl lan mətətapuəh lan əpnəpən əmə o nətəmimi məmæ, “?Suah əpə in iə?”

¹² Kəni ikin əha, nimənin nətəmimi kəməutəsiuən-asiuən lan. Ilah nəuvein kotəni məmæ, “In iətəmi təuvir kəti,” mətəu nəuvein kotəni məmæ, “Kəpə, in tətəiuə əmə əpəha e nətəmimi.” ¹³ Mətəu ilah kəutəḡin e rəhalah nətəmi asoli,§ kəni kəti təməsəni pətigəmiæn Iesu e niki nətəmimi məmæ nətəmimi okotətəu.

¹⁴ Lafet əha, kəmol o nəfakiæn apiəpiə kəti, kəni e nəluḡi lafet u, Iesu in təmuvən əpəha e Nimə Rəha Uḡin, mətəḡətuən nətəmimi. ¹⁵ Kəni nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, narmilah təmiuviḡ pik, kəni kotəni məmæ, “?Suah u təməhro məhrun natimnati min u e Nauəuə Rəha Uḡin? Rəhatah kəti iətəmi asoli təsəḡətuən lan mine.” ¹⁶ Kəni Iesu təmæni=pən

† 6:68 Jon 6:63 ‡ 6:69 Mak 1:24; 8:27-30; Luk 4:34 § 6:70 Jon 13:2,27 * 6:71 Jon 17:12 * 7:2 Lafet rəha Noliæn Nimauvluvl – Eruh e tiksiniəri. † 7:5 Sam 69:8; Mak 3:21 ‡ 7:6 Mat 26:18; Jon 2:4; 7:30 § 7:7 Jon 15:18-21 * 7:7 Jon 3:19-20 † 7:8 Jon 7:6 ‡ 7:8 Kopi əuas min nəuvein rəha nauəuə u kəutəni məmæ, “O iəu iəsuvəniæn e lafet əha.” Nipəti næghatiæn u məmæ Iesu otəsuvəniæn e lafet əha mətəu-inu pian min, nikilah təhti məmæ in otəkeikei muvən məmæ in otol nati apispis min, kəni mol narmi nətəmimi okotiuvig ohni. Mətəu Iesu otuvən əmə e lafet e nian əhruahru iətəm Uḡin otəni kəm in. § 7:13 Jon 9:22; 12:42-43; 19:38; 20:19

kəm lah məmә, “Nəghatiən mīn u iətəm iətəgətun nətəmimi lan, səniəmә rəhak әmә. Ilah kautsipən e Tatә Uhgīn iətəm tәмahli=pa iәu iәkuva.

17 “Kәni nәмә suah kәti rәhan nətәligiән tәskasik mәмә otol natimnati mīn iətəm Uhgīn tolkeikei, kәni in tәhrun mәмә nəghatiән mīn u rәhak, ilah kautsipән o Uhgīn, səniəmә rәhak aru әmә. 18 Iətēmimi iətəm tәtəghati aru әmә e rәhan nepәtiән, in tәtalkut aru әmә ohni, mәмә otiuvi rәkis nətēmimi, kәni kotәfәri nәrgīn ohni.* Mәtәu iətēmimi iətəm tolkeikei mәмә nətēmimi okotәfәri nәrgi iətəm tәмahli=pa in tuva, in iətēmimi rәha nәniән nipәhriәнiән, in səniəmә iətəm tәteiuә. 19 Mosis tәмәfән Lou kәм tәмah, mәtәu itәмah kәtiәh mīne tәsol viviән Lou әha mīne. ?Itәмah nәutalkut mәмә nәkotohamu iәu o nak?”†

20 Kәni nīmәnin nətēmimi kotәni mәмә, “!Nәman! !Narmin tәrah kәti u tәtatig lam! ? Pәh tәni mәмә otoh ik mīne?”

21 Kәni Iesu tәмәni=pән kәм lah mәмә, “Iәu iәmol uәk kәtiәh әmә,‡ kәni itәмah rәfin, narmitәмah tatiuvig ohni. 22 Mәtәu itәмah mīn nautol uәk e Sapәt, nәutәhgi=pән nәsualkәlәh e nian әha, mautohtәu=pән Lou rәha Mosis.§ (Nipәhriәнiән, səniəmә Mosis әhruahru in tәмәtuәuin noliән әha, mәtәu tipitәмah mīn ilah kәmotәtuәuin.)*

23 Mәtәu nian rәfin, itәмah nәutәhgi=pән nәsualkәlәh e nian rәha Sapәt mautol mәмә onәsotatgәhliән Lou rәha Mosis.† ?Kәni tәhro niәмәha tatol itәмah mәtәu-inu iәu iәmol vivi agīn nipәti iətēmimi e nian rәha Sapәt?‡ 24 Otәpәh nakiliән noliән rәhak u iətəm nәmoteruh әmә e nәhmtitәмah, mәtәu onәkotәkeikei motәtәlig e natimnati iətəm nәsoteruhiән e nәhmtitәмah, kәni motakil e nətәligiән iətəm tәhruahru.”§

Nətēmimi kәmotәghati e Krīsto

25 Kәni e nian әha, nәtәм Jerusilәм nәuvein kotәni mәмә, “?Tәhrol әha? ?Suah u inu, nәtәmi asoli kotәni mәмә okotuhamu?”* 26 Mәtәu oteruh-to. In tinatәgәtun pәtigәm әmә nətēmimi әpәha e nәhmti nətēmimi mәtәu suah kәti tәsahiән ohni. ?Tәhro nәмә nak nәtәmi asoli mīn kinotәhrun rәkis mәмә in Krīsto iətəm Uhgīn tәмәni mәмә otahli=pa? 27 Mәtәu kitah kotәhrun ikin suah u tәmsipән ikin. Mәtәu nian Krīsto in otuva, ko iәtәmi kәti tәsәhruniән ikin in tatsipән ikin.”†

28 Kәni e nian әha, Iesu in tәtәgәtun nətēmimi e Nīmә Rәha Uhgīn. Kәni in tәmagәt әfәmәh mәtәni pәtigәm mәмә, “Nikitәмah tәhti mәмә nәkotәhrun iәu, kәni motәhrun mīn ikin iәmsipән ikin, mәtәu itәмah nәkotәruru. Iәu, iәmәsuvaian e nətәligiән әmә rәhak. Uhgīn tәмahli=pa iәu iәkuva. Kәni Uhgīn, in nipәhriәнiән. Itәмah nәkotәruru in, 29 mәtәu iәu iәkәhrun,‡ mәtәu-inu iәu iәmsipән lan. Kәni in tәмahli=pa iәu iәkuva.”

30 O nati u, nәtәmi asoli mīn kәmotolkeikei mәмә soldiә mīn okotaskәlim Iesu, mәtәu kәti tәмәsea-pәniән mek, mәtәu-inu tәsol әhanәhiән nian rәhan.§ 31 Mәtәu e nīmәnin nətēmimi ikin әha, ilah tepәt kәmotәhatәtә lan, kәni motәni mәмә, “Nәмә Krīsto tuva, kәni ko in tәsoliән nәmtәtiән tepәt tapirәkis ilah mīn u suah u Iesu tatol.”*

* 7:18 Jon 5:41; 8:50,54 † 7:19 Nәtәmi asoli mīn rәha nәtәм Isrel, kәmәutәsal e suaru o nohamuiән Iesu e Jon 5:18 mīne 7:25. E Lou rәha Mosis, Uhgīn tәtәniәhu nohamuiән iәtәmi (Eks 20:13). ‡ 7:21 Jon 7:23; Jon 5:2-9 § 7:22 Lev 12:3 * 7:22 Jen 17:9-14; 21:4 † 7:23 Nәtәм Isrel, nətәligiән rәhalah tol lanәha. Nәмә lou keiu, kәni kuol pisin e lau mīn, nәмә natol kәti iәtәм tatol ik nәtatgәhli mīn kәti mīn, kәni onәkeikei mәhrun mәмә lou nak u in iahgin. Nati әnnapīn mәмә kәsegәhaniән noliән uәk e nian rәha Sapәt, mәtәu nәtәм Isrel ilah kinotәhrun rәkis mәмә nәhgi-pәniән iәtәmi, in iahgin e lou rәha Sapәt. Tol lanәha, nәмә okәhgi=pән suakәku kәti e nian rәha Sapәt, kәni okәkeikei kәhgi=pән e nian әha, kәni səniәмә noliән tәrah. Nətәligiән rәha Iesu tol lanu mәмә, nәмә ilah kәutegәhan nәhgi-pәniән nәsualkәlәh e nian rәha Sapәt, kәni kәutәkeikei motegәhan o nol viviән nipәti iәtēmimi kәti nәмә nīmisiән uә nәrahian kәti tәtatig lan e nian rәha Sapәt. ‡ 7:23 Jon 5:2-9; Mak 3:5; Luk 13:12-14; Luk 14:4-6 § 7:24 Aes 11:1-3; Jon 8:15 * 7:25 Jon 7:1 † 7:27 Nәtәmimi kotәhrun mәмә Iesu tәmepәt әha Nasәrit, kәni in rәhan u mәмә mīne tatә u Josip mīne Meri (Mat 2:23; Jon 1:45; 6:42; 18:5). Nәtәм Isrel nәuvein ilah kotәhrun mәмә Krīsto in otsipән әpәha taun Petlehem (Maeka 5:2; Mat 2:4-6), mәtәu nәuvein, nikilah tәhti mәмә in otuva әmә, nәtәmimi ilah okotәruru ikin in tәmsipән ikin. ‡ 7:29 Mat 11:27 § 7:30 Mat 26:18 * 7:31 Jon 2:23; 4:48

*Soldiä min rəha
Nimə Rəha Uhgın kəməhuva
məmə okotaskəlīm Iesu*

³² Kəni nian Farəsi min kəmotətəu nımənin nətəmimi kəutasiuən-asiuən e Iesu lanəha, ilah mine pris asoli min kəmotahli=pən soldiä min nətəm kəutəhtul o Nimə Rəha Uhgın məmə okotaskəlīm Iesu.†

³³ Kəni Iesu təməni=pən kəm nımənin nətəmimi məmə, “İəu iətatig nian təküəkır əmə kitah min itəmah, kəni uərisig, iəkitalig=pən min o iətəm təmahli=pa iəu. ³⁴ E nian u, itəmah onəpanotəsəl lak, mətəu ko nəsotehian iəu; mətəu-inu ikin əha, iəu iatuvən ikin, ko itəmah nəsehuvaiən ikin.”

³⁵ Kəni nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel kinəutətəpuəh-ətapuəh o lah min məmə, “? In otuvən iə əha məmə kitah okəsoteruhian in? ?Otuvən o nətəm Isrel nəuvein u nətəm kəutatig e nitəni pisin pisin min ilah Nanihluə‡ min, məmə otəgətun ilah? ³⁶ In tətəni məmə e nian əha, kitah okotəsəl lan, mətəu kəsoteruhian in, mətəu-inu ikin əha in tatuvən ikin, ko kitah kəsəhuvəniən ikin. ?Nəghatian nak u, nıpətın tətəni nak?”

Nəhu iətəm tətəfa nəmiəgəhian pəhriən

³⁷ Naunun nian rəha lafet əha, in iahgin tapirəkis e nian min nəuvein rəha lafet. Kəni e nian əha, Iesu təməhtul əpəha e nəhmti nətəmimi magət əfəməh məmə, “!İətəmimi iətəm tətəuauə, pəh in otuva ohniəu, məmnim!§* ³⁸ İətəmimi iətəm tətəhatətə lak, in təhmen e nəghatian rəha Nauəuə Rəha Uhgın u tətəni lanu məmə, ‘Nəhu iətəm tətəfən nəmiəgəhian pəhriən, in otsipən e nikin, təhmen e nəhmti nəhu iətəm tətəpuəl-apuəl mətəri mətaiəh pətigəm.’”† ³⁹ Iesu təməni nəghatian u, mətəghati e Narmin Rəha Uhgın u uərisig in otəpanəfən kəm nətəmi min u kotəhatətə lan.‡ Mətəu e nian əha, Narmin Rəha Uhgın, təsuva əhanəhian e nətəmimi, mətəu-inu Uhgın təməsəfəri əhanəhian Iesu.§

Nətəmimi kəmotəuari ilah min o Iesu

⁴⁰ Nian nətəmimi əha ikin kəmotətəu nəghatian u, kəni nəuvein kotəni məmə, “Suah u, in iəni rəha Uhgın u, aupən kəmatəghati lan.”

⁴¹ Mətəu nəuvein min ilah kotəni məmə, “Suah u, in Krısto iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa.”

Mətəu in pisin min nəuvein kotəni məmə, “?Nikitəmah təhti məmə Krısto iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa təhrun nisipəniən e Kaləli? !Kəpə!* ⁴² Nauəuə rəha Uhgın tətəni məmə Krısto iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa otəkeikei misipən e nəuaniləuis rəha Tefit, e taun u Petlehem, ima Tefit aupən.”† ⁴³ Tol lanəha, kəni nımənin nətəmimi min u, kəmotəuari ilah min o Iesu. ⁴⁴ Kəni nəuvein kotəni məmə okotaskəlīm in, mətəu iətəmi kəti təməsea-pəniən mek.

Nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel kəməsotəhatətəian e Iesu

⁴⁵ Kəni soldiä min kəmohtəlig məhuvən o pris asoli min mine Farəsi min, kəni nətəmi asoli min əha kəmotətəpuəh o lah məmə, “?Təhro nəsotələsian Iesu məhuva?”

⁴⁶ Kəni soldiä min əha kotəni=pən kəm lah məmə, “!İəməsotələsian mətəu-inko suah kəti təsəghatian təhmen lan!”

⁴⁷ Kəni Farəsi min kəmotəni=pən kəm lah məmə, “?Təhro? In tınıuvi=pən nətəligian rəhatəmah min e rəhan nəghatian eiua? ⁴⁸ ?Nəmoteruh rəkis rəhatah kəti iətəmi asoli uə Farəsi kəti təməhatətə lan? ⁴⁹ Mətəu nətəmi əpnəpın min, ilah kotəruru aɡin Lou rəha Mosis, tol lanəha, Uhgın otərəkin ilah.”

† 7:32 Jon 7:45-48 ‡ 7:35 Nanihluə, İanihluə – Afin-to e tiksınəri. § 7:37 “Nəuəuəian” in nəghatian əuhlin tətəgətun məmə kitah kotəkeikei motos Uhgın təhmen e iətəmimi iətəm tətəuauə təkəikei məmnim nəhu. “!Əhuva ohniəu, məmnim!” in nəghatian əuhlin iətəm tətəni məmə, “Əhatətə lak.” * 7:37 Aes 55:1; Jon 4:13-14; 6:35; Nəh 22:17 † 7:38 Jer 2:13; Aes 44:3; 55:1; 58:11; Sek 14:8-9; Jon 4:10-14; 6:35; Nəh 7:17 ‡ 7:39 Jon 1:33; Uək 2:17,33 § 7:39 Jon 12:23,32; 13:31,32 * 7:41 Jon 1:46 † 7:42 2Saml 7:16; Sam 89:3-4; Maeka 5:2; Jer 23:5; Mat 2:1,22-23; Luk 2:4-7

⁵⁰ Kəni Nikotiməs u in Farəsi kəti, inəha ikin ilah min. Suah u inu aupən təmuvən mətəghati kəm Iesu.‡ Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, ⁵¹ “?Təhro? ?Təhruahru e Lou rəhatah məmə kitah okotəni pətīgəm nalpiniən rəha iətəmimi iətəm kitah kəsotaupəniən motəhrun vivi, konu, məsoteh əhruahruian nati nak iətəm in tatol?”

⁵² Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “?Təhro? !?Ik u ik iətəm Kaləli, uə!? Uvən-to mafin mīn Nauəuə Rəha Uhgīn. Ik onəkəruh məmə iəni kəti ko təsisi:pəniən Kaləli.”

⁵³ Kəni nətəmimi kinotohtəlig=pən mīn mətəhuvən lahuənu mīn.§

8

¹ Mətəu Iesu təmuvən əpəha e nītəuət u, nərgīn u, Nītəuət Rəha Nigi U Olif.

Pətan iətəm təmapili ilau iərman pi:sin u səniəmə rəhan iərman

² Kəməni lauig, ləplapīn agīn, kəni Iesu təmītəlig=pən mīn e Nimə Rəha Uhgīn. Kəni nətəmimi tepət kəməhuva, motuhapumīn=pən ilah mīn ohni, kəni Iesu təməharəg kəni mīnətuəuin mətəgətu ilah.

³ Kəni nəgətu mīn rəha Lou mīne Farəsi mīn kəmotələs pətan kəti məhuva ohni. Kəni motol in təhtul aupən e nəhmtilah. Pətan əha, nətəmimi nəuvein kəmoteruh e nəhmtilah məmə tətəpili ilau iərman kəti səniəmə rəhan əhruahru iərman. ⁴ Kəni nətəmi asoli mīn əha kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, “Iəgətu, pətan u nətəmimi kəmoteruh e nəhmtilah məmə in tətəpili ilau iərman kəti, mətəu səniəmə rəhan əhruahru iərman. ⁵ E Lou rəhatah, Mosis təmələhu nəghatiən kəti tətəni məmə, pətan tol lanu, kitah kotəkeikei motəhti e kəpiel apīn motahtimu.* ?Mətəu ik, rəham nətəligiən təhro?” ⁶ Ilah kəmotətapuəh lanəha, məmə okotol nətəligiən ekəu-ekəu, pəh ilah moteruh=pən noliən tərəh nəuvein lan, məmə ilah kotəhrun nakiliən noliən rəhan.† Mətəu Iesu təpnəpīn əmə, məməhli-əməhli mətətəi nati e niftəni e nəuanəhlmin.

⁷ Ilah kəməutəhtul mətəhtul mətətapuəh e nəghatiən u kəm in, kəni in təhtul, kəni mənī=pən kəm lah məmə, “Nəmə itəmah kəti u ikīnu, in təsoliən noliən tərəh nian kəti mīne, pəh in otaupən məhti pətan u.”‡ ⁸ Kəni in məməhli-əməhli mīn, mətətəi nati e niftəni e nəuanəhlmin. ⁹ Kəni nian ilah kəmotətəu nəghatiən rəhan, kinəutan kətiəh kətiəh, mətəgim. Nauəhli mīn kotaupən motəgim kətiəh kətiəh, motəpəh əmə Iesu mīne pətan əha.

¹⁰ Kəni Iesu təməhtul əhruahru mīn lan mənī=pən kəm pətan məmə, “?Pətan, nətəmimi mīn u kəmotəhruvən? ?Kəti təsuvaiən məmə otəni pətīgəm rəham nalpiniən?”

¹¹ Kəni pətan əha təmənī=pən kəm in məmə, “Iətəmi asoli, ilah kohkə.”

Kəni Iesu tənī=pən məmə, “Iəu mīn, ko iəsəni pətīgəmiən rəham nalpiniən. Mətəu atuvən, mol naunun e noliən tərəh mīn.”§

Iesu in nəhagəhagiən rəha nətəmimi e nəhue niftəni

¹² Kəni Iesu təmətəghati mīn kəm lah, mətəni məmə, “Iəu u, iəu Nəhagəhagiən rəha nətəmimi u e nəhue niftəni.* Iətəmimi iətəm tətītəu=pa iəu, ko in təsaliuəkīən e napinəpuiən nian kəti mīne, mətəu in otos nəhagəhagiən e nəmiəgəhiən rəhan.”†

¹³ Kəni Farəsi mīn kəmotəni=pən kəm in məmə, “! Ik nətəfu pətīgəm ik lanko, mətəu iətəmi kəti təsoliən rəhan aru nəfīgəmiən, kəni tol lanko, rəham nəghatiən ko təsəhtulīən!”‡

¹⁴ Kəni Iesu tənī=pən məmə, “Əuəh, nīpəhriənīən məmə iəu aru əmə iətəni pətīgəm iəu. Mətəu rəhak nəghatiən in tətəhtul pəhriən, mətəu-inko, iəu iəkəhrun ikin iatsipən ikin,

‡ 7:50 Jon 3:1 § 7:53 E kopi əuas mīn nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətəi e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən u Jon 7:53-8:11 tikə. * 8:5 E Lou rəha Mosis pətan mīne iərman ilau pəti okəkeikei kahtimu ilau (Lev 20:10; Dut 22:22-24). † 8:6 Nīkilah təhti məmə nīki Iesu otəsəkəhrūin pətan əha, konu ilah okotəni məmə in təsītəu-pəniən Lou rəha Mosis. ‡ 8:7 Dut 17:7; Rom 2:1,22 § 8:11 Jon 3:17; 5:14 * 8:12 Esik 1:26-28; Jon 1:4-5; Hip 1:3 † 8:12 Sam 27:1; 44:3; 119:105; Prov 6:23; Aes 49:6; 60:19-20; Mat 5:14; Nəh 21:23-24 ‡ 8:13 Jon 5:31

kəni məhrun mɪn ikin iatuvən mɪn ikin, § mətəu itəmah nəkotəruru ikin iatuvən ikin, kəni motəruru ikin iatsipən ikin.*

15 “Itəmah u, nəutakil noliən rəha iətəmimi e nətəligiən rəha iətəmimi əmə. Mətəu iəu iəsakiliən noliən rəha iətəmi lanəha, məsakiliən iətəmi kəti. 16 Mətəu nəmə iəu, iəkakil noliən rəha nətəmimi, oiəköl e noliən iətəm təhruahru, mətəu-inu səniəmə iətakil e nətəligiən əmə rəhak, mətəu itimlau Tatə Uhgɪn iətəm təmahli=pa iəu, rəhatimlau nakiliən in kətiəh əmə. 17 E Lou rəhatəmah, kəmətəi məmə, nəmə iətəmimi keiu, katuol nəfigəmiən o nəghatiən kəti, kəni nəghatiən u, in otətəhtul. † 18 Kəni rəueiu əha, iəu iətəni pətigəm iəu, mətəu rəhak Tatə iətəm in təmahli=pa iəu iəkuva, in mɪn tatol nəfigəmiən ohniəu.” ‡

19 Kəni tol lanəha, ilah kɪnəutətəpuəh ohni məmə, “?Mətəu Tatə in iə rəham?”

Kəni in tənɪ məmə, “Itəmah nəkotəruru iəu, kəni itəmah nəkotəruru mɪn rəhak Tatə. Nəmə itəmah nəkotəhrun mə iəu pəh, kəni nəkotəhrun mɪn rəhak Tatə.” §

20 Iəsu təməni nəghatiən u e Nɪmə Rəha Uhgɪn əhruahru, nian in təmətəgətun nətəmimi əpəha ikin kəti iətəm kətəfən məni ikin. Mətəu iətəmi kəti təməsuvəniən maskəlɪm in, mətəu-inu təsol əhanəhiən nian rəhan.

Iəsu təmsipən ilis

21 Kəni Iəsu təmətəni=pən mɪn kəm lah məmə, “Iəu iəpanagim rəkis e təmah, kəni itəmah onəkotəsəl lak. Mətəu itəmah onəkohmɪs, kəni təfagə tərəh u rəhatəmah* otatig əhanəh e təmah. Ikin əha iatuvən ikin, ko itəmah nəsəhuvaiən ikin.”

22 Kəni nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, ilah kotəni məmə, “?Nəghatiən əha Iəsu tətəni məmə, ikin əha in tatuvən ikin, ko kitəh kəsəhuvəniən ikin, nɪpətɪn tətəni nak? ?Nəmə təhro in otohamu aru in, uə?”

23 Kəni Iəsu təməni=pən kəm lah məmə, “Imatəmah u ikinu, mətəu iəu, iəu imak əha ilis ikin əha, kəni iəmsipən ikin, meiuaiu=pa. Itəmah nətəmimi rəha nəhue niftəni u. Mətəu iəu, səniəmə iətəmi rəha nəhue niftəni u. † 24 Tol lanəha, iətəni=pɪnə kəm təmah məmə, itəmah onəpanohmɪs e noliən tərəh mɪn rəhatəmah, mətəu-inu nəmə itəmah nəsotəhatətəiən lak məmə Iəu U Inu, ‡ kəni itəmah onəkohmɪs, kəni noliən tərəh mɪn rəhatəmah okotatig agin e təmah.” §

25 Kəni ilah kəmotətəpuəh ohni məmə, “!Ei! ?Ik pəh konu?”

Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Iəu iəkəhmen əmə məmə in konu iəmatəni kəm təmah əpən, mətəuarus=pa u rəueiu. 26 Natimnati tēpət iətəm iəkəhrun nəniən e təmah, kəni məhrun nakiliən noliən mɪn rəhatəmah ohni, mətəu iətəmimi iətəm təmahli=pa iəu, rəhan nəghatiən in nɪpəhrɪəniən əmə. Iəu iətəni pətigəm əmə natimnati mɪn iətəm iəmətəu ohni, məmə nətəmimi rəha nəhue niftəni ilah okotətəu.”

27 Mətəu ilah kəsotəhrunɪən məmə Iəsu in tətəgətun Tatə Uhgɪn. 28 Tol lanəha, in tənɪ=pən kəm lah məmə, “Nian onəkotləfəri rəkis Nətɪ Iətəmimi,* nəpanotəhrun məmə Iəu U Inu. † Kəni onəpanotəhrun mɪn məmə iəsol aruiən nati kəti e rəhak nətəligiən. Iətəni əmə natimnati iətəm Tatə Uhgɪn təməgətun iəu lan. ‡ 29 Iətəmi təmahli=pa iəu iəkuva, in tətətig itimlau mɪn. In təsəpəhiən iəu iəkan pɪsɪn, § mətəu-inu, nian rəfin, iatol natimnati mɪn iətəm nɪkin tətəgiən ohni.”*

§ 8:14 Jon 13:3; 16:28 * 8:14 Nəghatiən rəha Iəsu in nɪpəhrɪəniən mətəu-inu təmsipən e Uhgɪn, kəni mətətəlig e Uhgɪn, kəni Uhgɪn in nɪpəhrɪəniən. † 8:17 Dut 19:15 ‡ 8:18 Mak 1:10-11; Jon 1:33-34; Jon 5:31-40 § 8:19 1Jon 2:23 * 8:21 Nian Iəsu tətəni “təfagə tərəh u,” nəmə nak in tətəghati e təfagə tərəh iətəm kəsotəhatətəiən lan (Jon 9:41). † 8:23 Jon 3:31 ‡ 8:24 E kopi əuas mɪn rəha Niutestimin iətəm kəmətəi e nəghatiən Kris əpən, nəghatiən u rəha Iəsu, “Mə Iəu U Inu,” təməni u ikinu mɪnə ikin mɪn tēpət e nauəuə u, in təhmen-əhmen əmə e nəghatiən kəti iətəm Uhgɪn təmətəni o nəni aruiən nərgin kəm Mosis, mətəni məmə, “Iəu Iətətig.” Afɪn-to e nauəuə rəha Eks 3:14-16. Iəsu tətəni nəghatiən əha, matol əpu in məmə in Uhgɪn. Iəsu in tətəni məmə in Uhgɪn. Jon 8:28,58; 13:19; 18:6 § 8:24 Rəueiu Iəsu in təsəghatiən əmə e noliən tərəh asoli iətəm kəsotəhatətəiən lan, mətəu tətəghati e noliən tərəh mɪn rəfin agin iətəm nətəmimi əha kəmotol. * 8:28 Jon 3:14; 12:32-33 † 8:28 “Iəu u inu” – Afɪn-to futnot e Jon 8:24. ‡ 8:28 Jon 14:24 § 8:29 Jon 16:32 * 8:29 Jon 4:34; 5:30; 6:38

³⁰ Nian Iesu tāmətəni nəghatīən mīn əha, nətəmimi tepət kəmotəni nīpəhriənīən lan.

Nīpəhriənīən

tateuvi rəkis itəmi

³¹ Kəni Iesu tāməni=pən kəm nətəm Isrel mīn u kəmotəni nīpəhriənīən lan məmə, “Nəmə nəkotaskəlīm əskasik nəghatīən mīn u rəhak, iətəm iətəni=pinə kəm təmah, itəmah əhruahru konu, rəhak nətəmimi mīn.† ³² Kəni itəmah onəkotəhrun nīpəhriənīən, kəni nīpəhriənīən u, otītis itəmah məmə nə səhuva mīniən motol slef.”‡

³³ Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “Itīmah u namipi Epraham, § itīmah u iəsotol agīniən slef* mīn rəha iətəmi kəti. ?Təhro nəməni nəghatīən u məmə, ‘Nīpəhriənīən otītis itəmah, nəkotəpiə.’?”

³⁴ Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Nīpəhriənīən agīn u iətəni=pinə kəm təmah, nətəmimi nətəm kautol noliən tərāh, kəni noliən tərāh u, in tətarməniḡ e lah, kəni mətəskəlīm matol ilah kəutəhuva rəhan mīn slef.† ³⁵ Kəni slef, rəhan iətəmi asoli təseḡəhaniən məmə otatig e nimə rəhan. Mətəu iərməniḡ təteḡəhan lan məmə nətīn tətatig e nimə rəhan nian rəfin matuvən əmə lanko naunun tikə. ³⁶ !Tol lanəha, nəmə Nəti Uhgīn tatītis itəmah, kəni tatītis pəhriən agīn itəmah, kəni itəmah nə səhuva mīniən motol slef! ³⁷ Iəkəhrun məmə itəmah namipi Epraham, mətəu nəutəsəl e suaru məmə onəkotohamu iəu, mətəu-inu nəsotolkeikeiən məmə onəkotətəliḡ e rəhak nəghatīən.‡ ³⁸ Iəu iətəni natimnati mīn u, iətəm iəmeruh rəhak Tatə təmol. Mətəu itəmah nautol natimnati mīn u iətəm rəhatəmah əmə tatə tāməni kəm təmah.”

³⁹ Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “!Mətəu tatə rəhatīmah, in Epraham!”

Kəni Iesu tāməni=pən kəm lah məmə, “Nəmə itəmah namipi Epraham əhruahru mīn, kəni itəmah onəkotos rəhan noliən mīn, təhmen lan təmol aupən. Mətəu itəmah səniəmə namipīn əhruahru, mətəu-inu nəsotosiən noliən mīn rəhan.§ ⁴⁰ Iəu iətəni pətigəmə nəghatīən pəhriən kəm təmah iətəm iəmətəu o Uhgīn, mətəu itəmah nəkotəni məmə onəkotohamu iəu. ?Nikitəmah təhti məmə noliən rəha Epraham tol lanəha? ⁴¹ Itəmah nəutohtəu=pən əmə noliən əmə rəha tatə rəhatəmah.”

Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “Itīmah u səniəmə kəlkələh mīn e suaru. Uhgīn əmə in Tatə rəhatīmah.”

Nənəti Setən

⁴² Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Nəmə Uhgīn pəhriən in Tatə rəhatəmah, kəni itəmah onəkotolkeikei iəu, mətəu-inu iəu iəmsipən lan, muva u ikīnu.* Mətəu in səniəmə rəhatəmah Tatə. Iəu iəməsuva iən u ikīnu e rəhak aru əmə nətəliḡiən, iəmuva mətəu-inu in təmahli=pa iəu.

⁴³ “?Mətəu təhro nəsotəhrunīən nīpətī nəghatīən rəhak? !Mətəu-inu nəsotolkeikei agīniən məmə nəkotətəu rəhak nəghatīən! ⁴⁴ Itəmah, rəhatəmah noliən təhmen əmə e noliən rəha tatə rəhatəmah, Setən. Kəni nian rəfin itəmah nəkotolkeikei noliən nəuan.† Noliən rəhan iətəm təmatol e nətuəuiniən,‡ tatol əhanəh, in iətəmi rəha nohamuiən itəmi. In təməki e nīpəhriənīən, mətəu-inu nīpəhriənīən tikə lan. Nian in tətəiuə, in tatol əmə rəhan noliən, mətəu-inu in iətəmi rəha neiuəiən, kəni in tatə rəha neiuəiən mīn.

⁴⁵ “Mətəu iəu iətəni nīpəhriənīən əmə kəm təmah, kəni tol lanəha, itəmah nəsotəhatətəiən e rəhak nəghatīən. ⁴⁶ ?Təhro? Itəmah kəti u ikīnu təhrun nəḡətuniən məmə iəu iəmol noliən tərāh kəti mīne? ?Nəmə iəu iətəni nəghatīən pəhriən mīn, kəni təhro itəmah nəsotəhatətəiən lak? ⁴⁷ Iətəmimi rəha Uhgīn, in tatətəliḡ e nəghatīən rəha

† 8:31 2Jon 1:9 ‡ 8:32 Rom 8:2; 2Kor 3:17; Kəl 5:1 § 8:33 Luk 3:8 * 8:33 “slef” – Afīn-to e tiksīnəri. † 8:34 Rom 6:12-23; 1Jon 3:8-9 ‡ 8:37 Jer 9:25-26; 1Jon 3:10 § 8:39 Rom 2:28-29; 9:7-9 * 8:42 1Jon 5:1 † 8:44 1Jon 3:8 ‡ 8:44 E nauəuə rəha Jen 3:4, koteruh məmə Setən təmaupən meiuə e nətuəuiniən. In tāməni=pən kəm Iv məmə, “Ko ik onəsīmīs agīniən.” Mətəu Setən tāmətəḡhati lanu, məuhlin nəghatīən iətəm Uhgīn tāməni e Jen 2:17.

Uhgin, mätəu itəmah səniəmə nətəmiimi rəha Uhgin. Tollanəha, nəsoətəligiən e nəghatiən rəha Uhgin.”

Iesu mine Epraham

⁴⁸ Kəni nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəmotahi Iesu motəni məmə, “!Nəman! !Itimah inoteruh əhruahru ik! Ik iətəm Səmeriə kəti. !Ik, narmin tərəh kəti tətətig lam!”

⁴⁹ Mätəu Iesu təni məmə, “Narmin tərəh tikə lak, mätəu iəu iətəfəri nərgi rəhak Tatə, mätəu itəmah, nəutərəkin nərgək. ⁵⁰ Iəu iəsalkutiən o nərgin asoli, mätəu iətəmi kəti in tətəkut ohniəu. Kəni in otəpanakil nətəmiimi rəfin. ⁵¹ Nipəhriənian agin u iətəni=pinə kəm təmah məmə, iətəmiimi iətəm tatol nəuiak, ko in təsəmisian nian kəti mine.”

⁵² Kəni nətəmiimi min əha kotəni=pən kəm in məmə, “!Rəueiu inotəhrun məmə narmin tərəh kəti tətətig lam! Epraham təmimis, kəni iəni min kəmoħmis min, mätəu ik nətəni məmə, iətəmiimi iətəm tatol nəuiam, ko in təsəmisian nian kəti. ?Nəghatiən nak u? ⁵³ ?Ik nəkapirəkis Epraham u tipitimah tinimis rəkis? ?Kəni mine iəni min u kinohmis rəkis? ? Kəni nəkəmə ik iətəmiimi nak?”§

⁵⁴ Kəni Iesu təni=pən məmə, “Nəmə iəu əmə iətəfəri aru iəu, kəni rəhak nisaiən in nati əpnəpin əmə. Mätəu rəhak Tatə u itəmah nəutəni məmə in Uhgin rəhatəmah, inəha in tətəfəri iəu mətəfən nisaiən kəm iəu. ⁵⁵ Itəmah nəkotəruru in, mätəu iəu iəkəhrun in. Nəmə iəkəni məmə iəkəruru in, kəni in otol iəu məmə iəu iətəmiimi rəha neiuəiən, təhmen əmə e təmah. Mätəu iəu iəkəhrun in, kəni iəu matol nəuian. ⁵⁶ Tipitəmah u Epraham, nikin təmagiən pik məmə in otəpaneh nian rəhak otuva. Kəni nian in təməhrun məmə rəhak nian otəkeikei muva, kəni nikin təmagiən-pik.”

⁵⁷ Kəni nətəmiimi min u kəmotahi motəni məmə, “!Nəman! !Ik nəsos əhanəhiən nu fifti mine! Nəməhro mafu Epraham?”*

⁵⁸ Kəni Iesu təni məmə, “Nipəhriənian agin u iətəni=pinə kəm təmah məmə, nian Epraham təməsair əhanəhiən, mätəu Iəu Iətətig.”†‡

⁵⁹ Kəni əmeiko, ilah kəmotəmki kəpiel apin, motəni məmə okotəhti Iesu lan;§ mätəu Iesu təməhluəig, kəni miet e Nimə Rəha Uhgin matuvən.

9

Iesu təmol vivi nəhmti suah kəti

¹ Kəni nian kəti, Iesu təmalieuək mətən, kəni meruh suah kəti. Nian təmair, nəhmtin təpis. ² Kəni nətəmiimi min rəha Iesu kəmotəni=pən kəm in məmə, “!əgətun, suah u təmair nəhmtin təpis. ?O nak? ?O noliən tərəh rəhan, uə noliən tərəh rəha tatə mine mamə rəhan?”*

³ Mätəu Iesu təni məmə, “Nəhmti suah u təmərah, mätəu səniəmə e noliən tərəh rəhan, uə e noliən tərəh rəha tatə mine mamə rəhan. Mätəu, nəhmti suah u təməpis lanəha məmə Uhgin otəgətun rəhan uək e nəmiəgəhiən rəhan.†‡ ⁴ Nian tətian əhanəh,§ kitah kotəkeikei motol uək rəha Uhgin, iətəm təmahli=pa iəu iəkuva. Nian lapin otəpanuva, kəni iətəmiimi in təruru noliən uək.* ⁵ Nian iəu iətətig əhanəh e nəhue niftəni u, iəu Nəhagəhagiən rəha nətəmiimi e nəhue niftəni.”†

⁶ Nian Iesu təməni rəkis nəghatiən əha, təmagəh niftəni, kəni, mol nəmit lan, kəni mos nəmit əha, mol=pən e nəhmti suah kəha.‡ ⁷ Kəni Iesu təni=pən ohni məmə, “Onəkuvən

§ 8:53 Jon 4:12 * 8:57 Epraham təmimis minos rəkis nu tu-tausin, uərisig Iesu təpanair=pa. † 8:58 Nian Iesu təməni min məmə, “!əu Iətətig,” tatos nərgi Uhgin (Eks 3:14), təhmen e “Mə Iəu U Inu” (Jon 8:24). Tollanəha, təhmen=pən əmə məmə in təməni məmə in Uhgin əhruahru. Afin-to futnot e Jon 8:24. ‡ 8:58 Jon 1:1; 17:5; 17:24 § 8:59 Lev 24:16 * 9:2 Luk 13:2-3 † 9:3 Nətəm Isrel kəutəghati pik o nətapuəhiən min tol lanu, mätəu Iesu in təməsuvəniən pik o nəghatiən min tol lanu, mätəu in təmətəgətun ilah məmə kotəh nəsanəniən rəha Uhgin. ‡ 9:3 Jon 11:4 § 9:4 Nian Iesu tətəni məmə, “Nian tətian əhanəh,” nəghatiən u tətəgətun rəhan nəmiəgəhiən, mätəu-inu in Nəhagəhagiən (fes 5). Mätəu lapin tətəgətun=pən rəhan nimisən. * 9:4 Jon 12:35-36 † 9:5 Jon 1:4 ‡ 9:6 E nian əha, nətəmiimi nikilah təhti məmə nəgəhiən tatol uək təhmen e mərsin. Nəmə təhro, noliən u rəha Iesu təmasiru e iətəmiimi əha məmə otəhatə e nəsanəniən rəhan.

e noan nāhu Sailoam, kēni māueiu nāhmtām.” (Nārgin u Sailoam, nīpētīn tēni māmā, “Kāmāhli=pān.”) Kēni suah kēha, tāmuvān, māueiu nāhmtīn. Nīan tāmītālig=pa, mātēu nāhmtīn tīnāuvīr, kēni mīnateruh nātī. §

⁸ Kēni nātēmīmi iman ikīn, mīne nātēm mīn u nātēm kotāhrun in, māmā in iātēmīmi kēti nīan rāfin tātēasiā o māni o nātēmīmi, ilah narmīlah tāmīuvg pīk ohni. Kēni kīnautātapuāh-ātapuāh o lah mīn māmā, “!Ei! !Oteruh-to! ?Suah u inu, nīan rāfin tātāharāg mātēasiā o māni o nātēmīmi?”

⁹ Kēni nātēmīmi nāuvein kotēni māmā, “Ōuāh, ināha.”

Kēni mātēu nāuvein kotēni māmā, “Kāpā. Tāhmen āmā lan, mātēu sēniāmā in.”

Mātēu suah kēha tēni māmā, “!Iēu u inu!”

¹⁰ Kēni ilah kāmōtātapuāh ohni māmā, “?Nāhmtām tāmāhro māuvīr?”

¹¹ Kēni in tēni māmā, “Suah u, nārgin u Iesu, in tāmōl nāmīt nāuvētīn kēni mōl=pān e nāhmtāk, kēni māni māmā, ‘Ūvān āpāha Sailoam, māueiu nāhmtām.’ Kēni āmeiko, iāmuvān. Nīan iāmāueiu nāhmtāk, mātēu nāhmtāk tīnāuvīr, ināteh nātī.”

¹² Kēni ilah kāmōtātapuāh ohni māmā, “?Mātēu suah tātātīg iā?”

Kēni in tēni māmā, “Iēu iākāruru.” ¹³ Kēni nātēmīmi kāmōtālas suah u nāhmtīn tāmārah āupān, māhuvān kām Farāsi mīn. ¹⁴ Nīan u, iātēm Iesu tāmōl=pān nāmīt e nāhmtī suah kēha kēni mōl vivi, in nīan rāha Sapāt.

¹⁵ Kēni Farāsi mīn kāmōtātapuāh ohni māmā, “?Nāmāhro nāhmtām tāvīr?”

Kēni suah kēha tāmāni=pān kām lah māmā, “Iesu tāmōl=pān nāmīt e nāhmtāk, kēni iākuvān māueiu rākīs, kēni nāhmtāk tāvīr, iāteruh nātī.”

¹⁶ Kēni Farāsi mīn nāuvein kāmōtāni=pān māmā, “Suah ko tāsīsīpāniān o Ūhgīn, mātēu-inu, in tāsītēu-pāniān lou rāha Sapāt.”

Mātēu Farāsi mīn nāuvein mīn kotēni māmā, “?Mātēu tāhro? Suah kēha sēniāmā in tātol nōliān tārāh. Iātēm tātol nōliān tārāh tāruru nōliān nāmītātīān kēti lanāha.” Kēni ilah kāmōtāuāri ilah mīn o nāghatīān u.

¹⁷ Kēni ilah kāmōtātapuāh mīn ohni māmā, “?Suah kēha tāmōl vivi nāhmtām, kēni nīkim tāhti māmā in iātēmīmi nak?”

Kēni in tāmāni=pān kām lah māmā, “In iāni kēti.”

¹⁸ Mātēu nātēmi asōli rāha nātēm Isrel kāsōtāniān nīpāhriāniān lan māmā suah u āupān nāhmtīn tāmārah, mātēu rāueiu āha, tīnētāir. Tol lanāha, ilah kāmōtāuīn=pān e rāhan tātē mīne māmā kiāuva, ¹⁹ kēni kāmōtātapuāh o lau māmā, “?Tāhro? ?Nātītālau u suah u? ?Itālau onākūāni-to māmā nīan in tāmāir=pa, kēni nāhmtīn tēpīs? ?Okāmā nīpāhriāniān, kēni nāhmtīn tāmāhro māuvīr?”

²⁰ Kēni rāhan māmā mīne tātē kuāmā “Itīmīlau iākūāhrun māmā nātītīmīlau āha, kēni itīmīlau iākūāhrun māmā tāmāir=pa, nāhmtīn tārāh. ²¹ Mātēu itīmīlau iākūāruru māmā, rāueiu āha, kāmāhro nāhmtīn tāir. Kēni itīmīlau iākūāruru mīn māmā iātēmīmi pāh tāmōl nāhmtīn tāvīr. Tāvīr māmā itēmāh nākōtātapuāh ohni. In tīnepāt rākīs, in tāhrun nāniān nātīmīnātī mīn rāfin kām tāmāh.” ²² Rāhan tātē mīne māmā, kāmūāni lanāha, mātēu-inu ilāu kātūāgīn e nātēmi asōli mīn rāha Isrel, mātēu-inu ilah kīnōtālēhu rākīs nāghatīān kēti māmā, iātēmīmi iātēm tātēni pātīgām māmā Iesu in Krīsto iātēm Ūhgīn tāmāni māmā otāhli=pa, kēni ilah okōtāhli pātīgām e nīmā rāha nuhāpūmīniān.*

²³ Tol lanāha, rāhan tātē mīne māmā, ilāu kāmūāni māmā, “In tīnepāt rākīs, tāvīr māmā itēmāh nākōtātapuāh ohni, pāh in tēni.”

²⁴ O nātī u, ilah kāmōtāuīn=pān mīn e suah kēha iātēm nāhmtīn tāmārah āupān, māmā otuva māhtul āupān e nāhmtīlah. Kēni kāmōtāhi mōtēni māmā, “Ōni nīpāhriāniān kēni māfāri nārgī Ūhgīn. Itīmāh iākōtāhrun māmā suah u, in iōl tēfāgē tārāh.”

²⁵ Mātēu suah u tēni māmā, “Iēu iākāruru māmā suah u in iōl tēfāgē tārāh, uā kāpā. Nātī kētīāh āmā iātēm iēu iākāhrun. Āupān nāhmtāk tāmāu, mātēu rāueiu inētāir.”

§ 9:7 Aes 35:5 * 9:22 Nāmā kōtāhli pātīgām nātēmīmi nāuvein e nīmā rāha nuhāpūmīniān, kēni nātēmīmi rāfin okōteruh māmā ilah nātēm kōtārāh.

²⁶ Kəni ilah kınəutətapuəh mın ohni məmə, “?Təməhro ik? ?Təməhro lanu mol nəhmtəm tair?”

²⁷ Mətəu in təni məmə, “İəməni=pinə rəkis kəm təmah, mətəu itəmah nəsotətəligiən lak. ?Təhro nəkotəni məmə iəkəni mın? ?Itəmah mın nəkotəni məmə rəhan u itəmah!?”

²⁸ Kəni ilah kəmotahi motəni rah, motəni məmə, “!Ah! !Ik u rəhan iətəmimi! !Mətəu itimah u, nətəmimi rəha Mosis!† ²⁹ Itimah iəkotəhrun vivi məmə Uhgın tətəğhati kəm Mosis, mətəu suah ko, iəkotəruru məmə təmsipən iə.”‡

³⁰ Kəni suah kəha təni məmə, “!Nəman! !Narmək təmiuvig pik! !Suah u in təmol vivi nəhmtək, mətəu itəmah nəkotəruru ikin təmsipən ikin! ³¹ Kitah kotəhrun məmə Uhgın təsətəligiən e nətəm kautol nolien tərəh. !Mətəu iətəmi tətisiəi Uhgın, kəni matol nəuiən, Uhgın tətətəlig lan!§ ³² E nətuəuinian nian, mətəuarus=pa u rəueiu, kəsətəu əhanəhiən iətəmi kəti təmol vivi iətəm nəhmtin təməpis kəti iətəm təmair=pa tol lanəha. Mətəu nəhmtək tınəuvir. ³³ Nəmə iətəmi kəti təsisipənian e Uhgın, ko təsol aginian nati kəti. Mətəu təhruahru əmə məmə in tatsipən e Uhgın.”*

³⁴ Kəni ilah kəmotahi mın motəni məmə, “!Nəman! Ik iətəmimi rəha nolien tərəh nian mın rəfin əmə, tətuəuin e nian nəmair=pa mətəuarus=pa u rəueiu. ?Nəkəhro məmə nəkəgətun itimah?” Kəni ilah motəraki pətigəm lan.†

Nətəligiən rəha Farəsi mın, təhmen e iətəm nəhmtin təpis

³⁵ Kəni İesu tətəu nəğhatiən məmə kəmahlı pətigəm suah u e nimə rəha nuhapuminiən, kəni in təmuvən meruh, kəni tətəpuəh ohni məmə, “?Təhro? ?Ik nətəhatətə e Nəti İətəmimi?”

³⁶ Kəni suah u təni məmə, “?İətəmi asoli, iətəmimi ko in pəh? !Əui! Əni=pa-to, pəh iəu iəkəhatətə lan.”‡

³⁷ Kəni İesu təni=pən kəm in məmə, “Rəueiu əha, ik nıneh rəkis in. Suah u, mə inu iəu, iətəğhati kəm ik u rəueiu.”§

³⁸ Kəni suah u təni=pən kəm İesu məmə, “İərməniğ, iəu inəhatətə lam əha rəueiu.” Kəni in masiəulin=pən kəm in, kəni mətəfaki kəm in.*

³⁹ Kəni İesu təməni məmə, “İəu iəmuva e nəhue niftəni u məmə iəkakil nətəmimi məuəri ilah, kəni tol lanəha, nətəmi nəhmtilah təməpis, okoteh nati, kəni nətəmi mın u kauteh nati, nəhmtilah otəpis.”†

⁴⁰ Kəni Farəsi mın nəuvein əha ikin, kəmotətəu nəğhatiən lan, kəni kotəni=pən kəm in məmə, “?Təhro? ?Ik nətəni məmə nəhmtitəmah mın təpis?”‡

⁴¹ Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nəmə nəhmtitəmah təpis, oiəsəniən məmə itəmah nəkotəkeikei motos nalpinian o təfagə tərəh mın rəhatəmah. Mətəu itəmah nəkotəni məmə nəhmtitəmah təuvir, nəuteh nati, kəni tol lanəha, təfagə tərəh mın rəhatəmah tətətig əhanəh e təmah.”§*

10

İesu təməğhati əuhlin e iətəmi rəha nəsalian e sipsip

† **9:28** Jon 5:45 ‡ **9:29** Nətəmi asoli rəha nətəm İsrəl, təməuvir məmə ilah okotəhrun məmə İesu təmsipən o Uhgın, mətəu-inu Uhgın əmə təhrun nol vivian iəmnəu. Nəvetin mın u, Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə nian Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahlı=pa tuva, kəni in otol vivi iəmnəu mın okotəuvir (Aes 29:18; 35:5; 42:7). Mətəu, nətəmi asoli rəha nətəm İsrəl, nəhmtilah təu o natimnati mın rəha Uhgın, kəni kəutəpəh nıtəu-pəniən İesu. § **9:31** Sam 66:16-20; Prov 15:29; Aes 1:15; 59:2 * **9:33** Jon 3:2 † **9:34** Jon 9:2; Aes 66:5 ‡ **9:36** Rom 10:14 § **9:37** Jon 4:26 * **9:38** Mat 28:9 † **9:39** Aes 6:10; Mak 4:12; Luk 4:18 ‡ **9:40** Rom 2:19 § **9:41** Nian İesu tətəğhati e nolien rəha nehian, tətəğhati e nolien rəha nehian e nəhmti nikitəmi. Farəsi mın kəutəni məmə kotəhrun nehian, kəni nıpətin nati u təni məmə kotəhrun Lou rəha Mosis. Lou tətəgətun ilah məmə nolien mın nak ilah təfagə tərəh mın, kəni mətəgətun məmə Uhgın təkeikei mol nalpinian kəm lah o təfagə tərəh mın rəhalah. Mətəu ilah kəsotəhatətəiən e İesu, tol lanəha Uhgın təsafəliən təfagə tərəh mın rəhalah, mətəu təfagə tərəh mın rəhalah tətətig əhanəh e lah. * **9:41** Jon 15:22,24; Hip 10:28-31

¹ Kəni təni məmə, “Nipəhriənian agin u iətəni kəm təmah məmə, iətəmi iətəm tatuvən imə e nīpai rəha sipsip, təsuvən-pəniən e namtihlua, mətəu in tətəri kəni matiuviğegəu məmə otuvən imə e nīpai rəha sipsip,* in iakləh mine iohamu itəmi kəti.† ² Mətəu iətəmimi iətəm tatuvən-pən e namtihlua, in iətəm tətəsal o sipsip.‡ ³ Iətəmimi iətəm tətəhtul e namtihlua, nian rəfin in taterəh e doə o suah u, kəni sipsip mīn kotəhrun nəuiān. Nian rəfin in tətəuīn e nərgi sipsip mīn kətiəh kətiəh, kəni in matit ilah mautohiet. ⁴ Nian in tatit rəhan mīn sipsip mīn mautohiet e nīpai, in tətaupən e lah, kəni sipsip mīn kautəhuərisig lan, mətəu-inu kotəhrun nəuiān. ⁵ Mətəu ilah kəsotohtəu-pəniən iətəmi kəti u iətəm kotəruru, ilah okotəkeikei motəgim motəpəh, mətəu-inu ilah kotəruru nəuiān.”

⁶ Iesu təməghati əuhlin lanu, mətəu ilah kotəruru nīpətin məmə tətəni nak.

Iesu in iətəmimi əhruahru rəha nəsalian e sipsip

⁷ Tol lanəha, kəni Iesu təməni-pən mīn kəm lah məmə, “Nipəhriənian agin u iətəni kəm təmah məmə, iəu u, Namtihlua rəha sipsip mīn iətəm kautəhuvən-pən ikin.§ ⁸ Nətəmi mīn u nətəm kəmotəupən lak, ilah rəfin nətəmimi rəha nakləhian əmə mine nohamuiān itəmi.* Mətəu sipsip mīn ko kəsotətəligian e lah. ⁹ Iəu u, iəu Namtihlua u. Iətəmi tətəva=pa iəu ikin, məmə otuvən imə, in otos nəmiəgəhian. In otuva imə, miet muvən ihluə e iəu, kəni mos nimanuvehli əmemtəh təuvir.†† ¹⁰ Mətəu iakləh, in tətəva əmə o nati kətiəh əmə. In tətəva məmə otakləh kəni mohamu itəmi, kəni mərəkin-ərəkin natimnati rəfin. Mətəu iəu, iəmuva məmə iəkol suaru o nosian nəmiəgəhian,§ kəni nəmiəgəhian u otol niki nətəmimi tagian vivi.

¹¹ “Iəu u, Iətəmimi rəha Nəsal Vivian Sipsip Mīn.* Iətəmi təuvir u, iətəm tətəsal vivi o sipsip mīn, in nikin tagian əmə məmə otəfən nəmiəgəhian rəhan o sipsip mīn.† ¹² Sipsip mīn, ilah rəha Iətəmimi rəha Nəsal Vivian e Sipsip Mīn. Mətəu iətəmimi kəti iətəm kətətəou məmə in otətəsal o sipsip mīn, in səniəmə iətəmi əhruahru rəha nəsalian o sipsip. Səniəmə in rəhan əha sipsip mīn. Kəni nəmə tafu kuri arpīn kəti tuva məmə otus ilah, kəni in otaiu magim məpəh ilah. Kəni kuri arpīn u, tuvən mus sipsip mīn nəuvein, kəni məhgi atiti ilah kətiəh kətiəh. ¹³ Iətəmi tol lanəha, in otagim mətəu-inu kətətəou əmə in o nəsalian o sipsip mīn, mətəu e nikin, in təsəniən nati agin e sipsip mīn.

¹⁴⁻¹⁵ “Iəu u inu, iəu Iətəmimi rəha Nəsal Vivian o Sipsip Mīn. Tatə Uhgīn in təhrun iəu, kəni iəu iəkəhrun in,‡ kəni e nolian əhmen əmə, iəu iəkəhrun rəhak sipsip mīn, kəni rəhak sipsip mīn ilah kotəhrun iəu. Iəu nīkik tagian əmə, məmə oiəkimis o nosmiəgəhian ilah. ¹⁶ Rəhak mīn nəuvein mīn sipsip əpəha ikin, iətəm ilah kəsotətəligian e nīpai u, mətəu iəu iəkəkeikei mit mīn ilah kəhuva. Ilah mīn, okəpanotəhrun nətəuiān nəuiak. Kəni sipsip mīn u ilah rəfin u, okəhuva motuhapumīn əmə ilah mīn motol kətiəh. Kəni iətəmimi kətiəh əmə, in otateruh ilah.§*

¹⁷ “Rəhak Tatə in tolkeikei pik iəu, mətəu-inu nīkik tagian əmə məmə iəkəfən rəhak nəmiəgəhian o nətəmimi, məmə uərisig lanko, iəu iəkos mīn nəmiəgəhian rəhak.† ¹⁸ Iətəmimi kəti tikə məmə otos rəkis nəmiəgəhian rəhak, mətəu iəu aru əmə iəkəfən rəhak

* **10:1** Nīpai rəha sipsip əha, təhmen e ikin kəti iətəm kətəhgi=pən sipsip mīn ikin nian rəfin lapin məmə ilah okəutəməhli vivi ikin o kuri rarpin mīn mine laion mīn. † **10:1** Jon 10:8,10 ‡ **10:2** E fes mīn u 1-5, namtihlua mine iətəmi tətəsal o sipsip, ilau pəti kətuəgətu=pən Iesu, konu nakləh mīn kautəgətu=pən nətəmi asoli mīn rəha nətəm Isrel mine məsaia eiuə mīn e nian əha. Konu sipsip mīn kətuəgətu=pən nətəmimi mīn rəha Uhgīn. § **10:7** Jon 1:51; 14:6 * **10:8** Jer 12:1; Esik 34:2 † **10:9** Sam 118:20,22-24 ‡ **10:9** Dut 28:6 § **10:10** Jon 1:4; 3:15-16; 5:40; 20:31 * **10:11** Sam 23:1; Aes 40:11; Esik 34; Maeka 5:2,4; Mat 2:6; Mak 6:34; 1Pitə 2:25; 5:2-4; Nəh 7:17; Jon 15:13; 1Jon 3:16 † **10:11** Hip 13:20 ‡ **10:14-15** Mat 11:27 § **10:16** Fes 16 u, in tətəlig=pən e fes mīn 1-5. Ikin əha, nīpai rəha sipsip tətəgətu nətəm Isrel. Iesu tətəuīn e lah məmə rəhan mīn. Sipsip mīn iətəm kəutəməhli əhanəh e nīpai kəha, ilah u, nətəm Isrel nətəm kəutəhatətə e Iesu. Sipsip mīn iətəm Iesu tətəni məmə ilah kəsotəməhlian e nīpai u, ilah Nanihlua mīn. Nian in otəuīn e lah, kəni ilah mīn okotətəlig e nəuiān, kəni ilah rəfin okəhuva motol kətiəh, kəni iətəmimi kətiəh əmə, inu Iesu, in otətəsal vivi ilah. * **10:16** Aes 56:8; Jon 11:52; Uək 10:34,35; Rom 1:16; Efəs 3:6 † **10:17** Aes 53:12

nəmiəgəhiən mətəu-inu iəu əmə iəkolkeikei lanəha. Iəu aru əmə iətos nepətian məmə iəkəhlman e rəhak nəmiəgəhiən, kəni iəu aru əmə matos mīn nepətian məmə iəkaskəlim mīn rəhak nəmiəgəhiən. Nati u inu, iətəm rəhak Tatə təmāni=pa kəm iəu məmə iəkəkeikei mol.”‡

¹⁹ Kəni nətəm Isrel u, ilah kəmotəhapu mīn ilah mīn. ²⁰ Ilah tepət kəutəni məmə, “!Suah u narmīn tərāh kəti tətatiḡ lan! !Rəhn-kapə tətalməli! ?Təhro itəmah nəutətəliḡ lan?”

²¹ Mətəu nəuvein mīn, ilah kəutəni məmə, “Nəghatian u, səniəmə nəghatian rəha iətəmi narmīn tərāh tətatiḡ lan. ?Nikitəmah təhti məmə, narmīn tərāh təhrun nol vivian iətəmi nəhmtin təməu, təuvir mīn?”§

*Nətəmimi kəmotəmaki
e Iesu, mətəu-inu in təmāni
məmə in Nəti Uhgīn*

²² Tinuva e nian rəha nətəm Isrel iətəm kəutol lafet kəti lan əpəha Jerusiləm. Nərgin u, lafet rəha Nol Vivian Mīn Nimə Rəha Uhgīn.* ²³ Inəha e nian rəha nətəpuiən. Kəni Iesu təmətaliuək e fərantə kəti e Nimə Rəha Uhgīn, nərgin u Fərantə Rəha Kig Solomən. ²⁴ Kəni nətəmi asoli rəha nətəm Isrel nəuvein kəməhuva motəhtul, mohtəlau lan. Kəmotəni=pən kəm in məmə, “?Onəhgīn kəni ik nəmanol itimah iəkotəhrun ik? Nəmə ik Kristo pəhriən iətəm Uhgīn təmāni məmə otahli=pa, nəkəni=pa vivi kəm timah.”†

²⁵ Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Iəu iəmāni=pinə rəkis kəm təmah,‡ mətəu itəmah nəsothətətəiən lak. Nəmtətian mīn u iətəm iətol e nərgi rəhak Tatə, ilah kəutol nəfiḡəmian e nəghatian rəhak,§ ²⁶ mətəu itəmah nəsothətətəiən lak, mətəu-inko itəmah səniəmə rəhak mīn sipsip mīn.* ²⁷ Rəhak sipsip mīn ilah kəutətəu nəuiak kəni motəhrun. Iəu iəkəhrun vivi ilah, kəni ilah kəutuərisiḡ lak. ²⁸ Kəni iəu iətəfən nəmiəgəhiən itulīn u naunun tikə kəm lah, ilah ko kəsəhmisiən nian kəti mīne. Kəni iətəmimi kəti mīne ko təsiuvi rəkisiən ilah e nəhlmək.† ²⁹ Rəhak Tatə iətəm təməfa ilah kəm iəu, in təsanən tapirəkis natimnati mīn rəfin. Tol lanəha, kəni iətəmi kəti ko təsiuvi rəkisiən ilah e nəhlmīn.‡ ³⁰ Itimlau rəhak Tatə, itimlau kətiah əmə.”§

³¹ Kəni nətəm Isrel kəmotəmki mīn kəpiel apin, məmə okotəhti in lan. ³² Mətəu Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Iəu inol rəkis nəmtətian təuvir mīn tepət e nəhmtitəmah. Nəmtətian mīn əha ilah əha, rəhak Tatə təməfa məmə iəu iəkol. ?Mətəu nəmtətian əhro u itəmah nəkotəni məmə onəkotəhti iəu ohni e kəpiel apin?”

³³ Kəni ilah kotəni məmə, “Itimah iəsotəniən məmə iəkotəhti ik e kəpiel apin o nati apispis təuvir u ik natol. Itimah iəkotəni məmə iəkotəhti ik mətəu-inu nətəni rah Uhgīn. Ik iətəmimi əmə, mətəu ik nətəni məmə ik Uhgīn.”

³⁴ Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Kəmətei=pən aupən, e rəhatəmah əhruahru Lou, məmə Uhgīn təmāni=pən kəm lah məmə, ‘Itəmah uhgīn mīn.’* ³⁵ Kəni kitah kotəhrun məmə Nauəuə Rəha Uhgīn, ko təsəuhliniən, in nīpəhriəniən əmə. Uhgīn təməfa nəghatian rəhan kəm nətəmimi nəuvein. ?Tol lanəha, nəmə Uhgīn təmətəghati e nətəmi mīn u, kəni māni ilah məmə uhgīn mīn, ³⁶ kəni nəkotəhro məutahi iəu məutəni məmə iəu iətəni rah

‡ **10:18** Mat 26:53-54; Fil 2:8; Hip 5:8 § **10:21** Eks 4:11 * **10:22** Lafet əha kəutol nīkilah tətəhti nian kəti aupən. Nian kəti, tikimīr mīn rəha Isrel kəməutəluagiḡn məhuvən imə e Nimə Rəha Uhgīn, kəni maustos nimə kəha. Kəni konu uərisiḡ lan, kəni nətəm Isrel kəmotəhtul kəni motəluagiḡn ilah rəhalah mīn tikimīr, kəni motəhgi pətiḡəm lah. Kəni konu motafəl vivi mīn Nimə Rəha Uhgīn tuva masim mīn. Lafet əha, kətəni mīn məmə lafet rəha Lait Mīn, mətəu-inu nətəmimi kəmotəsiəpən e lait mīn tepət e rəhalah lahuənu mīn. † **10:24** Luk 22:67-71 ‡ **10:25** Jon 8:58 § **10:25** Jon 5:36; 14:11 * **10:26** Jon 6:44 † **10:28** Jon 6:39; Rom 8:35-39 ‡ **10:29** Jon 17:2,6,24 § **10:30** Dut 6:4; Jon 17:21-23 * **10:34** E Sam 82:1-2, Uhgīn təmol nəghatian əuhlin kəti məmə, nətəmi asoli mīn rəha nətəmimi rəhan, ilah kotəhmen e uhgīn mīn, mətəu-inu in təmitəpīn ilah məmə ilah okəutəhtul o Uhgīn, kəni motakil rəhan nətəmimi mīn. Kəmotakil nətəmimi lanəha, kəni tol lanəha, kəni təni e lah məmə, “uhgīn mīn.” Mətəu kəsi, məmə ilah kəməsothəkiliən suaru əhruahru, kəni Uhgīn otərəkin ilah. Inu e fes u Jon 10:34, Iesu in tatos e nəghatian u kəmətei aupən e Sam, kəni tətəghati kəm nətəmi asoli mīn rəueiu.

Uhgîn mätəu iätəni mämə iəu Nəti Uhgîn? Iəu u inu, iätəm Tatə Uhgîn in təmələhu=pən iəu mämə rəhan pisin əmə, kəni mol əpenə-penə iəu, mämə otahli=pa iəu iəkuva e nəhue niftəni.

³⁷ “Nəmə iəsoliən nəmtətian min iätəm rəhak Tatə tatol, kəni sotəhatətəian lak. ³⁸ Mätəu nəmə iatol nəmtətian min u rəhak Tatə tatol, kəni nati əpnapin mämə itəmah nətotəhatətəian e rəhak nəghatian min, mätəu təuvir mämə onəkotəhatətə e nəmtətian min rəhak. Kəni tol lanəha, itəmah onəmanotəhrun vivi agin mämə Tatə Uhgîn tətətig lak, kəni iätətig e Tatə Uhgîn.”† ³⁹ Tol lanəha, e nəghatian min u, ilah kəmotolkeikei min mämə okotaskəlim in, mätəu in təmiet e lah magim.

⁴⁰ In təmoħapumİN=pən min e nəve nəhu Jotən, muvən əpəha Jon təmatol bəptais e nətəmimi ikin aupən. Kəni mətətig əha ikin əha. ⁴¹ Kəni nətəmimi tepət kəməhuva ohni, kəni motəni mämə, “Jon təməsolian nəmtətian kəti mine. Mätəu nəghatian min iätəm in təmətəni e suah u, ilah rəfin nİpəhrİənİən əmə.”‡ ⁴² Kəni ikin əha, nətəmimi tepət kəmotəhatətə e Iesu.

11

Lasiris təmimis

¹ Iätəm Petəni kəti, nərgin u Lasiris, tatimis. Petəni, in lahuənu kəti, ima Meri mine pian Matə.* ² Meri u, inu, uərisig otəpanəueiu nəhlki İərmənİg rəhatah e səntə, kəni mafəl e nəuanun, tasik.† Kəni pətan u, rəhan u kakə Lasiris u tatimis. ³ Tol lanəha, nəuvini Lasiris mil kuahli=pən nəghatian o Iesu mämə, “Iətəmi asoli, ik kəti u iätəm nəkolkeikei pik,‡ in tatimis.”

⁴ Nian Iesu təmətəu nəghatian u, kəni in təni mämə, “Lasiris tatimis, mätəu rəhan nİmİsİən əha, ko təsoliən in tİmİs agin. Nİmİsİən əha rəhan otol mämə nətəmimi okotəfəri motəni-vivi Uhgîn ohni. Kəni nİmİsİən əha otol mämə nətəmimi okotəfəri motəni-vivi Nəti Uhgîn ohni.”

⁵ Iesu tolkeikei pik Matə mine pian, mine rəhalau kakə Lasiris. ⁶ Tol lanəha, nian tətətəu pau mämə Lasiris tatimis, in təmatig mos nian keiu əpəha ikin tətətig ikin. § ⁷ Kəni uərisig, tənİ=pən kəm rəhan min nətəmimi mämə, “Pəh kohtəlig=pən min Jutİə.”

⁸ Mätəu rəhan min nətəmimi kotəni=pən, kəm in mämə, “İəgətun, rəueiu əmə uəha, nətəmimi asoli rəha Isrel əha ikin əha kəmotəni mämə okotəhtİmu ik e kəpiel apİN. ? Mätəu ik nəkəni mämə onəkİtəlig=pən min ikin əha?”

⁹ Kəni Iesu tənİ=pən kəm lah mämə, “İtəmah nəkotəhrun mämə tueləf auə lənian. Nəmə iätəmimi tətaliuək lənian, ko təsorinİən nəhlkİn e kəpiel kəti, mätəu-inu tateruh nati e nəhagəhagİən rəha nəhue niftəni.* ¹⁰ Mätəu nəmə in tətaliuək lapİN, in təhrun norinİən nəhlkİn e kəpiel kəti, mätəu-inu rəhan nəhagəhagİən tİkə.” ¹¹ Iesu tİnəni rəkİs nəghatian əha, kəni in mənİ=pən kəm lah mämə, “Kitah kəti u Lasiris, in tətəpİli. Mätəu iəu oİəkuvən əha ikin məhgi-pəri.”†

¹² Kəni rəhan min nətəmimi kotəni=pən kəm in mämə, “Iətəmi asoli, nəmə in tətəpİli, kəni rəhan nİmİsİən otİkə. !In otətəu təuvir min!”

¹³ E nəghatian u rəha Iesu, nİpətİN u mämə Lasiris tİnİmİs rəkİs. Mätəu ilah nİkilah təhti mämə Lasiris in tətəpİli əmə. ¹⁴ Kəni Iesu təmənİ=pən vivi mämə, “Lasiris tİnİmİs rəkİs. ¹⁵ Nian nİkİk tətəhti itəmah, nİkİk tagİən mämə İəməsətİgİən İtİmlau min, mätəu-inu nati u, otasiru e təmah mämə onəkotəhatətə lak. Mätəu təuvir mämə pəh kəhuvən motəh in.”

† 10:38 Jon 14:10,11,20; 17:21 ‡ 10:41 Jon 1:26-27,30,34 * 11:1 Luk 10:38-42 † 11:2 Jon 12:3 ‡ 11:3

Jon 11:5,36 § 11:6 Iesu in tolkeikei Meri mine Matə mine Lasiris, tol lanəha in tətəhtahnin mämə Lasiris otaupən mİmİs, mätəu-inu in otol nəhatətəian rəhalahal təkasik min nian in otol Lasiris təmİəgəh min e nİmİsİən. AfİN-to fes 14-15. * 11:9 Jon 8:12; 9:5 † 11:11 E nəghatian rəhalah, “napİliən” nİpətİN keiu. Kəti mämə napİliən, kəni kəti min mämə nİmİsİən. Nİmİsİən rəha nətəm kətutəhatətə e Iesu in təhmen əmə mämə kəmotəpİli alu əmə mätəu-inu ilah kəmotos nəmİəgəhİən İtulİN. Jon 3:16; 5:24; 10:28; 11:25-26; 1Təs 4:13-18

¹⁶ Kəni Toməs u, kətauin lan məmə, Mil-Mil, in təni=pən kəm nətəmimi nəuvein min rəha Iesu məmə, “Təuvir, pəh kitah rəfin kəhuvən, məmə kitah rəfin okohmis əmə kitah min.”

Iesu in nəukəti nairpa minian e nimisiən

¹⁷ Nian Iesu təmietetigəm=pən Petəni, kəni təmətəu məmə kəmitənim Lasiris tinos nian kuvət rəkis. ¹⁸ Lahuənu u, Petəni, in iuəkir əmə o Jerusiləm, nəmə təhro suaru lan təhmen e kilomitə kisil, ¹⁹ kəni nətəm Isrel tepət kəməhuva məmə okoteh Matə mine Meri o nəfəriən nətəligiən rəhalau mətəu-inu kətuətəu tərāh o rəhalau kakə təmimis.

²⁰ Kəni nian Matə təmətəu məmə Iesu tətuvə, in təməhtul muvən məmə oteruh. Mətəu Meri, in təmətəharəg əmə imə.‡

²¹ Kəni Matə təməni=pən kəm Iesu məmə, “Iətəmi asoli, nəmə ik nəmətatig u ikinu, ko rəhak kakə təməsimisiən. ²² Mətəu iəu iəkəhrun məmə nati nak onəkətapuəh lan kəm Uhgīn, kəni Uhgīn otəpanəfinə kəm ik.”

²³ Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Rəham kakə otəpanəmiəgəh min.”

²⁴ Matə təni məmə, “Əuəh. Iəu iəkəhrun məmə Lasiris otəmanəmiəgəh min e Naunun Nian, iətəm nətəmimi rəfin kəmoħmis okotair=pa min.” §

²⁵ Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Iəu u, iəu Nəukəti Nair=pa Minian e Nimisiən, kəni iəu min, iəu Nəukəti Nəmiəgəhiən. Iətəmimi iətəm in otəhatətə lak, nati əpnapin məmə in təmimis, mətəu in otəmiəgəh min. ²⁶ Kəni iətəmi iətəm tətəmiəgəh kəni mətəhatətə lak,* in ko təsimisiən aġin nian kəti mine.† ?Nətəhatətə e nəghatiən u rəhak?”

²⁷ Matə təni=pən kəm in məmə, “Əuəh, Iərməniġ. Iəu inəhatətə lam, məmə ik Kristo iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pa. Ik Nəti Uhgīn. Ik u inu, aupən kəməni e Nauəuə Rəha Uhgīn məmə ik onəpanuva e nəhue niftəni.”

Iesu təmasək

²⁸ Nian Matə tənəni rəkis nəghatiən u, kəni muvən məmə otəni=pən kəm pian Meri tuva. Təmuvən kəni masiuən=pən e matəlġin məmə, “Iəġətun‡ tinuva rəkis. Tolkeikei məmə oteruh ik.” ²⁹ Kəni nian Meri təmətəu nəghatiən u, təməhtul uəhai əmə, matuvən məmə oteruh Iesu. ³⁰ Iesu in təsuvən əhanəhiən lahuənu, in tətəhtul əha ikin Matə təmuvən ikin meh. ³¹ Kəni nətəm Isrel min u kəməutəharəg imə ilah Meri, məutəfəri rəhan nətəligiən. Nian kəmoteruh in təməhtul uəhai əmə matuvən ihluə, kəni ilah kəhuərisiġ lan. Nikilah təhti məmə tatuvən e suvət, otasək.

³² Meri təmietet=pən u ikin Iesu tətəhtul ikin, kəni nian təmeruh Iesu, in təmasiəulīn məni=pən kəm in məmə, “Iətəmi asoli, nəmə ik nəmətatig u ikinu, kəni ko rəhak kakə təsimisiən.”

³³ Nian Iesu təmeruh məmə pətan u mine nətəmimi min u ilah min kəutasək, in təmətəu tərāh pik, nikin təfiġəm. ³⁴ Kəni in təmətapuəh o lah məmə, “?Nəmoħtənim iə?”

Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “Iətəmi asoli, va-to meruh.”

³⁵ Iesu, nəhu nəħmtin təmaiəh. § ³⁶ Kəni nətəm Isrel min u, ilah kotəni məmə, “Ei, nətəmimi. !In təmolkeikei pik aġin suah u tapirəkis!”

³⁷ Mətəu ilah nəuvein min kotəni məmə, “Suah kəha inəha aupən, təmol vivi iətəm nəħmtin təpis. ?Kəni təhro məsəniəhuiən Lasiris məmə təsimisiən?”

Iesu təmosmiəgəh min Lasiris

³⁸ Kəni Iesu təmətəu min tərāh pik, kəni in təmuvən əpəha e suvət. Ilah kəmoħtənim Lasiris əpəha e niġəg kəpiel kəti, kəni motləfən min kəpiel kəti min motahtipəsiġ=pən

‡ 11:20 Luk 10:38-42 § 11:24 Dan 12:2; Jon 5:28,29; 6:39,40; Uək 24:15 * 11:26 Jon 3:15 † 11:26 Mat 25:46

‡ 11:28 Jon 13:13 § 11:35 Luk 19:41

nipæg kəpiel lan. Inu rəhalah noliən.* 39 Kəni Iesu təni=pən məmə, “Otahuvihin rəkis-to kəpiel.”

Kəni Matə u, nəuvini Lasiris, təni=pən kəm Iesu məmə, “!Mətəu iətəmi asoli, in tənəpien rəkis! Kəmitənim tinos nian kuvət rəkis.”

40 Mətəu Iesu təni=pən kəm in məmə, “?Təhro? ?Ik ninalu məmə iəməni=pinə rəkis kəm ik məmə nəmə nəkəhatətə lak kəni onəkeh nəsanəniən asoli mine nepətiən əhagəhag rəha Uhgın?” 41 Tol lanəha, ilah kəmotahuvihin rəkis kəpiel. Kəni Iesu təməsəl-pəri kəni məni məmə, “Tatə, iəu iətəni tagkiu ohnik mətəu-inu nəmətəu rəkis rəhak nəghatiən. 42 Kəni iəkəhrun məmə e nian rəfin, natətəu iəu. Mətəu iətəni nəghatiən u, o nətəmi min u, nətəm kautəhtul titəlau lak, məmə ilah okotəhatətə məmə ik nəmahli=pa iəu.”†

43 Kəni əmeiko, nian Iesu tənəni rəkis nəghatiən u, in təmauin əfəməh məmə, “!Lasiris, əhtul miet!” 44 !Kəni Lasiris təməhtul miet mətətiğ əmə, napən min u iətəm kəmatu-ərain nəhlmin mine nəhlkin mine nəhmtin mine lan tətətiğ əhanəh lan!

Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Ohtis rəkis napən min əha, pəh in taliuək.”

*Nətəmi asoli min rəha Isrel
(Mat 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)*

45 Nətəm Isrel nətəm kəməhuva o Meri kəni motəh natimnati min u iətəm Iesu təmöl, ilah tepət kəmotəhatətə lan. 46 Mətəu ilah min nəuvein kəməhuvən o Farəsi min, kəni motəni pətiğəm kəm lah natimnati min rəfin iətəm Iesu təmöl. 47 Kəni o nati u, Farəsi min u mine pris asoli min ilah kəmotaskəlim nuhapuminian asoli kəti rəhalah, kəni ilah kəmotəni kəm lah min məmə, “?Okotəhro lanu? Suah kəha tinatol nəmtətiən tepət. 48 Nəmə kotəpəh əmə, tatol lanəha, kəni nətəmimi rəfin okotəhatətə lan, kəni nətəm Rom ilah okəhuva motərəkin Nimə Rəha Uhgın mine nitəni rəhatah, kəni motos rəkis ilau e nəhlmitəh.”

49 Kəni ilah kəti u, nərgin u Kaiəfəs, in pris asoli agin e nu əha. Tol lanəha, in təməni məmə, “Itəmah nəkotəruru agin nati u. 50 ?Təhro itəmah nəsotəhrunian? ?Itəmah nəsotəhrunian məmə təuvir nəuvetin o təmah məmə iətəmi kətiəh əmə otimis o nətəmimi, tapirəkis məmə kəntri apiəpiə otimis?”‡

51 Nian in tənəni nəghatiən u, in təməsəni aruiən e nətəligiən əmə rəhan. In pris asoli agin e nu əha, kəni in təmaupən məni pətiğəm nəghatiən iətəm Uhgın təməfən kəm in. Kəni in təməni məmə Iesu in otimis o nosmiəgəhiən nətəm Isrel.§

52 Kəni mətəu rəhan nimisiən, səniəmə o nosmiəgəhiən nətəm Isrel əmə, mətəu o nosmiəgəh minian nenəti Uhgın min nətəm kəutan atiti e nəhue nitəni min, kəni mol ilah kəhuva motol kətiəh əmə.*

53 Tol lanəha, e nian əha, ilah kəmotegəhan lan məmə okotəkeikei motəsəl e suaru kəti o nuhamuiən Iesu. 54 Kəni o nati u, Iesu təsaliuək pətiğəmiən min ikin min e Jutiə, in təmagim ikinu, muvən əpəha e taun kəti, nərgin u Efraim. Taun u, in iuəkir əmə o ikin təpiə-məpiə ikin. Kəni in mətətiğ ikin əha, ilah rəhan min nətəmimi.

* **11:38** Nətəm Isrel e nian əha kəsotitənimian iətəmimi e niftəni. Ilah kəuteikuas e nipətilah, kəni motəuveg ilah e napən u kəmotol=pən nati pien-pien u tətəpien təuvir (Afin-to Jon 12:7; 19:39-40), konu motəfən e nipæg kəpiel, kəni motəhtipəsīg=pən nipæg e kəpiel asoli kəti. † **11:42** Jon 3:17 ‡ **11:50** Jon 18:14 § **11:51** Kaiəfəs tolkeikei məmə okuhamu Iesu mətəu-inu təsolkeikeiən məmə nətəm Rom okotərəkin kəntri rəha nətəm Isrel. Mətəu, in təmatəni aupən nati kəti iətəm otuva mol nipəhriənian lan. Uhgın təməfən nəghatiən u kəm in e nohlin məmə otəni pətiğəm mətəu-inu in Pris Asoli rəhan. Mətəu in təruru nati əha in tətəni. Rəhan nəghatiən, nipətin tətəgətun məmə Iesu otəkeikei mimis məmə Uhgın otəsoliən nalpinian kəm rəhan nətəmimi o rəhalah təfəgə tərəh min. Nipəhriənian agin məmə nətəmi asoli rəha Isrel kəmotolkeikei məmə kotoh Iesu, nati ənpəpin in təmatol natimnati min təuvir tepət. Nikilah təhti məmə mətə otəmki nətəmimi min nəuvein motəluagin ilah nətəm Rom, mətəu ko kəsotoliən win. Kəni nəmə nati u otol lanu, kəni okəmki iahu ilah, kəsəhuvaiən məmə nətəmi asoli rəha Isrel. Nian Iesu təmimis rəkis nu 30 rəkis, nəluaginian kəti təməhtul kəni nətəm Rom kəmotol win, kəmotərəkin tepət kəni motəhamu nətəmimi tausin tepət, kəni motol nətəmimi tausin tepət min kəhuva mol slef e lah kəni kəmki ilah kəgim. * **11:52** Aes 49:6; Jon 10:16

*Natəmimi kəmautol əpenə-penə
o noliən lafet rəha Pasova*

⁵⁵ Tinatuvən iuəkir o nian rəha lafet kəti rəha natəm Isrel, nərgin u, lafet rəha Pasova.† Kəni natəmimi tepət kinautohiet ikin pişin pişin min minəutəhuva Jerusiləm məmə okotol natimnati min məmə ilah okotaruətuəh‡ e nəhmti Uhgın, uərisig ko, kəmanotətuəuin e lafet əha. ⁵⁶ Kəni natəmi min əha kinəutəsəl e Iesu. Kəni nian kəmotuhapumın e Nimə Rəha Uhgın, kinəutətapuəh-ətapuəh o lah min məmə, “?Kəruru mə Iesu otuva e lafet u, uə kəpə?”

⁵⁷ Mətəu e nian əha, pris asoli min mine Farəsi min kəmotələhu nəghatiən kəti, məmə nəmə iətəmimi kəti təhrun ikin Iesu tətətig ikin, in otəkeikei muva məni pətigəm kəm lah, pəh soldia min kəhuvən motaskəlim.

12

*Meri təməueiu nəhlki Iesu
e səntə*

(Mat 26:6-13; Mak 14:3-9)

¹ Nian sikis əha ikin tətətig əhanəh kəpənən e nian rəha lafet rəha Pasova, kəni Iesu tinitəlig=pa min Petəni, ima Lasiris ikin. Suah u inu, Lasiris Iesu in təmol in təmiəgəh min e nimisiən. ² Kəni natəmimi ikinu, kəmotol nauəniən kəti rəha Iesu e nimə rəha Matə. Kəni in tos nauəniən, muva.* Kəni Lasiris min əha ikin e nauəniən əha, ilah Iesu mine, kautəməhli=pən mətauən.† ³ Kəni Meri təmos səntə kəti təməri e nilosi nati, muva. Səntə u, kəmol e noki nard.‡ Səntə əha, nəmiəvin təuvir, kəni nəhmtin tiəkis. Kəni in təməueiu nəhlki Iesu e səntə u, kəni mafəl e nəuanun. Nəmiəvi səntə u, təməriəuəh rəfin e nipəgnəuan nimə.§

⁴ Mətəu iətəmimi kəti rəha Iesu, nərgin u Jutəs Iskariot, suah u inu uərisig lanko təpanegəhan=pən e Iesu e nəhlmi rəhan tikimir min, in təməhi ohni. In təməni məmə, ⁵ “?Ik nəkəruru noliən səlīm e səntə u, mos məni lan, kəni məfən kəm nanrah min? Səntə, in təhmen e məni u, tri-hanrit tənariəs.”* ⁶ In təməni lanəha, mətəu səniəmə in tatol nati ağin e nanrah min, mətəu in təməni əmə, mətəu-inu in iakləh. In tatos kətim rəha məni rəhalah, kəni nian nəuvein, in tətəkləh lan.

⁷ Mətəu Iesu təni məmə, “Upəh-to pətan u. Sərəkinian rəhan nətəligiən. In təmətələhu vivi səntə u, məmə otəueiu nipətik, o nian əha iətəm okitənim iəu lan.† ⁸ Nanrah min, nian rəfin itəmah min ilah nəutatig.‡ Mətəu iəu, ko iəsətiəgiən nian rəfin kitah min itəmah.”

Pris asoli min kəməutəsəl min e suaru o nohamuiən Lasiris

⁹ Kəni nian nimənin natəm Jutiə kəmotətəu məmə Iesu tətətig lahuənu Petəni, kəni ilah kinəhuvən ikin. Kəsəhuvaiən əmə məmə okotəh Iesu, mətəu ilah kəməhuva min məmə okotəh-to Lasiris u təmimis, kəni Iesu tol min təmiəgəh.§ ¹⁰ Kəni əmeiko, pris asoli min, kəmotegəhan lan min məmə okəkeikei kohamu min Lasiris, ¹¹ mətəu-inu nian natəm Isrel tepət kəmoteruh Lasiris təməmiəgəh min, kəni ilah kəmotəhatətə e Iesu, kəni minəutəpəh rəhalah natəmimi asoli min.

*Iesu təmuva Jerusiləm
matol əpu in məmə in kig
(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)*

† **11:55** Eks 12:13,23,27 ‡ **11:55** Okotaruətuəh, nipətin u, məmə ilah okotafəl vivi ilah min, mətəu-inu ilah kotəhrun məmə ilah kotamikmik e nəhmti Uhgın. * **12:2** Luk 10:38-42 † **12:2** Nipəhriənən məmə ilah kəsotəharəgiən motauən. Mətəu e noliən rəhalah e nian əha, ilah kotapili mautisin=pən nəunəlmiləh e tepil, mətauən. ‡ **12:3** Nard in nati kəti nəmiəvin tətəpien vivi, təhmen e nigipisi. § **12:3** Mak 14:3 * **12:5** “Tənariəs,” inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Rəueiu, tri-hanrit tənariəs təhmen e tri-hanrit tausın vatu. † **12:7** Afin-to futnot e Jon 11:38 iətəm tətəghati e noliən rəha nitənimiən itəmi. ‡ **12:8** Dut 15:11 § **12:9** Jon 11:43,44

12 Kəmāni lauig lan, nīmānin nātēmimi nātēm kəmāhuva Jerusilām mēmā okotol lafet rəha Pasova, kəmotətəu mēmā Iesu tətaliuək minatuvən e taun. 13 Kəni tol lanəha, ilah kəmohiet e taun u, mautəmki nati kəti təhmen e nīmali nəmīl* mautəhuvən mēmā okoteruh Iesu. Kəni məutagət əfəmāh mautəni mēmā,

“!Hosanə!†

!Iərmənig Uhgīn tətətig ilau suah u iətəm tətuvə e nərgin!

!Iərmənig Uhgīn tətətig ilau Kig u rəha nātəm Isrel!”‡

14 Kəni Iesu təmeruh nətī togki§ kəti, kəni tasuə lan maliuək matuvən. Natimnati min u, Nauəuə Rəha Uhgīn tinəni rəkis mēmā,

15 “Nātəm Jerusilām,* Itəmāh sotəginian.

!Oteruh-to! !Kig rəhatəmāh tətuvə,

in tətəsua e nətī togki maliuək mətuvə, mətuvə!”†

16 E nian əha, nātēmimi rəha Iesu ilah kotəruru nīpəti nati u. Mətəu uərisig, nian Iesu tinəmiəgəh min e nīmisiən, kəni Uhgīn tinol əpu rəkis nepətiən rəha Iesu, kəni nīkilah təpanəhti mēmā aupən, kəmətei rəkis nəghatiən lan e Nauəuə Rəha Uhgīn, konu nātēmimi kīnotol nəghatiən min əha, tinuva minol nīpəhriənian lan.

17 E nian Iesu təmauin e Lasiris, kəni Lasiris tiet e nīpəg kəpiel məmiəgəh min, nīmānin nātēmimi tēpət ilah Iesu e ikin əha e nian əha. Kəni ilah kəməutanus natimnati u in təmol.

18 Tol lanəha, nātēmimi tēpət kəmāhuva mēmā okoteruh Iesu, mətəu-inu kəmotətəu mēmā in təmol nəmtətiən əha. 19 Kəni Farəsi min kīnautəni-əni kəm lah min mēmā, “!Oteruh-to, ko kitah kəsotol aginian nati kəti. Rəueiu əha, nātēmimi rəfin e nəhue niftəni kīnautəhuərisig lan!”

Nātəm Kris nauvein kəmotolkeikei mēmā okoteruh Iesu

20 Kəni nian nātēmimi kəmāhuvən Jerusilām mēmā okotəfaki e nian rəha lafet u, kəni nātəm Kris nauvein min əha ikin ilah min, kəmautəfaki. 21 Nātəm Kris min u kəmāhuva moteh Filip. Filip in iətəm Petsaitə əpəha Kaləli.‡ Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in mēmā, “Iətəmi asoli, iəkotolkeikei mēmā iəkoteruh Iesu.” 22 Kəni Filip təhtul muvən məni=pən kəm Antiru, kəni ilau kəmian muəni=pən kəm Iesu.

23 Kəni Iesu təmāni=pən kəm lah mēmā, “Rəueiu əha, Nətī Iətəmimi, rəhan nian tinuva rəkis, mēmā Uhgīn otol əpu rəhan nepətiən. 24 Nīpəhriənian agin u iətəni kəm təmāh mēmā, iətəmimi otəkeikei mītənim nīkiti nati e niftəni keruh mēmā timis. Nəmə təsimisiən, ko təseviəiən kəni məsəuəiən. Mətəu nəmə otimis, kəni otəuə e nəuan tēpət.§* 25 Kəni tol lanu, iətəmi nīkin tətəhti pīk rəhan nəmiəgəhiən e nəhue niftəni u, in otəmkarəpən lan. Mətəu iətəmi iətəm nīkin təsəhti pīkiən lanəha rəhan nəmiəgəhiən e nəhue niftəni u, in otaskəlim vivi nəmiəgəhiən rəhan o nəmiəgəhiən itulin.† 26 Iətəmi tolkeikei mēmā otol uək rəhak, in otəkeikei muərisig lak,‡ kəni nəmə ikin pəhruvən iəu iəkəti ikin, kəni in min, in otəti ikin.§ Kəni iətəmi tatol uək rəhak, Tatə Uhgīn otisai in.”

* 12:13 Nīmali nəmīl u in nəmtətiən rəha niftəni rəhalah mēmā ilah kəmotol win e tikimīr min rəha nātəm Isrel. Ilah kəmautəfəri nīmali nəmīl mətəu-inu nīkilah təhti mēmā Iesu in Kristo, kəni in tinuva mēmā otəmki rəkis ilah e narmənigian rəha nātəm Rom. † 12:13 “Hosanə,” nīpətin əhruahru mēmā, “Asiru, Uhgīn, osmiəgəh itimah,” mətəu e nian rəha Iesu, nəghatiən u, ilah kəməutəuhlin mēmā nīpətin mēmā, “Əni-vivi Uhgīn!” Fes u ilah kəutəni təmsipən e Sam 118:25-26. ‡ 12:13 Jon 1:49 § 12:14 Togki in nati miəgəh kəti təhmen e əhos əkəku, in nəhmtin teiuaiu əmə e əhos. * 12:15 Nəghatiən əhruahru ikinu tətəni “Nātəm Saion.” Saion u, in nərgi Jerusilām kəti min. Kəmauin e Jerusilām mēmā Saion, mətəu-inu nərgin əha rəha nītəuət kəti iətəm kəmuvləkin-pəri taun lan. † 12:15 Sek 9:9 ‡ 12:21 Jon 1:43-44 § 12:24 Iesu in tətəghati aru lan u ikinu, mēmā otəkeikei mīmīs, kəni nəua nīmisiən rəhan mēmā nātēmimi tēpət okotos nəmiəgəhiən vi nian Uhgīn tosmiəgəh ilah. In tətəghati min e rəhan min nātēmimi. Rəhatah nəmiəgəhiən əuas e təfagə tərəh otəkeikei mīmīs, kəni ko kotəhrun nolian nəuatah vi min tēpət. * 12:24 1Kor 15:36 † 12:25 Mat 10:39; 16:25; Mak 8:34-38; Luk 14:26; 17:33; 2Kor 5:14-15 ‡ 12:26 Mat 10:38; Luk 14:27 § 12:26 Jon 14:3; 17:24

*Iesu tāmāghati
e nīmisiān rāhan*

²⁷ Kāni Iesu tāmāni=pān kām lah māmā, “Rāueiu āha, nīkik tātāhmā pik.* ?Oīākāhrol lanu? Ko iāsāniān māmā, ‘Tatā, oh rākis nahmāiān iātām tātuva ohniāu.’ Nati u inu, iāu iāmūva ohni. ²⁸ Tatā, ik āfāri aru nārgām.”

Kāni āmeiko, rāueiu aģin ilah kāmōtātāu nāuia iātāmi kāti tāmāpāri=pān e neai tātāni māmā, “Iāu ināfāri rākis nārgāk, kāni rāueiu āha, oīākāfāri min.”

²⁹ Kāni nātāmimi nātām kāmūtātāhtul iuākīr ohni kāmōtātāu nāuia iātāmi āha, kāni ilah nāuvein kotāni māmā, “!Nātāmimi! ?Nati nak u? ?Kaluēluā kāti, uā?” Mātāu nāuvein kotāni māmā, “Agelo kāti āha tātāghati kām in.”

³⁰ Mātāu Iesu tāni=pān kām lah māmā, “Nāuia iātāmi u, tāmāsuvaiān māmā iāu iākātāu. Mātāu tāmūva māmā itāmāh onākōtātāu.† ³¹ Rāueiu āha tīnol nian iātām Uhgīn otakil nolīān rāha nātāmimi e nāhue nīftāni. Rāueiu āha, in otoh iāhu nāsānāniān rāha Setān,‡ iārmānīg rāha nāhue nīftāni u. § ³² Nian kātāfāri iāu ilis,* kāni ko iāu oīākiuvi=pā nātāmimi rāfin kāhuva ohniāu.”† ³³ E nāghatiān u, in tīnuahpīk e nīmisiān rāhan māmā otāhro lanu mīmīs.‡

³⁴ Kāni nātāmimi kāmōtāni=pān kām in mōtāni māmā, “Itīmāh iāmōtātāu rākis e Lou rāhatah, māmā nian Krīsto iātām Uhgīn tāmāni māmā otāhli=pā tuva, in otātātīg itulīn āmā, mātūvān āmā lanko naunūn tīkā. § ?Tāhro ik nātāni māmā nātāmimi okōtākeikei mōtāfāri Nāti Iātāmimi?* ?Mātāu Nāti Iātāmimi u, in pāh?”

³⁵ Kāni Iesu tāmāni=pān kām lah māmā, “Nāhagāhagiān u, tātātīg o tāmāh o nian ākaku āmā. Kāni nian nāhagāhagiān u, tātātīg o tāmāh, itāmāh nākōtākeikei mōtāliuāk lan. Nāmā kāpā, kāni nāpīnāpūiān otātāuarus itāmāh. Kāni iātāmimi iātām tātāliuāk e nāpīnāpūiān, in tāruru ikīn in tātūvān ikīn. ³⁶ Nian nāhagāhagiān u tātātīg āhanāh o tāmāh, itāmāh nākōtākeikei mōtāhatātā e nāhagāhagiān u māmā itāmāh nākāhuva nenāti nāhagāhagiān.”†

Nātām Isrel ilah kāmāsōtāhatātāiān e Iesu

Nian Iesu tāmāni rākis nāghatiān u kām lah, kāni māģim māpāh ilah mūvān mātāhluāig. ³⁷ Nati āpnāpīn māmā in tīnol rākis nāmōtāiān tēpāt e nāhmti nātām Isrel, mātāu ilah kāsōtāhatātāiān lan. ³⁸ Iāni rāha Uhgīn u Aiseā, tāmāupān mātāghati e rāhalah nolīān. Kāni nati u tāmūva māmā otol nāghatiān rāhan tuva mol nīpāhriāniān lan. In tāmāni māmā,

“?Iārmānīg, pāh otāhatātā e nāghatiān rāhatīmāh, uā kātiāh āmā mīne?

?Iātāni pātīgām, kāni pāh otāhatātā lan, uā kātiāh āmā mīne?

?Kāni Iārmānīg otol āpū kām pāh nahģin iātām tāsānān pik o nosmiāģāhiān?”‡

³⁹ Konu ilah kōtāruru nāhatātāiān lan mātāu-inu tāhmen=pān āmā māmā Aiseā tāmāni pātīgām min āupān māmā,

⁴⁰ “In tāmōl ilah māmā nāhmtīlah otāpīs.

Nāmā tāsāpīsān, kāni ilah okōteruh nati kāni mōtāhrun.

Kāni in tīnāhtīpāsīg rākis e nīkilah.

* **12:27** Mat 26:38,39; Jon 11:33,38; 13:21 † **12:30** Eks 19:9; Jon 11:42 ‡ **12:31** Nati āpnāpīn māmā nīmisiān rāha Iesu tāmōl māmā nāmā tāhro Setān tāmōl win, mātāu nīpāhriāniān māmā in tāsoliān win. Afīn-to Luk 10:18; Hip 2:14-15; 1Jon 4:4; Nāh 12:8-9. § **12:31** Mat 4:8-9; Jon 14:30; 16:11; 2Kor 4:4; Efās 2:2; 6:12 * **12:32** E nauēuā rāha Jon, tātāghati e nāghatiān u “kīnatlāfāri rākis iāu ilis” nian tēpāt. Kāni in nīpātīn keiu. Nian tātāni “kīnatlāfāri rākis iāu ilis,” nīpātīn kāti in tātāghati e nīmisiān rāha Iesu e nīģi kāmāluāu. Erūh min e Nāmā 21:4-9 tātāghati e aiān sīneik. Kāni nīpātīn kāti min, e nīģi kāmāluāu āha, in tātāģātūn nāuvīriān asoli min nepātīn asoli rāha Iesu. † **12:32** Jon 3:14; 6:44; 7:39; 8:28 ‡ **12:33** Fil 2:8-9; 1Tim 3:16; Hip 1:3 § **12:34** Nātāmimi nīkilah tātāhtī fes min āha, tāhmen e 2Saml 7:16; Sam 72:17; 89:4,35-37; 110:1,4, Aes 9:7; Esik 37:25; Dan 7:14. Nīkilah tāsāhtīān fes min iātām kātūtāni māmā Krīsto in otāupān mīmīs. * **12:34** “āfāri” — Afīn-to futnot āpāha Jon 3:14. † **12:36** Mat 5:14; Efās 5:8-9; 1Tās 5:5 ‡ **12:38** Aes 53:1; Rom 10:16

Nəmə təsoliən, kəni ilah okoteinatig kəni motəhrun nəuhliniən nətəligiən rəhalah, kəni motəhatətə lak, iəkol nəmiəgəhiən rəhalah, otuvi mīn.”§*

⁴¹ İəni rəha Uhgīn, Aiseə u aupən, təməni lanu lan mətəu-inu in təmeruh nepətiən əhagəhag rəha İesu, kəni tol lanəha, in tətəghati lan.†

⁴² Kəni mətəu, nətəmi asoli mīn tepət nəuветin, ilah mīn kəmotəhatətə e İesu. Mətəu ilah kəutəgin e nəni pətigəmiən məmə ilah kəmotəhatətə lan, mətəu-inu kəutəgin e Farəsi mīn məmə mətə kotahli pətigəm ilah e nimə rəha nuhapuminiən, ⁴³ mətəu-inu nətəmi asoli mīn u, ilah kotolkeikei pik məmə nətəmi okotəni-vivi ilah, tapirəkis məmə Uhgīn nikin, otagiən o lah.

Nəghatiən rəha İesu təhrun nakiliən noliən rəha nətəmi

⁴⁴ Kəni İesu təmagət əfəməh məmə, “İətəmi iətəm tətəhatətə lak, səniəmə tətəhatətə pişin əmə lak, mətəu tətəhatətə mīn e Uhgīn iətəm təmahli=pa iəu. ⁴⁵ Kəni iətəmi u iətəm təmeruh iəu, səniəmə təmeruh əmə iəu. In təmeruh mīn Uhgīn u təmahli=pa iəu.‡

⁴⁶ İəu u nəhagəhagiən.§ İəmuva e nəhue niftəni u, məmə iətəmi iətəm otəhatətə lak, otəsətiğiən e napinəpuiən. ⁴⁷ İətəmi iətəm tətəu rəhak nəghatiən, məsoliən, ko iəu iəsəni pətigəmiən rəhan nalpiniən, mətəu-inu iəməsuvaieən e nəhue niftəni u məmə iəkəni pətigəm nalpiniən rəha nətəmi. Mətəu iəmuva məmə iəkəsmiəgəh ilah.* ⁴⁸ Mətəu iətəmi iətəm tətəuhlin=pa nəmtahn kəm iəu, məsosieən rəhak nəghatiən, nati kəti əha ikin tətətiğ məmə in otəni pətigəm rəhan nalpiniən. E Naunun Nian, nəghatiən mīn u rəhak, ilah okotəni pətigəm nalpiniən rəhan.† ⁴⁹ Tol lanəha mətəu-inu nəghatiən mīn u, səniəmə rəhak pişin əmə, mətəu Tatə Uhgīn u təmahli=pa iəu, kəni in təməni məmə iəkəkeikei muvən məni lanəha, kəni məghati lanəha.‡ ⁵⁰ Kəni iəu inəhrun rəkis məmə nəghatiən mīn u, iətəm in təməni=pa kəm iəu, nəmiəgəhiən itulīn tətətiğ lan. Kəni tol lanəha, nəghatiən mīn u iətəni ilah, Tatə Uhgīn təməni=pa kəni məgətun iəu lan, məmə iəkəni.”

13

İesu təməueiu nəhlki rəhan mīn nətəmi

¹ Tīnuva mətəuarus nian nətəm İşrel kotol lafet lan, lafet rəha Pasova, kəni İesu tīnəhrun məmə rəhan nian tīnuva rəkis məmə otəpəh nəhue niftəni u, muvən meruh Tatə Uhgīn.* Nian rəfin in təmatolkeikei pik rəhan nətəmi u kəutətiğ e nəhue niftəni, kəni mətəu rəueiu in tətəgətun əsas rəhan nolkeikeiən kəm lah muvən mətəuarus naunun nian rəhan.

² Tīnəhnaiuv, İesu mīne rəhan mīn nətəmi kəməutəuən, kəni Setən tīnəfən rəkis nətəligiən e niki Jutəs İşkariot, nətə Saimon, məmə in otətuati e İesu tuvən e nəhlmi rəhan tikimīr mīn. ³ İesu təməhrun məmə Tatə Uhgīn təmələhu=pən rəkis natimnati rəfin u e nəhlmi,† kəni tīnəhrun mīn məmə in təmsipən e Uhgīn, kəni in otəpanitəlig=pən mīn o Uhgīn. ⁴ Tol lanəha, in təməhtul, kəni məpeg rəkis rəhan sot asoli, kəni matu in e tauil kəti. ⁵ Kəni mələs peşin kəti, mətəu=pən nəhu lan, kəni əmeiko mətəuəin mətəueiu nəhlki rəhan mīn nətəmi, kəni mətafəl e tauil, tauil u iətəm in tətətuati lan.

⁶ Təmol lanəha muvən e Saimon Pitə, kəni Pitə təni=pən kəm in məmə, “?İərməniğ, təhro? Təsəuviriən məmə ik onəkəueiu nəhlkək.”

⁷ Mətəu İesu təni=pən kəm in məmə, “Rəueiu ik nəkəruru nipəti nati u iəu iatol, mətəu uərisiğ nəpanəhrun nipətin.”

⁸ Kəni Pitə təni=pən in məmə, “Onəkəpəh agin nəfəliən nəhlkək.”

§ 12:40 Nətəmi ilah kīnotəni rəkis məmə okəsotəhatətəiən, kəni Uhgīn təhlman e lah lanəha. Eruh mīn to Mat 13:13-15; Uək 28:26-27; Rom 11:8. * 12:40 Aes 6:10 † 12:41 Aes 6:1-4 ‡ 12:45 Jon 14:8-9 § 12:46 Jon 1:4

* 12:47 Jon 3:17 † 12:48 Jon 5:45 ‡ 12:49 Jon 14:31 * 13:1 Jon 16:28 † 13:3 Mat 28:18

Mətəu Iesu təni məmə, “Nəmə iəsəueiuiən nəhlkəm, kəni ko ik nəsuvaian mol rəhak iətəmimi.”

⁹ Kəni Saimon Pitə təməni=pən kəm in məmə, “İərməniğ, nəmə tol lanəha, kəni onəsəueiu əməian nəhlkək, mətəu əueiu mən nəhlmək mine rəhk-kapə!”

¹⁰ Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “!Kəpə! İətəmimi u tinaig rəkis, in tinəruən rəkis, tinəhmen. Təuvir əmə məmə okəsəueiu minian nıpətin; mətəu iəu oiəkəkeiki məueiu mən əmə nəhlkin. İtəmah ninotəruən rəkis. Mətəu səniəmə itəmah rəfin ağin.”[‡] ¹¹ Iesu tinəhrun rəkis məmə ilah pəh u otegəhan=pən lan e nəhlmi rəhan mən tikimər mən. Tol lanəha, kəni in təni məmə, “Səniəmə itəmah rəfin ağin.”

¹² Nian Iesu tinəueiu rəkis nəhlki rəhan mən nətəmimi, kəni muvən mən e rəhan napən, kəni muvən məharəg e nimein e tepil. Kəni əmeiko mətəpuəh o lah məmə, “?İtəmah nəkotəhrun nıpəti nati u iəmol rəueiu ağin e təmah? ¹³ İtəmah nəutəuin lak məmə Nəgətun mine İərməniğ, kəni təhruahru əmə lanko, mətəu-inu nıpəhrinian məmə iəu u, rəhatəmah Nəgətun mine rəhatəmah İərməniğ.

¹⁴ “Mətəu-inu iəu, iəu u rəhatəmah İərməniğ mine iəu İəgətun rəhatəmah, konu iəu iəkəueiu nəhlkitəmah, konu itəmah mən, onəkotəueiu nəhlkitəmah mən. § ¹⁵ İəu iəmol məgətun itəmah lan, məmə itəmah onəkotol kəm təmah mən.* ¹⁶ Nıpəhrinian ağin u iətəni=pinə kəm təmah məmə, ioluək kəti, in təsapirəkisian rəhan iətəmi asoli, konu iahli=pən in təsapirəkisian iətəm tətahli. ¹⁷ Rəueiu əha, itəmah nəkotəhrun vivi natimnati mən u. Kəni o nati u, nəmə onətol lanu, kəni itəmah onəkotos nəuvirian o Uhgın. †

¹⁸ “İəu iəsənian itəmah rəfin. ‡ İəkəhrun vivi itəmah mən u nətəm iəu iəmitəpin itəmah. § Mətəu nəghatian u rəha Nauəuə Rəha Uhgın, otəkeiki muva mol nıpəhrinian lan. Nəghatian u tətəni məmə, ‘İətəmimi u, əpən itimlau iəmatuəuən pəti e pilet kətiah, mətəu rəueiu, in tinəuhlin rəhan nətəligian, minətələhu nəghatian tərəh ohniəu.’*[‡]

¹⁹ “İəu iətəni pətigəm natimnati mən u kəm təmah u rəueiu, nian okəsəl əhanəhian. Mətəu nian okətol, kəni itəmah onəkotəhatətə lak, məmə İəu U Inu. † ²⁰ Nıpəhrinian ağin u iətəni=pinə kəm təmah məmə, iətəmimi pəh iətəm tatos iətəmi u iətahli=pinə, kəni nikin tagian ohni, təhmen=pən əmə məmə in tatos mən iəu, kəni nikin tagian ohniəu. Konu iətəmimi iətəm tatos vivi iəu, kəni nikin tagian ohniəu, təhmen=pən əmə məmə in tatos vivi mən rəhak Tatə, kəni nikin tagian ohni.”[‡]

Iəsu təməni pətigəm məmə Jutəs in otegəhanpən lan e nəhlmi tikimər mən

(Mat 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23)

²¹ Nian Iesu tinəni pətigəm rəkis nəghatian əha, kəni nikin təməfigəm pik, kəni in təni məmə, “Nıpəhrinian ağin u iətəni=pinə kəm təmah məmə, itəmah kəti u ikinu otegəhan=pən lak e nəhlmi tikimər mən rəhak.”

²² Kəni rəhan mən nətəmimi kəmotəsəl=pən moteruh ilah mən, minotəruəru ağin məmə in tətəni pəh. ²³ Kəni ilah kəti u iətəm Iəsu in tolkeiki pik, § in tətəmähli* iuəkər əmə o Iəsu.

²⁴ Kəni Saimon Pitə, in təmasiəuən=pən kəm in məmə, “Ətapuəh-to ohni, məmə iətəmimi pəh kəha in tətəni.”

²⁵ Kəni suah kəha təmiəu-iəu muva iuəkər o Iəsu, kəni mətəpuəh ohni məmə, “?İərməniğ, pəh u nətəni?”

²⁶ Kəni Iəsu təni məmə, “İəu iəkəmkəris piret nəuvetən, konu məuveri=pən e sup, kəni məfən kəm in, konu suah u, inko.” Kəni əmeiko, in təməmkəris piret kəti, məuveri=pən e

‡ **13:10** Jon 13:18 § **13:14** 1Pitə 5:5 * **13:15** Iəsu təmol uək rəha slef, kəni molkeiki məmə okətol uək rəha slef kəm kitah mən nəuvein. Suaru mən tepət o nasiruiən e kitah mən nəuvein lanəha. † **13:17** Mat 7:24,25; Luk 11:28; Jem 1:25 ‡ **13:18** Jon 13:10 § **13:18** Jon 15:16 * **13:18** Sam 41:9 † **13:19** “İəu u inu” – Afın-to futnot e Jon 8:24. ‡ **13:20** Mat 10:40; Jon 17:18 § **13:23** İətəmimi iətəm nauəuə u tətəni, in Jon u iətəm tətəmähli iuəkər o Iəsu e tepil. In u, iətəm Iəsu tolkeiki pik, mətəu in təmətei nauəuə u, kəni məsənian nərgin. * **13:23** E nolian rəhalah e nian əha, ilah kəutəmähli lanəha məutəuən.

sup, kəni məfən kəm Jutəs, nəti Saimon Iskariot. ²⁷ Kəni Jutəs təmos pīret u. Kəni rəueiu aɡin, Setən† tinəuveɡ rəhan nətəliɡiən.

Kəni Iesu tənī=pən kəm in məmə, “Nati u nəkəmə natol, uvən uəhai əmə mol.”‡
²⁸ Nətəmimi mīn u rəha Iesu nətəm kautəmähli titəlau e tepil məutauən, ilah kəsotəhruniən məmə Iesu təmənī=pən nəghatiən u kəm in o nak. ²⁹ Jutəs in tətaharu kətim rəha mənī rəhalah, kəni ilah nəuvein nīkilah təhti məmə Iesu təmənī=pən kəm in məmə otuvən mos nəhmtin nauəniən nəuvein niɡlah o lafet, uə nəmə təhro tatuvən otəfən mənī kəti kəm nanrah mīn. § ³⁰ Kəni nian Jutəs təmos rəkis pīret u, təməhtul miet uəhai əmə. Kəni tinapinəpu rəkis.*

*Iesu təmənī nəghatiən vi kəti
 məmə okotol*

³¹ Nian Jutəs tiniet rəkis, kəni Iesu tənī məmə, “Rəueiu əha, Uhgīn tinatəfəri nərgi Nəti İətəmimi,† kəni Nəti İətəmimi tinatəfəri nərgi Uhgīn. ³² Mətəu nian Nəti İətəmimi tinol əpu rəkis nepətiən rəha Uhgīn, kəni Uhgīn aru əmə in otol əpu mīn nepətiən rəha Nəti İətəmimi. Kəni in otol əmə uəha rəueiu əmə.‡

³³ “Nənətik mīn, ko iəsətiɡiən tuvəh kitah mīn itəmāh. Kəni itəmāh onəmanotəsəl lak, mətəu iəu iətəni mīn nəghatiən kətiəh əmə kəm təmah u rəueiu, iətəm iəmənī=pən kəm nətəmi asoli mīn rəha Isrel aupən. İətəni=pinə kəm təmah məmə, ikin əha iatuvən ikin, itəmāh nəkotəruru nuvəniən ikin. §

³⁴ “İəu iətəni=pinə nəghatiən vi kəti kəm təmah məmə nəkotəkeikei mautol.* İtəmāh nəkotəkeikei motolkeikei itəmāh mīn.† İəu iəmolkeikei itəmāh, kəni itəmāh nəkotəkeikei motolkeikei itəmāh mīn təhmen əmə lanəha.‡ ³⁵ Kəni nəmə nəkolkeikei lanu itəmāh mīn, kəni nətəmimi rəfin okotəhrun məmə itəmāh rəhak mīn nətəmimi.” §

*Iesu təmənī pətiɡəm məmə Pitə otəpanəni məmə
 in təruru Iesu*

(Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)

³⁶ Kəni Saimon Pitə tətəpuəh ohni məmə, “?İərmənig, ik onəkuvən iə?”

Kəni Iesu tənī=pən kəm in məmə, “İkin əha iəu iatuvən ikin, ik nəkəruru nitəu=paian iəu rəueiu, mətəu uərisig ko, onəpanuva.”*

³⁷ Kəni Pitə tətəpuəh ohni məmə, “?İərmənig, oiəsitəu-pəniən ik u rəueiu o nak? İəu, nīkik tagiən əmə məmə iəkimiš ohnik.”

³⁸ Kəni Iesu tənī=pən kəm in məmə, “?İk nəkəmə nīkim tagiən əmə məmə onəkimiš ohniəu? Nipəhriəniən aɡin u iətəni kəm ik məmə, mənig otəsəkakə əhanəhiən, kəni ik onəkəni mau kisil məmə nəkəruru iəu.”†

14

Iesu in suaru o nuvəniən o Tatə Uhgīn

¹ Kəni Iesu təmənī=pən kəm lah məmə, “Nīkitəmāh təsahməiən. İtəmāh nəkotəkeikei motəhatətə e Uhgīn,* kəni motəhatətə mīn lak. ² E nimə rəha Tatə rəhak, nəuan tepət əha ikin. Nəghatiən u in nipəhriəniən. Nəmə təsoliən lanəha, ko inəni=pinə rəkis kəm təmah. Rəueiu əha, iəu iatuvən, iəkol əpenə-penə rəhatəmāh.† ³ Kəni mətəu-inu iəkuvən mol əpenə-penə o təmah, kəni iəu oiəpanitəliɡ=pa mīn mos itəmāh nəkəhuva motatig kitah

† 13:27 Setən – Afin-to e tiksinəri. ‡ 13:27 Luk 22:3 § 13:29 Jon 12:5-6 * 13:30 Tinapinəpu mətəu-inu lapin, mətəu tinapinəpu mīn e niki nətəmimi. E Luk 22:53, Iesu təmənī kəm pris asoli mīn, mine nətəmi asoli rəha soldiə mīn, mine nətəmi asoli rəha nətəm Isrel məmə, “Mətəu rəueiu əha, in nian əhruahru rəhatəmāh, kəni nəsanəniən rəha napinəpuian in tətərmənig.” † 13:31 Jon 12:23 ‡ 13:32 Jon 17:1-5 § 13:33 Jon 7:33-34 * 13:34 Jon 15:12; 1Jon 2:7-11; 3:11 † 13:34 Lev 19:18; 1Təs 4:9; 1Pitə 1:22 ‡ 13:34 Efəs 5:1-2; 1Jon 4:10-11 § 13:35 1Jon 3:14; 4:20 * 13:36 Jon 14:2 † 13:38 Jon 18:27 * 14:1 Sam 4:5 † 14:2 Hip 11:16

min iəu,‡ məmə itəmah onəkotatig ikinu iətəm iəu min iətatig ikin. § 4 Ikin əha iatuvən ikin, itəmah ninotəhrun rəkis suaru rəhan.”

5 Mətəu Toməs tənī=pən kəm in məmə, “Iərmənīg, itimah iəkotəruru ikin ko natuvən ikin. ?Iəkotəhro lanu lan motəhrun suaru tatuvən ikin əha?”

6 Kəni Iesu tənī=pən kəm in məmə, “Iəu u,* Suaru ohni.† Kəni iəu u, Nəukəti Nipəhriənian,‡ kəni iəu u, Nəukəti Nəmiəgəhian. § Iətəmimi kəti ko təsuvəniən o rəhak Tatə nəmə iəu iəsosiən in muvən.* 7 Nəmə nəmotəhrun iəu, kəni nəmotəhrun min rəhak Tatə.† Kəni tol lanəha, tətuəuin rəueiu, ninotəhrun rəkis in, kəni minoteruh.”

8 Kəni Filip tənī=pən kəm in məmə, “Iərmənīg, əui, əgətun-to Tatə Uhgīn e timah. Nati əmə u inu, itimah iəkotolkeikei.”‡

9 Kəni Iesu tənī=pən kəm in məmə, “Filip, iəu iəmatig təfəməh kitah min itəmah. Mətəu ik nəkəruru əhanəh iəu. Iətəmimi iətəm tateruh iəu, in tateruh Tatə Uhgīn. § Təhro ik nətəni məmə, ‘Əui, əgətun Tatə Uhgīn kəm timah?’* 10 ?Ik nəsəhatətəiən məmə iətatig e Tatə Uhgīn, konu Tatə Uhgīn tətətig lak?† Nəghatiən min u iəkətəni kəm təmah, səniəmə rəhak əmə. Tatə Uhgīn u, nian rəfin, tətətig lak, inu in tatol rəhan min u uək. 11 Itəmah onəkotəkeikei motəhatətə lak nian iəu iətəni məmə iətatig e Tatə Uhgīn, konu Tatə Uhgīn tətətig lak. Mətəu nəmə kəpə, təuvir məmə nəkotəhatətə lak o nəfigəmiən rəha uək asoli min iətəm iəmatol.‡ 12 Nipəhriənian aɡin u iətəni kəm təmah məmə, iətəmimi iətəm tətəhatətə lak, in otol nolian uək min u iətəm iəu iəmatol. § Əuəh, in otol nolian uək təri təhmin min tapirəkis uək min u iətəm iəu iəmol, mətəu-inko iəu oiəkətuven o Tatə Uhgīn. 13 Iəu Nətin, kəni nəmə nəkoteasiə e nati kəti e nərgək, nati əpnəpin nəmə nəkoteasiə e nati nak, iəu iəpanol,* məmə uək u rəha Nətin otəfəri nərgi Tatə Uhgīn. 14 Kəni nəmə onəkoteasiə e nati kəti ohniəu, e nərgək, kəni iəu iəköl.”

Iesu təməni məmə Narmīn Rəha Uhgīn otuva

15 Kəni Iesu təməghati əhanəh matuvən, mətəni məmə, “Nəmə itəmah nəkotolkeikei iəu, konu itəmah onəkotol nəghatiən rəhak.† 16 Kəni iəu, oiəkəasiə e Tatə Uhgīn məmə in otahli=pa lasiru‡ kəti min o təmah. Kəni in otətətig itulin itəmah min. 17 Suah u inu, in Narmīn rəha Nipəhriənian. § Nətəmimi rəha nəhue niftəni u, ko kəsotosiən in e nīkilah,* mətəu-inu ilah kəsoteruhian in, motəruru in. Mətəu itəmah, nəkotəhrun in, mətəu-inko in tətətig itəmah min. Kəni in otəpanatig e nikitəmah.

18 “Nian iəu iəkiet e təmah, ko iəsəpəhian itəmah nəkotatig pişin əmə, təhmen e iətəm kəmişis-ərin. Iəu iəpanitəlig=pa min o təmah. 19 Otəsuvəhian, nətəmimi rəha nəhue niftəni u ilah okəsoteruhian iəu. Mətəu itəmah onəpanoteruh iəu.† Kəni mətəu-inu iəu iəpanəmiəgəh, itəmah min onəpanotəmiəgəh.‡ 20 Ə nian rəha natimnati min u, kəni itəmah onəkotəhrun məmə iətatig e rəhak Tatə. § Kəni itəmah nəkotatig lak, konu iəu iətatig e təmah.

21 “Iətəmimi iətəm təmos vivi nəghatiən rəhak, kəni matol, iətəmimi u inu in tolkeikei iəu. Kəni iətəmimi iətəm tolkeikei iəu, rəhak Tatə in otolkeikei min in.* Kəni iəu min oiəkölkeikei in. Kəni iəu oiəköl əpu iəu kəm in, məmə in otəhrun vivi iəu.”

22 Kəni Jutəs u, (səniəmə Jutəs Iskariot, mətəu iahunin kəti u in iətəmi kəti min rəha Iesu), in təmətapuəh ohni məmə, “?Iərmənīg, ik onəkəhro lanu kəni mol əpu ik kəm timah əmə, mətəu onəsöl əpuian ik kəm nətəmimi rəha nəhue niftəni?”†

‡ 14:3 1Təs 4:16-17; 2Kor 5:8; Fil 1:23 § 14:3 Jon 12:26 * 14:6 Jon 6:35 † 14:6 Jon 10:9; Hip 10:20 ‡ 14:6 Jon 1:14 § 14:6 Jon 1:4 * 14:6 Uək 4:12 † 14:7 Jon 1:18; 1Jon 2:23 ‡ 14:8 Eks 33:18 § 14:9 Aes 9:6; Jon 1:14; 12:45; 2Kor 4:4; Fil 2:6; Kol 1:15; Hip 1:3 * 14:9 Jon 1:18; 10:30; 12:44-45; 13:20 † 14:10 Jon 14:20; 10:38; 17:21 ‡ 14:11 Jon 5:36; 10:38 § 14:12 Luk 10:17 * 14:13 Mat 7:7 † 14:15 Dut 11:13; Jon 13:34; 1Jon 2:3-5,24; 5:3; 2Jon 6 ‡ 14:16 Jon 14:26; 15:26; 16:7 § 14:17 Jon 15:26; 16:13; 1Jon 4:6; 5:6 * 14:17 1Kor 2:14 † 14:19 Jon 16:16 ‡ 14:19 Jon 6:57 § 14:20 Jon 10:38; 17:21 * 14:21 Jon 16:27; 1Jon 2:5 † 14:22 Uək 10:41

²³ Mətəu Iesu təmāni=pən kəm in məmə, “Iətəmimi iətəm tolkeikei iəu, in otatol nəuiak, kəni rəhak Tatə in otolkeikei in. Konu iəu mine rəhak Tatə, itimlau oiəkiauva mətəuatiḡ itimahal min. Kəni itimlau iəkuol imatimlau əha ikin.‡ ²⁴ Iətəmimi iətəm təsolkeikeiən iəu, in təsoliən nəuiak. Nəghatiən min u iətəm nəmotətəu iəmatəni, iəməsəni aruiən ilah. Mətəu iəmos ilah o rəhak Tatə iətəm in təmahli=pa iəu iəkuva. §

²⁵ “Iəu iatəni pətiḡəm nəghatiən min u kəm təmah nian iətatiḡ əhanəh kitah min itəmah. ²⁶ Mətəu Narmīn Rəha Uhgīn u, in Iasiru, iətəm Tatə Uhgīn otahli=pa e nərgək, in otəḡətun itəmah e natimnati min rəfin. Kəni in otol itəmah məmə nikitəmah otətəhti natimnati min u iətəm iatəni kəm təmah, məsotaluiən lan.*

²⁷ “Rəueiu əha tīnuəkīr məmə iəu oiəkəpəh itəmah. Iəu iətələhu nəməlinuiən rəhak tətatiḡ o təmah.† Konu nəməlinuiən u, iətəm iəkəfinə, təsəhmenien e nəməlinuiən iətəm nəhue niftəni u tətəfinə. Itəmah, nikitəmah təsahməiən kəni məsotəḡiniən.

²⁸ “Itəmah ninotətəu rəkis rəhak nəghatiən, iəmāni=pinə kəm təmah məmə, ‘Iəu oiəpanəpəh itəmah, mətəu uərisiḡ, oiəpanitəliḡ=pa min o təmah.’ Nəmə nəkətolkeikei pəhriən iəu, kəni nikitəmah otagiən əmə məmə nəkotəruh iəu iatuvən o rəhak Tatə, mətəu-inu in ilis tapirəkis iəu. ²⁹ Iəu iətəni pətiḡəm rəkis əmə natimnati min u kəm təmah u rəueiu, nian ilah kəsotol əhanəhiən, məmə nian ilah kinəhuva mautol nīpəhriənien lan, kəni itəmah onəkotəhatətə lak. ³⁰ Rəueiu əha, ko iəsəghatiən təfəməh min kəm təmah, mətəu-inu Setən u iərmənīḡ rəha nəhue niftəni u,‡ in tīnuva. In təsosiən nəsanəniən məmə otol win lak. § ³¹ Mətəu iəu iatol əhruahru əmə nəuia Tatə Uhgīn məmə nətəmimi rəha nəhue niftəni okotəhrun məmə iəu iəkətolkeikei in.*

“Intələh, pəh kotəhtul motaḡim u ikinu, mautəhuvən.”

15

Iesu in təhmen e nəukəti nīḡi pəhriən

¹ Kəni Iesu təni məmə, “Iəu u,* iəu iəkəhmen e nəukəti nīḡi pəhriən. Kəni rəhak Tatə in təhmen e iətəmimi iətəm tətəahlīn nīḡi u.† ² Nəhlmi nīḡi min rəfin iətəm kəsotəuəiən, in tətətei rəkis ilah, kəni nəhlmi nīḡi rəfin u iətəm kautəuə, in tətəfəl vivi ilah,‡ məmə ilah okotəuə e nəualah tēpət. § ³ Itəmah nəkotəhmen e nəhlmi nīḡi u. Kəni iəu inafəl vivi rəkis itəmah e nəghatiən min iətəm iəmāni=pinə kəm təmah.* ⁴ Otəhtul=pa lak,† kəni iəu oiəkəhtul=pinə e təmah. Nəhlmi nīḡi otəsəuəiən nəmə in təsəhtul-pəniən e nəukətīn. Təhmen əmə, itəmah ko nəmiəḡəhiən rəhatəmah təsəuəiən e nəuan nəmə nəsotəhtul=paiən lak.‡

⁵ “Iəu u, iəu nəukəti nīḡi. Kəni itəmah nəhlmi nīḡi min, nəhlmi nīḡi min iətəm tatīlpin=pa vivi lak, mautəhtul=pa. Nəmiəḡəhiən rəha iətəmimi iətəm tətəhtul=pa lak kəni iətəhtul=pən lan, in otəuə e nəuan tēpət. Mətəu itəmah u, nəmə nəsotəhtul=paiən lak, ko nəsotoliən nati kəti. § ⁶ Nəmə iətəmimi təsəhtul=paiən lak, in təhmen e nəhlmi nīḡi kəti, iətəm kinərakī lan kəni tīnimətu rəkis. Nəhlmi nīḡi min tol lanəha, kəhrun nəmki-pəniən e nīḡəm, kuvan əhtuv.* ⁷ Nəmə itəmah nəkotəhtul=pa lak, kəni nəghatiən rəhak nəmotətəu rəkis tətatiḡ e nikitəmah, nati nak itəmah nəkətolkeikei, nəkotəhrun nəsiəiən lan. Kəni

‡ **14:23** Esik 37:27-28; Sek 2:10; Efəs 3:17; 1Jon 4:12,16; Nəh 21:3 § **14:24** Jon 5:19; 7:16; 8:28; 12:49-50 * **14:26** Jon 15:26; 16:7,13; 1Jon 2:27 † **14:27** Aes 9:6-7; Luk 2:14; 24:36; Jon 16:33; Rom 5:1; Fil 4:7 ‡ **14:30** Jon 12:31

§ **14:30** Otəsuvəhiən kəni nəmə təhro nətəmimi rəha Iesu nikilah otəhti məmə Setən tatol win. Mətəu Iesu təmāni nəghatiən u məmə otləfəri nətəliḡiən rəhalah məmə nīpəhriənien, nətəliḡiən rəha Uhgīn tīnatuva. * **14:31** Jon 10:18;

12:49 * **15:1** Jon 6:35 † **15:1** Aes 5:1-7 ‡ **15:2** Hip 12:5-11 § **15:2** Mat 7:20; Kəl 5:22-23; Efəs 5:8-9; Fil 1:11 * **15:3** Jon 1:29; 13:10; Efəs 5:26 † **15:4** Jon 6:56 ‡ **15:4** Afīn-to e futnot əpəha Jon 6:56. § **15:5** Fil 4:13

* **15:6** Mat 3:10

Uhgîn otol kəm təmah.† 8 Nian nəmiəgəhiən rəhatəmah otəuə e nəuan tēpət,‡ nati əha in tətəfəri nərgi rəhak Tatə, kəni e noliən u, tətəgətun məmə itəmah rəhak mīn nətəmimi. §

9 “Tatə Uhgîn in tolkeikei pik iəu. Təhmen əmə, iəu iəkolkeikei itəmah lanəha. Otəhtul e rəhak nolkeikeiən. 10 Nəmə itəmah nautol rəhak nəghatiən,* kəni onəkotəhtul=pa e rəhak nolkeikeiən, təhmen əhruahru əmə məmə inu iəu iəmol nəghatiən mīn rəha Tatə Uhgîn, kəni iətəhtul=pən e rəhan nolkeikeiən. 11 Iəu iəmətəni pətigəm nəghatiən mīn u kəm təmah, məmə nikitəmah otətagiən, təhmen əmə məmə iəu nīkik tətəgiən. Konu nikitəmah otəgiən magiən məriauəh.†

12 “Itəmah nəkotəkeikei mautol nəghatiən u rəhak. Tətəni məmə itəmah onəkotolkeikei itəmah mīn, təhmen əmə məmə iəu iəkolkeikei itəmah lanəha.‡ 13 Iətəmi kəti tikə iətəm tolkeikei pik in kəti tapirəkis iətəmimi u iətəm tətəgəhan e rəhan nəmiəgəhiən məmə otosmiəgəh in mīn nəuvein. § 14 Kəni nəmə itəmah nəkotol natimnati mīn u iətəni kəm təmah, tətəgətun məmə itəmah ko, iəu mīn nəuvein.

15 “Iəu oiasauin mīniən e təmah məmə noluək mīn rəhak, mətəu-inu iətəm tatol uək, in təruru natimnati mīn iətəm rəhan iətəmi asoli tatol. Mətəu rəueiu əha, iəu iəkauin e təmah, məmə iəu mīn nəuvein, mətəu-inu natimnati mīn rəfin u iətəm iəmətəu o rəhak Tatə, inəni pətigəm rəkis kəm təmah.* 16 Itəmah nəməsotitəpiniən iəu, mətəu iəu iəmitəpīn itəmah.† Kəni iəu iəmələhu=pən itəmah məmə itəmah onəkəhuvən motol uək, kəni uək rəhatəmah otəuə e nəuan.‡ Kəni nəuan u, in otətətig. Tol lanəha, kəni nəmə nəkoteasiə e natimnati mīn kəm Tatə Uhgîn e nərgək, kəni in otəfinə kəm təmah. 17 Iətəfinə nəghatiən kəti kəm təmah in tol lanu. Itəmah onəkotəkeikei motolkeikei itəmah mīn.” §

Nətəmimi rəha nəhue niftəni, ilah kautəməki e nətəmimi rəha Iesu

18 Kəni Iesu təni=pən məmə, “Okəmə nətəmimi rəha nəhue niftəni u kautəməki e təmah, nikitəmah otəkeikei məhti məmə aupən, ilah kəmotəməki lak lanəha.* 19 Okəmə itəmah nətəmimi rəha nəhue niftəni u, kəni nətəmimi rəha nəhue niftəni okotolkeikei itəmah, mətəu-inu rəhalah u itəmah. Mətəu səniəmə itəmah nətəmimi rəha nəhue niftəni u. Iəu iəmitəpīn rəkis itəmah, kəni mos rəkis itəmah o nəhue niftəni. Kəni o nati u inu, nətəmimi rəha nəhue niftəni, kautəməki e təmah.† 20 Nikitəmah otəkeikei mətəhti nəghatiən u iəməni=pinə rəkis kəm təmah məmə, ‘Toluək əmə kəti, təsapirəkisiən rəhan iətəmi asoli.’‡ Kəni mətəu-inu nətəmi rəha nəhue niftəni u, ilah kautol tərəh agīn ohniəu, kəni tol lanəha, ilah okotol noliən kətiəh əmə e təmah. § Nəmə ilah kəmotol rəhak nəghatiən, kəni ilah okotol rəhatəmah nəghatiən. Mətəu ilah kəməsotol aginiən rəhak nəghatiən mīn. 21 Ilah okotol natimnati mīn lanəha, mətəu-inu itəmah rəhak mīn nətəmimi.* Ilah okotol lanəha, mətəu-inu ilah kotəruru Uhgîn iətəm təmahli=pa iəu.†

22 “Iəmuva kəni məghati kəm lah. Tol lanəha nəua nəghatiən u, ilah kəmoteruh əsas rəhalah noliən tərəh mīn. Mətəu kəmotəuhlin matəlgilah ohniəu motəpəh rəhak nəghatiən. Kəni rəueiu, ko kəsotəniən məmə rəhalah noliən tərəh tikə.‡ § 23 Iətəmimi iətəm tətəməki lak, in tətəməki mīn e rəhak Tatə. 24 Iəmuva mol uək mīn u e nəhmtilah iətəm ko iətəpisiən kəti təməsoliən. Tol lanəha, ilah kəmotəhrun məmə pəh u iəu. Kəni nati əpnəpīn kəmotəhrun iəu, mətəu kəutəməki lak, kəni tol lanəha məmə kəutəməki mīn e rəhak Tatə. Kəni rəueiu, ko kəsotəniən məmə rəhalah noliən tərəh tikə.* 25 Mətəu natimnati mīn əha otəkeikei mol lanəha, kəni mol məmə nəghatiən u otuva pəhriən iətəm nətəmimi aupən

† 15:7 Mat 7:7 ‡ 15:8 Kəl 5:22-23 § 15:8 Jon 8:31 * 15:10 Jon 14:15 † 15:11 1Jon 1:4 ‡ 15:12 Jon 13:34 § 15:13 Jon 10:11; Rom 5:7,8; 1Jon 3:16 * 15:15 Jon 8:26 † 15:16 Jon 13:18 ‡ 15:16 Jon 15:5 § 15:17 Jon 15:12 * 15:18 Aes 66:5; 1Jon 3:13 † 15:19 Jon 13:16; 17:14 ‡ 15:20 Jon 13:16 § 15:20 2Tim 3:12 * 15:21 Aes 66:5; Mat 5:10-12; 10:22; Luk 6:22-23; Uək 5:41; 1Pitə 4:14; Nəh 2:3 † 15:21 Jon 16:1-3 ‡ 15:22 Iesu tinuva kəni mol əpu rəhalah noliən tərəh, kəni mol suaru o nitisiən ilah e təfəgə tərəh. Mətəu nətəmimi rəha nəhue niftəni kəutəməki məmə inko Iesu tatol əpu noliən tərəh mīn rəhalah. Tol lanəha, ilah kotəpəh in kəni mautohtəu=pən napinəpuinə mapirəkis nəhəgəhəgiən, kəni nati u in təfəgə tərəh asoli. (Jon 3:19-21; 9:39-41) § 15:22 Jon 9:41; Rom 1:20; 2:1; Luk 11:31-32 * 15:24 Jon 5:36; Mat 11:20-24

kəmotətei rəkis e nauəuə rəha Lou. Rəhalah u Lou iətəm kotolkeikei pik tətəghati e lah mətəni məmə, 'Iəu iəsoliən nati kəti e lah, mətəu ilah kotəməki agin lak, mautol timəti kəm iəu.'†

²⁶ "Mətəu nian Iasiru otuva, in otəni pətigəm iəu. Narmīn rəha Nipəhriənian u, tatsipən e Tatə Uhgīn.‡ Iəu iəkahli=pa in tuva o təmāh. ²⁷ Konu itəmāh mīn, onəkotəkeikei motəhtul pətigəm motəni iəu,§ mətəu-inu itəmāh nautatig kitah mīn iəu e nətəuūinian e uək rəhak muva mətəuarus=pa u rəueiu.

16

¹ Iəu inətəni pətigəm natimnati mīn u kəm təmāh məmə nəsotəhlmanian e rəhatəmāh nəhatətəian. ² Ilah okəpanotəhgi pətigəm itəmāh e nimə mīn rəha nuhapumīnian rəhalah;* kəni nipəhriənian agin, nian əha ikin tətəuva iətəm nətəmimi okotohamu itəmāh, kəni nikilah təhti məmə ilah kautol uək təuvir kəti rəha Uhgīn.† ³ Ilah okotol natimnati mīn u, mətəu-inu ilah kotəruru pəhriən Tatə Uhgīn, kəni motəruru pəhriən mīn iəu.‡ ⁴ Mətəu iəu iəkaupən mənī pətigəm natimnati mīn u kəm təmāh. Kəni nian ilah kīnotətuəuin mīnautol e təmāh, kəni nikitəmāh otəhti məmə iəu iəmənī rəkis natimnati mīn u kəm təmāh."

Uək mīn iətəm Narmīn Rəha Uhgīn otəpanol

Kəni Iesu təghati əhanəh matuvən, mətəni məmə, "Iəu iəməsəni pətigəmian natimnati mīn u kəm təmāh aupən, mətəu-inu iəmətətig kitah mīn itəmāh. ⁵ Mətəu rəueiu iəkītəlig=pən mīn o rəhak Tatə iətəm təmāhli=pa iəu, mətəu itəmāh kəti təsətapuəhian ohniəu məmə, '?Ik onəkuvən iə?' ⁶ Mətəu rəueiu, tol lanu lan məmə iəmənī natimnati mīn u kəm təmāh, kəni nikitəmāh təmāhmə. ⁷ Mətəu iəu iətəni pəhriən kəm təmāh məmə, otəuvir pik o təmāh məmə iəu iəkagim rəkis e təmāh. Mətəu-inu nəmə iəsagim rəkisian e təmāh, kəni ko Iasiru§ təsuvaiən matig itəmāh mīn. Mətəu nəmə iəu iəkagim muvən, kəni iəu iəkahli=pa in tuva matig o təmāh.* ⁸ Kəni nian in otuva, kəni otəgətun nətəmimi rəha nəhue niftəni məmə ilah nol təfagə tərah, kəni nətəligian rəhalah təsəhmenian o nolian iətəm təhruahru e nəhmti Uhgīn, kəni nətəligian rəhalah təsəhmenian o nakilian nolian rəha nətəmimi. ⁹ Narmīn u otəgətun ilah məmə ilah nol təfagə tərah,† mətəu-inu kəsotəhatətəian lak. ¹⁰ Narmīn u otəgətun ilah məmə nətəligian rəhalah in təsəhmenian o rəhalah nəhruahruian e nəhmti Uhgīn,‡ mətəu-inu iəu iəkītəlig=pən mīn o rəhak Tatə, kəni itəmāh onəsoteruhian iəu. ¹¹ Narmīn u otəgətun ilah məmə nətəligian rəhalah in təsəhmenian o nakilian nolian rəha nətəmimi, mətəu-inu Uhgīn in tinakil rəkis iərmənig rəha nəhue niftəni u, Setən.§

¹² "Iəu iatos əhanəh natimnati tepət mīn məmə iəpanəni kəm təmāh. Mətəu rəueiu əha, ko nəsotos rəfinian ilah. Tiəkis pik o təmāh.* ¹³ Mətəu nian Narmīn rəha Nipəhriənian otuva,† in otit itəmāh, mol məmə itəmāh nəkotəhrun nipəhriənian mīn rəfin. In ko təsəni aruiən rəhan əmə nəghatian. In otəni pətigəm əmə natimnati mīn u in tətətəu o Tatə Uhgīn. Kəni in otəni=pinə mīn kəm təmāh natimnati mīn u nian kəti okəpanəhuva. ¹⁴ In otətəu nəghatian pəhriən ohniəu kəni mətəni pətigəm kəm təmāh. E nolian u, in otəfəri iəu. ¹⁵ Natimnati mīn rəfin rəha Tatə Uhgīn, in rəhak.‡ Tol lanəha, kəni iəu iətəni məmə, Narmīn u, in otətəu nəghatian pəhriən ohniəu kəni matol əpu nipətīn kəm təmāh."

Otəsuvəhian koteruh Iesu

† 15:25 Sam 35:19; 69:4 ‡ 15:26 Jon 14:26 § 15:27 Luk 24:48; Jon 21:24; 1Jon 1:2; 4:14 * 16:2 Jon 9:22; 12:42
† 16:2 Uək 26:9-10 ‡ 16:3 Jon 15:21; 1Jon 3:1 § 16:7 Jon 14:16 * 16:7 Jon 7:39 † 16:9 Jon 15:22 ‡ 16:10
Aes 64:5; Mat 5:20; Rom 1:17; 3:21,22; 10:3; Fil 3:6-9; Tait 3:5; 1Pitə 3:18 § 16:11 Jon 12:31 * 16:12 Mak 4:33
† 16:13 Jon 14:17 ‡ 16:15 Jon 17:10

16 Kəni Iesu tənı=pən məmə, “Otəsuvəhiən onəsoteruhien iəu, mətəu uərisig ko, təsuvəhiən, kəni onəmanoteruh min iəu.”§

17 Kəni nətəmimi min nəuvein rəhan, ilah kəutətapuəh-ətapuəh kəm lah min məmə, “? Nəghatien u, nıpətın nak? In tətəni kəm tah məmə, ‘Otəsuvəhiən onəsoteruhien iəu, mətəu uərisig, otəsuvəhiən, nəmanoteruh min iəu.’ Kəni in tənı məmə, ‘Mətəu-inu iəu iatuvən o Tatə Uhgın.’ 18 Nəghatien u, ‘otəsuvəhiən’ nıpətın nak? Kitah kotəruru nəghatien min əha in tətəni.”

19 Kəni Iesu tınəhrun rəkis məmə ilah kotolkeikei məmə okotətapuəh o nati kəti ohni, kəni tənı=pən kəm lah məmə, “?Təhro? İəu iəmənı məmə, ‘Otəsuvəhiən itəmah nəoteruhien iəu. Mətəu uərisig, təsuvəhiən onəmanoteruh min iəu.’ ? Kəni rəueiu nəutətapuəh o təmah min o nıpətı nəghatien u? 20 Nıpəhriənien agın u iətəni məmə, itəmah nıkitəmah otahmə, itəmah onəkotasək pik,* mətəu nətəmimi rəha nəhue nıftəni, nıkilah otagiən. İtəmah onəkotətəu tərəh pik agın, mətəu nahməien rəhatəmah otəuhlin=pa e nəgiənien.† 21 Nian nəmə tinuəkır məmə pətan kəti otemək, kəni in otətəu tərəh, mətəu-inu tınol nian rəhan məmə otətəu nahməien əha. Mətəu uərisig, nəmə nətın tınair rəkis, kəni in nıkin təsəhti minien nahməien əha. In nıkin tətagiən pik mətəu-inu nətın tınair=pa e nəhue nıftəni. 22 Kəni təhmen əmə, rəueiu əha itəmah nautətəu tərəh. Mətəu uərisig, konu iəu iəkeruh min itəmah. Konu nıkitəmah otagiən pik, ko iətəmimi kəti təsol minien itəmah nıkitəmah tahmə min. 23 O nian əha, itəmah onəsotətapuəh minien o nati kəti ohniəu. Nıpəhriənien agın u iətəni kəm təmah məmə, nəmə itəmah nəkotətapuəh e nati kəti o Tatə Uhgın e nərgək, kəni in otəfinə kəm təmah.‡ 24 Mətəuərus=pa u rəueiu, itəmah nəkotətapuəh əhanəhiən e nati kəti e nərgək. Otətapuəh lan e nərgək, kəni onəkotos, məmə nıkitəmah otagiən məri məriəuəh.”§

Iesu təmehpahu rəkis e natimnati min rəha nəhue nıftəni

25 Kəni Iesu tətəghati əhanəh matuvən mətəni məmə, “İəu iətəni=pinə natimnati min u e nəghatien əuhlin, mətəni kəm təmah.* Mətəu nian əha ikin tətəuə, iətəm iəu iəsəni minien nəghatien əuhlin lan, mətəu oiəkanus=pinə rəhak Tatə kəm təmah e nolien kəti məmə itəmah onəkotəhrun vivi in lan. 26 E nian əha, itəmah onəkoteasiə e natimnati kəm rəhak Tatə e nərgək, mətəu iəu iəsəniən məmə iəu iəkuvən e nərgitəmah measiə e natimnati ohni† 27 mətəu-inu Tatə Uhgın, in əmə tolkeikei pik itəmah. In tolkeikei itəmah mətəu-inu itəmah nəkotolkeikei iəu, kəni itəmah nəmotəhatətə məmə iəu iəmsipən lan. 28 İəu iəmsipən e Tatə Uhgın, muva e nəhue nıftəni u. Konu rəueiu otəsuvəhiən kəni iəkəpəh min nəhue nıftəni u, mıtəlig=pən min o Tatə Uhgın.”

29 Kəni nətəmimi min rəhan kəutəni məmə, “In konu! !Rəueiu əha ik nəsəghati əuhlin minien! Ik nətəni əhruəhru əmə kəm tımah. 30 Rəueiu əha inotəhrun məmə ik nəkəhrun natimnati rəfin agın, kəni nati əpnəpın nəmə iətəmi kəti təsətapuəh əhanəhiən nati kəti ohnik, mətəu ik nəkəhrun nuhalpiniən nəghatien min rəfin iətəm kəsətapuəh əhanəhiən lan. Kəni nati u, tol kəni itəmah iəkotəhrun məmə ik nəmsipən e Uhgın.”

31 Kəni Iesu tənı=pən kəm lah məmə, “?Nıpəhriənien, itəmah nınotəni nıpəhriənien lak u rəueiu?‡ 32 İtəmah otətəlig-to lan, nian əha ikin tətəuə, nıpəhriənien məmə nian əha tınıet pətigəm=pa rəkis, iətəm nətəmimi okotəgəu rəkis itəmah, nəkotaiu atiti, məhuvən imatəmah min ikin, motəpəh iəu, iəu pisin əmə.§ Mətəu ko iəu iəsən pisin əməien, mətəu-inu nian rəfin rəhak Tatə tətətig itımlau min.*

§ 16:16 Jon 14:18 * 16:20 Mak 16:10 † 16:20 Jon 20:20 ‡ 16:23 Mat 7:7 § 16:24 Jon 15:7-8 * 16:25 Mat 13:34; Mak 4:33,34; Jon 10:6 † 16:26 Kitah kotəhrun nuvaiən o Uhgın e nəfakiən, təhmen əmə e kəlkələh min kəutəhuvən o rəhalah min tatə nətəm kotolkeikei ilah. Iesu tətəfaki o nati kətiah əmə, inu, məmə Uhgın oteruh itah məmə kotəhruəhru e nəhmtın (Rom 8:34; Hip 7:24-25; 1Jon 2:1-2). Kəni tol lanəha, kitah kotəhrun nuvəniən moteasiə e natimnati o Uhgın. ‡ 16:31 Jon 4:23 § 16:32 Sek 13:7; Mat 26:56; Mak 14:27 * 16:32 Jon 8:29

³³ “Iəu iəmāni pətigəm rəkis natimnati mīn u kəm təmah, məmā otol nəmālinuian otatig e nikitəmah mətəu-inu nəutatig lak. † E nəhue niftəni u, nahməian otepət o təmah, ‡ mətəu sotəginian, motəhtul maha-maha, § mətəu-inu inehpahu rəkis nəsanənian rəha nəhue niftəni.”*

17

Iesu təməfaki aru ohni

¹ Nian Iesu təməghati rəkis, kəni məsal-pəri ilis e neai, kəni mətəfaki mətəni məmā, “Tatə, rəhak nian tinuva rəkis. Iəu iəkolkəikei məmā ik onəkəfəri nərgi Nətim, məmā in mīn otəmanəfəri nərgəm,* ² mətəu-inu ik nəməfən nəsanənian mīne nepətiən kəm in, məmā in otarməniḡ e nətəmimi rəfin, † kəni məhrun mīn nəfəniən nəmiəgəhiən itulīn kəm lah mīn u, nətəm ik nəməfən mīn ilah kəm in. ³ Kəni nəmiəgəhiən itulīn u, nīpətin u məmā nətəmimi okotəhrun ik, iətəm ik əmə u ik Uhgīn pəhriən, ‡ kəni motəhrun mīn Iesu Kristo u, ik nəmāhli=pa. § ⁴ Iəu iəməfəri nərgəm e nəhue niftəni u,* kəni inol rəfin uək iətəm ik nəməfa kəm iəu məmā iəköl. † ⁵ Tatə, rəueiu əha, tinol nian rəham məmā onəkös iəu iəkuvnə mətətig kilau mīn ik. Əfəri iəu məfa nepətiən əhagəhag kəm iəu, təhmen əmə məmā inu, iəmos aupən kilau mīn ik e nian niftəni u təmatikə əhanəh. ‡

Iesu təməfaki o rəhan mīn

⁶ “Nətəmimi mīn u nətəm ik nəmos rəkis ilah o nəhue niftəni məfa ilah kəm iəu, iəu iəmatol əpu nərgəm kəm lah, məmā ilah okotəhrun ik. § Aupən, ilah rəham mīn nətəmimi, mətəu rəueiu ik nəməfa ilah e nəhlmək, məmā ilah rəhak mīn nətəmimi. Ilah kəmautohtəu=pən rəham nəghatiən, ⁷ kəni rəueiu əha, ilah kotəhrun məmā, natimnati mīn u ik nəməfa kəm iəu, ilah kautsipən əmə ohnik. ⁸ Ilah kotəhrun natimnati mīn u, mətəu-inu ik nəmāni=pa rəkis nəghatiən kəm iəu, kəni iəu iəmāni=pən kəm lah, kəni ilah kautos e nīkilah. Kəni ilah motəhrun məmā nīpəhriənian aḡin məmā iəu iəmsipinə lam, kəni mətəhatətə lak məmā ik nəmāhli=pa iəu.

⁹ “Iəu iətəfaki o lah mīn u. Iəu iəsəfakiən o nətəmimi rəha nəhue niftəni, iətəfaki əmə o nətəmimi mīn u nətəm ik nəməfa ilah kəm iəu, mətəu-inu ilah u rəham mīn. ¹⁰ Nətəmimi mīn u iatos, ilah rəfin rəham, konu ilah rəfin u nətəm ik natos, ilah rəhak.* Kəni nətəmimi mīn u, ik nəmol ilah məmā nəmiəgəhiən rəhalah tətəfəri nərgək.

¹¹ “Rəueiu əha iətuva ohnik, kəni təsuvəhiən iəu iəsətiḡiən u e nəhue niftəni u. Mətəu nətəmimi mīn u, ilah okotətig əhanəh e nəhue niftəni u. Tatə, ik nəkəhruahru aḡin. Onəkaskəlīm nətəmimi mīn u kotətig vivi e nəsanənian rəha nərgəm u ik nəməfa kəm iəu, məmā ilah okotətig kətiəh əmə, təhmen e lau, kilau kətiəh. † ¹² Nian iəu iəmətətig itimah mīn ilah, kəni mətəpali təuvir‡ o lah, e nəsanənian e nərgəm əmə iətəm ik nəməfa kəm iəu. Iəu iəmateh vivi ilah, iəməsairəuauian e kəti. § Kətiəh əmə u iətəm nəti nərəkinian, inko Uhgīn otəkəikei mahli=pən e Nigəm Asoli.* Konu nati əha otol lanəha, məmā otol nəghatiən e Nauəuə Rəha Uhgīn otuva mol nīpəhriənian.

¹³ “Rəueiu əha, iətuva ohnik, mətəu iətəni nəghatiən mīn u nian iətətig e nəhue niftəni, məmā ilah mīn, nīkilah otəḡiən məri məriauəh, təhmen əmə məmā iəu nīkik tətəḡiən. ¹⁴ Iəu iəmāni pətigəm rəham nəghatiən mīn kəm lah. Kəni tol lanəha, nətəmimi rəha nəhue niftəni u, kəsotolkəikeiən ilah, kəutəməki e lah, † mətəu-inu ilah səniəmə nətəmimi rəha nəhue niftəni, ‡ təhmen əmə məmā iəu səniəmə iətəmi rəha niftəni u.

† 16:33 Jon 14:27 ‡ 16:33 Jon 15:18-21 § 16:33 Mak 13:9 * 16:33 Rom 8:37; 1Jon 4:4; 5:4; Nəh 2:7,11,17,26; 3:5,12,21; 21:7 * 17:1 Jon 12:23; 13:31,32 † 17:2 Dan 7:14; Mat 28:18; 1Kor 15:27-28 ‡ 17:3 Jon 17:25,26 § 17:3 Fil 3:8 * 17:4 Jon 13:31 † 17:4 Jon 19:30 ‡ 17:5 Jon 1:1-2; 8:58; 16:28; Fil 2:6-11 § 17:6 Jon 1:18 * 17:10 Jon 16:15 † 17:11 Jon 17:21-23; Sam 133:1; Jon 10:30 ‡ 17:12 “Mətəpali təuvir,” nīpətin u, iəmateh vivi məmā nati kəti təsərəkinian, məsal vivi o lah. § 17:12 Jon 6:39 * 17:12 Inu Jutəs. Jon 6:70,71 † 17:14 Jon 8:23; 15:19 ‡ 17:14 1Pitə 2:11

15 “Iəu iəsətapuəhian ohnik məmə onəkos rəkis ilah e nəhue niftəni u. Mətəu iəkolkeikei məmə ik onəkəhtipəsīg e iətəmi tərāh u Setən, məmə otəsuvaiən mərəkīn ilah. Ik nəkəpali təuvirŠ o lah.*

16 “Iəu, səniəmə iətəmimi rəha nəhue niftəni u. Kəni tol lanəha, ilah mīn səniəmə nətəmimi rəha nəhue niftəni. 17 Rəham nəghatīən in nīpəhriənīən rəfin. Onəkol rəham nəghatīən məmə in otol uək e nəmiəgəhīən rəhalah məmə ilah nətəmimi pəhriən rəham motasim motəhruahru.† 18 Ik nəmahli=pa iəu, iəkuva e nəhue niftəni u,‡ kəni təhmen əmə, iəu inətahli pətīgəm mīn ilah, kautəhuvən e nəhue niftəni.Š 19 Kəni iəu iətəfinə aru iəu məmə iəkasi m o noliən nəlpəkəuiən rəham,* məmə iəkasi ru e nətəmimi mīn u, məmə ilah mīn okotasim motəhruahru, kəni ilah nətəmimi pəhriən rəham.†

Iesu təməfaki o nətəm okəpanotəhatətə lan

20 “Iəu iəsəfaki əməiən o nətəmi mīn u, mətəu iətəfaki mīn o nətəmimi mīn u nətəm okəpanotəhatətə lak e nəghatīən rəha nətəmimi mīn u. 21 Tatə. Iəu iətəfaki o lah, məmə ilah rəfin okəhuva kətīəh əmə, təhmen=pən əmə məmə inu kilau kətīəh əmə, kəni iətəhtul=pīnə lam, kəni ik nətəhtul=pa lak. Iətəfaki məmə ilah okəhuva kətīəh əmə kitah mīn ik, məmə nətəmimi rəha nəhue niftəni okotəhatətə məmə ik nəmahli=pa iəu.‡ 22 Ik nīnəfa rəkis nepətīənŠ kəm iəu, kəni iəu iətəfən pəti nepətīən rəhak kəm lah, məmə ilah okəhuva kətīəh əmə təhmen əmə məmə kilau katuol kətīəh.* 23 Iətəhtul=pən e nīkilah, kəni ik nətəhtul=pa lak. Tol lanəha, iətəfaki məmə, ilah okəhuva kətīəh əmə e natimnati mīn rəfin məmə nətəmimi mīn u rəha nəhue niftəni, ilah okoteruh motəhrun məmə ik nəmahli=pa iəu, kəni məmə ik nəmolkeikei rəham nətəmimi† təhmen əmə məmə inu, ik nəmolkeikei iəu mīne.

24 “Tatə, ik nəməfa ilah u e nəhlmək məmə ilah rəhak mīn, kəni iəu iəkolkeikei məmə ilah okotəhrun nuvaiən ikin ko iətəm iəu mīn iəkuvən ikin,‡ məmə ilah okoteruh nepətīən əhagəhag rəhakŠ iətəm iəu iatos. Nepətīən əhagəhag u, ik nəməfa kəm iəu, mətəu-inu ik nəmolkeikei iəu aupən aɡin nian niftəni u tətətikə əhanəh.*

25 “Tatə, ik nəkəhruahru aɡin.† Nətəmimi rəha niftəni u, ilah kotəruru ik,‡ mətəu iəu iəkəhrun ik. Kəni nətəmimi mīn u rəhak mīn, ilah kotəhrun məmə ik nəmahli=pa iəu. 26 Iəu iəmol əpu ik kəm lah, məmə ilah okotəhrun vivi ik,Š konu iəu, oiəkəkeikei matol əpu ik lanəha, məmə nolkeikeiən rəham otīnpi vivi nīkilah,* kəni məmə iəu aru oiəkətiɡ e nīkilah. Nolkeikeiən u iətəghati lan, in nolkeikeiən rəham, təhmen məmə inu ik nəkolkeikei iəu lan.”†

18

Tikimīr mīn rəha Iesu kəməhuva motaskəlīm in (Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)

1 Nian Iesu təmaupən məfaki rəkis, kəmohiet e taun u, kəni motohapumīn=pən e nītəni=pən e nīpəɡ ləuahtəni kəti, nərgin u, Kitron. Kəni ikin əha, kəmərfei nīɡi olif tepət ikin. Kəni Iesu mīne rəhan mīn nətəmimi mīn kəməhuvən e nīki nīɡi mīn əha.

Š 17:15 “Onəkəpali təuvir;” nīpətīn u, oteh vivi məmə nati kəti təsərəkīnīən ilah. * 17:15 Mat 24:24; Jon 8:44; 1Pitə 5:8 † 17:17 Lev 11:44-45; Jon 15:3; 1Pitə 1:16 ‡ 17:18 Jon 3:17 § 17:18 Jon 20:21; Mat 28:18-20 * 17:19 Mak 14:24; Luk 22:19; Jon 6:51; 1Kor 11:24; Dut 15:19,21; Tait 2:14; Hip 9:14 † 17:19 Hip 10:10 ‡ 17:21 Jon 3:17 § 17:22 Jon 1:14 * 17:22 Jon 14:20 † 17:23 Jon 16:27 ‡ 17:24 Jon 12:26 § 17:24 Nətəm kəutəfaki kauteh nepətīən rəha Iesu nəuvetīn u rəueiu, (Jon 1:14; 2Kor 3:18). Mətəu kitah kotəhrun məmə nəmə otītəlīɡ=pa, kitah okotəhmen lan, mətəu-inu e nian əha, okoteruh əsas rəhan nepətīən əhagəhag e nəhmtitah (1Jon 3:2). Nepətīən əhagəhag rəha Iesu iətəm rəhan nətəmimi mīn ilah okoteruh, inu rəhan nepətīən məmə in Uhgīn, nepətīən əhagəhag əha iətəm in təmos aupən niftəni təpənatiɡ. * 17:24 Jon 1:1-3; 1:14; 1Pitə 1:20 † 17:25 Sam 119:137; Rom 3:26 ‡ 17:25 Jon 15:21; 16:3 § 17:26 Jon 17:6 * 17:26 E fes u, nīpətīn keiu. Kətīəh, Iesu tətəfaki məmə Tatə Uhgīn otolkeikei rəhan mīn nətəmimi, təhmen əmə məmə in tatolkeikei Iesu. Mətəu in tətəfaki mīn məmə rəhan nətəmimi okotolkeikei ilah mīn təhmen əmə məmə Tatə Uhgīn in tatolkeikei Iesu. † 17:26 Jon 15:9; Rom 5:5

² Kəni Jutəs u, iətəmimi u uərisig in otəpanegəhan e Iesu kəm rəham mīn tīkīmīr, in tīnəhrun rəkis ikīn əha, mətəu-inu nian nəuvein, Iesu mīne rəhan mīn nətəmimi ilah kəutəhapumīn ilah mīn ikīn.* ³ Kəni pris asoli mīn mīne Fərəsi mīn kəmotahli=pən soldia mīn nətəm kəutəhtul o Nīmə Rəha Uhgīn kəhuva moteh Jutəs. Kəni Jutəs təmit ilah mīne soldia mīn nəuvein rəha nətəm Rom, mit ilah məhuvən e nīki nīgi olif əha. Ilah kəutəmki nəuanisiə, mīne lait mīn, mīne natimnati rəha nəluaginian.†

⁴ Iesu tīnəhrun rəkis məmə natimnati mīn u, in otuva tol lanu lan, mətəu in təmalieuək muvən o lah, kəni mətəpuəh o lah məmə, “Itəmah nəutəsəl e pəh u?”

⁵ Ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “Itəm Nasərit kəti, nərgīn u Iesu.” Kəni in təni=pən kəm lah məmə, “Mə İəu u inu.”‡§ (Kəni Jutəs, suah u iətəm təmegəhan=pən e Iesu e nəhlmīlah, in tətəhtul ilah mīn.) ⁶ Kəni nian Iesu təməni məmə, “Mə İəu U Inu,”* ilah kəmotan e nəmtəlah mohtəlig, moteiuaiu motəmei e niftəni.†

⁷ Kəni Iesu tatig mətəpuəh mīn o lah məmə, “?Itəmah nəutəsəl e pəh konu?”

Kəni ilah kotəni məmə, “Itəm Nasərit kəti, nərgīn u Iesu.”

⁸ Kəni Iesu təni=pən məmə, “Inəni=pinə rəkis kəm təmah məmə, ‘Mə İəu u inu.’‡§ Nəmə itəmah nəutəsəl lak, kəni təuvir məmə nəkotəpəh nətəmimi mīn u, kəutəhuvən lahuənu.”

⁹ In təməni lanəha məmə nəghatīən u iətəm in tīnəni rəkis in otol nīpəhriənian lan. Nəghatīən u təməni məmə, “Tatə, nətəmimi mīn u nətəm nəmələhu=pən ilah e nəhlmək, ko İəsairəuauian e kəti.”*

¹⁰ Saimon Pitə təmatələs rəhan kəti nau rəha nəluaginian. Kəni əmeiko, in təmeuvi pətīgəm uəhai əmə rəhan nau, mauəh lan mohatuv rəkis nīmatəlgī ioluək kəti rəha pris asoli agīn, nīmatəlgīn maru. Nərgī suah kəha, Malkəs.

¹¹ Mətəu Iesu təni=pən kəm Pitə məmə, “Əfən rəham nau e nīmein. Ik onəkəkeikei məhrun məmə nəhməian u rəhak,† iətəm Tatə Uhgīn in təməfa kəm İəu, kəni İəu İəkəkeikei mətəlig əmə lan, mol.”‡

Ilah kəmotələs Iesu məhuvən təhtul aupən e nəhmti Anəs

(Mat 26:57-58; Mak 14:53-54; Luk 22:54)

¹² Kəni soldia mīn rəha nətəm Rom mīne iətəmi asoli rəhalah, mīne soldia mīn rəha nətəm Isrel, kəmotaskəlīm Iesu, kəni motəlis-ərain nəhlmīn. ¹³ Kəni kəmotəupən motələs in məhuvən təhtul e nəhmti Anəs. Anəs u inu, in rəhn-İəuanian Kaiəfəs. Kaiəfəs u inu, in pris asoli agīn e nu əha. § ¹⁴ Kəni Kaiəfəs u inu, in aupən təməni kəm nətəm asoli rəha nətəm Isrel məmə təuvir pīk məmə iətəmimi kətīəh əmə otīmīs o nətəmimi, tapirəkis məmə nətəmimi rəfin okohmīs.*

Pitə təməni məmə

in təruru Iesu

(Mat 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)

¹⁵ Kəni Saimon Pitə mīne iətəmimi kəti mīn rəha Iesu, ilau kəmiauərisig e Iesu. Iətəmimi u kəti mīn rəha Iesu, pris asoli agīn in təhrun vivi. Tol lanəha, in təmītəu=pən Iesu, muvən

* **18:2** Luk 21:37; 22:39 † **18:3** Uək 1:16 ‡ **18:5** “İəu u inu.” – Afīn-to futnot e Jon 8:24. § **18:5** Jon 6:20; 8:24,28,58; 13:19; 8:6,8 * **18:6** “İəu U Inu.” – Afīn-to futnot e Jon 8:24. † **18:6** Nəh 1:17 ‡ **18:8** “İəu u inu.” – Afīn-to futnot e Jon 8:24. § **18:8** Jon 6:20; 8:24,28,58; 13:19; 18:6 * **18:9** Jon 6:39; 10:28; 17:12 † **18:11** Nian Iesu təni məmə, “Ik onəkəkeikei məhrun məmə nəhməian u rəhak,” nəghatīən Kris əhruahru tətəni məmə, “?Oİəkəmnīm-pən e kap u iətəm rəhak Tatə otəfa kəm İəu?” E nəghatīən Kris, “oİəkəmnīm-pən e kap” in nəghatīən əuhlin, nīpətīn u, məmə Iesu tətəgəhan lan məmə in otos nəhməian u iətəm otuva ohni nian Uhgīn otol nalpīnīən kəm in o nolīən tərāh mīn rəha nətəmimi rəfin. ‡ **18:11** Mat 20:22 § **18:13** E nian rəha Oltestīmīn, kətəfəri pris asoli agīn mīn kəutəhtul mətəuərus nian ilah okohmīs. Mətəu e nian Jon təmətei nauəuə u lan, nətəm Rom kəmotəuhlin nətəligīən əha, motol məmə iətəmi tatol pris asoli agīn, okəkeikei kətəfəri nītāin, məmə iətəmi kəti in otəsarmənīgīən nian təfəməh. E nu 6 AD, nətəm Rom kəmotəfəri Anəs məmə in otuva pris asoli agīn, konu e nu 15 AD, kəmotəsiəhu in e rəhan uək, kəni motəfəri Kaiəfəs məmə tatos nīmein. Mətəu Anəs in tatos əhanəh narmənīgīən e nətəligīən rəha nətəm Isrel, kəni nətəm Isrel kəutəni əhanəh məmə in pris asoli agīn. * **18:14** Jon 11:49-51

əpəha imə e iat rəha nimə rəha pris asoli agin u. ¹⁶ Mətəu Pitə in təmatəhtul əmə e ket. Kəni iətəmimi kəti mīn u rəha Iesu, iətəm pris asoli agin təhrun vivi, in tēmiet muva ihluə, kəni mənī=pən kəm pətan u iətəm tətəhtul o ket. Kəni in tēmit Pitə mian imə. ¹⁷ Kəni əmeiko, pətan mītə u iətəm tətəhtul o ket, təmafū Pitə kəni tətəpuəh ohni məmə, “?Ei, ik mīn u iətəmimi rəha suah kəha?”

Mətəu Pitə tēni məmə, “Kəpə, səniəmə iəu rəhan iətəmimi.”

¹⁸ Kəni e nian əha, in nian rəha nətəpuian, kəni nolūək mīn rəha pris asoli agin, mīne soldia mīn, ilah kəmotahli nīgəm e nəmtahli nīgəm, kəni mautəhtul titəlau lan, mətətogəm. Kəni Pitə mīn, in təmuvən matəhtul, matətogəm e nīgəm.

Pris asoli agin təməghati

kəm Iesu

(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)

¹⁹ Kəni pris asoli agin tətəpuəh e natimnati mīn o Iesu. Tətəpuəh o nətəmimi mīn rəhan mīne nəghatiən mīn rəhan iətəm təmatəni mətəgəton ilah lan.†

²⁰ Kəni Iesu tətəni=pən kəm in məmə, “Iəu iəmətəni rəhak nəghatiən mīn e nəhmti nətəmimi. Nian rəfin, iətəgəton nətəmimi lan, əpəha e nimə mīn rəha nuhapuminiən, kəni əpəha e Nimə Rəha Uhgīn, iətəm nətəm Isrel kəutəharəg ikin nian rəfin. Iəu iəsəhluəigian e rəhak nəghatiən mīn. ²¹ ?Təhro nəkətapuəh lanu lan kəm iəu? Təuvir məmə nəkuvən mətəpuəh o nətəmimi kəmotətəu rəhak nəghatiən mīn. Ilah kotəhrun vivi natimnati mīn u iətəm iəmāni.”‡

²² Nian Iesu təmatəni nəghatiən əha, kəni soldia kəti iətəm tətəhtul e Nimə Rəha Uhgīn, in tətəhtul əha ikin, tēmēm nīkapin, kəni mənī məmə, “?Nətəni lanko e pris asoli agin o nak?”

²³ Kəni Iesu tēni=pən kəm in məmə, “Nəmə iəmāni nəghatiən nəuvein kəsotəhruahruian, təuvir nəkəni pətīgəm. ? Mətəu nəmə rəhak nəghatiən mīn kotəhruahru əmə, təhro nəkem iəu?”

²⁴ Kəni əmeiko Anəs tahli=pən Iesu tuvən o pris asoli agin u Kaiəfəs. Mətəu təmatəmki əhanəh nīləuis u kəmālis-ərain lan.

Pitə tīnāni mīn məmə

təruru Iesu

(Mat 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)

²⁵ Kəni Saimon Pitə təhtul əhanəh mətətogəm e nīgəm. Kəni kautəpuəh ohni məmə, “?Ei, ik mīn u, ik iətəmimi rəha iətəmi əha?”

Mətəu Pitə tēni məmə, “Kəpə, səniəmə iəu rəhan iətəmimi.”

²⁶ Kəni əmeiko, ioluək kəti rəha pris asoli agin, in nəuaniləuis kəti rəha suah u Pitə təmatəhtuv matəlgīn aupən, in təmāni məmə, “?Nīkik təhti məmə iəmeruh ik itəmah mīn əpəha e nīki nīgi olif, uə kəpə?”

²⁷ Mətəu Pitə tēni məmə, “!Kəpə! Səniəmə iəu.”

Kəni rəueiu agin mīn, mənīg kəti təkakə.§

Iesu in təməhtul aupən

e nəhmti Pailət

(Mat 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)

²⁸ Kəni ləplapin agin, kəmotələs Iesu mohiet e nimə rəha Kaiəfəs, məhuvən e nimə rəha Pailət. Pailət in iətəm Rom, mətəu in tatos narmənigian asoli Isrel. Nətəm Isrel kautos nətəkəmian kəti rəhalah, ilah kəsəhuvənian e nimə rəha Ianihluə kəti. Nəmə okəhuvən imə, kəni ilah kəutəni məmə ilah kotamīkmīk e nəhmti Uhgīn, kəni ilah ko kəsotunian

† **18:19** Nati əpnapin məmə Kaiəfəs in pris asoli agin e nu əha (fes 13), mətəu Anəs in tatos əhanəh nepətiən rəha pris asoli agin kəti, mətəu-inu in pris asoli aupən ikin. Kəni fes u tətəghati e Anəs. (Jon 18:24; Luk 3:2; Uək 4:5-6). ‡ **18:21** Lou rəha nətəm Isrel tətəni məmə iətəmimi kəti ko tāsəni pətīgəm aruian in e kot. Mətəu pris asoli agin tətəpuəh o Iesu məmə otəni pətīgəm aru in. § **18:27** Jon 13:38

nauənian rəha lafet rəha Pasova.* † 29 Nətuakəmian u rəhalah, tol kəni Pailət in təmiet e rəhan nimə, muva ihluə məmə oteruh ilah. Kəni in təmətapuəh məmə, “?Nipəgnəmtin nak u itəmah nauteh=pən e suah u?”

30 Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “!Nəmə suah u in təsatgəhlian lou, kəni iəsotələsian məhuva ohnik!”

31 Kəni Pailət tənī=pən kəm lah məmə, “Təuvir məmə itəmah onəkotələs in məhuvən, kəni itəmah motakil, tītəu=pən lou mīn rəhatəmah.”

Mətəu ilah kotəni=pən kəm in məmə, “Mətəu nətəm Rom əmə ilah kotegəhan məmə kəhrun nohamuiən itəmi.” 32 Iesu təmətəni aupən məmə in otimis lanəha, ‡ kəni natimnati mīn u kəmol məmə nəghatien mīn u rəhan okəhuva motol nipəhriənian.

33 Kəni əmeiko Pailət tuvən mīn imə, kəni mauin e Iesu tuva məhtul aupən e nəhmtin, kəni mətapuəh ohni məmə, “?Təhro? ?Ik kig rəha nətəm Isrel?” §

34 Kəni Iesu tənī=pən kəm in məmə, “?Ik aru əmə nətətapuəh lankonu lan, uə nətətapuəh mətəu-inu nətəmimi kəutəni=pinə iəu kəm ik?”

35 Kəni Pailət tənī=pən məmə, “?Təhro? !?Ik nīkim təhti məmə iəu iətəm Isrel kəti u!? Nətəmimi imam ikin əmə mīne pris asoli mīn rəham, ilah kəmotegəhan=pa lam e nəhlmək. ?Ik nəmol nati nak?”

36 Kəni Iesu tənī məmə, “Iəu, iəsolian kig rəha niftəni u. Nəmə iəu kig kəti təhmen e kig mīn rəha nəhue niftəni u, kəni rəhak nətəmimi mīn okotəluagin, motoh nətəmimi mīn u kotolkeikei məmə okotəfən iəu e nəhlmī nətəmi asoli rəha nətəm Isrel. Mətəu iəu səniəmə kig kəti rəha nəhue niftəni u.”*

37 Kəni Pailət təməni məmə, “Pəhriən. Ik kig kəti ko.”

Kəni Iesu tənī məmə, “Ik nəməni məmə iəu kig kəti. Iəu iəməir=pa e nəhue niftəni u o nati kətiəh əmə, məmə iətəhtul pətīgəm mətəni pətīgəm nipəhriənian. † Kəni iətəmimi iətəm nīkin tagiən məmə otītəu=pən nipəhriənian, kəni in tatətəlig e rəhak nəghatien.” ‡

38 Mətəu Pailət tənī=pən kəm in məmə, “?Nak u, nipəhriənian?”

Pailət təmakil məmə

Iesu təkeikei mīmīs

(Mat 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25)

Kəni Pailət təmiet mīn muvən meh nətəmi asoli mīn rəha nətəm Isrel, məni=pən kəm lah məmə, “Iəu iəseruhian nolian tərəh kəti mīne e suah u, iətəm tətəni məmə suah u təmərəkin lou. § 39 Mətəu e nolian rəhatəmah, e nian rəha lafet rəha Pasova, nian rəfin iatitīs suah kəti mahli pətīgəm e kaləpus. ?Kəni təhro? ?Itəmah nəkolkeikei məmə iəu iəkegəhan lan kəni mītīs kig rəha nətəm Isrel?”

40 Kəni ilah kotagət əfəməh motəni məmə, “!Kəpə! !Itiməh iəkotəpəh suah ko, iəkotolkeikei Parəpəs!” Parəpəs u, in iakləh kəti, kəni in təmətəluagin mətohamu itəmi məmə otəghi pətīgəm kəpmən rəha Rom.*

19

1 Kəni Pailət təməfən Iesu e nəhlmī rəhan mīn soldiə mīn, kəni ilah kəmotəlis.* 2 Kəni kəmotəmkī nīləuīs iətəm tol nihlīn nihlīn, motol kəfəfau lan, təhmen e kəfəfau rəha kig, kəni motaharu=pən e rəhn-kapə. Kəni məhuvən=pən e kot əfəməh kəti kəm in, tol nəugi naris lan, təhmen e kot rəha kig. 3 Kəni ilah məhuva ohni, məutəuvsan lan, kəni məutəni

* **18:28** E fes u, Jon tətəgətun məmə nətəmi asoli rəha Isrel ilah kəutalkut pik o nītəu-pəniən lou əlkələh mīn rəhalah, mətəu ilah kəutol məmə ilah kəutohamu iətəmi kəti tīmīs mətəu-inu kəsotolkeikeiən in. † **18:28** Jon 11:55 ‡ **18:32** Iesu təməni məmə in otimis e nigī kəməluau (Mat 20:19; 26:2; Jon 3:14; 8:28; 12:32-33). Kəni nətəm Rom, ilah kəutohamu nətəmi kəutol nərahian, məutətu-pəri ilah e nigī kəluau. Mətəu nətəm Rom kəsotegəhanian məmə nətəm Isrel, ilah okotohamu itəmi iətəm tatol nərahian. § **18:33** Mat 2:2; Luk 23:2-3 * **18:36** Luk 17:21; Jon 6:51 † **18:37** Jon 3:32 ‡ **18:37** Jon 8:47 § **18:38** Luk 23:4 * **18:40** Uək 3:14 * **19:1** Aes 50:6; 53:5

məmə, “Ik u inu, kig rəha nətəm Isrel. Itimah iəkotəfən nisialian kəm ik.” Kəni ilah mautem=pən əmə nīkapin.

⁴ Kəni Pailət tiet min muvən ihluə, kəni mətəni=pən kəm nətəmimi məmə, “Ei, nətəmimi. İəu iəkahli pətigəm min suah u tuva ihluə, məmə itəmah onəkoteruh-to məmə iəu iəsehian nolian tərəh lan mine.” ⁵ Kəni İesu təmiet min muva ihluə. In tətəfəfau e kəfəfau u kəmol e ləhi iətəm tol nihlin-nihlin, təhmen e kəfəfau rəha kig, kəni matuvən e kot əfəməh tol nəugi naris, təhmen e kot rəha kig, kəni Pailət təni=pən kəm lah məmə, “!Nətəmimi! ! Oteh-to! Suah u inu!”

⁶ Mətəu nian pris asoli min mine soldia min nətəm kəutəhtul o Nimə Rəha Uhgın kəmotafu, ilah kəmotagət əfəməh mautəni məmə, “!Okətu-pəri e nigı kəməluau! !Okətu-pəri e nigı kəməluau!”†

Kəni Pailət tətəni=pən kəm lah məmə, “İntələh, itəmah pisin əmə, otos məhuvən, motətu-pəri e nigı kəməluau. Mətəu iəu iəseruhian nolian tərəh kəti mine lan.”

⁷ Mətəu ilah kotəni məmə, “Rəhatimah kəti əha ikin lou tətəni məmə in otəkeikei mimis, mətəu-inu in tətəni məmə in Nəti Uhgın.”‡

⁸ Kəni nian Pailət tətətəu nəghatian u, in təməgin pik təhmin min. ⁹ Kəni in təmatig muvən min imə, mətəpuəh o İesu məmə, “?Ik iətəm iə?”§

Mətəu İesu təsuhəlpinian rəhan nəghatian. ¹⁰ Kəni Pailət təni=pən kəm in məmə, “? Təhro nəseni=paiən kəm iəu? ?Ik nəsehrunian məmə iəu iətos nəsanəniən məmə iəkahli pətigəm ik, kəni matos min nəsanəniən məmə okəhti=pən ik e nigı kəməluau?”

¹¹ Kəni İesu təni=pən kəm in məmə, “Nəmə Uhgın təməsolian nati u, ko ik onəsos aginian nəsanəniən məmə onəkakil iəu.* Tol lanəha, nolian tərəh rəha iətəmi u iətəm təməfinə iəu e nəhlməm, in tərəh mapirəkis rəham.”†

¹² Kəni tətəuvin e nian əha, Pailət təmolkeikei məmə otəhlman e İesu. Mətəu nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel kəutagət əfəməh mautəni məmə, “Nəmə nəkəhlman e suah u mahli pətigəm, kəni ik səniəmə iətəmimi rəha Sisə. İətəmi kəti u iətəm tətəni məmə in kig in tikimır rəha Sisə.”

¹³ Kəni nian Pailət tətətəu nəghatian u, kəni təmit İesu muva min ihluə. Kəni in təmuvən əha ikin kəti, nərgin u, Lou Kəpiel Epın-Epın, e nəghatian Isrel, in Kapata,‡ kəni mətəharəg-pəri e jeə rəha nakilian. ¹⁴ Tinuəkir mitigar təhtul əhruahru, e nian əhruahru rəha nol əpenə-pənəniən o nolian lafet rəha Pasova.

Kəni Pailət təni=pən kəm nətəm Isrel məmə, “!Ei, nətəmimi min əpə! !Otafu-to! !Suah u in kig rəhatəmah!”§

¹⁵ Mətəu ilah kəmotagət əfəməh, motəni məmə, “!Ohamu! !Ohamu! !Ətu-pəri e nigı kəməluau!”

Kəni Pailət tətəni=pən kəm lah məmə, “?İtəmah nəkətolkeikei mə iəu iəkətu-pəri kig rəhatəmah e nigı kəməluau?”

Mətəu pris asoli min kotəni məmə, “!Sisə əmə u, in rəhatimah kig!”

¹⁶ Kəni Pailət təmegəhan=pən e İesu tuvən e nəhlmilah, məmə soldia min rəha Rom okəhuvən motətu-pəri e nigı kəməluau.*

*Soldia min kəmotətu-pəri İesu e nigı kəməluau
(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)*

† 19:6 Uək 3:13 ‡ 19:7 Lev 24:16; Mat 26:63-66; Jon 5:18; 10:33 § 19:9 Pailət tətəpuəh lanəha o nəhrunian məmə nəmə təhro İesu in uhgın əkəku kəti, uə nəmə təhro nikin tətəhti məmə İesu in iətəm e nitəni pisin kəti kəni iətə-pisin kəti in otakil nolian rəhan (Luk 23:6-7). İesu tinuəlpin rəkis nəghatian rəhan, mətəu Pailət təməsəniən nıpəhrıənian lan (Jon 18:36-38a; Aes 53:7). * 19:11 Rom 13:1 † 19:11 Jon 18:30; Uək 3:13 ‡ 19:13 Kapata in ikin kəti kəməlin kəpiel iətəm tepin-epin min ikin, kol təhmen əmə e simen. § 19:14 Jon 19:19,21-22 * 19:16 Pailət in təhrun əmə məmə İesu nati tərəh tikə lan, mətəu in təhrun min məmə nəmə təsolian nıkilah, okətol nərahian, kəni Sisə u kig rəha Rom təhrun nərakian lan e uək rəhan.

Kəni ilah kəmotələs Iesu məhuvən. ¹⁷ In tatələs niği kəməluau rəhan,† miet matuvən ikin kəti mın, nərgin u, Kolkotə e nəghatiən rəha nətəm Isrel. Nipətin u, “Louipil-uipil.” ¹⁸ Kəni ikin əha, kəmotətu-pəri Iesu e niği kəməluau. Kəni kəmotatig motəhti=pən mın iətəmimi mil keiu e niği kəməluau keiu mın, kəti e nıkalın maru, kəti e nıkalın məuil, kəni Iesu in tətəhkul e nəlugin e lau.

¹⁹ Kəni Pailət təməni kətei rəkis nəghatiən kəti, kələs kan kəhti=pən e rəhn-kapə niği kəməluau. Nəghatiən u tətəni məmə,

IESU
IƏTƏM NƏSƏRİT
KIG RƏHA NƏTƏM ISREL‡

²⁰ Kəni nətəm Isrel tepət, ilah kotafin nəghatiən u, mətəu-inu ikin əha kəmotəhti=pən Iesu ikin, in iuəkir əmə o taun. § Kəni nəghatiən u, kəmətei rəkis e nəghatiən rəha nətəm Isrel, mine nəghatiən rəha nətəm Rom, mine nəghatiən rəha nətəm Kris.

²¹ Kəni pris asoli mın rəha nətəm Isrel, kəməhuvən motəni=pən kəm Pailət məmə, “Onəsəteiən məmə, ‘Kig rəha nətəm Isrel.’ Təuvir mə onəkətei məmə, ‘Suah u in tətəni məmə in kig rəha nətəm Isrel.’ ”*

²² Mətəu Pailət təni məmə, “!Kəpə! Nati iətəm iətətei təmähli əmə lanəha.”

Soldiə mın kəmotəuəri natimnati rəha Iesu

²³ Kəni nian soldiə mın kəmotəhti-pəri rəkis Iesu e niği kəməluau, kəni motos rəhan napən, kəni motəuəri nəhmtin kuvət, mətəu-inu soldiə mın ilah kuvət. Mətəu kot əfəmäh rəhan, iətəmimi iətəm in təmol napən, təməsilpiniən napən lan, in təmol apiəpiə əmə napən əha. ²⁴ Kəni soldiə mın u kinotəni-əni kəm lah mın məmə, “Ei, təsəuviriən məmə okotearis nati u. Təuvir məmə okotatu əmə e tais ohni. Kəni iətəmi tol win lan, in tos rəhan u kot.” Nati u təmiet məmə otol nəghatiən rəha Nauəuə Rəha Uhgın tuva mol nipəhriənian, u təməni məmə,

“İlah kəmotəmki rəkis rəhak napən. İlah kəmotəuəri e lah mın.

Kəni ilah kəmotatu e tais məmə otəgətun məmə pəh otos napən mın əha.”†

Kəni tol lanəha, soldiə mın kəmotol pəhriən lanəha.‡

Iesu mine rəhan mamə

²⁵ Kəni iuəkir əmə o niği kəməluau rəha Iesu, nipətan kuvət kəmautəhtul əha ikin. Mamə rəha Iesu, mine pia rəhan mamə, mine Meri kəti mın, pətan rəha Klopəs, mine iahunin kəti mın Meri pətan Maktələ. § ²⁶ Kəni nian Iesu təmeruh rəhan mamə mine suah u iətəm in tolkeikei pik* kautəhtul e nıkalın, kəni təni=pən kəm rəhan mamə məmə, “! Pətan, nətım ko!”

²⁷ Kəni məni=pən kəm suah u məmə, “Ik rəham u məmə.” Kəni tətəuəin e nian əha, suah u təmit pətan u mian iman ikin, kəni in təmäteh vivi in, təhmen e rəhan əhruahru məmə.

Iesu tinimis

(Mat 27:45-56; Mak 14:33-41; Luk 23:44-49)

²⁸ Kəni uərisig lan, Iesu təməhrun məmə uək mın iətəm in təmuva məmə otol, tinol naunun rəkis. † Kəni o noliən nəghatiən mın e Nauəuə Rəha Uhgın tuva mol nipəhriənian lan, in təməni məmə “Inəuəuə.”‡

²⁹ Kəni nosinati əkəku kəti əha ikin tətəharəg, kəmiuvi=pən wain lanu tarfu, məni lan nəhmtin teiui. Kəni ilah kəmotələs nati kəti talus-alus təhmen e kotin, kəni motəfən e wain u, kəni motətu=pən e nəhlmi niği kəti kətəni məmə hisop, kəni motləfəri tuvən iuəkir o nohli Iesu, məmə otəmni. ³⁰ Kəni nian in təməmni wain u nəuəvetin, kəni məni məmə, “!Natimnati rəfin tinol naunun!”§

† 19:17 Luk 14:27 ‡ 19:19 Jon 19:14,21 § 19:20 Hip 13:12 * 19:21 Jon 19:14 † 19:24 Sam 22:18 ‡ 19:24 Jon 19:28,36,37 § 19:25 Luk 8:2; Jon 20:1,18 * 19:26 Jon tətəni aru əmə in məmə, “suah u iətəm in tolkeikei pik” (Jon 13:23). † 19:28 Jon 17:4 ‡ 19:28 Sam 69:21; Jon 19:29 § 19:30 Luk 12:50; Jon 4:34; 17:4

Kəni in tamarəg iahu e rəhn-kapə, mehag pətigəm e rəhan nehagiən tiet, kəni mīmīs.

Suah kəti tāməu nīkali Iesu

³¹ Nian əha rəha nol əpenə-penəiən, mətəu-inu okəni lauig lan, nian rəha Sapət. (Kəni Sapət u, in Sapət keikei kəti.)* Kəni nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəsotolkeikeiən məmə nīpəti suah milahal əha okəhləhkul e nīgi kəməluau mətəuarus=pən nian əha. Kəni o nati əha inəha, ilah kəməhuvən motətapuəh o Pailət məmə otahli=pən rəhan mīn nətəmimi, kəhuvən, motahtihli nəhlkilahal, pəh ilahal okihlīmīs uəhai əmə. Konu ilah okotələs rəkīs nīpətīlahal. ³² Kəni soldia mīn kəmotəupən motahtihli nəhlki suah mil u keiu iətəm kəmotəhti=pən ilau e nīgi kəməluau ilahal Iesu.

³³ Mətəu nian kəməhuva o Iesu moteruh məmə in tīnimīs rəkīs. Kəni əmeiko, ilah kəsotahtihliən nəhlkīn. ³⁴ Kəni soldia kəti tāməu əmə nīkalīn e rəhan nīrəu,† kəni rəueiu agīn, nīrə mīne nəhu kəmuaiu əhmen-əhmen əmə,‡ mətueiuaiu e nīpətīn. § ³⁵ (Kəni suah kəti əha ikin tətəhtul,* in təmeħ natimnati mīn u e nəhmtīn. Kəni nəghatiən mīn rəha suah u, in təhruahru, kəni in təhrun məmə in tətəni pəhriən. Kəni in tətəni pətigəm məmə itəmāh mīn onəkotəhrun motəhatətə lan.) ³⁶ Natimnati mīn u kəməhuva məmə okotol nəghatiən e Nauəuə Rəha Uhgīn tuva mol nīpəhriənīən lan,† u tətəni məmə, “Ko nīkīlkīlīn kəti təsītəgītīən.”‡ ³⁷ Kəni nəghatiən kəti mīn e Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə, “Ilah okoteruh suah u iətəm kəmotəu.”§

Josip mīne Nikotiməs, ilau kəmiatənim Iesu

³⁸ Kəni uərisig e natimnati mīn u, iətəm Aramatia kəti, nərgīn u, Josip. Josip u, in iətəmimi kəti rəha Iesu, mətəu tətəhluaiɡ e nati u, mətəu-inu tətəgīn e nətəmi asoli rəha nətəm Isrel.* In təmuvən meruh Pailət, kəni tətəpuəh ohni məmə otegəhan lan pəh tos rəkīs nīpəti Iesu. Kəni əmeiko, Pailət təmegəhan lan, kəni in təmuvən mos rəkīs. ³⁹ Kəni Nikotiməs, u aupən in təmuvən meruh Iesu lapīn,† in təmuvən ilau Josip. In tatitōl kətim kəti, təməriauəh e nati pien-pien mīn u mīr mīne alos. Kətim u təfigəm təhmen e tate kilo.

⁴⁰ Kəni ilau kəmuos rəkīs nīpəti Iesu, muəuveg e napən təuvīr kəti, nərgīn u linən. Kəni ilau kəmuol=pən mīr mīne alos e napən u, təhmen əhruahru əmə məmə inu nətəm Isrel kəutəuveg nīpəti iətəmimi mīne lan, mautohtənim. ⁴¹ Kəni ikin əha kəmətu-pəri Iesu ikin e nīgi kəməluau, nīmai kəti əha ikin, kəni ikin əha, nīpəg kəpiel kəti əha ikin, iətəm katitənim itəmi ikin. Kəni ikin əha, kəsītənim=pən əhanəhiən iətəmi kəti ikin.‡ ⁴² Kəni ilau kəmuələhu=pən nīpəti Iesu e nīpəg kəpiel u, mətəu-inu nian əha in nian rəha nətəm Isrel kautol əpenə-penə lan o Sapət,§ kəni nīpəg kəpiel iətəm katitənim itəmi ikin, in iuəkir əmə.

20

Iesu tīnəmiəgəh mīn

(Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)

¹ E Sante, ləplapīn agīn, tətəpinəpu əhanəh, Meri u pətan Maktələ,* təmuvən e nīpəg kəpiel. !Kəni meruh məmə kəpiel asoli u kəmahtipəsīg e nīpəg kəpiel lan, kəmisuə rəkīs!

² Tol lanəha, kəni in təmaiu mītəlig muvən o Saimon Pitə mīne iətəmimi u kəti mīn rəha

* **19:31** Sapət u, in Sapət keikei kəti, mətəu-inu təmuvə əhruahru e nian rəha lafet rəha Pasova. † **19:34** Sek 12:10; Nəh 1:7 ‡ **19:34** Nian nīrə mīne nəhu kəmuaiu tətəgətun məmə Iesu təmīmīs pəhriən agīn. § **19:34** 1Jon 5:6-8

* **19:35** Aposil Jon iətəm təmətəi nauəuə u, in tətəghati aru əmə lan e fes 35 (Jon 19:26; 21:24). † **19:36** Jon 19:24,28,37 ‡ **19:36** Iesu in təhmen e Nəti Sipsip rəha lafet rəha Pasova kəni nīran otosmiəgəh nətəmimi rəha Uhgīn. (Jon 1:29; 1Kor 5:7; 1Pitə 1:19) Təhmen məmə kəməsatgəhliən nīkīlkīli nenəti sipsip mīn iətəm katoh e lafet rəha Pasova (Eks 12:46; Nam 9:12), e nolīən əhmen əmə, nīkīlkīli Iesu kəti, təməsītəgītīən. Sam 34:20. § **19:37** Sek 12:10; Nəh 1:7

* **19:38** Jon 7:13 † **19:39** Jon 3:1-2; 7:50 ‡ **19:41** Afin-to futnot e Jon 11:38 iətəm tətəghati e nolīən rəha nītənimīən itəmi. § **19:42** Afin-to futnot e 19:31. * **20:1** Luk 8:2; Jon 19:25

Iesu, u Iesu tolkeikei pik, kani mæni=pæn kəm lau mæmæ, “Ilah kəmotələs rækis nipəti Iərməniḡ əpəha e nipəḡ kəpiel. Kani iəkotəruru mæmæ kəmotələhu=pæn iə nipətin.”

³ Kani Pitə mine iətəmimi kəti mīn u rəha Iesu, kəmiaiet mətian mæmæ okueruh nipəḡ əha. ⁴ Kəmuaiu əsanən mian, mətəu suah u kəti in təmaiu maupən mapirəkis Pitə, maupən muvən əpəha nipəḡ u ikin. ⁵ Kani in təməmähli-əmähli məsal=pæn əpəha imə, kani meruh napən təuvir u linən tətəmähli, mətəu in təməsuvəniən imə.

⁶ Kani Saimon Pitə in təmiet pətigəm=pa mīn, kani miuvig=pæn uəhai əmə imə e nipəḡ kəpiel u, kani meruh napən mīn u kautəmähli, ⁷ kani meruh mīn napən u kəməuveḡ rəhnkapə Iesu lan aupən. Napən u, in təsəmähli-pəniən ilah napən mīn u nəuvein, mətəu in kəmaiu-aiu vivi kələhu pişin. ⁸ Iətəmimi u rəha Iesu iətəm təmaupən, in mīn təmuvən imə e nipəḡ kəpiel, kani in təmeruh natimnati mīn u, kani in təməhatətə mæmæ Iesu tinəmiəḡəh mīn. ⁹ (Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni mæmæ Iesu otəkeikei məmiəḡəh mīn e nimisiən, mətəu ilah kəsotəhrun vivi əhanəhiən nəḡhatien əha.)†

*Meri u pətan Maktəb in təmeruh Iesu
(Mak 16:9-11)*

¹⁰ Kani iətəmimi mil u rəha Iesu kəmiatəliḡ mətian imalau ikin, ¹¹ mətəu Meri in tətəhtul iuəkir e nipəḡ kəpiel u mətəsək. Kani nian in təmətasək əhanəh, kani məmähli-əmähli mətəsəl=pæn əpəha e nipəḡ. ¹² Kani əmeiko mafu agelo keiu əpəha imə. Napən rəhalau in tərūən vivi. Ilau kətuəharəḡ əha kəmələhu=pæn Iesu ikin. Kətiəh tətəharəḡ e nimei rəhnkapə, kani kətiəh e nimei nəhlkin.

¹³ Kani ilau kəmuətapuəh ohni mæmæ, “Pətan. ?Ik nətasək o nak?”

Kani in təməni=pæn kəm lau mæmæ, “Ilah kəmotələs rækis nipəti Iərməniḡ rəhak, kani iəkəruru mæmæ kəmotələhu=pæn iə.”

¹⁴ Nian in tinəni rækis nəḡhatien u, kani meirair, kani meruh Iesu tətəhtul, mətəu in təruru mæmæ Iesu.

¹⁵ Kani Iesu təmətapuəh ohni mæmæ, “Pətan. ?Nətasək o nati nak? Ik nətəsəl e pəh?”

Mətəu pətan u, nikin təhti mæmæ mətə iətəmi u tətəfəl nati əha ikin əha, kani in təməni=pæn kəm in mæmæ, “Iətəmi asoli, nəmə ik nəmələs rækis nipətin, kani mələhu=pæn ikin kəti, əui, əni=pa-to kəm iəu, pəh iəu iəkuvən mos.”

¹⁶ Kani Iesu təni=pæn mæmæ, “Meri.”‡

Kani Meri təmeirair uəhai əmə, məsal=pæn meruh, kani mæni mæmæ, “!Raponi!” (Inu nəḡhatien rəha nətəm Isrel u, nipətin təni mæmæ, “Rəhak Iəḡətun.”)

¹⁷ Kani Iesu təməni=pæn kəm in mæmæ, “Saskəlimiən iəu, mətəu iəu iəsuvən əhanəhiən əpəha ilis o rəhak Tatə. Mətəu ik, uvən, meh piak mīn kani mæni=pæn kəm lah mæmæ iəu inatitəliḡ=pæn ilis o rəhak Tatə, kani in mīn rəhatəmah Tatə. In Uhgīn rəhak, kani in Uhgīn mīn rəhatəmah.”

¹⁸ Kani Meri təmuvən meruh nətəmimi mīn rəha Iesu, kani təni=pæn kəm lah mæmæ, “!Nəsuaḡ mīn əpə! !Iəu iəmeruh Iərməniḡ!” Kani in təməni pətigəm nəḡhatien mīn iətəm Iesu in təməni=pæn kəm in.

*Nətəmimi mīn rəha Iesu kəmoteruh in
(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)*

¹⁹ E Sante ləhnaiuv, nətəmimi mīn rəha Iesu kəmotuhapumīn ilah mīn əpəha e nimə kəti, kani motasisiḡ e doə motol lok lan, mətəu-inu ilah kəutəḡin e nətəmimi asoli rəha nətəm Isrel. Kani əmeiko, Iesu təmuva məhtul e nəlugin e lah kani mæni=pæn kəm lah mæmæ, “Pəh nəməlinuiən tətətiḡ o təmah.”§ ²⁰ Kani məḡətun nəhlmin mine nəhlkin kəm lah, kani nikilah təmagiən pik mətəu-inu kinoteruh Iərməniḡ.*

† 20:9 Sam 16:10; Aes 53:11; Luk 24:25-27,46; Jon 2:22; Uək 2:24-28 ‡ 20:16 Iesu təmauin e nəḡḡi Meri e nəḡhatien Aram, u nəḡhatien əhruahru rəhalau, konu in təhrun mæmæ Iesu. Mətə ilau kətuəḡhati e nəḡhatien Kris kəm lau mīn e fes 13-15. § 20:19 Jon 20:21,26; Jon 14:27; 16:33 * 20:20 Jon 16:19-22

21 Kəni Iesu təni=pən mīn kəm lah məmə, “Pəh nəməlinuian tətətig o təmah.† Tol mə rəhak Tatə təmahli=pa iəu,‡ e noliən əhmen əmə, iəu iətəhli=pən itəmah.”§ 22 Kəni nian in tīnəni rəkis nəghatīən u, kəni in təmehag=pən e lah, kəni mənī məmə, “Itəmah, otos Narmīn Rəha Uhgīn.* 23 Nəmə nəkotalu e noliən tərāh rəha iətəmimi, kəni Uhgīn mīn otafəl rəkis noliən tərāh rəhan. Mətəu nəmə itəmah nəsotaluian e noliən tərāh rəha iətəmimi, kəni Uhgīn otəsaluian lan kəni məsafəl rəkisīən.”†

Iesu mīne Toməs

24 Kəni iətəmi tueləf u kəti rəha Iesu, nərgīn u Toməs, u kətauin lan məmə, Mil-Mil, in təmīkə e nian Iesu təmīet pətīgəm=pa o lah. 25 Kəni in mīn nəuvein, ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “!Ei, iəmoteruh rəhatah Iərmənīg!”

Mətəu Toməs təməni=pən kəm lah məmə, “Nəmə iəkəruh nīmei nil e nəhlmīn mil, konu iəkək e nəuanəhlmək, konu meapən e nīmei nīrəu e nīkalīn, konu pəh iəkəni nīpəhriənīən məmə in pəhriən məpanəhatətə lan. Mətəu nəmə iəsehīən, ko iəsəhatətəiən lan.”‡

26 Kəni tīnos nəfakīən apīəpiə kətīəh rəkis, nətəmimi mīn rəha Iesu kəutəharəg mīn əpəha imə, e nīmə kətīəh əmə, kəni motahtipəsīg e doə, motol lok. Kəni Toməs əha ikīn ilah mīn. Nati əpnəpīn kəmol lok e doə, mətəu Iesu tatīg muva mīn məhtul e nəlugīn e lah mənī=pən məmə, “Pəh nəməlinuian tətətig o təmah.”§ 27 Kəni mənī=pən kəm Toməs məmə, “Eruh-to nəhlmək. Va mek e nəuanəhlməm. Kəni muahru=pa e nəhlməm kəni meapən e nīmei nīrəu u e nīkalīk. Səniən neiuəiən lan, mətəu ik onəkəkəikei məhatətə lak.”*

28 Kəni Toməs tənī=pən kəm in məmə, “Ik rəhak Iərmənīg, kəni ik rəhak Uhgīn.”†

29 Kəni Iesu tənī=pən kəm in məmə, “Ik nəməhatətə lak, mətəu-inu nəmeruh iəu.‡ Mətəu nətəmimi mīn u kəsoteruhīən iəu, kəni ilah kəutəhatətə lak, ilah okotos nəuvīriən pəhriən, nīkilah tagīən pəhriən.”§

Nauəuə u, kəmətēi məmə nətəmimi okotəhatətə e Iesu

30 Iesu təmol nəmtətīən mīn tepət e nəhmtī rəhan nətəmimi, iətəm kəsətēi rəkisīən e nauəuə u.* 31 Mətəu kəmətēi natimnati mīn u e nauəuə u məmə itəmah onəkotəhatətə† məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pa, inu Nətī Uhgīn. Kəmətēi lanəha, məmə itəmah onəkotos nəmiəgəhīən e nərgīn, mətəu-inu itəmah nəutəhatətə lan.‡

21

Iesu təmol əpu in kəm rəhan nətəmimi ilah səpīn

1 Uərisīg e natimnati mīn u, Iesu təmol əpu mīn in o rəhan mīn nətəmimi,* əpəha e nīpəkīl e nīkalī nəhu asoli, kətəni məmə Lek Kaləli.† Kəni təmol əpu in lanu. 2 E nian əha, nətəmimi mīn u rəha Iesu kəmotəliuək kətīəh: Saimon Pitə, mīne Toməs u kətauin lan məmə Mil-Mil, mīne Nətāniəl u iətəm Kaləli iman lahuənu Kenə, mīne nətī Səpətī mil,‡ mīne iətəmimi mil keiu mīn rəha Iesu. 3 Saimon Pitə tənī=pən kəm lah məmə, “Iəu inatuvən iəkəuəl e nəmu mīn.”

Kəni ilah kotəni məmə, “Intəh, pəh kitah rəfin kəhuvən.” Kəni ilah rəfin kəmotēiuaiu, məhuvən e bot kəti. Kəni Pitə təməpeg rəhan napən o uək. Kəni ilah kəməhuvən, motəraki e net, mətəuarus tian. Mətəu kəsotosīən nəmu kəti mīne.§

4 Kəni tīnatīən, kəni Iesu tuva mətəhtul ipari, mətəu rəhan mīn nətəmimi, ilah kotəruru məmə Iesu.*

† 20:21 Jon 20:19,26 ‡ 20:21 Jon 3:17 § 20:21 Mat 28:19; Jon 17:18 * 20:22 Esik 37:9; Jon 7:39; Uək 2:38; 8:15-17; 19:2; Kəl 3:2 † 20:23 Mat 16:19; 18:18 ‡ 20:25 Mak 16:11 § 20:26 Jon 14:27; 20:19,21 * 20:27 Luk 24:40 † 20:28 Nəh 4:11 ‡ 20:29 Jon 3:15 § 20:29 1Pitə 1:8-9 * 20:30 Jon 21:25 † 20:31 Jon 3:15 ‡ 20:31 Jon 19:35 * 21:1 Jon 21:14; Jon 20:19,26 † 21:1 Nəghatīən Kris əhruahru tətəni məmə “nəhu Lek Taipīriəs,” in nərgī nəhu Lek Kaləli kəti mīn. ‡ 21:2 Nətī Səpətī mil keiu, ilau u Jemis mīne Jon. Jon u inu in təmətēi nauəuə u. § 21:3 Luk 5:5 * 21:4 Luk 24:16; Jon 20:14

⁵ In tətapuəh o lah məmə, “!Nəman! ?Nəsotosiən nəmu kəti?”

Kəni ilah kotəni məmə, “Kəpə, nəmu tikə.”

⁶ Kəni in təni=pən kəm lah məmə, “Intəh, otəraki=pən-to e net e nəven maru ikən e nikali bot, kəni onəkotiuvu nəmu nəuvein.” Kəni əmeiko, kəmotəraki pətigəm e net, əmeiko, mīnotəruru niuvi-pəriən, mətəu-inu net təri mīnəri mīnəriauəh e nəmu.†

⁷ Kəni suah u iətəmi Iesu tolkeikei pik, in təni=pən kəm Pitə məmə, “!Ei! !Iərməniḡ əhruahru əha!” Kəni nian Pitə təmətəu nəghatiən u, təmətəuti uəhai əmə e rəhan kot, kəni miuviḡ pətigəm ləuantəhi, meai muvari. ⁸ Kəni nətəmimi mīn u nəuvein rəha Iesu, ilah kəməhuvəri e bot, motiuvu net əpəha təməriauəh e nəmu, mətəu-inu bot iuəkīr əmə o nīpəkīl, təhmen əmə o hanrit mitə. ⁹ Kəni nian ilah kəməhuvəri, moteruh niḡəm əkəku kəti əha ikən, nəuanəmkeiuv tatuəu əhanəh, kəni nəmu nəuvein əha ikən, kətuvan e niḡəm, mīne pīret əha ikən.

¹⁰ Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Otos nəmu mīn ko nəuvein iətəm nəmotos məhuva.”

¹¹ Kəni Saimon Pitə təmuvən mīn e bot, kəni miuvi kəkan net muvən əpəha ipari. Net u təriauəh e nəmu asoli mīn, ilah rəfin uan-hanrit fifti-tri. Kəni nati əpnapīn məmə net u təməriauəh pau e nəmu, mətəu in təməsəhapuiən. ¹² Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Əhuva motauən.” Kəni ilah nikilah təḡin məmə otətapuəh ohni məmə, “?Ik pəh u?” mətəu-inu ilah kinotəhrun əsas məmə in Iərməniḡ. ¹³ Kəni Iesu təmos pīret muva məfən kəm lah, kəni məfən mīn nəmu.

¹⁴ Kəni inu, nian tatol kīsil lan, iətəm Iesu təmol əpu in o rəhan mīn nətəmimi uərisiḡ e nian in təmimīs, kəni məmiəḡəh mīn.‡

Iesu mīne Pitə

¹⁵ Nian ilah kīnotauən rəkīs, Iesu təmətapuəh o Saimon Pitə, məmə, “Saimon Pitə, nəti Jon. ?Ik nəkolkeikei iəu tapirəkīs nətəmi mīn u?”

Pitə təni=pən kəm in məmə, “Əuəh, Iərməniḡ, ik nəkəhrun məmə iəu iəkolkeikei pik ik.”§
Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Intəh, ik onəkaugīn rəhak nenəti sipsip mīn.”

¹⁶ Kəni Iesu tatig mətapuəh mīn ohni məmə, “Saimon, nəti Jon. ?Ik nəkolkeikei iəu?”

In təni=pən kəm Iesu məmə, “Əuəh Iərməniḡ, ik nəkəhrun məmə iəkolkeikei ik.”

Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Intələh, ik onəkəsəl vivi o rəhak mīn sipsip.”*

¹⁷ Kəni mau kīsil lan, Iesu tatig mətapuəh mīn ohni məmə, “Saimon, nəti Jon. ?Ik nəkolkeikei iəu?”†

Kəni Pitə, nīkin təmāhmə, mətəu-inu Iesu təmətapuəh ohni mau kīsil, məmə, “?Ik nəkolkeikei iəu?” Kəni in təni=pən kəm in məmə, “Iərməniḡ, ik nəkəhrun rəfin natimnati.‡
Nəkəhrun məmə iəu iəkolkeikei ik.”

Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Intəh, ik ətaugīn rəhak mīn sipsip.§

¹⁸ “Nīpəhriəniən aḡin u iatəni kəm ik məmə, aupən, e rəham nətəm aluəiən, nəməteargin aru rəham kətəuti, kəni mətaliuək matuvən ikən mīn rəfin iətəm nəkolkeikei məmə nəkuvən ikən. Mətəu nian ik onəkəuəhli, onəkəuhru e nəhlməm, kəni iətə-pīsin kəti otəlīs-ərain rəham kətəuti, kəni mit ik nəkian ikən ik nəsolkeikeiən məmə nəkuvən ikən.” ¹⁹ E nəghatiən u, Iesu təmaupən mətəni pətigəm rəkīs əmə, nolīən iətəm Pitə otimīs, kəni rəhan nīmisiən,* in otəfəri nəḡi Uhgīn.†

Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Intəh, uərisiḡ lak.”‡

Iesu mīne suah u iətəm Iesu təmolkeikei pik

† **21:6** Luk 5:4-7 ‡ **21:14** Jon 20:1,19,26 § **21:15** Mat 26:33-35; Jon 13:37-38 * **21:16** Esik 34:2; Mat 2:6; Jon 10:11; Uək 20:28; 1Pitə 5:2-3 † **21:17** Jon 13:38 ‡ **21:17** Jon 16:30 § **21:17** Nian Iesu tətəni məmə, “onəkaugīn rəhak nenəti sipsip mīn,” mīne “onəkəsəl vivi o rəhak mīn sipsip,” mīne “ətaugīn rəhak mīn sipsip,” kahləni nati kətiəh əmə e suaru pīsin pīsin e nəghatiən. * **21:19** Kətəni məmə e nu tate mīn tətuvə, kəni kəpanətu-pəri Pitə e niḡi kəməluau. † **21:19** Jon 13:36; 2Pitə 1:14 ‡ **21:19** Mat 4:19; 16:24

²⁰ Kəni Pitə teirair meruh iətəmimi kəti rəha Iesu tətərisig e lau, iətəmimi u Iesu tolkeikei pik. Iətəmi əha inəha, iətəm təmiəu-iəu muva iuəkir o Iesu e nian kəməutauən e lafet rəha Pasova, kəni mətətapuəh ohni məmə, “?Iərməniḡ, pəh u otegəhan=pən lam e nəhlmī rəham mīn tikimīr?”§

²¹ Nian Pitə təmeruh in, kəni tətətapuəh o Iesu məmə, “?Iərməniḡ, mətəu təhro e suah kəha?”

²² Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “?Nəmə iəu iəkolkeikei məmə in otətəmiəgəh muvən mətəuarus nian iəkətəlig=pa mīn, ik onəkəhrun o nak? Ik u, ik onəkəkeikei muərisig lak.”

²³ Kəni tol lanəha o nati u Iesu təməni, nəghatiən kəti əha ikin kətəni titəlau-təlau e piatah mīn məmə, “Iətəmimi u rəha Iesu otəsīmisiən,” mətəu Iesu təməsəniən kəm Pitə məmə suah u otəsīmisiən. In təməni əmə məmə, “?Nəmə, iəu iəkolkeikei məmə in otətəmiəgəh mətəuarus=pən iəkətəlig=pa mīn, ik onəkəhrun o nak?”

²⁴ Iətəmimi u rəha Iesu in iətəmimi kətəh əmə iətəm tətəni pətəgəm natimnati mīn u,* kəni in mətəi rəkis nəghatiən mīn u. Kəni itimah iəkotəhrun məmə nəghatiən mīn u tətəni, in nīpəhrīeniən əmə.†

Naunun nəghatiən

²⁵ Kəni natimnati tepət mīn əpəha ikin iətəm Iesu təmol‡ kəni nəmə nətəmimi kəmotətəi rəkis natimnati mīn u ilah rəfin e nauəuə mīn, iəu, nīkik təhti məmə nəhue niftəni u təkəku o nəliniən nauəuə mīn u.

§ 21:20 Jon 13:23,25 * 21:24 Jon 15:27 † 21:24 Nian nəuvein, Jon tətəghati lanəha, mətəni məmə, “itimah,” uə “in,” məsəniən “iəu,” mətəu in tətəni aru əmə in. (19:35; eruh-to 1Jon 1:1-4 mīne Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Jon: ?Pəh təmətəi nauəuə u?). ‡ 21:25 Jon 20:30

Uək Min Uək Min Rəha Aposil Min Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Uək Min

?Pəh təmətei nauəuə u? Luk təmətei nauəuə u. Afin e “Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Luk” o nəhruniən məmə Luk in pəh.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? Luk təmətei nauəuə u tətuvən kəm in kəti, nərgin u Teofiləs, iətəm kətiəh əmə iətəm Luk təmətei nauəuə u “Nanusian Təuvir İətəm Luk Təmətei” tətuvən kəm in. Nərgin u, nıpətin təni məmə, “İətəmimi iətəm tolkeikei Uhgın.” Luk təmətei nauəuə u tətuvən kəm suah u, mətəu in təhrun məmə nətəm Isrel tepət mine İanihlua tepət okotafin min.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? Nauəuə min rəha Nanusian Təuvir kəutəghati e nəmiəgəhiən mine nimisiən rəha İesu. Nauəuə u tətəni pətigəm məmə niməfaki təməhro lanu mətəuəin. Nıpilga nauəuə aupən nəuətəin u tətəghati tepət e uək rəha Pitə, kəni nıpilga asoli iətəm tətərisig lan tətəghati e nəmiəgəhiən mine uək rəha Pol.

?Təmətei nauəuə u o nak? Luk təmətei nauəuə u mətəni məmə niməfaki təməhro lanu mətəuəin, kəni təməhro min lanu niməfaki təmeviə. E nian əha, nətəm Isrel tepət kəsotatigian e nitəni Isrel, mətəu kəutatig e nitəni min iətəm Rom tətərmənig e lah. Aposil min ilah rəfin nətəm Isrel. Nanusian təuvir əha kəmaupən kəni=pən kəm nətəm Isrel mine Nanihlua* min u kəutohtəu=pən nəfakian rəha nətəm Isrel. Kəni Pitə mine Pol mine ilah min nəuvein kinautos minautuvən kəm Nanihlua min əpnəpən min. Təmə iərman tolkeikei məmə otitəu=pən nəfakian rəha nətəm Isrel, in okəkeikei kəhgi=pən kəni mitəu=pən min lou əlkələh min tepət. Mətəu Pol mine Pitə rəueiu kinuəhrun məmə nəmə iətəmi tolkeikei məmə otəhatətə e İesu, kəni ko nikin təsəhtian məmə okəhgi=pən mine mitəu=pən lou əlkələh min əha. Nətəm Isrel tepət nian kəmotətəu nətəligian u, ilah kinotəməki e Pol mine Pitə minautol nərahian kəm lau. Mətəu ilau kəmuhalpən=pən nəghatiən rəhalah. Nian kəmotələs Pol məhuvən e kot, nətəmi asoli rəha Rom kəməsoteruhian məmə in təmol nati kəti tərəh. E naunun nauəuə u, Pol in tətətig əpəha e taun asoli u Rom, u iətəmi asoli agin rəha Rom tətətig ikin. Kəni Pol təmətəni pətigəm nanusian təuvir, iətəmi tikə məmə otəniəhu.

Uhgın təməni məmə otəhlipa Narmın rəhan

¹ Teofiləs, e rəhak nauəuə iətəm iəmətei aupən, iəmətei nolian min rəha natimnati rəfin iətəm İesu təmol mine mətəgətun nətəmimi lan. ² Nauəuə əha tətəni pətigəm nian İesu təmətuəuin rəhan uək mətəuarus Uhgın təmos rəkis muvən e Negəu e Neai. Mətəu aupən, nian təməsuvən əhanəhiən e Negəu e Neai, Narmın Rəha Uhgın təmasiru lan məmə otəgətun rəhan min aposil† min nati nak in tolkeikei məmə okotol. ³ E nian təməmiəgəh min e nimisiən, nian tepət tətəva o lah, kəni koteruh in e nian kətiəh kətiəh e nian fote, kəni matol əpu in kəm lah kəni məgətun ilah e nolian min tepət məmə in təməmiəgəh pəhriən e nimisiən. Kəni e nian min əha, təməgətun ilah e Narmənigian Rəha Uhgın.

⁴ İesu təmətətig əhanəh ilah min ilah, kəni nian kəti, nian təmətauən ilah min ilah, in təməni=pən nəghatiən kəti kəm lah məmə, “İtəmah onəsotaupənian mohiet u Jerusiləm. Onəkotəkeikei mətətatig motətəuarus onəkotos Narmın Rəha Uhgın, u rəhak tatə təməni əskasik rəkis məmə otəfən kəm təmah, təhmen lanu məmə iəu iəməni=pinə rəkis kəm

* : Nanihlua, İanihlua – Afin-to e tiksınəri. **1:1** Luk 1:3 † **1:2** “Aposil” in suah kəti iətəm İesu Kristo təmahlı=pən o nəni pətigəmian rəhan nəghatiən. Nian nəkotafin nəghatiən əha “aposil” e nauəuə u, nıpətin tətəni məmə nətəmimi tuələf rəha İesu u kəməutaliuək ilah min. Kəni e nauəuə u, Pol təməni məmə in min aposil kəti rəha İesu, mətəu in təmasian ilah nətəmimi tuələf min əha. Nauəuə u, in tətəghati tepət e aposil mil, Pitə mine Pol. **1:2** Mak 16:19; Luk 24:49-51 **1:3** Luk 24:36-49; Uək 10:41

təmah. ⁵ Aupən Jon təmatol bəptais e nətəmimi e nəhu, mətəu otəsuvəhiən, Uhgın in otol bəptais e təmah e Narmın Rəhan.”

Əpəha e Nitəuət Rəha Niği U Olif, Uhgın təmos Iesu muvən e Negəu e Neai

⁶ E nian mın əha, aposil mın kəməutatig ilah Iesu, kəmotətapuəh ohni məmə, “? İərməniğ, rəueiu əha tınəuvır məmə ik onəköl kitah nətəm Isrel okotarməniğ e nitəni mın rəhatah, uə kəpə?”

⁷ Mətəu Iesu tənı=pən kəm lah məmə, “E nian mın rəha natimnati mın əha, Tatə Uhgın təməhluaig e natimnati o təmah, məmə ko nəsotəhrunian. In pişin əmə, tınitəpin rəkis e rəhan nəsanəniən. ⁸ Mətəu nian Narmın Rəha Uhgın otuva mətiğ e təmah, itəmah onəkotos nəsanəniən. Kəni itəmah onəkotəkeikei məhuvən motəni pətiğəm rəhak nəghatiən əpəha Jerusiləm, mine ikin mın əpəha Jutiə, mine Səmeriə, kəni mine ikin mın rəfin e nitənimtəni mın.”

⁹ Nian təməni rəkis əmə nəghatiən əha kəm lah, kəni Uhgın tos rəkis in məri matuvən e neai. Nian ilah kəmauteruh, kəni nəpuə kəti tuva məuveğ, kəni ilah kəsoteruhiən mın. ¹⁰ Nian kəməutəsəl pəri əhanəh e neai məutəsəl lan, əmeiko suah mil keiu kəmuəfən napən ruən kəmiaiet=pa e nəlugin e lah. ¹¹ Kəni muəni=pən kəm lah məmə, “!Nətəm Kaləli! ?Təhro nəutəhtul u ikinu məutəsəl pəri lan əpətu lan e nəpuə? Iesu əha Uhgın təmos rəkis o təmah mos məri matuvən e neai, in otəmanitəliğ pa mın təhmen=pən əmə lanəha, mə tətəri matuvən.”

Aposil mın

¹² Kəni aposil mın kəmotəsipən e nitəuət u kətəni məmə, Nitəuət Rəha Niği U Olif, motohtəliğ=pən Jerusiləm səniəmə isəu pik, iuəkır əmə. ¹³ Nian kəmoħiet=pən Jerusiləm, məhuvən=pən imə e nəuan nimə kəti əpəha ilis lan, ikin kəutatig ikin. Aposil mın əha, nərgilah u Pitə mine Jon mine Jemis mine Antiru mine Filip mine Toməs mine Patolomiu mine Matiu mine Jemis nəti Alfias mine Saimon Selot‡ mine Jutəs nəti Jemis. ¹⁴ Nətəmi mın əha mine nişətan mın, mine Meri u məmə rəha Iesu, mine notəha Iesu mın, ilah kəutəhuva pəti-pəti e niķilah kətiəh məutəfaki nian rəfin.

İətəmi u otos nimej Jutəs

¹⁵ Kəni nian kəti, nian nətəm kəutəhatətə e Iesu kəməutəharəğ, ilah tepət, təhmen e uanhanrit-tuenti ilah rəfin. Kəni Pitə təməhtul mətəghati kəm lah məmə, ¹⁶ “Piak mın mine nəuvinik mın. Nuvəh aupən Narmın Rəha Uhgın təməfən nəghatiən kəti kəm Kig Tefit, kəni Kig Tefit tənı pətiğəm. Təməni məmə suah kəti otegəhan e Iesu kəm nətəmimi, kəni ilah okotaskəlim motəhamu. Nəghatiən rəha Nauəuə Rəha Uhgın otəkeikei muva mol nişəhrənian lan, kəni rəueiu nəghatiən o suah u tınuva mol nişəhrənian rəkis lan. Suah u in Jutəs. ¹⁷ Jutəs, in rəhan əha ikin uək məmə otasiru e tah, in kitah əmə.”

¹⁸ (Jutəs u inu təmos nəhmti nişəni kəti e məni u təmos e nolian tərəh iətəm in təmol. E nişəni əha, təməmei morin kəni nərfin təhapu nişigan tiet. ¹⁹ Kəni nətəm Jerusiləm kəmotətəu nəghatiən əha, kəni ilah kotəuin e nişəni əha e nəghatiən əha ikin məmə, “Akeltama,” nişətin u məmə Nişəni E Nişə.)

²⁰ Kəni Pitə təməni məmə, “Natimnati iətəm Jutəs təmol təmuva mol nişəhrənian lan mətəu-inu e Nauəuə Rəha Nəpuən Mın, nəghatiən kəti tətəni məmə,

‘Təuvır məmə rəhan nimə tətəhtul əpnapın əmə, pəh iətəmi kəti otəsatiğian ikin.’§

“Kəni nəghatiən kəti mın tətəni lanu məmə,

‘Təuvır məmə iətəmi pişin kəti mın otuva mos nimein.’

1:4 Luk 24:49; Jon 14:16-17; Uək 2:33 **1:5** Mat 3:11 **1:6** Luk 24:21 **1:7** Mak 13:32 **1:8** Mat 28:19; Luk 24:48 **1:11** Mat 26:64; Luk 21:27 **1:12** Luk 24:50-53 ‡ **1:13** Eruh-to futnot e Mat 10:4 **1:13** Mat 10:2-4
1:16 Sam 41:9 **1:18** Mat 27:3-8 § **1:20** Nişəti nəghatiən u məmə, “pəh otimis.” **1:20** Sam 69:25; 109:8

21-22 “Kæni tol lanæha, iætæmi kæti otækeikei mos nimei Jutæs mætæni pætigæm kæm nætæmimi itimah min, mæmæ lærmænig Iesu tæmæmiægæh min e nimisiæn. Suah u, in suah kæti iætæm itimah min iæmautan aupæn e nian min u iætæm lærmænig Iesu tæmætaliuæk lan. Suah u in suah kæti iætæm tæmætatiḡ nian Jon tæmætæni pætigæm næghatiæn ræha nolian bæptais e tæmi, muva mætæuarus=pæn nian Uhgîn tæmos rækis Iesu o tah mos mæri muvæn e Nægæu e Neai.”

23 Kæni ilah kæmotæni nærgi iætæmi keiu, kæti nærgin u Josip u nian næuvein kætauin lan mæmæ Pasapæs Jastæs, kæni kæti min, nærgin u Matias. 24 Kæni ilah kæmotæfaki mætæni mæmæ, “Tærmænig ik nækæhrun niki nætæmimi ræfin. Ik ægætun e timah mæmæ suah mil u, in pæhruvæn u ik ninitæpin rækis 25 mæmæ otaskælim uæk u ræha aposil iætæm Jutæs tæmæpæh mæmæ otuvæn e suaru iætæm tærah, iman æhruahru ikin.” 26 Nian ilah kæmotæfaki rækis, ilah kæmoturin kæpiel næuvein, kotæhmen e tais, mæmæ otægætun mæmæ pæh otos uæk æha, kæni kæpiel min kæmotægætun nærgi Matias. Kæni ilah kotæfæn Matias mæmæ in aposil kæti, kæni ræueiu tinol min tuelæf aposil ilah ræfin.

2

Narmîn Ræha Uhgîn tæmuva e næmiægæhiæn ræhalah

1 E nian ræha Pentekos,* lafet kæti ræha nætæm Isrel, nætæm u kæutæhatætæ e Iesu kæmæhuva kætiæh. 2 Kæni ræueiu agin min, kæmotætæu nati kæti tæmsipæri e neai tæhmen e nimætagi asoli kæti tætkærîk, kæni nati kæha kæmotætæu tæmuva mæri ræfin e nipægnæua nimæ æha kæutæharæg ikin. 3 Kæni ilah kæmoteruh nati kæti tæhmen e næmnamî nigæm tatuæu. Kæni næmnamî nigæm min æha, kæmotiuviḡ motan-æhmen nætæmimi ræfin nætæm kæutæharæg æha imæ. 4 Kæni ilah ræfin, Narmîn Ræha Uhgîn tæmuva mæriæuæh mætatiḡ e lah, kæni mæfæn næsanæniæn kæm lah, mol ilah kinæutæghati e næghatiæn iki pisin min.

5 Kæni nætæmimi min næuvein æha ikinu, nætæm Isrel nætæm kæutæfaki kæm Uhgîn. Aupæn, ilah kæmæhuvæn e nitæni pisin pisin min mætatiḡ ikin, kæni ræueiu kohtælig=pa mætatiḡ Jerusilæm mæmæ okotol lafet ræha Pasova. 6 Nian ilah kæmotætæu næghatiæn min æha, nætæmimi min tepæt kæmæhuva. Kæni ilah kæmotæuit pik mætæu-inu kæmotætæu næghatiæn min ræhalah nætæmimi min æha kæutæni. 7 Kæmotæuit pik agin kæni mætæni mæmæ, “!Ei! ? Nætæm Kalæli min æmæ æha kæutæghati, uæ kæpæ? 8?Tæhro æpæha kitah ræfin kæutætæu ræhatah næghatiæn min ilah kæutæni? 9-11 Kitah u nætæmimi iki pisin pisin min tepæt. Ikin u nætæm Patia u ikin, mine nætæm Metia, mine nætæm Elam, mine nætæm Mesopotemia, mine nætæm Jutia, mine nætæm Kapatosia, mine nætæm Pontæs, mine nætæm Esia, mine nætæm Fritia, mine nætæm Pamfilia, mine nætæm Ijip, mine nætæm Lipia e nikalin=pæn æha Saerin ikin, mine nætæm Rom, nætæm Isrel æhruahru, mine Nanihluæ† min mætæu kitah kæutæfaki kæm Uhgîn, mine nætæm Krit, mine nætæm Arepia. Mætæu kitah ræfin kæmotætæu ilah kæutæghati e næghatiæn iki pisin pisin min ræhatah, mætæni pætigæm nati asoli min iætæm Uhgîn tæmol.”

12 Narmilah tæmiuviḡ pik, kæni kæmotætæpuæh o lah min mæmæ, “!Ei! ?Nak u tol lanu?”

13 Mætæu næuvein kæmotælæh æuvsan e lah, mætæni mæmæ, “Nati kæutæpis æpæha.”

Pitæ tæmuhamteipæn nipæti nati æha

14 Kæni Pitæ tæmæhtul ilah lepîn aposil min, mæghati æfæmæh mæni=pæn kæm nætæmimi mæmæ, “Nætæmimak min nætæm Isrel, mine nætæm iki pisin pisin min u næutatig Jerusilæm, otætælig vivi-to lak, pæh iækuhamtei=pinæ nipæti nati æha kæm tæmah. 15 Itæmah næutæni mæmæ nætæmi min u kæutæpis. Mætæu kæpæ, kæsotæpisiæn. Nain klok æmæ æha ræueiu læplapin. ?Kæni ilah kotæhra motæpis?‡

1:21-22 Mak 1:9; 16:19; Jon 15:27 * 2:1 Pentekos – Afin-to e tiksînæri. 2:1 Lev 23:15-21; Dut 16:9-11 2:3 Mat 3:11 2:4 Mak 16:17; Uæk 4:31; 10:44-46; 19:6 † 2:9-11 Nanihluæ, Ianihluæ – Afin-to e tiksînæri. ‡ 2:15 Nætæmi min æha kæsotæmnimiæn wain læplapin, kæni iætæmi tikæ mæ tapis læplapin.

¹⁶ “Mætəu mə tol lanu lan. İəni rəha Uhgın aupən, nərgın u Joel, təməni rəkis nati u itəmah nəuteruh. In təməni məmə,

¹⁷ ‘Uhgın təməni məmə,

“E naunun nian mın, iəkəfən rəhak Narmın kəm nətəmimi rəfin. İlah rəfin okotos nəsanəniən lan. Nenətītəmah mın, nəman mine nıpətan, ilah okotəni pətigəm nəghatiən mın rəhak iətəm iəu iəkəfən kəm lah. Nətəm aluə mın rəhatəmah, Uhgın otəfən nati kəti təhmen e nəməhlairiən kəm lah. Kəni nauəhli mın rəhatəmah okotəməhlair e nəməhlairiən pisin pisin mın.

¹⁸ Səniəmə nətəmi asoli mın əmə, mətəu nəman mine nıpətan ilah noluək mın əmə rəhak, kəni iəkəfən Narmın rəhak kəm lah e nian mın əha. Kəni ilah okotəni pətigəm nəghatiən mın rəhak iətəm iəkəfən kəm lah.

¹⁹ Oiakol nati apispis mın əpəha e neai, mine nəmtətiən pisin pisin mın e nitəni mın. Onəkoteruh nırə mine nigəm mine nahnigəm okotəri motol nəpuə lan. ²⁰ Mitigar otaupən mapinəpu lan, kəni məuig otasiə təhmen e nırə. § Kəni ko uərisig, Nian asoli ağin rəha İərməniğ otuva.

²¹ E nian əha, nətəmimi rəfin nətəm okotəuın e Nərgək, iəu oiaəkosmiəgəh ilah.” ’

²² “Nətəm İsrəl, itəmah otətəlig e nəghatiən u. İtəmah nəkotəhrun vivi nati apispis mın, mine nəmtətiən pisin pisin mın iətəm İesu iətəm Nasərit təmol e nəsanəniən rəha Uhgın, u itəmah nəmoteruh. Natimnati mın əha tətəgətun məmə Uhgın in pisin əmə təmahli=pa İesu tuva. ²³ E nəlpəkəuiən rəha Uhgın u in təmol rəkis mələhu aupən, in təməfinə suah u e nəhlmitəmah. Kəni itəmah nəmotuhamu in e nian nəmotegəhan=pən lan tuvən e nəhlmi nətəm kəsotəfakiən. Kəmotuh u, kəmotətu-pəri e nigə kəməluau kəni timis.

²⁴ “Mətəu Uhgın təmitis İesu e nahməiən rəha nımisiən, kəni mol in təmiəgəh mın e nımisiən, mətəu-inu nımisiən, rəhan nəsanəniən tikə o naskəlimiən in. ²⁵ Təfit təməni lanəha e İesu aupən məmə,

‘Nian rəfin iəkəhrun məmə İərməniğ tətətiğ itimlau mın. Ko iəsəğiniən mətəu-inu tətətiğ e nıkalik itimlau mın. ²⁶ Kəni tol lanəha, iəu nıkiğ tətəgiən pik, mətəni-vivi ik e nohlik. Kəni nıkiğ təməlinu mətəu iəkəhrun məmə Uhgın otosmiəgəh nıpətik. ²⁷ Kəni ko nəsepəhiən narmək otətətiğ ima nətəm kəmoħmis ikin. Kəni ko nəsegəhan mınıən nıpəti rəham İətəmimi Əhruahru məmə otəmnəmit. ²⁸ İk nəməgətun rəkis suaru rəha nəmiəgəhiən kəm iəu, kəni ik onəkol iəu nıkiğ tətəgiən pik nian iətətiğ kilau mın ik.’ İnu nəghatiən Təfit təməni e İesu aupən.

²⁹ “Piak mın. İəkolkeikei məmə iəkəni nati əhruahru kəm təmah. İəuəhli u kəha rəhatah aupən, Kig Təfit, in təmimis rəkis, kəni kəmitənim, kəni rəhan suvət tətətiğ imatah ikin mətəuarus=pa u rəueiu. ³⁰ Mətəu in iəni kəti rəha Uhgın, kəni in təhrun məmə Uhgın təmos nonəuvil kəti kəm in məniəkis nəghatiən kəti kəm in məmə iətəmi kəti e nıra rəhan otuərisig lan otəkeikei mol Kig. ³¹ Kig təmafı məmə nati u otəkeikei muva mol nıpəhriəniən lan. Kəni in təməni məmə Kristo əha, iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa, Uhgın otol təmiəgəh mın e nımisiən, kəni otəsepəhiən narmın tətətiğ ima nətəm kəmoħmis ikin, kəni nıpətın ko təsəmnəmitiən. ³² Kəni nəghatiən u tətəghati e İesu u Uhgın təmol rəkis təmiəgəh mın e nımisiən. !Kəni itiməh iəmotəh e nəhmtitiməh! ³³ İesu, rəhan tatə təmos in məri muvən e nıkalin maru ikin, imə nısiəiən mine nəsanəniən. Kəni təhmen=pən əmə məmə Uhgın təməni rəkis lan aupən, in təməfən Narmın rəhan kəm İesu məmə İesu otəfən kəm rəhan mın. Kəni natimnati mın u, nəuteruh, məutətəu, Narmın Rəha Uhgın tatol. ³⁴ Kig Təfit təməsuvəniən e Nəgəu e Neai təhmen e İesu. Kəni Təfit təməsəghati aruiən lan nian in təməni nəghatiən mın əha məmə,

‘İərməniğ. İk İərməniğ rəhak. Uhgın İərməniğ təni kəm ik məmə, “Əharəg e nıkalik maru, ikin imə nısiəiən mine nəsanəniən, mətəhtəhni. ³⁵ Oiakol rəham mın tikimır

§ **2:20** İəni mın rəha Uhgın kəutəni nəghatiən mın lanəha e natimnati əskasik mın otəpanuva e Naunun Nian. **2:21** Joel 2:28-32 **2:28** Sam 16:8-11 **2:29** 1King 2:10 **2:30** 2Saml 7:12; Sam 89:3-4; 132:11 **2:31** Sam 16:10 **2:33** Uək 5:32; 7:55-56

min mämə okotähmen e niməulul iätəm natevig-ərain e niftəni, kəni ik onəkarməniḡ e lah.”

³⁶ Pəh nətəm Isrel rəfin kotəkeikei motəhrun vivi mämə Iesu əha iätəm itəmah nəmotətu-pəri e niḡi kəməluau, inəha, Uhgın təmol mämə in İərməniḡ mine Kristo – u iätəm Uhgın təməni mämə otahli=pa.”

Nətəmi tēpət kəmotəni nīpəhrīānīān e Iesu

³⁷ Nəghatīān u rəha Pitə təkək pəhrīān nīkilah kəni nīkilah təpəou. Kəni kəmotətapuəh o Pitə mine aposil min rəfin mämə, “Piatimah min. ?Oikotəhro lanu?”

³⁸ Kəni Pitə təməni=pən kəm lah mämə, “Onəkotəkeikei motəuhlin nətəliḡiān rəhatəmah, kəni kol bəptais e təmah rəfin kətiāh kətiāh e nərḡi Iesu Kristo, mämə Uhgın otəfəl rəkis nolīān tərāh min rəhatəmah. Kəni Uhgın otəfinə Narmīn u kəm təmah, ³⁹ mətəu Uhgın təməni rəkis nəghatīān u o təmah, mine nenətītəmah min, mine namipītəmah min iätəm okəpanəhuva. Nənīəskasīkīān u tətətiḡ o nətəmi tēpət rəfin min u iätəm İərməniḡ Uhgın rəhatah tətəuīn e lah.”

⁴⁰ Kəni Pitə təməni nəghatīān təuvīr tēpət mämə otiuvi=pa ilah kəhuva, kəni mətəni kəm lah mämə, “O nəkohiet rəkis e nətəmi min u, nəpiāh mine u nətəm kotərah mämə, Uhgın otəsoliān nalpīnīān kəm təmah min ilah.” ⁴¹ Kəni ilah tēpət u kəmotətəu nəghatīān rəha Pitə kəmotəni nīpəhrīānīān lan, kəni kəmol bəptais e lah. E nian əha, nətəmi tēpət təhmen e tri-təuīn kəməhuva məhuərisiḡ e lah u kəutəhatətə e Iesu.

Naliuəkīān rəha nətəmi min u kəmautəni nīpəhrīānīān e Iesu

⁴² Nian rəfin nətəmi min u kəutəni nīpəhrīānīān e Iesu, kəutətəliḡ e nəghatīān iätəm aposil min kəutəgətun ilah lan. E naliuəkīān rəhalah kəməhuva kətiāh, e nauəniān mine Nauəniān Rəha Nəmtətīān Rəha Iesu,* mine nəfakīān. Kəni nian rəfin nīkilah tətəskasīk mämə okotəkeikei mautil nati əha. ⁴³ Aposil min kəmautil nati apispis mine nəmtətīān pişin pişin min e nəsanəniān rəha Uhgın. Kəni nətəmi narmīlah tatiuviḡ pik ohni.

⁴⁴ Nətəmi min u kəutəhatətə e Iesu, nian rəfin kəutəhuva kətiāh məutəfən rəhalah min natimnati kəm lah min; ⁴⁵ kəmə iətəmi kəti rəhan nati kəti tikə, kəni kəti təfən rəhan natimnati mos məni lan, kəni məuəri mətuati kəni masiru lan. ⁴⁶ Nian rəfin kəutəhuvən məutəfaki pəti e Nimə Rəha Uhgın.† Kəni kəmautəhuvən e nimə pişin pişin min məutəuəri nauəniān niḡlah e nəḡiānīān mine nīkilah pəhrīān, kəni kəməutəuən min e Nauəniān Rəha Nəmtətīān Rəha Iesu. ⁴⁷ Kəni nian rəfin kəutəni-vivi Uhgın, kəni nətəmi kəutəni-vivi ilah o rəhalah nolīān. Kəni nian rəfin İərməniḡ tatosmiəḡəh nətəmi, kəni ilah kəməutəhuva kətiāh ilah nətəm kəutəhatətə e Iesu.

3

Uhgın təmol nati apispis e iətəmi u nəhlkīn tərāh

¹ Nian kəti e tri klok ləhnaiuv, nian rəha nəfakīān, Pitə mine Jon kəmuəliuək mətiān e Nimə Rəha Uhgın. ² Suah kəti iätəm təsaliuəkīān e nian təmair mətəuərus=pa nian əha, kəmələs kəhuva kaharu e namtiḡluə e Nimə Rəha Uhgın u kətəni mämə Namtiḡluə Təuvīr. Nian rəfin tətəsiə e məni o nətəmi kəutəhuvən imə. ³ Nian təmeruh Pitə mine Jon kīnətīān mämə okia imə, in təmətapuəh o lau mämə okuəfən məni kəti kəm in. ⁴ Kəni Pitə mine Jon nəhmtīlau təməhtul lan. Kəni Pitə təni mämə, “Əsal=pa meh itimlau.” ⁵ Kəni təməsal=pən meruh ilau, nīkin təhti mämə otos məni kəti o lau.

⁶ Mətəu Pitə təməni=pən kəm in mämə, “Rəhak məni tikə aḡin. Mətəu nati iätəm iəu iətos, iəkəfinə kəm ik. !E nərḡi Iesu Kristo iätəm Nəsərit, iətəni=pinə kəm ik, əhtul maliuək!”

⁷ Kəni in təmasiru lan, mos nəhlmin maru miuvi-pəri mämə otəhtul. Kəni əmeiko

2:35 Sam 110:1 2:36 Uək 5:30-31 2:39 Aes 57:19 2:41 Uək 2:47; 4:4 * 2:42 Nauəniān Rəha Nəmtətīān Rəha Iesu – Afin-to e tiksīnəri. 2:42 Uək 20:7 2:44 Uək 4:32-35 † 2:46 Nimə Rəha Uhgın – ikin nətəm Isrel kəutəhuva məutəfaki ikin kəm Uhgın. 2:47 Uək 6:7; 11:21 3:4 Uək 14:9 3:6 Uək 4:10; 16:18

ræueiu agin min nahlkin mil kæmuæhruahru. ⁸ Æmeiko tæmætu-pæri mæhtul minætaliuæk, mætætæu=pæn ilau mihluvæn e Nimæ Ræha Uhgîn, kæni minætaliuæk matiuvig-iuvig-pæri mætæni-vivi Uhgîn. ⁹ Kæni nætæmimi ræfin kæmoteruh in tætaliuæk mætæni-vivi Uhgîn. ¹⁰ Ilah kinotæhrun mæmæ suah æpælæ inæha u iætæm tæteasiæ o mæni nian ræfin e namtîhluæ ræha Nimæ Ræha Uhgîn, kæni kæmotauit pik, narmilah tæmiuvig o suah kæha mætæu-inu nahlkin tinæuvir.

Pitæ tæmæghati kæm nætæmimi æpæha e Nimæ Ræha Uhgîn

¹¹ Nian tæmætæhku=pæn e Pitæ mine Jon, nætæmimi ræfin narmilah tæmiuvig ohni, kotaiu mæhuva mæmæ okotafu e lahal æha næuvetin kæti e Nimæ Ræha Uhgîn u kætæni mæmæ Færantæ ræha Kig Solomæn.*

¹² Nian Pitæ tæmeruh ilah, kæni tæni=pæn kæm lah mæmæ, “Nætæm Isrel. ? Tæhro narmitæmah tatiuvig pik o nati apispis u? ? Nauteruh itimahal nikitæmah tæhti mæmæ itimlau iætæmi asim mil keiu iæmol vi suah u e næsanæniæn æmæ ræhatimlau? !Kæpæ! ¹³ Nati apispis u iætæm næmoteruh, Uhgîn ræha Epraham, mine Aisæk, mine Jekæp, mine tipitah min ræfin, in tæmæfæri nærgi ræhan ioluæk lan, Iesu. Inu iætæmi kætiah æmæ Iesu u næmotæfæn mæmæ otuvæn o nætæmi asoli ræha kæpmæn mæmæ ilah okotuhamu, kæni nati æpnæpin Pailæt tæmæni rækis mæmæ okæsuhamuiæn okæhlman lan, mætæu itæmah næmotæni=pæn kæm Pailæt mæmæ kæpæ, kæni motæpæh in. ¹⁴ Itæmah næmotæpæh Iesu u in iol æhruahru mine iætæm tæuvir e næhmti Uhgîn, kæni næmotætapuæh o Pailæt mæmæ otæhlman e suah kæha iohamu itæmi. ¹⁵ Kæni e noliæn æha, itæmah næmotuhamu Iesu, iætæm næmiægæhiæn ræfin tatsipæn ohni. Mætæu Uhgîn tæmol tæmiægæh min e nimisiæn. Kæni itimah iæmoteruh e næhmtitimah mæmæ niþæhriæn.

¹⁶ “Suah u iætæmi itæmah nauteruh motæhrun, in tæmæsanæn æmæ mætæu-inu itimah iætæhatætæ e Iesu mine næsanæniæn ræhan. In næsanæniæn ræha Iesu mine næhatætæiæn iætæm tæmæfa kæm timah tæmol vi suah u, kæni itæmah ræfin næmoteruh.

¹⁷ “Piak min. Iæu iækæhrun mæmæ nati u næmotol e Iesu itæmah ræhatæmah nætæmi asoli min, itæmah ræfin næmotol mætæu-inu næsotæhruniæn mæmæ Iesu in pæh. ¹⁸ Mætæu suaru u inu ræha Uhgîn o noliæn ræhan næghatiæn u in tæmæni aupæn, tinuva minol niþæhriæniæn lan. E næghatiæn ræha iæni min ræhan, in tæmæni rækis mæmæ ræhan Krïsto iætæm tæmæni rækis aupæn mæmæ otahli=pa, in otækeikei mætæu nahmæiæn e niþætîn.

¹⁹ “Intæh, ræueiu æha, onækotækeikei motæuhlin itæmah e ræhatæmah noliæn tærah min, kæni motohtælig=pa o Uhgîn mæmæ in otafæl ræhatæmah noliæn tærah min, kæni mæmæ Iærmæniæg Uhgîn otæfinæ næmeigiæn mine næsanæniæn vi e næmiægæhiæn ræhatæmah, ²⁰ kæni mæmæ in otahli=pa Krïsto titælig=pa min, iætæmi iætæm Uhgîn tæmæni rækis aupæn. Krïsto u iætæghati lan, in Iesu. ²¹ Mætæu Iesu otatig pipim e Negæu e Neai mætæuarus Uhgîn otol vi min natimnati ræfin tæhmen=pæn e itæmi Uhgîn tæmæni æskasik kæm tæmah, iætæm ræhan min iæni min aupæn agin kæmotæni pætigæm.

²² “Kæni iæni asoli Mosis tæmæni pætigæm mæmæ, ‘Iærmæniæg Uhgîn otæfæri iæni kæti min e tæmah tæhmen lak. Onækotækeikei mætætælig e natimnati min ræfin in otæni kæm tæmah mautol næuiæn. ²³ Nætæmi min u okotæhti næuia iæni æha, Uhgîn otos rækis ilah o ræhan min nætæmimi kæni ilah okohmis.’ ²⁴ Kæni iæni min ræfin kæmotæni æmæ næghatiæn kætiah, tæmætuæuin e iæni u Samuel, muva mætæuarus=pa u ræueiu, kætæni æhanæh nian æha u ræueiu.

²⁵ “Næniæskasikiæn u iætæm Uhgîn tæmæni=pæn kæm ræhan iæni min aupæn, in ræhatæmah. Kæni næniæskasikiæn ræha nasiruiæn iætæm Uhgîn tæmæni kæm tipitæmah min aupæn, in ræhatæmah min, mætæu-inu Uhgîn tæmæni=pæn kæm Epraham mæmæ, ‘Oiækol tæuvir kæm nætæmimi ræfin e nißtæni, kæni nati kæti iætæm mipim Iosmiægæh otol, otæfæn næuviriæn æha

* **3:11** Færantæ ræha Kig Solomæn – ikin kæti imæ e Nimæ Ræha Uhgîn. Ikin æha inæha, nian ræfin nætæmi asoli ræha Isrel kætæghati e Lou ræha Uhgîn **3:13** Eks 3:6,15; Luk 23:13-25; Uæk 2:23 **3:17** Luk 23:34; 1Tim 1:13 **3:19** Uæk 2:38 **3:23** Dut 18:15,18-19

kəm nətəmimi ərəfin.’ ²⁶ Nian Uhgīn təməfəri rəhan ioluæk u Iesu Iosmiægəh, təmaupən mahli=pinə kəm təmāh məmā in otəuhlin itəmāh e rəhatəmāh nolīən tərāh mīn, kəni e nolīən əha, in otol təuvīr kəm təmāh.”

4

¹ Nian Pitə mīne Jon kəmətuəghati əhanəh kəm nətəmimi, kəni pris mīn, mīne iətəmi tətarmənīg e soldīə mīn u kəutəsāl o Nīmə Rəha Uhgīn, mīne Satusi mīn,* kəmohietīgəm=pa. ² Nīkilah təmāhmə pīk mətəu-inu ilau kətuəgətun nətəmimi məmā Iesu təmīmīs kəni məmīægəh mīn. Kəni inu təmōl suaru məmā nətəmi mīn u kəmōhmīs, Uhgīn otosmiægəh mīn ilah. ³ Kəni kəmōtaskəlīm ilau, motləfən əmə ilau e kaləpus mətəu tīnəpinəpu rəkīs, məmā ilau okuəməhli ikīn lapīn, kəni olauīg lan kəmanuəhtul e kot.† ⁴ Mətəu nətəmimi mīn tepət nian kəmōtətəu nəghatīən kəmuəni kəmōtəni nīpəhriənīən lan. Kəni nətəmimi rəfin u kəmōtəni nīpəhriənīən e Iesu, nəman əmə ilah iuəkīr təhmen e faif-tausīn.

Pitə mīne Jon kəmuəhtul e nəhmti kaunsil

⁵ Kəmāni lauīg lan, pris mīn nəuvein, mīne nətəmi asoli rəha Isrel mīn, mīne nəgətun mīn rəha Lou rəha Mōsīs,‡ kəmōtuhapumīn ilah mīn əpəha Jerusiləm. ⁶ Kəmōtəharəg ilah Anəs u pris asoli aģin, mīne Kaiəfəs, mīne Jon, mīne Aleksantə, mīne nətəmimi mīn nəuvein e nəhlin rəha suah u pris asoli aģin, kəmōtəharəg e kaunsil. ⁷ Mōtəni Pitə mīne Jon kian muəhtul aupən e lah, kəni kotətapuəh o lau məmā, “?Pəh təməfinə nepətīən kəm təlau megəhan e təlau məmā natuol nati u, uə nəmuol e nərgi pəh?”

⁸ Kəni Narmīn Rəha Uhgīn təməriəuəh e nīki Pitə, kəni Pitə təni=pən kəm lah məmā, “Itəmāh u nətəmi nəutarmənīg e nətəm Isrel, mīne nətəmi asoli mīn. ⁹ Itəmāh nəutəsāl lan=pa o tīmlau məmā suah u iətəm nəhlikīn təmərəh təmos iə nəuvīriən, uə itīmlau iəmuəhro lanu muol vivi nəhlikīn. ¹⁰ Itəmāh rəfin u ikīnu mīne nətəm Isrel mīn rəfin, onəkōtəkeikei mōtəhrun məmā suah u iətəm nəhlikīn tīnəuvīr rəkīs tətəhtul aupən e təmāh e nəsanənīən əmə e nərgi Iesu Krīsto, iətəm Nasərit. Suah kəha inəha, itəmāh nəmōtətu-pəri e nīgi kəməluau, in təmīmīs. Mətəu Uhgīn təmōl təmīægəh mīn. ¹¹ Suah kəha inəha, iətəm Nauəuə Rəha Uhgīn təmāni lan məmā,

‘Kəpiel u iətəm itəmāh nətəmimi rəha nolīən nīmə, nəkōtəni məmā tərāh kəni mōtəraki lan, mətəu rəueiu in tīnuva kəpiel təuvīr aģin iətəm nīmə təhtul-pəri lan.’

¹² Suah kətiəh əmə təhrun nosmiəgəhiən nətəmimi, Iesu pīsīn əmə, kəni iətəmimi kəti mīn tikə aģin e nīftəni təhrun nosmiəgəhiən nətəmimi.”

¹³ Nətəmi asoli rəha kaunsil kəmōtauīt pīk nian kəmōteruh məmā kəsūəģinīən e lah, nati əpnəpīn kəsūolīən skul, ilau iətəmimi mil əmə. Kəmōtəhrun əhruahru məmā suah mil əha ilah pəhriən Iesu kəməutaliuæk məutan. ¹⁴ Kəni kīnōtərruru nuhalpīnīən nəghatīən rəhalau mətəu-inu suah u nəhlikīn tīnəuvīr rəkīs ilahal mīn ilau.

¹⁵ Kəni kəmōtəni=pən kəm lahal məmā okīhliet mīhluvən ihluə pəh ilah əmə kōtəghati pīpīm. ¹⁶ Kəni ilah kəmōtətapuəh o lah mīn məmā, “?Okōtəhro e suah mil əha? Nətəmimi rəfin u Jerusiləm kīnōtəhrun rəkīs məmā nati apīsīpīs u kəmuol e suah u, in iahģin pīk, kō kəsəniapīnīən lan. ¹⁷ Mətəu pəh kōtəniəhu əskasīk ilau məmā okəsūəni pətīgəm mīnīən nərgi Iesu kəm nətəmimi, kəni nəghatīən e nati apīsīpīs əha otəsiet mīnīən nətəmimi kōtətəu.”

Kaunsil təmegəhan e lau məmā okiəiet

3:25 Jen 22:18 3:26 Uək 13:46 * 4:1 Eruh nəghatīən mīn əha e tiksinəri: pris mīn, mīne soldīə mīn u kəutəsāl o Nīmə Rəha Uhgīn, mīne Satusi. † 4:3 Okuəməhli ikīn muətəuarus=pən olauīg mətəu inu Lou təmāni məmā suah kəti təsuvənīən e kot lapīn. 4:4 Uək 2:41 ‡ 4:5 “Lou rəha Mōsīs” – lou mīn iətəm Uhgīn təməfən kəm Mōsīs əpəha e nītəuət Sainai 4:10 Uək 3:6,13-16 4:11 Sam 118:22 4:12 Mat 1:21

¹⁸ Kæni kæmotauin e lahal kihluva imæ, kæni motæni=pæn kæm Pitæ mine Jon mæmæ okæsuæni pætigæm minian nærgi Iesu, kæni mæsuægætun minian nætæmimi lan.

¹⁹ Mætæu ilau kæmuæni=pæn kæm lah mæmæ, “Itæmah æmæ otakil mæmæ tæhruahru e næhmti Uhgîn mæmæ iækuol næuiatæmah uæ næuia Uhgîn. ²⁰ Mætæu itimlau ko iæsuakimian nohlitimalau. Oiækuækeikei muæni pætigæm nati itimlau iæmueruh e næhmtitimlau kæni muætæu e nipægtælgitimlau.”

²¹ Kæni kaunsil tæmæni=pæn min kæm Pitæ mine Jon mæmæ ilah okotol nalpiniæn kæti kæm lau næmæ ilau okætuækeikei mætuæni pætigæm Iesu kæm nætæmimi, kæni motahli pætigæm ilau. Kæmotahli pætigæm ilau mætæu-inu kinotærruru mæmæ okotoh æhro ilau. Kæmotæhrun mæmæ nætæmimi nikilah otahmæ næmæ ilah okotol nalpiniæn kæm lau, mætæu-inu nætæmimi ræfin kinæutæni-vivi Uhgîn o nati apispis u Uhgîn tæmol e iætæm u. ²² Kæni suah u, næhlmæm tæmæpaiu nian tæmair mætæuarus=pa æha ræueiu, kæni ræhan nu tapirækis fote.

Næfakian ræha nætæm kæmotæhatætæ e Iesu

²³ Nian nætæmi asoli ræha kaunsil kæmotegæhan e Pitæ mine Jon mæmæ okætian, kæmiaiet uæhai æmæ mian æpæha nætæm kæutæhatætæ e Iesu kæutatig ikin, kæni muæni pætigæm ræfin næghatien iætæm pris asoli min mine nætæmi asoli ræha kaunsil kæmotæni=pæn kæm lau.

²⁴ Nian kæmotætæu næghatien æha, ilah ræfin kæmæhuva kætiæh motæfaki=pæn kæm Uhgîn, mæutæni mæmæ, “Iærmænig Uhgîn Asoli, ik næmol neai, mine niftæni, mine nitæhi, mine natimnati æræfin e lah. ²⁵ Ik næmæghati e næsanæniæn ræha Narmîn ræham kæm tipitimah u aupæn Kig Tefit, u in ræham ioluæk, kæni in tæmæni pætigæm ræham næghatien mæmæ, ‘?Tæhro nætæmimi e nitæni pisin pisin min nikilah tætahmæ pik lanæha?

Tæhro ilah nikilah tætæhti mæmæ okotol nærahien min æha. Ko kotal pau ko kæsotolien nati kæti.

²⁶ Nætæm kæutærmænig e nitæni min, kæmotol æpenæ-penæ o næluaginien, kæni nætæmi asoli min kæutæhuva pæti-pæti, mæmæ kotæluagin ilah Iærmænig Uhgîn mine Iosmiægæh iætæm in tæmæni rækis.’

²⁷ “Iærmænig Uhgîn, in nipæhriænien næghatien iætæm Kig Tefit tæmæni, tinuva miniet=pa, mætæu-inu Kig Herot Antipas, mine Pontias Pailæt, mine nætæm Isrel, mine Nanihluæ min, ilah ræfin kæmæhuva kætiæh u ikinu lahuænu Jerusilæm, mæutætei næghatien ekæu-ekæu mæmæ okotuhæmu Iesu, u in ræham ioluæk æhruahru u ik næmitæpin. ²⁸ Mætæu natimnati ræfin iætæm kæmautol tæmitæu=pæn æmæ ræham næghatien iætæm ik næmæni rækis e næsanæniæn mine næhrunien ræham aupæn. ²⁹ Tol lanæha, Iærmænig, nikim tætæhti næghatien iætæm ilah kæmotæni mæmæ okotoh itimah, ol itimah ræham noluæk min mæmæ iæsothæginien mæmæ iækotæni pætigæm ræham næghatien. ³⁰ Uahru=pa e næhlmæm æsanæn mæmæ otol vi nætæmi kæutohmis, kæni mol nati apispis min mine næmtætien pisin pisin min e nærgi Iesu, ræham ioluæk æhruahru.”

³¹ Nian kæmotæfaki rækis, kæni nimæ tæmarigrig, kæni Narmîn Ræha Uhgîn tæmuva mæriæuæh mætætig e lah ræfin, kæni kinæutæni pætigæm næghatien ræha Uhgîn mæsothæginien.

Nætæm kæmæutæni nipæhriænien e Iesu kæutæuæri nautæ ræhalah kæm lah min

³² Nætæmi kæutæni nipæhriænien e Iesu ræhalah nætæligien tæmuva kætiæh. Kæti tæmæshluaigien e ræhan nautæ, mætæu kæmautæuæri nautæ ræhalah kæm lah min. ³³ Kæni aposil min kæmotos næsanæniæn e Narmîn Ræha Uhgîn kæni mæutæni pætigæm mæmæ Iærmænig Iesu tæmæmiægæh min e nimisien. Kæni e næuvirien ræha Uhgîn, in tætasiru e lah ræfin nætæm kæutæfaki. ³⁴ Kæni ilah kæti, ræhan kæti nati kæti tæmæsikæien, mætæu-inu nætæmimi næuvein nætæm ræhalah niftæni uæ nimæ tatig, kæmotol sælim lan, kæni motæfæn mæni kæm aposil min, ³⁵ kæni ilah kæmotæuæri kæm nætæmi min u ræhalah nati kæti tikæ.

³⁶ Tol lanəha, suah kəti əha ikin nərgin u Josip, in nəuaniləuis rəha Lifai, iətəm Saiprəs, aposil mın kəmotəfən nərgin vi kəti kəm in, nərgin u Panəpəs, u nipətin tənı məmə, “iətəm tətəsiru mətəfəri nətəligiən.” ³⁷ In təmol səlīm e rəhan kəti niftəni, kəni mos mənı lan muvən məfən kəm aposil mın məmə ilah okotəuəri kəm lah mın.

5

Anənaiəs mine Səfairə

¹ Mətəu suah kəti mın əha ikin, nərgin u Anənaiəs, mine rəhan pətan nərgin u Səfairə. İlau mın kəmos mənı e niftəni kəti rəhalau. ² In təmaskəlīm oneuən mənı nəuuetin, kəni rəhan pətan əmə təhrun. Kəni mos əmə nipilgan muvən məfən kəm aposil mın məmə mənı rəfin rəha niftəni. ³ Mətəu Pitə təmənı=pən kəm in məmə, “Anənaiəs. ?Təhro nətegəhan e iərmis u Setən tətuvə e nıkim? Nəteiuə e Narmın Rəha Uhgın kəni mətəskəlīm nipilga mənı nəuuetin rəha niftəni məmə rəham. ⁴ Uərisig nəmol səlīm e niftəni u, in rəham pisin əmə. Kəni nian nəmol səlīm rəkis lan, rəham pisin əmə mənı. ?Təhro natol lanəha? !Ik nəseiuəiən e iətəmimi mətəu nəteiuə e Uhgın!”

⁵ Nian Anənaiəs təmətəu nəghatiən əha, əmeiko misipəri morin rəhan nehagiən tiet. Kəni nətəmimi mın əha kəmotətəu nati əha, kəmotəgin motərəmrumin. ⁶ Kəni nətəm aluə mın kəməhuva motəuveg nipətin motələs mohiet məhuvən mohtənim.

⁷ İuəkır auə kisil təmuva muvən rəkis, kəni rəhan pətan Səfairə təmiet=pa məruru məmə rəhan iərman tınimis rəkis. ⁸ Kəni Pitə təmətapuəh ohni məmə, “?Əni-to kəm iəu məmə mənı rəfin əha e niftəni rəhatəlau iətəm kəmos nəhmtin?”

Kəni in təmənı məmə, “Əuəh. Nəhmtin rəfin u.”

⁹ Kəni Pitə təmənı=pən kəm in məmə, “?Təhro nəmuol oneuən nətəligiən kəti məmə nəkueiuə e Narmın Rəha İərməniğ məmə ko təsəhruniən nati u nəmuol? !Ətəu-to! Nətəm kəmohtənim rəham iərman, ilah u e namtılıuə kəutəhuva məmə okotələs mın ik.”

¹⁰ Kəni əmeiko tisipəri mın morin=pən əpəha e nəhlki Pitə ikin, nehagiən rəhan tiet kəni timis. Nian nətəm aluə mın kəməhuva imə, moteruh nimis rəkis, kəni kotələs mohiet məhuvən mohtənim e nıkalı rəhan iərman. ¹¹ Nian nətəmimi rəha nəfakiən mine nətəmi əpnəpin kəmotətəu nati əha, kəmotəgin pik.

Aposil mın kəmotəsiru e nətəmimi tepət

motol vi rəhalah nimisiən

¹² Kəni aposil mın kəmotol nəmtətiən tepət mine nati apispis mın e nəhmti nətəmimi. Kəni nətəmimi mın u kəutəni nipəhriənən e İesu kəməhuva kətiəh əmə e Fərantə rəha Kig Solomən e Nımə Rəha Uhgın.

¹³ Nati əpnəpin nətəmimi mın u kəsotəniən nipəhriənən e İesu kəmotisıai ilah, mətəu kəmotəgin e nuvəniən əha meruh ilah. ¹⁴ Mətəu nian rəfin nətəmimi tepət kəutəhuva məutəni nipəhriənən e İərməniğ İesu, nəman mine nipətan, kəni ilah tatepət. ¹⁵ Mətəu-inu e nati apispis mın iətəm aposil mın kəmutol, nətəmimi mın kautos rəhalah mın nimisiən məutəhuva, kəni məutəlin ilah kəutapılı e rəhalah pet mine nımahan e suaru məmə nian Pitə otaliuək mapikalın e lah, in otek nəuvein, uə nəmə nənipisiən rəhan əmə tos nəuvein məmə okotəmiəgəh. ¹⁶ Kəni nətəmimi tepət tepət kəmotəpən lahuənu mın iuəkır o Jerusiləm məhuva. Motos rəhalah mın nətəm kəutohmis mine nətəmi mın u narmın tərəh tətətiğ e lah məhuva, kəni aposil mın kəmotəfaki e lah kəni ilah rəfin kotəuvır.

Nətəmi asoli mın kəmotəmkipən aposil mın e kaləpus

¹⁷ Kəni suah u pris asoli ağin mine rəhan mın nətəmimi Satusi mın u, ilah e pati kətiəh, niəməha təmol pik ilah mətəu-inu nətəmimi tepət kinəutəpəh ilah mınəutəhuvən o aposil mın. ¹⁸ Kəni kəmotəuit mətəskəlīm aposil mın mətəmki=pən ilah e kaləpus. ¹⁹ Mətəu lapın lan, agelo kəti rəha İərməniğ təmuva merəh e doə e kaləpus mit ilah mohiet. ²⁰ Kəni

māni=pān kām lah māmā, “Þhuvān e Nīmā Rāha Uhgīn motāni pātigām nāghatīān pāhrīān rāha nāmīāghīān vi u kām nātāmīmi.”

²¹ Kāni kāmāni lauīg lan, kāmōtol nāuia āgelo kāni māutāhuvān e Nīmā Rāha Uhgīn mīnautāni pātigām nārgī Iesu kām nātāmīmi.

Kāmlāfan aposil mīn e kot

Kāni pris asoli āgīn mīne rāhan mīn, kāsōtāhrun āhanāhīān māmā ilau kāmīāiet rākis e kalāpus, kāni kāmōtauīn e nātāmi asoli mīn rāha nātām Isrel, kāni ilah kāmāhuva kātīāh māmā ilah okōtāharāg e kaunsil* asoli rāha Isrel. Kāni motāhli=pān nāghatīān kām nātām kātarmānīg e kalāpus māmā okōtāhli=pa aposil mīn kāhuva e kot āpāha e kaunsil. ²² Mātāu nīān soldīā mīn kāmāhuvān e kalāpus, mātāu aposil mīn kōhkā. Kāni kōhtālig=pa e kaunsil motāni māmā, ²³ “Nīān iāmāhuvān e kalāpus, motāfu doā tahtīpāsīg, lok tātāhkul=pān vi āmā lan, kāni soldīā rāha kalāpus kātāhtul māuteruh vivi āmā nāmīhluā e kalāpus, mātāu nīān iāmōterāh e doā māhuvān imā, mātāu kīkā-kīkā āmā imā.” ²⁴ Iātām tātarmānīg e soldīā mīn iātām kātāsāl o Nīmā Rāha Uhgīn, mīne pris asoli mīn kāmōtātāu nāghatīān āha, kāni motāuit pīk, narmī lah tāmīuvg, mīnōtāruru āpnāpīn āmā māmā nātī nak otuva mīn.

²⁵ Kāni āmeiko iātāmīmi kātī tīetīgām=pa māmā, “!Ei, nāman! !Nātāmi mīn āpālā āpā nāmōtāmki=pān ilah e kalāpus, ilah āpāha e Nīmā Rāha Uhgīn kātāgātun nātāmīmi!”

²⁶ Kāni iātām tātarmānīg e soldīā mīn tāmīt mīn soldīā mīn rāhan māhuvān motāmki aposil mīn māhuva. Mātāu kāmāsōteikāpanīān ilah mātāu-inu kīnōtāgīn māmā nātāmi āpnāpīn okōtāhtī ilah e kāpiel āpīn nāmā kōteikāpan ilah.

²⁷ Nīān kāmōtīt ilah māhuva imā, kāni motāni māmā ilah okōtāhtul āpān e nātāmi asoli rāha kaunsil. Kāni pris asoli āgīn tāmāni=pān kām lah māmā, ²⁸ “Iāmōtānīāhu āskāsīk āgīn itāmāh māmā onāsōtāgātunīān nātāmīmi e nārgī suah kāha Iesu. Mātāu nāgātunīān rāhatāmāh tīnāiu ārāfīn āpāha Jerusīlām. Kāni māutol māmā nātāmīmi okōtāni māmā itīmāh iāmōtōh suah kāha Iesu.”

²⁹ Mātāu Pītā tāmāghatī rāhalah aposil mīn lan māmā, “Itīmāh iākōtākeikei māutol nāuia Uhgīn, mātāu sēnīāmā nāuia nātāmīmi āmā. ³⁰ Itāmāh nāmōtūhamu rākis Iesu motātu-pārī e nīgī kāmāluau, mātāu Uhgīn u rāha tīpītāh mīn āpān tāmōl tāmīāgāh mīn e nīmīsīān. ³¹ Uhgīn u inu tāmāfārī rākis Iesu māmā otuvān māharāg e nīkālīn maru, u imā nīsīān mīne nāsānānīān, māmā in Iārmānīg mīne Iōsmīāgāh. Uhgīn tāmōl nātī āha māmā in otol suaru māmā nātām Isrel mīn kōtāhrun nāuhlīnīān ilah e rāhalah nōlīān tārāh mīn, kāni in otāfāl rākis nōlīān tārāh mīn rāhalah. ³² Kāni itīmāh Narmīn Rāha Uhgīn iāutāni pātigām nātīmīnātī mīn u, kāni Uhgīn tātāfān Narmīn rāhan kām nātāmīmi kātōl nāuīān.”

³³ Nīān nātāmīmi rāha kaunsil kāmōtātāu nāghatīān āha, tāmīuvgī pīk rāhalah nīāmāha, kāni kōtolkeikei māmā okōtūhamu āmā ilah. ³⁴ Mātāu suah kātī tāmāhtul, nārgīn u Kāmālīel, in Fārāsī kātī mīne iāgātun kātī rāha Lou, u nātāmīmi rāfīn kātīsīāi. Kāni tāmātāpūāh o soldīā mīn māmā okōtīt aposil mīn māhuvān ihluā pīpīm.

³⁵ Kāni in tāmāni kām kaunsil māmā, “Nātāmīmak mīn, nātām Isrel. Otātātālig vivi māmā onākōtāhro e nātāmi mīn u. ³⁶ Vi āgīn uāha suah kātī nārgīn u Teutas, tāmīetīgām=pa mātāni māmā in iātāmi asoli kātī, kāni iuākīr nātāmīmi fō-hanrīt kāmōtūārīsīg lan. Mātāu kāmōhamu in, kāni rāhan nātāmīmi kāmōtan kātīāh kātīāh, kāni rāhan nātāligīān tāmuvān mīkā. ³⁷ Uārīsīg lan, nīān kāpīmān tāmātāfīn nātāmīmi, suah kātī mīn u nārgīn u Jūtās, iātām Kalālī, in mīn tāmīuvgī nātāmīmi kāhuārīsīg lan. Mātāu nātāmīmi nāuveīn kāmōtōhamu mīn, kāni rāhan nātāmīmi kāmōtan kātīāh kātīāh. ³⁸ Kāni inu rāhak nātāligīān e nānīān u. !Iākāni kām tāmāh, pāh nākōtāpāh āmā ilah mōtegāhan e lah kōhīet! Mātāu nāmā nātī kātōl, in rāha iātāmīmi āmā, otāpanīkā. ³⁹ Mātāu nāmā

* **5:21** “kaunsil” – nātāmi asoli rāha Isrel kātīuvgī pātigām nātāmīmi ikīn māmā okōtāhtul e nāhmtīlah e kot. **5:28** Mat 27:25 **5:29** Uāk 4:19 **5:31** Uāk 2:33-34; Efās 1:20; Hip 2:10; 12:2 **5:36** Uāk 21:38

tatsipən o Uhgın, ko nəsotosiən nəsənəniən məmə onəkotəniəhu ilah. Məta onəkoteruh məmə itəmah Uhgın onəkotərgəhu.”⁴⁰ Kəni ilah rəfin kəmotegəhan e rəhan nəghatiən.

Kəni kəmotauin e aposil min məmə okəhuva imə, kəni motəni məmə soldia min okotalis ilah. Kəni motəniəhu əskasik min ilah məmə okəsotəghati minian kəm nətəmimi e nərgi İesu kəni motəhlman e lah kohiet.

⁴¹ Kəni aposil min kəmohtiet e kaunsil, nikilah təmagiən, mətəu-inu Uhgın nikin təmepət o lah kəni megəhan e lah məmə nətəmimi okotoh ilah mətəu inko kautəhuərisig e İesu.†

⁴² Kəni nian rəfin e Nimə Rəha Uhgın mine nimə min, ilah kəməsotəpəhiən məutəkeikei məutəni pətigəm kəni məutəgətun nəghatiən təuvir məmə İesu in Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa.

6

Kəməfəri dikon min səpın

¹ Nian nəuvein tinuva rəkis muvən, kəni nətəmi rəha İesu tinətəri minatepət. Nəuvein ilah nəuaniləuis rəha Isrel kəmotəpən ikin pisin pisin min, kəni məutəni əmə nəghatiən Kris, məsotəniən nəghatiən rəha Isrel. Kəni tepət, ilah nətəm Isrel əmə. Mətəu nəfaki min iətəm kəutəni əmə nəghatiən Kris kinəutəni nikali nəfaki min u nətəm Isrel, məutəni məmə nian kəutəuri məni mine nauəniən kəm pətəlimis min, mətəu kəsoteh vivian pətəlimis min rəha nətəmi min u kəutəni nəghatiən Kris.

² Kəni tueləf aposil min kəmotauin e nətəmimi rəha İesu məmə okəhuva-to. Kəni kəmotəni=pən kəm lah məmə, “Piatimah min. Təsəuviriən məmə itimah iəkotəpəh nəni pətigəmiən mine nəgətuniən nəghatiən rəha Uhgın məmə itimah iəkəhuvnə mətəuri məni mine nauəniən kəm pətəlimis min. Inu uək rəha dikon min. ³ Mətəu rəueiu, otəfətigəm-to itəmah səpın, nətəmi min u itəmah nəutisiai ilah, kəni mətəhrun nati, mine Narmın Rəha Uhgın təriauəh e nəmiəgəhiən rəhalah. Kəni itimah iəkotəfən nati u kəm lah məmə ilah okotol. ⁴ Kəni pəh itimah oiəkəuteruh əmə nəfakiən kəm Uhgın mine nəni pətigəmiən mine nəgətuniən nəghatiən rəha Uhgın.”

⁵ Kəni ilah rəfin nikilah təmagiən, kəni məutegəhan e nəghatiən əha. Kəni kəmotəfətigəm Stipin u rəhan nəhatətəiən təskasik e Uhgın, kəni Narmın Rəha Uhgın təməriauəh mətətig lan. Mətəfətigəm min Filip, mine Prokorəs, mine Nikano, mine Timon, mine Pamenəs, mine Nikoləs iətəm Antiok u aupən təməpəh nəfakiən rəha nətəm iman ikin muva mətitəu=pən nəfakiən rəha nətəm Isrel. ⁶ Kəmotit ilah məhuvən kəm aposil min, kəni aposil min kəmotələhu=pən nəhlmilah e lah mətəfaki e lah.

⁷ Kəni nətəmi rəha İesu kəutəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgın kəm nətəmimi, kəni nətəmi rəha İesu u Jerusiləm kinəutepət pik. E nətəmi min əha, pris min tepət kəmotəhatətə e İesu.

Kəmotaskəlim Stipin

⁸ Kəni Stipin u iətəm təməriauəh e nəuviriən mine nəsənəniən rəha Uhgın, təmol nəmtətiən tepət mine nati apispis min e nəhmti nətəmimi. ⁹ Mətəu nətəmimi nəuvein e nimə rəha nuhapuminiən rəha Nətəm Kəmitis İlah, * kəmotəghati ilah Stipin. Nətəmi min u nətəm Isrel u kəmotəpən Saerin mine Aleksantriə. Kəni nətəmimi nəuvein min u nətəm Isrel u kəmotəpən Silisiə mine Esia, ilah kəməhuva kətiəh, minautorgəhu ilah Stipin. Kotəni məmə nəghatiən rəha Stipin təsəhruahruian, mətəu rəhalah təhruahru. ¹⁰ Mətəu Narmın rəha Uhgın təmol Stipin teinatig pik, kəni nian in təghati, rəhan nəghatiən tapirəkis rəhalah.

5:40 Uək 4:18 **5:41** Mat 5:10-12; 1Pitə 4:13 † **5:41** Nian kautos nahməiən nikilah tagiən, mətəu rəhalah İərməniğ təmos nahməiən. Rəueiu əha nian kəutətəu tərəh, təgətun məmə ilah kətiəh əmə e İərməniğ. **6:1** Uək 4:35 **6:7** Uək 2:41; 16:5 * **6:9** “nimə rəha nuhapuminiən rəha Nətəm Kəmitis İlah” — Nətəmi min əha, aupən ilah slef rəha suah kəti, mətəu rəueiu əha kəmitis ilah. **6:10** Luk 21:15

¹¹ Kēni ilah kāmōtəou oneuān nətāmimi nəuvein māmə okotasiru e lah motəni pətīgəm māmə, “Itimah iāmōtətəu māmə Stipin tāmēni rah Mosis mine Uhgīn.”

¹² Kēni rəhalah nəghatiān tāmōl niki nətāmimi, mine nətāmi asoli rəha Isrel, mine nəgətun mīn rəha Lou, kāmōtəmāki e Stipin. Kēni kāməhuvən motaskəlīm motəlās məhuvən māmə otəhtul e nəhmti kaunsil. ¹³ Kēni kāmōtəmki nətāmimi nəuvein məhuva māmə okoteiuə e Stipin. Nətāmi mīn u kāmōtəni māmə, “Nian rəfin tətəni nəghatiān tərah e Nimə Rəha Uhgīn, kēni mətəni rah Lou rəha Mosis. ¹⁴ Itimah iāmōtətəu in tāmēni māmə Iesu u iətəm Nasərit, in otəlās iahu Nimə Rəha Uhgīn, kēni məuhlin nolīān mīn u Mosis tāməfa kəm tah aupən ikin.”

¹⁵ Kēni nətāmimi rəfin u kāmautəharəg e kaunsil kāmōtəsāl=pən əhruahru o Stipin, motafu māmə nəhmtin tinəgəhag pəhriān təhmen e rəha agelo.

7

Stipin tāməghati e Epraham

¹ Kēni pris asoli agin tāmətapuəh o Stipin māmə, “?Təhro? ?Nipəhriāniān e nəghatiān mīn əha kətətu=pən lam?”

² Kēni Stipin tāmēni māmə, “Piak mīn mine tatə mīn. Otətəlig-to lak. Uhgīn u iətəm in ilis ilis pik, tāmietīgəm=pa o tīpitah Epraham nian in tāmətātīg əpəha Mesopotemiā, məsuvən əhanəhiān əpəha Haran. ³ Uhgīn tāmēni=pən kəm in māmə, ‘Əpəh rəham mīn, mine ikin nətātīg ikin muvən e ikin kəti iətəm iəu o iəkəgətun lam.’

⁴ “Kēni Epraham tāmiet əha Kaltiə muvən mətātīg əpəha Haran. Nian tāmətātīg ikinu kēni rəhan tatə timis, kēni Uhgīn təmos muva u e niftəni u itəmāh nəutātīg lan rəueiu. ⁵ Mətəu tāməsəfən əhanəhiān niftəni əkəku agin nəuветin kəm in māmə rəhan əhruahru. Mətəu Uhgīn tāmēni əskasik kəm in māmə otəpanəfən rəfin nitəni əha kəm in mine namipin mīn. Kēni nitəni u otuva imalah agin ikin, nati əpnəpin e nian əha Epraham tāməsələsiān nətin kəti. ⁶ Nəghatiān u Uhgīn tāmēni kəm in tol lanəha, in tāmēni māmə, ‘O nian kəti, nəuaniləuis mīn rəham okəhuvən motātīg e niftəni pisin kəti rəha nətāmimi pisin, kēni ilah okəhuva iapispis mīn, kēni nətəm ikin okotol ilah okotəhuva slef mīn, kēni mautol mīrə kəm lah kətəuarus nu fo-hanrit. ⁷ Mətəu iəkōl nalpinian kəm nətāmimi mīn əha kəutarmənig e lah. Kēni uərisig, rəham mīn nətāmimi okohiet e nitəni əha məhuva motəfaki kəm iəu e nitəni u.’

⁸ “Kēni Uhgīn tāmēni əskasik māmə in oteh vivi Epraham mine nəuaniləuis mīn rəhan. Kēni mēni=pən kəm in māmə in otəhgi=pən nəsualkələh māmə in nəmtətiān kəti māmə ilah nətāmimi mīn rəha Uhgīn. Kēni nian Epraham tāməlās Aisək, kēni matīg məhgi=pən nian təmos nian eit.* Kēni nian Aisək tāməlās Jekəp, kēni matīg məhgi=pən mīn. Kēni nian Jekəp tāməmki nenətin mīn ilah tueləf, kēni məhgi=pən mīn ilah. Ilah tueləf əha, nəukəti nīratah.”

Tīpilah mīn kāmōtəpəh Josip

⁹ Kēni Stipin tāmēni=pən mīn kəm lah māmə, “Kēni nəukəti nīrə mīn u rəhatah kāmāutetet notəhalah u Josip, kēni motətuati=pən lan kəm nətəm Ijip, māmə otuva slef rəhalah. Mətəu ilau Uhgīn e nian rəfin, ¹⁰ kēni Uhgīn tos rəkis in e nərəhiān rəfin rəhan. Nian tāməhtul e nəhmti kig rəha nətəm Ijip, kēni Uhgīn tāməfən nəhrunian kəm in, kēni matīg mol mīn māmə kig otolkeikei in, kēni mol in tarmənig e nitəni Ijip mine nətāmimi mine natimnati rəfin rəhan.

¹¹ “Kēni əmeiko nəumis təman e nitəni əpəha Ijip mine Kenan mol nauəniān tikə, kēni nəumis natus nətāmimi, kēni tīpitah mīn niglah nauəniān təmikə. ¹² Nian Jekəp tinətəu māmə nauəniān əpəha Ijip, tāmahli=pən nenətin mīn u tīpitah mīn əha kəhuvən, kēni inu

7:3 Jen 11:31; 12:1 **7:4** Jen 11:31-12:5 **7:5** Jen 12:7; 15:18; 17:8 **7:7** Jen 15:13-14; Eks 12:40 **7:7** Eks 3:12 * **7:8** Noliān rəha nətəm Isrel tol lanu, nian suakəku iərman tair, e nian eit, kətəhgi=pən. **7:8** Jen 17:9-14; 21:4 **7:9** Jen 37:11,28; 39:2,21-23 **7:10** Jen 41:37-44 **7:11** Jen 41:54; 42:1-2

nətuəuiniən ilah kəməhuvən Ijip. ¹³ Kəni uərisig, ilah kəməhuvən mīn, kəni in təməni pətīgəm in kəm lah, mətəu ilah kəsətəhruniən məmə in Josip pialah. Kəni kig rəha Ijip təmətəu nəniən o Josip mine pian mīn. ¹⁴ Kəni Josip təmahlī=pən nəghatiən kəm rəhan tatə Jekəp mine rəhan mīn, məmə okəhuva motatig ilah mīn. E nətəmimi mīn əha, ilah rəfin səpinte faif.

¹⁵ “Kəni Jekəp mine rəhan mīn kəməhuvən Ijip, kəni kəməutatig məutatig, kəni Jekəp mine tipitah mīn kəmohmīs ikin. ¹⁶ Kəni kəməmki ilah kan əpəha Sekəm e nitəni u rəhatah, kəni kitənim ilah ikin e nipəg kəpiel kəti Epraham təmos rəkis nəhmtin o nətəm Hamor.”

Stipin təməghati e Mosis

¹⁷ Kəni Stipin təmətəkeikei mətəni=pən kəm lah məmə, “Tinatuva iuəkīr məmə Uhgīn otosmiəgəh rəhan mīn nətəmimi u təməni rəkis kəm Epraham, kəni nəuaniləuis mīn rəhatah u kəmutatig Ijip, rəueiu əha tinepət. ¹⁸ Kəni kig kəti mīn rəha Ijip təməhtul, in təsisiai aginiən Josip. ¹⁹ In təmosiahu tipitah mīn e nətəligiən tərah mīn rəhan, matol nahməiən kəm lah. Kəni in təmol lou kəti məmə okotəmki pətīgəm nenətīlah mīn iəpəou amrərə mīn ihluə məmə okohmīs.

²⁰ “Kəni e nian əha, Mosis təmair, kəni in suakəku təuvīr kəti e nəhmti Uhgīn. Rəhan məmə mine tatə kəmuəhluaig oneuən lan əpəha imə muos məuig kisil. ²¹ Nian kəmləfətīgəm ihluə, nəti kig pətan təmeruh, kəni tələs məmə oteh vivi rəhan. ²² Kəmotəgətun in e neinatigian rəfin rəha nətəm Ijip, kəni nian in tənepət, in təsanən e nəghatiən mine nolīən nati.

²³ “Nian tinos nu fote, nīkin təhti məmə otuvən-to meruh-to nətəmiman mīn, nətəm Isrel, ²⁴ kəni mafu kəti iətəm Ijip kəti tatoh. Kəni in təmuven məmə otasiru e in kəti əmeiko mohamu iətəm Ijip əpəha. ²⁵ Kəni Mosis nīkin təməhti məmə mətə in mīn, nətəm Isrel, okotəhrun məmə Uhgīn təmahlī=pən in məmə otuvən məmkirəkis ilah e nahməiən katol e lah. Mətəu ilah kotəruu. ²⁶ Kəni lauig lan tafu mīn iətəm Isrel mil keiu katuoh ilau mīn, kəni tuvən mə təghati kəm lau məmə otos rəkis ilau, kəni məmə otol ilau kuol vi ilau mīn. Kəni mənī=pən kəm lau məmə, ‘Suah mil, itəlau əmə. ?Təhro natuoh itəlau mīn?’

²⁷ “Mətəu suah u təmaupən mol nəukəti norgəhuiən təmətgi=pən Mosis isəu, kəni mənī=pən kəm in məmə, ‘?Pəh təməfəri ik məmə onəkarməniɡ kəni mətakil itimah? ²⁸ ! Iətəhrun məmə nəkolkeikei məmə onəkohamu mīn iəu təhmen e iətəm Ijip u nəmoh nəniuv!’ ²⁹ Nian Mosis təmətəu nəghatiən əha, kəni təməgin kəni miet Ijip magim muvən əpəha isəu ikin Mitian mətətig ikin məhmen e iapispis kəti. Nian təmətətig mətətig mit pətan ikin kəti, kəni mələs nətin keiu iərman mil.

³⁰ “Nian təmətətig Mitian mos nu fote, kəni nian kəti tuvən mətən iuəkīr o nitəuət əha Sainai əpəha təpiə-məpiə ikin. Kəni agelo kəti təmiet=pən ohni e nigəm iətəm tatuəu e nigī əkəku kəti. ³¹ Nian təmeruh nigəm əha, narmīn təmiuvig pik ohni, kəni muvən iuəkīr məmə oteruh vivi, kəni mətəu Iərməniɡ Uhgīn təməghati kəm in məmə, ³² ‘Iəu Uhgīn rəha tipim mīn, Uhgīn rəha Epraham, mine Aisək, mine Jekəp.’ Kəni Mosis təməgin minətəramrumin minatəgin e nəsal-pəniən əha nigəm ikin.

³³ “Kəni Iərməniɡ Uhgīn təməni=pən kəm in məmə, ‘Os rəkis rəham put e nəhlkəm mətəu-inu niftəni ko ik nətəhtul ikin in tasim agin, mətəu iəu əha ikin. ³⁴ Imeruh nərahian iətəm katol e rəhak nətəmimi əpəha Ijip, iəmətəu nasəkian rəhalah, kəni mineiuaiu muva məmə iəkəmkirəkis ilah o nətəm Ijip. Va. Rəueiu əha iəkahlī=pən ik nəkitəlig muvən mīn Ijip.’ ”

Nətəmimi mīn rəha Isrel kəmotəpəh Mosis

7:13 Jen 45:1-4,16 **7:14** Jen 45:9-11; 46:27 **7:15** Jen 46:1-7; 49:33 **7:16** Jen 23:2-20; 33:19; Jos 24:32 **7:18** Eks 1:7-8 **7:19** Eks 1:11-22 **7:20** Eks 2:2 **7:21** Eks 2:3-10 **7:24** Eks 2:11-15 **7:28** Eks 2:14 **7:29** Eks 2:21-22; 18:3-4 **7:34** Eks 3:1-10

³⁵ Kæni Stipin tæmætækeikei mætæni mæmæ, “Inu iætæm kætiæh æmæ Mosis iætæm ilah kæmotæpæh næuian nian ilah kæmotæni=pæn mæmæ, ‘?Pæh tæmlæfæri ik mæmæ onækarmænig kæni makil itimah?’ Mætæu Uhgîn pîsin æmæ tæmahli=pæn suah kæha Mosis mæmæ otarmænig kæni mosmiægæh ilah. Tæmahli=pæn nian agelo tæmiet=pæn ohni e nigæm iætæm tatuæu e nigî ækæku kæti. ³⁶ Kæni Mosis tæmit ilah mohiet Ijîp, kæni in tæmol nati apîspîs mine næmtætian tepæt, tæmol æpæha Ijîp, mine nian kæmæutaliuæk mautæhuvæn=pæn e nitæhi u kætæni mæmæ Nitæhi Ðraræuv, mine nu fote e ikin tæpiæ-mæpiæ ikin.

³⁷ “Inu iætæm kætiæh æmæ Mosis u tæmæni=pæn kæm nætæm Isrel mæmæ, ‘Uhgîn otlæfæri iæni kæti min e tæmah tæhmen lak.’

³⁸ “Inu Mosis iætæm tæmauin e tipitah min mæmæ okotuhapumin ilah min æpæha tæpiæ-mæpiæ ikin, kæni agelo tæmæghati kæm in e Nitæuæt Sainai, kæni Mosis u tæmæfæn næghatian min u kæm tipitah min. Kæni næghatian min u, ilah næghatian keikei min iætæm kæutæfæn næmiægæhian kæm nætæmimi, kæni Mosis tæmæhlman tuva kæm tah.

³⁹ “Mætæu nian in tæmætætig æhanæh æpæha e Nitæuæt Sainai, tipitah min kæmotæhti næuian, motæpæh nætægian, mætæu nikilah tæmitæg=pæn o nati Ijîp. ⁴⁰ Kæni kæmotæni=pæn kæm Eron mæmæ, ‘Ol narmi nati næuvein mæmæ okæhuva uhgîn min ræhatah mæ okotit itah. Mætæu Mosis æha inæha, iætæm tæmæmki itah kohiet Ijîp, kinotæruuru mæmæ in tinæhruvæn.’

⁴¹ Kæni e nian æha, ilah kæmotol narmi nati mæmæ in otuva uhgîn ræhalah, kæni kæmautol sakrifais e nati miægæh min mæmæ okotæfaki kæm in. Kæni kæmautol lafet ræha narmi nati kau iætæm ilah æmæ kæmotol. ⁴² Mætæu Uhgîn tæmæuhlin=pæn næmtahn kæm lah, kæni megæhan=pæn e lah mæmæ okotæfaki kæm mitigar mine mæuig mine mæhau min e næpuæ. Kæni nati æha tætægætun æsas æmæ næghatian ræha Uhgîn iætæm kæmætei e nauæuæ ræha iæni min ræha Uhgîn. Tætæni mæmæ,

‘!Nætæm Isrel! ?Nian ræfin e nu fote æpæha ikin tæpiæ-mæpiæ ikin, itæmah næmautoh nati miægæh min mautol sakrifais lan. ?Mætæu nikitæmah tæhti mæmæ næmautol kæm iæu? ! Kæpæ! ⁴³ Mætæu e nikitæmah, itæmah næmautælæs Nima Tapolin ræha uhgîn eiua u Molek, mine narmi mæhau ræha uhgîn eiua u Refan. Nati mil u næmautol mæmæ onækotæfaki kæm lau. O nati æha, iækahli pætigæm itæmah nækæhuvæn isæu motapirækis Papiilon.’ ”

Stipin tæmæghati e Nimæ Ræha Uhgîn

⁴⁴ Stipin tæmætækeikei mætæni mæmæ, “Nian tipitah min kæmæutatig ikin tæpiæ-mæpiæ ikin aupæn, ilah kæmotos ræhalah nati kæti, Nima Tapolin ræha Uhgîn iætæm tætægætun mæmæ Uhgîn tætætig ilah min. Kæni Mosis tæmol Nima Tapolin æha tætitæu=pæn æmæ nætægian ræha Uhgîn u tæmæni=pæn rækis kæm in. ⁴⁵ Kæni nu tepæt uærisig, Josuæ tæmit ilah mæhuva mæmæ okotos rækis nitæni æha o nætæm Kenan, nætæni u Uhgîn tæmæhgirækis nætæmimi ikin. Kæni ilah kæmotælæs Nima Tapolin u mæhuvæn motætig ilah min motætæuarus=pa e nian ræha Tefit tæmol kig lan. ⁴⁶ Uhgîn tæmol tæuvir kæm Tefit, kæni Tefit tæmætapuæh ohni mæmæ Uhgîn otegæhan lan pæh tol nimæ kæti iætæm Uhgîn otætig ikin. ⁴⁷ Mætæu nimæ æha, Kig Tefit tæmæsolian, mætæu nætin Kig Solomæn tæmol.

⁴⁸ “Mætæu Uhgîn iætæm ilis agin, tæsatigian e nimæ iætæm iætæmimi æmæ tæmol. Tæhmen e næghatian ræha Uhgîn iætæm iæni ræhan tæmæni mæmæ,

⁴⁹ ‘Ikin min ræfin e neai tæhmen æmæ lak mæmæ iækæharæg ikin marmænig, kæni nitæni min ræfin tæhmen æmæ mæmæ iækæfu=pæn næhlkæk ikin.

?Mætæu nimæ nak iætæm nækotæhrun nolian mæmæ otæhmen lak?

?Kæni ikin pæhruvæn nækotæhrun nolian mæmæ iækuvæn mæmeig ikin?

⁵⁰ Otæni-to. ?Pæh tæmol ræfin natimnati min æha?

Iæu pîsin æmæ, iæu Uhgîn iæmol ræfin ilah.’ ”

*Nətəm Isrel kəmotəpəh iəni mīn rəfin rəha Uhgīn,
mīne Krīsto*

⁵¹ Kəni Stipīn təmətəkeikei mətəni məmə, “!Itəmah u! Rəhn-kapə təmah təskasik. Nikitəmah tapinəpu təhmen e rəha Nanihluə mīn. Matəlgitəmah talu o nətəuiən nəuia Uhgīn. !Itəmah nəkotəhmen əmə e tipitəmah mīn nətəm kəməutəhti nəuia Narmīn Rəha Uhgīn! ⁵² ?Iəni mīn rəha Uhgīn aupən, pəh tipitəmah mīn kəməsotoliən nərahīən kəm in? !Tikə! Kəmotol nərahīən kəm lah rəfin. Kəmotohamu mīn nətəmi mīn u kəməutəni pətīgəm nuvaiən rəha Iətəmi Əhruahru. Kəni itəmah nəmotegəhan=pən e Itəmi Əhruahru u e nəhlmi rəhan mīn tikimīr mīn kəni kotuhamu. ⁵³ Itəmah nəmotos rəkis Lou rəha Uhgīn u aupən nagelo mīn kəmos məhuva, mətəu itəmah nəməsotohtəu=pən agīniən Lou əha.”

Kəmotəhtimu Stipīn

⁵⁴ Nian kəməutətəu nəghatiən mīn rəha Stipīn, nəhmtilah təmapinəpu, nikilah təmahmə pik, kəni mautīgət=pən nəhluvlah kəm in mətəu-inu nikilah nahmə agīn. ⁵⁵ Mətəu Narmīn Rəha Uhgīn təməriauəh e Stipīn, kəni təsəl pəri e Negəu e Neai mafu nəhagəhagiən iətəm təsənən pik təmiet ima Uhgīn ikin, kəni meruh Iesu tətəhtul e nikali Uhgīn maru, ikin ima narməniğiən mīne nəsanəniən. ⁵⁶ Kəni Stipīn təməni=pən kəm lah məmə, “!Ei, nəman! Iətəfu Negəu e Neai rəha Uhgīn taterəh, kəni Nəti Iətəmimi tətəhtul e nikali Uhgīn maru, ikin ima narməniğiən mīne nəsanəniən.”

⁵⁷ Nian nətəmi asoli rəha kaunsil kəmotətəu nəghatiən əha, kəmotəmkəsgīn matəlgilah mīn e nəuanəhlmilah, kəni motearəg e Stipīn e nəuialah rəfin motəuit motəui məhuvən motəpən əhmen-əhmen əmə ohni, ⁵⁸ moteikəpan kəni motəraki pətīgəm lan e taun. Kəni nətəmimi u kəmotətəu nəghatiən rəha Stipīn, ilah kəmotəpəg rəhalah sot asoli mīn, motəlīn=pən iuəkīr e nəhlki iətəm aluə kəti, nərgīn u Sol. Kəni mīnəutəhti Stipīn e kəpiəl apīn.

⁵⁹ Nian kəməutəhti, kəni Stipīn təməfaki məmə, “!ərməniğ Iesu, os narmək.” ⁶⁰ Kəni təmēuəiu mīsin nəulīn kəni masək əfəməh məmə, “!ərməniğ, əfəl noliən tərāh iətəm ilah kautol lak.” Nian təmol naunun e rəhan nəfakiən, kəni rəhan nəhagiən tiet.

8

¹ Kəni Sol in təmatəhtul əmə nikin tətəgiən məmə ilah kəmotəhtimu Stipīn.

Sol təməh nətəm kəutəfaki

Mətuəuin e nian əha, nərahīən asoli kīnotol e niməfaki əpəha Jerusiləm. Kəni ilah kəməhiet Jerusiləm motəgīm=pən Jutiə mīne Səmeriə motəpəh pīsīn əmə aposil mīn kəutatīg Jerusiləm. ² Nətəmimi nəuvein nətəm kəutəfaki əskasik kəməhuva motələs Stipīn məhuvən mohtənim, kəni ilah kəmotəsək pik ohni. ³ Mətəu Sol təmətuəuin mīnətərəkīn-ərəkīn niməfaki, matuvən e nimə mīn mətiuvi pətīgəm nəman mīne nīpətan iətəm kəutəfaki, kəni matəmki=pən ilah e kaləpus.

Filip təməni pətīgəm nanusiən təuvīr əpəha Səmeriə

⁴ Kəni nətəm kəutəfaki iətəm kəməhiet Jerusiləm motəgīm, kəməutəni pətīgəm nəghatiən rəha Uhgīn ikin mīn rəfin iətəm ilah kəutəhuvən=pən ikin. ⁵ Filip təmuvən e taun kəti rəha Səmeriə, kəni mətəni pətīgəm nanusiən rəha Krīsto iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pa. ⁶ Nian nimənin nətəmimi kəmotətəu Filip, kəni motəfu nati apispīs mīn iətəm in tatol, ilah rəfin kəməutətəlig vivi lan e nak in tətəni. ⁷ Nətəmimi tēpət narmīn tərāh mīn kəməhiet e lah. Nian narmīn tərāh mīn kəməhiet, kəmotəsək əfəməh. Kəni nətəmimi tēpət iətəm nīpətīlah təmīmīs, uə nətəm kəsotaliūəkīən, kəmotəuvīr mīn. ⁸ Kəni nətəmimi rəfin e taun əha, ilah rəfin kəmotəgiən.

*Saimon u tæmol natimnati
e næsanæniæn ræha iærmis min*

⁹ Kæni e taun æha, suah kæti nærgin u Saimon, in tæmatol nati apispis tepæt e næsanæniæn ræha iærmis min, kæni nætæmimi ræfin e Sæmeriæ, narmilah tæmiuvig. Tæmol nuvæh næuветin. In mætæfæri aru æmæ in mæmæ in iætæmi asoli kæti. ¹⁰ Kæni nætæmimi ræfin, nætæmi asoli mætæuarus=pa noluæk min æmæ, kæmæutæsal=pæn pik ohni kæni mæutæni mæmæ, “Suah u in iætæmi kæti u in tatol uæk e Næsanæniæn Asoli Ræha Uhgîn.” ¹¹ Kæmæutohtæu=pæn in nuvæh næuветin mætæu-inu narmilah tatiuvig o natimnati min iætæm in tatol. ¹² Mætæu nian nætæmimi kæmotætæu næghatiæn iætæm Filip tætæni pætigæm e nanusiæn tæuvir ræha Narmænigiæn Ræha Uhgîn mine næghatiæn ræha Iesu Kristo, kæmotæni nîpæhriæniæn lan, kæni kæmol bæptais e lah, næman mine nîpætan. ¹³ E nian æha, suah min u Saimon, tæmæni nîpæhriæniæn e Iesu, kæni kol bæptais min lan. Kæni in tætitæu=pæn Filip ikin min ræfin. Narmîn tæmiuvig o nati apispis min mine næmtætæn min iætæm in tateruh Filip tatol.

¹⁴ Nian aposil min æpæha Jerusilæm kæmotætæu mæmæ nætæm Sæmeriæ kinotæhatætæ e næghatiæn ræha Uhgîn, kæni kæmotæhli=pæn Pitæ mine Jon mæmæ okian o lah. ¹⁵ Nian ilau kæmian miaiet=pæn o lah, muæfaki o lah mæmæ Narmîn Ræha Uhgîn otæriæuæh mætætig e lah, ¹⁶ mætæu-inu kæmol bæptais æmæ e lah e nærgi Iærmænig Iesu, mætæu Narmîn Ræha Uhgîn tæsæriæuæh æhanæhiæn e næmiægæhiæn ræhalah. ¹⁷ Kæni Pitæ mine Jon kæmuælæhu=pæn næhlmilau e lah muæfaki e lah, kæni Narmîn Ræha Uhgîn tæmæriæuæh e lah.

¹⁸ Nian Saimon tæmafu mæmæ Narmîn Ræha Uhgîn tatuvæn e næmiægæhiæn ræha nætæmimi nian aposil mil kæmuælæhu=pæn næhlmilau e lah muæfaki e lah, kæni in tæfætigæm mæni mæmæ otæfæn kæm lau, ¹⁹ kæni mæni=pæn kæm lau mæmæ, “Uæfa min næsanæniæn u kæm iæu mæmæ nian iækælæhu=pæn næhlmæk e nætæmimi, kæni ilah kotæhrun nosiæn Narmîn Ræha Uhgîn.”

²⁰ Mætæu Pitæ tæmæni=pæn kæm in mæmæ, “!Ik mine ræham mæni onækian e nigæm asoli! Mætæu-inu nikim tæhti mæmæ nækæhrun nos næhmti nati u iætæm Uhgîn tætæfæn kæm nætæmimi e mæni. ²¹ Ko ik næsoliæn uæk u næuветin mine, mætæu-inu ræham nætæligiæn tæsæhruæhruæn e næhmti Uhgîn. ²² Æuhlin ik e ræham noliæn tærah min kæni mæfaki=pæn kæm Iærmænig, mæta tafæl rækis ræham noliæn tærah min iætæm nikim tætæhti ilah. ²³ Iateruh mæmæ nian ræfin netetiæn tæmæriæuæh e ræham nætæligiæn, kæni noliæn tærah min kæmotælis ik tiækis.”

²⁴ Kæni Saimon tæmæni=pæn mæmæ, “!Æui! Uæfaki=pæn kæm Iærmænig ohniæu mæmæ natimnati iætæm itælau næmuæni, kæti otæsuvaian ohniæu.”

²⁵ Kæni nian ilau kæmuæni pætigæm rækis næghatiæn ræha Iærmænig mine natimnati iætæm in tæmol, kæni kæmætiæn Jerusilæm matuæhtul ægmagim e lahuænu min ræha Sæmeriæ matuæni pætigæm min nanusiæn tæuvir ræha Iærmænig.

Filip tæmæghati kæm iætæm Itiopiæ kæti

²⁶ Kæni agelo kæti ræha Iærmænig tæmæni=pæn kæm Filip mæmæ, “Æsæu-pesi muvæn e suaru tisipæn Jerusilæm matuvæn Kasa.” (Suaru æha tætæmæhli æpæha ikin tæpiæ-mæpiæ ikin.)

²⁷ Kæni in tæmatuvæn æmeiko mafu iætæm Itiopiæ kæti e suaru. Suah æha in iætæmi asoli kæti ræha kwîn ræha nætæm Itiopiæ.* Kæni in tæmætarmænig e mæni ræha kwîn. Suah u tæmuvæn Jerusilæm mæmæ otæfaki, ²⁸ kæni minatitælig matuvæn iman ikin. Kæni in tæmætæharæg-pæri e nati kæti kætæni mæmæ, “kat” iætæm hos tatiuvi. Kæni mætafin nauæuæ iætæm iæni kæti ræha Uhgîn tæmætei, nærgin u Aiseæ. ²⁹ Kæni Narmîn Ræha Uhgîn tæmæni=pæn kæm Filip mæmæ, “Uvæn maliuæk=pæn iuækir o kat æha.”

³⁰ Kæni Filip tæmaiu muvæn iuækir ohni, mætæu suah u tætafin nauæuæ iætæm iæni Aiseæ tæmætei. Kæni tæmætæpuæh ohni mæmæ, “?Nækæhrun nîpæti nati u nætafin, uæ kæpæ?”

8:17 Uæk 19:6 * **8:27** Næghatiæn Kris æhruæhru tætæni mæmæ in suah kæti iætæm kæmætei. E nian æha, næmæ suah kæti tatol uæk nian ræfin iuækir o kwîn kæti, kæni okitei mæmæ otæsitiæn kwîn.

³¹ Kəni suah u təməni=pən kəm Filip məmə, “?Iəkəhra məhrun? Mətəu-inu iətəmi kəti tikə mə otuhamtei=pa nıpəti nəghatıən u kəm iəu.” Kəni in mətəpuəh məmə Filip otəri muvən ilau min muəharəg. ³² In təmətəfin nəghatıən u e Nauəuə Rəha Uhgın, tətəni məmə, “Kəmit təhmen e sipsip kan məmə okuhamu.

Kəni təhmen e nəti sipsip, təsəgətıən nıan kətətei nımeimein,

Kəni in təməpnəpın əmə, məsəghatıən.

³³ Kəmol aulis in, kəni nıan kəmakıl e kot, kəsakıl əhruahruıən.

Nıan kəmotuhamu, in nəlugı iətəmımi əmə kəti, nətın tikə.”

³⁴ Kəni suah u təmətəpuəh o Filip məmə, “?Kərmə Aiseə təmətəghatı aru lan, uə iətəpısın kəti?” ³⁵ Kəni Filip təmətəuıın e nəghatıən kətıəh əmə iətəm təməfin, mətəni=pən nənıən təuvır rəha İesu.

³⁶ Nıan kəmətıən e suaru mıəuva ikın kəti nəhu əha ikın, kəni suah u təməni=pən kəm Filip məmə, “!Afu-to! Nəhu kəti əpəha. ?Təhro? ?Pəh nəkol bəptais lak lan?” Kəni Filip təmegəhan lan.†

³⁸ Kəni təmənıəhu kat məmə otəhtul, kəni ilau pəti kəmueıuıı mıan e nəhu, kəni Filip tol bəptais lan. ³⁹ Nıan kəmuəri e nəhu mıəuva ilıs, Narmın Rəha İərmənıg tələs rəkıs Filip. Kəni suah u təməsəruh mınıən, mətəu təmətıtəlıg matuvən iman ikın e nəgıənıən asolı e nıkın. ⁴⁰ Mətəu Filip təməfu məmə tətəhtul əpəha e nıtəni pahav ikın əpəha Astot. Kəni in təmətuvən, mətəni pətıgəm nənısıən təuvır rəha İesu əpəha e taun mın rəfın mətəuarus in təmıet=pən əpəha Sısəriə.

9

Sol təməfu İesu

e suaru rəha Təmaskıs

(Uək 22:6-16; 26:12-18)

¹ Kəni e nıan əha, Sol təmətəghatı əskasık mətəni əskasık məmə otəhamu nətəmımi rəha İesu. In təmuvən meruh pris asolı ağın ² mətəpuəh ohni məmə otətei nauəuə mın kəm nımə mın rəha nuhapumınıən rəha nətəm İsrəl əpəha Təmaskıs, məmə nəmə oteruh kəti tatıtəu=pən Suaru Rəha İesu, nati əpnəpın ıərman uə pətan, otəskəlım ilah məlıs ilah məmki ilah muvən e kaləpus əpəha Jerusıləm. Kəni təməfən nauəuə mın kəm in.

³ Nıan Sol təmıuva ıuəkır o Təmaskıs, əmeıko nəhəgəhıgıən kəti təmsıpəri e neai tatuəu təhmen e noraıpıən muva masıəgəpın in mıne ikın mın tıtələu lan. ⁴ Kəni in təmsıpəri morın e nıftəni, kəni mətəu nəııa suah kəti tətəni=pən kəm in məmə, “!Sol! !Sol! ?Təhro natol nərahıən kəm iəu?”

⁵ Kəni Sol tətəpuəh məmə, “?Ik pəh, İərmənıg?” Kəni nəııa iətəmi u təməni=pən kəm in məmə, “İəu İesu iətəm ik natol tərəh lak. ⁶ Mətəu rəueıu əhtul muvən əpəha e taun. İkın əha, suah kəti əha ikın otəpanəni=pınə əmə məmə nati nak onəkol.”

⁷ Kəni nətəmımi nətəm kəutəhuərısıg e Sol, kəmotauıt kəni motəhtul məsotəgətıən. Kəmotətəu əmə nəııa iətəmi u, mətəu kəməsoteruhıən iətəmi kəti. ⁸ Kəni Sol təhtul, mətəu nəhmtın tınəuau, tınəruru neruhıən nati. Kəni kəmos əmə nəhlmın motıt məhıvən Təmaskıs. ⁹ Təmos nıan kısıl təməsəhıən nati, kəni məsauənıən kəni məsəmnımıən nəhu mıne.

¹⁰ Əpəha e Təmaskıs, iətəmi kəti rəha İesu əha ikın, nərgın u Anənıaıəs. İərmənıg təmaıın lan e nati kəti təhmen e nəməhlairıən, kəni məni=pən kəm in məmə, “!Anənıaıəs!” Kəni in təmətəm məmə, “İərmənıg, iəu əpə.”

¹¹ Kəni İərmənıg tənı=pən kəm in məmə, “O nəkuvən əha e nımə rəha Jıtəs e suaru asolı iətəm kətəni məmə Təhruahru, kəni mətəpuəh o iətəmi kəti, iətəm Tasəs, nərgın u Sol.

8:33 Aes 53:7-8 † **8:36** E kopl əuas mın nəuveın rəha Nıutestımın iətəm kəmətıe e nəghatıən Kıs aupən, nəghatıən pısın kəti mın əha ikın iətəm tatıpın nəghatıən u mətəni məmə, “³⁷ Kəni Filip təməni=pən kəm in məmə, ‘Nəmə nəkəni nıpəhrıənıən e İesu e nıkım rəfın, ıəkəhrun nolıən bəptais lam.’ Kəni tənı məmə, ‘İəu ıatəni nıpəhrıənıən e İesu Kırıto, məmə in Nəti Uhgın pəhrıən.’” **8:36** Uək 10:47 **8:40** Uək 21:8 **9:1** Uək 8:3

In tətəghati rəueiu kəm Uhgīn e nəfakiən, ¹² kəni Uhgīn təməfən nəməhlairiən kəti, kəni təmeruh ik, Anənaiəs, nəmuva mələhu=pən nəhlməm lan məmə nəhmtin otair mīn.”

¹³ Mətəu Anənaiəs təni məmə, “Iərməniġ, iətətəu nəghatiən tepət e suah kəha e rəhan noliən tərah mīn iətəm tatol e nətəm kəutəhatətə lam əpəha Jerusiləm. ¹⁴ Kəni in təmuva u ikīnu e nərgi pris asoli mīn məmə otaskəlīm, mələs nətəm kəutəhatətə lam.”

¹⁵ Mətəu Iərməniġ təməni kəm Anənaiəs məmə, “!Uvən! Mətəu-inu suah u in rəhak iətəmimi iətəm inauin rəkis lan məmə otəni pətigəm nərgək kəm Nanihluə u sənīə məmə nətəm Isrel, mīne rəhalah kig mīn, mīne nətəm Isrel mīn. ¹⁶ Kəni iəu iəpanəgətun in məmə otos nahməiən o nərgək.”

¹⁷ Kəni Anənaiəs təmuvən lahuənu muvən imə, kəni mələhu=pən nəhlmīn e Sol, məni=pən kəm in məmə, “Piak Sol. Iərməniġ Iesu iətəm təmietigəm ohnik e suaru nian nəmətuva u ikīnu, in təmahlī=pa iəu məmə ik onəkeh mīn nati, kəni Narmīn Rəha Uhgīn otəriauəh matig lam.” ¹⁸ Əmeiko, nati kəti təhmen e niviligi nəmu təmiet rəkis e nəhmti Sol, kəni tair mīn mīnateruh nati. Kəni mīnəhtul mətaliuək, kəni kol bəptais lan məmə in nəmtətīən rəha nəhatətəiən. ¹⁹ Kəni nian təmun nauəniən, kəni nīpətīn tuva məsanən mīn.

Sol tīnətuəuin mətəni pətigəm nərgi Iesu əpəha Təmaskis

Kəni Sol təmatig mos nian nəuvein mīn ilah nətəmimi rəha Iesu əpəha Təmaskis. ²⁰ Təmətuəuin mīn əmə e nian əha, mətəni pətigəm Iesu əpəha e nimə mīn rəha nuha-puminiən rəha nətəm Isrel məmə Iesu in Nəti Uhgīn pəhriən.

²¹ Kəni nətəmi rəfin nətəm kəmotətəu in, kəmotəu it pik ohni, kəni məutəni məmə, “!Ei! ?Suah u inu təmatol nərahīən kəm nətəm kəutəhatətə e Iesu əpəha Jerusiləm aupən, uə kəpə? Kəni in təmuva ikīnu məmə otaskəlīm ilah məmki ilah muvən kəm pris asoli mīn. ?Mə inəha, uə kəpə?”

²² Kəni nəghatiən iətəm Sol tətəni pətigəm, in təsanən pik mapirəkis nəghatiən rəha nətəm Isrel iətəm kəutatig Təmaskis, kəni mətəgətun vivi məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgīn təməni məmə otahlī=pa. Kəni ilah kəmotəruru məmə okotəhrəni.

²³ Nian tepət təmuva muvən rəkis, kəni nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəmotətəi oneuən nəua kəti məmə okotohamu Sol, ²⁴ mətəu Sol təmətəu nəua oneuən rəhalah. Kəni rəueiu e nərauiə mīne lapīn mīn, nətəm Isrel kəutəhtul pəsīg əpəha e namtihluə e nīpai kəmol e kəpiel məmə okotohamu Sol.* ²⁵ Mətəu in mīn nəuvein kəmotələs lapīn motaipei e kətim asoli kəti iətəm kəmətu=pən təulə lan, motiləfətigəm motəhlman-əhlman lan e nəmtah nīpai ihluə ikīn. Kəni in təmagīm muvən Jerusiləm.

Sol əpəha Jerusiləm

²⁶ Nian Sol təmietigəm=pa Jerusiləm, təmarkut məmə otuvən meruh nətəmi rəha Iesu mītəu=pən ilah, mətəu ilah kəutəgīn, nīkilah təhti məmə tətəiuə əmə e lah məmə in iətəmi rəha Iesu. ²⁷ Mətəu Panəpəs təmit muvən miti=pən kəm aposil mīn, məni=pən kəm lah məmə təməhrol lanu Sol təmeruh Iərməniġ Iesu e suaru nian təmatuvən e Təmaskis. Kəni təməni=pən mīn kəm lah məmə Iərməniġ təməghati kəm Sol, kəni təhro lan in tīnətəni pətigəm nərgi Iesu əpəha Təmaskis, məsəginiən. ²⁸ Kəni ilah Sol kəmotatig kəni in tatuvən ikīn mīn əpəha Jerusiləm mətəni pətigəm nərgi Iərməniġ Iesu məsəginiən. ²⁹ Təməghati ilah nətəm Isrel nətəm kəutəni nəghatiən Kris, kəmotoh ilah mīn e nəghatiən. Kəni kīnautol məmə okotohamu Sol. ³⁰ Nian in mīn nəuvein nətəm kəutəfaki kəmotətəu, kəməhuvən motit Sol məhuvən motəsəu-pah əpəha ləuahtəni iuəkīr o nītəhi e taun əha Sisəriə, kəni motahlī=pən məmə otagīm muvən əpəha isəu e taun əha Tasəs.

³¹ Kəni nətəm kəutəhatətə e Iesu əpəha Jutiə, mīne Kaləli, mīne Səmeriə kəmotatig e nəməlinuīən, iətəmi tikə məmə otol nəginiən kəm lah. Kəni Narmīn Rəha Uhgīn

9:15 Uək 26:2,6; 27:24; Rom 1:5 **9:16** 2Kor 11:23-28 **9:21** Uək 8:3 **9:22** Uək 18:28 * **9:24** E taun əha Təmaskis, təhmen e taun tepət, aupən aupən kəmol nīkalīn asoli e kəpiel titəlau e taun. **9:25** 2Kor 11:32-33 **9:26** Kəl 1:17-19 **9:27** 1Kor 9:1

təmätasiru e lah mol ilah kəutəhtul əskasik, kəni ilah rəfin kəutatig mautisiai İərməniġ. Kəni ilah tinatəpət.

*Pitə təmol nəhlki Aeneas
təuvir min*

³² Pitə təmalieuək muvən ikin min məmə otəsal e nətəm kəutəhatətə e İesu. E naliuəkiən rəhan, təmuvən materuh nətəmimi rəha İərməniġ əpəha e taun əha Lita əpəha Jutiə. ³³ Təmuvən ikin əha meruh suah kəti nərgin u Aeneas, niyətin təmimis tinos nu eit, təməsalieuəkiən mətapili əmə e rəhan pet. ³⁴ Kəni Pitə təməni=pən kəm in məmə, “Aeneas. İesu Kristo təmosmiəgəh ik əha rəueiu e rəham nimisiən. Əhtul, maiu-aiu rəham nimahan.” Kəni rəueiu aġin min, Aeneas təməuvir min məhtul. ³⁵ Kəni nətəmimi rəfin əha Lita mine ikin min rəfin əpəha Saron kəmoteruh suah u təmalieuək mətan, kəni ilah rəfin kəmotəuhlin rəhalah nətəliġiən kəni minəutəfaki kəm İərməniġ.

Pitə təmol Tokəs təmiəgəh min

³⁶ E taun kəti əha Jopə, pətan kəti əha ikin iətəm in tətəhatətə e İesu, nərgin u Tapitə.† E nəghatiən rəha nətəm Kris, kətəni məmə Tokəs. Pətan u, nian rəfin tatol təuvir kəm nətəmimi kəni mətasiru min e nanrah min.

³⁷ Mətəu e nian əha, nimisiən kəti təmol in kəni timis. Kəni ilah kəmotəueiu kəni kəməhuvən=pən e rəhan napən, kəni motələhu e nəuan nimə əpəha ilis aġin. ³⁸ İkin əha Lita in iuəkir əmə o taun əha Jopə. Kəni nian nətəmi rəha İesu kəmotətəu məmə Pitə əpəha Lita, kəmotahli=pən suah mil keiu məmə okian muəsəu-pah muəni=pən kəm in məmə, “! Otuva uəhai əmə-to!”

³⁹ Kəni Pitə təmitəu=pən ilau. Nian kəmhlitigəm=pən lahuənu, kəmotit məhuvən əpəha ilis aġin. Mətəu pətəlimis min təriauəh əpəha ikin kəutasək ohni, kəni kəmotəgətun kəm Pitə rəhalah natimnati iətəm pətan əha təməhli nian in təmatəmiəgəh.

⁴⁰ Kəni Pitə təməhli pətigəm ilah, kəni meiuaiu misin nəulin kəni məfaki. Kəni məsal=pən o pətan əha təmimis məmə, “Tapitə, əhtul.” Kəni pətan əha təməir meruh Pitə, kəni məhtul məharəg. ⁴¹ Kəni Pitə teapən ohni maskəlīm nəhlmin miuvi-pəri məmə otəhtul e nəhlkin mil. Kəni mauin=pən e nətəm kəutəhatətə e İesu mine pətəlimis min məmə okəhuva imə, kəni miti=pən pətan əha iətəm tinəməmiəgəh kəm lah. ⁴² Kəni nəghatiən e nati əha təmaiu mitəlau e taun əha Jopə. Kəni tepət kəmotəni niyəhriən iən e İərməniġ İesu. ⁴³ Kəni Pitə təmatig əha Jopə nəuətəin ilau suah kəti nərgin u Saimon iətəm tatol əpenə-penə e nilosi kau.

10

Uhgın təməghati kəm Koniliəs

¹ E taun Sisəriə, suah kəti əha ikin nərgin u Koniliəs. In iətəm Rom, kəni in iətəmi asoli rəha soldiə min u ilah rəfin uan-hanrit. Kəni ilah kəutsipən e “Soldiə rəha Itali.” ² In iətəmi kəti in tatisiai Uhgın rəha nətəm İsrəl, mətitəu=pən noliən rəha nəfakiən rəhalah, in mine rəhan min, mine noluək min rəhan. In tətəfən rəhan məni tepət kəm ianrah min, kəni mətəfaki kəm Uhgın rəha nətəm İsrəl nian rəfin. ³ Nian kəti əmeiko e tri klok ləhnaiuv e nian tətəfaki lan, təmeruh nati kəti təhmen e nəməhlairiən. In təmafı vivi əmə agelo kəti rəha Uhgın tətəuə ohni, kəni mauin lan məmə, “!Koniliəs!”

⁴ Nian nəhmti Koniliəs təməhtul lan, in təməgin kəni məni məmə, “?İərməniġ, təhro?”

Kəni agelo təməni=pən kəm in məmə, “Uhgın tinətəu rəkis rəham nəfakiən mineruh nəuviriən iətəm ik natol kəm nanrah min, kəni nikin tinagiən ohni. ⁵ Ahli=pən nətəmimi nəuvein kəhuvən əpəha Jopə, motos suah kəti məhuva, nərgin u Saimon Pitə. ⁶ In tətətig ilau suah kəti nərgin u Saimon u tatol əpenə-penə e nilosi kau. Rəhan nimə tətəhtul iuəkir o nitəhi.”

† 9:36 Niyətin rəha nərgin u Tapitə təni məmə, “tia,” u in nati miəgəh kəti.

⁷ Nian agelo tәмәghati rәkis kәм in tәмitәlig, kәni Koniliәs tәmauin e rәhan ioluak keiu mine soldia kәti iәtәm tatol uak kәм in, kәni in min iәtәmi rәha nәfakiәn. ⁸ In tәmәni=pәn rәfin natimnati iәtәm in tәmeruh kәм lahal, kәni mahli=pәn ilahal mәmә okihluvәn Jopә.

*Uhgin tәмәghati kәм Pitә
e nәmәhlairiәn*

⁹ Kәni kәmәni lauig lan, nian mitigar tinalelin, kәni suah milahal әha kәmluva e suaru iuәkir o taun әha Jopә. E nian әha, Pitә in tәmuvәn әpәha ilis e nәhue nimә iәtәm tepin-epin ikin mәmә otәfaki kәм Uhgin.

¹⁰ Mәtәu nәumis tinus, kәni nian kәmatol әhanәh nigin nauәniәn, in tәmair mәtәu tәmeruh nәmәhlairiәn kәti iәtәm Uhgin tәmәfәn. ¹¹ E nәmәhlairiәn әha, tәmeruh neai tәmerәh, kәni nati tәhmen e tapolin asoli kәtaskәlim nififin min, kәni kәhlman-әhlman teiuaiu=pa e niftәni. ¹² E nipәg nati әha, tәmeruh nati miәgәh piәsin piәsin min әha ikin iәtәm kәutaliuak mine mautәlkәu, mine mәnig piәsin piәsin min. ¹³ Kәni nәuia iәtәmi kәti tәmәni=pәn kәм in mәmә, “Pitә, әhtul. Ohamu nәuvein mun.”

¹⁴ Mәtәu Pitә tәni mәmә, “!Iәrmәnig, kәpә! E rәhak nәmiәgәhiәn iәtan mәsun әhanәhiәn nati kәti tol lanu iәtәm Lou rәham tәmәniәhu mәmә kәsuniaәn tamikmik e nәhmtәm.”

¹⁵ Kәni nәuia iәtәmimi tәмәghati min kәм in mәmә, “Sәniәn mәmә nati kәti tamikmik iәtәm iәu Uhgin iәtәni mәmә tәuvir әmә, tәsamikmikiәn.”

¹⁶ Kәmuәghati o natimnati min әha mau kisil, kәni rәueiu agin min, tapolin әha tәmәri muvәn әpәha e neai.

*Pitә tәmos
nipәti nәmәhlairiәn*

¹⁷ Kәni Pitә nikin tәmәhti pik mәmә otәhrun nipәti nati әha tәmeh e nәmәhlairiәn u tәmeruh. Mәtәu suah milahal u iәtәm Koniliәs tәmahli=pәn ilahal, kәmlәtapuәh o nimә rәha Saimon, kәni minluva minleruh. Kәni minluvәn mәhlәhtul әpәha e namtihlua.

¹⁸ Kәni mәhlauin әfәmәh mәmә, “!Ei! ?Suah kәti u ikinu nәrgin u Saimon Pitә uә?”

¹⁹ Kәni nian Pitә tәtalkut әhanәh mәmә otәhrun nipәti nati әha tәmeh e nәmәhlairiәn, kәni Narmın Rәha Uhgin tәmәni=pәn kәм in mәmә, “!Ei, әtәu-to! Suah milahal kisil әpәha kәlәsal lam. ²⁰ Әhtul uәhai meiuaiu muvәn meruh ilahal. Nikim tәsәhtiәn mәmә ko nәsuvәniәn mitәu=pәn ilahal mәtәu-inu iәu iәmahli=pa ilahal mәmә okiluva.”

²¹ Kәni Pitә tәmeiuaiu muvәn mәni=pәn kәм lahal mәmә, “Mә iәu u iәtәm itәmahal nәlәsal lan. ?Nәklolkeikei iәu o nah?”

²² Kәni kihlәni=pәn kәм in mәmә, “Әuәh. Iәtәm tәtarmәnig e soldia min, u Koniliәs, tәmahli=pa itimahal mәmә iәkluva. In suah kәti iәtәm tәtisaiә Uhgin kәni in mәhruahru e nәhmtin, kәni nәtәm Isrel kәutisaiә pik in. Agelo kәti rәha Iәrmәnig tәmәni=pәn kәм in mәmә in otahli=pa itimahal iәhkluva mihtit ik kәhuvәn iman ikin, mәmә ik nәkanus nәghatiәn kәм in pәh tәtәu.” ²³ Kәni Pitә tәmit ilahal mәhuvәn imә mәmә ilah okotapili әha ikin.

*Pitә tәmuvәn
e nimә rәha Koniliәs*

Kәni nian kәmәni lauig lan, Pitә tәmitәu=pәn ilahal, kәni nәfaki min nәuvein әha Jopә, kәmohtәu=pәn ilah. ²⁴ Kәmәni lauig min lan, kәmohiet=pәn әpәha Sisәriә. Ikin әha Koniliәs tәmәtapuәh o rәhan min mine nәtәmimi min nәuvein mәmә okәhuva mәutәhtahnin Pitә. ²⁵ Nian Pitә tәmәtuәuin mәmә tuva imә, kәni Koniliәs tәmeiuaiu misin nәulin e nәhlki Pitә mәmә otәfaki kәм in. ²⁶ Mәtәu Pitә tәmeapәn kәni miuvi-pәri min kәni mәni=pәn kәм in mәmә, “Әhtul, iәu iәtәmimi әmә tәhmen lam.”

²⁷ Kәni Pitә tәmәtәghati ilau Koniliәs kәni mian imә. Pitә tәmeruh mәmә nәtәmimi tәpәt kinәhuva rәkis mәutәharәg. ²⁸ Kәni Pitә tәmәni=pәn kәм lah mәmә, “Itәmah rәfin

nəkotəhrun vivi məmə tasim e Lou rəha nətəm Isrel məmə okəhuva motan kətiəh ilah nətəm səniamə nətəm Isrel, uə okəhuvən motatig pəti. Mətəu Uhgīn təməni kəm iəu e nəməhlairiən məmə iəsəniən məmə suah kəti in tamikmik e nəhmtin. ²⁹ Tol=pən lanəha, nian nəmotahli=pinə nəghatiən ohniəu, iəməsəniən nati kəti, nīkik təmagiən əmə məmə iəkuva. ?Mətəu iəkolkeikei məmə iəkətapuəh məmə nəmotahli=pinə nəghatiən ohniəu məmə iəkuva o nak?”

³⁰ Kəni Koniliəs təni məmə, “Nian kisil tinuvən rəkis təhmen əha rəueiu e tri klok ləhnaiuv, iəmətəfaki əpəha e rəhak nimə. Kəni rəueiu agin suah kəti iətəm rəhan napən tagəhag tətəhtul aupən lak, ³¹ Kəni məni məmə, ‘Koniliəs. Uhgīn təmətəu rəkis rəham nəfakiən, kəni məsaluiən e nati təuvir min iətəm ik natol kəm ianrah min. ³² Ahli=pən nətəmimi nəuvein kəhuvən əpəha Jopə o suah kəti əha ikin, nərgin u Saimon Pitə məmə otuva. In tətətig e nimə rəha suah kəti, nərgin u Saimon, u tol əpenə-penə e nilosi kau. Rəhan nimə tətəhtul e nīkali nītəhi.’ ³³ Kəni iəkahli=pinə uəhai əmə nəghatiən ohnik. Kəni təuvir pik məmə ik nəkuva. Itimah rəfin u ikinu e nəhmti Uhgīn o iəkotətəlig lam məmə onəkəni=pa rəfin natimnati iətəm Iərməniğ təməfinə məmə onəkəni=pa kəm timah.”

Pitə təməghati

³⁴ Kəni Pitə təməghati məni məmə, “Rəueiu inəhrun məmə səniamə nətəm Isrel əmə iətəm Uhgīn nikin tətəgiən matol təuvir kəm lah, ³⁵ mətəu nīkin tagiən o nətəmimi e ikin min rəfin u kəutisiai in mine mautil nati iətəm təhruahru.

³⁶ “Itimah nəkotəhrun rəkis nəghatiən iətəm Uhgīn təməfən kəm nətəm Isrel. Tətəni nanusiən təuvir rəha nəməlinuiən ilah Uhgīn e Iesu Kristo iətəm in Iərməniğ rəha nətəmimi ərəfin. ³⁷ Itimah nəkotəhrun natimnati min iətəm Iesu iətəm Nasərit təmol əpəha ikin e Jutiə təmətuəuin e Kaləli. In təmol natimnati min əha uərisig e uək rəha Jon Bəptais iətəm tətəni pətigəm kəm nətəmimi məmə okəkeikei kol bəptais e lah. ³⁸ Iesu əha, Uhgīn təmītəpin məfən Narmīn Rəha Uhgīn mine nəsanəniən kəm in, kəni mətəu-inu Uhgīn tətətig ilau min, in təmuvən e ikin min matol nati təuvir min, kəni matol vivi nətəmimi rəfin iətəm Setən təmələs ilah.

³⁹ “Itimah iəmoteruh natimnati iətəm in təmol əpəha Jerusiləm mine ikin min əpəha Jutiə. Kəni itimah iəmoteruh nian nətəmimi kəmotoh motətu-pəri e niği kəməluau kəni timis. ⁴⁰ Mətəu Uhgīn təmol təmiəgəh min e nian iətəm tatol kisil lan, kəni matol əpu in kəm nətəmimi nəuvein məmə okoteruh məmə in təməmiəgəh min. ⁴¹ Səniamə nətəmimi rəfin kəmoteruh in, mətəu nətəmi min əmə u iətəm Uhgīn təmītəpin ilah məmə okoteruh, itimah əha iəmotəuən kətiəh itimah min nian təməmiəgəh min e nīmisiən.

⁴² “Kəni in təməni=pa kəm timah məmə iəkotəni Iesu kəm nətəmimi, kəni motəni pətigəm məmə Uhgīn təməfəri rəkis in məmə in otakil noliən rəha nətəmimi rəfin iətəm kəutəmiəgəh mine iətəm kinohmis rəkis. ⁴³ İəni min rəfin rəha Uhgīn aupən kəmutəni pətigəm in məmə, nətəmimi rəfin iətəm kotəni nīpəhriənən lan, Uhgīn otafəl rəkis rəhalah min noliən tərəh min e nərgi Iesu.”

Narmīn Rəha Uhgīn təmuva e Nanihluə min u səniamə nətəm Isrel

⁴⁴ Nian Pitə təməghati əhanəh, Narmīn Rəha Uhgīn təmuva məriəuəh mətətig e lah rəfin u nətəm kəutətəu nəghatiən əha. ⁴⁵ Kəni nətəm Isrel min u kəutəni nīpəhriənən e Iesu iətəm kəmohtəu=pən Pitə əpəha Jopə məhuva, kəmotəuit pik nian kəmoteruh nati əha məmə Uhgīn tətətuati min e Narmīn Rəhan kəm nətəmi min u səniamə nətəm Isrel. ⁴⁶ Kinotəhrun məmə təməfən Narmīn Rəhan kəm lah mətəu-inu kəmotətəu nətəmimi kəutəghati e nəghatiən iki pişin min məutəni-vivi nərgi Uhgīn.

Kəni Pitə təni məmə, ⁴⁷ “?Pəh təhrun nəniəhuiən nətəmi min u məmə ko kəsoliən bəptais e lah? Mətəu ilah kinotos rəkis Narmīn Rəha Uhgīn təhmen e tah.” ⁴⁸ Kəni in təməni=pən

10:34 Dut 10:17; Rom 2:11

10:37 Mat 4:12-17

10:41 Luk 24:42-43; Uək 1:8

10:42 Uək 17:31; 1Pitə 4:5

10:43 Aes 53:5-6; Uək 2:38

10:44 Uək 11:15; 15:8

10:46 Uək 2:4; 19:6

māmā okol bəptais e lah e nərǵi Iesu Kristo. Kəni ilah kəmotətapuəh o Pitə māmā otatig nəuuetin ilah min.

11

Pitə təmanus kəm nətəm kəutəfaki əpəha Jerusiləm

¹ Kəni aposil min mine nətəm kəutəfaki əpəha ikin min e nitəni Jutiə kəmotətəu māmā Nanihluə min, ilah min kinəutəni nīpəhriənian e nəghatian rəha Uhgīn. ² Kəni nian Pitə təməri muvən Jerusiləm, mətəu nətəmi rəha iəfaki min iətəm kəutəni māmā okəkeikei kəhgi=pən nətəmimi, ilah kinəutəni nīkalin, ³ məutəni māmā, “?Təhro ik nəmuvən mətətig e nimə rəha nətəmi kəsəhgi-pəniən ilah, mətəuən itəmāh min ilah?”

⁴ Kəni Pitə tinətuəuin mətəni-vivi kəm lah nanusiən rəha natimnati rəfin əpəha Sisəriə, ⁵ təmətəni kəm lah māmā, “Nian iəmətətig əpəha Jopə mətəfaki meruh nati kəti təhmen e nəməhlairiən. E nati əha, iəmeruh nati kəti təhmen e tapolin asoli kəti təmeiuaiu e neai kətəskəlīm nīfifin min kətəhlman-əhlman tətəiuaiu mətəva ohniəu. ⁶ Iəməsəl=pən vivi e nīpəgnəua nati əha meruh nati miəgəh pisin pisin min əha ikin iətəm kəutəliuək, mine mətətkəu, mine nati arpīn min, mine mənig pisin pisin min. ⁷ Kəni iəmətəu nəuia iətəmi kəti tətəni=pa kəm iəu māmā, ‘Pitə, əhtul muhamu nəuvein mun.’

⁸ “Mətəu iəkəni=pən kəm in māmā, ‘!Iərmənig, kəpə! E rəhak nəmiəgəhian iəsuniən nati kəti tol lanko iətəm Lou rəham tətəniəhu māmā iəsuniən tamikmik e nəhmtəm.’

⁹ “Iəmətəu min nəuia iətəmi u təmsipən e neai mətəni=pa kəm iəu māmā, ‘Səniən māmā nati kəti tamikmik iətəm iəu Uhgīn iətəni māmā təuvir əmə təsamikmikiən.’ ¹⁰ Iəmuəghati o natimnati min əha muau kisil, kəni tapolin əha təməri muvən əpəha e neai.

¹¹ “Kəni rəueiu aǵin e nian əha, suah milahal kisil kəmlietigəm=pa e nimə iətəm iəutatig ikin. Iətəm Sisəriə kəti təmāhli=pa ilahal māmā okiluva ohniəu, mihlit iəu mihluva.

¹² Kəni Narmīn Rəha Uhgīn təni=pa kəm iəu māmā iəkətəu=pən ilahal, nīkik otəsəhtian māmā ilahal Nanihluə min. Piatah min sikis u ilah kəmotətəu=pa iəu, iəməhuvən mohiet=pən əpəha e nimə rəha suah əha Koniliəs məhuvən imə. ¹³ Kəni in təməni=pa kəm timāh māmā təməhro lanu in təmeruh agelo kəti rəha Uhgīn təmuva miet=pən ohni māmā, ‘Ahli=pən nətəmimi nəuvein kəhuvən əpəha Jopə o suah kəti nərǵin u Saimon Pitə.

¹⁴ In otəni=pinə nəghatian kəti kəm təmāh, kəni nian nəkotətəu nəghatian əha, kəni Uhgīn otosmiəgəh itəmāh rəfin, ik mine rəham min, mine rəham min noluek min.

¹⁵ “Kəni nian iəmətəuəuin mətəghati, Narmīn Rəha Uhgīn təmeiuaiu məriəuəh matig e lah, Nanihluə min, təhmen əmə e inu təmuva e tah, nətəm Isrel, aupən mine. ¹⁶ Kəni nīkik tətəhti nəghatian iətəm Iərmənig təməni māmā, ‘Jon təmol bəptais e nətəmimi e nəhu, mətəu otəsuvəhian Uhgīn tol bəptais e təmāh e Narmīn Rəhan.’ ¹⁷ Kəni nəmə Uhgīn tətəfən kəm Nanihluə min Narmīn kətəiəh əmə iətəm təməfa kəm tah nətəm Isrel nian kitah kəmotəni nīpəhriənian e Iesu Kristo, iəu iətəmimi əmə u, ko iəsəniəhuian Uhgīn o nati nak iətəm in tolkeikei māmā otol kəm lah.”

¹⁸ Nian kəmotətəu nəghatian rəha Pitə, ilah kəməsotagət minian, mətəu kəmotəni-vivi Uhgīn motəni māmā, “Nati əha tol lanəha māmā Uhgīn tinol rəkis suaru rəha Nanihluə min māmā ilah min okotəuhlin ilah e rəhalah noliən tərāh min māmā Uhgīn otosmiəgəh ilah.”

Niməfaki əpəha Antiok

¹⁹ Nian Sol mine rəhan min kəmotuhamu Stipin, kəmotol tərāh e nətəm kəutəni nīpəhriənian e Iesu. Kəni nətəm nəfaki min əha kəmotəgim məhuvən isəu əpəha ikin min əpəha Fonisiə mine Saiprəs mine Antiok, məutəni pətigəm nərǵi Iesu kəm nətəm Isrel min əmə u kəutatig əha ikin min əha. ²⁰ Mətəu nəfaki min nəuvein, nətəm Saiprəs mine Saerin, kəməhuvən Antiok məutəni pətigəm min nanusiən təuvir rəha Iərmənig Iesu kəm

nətəmimi əpnapın mın əmə u Nanihluə mın, səniəmə nətəm Isrel əmə. ²¹ Kəni İərmənig təmöl natimnati tepət e rəhan nəsanəniən kəni mətasiru pik e lah, kəni nətəmimi tepət tepət kəmotəuhlin ilah məutəni nıpəhriənien e İərmənig İesu.

²² Nətəm kəutəfaki əpəha Jerusiləm kəmotətəu nanusiən u, kəni ilah kəmotahli=pən Panəpəs məmə otuvən əpəha Antiok. ²³ Nian təmiet=pən, meruh məmə Uhgın təmölkeikei pik ilah matol təuvir kəm lah, kəni nətəmimi tepət kəmotəni nıpəhriənien e İesu, kəni Panəpəs nıkin təmagiən masiru e lah məmə ilah okotəhtul əskasik e İərmənig e nıkilah rəfin. ²⁴ Panəpəs in iətəmi təuvir kəti iətəm Narmın Rəha Uhgın təriauəh mətatig lan, kəni rəhan nəhatətəiən in təskasik e Uhgın. Kəni in təmasiru e nətəmimi tepət ikın əha məmə ilah okotəni nıpəhriənien e İərmənig İesu.

²⁵ Kəni Panəpəs təmiet muvən Tasəs mətəsal e Sol. ²⁶ Nian təmeruh Sol, tit mian əpəha Antiok, kəni muatig ikın o nu apiəpiə kətiəh mətuəfaki ilah nətəmi rəha niməfaki əha mətuəgətun nətəmimi tepət. İkin əha Antiok kəmətuəuin kauin e nətəmi rəha İesu Kristo məmə “Kristin.”*

²⁷ E nian əha, iəni mın nəuvein rəha Uhgın kəməhiet Jerusiləm məhuvən əpəha Antiok. ²⁸ Kəti nərgin u Akapus təməhtul məghati e nəsanəniən e Narmın Rəha Uhgın məmə nəumis otan e nıtəni mın rəfin iətəm Rom tətərmənig e lah. (Kəni təmuva mol nıpəhriənien lan. Nəumis təman nian Klotiəs təmətərmənig e nətəm Rom.) ²⁹ Kəni nətəmi rəha İesu əpəha Antiok kəmotolkeikei məmə okotasiru e nətəmi rəha İesu əpəha Jutiə. İətəmi kəti təhrun nəfəniən məni nak in təhrun nəfəniən. ³⁰ Kəni kəmotol məni mın əha, motəfən kəm Panəpəs mınə Sol məmə okuos mian kəm eldə mın rəha niməfaki əpəha Jerusiləm.

12

Kig Herot Akripə Uan təmöl nərahien kəm niməfaki

¹ E nian əha, nian Panəpəs mınə Sol kəmətuəgətun əpəha Antiok, Kig Herot Akripə Uan* təmahli=pən rəhan mın soldia mın məmə okotaskəlim nətəmimi nəuvein rəha niməfaki əpəha Jerusiləm məmə otol ilah kotətəu nəhməiən e nıpətillah. ² Təmahli=pən rəhan mın nətəmimi kəməhuvən motaskəlim Jemis pia Jon kəni motohamu e rəhalah nau asoli. ³ Nian təmohamu Jemis, meruh məmə nətəm Isrel nıkilah təmagiən pik. Kəni in təmatig maskəlim mın Pitə. Təmatol nati u e nian kəmatol lafet mil lan Rəha Pasova mınə Piret U Is Tikə Lan. ⁴ Nian təmaskəlim rəkis Pitə, kəni mıləfən əpəha e kaləpus. Kəni Herot təni məmə soldia sikistin okotəhtul pəsığ lan, kuvət kuvət e auə mın rəfin e nərauiə mınə lapin. Kəni Herot tolkeikei məmə otiuvi pətigəm təhtul e nəhmti nətəmimi nian lafet tol naunun.

⁵ Mətəu nian Pitə təmətatig e kaləpus, kəni nətəmi rəha niməfaki kəməutəfaki=pən əskasik ohni kəm Uhgın.

Uhgın təməfətigəm Pitə e kaləpus

⁶ Lapin u mə olauig lan, kəni Herot tiuvi pətigəm, Pitə təmətapili e nəlugin e soldia keiu, kəməlis nəhlmin mil e sen keiu, kətu=pən kəti e soldia kəti, kəni kətu=pən kəti e soldia kəti mın. Kəni soldia keiu kətuəhtul matueruh namtiəhluə e kaləpus.

⁷ Rəueiu agin, agelo kəti rəha İərmənig tiet=pa, kəni təmasiə məgəhag e nıpəgnəua kaləpus. Təmek-ek nıkali Pitə kəni məhgi pəri. Kəni məni məmə, “!Əhtul uəhai!” Kəni sen mil kuəmtəh aru e nəhlmi Pitə mil.

⁸ Kəni agelo təni=pən kəm in məmə, “Uvən e rəham put mınə natimnati.” Kəni Pitə tuvən e lah. Kəni təni=pən kəm in məmə, “Uvən e rəham kot, kəni mıtəu=pa iəu.” ⁹ Kəni Pitə təmitəu=pən miəiet e nıpəgnəua kaləpus, mətəu in təsəhrunien məmə natimnati

11:22 Uək 4:36 **11:25** Uək 9:30 * **11:26** E nəghatien Kris, nıpəti nəghatien u “Kristin” tətəni məmə “rəha Kristo.”
11:28 Uək 21:10 **11:30** Uək 12:25 * **12:1** İətəmi keiu e nauəuə u Uək Min nərgilau u Kig Herot Akripə. In aupən, kətauin lan məmə Kig Herot Akripə Uan, kəni nətin, kətauin lan məmə Kig Herot Akripə Tu. Afin-to “Herot” e tiksınəri.

mīn u agelo tatol lan ilah nīpəhrīanīan. Nīkin təhti māmə təhmen e nati kəti təhmen e nəməhlairīan. ¹⁰ Kəmualiuək muapirəkis soldia kəti iətəm tateh kaləpus, kəni mualiuək muapirəkis mīn soldia kəti mīn, kəni kəmiəuva e naunun doə iətəm kəmol e aiən. Təuə u tətəuag=pən e taun asoli. Nian kəmiəuva iuəkīr ohni kəni terəh aru kəni kəmiaiet=pən ikin. Nian kəmualiuək nəuветin mian e suaru, kəni əmeiko agelo tikə aru əmə.

¹¹ Kəni Pitə tinəhrun əha rəueiu māmə səniəmə nəməhlairīan, kəni təni māmə, “Rəueiu inəhrun əhruahru māmə lərmənīg təmahli=pa rəhan kəti agelo təmuva mələs rəkis iəu e nətəligiən u iətəm Herot tolkeikei māmə otol lak iətəm nətəm Isrel kəmotolkeikei māmə okoteruh.”

¹² Nian Pitə tinəhrun māmə Uhgīn təmələs rəkis in, kəni təmuvən əpəha e nimə rəha Meri, māmə rəha Jon Mak. Nətəm kəutəhatətə e Uhgīn tepət kəməhuva pəti məutəfaki=pən kəm Uhgīn māmə otasiru lan. ¹³ Kəni Pitə təməhti-əhti doə e iat rəha nimə əha, kəni pətan ioluək kəti, nərgin u Rotə, təmaiu muvən māmə kərmə pəh əha tətəhti-əhti doə. ¹⁴ Nian təmətəu nəuia Pitə, kəni təhrun māmə Pitə pəhrīan. Kəni nīkin təmagiən pik agin kəni talu e nerəhiən e doə kəni maiu mītəlig muva meruh nətəmi mīn u kəutəfaki, kəni mənī māmə, “!Ei, nətəmimi, Pitə əpəha ihluə e doə tətəhtul!”

¹⁵ Mətəu kotəni māmə, “Ik ialməli.” Mətəu in təmətəkeikei mətəni māmə, “!Kəpə! Iatəni pəhrīan.” Kəni ilah kotəni, “Nəmə təhro rəhan agelo teh.”

¹⁶ Mətəu Pitə tətəkeikei mətəhti-əhti doə. Kəni kəməhuvən moterəh e doə, kəni nian kəmoteruh in, nīkilah təmauit pik ohni. ¹⁷ Mətəu Pitə təməfəri nəhlmin mətəniəhu ilah māmə okəsotagətiən. Kəni mətəni māmə təməhro lanu lərmənīg təmos rəkis in e kaləpus. Kəni mənī=pən kəm lah māmə, “Otəni=pən nəghatiən u kəm Jemis notəha Iesu† mīne piatah mīn e niməfaki.” Kəni matig mītəlig mīn magim muvən iki pisin kəti mīn.

¹⁸ Kəni kəmənī lauig lan, soldia mīn nətəm kəmauteruh Pitə e kaləpus, kəmotətapuəh o lah mīn, mətəu kīnotəruru əfəməh māmə Pitə təməhruvən. ¹⁹ Kəni nian Herot təmətəu māmə Pitə təmagim, kəni təmahli=pən soldia mīn māmə okotəsal lan. Mətəu nian soldia mīn kəməsoteruhiən, kəni Herot təmauin e soldia mīn u kəmauteruh kaləpus mətapuəh o lah māmə Pitə təməhra magim. Mətəu ilah kotəruru, kəni in təməni māmə okəmki soldia mīn u kan kəhuamu ilah. Kəni Herot təmīet Jutiə muvən e taun kəti Sisəriə matig ikin o nian nəuvein.

Kig Herot Akripə Uan təmīmīs

²⁰ E nian əha, Kig Herot Akripə Uan niəməha təməu pik kəni tətəmāki e nətəm kəutətig e taun mil əha, Taea mīne Saedon. Kəni nətəmi asoli mīn e taun mil əha kəməhuva pəti kəni məhuvən māmə okoteruh Kig māmə kotol vivi ilah mīn, mətəu-inu nətəm imalah ikin kəutəhuvən məutos nəhmti nauəniən ima Kig ikin. Mətəu aupən ilah kəmautəhuvən məuteruh Kig, kəmotəghati ilah suah kəti nərgin u Plastus, u in iətəmi asoli kəti rəha Kig Herot, motiuvī=pən māmə otasiru e lah.

²¹ E nian Kig Herot təmos māmə otuvən meruh ilah, kəni təmuvən e rəhan napən təuvir u tətəgətun māmə in tətərmənīg. Kəni təmuva məharəg e tron rəhan,‡ kəni mətəghati kəm nətəmimi. ²² Kəni nətəmimi kəmotagət əfəməh māmə, “!Suah u tətəghati səniə māmə iətəmimi mətəu uhgīn kəti!” ²³ Kəni nian nətəmimi kəmotəfən nəni-viviən kəm Herot, mətəu in təsəfəniən nəni-viviən kəm Uhgīn, kəni rəueiu agin mīn agelo kəti rəha lərmənīg təməh e nīmisiən əskasik kəti, kəni wom mīn kəmotun nisigan kəni in tīmīs.

²⁴ Kəni e nian əha, nətəm kəutəni nīpəhrīanīan e Iesu kəməutəkeikei məutəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgīn e ikin mīn tepət, kəni nətəmimi tepət kəməhuva məutəni nīpəhrīanīan e Iesu.

12:10 Uək 5:19 † **12:17** Jemis notəha Iesu, in təmuva iətəmi asoli rəha niməfaki əpəha Jerusiləm. **12:18** Uək 5:22-24 ‡ **12:21** “tron” – Ikin kig tətəharəg ikin mətərmənīg e nətəmimi. **12:23** Dan 5:20 **12:24** Aes 55:11

²⁵ Nian Panəpəs mine Sol kəmuol naunun e rəhalau uək əpəha Jerusiləm, kəni miatəlig mian Antiok ilahal Jon Mak.

13

Uhgın təmitəpin Panəpəs mine Sol məmə okuol rəhan uək

¹ E niməfaki əpəha Antiok, iəni mın əha ikin mine nəgəton mın. İlah u Panəpəs mine Sımion u kətəni məmə iətəmi apın, mine Lusias iətəm Saerin, mine Manaen u təməpət ilau Herot Antipas u təmətərmənig e Kaləli aupən, mine Sol. ² E nian kəti ilah kəmotəpəh nauəniən kəni məutəfaki=pən kəm İərmənig, kəni Narmın Rəha Uhgın təməni=pən kəm lah məmə, “İəkolkeikei məmə rəueiu əha onəkotəfəri Panəpəs mine Sol məmə ilau okuol uək u iətəm iəmauın e lau ohni.” ³ Kəni nian kəmotəpəh rəkis nauəniən məutəfaki, kəni motələhu=pən nəhlmilah e rəhn-kapə lau məmə okotəfəri ilau, kəni motahli=pən ilau məmə okian muol uək.

Panəpəs mine Sol kəmuəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgın əpəha Saiprəs (Eruh map rəha naliuəkian rəha Pol e naunun nauəuə u.)

⁴ Kəni Narmın Rəha Uhgın təmahli=pən ilau məmə okuol uək u, kəni ilau kəmian əpəha e taun Selusiə, kəni ikin əha kəmian e negəu kəti mian əpəha e nitəni kəti Saiprəs. ⁵ Nian kəmiaiet=pən e taun Saləmis, kəmian e nimə mın rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel mətuəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgın. Kəni Jon Mak tatitəu=pən ilau mətasiru e lau.

⁶ Kəni kəmlaliuək əmə mihlitəlau agın e nitəni u mətəuarus mīlietigəm=pən e taun Pafos. İkin əha kəmleuh nəuaniləuis kəti rəha Isrel iətəm tatol nati apispis e nəsanəniən rəha iərmis mın, kəni in iəni eiuə, nərgin u Elimas u nərgin kəti mın Patisas. ⁷ Suah u tətaliuək nian tēpət ilau Setias Polas u kəpmən asoli rəha nətəm Saiprəs. Setias Polas in teinatig, rəhan nətəligiən təuvir. Kəni in təmahli=pən nəghatiən məmə Panəpəs mine Sol okiəuva mueruh in, mətəu-inu tolkeikei məmə otətəu nəghatiən rəha Uhgın. ⁸ Mətəu suah u Elimas təmətəni rah ilau. (Nipəti nərgin təni məmə iətəmi tatol nati apispis e nəsanəniən rəha iərmis mın). Kəni mətalkut məmə otəuhlin nətəligiən rəha Setias Polas məmə otəsəniən nipəhriəniən e İesu.

⁹ Kəni Sol u kətauın lan mın məmə Pol,* Narmın Rəha Uhgın təməriəuəh e nikin, kəni təməsal=pən əhruahru o Elimas kəni məni məmə, ¹⁰ “İe! İk nətə Setən. İk tikimir rəha natiəniən nətəm Isrel kəni nətəniən nətəm Isrel. İk nəkəriəuəh əmə e neiuəiən mine nərahien. ?Onəhgın nəmanəpəh nəni rahien suaru pəhriən rəha İərmənig iətəm nətəuhlin? ¹¹ Rəueiu əha İərmənig otol nalpiniən kəti kəm ik məmə nəhmtəm otəpis, onəsəruhiən nəhəghəgiən kəti mine o nian nəuvein.”

Kəni rəueiu agın mın təmafəu nəruəiən mine nəpinəpuiən kəmiəuva muəueg nəhmtin, kəni nəhmtin təməpis agın. Kəni təməhtul məteapən əpnəpin əmə məmə suah kəti otasiru lan mit. ¹² Nian kəpmən Setias Polas təmeruh nati əha, təni nipəhriəniən e İesu mətəu-inu təmauit magiən o nəgətoniən rəha suah mil e İərmənig.

Panəpəs mine Pol kəmian Antiok əpəha ikin Pisitiə

¹³ Kəni Pol mine rəhan mın nətəmi kəməhiet Pafos məhuvən e negəu kəti məhuvən əpəha taun Perka e ikin Pamfiliə. İkin əha Jon Mak təməpəh ilah mītəlig=pən Jerusiləm. ¹⁴ Kəni ilah kəməhiet Perka məhuvən əpəha taun Antiok əha ikin Pisitiə. Kəni e nian rəha Sapət, kəməhuvən imə e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel mətəharəg. ¹⁵ Nian kəmotətəu nafiən rəha Lou mine İəni Mın, kəni nətəmi asoli rəha nimə əha

12:25 Uək 11:29-30; 15:37 **13:2** Uək 9:15 **13:3** Uək 6:6 **13:5** Uək 12:12; 15:39 * **13:9** Nərgin u Sol, in nəghatiən rəha nətəm Isrel u kətəni mə Hipru. Nərgin u Pol, in nəghatiən rəha nətəm Rom u kətəni mə Latin. Aupən e nauəuə rəha Uək Mın, Luk in təmətauın e nərgin u Pol məmə Sol. Mətəu rəueiu əha təmauın ərəg-rəg lan mətəni məmə Pol. Inu nətuəiniən e uək rəha Pol tatol mətəni pətigəm nanusiən təuvir kəm Nanihluə mın, kəni Luk tətauın lan məmə Pol u nərgin rəha Nanihluə mın. **13:11** Uək 9:8 **13:13** Uək 15:38

kæmotahli=pæn næghatiæn kæm Pol minne Panæpæs motæni mæmæ, “Piak min. Okæmæ itæmah kæti tatos næghatiæn tæuvir mæmæ otæni tasiru e nætæmimi, tæhtul mæni pætigæm.”

¹⁶ Kæni Pol tæmæhtul mæfæri næhlmin mæmæ okæso tagætiæn kæni mæni mæmæ, “Nætæm Isrel minne itæmah Nanihluæ min nætæm næutæfaki=pæn kæm Uhgîn, otætælig-to lak. ¹⁷ Uhgîn ræha nætæm Isrel u tæmitæpin tipitah min aupæn kæni mol ilah koteperæt kæni motæskasik nian ilah kæmæutatig æpæha Ijip. Kæni e næsanæniæn asoli ræhan, tæmiti pætigæm ilah e nitæni æha. ¹⁸ Kæni mateh vivi ilah nati æpnæpin kæmautol nolien tærah min o nu fote nian kæmautan æpæha ikin tæpiæ-mæpiæ ikin. ¹⁹ In tæmol næuanilæuis min ræha nætæm Isrel kæmotoh kæpmæn min ræha nitæni sæpin iætæm kæutatig e nitæni Kenan, kæni mæfæn nitæni æha ræhalah kæm tipitah min mæmæ ræhalah. ²⁰ Natimnati min æha kæmol nu fo-hanrit-fifti tinuva minuvæn rækis.

“Uærisig e natimnati min æha, Uhgîn tæmæfæn kæm nætæm Isrel nætæmi asoli min mæmæ ilah okotarmænig e lah mætæuarus=pa e nian ræha iæni ræha Uhgîn Samuel. ²¹ Kæni nætæmimi kæmotætæpuæh kæm Samuel o kig, kæni Uhgîn tæmæfæn Sol kæm lah u næti Kis, tæmsipæn e næuanilæuis ræha Benjæmin. Kæni in tæmarmænig e lah o nu fote. ²² Kæni nian Uhgîn tæmos rækis Sol, kæni in tæmol Tefit tuva kig. In tæmæni pætigæm nati kæti tæuvir lan mæmæ, ‘Iæmeruh suah kæti Tefit næti Jese, in iætæmi æhruahru iætæm nikin tatitæu=pæn ræhak nætæligiæn. Kæni in otol natimnati ræfin iætæm iæu iækolkeikei mæmæ otol.’

²³ “Kæni Uhgîn tæmol mæmæ Iosmiægæh kæti, inu Iesu, otsipæn e næuanilæuis ræha suah u Kig Tefit, mæmæ otosmiægæh nætæm Isrel tæhmen=pæn æmæ mæmæ in tæmæni rækis. ²⁴ Mætæu uærisig Iesu tætuæuin ræhan uæk, Jon tæmaupæn mæni pætigæm kæm nætæm Isrel mæmæ okotækeikei motælali e ræhalah nolien tærah min kæni kol bæptais e lah. ²⁵ Nian Jon tæmætuva iuækir o nolien naunun e ræhan uæk, in tæmæni mæmæ, ‘?Nikitæmah tæhti mæmæ iæu pæh? Iæu sæniæmæ iæu u Uhgîn tæmæni rækis. !Kæpæ! In tætuærisig lak iætæm iæu iæsæhmenien mæmæ iækæpeg rækis ræhan put.’†

²⁶ “Piak min iætæm næmotsipæn e næuanilæuis ræha Epraham, minne itæmah Nanihluæ min iætæm næutæfaki kæm Uhgîn, otætælig vivi, Uhgîn tæmahli=pa kæm tah næghatiæn u e Iesu mæmæ in otosmiægæh itah. ²⁷ Kæni nætæm kæutatig Jerusilæm, minne ræhalah nætæmi asoli min kæmæso tæhrunien mæmæ iætæmi æha inæha Iesu, Uhgîn tæmahli=pa mæmæ otosmiægæh ilah. Kæni nati æpnæpin kæmætafin pætigæm kæm lah e Sapæt min ræfin næghatiæn ræha iæni min ræha Uhgîn iætæm kæmæutæni e Iesu, mætæu ilah kæmæso tæhrunien. Kæni motol næghatiæn ræha iæni min tuva mol nipæhriænien lan, mætæu-inu ilah kæmotæni mæmæ okotuhæmu Iesu. ²⁸ Nati æpnæpin kæmæso teruhien nati kæti mæmæ otimis ohni, mætæu kæmotætæpuæh mæmæ Pailæt otuhæmu.

²⁹ “Nian kæmol ræfin natimnati iætæm Næghatiæn ræha Uhgîn tæmæni mæmæ okol lan, kæni ræhan min nætæmimi kæmotælæs iæhu e nigî kæmæluæu motos mæhuvæn mohtænim e nipæg kæpiel. ³⁰ Mætæu Uhgîn tæmol in tæmiægæh min e nimisiæn. ³¹ Kæni e nian tepæt tatiet=pæn o ræhan min nætæmimi. Nætæmi min æha, ilah Iesu kæmæutan aupæn æpæha Kalæli mætæuarus=pa Jerusilæm. Kæni ræueiu æha nætæmi æha kæutæni pætigæm kæm piatah min u næuanilæuis min ræha Isrel, mæmæ ilah kæmotæh pæhriæn Iesu, kæni in tæmæmiægæh pæhriæn.

³² “Kæni ræueiu æha, itæmah iætæni=pinæ kæm tæmah nanusiæn tæuvir æha, mæmæ næniæskasikiæn iætæm Uhgîn tæmol kæm tipitah min aupæn, ³³ ræueiu æha, tinol ræfin næghatiæn ræhan kæm tah næuanilæuis min ræhalah nian tæmosmiægæh Iesu e nimisiæn. Tæhmen=pæn æmæ e Nauæuæ Ræha Uhgîn e Nauæuæ Ræha Næpuæn Min keiu tætæni mæmæ,

‘Ik nætik. Ræueiu inuva ræham tatæ æhruahru.’

13:17 Eks 1:7; 6:6; 12:51 **13:18** Nam 14:34; Dut 1:31-32 **13:19** Dut 7:1; Jos 14:1 **13:20** Jaj 2:16; 1Saml 3:20
13:21 1Saml 8:5,19; 10:20-24 **13:22** 1Saml 13:14; 16:12; Sam 89:20 **13:23** 2Saml 7:12-16 **13:24** Mat 3:1-2
† **13:25** Ioluæk ræha iætæmi asoli in tatæpeg rækis put ræha iætæmi asoli ræhan. Uæk u in læhtæni agin. **13:25** Jon 1:20,27
13:28 Mat 27:22-23 **13:29** Mat 27:59-60 **13:31** Uæk 1:3,8 **13:33** Sam 2:7

34 “Uhgın tāmāni əskasik rəkis e rəhan Nauəuə māmə otəpanosmiəgəh Iesu e nimisiən, kəni ko təsimisiən, kəni nīpətīn otəsəmnəmītiən. Tətəni māmə,
‘Nīpəhrīəniən, oiəkəfinə nati təuvir agin mīn kəm ik iətəm iəmāni əskasik rəkis kəm Kig Tefit aupən.’

35 “Kəni e iki pīsīn mīn kəti mīn e Nauəuə Rəha Uhgın, Kig Tefit tāmāni kəm Uhgın e Iosmiəgəh māmə,
‘Kəni onəsegəhaniən māmə nīpəti Ioluək Əhruahru rəham otəmnəmīt məpien.’

36 “Nian Tefit təmatəmiəgəh, təmol natimnati mīn iətəm Uhgın tolkeikei. Uərisig lan timis, kəni kəmitənim ilah tīpīn mīn, kəni nīpətīn təməmnəmīt. 37 Kəni nəghatiən əha, təməsəghatiən e Tefit, mətəu təməghati e Iesu māmə in mīn təmimīs, mətəu Uhgın təmol təmiəgəh mīn, kəni nīpətīn təməsəmnəmītiən.

38 “Tol lanəha piak mīn, iəkolkeikei māmə onəkotəhrun māmə rəueiu iətəni=pīnə kəm təmah māmə e Iesu, Uhgın otos rəkis noliən tərah mīn rəhatəmah. 39 Kəni itəmah onəkotəkeikei motəhrun māmə e Iesu pīsīn əmə, Uhgın təhrun nos rəkisiən noliən tərah rəha nətəm kəutəhatətə lan. In otitis ilah e noliən tərah mīn rəhalah. Mətəu suaru rəha nītəu-pəniən Lou rəha Mosis təsəhmenīən o nosmiəgəhiən iətəmimī. 40 Kəni itəmah onəkotəkeikei mətətəu itəmah māmə nəghatiən rəha iəni mīn rəha Uhgın otəsuvə mīniən e təmah. 41 Kəni in tətəni māmə,

‘Ei, otətəlig-to, itəmah nətəm nəutagət əuvsan mətəni rah natimnati rəfin. Onəkotəuit kəni mohmīs, mətəu-inu e nian nəutəmiəgəh, oiəkol nati kəti tərah pik o təmah iətəm ko nəsotəniən nīpəhrīəniən lan, nati əpnəpīn nəmə iətəmi kəti otəni əhruahru kəm təmah.’ ”

Nətəmimi kəmotəgiən o nəniən təuvir

42 Nian Pol mīne Panəpəs kīnatiəiet e nimə rəha nuhapumīniən, nətəmimi kəmotətapuəh o lau māmə, “Əui, onəkīəuva mīn e Sapət u tətəuə, muəni pətīgəm mīn nəghatiən əha nəuvein kəm tīmah.” 43 Kəni nian nətəmimi kəmohtət e nimə, ilah tepət kəmohtəu=pən Pol mīne Panəpəs. Nətəmi mīn əha, nəuvein nəuaniləuis mīn rəha Isrel, kəni nəuvein Nanihlə mīn kəmotəpəh rəhalah nəhatətəiən kəni mətəohtəu=pən noliən mīn rəha nəfakiən rəha nətəm Isrel.‡

Kəni ilau kəmuəghati kəm lah mətəuəni=pən əskasik kəm lah māmə, “Onəkotəkeikei motəskəlīm nəhatətəiən rəhatəmah e Uhgın, māmə in otolkeikei pik itəmah mol təuvir kəm təmah.”

44 Kəni e Sapət iətəm tətəuə, iuəkīr nətəmimi rəfin e taun asoli əha kəməhuva māmə okotətəu nəghatiən rəha Uhgın. 45 Kəni nian nətəmi asoli rəha nətəm Isrel u kəsotolkeikeiən Pol kəmotəruh nīmənīn nətəmimi kəməhuva o nəghatiən rəhan, kəni kīnəutohtəgərah in o lah, kəni mīnotətəuəuin mətəni rah Pol mīne nati nak in tətəni.

46 Kəni Pol mīne Panəpəs kəməsuəgiən kəmuəni māmə, “Itīmīlau oiəkuəkeikei muəni pətīgəm nəghatiən u rəha Uhgın kəm təmah muaupən, nətəm Isrel mīn. Kəni itəmah nəmotəpəh nəghatiən rəha Uhgın, kəni nəghatiən aru əmə rəhatəmah tətəgətun māmə itəmah nəsotəhmenīən o nosiən nəmiəgəhiən itulīn. Kəni rəueiu itīmīlau inətian māmə iəkuəni pətīgəm nəniən təuvir u kəm Nanihlə mīn mətəu səniəmə nətəm Isrel, 47 kəni inu, inu nəghatiən iətəm İərmənīg təməfa rəkis kəm tīmīlau māmə iəkuol, in tətəni e Nauəuə Rəha Uhgın māmə,

‘Təu iəmol ik māmə onəkūva ik nəhəgəhəgiən kəti rəha Nanihlə mīn, māmə nətəni pətīgəm kəm nətəmimi e ikin mīn rəfin māmə iəkolkeikei māmə iəkosmiəgəh ilah.’ ”

48 Nian Nanihlə mīn kəmotətəu nəghatiən əha, nīkilah təmagiən ohni, kəni mīnəutəni-əni kəm lah mīn māmə nəghatiən rəha İərmənīg Iesu in təuvir pik. Kəni nətəmi mīn

13:34 Aes 55:3 13:35 Sam 16:10 13:39 Rom 10:4 13:41 Hab 1:5 ‡ 13:43 Nanihlə mīn əha u kəutohtəu=pən nəfakiən rəha nətəm Isrel, kəməhgi=pən ilah. 13:46 Uək 3:26; 18:6 13:47 Aes 49:6

Uhgin tamiṭəpin rəkis e lah məmə okotos nemiəgəhiən iətam ko təsikəiən, ilah kəmotəni niphəriənien lan.

⁴⁹ Kəni nəghatiən rəha İərməniğ təmaiu mitəlau e nitəni rəfin əha iuəkir e taun əha.

Nətam Isrel kəmotəhgi pətiğəm Pol mine Panəpəs

⁵⁰ Mətəu nətəmi asoli rəha nətam Isrel kəməhuvən moteruh Nanihlua min rəha taun əha, inu nətəmi asoli, mine niphətan asoli min nətam kəutəfaki məutohtəu=pən noliən rəha nətam Isrel. Kəni motiuvipəpa məmə okotol niəməha kəm Pol mine Panəpəs. Kəni ilah rəfin kəmotəhgi pətiğəm ilau əha imalah ikin. ⁵¹ Mətəu ilau kəmuohrapispis niftəni e nəhlkilau təhmen e nəmtətiən kəti məmə Uhgin təməuhlin nəmtahn kəm lah kəni ilau kəmiaiet mian e taun əha İkoniam. ⁵² Mətəu nətəmi rəha İesu əpəha Antiok, Narmın Rəha Uhgin təməriauəh e lah, kəni ilah nikhilah təmagiən pik.

14

Pol mine Panəpəs kəmian İkoniam

¹ E İkoniam kəmian min əpəha e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətam Isrel, kəni mətuəni pətiğəm nəghatiən rəha Uhgin, kəni nəghatiən rəhalau təuvir pik, kəni təmiuvi=pəpa nətəmi tepət məmə ilah kəmotəni niphəriənien e İesu, inu nətam Isrel tepət mine İanihlua tepət min nətam kəutohtəu=pən noliən rəha nəfakiən rəha nətam Isrel. ² Mətəu nətam Isrel min u kəməsotəniən niphəriənien e rəhalau nəghatiən, kəməhuvən o Nanihlua min, motol ilah kotəməki pik e nətəmi min u kəutəni niphəriənien e İesu, məutol niəməha kəm lah. ³ Mətəu Pol mine Panəpəs kəmuatig təfəməh ikin, məsuəginien e lah, mətuəkeikei matuəni pətiğəm nəghatiən rəha nəuviriən rəha Uhgin kəm nətəmi rəfin. Kəni İərməniğ təmol ilau kuol nati apispis mine nəmtətiən tepət məmə nətəmi okotəhrun məmə rəhalau nəghatiən in nəghatiən pəhriən.

⁴ Kəni nətam ikin əha, kəmotəhəpu ilah min, nəuvein kəutohtəu=pən nətam Isrel u kəsotəniən niphəriənien e İesu, kəni nəuvein kəutohtəu=pən aposil mil əha, Pol mine Panəpəs. ⁵ Kəni nətam Isrel mine Nanihlua min, mine nətəmi asoli min rəhalah min, kinautol nəghatiən oneuən kəti məmə okotərəkin ilau, kəni kotahtihmu ilau e kəpiel. ⁶ Mətəu nian kəmuətəu nəghatiən oneuən rəhalah, ilau kəmuagim mian əpəha e profens rəha Likaoniə, kəni mian əpəha e taun mil əha, Listra mine Terpe. Kəni e taun mil əha mine ikin min titəlau e taun mil əha, ⁷ ilau kətuəni pətiğəm nanusiən təuvir rəha İesu İosmiəgəh.

Pol mine Panəpəs əpəha Listra

⁸ Kəni əha Listra, suah kəti əha ikin. Nian təmair mətəu nəhlkin mil kəmuəpaiu təruru naliuəkiən, təmətəharəg əmə, kəni in təmətəharəg əha ikin ⁹ matətəlig e nəghatiən rəha Pol. Pol təməsal=pən əhruahru o suah kəha, minəhrun məmə in tinəhatətə rəkis məmə nəhlkin təhrun nəuviriən, ¹⁰ kəni magət əfəməh lan məmə, “!Ei piak, əhtul!” Kəni əmeiko, suah u təməhtul əhruahru kəni minətəliuək.

¹¹ Nian nimənin nətəmi kəmoteruh nati əha iətam Pol təmol, kəmotəni əfəməh e nəghatiən Likaoniə məmə, “!Ei! Otəfu-to. Uhgin min rəhatah kinotol nətəmi e lah, kəni minəhuva imatah ikin.” ¹² Kəni kəmotəu in ərəg-rəg e nərgi Panəpəs məmə Sus u niphətin tənə məmə in iərməniğ rəha uhgin min rəhalah. Kəni motəu in ərəg-rəg min e nərgi Pol məmə Heremes, niphətin u tənə məmə in iətam tətəghati rəha uhgin min rəhalah. Kəmotəu in lan lanəha mətəu-inko Pol tətəghati pik, mapirəkis Panəpəs. ¹³ Nimə rəha narmi nati rəha uhgin əha Sus, in tətəhtul ihluə e taun əha. Kəni pris rəha uhgin əha Sus təməsiğ kau min nəuvein iətam təmətu=pən rəkis nəuginigi e lah. Kəni məmki ilah muva e nəmtihluə rəha lahuənu. Mətəu in mine nimənin nətəmi kotolkeikei məmə kotol sakrifais kəm lau motol nəni-viviən lan kəm Pol mine Panəpəs.

14 Mətəu nian aposil mil kəmuətəu nəghatian e nati əha kəni muəhrun, kəmuəhapu rəhalau napən.* Kəni kəmuaiu mian əpəha e nəlugin e lah. Kəni muagət əfəməh məmə, 15 “!Ei, nəman! ?Nəkotəni məmə nautol nak u? Itimlau iətəmi əmə təhmen e təmah. Iatuos nəniən təuvir mətiəuva kəm təmah, kəni iəkuolkeikei məmə iəkuəuhlin nətəligian rəhatəmah məmə nəkotəpəh nəfakian kəm uhgin mın u iətəm rəhalah nəsanəniən tikə. Mətəu onəkotəfaki əmə kəm Uhgin iətəm tətəmiəgəh, mətatig itulin. In pişin əmə təmol neai, niiftəni, niətəhi, mine natimnati rəfin iətəm kəutatig ikin mın rəfin.

16 “Aupən in təmegəhan məmə nətəmi ikin mın rəfin məmə ilah okotohtəu=pən aru əmə suaru mın rəhalah. 17 Mətəu nian rəfin in tatol suaru kəm lah məmə ilah kotəhrun neruhian rəhan nəuvirian iətəm in tatol. In tatol nuhuən tətəfuv, matol nauəniən mın e nasumiən, kəni kautol niətətilah e nian əhruahru rəhalah. In tətəfən nauəniən kəm təmah mol itəmah nəutətəu təuvir.” 18 Mətəu kəmətuəni pau nəghatian əha kəm lah, iuəkir əmə kəni kuəruru nəniəhuiən ilah o nolian sakrifais o nəni-vivian ilau.

19 Kəni nətəmi nəuvein e nəuaniləuis rəha nətəm Isrel kəmotşipən Antiok əha Pişitiə mine İkoniam mohiet=pa Listra, kəni kəmotol nətəligian rəha nətəmi tepət məmə okotəməki e Pol mine Panəpəs. Kəni kəmotələs Pol kəni motəhti e kəpiel, kəni moteikəpan məhuvən motəraki pətigəm e taun motəpəh tətəməhli. Nihilah təhti məmə təmimis. 20 Mətəu nian nətəmi rəha İesu kəməhuva motəhtul təlau lan, kəni təhtul əmeiko muvən mın əpəha imə e taun. Kəni kəməni=pa lauig lan, in mine Panəpəs kəmiaiet mian Terpe.

Pol mine Panəpəs kəmiatəligpən Antiok əha Siriə

21 Kəni Pol mine Panəpəs kəmuəni pətigəm nəniən təuvir e taun əha Terpe, kəni kəmiavi=pa nətəmi tepət kəhuva o İesu. Kəni kəmiatəlig miəuva Listra, kəni uərişig miaiet mın miəuva İkoniam, kəni kiaiet mın miəuva Antiok əha Pişitiə. 22 Kəni ikin əha, kəmətuəfu əskasik e nətəmi rəha İesu. Kəni mətuəfən nəghatian məmə okotəhtul əskasik e nəhatətəian e İesu. Kəni matuəni məmə, “Kitah okotətig e nərahian tepət nian kəhuvən e suaru rəha nuvəniən matig ahgəl Narməniəgian Rəha Uhgin. Mətəu nati əpnapin əmə, kitah okotəkeikei məutəhtul əskasik.” 23 Kəni e niməfaki mın ikin mın rəfin iətəm ilau kətian ikin, mətuəfəri eldə mın rəhalah. Kəni mətuəpəh nauəniən matuol əmə nəfakian, kəni mətuəluhu e nəhlmi İərməniəg nətəmi nətəm kinotəni rəkis niəpəhriəniən lan.

24 Kəni ilau kəmiən=pən Pişitiə ikin muəsəu-pah mueiuaiu Pamfilie ikin e taun əha Perka, 25 ikin əha ilau kəmuəni pətigəm nəniən təuvir ikin. Kəni ilau muəsəu-pah mueiuaiu=pa mın e taun kəti mın Atalie, 26 kəni kəmuos negəu ikin miatəlig=pa Antiok əha Siriə. Nətəm Antiok əha inəha, aupən ikin ilah kəmotəhli=pən Pol mine Panəpəs məmə okian muəni pətigəm nəghatian rəha Uhgin, kəni motəfaki məmə Uhgin oteh vivi ilau e ikin mın iətəm ilau kətian ikin. Kəni rəueiu kinuol naunun uək rəhalau.

27 Nian ilau kəmiatəlig=pa mın, kəmuəuən e nətəmi rəha niməfaki məmə okəhuva kətiah. Kəni ilau kəmuəni pətigəm kəm lah natimnati rəfin iətəm Uhgin təmol ilau kuol e nəsanəniən rəhan, kəni muəni məmə təməhro lanu Nanihluə mın, ilah kəməhuva motəni niəpəhriəniən e İesu. 28 Kəni ikin əha, ilau kəmuətig tuvəh nəuvetin ilah nətəmi rəha İesu.

15

Nəfaki mın nəuvein kəmotəni məmə nətəmi okotohtəupən lou rəha Mosis

1 Kəni nətəmi nəuvein kəmotşipən Jutiə mohiet=pa Antiok məutəgətuən piatah mın məutəni məmə, “Okəmə kəsəhgi-pəniən itəmah, təhmen e inu iətəm Lou rəha Mosis tətəni, ko Uhgin təsosmiəgəhian itəmah.”* 2 Kəni Pol mine Panəpəs ilah nətəmi əha kinəutahi

* 14:14 “kəmuəhapu rəhalau napən” məmə in ko kəmuətəu tərəh pik e nolian əha. 14:15 Sam 146:6; Uək 10:26
14:16 Uək 17:30 14:17 Jer 5:24 14:19 Uək 17:13; 2Kor 11:25 14:22 Uək 15:32; 1Təs 3:3 14:26 Uək 13:1-2 14:27 Uək 15:4,12 * 15:1 Nəhgi-pəniən e Oltestimin in nəmtətiən məmə nətəmi, ilah nətəmi rəha Uhgin. Nanihluə mın tepət, kəsəhgi-pəniən ilah. Rəha nətəm Tanna, nəhgi-pəniən in nəmtətiən məmə kətəfən nepətiən rəha kəlkələh mın nəman. 15:1 Kəl 5:2

ilah mìn o nəghatiən əha, kəni mìnəutagət əfəmäh e nəniən əha. Kəni uərisig, nətəmimi rəha niməfaki əha Antiok kəmotitəpin Pol mìnə Panəpəs mìnə ilah mìn nəuvein məmə okəhuvən Jerusiləm moteruh aposil mìn mìnə eldə mìn rəha niməfaki o nəniən əha.

³ Nətəmimi rəha niməfaki kəmotahli=pən ilah kəhuvən, kəni nian ilah kəmohtet=pən Fonisiə mìnə Səmeriə, kəmotəni pətigəm məmə təmähro lanu Uhgìn tatiuvi=pa Nanihluə mìn kəutəhuva rəhan nətəmimi. Kəni nəghatiən əha təmol piatah mìn ikìn əha nikiilah tətəgiən pik. ⁴ Nian kəməhuva Jerusiləm, nətəmimi rəha niməfaki mìnə aposil mìn mìnə eldə mìn rəha niməfaki, kəmotəgiən məmə okotos ilah məhuvən imalah mìn ikìn. Kəni Pol mìnə nətəmimi əha kəmotəni pətigəm natimnati iətəm Uhgìn təməfən nəsanəniən kəm lah məmə okotol. ⁵ Mətəu Farəsi nəuvein əha ikìn iətəm kəutəni niphəriənən e Iesu, kəmotəhtul motəni məmə, “Nanihluə mìn, okəkeikei kəhgi=pən ilah, kəni okotəkeikei motəgətun ilah məmə okotohtəu=pən Lou rəha Mosis.”

Aposil mìn mìnə nətəmi asoli mìn kəmotəghati əpəha Jerusiləm

⁶ Kəni aposil mìn mìnə eldə mìn rəha niməfaki kəmotəharəg məutəghati e nəniən əha. ⁷ Kəni nian kəmotəghati nəfəmäh nəuətən, kəni Pitə təməhtul məni məmə, “Piak mìn. Itəmah nəkotəhrun vivi məmə nuvəh rəkis Uhgìn təmitəpin iəu e nikitəmah məmə iəkəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Iesu kəm Nanihluə mìn məmə okotəni niphəriənən lan. ⁸ Uhgìn təhrun nətəligiən rəha nətəmimi, kəni in tənəgətun rəkis məmə nikiin tagiən məmə otosmiəgəh nətəmi mìn u kəsəniəmə nətəm Isrel əmə, mətəu-inu təməfa Narmìn Rəha Uhgìn kəm lah təhmen əmə mə inu təməfa kəm tah. ⁹ In təməsol pisinien əmə kəm lah. !Kəpə! In təməfəl rəkis rəhalah nolien tərəh mìn mətəu-inu kəutəni niphəriənən lan təhmen=pən əmə mə inu tinol rəkis kəm tah.

¹⁰ “?Mətəu təhro itəmah nəutəhuvən e suaru pisin məmə Uhgìn nikiin otahmə? ?Təhro itəmah ninəutətu=pən Lou e nəhuvegilah məmə in nati figəm kəti iətəm ilah kəutələs? !Kəpə! Itəmah, oteruh-to. Kitah mìnə tipitah mìn kitah rəfin kəsotəhmenien məmə okotələs nati figəm əha. ¹¹ Mətəu kitah kəutəhatətə məmə Iesu in İərməniəg rəhatah, kəni in tatosmiəgəh itah e rəhan nəuvirien əmə, kəni in mətəu əmə lanəha kəm lah.”

¹² Nəghatiən əha təmol ilah kotərruru nati okotəni, kəni məutətəlig e Pol mìnə Panəpəs kənətuənuş pətigəm nati apispis mìn mìnə nəmtətiən pisin pisin mìn iətəm Uhgìn təmol ilau kuol e nəhmti Nanihluə mìn.

Jemis təmahtipəsig e nəghatiən

¹³ Nian kəmuol naunun e nəni pətigəmiən uək mìn rəhalau, kəni Jemis† təhtul məni məmə, “Piak mìn. Otətəlig vivi-to e rəhak nəghatiən. ¹⁴ Pitə təməni-vivi agin kəm tah məmə təmähro lanu Uhgìn təmaupən miet=pən o Nanihluə mìn məmkirəkis ilah nəuvein məmə rəhan mìn. ¹⁵ Kəni nati əha təhmen=pən əmə e nəghatiən iətəm iəni rəha Uhgìn təməni iətəm kəmətəi e Nauəuə Rəha Uhgìn. Uhgìn tətəni məmə,

¹⁶ ‘Uərisig e natimnati mìn əha, oiəkətəlig=pa mìn.

Oiəkol vi nimə rəha narməniəgiən rəha Kig Tefit u təməmnəmit aupən.

Nati əpnəpin təməmnəmit, mətəu iəkləfəri mem mafəl mol təkəsik mìn,

¹⁷ məmə nətəmi əpnəpin e nitəni mìn u Nanihluə mìn, iətəm iəmitəpin rəkis ilah məmə rəhak nətəmimi mìn, ilah okotəsal lak.

¹⁸ İəu İərməniəg iətəni lanu, kəni iəmol nətəmimi kotəhrun rəkis nati əha nuvəh aupən.’ ”

¹⁹ Kəni Jemis təməni məmə, “Kəni tol lanəha, iəu iəkəni məmə rəueiu Nanihluə mìn tətəp kənəutəuhlin nətəligiən rəhalah mìnəutəhuva o Uhgìn. Kəni təsəuvirien məmə rəueiu əha kitah okotol tiəkis pik mìn o lah. ²⁰ Mətəu pəh okotətəi nauəuə kəti tuvən kəm lah məmə okəsotuniən nauəniən mìn u kəmol rəkis sakrifais lan kəm narmi nati mìn u iərmis mìn, kəni kotəmiəkmik e nəhmti Uhgìn. Kəni məsotoliən təfəgə e pətan. Kəni məsotuniən

nati miəgəh iətəm kəmarin nentəui mətəu-inu nıran əha ikin e nıpətın. Kəni okəsotuniən nıre. ²¹ Okotəkeikei motəniəhu ilah lanəha o nələhuian nəməlinuian tətətig o iəfaki mın, nətəm Isrel mine Nanihluə mın, mətəu-inu nətəmimi kəutisiai Mosis, kəni təmətuəuin nuvəh rəkis e Sapət mın rəfin, nətəmimi kəutafin Lou rəha Mosis əpəha e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel. Kəni kəutəni pətigəm nəghatiən mın əha e taun mın rəfin.”

*Kəmətəi nauəuə kəm
nəfaki mın u Nanihluə mın*

²² Kəni aposil mın mine eldə mın mine nətəmimi rəha niməfaki kəmotegəhan məmə okotahli=pən ilah mın nəuvein kotohtəu=pən Pol mine Panəpəs məhuvən Antiok. Kəni kəmotətgi=pən Sailəs mine Jutəs u kətəni məmə Pasapəs. Suah mil əha nətəmimi kəutisiai ilau. ²³ Kəni kəmotəfən nauəuə kəm lah məmə okotos məhuvən. Nauəuə tətəni məmə,

“İtimah aposil mın mine eldə mın rəha niməfaki, itimah piatimah u itəmah. İəkotəni təuvır kəm təmah əpəha Antiok, mine Sıriə, mine Silisiə u Nanihluə mın, mətəu rəueiu nınəhuva piatimah mın.

²⁴ İtimah iəmotətəu məmə nətəmimi nəuvein u e nikitimah kəmotol tiəkis pik kəm təmah, kəni itəmah nəmotətəu tərəh e nəghatiən rəhalah. Mətəu itimah iəməsotəfəniən nəghatiən məmə okəhuvən motəni lanəha.

²⁵ Tol lanəha kəni itimah iəmotəuın e nəghatiən kəti, kəni motegəhan məmə itimah nəuvein okotos nəghatiən rəhatimah muıtəu=pən Pol mine Panəpəs u itimah iəkotolkeikei pik ilau. ²⁶ İuəkır kiamis o uək u rəha İərmənig rəhatah, İesu Krısto. ²⁷ Kəni itimah iəutahli=pınə Jutəs mine Sailəs məmə okiauvnə mueh itəmah. İlau okuəni əhruahru kəm təmah nəghatiən kətiəh əmə iətəm itimah iəmotətəi.

²⁸ Kəni Narmın Rəha Uhgın nıkin tagiən mine nikitimah tagiən məmə iəsotəfınə minian lou kəti kəm təmah məmə otəfigəm pik o təmah, mətəu in əmə u nəkotəkeikei motol: ²⁹ onəsotuniən nauəniən mın u kınol rəkis sakrifais lan kəm narmı nati mın u iərmis mın; kəni məsotuniən nıran; kəni məsotuniən nati miəgəh u kəmarin nentəui mətəu-inu nıran əha ikin e nıpətın; kəni məsotoliən təfagə e pətan. Nəmə nəutohtəu=pən nəghatiən mın əha, onəkəhuvən e suaru təuvır.

Inu naunun nəghatiən rəhatimah.”

³⁰ Kəni nətəmi asoli mın əha kəmotahli=pən nətəmi əha ilah kuvət məmə okəhuvən əpəha Antiok. Nian kəməhietigəm=pən Antiok, kəmotəuın e nətəmimi rəha niməfaki mın əha ikin əha, kəni kəhuva kətiəh, kəni kotəfən nauəuə u kəm lah. ³¹ Kəni nian kəmotafin nauəuə u, nıkilah təmagiən mətəu-inu nəghatiən əha təməfəri nıkilah. ³² Jutəs mine Sailəs ilau iəni mil rəha Uhgın. Kəmuəghati təfəməh kəm piatah mın əha mətəufəri nətəligiən rəhalah mətəuol ilah kəutəhtul əskasik. ³³ İlau kəmuatig təfəməh nəuveitın ikin əha, kəni piatah mın kəmotəuiəhrui ilau kəni motətəpuəh məmə Uhgın otəfən rəhan nəməlinuian kəm lau, kəni motahli=pən ilau kiətəlig=pən o nətəmi mın u kəmotahli=pa ilau. ³⁴⁻³⁵ Kəni Pol mine Panəpəs kəmuatig təfəməh nəuveitın əpəha Antiok, kəni ilah nətəmimi tepət kəməutəni pətigəm nəghatiən rəha İərmənig kəm nətəmimi məutəgətun ilah lan.

Pol mine Panəpəs kəmuəhəpu ilau mın

³⁶ Nian nəuvein uərisig, Pol təməni=pən kəm Panəpəs məmə, “Təuvır məmə kiətəlig mın mian mueruh pialau mın e taun mın rəfin u kəmuəni pətigəm nəghatiən ikin rəha İərmənig kəm lah, mueruh-to məmə kəutəhratig.” ³⁷ Kəni Panəpəs təmegəhan kəni molkeikei məmə otit mın Jon Mak. ³⁸ Mətəu Pol təməniəhu əskasik məsolkeikeiən, mətəu-inu Jon Mak təməpəh rəkis ilau əpəha Pamfiliə mıtəlig məsitəu-pəniən ilau mətəuarus kınuol naunun e uək. ³⁹ Kəni kəmuəni təskasik e nian əha, əmeiko muəuəri ilau mın. Kəni Panəpəs təmit Mak kəni muos negəu kəti mian əpəha Saiprəs. ⁴⁰ Mətəu Pol təmit

Sailas ilau min. Kæni nætəm kəutəfaki kəmotəfaki məmə Iərməniġ oteh vivi ilau e rəhan nəuviriən, kæni motahli pətigəm ilau. ⁴¹ Kæni kəmuəliuək mian=pən Siriə mine Silisiə ikin kæni matuem əskasik niməfaki min.

16

Timoti təmitəupən Pol mine Sailas

¹ Kæni Pol təmaliuək min muvən əpəha Terpe mine Listra. Kæni ikin əha, iətəmimi kəti əha ikin rəha Iesu, nərgin u Timoti. Mamə rəhan in pətan Isrel in tatəhatətə e Iesu, mətəu rəhan tatə in iətəm Kris. ² Piatah min u kəutəhatətə e Iesu əpəha Listra mine Ikoniam kəmotəni məmə Timoti in iətəmi təuvir kəti. ³ Kæni Pol tolkeikei məmə otit ilau min. Kæni təməhġi=pən in mətəu-inu təməsolkeikeiən məmə nətəm Isrel min əha ikin min əha, nīkilah otəhti rah mətəu-inu ilah rəfin kotəhrun məmə tatə rəha Timoti in iətəm Kris.*

⁴ Kæni nian ilahal kəmhluvən e taun min, məhləni pətigəm kəm nətəmimi rəha Uhgın nəghatiən rəha aposil min mine eldə min iətəm kəmotələhu əpəha Jerusiləm. Kæni məhləgətuən ilah məmə okotəkeikei məutohtəu=pən nəghatiən min əha. ⁵ Kæni e nolien əha, niməfaki min kəmotəskasik e rəhalah nəhatətəiən, kæni nian rəfin nətəmimi tatepət kəməutəhatətə e Iesu məutəhuva e niməfaki.

Pol təmeruh nəməhlairiən kəti rəha Uhgın

⁶ Kæni ilahal kəmhluvən=pən əpəha Fritiə mine Kəlesiə ikin, mətəu-inu Narmın Rəha Uhgın təməsegəhaniən e lahal məmə okihluvən=pən Esiə məhləni pətigəm nəghatiən əha ikin əha. ⁷ Nian kəmhluva iuəkir e ikin Misiə mine ikin Pitiniə, məhlolkeikei məmə okihluvən Pitiniə. Mətəu Narmın rəha Iesu təsegəhaniən məmə okihluvən. ⁸ Kæni kəmhlaliuək mihluvən=pən Misiə ikin, kæni mihleiuaiu=pa e taun əha Troas. ⁹ Kæni lapin lan, Pol təmeruh nati kəti təhmen e nəməhlairiən. Təmeruh məmə iətəm Masetoniə kəti tətəhtul mətətapuəh əskasik ohni məmə, “Pale, onəkuva Masetoniə masiru e timah.” ¹⁰ Nian Pol tineruh rəkis əmə nati əha, kæni inautol əpenə-penə məmə iəkəhuvən Masetoniə, mətəu-inu inotəhrun məmə Uhgın tətəuən e timah məmə oiəkotəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Iesu kəm nətəmimi əha ikin.†

Litia əpəha Filipai təməni nīpəhriəniən e Iesu

¹¹ Kæni iəmotos negəu kəti mohiet əpəha Troas motaiu əhruahru əmə o nitəni Samotres. Kæni kəməni lauig lan iəməhuvən məhuvəri e taun Neapolis. ¹² Kæni iə mohiet ikinu motaliuək əmə məhuvən əpəha e taun əha Filipai, u tətəməhli aupən e nitəni asoli Masetoniə. Nətəmi ikin əha, nətəm Rom əhruahru. Kæni iəmotatig nəuvetin əha ikin.

¹³ Kæni e Sapət, nian rəha nəfakiən, iə mohiet e taun əha kæni məhuvən əpəha ləuahtəni e nəhu kəti iətəm nīkitimah təməhti məmə nətəmimi okəhuva ikin məutəfaki. Kæni iəməhuvən motəharəg məutəghati itimah nīpətan u ilah kəmotəupən məhuva məutəharəg.‡ ¹⁴ Kæni pətan Tuatirə kəti əha ikin tətətəlig e timah, nərgin u Litia. In pətan kəti tatol napən u nəugi naris, kæni nian rəfin napən əha nəhmtin tiəkis pik. Pətan əha in Ianihluə kəti mətəu in tatitəu=pən nəfakiən rəha nətəm Isrel, kæni Iərməniġ təmol nīkin timətmətig məmə otəni nīpəhriəniən e nəghatiən iətəm Pol tətəni. ¹⁵ Kæni kəmol bəptais lan mine rəhan min, mine rəhan min noluək min. Kæni in təməni=pa kəm timah məmə, “Pale, onəkəhuva imak ikin kotatig nəuvetin mətəu-inu itəmah nīnotəhrun rəkis məmə iəu iətəni nīpəhriəniən e Iərməniġ.” Kæni in təmətəkeikei kəm timah, kæni iəkəhuvən iman ikin.

Kəmləfən Pol mine Sailas e kaləpus əpəha Filipai

16:1 Uək 14:6; 2Tim 1:5 **16:2** Fil 2:19-22 * **16:3** Nətəm Kris ilah Nanihluə min, kəsəhġi=pən ilah. **16:4** Uək 15:23-29 **16:6** Uək 18:23 † **16:10** E fes 10-17, koteruh nəghatiən rəha Luk u nīpətin tətəni mə “itimah.” Inu tətəni məmə Luk ilah Pol mine e naliuəkien rəhan. Koteruh min nati kətiəh e japtə 20 fes 5 matuvən. ‡ **16:13** Nian Pol tatuvən e taun kəti, nian rəfin tatuvən e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel. Mətəu nəmə təhro, kæni tikə e taun u. Kæni tol lanəha, təmuvən əpəha e nəhu asoli, ikin məutəfaki ikin.

¹⁶ Kəni nian kəti, nian iəməhuvən ikin kətəfaki ikin, kəni pətəkəku kəti təmeruh itimah e suaru. In ioluək rəha nətəmimi nəuvein nətəm kəmotos nəhmtin. Pətan əha narmın tərəh kəti tatig lan iətəm in tatol tətəni pətigəm natimnati iətəm otəpanuva. Kəni rəhan nətəmi asoli min kəmotos mənı tepət e pətan əha mətəu-inu nətəmimi kəutətəou ilah məmə ilah okotətəu rəhan nəghatiən. ¹⁷ Kəni in təmatuərisig e timah Pol, kəni mətəni əfəməh məmə, “Nətəmi min u, nətəmimi rəha Uhgın u ilis, ilis pık. Kəutəni=pınə kəm təmah suaru rəha Uhgın məmə in otosmiəgəh nətəmimi lan.”

¹⁸ Təmatol lanəha e timah nian tepət, mətəuərus nian kəti Pol tinətəu tərəh o nati əha minəpəou lan. Kəni in təmeirair magət e narmın tərəh əpəha məmə, “!E nərgi İesu Kristo iətəni=pınə kəm ik məmə onəkiet rəkis e pətəkəku u!” Kəni rəueiu ağın min, narmın tərəh əpəha təmıet e pətəkəku əha.

¹⁹ Kəni nian rəhan nətəmi asoli nətəm kəutarmənıg lan kınotəhrun məmə narmın tərəh tinıet rəkis lan, kəni rəhalah nətəligiən o nosiən mənı lan, in təmıet e lah, kəni kəmotətəu tərəh. Kəni kəmotaskəlım Pol minə Sailəs motələs ilau məhuvən əpəha e taun əha kəutol makıt ikin, ²⁰ məmə okuəhtul e nəhmti nətəm Rom, nətəmi rəha kot. Kəni ilah kəmotəni məmə, “Suah mil u ilau iətəm Isrel. İlau kətuol nati tərəh tepət, matuol nətəmimi kəutan məhli pık u imatah ikin. ²¹ İlau kətuəni məmə kitah okotəkeikei motohtəu=pən suaru pisin min. Mətəu suaru min əha kəsotohtəu-pəniən lou rəhatah. Kitah nətəm Rom. !Ko kitah kəsotoliən lanəha!”

²² Kəni nətəm ikin əha kəməhuva moteruh ilau minəutəni rah ilau. Kəni suah mil u rəha kot kəmuəni=pən kəm soldıə min məmə okotəpeg rəhalau napən motalis ilau e nəuanıgi. ²³ Kəni kəmotalis ilau motau tepət, kəni uərisig motləfən ilau e kaləpus. Kəni motəni=pən kəm iətəm tateh kaləpus məmə otateh vivi ilau məmə okəsiaietıən muagım. ²⁴ Nian iətəmi rəha neruhiən kaləpus təmətəu nəghatiən əha, təmələs ilau muvən e nəuan kəti əpəha imə ağın, kəni mətəu=pən ıgi e nəhıkilau təhmen e hankap.

Iətəm tateh kaləpus təməni nıpəhriənıən e İesu

²⁵ Kəni e nəlugi nian lapın, Pol minə Sailəs kətuəfaki, kəni ilau mətəuani nəpuən min rəha nəni-viviən Uhgın. Kəni nətəmimi min e kaləpus kəməutətəlig e lau. ²⁶ Kəni rəueiu ağın min, nəmıg asoli kəti təmələuəl e nıftəni kəni mol nimə kaləpus təmələuəl pık, kəni doə min e kaləpus kəmoterəh, kəni sen u kəməlis nətəmimi lan kəmohtis. ²⁷ Kəni nian iətəmi rəha nehıən kaləpus təmair, mafu məmə doə min rəha kaləpus kəmoterəh, nıkin təməhti məmə nətəmi kəutəməhli e kaləpus kınotagım rəfin. Kəni təmləfəri rəhan nau məmə otəgəmu aru in lan. § ²⁸ Mətəu Pol təmagət əfəməh məmə, “!Ei! !Səgəmuıən ik! İtimah rəfin əpə ikin.”

²⁹ Kəni suah kəha təmauın məmə okələs lait kan, kəni in təmıai muvən imə. Kəni misin=pən nəulın əpəha e nəhıkı Pol minə Sailəs ikin mətəramrumın. ³⁰ Kəni mit ilau mihluvən əpəha ihluə kəni mətəpuəh o lau məmə, “!Suah mil! ?Oıəkəhro lanu məmə Uhgın otosmiəgəh iəu?” ³¹ Kəni kəmuəni=pən kəm in məmə, “Onəkəkeikei mənı nıpəhriənıən e İərmənıg İesu, ik minə rəham min.” ³² Kəni kəmuəni=pən nəghatiən rəha İərmənıg kəm in minə nətəmimi u kəutatıg ilah min. ³³ Nati əpnəpın lapın ağın, mətəu suah kəha təmıit ilau muvən məueiu mafəl nıməgım min e nıpətı lau iətəm kəməlis ilau ikin. Kəni e nian əmə əha kəmuol bəptais lan minə rəhan min. ³⁴ Kəni in təmıit Pol minə Sailəs muvən iman ikin məfən nauəniən kəm lau. Kəni in minə rəhan min ərəfin nıkilah təmagiən məriəuəh mətəu-inu kəmotəni nıpəhriənıən e Uhgın.

³⁵ Nian təmıian, iətəmi rəha kot mil əha kuəni=pən kəm soldıə min məmə, “Onəkəhuvən moterəh e suah mil əha kətıan.”

16:17 Mak 1:24 **16:20** Mak 13:9 **16:22** 2Kor 11:25; 1Təs 2:2 § **16:27** E nian əha, nəmə soldıə kəti tairarəpən e iətəm tatol kaləpus tagım, okəkeikei kohamu soldıə əha. **16:27** Uək 12:18-19 **16:30** Uək 2:37

³⁶ Kēni suah kēha iātēmi rēha kalāpus tāmēni=pān kām Pol mēmā, “Iātēmi rēha kot mil kāmūani mēmā okəsul mīniān nahmēiān kēti kām tēlau, kēni iākotērēh e tēlau nākētian, kēni iaiet mētian kēni muatig mētig.”

³⁷ Mētēu Pol tāmēni=pān kām soldiā mīn əha mēmā, “?Ei, mētēu tēhro əha? Mē itimlau iātēm Rom mil.* Kēni iātēmi rēha kot mil əha kāməsueruhiān mēmā iāmūol nati kēti tērah, mētēu e nāhmti nātēmimi kāmotalis itimlau, kēni motlāfēn itimlau e kalāpus. ? Kēni rēueiu kuolkeikei mēmā oiākiaiet oneuān əmē? !Kəpə! Ilau əmē okuəkeikei miəuva u ikinu kēni muəfətigəm itimlau.”

³⁸ Kēni soldiā mīn əha kāməhuvən motēni=pān kām iātēmi rēha kot mil əha. Kēni nian kāmūatēu mēmā Pol mīne Sailəs ilau iātēm Rom mil, ilau kāmūəgīn pik. ³⁹ Kēni kāmian muəni=pān kām Pol mīne Sailəs mēmā, “!Pale, kəsi! Iāmūol tērah e tēlau.” Kēni ko miet ilau mohiet e kalāpus, kēni muəni=pān vivi kām lau mēmā okiaiet e taun əha.

⁴⁰ Kēni Pol mīne Sailəs, ilau kāmiaiet e kalāpus mian e nimə rēha Litia. Kēni mueruh piatah mīn əha ikin əha mīne nəuvīnitah mīn rēha niməfaki, kēni muəghati nəuvētīn kām lah mētūəfəri nīkilah. Kēni uərisig lan, kiaiet mētian.

17

Pol mīne Sailəs kāmian əpəha Təsalonaiķə

¹ Kēni Pol mīne Sailəs kāmualiuək mian=pān əha e taun mil əha Amfipolis mīne Apolonia, miəuva miāiet=pa e taun əha Təsalonaiķə. Ikin əha, nimə rēha nuhapumīniān kēti əha ikin rēha nātēm Isrel. ² Kēni Pol tāmōl mēmā inu tatol nian mīn, tāmuvən əpəha imə e nimə əha. Kēni e Sapət kisil ilah nātēm Isrel əha ikin kāmōtol nəghatiān tepət o Nauəuə Rəha Uhgīn. ³ In tətēni kām lah mēmā, “Nauəuə Rəha Uhgīn tətēni-vivi agīn mēmā Kristo iātēm Uhgīn tāmēni mēmā otahli=pa, in otəkeikei mīmīs, kēni Uhgīn otosmiəgəh mīn in e nimisiān. Iesu u iātēm iātēni kām tāmāh, in Kristo əha.”

⁴ Ilah nəuvein kāmōtēni nīpəhriāniān e nəghatiān əha, kēni kāmōhtēu=pān Pol mīne Sailəs. Kēni Nanihluə mīn tepət nātēm kəutəfaki kām Uhgīn, mīne nīpətan asoli tepət nātēm kotepət e nīpətan mīn, kāmōhtēu=pān ilau.

⁵ Mētēu nātēmi asoli mīn rēha nātēm Isrel əha ikin əha, kinəutohtgərah ilau, kēni məhuvən motəmki=pa nātēm kotərah, əpəha e nīkali suaru mīn mīne ikin mīn nəuvein mīn, kēni mīnautol nərahiān tepət əpəha e taun əha. Kēni məhuvən e nimə rēha Jeson, mīnautəhapu doə e nimə, mētəsəl e Pol mīne Sailəs. Kāmōtolkeikei mēmā okotlāfēn ilau e nəhlmi kaunsil əha ikin əha.

⁶ Nian kāməsotehiān ilau, kēni kotaskəlīm Jeson mīne piatah mīn nəuvein motəmki=pān ilah mēmā okotəhtul aupən e nātēmi asoli rēha kaunsil. Kēni kāmōtagət əfəməh mētēni mēmā, “Suah mil əha Pol mīne Sailəs kətiasuv nəməuiān e ikin mīn rəfin, kēni mīniəuva e taun rəhatah. ⁷ Kēni Jeson tāmāuīn e lau kian iman ikin, mētēu ilah kəutatgəhli lou rēha Sisə iātēm tətarməniġ e nitēni mīn. Ilah kəutēni mēmā lərməniġ kēti mīn əha ikin tətətig, nərgīn u Iesu.” ⁸ Nian nātēm Isrel kāmōtēni nəghatiān əha, mautol nātēmimi mīne nātēmi asoli mīn əha nīkilah tinəpiapei pik. ⁹ Kēni nātēmi asoli mīn əha kāmōtol Jeson mīne piatah mīn kāmōtəfēn mēni kēti, mēmā in nāniəskasikiān kēti mēmā okəsotol mīniān nati əha, kēni motahli=pān ilah kəutəhuvən.

Pol mīne Sailəs kāmian əpəha Perea

¹⁰ Nian tinapinəpu, kēni piatah mīn ikin əha kāmōtahli=pān Pol mīne Sailəs mēmā okian e taun əha Perea. Nian kāmiaiet=pa ikin əha, kāmian e nimə rēha nuhapumīniān rēha nātēm Isrel. ¹¹ Nātēm Isrel əha ikin əha nətəliġiān rəhalah təuvīr, mapirəkis nātēm Təsalonaiķə, mētēu-inu kotolkeikei pik mēmā okotətəliġ e nəghatiān rəhalau. Kēni

* **16:37** Nēmə suah kēti in iātēm Rom, mētēu katātu=pān nəghatiān kēti lan, kēni lou kēti əha ikin rəhalah mēmā aupən kəpmən otol nalpiniān kām in, mētēu in otəkeikei məhtul e kot mēni pətigəm nəuveti nəghatiān katātu=pān lan. Afin e Uək 25:16. **17:7** Luk 23:2; Jon 19:12

nian rəfin, kəutafin vivi e Nauəuə Rəha Uhgīn, məutəsal vivi məmə nəghatiən rəhalau təhruahru uə kəpə. ¹² Mətəu-inu e noliən əha, kəni tepət kəmotəni nīpəhriənīən e Iesu. Kəni nīpətan asoli mīn Kris tepət, mīne nətəm Kris tepət kəmotəni nīpəhriənīən e Iesu.

¹³ Mətəu nian nətəm Isrel əpəha Təsalonaikə kəmotətəu məmə Pol tətəni pətīgəm mīn nəghatiən rəha Uhgīn əpəha Perea, kəni ilah kəməhuva mīn əpəha ikīn mīnəutəhlili nətəm Perea, mīnautol ilah məmə kotəhrun nohiən ilau. ¹⁴ Kəni nian əmə əha, piatah mīn kəmotahli=pən mīn Pol tuvən əpəha itəhi muvən e negəu muvən Atens, məpəh əmə Sailəs mīne Timoti kətuatīg əpəha Perea. ¹⁵ Kəni nətəm kəmotit Pol məhuvən Atens, kəni Pol təməni=pən kəm lah məmə okotəni=pən kəm Sailəs mīne Timoti məmə okuauit uəhai əmə mian mueruh mīn in. Kəni kəmohtəlig=pə mīn Perea.

Pol əpəha Atens

¹⁶ Nian Pol təmətəhtahnin Sailəs mīne Timoti əpəha Atens, in təmətəu tərah pik mətəu-inu nian tətaliuək mətən ikīn əha, meruh məmə ikīn əha tərīauəh e narmī nati tərah əpnapīn mīn. ¹⁷ Mətəu-inu o nati əha, in təmuvən əpəha e nīmə rəha nuhapumīniən rəha nətəm Isrel ilah nətəm Isrel, mīne Nanihluə mīn nətəm ilah kəutəfaki kəm Uhgīn, məutəghati pik o nati əha mīne nanusiən təuvir. Kəni nian rəfin in tatuvən ikīn katol makit ikīn mətəghati kəm nətəmi əpnapīn mīn əmə. ¹⁸ Kəni nəgətun mīn nəuvein nətəm Kris, kətəni ilah məmə Epikiuriən mīne Sitoik,* ilah mīn kəutəghati. Ilah nəuvein kəutəni məmə, “?Suah əha təmələs əmə nəghatiən kəti e suaru mətəni, kəmə tətəni nak əpəha?”

Kəni nətəmimi nəuvein kəmotəni məmə, “Itimah iəutətəu məmə tətəghati e uhgīn mīn rəha iki pisin pisin mīn.” Kəmotəni lanəha mətəu-inu Pol tətəghati e Iesu, mətəni məmə təmimis mətəu Uhgīn təmosmiəgəh mīn.

¹⁹ Kəni kəutəu=pən e Pol məmə otuva məhtul e nəhmti kaunsil rəha nətəm kəutəharəg e nītəuət əha Areopakus. Kəni kaunsil əha təməni=pən kəm in məmə, “Iəkotolkeikei məmə iəkotəhrun nīpəti nəghatiən vi u iətəm nətəni. ²⁰ Nəghatiən mīn əha nəuvein iəmotətəu məmə tol pisin aɡin, kəni iəkotolkeikei məmə iəkotəhrun nīpətin.” ²¹ Kəmotəghati lanəha mətəu-inu nətəm Atens mīne ikīn pisin mīn iətəm kəməhuva Atens, kəmotolkeikei məmə okotəharəg əmə motətəlig e nəghatiən vi mīn əha, kəni motəuhlin vivi nəniən lan.

²² Kəni Pol təhtul e nəhmti nətəmi rəha kaunsil əha məmə, “Nətəm Atens. Iəu ineruh rəkis məmə nikitəmah tatuvən pik o uhgīn mīn. ²³ Nian iəu iətaliuək u ikīnu materuh ikīn nəutəfaki mīn ikīn mīne narmī nati mīn, kəni meruh nəghatiən kəti iətəm nəmotətəi=pən rəkis e kəpiel kəti məmə,

INU IKIN KƏTƏFAKI=PƏN KƏM UHGİN KƏTI İƏTƏM İTİMAH İƏKOTƏRURU.

Mətəu uhgīn iətəm itəmah nəutəfaki=pən kəm in, iətəm nəkotəruru, Uhgīn əha inəha iətəm iəu iətəni=pinə kəm təmah.

²⁴ “Uhgīn əha inəha təmol niftəni u, mīne natimnati rəfin u kəutatīg lan, kəni in tətərmənīg e neai mīne niftəni, in təsatīgən e nīməfaki mīn iətəm kitah əmə nətəmimi kəmotol. ²⁵ Nati kəti təsikəiən ohni u kitah nətəmimi kotəhrun noliən məmə kotəfən kəm in. Mətəu in pisin əmə tətəfa nəmiəgəhiən kəm tah kətiəh kətiəh, mətəfa natimnati mīn rəfin kəm tah. ²⁶ Aupən, aupən aɡin, in təmol əmə iətəmi kətiəh əmə, kəni nətəmimi rəfin kəmotəpən əmə e suah kəha, kəni in pisin əmə təmələhu ilah rəfin e ikīn mīn, kəni in pisin əmə təməni nian iətəm ilah okotan lan, mīne niftəni mīn rəhalah. ²⁷ Uhgīn əmə təmol lanəha məmə kitah rəfin okotəkeikei motalkut motəsal məmə okoteh, təhmen e suah kəti iətəm tətəpən mətəsal e nati kəti e napinəpuīən, mətəu-inu nīkin təhti məmə mətə tələs nati u in tolkeikei. Mətəu nīpəhriənīən məmə Uhgīn əha, səniəmə in isəu o tah. ²⁸ Nīpəhriənīən mətəu-inu təhmen e iətəmi kəti təməni aupən məmə, ‘In əmə tatol məmə

17:17 Uək 18:19 * **17:18** Epikiuriən mīne Sitoik – Nəgətun mīn nəuvein iətəm kəutəsal e nīpəhriənīən. Ilah Epikiuriən kəutəni məmə natimnati iətəm tatol suah kəti nīkin tətagiən, inu nəukəti nəmiəgəhiən təuvir. Ilah Sitoik kəutəni məmə təuvir nəmə suah kəti təsətəuiən nəɡiənīən mīne nəhməiən e nīkin. **17:25** 1King 8:27; Uək 7:48

17:25 Sam 50:12 **17:27** Sam 145:18; Jer 23:23

kitab ræfin kætamiægəh, məutaliuək, mautil natimnati ræfin.’ Kəni məhmen e suah kəti rəhatəmah iətəm tətətei rəkis nəpuən kəti məmə, ‘Kitah mīn, kitab nenətīn mīn.’

²⁹ “Mətəu-inu kitab nenətī Uhgīn, ko kitab kəsotəniən məmə in təhmen e natimnati əpnapīn əmə iətəm nətəmimi kautol ilah e aiən u kol tətoraip-oraip, mīne silfə, mīne kəpiel. In sənīə məmə nati kəti iətəm suah kəti təhrun nolīən e nəhlmīn uə e rəhan nəhrunīən. !Kəpə!

³⁰ “E nian əha aupən nətəmimi kotəruru Uhgīn, kəni təhmen e iətəm Uhgīn təmahtipəsīg e nəhmtīn məmə otəsəruhīən nolīən tərəh mīn əha. Mətəu rəueiu tətəni kəm tah ræfin e ikīn mīn ræfin məmə, ‘Itəmah ræfin onəkotəuhlin itəmah e rəhatəmah mīn nolīən tərəh mīn.’ ³¹ In təmāni lanəha, mətəu-inu in təmitəpīn rəkis nian in otakil nolīən lan rəha nətəmimi ræfin, kəni in otol əmə e suaru iətəm təhruahru. Uhgīn tīnitəpīn rəkis iətəmimi iətəm otakil nolīən mīn rəha nətəmimi, kəni kīnotəhrun rəkis məmə in pəh, mətəu-inu tīnol rəkis suah kəha təmiægəh e nīmīsiən.”

³² Nian ilah kəmotətəu nəghatīən məmə Uhgīn təmol suah kəti təmiægəh mīn e nīmīsiən, nəuvein kəmotələh-əmu, mətəu nəuvein kotəni məmə, “Itīmah iəkotolkeikei məmə iəkotətəu mīn rəham nəghatīən.” ³³ Nəghatīən əha tīnol naunun ikīn əha, kəni Pol tietīgəm e kaunsīl. ³⁴ Mətəu nətəmimi nəuvein kəməhuvən motəhkuł=pən lan, məutəni nīpəhriənīən e Iesu. Nətəmi əha kəti ikīn nərgīn u Taionīsīəs, in iətəmi kəti rəha kaunsīl əha, mīne pətan kəti mīn nərgīn u Tamaris, mīne nətəmimi nəuvein mīn.

18

Pol təmuvən Korən

¹ Uərisīg e natimnati mīn əha, Pol təmīet əha Atens, muvən e taun pīsīn kəti mīn, nərgīn u Korən. Taun mil əha kətuatīg e nītəni Akaiə. ² Ikīn əha, təmeruh suah kəti, in iətəm Isrel, nərgīn u Akuilə. Təmair əpəha Pontəs, mətəu təmuvən mətətīg əpəha Itali e taun asoli əha Rom. Uərisīg, kəni iətəm Rom əha, Klotiəs iətəm tətarmənīg e ikīn mīn ræfin rəha Rom, təmol lou kəti məmə nətəm Isrel mīn əha ikīn okotəkeikei mohiet Rom. Kəni Akuilə mīne rəhan pətan Prīsilə kəmīaiet mīəuva muatīg əpəha Korən. Kəməsuatīgīən təfəməh kəni Pol tiet=pa, meruh Akuilə. Kəni Pol təmuvən imalau ikīn. ³ Uək rəhan rəha nosīən mənī təhmen əmə e uək rəhalau. Ilahal nətəmi rəha nəhliən nīma tapolīn. Kəni tətətīg ilahal mīn ilau, kəni mahlol pəti uək. ⁴ Kəni e nian ræfin e Sapət, nian rəha nəfakīən, Pol mīne nətəm Isrel mīne nətəm Kris kautol nəghatīən tepət əpəha e nīmə rəha nuhapumīniən rəha nətəm Isrel, mətəu-inu Pol tolkeikei məmə otiuvi=pa ilah məmə okotəni nīpəhriənīən e Iesu.

⁵ Kəni Sailəs mīne Timoti kəmīaiet Masetoniə, kəni nian kəmīaiet=pa ikīn əha, Pol təməpəh uək rəha nəhliən tapolīn, kəni mətəni pətīgəm əmə nian ræfin nanusiən təuvīr kəm nətəm Isrel əha ikīn məmə Iesu in Krīsto iətəm Uhgīn təmāni məmə otahli=pa. ⁶ Mətəu ilah kəmotəməki, kəni məutahi. Kəni Pol təmōrin-orin rəhan sot asoli e nəhmtīlah. In nəmtətīən kəti məmə in otəpəh ilah. Kəni mənī məmə, “Nəmə nəutatīg e nərahīən lan nian Uhgīn otakil nətəmimi e Naunun Nian, mətəu rəhatəmah aru, mətəu iəmətəni rəkis mətəu-inu itəmah nəutəpəh. Tətuəuin əha rəueiu, iəkuvən mənī pətīgəm nanusiən təuvīr kəm Nanihlūə mīn.” ⁷ Kəni in təmīet e lah muvən mətətīg e nīmə rəha Ianihlūə kəti mətəu tatitəu=pən nəfakīən rəha nətəm Isrel, nərgīn u Titīəs Jastəs. Rəhan nīmə in e nīkali nīmə rəha nuhapumīniən rəha nətəm Isrel. ⁸ Kəni Krīspəs u in tətarmənīg e nīmə əha, in mīne rəhan mīn, ilah kəmotəhatətə e Iərmənīg. Kəni nətəm Korən tepət mīn kəmotətəu nəghatīən rəha Pol, kəni kəmotəhatətə e Iesu, kəni kol bəptais e lah.

⁹ Kəni nian kəti lapīn, Pol təmeruh nati kəti təhmen e nəməhlairīən. E nəməhlairīən əha, Iərmənīg təməghati kəm in məmə, “Səgīniən. Uvən mənī pətīgəm rəhak nəghatīən

məsəmeigiän, ¹⁰ mätəu-inu kilau min ik. Nätəmimi ko kəsotərəkiniän ik, mätəu-inu nätəmimi tepət e taun əha, ilah rəhak nätəmimi mın.” ¹¹ Kəni Pol təmatig ikin əha o nu kətiəh kəni məuiğ sikis, mətəgətun nätəmimi e nəghatiän rəha Uhgın.

Nätəm Isrel kəmotləfən Pol e kot

¹² Kəni nian Kalio in kəpmən rəha nätəm Akaiə, kəni nätəm Isrel kəməhuva pəti kəni motaskəlīm Pol motələs məhuvən e kot. ¹³ Kəni motəni məmə, “Suah u tətalkut məmə otiuvi=pən nätəmimi məmə okotəfaki kəm Uhgın e noliän kəti iätəm təsəhmeniän e Lou.”

¹⁴ Kəni Pol təməhtul məmə otəghati, mätəu Kalio təməni=pən kəm lah məmə, “Nätəm Isrel. Otətəlig-to. Okəmə nati u in nati kəti təsəhruahruian, uə təsitəu-pəniän lou, itəmah nınotəhrun rəkis məmə iəkəkeiki mätəu nəghatiän rəhatəmah. ¹⁵ Mätəu, nəghatiän u in nənikiliniän əmə kəti rəhatəmah e nərgin mın mine natimnati mın rəha Lou rəhatəmah, kəni tətətig əmə e təmah məmə onəkotəni motələhu vivi. Ko iəu iəsakiliän nati tol lanəha e kot.” ¹⁶ Kəni in mahli pətigəm ilah e kot. ¹⁷ Kəni nian kəməhuvən ihluə, əmeiko kəni motaskəlīm Sostənes u iətəmi asoli rəha nimə rəha nuhapuminiän rəha nätəm Isrel. Kəni motoh əpəha e namtiəhluə e nimə rəha kot. Mätəu Kalio təməsolkeikeiän məmə otol nati kəti məmə otəniəhu ilah.

Pol təmitəlig Antiok əpəha Siriə

¹⁸ Pol təmatig nian tepət əpəha Korən ilah piatah mın. Kəni uərisig təpəh ilah muvən Kegkriə.* Aupən Pol təmol nəniəskasikiän kəti kəm Uhgın, kəni ikin əha in təmətəi nəuanun matol naunun nəniəskasikiän lan rəhan. Kəni in təmos mın negəu kəti ikin əha mitəlig=pa Siriə. Kəni Prisilə mine Akuilə kəmuətəu=pən in. ¹⁹⁻²¹ Nian kəməhuva e taun əha Efəsis, ilahal kihluvari. Kəni Pol təmuvən əpəha imə e nimə rəha nuhapuminiän rəha nätəm Isrel, kəni mətəni nəghatiän tepət. Ilah kəmotətapuəh ohni məmə otətig nəuətəin ilah min ilah. Mätəu in təni məmə, “Ei kəsi, kəpə. Ko iəsətiğiän.” Mätəu nian in təmiet məni=pən kəm lah məmə, “Nəmə Uhgın tolkeikei məmə iəkuva mın, kəni iəpanuva mın meruh itəmah.” Kəni in təmos negəu kəti miet Efəsis, mätəu təməpəh Akuilə mine Prisilə kətuətig ikin əha.

²² Nian Pol təmuva e taun əha Sisəriə, kəni muvari. Kəni maliuək muvən məmə oteruh nätəmi rəha niməfaki əpəha Jerusiləm. Kəni uərisig, titəlig=pa mın əpəha Antiok. ²³ Təmatig nəuətəin ikin əha, kəni miet mın maliuək muvən=pən əpəha Kəlesiə mine Fritiə ikin matem əskasik nätəmi rəha Iesu.

Apolos təmuvən Efəsis mine Korən

²⁴ Kəni suah kəti təmuva əpəha Efəsis, in iätəm Isrel kəti, nərgin u Apolos. In təmair əpəha Aleksantriə, kəni in iätəm təuvir kəti rəha nəghatiän, kəni məhrun vivi mın nəghatiän mın e Nauəuə Rəha Uhgın. ²⁵ Kəməgətun rəkis in e suaru rəha İərməniğ. Kəni nian rəfin niğəm tatuəu e nikin o nəni pətigəmiän nəghatiän rəha Uhgın. Kəni nəghatiän rəhan e Iesu in təhruahru məuvir. Mätəu nati kətiəh əmə, in təhrun əmə noliän bəptais u Jon təmatol aupən. ²⁶ Kəni in təmətəni əskasik nəghatiän rəha Uhgın əpəha e nimə rəha nuhapuminiän rəha nätəm Isrel. Nian Prisilə mine Akuilə kəmuətəu in, kəmiet mihluvən əpəha e rəhalau nimə, kəni muəni pətigəm vivi kəm in suaru rəha Uhgın, kəni təmətəlig vivi.

²⁷ Kəni nian Apolos tolkeikei məmə otuvən əpəha Akaiə, kəni piatah mın əpəha Efəsis kəmotasiru lan motətei nauəuə kəti tuvən kəm nätəmi rəha Iesu əpəha Akaiə, mətətapuəh o lah məmə kotəhrun nosiän Apolos məhuvən əpəha imalah ikin. Ilah mın əha, kəmotəpən rəkis motəhatətə e Iesu e nəuviriän rəha Uhgın. Kəni Apolos təmiet=pən Korən ikin Akaiə masiru e lah lanəha mätəu-inu in iätəm təuvir kəti rəha nəghatiän. ²⁸ Kəni mətəni pətigəm vivi e Nauəuə Rəha Uhgın məmə Iesu in Kristo iätəm Uhgın təməni məmə otahli=pa. Kəni e nəhmti nätəmimi, təməh rəkis nəghatiän rəha nätəm Isrel.

19

Pol tāmuvən mīn Efāsis

¹ Nian Apolos tāmətatiḡ ahanəh əpəha Korən, taun kəti rəha Akaiə, Pol tāmītəu suaru kəti əpəha ilis ikin e nītəuət mīn miet=pa əpəha Efāsis. Ikin əha təmeruh nətəmimi nəuvein rəha Iesu. ² Kəni tāmətapuəh o lah məmə, “?Təhro? ?Narmīn Rəha Uhgīn tīnuva məriauəh mətatiḡ e təmah nian nəmotəhatətə e Iesu, uə kəpə?”

Kəni kəmotəni=pən kəm in məmə, “Itimah iəməsotətəu aḡinīən məmə nati kəti mīn əha ikin Narmīn Rəha Uhgīn.”

³ Kəni Pol tāmətapuəh o lah məmə, “?Mətəu kəmol bəptais əhro lanu e təmah?”

Kəni kəmotəni=pən kəm in məmə, “Kəmol bəptais e timah e noliən bəptais iətəm Jon təmatol.”

⁴ Kəni Pol təni məmə, “Noliən bəptais iətəm Jon təmatol, katol e nətəmi mīn u kəutəuhlin ilah e rəhalah noliən tərah mīn. Mətəu Jon tāmətəni pətiḡəm məmə nətəmimi okotəkeikei motəhatətə e iətəmimi iətəm otəpanuərisiḡ lan. Suah u in Iesu.” ⁵ Kəni nian nətəmimi kəmotətəu nəghatiən əha, kəni kəmol bəptais e lah e nərgi İərmənig Iesu. ⁶ Kəni nian Pol təmələhu=pən nəhlmīn e rəhn-kapə lah, Narmīn Rəha Uhgīn təmuva məriauəh mətatiḡ e lah. Kəni kinəutəghati e nəghatiən iki pişin mīn, kəni məutəni pətiḡəm nəghatiən iətəm Uhgīn tətəfən kəm lah. ⁷ Kəni nətəmimi mīn əha, nəman ilah rəfin iuəkīr e tueləf.

⁸ Kəni Pol təmatuvən e nimə rəha nuhapumīniən rəha nətəm İsrəl e məuiḡ kisil mətəni pətiḡəm əskasik nəghatiən e nanusiən təuvir rəha Uhgīn məsəḡinīən. Kəni ilah mīn ilah, kəmotol nəghatiən tepət mətəu-inu in tolkeikei məmə otīuvi=pa ilah e Narmənigīən Rəha Uhgīn. ⁹ Mətəu nətəmimi nəuvein, rəhn-kapə lah tiəkis pik məmə okotəni nīpəhriənīən e rəhan nəghatiən. Kəni kəmotəni rah suaru rəha İərmənig rəhatah e nəhmti nətəmimi rəfin. Mətəu e noliən mīn əha, kəni Pol tāmiet e lah kəni mit nətəm kəutəhatətə e Iesu kəhuva məhuərisiḡ lan. Kəni nian rəfin ilah nətəmimi kəutəghati əpəha e nimə sikul asoli kəti u suah kəti, nərgin u Tiranəs, təmətəḡətun ikin aupən. ¹⁰ Kəni Pol təmatol uək əha o nu apiəpiə keiu. Mətəu-inu təmatol lanəha, kəni nətəmimi nətəm kəutatig ikin əha Esia, nətəm İsrəl mīne Nanihluə mīn, ilah rəfin kəmotətəu nəghatiən rəha İərmənig.

Nenəti Skefa mīn

¹¹ Kəni Uhgīn təməfən nəsanəniən kəm Pol məmə otol nati apişpis mīn iətəm tol pişin aḡin. ¹² Natimnati rəha Pol təhmen e haḡkisif mīne napən iətəm təmatuvən lan, nətəmimi kautos məutəhuvən mautek nətəm kəutohmis lan. Kəni nīmisiən mīn kəmotəuvir, kəni narmīn tərah mīn kəmoḡiet e lah.

¹³ Kəni nətəm İsrəl nəuvein kəutəhuvən ikin pişin pişin mīn nəuvein, məutəhḡi pətiḡəm narmīn tərah mīn e nətəmimi, kəni nətəmimi mīn əha kəmotalkut məmə okotol nati əha e nərgi İərmənig Iesu. Kəni kəmotəni=pən kəm narmīn tərah mīn məmə, “E nərgi Iesu, iətəm kətiəh əmə iətəm Pol tətəni pətiḡəm, oḡiet.”

¹⁴ Kəni nətəm kəmautol nati əha, səpīn əha ikin nenəti suah kəti, nərgin u Skefa, u in pris asoli kəti rəha İsrəl.* ¹⁵ Mətəu narmīn tərah təmənī=pən kəm lah məmə, “İəkəhrun suah u Iesu, kəni məhrun mīn Pol. ?Mətəu itəmah nīpəh mīn u?” ¹⁶ Kəni suah u narmīn tərah tətatiḡ lan, təməhtul məhti ilah mərəkīn ilah, məhapu-əhapu rəhalah napən məpeg rəkis, kəni kotaiu piəpiə əmə mətaḡim e rəhan nimə motəmərə-kəmərə. ¹⁷ Nian nətəm İsrəl əha ikin mīne Nanihluə mīn kəmotətəu nati əha, kəmotəḡin pik. Kəni nətəmimi kəmotəfəri nərgi İərmənig Iesu təri pik.

¹⁸ Kəni nətəmimi tepət iətəm kəutəhatətə e Iesu, kəmotəni pətiḡəm kəm nətəmimi nati tərah mīn iətəm kəmotol. ¹⁹ Nəuvein nətəm kəmautol nərik, ilah mīn kəmotəmki nauəuə mīn rəhalah e nati əha məhuva, motuvan əhtuv e nəhmti nətəmimi. Nian

19:1 1Kor 3:6 19:2 Uək 8:16 19:4 Mat 3:11 19:6 Uək 8:17; Uək 10:44,46 19:11 Uək 14:3 19:12 Uək 5:15 * 19:14 Nətəmi mīn u kotəhrun vi Baebol, kotəni məmə Skefa in səniəmə pris əhruahru, mətəu in aru əmə in tatol məmə in pris. 19:17 Uək 5:11

nətəmimi kəmotafin nəhmti nauəuə mīn əha, təhmen e fifti-miliən vatu† ilah rəfin. ²⁰ Kəni nəghatiən rəha İərməniġ təmaiu iaħġin e nəsanəniən asoli rəha Uħġin.

Norgəhuiən asoli kəti əpəha nitəni Esia e taun Efəsis

²¹ Kəni uərisiġ e nati əha, Pol tinəni e nikin məmə otitəliġ=pən əpəha Jerusiləm, mətəu otuvən=pən Masetoniə mīne Akaiə ikin. Kəni in təni məmə, “Nian iəkuvən rəkis Jerusiləm, iəkəkei kei muvən mīn Rom.” ²² Kəni in təmahli=pən Timoti mīne Erastəs iətəm kətuasiru lan, məmə okuaupən mian əpəha Masetoniə. Mətəu in otətətiġ piyim nəuветin əpəha ikin Esia.

²³ Kəni e nian əha, norgəhuiən asoli kəti təməri əpəha Efəsis o Suaru Rəha İərməniġ. ²⁴ Suah kəti əha ikin iətəm tatol natimnati e aiən kətəni məmə silfə, nərgin u Temetrius. İkinu nətəmimi tepət kəutəfaki kəm uħġin kəti pətan, nərgin u Atemis. Kəni Temetrius tatol narmi nimə əkəku mīn e silfə iətəm təhmen e nimə rəha narmi nati rəha Atemis. Kəni nətəmimi tepət kautos nəhmtin, kəni tatos məni asoli ilah rəhan mīn nətəmimi u kəutol pəti uək.

²⁵ Kəni təmauin e rəhan nətəmimi mīn mīne nətəpisiən iətəm kəutol uək kətiəh əmə məmə okəhuva kətiəh. Kəni təni məmə, “İəu mīn, nəkotəhrun rəkis məmə kəutos məni asoli e uək u rəhatah. ²⁶ Mətəu itəmah nəmoteruh mīne motətəu məmə suah u Pol tətərəkīn nətəmimi tepət kəni kinəutohtəu=pən, səniə Efəsis əmə, mətəu iuəkīr ikin mīn rəfin e nitəni əha Esia. In tətəni pətəiġəm məmə uħġin mīn iətəm nətəmimi əmə kəmotol e nəhlmi lah, səniəmə uħġin mīn pəhriən. ²⁷ Kəni rəueiu əha, iuəkīr tinətərəkīn suaru rəhatah o nosiən məni, kəni iuəkīr mīn in tatol məmə nətəmimi okoteruh rah nimə rəha Atemis, u iətəm in ilis pik. Kəni naunun, nəmə təhro nəghatiən rəhan otərəkīn nərgin Atemis iətəm ilis pik tuva mol nati əpnəpīn əmə lan. Mətəu ikinu Esia mīne ikin mīn rəfin, nətəmimi kəutəfaki kəm uħġin u rəhatah.”

²⁸ Nian kəmotətəu nəghatiən əha, nikilah təmahmə pik, kəni əmeiko mīnautəgət əfəməh məmə “!Ure e Atemis u Efəsis!” ²⁹ Kəni nətəmimi rəfin e taun kinotəpīs e nalməliən. Kəni nətəmimi tepət kəməhuva kətiəh məhuvən motəskəlim iətəm Masetoniə mil əha iətəm kətuali uək ilahal Pol, nərgiləu u Kəəs mīne Aristakəs. Kəni kəməhuvən pəti moti uvi=pən iləu əpəha ikin nian rəfin kəutuhəpumiən asoli ikin.

³⁰ Kəni Pol tolkei kei məmə otuvən məġhati kəm nətəmimi əha, mətəu nətəmi rəha İesu kəsotəġəhaniən. ³¹ Mīne nətəmi asoli nəuvein rəha kaunsil asoli əpəha Esia nətəm kotolkei kei Pol, kəmotəhli=pən nəghatiən kəm in motəniəhu əskəsik məmə otəsuvəniən əha nətəmi əha ikin.

³² Kəni ikin əha, nətəmimi kəutol vilig vilig tepət məutəgət əfəməh. Nəuvein kəutəni nati pišin, kəni nəuvein kəutəni nati pišin. Mətəu tepət kotəruru əġin məmə kəməhuva o nati nak. ³³ Kəni nətəm İsrəl mīn əha ikin kəmotətġi=pən suah kəti nərgin u Aleksantə məmə otuvən məhtul əpən e lah. Kəni təməfəri nəhlmiən məmə kəsotəġətiən pəh təni pətəiġəm neruhiən rəhan. ³⁴ Mətəu nian nətəmimi kəmotəhrun məmə in iətəm İsrəl kəti, kəmotəgət pəti-pəti əfəməh mīn məmə, “!Ure e Atemis əpəha Efəsis! !Ure e Atemis əpəha Efəsis!” Kəmotəgət əfəməh motos əuə keiu.

³⁵ Kəni iətəmi asoli kəti in kəpmən asoli rəha taun Efəsis, təməhtul məniəhu ilah məmə, “!Sotəġətiən-to!” Kəni məni məmə, “Ei, nətəmimi! Atemis u in uħġin rəhatah. Kəni nərgin in ilis. Kəni nətəmi ikin mīn rəfin kotəhrun məmə in uək rəhatah nətəm Efəsis məmə okoteruh vivi niməfaki rəhan, kəni motəh vivi kəpiəl asim rəhan iətəm təmsipən e neai muva. ³⁶ Kəni suah kəti tikə iətəm otəni məmə iətəiuə. Kəni tol lanəha, təuvir məmə nətəliġiən rəhatəmah teiuaiu. Təsəuviriən məmə nəkotəlməli lanko.

³⁷ “Nəmotos suah mil u məhuva ikinu, mətəu iləu kəsua kləhiən e nati kəti kəni məsuən kəskəsiən e nimə rəha narmi nati rəhatah, kəni məsuəġhati rəhiən e nərgi pətan əha,

† 19:19 E nəghatiən əhruahru rəha Kris, tətəni “fifti-tausin koin məni kəmol e silfə.” Kəni koin məni kətiəh təhmen e 1,000 vatu. 19:21 Uək 23:11; Rom 1:13 19:23 2Kor 1:8 19:29 Uək 20:4; 27:2; Kol 4:10; Flm 24

uhgin rāhatah. ³⁸ Nāmē Temetrius minē rāhan noluak min kauteruh=pæn nāghatiēn tērah e suaḥ kēti, nian āha ikin rāha kot minē nētām rāha kot āha ikin. Tāvuir māmē okāhuvān motāni pētīgām nāghatiēn tērah min āha iētām kāmōtētāu kām lah. ³⁹ Mētāu nāmē nati kēti min āha ikin iētām nākōtolkeikei, nākōtos māhuvān e nāharāgiēn āhruahru rāhan. Mētāu nāharāgiēn u tētāhti lou. ⁴⁰ Timētīg āmē māmē okōtāfēn kitah e kot o nolīān u, māmē kāmōtārgēhu pik u rāueiu. Iuākīr kotāmēu tēpiā āmē ikin. ?Kēni ko kāsōtāniēn nati kēti māmē kāmēhuva ikinu e nāharāgiēn u rāueiu o nak? Mētāu-inu nāharāgiēn u, nīpētīn tikā, kēni tēsītāu-pēniēn lou.” ⁴¹ Nian tāmēni rākīs nāghatiēn āha, kēni māniāhu nāghatiēn mahli=pæn ilah māmē okōtagīm min.

20

Pol tāmuvān āpāha Masetoniā minē Akaiā

¹ Nian nārahīān āha tāmōl naunūn, Pol tāmāuīn e nētāmi rāha Iesu māmē okāhuvā kētiāh. Kēni mētāghati kām lah o nem āskasikīān ilah. Kēni uārisīg lan, tauīāhrūin ilah miet maliuāk muvān āpāha Masetoniā. ² Tāmuvān āha ikin tepēt ikin kēni mētāfēn nāghatiēn tepēt kām nētāmīmi rāha Iesu matēm āskasik ilah, kēni miet=pa Kris. ³ Matīg mos māuīg kisil ikin āha, kēni uārisīg tēni māmē otos negāu kēti mītālig=pa Sirīā. Mētāu tāmētāu māmē nētām Isrel min kīnautōl nāghatiēn oneuān kēti māmē okōtohamu āpāha e negāu. Kēni tāmāuhlin rāhan nātāligiēn, kēni mēpāh negāu mātaliuāk āmē mītālig=pæn Masetoniā. ⁴ Nētāmīmi nētām kāmāutohtāu=pæn e nian āha, kēti u Sopata nēti Pirās iētām Perea, minē Aristakēs, minē Sekantās, iētām Tēsālōnāikā mil, minē Kaeās iētām Terpe, minē Timoti, minē nētām Esīā mil u Tikikās minē Trofimās. ⁵ Kēni e Filīpai, nētāmi āha kāmōtāupān māhuvān mētāhtahnin itimah āpāha taun Troas Esīā ikin. ⁶ Nian Lafet rāha Piret U Is Tikā Lan tāmōl naunūn, itimah iāmōtos negāu kēti mohiet Filīpai motāiu nian faif mināhuvān āpāha Troas, māhuvān moteruh ilah kēni motatīg mōtos wik āpiāpiā.

Iutikīs tāmīmis kēni māmīāgāh min āpāha Troas

⁷ E Sarere lapīn, iāmāhuva kētiāh māmē iākotāfaki, kēni motāuān, kēni mautun Nauāniān Rāha Nāmētātiēn Rāha Iesu. Kēni Pol tāmāghati kām nētāmīmi mētāu-inu tēhrun māmē olauīg tatuvān mēpāh ilah. Kēni tāmāghati mētāuārus nēlugi nian lapīn.

⁸ Nīpāgnāua nīmē iētām iētāharāg ikin, in e nīmē kāmōl kilpīn-ilpīn tēri. Kēni kāmāsiāpān e lait tepēt āha ikin. ⁹ Kēni iētām aluā kēti, nārgīn u Iutikīs, tētāharāg e wintā ikin. Nian Pol tētāni pētīgām nāghatiēn rāha Uhgin mētāni mētāni, kēni Iutikīs, nāpīliān tāmōs, āmeiko māmēi pētīgām e wintā mīsīpāri mōrin āpāha lāhtāni e nīftāni. Kēni nīpāg nāua nīmē iētām tāmāmēi ikin, in tol kisil lan. Kēni nian kāmōtēiuaiu māhuvān, mētāu tīnīmīs rākīs. ¹⁰ Kēni Pol tāmuvān mīsīn nēulīn e nīkali iētām aluā āha, kēni mālās mēgāu=pa e nāhlmīn mil, kēni māni=pæn kām lah māmē, “Nīkītāmāh tēsāhmāiēn. In tīnāmīāgāh min.”

¹¹ Kēni Pol tāmāri min muvān āpāha ilīs kēni mōl Nauāniān Rāha Nāmētātiēn Rāha Iesu ilah min ilah, kēni ko motāuān pēti. Kēni tētāghati min kām lah mētāuārus tīān, kēni mēpāh ilah. ¹² Kēni ilah kāmōtit iētām aluā u māhuvān lahuānu. Nīkilāh tētāgiēn mētāu-inu iētām aluā tāmāmīāgāh min.

Kāmōhiet Troas māhuvān Maelitās

¹³ Kēni Pol tāmāni māmē otaliuāk āmē muvān āpāha e taun āha Asos, mētāu itimah iākāhuvān e negāu māhuvān mā iākotālās āha ikin. Kēni itimah iākōtos negāu mōtāupān māhuvān āpāha Asos, kēni in tuārisīg muva.

¹⁴ Nian tāmīet=pa, iākotit māhuvān e negāu. Kēni itimah rāfin māhuvān āpāha Mitīlen. ¹⁵ Iāmōtiet māhuvān ikin āha, kēni lauīg lan iākāhuva mētāmāhli ihluā e nītāni āha Kīos. Kēni lauīg min iākāhuva e nītāni ākēku Samos. Kēni lauīg min iāpānāhuva Maelitās kēni māhuvāri ikin. ¹⁶ Pol tāmāni rākīs māmē iāsōtāhtulīān Efāsīs mētāu-inu tēsōlkeikeiēn

məmə iəkotan pik əha e nitəni Esia. In təmalkut məmə iəkəhuvən uəhai Jerusiləm məmə in otuvən e lafət rəha Nauəniən Vi kətəni məmə Pentekos.

Pol təmauiəhruin nətəmi asoli min rəha niməfaki əpəha Efəsis

¹⁷ Kəni nian iəməhuvəri əpəha Maelitəs, Pol təmahli=pən nəghatiən əpəha Efəsis məmə eldə min rəha niməfaki mə okəhuva-to motəh in. ¹⁸ Nian kəməhuva, təməghati kəm lah məmə, “Itəmah nəkotəhrun rəkis rəhak noliən iətəm iatol nian iəmuva apis ikinu Esia mətəuarus=pa u rəueiu. ¹⁹ İəu ioluək əmə rəha İərməniğ. Kəni rəhak nətəliğiat in ləhtəni əmə. Kəni nian rəfin nəhu nəhmtək tətaiu o təmah. Kəni nian rəfin iətətiğ e nian əskasik min, mətəu-inu nətəm İsrəl kotolkeikei məmə okotuhamu iəu.

²⁰ “Itəmah nəkotəhrun məmə iəmətəghati kəm təmah mətəğətun itəmah e niki nətəmimi natimnati min iətəm otasiru e təmah, məsəhluağiat e nati kəti o təmah. İəməni=pinə rəfin e nipəgnəua nimə min kəni ihluə min e nəhmti nətəmimi. ²¹ İətəni=pən əhruahru kəm nətəm İsrəl mine Nanihluə min məmə okotəkeikei motəuhlin ilah e rəhalah nəmiəğəhiən məhuva o Uhgın, kəni motəhatətə e rəhatəmah İərməniğ İesu Krısto.

²² “Kəni rəueiu əha, inatuvən Jerusiləm mətəu-inu Narmin Rəha Uhgın təməni kəm iəu məmə iəkuvən. İəsəhruniən məmə oiəkəhratig əha ikin. ²³ Nati kətiəh əmə iəkəhrun məmə taun min rəfin iətəm iətuvən=pən ikin, Narmin Rəha Uhgın tətəni=pa kəm iəu məmə nian iəkuvən ikin əha, iəkətiğ e nərahian kəti kəni muvən e kaləpus. ²⁴ Kəni iəu iəsəğiniən e natimnati min əha. Nəmiəğəhiən rəhak in nati əpnəpin əmə. Mətəu iəkolkeikei pik məmə iəkol naunun e uək u İərməniğ İesu təməfa məmə iəkol o nəni pətəğəmiən nanusiən təuvir e nəuviriən rəha Uhgın.

²⁵ “Otətəu-to. İəməghati kəm təmah e Narməniğiat Rəha Uhgın, mətəu rəueiu əha iəkəhrun məmə itəmah rəfin onəsoteruh minian iəu nian kəti. ²⁶ Kəni iətəni=pinə kəm təmah əha rəueiu e nəhmti Uhgın məmə, nəmə itəmah kəti otuvən tərəh ikin, mətəu rəhan aru, səniəmə iəu iəmol. ²⁷ İəməni=pinə natimnati min rəfin kəm təmah iətəm Uhgın tolkeikei məmə onəkotəhrun.

²⁸ “Onəkotətəu vivi itəmah. Kəni nətəmimi nətəm Narmin Rəha Uhgın təməfən e nəhlmitəmah, inu niməfaki rəha Uhgın. Kəni onəkotəkeikei məuteh vivi ilah təhmen e iətəmi rəha sipsip min tateh vivi rəhan sipsip min. İlah min əha, Uhgın təmos nəhmti lah e nira nətın nian təmimis e niği kəməluau.* ²⁹ İnəhrun rəkis məmə nian iəkiet rəkis e təmah, nətəmimi nəuvein iətəm kotəhmen e kuri arpin min okəhuva məmə okotus itəmah nətəmimi rəha İesu. ³⁰ İtəmah aru min əmə nəuvein okəpanotəhtul moteiuə motəğəu nəghatiən pəhriən məmə okotit rəkis nətəmimi rəha İesu. ³¹ Kəni onəkotətəu vivi itəmah kəni məsotaluiən məmə e nu kisil iəməsəpəhiən nəni-pinəiən nəghatiən u kəm təmah e nian min rəfin. Kəni nian nəuvein, iəmətasək o təmah.

³² “Kəni rəueiu əha, iətəfən itəmah e nəhlmi Uhgın mine nəghatiən rəha nəuviriən rəhan kəm təmah. Nəghatiən u nəsanəniən lanəha ikin məmə otol itəmah nəkotəskasik, kəni məfinə nəuviriən iətəm Uhgın təməni rəkis məmə otəfən kəm rəhan min nətəmimi.

³³ “İəu səniəmə iətəmimi iəkolkeikei pik nautə rəha iətəpəsin, məni rəhan uə napən iətəm katuvən lan. ³⁴ İtəmah nəkotəhrun rəkis məmə iəu aru əmə, iatol uək o nosiən natimnati iətəm iəu mine nətəmimi kəutəhuərisig lak kotolkeikei o natigiat. ³⁵ Nian nəmotəh rəhak noliən min, iəməğətun suaru min əha kəm təmah məmə onəkotol lanəha motasiru e nətəmimi u kəsotəskasikiən. Kəni onəsotaluiən e nəghatiən rəha İərməniğ İesu iətəm təməni məmə, ‘Təuvir ağin o nətəmimi u nətəm kəutəfən kəm nətəmimi, məpirəkis in min u ilah kəutəhtənnin əmə məmə okəfən kəm lah.’ ”

³⁶ Nian Pol təmol naunun e rəhan nəghatiən, təmeiuaiu misin nəulin kəni məfaki ilah min ilah. ³⁷ Kəni kəmotasək pik motəskəlim Pol məutəğətun nolkeikeiən rəhalah ohni,

20:17 Uək 18:21 **20:18** Uək 18:19-19:10 **20:23** Uək 9:16; 21:11 **20:24** Uək 21:13; 2Tim 4:7 * **20:28** Suaru kəti min o nəuhliniən nəghatiən u “nira nətın” in tol lanu: “niran aru.” **20:28** 1Tim 4:16; 1Pitə 5:2-4 **20:29** Mat 7:15; Jon 10:12 **20:31** 1Təs 2:11 **20:34** 1Kor 9:11-12 **20:34** Uək 18:3; 1Təs 2:9

kəni motauiahrui. ³⁸ Kəmotətəu tərəh pik məmə təməni kəm lah məmə okəsoteh minian nəhmtin. Kəni ilah min kəmotaliuək məhuvən əpəha negəu ikin.

21

Pol təmuvən Jerusiləm

¹ Nian iəmotauiahrui rəkis ilah, iəməhuvən e negəu kəni mohiet, motaiu əhruahru əmə o nitəni əkəku əha, Kos. Kəni lauig lan iəkəhuva e nitəni əkəku əha, Rotes. Kəni iəkohiet min ikin əha məhuva min e ikin kəti kətəni məmə Patarə, kəni məhuvəri ikin.

² Ikin əha iəmoteruh negəu kəti, kinatəni məmə otiet muvən əpəha Fonisiə. Kəni iəkotiuvig=pən lan mohiet min. ³ Itimah iəməhuva moteruh nitəni asoli əha Saiprəs, kəni motohtəu=pən e nikalin u pesi ikin kəni motaiu e nitəni Siriə. Negəu əha təmuva e taun əha Taea məmə otəmki-pari natimnati ikin. Kəni iəkəhuvəri ikin.

⁴ Ikin əha iəməhuvən moteruh nətəmi rəha Iesu. Kəni motatig itimah min ilah, motos nəfakian apiəpiə kəti. Kəni Narmın Rəha Uhgın təghati kəm lah, kəni ilah kəmotəni=pən əskasik kəm Pol məmə otəsuvəniən Jerusiləm. ⁵ Mətəu nian rəhatimah natigian ikinu tinol naunun, kəni iəkohiet minautəhuvən əpəha Jerusiləm, kəni nətəmi rəha Iesu ikin əha, mine rəhalah nipətan min, mine nətilah min kəmohtəu=pən itimah iəkəhuvən əpəha itəhi e nipəkil. Kəni motisin nəulitimah ikin motəfaki, kəni motauiahrui itimah min. ⁶ Kəni iəkəhuvən e negəu, kəni ilah kohtəlig=pən imalah min ikin.

⁷ Kəni negəu təmiet Taea maiu o nitəni Toleme. Kəni iəkəhuvəri məhuvən moteruh piatimah min, motos nian kətiəh. ⁸ Kəni lauig lan, iəkohiet min məhuvən məhuvəri əpəha e taun Sisəriə kəni məhuvən məutatig e nimə rəha Filip u iətəm tatuvən ikin min mətəni pətigəm nanusiən təuvir. Kəni in tatol səpin lan e nətəmi nətəm kəməfəri ilah aupən o nasiruiən e aposil min. ⁹ Nətin pətan kuvət kəsotohtəu-pəniən iərman. Nipətan min əha kəutəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgın tətəfən kəm lah.

¹⁰ Iəmotatig nian kisil uə kuvət ikin əha, kəni iəni kəti rəha Uhgın əpəha Jutiə təmuva, nərgin u Akapus. ¹¹ Təmuva meruh itimah kəni mələs rəkis kətəti rəha Pol, kəni məlis əpumin aru nəhlmin mine nəhlkin lan, kəni məni pətigəm məmə Narmın Rəha Uhgın təməni kəm in məmə, “Nətəmi asoli nəuvein rəha Isrel okotəlis lanəha suah kəha rəhan u kətəti, kəni motəfən e nəhlmi Nanihluə min əpəha Jerusiləm.”

¹² Nian iəmotətəu nəghatiən əha, itimah nətəm ikin əha, iəmotəniəhu əskasik Pol məmə otəsuvəniən Jerusiləm.

¹³ Mətəu Pol təni=pa kəm timah məmə, “?Nəutasək onak? Nəkotol məutərəkin nikik o nuvəniən ikin əha. İəu iəsəginian o nuvəniən e kaləpus o nərgi İərməniğ Iesu, mətəu iətegəhan min məmə iəkimis ohni əpəha Jerusiləm.”

¹⁴ Nian iəmoteruh məmə ko Pol təsəuhlinian rəhan nətəligian, kəni iəkotəpəh əmə, məutəni məmə, “Pəh İərməniğ otol əmə məmə in tolkeikei mine.”

¹⁵ Iəmotatig nəvetin u ikinu, kəni uərisig iəkotaipi rəhatimah natimnati, motaliuək əmə məhuvən Jerusiləm. ¹⁶ Nətəmi nəuvein rəha Iesu əpəha Sisəriə kəmohtəu=pa itimah motit itimah məhuvən e nimə rəha iətəm Saiprəs kəti u in iətəmi rəha Iesu nuvəh rəkis mətəuarus=pa əha rəueiu, nərgin u Nason. Kəni motapili ikin.

Pol təmuvən meruh Jemis

¹⁷ Nian iəməhuva Jerusiləm, piatah min nikilah təmagian pik məmə koteruh itimah. ¹⁸ Kəni lauig lan Pol mine itimah rəfin iəməhuvən məmə iəkoteruh Jemis. Kəni eldə min rəfin rəha niməfaki kəməhuva. ¹⁹ Pol təməni təuvir kəm lah kəni məni pətigəm vivi kəm lah natimnati rəfin ağin e rəhan naliuəkian iətəm Uhgın təmol kəm Nanihluə min.

²⁰ Nian kəmotətəu nəghatiən əha, ilah rəfin nikilah təmagian, kəni motəni-vivi Uhgın.

Kəni motəni=pən kəm Pol məmə, “Piak. Ik ninəhrun rəkis məmə rəueiu əha nətəm Isrel təhmen e tausin tepət kinotəhrun Iesu, kəni ilah rəfin kəutaskəlim pik Lou rəha Mosis. ²¹ Ilah kinotətəu rəkis nəghatiən nəuvein iətəm kətəni məmə nətəgətun nətəm Isrel əpəha ikin mīn pişin pişin məmə okotəpəh Lou rəha Mosis. Kəni motətəu məmə ik nətəni məmə okəsəhgi-pəniən nenətilah mīn, kəni məsotohtəu=pən mīniən kastim rəhatah.* ²² Rəueiu əha ilah okotətəu məmə ik ninuva u ikinu mətətig. ?Kəni okotəhro lanu əha rəueiu?

²³ “Təuvir məmə onəköl nati u iətəm iəutəni=pinə kəm ik əha rəueiu. Nəman kuvət u ikinu kəmotöl nəniəskasıkiən kəti ilah Uhgīn. ²⁴ Olauig nəkəkeikei mit ilah məhuvən, kəni mos nəhmti rəhalah nati miəgəh mīn rəha sakrifais, kəni itəmah mīn ilah motöl sakrifais rəha nafəliən iətəmi u Lou rəhatah tətəni. Kəni ilah kotəhrun nakīən rəhn-kapə lah təpiə. Nian natöl natimnati mīn rəfin əha, kəni nətəmimi okotəhrun məmə kətəiuə lam, mətəu nīpəhriənīən, ik nətəskəlim əhanəh Lou rəha Mosis.

²⁵ “Kəni rəueiu iəkəni Nanihluə mīn nətəm kəutəhatətə e Iesu. Itimah iəmotahli=pən rəkis nauəuə kəti kəm lah. Nauəuə əha tətəni lanu rəhatimah nəghatiən məmə ilah okəsotuniən nīrə, mīne nauəniən u katöl sakrifais lan kəm narmi nati mīn, kəni məsotuniən nati miəgəh u kəmarin nentəui mətəu-inu nīran əpəha ikin e nīpətīn, kəni məsotoliən təfagə e pətan.” Kəni Pol təmegəhan e nəghatiən əha.

²⁶ Kəni lauig lan, Pol mīne nətəmi əha kuvət kəməhuvən motöl natimnati iətəm Lou tətəni. Kəni Pol təmuvən əpəha e Nimə Rəha Uhgīn məmə otəni=pən kəm pris mīn məmə nian kuvəh əha ikin tətətig əhanəh məmə Lou tətəni, kəni pris mīn okotöl sakrifais kuvət təhmen e nətəmi mīn əha.

Nətəm Isrel kəmotaskəlim Pol əpəha e Nimə Rəha Uhgīn

²⁷ Nian tinuva iuəkīr o nian səpīn iətəm sakrifais rəha nafəliən otöl naunun lan, nətəm Isrel nəuvein kəmotəpən Esiə aupən, kəmotafu Pol əpəha e Nimə Rəha Uhgīn kəni kīnautos nətəmimi tepət əha ikin əha mīnautahli=pən mīn nīgəm e nīkilah, kəni nətəmimi mīn əha kəmotaskəlim Pol, ²⁸ mətətagət əfəməh lan məmə, “!Ei, nətəm Isrel! !Əhuva motasīru e timah! Suah əpələ in əpə iətəm tatuvən ikin mīn rəfin mətəgətun nətəmimi məmə okotəməki e tah mətəni kəm lah mīn məmə Lou rəha Mosis in nati əpnəpīn əmə mīne Nimə Rəha Uhgīn. Kəni mit Nanihluə mīn məhuva ikinu imatah pişin əmə ikin e Nimə Rəha Uhgīn, kəni nolīən əha təmatgəhli Lou kəni mīnol tīnamīkmīk u ikinu.” ²⁹ Kəmotəni lanəha mətəu-inu kəmoteruh suah kəha Trofīməs iətəm Efəsis təmətaliuək ilau Pol əpəha i taun. Kəni nīkilah təhti məmə kəta Pol təmit miəuva əha ikin əha e noan rəha nətəm Isrel əmə əpəha e Nimə Rəha Uhgīn.

³⁰ Kəni nətəmimi rəfin e taun kəmotagət əfəməh o nati əha, motaiu məhuvən mōtaskəlim Pol moteikəpan mohiet e Nimə Rəha Uhgīn. Kəni pris mīn kotahtipəsīg uəhai əmə e doə e Nimə Rəha Uhgīn. ³¹ Nian kəmotalkut məmə okotohamu Pol, kəni iətəmi asoli rəha soldīə mīn rəha Rom əpəha Jerusiləm, təmos nəghatiən məmə katöl nati asoli kəti əpəha i taun. ³² Kəni təmauit məmki rəhan mīn nəuvein soldīə mīn mīne nətəmi asoli mīn lan motaiu məhuvən əpəha ikin nətəmimi kəutoh Pol ikin. Nian nətəmimi kəmotafu ilah, ilah kotəpəh nohiən Pol, mōtəhtul mōtəpnəpīn əmə.

³³ Kəni iətəmi asoli rəha soldīə mīn təmuva o Pol maskəlim, kəni magət e rəhan mīn soldīə mīn kəhuva mōtəlis e sen keiu. Kəni mōtətapuəh o nətəmimi məmə, “?Iətəmi pəh u? ?Təmol nati tərəh nak?” ³⁴ Kəni nīmənīn nətəmimi nəuvein kəutəni nəghatiən pişin, nəuvein kəutəni nəghatiən pişin. Mətəu kinotəruru əhruahru nəukəti nəghatiən, kəni nəghatiən tīnepət. Iətəmi asoli rəha soldīə mīn tīnəruru məmə kəməhro lanu, kəni magət e rəhan mīn soldīə mīn məmə okotələs Pol məhuvən e nimə rəhalah.

21:20 Uək 15:1,5 * **21:21** Inu nəghatiən eiue məmə Pol təməni kəm nətəm Isrel məmə ilah okotəpəh nītəu-pəniən Lou, kəni məsotəhgi-pəniən nətəmimi. Mətəu təməni kəm Nanihluə mīn məmə nīkilah təsəhtiən məmə okotəkeikei mōtohtəu=pən Lou mīne kəkeikei kəhgi=pən ilah. **21:24** Nam 6:1-20; Uək 18:18 **21:25** Uək 15:29 **21:26** 1Kor 9:20 **21:29** Uək 20:4

³⁵ Nian Pol tinatəpag-əpag pəri məmə otuvən imə, kəni soldia min kəmotəpən ohni kəni motləfəri, mətəu-inu nətəmimi nīkilah tətahmə pik məmə okotoh. ³⁶ İlah rəfin kəmutəhuərisig mətəni əfəmäh məmə, “!Otohamu! !Otohamu!”

Pol təmāni nīpīlgan nəghatiən

³⁷ Nian kəmotələs məhuvən məmə okotevīg=pən imə, kəni Pol təni=pən kəm iətəmi asoli rəha soldia min e nəghatiən Kris məmə, “İəkolkeikei məmə iəkəni nati kəti kəm ik.”

Kəni iətəmi asoli rəha soldia min təni məmə, “?Nəkəhrun nəghatiən e nəghatiən Kris?
³⁸ Nīkik təhti məmə ik iətəm İjip u nəmətalkut məmə nəkələs iahu rəhatimah kəpmən aıpən, kəni məmki nətəmimi fo-tausin u Nətəmi Rəha Nuhamuiən Nətəmimi, kəni məhuvən mətutəg əpəha ikin təpiə-məpiə ikin. ?Ik uə kəpə?”

³⁹ Mətəu Pol təni məmə, “Kəpə. İəu iətəm İsrəl u. İəməir əpəha e nītəni Silisiə e taun asoli Tasəs, kəni iəu iətəmi kəti rəha taun əha. Pale, iəmə nəkegəhan lak pəh iəkəghati-to kəm nətəmi min əha.” ⁴⁰ Kəni tegəhan lan.

Kəni Pol təhtul pəri əpəha kətəgəpag-əgəpag ikin məfəri nəhlmin məmə okəsotəgətəiən. Nian kəməsotəgətəiən, kəni təghati kəm lah e nəghatiən İsrəl məmə,

22

¹ “Tatə min mine piak min. Otətəlig-to lak. Pəh iəkəni rəhak kəm təmah.” ² Nian kəmotətəu məmə təməghati kəm lah e nəghatiən əhruahru rəhalah, kəni nəgətəiən təmikə ağin mətətəlig lan.

Kəni təni məmə, ³ “İəu iətəm İsrəl. İəməir əpəha Silisiə e taun əha Tasəs, mətəu iəməpət u Jerusiləm. Kəmalieł təməgətun iəu. Təməgətun vivi iəu e Lou rəha tīpitah min məmə iəkītəu=pən əhruahru. Kəni e nian əha, iəmətəsanən o nolieən natimnati iətəm Uhgīn tolkeikei təhmen e təmah u rəueiu.

⁴ “Aıpən iəmatitəu məmə iəkol nərahieən kəm nətəmimi nətəm kautohtəu=pən Suaru Rəha İesu. Kəni mətaskəlim ilah, nəman mine nīpətan, mətəmki=pən ilah e kaləpus kəni mol nəuvein kohmis. ⁵ Nəghatiən min u pris asoli ağin mine nətəmi asoli min rəha kaunsil rəhatah kotəhrun nənieən məmə nīpəhriənieən. E nian əha, iəmos nənieən rəhalah e nauəuə mautegəhan lak məmə iəkuvən o nətəm İsrəl əpəha Təmaskis. İəu iəmuven ikin əha məmə iəkaskəlim nətəmimi min əha rəha İesu məlis ilah e sen məmki ilah muva məmki=pən ilah e kaləpus əpəha Jerusiləm məmə kol nalpīnieən kəm lah.

Pol təmāni pətīgəm məmə təməhro lanu mītəupən İesu

(Uək 9:1-19; 26:12-18)

⁶ “E nian mītigar tinaləlin əmə, kəni inuva iuəkīr o Təmaskis, kəni nəgəhəgīən kəti tatuəu tərueən vivi, təmsipən e neai, masiəgəpin iəu. ⁷ Kəni iəksipəri morin e niftəni. Mətəu nəuia iətəmi kəti tətəni=pa kəm iəu məmə, ‘!Sol! !Sol! ?Təhro natol tərəh lanu lak?’

⁸ “Kəni iəkəmə, ‘?Mətəu İərməniğ ik pəh?’

“Kəni təni məmə, ‘İəu İesu, iətəm Nasərit u iətəm ik natol tərəh lan.’ ⁹ Nətəm kəmutəhuərisig lak e suaru kəmoteruh nəhəgəhəgīən əha, mətəu kəməsotətəuiən nəuia suah kəha iətəm təməghati kəm iəu. ¹⁰ Kəni iəkətapuəh ohni məmə, ‘?İərməniğ, iəkəhro lanu əha rəueiu?’

“Kəni İərməniğ təni=pa kəm iəu məmə, ‘Əhtul maliuək muven əpəha Təmaskis. Kəni suah kəti əha ikin əha, in otəni=pinə kəm ik natimnati rəfin iətəm Uhgīn tīnəni rəkis məmə ik onəköl.’ ¹¹ Mətəu-inu nəhəgəhəgīən əha təsanən pik, kəni mol nəhmtək təpis, kəni nətəmimi nətəm kəutəhuərisig lak kotos əmə nəhlmək motit iəu iəkəhuvən Təmaskis.

¹² “Kəni suah kəti əha ikin əha, nərgīn u Anənaiəs, in suah kəti iətəm tatos vivi Lou rəhatah, kəni nətəm İsrəl əha ikin əha kəutisiai pik. ¹³ In təmuva kəni meruh iəu məhtul=pa iuəkīr ohniəu məmə, ‘Piak Sol, rəueiu əha nəhmtəm otair min.’ Kəni e nian

əmə əha, nəhmtək təmair mın kəni inateruh in. ¹⁴ Kəni təni=pa kəm iəu məmə, ‘Uhgın rəha tıpitah mın aupən, in təmitəpın rəkis ik məmə ik onəkəhrun natimnati iətəm in tolkeikei. Kəni ik onəkeruh İətəm Əhruahru kəni onəkətəu rəhan nəghatiən e nohlin. ¹⁵ Onəkəkeikei məni pətigəm kəm nətəmimi rəfin natimnati iətəm ik nəmətəu kəni meruh. ¹⁶ ?Kəni rəueiu əha, nətəhtahnin nak? Əhtul muvən məfaki=pən kəm İesu, kəni kol bəptais lam, kəni in otafəl rəham nolıən təräh mın.’ ”

Uhgın təmahlipən Pol kəm Nanıhluə mın

¹⁷ Kəni təmatəni məmə, “Uərisig e nati u, kəni iəkuvən Jerusiləm. Nian iəmuvən ikın əha, iəmuvən e Nımə Rəha Uhgın mətəfaki, kəni meruh nəməhlairiən kəti iətəm Uhgın təməfa. ¹⁸ E nəməhlairiən əha, iəmeruh İərmənig tətəni=pa kəm iəu məmə, ‘Əhtul uəhai əha rəueiu agın miet Jerusiləm. Mətəu-inu nətəmi u ikinu ko kəsotətəligiən e rəhak nəghatiən iətəm ik nətəni.’

¹⁹ “Mətəu iəkəmə, ‘İərmənig, nətəmi mın əha kotəhrun vivi məmə aupən iəmatuvən e nımə mın rəha nuhapuminiən mətaskəlım nətəmi u kəutəhatətə lam muva mətəlis ilah mətəmki=pən ilah e kaləpus. ²⁰ Kəni nian nətəmimi kəmotəhtimu Stipin, kəni nıran təmai u mətəu-inu təmatəni pətigəm ik. Mətəu iəu mın, iəmatəhtul itiməh milah. Kəni nıkkik tətəgiən mətəu-inu kəutəhti Stipin e kəpiel, kəni məteh rəhalah natimnati.’

²¹ “Mətəu İərmənig təməni=pa kəm iəu məmə, ‘Uvən. Mətəu-inu iəu iətəhli=pən ik ikın əha kəm Nanıhluə mın məmə onəkəni pətigəm rəhak nəghatiən kəm lah.’ ”

²² Kəni kəməutətəligi vivi lan mətəuarus təni nəghatiən əha. Mətəu nian kəmotətəu nəghatiən əha, motetə motəgət əfəməh məmə, “!Otıləfətigəm suah u, kotohamu! !Təsəuviriən məmə otəmiəgəh mətatig!”

²³ Kəməutəkeikei məutəgət əfəməh motəraki əpnəpın əmə rəhalah nəpən, məutəmki nıməulul məutəraki əpnəpın əmə lan mətəu-inu niəməha tınol pıkk ilah. ²⁴ Kəni iətəm Rom u in tepət e soldia mın təni məmə okələs kan əpəha e nımə rəha soldia mın. Kəni təni məmə okəlis mətəu-inu tolkeikei məmə Pol otəni kəm in məmə nətəmimi kotəgət pıkk lan lanəha onak.

²⁵ Mətəu nian kəməutiuvı-ərain vivi Pol məmə okotalis, kəni təni=pən kəm nətəmi asoli mın əha kəti rəha soldia mın u kəutəhtul iuəkır ohni məmə, “!Ei! İəu iətəm Rom u. ?Təhruahru məmə onəkotalis iəu nian iəsuvən əhanəhiən e kot?”

²⁶ Nian iətəmi asoli rəha soldia mın təmətəu nəghatiən əha, təmuven meruh iətəmi asoli u in tepət e lah məni=pən kəm in məmə, “Ei! ?Nak u natol? !Suah u in iətəm Rom!”

²⁷ Kəni iətəmi asoli rəha soldia mın əha tətəpuəh o Pol məmə, “!Ei! Əni-vivi-to məmə ik iətəm Rom pəhriən uə kəpə.”

Kəni Pol təni məmə, “Əuəh. İatəni pəhriən.”

²⁸ Kəni iətəmi asoli rəha soldia mın təni məmə, “İəmətəou məni asoli o nəgəhan-pəniən iəu məmə iəkuvə iəu iətəm Rom.”

Mətəu Pol təni məmə, “İəu iəsətəouiən nati kəti. Rəhak tatə in iətəm Rom. Kəni tol lanəha, iəu iətəm Rom.”

²⁹ Kəni əmeiko soldia mın nətəm kəməutəhtul maru məmə okotalis Pol kəmotəuıt motan e nəməhlah məhuvən isəu. Kəni nian iətəmi asoli əha təməhrun məmə Pol in iətəm Rom, kəni təməgin mətəu-inu tınəlis rəkis e sen, kəni inu tətəhti lou rəha Rom.

Pol təməhtul aupən e kaunsil

³⁰ Kəni lauig lan, kəni iətəmi asoli rəha soldia mın əha tolkeikei məmə otəhrun əhruahru məmə təhro nətəm İsrəl kautol lanəha e Pol. Kəni məni kitis rəkis sen lan, kəni mauin e pris asoli mın mınə nətəmi asoli rəha kaunsil rəha nətəm İsrəl məmə okotəharəg motəghati, kəni muvən mələs Pol muva təhtul aupən e lah.

23

¹ Kēni Pol tāmōsal=pān əhruahru əmā o nātəmimi rəha kaunsil, kēni mēni mēmā, “Piak mīn. E rəhak nēmiəgəhiən auppān mātəuarus=pa u rəueiu, iəsītəu=pān aɡiniən e nīkik mēmā iəmol nati tərāh kəti e nəhmti Uhgīn.” ² Kēni pris asoli aɡin Anənaiəs tēni=pān kām iətəmi kəti tətəhtul iuəkīr ohni mēmā, “Em=pān nohlīn.” ³ Mətəu Pol tāmēni=pān kām in mēmā, “!Uhgīn otol mīn lanko lam! Ik nəkəhmen e nimā iətəm kəmoħ pik e al ruən əmā ihluə, mətəu tamikmik əpəha imā. ?Təhro nətəharəg u ikīnu mətakil iəu e Lou rəhatah, mətəu ik nāmēni mēmā kəti otem iəu? Ik nīnatgəhli rəkis Lou əha.”

⁴ Nətəm kəmutəharəg iuəkīr o Pol kotēni mēmā, “?Təhro nətəghati rah e pris asoli aɡin rəha Uhgīn?”

⁵ Kēni Pol tēni mēmā, “Piak mīn. Iəu iəsəhrun aɡiniən mēmā in pris asoli aɡin rəha Uhgīn. Mətəu iəu iəkəhrun mēmā Nauəuə Rəha Uhgīn tətēni lanu mēmā, ‘Səghati rahīn e nətəm kotepət lam.’ ”

⁶ Kēni tāmāfu mēmā nīkali kaunsil nəuuetīn ilah Satusi mīn, kēni nīkalīn nəuuetīn ilah Farəsi mīn. Kēni in tāmāgət əfāməh mēmā, “Piak mīn. Iəu Farəsi kəti. Rəhak tatə mīne tīpīk mīn, ilah Farəsi mīn. Mətəu nətəmi mīn u kotolkeikei əmā mēmā okotiuvī pətīgəm iəu e kot mətəu-inu iəmələhu=pān rəhak nətəlīgīn e nəhatətəiən u rəhatah mēmā iətəmi tāmīmis otəpanəmiəgəh mīn.”

⁷ Nian tāmēni rəkis əmā nəghatiən əha, kēni Farəsi mīne Satusi mīn kəmotagət asoli e lah mīn əpəha imā e kaunsil, kēni mīnautəhapu ilah mīn, mīnautol nənīən keiu. ⁸ Mətəu inko Satusi mīn kəutēni mēmā nian iətəmimi tīmīs, ko təsəmiəgəh mīniən. Kēni məutēni mēmā nagelo mīn kohkə, kēni narmīn tikə. Mətəu Farəsi mīn kəutēni mēmā, nati milahal əha, ilahal nīpəhriənīən.

⁹ Mətəu-inu o nati əha, ilah kəmotagət pik ohni. Kēni nəghatiən rəhalah tāməri muvən ilis.

Kēni nəgətun mīn nəuvein rəha Lou u Farəsi mīn, kəmotēni əskasīk mēmā, “Itīmāh iəsoteruh-pāniən nəghatiən tərāh kəti mīne e suah u. Nēmā təhro nīpəhriənīən mēmā narmīn kəti uə əgelo kəti tāməghati kām in.”

¹⁰ Kēni nəghatiən tāməskasīk pik iuəkīr kautoh ilah mīn. Kēni iətəmi asoli rəha soldiə mīn əha, təɡin mēmā nətəmimi rəha kaunsil okotearīs-earīs Pol nēmā okotaskəlīm. Kēni tahli=pān rəhan soldiə mīn mēmā okəhuvən motələs rəkis Pol məhuvən mīn əpəha imalah ikīn.

¹¹ Kēni lapīn əmeiko, Iərmənīg təmuva o Pol mēni=pān kām in mēmā, “Nati əha, nati əpnāpīn əmā. Səɡiniən. Ik nāmēni pətīgəm rəkis iəu u ikīnu Jerusiləm. Kēni onəkōl mīn əpəha Rom.”

Nətəm Isrel nəuvein kəmotēni oneuən mēmā okotohamu Pol

¹² Kēni lauīg lan, nətəm Isrel nəuvein kəmotəharəg e nəghatiən kəti, kēni motēni oneuən mēmā okotohamu Pol. Kēni motol nənīəskasīkiən kəti mēmā okəsotauəniən mīne motəmnīm nəhu motətəuarus kotohamu Pol. Kēni nēmā okotatgəhli nənīəskasīkiən əha, pəh Uhgīn otōh ilah kohmīs. ¹³ Ilah tapirəkis fote nətəm kəmotol oneuən nəghatiən əha.

¹⁴ Kēni kəməhuvən o pris asoli mīn, mīne nətəmi asoli mīn rəha nətəm Isrel, motēni=pān kām lah mēmā, “Iəmotol nənīəskasīkiən kəti mēmā iəsotauəniən mətəuarus iəkotohamu Pol. ¹⁵ Kēni itīmāh mīne nətəmi rəha kaunsil onəkotəkeikei motahli=pān nəghatiən kām iətəmi asoli rəha soldiə mīn rəha Rom motətapuəh ohni mēmā, otəkeikei mələs Pol muva u ikīnu, kēni moteiuə lan mēmā onəkoteruh o natimnati mīn əha rəhan. Kēni itīmāh oiəkotəhluaig e suaru məutəhtahnin mēmā okotələs motəhuva, kēni iəkotaskəlīm motohamu.”

¹⁶ Mətəu rəhn iəuanīən Pol kəti iərman, nətī nəuvīnīn, təmətəu nəghatiən əha, kēni muvən əpəha ima soldiə mīn ikīn mēni pətīgəm kām Pol.

¹⁷ Kəni Pol taun e iətəmi asoli kəti rəha soldia mın tuva, kəni təni=pən kəm in məmə, “Pale, onəkit iətəm aluə u muvən teh iətəmi asoli rəha soldia mın. In tatos nəghatiən kəti məmə otəni kəm in.”

¹⁸ Kəni soldia əha tit mian o iətəmi asoli e lah. Kəni məni=pən kəm in məmə, “Suah u Pol iətəm tətətiğ e kaləpus, təmauin lak məmə oiəkkit iətəm aluə u muva kəm ik. In tatos nəghatiən kəti məmə otəni kəm ik.”

¹⁹ Kəni iətəmi asoli rəha soldia mın əha, tos nəhlmi suah u mian əpəha ikin kəti ilau pişin əmə, kəni mətəpuəh ohni məmə, “?Nati nak əha nəmə nəkeh iəu ohni?”

²⁰ Kəni suah u təni məmə, “Nətəmi asoli mın əpəha Isrel kəmotegəhan rəkis məmə olauig kəhuva motətapuəh ohnik məmə onəkit Pol mian əpəha e kaunsil rəhalah. Okoteiuə lam məmə kaunsil tolkeikei əmə oteruh vivi mın-to nəghatiən mın rəha suah kəha.

²¹ Mətəu pale, segəhaniən e lah kotiuvi=pən ik. Mətəu rəhalah nətəmimi tapirəkis fote okəhuva motəhluaiğ e suaru mətəhtahnin. İlah kəmotol nəniəskasikiən kəti məmə okəsotauəniən məsotəmnimiən nəhu mətəuarus okotohamu Pol. Kəni mınəutəhtul maru əmə əha rəueiu məmə okotol nati əha, mətəhtahnin əmə rəham nəghatiən.”

²² Kəni iətəmi asoli rəha soldia mın əha təni məmə, “Səni mınıən kəm suah kəti məmə nəməni=pa nəghatiən u kəm iəu.” Kəni mahli=pən tatuvən.

Kəmahlipən Pol kəm Filiks u kəpmən rəha Rom

²³ Kəni iətəmi asoli rəha soldia mın taun e rəhan iətəmi asoli keiu məni=pən kəm lau məmə, “Okian muəni kəm soldia mın ilah rəfin fo-hanrit-səpinte məmə okotəhtul maru o nuvəniən Sisəriə. Kəni tu-hanrit okotaliuək əmə, kəni səpinte okotasuə e hos, kəni tu-hanrit nətəm okotəmki nırəu okotaliuək əmə. Okohiet e nain klok əha rəueiu lapin.

²⁴ Kəni motəkeikei kaləs hos nəuvein məmə Pol otasuə e lah, kəni motələs məhuvən kəm kəpmən əha Filiks, kəni mauteruh vivi məmə okəsoliən nati kəti lan e suaru.”

²⁵ Kəni iətəmi asoli rəha soldia mın təmətei nauəuə kəti məfən kəm lau məmə okuos mian muəfən kəm kəpmən asoli əha Filiks. Nauəuə u tətəni məmə,

²⁶ “Filiks. Ik iətəm ilis pik pəhriən. İəu Klotias Lisias iətətei nauəuə kəm ik iətəm nətərməniğ e kəpmən, kəni iətəni təuvir kəm ik.

²⁷ Suah u, nətəm Isrel kinotaskəlim rəkis, kəni iuəkir kotohamu. Mətəu iəmətəu məmə in iətəm Rom, kəni iəkuvən itimah rəhak soldia mın motələs rəkis o lah. ²⁸ İəmolkeikei məmə iəkeruh-to məmə nati nak təmol təsəhruahruian koteruh=pən lan, kəni iəməni məmə rəhak soldia mın okotələs məhuvən e kaunsil rəhalah. ²⁹ Kəni iəmeruh məmə in təsoliən nati kəti tərəh mīne məmə otimis ohni, uə tuvən e kaləpus ohni. Nəghatiən mın əha kəutətu=pən lan, ilah natimnati mın əmə e rəhalah əmə Lou.

³⁰ Mətəu uərisig, suah kəti təmuva məni=pa kəm iəu məmə nətəm Isrel kautol oneuən nəghatiən kəti məmə okotohamu, kəni nikiğ təhti məmə təuvir məmə iəkahli=pinə kəm ik. İnəni=pən rəkis kəm nətəmi mın əha kəutəməki lan məmə okəhuvnə motəni=pinə kəm ik nati tərəh mın iətəm kəuteh=pən lan.

İnəha naunun rəhak nəghatiən.”

³¹ Kəni soldia mın kəmotol əmə məmə inu mīne iətəmi asoli rəhalah təməni. Kəmotələs Pol motəsəu-pah e taun əha Antipatris lapin. ³² Kəni lauig lan, soldia mın iətəm kəmotaiu e hos mın, ilah əmə kotos Pol motəsəu-pah mın. Kəni soldia nəuvein mın kəmohtəliğ=pa imalah ikin. ³³ Soldia mın u kəmotasuə e hos kəmotələs məhuvən əpəha Sisəriə, kəni motəfən nauəuə kəm iətəmi asoli əha Filiks, kəni motələhu=pən Pol e nəhlmin. ³⁴ Nian kəpmən u təməfin nauəuə, kəni mətəpuəh o Pol məmə, “?Ik iətəm iə?”

Kəni Pol təməni məmə, “İəu iətəm e profens rəha Silisia.”

³⁵ Kəni kəpmən təməni məmə, “Nian nətəmimi okəhuva motəni pətəğəm natimnati kauteruh=pən əhanəh lam, iəu oiəkəni kot otəharəğ o nətəliğin u rəham, kəni iəu iəkakil.” Kəni məni=pən kəm rəhan mın soldia mın məmə okotəfən Pol e nımə rəha kəpmən rəha Rom iətəm Kig Herot Asoli təmuvləkin aupən, məutaskəlim əha ikin.

24

Pol tәмәhtul aupән e Filiks e kot

¹ Nian faif tinuvән rәkis, kәni pris asoli agin nәrgin u Anәnaiәs, tәmuvән Sisәriә ilah nәtәmi asoli mın nәuvein rәha Isrel mine iәtәm tәhrun vivi lou kәti, nәrgin u Tetalәs.* Nian kәmohiet=pa, kәni mähuvән motәhtul e nәhmti Filiks mәмә okotәni nәghatiән mın iәtәm nәkilah tәhti mәмә Pol tәmol tәsәhruahruian. ² Kәni kәmotauin e Pol mәмә otuva imә e nәghatiән, kәni Tetalәs tәtәni=pән nәghatiән mın rәhalah kәm Filiks mәмә, “Iәtәmi asoli. Iautisiai pik ik mәtәu-inu ik ilis pәhriән. Kәni nolian rәham e nәmkian itimah in tәhruahru vivi. Imatimah ikin tәmәlinu nuvәh rәkis mәtәuarus=pa u rәueiu matuvән әhanәh. E narmәnigiән rәham u ikinu nәmol vivi natimnati tәpәt mәмә otol nәmiәghian mine natigiән rәhatimah tәuvir. ³ Kәni nian rәfin kitah kәutәtәu tәuvir e natimnati mın әha, kәni iәkotәni-vivi pik ik ohni. ⁴ Iәsolkeikeiән mәмә iәkaskәlim pik ik, mәtәu iәkәtapuәh ohnik mәмә onәkasiru e timah mәtәlig vivi-to e nәghatiән әkuәkir u rәhatimah.

⁵ “Itimah inotafu rәkis mәмә suah kәha in iәtәmi tәrah kәti. In nәukәti nәrahian tәpәt e ikin mın e nitәni mın. In tatahlili itimah nәtәm Isrel mәмә iәkotәrәkin kәpmән, kәni iәtәmi asoli rәha nәtәm kәutuәrisig e suah әpәlә iәtәm Nasәrit. ⁶ Kәni in mәtalkut mәмә otol Nimә Rәha Uhgин tamikmik e nәhmti Uhgин, kәni iәkotaskәlim.† ⁸ Kәni nәмә nәkәtapuәh ohni, nәkәhrun nәtәuiән nәghatiән mın u tiet e nohlin iәtәm iәtәni=pinә kәm ik.”

⁹ Kәni nәtәm Isrel kәmotegәhan e nәghatiән rәha louiә әha mәutәni mәмә, “Nәghatiән mın rәfin әha, in nipәhriәniән.”

Pol tәmuhalpin nәghatiән

¹⁰ Kәni Filiks torin=pән rәhn-kapә kәm Pol mәмә otәghati. Kәni Pol tәghati mәмә, “Iәtәmi asoli Filiks. Iәu iәkәhrun vivi mәмә ik nәmәtakil e kot nәtәmimi u ikinu imatimah ikin o nu tәpәt rәkis. Kәni tol lanu nәkik tagiән mәмә iәkәni pәtigәm nipilgan nәghatiән rәhak kәm ik. ¹¹ Iәu iәmuvән Jerusilәm mәмә iәkuvән mәfaki. Kәni rәueiu әha nian tuelәf әmә tinuva minuvән rәkis. Kәni ik nәkәhrun nәtapuәhian o nati u mәмә in nipәhriәniән uә neiuәian. ¹² Nәtәmi mın u kәutәtu=pa nәghatiән u lak, kәsoteruhian mine mәмә iәkuәrgәhu itimlau suah kәti әpәha e Nimә Rәha Uhgин. Kәni mәsoteruhian mәмә iәtol nәtәmimi kәutorgәhu әpәha e nimә rәha nuhapuminiән rәha nәtәm Isrel, uә ikin mın әpәha i taun. !Kәpә! ¹³ Kәni ko tәsәgәtun әhruahruian kәm ik mәмә nәghatiән iәtәm kәutәni lak u rәueiu in nipәhriәniән, mәtәu-inu in neiuәian.

¹⁴ “Mәtәu iәkәhrun nәni-pinәian kәm ik mәмә nipәhriәniән mәмә iәtitәu=pән Suaru Rәha Iәsu iәtәm nәtәm Isrel kotәni mәмә in nәfakiән eiua. Mәtәu iәu iәtәfaki kәm Uhgин rәha tipitimah mın, kәni iәu iәtәni nipәhriәniән e nәghatiән mın iәtәm kәmәtei e Lou rәha Mosis mine nәghatiән rәha iәni mın rәha Uhgин aupән. ¹⁵ Iәu iәtәlәhu=pән әmә rәhak nәtәligiән kәm Uhgин mәмә in otol kәm nәtәmi kәmohmis mәмә okotәmiәgәh mın, nәtәmi mın u kotәhruahru mine nәtәm kәsotәhruahruian. Inu nәtәligiән kәtiәh әmә nәkilah tәtәhti. ¹⁶ Mәtәu-inu tol lanәha, kәni iәtalkut pik mәмә iәkol nati iәu iәkәhrun mәмә tәhruahru e nәhmti Uhgин mine nәtәmimi.

¹⁷ “Uәrisig e nu nәuvein nian iәmiet u ikinu Jerusilәm, kәni iәmitәlig=pa mın mәмә iәkos mәni muvән kәm nanrah mın imak ikin, kәni mol sakrifais mın әpәha e Nimә Rәha Uhgин. ¹⁸ Kәni nian iәmatol әhanәh nati әha, kәni inәhruahru rәkis e nәhmti Uhgин, kәmoteruh iәu әpәha e Nimә Rәha Uhgин. Kәni sәniәmә itimah nәtәmimi tәpәt, kәni

* **24:1** Iәtәm tәhrun vivi lou u in suah kәti iәtәm tәtәghati e kot. **24:5** Uәk 17:6 † **24:6** E kopi әuas mın nәuvein rәha Niutestimин iәtәm kәmәtei e nәghatiән Kris aupән, nәghatiән pisin kәti mın әha ikin iәtәm tatilpin nәghatiән u mәtәni mәмә, “6 Kәni iәmotәni mәмә iәkotohtәu=pән nәghatiән kәti lan e kot e nolian rәha Lou rәhatimah. 7 Mәtәu Lisias iәtәm tәtarmәnig e soldia mın, tinәtәu nәnian rәhatimah, kәni ilah rәhan mın nәtәmimi kinautiuvu rәkis әsanән suah u o timah. 8 Kәni mәlәhu nәnian kәti mәмә nәtәmimi iәtәm kәuteruh=pән nәrahian kәti e suah u, otәkeikei muva mәni=pinә kәm ik.” **24:6** Uәk 21:28-30 **24:15** Jon 5:28-29

məsotorgəhu minian. ¹⁹ Mətəu nətəm Isrel nəuvein kəmotšipən Esiə, kəmutəhtul əha ikin e nian əha. Kəni nəmə kəutos nəghatiən kəti tərāh lak, təuvir əmə məmə ilah okəhuva motəhtul e nəhmtəm motəni pətigəm. ²⁰ Mətəu nəmə kəpə, təuvir məmə nətəm Isrel min u kəutəhtul u ikinu, okotəni=pinə əhruahru kəm ik nəghatiən rəha kaunsil rəhalah nian iəməhtul e nəhmtilah. Pəh kotəni məmə nati nak iəmol təsəhmenian. ²¹ Kəmotəməki lak o nəghatiən kətiəh əmə məmə nian iəməhtul aupən e lah, magət əfəmāh e lah məmə, 'Itəmah nəutakil iəu u rəueiu mətəu-inu iəu iətəni nīpəhriənian məmə nətəm kəmoħmīs okotəmiəgəh min.' ”

²² Suah əha Filiks in təhrun vivi Suaru Rəha Iesu. Kəni təmasisig e nəghatiən əha məmə, “Nian Lisias u iətəm tətarmənig e soldia min otiet=pa ikinu, kəni iəmanəfinə nəghatiən e nəharəgiən u rəueiu.” ²³ Kəni Filiks təmāni=pən kəm iətəmi asoli e soldia min məmə otaskəlim Pol, mətəu otegəhan lan məmə in otol natimnati nəuvein. Kəni megəhan e rəhan min məmə kotəhrun nosiən natimnati iətəm in tolkeikei məhuva kəm in.

Pol təməghati kəm Filiks mine rəhan pətan

²⁴ Kəni uərisig e nian nəuvein, Filiks təmit rəhan pətan Trusilə muva u in pətan Isrel kəti. Kəni Filiks təni=pən kəm lah məmə okotit Pol məhuva-to təhtul aupən lan. Kəni nian Pol təmuva, kəni mətəghati kəm lau mətəni=pən noliən min rəha nəhatətəiən e Kristo Iesu. ²⁵ Kəni Pol təmāni pətigəm rəhan nīpəgnəmtin min kəm lau məmə otiuvi rəhalau nətəligiən. Kəni nian in təməghati e noliən rəha nəmiəgəhiən iətəm təhruahru, mine noliən iətəm suah kəti tətarmənig e rəhan nətəligiən mine noliən min, mine nian Uhgīn otakil nətəmimi lan, kəni Filiks təməgin pik kəni məni məmə, “Tīnəhmen. Iet-tə. Nəmə iəkos nian kəti min, kəni iəmanauin min lam.” ²⁶ Kəni nian tepət tətəni=pən məmə Pol otuva mətəuəghati, mətəu-inu in tolkeikei məmə otətəu Pol, mətəu nati kəti min, nīkin təhti məmə təhro Pol otəfən məni kəti kəm in pəh in tahli pətigəm.

²⁷ Kəni nian tinos nu keiu, Filiks təmeiuaiu e kəpmən, kəni suah kəti nərgin u Posias Festəs təmos nimein. Mətəu Filiks təməpəh Pol tətətig əmə e kaləpus məmə otol niki nətəm Isrel tagiən.

25

Pol təmətapuəh məmə

oteruh Sisə

¹ Nian Festəs təmol kəpmən minos əmə nian kisil, kəni miet Sisəriə muvən əpəha Jerusiləm. ² Ikin əha, pris asoli min mine nətəmi asoli min rəha Isrel kəmotəni=pən kəm Festəs nakiliən rəhalah e natimnati nəuvein iətəm nīkilah təhti məmə Pol təmol təsəhruahruian. ³ Kəmotətapuəh o Festəs mə otəkeikei masiru e lah mol nəuialah, kəni motolkeikei məmə otahli=pən Pol titəlig=pən əpəha Jerusiləm, mətəu-inu ilah kəmotol oneuən nətəligiən məmə okotohamu Pol e suaru. ⁴ Mətəu Festəs təni məmə, “Pol otətətig əmə e kaləpus əpəha Sisəriə. Kəni otəsuvəhiən, iəkitəlig=pən əha ikin. ⁵ Kəni rəhatəmah nəuvein nətəmi asoli okotəkeikei motətəu=pa iəu iəkəhuvən Sisəriə, kəni nəmə Pol təmol nati kəti təsəhmenian, kəni okotətu=pa kəm iəu.”

⁶ Kəni Festəs təmatig mos nian eit uə ten ilah min ilah, kəni mītəlig muvən əpəha Sisəriə. Kəni kəmāni lauig lan, kəni təmuvən məharəg e jeə iətəm iətəmi tətakil nəghatiən tətəharəg ikin. Kəni mahli=pən nəghatiən məmə okotit Pol məhuva, təhtul e kot. ⁷ Nian Pol təmuva imə, nətəm Isrel min u kəmotšipən Jerusiləm kəmotəhtul mohtəlau lan məutəni pətigəm nəghatiən əskasik nəuvein e Pol, mətəu suaru tikə təməgətun rəhalah nəghatiən məmə kəutəni nīpəhriənian.

⁸ Kəni Pol təmuhalpīn nəghatiən rəhalah məmə, “Iəsoliən nati kəti tərāh e Lou rəha nətəm Isrel, mine Nimə Rəha Uhgīn, mine Sisə u tətarmənig e ikin min rəfin.”

⁹ Mətəu Festəs tolkeikei məmə otol niki nətəm Isrel tagiən, kəni mətəpuəh o Pol məmə, “?Nikim tagiən məmə onəkuvən Jerusiləm? ?Pəh iəkuvnə ikin makil rəham nəghatiən e nəniən mīn u?”

¹⁰ Kəni Pol təni məmə, “Iəu iətəhtul e kot kəti rəha Rom, iətəm rəhan iətəmi asoli in Sisə. Kəni təhruahru məmə rəhak nəghatiən kakil ikin. Kəni ik nəkəhrun rəkis məmə iəsoliən nati kəti tərah e nətəm Isrel. ¹¹ Nəmə iəmatgəhli lou uə iəmol nati kəti tərah məmə iəkimis ohni, kəni ko iəsətapuəhiən ohnik məmə, nəkələs rəkis iəu e nati əha. Mətəu nəmə nəniən mīn əha kəutəni lak kəsotəhruahruian, kəni suah kəti ko təsəfəniən iəu e nəhlmiləh. Mətəu iəkolkeikei əmə məmə Sisə in otakil nəniən mīn u iətəm kəutəni lak.”

¹² Kəni Festəs təməghati e nəniən əha nəuətəin ilah rəhan mīn nətəmimi iətəm kəutakil nəghatiən. Kəni uərisig təni=pən kəm Pol məmə, “Ik nəməni məmə nəkolkeikei məmə onəkuvən meruh Sisə o nəghatiən u rəham. Kəni təuvir əmə. Ik onəkuvən meruh Sisə.”

Pol təməhtul aupən e Kig Herot Akripə Tu

¹³ Nian nəuvein mīn təmuva muvən, kəni Kig Herot Akripə Tu* mine nəuviniən nərgin u Pernis, ilau kəmuəsəu-pah Sisəriə məmə okueruh Festəs muəni təuvir kəm in. ¹⁴ Kəni nian kəmuatig ikin əha nian nəuvein, kəni Festəs təni=pən kəm kig natimnati nəuvein iətəm kətəni e Pol. In təməni məmə, “Suah kəti u ikinu e kaləpus, iətəm Filiks təmləfən. ¹⁵ Nian iəmuvən Jerusiləm, kəni pris asoli mīn mine nətəmi asoli rəha Isrel kəmotəni pətigəm nipəgnəmtin nəuvein lan məmə tatol kəsotəhruahruian motətapuəh məmə iəkəni pətigəm məmə in təmol tərah kəni otos nalpiniən ohni.

¹⁶ “Mətəu iəməni=pən kəm lah məmə, ‘Itimah nətəm Rom səniəmə nolian u rəhatimah məmə okotegəhan əmə e iətəmimi tuvən e nəhlmī nətəmimi iətəm kəutəni məmə təmol nati kəti təsəhruahruian. Mətəu təkəikei məhtul aupən e lah muhalpīn rəhalah nəghatiən iətəm kətətu=pən lan.’ ¹⁷ Kəni nian nətəm Isrel mīn əha kəməhuva, iəmsiuvī=pən mīniən, mətəu kəməni lauig əmə, kəni iəkəhuvən motəharəg e nimə kot kəni motauin mīn e Pol məmə otuva məhtul aupən. ¹⁸ Nian rəhan mīn tikimīr mīn kəmotəhtul motəghati, mətəu kəsotəniən məmə təmol nati nak tərah iətəm nikik təmatəhti məmə okotəni. ¹⁹ Ilah kəmotəni pətigəm əmə norgəhuiən kəti rəhalah e nəfakiən rəhalah, kəni məutəni nəniən e iətəmi təmimīs kəti, nərgin u Iesu, iətəm Pol tətəni məmə suah kəha təməmiəgəh. ²⁰ E natimnati mīn əha, iəu iəsəhrun vivian suaru o nəhrunian lan nəuətəin, kəni mol iəkətapuəh o Pol məmə, ‘?Təhro, nikim tagiən məmə nəkuvən Jerusiləm? ?Pəh iəkuvnə ikin makil nəniən mīn iətəm kətəni lam?’ ²¹ Mətəu Pol təməsegəhaniən lan, kəni mətəpuəh məmə iəkəhli=pən Rom kəm Sisə, pəh in otakil nəniən mīn əha iətəm kətəni lan. Kəni iəməni=pən məmə rəhak nətəmimi okotaskəlīm vivi mətəuarus iəkəh suaru kəti, kəni mənəhli=pən tuvən meruh Sisə.”

²² Kəni Kig Akripə təməni kəm Festəs məmə, “Iəu mīn iəkolkeikei məmə iəkətəu nəghatiən rəha suah kəha.” Kəni Festəs təni məmə, “Təuvir əmə. Olauig nəkətəu rəhan nəghatiən.”

²³ Kəməni lauig lan, kəni Kig Akripə mine Pernis kəmiəuva e nimə kot, kəni nətəmi asoli mīn rəha soldie mīn, mine nətəmi asoli agin mīn e taun əha Sisəriə kəməhuva, kəni kəmotol nolian asoli mīn rəha nisiaiən. Kəni Festəs tahli=pən rəhan mīn soldie mīn məmə okəhuvən motələs Pol məhuva. ²⁴ Kəni Festəs təni məmə, “Kig Akripə mine itəmah rəfin u nəutəharəg u ikinu rəueiu. Suah u iətəm tətəhtul aupən e təmah, nətəm Isrel u ikinu mine Jerusiləm kəutəghati kəm iəu ohni nian rəfin. Nian rəfin kəutagət əskasik lak məmə təsəuviriən məmə iəkəgəhan e suah kəha tətətig, mətəu təkəikei mīmīs. ²⁵ Mətəu iəsəruhiən nati kəti lan mine, mə iəkol nalpiniən kəm in e nimisiən. Mətəu nian in təmətapuəh məmə otuvən meruh Sisə əpəha Rom, kəni nikik təhti məmə iəkəgəhan lan. ²⁶ Mətəu iəsosiən nəghatiən əhruahru kəti mine e nati u məmə iəkətəi nauəuə

* 25:13 Afin-to futnot e Uək 12:1 25:14 Uək 24:27

lan mahli=pən kəm Sisə. Kəni ko, iəkos muva məmə otəhtul aupən e nəhmtəm, Kig Akripə, mine itəmah rəfin. Iəkolkeikei məmə ik, Kig Akripə, u ik iətəm Isrel, onəkeh mīn-to kəni məhrun natimnati mīn əha, kəni nian kilau okuətapuəh ohni mueruh muəhrun natimnati mīn əha, kəni pəh iəkətei nauəuə lan kəti mahli=pən kəm Sisə. ²⁷ Iəkəhrun məmə təsəhruahruian məmə iəkahli=pən iətəm tatol kaləpus kəti kəm Sisə, kəni məsəni=pən əhruahruian kəm in məmə nati nak təmol tərah.”

26

Pol təməghati e nəhmti Kig Akripə

¹ Kəni Kig Akripə təni=pən kəm Pol məmə, “Ik nəkəhrun nəniən nəuəvetin nəghatiən əha iətəm kətəni lam.” Kəni Pol təməfəri nəhlmīn e noliən rəha iətəm tətəghati, kəni muhalpīn rəhalah nəghatiən mənī məmə, ² “Kig Akripə. Nīkik tagiən pīk agīn rəueiu məmə iəkəhtul e nəhmtəm, kəni mənī pətīgəm rəfin nəniən mīn u nətəm Isrel kəutətu=pa lak. ³ Nīkik tagiən mətəu-inu ik nəkəhrun vivi noliən mīn e kastim rəha nətəm Isrel e natimnati mīn iətəm ilah kəutəghati pīk ohni. Kəni onəkətəlig mətīg-to e rəhak nəghatiən.

⁴ “Nətəm Isrel rəfin kotəhrun natimnati rəfin e rəhak nəmiəghian məmə təhro lanu e rəhak natīgian, nian iəmatəkəku e nətəuiniən imak ikin e rəhak niftəni, mətəuarus=pa uərisig iəkuvən Jerusiləm. ⁵ Nətəmi mīn əha kotəhrun iəu nuvəh rəkis, kəni nəmə nīkilah tagiən, kotəhrun nəniən məmə iəu Farəsi kəti nian iəmatəkəku rəkis mətəuarus=pa u rəueiu. Kəni nətəmi mīn əha Farəsi mīn, ilah kəutohtəu=pən vivi agīn Lou rəha nəfakiən rəha nətəm Isrel, məpirəkis nətəmimi mīn rəfin. ⁶ Kəni rəueiu u, iatəhtul ikinu məmə ik onəkakil rəhak nəghatiən mīn mətəu-inu iəu iatələhu=pən rəhak nətəligiən e nəniəskasikiən iətəm Uhgīn təmol aupən ilah tīpitimah mīn.* ⁷ Nəniəskasikiən u kətiəh əmə u rəhatimah tueləf nəuaniləuis mīn kəmutəfaki kəm Uhgīn lapīn mine e nərauiə məmə okotos. Kig Akripə, nətəm Isrel mīn u kəutəni=pinə nəghatiən mīn əha lak nati əpnəpīn iəu mīn, iatələhu=pən nətəligiən rəhak e nəniəskasikiən u. ⁸ ?Təhro tiəkis pīk o təmah o nəniən nīpəhriənian məmə Uhgīn təhrun noliən iətəm təmimīs təmiəgh mīn?

⁹ “Aupən, iəu aru nīkik təməhti məmə iəkəkeikei mol natimnati tepət pəh mərəkin nərgi suah kəha Iesu, iətəm Nasərit. ¹⁰ Nati əha inəha iəmatol əpəha Jerusiləm. Pris asoli mīn kəmotegəhan lak kəni motəfa nēpətiən. Kəni iəməmki=pən nətəmimi tepət rəha Iesu e kaləpus. Kəni nian kəmakil ilah e kot, iəu mīn iəməfən rəhak nətəligiən məmə okohamu ilah. ¹¹ Nian tepət iətuvən e nimə mīn rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel matol nalpiniən kəm lah matol məmə ilah okotəni rah Iesu. Nīkik təmətəhmə pīk mətəməki e lah, kəni mətəgəu rəkis ilah nian rəfin. Kəni kotagim məhuvən e taun isəu mīn ikin pisin pisin mīn, mətəu iəmətəgəu rəkis ilah.”

Pol təməni pətīgəm rəhan nuvaiən o Iesu (Uək 9:1-19; 22:6-16)

¹² Kəni Pol təmətəkeikei mətəni məmə, “Nian kəti iəmatuvən əpəha Təmaskis məmə iəkol nati əha. Pris asoli mīn kəmotegəhan lak, kəni motəni əskasik kəm iəu məmə iəkəkeikei mol, kəni motahli=pən iəu e nərgilah. ¹³ Kig Akripə, e nəlugi nian, iəmatuvən e suaru, kəni mafu nəhəghəgiən kəti təmsipən e neai muva masiəgəpīn iəu mine nətəm kautəhuərisig lak. Nəhəghəgiən əha, tatuəu tapirəkis mītigar. ¹⁴ Kəni itimah rəfin iəmotəmei pətīgəm e niftəni, kəni iəu iəmətəu nəuia iətəmi təmsipəri e neai mətəghati kəm iəu e nəghatiən Isrel məmə, ‘!Sol! !Sol! ?Təhro natol tərah pīk kəm iəu lanu? Noliən əha in tətərəkin aru əmə ik. Ik nəkəhmen e kau iətəm kəməu e niği kəmsiplan tasilə, nian tətətu e nəhlkin, kəni niği təməha mətəu, kəni matol naməhiən asoli aru əmə kəm in.’

^{26:5} Fil 3:5-6 * ^{26:6} Pol nīkin təhti məmə nīpəti nəniəskasikiən məmə Uhgīn otol nətəmimi kotəmiəgh mīn e nimisiən. Afin e Uək Mīn 26:8; 23:6; 24:15. ^{26:7} Uək 23:6; 28:20 ^{26:9} Uək 8:3

¹⁵ “Kæni iækætapuæh ohni mæmæ, ‘?Mætæu Iærmænig, ik pæh u?’

“Kæni Iærmænig tæni=pa kæm iæu mæmæ, ‘Iæu Iesu iætæm natol tærah lan. ¹⁶ Mætæu æhtul. Iæmitæpîn rækis ik mæmæ ik ræhak iætæmimi mîne ræhak ioluæk. Kæni onækæni pætigæm kæm nætæmimi ræfin natimnati iætæm næmeruh u ræueiu, mîne natimnati iætæm iæmanol, ik nækeruh. ¹⁷ Nætæm Isrel mîne Nanihluæ mîn okotol nærahian kæm ik, mætæu iæu oiækos rækis ik e næhlmilah mîn. Iækahli=pæn ik mæmæ onækuvæn mæni pætigæm iæu kæm lah mæmæ, ¹⁸ onækeræh e næhmtilah mæmæ okotæuhlin ilah mohiet e napinæpuiæn mæhuva e næhagæhagiæn. Kæni mohiet e næsanæniæn ræha Setæn mæhuva o Uhgîn. Kæni Uhgîn otafæl ræhalah noliæn tærah mîn, mætæu-inu kæmotæni nîpæhriænian e næghatiæn iætæm iatæni. Kæni ilah okæhuva imalah ikin ilah nætæmi u Uhgîn tînitæpîn rækis ilah.’ ”

Pol tæmæni ræhan uæk

¹⁹ Kæni Pol tæmækeikei mætæni mæmæ, “Kig, iæu iatol natimnati iætæm Uhgîn tæmæni kæm iæu nian in tæmæni kæm iæu lanæha. ²⁰ Iæu iatæni pætigæm ræhan næghatiæn iæmætuæuin æpæha Tæmaskis, kæni uærisig u iækuvæn mætæni pætigæm æpæha Jerusilæm, mîne ikin mîn e nitæni Jutiæ, mîne ima nætæm ikin mîn ræfin u Nanihluæ mîn. Kæni mætæni pætigæm kæm lah mæmæ okotækeikei motæuhlin ilah e ræhalah noliæn tærah mîn motæhatætæ e Uhgîn, kæni motol natimnati iætæm tætagætun mæmæ kæmotæuhlin pæhriæn ilah. ²¹ Mætæu nati u inu æmæ, kæni nætæm Isrel kotælæs iæu æpæha e Nimæ Ræha Uhgîn motolkeikei mæmæ okotohamu iæu.

²² “Mætæu Uhgîn tætasiru lak nian ræfin mol iatæhtul ikinu ræueiu mætæni kæm nætæmi æpnæpîn mîn, mîne nætæmi kautos nærmænigiæn, mætæni æmæ natimnati iætæm Mosis mîne iæni mîn ræha Uhgîn kæmotæni mæmæ otæpanol lanæha. ²³ Kæmotæni mæmæ Kristo æha iætæm Uhgîn tæmæni mæmæ otahli=pa, in otætæu næhmæiæn e nîpætîn kæni manimis. Kæni mætæu-inu in iætæmimi tæmaupæn mæmiægæh mîn e nimisiæn, kæni otætagætun næhagæhagiæn ræha Uhgîn kæm nætæm Isrel mîne Nanihluæ mîn, mæmæ næhagæhagiæn u in suaru iætæm Uhgîn otosmiægæh ilah lan.”

Pol tæmalkut mæmæ Kig Akripæ otæni nîpæhriænian e Iesu

²⁴ Nian Pol tæmætæghati æhanæh, Festæs tæmagæt æfæmæh lan mæmæ, “!Pol ik nînætalmæli! Ræham næhruniæn tînæfæmæh pik agîn, kæni ræueiu æha ræhm-kapæ nætælali!”

²⁵ Mætæu Pol tæni=pæn kæm in mæmæ, “Iætæmi asoli ræhak Festæs, iæu iæsalmæliæn. Næghatiæn mîn u iatæni, kotæhruahru æmæ, kæni ilah nîpæhriænian. ²⁶ Iæu iækæhrun næghati æhruahruian kæm kig, kæni ko iæsaulisian mætæu-inu iækæhrun mæmæ in tæhrun rækis natimnati mîn u. Iækæhrun mæmæ in tæmos ræfin næghatiæn mîn æha, kæni sæniæmæ in nati kæti iætæm kæmol oneuæn=pæn æha nætæmimi kohkæ ikin. ²⁷ ?Kig Akripæ, tæhro? ?Nækotæni nîpæhriænian e næghatiæn iætæm iæni mîn ræha Uhgîn kæmotætei? Iækæhrun æmæ ik nætæni nîpæhriænian e lah.”

²⁸ Mætæu kig tæni=pæn kæm Pol mæmæ, “?Pol. Nîkim tæhti mæmæ e nian ækuækir æmæ uæha ræueiu, nækæhrun niuvi=paian iæu mæmæ iæu iækuva Kristin kæti?”

²⁹ Mætæu Pol tæni mæmæ, “Nati æpnæpîn æmæ mæmæ in nian ækuækir uæ nian æfæmæh, iætæfaki=pæn kæm Uhgîn mæmæ sæniæmæ ik pisin æmæ, mætæu nætæmimi ræfin nætæm kæmotætæu ræhak næghatiæn ræueiu, Uhgîn otosmiægæh ilah, kæni mol mæmæ okotæhmen lak – mætæu sen æmæ u iætæm kæmælis iæu lan, iæsolkeikeian mæmæ okælis itæmah lan.”

³⁰ Kæni Kig tæmæhtul ilah kæpmæn u Festæs, mîne Pernis, mîne nætæmimi ræfin u kæutæharæg, ³¹ kæni mohiet, mautæni=pæn kæm lah mîn mæmæ, “Suah æha tæsolian nati kæti tærah mæmæ in otimis ohni uæ tuvæn e kalæpus ohni.”

³² Kæni Kig Akripæ tæni=pæn kæm Festæs mæmæ, “Nækæhrun nahli pætigæmian suah kæha, mætæu in æmæ u, in tînætapuæh rækis mæmæ Sisæ otakil næghatiæn ræhan.”

27

Soldiä min kämotit Pol məhuvən Rom

¹ Nian kämotegəhan məmə oiəkəhuvən Itali, kämotələhu=pən Pol mine nətəm kautol kaləpus nəuvein min e nəhlmi iətəmi asoli kəti rəha soldiä min, nərgin u Julias. In tətarmənig e soldiä uan-hanrit. In e soldiä u kətəni məmə “Soldiä Rəha Sisə.” ² Kəni negəu kəti təmiet əpəha Atramitiam mətuva, kəni matig minatitəlig=pən min əpəha Esia, kəni iəkəhuvən lan. Kəni iətəm kəti təmiuvig=pa itimah min, nərgin u Aristakəs, in iətəm Təsalonaiyə əpəha e nitəni u Masetonia. Kəni negəu təmietigəm.

³ Kəni lauig lan iəkohiet=pə Saedon. Kəni Julias təmatol təuvir kəm Pol, kəni megəhan məmə otuvari muvən meruh rəhan nəuvein nətəmimi iətəm in təhrun ilah. Kəni ilah kəmauteruh vivi Pol.

⁴ Kəni iəmhiet min ikin əha, kəni məutaiu məutou pikin nimətagi, kəni motohtəlau e nikalı nitəni əha Saiprəs ikin nimətagi təsəskasik pikian ikin. ⁵ Kəni iəmotaiu ihluə e Silisia mine Pamfilia, kəni mohiet=pə e taun Maerə əpəha e nitəni u Lisia. ⁶ İkin əha, iətəmi asoli rəha soldiä min təmuvən meruh negəu kəti rəha taun Aleksantriə əpəha nitəni u İjip, kəni negəu tatuvən Itali. Kəni təmki=pən itimah lan.

⁷ Kəni iəmhiet min, mətəu e nian tepət negəu əha tətaiu mətig əmə. İəmotalkut nəuvetin məmə iəkotətəuarus taun Nitas, kəni iəməhuva iuəkir, mətəu tiəkis, mətəu-inu iautələs pikin nimətagi, kəni ko iəstəuiuən məhuvən min. Kəni iəkotaiu e nikalın pesi ikin e nitəni u Krit. İəmotitəlau e nipeğnəmtin nitəni əha kəti nərgin u Salmone. Kəni motohtəlau e nəuveti niftəni əha, ⁸ iəmotaiu ipari ipari əmə, mətəu tiəkis əhanəh. Kəni iəkəhuva mohiet=pə e ikin kəti kətəni məmə, Pasis Təuvir, iuəkir o taun əha Lasea.

⁹ Mətəu-inu iəmotalkut-ərəkin əmə nian tepət təmuva muvən, kəni nian təuvir o nuvəniən e negəu tinol naunun, kəni otəsuvəhiən əha rəueiu, nian rəha nimətagi kəni nitəhi tərəh. Nian asoli rəha nətəm İsrel u kətəni məmə, Nian Rəha Nafəliən Təfagə, tinuva rəkis minuvən e məuig Oktopa. Kəni Pol təməghati məmə okotətəu vivi ilah, mətəni məmə, ¹⁰ “Piak min. İateruh məmə okotətig e nərahian tepət e naliuəkian u rəhatah. Nitəhi otərəkin kako min u, mine negəu u, kəni nəmə təhro kitah min okohmis.”

¹¹ Mətəu iətəmi asoli rəha soldiä min tatətəlig pik e iətəmi tatələs negəu mine iətəmi u rəhan u negəu. Kəni məsətəlig pikian e nəghatian rəha Pol. ¹² Kəni pasis əha təsəuvir pikian məmə negəu otəhtul ikin e nian rəha nətəpuian mətəu nian əha, in nian nitəhi tətəsəuəsəu pik lan. Kəni ilah tepət kotəni məmə təuvir məmə okohiet. Nəkilah təməhti məmə okəhuvən əpəha e pasis əha Finiks motəhluəig ikin. Pasis əha in pasis kəti əpəha Krit iətəm təmol nohlın keiu, kəti tatəuag=pən e nəven pahav ikin, kəni kəti tatəuag=pən nəven pesi ikin. Kəni negəu təhrun nəməhliən ikin e nian rəha nəsəsəuiən.

Nimətagi asoli təmoh ilah

¹³ Kəni nimətagi təuvir kəti tinatsipesi matelel nati, kəni nətəmimi e negəu, nəkilah təhti məmə nimətagi əha inəha kətolkeikei məmə okotaiu lan. Kəni mətəni məmə pəh okohiet. Kəni motiuvipəri agke, motiuvu nivən, kəni mohiet. İəmotaiu ipari ipari əmə e nitəni əha Krit. ¹⁴ Mətəu təsuvəhiən nimətagi asoli kəti tinuva min, nərgin u, Luətuəmlai,* tatsipən e nitəni əha, ¹⁵ minatələs itimah, minatoh negəu. Kəni negəu tinəruru naiuiən mələs pikin nimətagi. Kəni iəkotəpəh naiuiən məutətəlig əmə e nimətagi tatələs itimah.

¹⁶ İəməhuva=pə nitəni Kauta ikin e nikalın pesi ikin. İəmotəhluəig nəuvetin əha ikin əha, kəni motalkut məmə iəkotiuvipəri bot əkəku rəha negəu u koteikəpan. Kəni nətəmi kautol uək e negəu, kämotəkeikei motəkeikei, kəni motləfəri bot e nəhue negəu. ¹⁷ Kəni motəmki=pən təulə nəuvein ləhtəni e negəu ikin, kəni kiuvipəri rain tiəkis məmə otəskəlim negəu mol təskasik. İlah kämotəgin mətəu-inu ihluə e Lipia, səniəmə lokəmnim pik, kəni nəkilah təhti məmə negəu otələs pikin nipekəl ikin əha. Kəni kämotiuvu iahu nivən rəhalah,

kəni motəpəh əmə nimətagi tələs negəu mətan. ¹⁸ Kəməni lauig lan kəni nimətagi tatol əmə lankonu lan, kəni kotəmki pətigəm kako nəuvein e negəu. ¹⁹ Kəməni min lauig min, kotəmki pətigəm natimnati min kautol uək lan e negəu təhmen e təulə mine nəuvein min nati əpnəpin nati ağın min rəha negəu. ²⁰ Kəni nimətagi təməhtul o nian tepət nəuветin kəni iəsotehiən miṭigar lənian mine məhau min lapin. Kəni niḱitiṃah təhti məmə oiəsotəmiəgəh minian.

²¹ Nian iəməsotəuəniən o nian tepət nəuветin, kəni Pol təhtul əpən e timah məni məmə, “Nəman. Nəmə nəmotətəlig lak, ko kəməsəhiətian Krit, kəni ko kəsotətiḡiən e nərahian u kəni məsotərakiniən natimnati tepət. ²² Mətəu rəueiu iəkəni=pinə kəm təmah məmə sotəḡiniən. Ko kitah kəti u ikinu təsimisiən, mətəu negəu əmə otərah. ²³ İəu iətəmi kəti rəha Uḡin kəni iatol rəhan uək. Kəni əgelo kəti rəhan təməni=pa nəḡhatian u kəm iəu lapin məmə, ²⁴ ‘Pol. Səḡiniən. Onəkəkeikei muvən məhtul e nəhmti Sisə əpəha Rom. Mətəu-inu Uḡin təuvir, kəni nikin tagiən məmə otosmiəgəh nətəmiṃi min u ilah min ik nautasuə e negəu.’ ²⁵ Kəni Piak min, sotəḡiniən. İəu iətəhatətə e Uḡin məmə natimnati min rəfin otol əmə məmə inu mine əgelo təməni=pa kəm iəu. ²⁶ Mətəu nimətagi otləfəri kitah əpəha e niṭəni əkəku kəti.”

Niṭəhi təmləfari negəu

²⁷ Tinos nian ilah rəfin fotin, kəni lapin lan nimətagi tələs negəu muvən əpəha e niṭəhi asoli Metitereniən. Kəni e nəlugi nian lapin, nətəm kautol uək e negəu, niḱilah təhti məmə inəhuva iuəkir o niṭəni kəti. ²⁸ Kəni kəmotətu=pən nati fiḡəm kəti əpəha e niṭəḡnəmti təulə kəhlman-əhlman məmə lokəmmim uə lokipari. Kəni moteruh məmə təhmen e neviḡəpəḡiən tate-səpin ilah rəfin. Kəni motaiu nəuветin min kəni motəhlman-əhlman min, mətəu tinəhmen e neviḡəpəḡiən ilah rəfin tuenti-eit əmə. ²⁹ Kəni nətəm kautol uək e negəu kəmotəḡin məmə negəu otələs piḱin kəpiel, kəni motəmki pətigəm əgke kuvət əpəha uərisiḡ məutəfaki məmə otian uəhai əmə.

³⁰ Kəni nətəm kautol uək e negəu kəmotəlkut məmə okəhuvari motəḡim, kəni motələs iəhu bot rəha negəu moteiuə məmə okəhuvən əpəha e nohli negəu motəmki pətigəm min əgke nəuvein. ³¹ Mətəu Pol tənı=pən kəm iətəmi asoli rəha soldia min məmə, “Nəmə nətəmi min əha okəsəutəharəḡiən u e nəhue negəu, kəni nəkohmis.” ³² Kəni soldia min kotəhatuv təulə, kəni bot tiet=pən itəhi.

³³ Kəni tinuva iuəkir əmə o nianian, kəni Pol təkeikei mətəni kəm lah məmə okotəkeikei motəuən. Təməni məmə, “Nian fotin nəməutəharəḡ məutəḡin nian rəfin mətəu məsotuniən nati kəti. ³⁴ Kəni rəueiu əha iətəni=pinə məmə onəkotəkeikei motun nati kəti məmə onəkotəsanən. Kitah rəfin okotəmiəgəh. İətəmi kəti otəsətiḡiən e nərahian.” ³⁵ Pol təməmki piṛet, kəni məhtul əpən e lah məfaki=pən kəm Uḡin, kəni məhapu mun. ³⁶ Kəni ko niḱilah tinəuvir minautos nauəniən minautun. ³⁷ İtimah rəfin tu-hanrit-səpinte-sikis e negəu. ³⁸ Nian ilah rəfin kəmotəuən rəkis, kəni motəmki pətigəm pak nauəniən e negəu məmə otəhveviḡ.

Negəu təmələs niṭəkil

³⁹ Kəni nian təmian, nətəm kautol uək e negəu kəmotəfəu məmə inəhuvari iuəkir o niṭəni əkəku kəti, mətəu kotərruru məmə niṭəni nak. Kəni moteruh pasis kəti niṭəkil kəti əha ikin. Kəni niḱilah təhti məmə okotləfəri negəu əha ikin. ⁴⁰ Kəni kəmotətahtuv təulə e əgke min motəpəh ilah kotəmmim. Kəni mohtis rəkis təulə min iətəm kəməlis-ərain nuveiə asoli min lan ikin katələs negəu ikin. Kəni motiuvı nivən əpəha əpən məmə nimətagi otələs negəu muvari. ⁴¹ Mətəu ikin əha lokipari nəuветin, kəni nohli negəu təməu niṭəkil, negəu təmərruru nələuəliən. Kəni niṭəhi tinəthəpəu-əhapu nəusi negəu uərisiḡ.

⁴² Kəni soldia min kinotəni məmə okəhamu nətəm kautol kaləpus u e negəu tətəmki ilah mətə nəuvein kotəḡim. ⁴³ Mətəu Julias u rəhalah iətəmi asoli tolkeikei məmə otosmiəgəh

Pol kəni məniahu məmə okəsotoliən nati əha kəutəni. Kəni mənī=pən kəm nətəmi mīn u kotəhrun neaiən məmə okotaupən motiuvig=pən pətīgəm ləuantəhi moteai pari. ⁴⁴ Kəni mənī=pən kəm lah rəfin əha ikin məmə okotəmki nīpīspīsi timpə uə nəuveti negəu mīn iətəm nītəhi təməhapu-əhapu moteai lan. Iəmotol lanəha kəni məhuvəri rəfin, iətəmi kəti təsīmisiən.

28

Pol əpəha e nītəni Moltə

¹ Nian iəməhuvəri, kəni itimah rəfin iəkotəsanən əmə, kəni mīnotətəu məmə nītəni əha, nərgin u Moltə. ² Nətəm ikin əha kəmotəuvir pīk o timah, kəni nīkilah təmagiən o nosiən itimah. Kəni e nian əha nuhuən təmatəfuv, nətəpuian tepət. Kəni kotahli nigəm asoli kəti məmə otəhgi itimah. ³ Kəni Pol təməuəri nigī mətəu nəuvein muva. Kəni nian tətəraki=pən nigī nəuvein e nigəm, əmeiko sineik kəti iətəm tus iətəmi katimis, təgin e nahgi nigəm miet matus nəhlmīn məhkul=pən lan. ⁴ Nətəm ikin əha kəmoteruh sineik tətəhkul=pən e nəhlmi Pol, kəni motəni kəm lah mīn məmə, “Nīpəhriənian suah u in iol təfagə kəti iohamu itəmi. Təməsīmisiən ləuantəhi, mətəu uhgin u nərgin u Nalpīniən otəsegəhanian məmə otəmiəgəh.”

⁵ Mətəu Pol təmorin=pən sineik əpəha e nigəm, kəni məsətəu aginian məmə nīpətin kəti tahmə lan. ⁶ Nətəmimi nīkilah təhti məmə nīpəti Pol otasisi, uə otəsuvəhiən əha rəueiu, tsipəri morin mīmīs. Kəmutəharəg mauteruh mətəu tinuvəh, mətəu təsoliən nati kəti mīne. Kəni nīkilah təhti məmə nəmə təhro suah u in uhgin kəti.

⁷ Ikin əha səniəmə isəu o nītəni rəha suah kəti, nərgin u Pupliəs, iətəm tətərmənig e nətəmi ikin əha. Təməmki itimah iəkəhuvən iman ikin, kəni meruh vivi itimah. Kəni iəkotatig iman ikin motos nian kīsīl. ⁸ Kəni tatə rəha suah u Pupliəs, in tatimis matətəpu-ətəpu, kəni mətəiu e nīrə. Kəni Pol tuvən ohni əpəha iman ikin imə, mələhu=pən nəhlmīn mīl lan, kəni məfaki lan, kəni nīmisiən rəhan təuvir mīn. ⁹ Nian nətəmimi kəmotətəu nati əha, kəni ilah rəfin e nītəni u iətəm kəutohmīs kəməhuva mīn o Pol. Kəni Pol təfaki e lah kotəuvir. ¹⁰ Nətəmi ikin əha, kəmotəfa natimnati tepət kəm timah. Nian inautol əpenə-penə məmə iəkohiet, kəmotəmki=pən rəfin rəhatimah natimnati mīne nauənian əpəha e negəu iətəm otasiru e timah e suaru.

Pol təmuvən Rom

¹¹ Iəmotatig ikin əha motos məuig kīsīl, kəni iəməhuvən e negəu kəti rəha Aleksantriə iətəm təməhluəig e nītəni əha e nian rəha nətəpuian. E nohli negəu əha, kəməfu əupən narmī uhgin mīl əha mīl-mīl mīl, nərgi lau u Kasto mīne Polakis. ¹² Iəməhuva əha taun Saerakus əpəha nītəni Sisili, kəni motəhtul ikin motos nian kīsīl. ¹³ Kəni mohiet ikin əha məhuva e taun kəti mīn, nərgin u Retiam əpəha nītəni Itali. Kəni lauig lan, nīmətəgi iasipəsi tinatelel nati, kəni iəkohiet motəiu o nian keiu, motələs=pən nati əpəha Puteoli. ¹⁴ Ikin əha iəmoteruh piatah mīn nəuvein əha ikin nətəm kəutəhatətə e Iesu. Kəni kotətapuəh məmə oiəkotatig itimah mīn ilah o nəfakiən kətiəh. Kəni uərisig iəmotəliuək əmə məhuvən əpəha Rom. Kəni inu suaru rəhatimah iətəm iəmotəliuək lan mohiet=pa Rom.

¹⁵ Kəni nian piatah mīn iətəm kəutəfaki əpəha Rom kəmotətəu məmə iəməhuvən, kəni kəməhuva məmə okoteruh itimah əpəha e suaru. Kəməhuva məutəharəg əpəha Apias, taun kəti katol makit ikin. Ikin əha, hotel kīsīl əha ikin. Kəni nian Pol təmeruh ilah, təmənī-vivi Uhgin, kəni nīkin təmagiən məri məriauəh. ¹⁶ Nian iəmohtə=pa Rom, kəni kəpmən təmegəhan məmə Pol otətətig pīsīn əmə e nīmə kəti, pəh soldiə kəti tateh.

Pol təmənī pətīgəm nəghatīən rəha Uhgin əpəha Rom

¹⁷ Tinos nian kīsīl, kəni Pol tahli=pən nəghatīən kəm nətəmi asoli mīn rəha Isrel məmə okəhuva o nəghatīən kəti. Nian kəməhuva, kəni təmənī pətīgəm kəm lah məmə, “Piak

mın, iəu iəməsolian nati kəti tərah e nətəm imatah ikin, mine kastim rəhatah iətəm tipitah mın kəmautəgətun itah lan aupən. Mətəu nətəm Jerusiləm kəmotaskəlīm iəu kləfən iəu kəm nətəm Rom. ¹⁸ Kəni nətəm Rom kəmotətapuəh o nəghatian tepət ohniəu. Mətəu kəməsoteruhian nəghatian kəti mine məmə oiəkimis ohni. Kəni kətolkeikei məmə okotahli pətigəm iəu. ¹⁹ Mətəu nətəm Isrel ikin əha kəsətolkeikeian. Kəni iəu aru əmə iəkətapuəh məmə iəkuva ikinu Rom məhtul e kot e nəhmti suah u Sisə, mətəu iəsənian nəghatian kəti tərah e nətəm imak mın.

²⁰ “Mətəu-inu tol lanəha, kəni iəkolkeikei məmə iəkahli=pən nəghatian o təmah məmə iəkeruh itəmah məghati lan nəuuetin kəm təmah. Kəməlis iəu e sen u, mətəu-inu o Iosmiəgəh əmə u, iətəm kitah nətəm Isrel kəutəni məmə otəpanuva.”

²¹ Kəni kəmotəni=pən kəm Pol məmə, “Iəsotosian nauəuə lan kəti mine iətəm təmsipən Jutiə. Kəni kitah mın nəuvein kəsotsipəniən ikin əha motos nəghatian kəhuva məmə kətəni nəghatian tərah nəuvein lam. ²² Mətəu iəkolkeikei məmə iəkətau-to məmə rəham nətəligian təhro lanu. Mətəu-inu iəkotəhrun məmə kinatəni rah nolian rəha nəfakian u rəhatəmah əpəha ikin mın rəfin.”

²³ Kəni ilah kəmotələhu nian kəti o nəghatian. Kəni e nian əha, ilah tepət mın nətəm Isrel kəməhuva əha Pol tətətig ikin. Kəni in təməghati kəm lah e nian apiəpiə əha, mətəni-vivi kəm lah narmənigian Rəha Uhgın. Kəni mətəni mın Lou rəha Mosis mine iəni rəha Uhgın, məmə otiuvi ilah kəhuva o Iesu. ²⁴ Nəuvein kəmotətau rəhan nəghatian, motəni nıpəhriənian lan. Mətəu nəuvein kəsotəniən nıpəhriənian lan. ²⁵ Kəni mınautorgəhu ilah mın ilah mınautol məmə okotəgim mın. Mətəu uərisig kohiet, Pol təni=pən nəghatian kəti mın kəm lah məmə, “Nəghatian iətəm Narmın Rəha Uhgın təməfən kəm iəni rəha Uhgın u Aiseə məmə otəni pətigəm kəm tipitah mın aupən, in təhruahru əmə. Uhgın təməni kəm iəni məmə,

²⁶ “Uvən məni pətigəm kəm nətəmi mın əha məmə iəu Uhgın iatəni məmə,

“Onəutətəu mətətəu mətətəu,
mətəu ko nəsotəhrunian nian kəti mine.

Kəni onəkoteruh mauteruh mauteruh,
mətəu ko nəsotəhrunian nian kəti mine.”

²⁷ In tol lanəha mətəu-inu nıkilah tınıəkis rəkis.

Kəmotəsisig e matəlgilah mine nəhmtilah.

Mətəu kəmautol lanəha məmə,

okəsoteruhian e nəhmtilah,

kəni okəsotətəuiən e matəlgilah,

kəni nıkilah təruru nəhrunian.

Kəni məsəhuvaian ohniəu məmə iəkəsmiəgəh ilah.’ ”

²⁸ Kəni Pol təni məmə, “Onəkotəkeikei motəhrun vivi məmə Uhgın təmol suaru u rəhan o nosmiəgəhian nətəmimi. Tınuvən rəkis o Nanihluə mın. Kəni nətəmi mın əha okotətəlig e nəghatian əha kəni motəni nıpəhriənian lan.”*

³⁰ Kəni e nu keiu apiəpiə, Pol təmətətig əmə e nimə əha kəni matol ren lan. Kəni nıkin tətəgian o nətəmimi mın rəfin kəutəhuva mətəh. ³¹ In təməkeikei mətəni pətigəm narmənigian Rəha Uhgın kəni mətəgətun əskasik ilah e nanusian təuvir rəha İərmənig Iesu Kristo. Kəni suah kəti tikə məmə otəniəhu o nəni pətigəmiən nəghatian əha.

28:18 Uək 26:31 **28:19** Uək 25:11 **28:20** Uək 26:6-7 **28:22** Uək 24:14 **28:27** Aes 6:9,10 * **28:28** E kəpi əuas mın nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətəi e nəghatian Kris aupən, nəghatian pisin kəti mın əha ikin iətəm tatilpin nəghatian u mətəni məmə, “29 Nian Pol təmol naunun e rəhan nəghatian, kəni kəmohtiet, nətəligian rəhalah təman kətiah kətiah kəni mətəorgəhu.”

Rom

Nauəuə iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki mìn ikin Rom Nəghatìən əkuəkìr rəha nauəuə u Rom

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? Təmətei nauəuə u tətuvən kəm nəfaki mìn iətəm ilah kəutatig e taun asoli u Rom.

?Natigìən təhro lanu nian təmətei? Pol tətəi məmə in tolkeikei məmə otuvən meh nəfaki mìn əpəha rom, uərisig in təpanuvən e kəntri u Spen. Mətəu aupən ikin, in otəkeikei muvən mos mənì kəti o nəfəniən kəm nanrah mìn e niməfaki rəha Jerusiləm. E niməfaki rəha Rom, Nanihlua* mìn tepət, mətəu nətəm Isrel tepət mìn.

?Təmətei nauəuə u o nak? Uərisig Pol tətuvən Rom, in tolkeikei məmə ilah okotaupən motəhrun in, kəni inəha, təmətei nauəuə u. Nətəm Rom kəsotos əhanəhiən nəgətuhiən kəti rəha aposil kəti. Kəni inəha, in tolkeikei məmə otəni pətigəm suaru əhruahru rəha Uhgìn o nosmiəgəhiən nətəmimi. Kəni in tolkeikei məmə otəni əhruahru məmə otəhro lanu, Nanihlua mìn mìnə nətəm Isrel, ilah rəfin okəhuva kətiəh əmə e niməfaki rəha Uhgìn.

Pol təmənì təuvìr kəm lah

¹ Iəu Pol, u iəu slef rəha Kristo Iesu†. Uhgìn təmauìn lak məmə iəu aposil, kəni təmìtəpìn məfəri iəu məmə iəkəni pətigəm nanusiən təuvìr rəhan. ² Nanusiən təuvìr u, in tinəni rəkis nuvəh e rəhan iəni mìn iətəm kəmotətəi=pən e Nauəuə Rəha Uhgìn. ³⁻⁴ Nanusiən təuvìr əha tətəghati e Nətin, Iesu Kristo rəhatah Iərməniğ. In təmuva iətəmimi kəti, misipən e nəhlin rəha Kig Tefit. In təmimìs, kəni Uhgìn təməgətuən məmə in Nətin əhruahru, inəha Nəti Uhgìn, nian təmosmiəgəh in e nìmisìən e nəsanəniən e uək rəha Narmìn Asim. ⁵ E Kristo, Uhgìn təmol təuvìr kəm iəu, məfa kəm iəu uək təuvìr məmə iəu aposil kəti. Təməfa uək u məmə iəkəuìn e nətəmimi e niki Nanihlua‡ mìnə e nəuaniləuis mìn rəfin məmə okotəni nìpəhriənìən lan, kəni tol lanəha, mautol nəuiən. Kəni nian kautol lanəha, otəfəri nərgi Iesu. ⁶ Kəni itəmah mìn əpəha Rom, Uhgìn təmauìn e təmah məmə itəmah rəha Iesu Kristo.

⁷ Kəni rəueiu iəkətei nauəuə kəm təmah rəfin. Uhgìn tolkeikei itəmah, kəni təmauìn e təmah məmə rəhan.

Pəh Uhgìn Tatə rəhatah, mìnə Iərməniğ Iesu Kristo okuətuati e rəhalau nəuvìriən mìnə nəməlinuìən kəm təmah.

Pol təmolkeikei məmə otuvən meruh nətəm Rom

⁸ Uərisig iəpanəghati, iəkəni tagkiu kəm Uhgìn o təmah rəfin agìn, mətəu-inu nətəmimi rəfin e nəhue niftəni kəmotətəu nanusiən e nəhatətəiən rəhatəmah. Natimnati iətəm Iesu Kristo təmol kəm tah tatol tol lanəha məmə iəkəhrun nəniən tagkiu kəm Uhgìn. ⁹ Kəni Uhgìn təhrun məmə e nian rəfin iətəfaki, kəni məsaluìən e təmah. Iatol pik uək rəhan e nìkik ərəfin o nəni pətigəmiən nanusiən təuvìr rəha Nətin. ¹⁰ Iəmətəhtahnin nuvəh məmə oiəkuvnə meruh itəmah. Kəni iətəfaki məmə rəueiu, nəmə in nətəligìən pəhriən rəha Uhgìn, in oterəh e suaru kəti məmə iəkuvnə pəhriən.

¹¹ Iəkolkeikei pik məmə iəkuvnə meruh itəmah məmə iəkəfinə kəm təmah nəuvìriən kəti rəha Uhgìn məmə otol itəmah nautəhtul əskasik təhmìn mìn, ¹² tol lanu, nəhatətəiən rəhatəmah təhrun nasiruìən lak, kəni rəhak mìn təhrun nasiruìən e təmah.

¹³ Piak mìn mìnə nəuvìnik mìn, təuvìr məmə nəkotəhrun məmə nian tepət, rəhak nətəligìən təhti məmə iəkuvnə məsal=pən e təmah. Mətəu nian rəfin natimnati tepət

* : Nanihlua, Ianihlua — Afin-to e tiksìnəri. † 1:1 Afin-to “Iesu” e tiksìnəri. 1:1 Uək 9:15 1:2 Rom 16:25-26
‡ 1:5 Nəghatìən u “Nanihlua” tətəghati e nətəmimi rəfin u səniəmə nəuaniləuis mìn rəha Isrel. 1:5 Uək 26:16-18;
Kəl 2:7-9 1:7 Nam 6:25-26 1:10 Uək 19:21; Rom 15:23

tətahtipəsīg lak o nuvnəiən. İəkolkeikei məmə rəhak uək otəuə e nəuan e nəmiəgəhiən rəhatəmah, təhmen e nəmiəgəhiən rəha Nanihluə mīn ikin pīsīn pīsīn mīn. ¹⁴ İəkəkeikei məni pətīgəm nanusiən təuvir kəm nətəmimi rəfin nətəm kəutatīg ikin mīn Rom tətarmənīg ikin, mīne iki pīsīn mīn rəfin, kəni ilah nətəm kəmotol vivi skul, mīne ilah nətəm kəsotol viviən skul. Əuəh, iəkəkeikei məni pətīgəm kəm lah rəfin. ¹⁵ Kəni o nati əha, iəkolkeikei pik məmə iəkəni pətīgəm nanusiən təuvir kəm təmah mīn əpəha Rom.

¹⁶ İətəghati lanu mətəu-inu, iəu iəsaulis aginiən o nanusiən təuvir. İəsaulisiən mətəu-inu nanusiən təuvir in nəsanəniən rəha Uhgīn o nosmiəgəhiən nətəmimi rəfin nətəm kəutəhatətə lan, təmaupən muva o nətəm Isrel, uərisīg ko, o Nanihluə mīn. ¹⁷ Tol lanəha, e nanusiən təuvir, Uhgīn təmol əpu suaru rəhan məmə Uhgīn tətəfən rəhan əmə nəhruahruian kəm nətəmimi. E nəhatətəiən əmə, Uhgīn tatol məmə nətəmimi kəhuva motəhruahru e nəhmtin. Kəni inu təhmen e Nauəuə rəha Uhgīn iətəm tətəni məmə, “Nətəmimi nətəm kotəhruahru e nəhmti Uhgīn e nəhatətəiən rəhalah, ilah okotos nəmiəgəhiən itulin.”

*Niəməha tatol Uhgīn
o təfagə tərəh rəfin*

¹⁸ Mətəu Uhgīn e negəu e neai tətəgətun rəhan niəməha mīne nalpiniən o nətəmimi rəfin nətəm kəutəhti nəuiən mautol nolian tərəh mīn rəhalah. İlah kəutəhtul pəsīg e nīpəhriəniən rəha Uhgīn e nolian tərəh mīn rəhalah, ¹⁹ mətəu-inu ilah kotəhrun neruhiən əhruahru natimnati mīn rəfin iətəm nətəmimi kotəhrun nəhrunian Uhgīn lan. Tol lanəha mətəu-inu Uhgīn aru təməgətun əhruahru ilah lan. ²⁰ Ko nətəmimi kəsoteruh əhruahruian Uhgīn e nəhmtilah. Mətəu təmətuəuin e nian təmol neai, mīne niftəni, mīne natimnati rəfin, kəni nətəmimi rəfin kotəhrun neruhiən e nəhmtilah, natimnati rəfin iətəm in təmol, kəni tol lanəha, kotəhrun neruhiən rəhan nəsanəniən iətəm tatuvən əmə lanko naunun tikə, mīne nīpəhriəniən məmə in Uhgīn, kəni motəhrun nəhrunian məmə Uhgīn in təhro lanu. O nati əha, iətəmimi kəti tikə iətəm təhrun nəniən məmə in təruru məmə Uhgīn təhro lanu.

²¹ Tol lanəha mətəu-inu, nati əpnəpīn ilah kəmotəhrun Uhgīn tēpət nəuan nəuvetin, mətəu kəmotəpəh nīsiəiən məmə in Uhgīn, kəni məsotəniən kəm in məmə nīkilah tagiən o natimnati in təmol kəm lah. Mətəu nīkilah təmatəhti nətəligiən alməli mīn məmə Uhgīn təhro lanu, kəni nətəligiən rəhalah təmuva mapinəpu, mīnotəruru suaru iətəm Uhgīn tolkeikei məmə okotəhrun. ²² Nati əpnəpīn ilah kəutəni məmə ilah koteinatīg, mətəu ilah kəməhuva nalməli mīn, ²³ kəni kəmotəpəh nəfakiən kəm Uhgīn iətəm rəhan nəpətiən təhagəhəg, kəni otəsīmisiən məmnəmitiən, kəni tətətig itulin. Kəni mīnəutətuəuin məutəfaki kəm narmi nati mīn iətəm təhmen e nətəmimi u okotimis motəmnəmit nian kəti, uə təhmen e mənīg mīn, uə nati miəgəh mīn kəutəliuək uə kəutəlkəu.

²⁴ O nati u, Uhgīn təməpəh ilah megəhan e lah məmə okotohtəu=pən əmə nolian tərəh mīn nīkilah tolkeikei məmə okotol e nīpətīlah. Tol lanəha, ilah kəmotol nolian mīn e nīpətīlah iətəm tol əmə naulisiən. ²⁵ İlah kəmotəpəh nīpəhriəniən rəha Uhgīn motaskəlim nəiuəiən, kəni məutəfaki mautol uək kəm natimnati tēpət iətəm Uhgīn təmol, mətəu kəmotəpəh nəfakiən kəm Uhgīn. Mətəu pəh kitah kotəni-vivi in nian rəfin naunun tikə. Əuəh.

²⁶ O nolian mīn əha iətəm nətəmimi kəmotol kəm Uhgīn, təməpəh ilah, megəhan=pən e lah məmə okotohtəu=pən əmə nolian tərəh mīn iətəm nīkilah tolkeikei məmə okotol e nīpətīlah iətəm tol naulisiən əmə. Nati əpnəpīn nīpətan mīn, mətəu ilah kəutəpəh nītəu-pəniən rəhalah nəman, mautit aru ilah mīn, kəni nati u in nati pīsīn e inu Uhgīn təmələhu. ²⁷ Kəni e nolian əhmen-əhmen əmə, nəman mīn, ilah kəutəpəh nitiən rəhalah nīpətan mīn,

1:13 Uək 19:21 **1:16** Mak 8:38; Uək 13:46; 1Kor 1:18-24 **1:17** Hab 2:4; Rom 3:21-22 **1:19** Uək 14:15-17; 17:24-28 **1:20** Job 12:7-9; Sam 19:1 **1:21** Efəs 4:17-18 **1:22** Jer 10:14; 1Kor 1:20 **1:23** Dut 4:15-19; Sam 106:20

mautolkeikei pik naman pisin min. Ilah kautit aru ilah min iatam tol naulisian. Kani Uhgín tamafan nalpinian ahruahru kam lah o rəhalah nolian tarah agin min.

²⁸ Kani nati kati min. Mətau-inu ilah kəsotolkeikeian məmə okotəhrun Uhgín, in təməpəh ilah megəhan=pən e lah məmə rəhalah nətəligian təsəhrunian məmə nati kati in təuvir uə nati kati in tarah, kani megəhan=pən məmə okotol nati iatam təsəhruahruian məmə okotol.

²⁹ Nikilah təməriauəh e nolian tarah pisin pisin rəfin, kani ilah navərəs, kani ilah kəutəsəl e suaru o nərəkiniən nətəmimi. Kani nikilah təməriauəh e nolian tarah min əha: ilah kautetet nətəmimi, ilah nohamu itəmi, ilah kautol natimnati iatam kautiuvipə niəməha, ilah neiuə, ilah kautol tarah kam nətəmimi. Ilah kəutəni nikali nətəmimi, ³⁰ mautəni rah nətəmimi, ilah kəutəmaki e Uhgín, ilah nagət-rəkis, ilah nəfəri məutəghati əfəri. Ilah kəutəsəl e suaru o nolian təfagə tarah min iatam nətəmimi kəsotəhrun əhanəhian. Ilah mautəhti nəuia tatə mine məmə.

³¹ Nikilah təsəhtiən nati, ilah nəghati pik, nolkeikeian rəhalah tikə o nətəmimi, kani nati əpnəpin ilah aru əmə nəuvein, ko təsətəligian e nasəkian o nasiruiən e nətəmimi. ³² Ilah kotəhrun pau nəghatiən ahruahru rəha Uhgín iatam tətəni məmə nətəmimi min u kautol nolian min əha, kotəkeikei mohmis. Mətau ilah kəutəkeikei e nolian min əha, kani ilah kautol nolian tarah tapirəkis nati əha, nikilah tagian o nətəmimi min nəuvein min nətəm kautol nolian tarah min əha, kani məutəfəri rəhalah nətəligian məmə okotol.

2

Uhgín otələhu nəghatiən o nakilian təfagə tarah

¹ Tol lanəha, nati əpnəpin itəmah nətəmimi nak, nəmə nəkotakil motələhu nəghatiən rəha suah kati o nolian tarah kati rəhan,* mətau nəkotakil motələhu aru nəghatiən rəhatəmah. Kani rəhatəmah nəghatiən tikə o nuhalpinian, mətau itəmah nətəm nautol lanəha, nautol nolian tarah min təhmen-əhmen əmə e lah.† ² Kani kitah kotəhrun məmə nian Uhgín tətakil motələhu nəghatiən kam nətəmimi nətəm kautol nolian min əha iatəm iəmāni rəkis u, rəhan nəghatiən in təhruahru əmə.

³ Tol lanəha, nian itəmah nəutakil məutələhu nəghatiən rəha nətəmimi o nərahian rəhalah, mətau itəmah nautol nolian əhmen-əhmen əmə, kani nəkotəkeikei motəhrun məmə ko nəsotəgimian nian otakil mələhu nəghatiən rəhatəmah. ⁴ !Nikitəmah təsəhti pikian nolian rəha Uhgín! In tatol təuvir pik kam təmah, kani məsəmaki uəhaiən e təmah, kani rəhan nətəligian o təmah in təfəməh. Mətau itəmah nautol nati əpnəpin əmə e nolian təuvir min əha rəhan. Nəkotəhrun uə kəpə, məmə tatol nolian təuvir min kam təmah məmə onəkotəuhlin itəmah e rəhatəmah nolian tarah min.

⁵ Mətau rəhn-kəpə təmah tiəkis, kani məsotəuhlinian itəmah e rəhatəmah nolian tarah min. Kani o nati u, nautoriarun niəməha mine nalpinian rəha Uhgín o təmah. Kani nati əpnəpin məmə nəsotəruhian niəməha mine nalpinian əha rəueiu, mətau onəkotos niəməha mine nalpinian rəhan nian Uhgín otol əpu rəhan nələhuiən nəghatiən iatəm təhruahru. ⁶ Kani Uhgín otəfən kam nətəmimi kətiəh kətiəh titəu=pən əmə natimnati iatəm kəmotol. ⁷ Uhgín otəfən nəmiəghian itulin kam nətəmimi nətəm kəutəhtul əskasik nian rəfin o nolian nati iatəm təhruahru. Nətəmimi min əha kəutalkut pik o nolian nati təuvir məmə Uhgín otəfən kam lah nəni-vivian, mine nisaiən, mine nəmiəghian iatəm naunun tikə. ⁸ Mətau in otəfən rəhan niəməha mine nalpinian kam nətəmimi nəuvein nətəm kautol əmə nati nikilah əmə tolkeikei, kani məutəuhlin nəmtəhlah e niphəriənian, kani

1:27 Lev 18:22; 20:13; 1Kor 6:9 * **2:1** Nətəm Isrel kəmotəni məmə Nanihluə min, ilah rəfin nətəm kotərah mətau-inu Nanihluə min kəsotosian Lou rəha Mosis. **2:1** Mat 7:1-2; Jon 8:7 † **2:1** Fes min u e 2:1-3:8, Pol tətəghati ahruahru kam nətəm Isrel. Tətəghati e nolian rəhalah iatəm nikilah təhti məmə kotəhruahru e nəhmti Uhgín mətau-inu ilah nətəm Isrel, kani kəutohtəu=pən Lou rəha Mosis. Kani nətəligian rəhalah məmə inu əmə təhmen məmə tatol ilah kotəhruahru. **2:4** Efəs 1:7; 2Pitə 3:15 **2:6** Sam 62:12; Prov 24:12; Mat 16:27; 2Kor 5:10 **2:7** Rom 8:17-18

mæutohtæu=pæn nolian tærah min. ⁹ Nætæmimi min ræfin nætæm kautol nolian tærah, ilah okotos nærahian mine nian iækis min. Otaupæn pipim e nætæm Isrel, uærisig ko Nanihluæ min.

¹⁰ Mætæu nætæmimi min ræfin nætæm kautol nolian tæuvir, Uhgîn otæfæn næni-vivian, mine nisaiæn, mine næmælinuiæn. Otaupæn pipim e nætæm Isrel, uærisig ko, kæm Nanihluæ min. ¹¹ Tol lanæha mætæu-inu Uhgîn tatol tæhmen-æhmen æmæ kæm nætæmimi ræfin. Nati æpnæpin ilah nætæm Isrel uæ Nanihluæ min, ilah ræfin okotos nati iætæm tæhruahru o lah, inu nalpinian uæ næuvirien.

¹² Uhgîn otæfæn nalpinian ræha Nanihluæ min o nolian tærah min ræhalah, nati æpnæpin kæmæsosian Lou u Uhgîn tæmæfæn kæm Mosis. Kæni nætæm Isrel, nætæmimi nætæm kæmos Lou, Uhgîn otakil ræhalah nolian tærah min e næghatien ræha Lou, kæni mæfæn nalpinian ræhalah lan. ¹³ Tol lanæha mætæu-inu sæniæmæ nætæmimi nætæm *kautætæu* Lou iætæm kotæhruahru e næhmti Uhgîn, mætæu nætæmimi nætæm *kautol* nati iætæm Lou tæteni, ilah æha, Uhgîn otæni mæmæ ilah kotæhruahru e næhmtin. ¹⁴ Nipæhriænien, Nanihluæ min kæmæsosian Lou ræha Mosis. Mætæu nian min næuvein, kautohtæu=pæn æmæ ræhalah nætæligien mautil nati iætæm tæhruahru, tæhmen-æhmen æmæ e inæha Lou tæteni. Inu tætgætun mæmæ lou kæti æha ikin e nikilah, kæni ilah kotæhrun nati æhruahru, mine nati iætæm in tæshruahruien, nati æpnæpin ilah kæsosian Lou ræha Mosis. ¹⁵ Ilah kotæhrun mæmæ nipæti Lou æha ikin ræha Uhgîn e nikilah mætæu-inu nian næuvein, ilah kautol tæuvir, kæni nikilah tæhti mæmæ, “nolian u tæuvir.” Kæni nian tepæt, kautol nolian tærah, kæni nikilah tæhti mæmæ, “nolian u tærah.”

¹⁶ Ðuæh, nian kæti otæpanuva pæhriæn iætæm Uhgîn otæni mæmæ Iesu Kristo otakil muh mælæhu næghatien ræha nætæmimi ræfin o nolian min iætæm nætæmimi kotæhrun neruhien, mine nolian min mine nætæligien oneuæn min. Iætæni næghatien u kæm nætæmimi nian iætæni pætigæm nanusien tæuvir.

Nætæm Isrel mine Lou ræha Mosis

¹⁷ Mætæu pæh iækæghati kæm tæmah nætæm Isrel. Nautæni mæmæ itæmah nætæm Isrel mæutæfæri lan, kæni mæutæhgæl=pæn e Lou mæmæ in suaru ræha Uhgîn o nosmiægæhien itæmah lan, kæni mæutæghati æuvsan mæmæ itæmah æmæ nækotæhrun Uhgîn, kæni in tæhrun min æmæ itæmah. ¹⁸ Kæni nautæni mæmæ nækotæhrun rækis nati nak iætæm Uhgîn tolkeikei, kæni itæmah nækotæhrun suaru iætæm tæhruahru vivi mætæu-inu Lou tæmægætun itæmah lan. ¹⁹ Itæmah nautæni pik mæmæ nautit nætæmi næhmtilah tæpis, kæni itæmah næutasiægæpin suaru ræha nætæmimi kætaliuæk tapinæpu ikin, ²⁰ kæni mæutætgætun nanmæli min mine kælkælæh min.‡ Nautæni lanæha mætæu-inu itæmah nautos Lou iætæm næhrunien mine nipæhriænien ræfin kætutig lan.

²¹ Tæuvir æmæ næutætgætun nætæmimi pisin pisin min. ?Mætæu tæhro næsotætgætun aruiæn itæmah? Itæmah næutætgætun mæmæ nætæmimi okæsotæklæhien. ?Mætæu tæhro næutæklæh?

²² Itæmah næutætgætun mæmæ okæsaklæhien e pætan. ?Mætæu tæhro itæmah næutæklæh e pætan? Nautæmæki e narmi nati min kæmætei e nigî. ?Mætæu tæhro næutæklæh e natimnati e nimæfaki ræha narmi nati min? ²³ Næutæghati æfæri e Lou. ?Mætæu tæhro næutatgæhli Lou mæutærakin nærgi Uhgîn? ²⁴ Inu tæhmen e Lou Ræha Uhgîn iætæm tæteni mæmæ, “!Nætæm Isrel! Nanihluæ min kætæni rah nærgi Uhgîn o nolian tærah ræhatæmah.”

²⁵ Nolian ræha næhgi-pænian ræha nætæm Isrel in nati tæuvir, mætæu in otæuvir æmæ næmæ nætæu=pæn Lou iætæm Uhgîn tæmæfæn kæm Mosis. Mætæu næmæ næutatgæhli Lou, kæni tæhmen æmæ mæmæ kæsæhgi-pænian itæmah. ²⁶ Næmæ Ianihluæ kæti u kæsæhgi-pænian, mætæu tatitæu=pæn Lou, Uhgîn oteruh suah kæha mæmæ kinæhgi=pæn rækis, inæha in

2:8 2Tæs 1:8 2:14 Uæk 10:35 ‡ 2:20 Nian Pol tæteni “nætæmi næhmtilah tæpis,” mine “nanmæli min,” mine “kælkælæh min,” in tætgæhati e Nanihluæ min iætæm nætæm Isrel kætæni mæmæ ilah kautol nolian min æha. 2:20 2Tim 3:5 2:21 Mat 23:3-4 2:24 Aes 52:5

rəhan iətəmimi. ²⁷ Kəni nətəmimi nətəm kəsəhgi-pəniən ilah e nīpətīlah, mətəu kau-tohtəu=pən Lou, ilah okotakil motuh motələhu nəghatiən rəhatəmāh mətəu-inu, nati əpnapīn nəmotos pau Lou iətəm kəmətēi, kəni kəməhgi=pən itəmāh, mətəu nəutəhti Lou.

²⁸ Nəmā iətəmi kəti təmol noliən rəha nətəm Isrel, təsoliən məmā in təmuva iətəm Isrel pəhriən. Kəni noliən pəhriən rəha nəhgi-pəniən, səniəmā nati kəti rəha nīpətīn. ²⁹ Mətəu iətəmi kəti u in iətəm Isrel pəhriən, in iətəm Isrel e nīkin. Kəni noliən pəhriən rəha nəhgi-pəniən, in nati kəti rəha nīki iətəmimi iətəm Narmīn əmə Rəha Uhgīn tatol, mətəu Lou təsoliən. Kəni səniəmā nətəmimi nətəm kautəfəri nərgi iətəmi əha, mətəu Uhgīn əmə təfəri nərgīn.

3

Nian rəfin Uhgīn tatol rəhan nəghatiən

¹ Kəmā təhro iətəmi kəti otəni məmā, “?Nəmā nīpətī nəhgi-pəniən suah kəti e noliən rəha nətəm Isrel, in səniəmā nati kəti rəha nīpətīn, kəni təhro nəutəni məmā nəhgi-pəniən u in nati agīn kəti? ?Kəni o nati nak in nati təuvīr kəti məmā suah kəti in iətəm Isrel?” ² !Kəni iəu iəkəni məmā okəmā suah kəti in iətəm Isrel, in nati təuvīr agīn e noliən mīn rəfin! Nati tətəupən, Uhgīn təmələhu=pən e nəhlmīlah, nəghatiən əhruahru rəhan. ³ In nīpəhriənīən məmā ilah nəuvein kəsotoliən nəghatiən rəha Uhgīn. Mətəu noliən rəhalah təsoliən məmā Uhgīn otəsoliən rəhan nəghatiən. ⁴ !Kəpə! Nati əpnapīn nətəmimi rəfin e nəhue niftəni kəuteiuə, mətəu Uhgīn təseiuəiən. Təhmen əmə e Nauəuə Rəha Uhgīn, tətəghati e Uhgīn mətəni mīn lanu məmā,

“Nian nəkəghati, nəghatiən rəham otəgətun məmā ik nəkəhruahru.

Nian nətəmimi okotakil rəham noliən mīn, motəni məmā nəmol noliən tərāh mīn, mətəu ik onəkōl win e nəghatiən rəhalah.”

⁵ Mətəu nəmā təhro iətəmi kəti otəni e nətəligiən rəha iətəmimi əmə tol lanko lanu məmā, “Nətəmimi kauteruh məmā kitah kautol təfagə tərāh mīn, kəni uərisig mauteruh məmā Uhgīn in təhruahru agīn. Tol lanu lan, təfagə tərāh mīn rəhatah tətəgətun nəhruahruīən rəha Uhgīn, kəni in nati təuvīr məmā nətəmimi kəuteruh nəhruahruīən rəha Uhgīn. Tol lanu, təsəhmenīən məmā Uhgīn otakil itīmāh mol nalpīniən kəm timāh o təfagə tərāh mīn rəhatīmāh mətəu-inu təfagə tərāh mīn rəhatīmāh kəutəgətun rəhan nəhruahruīən.” ⁶ !Ei, kəpə, nətəligiən u tol lanu in rəha iətəmimi əmə, səniəmā rəha Uhgīn. Kəni nətəligiən əha in neiūəiən! ?Nəmā nətəligiən əha in nīpəhriənīən, kəni Uhgīn otəhro mīn lanu makil muh mələhu nəghatiən rəha nətəmimi e nəhue niftəni, (kəni kitah kotəhrun məmā in otol)?

⁷ Kəni nəmā təhro iətəmi kəti otəni məmā, “?Nəmā iəkəiuə, kəni rəhak neiūəiən otəgətun məmā Uhgīn tətəni əmə nīpəhriənīən, kəni nətəmimi kəutəni-vivi in ohni, kəni təhro lanu Uhgīn otakil muh mələhu nəghatiən rəhak məmā iəmol təfagə tərāh?” ⁸ Mətəu iəu iatəni məmā, nəmā kotohtəu=pən nətəligiən alməli mīn lanəha, nətəmimi kotəhrun nənīən məmā, “Pəh kotol noliən tərāh mīn məmā rəhatah mīn noliən tərāh mīn okotəuə e nəuviriən.” Mətəu nəghatiən u tərāh. Nīpəhriənīən, nətəmimi nəuvein kəutəni rah nərgək məuteiuə məmā iəu iətəghati mətītəu=pən nətəligiən alməli mīn lanəha. Uhgīn otakil muh mələhu nəghatiən rəhalah, kəni rəhan nəghatiən əha in təhruahru əmə.

Iətəmi kəti tikə in təhruahru vivi agīn

⁹ ?Kəni təhro? ?Kitah okotəni məmā nak əha rəueiu?* ?Nīkitəmāh təhti məmā Uhgīn otol təuvīr kəm nətəm Isrel mapirəkis Nanīhluə mīn? !Kəpə! Iəmāni rəkis məmā nəsanənīən rəha təfagə tərāh tətarmənig e nətəmimi rəfin, nətəm Isrel mīne Nanīhluə mīn. ¹⁰ Inu təhmen e Nauəuə Rəha Uhgīn iətəm tətəni məmā, “Iətəmi kəti tikə iətəm təhruahru, kətiəh agīn mīne uəha tikə;

2:26 Kəl 5:6 **2:29** Dut 30:6; Kol 2:11 **3:4** Sam 51:4 * **3:9** Rəueiu Pol tətəni nəghatiən kəti mīn e nətəpuəhiən rəha fes 1, “?Kəni o nati nak in nati təuvīr kəti məmā suah kəti in iətəm Isrel?” **3:9** Rom 1:18-2:24; 3:23

11 Iətəmi kəti tikə iətəm təhrun,
iətəmi kəti tikə iətəm tətəsal e Uhgın.

12 Nətəmimi mın rəfin agin kəmotəuhlin nəmtahlah o Uhgın,
ilah kəsotəhrunian nolian nati kəti o nolian nəuia Uhgın,
iətəmi kəti tikə iətəm in tatol nəuviriən, kətiəh agin mine uəha tikə.”

13 “Nəghatian rəhalah təhmen e nəpienian rəha suvət iətəm təməuag,
Narmilah təriauəh e neiuəian.”
“Poesin rəha sineik tatsipən e nohlilah.”

14 “Nohlilah təriauəh e nəuiakəniən mine nəghatian arfu.”

15 “Kəutaiu uəhai əmə o nohamuiən itəmi;

16 ikin mın rəfin kəutəhuvən=pən ikin, kəutərəkın natimnati, kəni mautol nətəmimi
kautətəu tərəh,

17 kəni ilah kotəruuru agin suaru rəha nəməlinuiən.”

18 “Ilah kəsotəginian e Uhgın, kəni nisaiən rəhan tikə agin e nətəligian rəhalah.”

19 Kitah kotəhrun məmə natimnati mın rəfin iətəm Lou tətəni, in rəha nətəmi mın
u Uhgın təməfən Lou kəm lah. Tol lanəha məmə iətəmi kəti tikə təhrun nuhalpiniən
nəghatian iətəm Uhgın otəni. Kəni nətəmimi rəfin e nəhue niftəni, nətəm Isrel mine
Nanihluə mın, okotəkeikei motəhtul aupən e nəhmti Uhgın məmə in otakil muh mələhu
nəghatian rəhalah. ²⁰ Tol lanəha, iətəmimi tikə agin iətəm Uhgın otəni pətigəm məmə
in təhruahru e nəhmtin mətəu-inu in təmītəu=pən Lou. Kəpə, mətəu e Lou, kitah rəfin
kotəhrun məmə kitah nol təfagə tərəh.

Nəhruahruian e nəhmti Uhgın tətəu e nəhatətəian əmə

21 Mətəu rəueiu, Uhgın tinol pətigəm rəkis rəhan suaru məmə nətəmimi okəhuva
motəhruahru e nəhmtin. Suaru əha səniəmə inu okotohtəu=pən Lou. Mətəu nəghatian
mın e Lou, mine nəghatian rəha iəni mın aupən, kəutəghati e suaru pisin əha rəha Uhgın.

22 Uhgın tatol iətəmi kəti tətəhruahru e nəhmtin nian tətəhatətə e Iesu Kristo. Kəni Uhgın
otol kəm nətəmimi mın rəfin nətəm kəutəhatətə lan. Nətəmimi mın rəfin kotəhmen-
əhmen əmə, ²³ mətəu-inu nətəmimi rəfin kəmotol təfagə tərəh kəni motəmkarəpən e
suaru rəha nəhruahruian rəha Uhgın iətəm təuvir məhagəhag, ²⁴ kəni e nəuviriən rəhan,
Uhgın tətəni əmə məmə ilah rəfin nətəm kəmotəhatətə lan, ilah kotəhruahru əmə e
nəhmtin, məhuva nətəmimi rəhan, təhmen e nəlpəkəuiən rəhan. Ilah kəsotətəouian
nati kəti məsotolian nati kəti məmə okəhuva lanəha, mətəu Kristo Iesu təmətəou suaru
rəhalah, mītis ilah e təfagə tərəh mın rəhalah e nīmisiən rəhan.

25 Uhgın təmahlī=pa Kristo məmə in sakrifais iətəm təmos nalpiniən mine niəməha
rəhan o təfagə tərəh mın, nian nira Kristo təmāiu. Kəni Uhgın təmāfəl təfagə tərəh mın
rəha nətəmimi nian nətəmimi kotəhatətə məmə Kristo təmimīs o lah. Uhgın təmōl suaru
əha məmə otəgətun məmə rəhan nolian in təhruahru agin, mətəu-inu e nətəligian əfəməh
rəhan, in təsolian nalpiniən o təfagə tərəh mın iətəm nətəmimi kəmotol aupən. ²⁶ Təmōl
lanəha məmə otəgətun rəueiu məmə nolian rəhan in təhruahru. In təməsalu əməian
e təfagə tərəh mın, mətəu təmahlī=pa Iesu məmə in otos nalpiniən o təfagə tərəh mın.
Kəni Uhgın aru əmə tətəni məmə nətəmimi nətəm kotəhatətə e Iesu, ilah okotəhruahru e
nəhmtin.

27 ?Tol lanəha, iətəmimi kəti təhrun nəghati əuvsanian o nati kəti iətəm təmōl, məmə
in təhruahru e nəhmti Uhgın, uə kəpə? Kəpə, nati tikə. ?Kəni iətəmimi təruru nəghati
əuvsanian o nak? Mətəu-inu iətəmimi kəti tikə iətəm təhrun nītəu-pəniən Lou məmə tuva
məhruahru e nəhmti Uhgın. Uhgın tatol iətəmimi təhruahru e nəhmtin e nəhatətəian

əmə rəhan. ²⁸ Tol lanəha mətəu-inu kitah kautaskəlīm əskasik nətəligiən məmə iətəmimi tətəhruahru e nəhmti Uhgīn e rəhan nəhatətəiən, mətəu səniəmə e nītəu-pəniən Lou.

²⁹ Uhgīn, in səniəmə Uhgīn rəha nətəm Isrel əmə. In Uhgīn mīn rəha Nanihluə mīn, ³⁰ mətəu-inu Uhgīn kətiəh əmə, iətəm in otol nətəmimi kotəhruahru e nəhmtin e suaru kətiəh əmə, inu nəhatətəiən rəhalah. Təhmen-əhmen əmə o nətəm Isrel mīne Nanihluə mīn. ³¹ ?Təhro əha rəueiu e Lou əha? ?Nəhatətəiən əha tatol Lou əha in nati əpnəpin? ! Kəpə! Mətəu nian kəutəhatətə əmə e Uhgīn, kəni e nolien əha, kautohtəu=pən əhruahru suaru pəhriən rəha Lou.

4

Uhgīn təmol Epraham təhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən

¹ Epraham in nəukəti nəuaniləuis mīn rəha Isrel aupən.* Otətəlig-to e nati Epraham təmeruh məmə in suaru rəha nəhruahruian e nəhmti Uhgīn. ²⁻³ Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə, “Epraham təməhatətə e Uhgīn, kəni Uhgīn təməni məmə Epraham in təhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən rəhan.” Tol lanəha, Uhgīn təmol Epraham təhruahru e nəhmtin, mətəu səniəmə e suaru rəha nolien təuvir mīn rəha Epraham. Nəmə nolien təuvir mīn in suaru rəha nəhruahruian, kəni Epraham təhrun nagət əfəriən ohni. Mətəu e nəhmti Uhgīn, ko Epraham təsəfəriən ohni. Mətəu e nəhmti Uhgīn, ko Epraham təsəfəriən o nati kəti.

⁴ Nian iətəmimi kəti tatol uək o nətəouiən, kəni rəhan iərmənig təsəniən məmə rəhan nətəouiən in neaniən kəti kəm in, mətəu iərmənig təkeikei məfən nətəouiən o rəhan uək. ⁵ Mətəu kitah kəsotolien uək məmə okəhuva motəhruahru e nəhmti Uhgīn. Kitah kotəhatətə əmə e Uhgīn, kəni in tatol məmə kitah kəhuva motəhruahru e rəhatah nəhatətəiən. Uhgīn pisin əmə in tatol nətəmimi mīn u kotərah kəutəhuva məutəhruahru e nəhmtin. ⁶ Təfit in mīn təməghati e nati u nian in təməni pətigəm məmə nəuviriən pəhriən tatuvən o iətəmimi iətəm Uhgīn tətəni məmə in təhruahru e nəhmtin, mətəu səniəmə e nolien təuvir iətəm iətəmi u təmol. In təməni məmə,

⁷ “Nəuviriən pəhriən tatuvən o nətəmimi u Uhgīn təmafəl rəhalah nolien tərəh, kəni in təmalu e rəhalah təfagə tərəh.

⁸ Nəuviriən pəhriən tatuvən o iətəmi u Iərmənig təsaskəlimiən e nikin rəhan təfagə tərəh.”

⁹ Intəh. Kitah kəmotəghtati e nolien təuvir mīn, kəni rəueiu kotəghati e nəhgi-pəniən.

?Nikitəmah təhti məmə nəuviriən pəhriən əha in rəha nətəmi əmə u kəməhgi=pən ilah, nətəm Isrel, uə nəuviriən pəhriən əha, in mīn rəha nətəmi kəsəhgi-pəniən ilah, Nanihluə mīn? Əuəh, rəha Nanihluə mīn. Iəmatəni məmə, Uhgīn təməni məmə Epraham in təhruahru e nəhmtin mətəu-inu e rəhan nəhatətəiən.

¹⁰ ?Kəni mətəu Uhgīn təməni e nian pəhrvən məmə Epraham in təhruahru, nian kinəhgi=pən rəkis uə nian kəsəhgi=pən əhanəhiən? Uhgīn *təmaupən* məni lanəha, *uərisig* kəpanəhgi=pən.

¹¹ ?Kəni təməhgi=pən Epraham o nak? In nəmtətien əmə iətəm təməgətun pəhriən məmə in tinəhruahru rəkis e nəhmti Uhgīn e rəhan nəhatətəiən. *Tinəhruahru rəkis*, kəni uərisig kəmanəhgi=pən.

Kəni tol lanəha, in tatə rəha nətəmimi rəfin nətəm kəsəhgi-pəniən ilah, mətəu kəutəhatətə e Uhgīn, kəni in tətəni məmə ilah kotəhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən rəhalah. ¹² Kəni in tatə rəha nətəmimi nəuvein mīn, ilah nətəm kəməhgi=pən ilah, inu nətəm Isrel. Mətəu in *səniəmə* rəhalah tatə mətəu-inu kəməhgi=pən ilah, mətəu in rəhalah

3:29 Rom 10:12 **3:30** Dut 6:4; Kəl 3:20 **3:31** Mat 5:17 * **4:1** E japtə u, Pol təmətəkeikei mətəghati kəm nətəm Isrel məmə nolien rəha Uhgīn o nolien nətəmimi kəutəhuva məutəhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən, mətəu kəsəniən məmə e natimnati mīn iətəm ilah kautol. Uhgīn təməfəri iətəmimi agin mil keiu, Epraham mīne Təfit. Uhgīn təmol ilau kuəhruahru e nəhatətəiən rəhalau. **4:2-3** Jen 15:6; Kəl 3:6 **4:2-3** 1Kor 1:31 **4:8** Sam 32:1-2 **4:11** Jen 17:10-11

tatə mətəu-inu ilah min kautohtəu=pən *suaru rəha nəhatətəian*. Aupən ikin, rəhalah tatə Epraham təmitəu=pən *suaru* u nian kəsəhgi=pən əhanəhiən.

¹³ Uhgīn təmol nəniəskasikiən kəm Epraham mine rəhan min nəuaniləuis min məmə niftəni otuva rəhan o nian kəti. Mətəu Lou səniamə *suaru* iətəm nəniəskasikiən u otuva mol nīpəhriənian lan. In otuva mol nīpəhriənian e nəhruahruian iətəm təmsipən e *suaru rəha nəhatətəian*. ¹⁴ Tol lanəha mətəu-inu nəmə nəniəskasikiən u tətuvə matol nīpəhriənian o nətəmimi nətəm kəutarəriə əmə e Lou, kəni nīkilah təhti məmə ilah kotəhruahru lan, kəni *suaru rəha nəhatətəian* in nati əpnapin əmə, kəni nəniəskasikiən tol nati əpnapin əmə lan. ¹⁵ Mətəu nəghatian u, in nīpəhriənian: Lou tətəni məmə nalpiniən mine niəməha rəha Uhgīn tətuvən o nətəmimi nətəm kəutatgəhli Lou, kəni ikin min rəfin Lou əha ikin, nətəmimi kəutatgəhli. Tol lanəha, nolian rəha nitəu-pəniən Lou rəha nətəm Isrel tatiuvi=pa nalpiniən mine niəməha rəha Uhgīn, kəni təsoliən məmə nəniəskasikiən otuva mol nīpəhriənian.

¹⁶ Tol lanəha, nəniəskasikiən tətuvə matol nīpəhriənian e nəmiəgəhian rəhatah e *suaru rəha nəhatətəian* məmə nəniəskasikiən otuva e nəuviriən iətəm Uhgīn tətətuati lan kəm tah, kəni kitah kotəhrun pəhriən məmə rəhan nəniəskasikiən in rəha nəuaniləuis min rəfin rəha Epraham†, səniamə rəha nətəmi min əmə u nətəm Uhgīn təməfən Lou kəm lah, mətəu rəha nətəmimi min u, ilah min nətəm kautohtəu=pən *suaru rəha nəhatətəian* rəha Epraham. In rəhatah ərəfin tatə. ¹⁷ Təhmen e Nauəuə Rəha Uhgīn iətəm tətəni məmə, “Iəmol ik nəkuva tipī nətəmimi tēpət.” E nəhmti Uhgīn, Epraham in rəhatah tatə. In təməhatətə e Uhgīn iətəm tətəfən nəmiəgəhian kəm nətəm kəmoħmis, kəni in təhrun nolian natimnati e nati agin tikə.

¹⁸ Uhgīn təməniəkis kəm Epraham məmə in otuva tatə rəha nəuaniləuis min tēpət, kəni namipin min okotepət motapirəkis. Kəni Epraham təmələhu=pən rəhan nətəligiən təskasik e Uhgīn məhatətə iəkis lan məmə nəghatian rəhan, in nīpəhriənian, nati əpnapin in tiəkis agin məmə nəniəskasikiən otuva mol nīpəhriənian. ¹⁹ Nəhatətəian rəhan təseiuaiuiən, nati əpnapin in təhrun məmə nīpətīn tinauəhli minəhmen əmə o nimisiən mətəu-inu rəhan nu iuəkīr o uan-hanrit, kəni təhrun məmə Serə tinapirəkis ikin katemək ikin kəni ko təseməkian.

²⁰ Epraham rəhan nəhatətəian təməsavit-auiitian e nəniəskasikiən rəha Uhgīn. Nīpəhriənian, rəhan nəhatətəian təmeviə muva məskasik təhmīn min, kəni tətəfən nəni-viviən kəm Uhgīn. ²¹ In təməhrun vivi e nīkin məmə Uhgīn tatos nəsanəniən o nolian rəhan nəniəskasikiən tuva mol nīpəhriənian. ²² O nati əha inəha, “Uhgīn təməni məmə Epraham in təhruahru e nəhmtin e nəhatətəian rəhan.” ²³ Nəghatian u iətəm tətəni məmə, “Uhgīn təməni məmə Epraham in təhruahru e nəhmtin,” kəməsətēian məmə rəha Epraham pisin əmə, ²⁴ mətəu kəmətēi min məmə rəhatah, iətəm Uhgīn otəni məmə kitah okotəhruahru e nəhmtin, kitah nətəm kəutəhatətə lan, inu Uhgīn u təmosmiəgəh Iesu Iərməniġ rəhatah e nimisiən. ²⁵ Kəmegəhan=pa e Iesu tuva mimis o təfagə tərāh min rəhatah, kəni Uhgīn təmol in təmiəgəh min e nimisiən məmə in otol *suaru* məmə kitah okotəhruahru e nəhmtin.

5

Nəməlinuiən mine nagianian

¹ Tol lanəha, Uhgīn təməni məmə kitah kotəhruahru e nəhmtin e nəhatətəian, mətəu-inu kitah kəutəhatətə e nati u Iesu Krīsto təmol o tah. Kəni rəueiu, kitah Uhgīn kəutatig e nəməlinuiən. ² Kitah kəməutəhatətə e Iesu Krīsto, kəni in təmos itah kəhuva e nəhmti Uhgīn məmə okotos nəuviriən iətəm Uhgīn təmətuati lan kəm tah. Kəni nəuviriən əha,

4:13 Jen 17:4-6; 22:17-18; Kəl 3:29 **4:14** Kəl 3:18 **4:15** Rom 3:20; 5:13 † **4:16** Inu nətəm Isrel mine Nanihluə min u nətəm kautohtəu=pən *suaru rəha nəhatətəian*. **4:16** Kəl 3:7 **4:17** Jen 17:5 **4:17** Jon 5:21 **4:18** Jen 15:5 **4:19** Jen 17:17 **4:22** Jen 15:6 **4:25** Rom 4:19 **4:25** Aes 53:4-5

kəutatig lanəha rəueiu. Kəni kitah kotagiən mətəu-inu kitah kotəhrun vivi agin məmə okotos nepətiən əhagəhag rəha Uhgin. ³ Kəni nati kəti mīn, kitah kəutagiən əmə nian kəutatig e nian əskasik mīn mətəu-inu, kitah kotəhrun məmə nian əskasik mīn kəutasiru e tah məmə okotəhtul əskasik e nərəhiən. ⁴ Kəni nian kəutəhtul əskasik, Uhgin, nīkin tagiən o tah. Kəni nian kotəhrun məmə Uhgin nīkin tagiən o tah, kəni kitah kotələhu=pən rəhatah nətəligiən təskasik e Uhgin. ⁵ Kəni natimnati iətəm kautələhu=pən rəhatah nətəligiən təskasik e Uhgin ohni, kotəhrun məmə okəhuva motol nīpəhriən iən mətəu-inu, in təməfa Narmīn Rəhan kəm tah, kəni Narmīn tətəfa nolkeikeiən rəha Uhgin tərīauəh e nīkitah.

⁶ Kəni aupən, rəhatah nəsanəniən təmatikə əhanəh o nosmiəgəh aruiən itah, mətəu e nian əhruahru iətəm Uhgin təməni, kəni Kristo təmimīs o nosmiəgəhiən itah nətəm kotərah u kəsotisiaiən Uhgin. ⁷ E rəhak nətəligiən, in nati tiəkīs agin məmə iətəmi kəti otegəhan məmə in otimīs o iətəmi kəti mīn nati əpnəpīn rəhan nolīən təhruahru. Mətəu nəmə təhro iətəmi kəti otimīs o iətəmi kəti mīn iətəm rəhan nolīən təuvīr agin o nətəmimi. ⁸ Mətəu Uhgin təməgətun rəhan nolkeikeiən asoli kəm tah e nolīən u məmə, nian kitah nətəmi kəmautol əhanəh təfagə tərāh, kəni Kristo timīs o tah.

⁹ Tol lanəha, Uhgin təmōl itah kotəhruahru e nəhmtīn e nīra Kristo iətəm təmāiu nian təmimīs o tah. Kəni mətəu-inu nati u in nīpəhriən iən, kitah kotəhrun vivi məmə Kristo otosmiəgəh itah e niəməha mīne nalpīniən rəha Uhgin e naunun nian. ¹⁰ Nian kəmautol tikimīr kitah Uhgin, mətəu in təmōl itah kəhuva rəhn-niəli mīn mətəu-inu Nətīn təmimīs. Kəni mətəu-inu təmōl itah kəhuva rəhn-niəli mīn, nati kəti iətəm tapirəkīs inu məmə kitah kotəhrun vivi məmə Uhgin otosmiəgəh itah e nalpīniən mīne niəməha rəhan, mətəu-inu Kristo tətəmiəgəh. ¹¹ Kəni nati kəti mīn, nīkitah tagiən məmə kəməhuva kətiəh kitah Uhgin e Iərmənīg rəhatah Iesu Kristo, iətəm Uhgin təmīuvi=pa itah lan kəhuva rəhn-niəli mīn.

Atəm təmīuviəpā nīmīsiən, kəni Kristo təmos nəmiəgəhiən

¹² Aupən agin, suah u Atəm, təmōl təfagə tərāh, kəni tol lanəha, iətəmi kətiəh əmə u təmos təfagə tərāh muva e nəhue niftəni. Kəni təfagə tərāh təmələs nīmīsiən muva ikin. Kəni tol lanəha, nətəmimi rəfin okotəkeikei mohmīs mətəu-inu ilah rəfin kautol təfagə tərāh. ¹³ Nīpəhriən iən, nətəmimi kəmotol təfagə tərāh uərisīg Uhgin təmənəfa Lou. Uhgin in təməsakiliən rəhalah nolīən məmə tərāh, kəni məsətēi rəkīs-pəniən məmə rəhalah kəti təfagə, mətəu-inu e nian əha lou tikə əhanəh məmə okotəgəhli. ¹⁴ Mətəu nati əpnəpīn Uhgin təməsətēi rəkīsiən təfagə tərāh mīn rəhalah, nətəmimi nətəm kəutatig e nian rəha Atəm mətəuarus=pa Mosis, ilah rəfin kəmohtmīs. Əuəh, nati əpnəpīn nətəmi mīn əha kəməsotoliən təfagə tərāh təhmen e təfagə tərāh rəha Atəm iətəm təməhti nəghatiən pəhriən rəha Uhgin, mətəu ilah rəfin kəmohtmīs.*

E nolīən mīn nəuvein, Atəm in təhmen e Kristo iətəm təmuərisīg lan, mətəu-inu nati nak iətəm Atəm təmōl, tatuvən o nətəmimi rəfin, təhmen=pən əmə məmə nati nak Kristo təmōl tatuvən o nətəmimi rəfin. ¹⁵ Mətəu nati nak Uhgin təməfa tol pīsīn agin e təfagə tərāh rəha Atəm. Təfagə tərāh rəha suah kətiəh əmə u, Atəm, təmīuvi=pa nīmīsiən o nətəmimi tepət, kəni inu in nati asoli. Mətəu nati asoli tapirəkīs, in nəuviriən asoli rəha Uhgin iətəm in təmēan pik kəm nīmənīn nətəmimi tepət lan o nafəliən təfagə tərāh rəhalah, kəni nati əha təmūva e nəuviriən rəha iətəmi kətiəh əmə u, Iesu Kristo.

¹⁶ Iəkəni mīn məmə, nəuviriən asoli rəha Uhgin iətəm in təmətūati lan kəm nətəmimi, in tol pīsīn agin e nəua təfagə tərāh rəha iətəmi kətiəh əmə əha. Suah u təmōl təfagə tərāh kətiəh əmə, kəni Uhgin təmākil muh mələhu nəghatiən lan məmə nətəmimi rəfin otəkeikei motos nalpīniən o rəhalah təfagə tərāh mīn. Mətəu uərisīg, nati əpnəpīn nətəmimi

5:3 Jem 1:2-3; 1Pitə 1:5-7 **5:8** Jon 3:16; 1Jon 4:10 **5:9** Rom 1:18; 2:5; Efəs 2:3-5 **5:12** Jen 3:6; Rom 6:23
5:13 Rom 4:15 * **5:14** Təfagə rəha Atəm in nəhtiən nəghatiən əhruahru pəhriən rəha Uhgin. Uərisīg, nətəmimi kautol təfagə tərāh, mətəu Uhgin təməsəghati əhruahru iən kəm lah təhmen e Atəm. **5:14** Jen 3

tepət kəmautol təfagə tərəh tepət, aupən muvən mətəuarus rəueiu, kəni Uhgīn tāməfa nati təuvir agin kəm tah, kəni təmol məmə kitah kotəhruahru e nəhmtin, kəni rəhatah nalpinian tikə. ¹⁷ Nipəhrianiən məmə təfagə tərəh rəha iətəmi kətiəh əmə, Atəm, təmol nimisiən tətarmənig e nətəmimi rəfin, kəni inu nati asoli. Mətəu nati asoli kəti min tapirəkis məmə, nati iətəmi kətiəh əmə təmol, inu Iesu Krīsto. Nətəmimi rəfin nətəm kautos nəuviriən rəha Uhgīn iətəm in təmātuati əpnəpin əmə lan kəm lah, kəni motəhatətə məmə Uhgīn tatol ilah kəutəhruahru e nəhmtin, ilah okotos nəmiəgəhiən itulin. Kəni ilah Krīsto, okotarmənig e natimnati rəfin.

¹⁸ Əuəh, təfagə tərəh kətiəh əmə rəha Atəm təmol məmə Uhgīn təkəkil muh mələhu nəghatiən rəha nətəmimi rəfin məmə okotəkəikei motos nalpinian. Kəni e nolien əhmen-əhmen əmə, nati əhruahru kətiəh əmə rəha Krīsto təmol suaru məmə nətəmimi kotəhrun məhuva motəhruahru e nəhmti Uhgīn. Kəni nəhruahruian əha, tatol məmə nətəmimi rəfin kotəhrun nosiən nəmiəgəhiən itulin. ¹⁹ Nətəmimi tepət kəməhuva nol təfagə tərəh min mətəu-inu iətəmi əha Atəm *təməhti* nəuia Uhgīn. Mətəu nətəmimi tepət okəhuva motəhruahru e nəhmti Uhgīn mətəu-inu iətəmi kəti min, Krīsto, *təmol* nəuia Uhgīn.

²⁰ Uhgīn tāməfa Lou məmə təfagə tərəh otuva mol iahgin, kəni məmə nətəmimi okotəhrun nolien tərəh min rəhalah. Mətəu nian təfagə tərəh təmuva mol iahgin, nəuviriən iətəm Uhgīn təmātuati əpnəpin əmə lan təmuva iahgin təhmin min mapirəkis, ²¹ məmə nəuviriən otəri mapirəkis təfagə tərəh min. Təfagə tərəh tətərmənig e nətəmimi rəfin matiuvi=pa nimisiən e lah. Mətəu rəueiu nəuviriən iətəm Uhgīn təmātuati lan kəm tah otərmənig, kəni nəuviriən əha otol məmə nətəmimi okotəhruahru e nəhmti Uhgīn, kəni motos nəmiəgəhiən itulin e Iesu Krīsto rəhatah İərmənig.

6

Nəsanəniən rəha təfagə tərəh ko təsəlis-ərainiən itah

¹ ?Kəni tol lanəha o nati əha, kitah okotəhrəni? Nətəmimi nəuvein okotəni məmə, “Təuvir məmə okotəkəikei əmə e nolien təfagə tərəh mətəu-inu Uhgīn otəfa rəhan nəuviriən tepət min kəm tah lan.” ?Mətəu kitah okotəni nəghatiən təhmen e nati u? * ² !Kəpə, təsəhruahruian! Nian təfagə tərəh tətəlkut məmə otiuvi=pən itah tərəh ikin, kəni nikitah təkəikei məhti məmə, təhmen əmə məmə kəmoħmīs rəkis lan e təfagə tərəh, kəni ko kəsotolien nəuiən rəueiu. ³ Nəkotəhrun uə kəpə məmə, kəmol bəptais e tah, kəni bəptais əha tətəgətun məmə kitah kəməhuva kətiəh kitah Krīsto. Kəni nian Krīsto təmimīs, təhmen əmə məmə kitah kəmoħmīs kitah min, u nipətin təni məmə nəmiəgəhiən rəhatah e nolien təfagə tərəh, in təmimīs. ⁴ Tol lanəha, nian kəmol bəptais e tah, in təhmen məmə kəmoħmīs, kəni kitanim itah kitah Krīsto. Kəni Uhgīn Tatə təmosmiəgəh Krīsto e nimisiən e nəsanəniən asoli rəhan. Kəni təhmen-əhmen əmə məmə Krīsto təmiəgəh min, kitah kotəhrun nitəu-pəniən suaru rəha nəmiəgəhiən vi.

⁵ Tol lanəha mətəu-inu, kəməhuva kətiəh kitah min e nimisiən rəhan, kəni okəhuva min kətiəh kitah min e nolien iətəm Uhgīn təmosmiəgəh in lan e nimisiən. ⁶ Kitah kotəhrun məmə nian kəməhti=pən Krīsto e nigī kəməluau, kəməhti=pən ilah rəhatah nəmiəgəhiən rəha nolien əuas min məmə, otərəkin nolien əuas rəhatah iətəm tolkeikei pik təfagə tərəh, rəhatah nəmiəgəhiən rəha nolien əuas əha təmimīs. Kəni təmol məmə təfagə tərəh otəsərmənig minian e tah, ⁷ mətəu-inu iətəmimi iətəm təmimīs, nəsanəniən rəha təfagə tərəh təsərmənig minian lan.

⁸ Mətəu-inu kəmoħmīs kitah Krīsto, kəni tol lanəha, kotəhatətə məmə okotəmiəgəh kitah min rəueiu, mine nian iətəm təpanuva. ⁹ Kotəhatətə lanəha mətəu-inu kotəhrun

5:18 1Kor 15:22 **5:19** Aes 53:11 **5:21** Rom 6:23 * **6:1** Inu in nati asoli kəti u nətəm İsrəl kəsotolkeikeiən e nəghatiən rəha Pol. In tətəni məmə Uhgīn in tatosmiəgəh iətəmimi e nolkeikeiən rəhan, mətəu səniəmə e natimnati təuvir min nətəmimi kautol. İlah kəutəni məmə nəmə tol lanəha, kəni nətəmimi okotol əpnəpin əmə təfagə tərəh min! Konu, ilah kəutəni məmə nətəligiən rəha Pol təsəhruahruian. **6:3** Kəl 3:27 **6:6** Kəl 5:24

məmә Uhgın tamosmiägəh Krısto e nımısiän, kəni tol lanəha ko təsımıs mıniän. Nımısiän təsarmənıg mıniän lan. ¹⁰ In təmımıs mau kətiəh əmə, kəni e nımısiän rəhan təmos rəkıs nəsanənıən rəfin rəha təfagə tərəh. Mətəu tətəmiägəh rəueıu, kəni e nəmiägəhiän rəhan, in təməmiägəh məmә otəfəri nərgı Uhgın.

¹¹ Kəni e nolıən əhmen əmə əha, nıkitəmah təkəıkeı məhti itəmah məmә nəmohmıs e təfagə tərəh. Təfagə tərəh, rəhan nəsanənıən tıkə o niuvi-pənıən itəmah. Mətəu e nəmiägəhiän rəhatəmah əha rəueıu, nıkitəmah təkəıkeı məhti itəmah məmә nəutəmiägəh e Uhgın mıne nolıən vi mətəu-inu nəmautol kətiəh itəmah Krısto İesu, kəni nolıən vi əha otləfəri nərgı Uhgın.

¹² Tol lanəha, sotegəhanıən məmә təfagə tərəh tətarmənıg e nıpətıtəmah u nautos rəueıu iətəm otəpanımıs nıan kəti. Sotegəhanıən məmә onautol nəuia nətəligiän tərəh rəha nıpətıtəmah. ¹³ Kəni sotegəhan mıniän e nıpətıtəmah mıñ məmә nautol təfagə tərəh lan. Mətəu otegəhan=pən e nəmiägəhiän rəhatəmah rəfin kəm Uhgın, mətəu-inu itəmah nətəmımi nətəm Uhgın təməmkırəkıs itəmah e nımısiän məmki=pən itəmah e nəmiägəhiän. Kəni otegəhan e nıpətıtəmah mıñ məmә okotol nolıən mıñ iətəm kotəhruahru e nəhmtı Uhgın. ¹⁴ Tol lanəha mətəu-inu, təfagə tərəh otəsarmənıgiän e təmah mətəu-inu, nəsotatıg əhgəliän Lou iətəm təsasıruıən e təmah məmә nəsotolıən təfagə tərəh. Mətəu nəutatıg əhgəl nəuvırıən iətəm Uhgın tətətuati lan kəm təmah, kəni e nəuvırıən əha, in otasıru e təmah məmә nəsotolıən təfagə tərəh.

Iol əhruin mıñ rəha nolıən əhruahru

¹⁵ ?Kəni rəueıu iətəni mıñ məmә, kıtah okotəhrəni? Nəmә iətəmi kəti otəni məmә, pəh okotol təfagə tərəh mətəu-inu, Lou təsarmənıgiän e tah, mətəu nəuvırıən əmə rəha Uhgın iətəm tətətuati lan kəm tah tətarmənıg e tah. !Kəpə, təsəhruahruıən![†] ¹⁶ Nəkotəhrun uə kəpə məmә, nıan nəutegəhan=pən e təmah kəm iətəmi kəti məmә nautol nəuiän, kəni itəmah rəhan nol əhruin mıñ, kəni itəmah nol əhruin mıñ rəha iətəmi u nautol nəuiän. Suaru keıu o nıtəu-pənıən. E suaru kəti, nəutəhuva motəhmen e nol əhruin mıñ rəha təfagə tərəh, kəni suaru u tatuvən o nımısiän. Kəni e suaru kəti mıñ, nəutəhuva motəhmen e nol əhruin mıñ rəha nolıən nəuia Uhgın, kəni suaru u tatuvən o nəhruahruıən e nəhmtı Uhgın.

¹⁷ Kıtah kəutəni-vivi Uhgın məmә nati əpnarıñ aupən nəmautol motəhmen e nol əhruin mıñ rəha təfagə tərəh, mətəu uərisıg, nəmotəuhlin itəmah məmә onəkotol e nıkitəmah rəfin nəgətuniän iətəm iəmətəgətun itəmah lan. ¹⁸ Uhgın təmıtıs itəmah e təfagə tərəh, kəni təfagə tərəh, rəhan nəsanənıən tıkə o narmənıgiän e təmah. Kəni nəməhuva motəhmen e nol əhruin mıñ rəha nolıən mıñ iətəm kotəhruahru e nəhmtı Uhgın.

¹⁹ İətəghati e nətəligiän mıñ iətəm nətəmımi kotəhrun, inu iol əhruin mıne iətəmi asoli, mətəu-inu nətəligiän rəhatəmah təsəhmenıən o nəhrunıən natımnati rəha Uhgın. Aupən ikın, nəmotegəhan e nıpətıtəmah məmә ilah iol əhruin rəha nolıən mıñ iətəm tatol naulısiän əmə, mıne iol əhruin rəha nərahıən iətəm tətəri tepət. Mətəu rəueıu otegəhan=pən e lah məmә ilah iol əhruin rəha nolıən iətəm kotəhruahru, kəni nəkəhuva nətəmımi nətəm Uhgın təmələhu kalın rəkıs məmә rəhan mıñ.

²⁰ Nıan itəmah nəmautol iol əhruin rəha təfagə tərəh, nolıən iətəm təhruahru e nəhmtı Uhgın təsarmənıgiän e təmah. ²¹ ?Nəuan nəuvırıən nak nəmotos e nəmiägəhiän rəhatəmah e nolıən tərəh mıñ iətəm nəutaulıs ohni əha rəueıu? !Nəuan nolıən tərəh mıñ əha, in nımısiän əmə! ²² Mətəu rəueıu, Uhgın təmıtıs itəmah e təfagə tərəh, kəni nəməhuva iol əhruin mıñ rəhan, kəni nəuan nəuvırıən iətəm nəutəhli, tatıt itəmah məmә nəkəhuva nətəmımi rəha Uhgın e nıkitəmah rəfin. Kəni uərisıg lan, onautos nəmiägəhiän itulin. ²³ Tol lanəha, mətəu-inu nətəouiän rəha təfagə tərəh in nımısiän, mətəu neanıən

6:11 2Kor 5:15; Kəl 2:19 **6:12** Jen 4:7 **6:13** Rom 12:1 **6:14** 1Jon 3:6 † **6:15** Afın-to e futnot e Rom 6:1.
6:16 Jon 8:34; 2Pıtə 2:19

rəha Uhgín in nəmiəgəhiən itulín e Krísto Iesu rəhatah Iərməniġ, kəni Uhgín tətəan ərəfin nəmiəgəhiən itulín u e nikin aġiən.

7

Lou təsarməniġiən e tah

¹ Piak mìn mine nəuvinik mìn. Itəmah nəkotəhrun noliən rəha lou. Lou mìn kəutarməniġ e nətəmimi nian ilah kəutəmiəgəh əmə. ² Təhmen e nati u. Nəmə pətan kəti iətəm təmol marit, lou tətəni məmə in rəhan əmə əha iərman nian in tətəmiəgəh. Mətəu nəmə iərman əha timis, kəni lou rəha marit təsaskəlím minian pətan əha, kəni in təhrun nitəu=pən minian iərman pişin kəti. ³ Mətəu nəmə in tatitəu=pən iərman pişin kəti nian rəhan iərman tətəmiəgəh əhanəh, kətəni məmə in tətərakin rəhan iərman. Mətəu nəmə rəhan iərman təmimis, lou əha rəha marit təsaskəlím minian pətan əha, kəni nati əpnapin tatitəu=pən iərman pişin, in təsərakiniən rəhan iərman aupən.

⁴ Piak mìn mine nəuvinik mìn. E noliən əhmen-əhmen əmə, mətəu-inu ninotol kətiəh itəmah Krísto, təhmen əmə məmə itəmah nəmohmis itəmah mìn e niġi kəməluau. Kəni mətəu-inu nəmohmis, Lou rəha Mosis təsaskəlím minian itəmah əha rəueiu. Uhgín təmitis itəmah o nitəu-pəniən əhruahru natimnati rəfin aġin e Lou məmə Uhgín otosmiəgəh itəmah. Kəni itəmah nəkotəhmen=pən əmə e pətan kəti iətəm rəhan iərman in təmimis, kəni rəueiu in təsolian marit, kəni in təhrun nitəu-pəniən iərman pişin. Rəhatəmah iərman aupən, in Lou. Mətəu rəueiu, itəmah nəutohtəu=pən iətəmi pişin u Krísto, iətəm Uhgín təmosmiəgəh e nimisiən. Kəni nəutohtəu=pən in məmə nəkotəuə nəuan təuvir, iətəm in noliən təuvir mìn iətəm kəutisiəi Uhgín.

⁵ Nian nətəliġiən tərəh rəha iətəmimi* tətərməniġ e tah, nətəliġiən tərəh mìn rəhatah kəutiuvipən itah məmə okotol noliən tərəh mìn e niṗətətah. Kəni nian Lou tətəni məmə okəsotolian noliən tərəh mìn əha, tol məmə nikitah tətəhti pik noliən tərəh mìn, kəni kəutolkeikei mautil təhmìn noliən tərəh mìn. Tol lanəha, kəmotol təfagə tərəh tepət. Kəni nəua təfagə tərəh mìn əha, in nimisiən əmə. ⁶ Mətəu rəueiu, kitah kəsotohtəu=pən minian Lou rəha Mosis məmə okotos nəmiəgəhiən itulín, mətəu-inu təhmen əmə məmə kitah kəməhmis e Lou əha. Kəni tol lanəha, Lou təsarməniġiən e tah u rəueiu. Kəni rəueiu, kitah iol əhruin mìn rəha Uhgín, mətəu kəsotohtəu-pəniən suaru əuas o nitəu-pəniən Lou iətəm in nati kəti əmə iətəm kəmətei rəkis, mətəu kəutohtəu=pən suaru vi rəha Narmin Rəha Uhgín.

Lou tatol məmə nətəmimi kəutil təfagə tərəh

⁷ ?Kəni ko, kitah okotəhrəni? ?Lou in nati tərəh mətəu-inu tatol məmə kitah kəutil təfagə tərəh? !Kəpə, təsəhruahruian! Mətəu pəhriən, iəu iəkəhrun əmə məmə təfagə tərəh təhro lanu mətəu-inu Lou tətəgətun iəu lan. Nəmə Lou in təməsəniən məmə iəsolian noliən rəha nolkeikeian nati kəti rəha iətəmi pişin, kəni ko iəsəhrunian noliən əha məmə təhro lanu.† ⁸ Mətəu təfagə tərəh təmaskəlím nəġhatian rəha Lou, mol rəhan lan ioluək, kəni təmol məmə noliən rəha nolkeikeian nati kəti rəha iətəmi pişin təmuva tepət e nikitik. Mətəu nəmə Lou təmikə, kəni təfagə tərəh rəhan nəsanəniən təmikə lanəha, təhmen məmə təmimis.

⁹ Aupən ikin, nian iəmətərruru əhanəh Lou, nikitik təsəhtiən təfagə tərəh rəhak, iəmətətig vivi əmə. Mətəu nian iəməhrun məmə Lou əha ikin, kəni nəsanəniən rəha təfagə tərəh təmuva məmiəgəh məskasik, kəni inəhrun məmə inimis rəkis, inəha iəu isəu o Uhgín.

¹⁰ Kəni iəmeruh məmə Lou əha iətəm təmuva məmə otol iətəmimi təmiəgəh, mətəu

6:23 Rom 5:12,15 **7:4** Rom 6:2,11 * **7:5** Nətəmimi rəfin kəutil təfagə tərəh mətəu-inu nətəliġiən tərəh rəha iətəmimi tətətig e tah rəfin. Nətəliġiən tərəh əha tatiuvi=pən itah məmə kəutil təfagə tərəh. Rəhatah nəsanəniən tikə məmə okəsotolian təfagə tərəh motol noliən təuvir. Uhgín əmə təhrun nəfaiən nətəliġiən vi kəm tah. **7:6** Rom 8:2; 6:4
† **7:7** E nəġhatian mìn rəha fes 7:7-25, nian Pol tətəni "iəu," mətəu niṗətə nəġhatian u məmə in tətəġhati e nətəmimi rəfin. **7:7** Eks 20:17; Dut 5:21; Jen 3 **7:10** Luk 10:28; Lev 18:5; Sam 19:7-10; Esik 20:11; Rom 10:5

nipəhrīanīan tamiuvi=pa əmə nīmisian. ¹¹ Tol lanəha mətəu-inu, təfagə tərəh təmaskəlīm nəghatīan rəha Lou, mol rəhan lan ioluək, kəni təmeiuə lak. Nīkik təməhti məmə nəmə iəmalkut o nitəu-pəniān Lou rəha Mosis, kəni iəkos nəmiəgəhiān itulīn. Mətəu inəruru nolīan, kəni e nəghatīan rəha Lou, iəkəkeikei mīmīs o təfagə tərəh mīn rəhak. ¹² Tol lanko, iəməgətun məmə Lou tasim təmsipən e Uhgīn, kəni nəghatīan mīn rəha Lou kəmotšipən e Uhgīn motasim, motəhruahru, motəuvīr motasīru e nətəmimi.

¹³ Kəni nəmə təhro iətəmi kəti otəni məmə, “?Təhro lanu məmə Lou in nati təuvīr kəti, mətəu təmol məmə iəmīmīs, inəha iəu isəu o Uhgīn?” !Mətəu kəpə, təsəhruahruian! Nian iəməhrun nəghatīan rəha Lou iətəm in təuvīr, nīkik təmuvən o nolīan təfagə tərəh, kəni iəu iəmol təfagə tərəh iətəm nəuan in nīmisian. Tol lanəha, təfagə tərəh təmol məmə iəkīmīs. Kəni rəueiu iəkəhrun məmə nolīan tərəh mīn rəhak, ilah təfagə tərəh pəhrīan. Kəni nian iəmeruh nəghatīan rəha Lou, inəhrun məmə təfagə tərəh in nati tərəh agīn.

¹⁴ Kitah kotəhrun məmə Lou təmsipən e Uhgīn. Mətəu iəu, iəu iətəmimi əmə. Kəni kətuati lak məmə iəu iol əhrui kəti, kəni təfagə tərəh in rəhak iətəmi asoli. ¹⁵ Nian mīn nəuvein, iəsəhrunian natimnati iətəm iatol, mətəu-inu nati təuvīr mīn iətəm iəkolkeikei məmə iəkol, iəsoliān, mətəu iatol əmə nati iətəm iəsolkeikeian. ¹⁶ Iəkəhrun vivi məmə təfagə tərəh iətəm iatol in nati tərəh, kəni iəsolkeikeian məmə iəkol. Kəni nian iətətəu tərəh e nīkik o təfagə tərəh u, in nəmtətīan kəti məmə Lou tatol rəhan uək, kəni Lou in nati təuvīr kəti. ¹⁷ Tol lanəha, səniəmə iəu iətəm iatol təfagə tərəh mīn, mətəu nolīan rəha təfagə tərəh iətəm tətətig e rəhak nətəligian nian rəfin, tatol məmə iəkol nolīan tərəh mīn. ¹⁸ Iəkəhrun məmə nətəligian tərəh rəhak otəsegəhanian məmə iəkol nati təuvīr kəti. Iəkəhrun in nipəhrīanīan mətəu-inu iəkolkeikei məmə iəkol nati iətəm təuvīr, mətəu ko iəsoliān. ¹⁹ Nati nak iatol səniəmə in nati təuvīr iətəm iəkolkeikei məmə iəkol, mətəu iatol əmə təfagə tərəh iətəm iəsolkeikeian məmə iəkol. ²⁰ Kəni nəmə iəkol nati nak iətəm iəsolkeikeian məmə iəkol, səniəmə iəu pəhrīan u iatol, mətəu təfagə tərəh iətəm tətətig lak tatol.

²¹ Tol lanəha, iateruh məmə nolīan kəti tatol uək e nəmiəgəhiān rəhak nian rəfin. Nolīan əha tol lanəha məmə, nian iəkolkeikei məmə iəkol nati təuvīr, mətəu təfagə tərəh uəha iuəkīr ohniəu tatiuvi=pən iəu e təfagə tərəh. ²² E nīkik rəfin, iəkolkeikei Lou rəha Uhgīn, ²³ mətəu iateruh mīn lou kəti mīn iətəm tatol uək e nəmiəgəhiān rəhak iətəm tətəluagin ilau rəhak nəhrunian, məlis iəu, matol məmə iəu iol əhrui rəha təfagə tərəh iətəm tatol uək e rəhak nəmiəgəhiān. ²⁴ !Kəsi, iətətəu tərəh pik agīn! Nipətīk tolkeikei məmə iəkol təfagə tərəh. !Əui! ?Kəmə pəh otitis iəu e nolkeikeian tərəh mīn əha iətəm tatit iəu e nīmisian mol iəu iətətig isəu o Uhgīn? ²⁵ !Pəh kotəni-vivi Uhgīn. Iesu Kristo rəhatah Iərməniḡ in otol!

Kəni tol lanəha, nəmiəgəhiān rəhak tol mīn lanu məmə, iəu iol əhrui rəha Lou rəha Uhgīn e rəhak nətəligian vi, mətəu e nətəligian tərəh rəhak, iəu iol əhrui rəha lou rəha təfagə tərəh.

8

Nolīan rəha nitəu-pəniān Narmin Rəha Uhgīn

¹ Kəni nəua nəghatīan rəfin mīn əha tol mīn lanu lan, məmə Uhgīn tətəni məmə kitah kotəhruahru e nəhmtin mətəu-inu kəutəhatətə e nati iətəm Kristo təmol o tah. Kəni tol lanəha, Uhgīn ko təsuhian, kəni məsələhuiān nəghatīan məsoliān nalpiniān kəti rəha nətəmimi mīn u kəməhuva kətiah ilah Kristo Iesu, ² mətəu-inu nəsanəniān rəha Narmin, iətəm tətəfa nəmiəgəhiān vi kəm tah e Kristo Iesu, in təmitis itah e nəsanəniān rəha təfagə tərəh mīne nīmisian. ³ Lou təruru nitisian lanəha itah, mol itah kotəhruahru e nəhmti Uhgīn mətəu-inu, kitah nətəmimi əmə, kəni rəhatah nəsanəniān tikə o nolīan nati iətəm

Lou tətəni. !Mətəu nati iətəm Lou təruru noliən, Uhgın təmöl! Inu, təmähli=pa Nətın əhruahru kəni təmuva iətəmimi məhmen e tah.

Kəni Uhgın təkəkil muh mələhu nəghatıən mol nalpıniən o təfagə təräh iətəm kitah nətəmimi rəfin kautöl. In təmöl lanəha nian təmöl Nətın təmuva sakrifais o təfagə təräh mın rəfin rəhatah. ⁴Uhgın təmöl lanəha məmə, nəghatıən əhruahru mın rəha Lou okəhuva motöl nıpəhrıeniən e nəmiəgəhiən rəhatah iətəm kəsotohtəu-pəniən suaru rəha nətəligiən təräh rəha iətəmimi, mətəu kəutohtəu=pən suaru iətəm Narmin Rəha Uhgın tətəgətun itah lan.

⁵Nətəmimi nətəm kəutohtəu=pən nətəligiən təräh rəha iətəmimi, nətəligiən rəhalah tatuvən əmə o nati iətəm nətəligiən təräh rəhalah tolkeikei nian rəfin. Mətəu nətəmimi nətəm kəutohtəu=pən noliən iətəm Narmin Rəha Uhgın tolkeikei, nətəligiən rəhalah tatuvən əmə o nati iətəm Narmin Rəha Uhgın tolkeikei. ⁶Nəmə nətəligiən təräh rəha iətəmimi in tətarmənig lan, kəni iətəmi əha tatıtəu=pən əmə suaru rəha nımisiən. Mətəu nəmə Narmin Rəha Uhgın tətarmənig e rəhan nətəligiən, kəni iətəmi əha tatıtəu=pən suaru rəha nəmiəgəhiən mine nəməlinuiən. ⁷Tol lanəha mətəu-inu, nətəligiən təräh rəha iətəmimi, tatöl tıkimır ilau Uhgın, mətəu-inu təsıtəu-pəniən lou mın rəha Uhgın, kəni in təruru agın nıtəu-pəniən. ⁸Nətəmimi nətəm kəutohtəu=pən nətəligiən təräh rəha iətəmimi, ko kəsotoliən niki Uhgın tagiən.

⁹Mətəu itəmah nəsohtəu-pəniən nətəligiən təräh rəha iətəmimi. Nıpəhrıeniən məmə Narmin Rəha Uhgın tətətig e təmah, kəni nəutohtəu=pən noliən iətəm Narmin Rəha Uhgın tolkeikei. Iətəmimi iətəm Narmin Rəha Kristo təsətigiən lan, in səniəmə iətəmimi rəha Kristo. ¹⁰Mətəu Kristo tətətig e təmah. Kəni nati əpnəpın nıpətıtəmah otəkeikei mımıs o təfagə təräh, mətəu narmitəmah tətəmiəgəh mətəu-inu itəmah nəkotəhruahru e nəhmti Uhgın. ¹¹Narmin Rəha Uhgın tətətig e təmah, inu Narmin Rəha Uhgın u iətəm təmöl Kristo İesu təmiəgəh mın e nımisiən. Nıpəhrıeniən, nıpətıtəmah otımıs nian kəti. Mətəu e Narmin Rəhan, Uhgın otəfinə mın nəmiəgəhiən e nıpətıtəmah.

¹²Piak mın mine nəuvınik mın. Mətəu e natimnati mın əha, kitah kotəkeikei motətig motohtəu=pən nati iətəm Uhgın tolkeikei, mətəu kəsotəgıən motohtəu=pən nati iətəm nətəligiən təräh rəha iətəmimi tolkeikei məmə otöl, ¹³mətəu-inu nəmə nəkotətig motohtəu=pən nati iətəm nətəligiən təräh rəha iətəmimi tolkeikei, nəkotəkeikei mohmıs. Mətəu nəmə e Narmin Rəha Uhgın nəkotuhamu noliən rəha iətəmimi, kəni onəkotəmiəgəh, ¹⁴mətəu-inu nətəmimi rəfin nətəm Narmin Rəha Uhgın tatit ilah, ilah nenəti Uhgın mın.

¹⁵İtəmah nəkotəhrun məmə inu in nıpəhrıeniən mətəu-inu Uhgın təməfinə Narmin Rəhan kəm təmah, kəni Narmin təsoliən itəmah nəkotəgin mın e Uhgın, təhmen e iöl əhruin nati kəti tətəgin e rəhan iətəmi asoli. Kəpə, mətəu Narmin rəhan təmöl məmə Uhgın təmähli itəmah. Kəni Narmin tatöl məmə kitah kotəhrun nəniən kəm Uhgın məmə, “!İk rəhatımah tatə!” ¹⁶Kəni Narmin aru Rəha Uhgın tətəni kəm narmitəmah məmə kitah nenəti Uhgın mın. ¹⁷Kəni mətəu-inu kitah nenətin mın, kitah okotos natimnati təuvır mın iətəm Uhgın təmələhu kalın məmə rəhatah. Kəni kitah Kristo okotos natimnati mın əha. Kitah kotəhrun məmə inu nıpəhrıeniən mətəu-inu kitah kautətəu nəhməiən kitah mın, kəni ko kotəhrun məmə Uhgın otəfa nisıaiən kəm tah təhmen e iətəm otöl e Kristo.

Nepətiən əhagəhag rəha Uhgın iətəm tətəva

¹⁸İəkəhrun məmə nəhməiən iətəm kəutatig lan u rəueiu, okoteruh məmə ilah nati əpnəpın əmə nian Uhgın otöl əpu nepətiən əhagəhag rəhan kəm tah. ¹⁹Nıpəhrıeniən, natimnati rəfin iətəm Uhgın təmöl, inu nıftəni mine natimnati iətəm kauteviə lan, mine

neai, mine nati miəgəh min, ilah kəutəhtahnin motolkeikei pik məmə okoteruh nian iətəm Uhgîn otol pətigəm məmə nenətin min u nipəh min.

²⁰ Kəutəsəl=pən lanəha mətəu-inu Uhgîn təmol məmə natimnati rəfin iətəm in təmol, ilah kəutatig e nəhlmī nərəhiən, motəruru noliən uək təuvir min iətəm rəhalah aupən ikin. Ilah kəsotolkeikeiən lanəha, mətəu in Uhgîn iətəm təmol lanəha e lah. Kəni in təmolkeikei məmə ilah okotələhu=pən rəhalah nuhuiniən lan, ²¹ məmə in otitis ilah e nəmnəmitiən mine nimisiən iətəm ilah kəutatig pəhriən lan. Kəni in otitis ilah lanəha məmə in təhrun nəfəniən nepətiən əhagəhag kətiəh əmə kəm lah iətəm otəfən kəm nenətin min.

²² Kitah kotəhrun məmə aupən agin mətəuarus=pa əha rəueiu, natimnati rəfin iətəm Uhgîn təmol, kəutasək təhmen e pətan kəti iətəm tətətəu nahməiən məmə otələs nətin.

²³ Kəni səniamə natimnati min əmə iətəm Uhgîn təmol, ilah kəutasək lanəha. Mətəu kitah min kəutasək lanəha, nati əpnəpin məmə Uhgîn təməfa rəkis nati təuvir kəm tah, u Narmīn Rəhan. Kəni Narmīn in nəuvetīn rəha natimnati təuvir agin min iətəm Uhgîn otəpanəfa nian kəti. Kəni rəueiu kəutəhtahnin e nian əhruahru məmə Uhgîn otegəhan=pa ərəfin kəm tah natimnati iətəm təməhli itah ohni. Kəni in otitis nipətitah əuas min, məfa in vi min. ²⁴ Təmətəuəuin e nian Uhgîn təmosmiəgəh itah, kitah kəutələhu=pən əskasik rəhatah nuhuiniən e natimnati min əha. Pəhriən, kitah kəsotos əhanəhiən natimnati min u. Nəmə kinotos rəkis, kəni kəsotuhuiniən ohni. ²⁵ Mətəu kəutələhu=pən rəhalah nuhuiniən e nati kəti iətəm kəsotos əhanəhiən, kəni motol rəhalah nətəligiən təfəməh məutəhtahnin mautəhtul əskasik.

²⁶ Kəni təhmen məmə noliən rəha nuhuiniən əha tətəsiro e tah, Narmīn Rəha Uhgîn tətəsiro e tah e rəhatah nəpəouiən, təhmen lanu məmə, kitah kotəruru məmə nati nak kotəkeikei motəfaki ohni, mətəu Narmīn Rəha Uhgîn tətəni rəhatah lan nian kitah kəutehkimis e noliən kəti iətəm nəghatiən tikə lan. ²⁷ Kəni Uhgîn iətəm in təhrun niki nətəmimi, in təhrun nati Narmīn Rəhan tətəni, mətəu-inu Narmīn Rəhan tətəfaki e nəfaki min tatitəu=pən nətəligiən rəha Uhgîn.

Nətəligiən rəha Uhgîn

²⁸ Kitah kotəhrun məmə, Uhgîn tatol məmə natimnati rəfin iətəm kəutəhuva, inko nati təuvir min mine natimnati tərəh min, ilah rəfin kəutəhuva o nasiruiən e tah nətəm kotolkeikei Uhgîn, inu kitah nətəmimi nətəm in təməuəin e tah e nətəligiən rəhan. ²⁹ Tol lanəha mətəu-inu, aupən aupən agin, Uhgîn tinitəpin rəkis itah, kəni e nian əha, in təməni məmə noliən rəhatah otuva məhmen e Nətin məmə nətəmimi tepət okəhuva pian min mine nəuviniən min, kəni in ilis e tah rəfin. ³⁰ Kəni kitah u in təməupən məni məmə okəhuva rəhan, in təməuəin e tah. Kəni kitah u nətəm təməuəin e tah, in təmol itah kotəhruahru e nəhmtin. Kəni kitah u nətəm təmol itah kotəhruahru, in otəfəri məfən nisaiən mine nepətiən əhagəhag rəhan kəm tah.

Nolkeikeiən asoli rəha Uhgîn

³¹ Natimnati min rəfin əha kəutəgətun itah məmə, Uhgîn in tətəhtul=pa e tah, matol natimnati rəfin məmə ilah natimnati təuvir min e nəmiəgəhiən rəhatah, kəni nati əpnəpin əmə nəmə pəh tatol tikimīr kəm tah. ³² In təməsəginiən o Nətin əhruahru məmə otimis o tah rəfin, mətəu in təmegəhan əmə lan. Kəni nəmə in təməfa Nətin kəm tah, kəni nati əkəku əmə məmə in otean itah e natimnati min rəfin. ³³ ?Pəh təhrun nətu=pa min nəghatiən kəti məmə kitah kəmotol tərəh? Iətəmi kəti tikə, mətəu-inu, in Uhgîn iətəm təmol itah kotəhruahru, kitah nətəm in təmitəpin. ³⁴ ?Kəni pəh təhrun nələhuiən nəghatiən məmə kitah kotəkeikei motos nalpiniən? Iətəmi kəti tikə, mətəu-inu Kristo Iesu təmimis o tah, kəni nati kəti min, Uhgîn təmosmiəgəh in e nimisiən. Kəni rəueiu, in tətəharəg e nikali Uhgîn maru, ikin ima nisaiən mine nəsanəniən, mətəfaki kəm Uhgîn o tah.

³⁵ ?Nak tæhrun nælæs rækisïan itah e nolkeikeian ræha Krïsto o tah? ?Nærahïan, uæ nian iækis min, uæ nærahïan iætäm nætämimi kautol kæm tah, uæ næumis, uæ ræhatah nautæ tikæ, uæ ikin tasilæ ikin, uæ nætämimi nætäm kæutærækin motohamu kitah? Kæpæ. !Nati kæti tikæ!

³⁶ Næmiægähïan ræhatah tæhmen e nati Nauuæ Ræha Uhgïn tætäni mämæ, “Uhgïn. Nian ræfin, nætämimi kautolkeikei mämæ okotohamu itimah o nærgäm. Itimah iækotæhmen e sipsip min iætäm okohamu ilah.”

³⁷ Nïpæhrïanïan, e natimnati min æræfin æha, Krïsto iætäm tolkeikei itah, tatol mämæ kitah kotapirækis agïn. ³⁸ Kæni iækæhrun vivi agïn mämæ nati kæti tikæ agïn tæhrun nos rækisïan itah e nolkeikeian ræha Uhgïn, inu nimisïan, uæ næmiægähïan, uæ nagelo min, uæ iærmis min, uæ natimnati iætäm tætuva æha ræueiu, uæ natimnati iætäm otæpanuva, uæ næsanænïan min ræfin, ³⁹ uæ natimnati æpæha ilis, uæ natimnati ipai agïn, uæ nati kæti e natimnati ræfin agïn iætäm kotatig, ko ilah ræfin kæsotæhrunïan nos rækisïan itah e nolkeikeian ræha Uhgïn iætäm kautos e Iærmænig ræhatah Krïsto Iesu.

9

Pol tæmolkeikei pik mämæ nætäm Isrel okotæhatætæ e Krïsto

¹ Kæni ræueiu iækolkeikei mämæ iækæghati e ræhak min nætämimi u nætäm Isrel, mämæ ilah tepæt kæmotæpæh Krïsto.

Iatäni pæhrïan mætæu-inu itimlau Krïsto kætiæh æmä, iæseiuæian. Ræhak nætelligïan tætäni mämæ nati u iætäni in nïpæhrïanïan, kæni Narmïn Ræha Uhgïn tætegæhan lan. ² Nïkik tæmitægït kæni mætæhmæ pik o lah nian ræfin. ³ Nämæ iæu iækæhrun nosïan nalpïnïan mine niämæha ræha Uhgïn, kæni inu otasiru e nætämimak min mämæ okotæhatætæ e Krïsto, kæni nïkik tagïan æmä. Nïpæhrïanïan, nïkik tagïan nämæ Uhgïn otos rækis iæu e Krïsto iætäm iækolkeikei pik, nämæ in otasiru e nætämimak min mämæ okotæhatætæ lan. Iækæni næghatïan u, “nætämimak min,” mætæu-inu e nïpætïn, ilah nætäm Isrel tæhmen lak. ⁴ Ilah nætäm Isrel, kæni natimnati tæuvir min u ræhalah: Uhgïn tæmæhli ilah mämæ nenætïn min, kæni tæmol æpu ræhan nepætïan æhagæhag kæm lah, kæni mæfæn min næniæskasïkïan min ræha nasiruian,* kæni mæfæn min Lou kæm lah, mine næfakïan æpæha e Nimæ Ræha Uhgïn, mine næniæskasïkïan min. ⁵ Kæni tïpilah min, ilah nætæmi asoli min ræha Uhgïn aupæn, kæni e nïpætïn ikin, Krïsto tæmsipæn e lah, kæni in Uhgïn iætäm in ilis e natimnati ræfin, iætäm okotæni-vivi æmä kätan naunun tikæ. Ðuæh.†

Suaru iætäm Uhgïn tæmitæpïn nætämimi lan

⁶ Nætäm Isrel kæmæsotæhatætæian e Krïsto, mætæu nolïan æha tæmæsoliæn mämæ næghatïan ræha Uhgïn tæmei.‡ Nætämimi ræfin nætäm kæutäni mämæ Jekæp in kæha tærah ræhalah, ilah kæutäni mämæ ilah nætäm Isrel§. Mætæu sæniämæ ilah ræfin u iætäm Uhgïn tætäni mämæ ilah nenætïn min, nætämimi pæhrïan ræha Isrel. ⁷ Kæni e nolïan æha inæha, ilah nætäm kæmotsipæn e Epraham, ilah sæniämæ nætæmi pæhrïan ræha Epraham. Mætæu Uhgïn tæmæni kæm Epraham mämæ, “Namipïm æhruahru otsipæn e nïra Aisæk.” ⁸ Nïpæti nati u mämæ, ilah u kæmotsipæn e Epraham sæniämæ ilah ræfin nenæti Uhgïn min. Mætæu nenæti Uhgïn pæhrïan, ilah nætämimi nætäm kæmotair e næniæskasïkïan ræha Uhgïn. Kæni ilah u namipï Epraham pæhrïan. ⁹ Tol lanæha mætæu-inu Uhgïn tæmæni æskasïk kæm Epraham lanu, “E nian æhruahru lanu e nu iætäm tætuva, oiækïtellig=pa, kæni Seræ tïnælæs rækis nætïn kæti iærman.”

8:36 Sam 44:22 **9:3** Eks 32:32 **9:4** Eks 16:10; 24:15-18; 33:12-23; 40:34-38 * **9:4** Næniæskasïkïan ræha nasiruian næuvein tol lanu lan: (Noa) Jen 9:8-17; (Epraham) Jen 12:2-4; 15:9-21; 17:1-27; (Isrel) Eks 19-24; (Finehas) Nam 25:10-13; (Tefit) 2Saml 7:5-16; (Isrel – in vi) Jer 31:31-34. † **9:5** Ikin min tepæt e Niutestimin, Pol tætäni-vivi Uhgïn nian tæni mämæ tætuuin min nïkin tæhtï in, tæhmen e Rom 7:25; 8:31-39; 11:33-36. ‡ **9:6** Uhgïn tæmæniæskasïk kæm Epraham, Aisæk, mine Jekæp mämæ namipïn tærah min ræhalahal okotos næuvirïan min ræha Uhgïn. Næuvirïan min æha kæmæhuva pæhrïan e Iesu Krïsto nian nætämimi kæutæhatætæ lan. § **9:6** Isrel in nærgïn kæti min ræha Jekæp. **9:7** Jen 21:12 **9:8** Kæl 4:23 **9:9** Jen 18:14

¹⁰ Mətəu nəghatian təsoliən naunun u ikinu. Nəti Serə u Aisək təmit Rəpekə, kəni in təmələs mil-mil keiu. Rəhalau tatə u Aisək, kəha tərəh rəha nətəm Isrel. ¹¹ Mətəu nian mil-mil mil u kəməsuaire əhanəhiən, kəni məsuol əhanəhiən nati kəti iətəm təuvir uə tərəh, Uhgın təməni=pən nəghatian kəti kəm Rəpekə. Kəni nəghatian u tətəgətun vivi məmə Uhgın tətəpən nətəmimi tatitəu=pən əmə rəhan nətəligiən, ¹² mətəu səniəmə kitah kəmotol nati təuvir kəti uə nati tərəh kəti. Uhgın təməni kəm Rəpekə məmə, “Nətəm iətəmi asoli, otol əhruiən kəm nətəm in əkəku lan.” ¹³ Kəni inu tatitəu=pən əmə nəghatian e Nauəuə Rəha Uhgın iətəm tətəni məmə, “Təmitəpən Jekəp, mətəu iəmərəh Iso.”*

¹⁴ ?Okotəhrəni əha rəueiu? ?Okotəni məmə nolien rəha Uhgın təsəhruahruian? !Kəpə! Kotəhrun məmə in tatol təhruahru. ¹⁵ Uhgın təməni kəm Mosis məmə,

“Iəu pisin əmə iəkətəpən nətəmimi nətəm oiəkəsək əhruiən ilah, kəni iəu pisin əmə iəkətəpən nətəmimi nətəm oiəkəkol nəuviriən kəm lah.”

¹⁶ Kəni tol lanəha, kitah kəsotosiən nəniəskəsikiən rəha Uhgın o nati kəti iətəm kətol, təhmen məmə kətolkeikei pik in, uə təhmen məmə kitah kətol uək ohni, kəpə. Kətos əmə e nasəkəhruiən rəha Uhgın. ¹⁷ E Nauəuə Rəha Uhgın, in tətəni kəm Fero, kig rəha Ijip məmə, “Təmləfəri ik o nati kətiəh əmə məmə nətəmimi okotafu rəhak nəsanəniən e nəmiəgəhiən rəham, məmə nətəmimi okotəni pətigəm nərgək e nitənimtəni mən rəfin.”

¹⁸ Kəni nipətə nati u məmə, Uhgın rəhan nasəkiən tepət o nətəmimi nəuvein mətəu-inu in aru tolkeikei məmə otol lanəha. Kəni in tatol nətəmimi nəuvein məmə ilah kotəpəh nətəuiən rəhan nəghatian mətəu-inu in aru tolkeikei məmə otol lanəha.

¹⁹ Mətə nəmə itəmah kəti otətapuəh ohniəu məmə, “Nəmə Uhgın tatol nətəmimi nəuvein məmə ilah kotəpəh nətəuiən rəhan nəghatian, kəni ilah okotəkeikei motol lanəha. ?Kəni təhro Uhgın tətəni məmə ilah kəmotol təfagə tərəh?” ²⁰ Mətəu pəh iəkəni kəm ik məmə, ik iətəmimi əmə. Təhro nətagət rəkis əsanən e nəghatian rəha Uhgın. Nikitəmah təhti-to. Nəlosi nati kəmol e nəuanəriəpig†, ko təsəniən kəm iətəmi təmol məmə, “Nəməhro mol iəu məmə iəkəkol lanu lan?” ²¹ Iətəmimi iətəm təmol natimnati e nəuanəriəpig, in təhrun nosiən nəuanəriəpig kəti mol nosinati lan keiu, kəti iətəm təuvir rəha nolien lafet, kəni kəti mən rəha uək əpnəpən əmə.

²² Kəni Uhgın təhrun nitəu-pəniən nolien əha e nətəmimi. Nəmə in tolkeikei, in təhrun nolien ilah məmə otərəkin ilah. In tolkeikei məmə otol pətigəm məmə niəməha tatol o təfagə tərəh, kəni in otol nalpiniən asoli kəm nətəmimi nətəm kətol təfagə tərəh. Mətəu nati əpnəpən in tatol lanəha, rəhan nətəligiən təfəməh məsol uəhaiən nalpiniən kəm lah nətəm kətol məmə nikin otəhmə. ²³ Rəhan nətəligiən təfəməh lanəha məmə in otol pətigəm nəuviriən asoli rəhan kəm nətəmi mən u nətəm in tolkeikei məmə rəhan nasəkiən otepət o lah. In təmol əpenə-penə ilah əpən əpən əgin məmə ilah okotətig e nəuviriən rəha Uhgın əpəha e nəgəu e nəai. ²⁴ Inu kitah rəfin nətəm in təmitəpən, kəni səniəmə nətəm Isrel əmə, mətəu Nənihluə mən. ²⁵ Təhmen əmə e nati nak Uhgın təməni e Nauəuə u rəha Hoseə məmə,

“Nətəmi mən əha u səniəmə rəhak mən nətəmimi, iəkəuin e lah məmə, ‘rəhak mən nətəmimi.’

Kəni nətəmimi nətəm iəməsolkeikeiən ilah əpən, iəkəuin e lah məmə, ‘nətəmimi nətəm iəkəkolkeikei.’

²⁶ Kəni ikinu əhruahru, iətəm iəməni kəm lah məmə, ‘Itəmah səniəmə rəhak mən nətəmimi,’

nətəmimi okotəuin e lah məmə, ‘Ilah nənəti Uhgın iətəm tətəmiəgəh.’ ”

²⁷ Kəni iəni Aisə təmətəghati e nətəm Isrel mən e nian tətəni pətigəm məmə,

9:12 Jen 25:23 * **9:13** Nəghatian əhruahru rəha Kris tətəni məmə, “Imolkeikei Jekəp, mətəu iəməməki e Iso.” Mətəu nipətən məmə Uhgın təmitəpən Jekəp məmə in otol rəha nəniəskəsikiən lan. **9:13** Mal 1:2-3 **9:15** Eks 33:19 **9:16** Efəs 2:8 **9:17** Eks 9:16 † **9:20** Əpəha Isrel, kəmotol sospən mine pilet mine pətəl mine e nəuanəriəpig. **9:20** Aes 29:16; 45:9 **9:21** Jer 18:6 **9:25** Hos 2:23 **9:26** Hos 1:10

“Nati əpnapin nəmə nətəm Isrel tepət təhmen e nıpəkıl e nıkalı nıtəhi, mətəu Uhgın otosmiəgəh əmə ilah nəuan nəuvein, ²⁸ mətəu-inu İərmənig in otol rəfin uəhai əmə rəhan nəghatiən o nəfəniən nalpinian kəm nətəmimi e nıtənimtəni mın.”

²⁹ Kəni təhmen e nəghatiən iətəm iəni Aiseə təməni aupən məmə,

“Nəmə İərmənig Əsanən Pık Agin in təsegəhaniən e tah məmə rəhatah kəti nırə otəmiəgəh, kəni kitah kəməhuva motəhmen e nətəm Sotəm mine Kəmorə iətəm in təmoh-apıs lah.”

Nətəm Isrel kəməsotəhatətəiən

³⁰ ?Nıpəti nəghatiən mın u nak? Nıpətin tol lanu məmə, Nanihluə mın nətəm kəsotalkut əskasikiən məmə okotəhruahru e nəhmti Uhgın, Uhgın təmol ilah kotəhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən rəhalah. ³¹ Mətəu nətəm Isrel kəmotalkut pık e suaru rəha nıtəu-pəniən Lou məmə ilah okotəhruahru e nəhmti Uhgın. Mətəu ilah kəsotəhruahruian. ³² ?O nak? Mətəu-inu ilah kəmotalkut pık məmə okotəhruahru e nəhmti Uhgın e noliən təuvir mın rəhalah, mətəu kəsotohtəu-pəniən suaru rəha nəhatətəiən. İlah kəutoh pikin “Kəpiel Rəha Noh Pikiəniən.” ³³ Inu təhmen e Nauəuə Rəha Uhgın iətəm tətəni məmə, “!Oteruh-to! İəmaharu Kəpiel kəti əpəha Jerusiləm‡ məmə nətəmimi okotoh pikin, in Kəpiel iətəm otol ilah kotəmei.

Mətəu iətəmimi iətəm tətəhatətə e İətəmi əha§, ko in otəsaulisiən nian təhtul e nəhmti Uhgın.”

10

¹ Pıak mın mine nəuvinik mın. İəkolkeikei pık məmə Uhgın otosmiəgəh nətəm Isrel, kəni nian rəfin iətəfaki ohni. ² İəu iətəni pətigəm kəm təmah məmə ilah kəutalkut pık o noliən natimnati iətəm otol niki Uhgın tagiən. Mətəu noliən rəhalah təsisipəniən e nəhruniən iətəm təhruahru. ³ Ko ilah kəsotohtəu-pəniən suaru rəha Uhgın məmə ilah okəhuva motəhruahru e nəhmtin, mətəu-inu ilah kotəruru suaru rəhan, kəni motalkut məmə okotohtəu=pən rəhalah aru suaru, suaru rəha nıtəu-pəniən Lou. ⁴ Lou təmalkut pau məmə tol itah kotəhruahru e nəhmti Uhgın, mətəu e suaru u təruru noliən. Mətəu Krısto təmol naunun e suaru u. In təmol suaru təuvir məmə nətəmimi rəfin nətəm kəutəhatətə əmə lan, ilah rəfin okotəhruahru e nəhmti Uhgın.

Nəmiəgəhiən iətəm Uhgın tətəfa, in rəha nətəmimi ərəfin.

⁵ Mosis təmətei nəghatiən kəti o suaru rəha nıtəu-pəniən Lou məmə iətəmi kəti tuva məhruahru e nəhmti Uhgın. In təməni məmə, “İətəmimi iətəm tatol natimnati rəfin agin iətəm Lou tətəni, in otos nəmiəgəhiən itulin.”

⁶ Mətəu suaru rəha nəhatətəiən məmə iətəmi kəti tuva məhruahru e nəhmti Uhgın təpiə əmə, məmə kitah kəsotoliən nati kəti mətəu-inu Krısto tinol rəkis rəfin. Təhmen e Nauəuə Rəha Uhgın iətəm tətəni məmə, “Səniəmə nəkəkeikei muvən e negəu e neai,” məmə onəkəsəl e Krısto mələs meiuaiu muva məmə otasıru lam. ⁷ Kəni tətəni mın məmə, “Səniəmə nəkəkeikei muvən əpəha ipai ikın ima nətəm kəməhmıs,” məmə nəkəfətigəm Krısto mol təmiəgəh mın e nımisiən. Nıpəhriənian. Uhgın tinol rəkis natimnati mın əha. ⁸ ?Mətəu, tətəni mın nak? Tətəni məmə, “Nəghatiən Rəha Uhgın in iuəkır əmə ohnik. In əpəha e nohlım mine nıkim.” Nəghatiən u in nəghatiən rəha nəhatətəiən iətəm iəutəni pətigəm.

⁹ Tol lanəha mətəu-inu, nəmə nəkəni pətigəm e nohlım məmə İesu in İərmənig, kəni nəmə nəkəhatətə e nıkim məmə Uhgın təmosmiəgəh in e nımisiən, kəni Uhgın otosmiəgəh ik. ¹⁰ Kəni inu nıpəhriənian lanəha mətəu Uhgın tatol iətəmimi kəti tətəhruahru e nəhmtin

9:28 Aes 10:22,23 **9:29** Aes 1:9 **9:32** Aes 8:14 ‡ **9:33** Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə Saion. “Saion” in nərgin kəti mın rəha Jerusiləm. § **9:33** “Kəpiel” u mine “İətəmi” kətuəgətun Krısto. **9:33** Aes 8:14; 28:16 **10:5** Lev 18:5 **10:6** Dut 30:13 **10:7** Dut 30:13 **10:8** Dut 30:14

nian iätämi äha tətəhatətə pəhriän lan e nikin. Kəni Uhgïn tatosmiägəh iätämimi kəti nian in tətəni pətīgəm e nohlin məmə Iesu in Iərməniġ rəhan. ¹¹ Təhmen e Nauəuə rəha Uhgïn iätəm tətəni məmə, “Nətämimi rəfin nətəm kəutəhatətə e iätämi äha, ilah okəsotaulisän nian okotəhtul e nəhmti Uhgïn.”

¹² Nəghatiän äha rəha nətämimi rəfin, nati əpnapin nəmə ik iätəm Isrel, uə Ianihluə kəti, mətəu-inu Iərməniġ kətiəh əmə u tətərməniġ e nətämimi rəfin, mətətuati e rəhan nəuviriän kəm nətämimi rəfin nətəm kəutətapuəh ohni. ¹³ Təhmen e Nauəuə Rəha Uhgïn iätəm tətəni məmə, “Nətämimi rəfin nətəm kotauin e nərgi Iərməniġ məmə otosmiägəh ilah, in otosmiägəh ilah.”

¹⁴ ?Mətəu nətämimi okotəhro motauin e Iərməniġ o nosmiägəhiän ilah, nəmə kəsotəhatətəiän lan? ?Kəni okotəhro motəhatətə lan nəmə kəsotətəuiän nanusiän lan kəti? ?Kəni okotəhro motətəu nanusiän nəmə iätämi kəti təsəni pətīgəmiän kəm lah? ¹⁵ ?Kəni nətämimi okotəhro motəni pətīgəm nanusiän təuvir nəmə Uhgïn təsahli-pəniän ilah? Təhmen e Nauəuə Rəha Uhgïn iätəm tətəni məmə, “!In nati təuvir agin nian iätämi kəti tətəuə o nəni pətīgəmiän nanusiän təuvir!”

¹⁶ Kəni nıpəhriänian, nətəm Isrel mine Nanihluə min kinotətəu rəkis nanusiän u. Mətəu səniämə nətəm Isrel rəfin nətəm kəmotos e nikilah nanusiän təuvir. Təhmen e nəghatiän iätəm Aiseə təmətei məmə, “Iərməniġ, nətämimi təkəku əmə kəmotəni nıpəhriänian e nəghatiän rəhatimah.” ¹⁷ Kəni tol lanəha, nəhatətəiän tatsipən e nati iätəm natətəu, kəni nati iätəm natətəu tatsipən e nanusiän iätəm kətəni e Kristo.

¹⁸ ?Mətəu iəkətapuəh min məmə, ilah kəmotətəu uə kəpə? Əuəh, kəmotətəu. Nauəuə rəha Uhgïn tətəni məmə,

“Nəghatiän təmuvən ikin min rəfin e nitənimtəni min, təmuvən ikin min rəfin agin.”

¹⁹ ?Kəni iəkətapuəh əmə o nati kəti min məmə, nətəm Isrel kəmotəhrun, uə kəpə? Əuəh, kəmotəhrun. Mosis təmaupən məni məmə,

“Iəkol itəmah nəkotetət nətämimi e nitəni əpnapin əmə iätəm iəkol təuvir kəm lah,

kəni iəkol niəməha tol itəmah mətəu-inu iəkol təuvir kəm nitəni min iätəm kəmotəlməli.”*

²⁰ Kəni uərisiġ Aiseə təsəġiniän o nəniän məmə,

“Nətämimi nətəm kəsotəsaliän lak, kəmoteruh iəu;

Nətämimi nətəm kəsotətapuəhiän lak, iəmol pətīgəm aru iəu kəm lah.”

²¹ Mətəu Aiseə təməni nəghatiän rəha Uhgïn kəm nətəm Isrel məmə,

“E nian rəfin, nian rəfin, iəmuahru e nəhlmək məmə iəkəsiro e təmah,

itəmah nətəm nautəhti nəuiak mətəuhlin nəmtəhtəmah kəm iəu.”

11

Uhgïn tətəsəkəhruin əhanəh nətəm Isrel

¹ Pəh iəkətapuəh o nəghatiän kəti e nətəm Isrel. ?In pəhriän uə kəpə məmə Uhgïn təməuhlin nəmtahn o rəhan nətämimi? !Kəpə! Oteh-to iəu. In təməsəuhlinian nəmtahn kəm iəu u iätəm Isrel, iatsipən e Epraham, nırə rəha Benjəmin. ² Aupən aupən agin, Uhgïn təmitəpin nətəm Isrel məmə in otolkeikei ilah, kəni ilah okəhuva rəhan min nətämimi. Kəni in təməsəuhlinian nəmtahn kəm lah. Nəkotəhrun uə kəpə məmə nati nak Nauəuə Rəha Uhgïn tətəni e Elaijə. In təmətapuəh əskasik o Uhgïn mətəni pətīgəm nərahian iätəm Isrel təmol. ³ In təni məmə, “Iərməniġ, kəmotəhamu rəham iəni min motoh-əuaris-əuaris rəham oltə min. Kəni iəu pisin əmə iətətiġ, kəni mətətalkut min məmə okotəhamu iəu.”

10:11 Aes 28:16 **10:12** Efəs 3:8 **10:13** Joel 2:32 **10:15** Aes 52:7 **10:16** Aes 53:1 **10:18** Sam 19:4 **10:19**

Dut 32:21 * **10:19** Nıpəhriänian, nətəm Isrel kəmotəhrun nəghatiän rəha Uhgïn, mətəu ilah kəməsotolkeikeiän məmə okotətəlig lan. Kəni tol lanəha, Uhgïn təməfən nəghatiän kətiəh əmə kəm Nanihluə min məmə in otol nətəm Isrel kotetət ilah ohni. **10:20** Aes 65:1 **10:21** Aes 65:2 **11:1** 1Saml 12:22; Sam 94:14; Fil 3:5 **11:3** 1King 19:10

⁴ ?Mətəu Uhgīn təmāni=pən nak kəm in? In təmāni məmə, “Iətaskəlīm nətəmimi səpīn-tausīn məmə rəhak mīn, nətəm kəsotəfakīan kəm uhgīn eiua u Paal.”

⁵ Kəni təhmen əmə əha rəueiu, nətəm Isrel nəuan nəuvein əha ikin nətəm Uhgīn təmitəpīn ilah e rəhan nəuvīriən. ⁶ Kəni mətəu-inu Uhgīn tatosmiəgəh ilah e nəuvīriən rəhan, kəni təməsolīan e natimnati təuvīr mīn iətəm ilah kautol. Mətəu nəmə təmosmiəgəh ilah mətəu-inu ilah kautol natimnati təuvīr mīn, kəni nəuvīriən iətəm Uhgīn tətətuati lan kəm lah, in tikə, təhmen məmə tətətəou əmə ilah o rəhalah uək.

⁷ ?Kəni təhro? Nətəm Isrel tepət kəmotəsəl pik o suaru rəha nuvaiən məhruahru e nəhmti Uhgīn, mətəu kəməsotosiən. Mətəu ilah Uhgīn təmitəpīn ilah, kəmotos. Mətəu ilah rəfin kəməsotosiən, Uhgīn təmol ilah məmə kotəpəh nətəuiən rəhan nəghatiən. ⁸ Təhmen əmə e iətəm Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə,

“Kəni mətəuarus=pa u rəueiu, Uhgīn təmol məmə nətəligiən rəhalah tətəpīli alu, kəni mol məmə nəhmtilah təpis, kəni mol məmə nīpəgtəlgilah talu.”

⁹ Kəni Kig Tefit təmāni məmə,

“Pəh nauəniən rəhalah tepət otuva məhmen e nəuanikulu kəti, iətəm otoh-ərain ilah, mol ilah kotəni məmə natimnati rəfin təuvīr əmə.

Pəh rəhalah natimnati təuvīr okəhuva kəpiel kəti rəha noh pikiniən mīne nalpīniən kəm lah.

¹⁰ Pəh nəhmtilah tapinəpu məmə kəsoteruhiən nati,

Pəh nəkau e lah təgəu aɡin e nərahīən rəhalah nian rəfin.”

Suaru rəha Uhgīn

o nosmiəgəhiən Nanihluə mīn

¹¹ ?Kəni iəkətapuəh mīn məmə, nətəm Isrel kəmotoh pikin motəmei motorin məmə ko kəsotəhtul mīniən? !Kəpə! O rəhalah nəmkarəpəniən, Uhgīn təmol suaru o nosmiəgəhiən Nanihluə mīn məmə otol nətəm Isrel kotetət nətəmimi mīn əha, kəni motolkeikei rəhan nəuvīriən. ¹² !Tol lanəha, nəmə Nanihluə mīn kəmotos nəuvīriən rəha Uhgīn mətəu-inu nətəm Isrel kəmotəpəh nosmiəgəhiən rəha Uhgīn, kəni nətəm Isrel rəfin nətəm Uhgīn təmitəpīn rəkis, nian ilah okotəhatətə e Kristo, nəuvīriən rəha Uhgīn otuva mepət!

¹³ Rəueiu iətəghati kəm təmah Nanihluə mīn. Mətəu-inu iəu aposil rəhatəmah Nanihluə mīn, iəu iətəni-vivi rəhak uək ¹⁴ məmə, iəu iəköl mətə nətəmimak mīn nətəm Isrel kotetət Nanihluə mīn ohni, kəni e nolīən əha Uhgīn otosmiəgəh nəuvein. ¹⁵ Nian Uhgīn təməuhlin nəmtahn o nətəm Isrel, kəni in məmki=pa Nanihluə mīn kəhuva məmə rəhan niəli mīn. Mətəu nian in otos nətəm Isrel kəhuva mīn ohni, inu in nati asoli kəti, təhmen e nətəm kəmoħmis kəmotəmiəgəh mīn. ¹⁶ Nəmə nətəmimi kətələhu kalin nəve pīret rəha nauəniən vi məmə rəha Uhgīn, kəni pīret apiəpiə, in mīn rəha Uhgīn. * Kəni e nəghatiən rəha nigī, nəmə nəukətin rəha Uhgīn, kəni nəhlmīn mīn, ilah mīn rəha Uhgīn. Nəghatiən u, nīpətin təni məmə nəmə Epraham mīne mipīn mīn aupən, ilah rəha Uhgīn, kəni nīmənīn mīn rəhalah, ilah mīn rəha Uhgīn.

¹⁷ Mətəu nəhlmī nigī mīn nəuvein rəha nasumiən lan, Uhgīn təmatgəhli rəkis, inu təhmen e nətəmimi nəuvein rəha Isrel. Kəni itəmah Nanihluə mīn, nəkotəhmen e nəhlmī nigī u olif əpnəpīn mīn e nīkinati. Uhgīn təmilpīn itəmah e nəukəti nigī məmə nəkotos nīmēillah, kəni rəueiu nəkotos nəuvīriən iətəm Uhgīn təmāniəkis kəm Epraham mīne nətīn mīn u in nəukəti nigī.† ¹⁸ Mətəu itəmah Nanihluə mīn, nəsoətəghati əuvsaniən məmə Uhgīn təmilpīn itəmah e nigī iətəm təmatgəhli rəkis ikin, u təhmen e nətəm Isrel

11:4 1King 19:18 **11:6** Kəl 3:18 **11:8** Dut 29:4; Aes 29:10 **11:10** Sam 69:22,23 **11:11** Uək 13:46 * **11:16** Nəghatiən u rəha pīret tatsipən e Oltestimīn. In tətəghati e nian kautos nauəniən vi e nasumiən. Nətəmimi kautol pīret lan, kəni motaupən mətəfən nəve pīret nəuētīn kəm Uhgīn. Kəni in tətəgətun məmə pīret apiəpiə, in mīn rəha Uhgīn, kəni ilah kotəhrun nunīən. Nam 15:20 † **11:17** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “Kəni rəueiu, nautos nəhu nigī təuvīr rəha nəukəti nigī u olif.” **11:17** Efəs 2:11-19

nəuvein. Sotaluiən məmə nəukəti niği tətaugin itəmah, mətəu səniəmə itəmah nəhlmi niği nəutaugin nəukəti niği.

¹⁹ Kəni nəmə iətəmi kəti otəfəri ohni məni məmə, “Uhgın təmatgəhli rəkis nəhlmi niği mın nəuvein məmə otılpin iəu iəkos nimeilah.” ²⁰ In niyəhrriən, mətəu tətətgəhli rəkis ilah mətəu-inu kəsotəhatətəiən e Uhgın. Kəni itəmah nəkotəpeir=pən e nəukəti niği e nəhatətəiən əmə rəhatəmah. Kəni tol lanəha sotagət-əfəriən ohni, mətəu itəmah nəkotəkeikei motəgin, ²¹ mətəu-inu Uhgın təmatgəhli rəkis nəhlmi niği nəuvein lanəha, kəni nəmə nəkotəkeikeiən o nosiən nəhatətəiən əskasik lan, kəni in otətgəhli rəkis itəmah.

²² Otətəlig e noliən pəti mil rəha Uhgın kəm nətəmimi: in tatol təuvir kəm nəuvein, kəni mətələhu nəghatiən əskasik kəm nəuvein mın. In təmələhu nəghatiən əskasik o nətəmimi nətəm kəmotəhti nəuiən, mətəu in tatol təuvir kəm təmah, nəmə nəkotəkeikei məutəhatətə lan e rəhan nəuviriən. Mətəu nəmə nəkotəpəh nəhatətəiən lan, kəni in otətgəhli rəkis mın itəmah. ²³ Kəni nəmə nətəm Isrel kohtəlig=pa mın məutəhatətə e Uhgın, kəni in otılpin mın ilah e nəukətin, mətəu-inu tatos nəsanəniən o noliən lanəha. ²⁴ Kəni niyəti nəghatiən u məmə, itəmah Nanihluə mın, itəmah nəkotəhmen e nəhlmi niği u olif əpnəpin e nikiəti iətəm Uhgın təməti rəkis, kəni mılpin=pən e niği u olif e nasumiən rəhan. Noliən əha səniəmə noliən əhruahru kəti rəha niği, o nosiən nəhlmi niği pişin kəti mılpin=pən e niği pişin kəti. Mətəu nətəm Isrel, kotəhmen e nəhlmi niği u olif əpəha e nasumiən. Kəni rəueiu timətig məmə Uhgın otılpin mın ilah e nəukətilah əhruahru.

Nasəkiən rəha Uhgın tepət

o nətəmimi rəfin

²⁵ Piak mın mine nəuvirik mın. İəkolkeikei məmə nəkotəhrun nati oneuən u məmə, itəmah nəotəfəri pikiən itəmah. Uhgın təmol məmə nətəm Isrel nəuvein kəmotəpəh nətəuiən rəhan nəghatiən. Mətəu noliən əha otətətig əmə mətəuarus=pa Nanihluə mın rəfin nətəm Uhgın təmitəpin, ilah okotəhatətə lan. ²⁶ Kəni e noliən əha, Uhgın otosmiəgəh rəfin nətəm Isrel. Təhmen əmə e nati Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “İətəmi otosmiəgəh nətəmimi otsipən e nətəm Isrel;‡ in otos rəkis noliən tərəh rəha nətəm Isrel.

²⁷ Kəni inu nəniəskasikiən rəha nasiruiən rəhak kəm lah məmə iəkafəl rəkis təfəgə tərəh rəhalah.”

²⁸ Nətəm Isrel kəmotəpəh nanusiən təuvir rəha İesu Krīsto, kəni tol lanəha, ilah kəməhuva tikimir mın rəha Uhgın. Mətəu nati u in o nəuviriən rəhatəmah mətəu-inu rəueiu, Uhgın təməfinə rəhan nəuviriən kəm təmah Nanihluə mın. Mətəu Uhgın tatolkeikei əhanəh nətəm Isrel mətəu-inu in təmitəpin ilah, kəni ilah nərə rəha Epraham, Aisək, mine Jekəp. ²⁹ Tol lanəha mətəu-inu, nian Uhgın təmitəpin rəkis nətəmimi kəni mol təuvir kəm lah, ko in təsəuhlin minian e rəhan nətəligiən. ³⁰ İtəmah u Nanihluə mın, əupən nəmətəhti nəuia Uhgın. Mətəu rəueiu, Uhgın təmasək o təmah mətəu-inu nətəm Isrel kəmotəhti nəuiən. ³¹ Kəni təhmen-əhmen əmə, nətəm Isrel kəmotəhti nəuia Uhgın rəueiu, məmə nasəkəhruiən rəha Uhgın təhrun nəpətiən o lah. Tol lanəha mətəu-inu rəueiu ilah kəuteruh məmə nasəkiən rəha Uhgın tepət o lah, kəni məta ilah okotolkeikei məmə Uhgın otol mın lanəha e lah. ³² Nətəmimi rəfin kəutəhti nəuia Uhgın, kəni in tatol məmə rəhalah noliən tərəh tətəkəlim ilah. In təmol lanəha məmə rəhan nasəkiən otepət o lah ərəfin.

Noliən rəha Uhgın in təuvir əgin

³³ !Otafu-to! !Nəuviriən rəha Uhgın o nətəmimi, mine nətəligiən rəhan mine nəhruniən rəhan, ilah rəfin kotepət əgin! Kitah kotərruru əgin noliən rəha nətəligiən rəhan, mine rəhan suaru mın. Inu təhmen=pən əmə e Nauəuə Rəha Uhgın iətəm tətəni məmə,

³⁴ “İətəmi kəti tikə təhrun natimnati iətəm tətətig e nətəligiən rəha Uhgın.

11:22 Jon 15:2,4 ‡ **11:26** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “otsipən Saion.” Saion in nərgin kəti mın rəha Jerusiləm, kəni in tətəgatun=pən nətəm Isrel.

Kəni iətəmi kəti tikə iətəm təhrun nəfəniən nəghatiən kəti məmə otasiru e Uhgın.”

³⁵ “Iətəmi kəti tikə iətəm təhrun nəfən aruiən nati kəti rəhan kəm Uhgın mətəu-inu, natimnati rəfin aɡin rəha Uhgın rəkis.”

³⁶ Tol lanəha mətəu-inu Uhgın təmol natimnati rəfin, kəni natimnati rəfin kəutatig mətəu-inu nəsanəniən rəhan tətəskəlīm ilah, kəni natimnati rəfin in təmol məmə rəhan.

!Pəh kitah kotəfən nəni-viviən kəm in tatuvən matuvən naunun tikə! Əuəh.

12

Sakrifais iətəm nəmiəɡəhiən tətətig lan

¹ Piak mın mine nəuvinik mın. Mətəu-inu nasəkəhruiən rəha Uhgın tepət o tah, iəkətapuəh əskasik o təmah məmə nəkotəfən nıpətətmah ərəfin kəm Uhgın təhmen e sakrifais kəti iətəm tətəmiəɡəh, kəni nəkotələhu kalın məmə rəhan, kəni nikin tətəgiən lan. Inu suaru əhruahru iətəm onəkotəfaki kəm Uhgın lan. ² Sotosiən noliən rəha nətəmimi rəha niftəni u, mətəu pəh Uhgın otol nəkotəuiək-to e nətəligiən təuvir rəhatəmah məmə noliən rəhatəmah okəhuva motəuvir. Kəni tol lanəha, itəmah onəkotəhrun nakiliən, mine nəhruniən, kəni nıtəpiniən noliən təuvir mın iətəm Uhgın tolkeikei, inu noliən mın iətəm təuvir, mine noliən mın iətəm tatol nikin tətəgiən, mine iətəm təhruahru.

³ Kəni e nəuviriən iətəm Uhgın təməfa kəm iəu, iətəni=pinə kəm təmah rəfin məmə sotəfəri aruiən itəmah. Mətəu e nətəligiən əhruahru, oteruh nəsanəniən mın iətəm Uhgın təməfinə kəm təmah e nəhatətəiən rəhatəmah e Kristo. Kəni nian nəkotəruh nəsanəniən mın əha, oteruh rəhatəmah noliən mın, motakil motəruh məmə rəhatəmah noliən mın təuvir məhmen motohtəu=pən nəsanəniən mın iətəm Uhgın təməfinə kəm təmah, uə kəpə.

⁴ Nıpəti iətəmimi, rəhan nəuəli-nəuəlin tepət, kəni nəuəli-nəuəli nıpətin əha, rəhalah əha ikin uək pişin pişin mın iətəm kautol. ⁵ Kəni təhmen=pən əmə e nətəm kəutəhatətə e Kristo. Kitah tepət, mətəu kəutəhuva nıpətin kətiəh əmə lan, kəni motarəriə aru əmə e kitah mın.

⁶ Kəni Uhgın təməfa nəsanəniən o noliən uək pişin pişin mın tatitəu=pən nəuviriən rəhan iətəm təməfa kəm tah. Uhgın tətəfən kəm iətəmi kəti nəsanəniən o nəni pətəgiəmiən nəghatiən rəhan iətəm in tətəfən əhruahru kəm in. Kəni pəh iətəmi u otəni pətəgəm nəghatiən mın əha titəu=pən nəhatətəiən rəhan məmə Uhgın təməghati kəm in. ⁷ Nəmə iətəmi kəti tatos nəsanəniən o nasiruiən, pəh in tasiru; nəmə in tatos nəsanəniən o nəgətuniən, pəh in təgətun; ⁸ nəmə in tatos nəsanəniən o nəfəriən nətəligiən, pəh in otləfəri; nəmə in tatos nəsanəniən o nəfəniən məni, pəh in otəfən tepət; nəmə in tatos nəsanəniən o nitəniə niməfaki, pəh in tol e nikin rəfin; nəmə in tatos nəsanəniən o nasəkəhruiən, pəh in tol e nikin aɡiən.

Suaru rəha nolkeikeiən nətəmimi

⁹ Noliən rəha nolkeikeiən rəhatəmah o nətəmimi, otəkeikei mol nıpəhriniən lan. Otəməki e noliən tərəh mın, kəni motəskəlīm əskasik noliən təuvir mın. ¹⁰ Otolkeikei itəmah mın təhmen məmə itəmah piatəmah mın mine nəuvinitemah mın. Itəmah kətiəh kətiəh nəkotalkut pik məmə onəkotisiəi itəmah mın. ¹¹ Otəkeikei nian rəfin o noliən uək rəha Uhgın e nikitəmah rəfin təhmen e nigəm tatuəu, kəni məsotəpəuiən. ¹² Otagiən mətəu-inu nəmotələhu=pən əskasik rəhatəmah nuhuiən e Uhgın. Kəni nian nərahien tuva, otol rəhatəmah nətəligiən tətəfəməh. Kəni motəghati kəm Uhgın e nəfakiən nian rəfin. ¹³ Otəfən kəm nətəmimi rəha Uhgın nati nak iətəm rəhalah tikə. Otəkeikei motol təuvir kəm iapispis mın nətəm kəutəhuva imatəmah ikin.

¹⁴ Otətapuəh o Uhgın məmə otol nəuviriən kəm nətəm kautol nərahien kəm təmah. Sotəuiəkəniən e lah, mətəu otətapuəh o Uhgın məmə otol nəuviriən kəm lah. ¹⁵ Otagiən itəmah nətəm kəutəgiən. Kəni otasək itəmah nətəm kəutasək. ¹⁶ Otol rəhatəmah nətəligiən təhmen-əhmen əmə e təmah mın rəfin. Nikitəmah təsəhtiən məmə itəmah nəuvein ilis, mətəu nikitəmah otagiən əmə məmə nəutan pəti əmə itəmah nətəmi mın u ləhtəni. Nikitəmah təsəhtiən məmə nəkotəhrun pik.

¹⁷ Nəmә iätәmi kәti tatol tәrah e tәmah, sotalpiniän rәhan nolian. Onәkotolkeikei motalkut mәмә näkotol nolian iätәm nәtәmimi rәfin okoteruh mәмә tәhruahru. ¹⁸ Otol natimnati rәfin iätәm näkotәhrun nolian mәмә itәmah näkotatig e nәmәlinuiän itәmah nәtәmimi rәfin. ¹⁹ Piak min mine nәuvinik min. Sotalpiniän nitai tәfagә rәha iätәmi kәti, mәtәu otәpәh әmә mәмә Uhgин otәpanәlәhu nalpiniän mine niәmәha kәm in, mәtәu-inu e Nauәuә Rәha Uhgин, Iәrmәnig tәtәni mәмә, “In rәhak piәsin әmә uәk o nalpiniän nitai tәfagә. Iәu iәkol lanәha.” ²⁰ Mәtәu itәmah nautol әmә mәмә Nauәuә Rәha Uhgин tәtәni mәмә,

“Nәмә rәham tikimir nәumis tatus, әfән nauәniän kәm in;

nәмә in tәtәuauә, әfән nati kәti in tәmnim.

Nian nautol natimnati min u, in otaulis pik lan.”

²¹ Sotegәhaniän mәмә nolian tәrah, otәtәuarus itәmah mәlәs iahu itәmah, mәtәu otol mәмә rәhatәmah nolian tәuvir otosiahu nolian tәrah.

13

Narmәnigiän rәha kәpmән

¹ Pәh kitah rәfin okotәkeikei motatig ahgәl kәpmән, mәtәu-inu nepәtiän o narmәnigiän rәfin tatsipән e Uhgин, kәni kәpmән min rәfin iätәm kәutatig, Uhgин piәsin әmә tәtәfәri ilah. ² Kәni tol lanәha, nәмә iätәmi kәti tәhti nәuia kәpmән, in tәtәhti nәuia nati iätәm Uhgин tәmәlәhu, kәni nәtәmimi nәtәm kautol lanәha, kәutiuvi=pa nalpiniän o lah. ³ Tol lanәha mәtәu-inu kәpmән iätәm Uhgин tәmәlәhu tәsolian nәtәmimi nәtәm kautol nolian tәuvir kotәgin, mәtәu tatol әmә o nәtәm kautol nolian tәrah. Nәмә nәsotolkeikeiän mәмә näkotәgin e nәtәmi asoli min rәha kәpmән, näkotәkeikei motol nolian tәuvir min, kәni ilah okotәfәri itәmah ohni. ⁴ Sotaluiän mәмә ilah noluәk min rәha Uhgин nәtәm uәk rәhalah mәмә ilah okotos nәuvinian mәhuva o tәmah. Mәtәu nәмә näkotol tәrah, näkotәkeikei motәgin, mәtәu-inu ilah kautos nәsanәniän o nolian nalpiniän. Ilah noluәk min rәha Uhgин nәtәm otol niәmәha mine nalpiniän rәha Uhgин kәm nәtәm kautol tәrah. ⁵ Tol lanәha, kitah rәfin okotәkeikei motatig ahgәl kәpmән, mәtәu-inu kitah kәsotolkeikeiän mәмә kotos nalpiniän. Kәni kitah kotәhrun әmә mәмә in nolian әhruahru.

⁶ Kәni o nati kәtiәh min, otәtәou=pән takis kәm kәpmән, mәtәu-inu nәtәmi asoli rәha kәpmән, ilah noluәk rәha Uhgин, kәni inu uәk rәhalah. ⁷ Otәfән kәm nәtәmimi rәfin, natimnati iätәm tәhruahru mәмә onәkotәfән. Nәмә takis piәsin piәsin min, näkotәkeikei motәtәou ilah. Nәмә nisiaian, otisiai ilah. Nәмә iätәmi tatos narmәnigiän, kәni otatig ahgәl.

Nolkeikeiän

⁸ Näkotәkeikei motәtәou rәhatәmah kauin min. Mәtәu kauin kәtiәh әmә tәtәkeikei mәtatig o tәmah, inu kauin rәha nolkeikeiän iätәm tatuvән kәm tәmah min. Kәni näkotәkeikei mautәtәou nian rәfin, naunun tikә, mәtәu-inu iätәm tolkeikei in kәti, in tatol pәhriän natimnati rәfin iätәm Lou tәtәni. ⁹ Lou tәtәni mәмә, “Sotaklәhiän e pәtan,” “Sohamuiän itәmi,” “Sotaklәhiän,” “Nikim tәsuvәniän e natimnati rәha iätәmi kәti,” kәni lou nәuvein min әha ikin. Mәtәu nәghatiän kәtiәh әmә in nәukәtilah rәfin, in tәtәni mәмә, “Olkeikei ik kәti tәhmen әmә mәмә natolkeikei aru ik.” ¹⁰ Nәмә iätәmi kәti tatolkeikei in kәti, kә tәsolian nәrahian kәm in. Kәni tol lanәha, iätәmimi iätәm tatolkeikei nәtәmimi, in tatol nipәti Lou rәfin.

Nolian әhruahru o nian rәha naunun nian

¹¹ Näkotәkeikei motol lanәha mәtәu-inu itәmah näkotәhrun vivi nian kәutatig lanu rәueiu. Nian tinәtuva mәмә näkotәkeikei motair mәsotapiliän, mәtәu-inu nosmiәgәhiän rәhatah nian rәfin tinәtuva iuәkir, mapirәkis nian kitah kinotәhatәtә. ¹² Napinәpuian otәsuvәhiän tikә, kәni nәhagәhagiän otәsuvәhiän tuva. Kәni tol lanәha, pәh kotәpәh

noliən rəha napinəpuian, kəni motəluagin o noliən təuvir min rəha nəhagəhagian təhmen=pən e soldia kəti iətəm tətəskəlim vivi rəhan nau rəha nəluaginian. ¹³ Pəh kitah kotol noliən təuvir min, təhmen e nətəmimi nətəm kəutaliuək e nəhagəhagian kəni nətəmimi okoteruh. Okəsotolien lafet tərəh min, məsotapisian, məsotit əpnəpinian itəmah min, kəni məsotolien noliən alməli min, məsotorgəhuiən, məsotetetian itah min. ¹⁴ Mətəu otegəhan əmə məmə İərməniğ İesu otərməniğ e nəmiəgəhian rəhatəmāh, kəni sotətəligian e suaru min o noliən təfagə tərəh min iətəm nətəligian tərəh rəhatəmāh tolkeikei.

14

Nəghatian rəha nətəmi min u rəhalah nəhatətəian təsəskasikian

¹ Sotəuhlin-pəniən nəmtəhtəmāh o nəfaki min nəuvein nətəm rəhalah nəhatətəian təsəskasikian, kəni motəruru məmə niki Uhgın təsəgianian uə kəpə e noliən min nəuvein iətəm nətəmimi nəuvein kəutəniəhu. Nəkotos ilah məhuva, mətəu iəsəlkeikeian məmə nəkotərgəhu o rəhalah nətəligian min. ² İətəmimi kəti, e rəhan nəhatətəian, təuvir məmə in otun nauənian min rəfin. Mətəu iətəmimi kəti min, rəhan nəhatətəian təsəskasikian, kəni nikin təhti məmə in təhrun nuniən nauənian e nasumian əmə, məpəh nuniən nəhuvegi nati. ³ İətəmimi u iətəm təhrun nuniən natimnati rəfin, təsəuvirian məmə in oteh rah iətəmi iətəm təsunian natimnati min rəfin. Kəni iətəmi in təsunian natimnati min rəfin, təsəuvirian məmə in otəni kəm iətəmimi u tatun natimnati min rəfin məmə, in tatol noliən tərəh, mətəu-inu Uhgın nikin tagian əmə ohni. ⁴ Təsəuvirian məmə ik nətəni məmə ioluək rəha suah kəti min təmol noliən tərəh. Rəhan aru əmə iərməniğ otəni məmə təmol təuvir uə tərəh.* Kəni Uhgın otegəhan lan mətəu-inu İərməniğ təhrun nəfənian nəsanənian kəm in o noliən nati təuvir min.

⁵ İətəmi kəti in təni məmə nian kətiəh əmə in rəha Uhgın tapirəkis nian rəfin, mətəu iətəmi kəti min təni məmə nian rəfin kotəhmen-əhmen əmə. Mətəu iətəmimi otəkeikei məhtul əskasik o rəhan nətəligian o nati u. ⁶ İətəmimi kəti iətəm tətəni məmə nian kətiəh əmə rəha Uhgın, in tatol o nisaiəian İərməniğ. Kəni iətəm tatun nəhuvegi nati, tatun o nisaiəian İərməniğ, mətəu-inu tətəni tagkiu kəm Uhgın o niğin nauənian. Kəni iətəm tətəpəh əmə nuniən nəhuvegi nati, in min tətəpəh nuniən o nisaiəian İərməniğ, kəni in min tətəni tagkiu kəm Uhgın o niğin nauənian. ⁷ İətəmi kəti təsərməniğ aruiən e nəmiəgəhian rəhan, nati əpnəpin in tətəmiəgəh uə in təmimis. ⁸ Nəmə kitah kəutəmiəgəh, kəutəmiəgəh o nisaiəian İərməniğ, kəni nəmə kohmis, kəmoəhmis o nisaiəian İərməniğ. Kəni tol lanəha, nəmə kəutəmiəgəh uə kəmoəhmis kitah rəha İərməniğ. ⁹ Krīsto təmimis matig məmiəgəh min, məmə in İərməniğ rəha nətəmimi kəutəmiəgəh mine nətəmimi kəmoəhmis rəkis.

¹⁰ Kəni təsəuvirian məmə nəkəni nicali nətəm kəutəfaki kəti min məmə təmol noliən tərəh e natimnati min əha. Kəni təsəuvirian məmə nəkeh iahu piām, mətəu-inu kitah rəfin okotəhtul əpən e nəhmti Uhgın məmə in otakil itah. ¹¹ Təhmen e İərməniğ tətəni e Nauəuə Rəha Uhgın məmə,

“Inu nīpəhriənian, təhmen məmə in nīpəhriənian məmə iətəmiəgəh, nətəmimi rəfin okotisin nəulilah kəm iəu, kəni nətəmimi rəfin okotəni pətigəm e nohlilah məmə iəu, iəu Uhgın.”

¹² Kəni tol lanəha, kitah rəfin kətiəh kətiəh okotəhtul e nəhmti Uhgın o nəni pətigəmiən natimnati kəmotol.

¹³ Tol lanəha, pəh kotəpəh noliən rəha nəniən nicali iətəmi kəti məmə rəhan noliən in təfagə tərəh kəti. Mətəu pəh kəutəni məmə okəsotolien nati kəti iətəm otol piatah kəti təmei e rəhan nəmiəgəhian. ¹⁴ İəu iəmuva kətiəh itimlau İərməniğ İesu, kəni o nati u, iəu iəkəhrun vivi məmə nauənian rəfin kotəuvir o nuniən, kəsotolien iətəmi kəti tamikmik

* **14:4** Fes 4 u, in eksampil kəti. “İoluək” tətəgəton=pən kitah nəfaki min, kəni “İərməniğ” tətəgəton=pən Uhgın. Nīpəti nəghatian məmə Uhgın otakil itah, mətəu təsəuvirian məmə kitah okotakil itah min.

e năhmti Uhgîn. Mătəu nămə iətəmi kəti nikin təhti mămə nati kəti tamikmik e năhmti Uhgîn, nati əha tamikmik aru əmə ohni. ¹⁵ Nămə piām kəti tətətəu tərāh pik o nati kəti iətəm natun, kəni nămə natun əmə lanko, kəni nəsaliuəkian e suaru rəha nolkeikeian. Solian mămə nati natun tətərəkian piām kəti iətəm Kristo təmimis ohni. ¹⁶ Segəhanian mămə nati kəti iətəm ik nəkəni mămə təuvir, okəni mămə in nati tərāh. ¹⁷ Tol lanəha mătəu-inu Narməniġian Rəha Uhgîn səniəmə nati rəha nauəniən mine nəmnmimian iətəm nati əpnəpin əmə, mătəu in nati rəha nəhruahruian e năhmti Uhgîn, mine nəməlinuian, mine nagianian e Narmin Rəhan, ¹⁸ mătəu-inu iətəmi kəti iətəm tatol uək kəm Kristo e nolian əha, in tatol niki Uhgîn tətəġian, kəni nətəmimi kauteh in mămə in iətəmi təuvir, kəni nikilah tagian əmə ohni.

¹⁹ Kəni tol lanəha, pəh kitah kotalkut pik o nolian nati iətəm tətələs itah e suaru rəha nəməlinuian, kəni matəfəri nətəġian rəhatah rəfin. ²⁰ Sərəkianian uək rəha Uhgîn o nauəniən əmə. Nauəniən rəfin kotəuvir, məsotolian iətəmi kəti tamikmik e năhmti Uhgîn. Mătəu iətəmi kəti tatol təfagə tərāh nian in tatun nati kəti iətəm tol pian tətəmei lan e rəhan nəmiəġhian. ²¹ Kəni tol lanəha, təuvir mămə nəsotunian nəhuveġi nati, uə nəsotənmimian wain, uə nolian nati kəti min iətəm otol piatəmāh otəmei e nəmiəġhian rəhan.

²² Kəni nămə itəmāh nautos nətəġian kəti o natimnati min u, otaskəlim oneuən əmə itəmāh Uhgîn. Iətəmi kəti tətəġ e nəuvirian pəhrian nian in tatol əmə natimnati iətəm in təhrun mămə təhruahru mămə in otol. ²³ Mătəu iətəmimi iətəm rəhan nətəġian tatol keiu o nati iətəm in tatun, mămə in təhruahru o nunian uə kəpə, təuvir mămə in təsunian. Mătəu nămə in tatun, Uhgîn otəni mămə nolian rəhan in təfagə tərāh, mătəu-inu in tatun, mătəu nikin təsəhtian mămə in nati əhruahru. Kəni nămə iətəmi kəti tatol nati kəti iətəm nikin təhti mămə in tərāh, in tatol təfagə tərāh.

15

Nəfərian nətəġian rəha nəfaki pişin pişin min

¹ Kitah nəuvein, nəhatətəian rəhatah təskasik, kəni kitah kotəhrun mămə nati əlkələh min əha, ilah nati əpnəpin əmə. Mătəu kitah kəsotəkeikeian o nolian natimnati min əha iətəm nikitah əmə tətəġian lan. Nikitah təkəikei məhti piatah min mine nəuvinitah min nətəm rəhalah nətəġian keiu e natimnati min əha. ² Kitah okotəkeikei motol nolian iətəm otol niki nətəpişin okotəġian lan, mămə otasiru e lah, mol nəhatətəian rəhalah tuva məskasik. ³ Pəh kotal lanəha mătəu-inu Kristo min, in təməsolian nolian kəti mămə in aru nikin otəġian lan. Mătəu in təmol natimnati rəfin aġin iətəm Uhgîn nikin tolkeikei, kəni natimnati min u, nətəmimi kəmotəni rah in ohni. Inu təhmen e Nauəuə Rəha Uhgîn tətəni mămə, “Nəni rahian min iətəm nətəmimi pişin pişin min kəutəni lam, tətərəkian iəu.” ⁴ Natimnati min əha kəmətəi aypən e Nauəuə Rəha Uhgîn, kəmətəi min mămə otəġətun itah, mămə okotələhu=pən əskasik nətəġian rəhatah e Uhgîn. Kəni kitah kotəhrun nolian əha mătəu-inu kautəhtul əskasik e nian iəkis min, kəni Nauəuə Rəha Uhgîn tətəfəri nətəġian rəhatah.

⁵ Uhgîn pişin əmə tətəsiro e tah mămə kəutəhtul əskasik e nian iəkis min, kəni in pişin əmə tətəfəri nətəġian rəhatah. Kəni rəueiu, iatətapuəh ohni mămə in otasiru e təmāh e nətəġian rəhatəmāh mămə otuva mol kətiəh əmə, təhmen əmə e nolian rəha Kristo Iesu. ⁶ Kəni iatətapuəh lanəha o təmāh rəfin nətəm nautos nətəġian kətiəh əmə, mămə nəuiatah təhrun nuvaiən məhmen e nəuia iətəmi kətiəh əmə o nəfərian nərgi Uhgîn, iətəm in Uhgîn mine Tatə rəha Iərməniġ rəhatah Iesu Kristo.

⁷ Otos nətəm kautəfaki min nəuvein e niki təmāh aġian motol təuvir kəm lah təhmen əmə mămə Kristo təmos itəmāh e nikin aġian. Otol lanəha mămə nətəmimi okotəni-vivi Uhgîn lan. ⁸ Sotaluian e nati u mămə, Kristo təmuva məhmen e ioluək rəha nətəm Isrel mămə otəġətun mămə Uhgîn tatol rəhan nəġhatian, nəġhatian u mămə nəniəskasikian min

rəhan kəm tipi nətəm Isrel aupən, ilah kəməhuva motol nıpəhriənən e Krısto. ⁹ Kəni təmuva məmə Nanıhluə mın okotos nasəkəhruiən rəha Uhgın motəni-vivi in ohni, təhmen e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“Tol lanəha, oiəkəfəri nərgəm e niki Nanıhluə mın, oiəkani nəpuən mın məni-vivi nərgəm.”

¹⁰ Kəni tətəni mın məmə,

“Otagiən, Nanıhluə mın, itəmah rəhan mın nətəmimi.”

¹¹ Kəni tətəni mın məmə,

“Itəmah Nanıhluə mın rəfin otəni-vivi İərməniğ,

kəni itəmah rəfin nətəmimi mın rəfin rəha nəuaniləuis mın rəfin e nəhue nitəni mın, otəni-vivi in.”

¹² Kəni Aiseə tətəni mın məmə,

“Mipi Tefit* aupən otair muva,

kəni Uhgın otəfəri in məmə otərməniğ e nətəmimi mın rəfin rəha nəuaniləuis mın rəfin e nəhue nitəni mın rəfin.

Kəni Nanıhluə mın okotələhu=pən əskasik nuhuiniən rəhalah lan.”

¹³ Uhgın təmasıru e tah məmə okotələhu=pən əskasik rəhatah nuhuiniən lan. Pəh in otol məmə nikitəmah otəri məriəuəh e nagiənən mine nəməlinuiən nian nəutəhatətə lan məmə, e nəsanəniən rəha Narmın Rəha Uhgın, onəkotələhu=pən əskasik pik təhmın rəhatəmah nuhuiniən e Uhgın.

Pol in aposil rəha Nanıhluə mın

¹⁴ Piak mın mine nəuvirik mın. İəkəhrun vivi məmə nəmiəğəhiən rəhatəmah təməri məriəuəh e nəuviriən, kəni nəmotos nəhruniən rəfin, kəni nəkotəhmen o nəgətuniən itəmah mın. ¹⁵ Mətəu e nauəuə u rəhak, iəməsəhluəigian e nati kəti, iəməni pətiğəm e niki rəfin natimnati mın u kəm təmah, kəni molkeikei məmə nikitəmah otəkeikei məhti nəghatiən mın əha. Təhruahru əmə məmə iətəghati lanəha, mətəu-inu Uhgın təmasıru lak e rəhan əmə nəuviriən ¹⁶ məmə iəu iəkuva ioluək rəha Krısto İesu o nəni pətiğəmiən nanusiən təuvir kəm Nanıhluə mın. İəu iəkəhmen e pris kəti iətəm iətəni pətiğəm nanusiən təuvir rəha Uhgın məmə, Nanıhluə mın nətəm kəutəhatətə e Krısto, okəhuva neaniən təuvir mın nətəm Narmın Rəha Uhgın təmafəl mələhu kalın məmə rəha Uhgın, kəni Uhgın niki tagiən o nosiən.

¹⁷ Kəni e uək rəfin iətəm iatol o Uhgın, niki tagiən pik lan mətəu-inu in Krısto İesu əmə iətəm tatol uək. ¹⁸ Ko iəsəghati əfəri əməiən o nati kəti mın, iəkəghati əfəri əmə o natimnati təuvir iətəm Krısto təmol nian iəmol rəhan uək o nosiən Nanıhluə mın kəhuva motol nəuia Uhgın. Krısto təmol uək e rəhak nəghatiən, mine rəhak nolian mın, ¹⁹ kəni təmol uək e nəsanəniən rəha nəmtətiən mın mine nati apispis mın, kəni təmol ilah rəfin e nəsanəniən rəha Narmın Rəha Uhgın. Kəni tol lanəha, iəməni pətiğəm rəfin nanusiən təuvir rəha Krısto, iəmətuəuin Jerusiləm muvən ikin mın rəfin mətəuarus=pən nitəni u İirikəm iətəm in isəu pahav ikin. ²⁰ Nian rəfin e nətuəuiən rəhak uək mətəuarus=pa u rəueiu, iəmolkeikei məmə iəkuvən məni pətiğəm nanusiən təuvir e ikin mın nəuvein iətəm kəsətəu aginiən nərgi Krısto ikin. İəsolkeikeiən məmə iəkol uək e ikin kəti iətəm iətəmi kəti tinuvən rəkis ikin məni pətiğəm nanusiən təuvir. ²¹ Mətəu təhmen əmə e Nauəuə Rəha Uhgın iətəm tətəghati e Krısto məmə,

“Nətəmimi nətəm kəsəni pətiğəmiən nanusiən təuvir kəm lah,

ilah okoteruh in,

kəni nətəmimi nətəm kəsotətəu əhanəhiən nanusiən təuvir, ilah okotəhrun.”

²² Nian tepət, uək u rəhak o nuvəniən iki pisin pisin mın tətətipəsığ lak o nuvnəiən meruh itəmah.

* **15:12** Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə “Mipi Jese.” Jese in tatə rəha Kig Tefit.

Nataligian rəha Pol o nuvənian Rom

²³ Mətəu rəueiu, rəhak uək u ikinu tīnol naunun, kəni e nu tepət rəkis, iəkolkeikei pik məmə iəkuvnə meruh itəmah, ²⁴ kəni tol lanəha, nīkik təhti məmə iəkuvnə meh itəmah nian iəkuvən əpəha kəntri u Spen. Kəni nian iəkuvnə kəni kotatig nian təkuekir əmə, kəni iəkolkeikei məmə nəkotasiru lak e rəhak naliuəkian.

²⁵ Mətəu rəueiu, iatuvən Jerusiləm o nasiruiən e nətəm kəutəfaki ikin, ²⁶ mətəu-inu nətəm kəutəfaki əpəha nītəni mil u Masetoniə mine Akaiə, nīkilah təmagian o nəfaiən məni məmə iəkasiru e nətəm kəutəfaki əpəha Jerusiləm. ²⁷ Nīkilah təmagian əmə o noliən, kəni in təhmen məmə kautətəou kauin kəti iətəm nətəm Isrel kəmotol kəm lah. Tol lanəha mətəu-inu nəmə Nanihluə min kəmosotə nəuviriən rəha Uhgīn e suaru rəha nətəm Isrel, kəni Nanihluə min okotəkeikei motasiru e nətəm Isrel e rəhalah məni. ²⁸ Oiəkös məni u kəmotəfa, muvən məfən kəm nətəm kəutəfaki əpəha Jerusiləm. Kəni nian iəkol naunun e uək u, kəni oiəkiet Jerusiləm muvən əpəha nītəni u Spen, kəni e rəhak naliuəkian oiəkuvnə meh itəmah.

²⁹ Nian iəkuvnə mitalau=pa imatəmah ikin, iəkəhrun məmə iəkös natimnati təuvir tepət e Kristo məmə iəkəfinə kəm təmah, kəni itəmah onəkotətəu təuvir lan.

³⁰ Piak min mine nəuvinik min, mətəu-inu kitah kəutəhatətə e Iərməniḡ rəhatah Iesu Kristo, kəni Narmīn Rəha Uhgīn tatol məmə kitah kautolkeikei itah min, iəkətapuəh əskasik o təmah məmə nəkotəfaki əskasik kəm Uhgīn ohniəu, kəni e noliən əha, nəkotasiru lak e nəluəginian rəhak. ³¹ Otəfaki məmə Uhgīn otasiru lak mahtipəsīḡ e nətəm Jutiə nətəm kəsotəniən nīpəhriənian e nanusiən təuvir məmə, okəsotərakiniən iəu. Kəni otəfaki min məmə nian iəkuvən miet=pən Jerusiləm, nətəmi min u kəutəhatətə e Kristo, nīkilah otagian o rəhak uək. ³² Kəni e noliən əha, nəmə Uhgīn tolkeikei lanəha, iəkuvnə meruh itəmah e nagiənian, kəni kitah rəfin agin, nīkitah otagian. ³³ Pəh Uhgīn iətəm in nəukəti nəməlinuiən tətətiḡ itəmah min. Əuəh.

16

Pol təmauiəhrui in min nəuvein

¹ Iəu iətəni=pinə kəm təmah məmə nəuvinitah u Fipi, iətəm tatos uək rəha dikon e niməfaki əpəha Kegkriə, in pətan təuvir kəti. ² Iəkətapuəh o təmah məmə nian in otuvnə, onəkotəgiən əmə ohni e nərgi Iərməniḡ rəhatah, e noliən əhruahru məmə nətəmiimi rəha Uhgīn okotol lanəha. Nəmə rəhan nati kəti tikə, təuvir məmə nəkotasiru lan, mətəu-inu in təmasiru lak mine nətəmiimi tepət.

³ Otəni təuvir kəm Prisilə mine Akuilə, iətəm itimahal iəmahlol uək kətiəh rəha Kristo Iesu. ⁴ Kəmuəhtul maru məmə okiamis o nasiruiən lak. Səniəmə iəu pišin əmə, mətəu iəu mine Nanihluə min rəfin u kəutəfaki, itimah iəkotəni-vivi Uhgīn o lau.

⁵ Kəni otəni təuvir kəm niməfaki iətəm kəmotuhapumīn e rəhalau nimə.

Otəni təuvir kəm iəu kəti u Epaenetəs, u iətəm təmaupən məhatətə e Kristo e profens əpəha Esia.

⁶ Otəni təuvir kəm Meri iətəm təmatol pik uək o timah.

⁷ Otəni təuvir kəm Antronikəs mine Juniəs, iətəmiimak mil iətəm itimahal min ilau iəmiəhluvən e kaləpus. Aposil min kəutisiai pik ilau, kəni ilau kəmuəpən lak muəhatətə e Kristo.

⁸ Otəni təuvir kəm Ampliatəs, iətəm iəkolkeikei e nolkeikeian rəha Iərməniḡ.

⁹ Otəni təuvir kəm Urpanəs, iətəm kitah kautol uək kətiəh e Kristo, kəni otəni təuvir kəm iəu kəti u Stakis.

¹⁰ Otəni təuvir kəm Apeles iətəm təməhtul əskasik e Kristo e nian iəkis min.

Otəni təuvir kəm Aristopulus mine rəhan min nətəmiimi, mine rəhan min noluək min.

¹¹ Otəni təuvir kəm Herotiən, rəhak əhruahru.

Otāni tēuvīr kām nātēmimi rēha Nasisēs mine rēhan noluāk min nātēm kēutēfaki kām Iērmānīg.

¹² Otāni tēuvīr kām Trifaenā mine Trifosā, pēta mil iētēm katuol pīk uāk rēha Iērmānīg. Otāni tēuvīr kām iāu kēti u Persis, pētan kēti iētēm tatol pīk uāk rēha Iērmānīg.

¹³ Otāni tēuvīr kām Rufēs, iētēmi kēti rēha Iērmānīg tētēfaki vivi, mine rēhan mamā iētēm tēmatol tēuvīr kām iāu tēhmen e rēhak āhruahru mamā.

¹⁴ Otāni tēuvīr kām Asigkritēs, mine Filegon, mine Heremes, mine Patropēs, mine Heremas, mine piatah min nātēm ilah min kēutatīg.

¹⁵ Otāni tēuvīr kām Filolokēs, mine Julia, mine Nereēs mine nēuvīnīn, mine Olīmpēs, mine nātēm kēutēfaki min rēfin nātēm ilah min kēutatīg.

¹⁶ Otāni tēuvīr kām tēmah min tēhmen mēmā itēmah kētiāh ēmā e Krīsto. Nīmēfaki rēfin rēha Krīsto kēutēni tēuvīr kām tēmah.

¹⁷ Piak min mine nēuvīnik min. Iākētapuēh āskasīk o tēmah mēmā nēkotētēu vivi itēmah o nātēmi kautol mēmā nēkotēhapu itēmah min, kēni kautēgētun natimnati iētēm kautol nātēmimi kēutēmkarēpēn e nēhatētēiān rēhalah, kēni nēgētunīān āha tol pīsīn agīn e nēgētunīān iētēm nēmotos rākīs. Otēhtul isēu o lah, ¹⁸ mētēu-inu nātēm kotol lanēha, ilah kēsotolīān uāk rēha Iērmānīg Krīsto, mētēu kautol uāk ēmā o nati ilah ēmā kautolkeikei. Ilah kēutēni-vivi nēghatiān, kēni nēghatiān rēhalah tētēhiān, kēni ilah kēuteiuā, kēni mēutērēkin nētēliēiān rēha nātēmimi tēpēt nātēm kotēruru nati.

¹⁹ Nātēmimi kīnotētēu rākīs nanusiān mēmā itēmah nautol nēuia Krīsto. Tol lanēha, nīkīk tagiān pīk o tēmah. Mētēu iākolkēikei pīk mēmā nēkoteinatīg e nolīān āhruahru min, kēni mēmā nēsēhuvēniān e nolīān tērah min.

²⁰ Uhgīn iētēm nēukēti nēmēlinuīān, otēsuvēhiān in tevīg-ērain e Setēn, kēni in otatīg ēmā lēhtēni e nēhlkītēmah.

Pēh nēuvīriān rēha Iērmānīg Iesu tētātīg itēmah min.

²¹ Timoti iētēm itīmlau min iatuol uāk kētiāh, tētēni tēuvīr kām tēmah. Kēni Lusīās, mine Jeson, mine Sosipatā u natimak min, kēhlēni min tēuvīr kām tēmah.

²² Iāu Tesiās, iētēm iēmētei nēghatiān rēha Pol e nauēuā u, iāu iētēni tēuvīr kām tēmah u kitah kētiāh e Iērmānīg.*

²³⁻²⁴ Kaeēs tētēni tēuvīr kām tēmah. Iāu Pol, iētātīg e rēhan nīmā, kēni nātēmi rēha nīmēfaki kēutēhapumīn iman ikīn.

Erastēs u iētēm tētārmānīg e mēni rēha taun āha, mine piatah Kuartēs, ilau min kētuēni tēuvīr kām tēmah.

²⁵ Pēh kotēni-vivi Uhgīn. In tēhrun nolīān mēmā itēmah nēutēhtul āskasīk e nēhatētēiān rēhatēmah. In otol lanēha e nanusiān tēuvīr rēha Iesu Krīsto iētēm iētēni pētīgēm. Nēghatiān u tēmēhluaig nuvēh rākīs, ²⁶ mētēu rēueiu, tēmol ēpu in. Kēni in Uhgīn u iētēm tētēmiēgēh nīān rēfin, kēni in tēmēni mēmā iēkotēni pētīgēm nanusiān rēha Krīsto iētēm iēni min aupēn kēmōtētei e nauēuā min rēhalah, kēni nātēmimi okotēhrun. Iēkotēni pētīgēm mēmā nātēmimi min rēfin rēha nēuanīlēuis min rēfin e nītēni min rēfin, pēh ilah okotēhatētē e Uhgīn, kēni tol lanēha mautol ēmā nēuiān. ²⁷ Uhgīn pīsīn ēmā in Uhgīn, kēni in pīsīn ēmā in teinatīg. !Pēh kotēni-vivi Uhgīn nīān rēfin naunūn tīkē, o nati iētēm Iesu Krīsto tēmol! Ōuēh.

16:17 Mat 7:15; Tait 3:10 * **16:22** Pol tēhrun ēmā nētēiān nauēuā, mētēu e nīān āha, nātēmimi tēpēt kēmēutos iētēmi kēti min mēmā otētētei nēghatiān min rēhalah. Suah kēti, nērgīn u Tesiās, tēmēharēg ilau Pol mētei nēghatiān rēhan.

1 Korən

Nauəuə iətəm Pol təmaupən mətei tuvən kəm nəfaki mın ikin Korən

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 1 Korən

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm niməfaki rəha Korən.

?Natigiən təhro lanu lan nian təmətei? Korən in taun asoli kəti. Ikin əha, nətəmimi tepət kotos rəhalah kaku o noliən səlim lan, kəni nətəmimi tepət kəhuva məmə okotos nəhmtin. Nətəmimi nəuvein kəhuva e negəu, nəuvein kotaliuek əmə. In taun kəti təuvir pik e profens rəha Akaiə, iətəm tətətig e nitəni asoli u Kris. Mətəu taun u, narmi nati mın kəmotəriaueh lan, kəni noliən tərəh mın tepət e taun əha. Niməfaki rəha Korən, Nanihluə* mın kotepət lan. Pol təmətəuəin niməfaki u e nian rəha naliuekiən iətəm tatol keiu lan. Mətəu rəueiu əha, nərahian asoli mın nəuvein tinatig e niməfaki. Nətəmimi nəuvein kautol noliən tərəh mın, kəni nəuvein kautos nətəligiən mın iətəm kəsotəhruahruian.

?Təmətei nauəuə u o nak? Niməfaki rəha Korən in tətətig e taun kəti iətəm noliən tərəh mın rəfin təməriueh vivi lan. Noliən tərəh mın nəuvein kəməhuva imə e niməfaki. Kəmotətapueh o Pol o natimnati mın nəuvein iətəm ilah kəsotəhruon viviən, kəni in təmətei nauəuə u titəu=pən əhruahru əmə rəhalah nətəligiən. Pol təmətei nauəuə u məmə otəni pətigəm noliən tərəh mın iətəm tətətig e niməfaki, mine nərahian pisin pisin mın nəuvein mın. Kəni təmətei nauəuə u məmə otələhu əhruahru noliən tərəh mın iətəm ilah nəuvein kəmautol. In təməni kəm lah məmə okotəhro mın lanu motəkeikei mohtəlig=pa mın o Uhgın, kəni noliən nak u təhruahru iətəm iətəmimi otol nəmə in iətəmimi rəha Iesu.

Pol təməni təuvir kəm lah

¹ İəu Pol, iətəm Uhgın təmauəin lak kəni mıtəpin e nəuiən məmə iəu aposil rəha Kristo Iesu. İtimlau piatah Sostənes iətuəni təuvir kəm təmah. ² Nauəuə u tatuvnə kəm təmah niməfaki rəha Uhgın əpəha Korən. Uhgın təmol asim itəmah e Kristo Iesu, kəni təmauəin e təmah məmə rəhan mın, nətəm nəutaliuek e noliən əhruahru itəmah mine nətəmimi e ikin mın rəfin nətəm kəutəfaki kəm İərməniğ rəhatah Iesu Kristo iətəm in İərməniğ rəhatah rəfin.

³ Pəh Uhgın Tatə rəhatah mine İərməniğ Iesu Kristo, okuəfinə nəuviriən mine nəməlinuian kəm təmah.

Pol təməni-vivi Uhgın e nəfakiən

⁴ Nian rəfin iətəni tagkiu kəm Uhgın mətəu-inu təməfinə rəhan nəuviriən kəm təmah e Kristo Iesu. ⁵ Təməfinə rəhan nəuviriən u tepət kəm təmah e noliən mın rəfin, e nasiruiən o nəni pətigəm viviən natimnati mın mine neinatigiən o nəhruniən nəghatiən rəhan. ⁶ Kəni noliən mın əha kəutəgətun məmə nanusiən e Kristo in niyəhriəniən, kəni itəmah nəmoteruh. ⁷ Tol lanəha, nian nautəhtul maru mautəhtahnin nuvaiən rəha İərməniğ rəhatah Iesu Kristo, Uhgın təməfinə kəm təmah rəhan nəsanəniən e Narmın o noliən uək rəhan, nəsanəniən rəfin mın əha iətəm kotəhruahru o nəmiəgəhiən rəhatəmah. ⁸ Kəni in otol itəmah nəutəhtul əskasik motətəuarus=pən naunun nian məmə okəseh-pəniən noliən tərəh kəti e təmah e Nian rəha İərməniğ rəhatah Iesu Kristo, iətəm tətəva mın lan. ⁹ Kəni Uhgın otol nati u kəm təmah mətəu-inu nian rəfin in tatol rəhan nəghatiən. In Uhgın iətəm təmauəin e təmah nəkəhuva kətiəh itəmah Nətin Iesu Kristo u İərməniğ rəhatah.

* : Nanihluə, İanihluə – Afın-to e tiksınəri. **1:8** 1Təs 3:13; 5:23 **1:9** 1Təs 5:24; 1Jon 1:3

Nətəmimi rəha niməfaki kəmotəhapu ilah mın

¹⁰ İətətapuəh əskasik o təmah, piak mın mine nəuvinik mın, e nərgi İərməniğ İesu Krısto, məmə itəmah rəfin nəkotətəlig e təmah mın, məsotolıən məmə nətəligiən kəti otuva məhapu itəmah, kəni mətəu nəkəhuva pəhriən motol kətiəh e nətəligiən mine nıkin kətiəh. ¹¹ Piak mın mine nəuvinik mın, iətəni lanəha mətəu-inu nətəmimi nəuvein rəha Kloē† kəmotəni pətigəm kəm iəu məmə itəmah nautorgəhu. ¹² Nipəti nəghatiən iətəm iətəni tol lanu, itəmah nəuvein kotəni məmə, “İtimah iautəhuərisig e Pol,” nəuvein kotəni məmə, “İtimah iautəhuərisig e Apolos,” nəuvein kotəni məmə, “İtimah iautəhuərisig e Pitə,” nəuvein mın kotəni məmə, “İtimah iautəhuərisig e Krısto.” ¹³ Nian nəutəuəri lanko, təhmen e nəhapu-əhapuiən Krısto! İəu Pol, iəməsəhkul-pəriən e niği kəməluau o təmah! Kəni nian kol bəptais e təmah, kəməsolıən e nərgək Pol. !Kəpə! !Mətəu nautol lanko məmə nautəhuərisig lak Pol, uə Apolos, uə Pitə, mətəu itəmah nəsotolıən məmə nəutohtəu=pən Krısto!

¹⁴ İəu iəkəni tagkiu kəm Uhgın məmə iəmol bəptais əmə e Krıspəs mine Kaeəs, mətəu iəməsolıən bəptais e təmah kəti mın. ¹⁵ Nıkkik tagiən lanəha mətəu-inu iətəmi kəti ko təsəniən məmə kəmol bəptais lan e nərgək məmə otuva rəhak iətəmimi. ¹⁶ Ei əuəh, iəmalu, iəmol bəptais mın e Stefənəs mine rəhan mın. Uərisig e inəha, iəmalu məmə mətə iəmol bəptais mın e iətəmi kəti uə kəpə. ¹⁷ Nipəti nəghatiən mın u məmə, Krısto təsahli=paıən iəu məmə iəkol bəptais e nətəmimi, təmahli=pa iəu məmə iəkəni pətigəm əmə nənusiən təuvir. Kəni iəsəni pətigəm əməiən e nəghatiən einatig rəha iətəmimi mətəu-inu, iəsolkeikeiən məmə nəghatiən e nimisiən rəha Krısto e niği kəməluau in otəhvevig nəsanəniən tikə.

¹⁸ Nipəhrieniən, nəghatiən e nimisiən rəha Krısto in təhvevig malməli o nətəmimi u kautohtəu suaru rəha nuvəniən e niğəm asoli. Mətəu kitah u nətəm Uhgın tatosmiəgəh itah, in nəsanəniən əmə rəha Uhgın. ¹⁹ Kəni Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “İəu iəkərəkın ağın neinatigiən rəha nətəm koteinatig, kəni mahtipəsıg e nəhruniən rəha nətəm kotəhrun pik nati.”

²⁰ ?Nətəmimi koteinatig iə? ?Nəgətun mın rəha Lou iə? Nətəmimi nətəm kotəhrun vivi suaru rəha nəghatiən iə? Uhgın təmol neinatigiən rəha nəhue niftəni tinuva rəkis nalməliən əmə. ²¹ Tol lanəha mətəu-inu, e neinatigiən rəha Uhgın, təmol məmə nətəmimi rəha nəhue niftəni okəsotəhruniən in e nəhruniən əmə rəhalah iətəm kautəni məmə neinatigiən. Mətəu in təmol məmə nəghatiən alməli mın rəhatiməh otosmiəgəh nətəmimi nətəm kəutəni nipəhrieniən lan.

²² Nəuaniləuis mın rəha İsrəl kəutətapuəh e nati apıspis mın, kəni Nanihluə‡ mın kəutəsəl e neinatigiən məmə okoteruh Uhgın, ²³ mətəu kitah kəutəni pətigəm əmə nimisiən rəha Krısto e niği kəməluau. Kəni nəghatiən u in təhmen e kəpiel e suaru iətəm tatol nəuaniləuis mın rəha İsrəl kəutəmei, kəni in təhmen e nalməliən o Nanihluə mın. ²⁴ Mətəu nətəmimi mın u nətəm Uhgın təmauin e lah, nəuaniləuis mın rəha İsrəl nəuvein mine Nanihluə mın nəuvein ilau pəti, kəni Krısto in nəsanəniən rəha Uhgın mine neinatigiən rəhan. ²⁵ Tol lanəha mətəu-inu, nolıən u iətəm nətəmimi kəutəni məmə in nalməliən rəha Uhgın, mətəu nipəhrieniən in teinatig tapirəkis neinatigiən rəfin rəha nətəmimi, kəni nati u iətəm nətəmimi kəutəni məmə in nəpəouiən rəhan, in təsanən tapirəkis nəsanəniən rəfin rəha nətəmimi.

²⁶ Piak mın mine nəuvinik mın, nıkitəmah otəkeikei məhti məmə itəmah nətəmi əhro nian Uhgın təmauin e təmah. İtəmah tepət nəsoteinatigiən e nəhmti nətəmimi, kəni məsotosiən nəsanəniən, kəni səniəmə itəmah nenəti nətəmi asoli nəuvein. ²⁷ Mətəu Uhgın tatitəpin nati alməli mın e nəhue niftəni məmə okotol aulis nətəm koteinatig, kəni mitəpin

1:10 Fil 2:2 † **1:11** Kloē in pətan kəti iətəm rəhan nautə tepət, kəni nətəmimi kautisıai in. Pol əpəha Efəsis e nian təmətei nauəuə u, kəni nətəmimi rəha Kloē kəməhuvən motəsəl=pən lan. Kəni motəni kəm in nətəligiən mın əha e niməfaki Korən. **1:12** Uək 18:24-28; 1Kor 3:4 **1:14** Uək 18:8; Rom 16:23 **1:16** 1Kor 16:15 **1:19** Aes 29:14 **1:20** Job 12:17; Aes 19:12; 33:18; 44:25 **1:21** Mat 11:25 ‡ **1:22** Nanihluə, İanihluə – Afın-to e tiksınəri. **1:23** Rom 9:32; 1Kor 2:14 **1:24** Kol 2:3 **1:25** 2Kor 13:4 **1:26** Mat 11:25; Jem 2:5

nati əpəou min e nəhue niftəni məmə okotol aulis nətəm kotəsanən. ²⁸ In təmitəpin natimnati iətəm, e nətəligiən rəha nətəmimi, ilah nati əpnapin əmə, mine iətəm nətəmimi kəsotolkeikei pikian, mine natimnati iətəm ləhtəni agin. Kəni təmitəpin natimnati min əha məmə ilah suaru məmə in tol nati keikei e nətəligiən rəha nətəmimi kəməhuva nati əpnapin əmə. ²⁹ Təmol lanəha məmə iətəmimi tikə otəghati əfəri e nəhmti Uhgın. ³⁰ Mətəuinu e nəuia Uhgın, itəmah nəməhuva kətiəh itəmah Kristo Iesu. Kəni Kristo təmuva o tah məmə in rəhatah neinatigiən rəha Uhgın. Inəha e Kristo, Uhgın təmol itah kotəhruahru e nəhmtin, kəni mələhu kalin itah məmə rəhan min, kəni mosmiəgəh itah. ³¹ Tol lanəha, təhmen e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni, “Iətəmimi iətəm tətəghati əfəri, otəghati əfəri əmə o nati iətəm İərmənig təmol lan.”

2

¹ Piak min mine nəuvinik min. Nian iəmuvnə o təmah, iəməsəni pətigəmiən nəghatiən rəha Uhgın e nəghatiən iətəm nətəmimi kəutəni məmə koteinatig, mine nolian rəha iətəmimi iətəm təhrun vivi nəghatiən. ² Kəni nian iəmətətig kitah min itəmah, nikik təskasik məmə iəkəni pətigəm əmə Iesu Kristo, mine nimisiən rəhan e niggi kəməluau. ³ İəmuva o təmah e nəpəouian mine nəginian mine nərəmruminiən asoli. ⁴ Kəni nian iəməni pətigəm rəhak nəghatiən e nanusiən təuvir, iəməsəniən e neinatigiən rəha nətəmimi, mine nəghatiən asoli min iətəm otuvi itəmah, mətəu nian iəməghati, nəmoteruh nəsanəniən rəha Uhgın mine uək rəha Narmin Rəha Uhgın. ⁵ İəmol lanəha məmə nəhatətəiən rəhatəmah otəsəhtul əməiən e neinatigiən rəha nətəmimi, mətəu in otəhtul e nəsanəniən rəha Uhgın.

Neinatigiən rəha Narmin Rəha Uhgın

⁶ Mətəu niphəriənian məmə itəmah iəutəni pətigəm nəghatiən einatig kəm nətəm koteinatig kəni minoteinatig rəkis e nəmiəgəhiən rəhalah. Mətəu səniəmə neinatigiən rəha nətəmimi min rəueiu, uə nətəmimi nətəm kəutarmənig u rəueiu. İlah okəhuva nati əpnapin min əmə. ⁷ Kəpə. İtəmah iəutəghati e neinatigiən rəha Uhgın əpən iətəm təmətəməhli oneuən, kəni in neinatigiən iətəm təmətəhluaig, kəni Uhgın təmol nəlpəkəuiən əpən əpən agin məmə, neinatigiən əha, in otol nəuviriən kəm tah e nəsanəniən mine nəhəgəhəgiən. ⁸ Nətəm kəutarmənig e niftəni əha rəueiu, ilah kınotəruru nəlpəkəuiən əha rəha Uhgın, mətəu nəmə ilah kəmotəhrun, ko kəsotətu-pəriən İərmənig rəha nəsanəniən əhəgəhəg rəfin e niggi kəməluau təhmen e iətəmimi kəti əpnapin əmə iətəm təmərəkın lou. ⁹ Mətəu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“İətəmi tikə tətəruh,
iətəmi tikə tətətəu,
iətəmi tikə təhrun,

nati nak iətəm Uhgın təmol əpenə-penə lan rəha nətəmi min u kotolkeikei in.”

¹⁰ Mətəu Uhgın təmol əpu nəlpəkəuiən oneuən əha rəhan kəm tah e Narmin. Kəni Narmin təhrun natimnati rəfin, kəni məhrun min natimnati rəha Uhgın iətəm iətəmimi kəti ko təsəhruniən. ¹¹ ?Tol lanəha, iətəmimi pəh təhrun nətəligiən rəha iətəmimi kəti, mətəu narmin əmə? ?E nolian kətiəh əmə, iətəmimi pəh təhrun nətəligiən rəha Uhgın, mətəu Narmin əmə? ¹² Uhgın təməsəfaiən kəm tah nətəligiən rəha nətəmimi e nəhue niftəni, mətəu təməfa Narmin iətəm tatsipən ohni. In təməfa kəm tah məmə kitah okotəhrun nati nak iətəm Uhgın təməfa əpnapin əmə kəm tah. ¹³ Inu nəghatiən iətəm itəmah iəutəni, kəni neinatigiən rəha nətəmimi təsəgətuniən itəmah e nəghatiən min əha, mətəu Narmin Rəha Uhgın təməgətun itəmah, kəni iəkotəni pətigəm natimnati pəhriən rəha Narmin Rəha Uhgın e nəghatiən min iətəm təmsipən lan.

¹⁴ İətəmimi iətəm Narmin Rəha Uhgın tikə lan, tətəpəh natimnati iətəm tatsipən e Narmin Rəha Uhgın mətəu-inu ilah nati əpnapın mın əmə ohni, kəni ko in təsəhrunian ilah mətəu-inu Narmin Rəha Uhgın əmə təhrun nasiruiən e nətəmimi o nəhrunian natimnati rəha Uhgın. ¹⁵ Kitah nətəm kautos Narmin Rəha Uhgın kəmotəh motəhrun motakil natimnati mın əha, mətəu nətəmimi əpnapın, ko kəsoteruhian məsotəhrun aginian mine məsotakil aginian itah. ¹⁶ Tol lanəha mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“?Pəh u təhrun nətəligian rəha İərməniğ məmə in otəgətun in?”

Mətəu kitah kotəhrun nətəligian rəha Kristo kəni tol lanu lan motəhrun natimnati mın əha.

3

Nəhapu-əhapuiən e niməfaki

¹ Piak mın mine nəuvinik mın. Nian iəmətətiğ kitah mın itəmah, iəməsəghatian kəm təmah təhmen e nətəmimi nətəm kınotəskasik rəkis e nəmiəğəhian rəhalah e Narmin Rəha Uhgın, kəpə. İəməğhati kəm təmah məmə itəmah nətəmimi rəha nəhue niftəni əmə, kəni iəməğhati kəm təmah təhmen e kəlkələh mın əmə e nəmiəğəhian vi rəhatəmah e Kristo.

² Nian iəmətəgətun itəmah, təhmen məmə iəmətaugin itəmah e milik əmə, iəməsəfinəian nauəian əskasik kəm təmah mətəu-inu itəmah nəməsotəhmenian o nunian. Kəni nıpəhriəian, itəmah nəsotəhmen əhanəhian o nunian, ³ mətəu-inu nolian rəhatəmah təhmen əmə e rəha nətəmimi rəha nəhue niftəni. Tol lanəha mətəu-inu itəmah nautetet itəmah mın, kəni mautorgəhu, kəni təhmen əmə məmə itəmah nətəmimi rəha nəhue niftəni əmə u. Nəkotəhmen e nətəmimi əpnapın mın. ⁴ Nian iətəmi kəti tətəğhati əfəri məni məmə, “İəu rəha Pol,” kəni kəti təni məmə, “İəu rəha Apolos,” nolian əha tətəgətun məmə itəmah nətəmimi rəha nəhue niftəni əmə.

⁵ Oteruh-to. ?Apolos in pəh, kəni Pol in pəh? İtimlau iəkuəhmen əmə e ioluək iətəm iəmuasiru e təmah o nuvaiən o İesu. İtimlau iatuol əmə uək iətəm İərməniğ təməfa pisin pisin kəm timlau məmə iəkuol. ⁶ Təhmen əmə məmə iəu iəmərfei nikiəti nati, kəni Apolos in təueiu e nəhu, mətəu Uhgın əmə tatol tateviə. ⁷ Tol lanəha, iətəmimi iətəm tətərfei nati, uə iətəmimi tətəueiu e nəhu, in nati əpnapın əmə, mətəu Uhgın pisin əmə in nati keikei iətəm tatol natimnati kəutəmiəğəh mauteviə. ⁸ İətəm tətərfei, mine iətəm tətəueiu, ilau kuəhmen-əhmen əmə mətian əmə o nati kətiəh əmə. Kəni Uhgın otətəu ilau kətiəh kətiəh e rəhalau uək pisin pisin mın. ⁹ İtimlau ioluək mil rəha Uhgın, kəni itəmah nəkotəhmen e nasumian rəha Uhgın, uə nimə rəha Uhgın.

¹⁰ E nəuvirian iətəm Uhgın təməfa kəm iəu, iəmuvləkin vivi nəhlki nimə təhmen e iətəm təhrun vivi nuvləkinian nimə. Kəni iətəmi kəti mın tətuvləkin nimə nəuvetin. Mətəu ilah rəfin okotəkeikei mauteh vivi uək rəhalah rəha nuvləkinian nimə, ¹¹ Nəhlki nimə kətiəh əmə, inu İesu Kristo. İətəmi kəti tikə təhrun nuvləkinian nəukəti nimə pisin kəti mın. ¹² Nəmə iətəmi kəti tuvləkin-pəri rəhan nimə iətəm nəhlki nimə in İesu Kristo, kəni in təhrun nuvləkinian nimə e aiən u kol tətəraip-oraip, uə e silfə, uə e kəpiel nəhmtin tiəkis, uə e niği, uə e niuig, uə e nimanə.* ¹³ Kəni nian kəti nətəmimi okoteruh uək rəhan, mətəu-inu e nian İesu tuva mın, rəhan uək otuva e nəhəğəhəgian. Rəhan uək okələhu=pən e niğəm, kəni niğəm otəgətun məmə rəhan uək təuvir uə tərəh. ¹⁴ Nəmə niğəm otəsusian rəhan nimə, in otos rəhan nətəouian. ¹⁵ Mətəu nəmə niğəm otus rəhan nimə, kəni rəhan

2:16 Aes 40:13 **3:2** Hip 5:12-13; 1Pitə 2:2 **3:3** 1Kor 1:10-11 **3:4** 1Kor 1:12 **3:6** Uək 18:4,11,27-28 **3:9** Mat 16:27; Efəs 2:20-22 **3:11** Aes 28:16; 1Pitə 2:4-6 * **3:12** Nolian rəha nitəu-pənian Kristo təhmen e nolian rəha nuvləkinian nimə. İətəmi tətəu=pən vivi nolian rəha Kristo, in təhmen e iətəmi kəti tətuvləkin vivi rəhan nimə. Nolian təuvir mın rəhan təhmen e pos mın əskasik rəha nimə, uə aiən u kol uə aiən u silfə. İətəmi tətəu=pən vivian nolian rəha Kristo, təhmen e iətəmi kəti tətuvləkin rah rəhan nimə, təhmen əmə e nımauvluvl əmə kəti. Afın-to Mat 6:19-20. **3:13** 1Kor 4:5

natimnati rəfin təmikə. In əmə, Uhgın otosmiəgəh, mətəu təhmen-əhmen əmə e iətəmi kəti iətəm rəhan nimə nigəm tatus kəni tiuvig pətigəm maiu, kəni nigəm tus nimə mauəris.

¹⁶ ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, itəmah u Nimə Rəha Uhgın, kəni Narmin Rəha Uhgın tətətig e təmah? ¹⁷ Nəmə iətəmi kəti tərəkın Nimə Rəha Uhgın, kəni Uhgın otərəkın in, mətəu-inu Nimə Rəha Uhgın, in tasim rəhan pisin əmə. Kəni Nimə u Rəha Uhgın, itəmah.

¹⁸ Təsəuvirian məmə iətəmi kəti tətəiuə aru əmə lan. Nəmə iətəmi kəti tətakil aru in e nətəligiən rəha nəhue niftəni, kəni nikin təhti məmə in teinatig u rəueiu, in otəkeikei muva ialməli kəti e nəhmtilah məmə in otuva ieinatig pəhriən. ¹⁹ Tol lanəha mətəu-inu neinatigiən rəha nətəmimi rəha nəhue niftəni, in talməli e nəhmti Uhgın. Təhmen e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Uhgın tatol ləlig e nəghatiən rəha iətəmi kəti iətəm tətəni məmə in teinatig vivi, kəni Uhgın taskəlim in.” ²⁰ Kəni Nauəuə Rəha Uhgın tətəni mın məmə, “İərməniğ təhrun məmə, nətəligiən rəha nətəm koteinatig, ilah nati əpnəpın əmə.”

²¹ Kəni tol lanu lan, sotəniən məmə itəmah rəha suah u uə rəha suah kəha məmə onəkotləfəri aru itəmah ohni. Uhgın tətəfən itəmah nətəmi asoli mın rəfin kəm təmah məmə otasiru e təmah. ²² Tol lanu sotəfəriən itəmah kəni motəni məmə rəhatəmah u Pol uə Apolos uə Pitə.† Nipəhriən ağin, Uhgın tinəfinə natimnati mın rəfin e nəhue niftəni o nasiruiən e təmah. Kəni nəmiəgəhiən uə nimisiən, kəni natimnati mın u kəutəhuva rəueiu uə natimnati mın u kəmanəhuva nian kəti, natimnati rəfin mın əha mine nətəmimi mın əha okotasiru e təmah, təhmen əmə ilah rəfin rəhatəmah. ²³ Tol lanu lan, itəmah onəkotəkeikei motəfəri itəmah o Iesu pisin əmə, səniəmə o nətəmi asoli mın rəhatəmah, mətəu-inu səniəmə itəmah rəha iətəmi asoli kəti, mətəu itəmah rəha Kristo, kəni Kristo in rəha Uhgın.

4

Aposil mın rəha Kristo

¹ Tol lanəha, nətəmimi okotəkeikei motəh itəmah təhmen e noluək mın rəha Kristo iətəm Uhgın təmələhu=pən e nəhlmitəmah məmə itəmah iəkotol əpu nəlpəkəuiən oneuən rəha Uhgın. ² Kəni nətəmimi nətəm kauteh natimnati rəha iətəmi asoli kəti, ilah kotəkeikei motol rəhalah uək təuvir e noliən iətəm iətəmi asoli tolkeikei. ³ Nati əpnəpın əmə kəm iəu nəmə itəmah, uə nətəpisin nəuvein kotəni pətigəm nətəligiən rəhalah e rəhak uək. Kəni iəu aru iəsakiliən e rəhak uək. ⁴ E rəhak nətəligiən, məmə iəmol əmə nati iətəm in təuvir, mətəu nati u təsəniən məmə iəu iəkəhruahru. İərməniğ əmə təhruahru o nakiliən rəhak uək. ⁵ Tol lanəha, sotəu-it-auiəniən o nakiliən natimnati, mətəu nautəhtahnin nian İərməniğ otuva lan. In otəfətigəm=pən e nəhəgəhəgiən natimnati iətəm kəutəhluəig e napinəpuiən, kəni in otəni pətigəm nati nak tətətig e niki nətəmimi o noliən mın rəhalah. E nian əha Uhgın otəni-vivi ilah kətiəh kətiəh e noliən əhruahru.

⁶ Piak mın mine nəuvinik mın. İəməni=pinə nəghatiən mın əha kəm təmah itimlau Apolos məmə itəmah onəkotos nəhruniən ikin. Kəni nəmə nəkotos nipəti nəghatiən mın u, “Nəkotəkeikei motol əmə nəghatiən mın iətəm kinətei rəkis,” kəni nəsotəfəriən nətəmi asoli nəuvein motosiahu nəuvein. ⁷ ?Təhro? Itəmah nəsotəpətiən motəpirəkis nətəmimi mın rəfin. Uhgın təməfinə kəm təmah natimnati mın rəfin nətəm nəmautos. ?Kəni təhro nautəghati əuvsan o natimnati iətəm Uhgın təməfinə kəm təmah təhmen əmə məmə inu itəmah əmə nəmotol natimnati mın əha?

⁸ Nikitəmah təhti məmə ninotos rəfin rəkis natimnati rəha Uhgın. Nikitəmah təhti məmə ninotos rəfin rəkis nautə rəha Uhgın. Noliən rəhatəmah təhmen məmə nəməhuva kig mın rəha Uhgın, mətəu itəmah iəutatig ləhtəni əmə. !Mətəu kəpə, səniəmə nipəhriən! !Nəman! Nəmə nipəhriən məmə itəmah nəməhuva kig mın rəha Uhgın, nikitəmah

3:19 Job 5:13 **3:20** Sam 94:11 † **3:22** Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə, “Pol, uə Apolos, uə Kefəs...” Kefəs in nərgin kəti mın rəha Pitə. Kəni e nauəuə u, e nəghatiən Kris əhruahru, Pol tətəuin lan məmə “Kefəs,” mətəu kəutəni əmə məmə Pitə. **4:2** Luk 12:42 **4:5** 1Kor 3:8 **4:6** Rom 12:3 **4:7** Rom 12:6

otagiən pik, kəni nəmə tol lanəha, itimah min iəkotol kig kitah min itəmah. Mətəu təsoliən lanəha. ⁹ Itimah aposil min, mətəu nikik təhti məmə Uhgın təmäləhu itimah əpəha ləhtəni aɡin, iəutatig təhmen e nətəm kəmakil rəkis məmə okotəkeikei mohmis. Nikitəmah tətəhti lanəha mətəu-inu təhmen məmə itəmah nətəmimi nətəm kəməsotoliən win e nəluaginian, kəni məutəhtul e nəhmti nagelo min mine nətəmimi rəfin məmə ilah okoteruh məmə oiəkohmis.* ¹⁰ !Nətəmimi tepət kəutəni məmə itimah nanməli min o nərgi Kristo, mətəu nikitəmah təhti məmə itəmah nəkoteinatig vivi e Kristo! Mətəu səniəmə nıpəhriənian. !Nətəmimi tepət kəutəni məmə rəhatimah nepətiən tikə, mətəu nəutəghati əfəri məmə rəhatəmah nepətiən iahgin! Mətəu səniəmə nıpəhriənian. Nətəmimi tepət kautisiai itəmah, mətəu kətəni rah itimah.

¹¹ Mətəu, inu nıpəhriənian. Mətəu aru=pa u rəueiu matuvən, nəumis tatus itimah, kəni məutəuauə, kəni iautəhuvən e napən əhapu-əhapu, nətəmimi kautoh itimah, kəni rəhatimah nimə tikə. ¹² Itimah aru əmə iautol pik uək e nəhlmitimah məmə iəkotos məni o nauəniən. Nian okotəni rah itimah, mətəu itimah iəkotəfaki o nəuviriən o lah. Nian nətəmimi kautol nərahian kəm timah, mətəu itimah iəkotəpnəpin əmə. ¹³ Nian nətəmimi kəutəni rah itimah, mətəu itimah iəutəghati vivi əmə kəm lah. Mətəu aru=pa u rəueiu matuvən itimah iəkotəhmen e nımənərik rəha nətəmimi rəfin, uə namikmikian rəha nitəni min rəfin.

Ilah okotəkeikei motohtəupən noliən rəha Pol

¹⁴ İəsətəiən nəghatiən u məmə iəkol itəmah nəkotaulis, mətəu mə otəhgi-pəri itəmah, mətəu-inu itəmah nenətik min nətəm iəkolkeikei itəmah. ¹⁵ Rəhatəmah nəgətun min tepət nətəm okotəgətun itəmah e Kristo, kəni nəmə təhro ilah kotəhmen əmə e tatə kalin min ilah ten-tausin, mətəu rəhatəmah tatə əhruahru kətiəh əmə, inu iəu, mətəu-inu e Kristo İesu iəmuva rəhatəmah tatə əhruahru nian iəməni pətigəm nanusiən təuvir kəm təmah aupən. ¹⁶ Tol lanəha, iəkətapuəh əskasik o təmah məmə onəkotohtəu=pa rəhak noliən min. ¹⁷ Mətəu-inu o nati u, iətəhli=pinə nətik e Kristo u Timoti iətəm iəkolkeikei. In tətəiu əskasik e İərməniɡ matol vivi rəhan uək. In otəni min kəm təmah suaru rəha nəmiəgəhian rəhak e Kristo İesu iətəm tətəitəu=pən natimnati iətəm iətəgətun e nıməfaki min ikin min rəfin.

¹⁸ Kəni itəmah nəuvein nəutəgət əfəri pik o rəhatəmah nepətiən mətəu-inu nikitəmah təhti məmə iəsuvnə minian məsəghati əskasikian kəm təmah o rəhatəmah noliən. ¹⁹ Mətəu otəsuvəhian, iəkəkeikei muvnə meruh itəmah (nəmə İərməniɡ tegəhan lak.) Kəni oiəkəhrun nəmə nətəm kəutəgət əfəri kautos pəhriən nəsanəniən rəha Uhgın, uə kəpə. ²⁰ Mətəu-inu Nərməniɡiən Rəha Uhgın səniəmə in nati kəti rəha nəghatiən, mətəu in nati kəti rəha nəsanəniən. ²¹ ?Kəni nəkotolkeikei nak? ?İəkuvnə malis itəmah, uə iəkuvnə e nolkeikeian u e nikik teiuaiu əmə?

5

Pian kəti, rəhan noliən tərah aɡin

¹ Kəməni pətigəm kəm iəu məmə iətəmi kəti u e nikitəmah tətəkləh e pətan kəti, kəni təmol e noliən tərah kəti iətəm tapirəkis noliən rəha nətəm kəsotəfakiən. In tətəkləh e pətan vi rəha rəhan tatə. ² !Kəni itəmah nəutəfəri o nəfakiən əskasik rəhatəmah! !Kəsiti min! Mətəu nəfəriən təsəhruahruian, mətəu onəkotəkeikei motətəu tərah o təfagə tərah əha.

* **4:9** Nian kig kəti təmol win e nəluaginian, minatitəlig matit rəhan soldia min mine rəhan tikimir min. Rəhan soldia min kautəhuərisig lan, kəni tikimir min kautəhuərisig e lah, kəni nətəmimi rəfin kotəhrun məmə tikimir min okohmis. Nətəmimi kəmotol lafet kəti, kəni nətəmimi rəfin kəutarfu e tikimir min kautoh aru ilah min, uə nəmə təhro kautəluagin ilah nati arpin min təhmen e laion. Kəni Pol tətəni məmə in mine rəhan min nətəmimi kotəhmen e tikimir min nətəm okohmis, kəni nətəmimi rəfin kauteruh. **4:11** 2Kor 11:23-27 **4:12** Mat 5:44; 2Təs 3:8 **4:15** Kəl 4:19 **4:16** Fil 3:17 **4:17** Uək 19:22 **4:20** 1Kor 2:4 **5:1** Lev 18:7-8; Dut 22:30

Kəni nəsothli pətiğəmian iətəmi kəha iətəm təmol nolian tərəh əha e nikitəmah. Mətəu onəkotəkeikei motahli pətiğəm.*

³ Nati əpnapin iəsatiğian kitah min itəmah, mətəu e narmın iətətiğ kitah min itəmah. Kəni təhmen əmə nəmə kitah kəutatig, inəni rəkis e nərgi İərmənig İesu məmə təhro in təhruahru məmə kitah okotol e iətəmi kəha. ⁴ Nian nəkəhuva kətiəh, kəni e narmın, iətətiğ kitah min itəmah, kəni nian nəsanəniən rəha İərmənig rəhatah İesu inəha ikin kitah min, ⁵ kəni otəfən iətəmi u əha rəueiu e nəhlmi Setən məmə otərəkin niyətin. Mətəu İərmənig otosmiəgəh narmın nian in tətəva min e naunun nian.†

⁶ Rəhatəmah nagət əfəriən tərəh. ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, is nəuan nəuəvetin əmə tınpi rəfin e niki flauə iətəm kəmalkin?‡ ⁷ Otəfəl rəkis is əuas min rəhatəmah, inu təfagə tərəh min e nikitəmah, məmə itəmah flauə vi iətəm kəmalkin u is tikə lan, kəni niyəhriənian itəmah nəkotəhmen əhruahru e piyət vi əha. Tol lanəha mətəu-inu Kristo iətəm in nəti sipsip rəha lafet rəha Pasova, təmimis rəkis təhmen e sakrifais o nolian tərəh min rəhatah. ⁸ Tol lanəha, pəh kotol lafet əha, mətəu kəsotolian e is əuas, iətəm təhmen e nolian tərəh min u nətəmimi kotolkeikei pik nolian kəm nətəmimi, mine nolian tərəh min rəfin. Mətəu pəh kotol lafet e piyət u is tikə lan, təhmen e nolian rəfin iətəm kotol niyəhriənian motəhruahru.

⁹ İəmətei rəkis nauəuə kəm təmah məmə nəsothan pətiən itəmah nətəm kəutakləh e niyətan.§ ¹⁰ İəsəniəhuiən məmə nəsothian itəmah nətəm kəsotəfakiən nati əpnapin nolian rəhalah tol lanəha: ilah kəutakləh e niyətan, ilah nəvərəs, ilah nakləh min e neiuəiən, kəni ilah kəutəfaki kəm narmi nati min. Nətəmimi tēpət ağin kotol lanu lan u rəueiu e nəhue niyətəni. Nəmə nəsothian itəmah min ilah, kəni nəkotəkeikei mohiet ağin ikinu e nəhue niyətəni. ¹¹ Mətəu niyəti nauəuə iətəm iəmətei kəm təmah məmə onəsothan pətiən itəmah iətəmi kəti iətəm tətəni məmə in piətəmah kəti, mətəu in tətəkləh e pətan, uə in tətəvərəs, uə in tətəfaki kəm narmi nati min, uə in tətəni rah nətəmimi, uə in tətəpis nian tēpət, uə in tətəkləh e neiuəiən. Sotolian nati kəti itəmah min ilah, nati əpnapin in nati əkəku əmə təhmen e nauən pətiən.

¹²⁻¹³ Səniəmə in rəhak uə mine rəhatəmah kəti uək məmə okotakil nətəmimi nətəm kəsotəfakiən. Uhgın otakil Nanihluə min. Mətəu in uək rəhatəmah məmə onəkotakil nolian rəha nətəmimi əpəha e niməfaki nətəm kautol təfagə e nolian min u. Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Othli pətiğəm e nikitəmah iətəm tatol nolian tərəh.”

6

Nolian rəha nakilian itəmi

¹ Nian nəmə itəmah kəti tatorgəhu ilau in kəti, tol naulisən məmə otələs muvən kəm nətəmimi nətəm kəsotəfakiən məmə okotiuvu pətiğəm ilau motakil rəhalau norgəhuiən. Mətəu nəkotəkeikei motos məhuvən kəm nəfaki min. ² ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə nəfaki min, ilah okotakil nətəmimi rəfin e nəhue niyətəni? * ?Kəni nəmə itəmah onəkotakil nətəmimi e nəhue niyətəni, kəni təhro nikitəmah təhti məmə nəsothmenian o nakilian

* **5:2** Məta Pol tətəni u ikinu məmə təsəuviriən məmə ilah okotagiən əmə kəni məutəfəri ilah nian təfagə tərəh asoli kəti tətətiğ əha ilah ikin e niməfaki. **5:3** Kol 2:5 **5:5** 1Tim 1:20 † **5:5** Pol tətəni məmə kəraki lan e niməfaki. Kəni ihluə e niməfaki, suah u otuvən e nəhlmi Setən, kəni Setən otərmənig lan kəni mol nalpinian kəm in e niyətin. Kəni məta, suah u təhruən nitəlig rəkisən e nolian tərəh min rəhan, kəni Uhgın təhruən nosmiəgəhiən min in. ‡ **5:6** Təhmen əmə nian kətətei nati miəgəh kəti, nəmə kətarereh kuənkamik lan, otol=pən mərəkin rəfin nəhuvegın. Təhmen əmə nəmə iəfaki kəti e niməfaki tatol təfagə tərəh. Təfagə tərəh u tınpi rəfin niməfaki. **5:6** Kəl 5:9 **5:7** Aes 53:7; 1Pitə 1:19 **5:8** Dut 16:3 § **5:9** Nauəuə u Pol tətəghati lan e fes 9 tikə əha rəueiu. Pol təmətei nauəuə kuvət kəni mahli=pən kəm niməfaki Korən. Mətəu nauəuə əupən, mine nauəuə iətəm tatol ksil lan kiakə u rəueiu. Nauəuə iətəm tatol keiu lan, in 1 Korən, kəni nauəuə iətəm tatol kuvət lan, inu 2 Korən. **5:11** 2Təs 3:6; Tait 3:10 **5:12-13** Dut 13:5; 17:7 * **6:2** E Japtə 5 kəutəfin məmə ko kəsotakilian nətəmimi ihluə e niməfaki, mətəu e fes u tətəni məmə kitah okotakil ilah. Niyətin u təni məmə, RƏUEIU kitah okəsotakilian nətəm ihluə e niməfaki, mətəu nian Kristo otuva min, nian əha inəha, kitah okotakil ilah.

rəhatəmah norgəhuiən əlkələh min? ³ ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, kitah okotakil nagelo min? !Kəni natimnati min rəha nəhue niftəni, ilah kotimətig əmə o nakiliən!

⁴ ? Kəni tol lanəha, nəmə nautorgəhu o nətəligiən min nəuvein, təhro nəutəhuvən o nətəm ihluə məmə okotakil norgəhuiən rəhatəmah? İlah kəsotosiən nisiaiən rəha niməfaki. ⁵ İatəni lanəha məmə nəkotaulis lan. ?Təhro? ?İtəmah kəti tikə iətəm teinatig məmə in təhrun nələhuiən nəniən min əha? ⁶ !Mətəu kəpə! İtəmah piatəmah min nəutorgəhu, kəni mautəhuvən o nətəm ihluə məmə ilah okotakil rəhatəmah norgəhuiən min. Kəsi.

⁷ İtəmah nautəhuvən o iətəmi kəti məmə otakil rəhatəmah norgəhuiən. Inu tətəgətun məmə nəmotəmkarəpən agin e suaru rəha Uhgın e nəmiəgəhiən rəhatəmah. ?Təhro? Nəmə iətəmi kəti tatol tərəh kəm ik, təuvir məmə nəkalu əmə lan. Nəmə tətəiuə əmə lam mətəkləh kəm ik, alu min əmə lan. ⁸ Mətəu kəpə. Nautol tərəh pik! İtəmah piatəmah min əmə, mətəu itəmah aru nautol tərəh kəm təmah min, kəni mauteiuə e təmah min məutəkləh kəm təmah min.

⁹ Sotətəligiən e neiuəiən. Nəkotəkeikei motəhrun məmə, nətəmi kautol nərahien, ko kəsəhuvəniən e Narməniğiən Rəha Uhgın: ilah nətəm kəutəkləh e pətan, mine nətəm kəutəfaki kəm narmi nati min, mine nəman nətəm kinotol rəkis marit kəutəkləh e pətan, mine nəman nətəm kautit aru ilah min, ¹⁰ mine nakləh min, mine navərəs min, mine nətəm kəutəpis e wain, mine nətəm kəutəghati rah e nərği nətəmimi, mine nətəm kəuteiuə məutəkləh kəm nətəmimi, ilah min u ko kəsəhuvəniən e Narməniğiən Rəha Uhgın. ¹¹ Kəni itəmah nəuvein, nəmautol lanəha. Mətəu, Narmın Rəha Uhgın rəhatah təmafəl itəmah, mələhu kalın itəmah məmə rəhan, mol itəmah nəkotəhruahru e nəhmtin e nərği İərməniği İesu Kristo.

Noliən rəha nakləhiən e pətan in təfagə tərəh

¹² Nətəmimi nəuvein kəutəni məmə, “Natimnati rəfin təuvir əmə məmə iəkol.” Mətəu, səniəmə ilah rəfin kotəhrun nasiruiən lak. Kəni, ko iəsegəhaniən məmə natimnati nəuvein okotarməniği e rəhak nəmiəgəhiən. ¹³ Nətəmimi nəuvein kəutəni məmə, “Nauəniən mine nərfitəmi, kəmol o lau min,” inu kotəhrun nuniən nauəniən min rəfin. Mətəu nauəniən mine nərfitəmi, Uhgın otol naunun e lau pəti, konu, nati mil u səniəmə nati kəti. Kəni nati u in nipiəhriəniən. Mətəu nəghatiən u səniəmə e nipiətəmi. Uhgın təməsoliən nipiətə tah məmə kitah okotapili əpnəpın kitah nəman uə nipiətan min u səniəmə nəman mine nipiətan min rəhatah. Nipiətətah mine İərməniği, ilau rəhalau min. Uhgın təmol nipiətətah məmə okotisiai İərməniği, kəni ko otəsoliən naunun e lah, təhmen e nauəniən mine nərfitəmi. ¹⁴ Kitah okohmıs. Mətəu o nian kəti e rəhan nəsanəniən, Uhgın otosmiəgəh min itah e nimisiən mol vivi nipiətətah. Kəni inu təhmen əhmen əmə məmə nian İərməniği təmimis, Uhgın təmosmiəgəh in e nimisiən mol vivi nipiətin.

¹⁵ ? Nəkotəhrun uə kəpə məmə, nipiətətah, ilah nəuəli-nəuəli nipiətə Kristo? ? Kəni nikitəmah təhti məmə iəkəfən nipiətə iətəm in kətiəh ilau Kristo, kəni mol kuol kətiəh ilau pətan rəha suaru? !Kəpə! Ko təsoliən lanəha. ¹⁶ Nipiəhriəniən agin məmə iətəm tətən ilau pətan rəha suaru, ilau kətiəuva kətiəh əmə e nipiətin. Mətəu-inu nəghatiən rəha Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “İlau okiəuva nipiətin kətiəh əmə.” ¹⁷ Mətəu iətəmimi iətəm tatol kətiəh ilau İərməniği, tətəva kətiəh ilau min e narmın. Kəni tol lanəha, nipiətin tatol kətiəh ilau İərməniği Kristo məmə rəhan. Kəni tərəh agin nəmə otos rəkis e Kristo məfən kəm pətan kəti rəha suaru.

¹⁸ Otagim rəkis məhuvən isəu e noliən rəha nitəu-pəniən nipiətan. Noliən tərəh rəfin iətəm iətəmi kəti tatol iətəm tol pisin e inu, in ihluə e nipiətin. Mətəu təfagə tərəh u,

in tatol kəm nīpətīn aru.† 19 Nəkotəkeikei motəhrun məmə nīpətītəmah in nati asoli, nīpətītəmah in nimə kəti rəha Uhgīn iətəm Narmīn Rəha Uhgīn tətətig ikīn, kəni Uhgīn təməfinə Narmīn kəm təmah, mətətig e təmah. Kəni itəmah səniəmə rəhatəmah aru u itəmah. 20 Uhgīn təmətəou rəkis itəmah e nətəouiən iətəm nəhmtīn tiəkis. Tol lanəha, otisīai Uhgīn e nolīən mīn rəha nīpətītəmah.

7

Nəghatiən o marit

1 Rəueiu iəkəni=pinə nənīən e nauəuə rəhatəmah iətəm nəmotətēi kəm iəu. Əuəh, in təuvīr məmə iətəmimi kəti təsoliən marit. 2 Mətəu nətəmimi tēpət nətəm kautohtəu=pən nīpətān. Tol lanəha, təuvīr məmə iətəmimi otəkeikei mos aru rəhan pətān, kəni pətān tatos rəhan iərman kəni muol marit. 3 Nian kuol marit, iərman otəkeikei mətəpīli ilau rəhan pətān nəmə pətān tolkeikei, kəni pətān otəkeikei mətəpīli ilau rəhan iərman nəmə iərman tolkeikei. 4 Pətān təsarmənīg aruiən e nīpətīn, mətəu rəhan iərman tətərmənīg lan. Kəni təhmen-əhmen əmə e iərman, in təsarmənīg aruiən e nīpətīn, mətəu rəhan pətān tətərmənīg lan. 5 Təsəuviriən məmə pətān uə iərman təgīn o nīpətīn nəmə kəti tolkeikei. Mətəu nəmə ilau pəti kuegəhan məmə təuvīr əmə okuəpəh napīli pətīən nəmə kəti tənī məmə otəfaki o nian nəuvein, kəni təuvīr əmə. Mətəu okuəkeikei miəuva mīn kətiəh. Nəmə kəsuliən, kəni Setən oteh suaru o nəfən-əfəniən kəm lau. Iətəni lanu mətəu-inu itəmah rəfin nəsotəskasikiən.

6 Nəghatiən əha məmə, “okuəpəh o nəfakiən o nian nəuvein,” iətəni məmə iətəgəhan lan, mətəu iəsəniən məmə in lou kəti. 7 E rəhak nətəligiən, təuvīr məmə nətəmimi rəfin okəsotoliən marit təhmen lak. Mətəu Uhgīn tatol suaru pīsīn pīsīn mīn kəm tah kətiəh kətiəh, kəni tatol məmə nəuvein kautol marit, kəni nəuvein kəutan əmə.

Nətəm kəmotol marit mīne pətəlimis mīn

8 Kəni iətəni kəm nətəm kəsotoliən marit mīne pətəlimis mīn məmə, təuvīr məmə kəutan əmə məmə iəu mīne. 9 Mətəu nəmə tiəkis o lah nətəm kəsotoliən marit məmə okotaliuek e suaru əhruahru kəti, inəha kəsotapīliən e pətān uə iərman kəti, kəni təuvīr məmə okotəkeikei motol marit pəh nikilah təsəhti pīkiən ilau pətān uə iərman nian mīn rəfin.

Nətəm kəmotol marit kəsotəhapuiən

10 Itəmah nətəm nəmotol marit, iəkəni=pinə nəghatiən u kəm təmah, səniəmə rəhak mətəu rəha Iərmənīg məmə, pətān otəsəpəhiən rəhan iərman. 11 Mətəu nəmə in otol, kəni təuvīr məmə otəsītəu=pən mīniən suah kəti mīn, uə nəmə təhro, titəlig=pən mīn əmə o rəhan iərman. Kəni iərman otəsəpəhiən rəhan pətān.

Nəmə ilau kəti təsəfakiən

12 Pəh iəkəni nəghatiən kəti kəm təmah nətəm rəhatəmah nəman uə nīpətān kəsotəfakiən. Inu rəhak əmə nəghatiən, səniəmə rəha Iərmənīg əhruahru. Nəmə itəmah kəti, rəhan pətān təsəfakiən, mətəu tolkeikei məmə ilau kətəuətig, iərman otəsəpəhiən. 13 Kəni nəmə itəmah kəti, rəhan iərman təsəfakiən, mətəu tolkeikei məmə ilau okuətig, pətān otəsəpəhiən. 14 Otol lanəha mətəu-inu nian pətān kəti tətəfaki, kəni Uhgīn tətələhu kalīn mīn rəhan iərman məmə rəha Uhgīn. Kəni nian iərman kəti tətəfaki, kəni Uhgīn tətələhu kalīn mīn rəhan pətān məmə rəha Uhgīn. Nəmə təsoliən lanu, kəni rəhatəmah kəlkələh mīn, ilah rəha nəhue niftəni əmə, mətəu tol lanəha, Uhgīn tətələhu kalīn ilah məmə rəhan mīn, mətəu-inu təmələhu kalīn rəkis tatə mīne məmə.

15 Mətəu nəmə iətəmi təsəfakiən tolkeikei məmə otəpəh rəhan pətān uə iərman iətəm tətəfaki, otegəhan əmə lan. Iətəm tətəfaki, iərman uə pətān, Uhgīn təsəskəlimiən in e marit əha. Mətəu, Uhgīn təmauīn e tah məmə okotətig mətīg e nəməlinuiən. 16 Pətān, kəmə təhro

† 6:18 Təfagə tərəh u, in tatol kəm nīpətīn aru mətəu-inu tinuva rəkis kətiəh ilau Kristo, tol məmə tatol təfagə e Kristo.
6:20 1Kor 7:23; 1Pitə 1:18-19 7:9 1Tim 5:14; Prov 6:20-29 7:10 Mat 5:32 7:15 Rom 14:19

Uhgín otosmiægáh rəham iərman e noliən təuvír rəham. Kəni iərman, nəmə təhro Uhgín otosmiægáh rəham pətan e noliən təuvír rəham.

*Otagiən əmə
o rəhatəmah nəmiəgəhiən*

¹⁷ Mətəu in əmə u, nian Uhgín təmauin e təmah, nəmotatig e natigiən pişin pişin min iətəm Iərməniğ təmələhu, kəni təuvír məmə nəkotatig əmə lan. Inu rəhak nəghatiən iətələhu kəm niməfaki min rəfin. ¹⁸ Nian Uhgín təmauin e suah kəti, nəmə kəməhgi=pən in, kəni otəsəhluaigiən e nəhgi-pəniən iətəm kəmol lan. Kəni nian Uhgín təmauin e suah kəti min, nəmə kəsəhgi-pəniən, kəni təuvír məmə təsalkutiən məmə okəhgi=pən. ¹⁹ In nati əpnapin əmə nəmə kəməhgi=pən suah kəti uə kəsəhgi-pəniən. Nati keikei məmə kitah kotohtəu=pən əmə nəghatiən min rəha Uhgín. ²⁰ Nian Uhgín təmauin e təmah, nəmotatig e natigiən pişin pişin min, kəni təuvír məmə nəkotatig əmə e lah.

²¹ ?Nian Uhgín təmauin lam, ik slef əmə kəti? Nəkim təsəhti pikian, (mətəu nəmə nəkəhrun nitəu-pəniən suaru iətəm kəmitis slef min lan, itəu=pən əmə.) ²² Tol lanəha mətəu-inu iətəmi u slef əmə nian Iərməniğ təmauin lan, in iətəmi rəha Iərməniğ iətəm kəmitis rəkis. Kəni təhmen-əhmen əmə, iətəmi səniəmə slef kəti nian Iərməniğ təmauin lan, in slef rəha Kristo. ²³ Uhgín təmətəou rəkis itəmah e nətəouiən iətəm nəhmtin tiəkis. Sotoliən məmə itəmah nəkəhuva slef min rəha nətəmimi. ²⁴ Piak min mine nəuvirik min, nian Uhgín təmauin e təmah, nəmotatig e natigiən pişin pişin min, kəni təuvír məmə nəkotatig əmə e lah itəmah Uhgín.

Nətəm vi nətəm nəsol əhanəhiən marit

²⁵ Inu nəghatiən kəti rəhatəmah nətəm vi nətəm nəsol əhanəhiən marit. İəsos əhruahruin nəghatiən kəti o Iərməniğ, mətəu iəkəni əmə rəhak nətəligiən. Mətəu itəmah nəkotəhrun məmə rəhak nəghatiən in nipiəhriənən, mətəu-inu Iərməniğ təməsəkəhruin iəu. ²⁶ Mətəu-inu nərahien asoli u rəueiu iətəm nəutatig lan, * rəhak nətəligiən tol lanu lan məmə, nəkotatig əmə lanu lan məmə nəutatig lan u rəueiu. ²⁷ ?Təhro? ?Nəmol marit? Səsaliən e suaru o nəpəhiən rəham pətan. ?Təhro? ?Nəsoliən marit? Səsaliən o nosiən rəham kəti pətan. ²⁸ Mətəu nəmə natol marit, inu səniəmə təfagə tərəh. Kəni nəmə pətan vi tatol marit, in təsoliən təfagə tərəh. Mətəu nətəm kəmotol marit, okotatig e nərahien tēpət e rəhalah natigiən, kəni iəkolkeikei məmə nəsəhuvəniən e nərahien min əha.

²⁹ Piak min mine nəuvirik min, inu nipiəti nəghatiən rəhak. Natigiən rəha nətəmimi e nəhue niftəni in tinəkuəkir əmə. Kəni rəueiu mine matuvən, nətəm kəmotol marit, təuvír məmə okəsotətəlig pikian e noliən rəha marit rəhalah. ³⁰ Nəmə iətəmi kəti tətəsək, uə tətəgiən, uə tatos nəhmti nati kəti, kəni təuvír məmə otəsəgəhaniən məmə rəhan nasəkiən, uə nagiənən, uə rəhan nati vi otəriəuəh e rəhan nətəligiən. ³¹ Kəni təuvír məmə nətəmimi nətəm kautol bisnis e nəhue niftəni, ilah okotətəlig lan məmə rəhalah bisnis in nati əpnapin əmə, mətəu-inu nəhue niftəni mine nəuviriən rəhan mine noliən min rəhan otəpanikə.

³² İəkolkeikei məmə nikitəmah təsəhti pikian nati kəti rəha nəhue niftəni u. Tol lanəha, nəmə iətəmi kəti təsoliən marit, nikin tətəhti pik uək rəha Iərməniğ məmə təhro lanu mol Iərməniğ nikin tagiən o uək iətəm in tatol. ³³ Mətəu iətəm təmol marit, nikin tətəhti pik əmə natimnati rəha nəhue niftəni məmə otəhro lanu mol niki rəhan pətan tagiən, ³⁴ kəni rəhan nətəligiən tatuvən o nati keiu, rəhan pətan mine uək rəha Iərməniğ. Kəni pətan iətəm təsoliən marit, uə pətan mitə, nikin tətəhti pik uək rəha Iərməniğ məmə təhro lanu in otətuəkəm o Iərməniğ e nipiətin mine narmin. Mətəu pətan iətəm təmol marit, in tətətəlig pik əmə o natimnati rəha nəhue niftəni məmə otəhro lanu mol rəhan iərman nikin tagiən.

7:16 1Pitə 3:1 7:19 Rom 2:25; Kəl 5:6; 6:15

7:22 Flm 16; 1Pitə 2:16

* 7:26 E nian əha, kəpmən rəha Rom

tatol tərəh e nətəm kəutəfaki. 7:31 1Jon 2:17

³⁵ İatəni=pinə nəghatıən mın u o nəuvırıən aru əmə rəhatəmah, səniəmə iətəniəhu itəmah, mətəu məmə nəkotohtəu=pən suaru rəha nəmiəghıən iətəm təhruahru, kəni nikitəmah tətəhti pik uək rəha İərmənig.

³⁶ Mətəu e nıkalın rəha iərman vi kəti mınə pətan vi kəti. Nəmə tol lanu lan məmə, kınəniəkis məmə ilau okuol marit. Uərisig, kəni iərman təni məmə okuəpəh pipim. Mətəu rəueiu, nıkin təhti məmə təsolıən noliən əhruahru e pətan əha, kəni iərman nıkin təhti məmə təkeikei mol-tə marit e pətan əha, kəni təuvır məmə, in təhrun noliən. In təsolıən təfagə tərəh, mətəu təuvır məmə in otol marit. ³⁷ Kəni e nıkalın kəti mın e rəha inu. Nəmə keiu mın lanəha kuolkeikei məmə okuol marit. Mətəu iərman nıkin tınəhti rəkis məmə okuəpəh marit. Kəni nati kəti tikə məmə otəkeikei kəm in məmə otol marit. Kəni iərman in tətərmənig vivi e nıkin. Kəni nəmə nıkin tınəhti rəkis məmə otəsolıən marit e pətan əha, kəni iətəmi əha, in mın tatol noliən əhruahru. ³⁸ Tol lanəha, iərman iətəm tatol marit e pətan vi, in tatol əhruahru, mətəu iərman iətəm təsolıən marit, in tatol təuvır mapirəkis ađın.

Pətalimis mın kotəhrun noliən marit

³⁹ Pətan otəkeikei mətətig ilau rəhan iərman e nian rəfin, mətəu nəmə rəhan iərman timis, in təhrun noliən marit e suah kəti mın iətəm in tolkeikei, mətəu nati kətiəh əmə, in təkeikei mol marit e iərman kəti iətəm tətəfaki kəm Uhgın. ⁴⁰ Mətəu e rəhak nətəligiən, nəmə in tətətig əmə lanəha məsolıən marit, kəni nıkin otəgiən tapirəkis nəmə in tatol marit. Kəni nıkkik təhti məmə Narmın Rəha Uhgın tətətig mın lak məfa nəghatıən u kəm iəu.

8

Nauəniən iətəm katol sakrifais lan kəm narmi nati mın

¹ Kəni rəueiu, iəkəghati e nauəniən mın iətəm katol=pən sakrifais lan kəm narmi nati mın. Kitah kotəhrun nəghatıən rəha nətəmimi nəuvein məmə, “Kitah rəfin kautos nəhruniən.” Mətəu “nəhruniən” in nati kəti iətəm iətəmi kəti tətəfəri ohni, mətəu nolkeikeiən tatuvləkin iətəmimi. ² Nəmə iətəmi kəti nıkin təhti məmə in təhrun pik nati, mətəu in təsəhrun əhanəhiən natimnati iətəm in otəkeikei məhrun. ³ Mətəu iətəmimi iətəm tolkeikei Uhgın, Uhgın təhrun in misiaıən in.

⁴ ?Kəni tol lanəha, təhro e nauəniən mın iətəm katol=pən sakrifais lan kəm narmi nati mın? Nıpəhrıeniən, kitah kəutəhrun məmə narmi nati in nati əpnəpin əmə kəti e nəhue nıftəni, kəni uhgın əlkələh mın kəhkə, mətəu Uhgın kətiəh əmə. ⁵ Kətəni məmə, “uhgın əlkələh” mın mınə “iərmənig əlkələh” mın tepət əha ikin, kəni nıpəhrıeniən nətəmimi nəuvein kautəfaki kəm lah. Mətəu nati əpnəpin nəmə uhgın əlkələh mın əha ikin, əpəha e neai uə əpəha ləhtəni e nəhue nıftəni, ⁶ o kitah, Uhgın kətiəh əmə pəhrıən, Tatə Uhgın. Natimnati rəfin təmsipən lan, kəni təməfa nəmiəghıən kəm tah məmə kitah okotol nəuiən. Kəni İərmənig kətiəh əmə, İesu Krısto, kəni Uhgın təmol natimnati rəfin ađın e Krısto, kəni e Krısto kitah kautəmiəgh.

⁷ Mətəu səniəmə nətəmimi rəfin kotəhrun nəghatıən u, kəni nətəmimi nəuvein, nıkilah təhti məmə narmi nati kəutəmiəgh pəhrıən kəni ilah nati ađın mın. Aupən, nətəmimi nəuvein kəmotəfaki kəm narmi nati mın nian rəfin. Kəni tol lanəha, rəueiu, nian kautun nəhuvegi nati iətəm kəmol sakrifais lan kəm narmi nati, nıkilah təhti məmə kəutəfaki kəm uhgın əlkələh mın pəhrıən. Kəni ilah kautətəu məmə kautol təfagə tərəh mətəu-inu nətəligiən rəhalah təsəkasikiən təhmen məmə natimnati mın u ilah nati əpnəpin əmə. ⁸ Mətəu nauəniən təsolıən itah kəutəhuva iuəkır o Uhgın. Nəmə kəsotuniən nəhuvegi nati əha, uə kotun nəhuvegi nati əha, nətəligiən rəha Uhgın o tah in təhmen əmə.

⁹ Təuvır əmə, nəkotəhrun nıtəu-pəniən suaru iətəm nəkotolkeikei, mətəu nəutətəu itəmah. Sotolıən nati kəti iətəm nəkotolkeikei mətəu nati u otol məmə piatəmah kəti uə

nəuvinitəmah kəti u nətəligiən rəhan təsəskasikiən təhmen, otəmei e rəhan nəmiəgəhiən. ¹⁰ İətəni lanu mətəu-inu nəmə iətəmi kəti iətəm nətəligiən rəhan təsəskasikiən təhmen, in tateh itəmah nətəm nəutəni məmə nəutos “nəhruniən” əha məmə narmi nati min kəsotəmiəgəhiən, kəni nautəhuvən e nimə rəha narmi nati min məmə nəutəuən, kəni təhro? Tol lanəha rəhatəmah nolien otiuvi=pən rəhan nətəligiən, kəni in min otuvən mun nəhuvegi nati iətəm kəmol sakrifais lan kəm narmi nati min, kəni in tatol təfagə tərəkəti mətəu-inu nikin təhti məmə nolien əha tətəgətun məmə in tətəfaki kəm narmi nati matol in tamikmik e nəhmti Uhgın. ¹¹ Kəni nəhruniən iətəm nikitəmah təhti məmə nautos, in tətərəkın iətəm nətəligiən rəhan təsəskasikiən təhmen. Mətəu in piatah kəti iətəm Kristo təmimis ohni.

¹² Nian nautol nolien tərəkəti kəm itəmah kəti e nolien əha, mautərəkın nətəligiən rəhan u təsəskasikiən təhmen, kəni nautol təfagə tərəkəti e Kristo. ¹³ Tol lanəha, nəmə nati kəti əmə iətəm iatun tol piak tətəmei e rəhan nəmiəgəhiən, kəni təuvir məmə iəsun minien nəhuvegi nati nian kəti min məmə otəsəmeiən e rəhan nəmiəgəhiən.

9

Pol təmuhalpın nəghatiən iətəm kətəni lan.

¹ Nikitəmah təhti məmə iəkəhrun nolien nati nak iətəm iəkölkeikei, uə kəpə? !Əuəh! İəu aposil kəti, uə kəpə? !Əuəh! ?İəmeruh İesu İərməniğ rəhatəh e nəhmtək, uə kəpə? !Əuəh! ?İtəmah u nəua rəhak uək e İərməniğ, uə kəpə? !Əuəh! ² Nətəmimi nəuvein kəutəni məmə səniəmə iəu aposil, mətəu nıpəhriənien, itəmah nəsotəhruniən nəniən lanəha, mətəu-inu nəmiəgəhiən rəhatəmah e İərməniğ tətəgətun məmə iəu aposil kəti.

³ İəkuhalpın nəghatiən rəha nətəmimi nəuvein nətəm kəutəni məmə iəu səniəmə aposil kəti. Kəutəni lanəha mətəu-inu e rəhalah neruhiən, iəsoliən nolien rəha aposil kəti, inəha itəmah iəsotətapuəhiən o nati kəti o təmah məmə inəha aposil min nəuvein kəutol. ⁴ ? Təhruahru məmə itəmah aposil min oiəkotətapuəh o təmah o nauəniən mine nəmnimien, uə kəpə? Əuəh, itəmah nəkotəhrun. !Mətəu iəu iəməsoliən! ⁵ Aposil min nəuvein, mine pia İərməniğ min, mine Pitə,* rəhalah nıpətan nətəm kəutəfaki kəutəhuərisig e lah nian ilah kəutəliuək mautol uək rəha İərməniğ. ?In təhruahru məmə kitah kətol təhmen-əhmen əmə, uə kəpə? Əuəh, itəmah nəkotəhrun. !Mətəu iəu iəməsoliən! ⁶ ?Uə nikitəmah təhti məmə iəu əmə mine Panəpəs, itimlau pişin əmə iəkuəkeikei muol aru uək o nauəniən rəhatimlau?

⁷ Otətəlig-to, tol lanəha. Pəh tatol uək rəha soldia kəni məsosien nətəouiən lan? ?Uə, pəh tətəsum məsuniən nauəniən lan? ?Uə, pəh tətəugın nati miəgəh min məsuniən kəti mine?

⁸ ?Nikitəmah təhti məmə natimnati min iətəm iətəghati lan, kəutsipən əmə e nətəligiən rəha nətəmimi? !Kəpə! Lou tətəni nati kətiəh əmə. ⁹ Kəməte e Lou rəha Mosis məmə, “Nian nəkotəsisig kau məhuva məmə otol uək meuiəgeuig e wit, sotəlisien nohlin. Pəh ton nıpişipişitə wit nəuvein.”† ?Təhro? ?Niki Uhgın tətəhti əmə kau min, ¹⁰ uə nikin tətəhti min itah? Əuəh, kəməfa lou u o rəhatəh nəuviriən, mətəu-inu nətəmimi nətəm kəutaupən mautərfe i nati e nasumien, mine nətəm kəutəhuərisig mautəulək ikin, ilah rəfin nətəligiən rəhalah kətiəh əmə məmə okotos pəti nauəniən e nasumien u.

¹¹ E uək min rəhatiməh, təhmen əmə məmə iəmotəsum kəti məmə itəmah nəkotəuən ikin, inu nauəniən rəha narmitəmah. ?Kəni təhro, tiəkis o təmah məmə nəkotəfa nauəniən kəti rəha nıpətin kəm timah? ¹² Nətəpişin nəuvein kotəhrun nətapuəhiən o nauəniən o təmah, kəni in təhruahru əmə, mətəu ilah kəutol uək rəha Uhgın. ?Kəni təhro e timah? ! Nətapuəhiən rəhatiməh in təhruahru ağın!

8:9 Rom 14:13-15; Kəl 5:13 **8:11** Rom 14:15,20 **8:13** Rom 14:21 **9:1** Uək 22:17-18; 26:16; 1Kor 15:8-9 **9:2** 2Kor 3:2-3 **9:4** Luk 10:8 * **9:5** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “Kəfəs” u nərgin kəti min rəha Pitə, kəni ikin pişin min e Niutestimin kətauin e Pitə məmə “Kəfəs.” † **9:9** “wit” – Afin-to e tiksınəri. **9:9** Dut 25:4; 1Tim 5:18 **9:10** 2Tim 2:6 **9:11** Rom 15:27

Itimah iasotolkeikeian mämә oiäkotol nati kәti mämә otәhtul pәsig e nanusian täuvir rәha Krīsto, tol lanәha iasotәtapuәhian itamah o nati kәti, nati әpnapin itimah iäkotәhrun nolian. Tol lanәha, itimah iamotos pik nәrahian, mätәu iamәsotәtapuәhian itamah o nati kәti mätәu-inu iasotolkeikeian mämә iäkotәhtul pәsig e nanusian täuvir rәha Krīsto. ¹³ ? Nәkotәhrun uә kәpә mämә, nәtәmimi nәtәm kautol uäk e Nimә Rәha Uhgин, kautos niglah ikin nauәnian? Kәni nәtәmimi nәtәm kautol uäk e oltә, ikin katol sakrifais ikin, kautos niglah ikin nauәnian. ¹⁴ E suaru kәtiәh әmә, Iәrmәnig tәmәni әskasik mämә, nәtәmimi nәtәm kәutәni pәtigәm nanusian täuvir, rәhalah natimnati o natigian otәkeikei misipән ikin.

¹⁵ Mätәu iasәtapuәhian kәm tәmah o nati nak iätәm tähruahru әmә kәni iäkәhrun nәtapuәhian. Kәni iamәsәteian nauәuә u mämә itamah nәkotol natimnati min әha näuvein kәm iәu. Iätәfәri näuветin mämә iätәni pәtigәm nanusian täuvir kәsәtәouiәn iәu lan. Kәni iәsolkeikei aginian mämә iäkитәu=pән suaru pisin. !Nimisian in täuvir tapirәkis suaru pisin!

¹⁶ Mätәu iәsәfәrian iәu mämә iätәni pәtigәm nanusian täuvir mätәu-inu, iäkәkeikei mәni pәtigәm. !Kәsi, nәrahian asoli otuva ohniәu nәmә iәsәni pәtigәmian nanusian täuvir! ¹⁷ Nәmә iätәni pәtigәm nәghatian rәha Uhgин mätәu-inu iäkolkeikei mol lanu lan, kәni tähruahru mämә iäkos nәtәouiәn lan. Mätәu in Uhgин әmә iätәm tәmitәpin iәu mämә iäkol uäk u, kәni tol lanәha, iäkәkeikei mol nati әpnapin katәtәou iәu uә kәpә. ¹⁸ ?Kәni rәhak nәtәouiәn in nati nak? In әmә u, mämә nian iäkәni pәtigәm nanusian täuvir, rәhak nәtәouiәn tikә. Kәni tol lanәha iәsәtapuәhian o nati kәti, nati әpnapin in tähruahru mämә iäkol.

¹⁹ Suah kәti tәsarmәnigian lak, mätәu iәu iamәsiahu aru iәu mämә iәu slef әmә rәha nәtәmimi rәfin. Iatol lanu mämә iәkiuvi=pa tepәt kәhuva o Krīsto. ²⁰ Nian iamәtan itimah nәtәm Isrel nәtәm kәutohtәu=pән Lou, iәmuva mәhmen e nәtәm Isrel mämә iәkiuvi=pa ilah kәhuva o Krīsto. Kәni nati әpnapin Lou tәsarmәnigian lak, nian iamәtan itimah nәtәm kәutohtәu=pән Lou, inәha nәtәm Isrel, kәni iәmuva mәhmen e lah, mämә iәkiuvi=pa ilah kәhuva o Krīsto. ²¹ Nian iamәtan itimah Nanihluә min nәtәm kәsotohtәu-pәnian Lou, iәmuva mәhmen e lah. (Mätәu iәsәrakian Lou rәha Uhgин, kәpә. Lou rәha Krīsto tәtarmәnig lak.) Iәmol lanәha mämә iәkiuvi=pa ilah kәhuva o Krīsto. ²² Nian iamәtan itimah nәtәm rәhalah nәhatәtәian tәsәskasikian, iәmuva mәhmen e lah mämә iәkiuvi=pa ilah kәhuva o Krīsto. Iәmuva mәhmen e nәtәmimi rәfin mämә e nolian min rәfin iәkiuvi=pa näuvein kәhuva o Krīsto. ²³ Iatol lanәha o nanusian täuvir mämә iәu min iäkos natimnati täuvir min rәhan.‡

²⁴ ?Nәkotәhrun uә kәpә mämә, e naiuiәn, nәtәmimi rәfin kәutaiu, mätәu kәtiәh әmә tatol win? Kәni täuvir mämә nәkotaiu e nolian rәha naiuiәn iätәm näutalkut pik mämә onәkotol win. ²⁵ Nәtәmimi nәtәm kotolkeikei mämә kәhuvән e naiuiәn, kotәtuakәm әskasik o rәhalah naiuiәn. Kautol mämә okotol win e nati kәti iätәm otәpanikә, mätәu kitah kautol mämә kitah okotol win e nati kәti iätәm tәtatig itulin. ²⁶ Tol lanәha, tәhmen e naiuiәn, iәsaiu әpnapinian, kәni tәhmen e boksig, iәsәtahrә-pәnian tәhmen e iätәm tәhtәhti nimagәuagәu. ²⁷ !Kәpә! Iätәtuakәm әskasik o nipәtik mämә otuva rәhak slef. Iatol lanәha mämә, nian iamәni pәtigәm nanusian täuvir kәm nәtәmimi tepәt rәkis mämә ilah okәhuva e naiuiәn әha, kәni iәu iәsuvaian mәhmen e iätәmimi iätәm tәmatgәhli lou rәha naiuiәn kәni kәraki lan e naiuiәn.

10

*Pol tәmәni pәtigәm
nolian rәha nәtәm Isrel aupән*

9:12 Uäk 20:34; 2Kor 11:9 **9:13** Dut 18:1-3 **9:14** Mat 10:10; Kәl 6:6 **9:16** Jer 20:9 **9:20** Uäk 21:20-26
9:22 2Kor 11:29 ‡ **9:23** Pol tәtәni min mämә nikin tagian mämә in otәni pәtigәm nanusian täuvir nati әpnapin kәsәtәouiәn in lan. **9:25** Fil 3:14; 2Tim 2:4-5; 4:7-8 **9:27** Rom 8:13; 13:14

¹ Piak min mine nəuvinik min, iakolkeikei məmə nəkotəhrun məmə nian tipitimah min kəmoħiet Ijip, ilah rəfin nəpuə təmətahgəl pəsīg e lah, kəni ilah rəfin kəməhuvən=pən itəhi u kətəni məmə Nitəhi Ərarəuv. ² Kəni e nəpuə mine nitəhi, Uhgın təmol bəptais e lah rəfin məmə okəhuva nətəmimi rəha Mosis. ³ Kəni ilah rəfin kəmotun nauəniən kətiəħ əmə iətəm təmsipən e Narmın Rəha Uhgın, ⁴ kəni motəmnim nəhu kətiəħ əmə iətəm təmsipən e Narmın Rəha Uhgın, mətəu-inu kəmotəmnim nəhu e kəpiel iətəm təmsipən e Narmın Rəha Uhgın iətəm təmətan ilah min, kəni kəpiel əha in Kristo.* ⁵ Nati əpnapın ilah kəmotol lanəha, mətəu Uhgın nikin təməsagiəniən o lah tepət nəuветin, kəni ilah tepət kəmoħmis əpəha ikin pişin pişin min təpiə-məpiə ikin.

⁶ Kəni Uhgın təmol natimnati min əha məmə ilah nəmtətiən min məmə otəhgi-pəri nikitah motəgətun itah, kəni kitah okəsotoliən nitai lah motələhu=pən rəhatah nətəligiən e noliən tərəh min təhmen e natimnati iətəm kəmotol aupən. ⁷ Sotohtəu-pəniən noliən rəha nəfakiən kəm narmi nati min təhmen e lah nəuvein kəmotol aupən. Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Nətəmimi kəmotəharəg məmə okotauən motəmnim, kəni motəhtul məmə okotol danis u tiuvi=pən ilah tərəh ikin.” ⁸ Tərəh məmə kitah okotit oneuən nişətən təhmen e lah nəuvein kəmautol aupən, kəni ilah rəfin tuenti-tri-tausin kəmoħmis e nian kətiəħ əmə. ⁹ Tərəh məmə kitah okotol natimnati iətəm otiuvi niəməha rəha İərməniğ† təhmen e lah nəuvein kəmautol aupən, kəni sineik tus ilah kohmis. ¹⁰ Tərəh məmə nəkotəni nikali Uhgın təhmen e lah nəuvein kəmautol aupən, kəni agelo rəha nişisiən tohamu ilah.

¹¹ Kəni Uhgın təmol natimnati min əha məmə okəhuva e nəmiəgəhiən rəhalah, məmə ilah nəmtətiən min, kəni kəmətei ilah məmə okotəhgi-pəri nikitah motəgətun itah, nətəm kəutətiğ rəueiu məmə naunun nian tətəva iuəkir. ¹² Kəni nəmə nikitəmah təhti məmə nəutəhtul əskasik, autətəu vivi itəmah, mətəu-inu itəmah min nəkotəhrun nəmeiən e noliən tərəh min əha. ¹³ Nəfeifeiən iətəm tətəva e nəmiəgəhiən rəhatəmah təhmen əmə e iətəm katol lan e nətəmimi rəfin. Mətəu nian rəfin, kitah kotəhrun nəhatətəiən e Uhgın, kəni otəsegəhaniən e nəfeifeiən otəva e nəmiəgəhiən rəhatəmah məmə in təskasik mapirəkis nəsanəniən rəhatəmah. Mətəu nian nəfeifeiən tətəva e nəmiəgəhiən rəhatəmah, Uhgın otol suaru kəti məmə onəkotəhrun nosiən nəhtuliən rəhatəmah, məmə nati əha otəsiuvi-pəniən itəmah e nərahien.

Narmi nati min mine nəfaki min

¹⁴ Tol lanəha rəhak min, otəgim rəkis e noliən rəha nəfakiən kəm narmi nati min. ¹⁵ İtəmah nəkotəni məmə nəkoteinatig, kəni otakil aru nəghatiən rəhak məmə in təuvir uə tərəh. ¹⁶ Nian kitah kotəuən e Nauəniən Rəha Nəmtətiən Rəha İesu, kəni motəni kəm Uhgın məmə nikitah tagiən o nəmnimiən, kəni məutəmnim nəmnimiən əha, təhmen məmə kitah kəutəhuva mautil kətiəħ kitah Kristo e niran. ?İtəni pəhriən, uə kəpə? Kəni nian kitah kautun pişet iətəm kəməmaris kəuəri, kitah kəutəhuva kətiəħ kitah Kristo. ? İtəni pəhriən, uə kəpə? ¹⁷ Kitah u nətəmimi tepət, mətəu kotəhmen e nişətin kətiəħ əmə, mətəu-inu pişet kətiəħ əmə, kəni kitah rəfin kautun əmə pişet əha.

¹⁸ Nikitəmah təhtəti noliən rəha nətəm İşrel. Nian iətəm tatol sakrifais kəm Uhgın, kəni nətəmimi nəuvein kautun nəhuvegi nati iətəm kəmol sakrifais lan, təhmen əmə məmə ilah rəfin kəməhuva kətiəħ ilah Uhgın e sakrifais əha. ?İnu nişəhriəniən, uə kəpə? Əuəh, in nişəhriəniən.

¹⁹ ?Nişətəni nəghatiən min rəhak nak? ?Təhro? ?İtəni məmə nəhuvegi nati iətəm katol sakrifais lan kəm narmi nati min in nati agin kəti, uə nati əpnapın əmə? İlah nati

10:1 Eks 13:21-22; 14:22 **10:3** Jon 6:31; Eks 16:4,35 **10:4** Eks 17:6; Nam 20:11 * **10:4** “Kəpiel” u, kəsafiniən e Oltestimin. Nətəligiən u təmiet e nəghatiən min rəha nətəm İşrel. **10:5** Nam 14:29-30 **10:6** Nam 11:4,34; 1Kor 10:11 **10:7** Eks 32:4,6,19 **10:8** Nam 25:1-9 † **10:9** Təğəhati e noliən rəha nətəmimi nətəm kautol noliən tərəh kəti, nati əpnapın ilah kotəhrun məmə Uhgın təməni məmə noliən əha in noliən tərəh kəti. **10:9** Eks 17:2; Nam 21:5,6 **10:10** Nam 16:41-50; 17:5,10 **10:16** Mat 26:26-28 **10:17** Rom 12:5 **10:18** Lev 7:6

əpnapın əmə. ?Uə təhro? ?İətəni məmə narmı nati mın, ilah nati agin mın nəuvein, uə ilah nati əpnapın əmə? İlah nati əpnapın əmə. ²⁰ Mətəu iətəni məmə nian nətəmimi kautol sakrifais kəm narmı nati mın, kautol kəm iərmis mın, kəni nati u in nati kəti, kəni kəsotoliən kəm Uhgın. Kəni iəsolkəikeiən məmə nəkəhuva kətiəh itəmah iərmis mın. ²¹ İtəmah onəsəhuvəniən motos pıret mine wain e Nauəniən Rəha Nəmtətiən Rəha İesu, kəni motatig məhuvən mın e niməfaki rəha narmı nati mın motun sakrifais mine motəmnim wain rəha iərmis mın itəmah nətəm kəutəfaki lan. ²² ?Təhro? ?Nautol məmə İərməniğ otəməki e təmah təhmen e nətəm İsrəl? ?Nikitəmah təhti məmə nəsanəniən rəhatah tepət mapirəkis rəha Uhgın?

²³ İtəmah nəutəni məmə, “Təuvir əmə məmə iəkol natimnati rəfin iətəm iəkolkeikei.” Mətəu iəu iəkəni məmə, səniəmə natimnati mın rəfin kəutasiru e təmah motasiru e nəmiəgəhiən rəhatəmah. ²⁴ Təsəuviriən məmə itəmah kəti tətəsal aru e rəhan nəuviriən, mətəu təkeikei mətəsal mın e nəuviriən rəha nətəmimi mın nəuvein.

²⁵ Kəni təuvir əmə. Otun əmə nəhuvegi nati mın rəfin iətəm katos e makit, kəni məsotətapuəhiən e nəghatiən lan məmə kəmol sakrifais lan kəm narmı nati mın, uə kəpə. Kəni nikitəmah təsəhti pikiən. ²⁶ Noliən əha təuvir əmə mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Niftəni mine natimnati rəfin əha ikin ilah rəha İərməniğ.”

²⁷ Kəni nəmə iətəm təsəfakiən kəti tətəpuəh ik məmə nəkuvən e rəhan nimə muauən, kəni nikim tagiən məmə onəkuvən, un əmə nauəniən nak iətəm tətəfinə, məsətapuəhiən məmə kəmol sakrifais lan kəm narmı nati mın uə kəpə. Nikim təsəhti pikiən. ²⁸ Mətəu nəmə kəti təni=pinə kəm ik məmə, “Kəmol sakrifais e nəhuvegi nati u kəm narmı nati mın,” kəni təuvir məmə nəsunian. Nikim otətəhti iətəmi u mətəu-inu e rəhan nətəligiən təmol, kəni nəsunian. ²⁹ Səniəmə nati tərəh kəti ohnik, mətəu in nati tərəh e nətəligiən əmə rəhan. ?Mətəu təhro nətəligiən rəha iətəmi kəti mın otakil rəhak noliən iətəm iəkolkeikei məmə iəkol, kəni mahtipəsəğ lak məmə iəsoliən nati kəti? ³⁰ ?Nəmə iətəni kəm Uhgın məmə nikik tagiən o nauəniən, təhro okəni rah iəu e nati kəti iətəm iəməni rəkis kəm Uhgın məmə nikik tətəgiən ohni?

³¹ Nəukəti nəghatiən rəfin əha tol lanəha, nati nak iətəm onəkol, uə nəkauən, uə nəkəmnim, nəkəkeikei mol ilah rəfin e noliən iətəm otləfəri nərgi Uhgın lan. ³² Soliən məmə iətəmi kəti təmei e rəhan nəmiəgəhiən, nəmə in nəuaniləuis rəha İsrəl, uə İanihləuə, uə iətəmi kəti e niməfaki rəha Uhgın. ³³ Otol noliən əha təhmen e noliən rəhak iətəm iətəlkut məmə iəkol niki nətəmimi rəfin kotəgiən e noliən mın rəfin. İatol lanəha mətəu-inu iəsəsal aruiən e rəhak nəuviriən, mətəu rəha nətəmimi tepət, məmə Uhgın otosmiəgəh ilah.

11

¹ Otisikəuvin iəu təhmen məmə iəu iatisikəuvin Kristo.

Noliən rəha nəfakiən

² İətəni-vivi itəmah mətəu-inu nikitəmah tətəhti iəu e natimnati rəfin iətəm iəmol kəni məgətun, kəni nəutəskəlim nəgətuniən mın təhmen əmə məmə iəməgətun itəmah lan.

³ Mətəu iəkolkeikei məmə itəmah rəfin nəkotəhrun məmə rəhn-kəpə pətan in rəhan iərman iətəm tərməniğ lan, rəhn-kəpə nəman rəfin in Kristo iətəm tərməniğ e lah, kəni rəhn-kəpə Kristo in Uhgın iətəm tərməniğ lan. ⁴ İərman kəti tatol aulis Kristo nəmə tətəhtərain rəhn-kəpə nian in tətəghati kəm Uhgın e nəfakiən uə tətəni pətiğəm nəghatiən iətəm Uhgın təməfən kəm in. ⁵ Mətəu pətan tatol aulis rəhan iərman nəmə təsəhtərainiən rəhn-kəpə nian in tətəghati kəm Uhgın e nəfakiən uə tətəni pətiğəm nəghatiən iətəm

Uhgın tәмәfән kәм in. Noliән äha tәhmen әmә mәмә tәмaki rәhn-kapә.* ⁶ !Nәмә pәtan kәti tәsolkeikeiән mәмә otәhtәrain rәhn-kapә lanәha, tәuvir mәмә otәtei әmә nәuanun! Mәtәu nәмә in tәtaulis o nәteiән nәuanun, uә nakiән rәhn-kapә, kәni tәuvir mәмә otәhtәrain rәhn-kapә. ⁷ Tәuvir mәмә iәрman kәti tәsähtәrainiән rәhn-kapә mәtәu-inu nian Uhgın tәmol iәtәmimi, iәtәmimi tәmos narmi Uhgın, kәni matol pәtigәm nәuviriән rәha Uhgın; mәtәu pәtan tatol pәtigәm nәuviriән rәha iәрman rәhan.

⁸ Tol lanәha mәtәu-inu iәрman tәsisipәniән e pәtan, mәtәu pәtan tәmsipән e iәрman, ⁹ kәni Uhgın tәmәsolian iәрman mәмә in iasiru rәha pәtan, mәtәu tәmol pәtan mәмә in iasiru rәha iәрman. ¹⁰ Tol lanәha, pәtan otәkeikei mәhtәrain rәhn-kapә iәtәm tәtәgәtun mәмә tәtisiәi rәhan iәрman mәtәu-inu nagelo min kauteruh.

¹¹ Mәtәu kitah u kәмәhuva kәtiәh kitah Iәrmәnig, pәtan otәsatig aru әmәiән e iәрman, kәni iәрman min otәsatig aru әmәiән e pәtan, ¹² mәtәu-inu pәtan tәmsipән e iәрman, kәni tәhmen min әmә, pәtan tәmәlәs iәрman. Mәtәu natimnati rәfin kәutsipән e Uhgın.

¹³ Otakil aru nati u. ?Otәhruahru mәмә pәtan iәtәm tәtәfaki kәм Uhgın tәsähtәrainiән rәhn-kapә, uә kәpә? ¹⁴ Nәtәmimi rәfin kotәhrun mәмә iәрman iәtәm nәuanun tәfәmәh, tatol aulis in. ¹⁵ Mәtәu nәмә pәtan kәti nәuanun tәfәmәh, nikin tagiән lan kәni kәtisiәi in lan, mәtәu nәuanun äha Uhgın tәмәfән mәмә otәhtәrain rәhn-kapә. ¹⁶ Mәtәu nәмә iәtәmi kәti tolkeikei mәмә otorgәhu o nati äha, kәni iәtәni lanәha mәмә noliән kәti min tikә o nati u, kәni nimәfaki pišin pišin min rәfin kautol tәhmen-әhmen әmә.†

Nauәniән Rәha Nәmtәtiән Rәha Iesu

¹⁷ Nәghatiән min iәtәm iәkәni kәм tәmah äha rәueiu, oiәsäni-viviән itәmah mәtәu-inu nәharәg pәtiән rәhatәmah tәsasiruian, mәtәu tәtәrәkin әmә itәmah. ¹⁸ Iәmaupән mәtәu mәмә nian nәutuhapum in itәmah min mәмә nәkotәfaki, kәni mәutәhapu-әhapu itәmah min. Kәni nikik tәhti mәмә nәghatiән min äha, nәuvein niпәhriәniән, ¹⁹ mәtәu-inu nәhapu-әhapuiән min okotәkeikei mәhuva mәмә okeruh әhruahru mәмә pәh tәtәfaki pәhriән.

²⁰ ! Nian nәutuhapum in itәmah min, mautәni mәмә nautun Nauәniән Rәha Nәmtәtiән Rәha Iesu, mәtәu oteruh-to noliән u rәhatәmah! Säniәmә Nauәniән Rәha Nәmtәtiән Rәha Iesu, ²¹ mәtәu-inu nian nәutauән, itәmah kәtiәh kәtiәh kautәkeikei әmә, mәsotәhtahniniән ilah min nәuvein. Kәti tinapis rәkis, kәni kәti min nәumis tatus әhanәh. ²² ?Rәhatәmah lahuәnu tikә mәмә nәkotaupән motauән ikin? ?Uә itәmah nәsotisiәiән nimәfaki rәha Uhgın, kәni mautol aulis nanrah min? ?Kәni iәkәni mәмә nak kәм tәmah? ?Iәkәni-vivi itәmah o noliән äha? !Kәpә, tiәkis agin!

²³ Mәtәu-inu iәmәgәtun rәkis itәmah e nәgәtuniән min iәtәm tәmsipән o Iәrmәnig. E nian lapin äha uәrisig kegәhan=pән lan e nәhlmә tikimir min rәhan, in tәmos piret, ²⁴ kәni mәni tagkiu kәм Uhgın ohni, kәni mәhapu, kәni mәni mәмә, “Inu niпәtik iәtәm otitәgәt o tәmah.‡ Onәkotol lanu lan kәni nikitәmah tәtәhti iәu.” ²⁵ E noliән әhmen min әmә, nian kinotauән rәkis, in tos kap wain mәni mәмә, “Kap wain u tәtәgәtun=pән nәniәskasikiән vi rәha nasiruian rәha Uhgın kәм nәtәmimi, kәni nәniәskasikiән vi u tәtәhtul mәtәmiәgәh e nirak iәtәm otaiu o tәmah. Nian rәfin nәkotәmnim kap wain u, nikitәmah otәhti iәu.” ²⁶ O

* **11:5** Nәмә pәtan kәti tәмaki rәhn-kapә, in nati kәti rәha naulisiән. Nәtәmimi nәuvein kәutәni mәмә in nәmtәtiән kәti mәмә katol nalpinian kәti kәм in, kәni nәtәmimi nәuvein kәutәni mәмә in nәmtәtiән kәti mәмә in pәtan rәha nәfәriән. **11:7** Jen 1:26-27 **11:9** Jen 2:18-23 † **11:16** Nәtәmimi nәuvein kotәni mәмә nәniән min u o nәhtәrainiән nәuanutәmi mine nәuanutәmi u tәfәmәh okәtәkeikei katol rәueiu. Mәtәu nәhtәrainiән nәuanutәmi mine nәpәhiән nәuanutәmi tәfәmәh, niпәti lau e nian äha rәha Pol kuol pišin e nian u rәueiu. **11:18** 1Kor 1:10-12 ‡ **11:24** Rәhn-kapә lahuәnu otәhapu (mәtәu otәsäteiән) piret tol niпispišin kәni mәfән kәм rәhan min famli. Piret tәtәgәtun=pән niпәti Kristo, mәtәu säniәmә niпәtin әhruahru pәhriән. Mine wain tәtәgәtun=pән niran, mәtәu säniәmә niran әhruahru pәhriән. **11:25** Eks 24:6-8; Hip 8:8-13

nati əha, nian rəfin nəkotun pıret u, uə nəkotəmnim kap u, onəkautəni pətigəm nımisiən rəha İərməniğ mətəuarus titəliğ=pa min.

²⁷ Tol lanəha, iətəmmi pəh iətəm tatun pıret, uə tətəmnim kap wain u rəha İərməniğ e nolian kəti iətəm təsəhruahruian, in tatol təfagə o nərəkinian nipətin mine nira İərməniğ. ²⁸ İətəmmi otəkeikei maupən makil rəhan nəmiəgəhian, uərisiğ təpanun pıret mine məmnim kap wain, ²⁹ mətəu-inu iətəmmi iətəm tatun mine mətəmnim, mətəu nikin təsəhti vivian pıret mine wain məmə tətəgətun=pən nipəti İərməniğ, nunian mine nəmnimian iətəm in tatol tatiuvi=pa aru əmə nalpiniən kəm in. ³⁰ Mətəu o nati əha, itəmah tepət nəkotəpəou kəni mautohmis, kəni itəmah nəuan nəuvein kinohmis rəkis. ³¹ Mətəu nəmə kitah kotakil aru nolian min rəhatah, İərməniğ təsakilian itah mol nalpiniən kəm tah. ³² Nian İərməniğ takil itah mol nalpiniən kəm tah, in tatol məmə kitah okotəhruahru, məmə nian in otakil nətəmmi e nəhue nıftəni məni nalpiniən rəhalah məmə okohmis, kəni kitah okəsotosiən nalpiniən əha kitah min ilah.

³³ Tol lanəha piak min mine nəuvinik min, nian nəkəhuva kətiəh məmə nəkotəuən, əutəhtahnin itəmah min. ³⁴ Nəmə iətəmi kəti nəumis tus, təuvir məmə otəuən iman ikin lahuənu, məmə nian nəkotuhapumın, Uhgın otəsəfinəian nalpiniən kəm təmah o nolian min əha rəhatəmah.

Nian iəkuvnə, oiəkəfinə suaru e natimnati pisin nəuvein min iətəm nəkotətapuəh ohni.

12

Nəsanəniən pisin pisin min rəha Narmın Rəha Uhgın

¹ Piak min mine nəuvinik min, pəh iəkəghati e nəsanəniən pisin pisin min rəha Narmın Rəha Uhgın iətəm tətəfa kəm tah, mətəu-inu iəkölkeikei məmə itəmah nəkotəkeikei motəhrun. ² İtəmah nəkotəhrun məmə aupən, nian nəməsotəfakiən kəm Uhgın, katiuvi=pən rəhatəmah nətəliğin katit itəmah e suaru o nəfakiən kəm narmi nati min iətəm kəsotəghatiən. ³ Tol lanəha, iəkəni kəm təmah məmə iətəmi kəti tikə iətəm tətəghati e nəsanəniən rəha Narmın Rəha Uhgın mətəni rah İesu, kəni iətəmi kəti min ko təsəniən məmə, “İesu in İərməniğ,” mətəu Narmın Rəha Uhgın, in əmə tol iətəmmi tətəni.

⁴ Nəkotəkeikei motəhrun vivi nati u məmə, nəsanəniən pisin pisin min rəha Narmın Rəha Uhgın iətəm tətəfa kəm tah, mətəu kəutsipən e Narmın Rəha Uhgın kətiəh əmə. ⁵ Kitah kautol uək pisin pisin min tepət o nasiruiən e nətəmmi, mətəu İərməniğ kətiəh əmə iətəm kitah kautol uək rəhan. ⁶ Kitah kautol uək e nolian pisin pisin tepət, mətəu Uhgın kətiəh əmə iətəm tatol uək e nəmiəgəhian rəha nətəmmi rəfin məmə ilah okautol uək rəfin min əha.

⁷ Kəni Narmın Rəha Uhgın tətəfa rəhan nəsanəniən pisin pisin min kəm tah kətiəh kətiəh məmə kitah okotasiru e tah min rəfin. ⁸ İətəmi kəti, Narmın tətəfən nəghatiən rəha neinatığın kəm in. Kəni kəti min, Narmın kətiəh əmə tətəfən nəghatiən rəha nəhruniən nati kəm in. ⁹ Kəni kəti min, Narmın kətiəh əmə tətəfən nəhatətəian kəm in. Kəni kəti min, Narmın kətiəh əmə əha tətəfən nəsanəniən o nol viən nımisiən kəm in. ¹⁰ Kəni kəti min, tətəfən nəsanəniən o nolian nati apispis min kəm in. Kəni kəti min, tətəfən nəghatiən min iətəm Uhgın tətəfa kəm in. Kəni kəti min, tətəfən nəsanəniən o nakilian narmın pisin pisin min kəm in. Kəni kəti min, tətəfən nəsanəniən rəha nəniən nəghatiən iki pisin pisin min kəm in.* Kəni kəti min əha, tətəfən nəsanəniən o nəniən nipəti nəghatiən iki pisin pisin min əha kəm in. ¹¹ Nəsanəniən min əha ilah rəfin, kəutsipən əmə e Narmın kətiəh əmə, kəni tətəfa kəm tah kətiəh kətiəh e suaru min iətəm in əmə tolkeikei.

11:26 Mat 26:26-29; Mak 14:22-25; Luk 22:14-20 **11:27** Hip 10:29 **11:32** Hip 12:5-6 **12:2** Hab 2:18-19 **12:3** 1Jon 4:2-3 **12:4** Rom 12:6 * **12:10** Nəsanəniən rəha nəniən nəghatiən iki pisin pisin min, tətəghati e nəghatiən min iətəm iətəmi kəti təsəhruniən. Afın-to 1Kor 13:1, mine Uək 2:4. **12:11** 1Kor 7:7

¹² Nipæti iætämimi kätiah ämä, mätäu näuäli-näuälin tepæt; këni nati äpnapin näuäli-näuälin pisin pisin min, ilah kautilpin e nipætin kätiah ämä. Këni tol lanäha, tähmen-ähmen ämä e Kristo. ¹³ Kitah näuvein, kitah näuäniläuis min rähä Isrel, kitah näuvein Nanihluä min, näuvein slef min ämä, näuvein säniämä slef min, mätäu Narmin Rähä Uhgïn kätiah ämä tämöl bəptais e tah räfin agin mol mämä kəmähuva nipætin kätiah ämä, këni kitah kəmosos Narmin Rähä Uhgïn u kätiah ämä.

¹⁴ Pəhriän. Nipæti iætämimi kəməsolian näuälin kätiah ämä, mätäu näuälin tepæt. ¹⁵ Nämä nəhlkin täni mämä, “Säniämä iäu nəhlmin, këni tol lanäha, säniämä iäu näuäli nipætin këti,” këni nəghatiän rəhan təsolian mämä nəhlkin in säniämä näuäli nipætin näuvetin. ¹⁶ Këni nämä matəlgin täni mämä, “Säniämä iäu nəhmtin, këni tol lanäha, säniämä iäu näuäli nipætin këti,” këni nəghatiän rəhan təsolian mämä matəlgin in säniämä näuäli nipætin näuvetin.

¹⁷ ?Nämä nipætin in nəhmtin räfin ämä, këni otəhra mätäu nati? ?Këni nämä nipætin in matəlgin räfin ämä, këni otəhra mämivän nati. ¹⁸ Mätäu kəpə, Uhgïn təməuəri näuäli-näuäli nipætin ilah räfin iætäm in tolkeikei mämä ilah okotol lanäha. ¹⁹ Nämä nipæti iætämimi këti in näuäli-näuälin ämä këti, tähmen e nəhlkin, mätäu säniämä in nipætin këti pəhriän. ²⁰ Mätäu nipəhriänian, näuäli-näuälin tepæt, mätäu nipætin kätiah ämä.

²¹ Nəhmtin ko təsəniän kəm nəhlmin mämä, “Iäu iəkəpəh ik, iäu inəhmen rəkis.” Këni rəhn-kəpə ko təsəniän kəm nəhlkin mil mämä, “Iäu iəkəpəh itəlau, iäu inəhmen rəkis.” ²² Təsolian lanäha. Këni tapirəkis inu, näuäli-näuäli nipætitah iætäm nikitah təhti mämä ilah kotəpəou agin, ilah nati keikei o nipætitah. ²³ Këni näuäli-näuäli nipætitah iætäm nikitah təhti mämä ilah nati äpnapin ämä, kautol nolian rähä nisaiän e lah. Këni näuäli-näuälin rähä naulisian, kitah kauteh vivi ilah. ²⁴ Mätäu näuäli-näuäli nipætitah iætäm təsolian naulisian, kitah kəsotolian nati agin e lah. Mätäu Uhgïn təmuhapumin näuäli-näuäli nipætitah min, këni matisiai näuäli-näuälin min iætäm kitah kauteh=pən ämä ilah. ²⁵ Këni e nolian äha, näuäli-näuäli nipætitah okəsotəhapu əhapuiän ilah min, mätäu ilah okoteh vivi räfin ilah min. ²⁶ Nämä näuälin näuvetin tətətäu nahmäian, këni näuälin min ilah räfin okotətäu nahmäian ilah min. Këni nämä näuälin näuvetin kətəfän nisaiän kəm in, këni näuälin min räfin okotagian ilah min.

²⁷ Nipæti nəghatiän u mämä itəmah nipæti Kristo, këni itəmah räfin kätiah kätiah itəmah näuälin min rähä nipæti Kristo. ²⁸ Këni e niməfaki, Uhgïn təmaupən mələhu=pən aposil min, këni uərisig ko, iəni min, këni uərisig ko, nəgətun min. Këni təmələhu=pən nətəm kautol nati apispis, mine ilah nətəm kautol vivi nimisian min, këni nətəm kəutasiru e nətəmimi, këni nətəm koteinatig nətəm kəutasiru o nəniän rähä niməfaki, këni nətəm kəutəghati e nəghatiän ikin pisin min. ²⁹ ?Nətəmimi räfin aposil min? ?Uə nətəmimi räfin iəni min? ?Uə nətəmimi räfin nəgətun min? ?Uə nətəmimi räfin kautol nati apispis min? ³⁰ ?Uə nətəmimi räfin kautol vivi nimisian min? ?Uə nətəmimi räfin kəutəghati e nəghatiän ikin pisin min? ?Uə nətəmimi räfin kəutəni pətigəm nipæti nəghatiän ikin pisin min? Kəpə, təsolian lanäha. ³¹ Mätäu təuvir mämä nəkotələhu=pən əskasik nətəligian rəhatəmah o nosian nəsanəniän pisin pisin min iætäm Narmin Rähä Uhgïn tətəfa, ilah min äha kotəuvir agin.

Mätäu rəueiu iəkəni=pinə suaru təuvir agin.

13

Nolkeikeian

¹ Nämä iətəghati e nəghatiän rähä nətəm ikin pisin min, uə nəghatiän rähä nagelo min, mätäu iəsosian nolkeikeian e nikitah, rəhak nəghatiän in näuian äpnapin ämä tähmen e näuia dirəm uə näuia bel. ² Nämä iatos nəsanəniän iætäm Narmin Rähä Uhgïn tətəfa o nəni pətigəmiän nəghatiän min iætäm Uhgïn tətəfa, mätäu iəsosian nolkeikeian e nikitah, iäu nati

əpnapin əmə. Kəni nəmə iəkəhrun nati oneuən rəfin mine nəhrunian rəfin, mətəu iəsosian nolkeikeian e nīkik, iəu nati əpnapin əmə. Kəni nəmə rəhak nəhatətəian təkaskik məmə otol nitəuət kəti tiet, mətəu iəsosian nolkeikeian e nīkik, iəu nati əpnapin əmə. ³ Nəmə iəkəfən rəfin rəhak natimnati kəm nanrah min, uə iəkegəhan e nīpətik məmə nigəm otus, mətəu iəsosian nolkeikeian e nīkik, iəsolian win e nati kəti.

⁴ Nolian rəha nolkeikeian tol lanu: iətəmi kəti rəhan nətəligian təfəməh, kəni matol təuvir kəm nətəmimi, kəni məsitgərahian e nətəmimi, kəni məsəri pikian, kəni məsəfəri aruiən in, ⁵ kəni məsol-pənian nətəmimi, məsalkutian o nərfən, kəni nīkin təsahmə uəhaiən, kəni məsaskəlīm pikian nərahian iətəm iətəmi kəti tatol lan. ⁶ Kəni nīkin təsagianian o nolian tərah min, mətəu nīkin tagian əmə o nolian təuvir min rəha nīpəhriənian. ⁷ Nolian rəha nolkeikeian tol lanu: nati əpnapin suaru rəha iətəmi kəti tiəkis, mətəu nian rəfin iətəmi əha tatitəu=pən əmə, məsəhlmanian e rəhan nəhatətəian nian kəti, kəni nian rəfin tətələhu=pən əskasik rəhan nətəligian e Uhgīn, rəhan nəhatətəian tətəhtul əmə lanko e nian rəha nərahian.

⁸ Nolian rəha nolkeikeian naunun tikə. Mətəu rəha nəni pətīgəmiən nəghatian iətəm Uhgīn tətəfa, otəpanikə. Rəha nəghatian iki pisin min, okəpanohkə. Rəha nəhrunian nati, otəpanikə. ⁹ Tol lanəha mətəu-inu nəhrunian rəhatah nəuan nəuətən əmə, kəni kəutəni pətīgəm nəghatian iətəm Uhgīn tətəfa mətəu nəghatian u tatol əpu nəuan nəuətən əmə. ¹⁰ Mətəu nian Iesu Krīsto otuva min mol əhruahru natimnati min rəfin, kəni nəsanənian min iətəm Narmīn Rəha Uhgīn tətəfa rəueiu okohkə. ¹¹ Nian iəmətəkəku, iəmətəghati təhmen e iəpəou, kəni nəhrunian rəhak təhmen e rəha iəpəou, kəni nolian rəha nətəligian rəhak təhmen e rəha iəpəou. Mətəu nian iəmuva mol iətəmi asoli lak, iəmələhu nolian min rəha iəpəou e nəmtahk. ¹² Rəueiu, kitah kəuteruh nəuan nəuətən əmə təhmen e iətəmi kəti tətəh narmīn e kīlas iətəm təuau. Mətəu e nian əha, kitah okoteruh əhruahru nəhmti Uhgīn. Rəueiu, iəkəhrun nəuan nəuətən əmə, mətəu e nian əha, iəpanəhrun əhruahru natimnati rəfin, təhmen məmə Uhgīn təhrun ərəfin iəu mine əha rəueiu.

¹³ Kəni rəueiu, nolian milahal u kīsil kələhtul: nolian rəha nəhatətəian, nolian rəha nuhuinian e Uhgīn, mine nolian rəha nolkeikeian. Mətəu iətəm in təuvir pik aɡin e lahal, in nolian rəha nolkeikeian.

14

Nəni pətīgəmiən nəghatian iətəm Uhgīn tətəfa, mine nənian nəghatian ikin pisin min

¹ Otalkut əskasik məmə nolkeikeian otarmənig e nəmiəgəhian rəhatəmah, kəni otalkut əskasik məmə onəkotos nəsanənian min iətəm Narmīn Rəha Uhgīn tətəfa, kəni otalkut pik təhmin min o nəsanənian rəha nəni pətīgəmiən nəghatian iətəm Uhgīn tətəfa. ² Iəkəni lanəha mətəu-inu itəmah kəti iətəm tətəghati e nəghatian iki pisin min, təsəghatian kəm nətəmimi, mətəu tətəghati əmə kəm Uhgīn. Pəhriən, iətəmi kəti tikə iətəm təhrun nəghatian iətəm in tətəni, mətəu in tətəni pətīgəm nəghatian oneuən min e Narmīn Rəha Uhgīn. ³ Mətəu nətəmimi rəfin nətəm kəutəni pətīgəm nəghatian iətəm Uhgīn tətəfən e nəghatian rəhalah, kəutəni kəm nətəmimi o nol əskasikian ilah, o nəfəriən nətəligian rəhalah, kəni o nasiruiən məfəri nīkilah. ⁴ Iətəmimi iətəm tətəghati e nəghatian ikin pisin min, tatol əskasik aru əmə in, mətəu iətəmimi iətəm tətəni pətīgəm nəghatian iətəm Uhgīn tətəfən e nəghatian rəhalah, tatol əskasik nīməfaki.

⁵ Iəkolkeikei məmə itəmah rəfin aɡin nəkotəghati e nəghatian iki pisin min, mətəu təuvir pik məmə nəkotəni pətīgəm nəghatian iətəm Uhgīn tətəfinə. Iətəmimi iətəm tətəni pətīgəm nəghatian iətəm Uhgīn tətəfən, in tətəsiru pik e nīməfaki tapirəkis aɡin iətəmimi iətəm tətəghati e nəghatian ikin pisin min mətəuarus in təni nīpətən məmə otol əskasik nīməfaki.

⁶ Piak min mine nəuvinik min. ?Nəmə iətuva o təmah kəni mətəghati e nəghatian iki pisin, təhro lanu iəu iəkəuvir o təmah? Mətəu nəmə iatol pətīgəm nəghatian nəuvein iətəm

kəmautəhluaig aupən, uə iətos nəhrunian nəuvein, uə nəghatian iətam Uhgın tətəfa, uə nəghatian rəha nəgətunian, kəni oiəkasiuru e təmah. ⁷ Otətəlig-to e natimnati təhmen e bambu iətam kətahli, uə kitar iətam katoh. Natimnati min əha kəsotəmiəghian, iətamimi əmə tatol ilah kəutagət. Mətəu nəmə kəsotagət əhruahruian, kəni itəmah onəkotəruuru məmə nəpuən nak ilah kəutani. ⁸ Kəni nəmə təui təsasək əhruahruian, kəni nətəmiimi okotəruuru məmə kotəkeikei motol əpenə-penə o nəluaginian.*

⁹ Mətəu təhmen əmə e təmah. ?Nəmə nəutəghati e nəghatian iətam nətəmiimi kotəruuru, okotəhro lanu motəhrun nipəti nəghatian nəutəni? Itəmah onəkotəghati əmə kəm niməgəuagəu, mətəu nətəmiimi kəsotosian nipətin. ¹⁰ Pəhrian məmə nəghatian min tepət e nəhue niftəni, mətəu ilah rəfin nipətillah əha ikin. ¹¹ Kəni nəmə iəsəhrunian nipəti nəghatian iətam iətəmi kəti tətəni=pa kəm iəu, iəu iapispis ohni, kəni in iapispis ohniəu. ¹² Təhmen əmə e təmah. Itəmah nəkotolkeikei nəsanənian min rəha Narmın Rəha Uhgın, kəni tol lanəha, otalkut məmə nəkotuvləkin niməfaki e nəsanənian min iətam okotasiru pik lan.

¹³ Mətəu-inu o nati əha, okəmə itəmah kəti tətəghati e nəghatian ikin pisin min, otəkeikei məfaki min məmə Uhgın otəfən nipəti nəghatian u məmə otəni pətigəm kəm niməfaki. ¹⁴ Nəmə iətəfaki e nəghatian ikin pisin min, nikik tətəfaki mətəu nətəligian rəhak tətəhtul əpnəpin əmə. ¹⁵ ?Kəni iəkəhro? Iəkəfaki e nikik, mətəu iəkəfaki min e nətəligian rəhak e nəghatian iətam iəkəhrun. Kəni iəkəni nəpuən e nikik, mətəu iəkəni min nəpuən e nətəligian rəhak e nəghatian iətam iəkəhrun. ¹⁶ ?Nəmə nətəni-vivi Uhgın e nikim e nəghatian pisin, təhro iətəmi kəti iətam təruru nəghatian u in otəni “Əuəh” e rəham nəfakian, mətəu-inu in təruru nati iətam nətəni? ¹⁷ Nəmə təhro nətəni-vivi pəhrian Uhgın, mətəu nəsasiruian e iətamimi pisin kəti min.

¹⁸ Iətəni tagkiu kəm Uhgın məmə iətəghati e nəghatian ikin pisin min tapirəkis itəmah rəfin. ¹⁹ Mətəu e niməfaki, nəmə iətəgətun nətəmiimi e nəghatian faif əmə iətam kotəhrun, inu təuvir mapirəkis agin nəmə iəkəni nəghatian ten-tausin e nəghatian pisin iətam kinotəruuru.

²⁰ Piak min mine nəuvinik min. Sotolian nətəligian rəhatəmah təhmen e kəlkələh min. E nəmiəghian rəhatəmah, təuvir məmə nəkotəhmen e kəlkələh min nətəm kotəruuru əhanəh nolian tərəh. Mətəu e nətəligian rəhatəmah, təuvir məmə nəkohmətə. ²¹ Kəmətəi lanəha e Lou rəha Mosis məmə, “Iəkol məmə nətəmiimi kəutəghati e nəghatian ikin pisin min okotəni rəhak nəghatian kəm rəhak nətəmiimi.

Kəni ilah okotətəu nəghatian min rəha napispis min.

Mətəu nati əpnəpin ilah okotətəu nati əha iətam tol pisin, ko kəsotətəligian lak.

Iərməniğ tətəni lanu.”

²² Tol lanəha, nəghatian ikin pisin min, in nəmtətian kəti rəha nətəmiimi nətəm kəsotəfakian, səniəmə nəmtətian kəti rəha nəfaki min. Mətəu nian iətamimi kəti tətəni pətigəm nəghatian iətam Uhgın tətəfən, in rəha nəfaki min, səniəmə rəha nətəm kəsotəfakian. ²³ ?Tol lanəha, nəmə niməfaki apiəpiə tətuhəpumin, kəni nətəmiimi rəfin kəutəghati e nəghatian ikin pisin min, kəni ilah nəuvein nətəm kəsotəhrunian, uə nətəm kəsotəfakian kəhuva imə, ilah okotəni məmə itəmah nəutəlməli, uə kəpə? ²⁴ Mətəu nəmə iətəmi təsəfakian kəti, uə iətəmi təruru tuva imə nian nətəmiimi rəfin kəutəni pətigəm nəghatian iətam Uhgın tətəfən, kəni nəghatian rəhatəmah otek nikin, kəni in otəhrun məmə in iol təfagə tərəh, kəni nəghatian min əha okotakil rəhan nolian, ²⁵ kəni rəhan təfagə tərəh min iətam kəutəhluaig otuva e nəhəgəhəghian. O nati əha, in otasiəulin e nisialian məfaki kəm Uhgın, mətəni pətigəm məmə, “!Itəmah pəhrian Uhgın nəutan!”

* **14:8** E nian rəha Pol, soldia kəti tətəhli nati kəti təhmen e təui nian nərahian tətəva təhmen e nəluaginian. Nəpuən kəti, nipətin təni məmə, “Otol əpenə-penə o nəluaginian!” Kəni nian nətəmiimi kəutətəu, ilah kotol əpenə-penə o nəluaginian. **14:20** Efəs 4:14 **14:21** Aes 28:11,12 **14:23** Uək 2:13 **14:24** Jon 16:8

Nalahu ahruahruian nolian raha nafakian

²⁶ Piak min mine nauvinik min. Peh iakani nipati rihak naghatian min u ræueiu. Nian itamah ræfin nakahuva katiah e nuhapuminiän o nafakian, itamah ræfin katiah katiah ræhatamah äha ikin uäk o nolian, nauvein kautani næpuän, nauvein kautægätun ilah, nauvein kautol æpu naghatian nauvein u kæmotæhluaig aupän, nauvein kautæghati e naghatian ikin pisin min, nauvein kautani nipati naghatian min äha. Onækotækeikei mautol natimnati min äha o nuvlækiniän nimæfaki tæskasik. ²⁷ Næmæ nætämimi nauvein kautæghati e naghatian iki pisin, keiu uæ kisil æmæ okotæghati. Kæti otæni ræhan, uærisig kæti, konu kæti min tæni ræhan, kæni iætæmi kæti otækeikei mæni nipati naghatian min äha. ²⁸ Næmæ iætæmimi tikæ o næni pætigæmiän nipati naghatian min äha, iætæmimi iætæm otæghati e naghatian pisin, otækeikei mæsæghatiän e nimæfaki, kæni mæghati oneuän æmæ kæm Uhgîn.

²⁹ Kæni iæni min, tæuvir mæmæ iæni keiu uæ kisil okotæghati, kæni nætämimi nauvein okotakil vivi naghatian kautæni. ³⁰ Kæni næmæ Uhgîn tatol æpu naghatian kæti iætæm tæmatæhluaig aupän tætuva o iætæmi kæti iætæm tætharæg, tæuvir mæmæ iætæm tæmaupän mætæghati otæpæh naghatian. ³¹ Tol lanæha, itamah nætæm næutæni pætigæm naghatian iætæm Uhgîn tætfæinæ, kæti otaupän mæghati, konu kæti min, ko kæti min mæmæ nækotægätun nætämimi ræfin, motæfæri nætelligiän ræhalah. ³² Sotaluiän mæmæ iæni min kautarmæniig e nikilah mæmæ okotæhrun næni pætigæmiän naghatian ræhalah e nian iætæm in tæhruahru o næniän, ³³ mætæu-inu Uhgîn sæniæmæ in Uhgîn ræha nolian næruruiän e nati, mætæu in Uhgîn ræha næmælinuiän, tæhmen e nimæfaki min ræfin.

³⁴ Nian kætæfaki lan, nipætan okotæharæg mohkæ agin, mætæu-inu tææhruahruian mæmæ okotæghati. Mætæu okotækeikei mæutætellig e nætæmi asoli ræha nimæfaki, tæhmen æmæ e iætæm Lou tætfæni mine. ³⁵ Næmæ kotolkeikei mæmæ kotæhrun nati kæti, okotækeikei motætapuæh o ræhalah næman min æpæha lahuænu, mætæu-inu tol naulisiän mæmæ pætan otæghati æpæha e nimæfaki.

³⁶ ?Tæhro? ?Nikitæmah tæhti mæmæ naghatian ræha Uhgîn tæmaupän miet pætigæm o tæmah? ?Uæ nikitæmah tæhti mæmæ naghatian ræha Uhgîn tæmuva æmæ o tæmah? ³⁷ Næmæ itamah kæti nikin tæhti mæmæ in iæni kæti, uæ Narmîn Ræha Uhgîn tæmæfæn næsanæniän kæti kæm in, in otækeikei mæni nipæhriæniän e naghatian iætæm iætætei kæm tæmah mæmæ in næuia Iærmæniig. ³⁸ Næmæ tæpæh næniän nipæhriæniän e naghatian u, okæsæni miäniän nipæhriæniän e ræhan naghatian.

³⁹ Tol lanæha, piak min mine nauvinik min, tæuvir mæmæ nækotækeikei mæmæ nækotæni pætigæm naghatian iætæm Uhgîn tætfæinæ, kæni mæsotæhtul pæsigiän e næniän naghatian ikin pisin min. ⁴⁰ Mætæu e natimnati ræfin agin iætæm nautol e nafakian, otol e nolian iætæm in tæhruahru o nimæfaki, motohtæu=pæn vivi nolian ræha nafaki æn.

15*Kristo tæmæmiægæh min**e nimisiän*

¹ Piak min mine nauvinik min. Iækolkeikei mæmæ iakani pætigæm kæm tæmah nanusiän tæuvir iætæm iæmatæni pætigæm kæm tæmah aupän, næmotos e nikitæmah, kæni motos ræhatamah ikin næhtuliän lan. ² Næmæ nækotaskælim æskasik nanusiän tæuvir æhruahru iætæm iæu iæmæni pætigæm kæm tæmah, Uhgîn otosmiægæh itamah lan. Mætæu næmæ nækotæpæh nati æhruahru, motæhatætæ e naghatian pisin, kæni næhatætæiän ræhatamah in nati æpnæpin æmæ.

³ Inæni=pinæ rækis kæm tæmah natimnati agin min iætæm iæmætæu mæmæ, Kristo tæmimis o ræhatah nolian tærah min tæhmen e Nauæuæ Ræha Uhgîn tæmæni rækis mine, ⁴ kæmitænim, kæni tæmiægæh min e nimisiän e nian iætæm tatol kisil lan tæhmen æmæ e Nauæuæ Ræha Uhgîn tæmæni rækis mine, ⁵ kæni tæmaupän miet pætigæm o Pitæ, uærisig ko, o ræhan min nætämimi

tuelaf ræfin. ⁶ Uærisig lanko, in tæmiet pætigam min o piatah min tapirækis faif-hanrit e nian kætiæh æmæ, u ilah tepæt kautæmiægæh æhanæh, mætæu næuvein kinohmis rækis. ⁷ Kæni uærisig, tiet pætigam=pæn o pian Jemis,* kæni mine o aposil min ræfin.† ⁸ Kæni uærisig e lah ræfin, in tæmiet pætigam min ohniæu, nati æpnarþin iæu iækæhmen e iæpæou iætæm iæmair pahi. Iæmuva mæmæ iæu aposil e suaru piþin agin.

⁹ Tol lanæha, iæu læhtæni agin e aposil min ræfin, kæni iæsæhmenian mæmæ nætæmimi okotauin lak mæmæ iæu aposil kæti, mætæu-inu iæu iæmatol nærahian kæm nimæfaki ræha Uhgîn aupæn. ¹⁰ Mætæu e næuvirian iætæm Uhgîn tæmæfa kæm iæu, iæmuva mæhmen lanu ræueiu, kæni næuvirian æha tæsuva æpnarþinian, mætæu næuan æha ikin. !Nipæhriænian, iæmol uæk tapirækis ræfin aposil min! Mætæu sæniæmæ e ræhak æmæ næsanænian, mætæu e næuvirian æmæ iætæm Uhgîn tæmæfa kæm iæu. ¹¹ Nati æpnarþin iæu iæmæni pætigam, uæ ilah kæmotæni pætigam nanusian tæuvir kæm tæmah, mætæu næghatian u inu iætæm iætæni pætigam, nanusian tæuvir iætæm næmotæni nipæhriænian lan.

Næmiægæhian e nimisian ræha nætæm kæmohmis

¹² Iæmætæu mæmæ itæmah næuvein næutæni mæmæ nætæm kæmohmis ko kæsotæmiægæh minian. ?Mætæu næmæ kæmætanæni pætigam mæmæ Kristo tæmæmiægæh min e nimisian, kæni tæhro itæmah næuvein næutæni mæmæ nætæm kæmohmis ko kæsotæmiægæh minian? ¹³ Mætæu næmæ næghatian ræhatæmah in nipæhriænian, mæmæ nætæm kæmohmis kæsotæmiægæh minian, kæni ko Iesu min tæsæmiægæhian e nimisian. ¹⁴ Kæni næmæ Kristo tæsæmiægæhian e nimisian, kæni uæk ræhatæmah o næni pætigæmian nanusian tæuvir, in nati æpnarþin æmæ, tæhmen min æmæ e næhatætanæni ræhatæmah.

¹⁵ Nati kæti min lanæha, næmæ Kristo tæsæmiægæhian e nimisian, itæmah iæmoteiuæ e Uhgîn mætæu-inu iæmotæni pætigam mæmæ Uhgîn tæmosmiægæh Kristo e nimisian. Mætæu næmæ nætæm kæmohmis ko kæsotæmiægæh minian e nimisian, tæhmen itæmah næuvein kæutæni, kæni ko Uhgîn tæmæsosmiægæhian Kristo e nimisian! ¹⁶ Mætæu-inu næmæ nætæm kæmohmis ko kæsotæmiægæh minian e nimisian, kæni ko Kristo tæsæmiægæh minian e nimisian. ¹⁷ Kæni næmæ Kristo tæsæmiægæh minian e nimisian, kæni næhatætanæni ræhatæmah nipætin tikæ, kæni itæmah næutatig æhanæh e tæfagæ tærah min. ¹⁸ Kæni nætæmimi nætæm kæmotæni nipæhriænian e Kristo nætæm kinohmis rækis, ilah min kæmotæmkaræpæn rækis e næmiægæhian itulin. ¹⁹ ! Næmæ kautælæhu=pæn æskasik ræhalah nætæligian e Kristo o næmiægæhian æmæ ræha næhue niftæni, kæsi, tæuvir æmæ mæmæ nætæmimi okotætæu tærah o tæmah tapirækis agin nætæmimi ræfin mætæu-inu, kæmotæmkækiæh! Kæni ræhatah nosian næhmæian o Kristo otol nati æpnarþin æmæ lan.

²⁰ !Mætæu kæpæ! Nipæhriænian mæmæ Kristo tæmæmiægæh pæhriæni min e nimisian. In tæmaupæn e nætæmimi ræfin nætæm kæmohmis kæni mæmiægæh min e nimisian, kæni ko tæsimis minian.‡ ²¹ Otætelig lan. Nimisian tinuva e næhue niftæni e iætæmimi kæti, kæni tol min æmæ lanæha, næmiægæh minian e nimisian tæmuva e iætæmimi kæti. ²² Tol lanæha, nætæmimi ræfin okohmis mætæu-inu kæmotsipæn e Atæm, kæni tæhmen æmæ, nætæmimi ræfin nætæm kæmæhuva kætiæh ilah Kristo okotæmiægæh min.

²³ Mætæu ilah min u, okotæmiægæh min e nian æhruahru ræhalah. Kristo in tæmaupæn mæmiægæh min, kæni nian in otuva min, ræhan min okotæmiægæh min. ²⁴ Kæni naunun nian otuva. In otærekin nærmænigian min ræfin, mine nepætian min ræfin, mine næsanænian min ræfin. Uærisig lan, in otæhlman=pæn e nærmænigian ræhan e næhlmi Uhgîn Tata.

15:5 Mat 28:16-17; Luk 24:34 * **15:7** Jemis, in pia Iesu, kæni ræueiu in tæmuva iætæmi asoli ræha nimæfaki æpæha Jerusilæm. † **15:7** Nian Pol tætanæni "aposil min," nian næuvein, tætgæhati e nætæmimi min tuelaf ræha Iesu, kæni nian næuvein tætgæhati e ræhan min nætæmimi tuelaf mine næuvein min. **15:7** Uæk 1:3-4 **15:8** Uæk 9:3-6 **15:9** Efæs 3:8; 1Tim 1:15 **15:10** 2Kor 11:23 ‡ **15:20** Kristo in tæhmen e næniæskasikian ræha Uhgîn mæmæ nætæmimi ræfin okotæmiægæh min e nimisian. **15:21** Rom 5:12 **15:23** 1Tæs 4:16; Næh 20:5

²⁵ Tol lanæha mætæu-inu, in tækeikei mætarmænig mætæuarus mæmki=pa ræhan tikimír min mevig-ærain e lah e næhlkin. ²⁶ Naunu ræhan tikimír iætæm otærækin, in ko nimisiæn. Kæni nimisiæn otikæ min, ²⁷ mætæu-inu “tinæmki=pa natimnati ræfin mevig-ærain lan e næhlkin.” Otætælig-to lan, nian tætæni mæmæ natimnati ræfin agin tinatevig-ærain e næhlkin, nækoteruh mæmæ sæniæmæ Tatæ Uhgín min æha ikin e næhlkin. In Uhgín iætæm tæmælæhu=pæn natimnati ræfin agin læhtæni e næhlki Kristo. ²⁸ Nian Uhgín tinol natimnati min æha, kæni Nætín aru otuva læhtæni e Narmænigiæn Ræha Uhgín iætæm tæmælæhu=pæn natimnati ræfin e næhlkin, mæmæ Uhgín æmæ otarmænig e natimnati ræfin.

²⁹ Otætælig-to lan. ?Tæhro e nætæmimi nætæm katol bæptais e lah o nætæm kinohmis rækis? ?Næmæ nætæm kæmohmis kæsotæmiægæh minian nian kæti, kæni tæhro katol bæptais e nætæmimi o lah? § ³⁰ ?Kæni tæhmen æmæ e timah, tæhro iautælæs pikín nian æskasik min e næmiægæhiæn ræhatimah nian ræfin? ³¹ !Iatos nonauvil, piak min mine næuvínik min, mæmæ nætæmimi kotalkut mæmæ okotohamu iæu e nian tepæt! Nækotæhrun mæmæ inu nípæhriænian tæhmen æmæ mæmæ iætæsiru o næhatætæiæn ræhatæmah e Kristo Iesu Iærmænig ræhatah. ³² ?Næmæ iæmæluagin kæm nati miægæh min iætæm kauton iætæmi æpæha Efæsis* o nætæligiæn ræha nætæmimi æmæ, iæmol win e nak? Næmæ nætæm kæmohmis kæsotæmiægæh minian, pæh kotol æmæ tæhmen e næghatiæn u iætæm tætæni mæmæ, “Pæh kotauæn motæmnim, mætæu-inu olauig kohmis.”

³³ Sotoliæn nætæmimi koteiuæ e tæmah. Inu nípæhriænian iætæm iætæmi kæti tæmæni, “Nian nætæmimi ræhalah noliæn tæuvír kæutan ilah nætæm kotærah, nætæm kotærah kæutærækin noliæn tæuvír ræhalah.” ³⁴ Ohtælig=pa min motos æhruahru min nætæligiæn ræhatæmah iætæm tæhruahru, kæni motæhlman e tæfagæ tærah min, mætæu-inu itæmah næuvein kotærruru æhanæh Uhgín, kæni inu nati kæti ræha naulisiæn.

Nípæti iætæm tæmimis tætæmiægæh min

³⁵ Mætæu næmæ nætæmimi næuvein kotætapuæh mæmæ, “?Nætæm kæmohmis okotæmiægæh æhro lanu? ?Okotos nípæti nak mæhuva?” ³⁶ !Næghatiæn æha talmæli! Nati u tæhmen e níkiti nati iætæm kotæhrun rækis. Níkíti nati iætæm næmærfæi, otækeikei maupæn mimis, uærisig tæpanæmiægæh. ³⁷ Nian nækærfæi níkiti nati, næsærfæiæn næukætin iætæm otuva, mætæu níkiti nati æmæ, næmæ níkiti wit uæ nati písin kæti. ³⁸ Mætæu Uhgín tol tateviæ e næukætin iætæm in tolkeikei, kæni níkiti nati ræfin, in æmæ tætæfa nípætilah. ³⁹ Nípætilah ræfin kæsotæhmen-æhmenian. Nípæti iætæmimi tol písin e ræha nati miægæh min, mine mænig min, mine næmu itæhi. ⁴⁰ Æpæha e neai, natimnati æha ikin, kæni e næhue níftæni natimnati min æha ikin tol písin. Nian koteruh nati æpæha ilis e neai mæmæ in tæuvír, ræhan næuviriæn in tol písin e næuviriæn ræha nati æpæha læhtæni e næhue níftæni. ⁴¹ Kæni næhagæhagiæn ræha mítigar tol písin e nimihliæn ræha mæuig mine nasiæiæn ræha mæhau min. Kæni nasiæiæn ræha mæhau min næuvein, kotol písin e ræha næuvein min.

⁴² Kæni tæhmen æmæ e nípæti nætæm kæmohmis nætæm kautæmiægæh min. Nípætin iætæm kæmitænim otæmnæmit, mætæu nian otæmiægæh min, otæsmnæmit minian. ⁴³ Nian katitænim, in nati kæti iætæm nætæmimi kæsotolkeikeiæn, mætæu nian otæmiægæh min, in nati kæti iætæm nætæmimi okoteruh ræha næuviriæn. Nian katitænim, næsanæniæn ræhan tikæ, mætæu nian otæmiægæh min, tæsanæn. ⁴⁴ Nian katitænim nípætitah, in nati ræha næhue níftæni, mætæu nian otæmiægæh min, in nati ræha negæu e neai.

Næmæ nípætin æha ikin ræha næhue níftæni, ræha negæu e neai min æha ikin. ⁴⁵ Nauæuæ Ræha Uhgín tætæni mæmæ, “Iætæmi tæmaupæn agin, Atæm tæmos nípætin miægæh.” Kæni

15:25 Mat 22:44 15:26 Næh 20:14 15:27 Sam 8:6 § 15:29 Pol tæsæni æhruahruian mæmæ in tolkeikei mæmæ nætæmimi okotol bæptais e lah o nætæmimi nætæm kinohmis rækis, mætæu tæmæni æmæ mæmæ nætæmimi næuvein kæmautol lanæha. Kæni kitah u ræueiu, tiækis o næhrunian nípæti næghatiæn u. 15:30 Rom 8:36 * 15:32 Pol tætaghati e tikimír min ræhan æpæha Efæsis, mætæu sæniæmæ nati miægæh min pæhriæn. 15:32 Aes 22:13 15:36 Jon 12:24 15:43 Fil 3:20-21 15:45 Jen 2:7

naunun Atəm, inu Kristo, təmuva narmin u tətəfa nəmiəgəhiən. ⁴⁶ Nati rəha narmin təməsəupəniən muva, mətəu nati rəha nəhue niftəni, uərisig lan nati rəha narmin təpanuva. ⁴⁷ İətəm təmaupən agin, kəmol e niməulul rəha niftəni, mətəu iətəm təmuərisig u Kristo, təmsipən e negəu e neai. ⁴⁸ Nətəmimi rəfin e nəhue niftəni, nıpətilah təhmen e nıpəti Atəm, mətəu nətəmimi nətəm okəhuvən e negəu e neai nıpətilah otəhmen e nıpəti Kristo, u təmsipən ikin. ⁴⁹ Rəueiu kitah kotəhmen e Atəm u rəha nəhue niftəni, kəni tol lanəha, nian kəti okotəhmen e Kristo u rəha negəu e neai.

⁵⁰ İətəni pətigəm kəm təmah, piak min mine nəuvinik min məmə, nıpətin mine nira iətəmimi təruru nuvəniən e Narmənigiən Rəha Uhgın, kəni təhmen əmə, nati iətəm otəmnəmit otəsosiən nati iətəm tətətig itulin. ⁵¹ Otətəlig-to, kəni oiəkəni nati oneuən məmə, səniəmə kitah rəfin okohmis, mətəu Uhgın otol nıpətitaḥ rəfin okotəuiək vivi, ⁵² in otol uəhai əmə təhmen e noraipian, nian naunu təui rəha Uhgın otasək. Mətəu-inu təui otasək, kəni nətəm kəmoḥmis okotəmiəgəḥ min məsoḥmis minian, nıpətilah otəuiək. Kəni kitah u kəutəmiəgəḥ e nian əha, Uhgın otol nıpətitaḥ min təuiək vivi. ⁵³ Tol lanəha mətəu-inu, nati iətəm otəmnəmit, inəha nıpətitaḥ, otəkeikei muvən e nati iətəm otəsəmnəmitian, kəni nıpətitaḥ iətəm otimis otəkeikei muvən e nati iətəm otəsimisian mətətig itulin. ⁵⁴ Nian nati u tuva mol nıpəhriənian lan, kəni nəghatian iətəm iəni Aiseə kəmətei otuva nıpəhriənian, tətəni məmə, “Nəluəginian tinol naunun. Uhgın təmol win agin. Nimişian tinikə.”

⁵⁵ “!Ei! !Nimişian! ?Onəkəhro lanu lan mol win e timah?
!Ei! !Nimişian! ?Onəkəhro lanu lan mus itimah?”

⁵⁶ Rəueiu, təfagə tərəh in təhmen e nati kəti tatus iətəmi kəni mətəu in nimişian, kəni Lou tatol təfagə tərəh nəsanəniən rəhan tatepət. ⁵⁷ !Mətəu pəḥ kotəni-vivi Uhgın! Tatol məmə e İərmənig İesu Kristo, kitah kautol win.

⁵⁸ Tol lanəha, piak min mine nəuvinik min, otəhtul əskasik. Sotegəhanian məmə nati kəti təlauəl e təmah. Nian rəfin, otol uək rəha İərmənig e nikitəmah rəfin, mətəu-inu nəkotəhrun məmə uək rəha İərmənig iətəm nautol, səniəmə nati əpnəpən əmə mətəu in nati agin.

16

Məni o nasiruiən e nəfaki min əpəha Jerusiləm

¹ Rəueiu iəkəni məni o nasiruiən e nəfaki min əpəha Jerusiləm. Otol təhmen əmə məmə iəməni mine kəm niməfaki min əpəha profens əha Kəlesia. ² E Sante min rəfin, itəmah rəfin kətiəḥ kətiəḥ onəkotəkeikei motələhu kalin məni nəuvein. İətəmimi iətəm in tatos məni asoli, otələhu kalin tepət, kəni iətəmimi iətəm tatos məni əkəku, otələhu kalin nəuan nəuətin əmə. Tol lanəha, nian iəkuvnə, kəni kəsalkut minian o noriarunian rəfin məni. ³ Kəni otəfu pətigəm itəmah nəuvein məmə okotos məni məhuvən. Kəni nian iəkuvnə, iəkətei nauəuə məni pətigəm ilah kəm nətəm Jerusiləm, kəni mahli=pən ilah kotəmkı məni məhuvən əpəha ikin. ⁴ Nəmə iəkəruh məmə təuvir məmə iəu min iəkuvən, kəni ilah okotohtəu=pa iəu.

Naliuəkiən min rəha nətəmi asoli min nəuvein

⁵ Uərisig iəmanuvnə məsal=pən e təmah, iəkuvən=pən Masetonia, mətəu-inu iəkaupən muvən məsal=pən e niməfaki min əpəha ikin. ⁶ Kəni nəmə təhro iəkətig nəuətin min kitah min itəmah, mə kəmə təhro, kotətig əmə motətəuarus nətəpuian tol naunun. Tol lanəha, nəkotəhrun nasiruiən lak e rəhak naliuəkiən iətəm iətuvən=pən ikin. ⁷ İəsolkeikeian məmə iəkuvnə meruh itəmah ko miet min uəhai əmə, mətəu iəkəlkəikei məmə iəkuvnə kotətig nəuətin nəmə İərmənig tegəhan lak. ⁸ Mətəu iətətig əmə Efəsis

mətəuarus nian rəha Pentekos, lafet rəha Nauəniən Vi, ⁹ mətəu-inu Uhgın təmerəh e suaru asoli ohniəu məmə iəkol uək təuvir iətəm otəuə e nəuan tepət, nati əpnəpın nətəmimi tepət kəutalkut məmə kotaiu-əpəsığ lak o nolien uək.

¹⁰ Nəmə Timoti tuvnə meruh itəmah, otol təuvir kəm in motəfən nisaiən kəm in, sotolien nati kəti iətəm otol nikin tərəh o təmah, mətəu-inu in tatol uək rəha İərməniğ təhmen əmə lak. ¹¹ Sotolien məmə itəmah kəti oteh iahu in. Otahli=pa tuva kəni motasiru lan e rəhan naliuəkiən məmə otitəlig=pa ohniəu. İətəhtahnin piatah mın ilah Timoti məmə okəhuva moteh iəu.

¹² Kəni e piatah Apolos, iəmətapuəh əskasik məmə in otəkeikei mıtəu=pən piatah mın muvnə meruh itəmah. In təsolkeikei pikien məmə otuvnə əha rəueiu, mətəu in otuvnə e nian iətəm otəhruahru ohni.

¹³ Onəkəutair, məutəhtul əskasik e nəhatətəien rəhatəmah. Məsotəginiən, motol nətəligiən rəhatəmah təskasik. ¹⁴ Natimnati rəfin ağın iətəm itəmah nautol, otol e nolkeikeiən.

¹⁵ İtəmah nəkotəhrun məmə Stefənəs mine rəhan mın, ilah kəmotəupən motəni niyəhriənən e İesu əpəha Akaiə, kəni ilah kəutalkut əskasik o nasiruiən e nəfaki mın. İətəni əskasik kəm təmah piak mın məmə, ¹⁶ otisai ilah motol nəuialah, mine nətəmimi rəfin nətəm kautol pik uək o niməfaki. ¹⁷ Nikiç təmagiən nian Stefənəs, mine Fotunətəs, mine Akaekəs kəmhliet pətiğəm, mətəu-inu nati əpnəpın itəmah nəkohkə, mətəu nian iəmeruh ilahal, təhmen əmə məmə iəmeruh itəmah. ¹⁸ İlahal kəmləfəri pik rəhak nətəligiən təhmen əmə məmə kəmhli e təmah. Nətəmi kotol lanəha, okəkeikei kisai ilah.

Naunun nəghatiən rəha Pol

¹⁹ Niməfaki mın u ikinu e profens əpəha Esiə kəutəni təuvir kəm təmah. Akuilə mine Prisilə kuolkeikei pik məmə okuəni təuvir kəm təmah e nərgi İərməniğ ilah nəfaki mın nətəm kəmotuhapumın e nimə rəhalau. ²⁰ Piak mın rəfin ikinu kəutəni təuvir kəm təmah. Otəni təuvir kəm təmah mın təhmen məmə itəmah kətiəh əmə e Kristo.

²¹ İəu Pol, iatos pen o iətəmi u tatətei nauəuə u, kəni matətei əmə e nəhlmək nəghatiən u rəha nəniən təuvir kəm təmah.*

²² Nəmə iətəmi kəti təsolkeikeiən İərməniğ, pəh nalpiniən rəha Uhgın tatuvən ohni.

!İərməniğ rəhatiməh, va-tə!

²³ Pəh İərməniğ İesu təfinə rəhan nəuviriən kəm təmah.

²⁴ İəkahli=pinə rəhak nolkeikeiən kəm təmah rəfin e Kristo İesu. Əuəh.

16:9 Uək 19:8-10; 2Kor 2:12 **16:10** 1Kor 4:17 **16:11** 1Tim 4:12 **16:12** 1Kor 3:6 **16:15** 1Kor 1:16 **16:19** Uək 18:2,18,26 * **16:21** E nian əha, nian tepət nətəmimi kotəhmen e Pol kəutəni rəhalah nəghatiən kəm iətəmimi kəti, kəni in tətəi rəkis. E fes 21 u, Pol aru tatos pen matətei nəghatiən rəhan. **16:22** Kəl 1:8-9; Nəh 22:20

2 Korən

Nauəuə iətəm tatol keiu lan iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki mın ikin Korən

Nəghatiən əkuəkır rəha nauəuə u 2 Korən

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? Təmətei tətuvən kəm niməfaki rəha Korən, mine nəfaki mın rəha Akaiə profens rəfin. Korən in əpəha Akaiə profens.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? Pol təmətei rəkis nauəuə kisił mahli=pən kəm niməfaki rəha Korən. Inu nauəuə iətəm tatol kuvət lan. Mətəu nauəuə iətəm tatol kətiəh, mine nauəuə iətəm tatol kisił, ilau kəmiakə. Nauəuə iətəm tatol keiu, kətəni məmə 1 Korən, kəni e nauəuə u in təməghati əskasik kəm lah məmə okotəgəu əhruahru nolian tərəh mın rəhalah, kəni in təməgətun mın ilah e natimnati pisin mın nəuvein. Ilah tepət e niməfaki kautətəu=pən nətəligian rəha Pol iətəm təmətei e nauəuə 1 Korən. Mətəu nəuvein əha ikin, ilah kətəni məmə Pol in səniəmə iətəmi asoli, kəni təsəhruahruian məmə in otəghati lanəha. Kəni ilah kətəni məmə in tatol uək rəhan o nosian əmə məni.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol in təmətei nauəuə u mətəgətun məmə in aposil kəti, kəni Uhgın in təməfən uək u kəm in, kəni təhruahru əmə məmə in otəghati lanəha kəm lah. Kəni in tolkeikei məmə otəniəhu nəgətunian eiuə mın iətəm kəutatig Korən.

Pol təməni təuvir kəm lah

¹ İəu Pol, iətəm Uhgın təmıtəpın e nəuian məmə iəu aposil rəha Kristo İesu, iatətei nauəuə u itimlau piatah Timoti. Nauəuə u tətuvnə kəm təmah, niməfaki rəha Uhgın əpəha Korən, mine nəfaki mın ilah rəfin əpəha ikin Akaiə. ² Pəh Uhgın Tatə rəhatah mine İərməniğ İesu Kristo, okuəfinə nəuvirian mine nəməlinuiən kəm təmah.

Uhgın iətəm tətəfəri nətəligian rəha nətəmimi

³ Pəh kotəni-vivi Uhgın, u in Uhgın mine Tatə rəha İərməniğ rəhatah İesu Kristo. In Tatə iətəm in nəukəti nasəkəhruinian, kəni in Uhgın iətəm nasiruiən rəfin o nəfərian nətəligian tatsipən ohni. ⁴ In tətəfəri nətəligian rəhatah e nərahian rəfin rəhatah məmə kitah kotəhrun nəfərian nətəligian rəha nətəmimi e nərahian pisin pisin mın. Kəni kitah kotəfəri nətəligian rəhalah e nolian rəha nəfərian nətəligian iətəm Uhgın təmol kəm tah. ⁵ Təhmen əmə e nahməian iətəm Kristo təmos, təmuva mın e nəmiəgəhian rəhatah. Kəni e nolian əhmen əmə, Kristo in suaru məmə nasiruiən o nəfərian nətəligian rəhatah təmuva pik e nəmiəgəhian rəhatah, kəni rəueiu nasiruiən rəhatah o nəfərian nətəligian tətuvən mın o nətəmimi pisin pisin mın.

⁶ Nəmə itimah iautətəu nahməian, nahməian əha tətuvə o timah nian iəutəni pətiğəm nanusian təuvir, kəni nanusian təuvir əha tətəfəri nətəligian rəhatəmah mosmiəgəh itəmah. Nəmə Uhgın təməfəri nətəligian rəhatimah, tatol məmə itimah iəkotəhrun nəfərian nətəligian rəhatəmah. Kəni nəuan rəha nəfərian nətəligian əha, tətəuə e nəmiəgəhian rəhatəmah, məmə otətasiru e təmah məmə onəkotəhtul əskasik əmə lanko nian nəutatig e nahməian kətiəh əmə iətəm kitah kəutatig lan. ⁷ İtimah iəmotələhu=pən əskasik rəhatimah nətəligian e Uhgın o təmah məmə onəkotəhtul əskasik. Tol lanəha mətəu-inu kitah rəfin kəutatig e natigian kətiəh əmə məmə, itəmah nəkotətəu nahməian iətəm iəutatig lan. Kəni təhmen əmə məmə Uhgın otəfəri nətəligian rəhatah, kəni in otəfəri mın nətəligian rəhatəmah.

⁸ Piak mın mine nəuvinik mın, iəkotolkeikei məmə nəkotəhrun vivi nian əskasik mın iətəm iəmotatig lan e profens ikin Esia. Nərahian asoli mın kəmotəfiğəm pik o timah, tapirəkis nəsanəniən rəhatimah, təmol nikitimah təhti məmə no-iəkohmıs.

⁹ Nipəhriənian, itimah iəmotətəu məmə kəmegəhan rəkis e timah məmə iəkohmis. Mətəu nian əskasik min əha kəməhuva məmə iəsotarəriəian e timah, mətəu iəutarəriə e Uhgın iətəm tatol iətəmi təmimis təmiəgəh min. ¹⁰ In təmosmiəgəh itimah e nərahian asoli əha iətəm təmatuvən o nimisiən, kəni in otosmiəgəh itimah e nərahian iətəm otəmanuva. Iəmotələhu=pən əskasik rəhatimah nətəligiən lan məmə in otosmiəgəh min itimah. ¹¹ Kəni in otol lanəha nian nəutəfaki o timah məmə, nətəmimi tepət okotəni-vivi Uhgın o natimnati təuvir iətəm in otol kəm təmah mətəu-inu nətəmimi tepət kəmotəfaki o timah.

Pol təməuhlin rəhan nətəligiən o rəhan naliuəkian

¹² Rəueiu iəkəni nəghatiən u mətəgiən əmə lan. Iəkotəhrun vivi e nikitimah məmə iəsotoliən nati kəti tərəh e noliən rəhatimah. E noliən min rəfin iətəm iəmotol, itimah iəmotohtəu=pən suaru iətəm Uhgın təmitəpın məmə iəmotəghati əhruahru əmə mautəni tagəhag nəghatiən. Iəmotol noliən əha kəm nətəmi əpnəpın əmə rəha nəhue niftəni, kəni mautol tapirəkis kəm təmah. Iəsotəghatiən e nəhruniən əmə rəhatimah rəha nəhue niftəni, mətəu iəmotarəriə əmə e nəuviriən rəha Uhgın. ¹³⁻¹⁴ İatəni lanəha mətəu-inu, iəsotətəiən nəghatiən kəti iətəm tiəkis o təmah o nafiniən, uə nəhruniən nipətın. Rəueiu, nəkotəhrun nipilgan nətəligiən rəhatimah, mətəu iəkölkeikei pik məmə nian kəti onəkotəhrun rəfin. Kəni e noliən əha, nian İərməniğ İesu otuva min, itəmah onəkotəgiən o timah təhmen min məmə itimah iəutəgiən o təmah.

¹⁵⁻¹⁶ Mətəu-inu inəhrun məmə nəkotəgiən o timah, aupən ikın nıkik təhti məmə nian iəkuvən Masetoniə, iəkaupən muvnə meruh itəmah, kəni nian iəkıtəlig Masetoniə, iəkuvnə min meruh itəmah. Tol lanəha, nəkotos nəuviriən motau keiu. Kəni uərisig lanko itəmah min, onəkotasıru lak motahli=pən iəu iəkuvən e nitəni Jutiə. ¹⁷ ?Nikitəmah təhti məmə, nian iəmol nətəligiən min əha, mətəu iəmol əpnəpın əmə? Uə, kəmə təhro nətəligiən rəhak təmsipən e noliən rəha nəhue niftəni, təhmen e nətəmimi nətəm kəutəni “əuəh” mine “kəpə” e nəghatiən kətiəh əmə?

¹⁸ İtəmah nəkotəhrun məmə Uhgın nian rəfin tatol rəhan nəghatiən, kəni iəu min, rəhak nəghatiən kəm təmah səniəmə, “əuəh” mine “kəpə,” ¹⁹ mətəu-inu rəhak nəghatiən o Nəti Uhgın İesu Krısto, iətəm iəmhləni pətəgəm kəm təmah itimahal Sailəs* mine Timoti, səniəmə, “əuəh” mine “kəpə,” mətəu e Krısto, nian rəfin rəhak nəghatiən in “əuəh,” in nipəhriənian. ²⁰ Tol lanəha mətəu-inu, nəniəskasikiən min rəfin iətəm Uhgın təmol, ilah rəfin kəutəhuva nipəhriənian e Krısto, inu nəghatiən “əuəh” rəha Uhgın. Tol lanəha, e Krısto, kitah kəutəni “Amen, Əuəh” kəm Uhgın, kəni mautəfəri nərgin lan. ²¹ Uhgın əmə tatol itimah iəutəhtul əskasik e Krısto kitah min itəmah. In təmitəpın itah, ²² kəni təmol mak e nəmiəgəhiən rəhatah məmə kitah rəhan min, kəni təmələhu=pən rəhan Nəmin e nikitah məmə kitah okotəhrun rəueiu məmə rəhan nəniəskasikiən min, ilah rəfin okəhuva nipəhriənian e nəmiəgəhiən rəhatah o nian kəti.

²³ Uhgın əmə təhrun məmə rəhak nəghatiən in nipəhriənian. İəməsuvaian Korən, mətəu nəmə iəkuvnə, iəkəkeikei məfinə nəghatiən əskasik kəm təmah o noliən rəhatəmah, kəni iəməsolkeikeian məmə iəköl lanəha. ²⁴ İəsotölkeikeian məmə iəkotərməniğ e nəhatətəian rəhatəmah, kəpə. Mətəu iəutol uək kitah min itəmah o nəgiənian rəhatəmah, mətəu-inu itəmah ninautəhtul əskasik rəkis e nəhatətəian rəhatəmah.

2

¹ Tol lanəha, inəni rəkis e nıkik məmə ko iəsuvnə minian meruh itəmah mol nikitəmah təhmə. ² İəməni lanəha mətəu-inu, nəmə iəköl nikitəmah təhmə, pəh u ikın ko otol iəu nıkik tagiən? İtəmah əmə, nətəm iəköl nikitəmah təhmə.

1:10 2Tim 4:18 **1:13-14** 2Kor 5:12; Fil 2:16 **1:15-16** 1Kor 16:5-6 * **1:19** Nəghatiən Kris tətəni nərgin u məmə, “Silfanus” iətəm in nərgin əkuəkır u “Sailəs.” **1:19** Uək 18:5 **1:20** Nəh 3:14 **1:22** 2Kor 5:5; Efəs 1:13-14 **1:24** 1Pitə 5:3 **2:1** 1Kor 4:21

³ Kəni iəmətei nauəuə əha, məmə nian iəkuvnə, iəsətəuiən tərəh e nīkik mətəu-inu nəmə mətə iəkəkeiki məni nəghatiən əskasik kəm təmah. Iəsolkeikeiən məmə nətəmimi nətəm okotəkeiki motol nīkik tagiən, ilah okotol məmə iəkətəu tərəh. Iəmətei nauəuə kəha e nolian əha, mətəu-inu inəhrun məmə kitah kətiəh əmə, kəni nian nīkik tagiən, kəni nīkitəmah mīn tagiən. ⁴ Tol lanəha, nian iəmətei nauəuə əha kəm təmah, nīkik təpəou pik o təmah, kəni nīkik titəgit, nəhu nəhmtək taiəh o təmah. Iəsətəiən nauəuə əha məmə otol nīkitəmah təpəou. !Kəpə! Mətəu iəmətei məmə onəkotəhrun rəhak nolkeikeiən asoli o təmah.

Alu e nolian tərəh mīn rəha nol təfagə

⁵ Iətəmimi iətəm təmol nərahian, təmol iəu iəkətəu tərəh, mətəu təmol itəmah rəfin nəkotətəu tərəh pik, mətəu iəsolkeikeiən məmə nəghatiən rəhak e nati u in təskasik pik.* ⁶ Nalpinian iətəm itəmah tēpət nəmotəfən kəm in tīnəhmen. ⁷ Mətəu rəueiu əha, nəkotəkeiki motalu e rəhan nolian tərəh kəni motol vivi nīkin, məmə nīkin otəsəpəou pikian mol təmei e rəhan nəmiəgəhian. ⁸ Iətətapuəh əskasik o təmah məmə nəkəhuvən motol təuvir kəm in məmə in otəhrun rəhatəmah nolkeikeiən ohni. ⁹ Iəmətei nauəuə əha kəm təmah məmə iəkeruh məmə onəkotol nəuiak e natimnati rəfin, uə kəpə. ¹⁰ Nəmə itəmah nəkotalu e nolian tərəh rəha iətəmi kəti, iəu mīn iəkalu e rəhan nolian. Nəmə iətəmi kəti əha təmol nati tərəh nəuvein məmə iəu iəkəkeiki malu e rəhan nolian, mətəu inalū rəkis e rəhan nolian e nəhmti Kristo. Iəmol lanəha məmə otasiru e təmah ¹¹ məmə Setən otəsəiəuəiən e tah kəni rəhan nərahian mīn məmə təsəəkiniən itah lan, mətəu-inu kitah kotəhrun rəkis rəhan nətəligiən o nolian nərahian.

Nətəmimi nətəm kəutəni pətigəm nanusiən təuvir

¹² Nian iəmuəvən əpəha Troas o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir rəha Kristo, iəmeruh məmə Iərməniğ təmol suaru kəm iəu. ¹³ Mətəu iəsətiğ əməlinuiən e rəhak nətəligiən mətəu-inu, iəməseruhiən piak Taitəs ikin əha.† Kəni iəmauiəhrui ilah, miet muəvən Masetoniə.

¹⁴ Pəh kotəni-vivi Uhgīn, mətəu-inu in təmol win e rəhan tikimīr mīn e nəluəginiən. Kəni təhmen e kig kəti iətəm təmol win e nəluəginiən mīnitəlig matit rəhan soldiə mīn mīne rəhan mīn tikimīr, Uhgīn tatit itimah e Kristo. Kəni itimah rəhan mīn nətəmimi nətəm iəutəni pətigəm neinatigian rəha Kristo, kəni neinatigian əha in təhmen e nəmiəvi səntə kəti iətəm tatuvən ikin pişin pişin mīn. ¹⁵ E nəhmti Uhgīn, itimah iəmotəhmen e nəmiəvi səntə rəha Kristo kəm nətəmimi rəfin, nətəmimi nətəm Uhgīn tatosmiəgəh ilah, mīne nətəmimi nətəm okəhuə e nalpinian rəha Uhgīn. ¹⁶ Itimah nəmiəvin rəha nīmisiən kəm nəuvein iətəm tətəgətun ilah məmə okohmīs. Kəni itimah nəmiəvin rəha nəmiəgəhian kəm nəuvein, iətəm tətəgətun ilah məmə Uhgīn otosmiəgəh ilah. ?Kəni pəh u təhrun nolian uək asoli əha? ¹⁷ Mətəu itimah iəsotəhmenian e nətəmi tēpət mīn, nətəm kəutəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgīn o nos əməian məni. Kəpə, mətəu Uhgīn təmahli=pən itimah, kəni e Kristo, itimah iəutəni pətigəm nanusiən təuvir e nəhmti Uhgīn, kəni nəghatiən rəhatimah təmsipən e nīkitimah iətəm təhruahru əmə.

3

¹ Nəmə təhro nīkitəmah təhti məmə inəutəfəri itimah* məmə itəmah onəkotegəhan lan. Nətəmimi nəuvein okotəkeiki motos nauəuə kəti iətəm kəmətei e lah nian kəutəhuvən o nətəm kotəruu ilah. ?Təhro nīkitəmah təhti məmə iətəmi kəti otəkeiki mətei nauəuə lanəha e itimah kəm təmah? ?Uə, təhro itəmah əmə nəkotolkeiki məmə onəkotətei? ! Kəpə! ² Itəmah aru əmə nəkotəhmen e nauəuə iətəm tatol əpu uək rəhatimah. Nauəuə

2:4 Uək 20:31 * **2:5** Nəmə təhro, Pol tətəghati e iətəmi kəti u təməni rah in nian in əpəha Korən. Uə nəmə təhro, tətəghati e iətəmi u e 1Kor 5. **2:11** Luk 22:31 **2:12** Uək 14:27; 1Kor 16:9 † **2:13** Aupən ikin, Pol təmahli=pən Taitəs e Korən. Nəmə təhro, rəueiu Pol tolkeiki məmə Taitəs otos nəghatiən kəti rəha Korən. **2:13** Uək 20:1 **2:16** Luk 2:34; 2Kor 3:5-6 * **3:1** E fes 1, nian Pol tətəni "itimah," in tətəghati aru əmə lan. **3:1** Uək 18:27; 2Kor 5:12

kæha kæmætei=pæn e nikitimah. Nian nætämimi kæuteruh itamah, këni kæutafin nauæuæ u mautæhrun. ³ Itamah næua uæk ræhatimah. Këni næmiægähian ræhatamah tætgætun mämæ itamah nauæuæ kætafin iætäm Kristo tæmætei. Kristo tæmætei nauæuæ kæha e Narmîn Ræha Uhgîn iætäm tæmiægäh, mætæu tæsæteiæn e næhlmi iætämimi. Këni in tæmæsætei-pæniæn e kæpiel epin-epin, mætæu tæmætei=pæn e niki nætämimi.†

⁴ Itimah iæsotäginian o næniæn lanæha kæm tæmah mætæu-inu itimah iæutatig e Kristo, këni mæutæhatætæ æskasik e Uhgîn. ⁵ Nikitimah tæsæhtian mämæ itimah æmä iækotæhmen o nolian uæk u, këni mauteruh næuan ræha uæk. Mætæu Uhgîn æmä tatol mämæ itimah iækotæhrun nolian uæk. ⁶ In tæmol mämæ itimah iækotæhmen mämæ iækæhuva ræhan nolüæk min ræha næniæskasikian vi ræha nasiruiæn iætäm Uhgîn tæmäni. Næniæskasikian vi æha tæsisipæniæn e Lou iætäm kæmætei, mætæu tæmsipæn e Narmîn Ræha Uhgîn. Mætæu-inu Lou iætäm kæmætei tatol mämæ nætämimi kautæhuvæn e nimisian, mætæu Narmîn Ræha Uhgîn tætäfa næmiægähian.

Næhagæhagian ræha Næniæskasikian Vi Ræha Nasiruiæn

⁷ Otætellig-to lan. Nian Uhgîn tæmætei Lou e kæpiel, mæfæn kæm Mosis, næhagæhagian æha ikin ræha Uhgîn, këni næhagæhagian æha tæmauveg næhmti Mosis, këni nætäm Isrel kæmæsotafuiæn næhmtin, nati æpnæpin næhagæhagian tinæteiuaiu. Këni uæk ræha Lou in suaru iætäm tatuvæn o nimisian, këni in tæhagæhag. ⁸ Mætæu uæk ræha Narmîn Ræha Uhgîn otæhagæhag pik. ⁹ !Næmä uæk iætäm tatol nætämimi mämæ okotækeikei mohmis, in tæhagæhag, këni uæk iætäm tatol nætämimi kæutæhruahru e næhmti Uhgîn, in tæhagæhag pik agin! ¹⁰ Nipæhriænian, næniæskasikian æuas ræha nasiruiæn iætäm tæmæhagæhag aupæn, ræueiu in tæsæhagæhagian, mætæu-inu næniæskasikian vi iætäm tæhagæhag pik agin, tinapirækis in aupæn. ¹¹ !Këni næmä uæk ræha Lou iætäm otæpanikæ, tinuva e næhagæhagian, këni uæk ræha Narmîn Ræha Uhgîn iætäm otatig itulin, tæhagæhag pik agin pæhriæn!

¹² Tol lanæha, mætæu-inu iæmotælæhu=pæn æskasik ræhatimah nætelligian e uæk æha ræha Narmîn Ræha Uhgîn, nætelligian ræhatimah tæskasik e Uhgîn, këni mæsotäginian o næni pætigæm ræhan næghatian. ¹³ Itimah iæsotähmenian e Mosis, iætäm tæmætæuveg næhmtin e napæn ægeiægei mämæ nætäm Isrel okæsoäteruhian mämæ nipæhriænian, næhagæhagian teiuaiu muvæn mikæ. ¹⁴ Mætæu Uhgîn tæmol nætelligian ræhalah tæskasik. Këni mætæuarus=pa æha ræueiu, nati kæti tætäuveg nætelligian ræhalah nian kotafin Nauæuæ Ræha Næniæskasikian æuas, kotæhrun næniæn mämæ napæn, tæhmen e napæn iætäm tæmætæuveg næhmti Mosis.‡ Napæn æha tæsiæt rækis æhanæhian, mætæu-inu tiet rækis æmä e Kristo. ¹⁵ æuæh, mætæuarus=pa kæha ræueiu mine, nian kotafin Lou ræha Mosis, napæn kæti tæhtærain æhanæh nikilah. ¹⁶ Mætæu næmä iætämimi pæh tæuhlin mæsal=pæn o Iærmænig, napæn æha otiet rækis.

¹⁷ Otætellig-to, Iærmænig æha, in Narmîn. Këni ikin Narmîn ræha Iærmænig tætatig ikin, in tatitis itah. ¹⁸ Këni kitah, nætäm kæsohtëtærainian næhmtitah e napæn, kauteruh næhagæhagian asoli ræha Iærmænig, këni nætämimi kauteruh næhagæhagian æha e næmiægähian ræhatah. Këni in tætäuhlin næmiægähian ræhatah mämæ okæhuva motæhmen lan. Këni næhagæhagian ræha Iærmænig e næmiægähian ræhatah tæteri mæteri pik isæu. Këni næhagæhagian æha tæmsipæn o Iærmænig iætäm in Narmîn Ræha Uhgîn.

4

Nati keikei e kipæhau æuas

¹ Tol lanæha, nikitamah tæsapæouiæn o uæk mætæu-inu itimah iæmotos e nasækæhruiæn ræha Uhgîn. ² Iæsotolian uæk ræha Uhgîn tæhmen e nætämimi næuvein nætäm kautol e nolian

3:2 1Kor 9:2 † **3:3** Nian Pol tætgæhati e næghatian “kæmæsætei-pæniæn e kæpiel epin-epin,” tætgæhati e Lou iætäm Uhgîn tæmfæn kæm Mosis, këni Mosis tæmætei=pæn e kæpiel. **3:3** Eks 24:12; Jer 31:33; Esik 36:26-27 **3:6** Jer 31:31; Jon 6:63; 1Kor 11:25 **3:7** Eks 34:29 **3:9** Dut 27:26; Rom 1:17 **3:13** Eks 34:33 ‡ **3:14** “Nauæuæ Ræha Næniæskasikian æuas” in “Oltestimin.” **3:16** Eks 34:34 **3:17** Jon 8:36; Rom 8:2

tarah. Mätəu e noliən rəhatimah, iəsotegəhanian e noliən iətəm tətəhluaig mine noliən aulis min. Ko iəsoteiuəian məsotəuhlinian nəghatian rəha Uhgın. !Kəpə! Mätəu itimah iəutəni əhruahru əmə nıpəhriənian, kəni e noliən əha, e nəhmti Uhgın, iəmotol pətigəm e nəhmti nətəmimi rəfin məmə rəhatimah noliən in təhruahru. ³ Kəni nəmə təhro nanusian təuvir iətəm iətəni pətigəm in tətəhluaig o nətəmimi nəuvein, mätəu kəpə, tətəhluaig əmə o nətəmimi nətəm kəutohtəu=pən suaru o nuvənian e nigəm asoli. ⁴ İlah kəsotəhatətəian e Krısto, məutohtəu=pən suaru əha mätəu-inu Setən, u in İərmis iətəm tətərmənig e nəhue nıftəni u, təməuveg nətəligian rəhalah, məmə kəsoteruhian nəhagəhagian təuvir rəha nanusian təuvir iətəm tatuəu mətəsiəgəpın ilah. Nəhagəhagian əha təmsipən e Krısto. Kəni nian kitah koteruh Krısto, kəni kitah koteruh məmə Uhgın in təhro lanu.

⁵ İtimah iəsotəni pətigəm aruiən itimah, mätəu iəutəni pətigəm İesu Krısto məmə in İərmənig, kəni itimah noluək min rəhatəmah o nərgi İesu. ⁶ Tol lanəha mätəu-inu Uhgın u təməni məmə, “Pəh nəhagəhagian tuəu məsiəgəpın ikin tapınəpu ikin,” in təməsiəgəpın nikitah məmə kitah kotəhrun nehian nepətian əhagəhag rəha Uhgın, kəni kitah kauteh natimnati min əha e nəhmti Krısto.

⁷ Mätəu kitah kautos nati keikei əhanəh e kıpəhau əuas, inu nıpətıtah.* Tol lanəha məmə otəgətun məmə nəsanənian təuvir əha tapırəkis, təmsipən e Uhgın, təsisipənian o təmah. ⁸ Nərahian tepət kəutələs pıkin itimah e suaru min rəfin, mätəu təsəəkiniən itimah. Nian nəuvein iəkotərruru suaru, mätəu iəsotəpəhian nalkutiən. ⁹ Nətəmimi kautol nərahian kəm timah, mätəu Uhgın təsəpəhian itimah. Kautoh itimah, mätəu kəsotəəkiniən itimah. ¹⁰ İkin pəhruvən iəutəhuvən ikin, katohamu nıpətıtımah təhmen e kəmohamu İesu. Tol lanəha məmə, nətəmimi okoteruh nəmiəgəhian rəha İesu e nıpətıtah. ¹¹ Kəni itimah nətəm iəutəmiəgəh, nian rəfin iuəkır iəkohmis o nərgi İesu. Tol lanəha məmə nətəmimi okoteruh rəhan nəmiəgəhian e nıpətıtah iətəm otəpanimis nian kəti. ¹² Konu, nian rəfin itimah iəutələs pıkin nımisiən məmə itəmah onəkotəhrun nəmiəgəhian itulin.

¹³ Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “İəməhatətə, kəni tol lanəha iətəghati.” Kəni e noliən kətiəh əmə rəha nəhatətəian, itimah min iəkotəhatətə, kəni tol lanəha iəutəghati, ¹⁴ mätəu-inu itimah iəkotəhrun məmə, iətəmi təmol İərmənig İesu təmiəgəh min e nımisiən, in otol itimah min itəmah, kitah rəfin kotəmiəgəh min e nımisiən kitah İesu, kəni məfu pətigəm itah e nəhmtin. ¹⁵ Natimnati rəfin u o nəuviriən rəhatəmah, kəni nian nəuviriən rəha Uhgın tatiuvi=pa nətəmimi tepət təhmin min okəhuva o Krısto, kəni okotəfən nəni-viviən tepət kəm Uhgın, kəni okotəfəri nərgin ilis ilis agin.

¹⁶ Tol lanəha, nikitımah təsəpəouiən. Nati əpnəpın məmə nıpətıtah tətəiuaiu əha rəueiu, mätəu Uhgın tatol nikitəmah tatuvi rəueiu matuvən nian rəfin əmə. ¹⁷ Tol lanəha mätəu-inu, nərahian iətəm kəutatig lan, ilah nati əpnəpın əmə, kəsotatigian tuvəh. Mätəu nəualah in nəhagəhagian təuvir iətəm otətətig itulin, kəni in təuvir məfigəm tapırəkis ilah. ¹⁸ Kəni tol lanəha, nəhmtilah kəsotəhtulian e nati iətəm kateruh, mätəu kəutəhtul e nati iətəm kəsehian. Mätəu-inu nati iətəm kateruh in nati rəha rəueiu əmə, otəpanikə, mätəu nati iətəm kəsehian in naunun tikə.

5

Nıpətın vi əpəha e negəu e neai

¹ Tol lanəha, kotəhrun məmə nıpətıtah təhmen e nımauvluvl* iətəm kitah kəutatig lan u ikinu e nəhue nıftəni, kəni nian kəti otərah məmnəmıt mikə. Kəni nian nımauvluvl əha

4:2 2Kor 2:17; 1Təs 2:5 **4:4** Efəs 2:2; Kol 1:15; Hip 1:3 **4:6** Jen 1:3; Aes 9:2; 2Kor 3:18 * **4:7** Nəghatian Kris əhruahru tətəni məmə, “kautos nati u e nilosi nati kəmol e nəriəpig.” **4:7** 2Kor 5:1 **4:8** 2Kor 1:8; 7:5 **4:10** 1Kor 15:31 **4:11** Rom 8:36 **4:13** Sam 116:10 **4:14** 1Kor 6:14 **4:16** Efəs 3:16 **4:17** Rom 8:17-18 **4:18** Kol 1:16 * **5:1** Nəghatian Kris əhruahru tətəni məmə, “nıpətıtah təhmen e nıma tapolin.”

tikæ e nǎhue niftæni, mǎtæu æpǎha e negæu e neai, rǎhatah nimæ vi æha ikin iætæm sǎniæmæ iætæmimi tæmol, mǎtæu Uhgîn æmæ tæmol, nipætítah vi iætæm otatig itulîn. ² Mǎtæu rǎueiu e nipætítah rǎha nǎhue niftæni, kautæhgi nikitah, kǎni kotolkeikei pik mǎmæ nian otuva iætæm kitah okotos nipætítah vi o negæu e neai, tǎhmen mǎ kautæhuvæn e napæn vi. ³ Tol lanæha mǎtæu-inu sǎniæmæ kitah okæhuva narmin æmæ nipætín tikæ, mǎtæu okotos nipætín vi rǎha negæu e neai. ⁴ Nipætítah iætæm otímis tol itah kǎutætæu tǎrah pik mǎutæhgi nikitah e nǎpǎouiæn, mǎtæu sǎniæmæ kautolkeikei æmæ mǎmæ okohmis kǎni nipætítah otikæ, kǎpǎ. Mǎtæu kitah kotolkeikei mǎmæ okæhuvæn e nipætítah vi mǎmæ nǎmiægæhiæn itulîn otæuiæk agîn e nipætítah rǎha nǎhue niftæni iætæm otímis. ⁵ Kǎni Uhgîn pisîn æmæ tæmol itah o natimnati min æha, kǎni tǎmǎfa Narmîn Rǎhan mǎmæ otægætun vivi kǎm tah mǎmæ rǎhan nǎniæskasikîæn min otuva pǎhriæn.

⁶ Kǎni tol lanæha, nǎtæligiæn rǎhatah tǎskasik, kǎni kitah kotǎhrun vivi mǎmæ nian kǎutætig æhanæh u ikinu mautos æmæ nipætín rǎha nǎhue niftæni u, kitah kautæhtul æhanæh ihluæ ima Iǎrmænig ikin rǎhatah. ⁷ Iateruh nipætík, kǎni nian rǎfin tǎtauæhli kǎni mǎtǎpǎou tǎhmen, mǎtæu rǎhak nǎhatætæiæn in e Uhgîn, kǎni iæu iætætig nian min rǎfin mǎtǎhatætæ lan, kǎni mǎtǎhatætæ mǎmæ in otǎfa kǎm iæu nipætík vi. Rǎhatah nǎhatætæiæn tatit itah e nǎmiægæhiæn u ikinu e nǎhue niftæni, sǎniæmæ natimnati iætæm kauteruh. ⁸ Iætæni mǎmæ nǎtæligiæn rǎhatah tǎskasik, kǎni kotolkeikei mǎmæ kotǎpǎh nipætítah mǎhuvæn e nipætín vi rǎhatah, inæha nimæ vi rǎhatah, kitah Iǎrmænig. ⁹ Tol lanæha, nǎmæ kotatig e nipætítah u rǎha nǎhue niftæni u, uæ nǎmæ kotǎpǎh nipætítah, kitah kotalkut pik mǎmæ kotol natimnati iætæm kautol niki Iǎrmænig tagiæn. ¹⁰ Kotol lanæha mǎtæu-inu kitah rǎfin okotækeikei motæhtul aupæn e Krísto mǎmæ in otakil rǎhatah nolîæn min, kǎni kitah kǎtiæh kǎtiæh okotos nǎtǎouiæn titæu=pæn natimnati iætæm kǎmotol e nǎhue niftæni, nǎmæ nati tǎuvir uæ nati tǎrah.

Iæni æhruin min rǎha Uhgîn

¹¹ Kǎni rǎueiu æha, mǎtæu-inu iætægîn mǎutisiai Iǎrmænig, kǎni motalkut mǎmæ iækotiuvi=pa nǎtæmimi. Uhgîn tǎhrun itímah mine uæk rǎhatímah, kǎni iækotolkeikei mǎmæ itæmah min onækotǎhrun vivi itímah. ¹² Iæsololkeikeiæn mǎmæ iækotǎfæri itæmah e nǎhmtitæmah, mǎtæu iækotǎfinæ rǎhatímah nǎtæligiæn mǎmæ nǎmæ tǎhro nikitæmah otagiæn o tímah. Kǎni rǎueiu, nækotǎhrun nuhalpiniæn nǎghatiæn rǎha nǎtæmimi nǎtæm kǎutǎfæri o nolîæn iætæm nǎtæmimi kauteruh, mǎtæu níkilah tǎsæhtiæn nati iætæm tǎtatig e niki iætæmimi. ¹³ Nǎmæ itímah ialmæli min, mǎtæu o nǎrgi Uhgîn. Kǎni nǎmæ rǎhatímah nǎtæligiæn tǎhruahru æmæ, in nati kǎti iætæm otasiru e tæmah.

¹⁴ Tol lanæha mǎtæu-inu, nolkeikeiæn rǎha Krísto tǎtarmænig e tímah, mǎtæu-inu itímah iækotǎhrun vivi mǎmæ iætæmi kǎtiæh æmæ tæmímis o nǎtæmimi rǎfin, kǎni tol lanæha, nǎtæmimi rǎfin kínohmis. ¹⁵ Kǎni tæmímis o nǎtæmimi rǎfin mǎmæ ilah nǎtæm kautæmiægæh, okotǎpǎh nolîæn natimnati iætæm ilah æmæ kotolkeikei, mǎtæu ilah kotækeikei motol nolîæn min iætæm Iesu tolkeikei, u iætæm tæmímis o lah kǎni mǎmiægæh min e nimisiæn.

¹⁶ Tol lanæha, rǎueiu mine, itímah iæsolakiliæn nǎtæmimi e nolîæn iætæm nǎtæmimi rǎha nǎhue niftæni kotakil nǎtæmimi lan. Nati ænnapîn nian kǎti iæmotakil Krísto e nolîæn æha, mǎtæu rǎueiu iæsololiæn. ¹⁷ Tol lanæha, nǎmæ iætæmi kǎti tæmuva kǎtiæh ilau Krísto, in tæmuva iætæmimi vi. !Nati æuas tæmikæ, kǎni nati vi tinuva! ¹⁸ Natimnati rǎfin min æha tatsipæn e Uhgîn. Aupæn kitah tikímîr min kitah Uhgîn, mǎtæu e Krísto, in tæmæmki itah kǎhuva iuækîr ohni, mol itah rǎhn-niæli min. Kǎni tǎmǎfa kǎm tímah uæk u rǎha niuvi=paiæn tikímîr min rǎha Uhgîn okæhuva rǎhn-niæli min. ¹⁹ Inu tǎtæni mǎmæ Uhgîn tæmiuvi=pa rǎhan tikímîr min e nǎhue niftæni mǎmæ okæhuva rǎhn-niæli min e Krísto,

kəni məsafin mīniən rəhalah nolīən tərāh mīn. Kəni təməfa kəm tīmah nəghatiən u rəha niuvi=paīən tikimīr mīn rəhan okəhuva rəhn-niəli mīn.

²⁰ Tol lanəha, itimah iəni əhrui mīn rəha Krīsto, kəni təhmen məmə Uhgīn tətəuīn e nətəmimi e nəuiatimah. Kəni iəutətapuəh əskasik o təmāh e nərgi Krīsto məmə nəkotəpəh nolīən tikimīr, kəni məhuva niəli mīn rəha Uhgīn. ²¹ Uhgīn təmol iətəmi u rəhan nolīən tərāh tikə, məmə in sakrifais rəha nolīən tərāh mīn rəhatah, məmə e Iesu, kitah okotəhruahru e nəhmti Uhgīn.

6

¹ Mətəu-inu itimah iautol uək kətiəh itimah Uhgīn, iəkotətapuəh əskasik o təmāh məmə nian Uhgīn tətəfinə rəhan nəuviriən kəm təmāh, nəsotosiən təhmen e nati əpnəpīn əmə, ² mətəu-inu Uhgīn tətəni məmə, “E nian əhruahru, iəmətəu ik, kəni e nian rəha nosmiəghīən, iəmasiru lam.” Iəkəni kəm təmāh, məmə rəueiu, in nian əhruahru rəha Uhgīn, rəueiu in nian rəha nosmiəghīən.

Nian əskasik mīn e nəmiəghīən rəha Pol

³ Iəsoliən nati kəti iətəm iətəmi kəti otəmei lan e rəhan nəhatətəiən, mətəu-inu iəsotolkeikeiən məmə okəni rah uək rəhatimah. ⁴ Mətəu nolīən mīn rəfin e nəmiəghīən rəhatimah kautəgətun məmə itimah noluək mīn pəhriən rəha Uhgīn: itimah iəutəhtul əskasik e nian rəha nərahīən, mīne nian iəkis mīn, mīne nian itimah iəkotətəu tərāh. ⁵ Nətəmimi kəmotəh itimah, kəni kəmki=pən itimah e kaləpus, kəni katitəu itimah məmə okəh itimah. Iəmotol pik uək, məsotapīliən lapīn, kəni nəumis tus itimah. ⁶ Iəsotoliən nolīən kəti iətəm tatol nikitimah tamikmik, itimah iəkoteinatig, nətəligiən rəhatimah təfəməh, iautol təuvir kəm nətəmimi, Narmīn Rəha Uhgīn tətəri e nikitimah, kəni iəkotolkeikei nətəmimi e nolkeikeiən pəhriən. ⁷ Iəutəni əmə nīpəhriənīən, kəni nəsanəniən rəha Uhgīn tətətig e tīmah. Soldiə mīn kəutəmki natimnati mīn rəha nəluəgīniən o nohiən mīne nələhu pəsigiən. Mətəu nian kitah kəutohtəu=pən suaru rəha Uhgīn, nolīən əhruahru mīn rəhatah kotəhmen e natimnati mīn rəha nəluəgīniən nian nətəmimi kəutəni rah nəghatiən rəha Uhgīn. ⁸ Nətəmimi nəuvein kautəh iəhu itimah, nəuvein kautisīai itimah, nəuvein kəutəni rah itimah, nəuvein kəutəni-vivi itimah, nəuvein kəutəni məmə itimah iəuteiəmə məmə itimah noluək mīn rəha Uhgīn, mətəu itimah noluək mīn pəhriən rəhan. ⁹ Nətəmimi nəuvein kəsotəgəhaniən məmə itimah aposil mīn pəhriən, mətəu nətəmimi tēpət kəutəni məmə itimah aposil mīn pəhriən. Nian rəfin nīmisiən tətətu itimah, mətəu iəutəmiəgəh əhanəh. Katəh itimah, mətəu kəsəhamu əhanəhiən itimah. ¹⁰ Nikitimah təpəou, mətəu nian rəfin iəutəgīən əhanəh. Rəhatimah nautə tikə, mətəu itimah iəkotol nətəmimi tēpət rəhalah nautə tēpət. Rəhatimah nati kəti tikə, mətəu iautos natimnati mīn rəfin.

¹¹ Piak mīn əpəha Korən, iəmotəni rəfin nəghatiən kəm təmāh məsotəpəhiən kəti, kəni iəkotolkeikei itimah e nikitimah rəfin. ¹² Itimah iəsotəhtipəsigiən e nolkeikeiən rəhatəmah o tīmah, mətəu itimah nəutəhtipəsīg e rəhatəmah o tīmah. ¹³ Rəueiu əha, iətgəhati kəm təmāh məmə itimah nənətik əhruahru mīn. Təhruahru əmə məmə itimah mīn, nəkotolkeikei itimah e nikitimah rəfin.

¹⁴ Sotəniən kəm nətəm kəsotəfakiən məmə nautol uək kəti itimah mīn ilah. ?Nolīən əhruahru mīne nolīən tərāh kuəhrun nol pətīən nati kəti? ?Uə, nəhəgəhəgīən mīne nəpīnəpuīən kuəhrun niəuvaīən muəharəg pətī muəghati? !Kəpə! ¹⁵ Kəni e nolīən kətiəh əmə, Krīsto mīne Sətən, ko ilau kəsəuəniən nəghatiən kətiəh nian kəti. ?Iəfaki mīne iətəmi

təsəfakiən kuəhrun noliən nati e nətəligiən kətiəh? Kəpə! ¹⁶ E Nimə Rəha Uhgīn, ikin kəti tikə əha ikin o narmi nati mīn, mətəu-inu kitah u Nimə Rəha Uhgīn u iətəm tətəmiəgəh.

Kəni Uhgīn təməni məmə,
 “Iəkatig itimah min ilah,
 kəni maliuək itimah min ilah,
 kəni iəkuva iəu Uhgīn rəhalah,
 kəni ilah okəhuva rəhak min nətəmimi.”

¹⁷ Kəni Iərməniəg təməni məmə,
 “Tol lanəha, ohiet rəkis e nətəm kəsotəfakiən, motan isəu o lah.
 Kəni məsotekiən nati iətəm tamikmik e nəhmti Uhgīn,
 kəni nikik tagiən mə iəkos itəmah.”

¹⁸ “Kəni iəkuva rəhatəmah tatə,
 kəni itəmah onəkəhuva nenətik min.”
 Inu nəghatiən rəha Iərməniəg iətəm in ilis agin tətəskəlīm nəsanəniən min rəfin.

7

¹ Rəhk-iəli mīn. Nəniəskasikiən mīn u rəhatah. Kəni tol lanəha, pəh kotafəl nikitah, motos rəkis natimnati mīn rəfin iətəm kautol nīpətitaħ mine narmitah kəutamikmik. Kəni pəh kotələhu kalin itah məmə rəha Uhgīn əmə motohtəu=pən rəfin suaru iətəm nikin otagiən lan. Kəni okautol mətəu-inu kəutisiai Uhgīn.

Niki Pol təmagiən o lah

² Oterəh e nikitəmah kəm timah. Iəsotoliən tərəh kəm iətəmi kəti, iəsotiuvi-pəniən iətəmi kəti tərəh ikin, iəsotalkutiən məmə iəkotos nati kəti rəhatəmah e noliən ekəu-ekəu.

³ Iəsəniən nəghatiən u məmə inu nəmotol noliən tərəh. Iəməni rəkis kəm təmah məmə iəkotolkeikei pik itəmah nian rəfin, kəni nati əpnəpīn nīmisiən uə nəuviriən otuva e nəmiəgəhiən rəhatimah, mətəu itəmah əpəha imə e nikitimah. ⁴ Iəu iətəhatətə əskasik e təmah. Iətəfəri o təmah. Itəmah nəmotəfəri pik rəhak nətəligiən. Iəmos nərahien tēpət təmuva e rəhak nəmiəgəhiən, mətəu nikik tagiən mapirəkis o təmah.

⁵ Tol lanəha mətəu-inu, nian iəməhuva Masetoniə, iəsotəmeigiən, mətəu nian rəfin, nərahien tətələs itimah təmsipən ikin pisin pisin mīn. E nəmiəgəhiən rəhatimah, nətəmimi kəmotorgəhu motol nərahien kəm timah, kəni itimah iəkotəgin. ⁶ Mətəu Uhgīn tatol vivi niki nətəmimi nətəm nətəligiən rəhalah tēpəu, kəni təmol vivi nikitimah e nuvaiən rəha Taitəs u təmsipinə e təmah. ⁷ Kəni səniəmə e nuvaiən əmə rəhan iətəm təmol nikitimah tagiən, mətəu e nəghatiən təuvir rəha nol viviən iətəm nəmotəni=pən kəm in. In təməni=pa kəm timah məmə itəmah nəkotolkeikei pik məmə nəkotəruh iəu, kəni məmə nikitəmah tətətəu tərəh o nəghatiən rəhak, kəni mənə məmə nəkotolkeikei pik iəu mautəhtul əskasik o nərgək. Nian iəmətəu, nagienien e nikik təməri məriaüh.

⁸ Nati əpnəpīn nəmə rəhak nauəuə aupən təmol itəmah nəkotətəu tərəh, mətəu iəsətəuiən tərəh ohni. Mətəu aupən, iəmotətəu tərəh ohni, mətəu-inu iəmeruh məmə nauəuə u təmol itəmah nəkotətəu tərəh, mətəu rəha nian əkuəkir əmə. ⁹ Mətəu rəueiu, nikik tətəgiən, kəni səniəmə məmə nəmotətəu tərəh, kəpə. Nikik tagiən məmə nian nəmotətəu tərəh, e nian əkuəkir əmə, nəmotəuhlin itəmah e rəhatəmah noliən tərəh mīn. Nīpəhriənien, Uhgīn tolkeikei məmə kitah okotətəu tərəh o noliən mīn lanu lan. Kəni mətəu-inu nəmotəuhlin itəmah, kəni natimnati iətəm iəmotəni aupən kəm təmah təməsolien məmə itəmah nəmotəmkarəpən e rəhatəmah nəhatətəien.

¹⁰ Kəni nian kautətəu tərəh e noliən iətəm Uhgīn tolkeikei, kəni kotəuhlin itah e rəhatah noliən tərəh, kəni Uhgīn tatosmiəgəh itah. Kəni nīpəhriənien nikitah otəsəpəouiən o noliən əha. Mətəu nian kautətəu tərəh e noliən rəha nəhue niftəni, kəni noliən

əha təsəuhliniən iətəmi kəti e rəhan noliən tərəh titəlig=pən o Uhgın, kəni noliən əha tatiuvi=pən nətəmimi e nimisiən. ¹¹ Oteruh-to nəmiəgəhiən rəhatəmäh nian nəmotətəu tərəh e noliən iətəm Uhgın tolkeikei. Noliən əha, nəuan tepət: narmitəmäh təmiuvig nəmotəuıt motəgin e noliən tərəh mın, kəni motəməki e noliən tərəh mın, kəni motalkut əskasik məmə nəkotəgəu əhruahru rəhatəmäh noliən tərəh mın, kəni nəkotolkeikei motalkut əskasik məmə nəkotol noliən əhruahru. Nəmotolkeikei məmə nəkotəruh mın iəu, kəni nəmotolkeikei pik məmə nəkotəhtul əskasik o nərgək. Kəni nəmautəhtul maru məmə nəkotol nalpiniən kəm nətəm kautol noliən tərəh. E noliən mın rəfin rəhatəmäh, nəmotəgətun məmə nəsoliniən nati kəti tərəh e natimnati u.

¹² Iətəmi kəti e niməfaki rəhatəmäh təmol noliən tərəh. Kəni iəmətəi nauəuə u kəm təmah. Mətəu iəməsətəiən nauəuə u o iətəmi u iətəm təmol noliən tərəh, kəni iəməsətəiən o iətəmi in təmərəkin.* Kəpə. Iəmətəi pəhriən məmə iətəm onəkoteruh əsas e nəhmti Uhgın məmə nautəhtul əskasik o nərgək. ¹³ Natimnati rəfin mın əha kautəfəri nətəligiən rəhatəmäh.

Səniəmə itimah əmə nətəm nəmautəfəri nətəligiən, mətəu nikitimah tagiən pik o Taitəs, mətəu-inu nikin tagiən məmə nəmautəfəri mın nətəligiən rəhan. ¹⁴ Iəməni=pən kəm in məmə iətəfəri pik o təmah, kəni itimah nəməsoliniən iəu iəkaulis. Natimnati rəfin iətəm iəmotəni kəm təmah, ilah nıpəhriəniən. Kəni e noliən kətiəh əmə, natimnati rəfin iətəm iəmotəni kəm Taitəs e təmah, kəni motəfəri ohni, ilah mın nıpəhriəniən. ¹⁵ Taitəs, nikin tətəhti əhanəh məmə itimah rəfin agin nəmotol nəuiən, kəni mautəgin mautərəmrumin nian nəmotegəhan lan məmə otuva meruh itimah. Kəni nian nikin tətəhti natimnati mın əha, nolkeikeiən rəhan o təmah tətəri təhmin. ¹⁶ Nıkkik tagiən pik mətəu-inu iətəhatətə əskasik e təmah məmə nəkotol nak iətəm təhruahru.

8

Pol təmətapuəh məmə okotəfən məni kəm nəfaki mın əpəha Jerusiləm

¹ Piak mın mine nəuvirik mın, iəkotolkeikei məmə nəkotəhrun nəuviriən rəha Uhgın iətəm təməfən kəm niməfaki mın əpəha Masetoniə. Nəuviriən rəhan təmol məmə ilah kotəhrun nasiruiən e nətəmimi nəuvein mın. ² İlah kəmotatig e nərahien asoli kəti mine nian əskasik mın, kəni nati əpnəpin ilah nanrah, kəni rəhalah nautə tikə agin, mətəu nəmiəgəhiən rəhalah təriəuəh vivi e nagieniən. Kəni nanrahien mine nagieniən kəmuəuə e noliən təuvir. E noliən əha, kəmotəraki e məni tepət motəfən kəm nəfaki mın əpəha Jerusiləm nətəm kəutatig ikin motolkeikei nasiruiən. ³ İtəni pətigəm kəm təmah məmə ilah kəmotəfən tepət, tapirəkis iətəm nətəmimi nıkilah təhti. Kəni ilah aru kəmotol. ⁴ Kəmotətapuəh pəhriən o timah məmə itimah iəkotegəhan pəh ilah kotasiru e uək rəha nəfəniən məni kəm nəfaki mın əpəha Jerusiləm. ⁵ Kəmotəpən motəfən nəmiəgəhiən rəhalah kəm İərməniğ, kəni uərisig, kəm timah, e noliən iətəm Uhgın tolkeikei. Nikitimah təməsəhtiən məmə okotol tepət lanəha, mətəu kəmotol.

⁶ Kəni tol lanəha, iəmotuh niki Taitəs məmə otitəlig=pinə o təmah. In təmaupən məghati kəm təmah o noliən nati u, kəni tol lanəha, iəmotətapuəh məmə in otəghati kəm təmah məmə nəkotəkeikei motol naunun e uək təuvir rəha nəfəniən əha iətəm nəmotətəuəin. ⁷ E natimnati rəfin mın u, itimah nəmotol təuvir pik mapirəkis, inu nəhatətəiən rəhatəmäh, mine nəghatiən rəhatəmäh, mine nəhruniən rəhatəmäh, mine noliən rəha nəhtul əskasikiən, mine nolkeikeiən rəhatəmäh o timah. Kəni rəueiu, iəkolkeikei məmə nəkotol uək kəti mın e noliən təuvir pik mapirəkis, inu uək təuvir rəha nəfəniən.

⁸ İəsəniən məmə nəkotəkeikei motol. Mətəu iəmotəgətun itimah məmə nətəmi pişin pişin mın nıkilah tagiən o nasiruiən e uək əha. Kəni rəueiu əha, iəkolkeikei məmə iəkeruh

7:10 Mat 27:3-5; Hip 12:16-17 * **7:12** Iətəmi iətəm suah kəti təmərəkin, in Pol. **8:1** Rom 15:26; 2Kor 9:1-2 **8:7** 1Kor 16:1-2

vivi mämә nolkeikeian rәhatamah in niphriәnian tәhmen e lah, uә kәpә. ⁹ Itamah nәkotәhrun vivi nәuviriәn rәha Iәrmәnig Iesu Kristo iәtәm tәmәfinә kәm tәmah, mämә nati әpnәpin rәhan nautә tәpәt, mәtәu tәmol o tәmah mämә in rәhan nautә tikә. Kәni mәtәu-inu tәmol mämә rәhan nautә tikә, kәni mol itamah rәhatamah nautә tәpәt e narmin e Iesu Kristo.

¹⁰ Kәni inu rәhak nәtәligiәn e natimnati min u, iәtәm otasiru e tәmah. Otol naunun e uәk rәha nәfәniәn rәhatamah mәni iәtәm nәmotәtuәuin e nu uәrisig. E nimәfaki min rәfin, nikitamah tәmaupән mәhti mämә nәkotol uәk әha, kәni itamah nәmotәupән motәtuәuin motol. ¹¹ Tol lanәha, rәueiu otol naunun e uәk rәha nәfәniәn. Kәni rәhatamah nәtәligiәn o noliәn uәk iәtәm nәkotolkeikei pik mämә nәkotol, in otuva niphriәnian, kәni itamah onәkotәfән mәni iәtәm nәkotәhrun nәfәniәn e nahgitamah. ¹² Nәmә nikitamah tagiәn o nәfәniәn, kәni Uhgин nikin tagiәn әmә o nosiәn natimnati nautos mәtәfән. Kәni in otәsәtapuәhiәn e natimnati iәtәm tikә o tәmah.

¹³ Iәsolkeikeian mämә nәmiәgәhiәn rәha nәtәmimi nәuvein otimәtig mәtәu-inu kәmotos rәhatamah mәni, kәni tol lanu lan, nәmiәgәhiәn rәhatamah otiәkis mәtәu-inu nәmotasiru e lah. Kәpә. Iәkolkeikei mämә tәhmen-әhmen әmә o tәmah rәfin. ¹⁴ Rәueiu, itamah nautos tәpәt kәni motәhrun nasiruian e lah. Kәni o nian min nәuvein, ilah kotәhrun nәuәriәn kәm tәmah nәmә rәhatamah tikә. Kәni itamah nәkotәhmen-әhmen әmә, ¹⁵ tәhmen e iәtәm Nauәuә Rәha Uhgин tәtәni mämә, “Nәtәmimi nәtәm kәmotәulәk tәpәt, tәhmen әmә, tәsapirәkisiәn. Kәni nәtәmimi nәtәm kәmotәulәk tәkәku, rәhan nauәniәn tәhmen әmә, tәsikәiәn.”

Taitәs tәmuvән Korән otem әskasik ilah o nәfәniәn mәni

¹⁶ Iәtәni-vivi Uhgин mämә tәmәlәhu=pән e niki Taitәs nәtәligiәn o nasiruian e tәmah, tәhmen-әhmen e rәhak. ¹⁷ Tol lanәha mәtәu-inu, nian iәmәni=pән kәm Taitәs mämә tuvnә meruh itamah nikin tagiәn. Kәni mәtәu nikin tagiәn mapirәkis agin o nasiruian e tәmah, kәni in rәhan әmә nәtәligiәn mämә in otuvnә meruh itamah. ¹⁸ Kәni itimah iәutahli=pinә min piatah kәti min tuvnә ilau min. Suah u, nәtәmimi e nimәfaki min kәutisiәi o rәhan uәk o nәni pәtigәmiәn nanusiәn tәuvir. ¹⁹ Kәni tapirәkis agin inu, nimәfaki min kәmotitәpin mämә otuva itimah min o nosiәn mәni u muvән әpәha. Kәni itimah iәkotarmәnig lan o nәuәriәn mämә otәfәri nәrgi Iәrmәnig, kәni mәtәgәtun mämә nikitimah otagiәn pik o nasiruian. ²⁰ Itimah iәsotolkeikeian mämә iәtәmi kәti otәni rah itimah o noliәn rәha nәuәriәn mәni asoli әha. ²¹ Tol lanәha, itimah iәtalkut pik mämә iәkotol nati әhruahru, mәtәu sәniәmә e nәhmti Iәrmәnig әmә, mәtәu e nәhmti nәtәmimi min.

²² Kәni iәutahli=pinә piatah kәti min ilahal suah mil u. Iәtәmimi әha, e uәk tәpәt minә noliәn tәpәt, iәmoteruh vivi mämә in tolkeikei pik mämә otasiru. Kәni rәueiu, in tolkeikei pik mämә otasiru mәtәu-inu in tәtәhatәtә pik e tәmah mämә onәkotәfән mәni tәpәt. ²³ Kәni Taitәs, itimlau min iәkuol uәk kәtiәh әmә, kәni in min tatol uәk e nikitamah o nasiruian e tәmah. Kәni piatah mil u ilahal Taitәs, ilau iәni әhruin mil rәha nimәfaki min, kәni noliәn tәuvir min e nәmiәgәhiәn rәhalau kәtiasiai Kristo. ²⁴ Tol lanәha, otәfән tәpәt motәgәtun kәm lahal mämә nәkotolkeikei pәhriәn nәfaki min. Kәni ilahal okilәhrun mämә nak itimah nikitimah tagiәn o tәmah, kәni nimәfaki min okoteruh min.

9

¹ Nәmә iәsәteiәn nauәuә u kәm tәmah, in tәuvir әmә mәtәu-inu ninotәhrun rәkis uәk u rәha nasiruian e nәfaki min әpәha Jerusilәm. ² Iәtәni lanәha mәtәu-inu iәu iәkәhrun mämә nәkotolkeikei mämә onәkotasiru. Kәni iәmәtәfәri noliәn tәuvir rәhatamah o nәtәm Masetoniә, mәtәni kәm lah mämә e nu iәtәm tinuvән rәkis, itamah әpәha Akaiә,

nəməutəhtul maru o nəfəniən. Kəni nian kəmoteruh məmə nikitəmah tagiən pik o nasiruiən, təmol min ilah tepət kotalkeikei məmə okotasiru min.

³ Mətəu rəueiu, iətahli=pinə piatah milahal u məmə ilahal okihleruh itəmah məmə itəmah onəkotol nati iətəm nəmotəni, təhmen əmə məmə iəməni mine, kəni tol lanəha rəhatimah nəghatiən o nəfəriən noliən təuvir rəhatəmah, səniəmə nati əpnəpin əmə.

⁴ Mətəu nəmə nəstoliən, kəni nian iəkuvnə itəmah nətəm Masetoniə nəuvein, kəni okoteruh məmə itəmah nəstol əhanəhiən, kəni noliən əha otol itəmah iəkotaulis, mətəu-inu itəmah inəutəfəri rəkis itəmah. Kəni otol itəmah nəkotaulis tapirəkis. ⁵ Tol lanəha, nikip təhti məmə iəkəkeikei mətəpuəh o piatah milahal məmə okihlaupən mihlunə rəkis pipim mihleruh itəmah, kəni mihlol naunun uək o nəmki=paieən məni asoli iətəm nəmotəni-əskasik məmə nəkotəfən. Mətəu iəkolkeikei məmə in nəfəniən kəti iətəm tatsipən aru e nikitəmah, səniəmə iətəmi kəti tətəkeikei kəm təmah məmə nəkotəfən.

Noliən rəha nəfəniən

⁶ Sotaluiən e nati u. Iətəm tətərfei nati nəuan nəuətəin, mətəulək e nəuan nəuətəin əmə. Kəni iətəm tətərfei nati tepət, mətəulək lan tepət. ⁷ Itəmah kətiəh kətiəh nəkotəkeikei motəfən nati nak nəməni e nikip məmə nəkəfən. Nəmə nikip təsəgiəniən ohni, təsəuviriən məmə nəkəfən. Kəni nəmə nəkəfən mətəu-inu iətəmi kəti tətəkeikei kəm ik məmə nəkəfən, in min təsəuviriən. Iəkəni lanəha mətəu-inu Uhgın tolkeikei iətəmi u tətəfən e nikip pəhriən. ⁸ Kəni Uhgın təhrun nəfəniən nəuviriən rəfin əgin kəm təmah məmə e nian rəfin e natimnati rəfin, nəkotos natimnati rəfin iətəm təhruahru məmə nəkotəkeikei motos, kəni mautos tepət min əha ikin məmə nəkotəuəri kəm nətəmi.

⁹ Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“In tətəuəri rəhan natimnati tepət kəm nanrah min, kəni rəhan noliən əhruahru tətətig itulin.”

¹⁰ Kəni Uhgın iətəm tətəfinə nikipi nati o iətəm tətərfei, kəni mətəfinə nauəniən o nunian, e suaru kətiəh əmə in otəfinə nati tepət kəm təmah mol in tepət min məmə, itəmah nəkotəhrun nasiruiən e nətəmi nəuvein min, kəni in otol nəuan tepət iətəm təmsipən e noliən əhruahru rəhatəmah. ¹¹ E natimnati rəfin e nəmiəgəhiən rəhatəmah, Uhgın otəfinə rəhan nəuviriən kəm təmah məmə itəmah nəkotəhrun nəfəniən nian rəfin. Kəni nian iətəuəri rəhatəmah nasiruiən, nətəmi okotəni-vivi Uhgın ohni.

¹² Uək u iətəm itəmah nautol, tətəfən məni o nauəniən kəm nətəmi rəha Uhgın u nəumis tatus ilah, mətəu tatol nati təuvir kəti min tapirəkis, inu nəni-viviən iətəm təməri məriəuəh e niki nətəmi matuvən o Uhgın. ¹³ Nian nəkotol uək u, natol pətigəm noliən rəhatəmah kəm nətəmi tepət. Kəni ilah okotəfəri nərgi Uhgın ohni, mətəu-inu itəmah nautol pəhriən noliən rəha nətəmi nətəm kautəni niphəriəniən e nanusiən təuvir rəha Krīsto. Kəni okotəfəri nərgi Uhgın o nəfəniən rəhatəmah məni asoli kəm lah mine nətəmi rəfin. ¹⁴ Kəni nian kautəfəki o təmah, nikipah tuvən o təmah mətəu-inu Uhgın təməfinə rəhan nəuviriən kəm təmah tapirəkis əgin məmə nəmotasiru pik e lah. ¹⁵ !Pəh kotəni kəm Uhgın məmə nikipah tagiən o Nətin iətəm təməfa kəm tah, u in nati təuvir əgin tapirəkis!

10

Pol təmuhalpin nəghatiən rəha nəgətun eiua min e rəhan uək

¹ Krīsto, in rəhan nətəligiən ləhtəni, kəni in iətəmi mətig. Kəni nətəmi nəuvein kautəni məmə nian kitah min itəmah, rəhak noliən in tımətig əmə, mətəu nian iəkiet rəkis e təmah, rəhak noliən təskasik pik əgin. İəu Pol, iəu aru, iətəkeikei e nati kəti kəm təmah e noliən mətig rəha Krīsto. ² İətətapuəh o təmah məmə, onəkotol noliən rəhatəmah təhruahru məmə nian iəkuvnə, məsahi pikian itəmah. Mətəu iəkəhrun məmə iəkahi nətəmi

nəuvein u kautəni məmə iautohtəu=pən noliən rəha nəhue niftəni u, ³ mətəu-inu nati əpnapin iəutatig e nəhue niftəni u, itimah iəsotəluaginian e noliən rəha nəhue niftəni u. ⁴ Natimnati rəha nəluaginian iətəm itimah iəutəluagin lan, səniəmə nati iətəm nəhue niftəni tətəluagin lan. Kəpə, natimnati rəhatimah, ilah kautos nəsanəniən rəha Uhgın o nərəkiniən ikin tiəkis o nuvəniən ikin ima tikimir min. ⁵ Itimah iautosiahu nəghatiən eiue min mine nətəligiən əfəri min, natimnati min u kautəniəhu nətəmimi o nəhruniən Uhgın. Nətəligiən min rəfin u tikimir min rəha Uhgın, itimah iəutəlis-ərain ilah, mautehpahu ilah, motol məmə ilah rəfin okotol nəuia Kristo. ⁶ Kəni nian itəmah nəkotohtəu=pən vivi nəuia Kristo, itimah iəutəhtul maru o noliən nalpiniən kəm nətəmimi rəfin nətəm kəutəhti nəuiən.

⁷ Itəmah nauteruh nati iətəm ihluə, mətəu nəkotəruru nikilah. Nəmə iətəmi kəti təhrun pəhriən məmə in iətəmi rəha Kristo, kəni in otətəlig vivi min məmə itimah min rəha Kristo təhmen lan. ⁸ Nati əpnapin iətəghati əfəri nəuətən o nepətiən iətəm İərmənig təməfa, ko iəsaulisən ohni. Təməfa o nuvləkiniən itəmah, səniəmə o nələs iahuiən itəmah. ⁹ İəsolkeikeiən məmə nikitəmah təhti məmə iəkətei nauəuə min kəm təmah e noliən iətəm nətəmimi nəuvein kautəni, məmə otol itəmah nəkotəgin. ¹⁰ İlah kəutəni rah iəu məmə, “Rəhan nauəuə təfigəm kəni masilə, mətəu nian tətən kitah min, in səniəmə iətəmi əskasik kəti, kəni rəhan nəghatiən in nati əpnapin əmə.” ¹¹ Nətəmimi kotol lanəha kotəkeikei motəhrun məmə, noliən rəhatimah iətəm kauteruh e nauəuə min iəmotəhli=pinə nian itimah isəu, mətəu nian iəkəhuvnə, iəkotol rəfin noliən min əha.

¹² İəsolkeikeiən məmə iəkoteruh əhmen itimah mine nətəmi pişin nəuvein nətəm kəutəfəri aru ilah. !Kəsi, itimah iəsotəhmenian! !Kəpə, iətəuvsan əmə! Nian ilah aru əmə kauteruh əhmen ilah min, kəni kautakil aru əmə ilah min, tol rəhalah nəhruniən talməli. ¹³ Mətəu itimah, iəsotəghati əfəriən tapirəkis nepətiən rəhatimah, mətəu iəutəghati əfəri e uək iətəm Uhgın təmələhu=pən məmə rəhatimah, kəni uək u, itəmah min əpəha ikin. ¹⁴ Kəni nəghatiən əfəri e nepətiən rəhatimah o təmah in təhruahru əmə, in təsepət pikien. Nəmə iəsəhuvnəniən o təmah, ko iəsotəghatiən lanu. Mətəu nipehriənian, iəmotəupən məhuva motətəuarus=pa itəmah nian iəməutan məutəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Kristo.*

¹⁵ Nətəmimi nəuvein kəutəghati əfəri o uək iətəm iətəmi pişin təmol. Mətəu iəutəghati əfəri əmə e uək iətəm Uhgın təmələhu=pən kəm timah. Itimah iəmotələhu=pən əskasik nətəligiən rəhatimah məmə nəhatətəiən rəhatimah oteviə təhmin min, kəni tol lanəha, rəhatimah uək e nikitəmah otol iahgin mepət, ¹⁶ kəni tol lanəha, iəkotəhrun nuvəniən motəni pətigəm nanusiən təuvir e ikin min e nikali imatəmah ikin muvən təhmin min. Kəni e noliən əha, itimah iəsotəliən uək e ikin kəti iətəm iətəmi kəti tinol rəkis uək ikin, kəni məsotəghati əfəriən o uək rəha iətəpişin, təhmen e noliən rəha nəgətun eiue min. ¹⁷ Mətəu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Pəh iətəmimi tətəghati əfəri, in otəghati əfəri əmə e natimnati iətəm İərmənig təmol.” ¹⁸ İətəni lanəha mətəu-inu, kəsisiəiən iətəmimi iətəm tətəfəri aru in, mətəu kətsisiəi əmə iətəmimi iətəm İərmənig tətəfəri.

11

Pol mine aposil eiue min

¹ İəkolkeikei məmə nəkotəgəhan lak pəh iəkəni rəhak nəuətən nalməliən kəm təmah. Mətəu pəhriən, nautol rəkis. ² İateh vivi itəmah, məsolkeikeiən məmə iətəmi kəti min otəmki rəkis itəmah e nəhlmək, kəni noliən əha rəhak təmsipən əmə o Uhgın. İəu tatə rəhatəmah, kəni itəmah nəkotəhmen e pətan mitə kəti iətəm kinəni rəkis məmə okos rəhan kətim kan məmə otitəu=pən suah kətiəh əmə, nərgin u Kristo. Kəni iateh vivi rəhak pətan mitə əha məmə iəkegəhan=pən lan kəm rəhan iərman, kəni in təruru əhanəh iərman.

10:2 1Kor 4:21 **10:4** Efəs 6:13-17 **10:8** 2Kor 13:10 **10:13** Rom 12:3 * **10:14** Pol in təmətəni məmə nəgətun eiue min ilah kəutəgət əfəri o uək u səniəmə rəhalah, nəuvein e ikin min ilah kəsəhuvnəniən ikin. **10:17** Jer 9:24; 1Kor 1:31 **10:18** 1Kor 4:4 **11:2** Efəs 5:26-27

³ Mətəu iətəgin məmə onəkotəhmen e pətan u Iv iətəm Setən təmeiua lan e nəghatian ətəhian. Iətəgin məmə iətəmi kəti otiuvi=pən rəhatəmah nətəligian tuvən ikin pişin, kəni nəkotəpəh rəhatəmah nolkeikeian e Kristo, iətəm in təhruahru məpiə vivi. ⁴ İatəni lanəha mətəu-inu nian iətəmi kəti tətuvə o təmah mətəni pətigəm İesu iətəm tol pişin e İesu iətəm iəutəni pətigəm, uə nəmə itəmah nautos narmin iətəm tol pişin e Narmin nəmotos rəkis, uə nəkotətəu nanusian təuvir iətəm tol pişin e iətəm nəmotos rəkis, mətəu itəmah ialməli min, nəkotegəhan əmə lan. ⁵ Aposil min əha nətəm itəmah nəutəni məmə ilah “aposil min ilis pik,” mətəu e rəhak nətəligian, ilah ko kəsotapirəkisian iəu e nati kəti. ⁶ Nəmə təhro kəsəgətun vivian iəu e nəghatian, mətəu iəkəhrun vivi nəukəti nanusian təuvir. İtimah iəmotəgətun nati əha kəm təmah e nolian min rəfin nian tepət.

⁷ Nian iəmotəni pətigəm nanusian təuvir rəha Uhgın kəm təmah, iəsolian məmə nəkotətəu nati kəti. İəu aru əmə iəmosiahu iəu o nəfərian itəmah. ?Kəni təhro? ?Nolian əha in təfagə tərəkəti? !Kəpə! ⁸ Nian iəmatol uək kitah min itəmah, niməfaki min ikin pişin kəməutətəu iəu. İuəkir təhmen məmə iəmakləh kəm lah məmə iəkəsiru e təmah. ⁹ Kəni nian kəməutan, kəni rəhak nati kəti tikə, iəsətapuəhian o iətəmi kəti o nasiruiən mətəu-inu piatah min nətəm kəmotsipən Masetonia kəmotəfa natimnati iətəm rəhak tikə. Tol lanəha, iəsətapuəhian o nati kəti o təmah, kəni məsəfinəian uək əskasik kəm təmah o nehian iəu, kəni iəköl lanəha nian rəfin. ¹⁰ Təhmen e nipəhriənian rəha Kristo tətətig lak, iətəni pəhriən məmə iətəmi kəti tikə ikin min rəfin əpəha Akaiə o nəniəhuiən iəu o nəghati əfərian məmə iəməsətapuəhian o təmah o nasiruiən. ¹¹ ?Kəni təhro iəsətapuəhian o nati kəti o təmah? Nikitəmah təhti məmə iəsölkeikeian itəmah? !Kəpə! Uhgın təhrun məmə iəkölkeikei pik itəmah.

¹² Nətəmini nəuvein kotölkeikei məmə nikitəmah təhti ilah məmə kotəhmen e timah e uək iətəm kəutəghati əfəri ohni. Mətəu iətəkeikei o nolian rəha nəsətapuəhian o natimnati məmə rəhalah nəghatian otəmei. ¹³ Nətəmini kotöl lanəha, ilah aposil eiua min, kəni kəuteiua e nətəmini e uək rəhalah. !Kəni ilah kəutan təhmen məmə ilah aposil min pəhriən rəha Kristo, mətəu kəpə! ¹⁴ Mətəu kəsotauitian e nolian əha, mətəu-inu Setən aru, tətən təhmen e agelo kəti rəha nəhəgəhagian. ¹⁵ Kəni səniəmə in nati kəti məmə okotauit lan, nəmə noluək min rəha Setən kotən təhmen məmə ilah noluək min rəha nolian əhruahru. E naunun nian, ilah okotos rəhalah nətəouiən titəu=pən əmə nolian rəhalah.

¹⁶ İəkisimaru min. Pəh iətəmi kəti tikə nikin təhti məmə iəu ialməli. Mətəu nəmə nikitəmah təhti lanəha, kəni otegəhan lak pəh iəköl nolian rəha ialməli nəuvetin, kəni pəh iəkəghati əfəri nəuvetin. ¹⁷ Nəghatian u rəhak səniəmə nati iətəm İərmənig təməni=pa kəm iəu məmə iəkəni. Mətəu iətəghati əmə təhmen e ialməli kəti. ¹⁸ Nətəmini tepət kəutəghati əfəri o nolian min rəha nəhue niftəni, kəni tol lanəha, iəu min, iəkəghati əfəri. ¹⁹ !E! ! Nəkoteinatig vivi, kəni tol lanəha, motegəhan lan məmə nalməli min kotəgətun itəmah! * ²⁰ Nəkotegəhan əmə məmə iətəmi əpnəpin kəti tatöl itəmah slef, uə nəmə tatos nati kəti rəhatəmah e nolian ekəu-ekəu, uə tətəfəri aru in, uə tatem=pən nəhmtitəmah. ²¹ !İətaulis məmə nətəligian rəhatimah təpəu pik məmə iəsotolian nolian tərəkəti min əha!

Rəhak nəghatian in talməli, mətəu nolian nak iətəm nətəmini min əha kotəni məmə okotəghati əfəri ohni, iəu min, iəkəghati əfəri ohni. ²² ?Təhro? ?İlah kautəni məmə ilah nətəm Hipru? İəu min. ?Kautəni məmə ilah nətəm Isrel? İəu min. Kautəni məmə ilah namipi Epraham? İəu min. ²³ ?Kautəni məmə ilah noluək min rəha Kristo? İəu min, mətəu iəkəpirəkis ilah. Kəsi, iətəghati təhmen e ialməli kəti. İəmol pik uək tapirəkis ilah, kəni kləfən iəu e kaləpus nian tepət tapirəkis ilah, kəni kəmalis iəu tapirəkis ilah, kəni iuəkir iəkimis nian tepət.

11:3 Jen 3:4,13 **11:4** Kəl 1:8-9 **11:5** 1Kor 15:10; 2Kor 12:11 **11:6** 1Kor 2:1,13 **11:7** 1Kor 9:18 **11:9** 2Kor 12:13; Fil 4:15-16 * **11:19** E fes 19-21, Pol tətəghati əuvsan e lah. Nipəhriənian, in tətəniəhu ilah. **11:22** Fil 3:5 **11:23** Uək 16:23

24 Nian faif, nətəm Isrel kəmotalis iəu motau tate-nain.† 25 Nian kisil, kəmalis iəu e nikilkil. Nian kəti kəməhti iəu e kəpiel apin. Nian kisil iəmuvən e negəu kəni negəu tamnim, kəni nian kəti iəmeai əpəha itəhi lokamnim o nian apiəpiə kəti, lapin mine nərəuiə. 26 Nian rəfin iətaliuək o nolien uək rəhak. Kəni iuəkir naruah asoli tələs iəu iəkimis, kəni iəmətatig ikin tasilə ikin ima nakləh min, kəni ikin tasilə ikin ima nətənimak min nətəm Isrel, kəni ikin tasilə ikin ima Nanihluə min, kəni ikin tasilə ikin e taun asoli, kəni ikin tasilə ikin əpəha təpiə-məpiə ikin, kəni ikin tasilə ikin əpəha itəhi, kəni ikin tasilə ikin ima piak eiuə min. 27 Iəmol pik uək, kəni nian tepət iəsapilien lapin. Nian min nəuvein, nəumis tus iəu, kəni mətəuauə, kəni nian tepət nəgək nauəniən tikə. Kəni nian tepət iətəpəu, kəni rəhak napən təsəhmenien o nətəpuien.

28 Kəni tapirəkis natimnati min əha, nian rəfin nikik təhti pik niməfaki min rəfin. 29 Nəmə iətəmi kəti rəha niməfaki rəhan nəmiəgəhien teiuaiu, kəni iəu min, rəhak nəmiəgəhien teiuaiu. Nəmə iətəmi kəti tatit iətəmi kəti min e təfagə tərah, kəni nikik tahmə pik ohni.

30 Nəmə iəkəkeikei məghati əfəri, kəni iəkəghati əfəri o nati iətəm tətəgətun məmə rəhak nəsanəniən tikə. 31 Kəni Uhgın, u in Uhgın mine Tatə rəha Iərməniğ Iesu, iətəm kətəfəri nərgin nian min rəfin naunun tikə, in təhrun məmə iəu, iəseiuəien. 32 Əpəha Təmaskis, iətəmi asoli rəha Kig Aretəs təməlin rəhan soldia min o neruh vivien namtiəluə rəha taun məmə okotəsal lak motaskəlim iəu motləfən iəu e kaləpus. 33 Mətəu kəmləfən iəu e kətim asoli kəti, kətu=pən niləuis lan, kləfən e wintə e nipai asoli kəmol e kəpiel, kəni kəhlman-əhlman teiuaiu muvən əpəha ləhtəni, kəni inəha suaru iəmagim lan.

12

Nihlin kəti mine nati təhmen e nəməhlairien

1 Iəkəkeikei mətəghati əfəri, nati əpnəpin təsolien win e nati kəti ikin, mətəu iəkəkeikei mətəni natimnati min təhmen e nəməhlairien mine nəghatien vi min iətəm Iərməniğ təmol əpu kəm iəu. 2 Iəkəhrun iəfaki kəti iətəm tətəhatətə e Kristo.* E nu fotin tinuvən rəkis, Uhgın təmələs muvən əpəha ilis e negəu e neai ima Uhgın.† Iəkərru nəmə nipətin tinatuvən, uə narmın əmə, Uhgın əmə təhrun. 3 Kəni iəkəni min məmə iəkərru nəmə nipətin tinatuvən, uə narmın əmə, Uhgın əmə təhrun. Mətəu iəkəhrun məmə iətəmi kəha, 4 Uhgın təmələs muvən əpəha iman ikin.‡ Kəni in təmətəu nati oneuən min iətəm təsəhruahruen məmə iətəmini rəha nəhue niftəni otəni. 5 Iəkəhrun nəghati əfəriən o iətəmi tol lanəha, mətəu iəsəghati əfəri aruiən ohniəu, mətəu iəkəghati əfəri əmə o rəhak nolien min iətəm nəsanəniən tikə e lah. 6 Mətəu nəmə iətəghati əfəri, ko iəsalməlian, mətəu-inu iətəghati e nipəhriəniən. Mətəu iəsəghati əfəriən lanəha, kəni tol lanəha, iətəmi kəti tikə iətəm otəfəri iəu ilis tapirəkis nati iətəm təhruahru. Iəkolkeikei məmə oteruh əhmen iəu e nati nak iətəm iəkəni, uə iəkol.

7 Uhgın təsolkeikeien məmə iətəfəri o nəghatien vi min iətəm in təmol əpu kəm iəu, kəni nəghatien min əha kotəuvir motapirəkis. Kəni tol lanəha təmahli=pa nərahien kəm iəu təhmen e nihlin kəti tətəu nipətik. Nərahien əha in iol əhruien kəti rəha Setən məmə tol nəhməien e nipətik, kəni tol lanəha iəsəfəriən. 8 Iəmeasia o Uhgın mau kisil məmə otos rəkis ohniəu. 9 Mətəu təni kəm iəu məmə, “Rəhak nəuviriən asoli təhrun naskəlimien ik, mətəu-inu nian rəham nəsanəniən tikə, nəsanəniən rəhak təhrun nuvaien mol iahgin e rəham nəmiəgəhien.” Tol lanəha, iətagien pik məmə iəghati əfəri e rəhak nəmiəgəhien

† 11:24 Lou rəha Mosis tətəni məmə nəmə kol nalpinien kəm iətəmini kəti məmə okalis, okəsalisien motapirəkis motau fote. Iətəm tətəkil iətəmi təsolkeikeien məmə otatgəhli lou, kəni kol məmə nəmə kalis kəsapirəkisien kau fote, kotalis kau tate-nain, nəmə mətə kotəmkarəpən e nafinien. 11:24 Dut 25:3 11:25 Uək 16:22; 14:19 11:26 Uək 9:23; 14:5 11:33 Uək 9:23-25 * 12:2 Pol tətəghati aru lan. † 12:2 Nəghatien Kris əhruahru tətəni məmə, “neai tatol kisil lan.” Mətəu nipətin tətəni məmə, “negəu e neai ima Uhgın.” ‡ 12:4 Nəghatien Kris əhruahru tətəni məmə, “Paradai” iətəm nipətin tətəni məmə “negəu e neai,” ikin iətəm nətəmini nətəm kotəhruahru kautəhuvən ikin nian okohmis. 12:7 Job 2:6

iätəm nəsanəniən tikə, məmə nəsanəniən rəha Krısto otatig e nəmiəgəhiən rəhak. ¹⁰ O nati əha, iətagiən nian nəsanəniən tikə e niətətik, kəni iətagiən nian kətəni rah iəu, kəni iətagiən e nian iəkis min, kəni iətagiən nian katol nərahien kəm iəu. Iətagiən e lah rəfin o nərgi Krısto, mətəu-inu nian rəhak nəsanəniən tikə, kəni iətəsanən.

¹¹ İəmol noliən rəha ialməli, mətəu itəmah əmə nəmotəkeikei kəm iəu məmə iəkol. Nəməsotəfəriən nərgək, mətəu təməuvir pik nəmə nəmotol, mətəu iəu səniəmə ləhtəni e “aposil min ilis pik min” e nati əkəku əmə kəti, nati əpnəpən iəu iətəmi əpnəpən əmə. ¹² Nian iəmətan kitah min itəmah, iəmatol natimnati iətəm tətəgətun iəu məmə iəu aposil pəhriən kəti. İəmatol nəmtətiən min, mine nati asoli min iətəm tol narmi nətəmimi tatiuvig, mine nati apispis min e nikitəmah, kəni iəmol e nətəligiən rəhak təfəməh nati əpnəpən iəmətətig e nian iəkis min. ¹³ Nati kətiəh əmə iəməsoliən e nikitəmah, iəməsətapuəhiən e məni kəti o təmah. !Otalı e təfəgə tərəh u rəhak!§

¹⁴ Rəueiu iətəhtul maru məmə iəkuvnə məsal=pinə e təmah iətəm otol kisil lan. Kəni iəsətapuəhiən o məni kəti o təmah, mətəu-inu iəsölkeikeiən rəhatəmah nautə, mətəu iəkolkeikei əmə itəmah. Otətəlig-to. Səniəmə uək rəha iəpəou məmə oteh vivi rəhan tatə mine məmə. Mətəu in uək rəha tatə mine məmə okueruh vivi rəhalau iəpəou. ¹⁵ Tol lanəha, niki tagiən məmə iəkəfinə rəfin rəhak natimnati o təmah, kəni məfinə min rəhak nəmiəgəhiən o təmah. Rəhak nolkeikeiən o təmah in tətə. Mətəu rəhatəmah ohniəu in təkəku əmə. !Inu təsəhruəhriən! ¹⁶ Nəutəgəhan məmə iəsətapuəhiən e məni o təmah. Mətəu itəmah nəuvein kautəni məmə iəmos natimnati o təmah e noliən ekəu-ekəu. ¹⁷ ? Təhro? ?İəu iəmos natimnati e noliən ekəu-ekəu nian iəmahli=pinə nətəmimi kəm təmah, uə kəpə? !Kəpə! ¹⁸ İəmuəh niki Taitəs məmə otuvnə o təmah, kəni mahli=pinə piatah kəti ilau min. ?Taitəs təsosiən natimnati o təmah e noliən ekəu-ekəu, uə kəpə? ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, rəhatimlau nətəligiən kətiəh əmə, kəni matuol noliən kətiəh əmə?

¹⁹ Nəmə təhro nikitəmah təhti məmə e nəghatiən min rəfin əha, iəmutalkut e nuhalpiniən nəghatiən kəm təmah iətəm iətəmi kəti təməni kəm timah. Kəpə. E nəhmti Ughin, iəmutəghati təhmen e nətəmimi rəha Krısto. Kəni niəli min, natimnati rəfin iətəm kautol, kautol məmə itəmah nəkotəsanən. ²⁰ İətəni lanu mətəu-inu iətəgin məmə nian iəkuvnə, kəni nəmə təhro iəkeruh məmə nəsotoliən məmə inu iəkolkeikei. (Kəni itəmah min nəkotəruh məmə iəu iəsoliən məmə inu nəkotolkeikei.) İətəgin məmə iəkeruh itəmah nəuvein kotərgəhu, nəuvein kautetət, nəuvein kəutəmərıt e niəməha, nəuvein kəutəhapu-əhapu ilah min, nəuvein kautəni rah nətəmimi, nəuvein kəutəni nikalı nətəmimi, nəuvein kautəfəri, nəuvein kautol əpnəpən nati.

²¹ İətəgin məmə nian iəkuvnə min, rəhak Ughin otələs iəhu iəu e nəhmtitəmah, kəni niki otitəgit kəni oiəkəsək o təmah nəuvein nətəm nəmotol noliən tərəh əupən, kəni məsotəuhliniən ilah e noliən tərəh min rəhalah iətəm kautol nian rəfin, inu kautol noliən tərəh iətəm tol nulisien o nəniən, kəni nəman mine niətətan kəutan oneuən, kəni kautol lanəha əpnəpən əmə.

13

Naunun nəghatiən rəha Pol o nəhgi-pəriən ilah.

¹ Inu rəhak naliuəkiən iətəm tatol kisil lan o təmah. Nauəuə Rəha Ughin tətəni məmə, “Nian iətəmi kəti tətətu=pən nəghatiən e iətəmi kəti min, iətəmimi keiu uə kisil okotəkeikei motəni nəghatiən kətiəh, kəni tol lanəha nətəmimi kotəhrun məmə nəghatiən kautətu=pən lan, in niətəhriənien.”* ² Nian iəmuəvne o təmah iətəm tatol keiu lan, iəməni pətigəm rəkis nəghatiən o nəhgi-pəriən e nətəmimi nətəm kautol təfəgə tərəh min mine

12:9 Fil 4:11-13 12:11 2Kor 11:5 12:12 Rom 15:19 § 12:13 Pol tatol əuvsan e lah e nəghatiən u. 12:13 2Kor 11:9 12:18 2Kor 8:6,16-18 12:21 2Kor 13:2 * 13:1 Dut 19:15 Kəmə təhro, Pol tətəni məmə rəhan naliuəkiən kisil təhmen e nəghatiən rəha iətəmimi keiu uə kisil. 13:1 Dut 19:15; Mat 18:16; 1Tim 5:19

itəmah rəfin məmə onəkotəpəh təfagə tərəh mın. Kəni rəueiu iəkəni mın nian iəu əpəha isəu. Nian iəkuvnə mın, iəkol nalpiniən kəm lah nətəm kəsotəpəhiən təfagə tərəh. ³ İatol lanəha mətəu-inu nikitəmah təhti məmə rəhak nəsanəniən tikə, kəni itəmah nəkotəkeikei motəhrun əsas məmə nian iətəghati, in nəghatiən rəha Kristo əmə. In təsəpəouiən o noliən uək itimah mın, mətəu rəhan nəsanəniən tepət e nikitəmah. ⁴ Nipəhriən, nian kəmətə-pəri e nigı kəluau, rəhan nəsanəniən tikə e nipətin. Mətəu tətəmiəgəh rəueiu e nəsanəniən rəha Uhgın. Kəni e noliən əhmen əmə, rəhatimah nəsanəniən tikə e nipətitimah, mətəu itimah iəutəmiəgəh itimah Kristo e nəsanəniən rəha Uhgın, kəni nian iəkəhuvnə motəghati kəm təmah, onəkoteruh nəsanəniən əha.

⁵ İtəmah aru, otakil vivi nəmiəgəhiən rəhatəmah. ?Nəhatətəiən rəhatəmah in pəhriən, uə kəpə? İtəmah aru, nəkotəruh vivi rəhatəmah noliən. ?Nəkotəhrun uə kəpə, məmə Kristo İesu tətətig e nəmiəgəhiən rəhatəmah? !Mətəu nəmə rəhatəmah nəmiəgəhiən təsitəu-pəniən noliən rəha nəhatətəiən, kəni Kristo təsatigian e nəmiəgəhiən rəhatəmah! ⁶ Kəni iəmələhu=pən əskasik rəhak nətəligian məmə nian nauteruh mətig nəmiəgəhiən rəhatimah, kəni motəhrun məmə itimah aposil mın pəhriən.

⁷ Kəni rəueiu, iəutəfaki kəm Uhgın məmə itəmah kəti təsoliən nati kəti tərəh. İəsotolkeikeiən lanəha məmə otəgəhun məmə rəhatimah uək e nikitəmah in təuvir məhruahru. Mətəu iəkotolkeikei əmə məmə itəmah onautol noliən iətəm təhruahru, nati əpnəpin nətəmimi nəuvein kautəni məmə uək rəhatimah tərəh. ⁸ Tol lanəha mətəu-inu ko itimah iəsotoliən nati kəti iətəm tahtipəsig e nipəhriən, mətəu iəkotəhrun noliən əmə nati iətəm tətəfəri nipəhriən. ⁹ Nikitimah tagiən nian rəhatimah nəsanəniən tikə, mətəu itəmah nəkotəsanən. Kəni nəfakiən rəhatimah o təmah məmə nəmiəgəhiən rəhatəmah təhmen o nitəu-pəniən suaru əhruahru. ¹⁰ Nian iəu əpəha isəu o təmah, iəkətei lanəha o nati kəti. İərmənig tınəfa rəkis nepətiən kəm iəu, mətəu iəsolkeikeiən məmə nian iəkuvnə o təmah, məkeikei məfinə təfigəm kəm təmah e nepətiən əha. In təməfa nepətiən əha məmə iəkəfəri itəmah, səniəmə məmə iəkərəkın itəmah lan.

Naunun nəghatiən

¹¹ Piak mın mine nəuvirik mın. Inu rəhak naunun nəghatiən. Otagiən. Otəuhlin rəhatəmah noliən mın. Otətəu rəhak nəghatiən. Əhuva e nətəligian kətiəh. Otətig e nəməlinuiən. Kəni Uhgın rəha nolkeikeiən mine nəməlinuiən otətig itəmah mın.

¹² Otəni təuvir kəm təmah mın təhmen məmə itəmah kətiəh əmə e Kristo. ¹³ Nəfaki mın rəfin kautəni təuvir kəm təmah.

¹⁴ Pəh İərmənig İesu Kristo otəfinə rəhan nəuviriən kəm təmah rəfin. Kəni pəh Uhgın otəfinə rəhan nolkeikeiən kəm təmah rəfin. Kəni pəh Narmın Rəha Uhgın otol nikitəmah rəfin tol kətiəh.

Kəlesia

Nauəuə iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki min ikin Kəlesia Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Kəlesia

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? Təmətei tətuvən kəm niməfaki min u kəutatig pesi ikin e nitəni Kəlesia, inu Ikoniəm, Listra, mine Terpe. Pol in təmətuəuin niməfaki min əha nian in təmaupən maliuək e rəhan naliuəkiən min.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? Nərahian asoli kəti e niməfaki e nian əha rəha Pol. Nətəm Ianihluə tepət kəmautəni niphəriənian e Iesu Kristo. Kəni nətəm Isrel tepət kəutəni niphəriənian e Iesu. Mətəu nətəm Isrel nəuvein kəutəni məmə Nanihluə* min nətəm kotəni niphəriənian e Iesu, okotəkeikei motətəu=pən lou min rəha Mosis, təhmen e nəhgi-pəniən. İlah kəmautəni məmə Nanihluə min okəkeikei kəhgi=pən ilah nəmə kotolkeikei məmə okəhuva motəhruahru e nəhmti Uhgın. Nian Pol təmətei nauəuə u, in təmətəu tərəh mətəu-inu nətəmimi nəuvein kəmotəni rah nərgin, məutəgətun nəghatiən eiuə min.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol in təmətei nauəuə u, məmə otəgəu əhruahru nətəligian rəha nətəm Isrel nətəm kəutəni məmə Nanihluə min okotəkeikei motətəu=pən lou rəha Mosis nəmə ilah kotolkeikei məmə Uhgın in otosmiəgəh ilah. Pol tolkeikei məmə nəfaki min okotəhrun məmə nəhatətəian in suaru iətəm Uhgın təmol məmə iətəmimi otəhruahru e nəhmtin, kəni in tatosmiəgəh ilah e nikin agian. Mətəu nolian rəha nəhgi-pəniən, uə nolian rəha uək əskasik min, uə nolian rəha nitəu-pəniən lou, kəsotosmiəgəhian iətəmimi. Nətəmi asoli rəha niməfaki u nətəm Isrel kəmautəharəg əpəha Jerusiləm məutəghati e nətəligian min əha. Kəni məutəni məmə təuvir əmə məmə Nanihluə min okəsotohtəu-pəniən lou rəha Mosis. Afın e Uək Min 15:1-35.

Pol təmətuəuin mətəghati kəm lah

¹⁻² Piak min mine nəuvinik min nətəm kəutəfaki lahuənu pisin pisin min ikin Kəlesia, iəu Pol, iəu aposil kəti rəha Uhgın, iətəm Iesu Kristo mine Tatə Uhgın kəmuəfəri iəu məmə iəu rəhalau aposil. Səniəmə iətəmimi əpnəpin əmə kəti təmauin lak kəni məfəri iəu, mətəu Uhgın. Uhgın u, in təməfəri Iesu tair=pa min e rəhan nimisiən. !Tol lanəha, onəkotəkeikei motətəu!

İəkətei nauəuə u, mətahli=pinə kəm təmah. İəu mine piatah min nəuvein nətəm kəutəfaki u ikinu, iəkotolkeikei məmə iəkotəni “təuvir” kəm təmah.

³ Pəh Uhgın, u Tatə rəhatah, mine Iesu Kristo, u İərmənig rəhatah, ilau okuəfinə nəuvirian rəhalau kəm təmah, kəni muələhu nəməlinuian tətətig o təmah. ⁴ Iesu Kristo təmegəhan aru lan məmə in otimis o nolian tərəh rəhatah, kəni miuvi rəkis itah e nolian tərəh min mine nətəligian tərəh min rəha nəhue niftəni. In təmimis mətəu-inu Tatə Uhgın tolkeikei məmə in otol lanəha. ⁵ Kəni tol lanəha, təuvir məmə kitah okotəni-vivi pik Uhgın u rəhatah, tətuvən, mətəvən, naunun tikə. Əuəh.

Nanusian Təuvir kətiəh əmə

⁶ İəmauit pik o təmah mətəu-inu rəueiu agin uəha Uhgın təmauin pau e təmah e nəuvirian rəha Iesu, təməfinə əpnəpin əmə kəm təmah. Mətəu rəueiu itəmah ninotəpəh Uhgın, məutəgim, məutohtəu=pən nəghatiən eiuə min. ⁷ Nəghatiən min əha səniəmə Nanusian Təuvir rəha Uhgın. Nətəmimi nəuvein kəmotəuhlin Nanusian Təuvir rəha Uhgın məutəni in pisin, kəni məutəni məmə nanusian təuvir, kəni məutiuvi kalın itəmah lan, kəni məutərəkin rəhatəmah nətəligian lan. !Mətəu Nanusian Təuvir kətiəh əmə, kəni kəti min tikə! ⁸ Nati əpnəpin nəmə iəu, uə agelo kəti rəha nəgəu e neai, uə nətəmi əpnəpin

* : Nanihluə, Ianihluə – Afın-to e tiksınəri. 1:4 Kəl 2:20 1:7 Uək 15:1,24

kəutanus pətiğəm nəghatiən kəti mın, iətəm təsəhmeniən e inu iəmətəni pətiğəm rəkis kəm təmah aupən, pəh Uhgın otləfən e nigəm asoli. ⁹ Kəni iəkisimaru mın, mətəni məmə, nəmə iətəmi kəti otanus pətiğəm nəghatiən pisin u, təsəhmeniən e Nanusiən Təuvir iətəm itəmah nəmotəhrun rəkis, pəh Uhgın otləfən e Nigəm Asoli.

¹⁰ Rəhak nəghatiən əha in təkasiq, kəni nati əpnapin əmə nəmə nətəmimi nəuvein kəsotagiən iən ohniəu ohni. İəkolkeikei əmə məmə niki Uhgın otagiən o nəghatiən rəhak. Nəmə iətəghati əhanəh məmə nətəmimi nəuvein nikilah otagiən ohniəu ohni, kəni ko səniəmə iəu ioluək pəhriən kəti rəha Kristo.†

Uhgın təmauin e Pol

¹¹ Piak mın mine nəuvinik mın, iəkolkeikei məmə iəkəni=pinə əhruahru kəm təmah məmə Nanusiən Təuvir iətəm iətəni pətiğəm nian rəfin səniəmə nati kəti iətəm təmsipən e nətəligiən rəha iətəmimi əmə. ¹² Nanusiən Təuvir u, səniəmə iətəmi kəti təməfa kəm iəu, kəni məgətun iəu lan, mətəu İesu Kristo əmə in təmerəh e rəhk-kapə.

¹³ İtəmah ninotəhrun rəkis rəhak noliən mın iətəm iəmatol aupən e nian iəmətəfaki itimah nətəm İsrəl. Kəni iəməni məmə oiəkoh rəfin nətəmimi mın rəha İesu, mərəkin-ərəkin agin niməfaki, kəni matol nalpiniən əskasiq kəm lah. ¹⁴ E nian əha, iəməhrun tapirəkis iəu mın nəuvein, nətəm iəmotair əhmen. Kəni iəu iəmatəhtul əskasiq o nəukəti kastim rəha nətəm İsrəl, iətəm rəhak kəha mın kəmotəgətun iəu lan aupən.

¹⁵ Nati əpnapin iəmətərəkin pau rəhan mın nətəmimi, mətəu Uhgın təmasəkəhruin iəu. In təmitəpin rəkis iəu nian iəmətan əhanəh e nərfi rəhak məmə. Kəni təmuva e nian əhruahru rəhan, in təmauin lak məmə iəkuva iəu, rəhan iətəmimi. ¹⁶ Kəni Uhgın təmerəh e rəhk-kapə, məgətun iəu e nətin İesu, məmə oiəkəhrun vivi in, kəni muvən manus pətiğəm Nanusiən Təuvir rəhan kəm nətəmimi mın u səniəmə ilah nətəm İsrəl, kətəni ilah məmə Nanihluə‡ mın. E nian əha, iəu iəməsuvəniən meh iətəmi kəti məmə otəgətun iəu e Nanusiən Təuvir əha. ¹⁷ Kəni iəu iəməsuvəniən əpəha ilis Jerusiləm məmə oiəkəruh nətəmimi mın u kəmatol aposil aupən. İəməsuvəniən məmə okotəgətun iəu e Nanusiən Təuvir rəha İesu. E nian əha, iəu iəməsəu-pesi=pən əpəha ikin kəti Arepiə§, kəni matig tuvəh nəuvetin konu mitəlig=pa mın muvən əmə lahuənu kəti, nərgin u Təmaskis.

¹⁸ Matuvən, matuvən nu kisil kinluva mınluvən rəkis kəni ko, iəu iəmatig mitəlig=pən mın Jerusiləm məmə iəkeh Pitə. Kəni iəməsatigiən tuvəh, iəmuatig muos nian fiftin əmə. ¹⁹ Kəni e nian əha, iəməh əmə Jemis u, pia İesu, İərməniq rəhatah, mətəu iəməsehiən aposil mın u nəuvein. ²⁰ İətəni pəhriən e nəhmti Uhgın məmə nəghatiən u, nıpəhriən iən, səniəmə neiuiən. İəmos nəghatiən u o Uhgın əmə, mətəu səniəmə o iətəmi kəti.

²¹⁻²² İəməsatigiən tuvəh əpəha ilis Jerusiləm. Kəni ko uərisig, iəmuvən əpəha nitəni Siria mine Silisia. Kəni e nian əha, nətəmimi nətəm kəutəfaki kəm Kristo lahuənu pisin pisin mın e nitəni Jutiə, (nitəni asoli rəha Jerusiləm), ilah kəməsoteruh əhanəhiən iəu motərru nəhmtək. ²³ Mətəu kəmotətəu əmə nanusiən u, nətəmimi nəuvein kəmotəni məmə, “Suah əpəha in əpəha, rəhatah tikimir, təmatoh itah o nəfakiən, mətərəkin nəmiəgəhiən rəhatah, kəni mətalkut məmə otərəkin mın rəhatah nəhatətəiən. !Mətəu rəueiu əha, in mın tinətəni pətiğəm Nanusiən Təuvir rəha İesu!” ²⁴ Kəni ilah kəmotəni-vivi pik Uhgın o natimnati mın iətəm in təmol e rəhak nəmiəgəhiən, in təməuhlin iəu iəkol lanu.

1:8 1Kor 16:22 **1:10** 1Təs 2:4 † **1:10** Nəghatiən rəha Pol u ikinu tətəgətun məmə in tətuhəlpin nəghatiən eiue mın nəuvein. Nətəmimi nəuvein kəutəni lan məmə in tətəghati əmə məmə otol nətəmimi kəutətəu təuvir əmə lan. **1:11** Mat 16:17 **1:13** Uək 8:3 **1:14** Uək 22:3 **1:15** Aes 49:1; Kəl 2:7 ‡ **1:16** Nanihluə, İanihluə – Afin-to e tiksınəri. § **1:17** Məta nətəmimi nəuvein kəutəni məmə Pol təmos rəhan nanusiən təuvir o iətəmi pisin kəti, kəni tol lanəha rəhan nəghatiən təsəhruahru iən. Mətəu nian təmeruh rəkis İesu, in təmuvən isəu kəti e nitəni Arepiə, kəni nətəmimi kohkə ikin məmə okotəfən nanusiən təuvir kəm in, mətəu Kristo əmə. **1:18** Uək 9:26-27 **1:21-22** Uək 9:30

2

Aposil min nəuvein kəmotegəhan e uək rəha Pol

¹ Nian nu fotin təmuva muvən, kəni iəmuvən min əpəha ilis Jerusiləm itımlau Panəpəs, kəni miet Taitəs itımahal min mihluvən. ² İəmuvən mətəu-inu Uhgın təməni=pa rəkis kəm iəu məmə iəkəkeikei muvən ikın. E nian iəmhliet=pən kəni iəmotuhapumın itımah nətəmimi əmə nətəm kətəni məmə nətəmi asoli min rəha niməfaki. Nian iəmotəharəg e nuhapuminiən əha, iəu iəməni=pən vivi nəghatiən min iətəm iəkuvən mətəni pətigəm kəm Nanihluə min, ilah səniəmə nətəm Isrel. İəməni=pən vivi natimnati min rəfin ağin kəm lah mətəu-inu iəməsolkeikeiən məmə rəhak nəghatiən təsəhruahruian, kəni uək rəfin rəhak tol nati əpnəpın əmə lan. ³ Kəni e nian əha, nıkkik təməhti pıkk məmə kəta kotahi iəu məmə iəkəkeikei məni=pən kəm Nanihluə min, məmə okəkeikei kəhgi=pən ilah. Mətəu kəmosotəniən. Kəni iəu kəti u, Taitəs itımlau min, in iətəm Kris, səniəmə iətəm Isrel, kəsəhgi-pəniən əha. Mətəu ilah kəməsotəniən mə okəkeikei kəhgi=pən.

⁴ Nəniən rəha nəhgi-pəniən təmsipən e nətəmimi nəuvein kəmauteiua əmə məmə ilah piatah min. Kəni ilah kəməutəsəl vivi məmə okoteh to məmə itımah iəutətəu=pən əhanəh Lou, uə kəpə. Mətəu itımah inohiet rəkis minəhuvən o İesu Kristo, kəni minotol kətiəh itımah min, kəni itımah səniəmə slef rəha Lou. Mətəu nətəmimi min əha, nıkkilah təməsəgiəniən o rəhatımah nəghatiən min u iətəm tətəni məmə təuvir əmə nəmə iəsitəu-pəniən Lou, kəni motolkeikei məmə okotəgəu=pən itah rəfin e Lou mine kastım rəha nəfakiən rəha nətəm Isrel. Kəni kəmotəni məmə okəkeikei kəhgi=pən Nanihluə min təhmen e Taitəs. ⁵ Mətəu iəmotəniəhu ilah məsotoliən məmə ko rəhalah nəghatiən otəri mapirəkis rəhatımah. Kəni itımah iəmotaskəlım əskasik nəghatiən pəhriən tətətig e Nanusiən Təuvir, məmə itəmah onəkotətəu nəghatiən əhruahru u iətəm nətəmimi kəsotəuhliniən.

⁶ Kəni nətəmimi min əha, kətəni ilah məmə ilah nətəmi asoli min rəha niməfaki, (mətəu e nəhiən rəhak, iətəmi tatos nərgin asoli, mine iətəm təsosian nərgin asoli, ilau kuəhmen-əhmen əmə. Kəni e nəhmti Uhgın, in təseruhiən nərgin min əha). Kəni nətəmi min əha kəməsotəgətuniən iəu e nəghatiən vi kəti, məmə iəkuvən manus pətigəm. ⁷⁻⁸ ! Kəpə! Kəməsotoliən, mətəu-inko ilah kəmotəhrun əmə məmə, e nəsanəniən rəha Uhgın, in təməfəri iəu məmə iəu aposil, kəni mətəhli-pəniən iəu məmə iəkuvən məni pətigəm Nanusiən Təuvir kəm Nanihluə min. Kəni e nəsanəniən əha, tınefəri min Pitə lanəha, məmə in min in aposil, kəni otəni pətigəm Nanusiən Təuvir kəm nətəm Isrel.

⁹ Kəni Jemis mine Pitə* mine Jon, kətəni ilahal məmə nəukəti niməfaki milahal. Nian kəmleruh, kəni miləhrun məmə e nəuviriən rəha Uhgın, in təməfa uək u e nəhlmək. Kəni kihluva mihlalofə e tımlau Panəpəs məmə itımah iəkotol əmə kətiəh. Kəni iəmotəni məmə iəkotəuəri uək min. Itımlau oiəkian muanus pətigəm Nanusiən Təuvir kəm Nanihluə min, kəni ilahal okihluvən məhləni pətigəm kəm nətəm Isrel. ¹⁰ Kəni ilah kəmotəni=pa əskasik nəghatiən kətiəh əmə məmə nıkkitımlau otəkeikei matəhti nanrah min əpəha Jerusiləm məmə iəkuasiru e lah. Mətəu, nıkkik tıngiən rəkis o uək əha.

Pol təməhi Pitə

¹¹ Nian Pitə təmuərisig muva Antiok, iəu iəməhtul e nəhmtin, kəni mahi məniəhu əskasik, mətəu-inu in təməmkarəpən. ¹² Pitə təmətauən ilah nətəm kəutəfaki, mətəu ilah Nanihluə min. Kəni nian nətəmimi min rəha Jemis, nətəm kəmətsipən Jerusiləm mohietigəm=pa, kəni Pitə təpəh nauəniən ilah Nanihluə min mətəu-inu ilah kəmotəhi Pitə, mətəni məmə, “Nanihluə min u, okəkeikei kəhgi=pən ilah.” Kəni in təməgin e lah. Kəni nəghatiən u kəməutəni təmərəkın Pitə, mol taulis kəni məgin e nuvən minian mauən ilah nətəmi kəsəhgi-pəniən ilah. ¹³ Kəni piatah min nəuvein u nətəm Isrel, ilah min

2:1 Uək 15:2
məmə, “Kefəs.”

2:4 Kəl 1:7; 5:1,13
2:10 Uək 11:29-30

2:7-8 Uək 22:21
2:12 Uək 11:3

* 2:9 Nəghatiən Kris əhruahru tətəni nərgi Pitə u ikinu

kəmotəgin, kəni kəmotol kəuit kəsua məhuərisig lan. Kəni Panəpəs mın təmitəu=pən ilah mol kəuit kəsua mın.

¹⁴ Mətəu nian imeruh məmə ilah kəsotaliuaکیان e suaru əhruahru, titəu=pən Nanusiən Təuvir u, mol iakagət əskasik e Pitə e nəhmtilah rəfin. İəməni məmə, “İk iətəm Isrel, mətəu nəmos rəkis noliən rəha İanihluə. Ik nəsaskəlیمیən noliən rəha nətəm Isrel. ?Təhro nətəkeikei kəm piatah mın u səniəmə nətəm Isrel məmə okotos noliən rəha nətəm Isrel?”

Iətəmmi iətəm otəhatətə e İesu, Uhgın otasiru lan

¹⁵ Kəni e nian əha, iəu iəməni=pən vivi kəm Pitə məmə nıpəhriən iən məmə itımlau iəmiəsipən əhruahru e nətəm Isrel. Itımlau səniəmə İanihluə mil iətəm nətəm Isrel nıkilah tətəhti məmə ilah rəfin nol təfagə mətəu-inu kəsotohtəu-pəniən lou. ¹⁶ Mətəu rəueiu iəkuəhrun məmə Uhgın təsəfiniən iətəmmi kəti məmə in təhruahru e nəhmtin mətəu-inu in tətətəu=pən əhruahru Lou rəha nətəm Isrel. İətəmmi iətəm tətəhatətə pəhriən e İesu Krısto, in əmə u, u təhruahru e nəhmti Uhgın. Nətəligiən əha inəha, tol itimah mın nətəm Isrel, iəkotəkeikei motəhatətə əmə e İesu Krısto məmə iəkotəhruahru e nəhmti Uhgın. Uhgın təsəfiniən itimah mətəu-inu iəutohtəu=pən Lou, mətəu in tətəfin əmə itimah mətəu-inu iəutəhatətə e İesu Krısto. Ko iətəmmi kəti tikə otəhruahru e nəhmti Uhgın mətəu-inu in tatitəu=pən Lou.

¹⁷ Itimah u nətəm Isrel, kəni iəkotəhatətə e İesu Krısto məmə iəkəhuva motəhruahru e nəhmti Uhgın. Mətəu nətəm Isrel nəuvein, nıkilah tətəhti məmə rəueiu itimah nol təfagə mətəu-inu iəsotohtəu-pəniən lou təhmen e nətəm e lah. !Inu təhmen məmə Krısto in tatol məmə itimah nol təfagə! !Kəpə! Səniəmə tol mın lanəha. ¹⁸ Mətəu təfagə pəhriən in tol mın lanəha, nəmə iəkıtəu=pən nətəligiən rəhalah mitəlig=pən mın mətitəu=pən lou məmə iəkəhruahru e nəhmti Uhgın. Nəmə iatol mın lanəha, kəni iəu iəsəhruahru iən e nəhmti Uhgın. Noliən əha tətəgətun pətigəm əmə məmə iəu iol təfagə tərəh. ¹⁹ Lou təməni məmə iəkəkeikei mımıs. Kəni tol lanəha e nıkalın rəha lou, iəu iəmi mıs rəkis, in əha, iəsalkutiən məmə iatol nəghatiən mın rəfin ağın rəhan. Kəni rəueiu, nəmiəgəhiən rəhak in rəha Uhgın, kəni natimnati rəfin iatol, iatol rəhan. ²⁰ Təhmen məmə kəmətəu-pəri iəu e nigı kəməluau itımlau Krısto, kəni iəkımıs itımlau mın. Kəni rəueiu u, səniəmə iəu iətəmiəgəh, mətəu Krısto in tətəmiəgəh e nıkik. Kəni e nəmiəgəhiən rəfin rəhak, iətəhatətə əmə e Nəti Uhgın, iətəm təmolkeikei pik iəu, kəni muva mımıs mos miəgəh iəu. ²¹ Nolkeikeiən u, Uhgın təməfa kəm tah, in iahgin ağın. Kəni ko iəsərəkiniən nolkeikeiən əha u Uhgın təməfa əpnəpin əmə. Mətəu nəmə nəutohtəu=pən nəgətun eiua mın, motohtəu=pən Lou məmə otol itəmah nəkotəhruahru e nəhmti Uhgın, kəni itəmah nautol nati əpnəpin əmə e nımisiən rəha Krısto.

3

Nətəm Kəlesiə kəmotəpəh suaru

¹ !Nətəm Kəlesiə, itəmah nınotalməli pik! ?Pəh təmasig itəmah nınautəhuvən e suaru ekəu-ekəu lanko? İəmotəni pətigəm vivi pau kəm təmah məmə İesu təmos nəhməiən e nigı kəməluau məmə otəfəl rəkis təfagə tərəh mın rəhatəmah. ?Mətəu təhro? ?Nəmə təhro iətəmi kəti təmeiuə rəkis e təmah kəni miuvi rəkis itəmah mol itəmah nınotalməli pik? ² !! Uhgın təsəfiniən Narmın Rəhan kəm təmah mətəu-inu itəmah nautohtəu=pən Lou!! !! Kəpə!! In təməfinə kəm təmah mətəu-inu itəmah nəutəhatətə e Nanusiən Təuvir rəha İesu Krısto. ³ ?Təhro? ?Nəutalməli pik lan əpətə lan? !İtəmah nəmotətəu iən vivi nəmiəgəhiən vi rəhatəmah e İesu Krısto e nasiruiən rəha Narmın Rəha Uhgın, kəni mətəu rəueiu, itəmah nınəutalkut məmə onəkotəpəh, kəni məhuva nətəmi əhruahru e rəhatəmah əmə nəsanəniən! ⁴ Nəmautətəu nəhməiən tepət mətəu-inu nəmotəhatətə e Nanusiən Təuvir. ?Nəmautətəu nəhməiən əha əpnəpin əmə? !Kəpə! !Nəhməiən əha səniəmə rəha nati əpnəpin əmə! ⁵ Uhgın təməsəfiniən Narmın Rəhan kəm təmah mol nati apıspıs mın kəm

təmah mətəu-inu nəutohtəu=pən Lou. In təmol mətəu-inu itəmah nəmotətəu Nanusiən Təuvir rəha İesu Kristo kəni itəmah nəutəhatətə lan.

*Nitəu-pəniən Lou,
mine nəhatətəiən e İesu*

⁶ Otətəlig-to e tipitah asoli, Epraham. Nauəuə Rəha Uhgın təməghati pətiğəm rəkis lanu lan məmə:

“Epraham in təməhatətə əskasik e Uhgın, kəni tol lanəha, Uhgın təməni məmə in təhruahru e nəhmtin,”

⁷ Kəni təuvir, məmə itəmah onəkotəkeikei motəhrun məmə nətəmimi nətəm kəutəhatətə e Uhgın, ilah mın u, in tətəfin ilah məmə nənəti Epraham pəhriən mın e narmın, mətəu səniəmə ilah nətəm kəutarəriə e Lou.

⁸ Nauəuə Rəha Uhgın təməni rəkis aupən məmə Uhgın otos Nanihluə mın, kəhuva ohni mol ilah kotəhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən rəhalah. Aupən, Uhgın təməni pətiğəm nanusiən təuvir kəm Epraham məmə:

“İəu oiəköl nəuviriən tisişən lam muvən o nəuaniləuis mın rəfin e nəhue nitəni mın.”

⁹ Kəni Uhgın təməfən rəhan nəuviriən kəm Epraham mətəu-inu in təməhatətə əskasik lan. Kəni nətəmimi okotəhatətə pəhriən lan kotos nəuviriən təhmen lan.

¹⁰ Mətəu nətəmimi mın u, nətəm nikilah təhti məmə ilah okotos nəmiəğəhiən mətəu-inu ilah kəutohtəu=pən rəfin nati nak iətəm Lou tətəni, nətəmimi mın əha, ilah kinotətiğ rəkis e nəhlmi nərahien. Tol lanəha mətəu-inu, Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə:

“Nətəmimi nətəm kəsotöl əhruahruien natimnati mın rəfin iətəm kəutatig e nauəuə rəha Lou, ilah kinotətiğ rəkis e nəhlmi nərahien, kəni okotəkeikei motos nalpiniən kəti.”

¹¹ Kəni nati kəti mın, təhlan vivi əmə o tah məmə iətəmi kəti tikə iətəm tətəuə mətəhruahru e nəhmti Uhgın mətəu-inu in təmitəu=pən Lou. Mətəu in tətəhruahru mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni mın lanəha məmə:

“İətəmimi iətəm tətəhatətə e Uhgın, iətəmimi əha inəha, in tətəuə mətəhruahru e nəhmtin, kəni in otos nəmiəğəhiən pəhriən.”

¹² Nəghatiən əha, tətəghati e nəhatətəiən rəhatah e Uhgın. Suaru rəha nitəu-pəniən Lou, in suaru rəha noliən natimnati, mətəu in təsəhmen-əhmenien e suaru rəha nəhatətəiən e Uhgın. İnəha, mətəu-inu suaru rəha nitəu-pəniən Lou, təhmen=pən əmə lanəha, Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə:

“İətəmimi iətəm tolkeikei məmə otos nəmiəğəhiən pəhriən mətəu-inu tətəuə=pən əhruahru Lou, in otəkeikei mol natimnati mın rəfin ağin iətəm Lou tətəni.”

¹³ Nətəmimi rəfin ağin kəsotöl əhruahruien nati nak iətəm Lou tətəni. Tol lanəha, Lou in təmələhu nalpiniən tətətiğ o tah rəfin, kəni kitah rəfin kəutatig e nəhlmi nərahien. Mətəu İesu Kristo təmimis e nigə kəməluəu, mos nalpiniən o tah, kəni miuvi rəkis itah e nəhlmi nərahien əha. Təhmen=pən əmə e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“İətəmimi kəti, iətəm kəmoəhamu kətu-pəri e nigə, noliən əha tətəğətun=pən məmə Uhgın in təmol nalpiniən kəm in.”

¹⁴ Mətəu rəueiu, İesu təmimis lanəha məmə Nanihluə mın, ilah kotəhrun nosiən nəuviriən iətəm Uhgın təməni kəm Epraham məmə, in otəfən kəm nəuaniləuis mın rəhan. Kəni nati əha tol lanəha məmə rəueiu u kitah nətəm kəutəhatətə e İesu, kitah kotəhrun nosiən Narmın Rəha Uhgın iətəm Uhgın təməni məmə otəfən kəm nətəmimi.

*Uhgın təmaupən mol nəniəskasikiən rəhan,
mətəu Lou təmuərisig təsafəliən*

¹⁵⁻¹⁶ Piak mın mine nəuvinik mın, pəh iəkəghati e natigiən rəhatah rəueiu. Kitah kotəhrun noliən u rəha nəniəskasikiən. Nian iətəmi kəti tatöl, ko kəsərepe i rəkisiən, kəsətu-pəniən nəghatiən kəti mın lan. Təhmen əmə lanəha, Uhgın təmol nəniəskasikiən kəti kəm Epraham mine rəhan kəti nəuaniləuis. Kəni e nəghatiən əha, təməsəniən məmə

Uhgin təmāni kəm nətəmimi tepət, mətəu təmāni əmə kəm iətəmimi kətiəh əmə otsipən lan, iətəmimi u, in Iesu Kristo.

¹⁷ Kəni rəhak nəghatiən, nıpətin tol lanu lan məmə, aupən, Uhgin təmāniəskasik məmə otaskəlim nəghatiən rəhalau Epraham, mətəu uərisig nu fo-hanrit-tate təmuvən rəkis, kəni Lou təmuva. Mətəu Lou əha, iətəm təmuərisig e nəniəskasikiən əha, ko təsərəkiniən nəghatiən iətəm in təmāni kəm Epraham, ko təsərəpei rəkisiən nəniəskasikiən rəhan, ko təsətu-pəniən lan. ¹⁸ Kəni nəmə nıpəhriənian məmə kitah kəutatig e nəuviriən rəha Uhgin mətəu-inko kitah kəutohtəu=pən Lou u, tətəgətun=pən məmə nəniəskasikiən iətəm Uhgin təmōl aupən in nati əpnəpən əmə. Mətəu təsoliən lanəha. Mətəu-inu kitah koteruh Epraham in təmətətig e nəuviriən min rəha Uhgin mətəu-inu in təmaskəlim iəkis nəniəskasikiən rəha Uhgin.

Lou rəhan əha ikin uək

¹⁹ İətəmi kəti otəpanətapuəh məmə, “?Nəmə tol lanəha, kəni konu Uhgin təməfən Lou o nak?” Kəni iəkəhrun nəniən kəm təmāh u rəueiu məmə nəniəskasikiən iətəm Uhgin təmōl kəm Epraham in təmaupən matig, mətəu Lou in təmuərisig lan. Təmuva məmə otəgətun əmə itah nətəmimi məmə okotəhrun məmə kitah nol təfagə tərāh. Mətəu Uhgin təmələhu Lou əha məmə otətig matuvən əmə lanko mətəuərus iətəmimi u otsipən e Epraham otair=pa o tah. Kitah kotəhrun məmə Lou əha, rəhan uək təuvir, mətəu nikitah otəkeikei matəhti məmə Lou əha, Uhgin təmaupən məfən kəm nagelo min, uərisig təmanəfən kəm iətəmimi kəti u Mosis. Mosis, in suaru o nəfaiən min Lou kəm tah. Mətəu nian Uhgin təmōl nəniəskasikiən ilau Epraham, təməsoliən lanəha. ²⁰ Kəni nian Uhgin təməghati kəm Epraham, təsəghatiən e suaru kəti təhmen e nagelo min uə iətəmi kəti təhmen e Mosis. Mətəu in əhruahru əmə təməghati mənə=pən nəniəskasikiən rəhan e nəhmti Epraham əmə.

²¹ Kəni səniəmə Lou əha təmuva mə otərəkini nəniəskasikiən rəha Uhgin. Kəpə, təsoliən lanəha. Nəmə Lou təhrun nəfaiən nəmiəgəhiən vi kəm tah, kəni kitah okotəhrun nəhuvaiən motəhruahru e nəhmti Uhgin. Mətəu təsoliən lanəha. ²² Mətəu Lou kəti tol lanəha tikə. Mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə noliən tərāh təməlis rəfin itah, kəni otəkeikei mol pəhriən lanəha. Tol lanəha məmə, suaru kətiəh əmə məmə kitah okotos nəuviriən min rəha Uhgin iətəm təmāni əskasik rəkis. Kəni suaru u məmə kəutəhatətə e Iesu Kristo.

Nian u rəueiu rəha nəhatətəiən e Iesu Kristo

²³ Aupən, Lou iətəm Uhgin təməfən kəm Mosis, in təmaskəlim itah tiəkis, təhmen əmə məmə kitah kəmotətig e kaləpus, mətəuərus=pa u rəueiu, Uhgin təmerəh e nəhmtitah koteruh suaru rəha nəhatətəiən. ²⁴ Kəni Lou əha, in təhmen əmə e hedmasta kəti iətəm tətərmənig e tah muva mətəuərus kautol naunun e skul. Kəni təhmen əmə, Lou tətərmənig e tah muva mətəuərus=pən nian Kristo təmuva, məmə e nian əha, kitah kinəhuva motəhruahru e nəhmti Uhgin, mətəu-inu, kitah kəmotəhatətə lan. ²⁵ Mətəu rəueiu əha, Lou ko təsərmənig minian e tah, mətəu-inu nian rəha nəhatətəiən e Iesu Kristo tinuva rəkis.

İtəmah rəfin kətiəh əmə e Iesu

²⁶ Kəni mətəu-inu itəmah nəmotəhatətə e Iesu Kristo, itəmah rəfin nenəti Uhgin min. ²⁷ Kəni kinol bəptais rəkis e təmah, məmə itəmah nəkəhuva motol kətiəh əmə itəmah min. Tol lanəha məmə, itəmah ninotos noliən təuvir min rəha Iesu təhmen əmə məmə nəməhuvən e nəpən vi. ²⁸ Kəni itəmah rəfin ağin nəməhuva motol əmə kətiəh itəmah Iesu Kristo, kəni itəmah rəfin ninotəhmen əmə. Təuvir məmə kitah kəsotəuəri minian nətəmimi, nati əpnəpən nəmə in iətəm İsrəl uə in İanihlua kəti, in slef kəti uə in səniəmə slef kəti, in iərman kəti uə pətan kəti. ²⁹ İtəmah rəfin nətəmimi rəha Iesu. Tol lanəha,

itəmah nəuaniləuis pəhriən rəha Epraham. Kəni e suaru kətiəh əmə, nəuviriən mın iətəm Uhgın təməni rəkis kəm Epraham, itəmah onəkotos motatig lan.

4

Kitah nenəti Uhgın

¹ Rəueiu əha, oiəkəghati nəuветin mın e noliən rəhatah. Pəh iəkəghati lan e nəghatiən əuhlin. Nəmə iətəmi kəti in otimis, kəni nətın in otos rəhan nəuviriən mın rəfin, mətəu nəmə nətın tətəkəku əhanəh, kəni ko təsos pipimiən nəuviriən rəhan. Nətın təhmen əmə e slef kəti, nati əpnəpın rəhan nəuviriən mın rəfin. ² In otəkeikei mətətig əmə e nəhlmi rəhan mın, mətəuarus=pən nian rəhan tatə təməni in təhrun nosiən natimnati mın iətəm rəhan tatə təmələhu kəm in. ³ Kəni kitah mın kotəhmen=pən əmə lanəha. Aupən kitah kəmotəhmen əmə e suakəku əha. Kitah slef mın rəha nəukəti lou* mın iətəm tətəghati e natimnati rəha niftəni əmə. ⁴ Mətəu tinuva e nian əhruahru iətəm Uhgın təməni, kəni Uhgın təmahli=pa nətın tuva, pətan kəti təmələs tair=pa e nəhue niftəni, kəni təkəkeikei mətəitəu=pən Lou iətəm Uhgın təməfən kəm Mosis. ⁵ Tol lanəha məmə otitis rəkis itah u, Lou təməlis-ərain itah, konu Uhgın otəhli itah, mələs rəkis itah təhmen əmə e nenətın əhruahru mın.

⁶ Konu rəueiu əha, Uhgın tolkeikei məmə in otol pəh kitah kotəhrun məmə kitah nenətın mın, kəni tol lanəha, təmahli=pa Narmın rəha Nətın təmuva e nikitah mın rəfin, kəni matol itah kəutəuin e Uhgın məmə, “Tatə.” ⁷ Kəni inəha, kitah səniəmə slef mın əmə, mətəu nenəti Uhgın pəhriən mın. In tətəfa natimnati təuvir mın kəm tah, iətəm in təməni rəkis məmə otəfən kəm nenətın mın.

Pol nikin tətəhmə o nətəm Kəlesia

⁸ Aupən itəmah nəmotəruru Uhgın. Itəmah nəməutəfaki əmə kəm natimnati mın məmə rəhatəmah uhgın mın. İlah kəmotəlis-ərain itəmah, mətəu ilah, səniəmə ilah uhgın pəhriən mın. ⁹ Mətəu rəueiu əha, ninotəhrun Uhgın. (Uə təuvir pəhriən məmə iəkəni lanəha məmə Uhgın tinəhrun rəkis itəmah.) !?Kəni təhro nautohtəlig=pən o nəukəti lou mın o nak!? Rəhalah nəsanəniən tikə o nasiruiən e təmah, kəni ko kəsotoliən nati təuvir kəti kəm təmah nian kəti mine. Təhro nəkotəni məmə ilah okəutəlis mın itəmah? ¹⁰ ? Təhro itəmah nəutohtəu=pən nətuakəmiən rəhalah e nian mın rəhalah, mine məuiğ mın rəhalah, mine nian asim mın rəhalah, mine nu mın rəhalah? ?Nikitəmah təhti məmə ko Uhgın nikin tagiən o təmah ohni? ¹¹ !Kəsi nəman! !İəu iətəgin agin o təmah! !Nəmə təhro iəmol pik uək e təmah o nati əpnəpın əmə!

¹²⁻¹³ Piak mın mine nəuvinik, iəu iətəni əskasik kəm təmah məmə, aupən itəmah nəməsotətiğiən e Lou kəti, kəni nian iəu iəmuva meh natigian rəhatəmah, iəu iəmos noliən rəhatəmah. İəməsitəu-pəniən Lou. Kəni rəueiu, iəkəkeikei məmə itəmah mın onəkotos noliən rəhak, iəsoliən məmə Lou otəskəlim pik iəu tiəkis. Otətəlig e nati u məmə,

3:29 Rom 4:13 * **4:3** “Nəukəti lou mın” – E nian əha, Nanihluə mın nikilah təhti məmə iətəmiimi kəti təkəikei mətəu=pən suaru kəti mol lou mın nəuvein, kəni “nəsanəniən mın,” ilah okəsotoliən nərahian kəm in, mətəu okotol nəuviriən kəm in motəfən natimnati təuvir kəm in. “Nəsanəniən mın” əha təhmen e uhgın mın rəhalah, uə iərmis mın, uə nati kəti əpəha e neai. Məta noliən təuvir mın u iətəm suah kəha təkəikei mol kotəhmen məmə suah kəha təkəikei məfaki kəm narmi nati kəti, uə məta in təkəikei mətuakəm (afin-to fes 10), uə məta in təkəikei mohamu nati miəgəh kəti məfən kəm rəhan uhgın. Nətəligiən rəhalah məmə iətəmiimi təkəikei mol noliən mın tol lanəha, kəni in otos nəuviriən mın. Nətəm Isrel tepət, rəhalah nətəligiən iuəkir əmə e nətəligiən rəha Nanihluə mın e nati u. Nikilah təhti məmə kəkəikei məhgi=pən suah kəti, kəni in təkəikei mətəu=pən lou mın rəha Mosis. Kəni nian otitəu=pən noliən mın u, kəni Uhgın otosmiəgəh in, mol təuvir kəm in. Kəni lou mın əha kəutərməniğ e nətəmiimi, motol məmə nətəmiimi mın u slef rəhalah. Nətəmiimi kəutəkəikei motol natimnati iətəm lou mın kəutəni. Mətəu Pol təməni məmə nətəm Isrel u kəutalkut pik o nitəu-pəniən lou rəha Mosis mine Nanihluə mın nətəm kəutalkut pik o noliən natimnati təuvir mın, suaru mil u kəsuliən nikitəmi kəti tatuvi mın, məsoliən məmə in təhruahru e nəhmti Uhgın. **4:3** Kol 2:20 **4:5** Jon 1:14; Rom 1:3 **4:7** Rom 8:15-17

aupən, iəmatimis kəni imətətig kitah min itəmah məmə oiəkəsanən. Kəni nian iəmətatig, mətəni pətigəm Nanusiən Təuvir kəm təmah. Mətəu nati əpnəpən məmə iəu iəmatimis e nian əha, mətəu itəmah nəməsotoliən iəu iəkətəu tərəh. ¹⁴ Nimişian rəhak təmol mirə itəmah, mətəu nikitəmah təməsəhti rahiən iəu, kəni məsotəni rah minian iəu. Itəmah nəmautos vivi iəu mautəhuvən e nimə min rəhatəmah, təhmen əmə məmə iəu agelo kəti rəha Uhgın, uə iəu, iəu Iesu Kristo.

¹⁵ Aupən itəmah nəmautolkeikei pik iəu, kəni mə nəkotəhrun noliən nati asoli agın kəti kəm iəu. İəmeruh məmə ko nəmətəhrun noliən nati u, nəmətiəlgi rəkis nəhmtitəmah motəfa. ?Mətəu tinəhrol əha rəueiu? ¹⁶ İəməni nəghatiən pəhriən min kəm təmah. !?Nati u tatol məmə iətuva tikimir rəhatəmah!?

¹⁷ Nəgətun eiua min ko, kəutalkut pik məmə onəkotəuhlin rəhatəmah nətəligiən mau-tohtəu=pən ilah. Mətəu ilah kəsotoliən məmə okotasiru e təmah. Kotolkeikei əmə məmə okotiuvu rəkis itəmah ohniəu məmə itəmah onəkotalkut pik o nitəu-pəniən ilah. ¹⁸ !Əui! In nati təuvir məmə nəkotalkut pik o noliən natimnati, mətəu nəkotəkeikei motalkut o nati iətəm təuvir, inu nəgətuniən rəhak, mətəu səniəmə rəhalah! Kəni onəkotəkeikei mautil nian min, nati əpnəpən iətətig kitah min itəmah, uə iəsətiğiən kitah min itəmah.

¹⁹ İəu min nəuvein, iəu iətətəu tərəh agın min o təmah, təhmen=pən əmə e pətan iətəm nəmtahn tinətəhmə məmə otemək, matuvən mətəuarus itəmah nəkotos noliən əhruahru rəha Iesu Kristo e rəhatəmah nəmiəgəhiən. ²⁰ İəkolkeikei pik məmə iətətig kitah min itəmah u rəueiu mətəu-inu nəmə iətətig, ko iəsəgət pikian e təmah. Mətəu rəueiu iətətig iəu o təmah lanəha, kəni məruru məmə iəkəhro lanu masiru e təmah.

Namsu rəha Hekər mine Serə

²¹ Onəkotuhəlpin-to rəhak nəghatiən. ?Nipəhriəniən məmə itəmah nəkotolkeikei pik nitəu-pəniən Lou? !Mətəu itəmah nəməsotəhruniən nati Lou tətəni! Rəueiu pəh iəkəni kəm təmah. ²² Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə Epraham təmələs nətin iərman keiu. Kəti iətəm slef rəha pətan rəhan təmələs, kəni kəti rəhan pətan əhruahru təmələs, səniəmə in slef mətəu pətan əhanəh rəhan. ²³ Suakəku iətəm pətan slef təmələs in təmair e nətəligiən əmə rəha nətəmimi. Mətəu suakəku iətəm pətan əhruahru əha rəhan təmələs, in təmair mətəu-inu Uhgın in təməni rəkis məmə pətan əha otələs, kəni in təmol nati apispis lan.

²⁴⁻²⁵ Kəni kitah kotəhrun nəniən namsu rəha pəta mil əha kəni motəuhlin=pa nipətin e tah. Pəta mil əha ilau kətuəgətun nəniən mil əha iətəm Uhgın təmol kəm nətəmimi. Pətan u Hekər, in mine nətin min ilah slef min əmə, okatol mirə ilah. Kəni pətan əha Hekər, in təhmen e nəniən iətəm Uhgın təmol e nitəuət Sainai əpəha e nitəni asoli Arepiə, ikin əha inəha Uhgın təməfən Lou ikin kəm Mosis. Kəni in təhmen min e taun asoli kəti u Jerusiləm iətəm nətəm ikin kəutaskəlīm əskasik Lou, kəni ilah kotəhmen e slef min iətəm Lou tətəlis-ərain ilah. ²⁶ Mətəu Jerusiləm kəti min əpəha ilis e neai, in təhmen e pətan iətəm səniəmə slef, iətəm Lou təsəlis-ərainiən, kəni in məmə rəhatah. ²⁷ Inu nəghatiən kəti e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni lanəha məmə,

“!Ik u inu, nəseməkian. !Agiən!†

Ik u inu, nəməsosiən nəhməiən kəti o neməkian. !Ağət əfəməh, mətəu-inu nikiim tətəgiən! Ik nəməsələsiən iəpəou nian kəti mine, mətəu rəueiu əha, nənətim min tinol tepət pik agın, tapirəkis nənəti pətan iətəm tətətig ilau rəhan iərman nian rəfin.”

²⁸ Piak min mine nəuvinik min, itəmah nənəti Uhgın min mətəu-inko təməni əskasik məmə otol. Itəmah onəkotəhmen e Aisək u aupən, nəti Serə. ²⁹ Kəni suakəku u Ismael, nəti Hekər, iətəm təmair e nətəligiən əmə rəha iətəmimi, in təmatərekin pik suakəku u Aisək iətəm təmair e nahgin rəha Narmın Rəha Uhgın. Konu rəueiu əha mine, noliən əha tatuvən əmə lanəha, ilah nətəm slef min rəha Lou kəutərekin itah nətəm kəmotair vi e Narmın Rəha Uhgın e nəhatətəiən. ³⁰ ?Mətəu Nauəuə Rəha Uhgın təməni məmə nak? In təməni məmə,

“Ik onəkəkeiki mahli pətigəm pətan u slef mine nətın. İlau kuagım rəkis u ikinu mətəu-inko, nəti pətan əha, in ko təsosiən nəuviriən kəti rəha tatə. Nəuviriən min rəfin rəha tatə otuvən kəm nəti pətan iətəm səniəmə slef.”

³¹ Mətəu kitah u, kitah səniəmə nenəti pətan slef, kitah nenəti pətan iətəm səniəmə slef.

5

Iesu təmitis rəhan min nətəmimi

¹ Nian Iesu Krısto təmitis rəkis itah, təmol məmə nati kəti tikə təhrun nəlis-ərainiən min itah. O nati əha inəha, itəmah onəkotəkeiki motəhtul əskasik. Sotohtəu-pəniən Lou, məmə otarmənig e təmah. Lou əha, tatol mırə itəmah, məmə itəmah onəkəhuvən motol uək min rəhan.

² Otətəlig-to lak. İəu Pol iətəni nəghatiən u kəm təmah. Nəmə itəmah onəkotegəhan məmə ilah okotəhgi=pən itəmah, konu nati u iətəm Iesu təmol təsasiruiən agin e təmah.

³ Kəni iəu iətagət əskasik o təmah məmə iətəmimi iətəm otegəhan məmə okəhgi=pən* in, in otəfən aru əmə in e nəhlmı Lou. Kəni iətəmimi iətəm tətətig e nəhlmı Lou, otəkeiki mıtəu=pən rəfin agin natimnati min iətəm Lou tətəni məmə otol. ⁴ İtəmah u, nətəm nəutalkut-alkut o nitəu-pəniən Lou məmə otol itəmah nəkotəhruahru e nəhmti Uhgın, itəmah nınotətəi rəkis aru itəmah e Iesu Krısto. İtəmah nınotəuhlin=pən rəkis nəmtəhtəmah o nəuviriən rəha Uhgın. ⁵ Kəni mətəu kitah u, okotələhu=pən əmə rəhatah nətəligiən e Uhgın, pəh in otol itah kotəhruahru e nəhmtin, mətəu-inu kitah kəutəhatətə əmə e Iesu Krısto. Narmın Rəha Uhgın, in otol itah kəutəhtul əskasik kəni məutəhtahnin mətəuarus nati konu otiet pətigəm=pa. ⁶ Nian kitah kəhuva motəhku=pən e Iesu Krısto, nati əpnəpın nəmə iətəmimi kəməhgi=pən uə kəsəhgi-pəniən, mətəu nati asoli konu, in rəhatah əmə nəhatətəiən e Iesu Krısto. Nəhatətəiən əha, in tol itah kotolkeiki Uhgın, motətig mautol min nolkeikiən kəm nətəmimi min.

⁷⁻⁸ Aupən, iəmeruh itəmah məhrun məmə itəmah nəutaiu əsanən e suaru əhruahru e nəmiəgəhiən rəhatəmah, məmə nəkotətəuarus mak, mətəu rəueiu, nəmohtəlig. Uhgın təmauin rəkis e təmah. ?Tol lanəha, iəkölkeiki məmə iəkətapuəh-to məmə, pəh min kəutaiu pəsig e rəhatəmah suaru, mautiuvi kalın itəmah məmə onəkotohtəu=pən min Lou? !İəkəhrun məmə ko Uhgın tısəniəhuiən itəmah lanəha!

⁹ In təhmen e nəghatiən kəti iətəm kətəni lanəha məmə, “İlah kəmohsuv nəuan nigı tərək kəti, tinateviə, mətərəkın nətəligiən rəfin rəhatəmah.” ¹⁰ Mətəu iəkəhrun məmə nıpəhriəniən İərmənig otol nətəligiən rəhatəmah tuva min mol kətiəh kitah min iəu. Kəni iəkəhrun vivi məmə iətəmimi u iətəm tətərəkın rəhatəmah nətəligiən lanko, nati əpnəpın in iətəmi asoli uə in iətəmi əhro kəti, mətəu Uhgın otol nalpiniən kəm in.

¹¹ Piak min mine nəuvinik min, nəghatiən nəuvein kətəni məmə iəu, iətəni pətigəm əhanəh məmə nətəmi kəmotəhatətə e Uhgın okəkeiki kəhgi=pən ilah məmə Uhgın otasiru e lah. Mətəu nəghatiən əha səniəmə nıpəhriəniən. Nəmə iəu iətəni pətigəm lanəha, kəni nətəmimi min u nətəm kəutan itəmah min ilah, nıkilah otəgiən əmə ohniəu. !Mətəu oteruh-to! Nətəm İsrəl nəuvein, kəutərəkın əhanəh iəu, kəutohtəu iəu, mautoh iəu, mətəu-inu iəu iətəni pətigəm məmə nımisiən rəha Iesu e nigı kəməluau, in əmə u, in otosmiəgəh itah. ¹² !E rəhak nətəligiən, nətəmimi min ko nətəm kəutərəkın nətəligiən rəhatəmah mautəni məmə okəkeiki kəhgi=pən itəmah, təuvir məmə ilah okəhuvən motətəi mətərəkın aru ilah min!

¹³ Mətəu piak min mine nəuvinik min, Uhgın təmauin e təmah, kəni mitis rəkis itəmah, məmə Lou iətəm Uhgın təməfən kəm Mosis in otəsələsiən itəmah. !Onəutətəu vivi itəmah! Nıkitəmah otəsəhtiən məmə, “Təuvir, iəu inagım rəkis e Lou əha. Rəueiu əha, iəu iəkəhrun

* **5:3** E nauəuə u, nian Pol tətəghati e nolıən rəha nəhgi-pəniən, in tətəghati e nolıən rəha nəhgi-pəniən rəha nətəm İsrəl. Nolıən rəhalah in tol pisin e nolıən rəha nətəm Entəni. Afin-to “əhgi=pən” e tiksınəri.

noliən natimnati rəfin iətəm nıkkik aupən tolkeikei.” Itəmah, onəsotəniən lanəha. Mətəu nolkeikeiən rəhatəmah otəkeikei mol itəmah nıkitəmah tagiən məmə onəkotasıru e təmah mın.

¹⁴ Noliən əha, in tatitəu=pən vivi nəghatiən kəti rəha Lou, u iətəm tətəmkərain rəfin nəghatiən pisin pisin mın rəha Lou, in tətəni məmə, “Ik, onəkolkeikei nətəmimi rəfin, kəni matol təuvır kəm lah, təhmen əmə mə ik natol aru kəm ik.” ¹⁵ Itəmah onəkotəkeikei motətəu vivi itəmah. Nəmə itəmah nautol tərəh kəm təmah mın, nəkotəhmen əmə e kəi mın, kautus aru əmə ilah mın, kəni nəghatiən rəhatəmah otərəkin itəmah.

*Noliən rəha
Narmin Rəha Uhgın mine
noliən rəha nətəmimi*

¹⁶ İəu, iəkolkeikei mə iəkəni nəghatiən kəti kəm təmah. Itəmah, Narmin Rəha Uhgın otəkeikei matit itəmah kəni itəmah nəkotohtəu=pən, kəni itəmah məsotələsiən noliən tərəh aupən rəhatəmah, iətəm nəmotos motair mohietigəm=pa. ¹⁷ Noliən tərəh aupən əha, inu u, nautol natimnati tərəh iətəm nətəligiən əuas rəhatəmah tolkeikei. Mətəu noliən əha, in təməki e noliən rəha Narmin Rəha Uhgın in təsolkeikei minian noliən tərəh aupən kəmos motair=pa mautol. Noliən mil əha katuol tikimır kəm lau mın, kəni tatol məmə nəsolotiən noliən təuvır mın iətəm nəkotalkeikei məmə onəkotol. ¹⁸ Sotaluiən e nati u. Nəmə Narmin Rəha Uhgın tatit itəmah, konu Lou in təsəlis-ərain minian itəmah.

¹⁹ Kitah kotəhrun əmə noliən tərəh aupən rəha nətəmimi nətəm kəmos motair=pa mautol. Nipətan mine nəman mine, kautit oneuən ilah mın; kəni ilah kautol noliən tərəh rəfin iətəm tol naulisiən o nəniən; rəhalah nətəligiən tatuvən pik o noliən tərəh mın əha.

²⁰ İlah kəutəfaki kəm narmi nati mın, məutəmki nərik, mautos təməfə tərəh mın, mautol kləpə, mine. Kəni mautol mın timəti, məutəməu, məutetet, mautol niəməha, məutəfəri aru əmə ilah, məutəuri ilah mın, kəni nəmə rəhalah nətəligiən tol pisin pisin, kəni ilah kəutahi ilah mın. ²¹ Nıkilah tətəkləh e natimnati rəha nətəmimi pisin, məutəmniəm nəmnimiən mın məutəpis lan, kəni mautol lafet məutəgiən lan o noliən tərəh mın əmə, mautol mın natimnati tepət mın tol lanəha. !İatəni mın təhmen=pən əmə məmə iəməni aupən məmə, autətəu vivi itəmah! Mətəu nətəmimi kautol noliən mın əha, ko ilah kəsəhuvaıən motatig ahgəl narməniğiən Rəha Uhgın iətəm tatol əpenə-penə lan.

²² Mətəu nəua Narmin rəha Uhgın iətəm tateviə e nəmiəğəhiən rəha nətəmimi rəha Uhgın, in tol lanu lan. İlah kotalkeikei nətəmimi, kəni nıkilah tətəgiən, konu nəməlinuiən tətətig e nıkilah, kəni rəhalah nətəligiən təfəməh, kəni məutasəkəhruiən iətəmimi, kəni rəhalah noliən in təuvır pik. Kəni nətəmimi kotəhrun məmə ilah nətəmi əhruahru, kautol nəuə. ²³ Kəni ilah nətəmi mətig mın. Kəni ilah kəutarməniğ e nətəligiən mın mine noliən mın rəfin rəhalah. Nəmə nautol noliən mın u, kəni nautol natimnati mın rəfin əgin iətəm Lou tətəni! ²⁴ Kitah u nətəmimi rəha İesu Krısto, kitah kınotəpəh rəkis noliən tərəh mın rəhatah, u kəmautol natimnati mın iətəm nətəligiən tərəh əmə rəhatah tolkeikei. Təhmen əmə lanəha məmə, kəməhti=pən nətəligiən tərəh mın rəhatah e niği kəməluau.

²⁵ !Koteruh-to! Narmin Rəha Uhgın in təməfa rəkis nəmiəğəhiən kəti kəm tah, kəni təuvır məmə kitah okotaliuaək e noliən təuvır mın rəhan. ²⁶ Tərəh məmə kitah okotəfəri kəni motəfəri aru itah, motiuvı-pəri nərahıən, kəni məutetet itah mın.

6

*Təuvır məmə kotasıru
e katipə əfiğəm rəhatah mın*

¹ Piak mın mine nəuvinik mın, nəmə itəmah kəti təmei e rəhan nəmiəğəhiən, təuvır məmə itəmah ko, Narmin Rəha Uhgın tatit itəmah, onəkotəkeikei motasıru lan motəgəu əhruahru. Mətəu onəsotəgət pikıən lan, onəkotəğhati mətig əmə kəm in, motol məmə nıkitəmah mın tətəhmə ohni. Mətəu autətəu mın itəmah, məmə nati kətiəh əmə iətəm itəmah onəkotəniəhu itəmi ohni, otəsekəu=pa minian o təmah. ² Itəmah onəkotasıru

lanəha e təmah mın. Onəkotəlis pəti nati figəm rəhatəmah mın. Nəmə nautol lanəha, kəni itəmah nəkotətəu=pən vivi nati nak iətəm Lou rəha Krısto tətəni.

³ Təsəuvirən məmə kitah okotəfəri aru itah. Nəmə iətəmi kəti nıkin təhti məmə “İəu, iəu iətəmi ağın kəti,” iətəmimi u, nıkin tətəiua lan, mətəu in təruru məseruhən məmə in nati əpnəpın əmə. ⁴⁻⁵ Mətəu itəmah onəkotəkeikei moteruh vivi-to natimnati iətəm nautol. Tol lanəha məmə, ko nəsakıl aruiən rəham uək mine uək rəha iətəmimi kəti mın. Mətəu nateruh vivi əmə rəham uək. Mətəu-inu, nətəmimi rəhalah uək mın tol pısın pısın. Kəni ilah kautos katipə figəm pısın pısın mın e nəmiəgəhiən rəhalah kətiah kətiah. Mətəu təuvir məmə nıkim otəgıən o rəham uək, nəmə rəham uək təuvir əmə.

⁶ Itəmah u, təuvir məmə itəmah nəkotətəuati e natimnati mın nəuvein kəm rəhatəmah nəgətun mın, nətəm kəutəgətun itəmah e nəghatıən rəha Uhgın.

⁷ Ətətəu itəmah, soteiua aruiən e təmah mın məmə itəmah nəkotəhrun nolıən nati əpnəpın kəti iətəm nıkitəmah tərəh əupən tolkeikei. Kəni ko nəsolıən ialməli e Uhgın. Nıkitəmah təsəhtıən məmə Uhgın otəsolıən nalpınıən kəm təmah. Ik nəmısuv nəua nıgi nak e rəham nasumıən, kəni onəkəhli aru mın nəuan, mun. ⁸ İətəmimi iətəm tətəsım e nolıən tərəh əupən, iətəm kəmosot motair=pa mautol, təhmen e nəua nıgi tərəh e rəhan nəmiəgəhiən, in otəkeikei məhli nəuan tərəh mun, konu nəua nıgi u, otəua e nəuan, nıpətın u, Nımısıən. Mətəu iətəmimi iətəm tətərfei nəua nıgi təuvir, iətəm Narmın Rəha Uhgın təməfən, Narmın Rəha Uhgın otol təua e nəuan təuvir kəti, kəni in otəhli. Nərgi nəua nıgi u, in Nəmiəgəhiən İtulın iətəm naunun tikə.

⁹ Sotəpəouiən e nolıən iətəm təuvir, mətəu-inu kitah okotəhli nəua nıgi təuvir əha, e nıan əhruahru rəhan, nəmə kəsotəpəhiən uək. ¹⁰ Kəni tol lanəha, nıan mın rəfın iətəm kotəhrun nolıən, pəh kautol təuvir kəm nətəmimi rəfın, kəni motatıg mautol tətət mın kəm nətəmi mın u kotəhmen e piatah mın mine nəuvınıtah mın e İesu Krısto.

Naunun nəghatıən rəha Pol

¹¹ Oıəkətei rəkıs naunun nəghatıən rəhak e nauəua e nəhlmək əmə.* İtəmah onəkoteruh məmə letə mın rəhak, ilah iahgın mın.

¹² Nətəm İsrəl u kəutəni məmə okəkeikei kəhgi=pən itəmah, ilah kotolkeikei məmə okəutəfəri əmə e nəhmtı ilah mın nəuvein o nati u. Mətəu ilah kəutəni lanəha o nati kətiah əmə. Nəmə kəutəni pətıgəm məmə nımısıən rəha Krısto əmə əpəha e nıgi kəməluau təhrun nosmiəgəhiən nətəmimi, kəni nətəm İsrəl nəuvein mın okautol nərahıən kəm lah.

¹³ Kəni mine nati kəti mın, nətəmi mın əha, kotolkeikei məmə okəhgi=pən itəmah mətəu-inu kəutəfəri əmə məmə okotiıvi kalın nətəlıgıən rəhatəmah lan. Kəni motııvi kalın itəmah, nəkotohtəlıg məhıvən mın e nəhlmı Lou rəha nətəm İsrəl. Mətəu oteruh-to, ilah mın kəsotohtəu=pən vıvıən natimnati mın iətəm Lou tətəni.

¹⁴ Mətəu iəu rəhak, iəu iəsəni-vıvı aruiən iəu o nati kəti iəu iəmol. Mətəu iəkölkeikei məmə iəkəni-vıvı əmə nati nak İərmənıg İesu Krısto təmol e nıan in təmımıs e nıgi kəməluau. Nati əha inəha, iəsölkeikei mınıən nati kəti rəha nəhue nıftəni u, kəni nətəmimi rəha nəhue nıftəni u, kəsotölkeikeiən məmə kotəhrun iəu. ¹⁵ Nəmə Uhgın otol iətəmi kəti tuva in iətəmimi vı, kəni in otol iətəmi əha təhruahru e nəhmtın, nati əpnəpın nəmə kəməhgi=pən uə kəməsəhgi-pəniən. ¹⁶ Kəni rəueıu, iətəfaki o nətəmimi mın u kəutohtəu=pən vıvı nəghatıən u, ilah nəuanıləuis əhruahru mın rəha Uhgın. İətəfaki məmə, pəh nəməlinııiən rəha Uhgın mine rəhan nəsəkəhrııniən otatıg o lah.

¹⁷ Rəhak u naunun nəghatıən. İəu iəsölkeikeiən məmə iətəmi kəti otəni mın nati tərəh lak. Mətəu-inkonu iətəmki əhanəh nımei nıməgım iətəm kəməhti iəu e kəpiel apın kəni kəmalıs iəu. Nımei nıməgım mın u, tətəgətun məmə iəu, slef rəha İesu.

¹⁸ Pıak mın mine nəuvınık mın, iətəfaki məmə İərmənıg İesu Krısto otəfınə rəhan nəuvırıən kəm təmah. Əuəh.

* **6:11** Pol təhrun əmə nəteıən nauəua, mətəu e nıan əha, nətəmimi tətət kəməutos iətəmi kəti mın məmə otətəteı nəghatıən mın rəhalah. Suah kəti təməharəg ııau Pol məteı nəghatıən rəhan. Kəni Pol aru təməteı fes 11 u.

Efəsis

Nauəuə iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki min ikin Efəsis Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Efəsis

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? Təmətei nauəuə u tətuvən kəm niməfaki əpəha Efəsis, kəni molkeikei məmə ilah okotafin kəni motahli=pən tuvən kəm niməfaki pisin pisin min iuəkir.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? Pol təmətuəuin niməfaki əpəha Efəsis, kəni mətətig ilah min ilah o nu kisil. Kəni in tolkeikei pik ilah, kəni ilah kotolkeikei pik in. Efəsis in taun asoli kəti e nitəni asoli u Esia, kəni in ikin təuvir kəti məmə Pol otəni pətigəm nəghatiən ikin rəha Uhgın.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol tolkeikei məmə otəfəri nətəligian rəhalah. In tolkeikei məmə otəni pətigəm nolian əhruahru, mine uək rəha niməfaki, kəni nəghatiən u tətuvən kəm niməfaki e ikin min rəfin.

¹ İəu Pol, u iəu aposil kəti rəha Kristo İesu, iətəm Uhgın təmītəpin rəkis məmə iəu rəhan aposil. İətəni təuvir kəm təmah rəfin nəfaki min əpəha Efəsis iətəm nautaskəlim əskasik nəhatətəian rəhatəmah e Kristo İesu.

² Pəh Uhgın u Tatə rəhatah, mine İərmənig İesu Kristo, okuətuati e nəuvirian mine nəməlinuian kəm təmah.

Nəuvirian iətəm Uhgın təməfən e Kristo

³ Nəni-vivian tətuvən o Uhgın u Tatə rəha İərmənig İesu Kristo rəhatah. E Kristo, in təmətuati e narmitah nəuvirian rəfin əha iətəm təmsipən e negəu e neai. ⁴ Tol lanu, mətəu-inu nian Uhgın təməsol əhanəhian neai mine niftəni, mətəu in təmītəpin itah məmə kəhuva kətiəh kitah Kristo, kəni məmə e nəhmtin, kitah kotəhruahru kəni kəseh-pəniən nolian tərəh kəti e kitah. ⁵ Mətəu-inu Uhgın tolkeikei pik itah, uərisig in təmol natimnati, mətəu in təmītəpin rəkis itah məmə okəhuva nenətin min e İesu Kristo. Nati əha tatitəu=pən əmə nəuiian mine nati nak iətəm in tolkeikei. ⁶ Təmol lanəha məmə kitah okotəni-vivi Uhgın o rəhan nəuvirian iətəm in təuvir tapirəkis, nəuvirian əha iətəm təmətuati əpnəpin əmə kəm tah e Nətin iətəm in tolkeikei pik. ⁷ Mətəu-inu nira Kristo təmaiu, kitah kəməhuva kətiəh lan, kəni Uhgın təmītis itah e rəhatah nolian tərəh min, inəha təməfəl rəkis nolian tərəh min rəhatah. !Nipəhriənian, nəuvirian rəha Uhgın in iahgin tapirəkis! ⁸ Kəni təməfa nəuvirian əha iətəm təfigəm mapirəkis.

E neinatigian mine nəhrunian min rəfin rəhan, ⁹ nikin tagian məmə təmol əpu kəm tah nati oneuən e nəlpəkəuiən e rəhan nəghatiən, iətəm in otol e Kristo. ¹⁰ Kəni inu nətəligian rəha nəlpəkəuiən inəha. O nian kəti, e nian əhruahru rəhan, in otəhlman e natimnati rəfin e neai mine niftəni okəhuva məutatig ahgəl e narmənigian rəha Kristo.

¹¹ Uhgın tatol natimnati rəfin tətuvə təhmen əmə məmə inu təməni tol lanəha. Aupən aupən aɡin in təmītəpin itah məmə okəhuva rəhan min nian təmiuvi=pa itah kəhuva motol kətiəh kitah Kristo. ¹² Təmol lanəha məmə itimah nəuaniləuis min rəha İsrel u iəmotəupən motəhatətə e Kristo, itimah iəkotol məmə nətəmimi okotləfəri nərgi Uhgın iətəm nəsanəniən asoli rəha nəhəgəhəgian tətətig lan.

¹³ Kəni itəmah Nanihluə* min, nəməhuva kətiəh itəmah Kristo nian itəmah min nəmotətəu nəghatiən pəhriən, nənusiən rəha nosmiəgəhian. Nəmotəhatətə lan, kəni Uhgın təfinə Narmın Rəhan kəm təmah təhmen e nəmtətiən kəti məmə itəmah rəhan min. ¹⁴ Mətəu-inu kitah kəmos Narmın Rəha Uhgın, kəni kitah kotəhrun vivi məmə

1:1 Uək 18:19-21; 19:1 1:3 Efəs 2:6 1:4 Jon 15:16 1:5 Jon 1:12 1:7 Efəs 2:7; Kol 1:14 1:9 Rom 16:25

1:10 Kol 1:16,20 1:11 Rom 8:28-29 * 1:13 Nanihluə, İanihluə – Afın-to e tiksınəri.

Uhgin otəfa natimnati təuvir mın kəm tah iətəm in təməniəkis məmə in otol. Kitah okotos natimnati mın əha nian Uhgin otitis itah u rəhan mın. Inu otol məmə nətəmimi okotəni-vivi Uhgin mətəu-inu in ilis tapirəkis.

Nəni-viviən mine nəfakiən rəha Pol

¹⁵⁻¹⁶ Mətəu-inu o natimnati mın u, iətəfaki o təmah nian rəfin mətəuarus=pa u rəueiu, kəni iatəni tagkiu kəm Uhgin o təmah nian rəfin. Noliən əha iəmətəuəuin nian iəmətəu nanusiən e rəhatəmah nəhatətəiən e İərməniğ İesu, mine rəhatəmah nolkeikeiən o nətəm kəutəfaki mın rəfin. ¹⁷ İətəfaki o təmah kəm Uhgin iətəm in Uhgin rəha İərməniğ İesu Krısto rəhatah, kəni in Tatə iətəm kətəni-vivi katısiəi pik ağın. İətəfaki məmə in otəfinə narmın rəha neinatıgiən mine nəhruniən məmə nəkotəhrun vivi in təhmın mın.

¹⁸ Kəni iətəfaki mın məmə in oterəh e rəhatəmah nətəligiən məmə onəkotəhrun nati nak nəmotələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligiən lan, itəmah nətəm Uhgin təmauın e təmah. Kəni iətəfaki mın məmə onəkotəhrun məmə Uhgin otəfinə nati təuvir tapirəkis kəm təmah u nəutəhatətə e Krısto.†

¹⁹ Kəni iətəfaki mın məmə onəkotəhrun nəsanəniən rəhan məmə in iahgin pik ağın, kəni nəsanəniən əha tatol uək e nəmiəgəhiən rəhatah nətəm kəutəni nıpəhriən e İesu. Kəni nəsanəniən əha in təhmen əmə e rəhan nəsanəniən asoli ²⁰ iətəm təmol İesu təmiəgəh mın e nımisiən, kəni təmol məmə in təmuva mətəharəg e nıkali Uhgin maru e negəu e neai, ikın ima nəsanəniən mine nısiəiən. ²¹ Kəni İesu in ilis e nətəmi asoli mın mine nepətıən mın rəfin, mine narməniğiən mın rəfin, mine nəsanəniən mın rəfin, mine nərgin mın rəfin, e nian u rəueiu, mine e nian iətəm otəpanuva. ²² Kəni Uhgin təmələhu=pən natimnati rəfin ağın kəutatıg ahgəl narməniğiən rəhan, kəni mol in tuva rəhn-kapə natimnati rəfin, kəni inu otasıru e nıməfaki. ²³ Kəni nıməfaki in nıpəti İesu, kəni nəlpəkəuiən rəha Uhgin e Krısto tətuva nıpəhriəniən e nıməfaki, kəni e noliən mın əmə əha, nəlpəkəuiən rəha Uhgin o natimnati rəfin tətuva pəhriən e Krısto.

2

Nəmiəgəhiən vi e İesu

¹ İtəmah u, əpən təhmen əmə məmə nəmohmis e narmıtəmah mətəu-inu nəmotəhti nəuia Uhgin, kəni motol noliən tərəh mın. ² Nəmautan mautil noliən tərəh rəha nıftəni, kəni mautil nəuia iətəmi tətərməniğ e nəsanəniən rəha nərahıən rəha nıməgəuəgəu, u Setən. In əmə əha narmın tərəh iətəm tatol uək rəueiu e nəmiəgəhiən rəha nətəmi u kəutəhti nəuia Uhgin. ³ İtəmah mın iəmautatıg lanəha təhmen əmə e lah nian kəti əpən. Nıkitımah tolkeikei noliən tərəh mın, kəni itəmah iəmautil nərahıən əha iətəm kəmotol nıkitımah tagiən. Nati nak iətəm təmsipən e nıkitımah mine nətəligiən tərəh mın rəhatımah, mətəu itəmah iəmautohtəu=pən əmə ilah. Kəni nian iəmotair, mətəu noliən tərəh tınatıg rəkis e nıkitəmah, təhmen əmə məmə noliən tərəh tınatıg rəkis e nətəmi əpnəpın mın. Kəni nıki Uhgin tətəhmə o noliən tərəh mın rəhatımah, kəni in otəkeikei mol nəlpiniən kəm tımah.

⁴ Mətəu Uhgin, in təriəuəh e nolkeikeiən o tah, kəni rəhan nəəkəhruiən o tah in iahgin pik. ⁵ Kəni nati əpnəpın e nian əha təhmen məmə kəmohtis e narmıtəh o noliən tərəh mın, mətəu in təmol itah kotəmiəgəh kitah Krısto mətəu-inu in tolkeikei pik itah. (Otətəlig-to lan. E nəuviriən rəhan, in təmosmiəgəh itəmah.) ⁶ Kəni Uhgin təməfəri itah, kitah Krısto, kəni təmol məmə kitah kotəharəg kitah Krısto e negəu e neai.

⁷ Uhgin təmol lanəha məmə e nian iətəm otəpanuva, in otəgətun rəhan nəuviriən iətəm in iahgin tapirəkis ağın, kəni kitah kaüteruh rəhan nəuviriən e noliən təuvir rəhan kəm

1:14 2Kor 1:22 **1:17** Kol 1:9 † **1:18** Nati təuvir u tətəghati e nəmiəgəhiən itulin itəmah Uhgin əpəha e negəu e neai. **1:19** Kol 1:11 **1:20** Sam 110:1; 2Kor 13:4; Kol 2:12 **1:21** Kol 1:16; 2:10 **1:22** Sam 8:6 **1:23** Rom 12:5; Efəs 4:10,15; Kol 1:18 **2:2** Kol 3:7; Tait 3:3 **2:3** Kol 3:6 **2:5** Kol 1:21; 2:13 **2:6** Kol 2:12

tah e Krısto İesu. ⁸ E nəuvırıən asoli rəha Uhgın iətəm in təmətuati lan kəm təmäh, in təmosmiəgəh itəmäh e nəhatətəiən, kəni natimnati mın əha, səniəmə itəmäh aru nəmotol, mətəu in nati kəti iətəm Uhgın tətəfa əpnəpın əmə kəm təmäh, ⁹ səniəmə e uək kəti iətəm itəmäh nəmotol, kəni tol lanəha ko iətəmi kəti təsəfəri aruiən in ohni. ¹⁰ Tol lanəha mətəu-inu in Uhgın iətəm tatol uək e nəmiəgəhiən rəhatah, kəni in təmol itah e Krısto məmə kitah okotol uək mın iətəm kotəuvır. Uək mın u, Uhgın tınol əpenə-penə rəkis lan məmə kitah okotol ilah.

İlah kəməhuva kətiəh e Krısto

¹¹ Tol lanəha, itəmäh onəsotaluiən məmə nian nəmotair, kəni itəmäh səniəmə nəuanıləuis rəha İsrəl. Kəni nətəm İsrəl nətəm kinəhgi=pən rəkis ilah, ilah kəmotəni məmə itəmäh Nanihluə mın mətəu-inu kəsəhgi-pəniən itəmäh. Mətəu nati u, in nati kəti iətəm katol əmə e nıpəti iətəmimi, mətəu təsəkian nıkilah. ¹² Kəni onəsotaluiən məmə e nian əha, itəmäh nəmotəhtul isəu o Krısto, itəmäh səniəmə nətəm İsrəl əhruahru, mətəu itəmäh Nanihluə mın əmə, kəni nəniəskasikiən mın rəha nasiruiən rəha Uhgın kəm nətəm İsrəl əupən iətəm kəməlis ilah lan e Uhgın, ko təsuvaiən məmə rəhatəmäh. Nəmiəgəhiən rəhatəmäh e nəhue nıtəni u in təmol lanəha məmə, itəmäh nəmotəruru ağın Uhgın, kəni rəhatəmäh nuhuiniən tikə ağın məmə onəkəhuvən məutətig itəmäh Uhgın əpəha e negəu e neai. ¹³ Mətəu itəmäh mın u əupən nəmotan isəu o Uhgın, nəməhuva kətiəh itəmäh Krısto İesu, kəni rəueiu nəməhuva pəhriən o Uhgın e nıra Krısto.

¹⁴ Tol lanəha mətəu-inu Krısto pisin əmə təmələhu nəməlinuiən, təməlis nəuanıləuis rəha İsrəl mıne Nanihluə mın kəhuva kətiəh məmə ilah nətəm kətiəh mın əmə. Aupən, Lou rəha nəuanıləuis mın rəha İsrəl təməuəri ilah mıne Nanihluə mın mətol məmə ilah kəutol tikimır, təhmen=pən əmə e nıpəgləuahtəniəkis kəti tətəuəri nətəmimi əpəha e nıtəuət kəti mıne nətəmimi əpəha e nıtəuət kəti mın. Mətəu Krısto təmırəuei nıpəgləuahtəni əha. ¹⁵ Təmol lanəha nian in təmimis e nıgi kəməluau, kəni təmol məmə kitah okotəpəh nıtəu-pəniən Lou mın rəfin rəha nətəm İsrəl məmə okotəhruahru e nəhmti Uhgın. Krısto təmol lanəha məmə in otol nətəm İsrəl mıne Nanihluə mın kəhuva kətiəh lan. Kəni e nolıən əha, in təmələhu nəməlinuiən. ¹⁶ Kəni e nımisiən rəhan e nıgi kəməluau, Krısto təmos ilah kəhuva kətiəh, kəni mit ilah mohtəlig=pən o Uhgın, kəni mol rəhalah tıməti tamis. ¹⁷ In təmuva mətəni pətigəm nəməlinuiən kəm təmäh u əupən nəməutətig isəu o Uhgın, kəni mətəni pətigəm nəməlinuiən kəm tımäh u iəməutətig iuəkır o Uhgın. ¹⁸ Kəni rəueiu e nati nak iətəm Krısto təmol, kitah rəfin nətəm İsrəl mıne Nanihluə mın, kotəhrun nuvaiən o Tatə Uhgın e Narmın Rəhan kətiəh əmə.

¹⁹ Kəni tol lanəha, səniəmə itəmäh iapıspis mın uə nətəm ihluə, mətəu rəueiu itəmäh natig mın e negəu e neai itəmäh nətəm kəutəhatətə e İesu, kəni itəmäh nenəti Uhgın mın. ²⁰ Kitah kotəhmen e nımə kəti rəha Uhgın iətəm nəhlki nımə in Krısto İesu, kəni aposil mın mıne iəni mın, ilah nəhlmi nımə asoli mın, ²¹⁻²² kəni Krısto tatilpın itəmäh Nanihluə mın e nımə əha təhmen e nəhlmi nımə mın, kəni tatıvləkin nəhlmi nımə mın rəfin məmə ilah okəhuva nımə əhruahru rəha nəfakiən kəm İərməniğ, iətəm Uhgın tətətig ikin e Narmın Rəhan.

3

Pol təməni pətigəm nəlpəkəuiən oneuən rəha Uhgın

¹ İəu Pol, iəməni pətigəm nənuəsiən rəha Krısto İesu kəm təmäh Nanihluə mın, kəni kəməfa iəu e kaləpus ohni, kəni iətətig ikinu rəueiu.

² İtəmäh nəkotəhrun rəkis məmə Uhgın təməfa uək asoli u kəm iəu məmə iəkəni pətigəm nəuvırıən rəhan kəm təmäh. ³ Təhmen e nəghatiən iətəm iəmətei rəkis kəm təmäh, iətəni məmə Uhgın pisin əmə təmol əpu nati oneuən rəhan kəm iəu. ⁴ Nian onəkotəfin nəghatiən

2:9 1Kor 1:29-31; 2Tim 1:9 **2:10** Tait 2:14 **2:12** Rom 9:4; Kol 1:21 **2:13** Kol 1:20 **2:14** 1Kor 12:13 **2:15** Kol 2:14 **2:16** Sek 9:10; Kol 1:20,22 **2:17** Aes 57:19 **2:19** Efəs 3:6 **2:20** 1Kor 3:11 **2:21-22** 1Kor 3:16; 1Pitə 2:5 **3:1** Fil 1:7,13 **3:2** Kol 1:25 **3:3** Efəs 1:9-10; Kol 1:26

əha, kəni onəkotəhrun rəhak nəhruniən e niyəti nəghatiən rəha nəlpəkaiən oneuən rəha Uhgın e Krısto. ⁵ Uhgın təməsol əpuian nati u kəm nətəm aupən, mətəu rəueiu tinol əpu e Rəhan Narmın kəm rəhan mın aposil mın mine iəni mın iətəm təmitəpın rəkis. ⁶ Nati oneuən əha məmə e nanusiən təuvir əmə, Nanihluə mın, ilah mın kəməhuva motəhmen e nətəm Isrel o nosiən nəuviriən rəha Uhgın, kəni ilah kəməhuva kətiəh, kəni kautos pəti nəuviriən rəha Uhgın e nəniəskasikiən rəhan e Krısto İesu.

⁷ E nəuviriən asoli iətəm Uhgın təməfa əpnəpın əmə kəm iəu e nəsanəniən asoli rəhan, in təməfa uək u rəha nəni pətiğəmiən nanusiən təuvir əha. ⁸ Nati əpnəpın iəu ləhtəni agın e nətəmimi rəfin rəha Uhgın, mətəu e nəuviriən rəhan, Uhgın təməfa uək u, məmə iəkəni pətiğəm kəm təmah u Nanihluə mın, nəuviriən mın rəha Krısto iətəm ko kitah kəsotəhruniən ilah rəfin mətəu-inu ilah tepət naunun tikə, ⁹ kəni iəköl əpu kəm nətəmimi rəfin nolian iətəm Uhgın təmol rəhan nəlpəkaiən oneuən otuva miet pətiğəm. Uhgın u təmol natimnati rəfin, in təmətəhluəig e nəlpəkaiən əha nuvəh rəkis.

¹⁰ In təmol lanəha məmə rəueiu in otol pətiğəm kəm iərməniğ mın mine nepətiən mın əpəha e məgəuagəu rəhan neinatigiən iətəm suaru rəhan tepət tepət. Kəni ilah okoteruh rəhan neinatigiən nian okoteh niməfaki. ¹¹ Inu nəlpəkaiən rəhan iətəm tətətiğ itulin, kəni təmuva niyəhriən e Krısto İesu, İərməniğ rəhatah. ¹² Kəni mətəu-inu e Krısto mine rəhatah nəhatətəiən lan, kitah kotəhrun nuvaiən nian rəfin otəhtul e nəhmti Uhgın məsotəginien. ¹³ Tol lanəha, iəkətapuəh o təmah məmə sotolien məmə nətəligiən rəhatəmah teiuaiu e nəhməiən iətəm iətətiğ lan ikinu. İətətəu nəhməiən o təmah, kəni in otasiru e rəhatəmah nəmiəgəhiən.

Nəfakiən rəha Pol

¹⁴ Mətəu e natimnati mın əha iətəm iəu iəməni rəkis, kəni iətəsiəulin mətəfaki kəm Uhgın Tatə, ¹⁵ iətəm in təmol nətəmimi mın rəfin e nəhue niyəni mın mine əpəha e nəgəu e neai. ¹⁶ Nəsanəniən mine nolkeikeiən mine neinatigiən rəha Uhgın in tepət təuvir tapirəkis, kəni iəkətapuəh o Uhgın məmə Narmın Rəhan otol nikitəmah təsanən e nati təuvir mın əha rəhan ¹⁷ məmə e nəhatətəiən rəhatəmah e Krısto, in otətiğ kətiəh e nikitəmah. Kəni iətəfaki mın məmə nəmiəgəhiən rəhatəmah oteiuaiu mamnim vivi e nolkeikeiən rəha Uhgın ¹⁸ məmə itəmah nətəmi rəfin iətəm nəutəhatətə e Krısto, onəkoteh vivi nolkeikeiən asoli rəha Krısto iətəm naunun tikə. In teiuaiu tapirəkis lokamnim apın. In təri tapirəkis məhau mın. Suaru rəhan taiu tapirəkis suaru rəha mitigar. In iahgin tapirəkis nəhue niyəni rəfin agın. ¹⁹ Nolkeikeiən əha rəha Krısto, ko kəsotəhrun rəfiniən mətəu-inu in iahgin pik, mətəu iətəfaki məmə onəkotəhrun vivi nolkeikeiən əha məmə Uhgın otəriəuəh e nəmiəgəhiən rəhatəmah e nolian təuvir mın rəfin rəhan.

²⁰ !Kəni pəh kotəfəri nərgi Uhgın! E nəsanəniən rəhan iətəm tatol uək e nəmiəgəhiən rəhatah, in təhrun nolian natimnati tapirəkis agın natimnati rəfin iətəm nikitah tətəhti uə kəutətapuəh ohni. ²¹ Pəh kitah niməfaki kotol kətiəh kitah Krısto İesu mautəni-vivi Uhgın nian rəfin matuvən matuvən əmə lanko naunun tikə. !Əuəh!

4

Kitah kətiəh e Krısto

¹ Uhgın aru təmauin e təmah məmə itəmah nəkəhuva rəhan mın nətəmimi, kəni təmauin itəmah məmə nəkəutaliuək e nəmiəgəhiən iətəm təhruahru agın. Tol lanəha, iəu Pol u iətətiğ e kaləpus o İərməniğ, iəkətapuəh əskasik o təmah məmə onəkotətiğ e nəmiəgəhiən təuvir kəti tol lanəha. ² Otosiahu aru itəmah e natimnati rəfin, kəni məhuva itəmah nətəmi mətig, kəni nətəligiən rəhatəmah otəfəməh, kəni nian suah kəti otol nati kəti təsəhmenien e nəhmtitəmah, kəni nikitəmah otəsəhmə uəhaiən ohni e nolkeikeiən rəha Uhgın.

³ Narmin Rəha Uhgın təmuhapumın itəmah, tol lanəha onəkotalkut əskasik məmə nəkotatığ kətiəh e nəməlinuian. ⁴ Kitah nıpətın kətiəh əmə, kəni Narmin Rəha Uhgın kətiəh əmə, kəni itəmah nautələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligiən e nati kətiəh əmə, nəuviriən iətəm Uhgın təmauin e təmah ohni. ⁵ Kəni İərmənig kətiəh əmə, nəgətuniən kətiəh əmə, bəptais kətiəh əmə; ⁶ kəni kitah kəutəfaki kəm Uhgın kətiəh əmə u in rəhatah rəfin Tatə. In tətərmənig rəfin e tah, kəni tatol rəhan uək e nəmiəgəhiən rəfin rəhatah, kəni mətətiğ e nikitah rəfin.

⁷ Mətəu Krısto təməuəri rəhan nəsanəniən kəm kitah rəfin ağın kətiəh kətiəh o noliən uək pisin pisin mın. ⁸ Tol lanəha, Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Nian in təməri ilis ağın,

kəni miti pətiğəm rəhan tikimır mın iətəm təmehpahu ilah.

Kəni təməfən nati təuvir kəm nətəmimi.”

⁹ Eruh to nəghatiən əha məmə, “In təməri.” Nıpətın təni məmə, Krısto təmaupən meiuaiu ləhtəni ağın, ikinu e nəhue niftəni. ¹⁰ Suah u iətəm təmeiuaiu=pa, in iətəmi kətiəh əmə iətəm in təməri mın ilis ağın mapirəkis neai məmə in otəriauəh e ikın mın rəfin. ¹¹ In iətəmi kətiəh əmə iətəm in təməfən nəsanəniən rəhan kəm nətəmimi pisin pisin mın məmə nəuvein okəhuva aposil mın, nəuvein okəhuva iəni mın, nəuvein okəhuva nətəmimi rəha nəni pətiğəmiən nanusiən təuvir, nəuvein okəhuva pastə mın mine nəgətun mın. ¹² Krısto təmol lanəha məmə ilah okotasıru motol əpenə-penə e nətəmimi rəha niməfaki, kəni nətəmimi rəha niməfaki okotol uək rəha Uhgın məmə nıpəti Krısto otəskasik, ¹³ mətəuarus kitah rəfin kəhuva motol kətiəh e nəhatətəiən rəhatah, mine nəhruniən e Nəti Uhgın, kəni motepət məhuva motəhmen e Krısto iətəm in təhruahru ağın.

¹⁴ Kəni kitah okotəpəh noliən mın rəha kəlkələh mın u nian rəfin kəutəuhlin rəhalah nətəligiən e nati kınotəhatətə rəkis lan, təhmen e kınu kəti iətəm naiəh tatos. Nətəligiən rəhatəmah tatol lanəha mətəu-inu suah kəti tətəgətun nati pisin, uə suah kəti mın tatiuvi rəhatəmah nətəligiən e nəghatiən rəhan iətəm nikitəmah təhti məmə in təuvir, mətəu nıpəhriənən, suah kəha tətəiuə. ¹⁵ Mətəu kəpə, kitah okəsotoliən lanəha. E nolkeikeiən, okotəni əmə nıpəhriənən. Kəni e noliən əha, e natimnati rəfin iətəm kautol, okotepət məhuva motəhmen e Krısto, iətəm in rəhn-kapə niməfaki. ¹⁶ Kəni Krısto tatol məmə rəhan mın nətəmimi kəhuva kətiəh, təhmen=pən əmə e nəuaniləuis mın iətəm kautilpin nıpəti iətəmimi. Nian nəuəli-nəuəli nıpətın kautol vivi uək əhruahru rəhalah e nolkeikeiən, mol nıpətın tatepət mətəskasik.

Noliən vi rəha iəfaki mın

¹⁷ E nərgi İərmənig iətəni əskasik kəm təmah məmə onəsotohtəu=pən minien noliən rəha nətəmi mın u kəsotəniən nıpəhriənən e Uhgın. Nətəligiən rəhalah tol nati əpnəpin lan. ¹⁸ Nəhruniən rəhalah tətən əmə əpəha tapinəpu ikın, kəni mautan isəu o nəmiəgəhiən iətəm Uhgın tətəfa mətəu-inu rəhn-kapə lah tiəkis kəni kəsotolkeikeiən məmə okotəhrun Uhgın, kəni kınotəruru nati. ¹⁹ Kəni məsotaulisiən e rəhalah noliən tərəh mın, kəni mınotegəhan e noliən tərəh mın kəutərmənig e nəmiəgəhiən rəhalah, təhmen e nitəuiən nıpətan, mine noliən mın lanəha. Kəni nian rəfin kautolkeikei mın məmə okotol təhmın mın.

²⁰ !Mətəu nian kəmotəgətun itəmah e Krısto, nəgətuniən əha in tol pisin ağın e inəha!

²¹ Kəmətəgətun itəmah e noliən rəha Krısto, kəni itəmah rəhan mın, kəni kəgətun itəmah e nıpəhriənən iətəm tətətiğ lan. ²² Kəni kəməgətun itəmah məmə onəkotəhlman e rəhatəmah noliən əuas mın u kotərah, təhmen e nati pien kəti. Kəni motəpəh nətəligiən əuas mın u kotərah. Nolkeikeiən tərəh mın mine neiuə mın koatərəkın noliən mın mine nətəligiən mın. ²³ Nəmiəgəhiən mine nətəligiən rəhatəmah otəkeikei muva məuvir vivi mın. ²⁴ Kəni itəmah onəkotəkeikei məhuva nətəmimi vi mın e noliən mın mine nətəligiən

min rəhatəmah, iətəm Uhgın təmol məmə okotəhmen lan, inu noliən min iətəm nikin tətəgiən lan, mine noliən min əhruahru pəhriən.

²⁵ Tol lanəha, itəmah rəfin nəkotəkeikei motəpəh noliən rəha neiuəiən, mətəu nəkotəni nıpəhriən kəm təmah min, mətəu-inu kitah nəuəli-nəuəli nıpəti Kristo. ²⁶ Nian nıkim tətəhmə, solian noliən tərəh, kəni alu uəhai əmə məsolian niəməha tətətiğ lam mətəuarus mitiğar tuvən miuvig, ²⁷ kəni məsəfəniən nəua nımahan kəti kəm Setən. ²⁸ İətəm tətəkləh otəkeikei məhlan e noliən əha, mətəu in aru otəkeikei mol uək kəti e nəhlmin məmə otos məni nəuvein iətəm təhrun nəfəniən nasiruiən kəm ianrah min.

²⁹ Səniən nəghatiən tərəh e nohlım, mətəu əni əmə nati təuvir iətəm otasiru e nətəmimi nian kotaliuek e suaru pisin pisin min, məmə nəghatiən min əha otasiru e lah. ³⁰ Sotolian Narmın Rəha Uhgın tətəu nahməiən o noliən rəhatəmah, mətəu-inu in nəmtətiən rəhatəmah məmə itəmah rəha Uhgın, kəni in otos rəkis itəmah e noliən tərəh min e nian rəha nosmiəgəhiən. ³¹ Kəni əraki rəfin e natimnati min u: nahməiən e nıkitəmah iətəm tətətiğ tatuvəh o nati kəti tərəh iətəmi təmol e təmah; kəni əraki min e noliən niəməha; mine noliən rəha nəni rahian nətəmimi; mine noliən rəha nıkitəmah mine nohlitəmah titəpərəh pik təhmen e kaluəluə; mine noliən rəha norgəhuiən; mine noliən min rəfin iətəm okotol nərahian kəm nətəmimi. ³² Mətəu otəuvir o təmah min, kəni motol nıkitəmah timətmətiğ o təmah min. Kəni nəmə itəmah kəti otol nati tərəh kəti kəm təmah kəti min, kəni otalu əmə lan, təhmen=pən əmə məmə Uhgın təmalu e rəhatəmah noliən tərəh min mətəu-inu Kristo təmimis o təfəgə tərəh min rəhatəmah.

5

Nəmiəgəhiən e nəhəgəhəgiən

¹ Tol lanəha, otalkut əskasik məmə onəkotisikəuvin Uhgın mətəu-inu itəmah nenəti Uhgın min iətəm in tolkeikei pik itəmah. ² Kəni otaskəlim əskasik noliən rəha nolkeikeiən, təhmen əmə məmə Kristo təmolkeikei itah lan kəni muva mımis o tah, kəni nımisiən rəhan təhmen e sakrifais kəti iətəm kəmuvan e nigəm nəmiəvi nahnigəm təuvir iətəm kətəfən kəm Uhgın mol nikin tagiən lan.*

³ Mətəu-inu itəmah nətəmimi rəha Uhgın iətəm nəkotəhruahru, kəni itəmah onəsotol aginiən noliən nati kəti məmə okəni rah itəmah ohni. İatəni noliən tərəh min təhmen e nıpətan mine nəman mine, kautit oneuən ilah min; mine noliən tərəh rəfin iətəm tol naulisiən o nəniən; mine nətəmimi min u nəvərəs min. ⁴ Kəni təsəuviriən məmə nəkotəni nəghatiən iətəm taulis o nəniən, uə nəghatiən alməli min, uə nəuvsaniən tərəh, uə nəpəuəiən. Təsəhruahruən məmə nəkotəni nəghatiən tərəh min əha. Mətəu otəni nəghatiən təuvir min kəm Uhgın, məmə nıkitəmah tagiən o natimnati iətəm in təmol o təmah. ⁵ Kəni nəkotəkeikei motəhrun nati u məmə, nətəmimi nətəm kautohtəu nıpətan, uə nətəmimi nətəm kautol noliən tərəh iətəm tol naulisiən o nəniən, uə nətəm kəutaumis, ilah min əha ko kəsəhuvəniən e negəu rəha Kristo mine Uhgın, (nətəm kəutaumis kotəhmen e nətəmimi kəutəfaki kəm narmi nati min, rəhalah nautə in uhgın rəhalah).

⁶ Sotəgəhaniən məmə suah kəti otıuvi=pən itəmah e nəghatiən eiuə min rəhan u nıpəhriən lan tikə. Mətəu-inu o noliən tərəh min əha, Uhgın nıkin otərəh kəni tol nalpiniən kəm nətəmimi iətəm kəutəhti nəuiən. ⁷ Tol lanəha, nəsəhuvəniən motan pəti itəmah min ilah motol noliən tərəh min iətəm kautol.

⁸ Nian kəti əupən, napinəpuian təmatarməniğ e təmah, mətəu rəueiu itəmah ninəhuva o Kristo kəni nəhəgəhəgiən tinətarməniğ e təmah. Tol lanəha, otəni təhmen e nətəmi rəha nəhəgəhəgiən, ⁹ mətəu-inu nəhəgəhəgiən e nəmiəgəhiən rəhatəmah tətəuə e nəuviriən, mine nəhruahruən, mine nıpəhriən. ¹⁰ Kəni otalkut məmə onəkotəsəl motəhrun

4:24 Jen 1:26; Kol 3:10 **4:25** Sek 8:16; Kol 3:8-9 **4:26** Sam 4:4; Jem 1:19-20 **4:29** Kol 4:6 **4:30** Aes 63:10; Efəs 1:13-14; 1Təs 5:19 **4:31** Kol 3:8 **4:32** Mat 6:14; 18:22-35; Kol 3:12-13 **5:1** Mat 5:48 * **5:2** Uvən meruh e tiksınəri nəghatiən u "sakrifais." **5:2** Eks 29:18; Hip 10:10 **5:5** 1Kor 6:9-10; Kol 3:5 **5:6** Rom 1:18; Kol 2:4,8 **5:8** Jon 12:36; Efəs 2:13; Kol 1:13; 1Pitə 2:9

noliən min iətəm okotol Uhgın nikin tagiən lan. ¹¹ Sotohtəu-pəniən nətəmimi rəha napinəpuian motol noliən tərəh min itəmah min ilah. Nati təuvir min e noliən min əha tikə. Mətəu otəmki=pa noliən min əha e nəhagəhagiən, kəni nətəmimi okotun məmə noliən min əha kotərah. ¹² Noliən oneuən min rəha nətəmi u nətəm kəutəhti nəuia Uhgın, ilah noliən min rəha naulisiən, kəni naulisiən asoli o nəni pətigəmiən noliən min əha. ¹³ Mətəu natimnati rəfin iətəm kəhuva e nəhagəhagiən, nətəmimi koteruh vivi məmə ilah kotəhro lanu. ¹⁴ Tol lanəha mətəu-inu nian nəhagəhagiən tətasiəgəpın nati kəti, kəni nətəmimi kauteruh əhruahru. O nati u kətəni məmə, “Itəmah u nəutapılı, otair-tə, otəmiəgəh e nimisiən, pəh Kristo otasiəgəpın itəmah.”

¹⁵ Kəni əutətəu vivi itəmah o rəhatəmah noliən min, məsotatigiən məmə nətəm kəutalməli mine, mətəu nəkotatig e neinatigiən, ¹⁶ kəni nian rəfin okəmə nəkotəruh suaru o noliən nəuviriən kəti, autol, mətəu-inu rəueiu kəutatig e nian rəha nərahian tepət. ¹⁷ Kəni tol lanəha, sotalməliən-tə, mətəu otəkeikei motalkut məmə onəkotəhrun nati nak iətəm İərməniğ tolkeikei. ¹⁸ Sotapisiən e wain mətəu-inu otiuvi=pən itəmah e nalməliən, mətəu təuvir məmə nəmiəgəhiən rəhatəmah otəriauəh əmə e Narmın Rəha Uhgın. ¹⁹ Otəghati kəm təmah min e nəpuən min e Nauəuə rəha Nəpuən, mine nəpuən min rəha niməfaki, mine nəpuən min iətəm tatsipən e Narmın Rəha Uhgın. Otani, kəni otani nəpuən min e nikitəmah kəm İərməniğ, ²⁰ kəni nəkotəkeikei məutəni kəm Tatə Uhgın məmə nikitəmah tagiən o natimnati rəfin, kəni otəni e nərgi İərməniğ İesu Kristo.

Noliən rəha nətəm kəmotol marit

²¹ Nian itəmah kəti tətəghati, sotaskəlimiən e rəhatəmah əmə nətəligiən, mətəu otətəlig-to e nəghatiən rəhan, kəni motol mətəu-inu nəkotisiai Kristo.

²² Itəmah nıpətan nətəm ninotol rəkis marit, otətəlig kəni motol nəghatiən rəha nəman min rəhatəmah təhmen məmə nautol kəm İərməniğ. ²³ Otol lanəha mətəu-inu iərman in tarməniğ e rəhan pətan təhmen e Kristo in tarməniğ e niməfaki u nıpətin, kəni in rəhan İosmiəgəh. ²⁴ Niməfaki tətətəlig lan kəni matol nəghatiən rəha Kristo, kəni təhmen-əhmen əmə, nıpətan nətəm kinotol rəkis marit okotəkeikei məutətəlig lan kəni motol nəghatiən rəha rəhalah min nəman e natimnati rəfin.

²⁵ Kəni itəmah nəman nətəm ninotol rəkis marit, otolkeikei rəhatəmah nıpətan təhmen əmə məmə Kristo təmolkeikei niməfaki, kəni məfən rəhan nəmiəgəhiən ohni. ²⁶ Təmol lanəha məmə in otol niməfaki otəhruahru, kəni təmeikuas lan e nəghatiən rəha Uhgın, təhmen e nəhu tətəikuas e nətəmimi. ²⁷ Təmol min lanəha məmə Kristo təhrun nosiən rəhan niməfaki muva ohni, kəni niməfaki u təhruahru vivi, kəni kəseh-pəniən noliən tərəh kəti lan, kəni in təuvir məhagəhag. Niməfaki əha in təhmen e pətan kəti iətəm kəmol=pən malə-malə kəm in məmə otol marit, kəni nati kəti tikə e nıpətin iətəm təəhruahruian.

²⁸ Kəni təhmen əmə lanəha, nəman okotəkeikei motolkeikei rəhalah nıpətan min təhmen məmə kautolkeikei aru əmə nıpətilah. İətəmi u in tolkeikei pik rəhan pətan, tolkeikei aru in. ²⁹ Otətəlig-to, iətəmi kəti tikə iətəm tətəməki aru e nıpətin, mətəu in tətəugın vivi kəni materuh vivi, təhmen əmə məmə Kristo tatol kəm niməfaki, ³⁰ mətəu-inu kitah nəuvetin nıpətin. ³¹ Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Kəni o nati əha, suah kəti otiet rəkis e rəhan tatə mine məmə, kəni mol kətiəh ilau rəhan pətan, kəni ilau okiəuva matuol kətiəh e nıpətilau mine nəmiəgəhiən rəhalau.” ³² Nəghatiən əha in nəghatiən təuvir kəti iətəm təfigəm, kəni nıpətin tətəhluaig. Mətəu iətəni məmə in nəghatiən əuhlin kəti məmə Kristo mine niməfaki, ilau kətiəh. ³³ Mətəu nəghatiən əha tətəva min o

təmah. Kəni itəmah nəman kətiəh kətiəh onəkotolkeikei rəhatəmah niyətan min təhmen e nautolkeikei aru min itəmah. Kəni niyətan, nəkotəkeikei motisiai rəhatəmah nəman.

6

Noliən rəha kəlkələh min mine tatə mine mamə

¹ Itəmah kəlkələh min. Otol nəuia tatə min mine mamə min rəhatəmah mətəu-inu itəmah rəha İərmənig, kəni noliən u in təhruahru məmə itəmah onəkotol. ² Nəghatiən kəti e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Otəfən nisaiəh kəm rəhatəmah tatə mine mamə.” Nian Uhgın tətəni lou u, məfən nəniəskasikiən tatig lan. Kəni lou u, təmaupən miet e lah iətəm nəniəskasikiən tətəti e lah.* ³ Nəmə nəkotol lou əha, nəniəskasikiən əha tətəni lanəha məmə, “natimnati min e nəmiəgəhiən rəhatəmah otaiu təuvir, kəni natigian rəhatəmah e nəhue niftəni u otəfəməh.”

⁴ Tatə min. Sotoliən təskasik e nenətiəmah min məmə otol nikilah təpəou mahmə, mətəu oteh vivi ilah, motəgəu ilah e noliən rəhalah kəni motəgətun ilah e suaru rəha İərmənig.

Noliən rəha slef min mine rəhalah iətəmi asoli min

⁵ Slef min. Onəkotol nəuia nətəmi asoli min rəhatəmah e nəhue niftəni u, onəkotol e nisaiəh, mine nəginian, kəni onəkotol e nikitəmah pəhriənian təhmen əmə məmə rəhatəmah iətəmi asoli in Kristo. ⁶ Kəni onəkotol nəuialah, mətəu səniəmə nian əmə iətəm ilah kauteruh itəmah lan məmə nikilah otəgian o təmah. Mətəu onəkotol nəuialah təhmen məmə itəmah slef min rəha Kristo, kəni mautol noliən min iətəm Uhgın tolkeikei e nikitəmah pəhriən. ⁷ Onəkotol rəhatəmah uək e nikitəmah rəfin, təhmen=pən əmə İərmənig in rəhatəmah iətəmi asoli, səniəmə iətəmi kəti əmə in rəhatəmah iətəmi asoli, ⁸ mətəu-inu nəkotəhrun məmə İərmənig otəfinə nətəouian kəm nətəmi ərəfin e nati təuvir min iətəm kəmotol, nati əpnəpən nəmə in slef uə in iətəmi əpnəpən əmə kəti.

⁹ Kəni itəmah nətəmi asoli min. Onəkoteh vivi min əmə rəhatəmah slef min lanəha. Məsotəghati əskasikiən kəm lah məmə ilah okotol nəuiatəmah, mətəu-inu nəkotəhrun məmə İətəmi asoli rəhatəmah min ilah kətiəh əmə əpəha e negəu e neai, kəni in tatol təhmen-əhmen əmə kəm nətəmi rəfin.

Nuyəniən e natimnati rəha Uhgın o nəluəginian

¹⁰ Naunun nəghatiən rəhak tol lanu. Otəhtul əskasik e İərmənig mine rəhan nəsanəniən asoli. ¹¹ Əhuvən e natimnati rəfin rəha Uhgın o nəluəginian məmə nəkotəhrun nosian nəhtulian rəhatəmah nian Setən tatol nəlpəkəuiən eiuə o nohiən itəmah. ¹² İətəni lanu mətəu kitah kəsotəluəginian kitah nətəmi rəha niftəni, mətəu kəutəluəgin kitah nati pisin iətəm kəsotəfuiən, inəha iərmənig min, mine nepətiən min, mine nati iətəm kotəsanən e nərahian rəha napinəpuiən rəueiu e niftəni, mine iərmis min mine narmin min e niməgəuəgəu. ¹³ Tol lanəha, əhuvən e natimnati rəfin rəha Uhgın o nəluəginian məmə nian nərahian iətəm Setən tatol otuva, nəkotəhrun nəluəginian o nərahian əha, kəni nian nəmotol əpenə-penə rəfin o nəluəginian, nəkotəhrun nosian nəhtulian rəhatəmah.

¹⁴ !Kəni, otol əpenə-penə! Nian nəkotəhtul əskasik o nəluəginian, rəhatəmah natimnati rəha nəluəginian tol lanu:

Otaskəlīm əskasik nəghatiən pəhriən, inu təhmen e kətəuti iətəm nəmotəlis nəlugitəmah lan.

6:1 Kol 3:20 * 6:2 Uhgın təməfən lou tepət, kəni nəuvein nəniəskasikiən tikə e lah. Mətəu nian tətəni lou u, məfən nəniəskasikiən tatig lan. Uərisig e lou u, tətəni lou min nəuvein iətəm nəniəskasikiən tətəti e lah. Mətəu lou u, təmaupən miet e lah iətəm nəniəskasikiən tətəti e lah. 6:3 Dut 5:16 6:4 Sam 78:4; Prov 22:6; Kol 3:21 6:5 Kol 3:22-23; Tait 2:9-10; 1Pitə 2:18 6:8 2Kor 5:10; Kol 3:24-25 6:9 Rom 2:11; Kol 4:1 6:11 Rom 13:12; 2Kor 10:4 6:12 1Pitə 5:8-9

Otol noliən rəhatəmah otəhruahru e nəhmti Uhgın e nəhatətəiən, inu təhmen e aiən iətəm tatol pəsığ e mankiłahatəmi.

¹⁵ Otol rəhatəmah nətəligiən təskasık e nanusiən təuvır rəha nəməlinuiən, inu təhmen e put əskasık iətəm tətəsiru e təmah o nəhtul əskasikiən.

¹⁶ Kəni mine, nati kəti min, otəhatətə əskasık e Uhgın, inu təhmen e sil u in timpə asoli kəti iətəm təhrun nəuiapisiən nifagə rəha Setən iətəm tatuəu.

¹⁷ Otəni nıpəhriəniən məmə Uhgın təmosmiəgəh itəmah. Inu təhmen məmə natuvən e kəfəfau əskasık kəmol e aiən iətəm tətəhtərain rəhn-kapə təmi.

Otəhrun vivi Nauəuə Rəha Uhgın, inu təhmen məmə natos e nau rəha nəluəginiən iətəm Narmın Rəha Uhgın tətəfinə kəm təmah.

¹⁸ Kəni oteğəhan=pən məmə Narmın Rəha Uhgın otit itəmah e rəhatəmah nəğhatiən kəm Uhgın e nian rəfin, kəni otəğhati kəm Uhgın e nəfakiən e noliən pisin pisin min mine nətapuəhiən min. Tol lanu, otəsal vivi, kəni motəfaki nian rəfin o iəfaki min rəfin.

¹⁹ Kəni otəfaki min ohniəu məmə nian rəfin iətəğhati, kəni Uhgın otəfa nəğhatiən kəm iəu, məmə iəkəni pətiğəm e nikiən əsanən rəfin rəhak nati oneuən rəha nəniən təuvır iətəm Uhgın təmol əpu kəm tah. ²⁰ Kəni rəueiu, iəu iəni əhruin rəha İesu Kristo, mətəu iətətiğ əmə e kaləpus kəməlis iəu e sen u aiən, mətəu-inu iətəni pətiğəm nəniən təuvır əha. İəkəkei məni pətiğəm nəniən təuvır əha məsəginiən. Kəni otəfaki ohniəu məmə iəköl lanu.

Naunun nəğhatiən rəha Pol

²¹⁻²² İəu iəkölkei məmə itəmah nəkotətəu nəniən rəhak, kəni tol lanəha, iəkəhli=pinə Tikikəs tuvnə. In piatah kei kəti iətəm tətəiu əskasık o uək rəha İərməniğ ikinu. In otəni pətiğəm nəniən rəhatiməh kəm təmah məmə iəu iətəhratig lanu, kəni nəniən əha otəfəri nətəligiən rəhatəmah.

²³ Pəh Uhgın Tatə mine İərməniğ İesu Kristo okuəfinə nəməlinuiən, mine nolkeiəiən, mine nəhatətəiən. ²⁴ Pəh Uhgın otətuati e nəuviriən rəhan kəm nətəmiimi rəfin iətəm kətolkei rəhatah İərməniğ İesu Kristo e nolkeiəiən iətəm naunun tikə.

Filipai

Nauəuə iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki min ikin Filipai Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Filipai

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? Təmətei tətuvən kəm niməfaki əpəha Filipai.

?Natigiən təhro lanu nian təmətei? Nətəm Isrel, kəməhgi=pən ilah, mətəu Nanihluə* min tepət, kəməsəhgi-pəniən ilah. Pol in təmem niməfaki əpəha Filipai e rəhan naliuəkiən iətəm tatol keiu lan. Əpəha e niməfaki əpəha Filipai, nətəm Isrel mine Nanihluə min kəutəfaki pəti, nati əpnapin Nanihluə min tepət, kəməsəhgi-pəniən ilah. Mətəu e nian əha, nəgətun eiuə min nəuvein kəməhuva motəni məmə okəkeikei kəhgi=pən ilah, kəni nəmə kəsotoliən, Uhgın otəsosmiəgəhiən ilah.

?Təmətei nauəuə u o nak? 1. Nian Pol təmətətig e kaləpus əpəha Rom, nətəmimi rəha niməfaki əpəha Filipai, kəmotahli=pən Epafrotaetəs məmə otəmki məni nəuvein muvən kəm in. Niməfaki əha inəha, əpəha Filipai in təmaupən mahli=pən məni kəm Pol. Pol təmətei nauəuə u məmə otəni tagkiu o niməfaki əpəha Filipai o natimnati iətəm kəmotahli=pən kəm in. 2. E nauəuə u, Pol təmahtipəsəg e nəgətun eiuə min u kəutəni məmə Nanihluə min okəkeikei kəhgi=pən ilah məmə Uhgın təhrun nosmiəgəhiən ilah. 3. Pol tolkeikei məmə otəfəri nətəligiən rəhalah, kəni məni=pən kəm lah məmə suaru kətiəh əmə məmə okotagiən lan. Iesu Kristo pişin əmə təhrun nolien nikiilah tagiən, nati əpnapin məmə kəutatig e nian təuvir uə nian iəkis min.

Pol təməni təuvir kəm lah

¹ İəu Pol, mine Timoti, slef mil rəha Kristo Iesu, iəutəni təuvir kəm təmah rəfin nətəm kəutəfaki kəm Kristo Iesu əpəha Filipai, mine nətəmi asoli rəha niməfaki, mine dikon min.

² Pəh Uhgın u Tatə rəhatah, mine İərməniğ Iesu Kristo, otətuati e nəuviriən mine nəməlinuian kəm təmah.

Pol təməfaki o nətəm Filipai

³ İəkolkeikei məmə iəkəni kəm təmah məmə nian min rəfin iətəm nikiik tətəhti itəmah, iətəni kəm rəhak Uhgın məmə nikiik tagiən o təmah. ⁴ Kəni nian rəfin e rəhak rəfin nəfakiən o təmah rəfin, iətəfaki əmə e nagiənien, ⁵ mətəu inko rəhatəmah nasiruiən lak e uək rəha nəni pətiğəmiən nanusiən təuvir, e nətuəuiniən, nian nəmotəhatətə e nanusiən təuvir, mətəuərus=pa u rəueiu. ⁶ Tol lanəha iəkəhrun vivi məmə Uhgın iətəm təmətuəuin uək təuvir e nəmiəgəhiən rəhatəmah, in otəkeikei matol lanəha, kəni otəpanol naunun lan e nian Kristo Iesu otitəlig=pa min.

⁷ Nian rəfin, iəkolkeikei pik itəmah, kəni iəkəkeikei mətəu nagiənien lanu mətəu-inko Uhgın təməfa rəhan nəuviriən nian təməfa uək u kəm tah. E nian iəmətətig e kaləpus, mine nian iəmətan əmə mətəhtul pətiğəm o nanusiən təuvir məmə in nipiəhriənien, mətəu itəmah nəmotasiru lak. ⁸ Uhgın təhrun məmə iətəni pəhriən məmə iəkolkeikei məmə iəkəruh itəmah, mətəu-inu iəkolkeikei pik itəmah təhmen əmə məmə Iesu Kristo tolkeikei itəmah.

⁹ Kəni inu rəhak nəfakiən məmə rəhatəmah nolkeikeiən oteviə təhmin min e nəhruniən nati mine neinatigiən rəfin ¹⁰ məmə itəmah onəkotəhrun neruhiən nati nak u in təuvir pik agin, kəni məmə onəkotəhruahru vivi, kəsəruh-pəniən nati tərəh kəti e təmah rəueiu mətəuərus nian iətəm Kristo otuva min lan. ¹¹ Pəh rəhatəmah nəmiəgəhiən otəuə e nəuan nəuviriən mine nəhruahruian iətəm Iesu Kristo tatol e nəmiəgəhiən rəhatəmah, o nəni-viviən mine nəfəriən nərgi Uhgın.

* : Nanihluə, İanihluə – Afın-to e tiksınəri. 1:6 1Kor 1:8

Nian Pol əpəha e kaləpus, nətəmimi kəmotətəu nanusiən təuvir

¹² İəu mın nəuvein, iəkolkeikei məmə onəkotəhrun məmə nati əpnapın nahməiən u kəmol lak, mətəu təmasıru pik o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir kəm nətəmimi tepət, ¹³ mətəu-inu tol lanəha, soldia mın iətəm kəutol kat o nimə rəha Sisə, mine nətəmi pisin pisin mın tepət, kinotəhrun rəkis məmə iəu iətətig e kaləpus mətəu iəu ioluək rəha Kristo. ¹⁴ Kəni rəhak natigian e kaləpus təmol məmə iəkəfaki mın iuəkir ilah rəfin kəmotəhatətə əskasik təhmın mın e İərmənig, kəni matol nətəligian rəhalah təskasik o nəni pətigəmiən nəghatian rəha Uhgın məsotəginian.

¹⁵ Nipəhriənian, nəuvein kəmotəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Kristo mətəu-inu kəutetet iəu kəni motolkeikei məmə okotepət lak. Mətəu nəuvein kəutəni pətigəm əmə nanusiən təuvir rəha Kristo e nətəligian əhruahru. ¹⁶ Nətəmi mın u nətəligian rəhalah təhruahru əmə, ilah kəutəni pətigəm nanusiən təuvir mətəu-inu kətolkeikei iəu, kəni motəhrun məmə Uhgın təmələhu=pən iəu ikinu e kaləpus məmə iatəhtul pətigəm o nanusiən təuvir məmə in nipəhriənian. ¹⁷ Mətəu nəuvein iətəm kəutetet iəu, kəmotəni pətigəmiən Kristo e nikilah pəhriən, mətəu kəutol əmə mətəu-inu kətolkeikei məmə okəfəri aru ilah, kəni nikilah təhti məmə okotol nərahian kəm iəu rəueiu, nian iətətig e kaləpus. ¹⁸ Mətəu nati əha, in nati əpnapın əmə. Nəmə kəutol e nikilah pəhriən uə kəpə, mətəu nati asoli məmə kəutəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Kristo, kəni inu tatol nikik tətəgin.

¹⁹ Pəhriən, kəni nikik otəgin mın mətəu iəkəhrun məmə e nəua nəfakian rəhatəmah, mine nasiruiən rəha Narmın rəha İesu Kristo, in otəmiəgəh iəu e nərahian u, ²⁰ təhmen əmə məmə iəkəhrun vivi kəni matələhu=pən rəhak nətəligian məmə Uhgın otəsegəhanian məmə oiəkol nati kəti iətəm otol aulis iəu e nəhmti Uhgın, kəni iəkəhrun mə iəu oiəsəginian o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir rəha Kristo. Mətəu rəueiu mine nian mın rəfin, nikik təskasik məmə, nəmə iətəmiəgəh uə iəkimis, mətəu iatisiai Kristo e nəmiəgəhian rəhak.

²¹ Tol lanəha mətəu-inu nəmiəgəhian rəhak in Kristo əmə, kəni nəmə iəkimis, in nati təuvir tapirəkis. ²² Okəmə iətəmiəgəh əhanəh, in təuvir o noliən uək nəuətin mın rəha Uhgın e nəhue nitəni. ?Kəni iəkıtəpın iətəm pəhruvən? !İəkəruu! ²³ Rəueiu əha suaru keiu kətuəməhli əpən lak, mətəu iəkəkeikei ilau pəti. İəkəkeikei pik məmə iəkəpəh natigian u ikinu muvən meruh Kristo iətəm in təuvir əgin mapirəkis natigian u ikinu. ²⁴ Kəni iəkəfu məmə iəkəkeikei matəmiəgəh e nəhue nitəni u o nasiruiən e təmah. ²⁵ Kəni mətəu-inu iəkəhrun məmə inu in nipəhriənian, kəni iəkəhrun məmə oiəkəmiəgəh o nasiruiən e təmah məmə nəhatətəian rəhatəmah otevia, kəni onəkotəgin e nəhatətəian rəhatəmah. ²⁶ Kəni e noliən əha, nian iəkuva mın meruh itəmah, nikitəmah otəgin nəkotəni-vivi Kristo İesu, mətəu-inu iəu iəmitəlig=pa mın o təmah.

Nəhtulian əskasik

²⁷ Kəni nati asoli, itəmah onəkotəkeikei motol məmə noliən mın rəfin e nəmiəgəhian rəhatəmah okotəfən nisaiən kəm nanusiən təuvir rəha İesu Kristo. Kəni nati əpnapın nəmə iəkuvnə uə iəsuvnəian, pəh oiəkətəu məmə nəutalkut əskasik e nətəligian kətiəh əmə, kəni məmə itəmah rəfin, itəmah nəutalkut e nətəligian kətiəh əmə o nəhtul əskasikian o nanusiən təuvir, ²⁸ kəni məmə nəsotəginian e rəhatəmah mın tikimır. Inu nəmtəian pəhriən kəti o lah məmə Uhgın otərəkin ilah, mətəu in otosmiəgəh itəmah. Uhgın otol natimnati mın əha rəfin. ²⁹ Otol lanəha mətəu-inu in təmegəhan məmə onəkotəhatətə e Kristo, kəni nati kəti mın, məmə onəkotos mın nahməiən ohni. ³⁰ Kitah rəfin, nərahian əhmen əmə tatos itah, iətəm itəmah nəmoteruh e rəhak nəmiəgəhian əpən, kəni rəueiu nəutətəu məmə iətətig əhanəh lan.

2

Kotakeikei mautohtaupān suaru rāha Iesu Kristo

¹ ?Nikitamah tāsikasik e Kristo mātēu-inu nautol katiāh itamah min, uā kēpā? !Ōuāh! ?Nautātēu tēuvir e nolkeikeiān rāhan, uā kēpā? !Ōuāh! ?Mautauilim itamah Narmīn Rāha Uhgīn, uā kēpā? !Ōuāh! ?Mautol tēuvir kām tāmāh min kēni mautasākēhruin pik itamah min, uā kēpā? !Ōuāh! ² Tēuvir, pāh nātēligiān rāhatāmāh tuva matol katiāh; kēni motolkeikei itamah min; kēni mautol pāti uāk e nātēligiān katiāh mīne nīkin tēuvir. Konu, nāmā nautol natimnati min āha, in otol nīkik tagiān pik agīn. ³ E nolīān katiāh āmā, sotoliān nati māmā itamah nākotēuvir motapirākis itamah min nēuvein, kēni sotoliān nati kati māmā nākotēfāri aru itamah lan. Mātēu otosiahu aru itamah, kēni otātēlig pik e tāmāh min nēuvein tapirākis itamah āmā. ⁴ Kēni otasiru e tāmāh min e nāmīāgēhiān rāhatāmāh. Tēsēuviriān māmā suah kati tateh aru āmā rāhan nāmīāgēhiān.

⁵ Rāhatāmāh nātēligiān otakeikei mēhmen e nātēligiān rāha Kristo Iesu iātēm tol lanu lan: ⁶ Kristo in tēhmen āmā e Uhgīn

mātēu in tēmāsalkutiān māmā in otaskēlim nepātiān rāha Uhgīn,

⁷ mātēu tēmāpāh rāhan nepātiān, kēni tēmuva mēhmen e ioluāk āmā kati, kēni tēmair e nāhue nīftāni muva iātēmimi āmā kati.

⁸ Kēni nian in iātēmi kati, nīpātīn tēhmen āmā e tah, in tēmosiahu aru in, mol nēuia Tatē Uhgīn e natimnati rēfin muva mātēuarus mīmīs. Kēni kāmōl aulis in e nīmīsīān e nīgi kāmēluau.

⁹ Mātēu-inu tēmōl lanāha, Uhgīn tēmlēfāri agīn in, kēni mēfān nērgīn kām in iātēm tapirākis nērgīn min rēfin,

¹⁰ māmā e nērgi Iesu, natimnati rēfin iātēm kētēmiāgēh ikin min rēfin e neai, mīne nāhue nīftāni, mīne nīki nītēni lēhtēni u ikin nētēmi kāmōhmīs ikin, okotasiēulīn motēfān nīsiāiān kām in,

¹¹ kēni ilah rēfin okotēni pātīgām māmā Iesu Kristo in Iērmānīg. Kēni nolīān āha tātēfān nīsiāiān kām Tatē Uhgīn.

Itamah nākotēhmen e nāhagēhagiān

¹² Rāhak nētēmimi min iātēm iākolkeikei pik, nian kitah kāmētān, itamah nēmautol nēuiak nian min rēfin. Kēni rēueiu, mātēu-inu iātātīg isēu o tāmāh, itamah aru nākotēkeikei mautalkut pik tēhmin māmā nākotol nēuiak e natimnati min u: mātēu-inu nīnotēhruin rākis nolīān āha rāha Kristo, otalkut āskasik o nītēu-pāniān suaru rāha nosmiāgēhiān. Otītēu=pān suaru āha e nāhmti Uhgīn motērāmrumīn motēgīn.

¹³ Kēni otītēu=pān suaru āha mātēu Uhgīn tatol uāk e nāmīāgēhiān rāhatāmāh māmā onākotolkeikei māmā nākotol nēuiān, kēni tātēfinā nēsanāniān kām tāmāh māmā onākotol pēhriān nēuiān.

¹⁴ E natimnati rēfin iātēm nautol, sotēgahti-āghatiān ohni, kēni mēsotorgēhuiān itamah min ohni ¹⁵ māmā nāmīāgēhiān rāhatāmāh otēhruahru vivi, kēni kēsēh-pāniān nērahīān kati lan, kēni itamah nēnāti Uhgīn nētēm nolīān ekēu-ekēu tikā e tāmāh, nian nētātīg e nēlugi nētēm kotekēu-ekēu, iapīnēpu min. Kēni itamah nākotagēhag tēhmen e mēhau min e nāhue nīftāni, ¹⁶ nētāskēlim vivi nēghatiān e nāmīāgēhiān. Kēni otol natimnati ērēfin māmā nian Kristo tuva min, kēni iākēfāri o tāmāh kēni oiākēhruin māmā iēsaiu ēpnāpīniān, nāhgik tēsīkēiān o nati ēpnāpīn āmā. ¹⁷ Nolīān rāhatāmāh rāha nēhatētēiān e Uhgīn tēhmen e sakrifais* kati kām Uhgīn. Nāmā iākīmīs, kēni muva mēhmen e sakrifais e wain iātēm katiuvi=pān ilau sakrifais rāhatāmāh. Mātēu nati ēpnāpīn āmā, nīkik tagiān

2:4 1Kor 10:24 **2:6** Jon 1:1-2; 17:5 **2:7** Jon 1:14; 2Kor 8:9 **2:8** Hip 5:8; 12:2 **2:9** Uāk 2:33; Efās 1:20-21; Hip 1:3-4 **2:10** Rom 14:11 **2:11** Rom 10:9 **2:16** Dan 12:3; Fil 1:10; 1Tēs 2:19 * **2:17** Nian tepēt nētēm Isrel kotoh nati miāgēh min mētūvan e nīgām āpāha e Nīmā Rāha Uhgīn māmā okotēfaki. Nian nēuvein kautiuvi=pān wain o nāhu e nati miāgēh iātēm nīgām tatus tēhmen e nēfāniān kām Uhgīn.

əmə kitah min itəmah. ¹⁸ Kəni e noliən kətiəh əmə, nikitəmah təkeikei magiən kitah min itəmah.

Timoti mine Epafrotaetəs

¹⁹ Nəmə İərməniğ İesu tegəhan, iəkolkeikei məmə iəkahli=pinə Timoti tuvnə meruh itəmah məmə nian iəkətəu nanusiən e təmah, iəu min, nikip otagiən. ²⁰ Suah kəti tikə min u ikinu rəhan nətəligiən təhmen e rəha Timoti, iətəm nikin təhti pik itəmah. ²¹ Nətəmi pişin pişin kəutətəlig aru e uək min rəhalah, məsotətəligiən e uək rəha İesu Kristo.

²² Mətəu itəmah nəkotəhrun məmə nian rəfin Timoti tatol əhro uək rəha Uhgın lanu, kəni rəhan uək in təuvir, kəni təhmen e suakəku tatol uək ilau rəhan tatə, in təmasiru lak e uək rəha nanusiən təuvir. ²³ Mətəu-inu o nati əha, nikip tətəhti məmə nian oiəkəhrun məmə rəhak natigiən otəhro lanu, oiəkahli=pinə uəhai əmə tuvən meh itəmah, ²⁴ kəni iətəhatətə e İərməniğ məmə otəsuvəhiən iəu min iəkuvnə meh itəmah.

²⁵ Mətəu nikip təhti məmə oiəkəkeikei mahli=pinə Epafrotaetəs titəlig=pinə meh itəmah. In piak iətəm iətiəuva kətiəh matuol uək kətiəh, kəni mətuəluagin e nəluəginiən kətiəh rəha Uhgın. Aupən, nəmotahli=pa e nərgitəmah məmə otuva məni pətiğəm kəm iəu nanusiən rəhatəmah, kəni məmə otasiru lak. ²⁶ Mətəu rəueiu, in tolkeikei pik məmə oteruh rəfin itəmah, kəni mətətəu tərəh pik mətəu-inu itəmah ninotətəu rəkis məmə in tatimis.† ²⁷ Pəhriən, in təmatimis pik, iuəkir əmə timis. Mətəu Uhgın təmasək əhruiin pik in. Kəni masək əhruiin min iəu, nian təmol vivi in e nimisiən rəhan. Mətəu nəmə təmimis pəhriən, otol nikip titəgit pik. ²⁸ Mətəu-inu Uhgın təmol vivi in, kəni nikip tagiən pik o nahli-pinəiən məmə nikitəmah otagiən nian onəkoteruh, kəni məmə iəu iəkalu lan nikip təsəhti minian nimisiən əha təmos. ²⁹ Nikitəmah otəkeikei magiən məmə onəkoteruh min, təhmen məmə in piatəmah kəti e İərməniğ. Kəni otəfən nisaiən kəm nətəmi kotəhmen əmə lan, ³⁰ mətəu-inu iuəkir in timis o uək rəha Kristo, məsəginiən o rəhan nəmiəgəhiən e nian əskasik min məmə in otasiru lak nian rəhatəmah suaru tikə o nasiruiən.

3

Suaru pəhriən o nosiən noliən əhruahru

¹ Rəhak min nətəmimi iətəm iəkolkeikei pik, pəh iəkəni nipiğa nəghatiən nəuветin min. Otagiən o İərməniğ. Kəni iəkətei min əmə nəghatiən kətiəh iətəm iəmətei kəm təmah aupən, mətəu səniəmə in nati tiəkis ohniəu, kəni in otasiru e təmah mahtipəsig e təmah o nəghatiən eiua min.

² Rəueiu, iətəni kəm təmah məmə, !Onəutətəu itəmah o nətəmi u kəutəni məmə okəkeikei kəhgi=pən suah kəti məmə in otəhruahru e nəhmti Uhgın! !Nətəligiən rəhalah tərəh! !İlah kəutuh məutərəkin əmə nəman! !İlah kotəhmen e kuri arpın min!* ³ Mətəu kitah u nenəti Uhgın pəhriən min iətəm in təmətei rəkis noliən tərəh min e nikitah, kəni Narmın Rəha Uhgın tatol məmə kitah kotəhrun nəfakiən kəm Uhgın e rəhatah nəmiəgəhiən. Kəni kitah okotəfəri pik itah o Kristo İesu kəni moutarəriə əmə lan, mətəu səniəmə in nati kəti iətəm kitah aru kəmotol e nipətitah o nosmiəgəhiən itah. ⁴ Mətəu aupən, rəhak natimnati lanəha iətəm iəmətarəriə lan o nosmiəgəhiən iəu, nətəm İsrel kəmotakil məmə ilah kotəuvir agın.

Kəni nəmə suah kəti nikin təhti məmə təhrun narəriəiən əmə e natimnati tol lanəha, mətəu rəhak natimnati kotol lanəha tapirəkis agın. ⁵ Tipik min ilah nətəm İsrel əhruahru, kəni iəmsipən e nəuaniləuis rəha Benjəmin. Nian iəmos nian eit əhruahru, kəni

2:18 Fil 3:1; 4:4 **2:21** 2Tim 4:10 **2:25** Fil 4:18 † **2:26** Məta Epafrotaetəs təmətəu tərəh mətəu-inu təsolkeikeiən məmə nikipilə otahmə ohni o rəhan nimisiən. * **3:2** Nətəmimi nəuvein rəha İsrel kəmətəgətun niməfaki məmə okəkeikei kəhgi=pən suah kəti, kəni in təkeikei mətəu=pən Lou rəha nətəm İsrel məmə in otəhruahru e nəhmti Uhgın. Mətəu Pol təsolkeikeiən ilah mətəu ilah kəuteiua məutərəkin nəhatətəiən rəha niməfaki. Nətəmi min əha kotəhmen e kuri arpın min u kəutol nərahian. **3:3** Rom 2:29 **3:4** Uək 22:3

kəhgi=pən iəu.† Nəmə kətəni nətəm Isrel əhruahru, mə iəu kəti u! Aupən, iəu Farəsi kəti, kəni iəmatitəu=pən vivi Lou. ⁶ Iəmolkeikei pik məmə nəfakiən kəm Uhgīn in təhruahru agīn, tol lanəha, iəmol nərəhiən kəm nətəm kəutəhatətə e Iesu. Mətəu-inu e rəhak nətəligiən, ilah kəmotol nəfakiən kəm Uhgīn tamikmik.‡ Kəməseh=paian nati tərəh kəti mine e nəmiəgəhiən rəhak mətəu-inu iəmitəu=pən rəfin lou min rəha nati Isrel.

⁷ Mətəu natimnati min rəfin əha iətəm iəmətarəriə e lah aupən, kəni nīkik təhti ilah kotəuvir pik agīn, mətəu rəueiu əha iateruh məmə ilah nati əpnapin əmə mətəu-inu inəhrun nati iətəm Kristo təmol. ⁸ Mətəu təsoliən naunun əha ikin əha. Kəni rəueiu iətakil məmə natimnati rəfin agīn, ilah nati əpnapin əmə mətəu-inu iateruh nati kəti iətəm in təuvir pik agīn, məmə iəkəhrun Kristo Iesu, Iərməniḡ rəhak. Iəməpəh rəfin ilah o Iesu. Iətakil ilah təhmen e nīmənəriḡ məmə iəkəhrun vivi Kristo, ⁹ kəni məmə iəkuol kətiəh itimlau min. Kəni nəmə iəu aru iətalkut məmə iəkītəu=pən Lou, kəni Uhgīn təsəruhiən iəu məmə iəkəhruahru. Mətəu nəmə iətəhatətə əmə e Kristo, kəni in tətəruh iəu məmə iəkəhruahru. Uhgīn tatol əmə iəu iətəmi əhruahru e nəhatətian rəhak.

¹⁰ Iəkolkeikei məmə iəkəhrun təhmin min Kristo, mine nəsanəniən iətəm Uhgīn təmol in təmiəgəh min e nīmisiən. Kəni iəkolkeikei məmə iəkuva iuəkir ohni nian iəkətəu nəhməiən təhmen e nəhməiən iətəm in təmətəu. Kəni iəkolkeikei məmə iəkuva məhmen lan e nīmisiən rəhan, ¹¹ kəni e suaru əha, iəkəhrun nələhu-pəniən əskasik rəhak nətəligiən lan məmə, iəu min, Uhgīn otol iəkəmiəgəh min.

Pol tətalkut əskasik məmə in otəhrun təhmin Kristo

¹² Iəsəniən məmə inos rəkis natimnati min əha, kəni məmə e nəmiəgəhiən rəhak əha rəueiu, iəu iəkəhruahru vivi. Kəpə. Mətəu iəmitəu mətətalkut pik məmə iəkos maskəlim natimnati min əha rəhak, mətəu-inu Kristo Iesu təmitəu iəu kəni maskəlim tiəkis. Mol iəu rəhan, məmə iəkos natimnati min əha. ¹³ Piak min, iəsəniən məmə inos rəkis natimnati min əha. Kəpə. Mətəu iəu iəkəhmen e suah kəti tətaiu e naiuiən kəti, kəni nati kətiəh əmə iətəm iətalkut ohni, məmə iəkalu e natimnati e nəmtəhk, mətətalkut pik matos nəmnəhagiən o nati iətəm tətəməhli aupən lak, ¹⁴ kəni təhmen e suah kəti iətəm tətaiu məmə otaupən mos nətəouiən, kəni iəu iətaiu o nosiən nəua nalkutiən rəhak. Kəni nəua nalkutiən əha in nəmiəgəhiən vi e Kristo Iesu iətəm Uhgīn təmauin lak məmə iəkos.

¹⁵ Kəni kitah rəfin nətəm kinotəskasik rəkis e nəmiəgəhiən rəhatah, okotəkeikei mo-təskəlim nətəligiən min əha. Mətəu nəmə itəmah nəuvein nətəligiən rəhatəmah tol pišin e nati u, pəh Uhgīn otol tagəhag kəm təmah nətəligiən iətəm təhruahru. ¹⁶ Mətəu nati agīn ko məmə kotohtəu=pən suaru iətəm kinotəhrun rəkis.

¹⁷ Piak min, əhuva kətiəh mətətohtəu=pən nime i nəhlkək, iətəm iəu inol rəkis nəkotəruh, kəni motəruh mətig nətəm kəutohtəu=pən nime i nəhlkitimah. ¹⁸ Otitəu=pən nime i nəhlkitimah mətəu-inu inəni=pinə rəkis kəm təmah nian tēpət, kəni rəueiu nəhu nəhmtək tətaiu ohni məmə, nətəmi i tēpət rəhalah naliuəkiən tətəgətun məmə ilah tikimīr min rəha nənusiən təuvir rəha Kristo məmə in təmimis e niḡi kəməluau. ¹⁹ Uhgīn otərəkin ilah. Kəutətəlig pik əmə e natimnati min tərəh u nīkilah tolkeikei. Kəni natimnati min əha, in uhgīn rəhalah, kəni mətəfəri ilah o noliən natimnati iətəmi tol naulisiən, kəni motəfəri ilah o natimnati rəha nəhue niftəni.

²⁰ Mətəu kitah nətəmi rəha negəu e neai, kəutəhtəhmin Iosmiəgəh iətəm otsipən e negəu e neai, u Iərməniḡ Iesu Kristo. ²¹ Kəni in otəuhlin nīpətətah əpəou rəha nəhue niftəni u, kəni mol təhmen e rəha Kristo nian təməmiəgəh e nīmisiən. In otol lanəha e nəsanəniən rəhan iətəm otələhu=pən natimnati rəfin e rəhan narməniḡiən.

† 3:5 Lou rəha nətəm Isrel tətəni məmə nian iəpəou iərman tinos nian eit əhruahru, kəni okəkeikei kəhgi=pən in. 3:5 Luk 1:59; Uək 23:6; 2Kor 11:22 ‡ 3:6 Aupən Pol nikin təhti məmə Iesu Kristo in ieiua kəti, kəni tol lanəha, Pol təmol nərəhiən kəm nīməfaki. Afin-to Uək 8:3; 22:4; 26:9-11. 3:6 Uək 8:3 3:7 Mat 13:44-46 3:9 Rom 3:21-22 3:10 Rom 6:3-5; 8:17 3:12 1Tim 6:12,19 3:14 1Kor 9:24 3:15 1Kor 2:6 3:17 1Kor 4:16 3:19 Rom 16:18 3:20 Efəs 2:6,19 3:21 1Kor 15:28,42-53

4

¹ Tol lanəha, rəhak mın, otəhtul əskasik lankonu lan e İərmənig. İəkolkeikei itəmah kəni molkeikei pık məmə iəkeruh mın itəmah. Rəhak mın nətəmimi, nəmiəgəhiən rəhatəmah iətəm təhruahru tatol nıkik tətəgiən, kəni itəmah nəua nalkutiən rəhak iətəm təuvir əgin.

*Pol təməfəri
nətəligiən rəhalah*

² İuotia mine Sintike, iəkəni=pinə əskasik kəm təlau məmə nəkuəpəh nolian u məmə nəsuətəligiən e təlau mın, mətəu-inu İərmənig rəhatəlau pəti.

³ Əuəh, kəni ik mın,* iətəm kilau mın ik kəmuol uək nuvəh rəkis, iəkolkeikei məmə nəkasiru e pəta mil u, mətəu-inu iəmol pık uək itimahal mil lau. Kəmuasiru lak mətəuəni pətigəm nanusiən təuvir rəha İesu Kristo, itəmah Klemən mine piak mın nəuvein mın iətəm kəmotasiru e uək. Uhgın təmətei nərgilah e nauəuə rəha nəmiəgəhiən.

⁴ Otagiən o İərmənig nian rəfin. !Kəni iəkəni mın, otagiən! ⁵ Otol kəm nətəmimi məmə okoteruh məmə itəmah nətəmi rəhatəmah nətəligiən timətig. Kəni məsotaluiən məmə otəsuvəhiən İərmənig titəlig=pa mın. ⁶ Nikitəmah təsəhti pikiən natimnati mın, nati əpnəpın in nati asoli uə nati əkəku əmə, mətəu e natimnati mın rəfin, otəfaki=pən əmə kəm Uhgın o nati itəmah nəkotolkeikei. Kəni nian nəkotəfaki motətapuəh ohni, motəni kəm in məmə nikitəmah tagiən o rəhan nəuviriən. ⁷ Kəni Uhgın otəfinə kəm təmah nəməlinuiən iətəm iahgin pık tapirəkis nəhruniən rəfin rəha nətəmimi. Kəni nəməlinuiən əha otərmənig vivi e nikitəmah mine nətəligiən rəhatəmah mətəu-inu nəutəhatətə e Kristo İesu.

⁸ Kəni rəueiu piak mın, otətəlig e natimnati mın iətəm tol nıpəhriəniən, iətəm tətəskəlim nisiaiən, iətəm təhruahru, iətəm nolian tərəh tikə lan, iətəm kitah kotolkeikei, iətəm nərgilah kotəuvir, iətəm kotəuvir pık, iətəm nətəmimi kəutəni-vivi. Otətəlig e natimnati mın əha. ⁹ Otol nati nak iətəm iəməgətun itəmah lan, iətəm nəmotos e nəmiəgəhiən rəhatəmah, kəni otol mın nati nak iətəm iəu iəməni, kəni otol nati nak nəmotəh=pa lak. Nian nəkotol lanəha, kəni Uhgın iətəm tətəfinə nəməlinuiən kəm təmah, otətan itəmah mın e nian mın rəfin.

*Pol nikin tagiən
o nasiruiən rəhalah*

¹⁰ Nıkik tagiən iətəni-vivi İərmənig mətəu-inu nuvəh nəuvetin nəməsotasiruiən lak, mətəu əha rəueiu nikitəmah təhti mın iəu. Nıpəhriəniən nəməutətəlig pık lak, mətəu suaru tikə məmə nəkotasiru lak. ¹¹ İəsəniən nati u mətəu-inu natimnati iətəm iəu iəkolkeikei tikə ohniəu, kəpə. Mətəu-inu rəueiu iəkəhrun suaru məmə nıkik tagiən əmə nian rəfin, nati əpnəpın rəhak natigəni in təuvir uə tərəh. ¹² İəkəhrun suaru rəha nagəniən nəmə rəhak natimnati tikə, uə nəmə rəhak natimnati tepət. İnəhrun rəkis suaru oneuən əha e nian rəfin, nəmə nəgək nauəniən tepət uə təkəku əmə, nəmə rəhak nautə tepət uə təkəku əmə. ¹³ Mətəu-inu Kristo tətəfa rəhan nəsanəniən kəm iəu, kəni iəkəhrun naliuəkiən e nəuviriən uə nərahian.

¹⁴ Mətəu itəmah nəmotol nolian təuvir nian nəmotasiru lak e nərahian iətəm iəmatig lan. ¹⁵ Nıpəhriəniən, itəmah nətəm Filəpai ninotəhrun rəkis məmə nian nəmotətuəuin mətətəu nanusiən təuvir e İesu Kristo, nian iəmiət imatəmah ikin Masetoniə, itəmah əmə u nəmotasiru lak e məni. Nıməfaki kəti mın tikə iətəm təməfa natimnati nəuvein kəm iəu. ¹⁶ Kəni nian iəmuəvən iuəkır əmə, e taun Təsəlonəikə, mətətig əpəha ikin, nəmotəhli=pa mın məni kəm iəu, kəni səniəmə mau kətiəh əmə. ¹⁷ Səniəmə iətəsal e məni məmə nəkotəfa kəm iəu, mətəu iəkolkeikei məmə Uhgın oteruh nəuviriən əha kəni mətəu itəmah lan.

4:1 1Təs 2:19-20 * 4:3 Kəruru məmə iətəmi pəh u. Məta ioluək əha kəti rəha Pol, təhmen e Timoti uə Sailəs uə Luk uə suah kəti mın. 4:3 Luk 10:20 4:5 Hip 10:25; Jem 5:8-9 4:6 Mat 6:25-34; Kol 4:2 4:7 Aes 26:3; Jon 14:27; Kol 3:15 4:9 Rom 16:20 4:13 2Kor 12:10 4:15 2Kor 11:9

¹⁸ Iamos rəfin məni iətəm nəmotahli=pa kəm iəu, kəni in təhmen mapirəkis, mətəu nian Epafrotaetəs təmos natimnati mın u muva kəm iəu, rəueiu rəhak natimnati rəfin tepət. Itəmah nəmotəfən nati kəti kəm Uhgın təhmen e sakrifais iətəm nəmiəvin təuvir. In tatos əmə, nıkin tətəgiən ohni.

¹⁹ Kəni Uhgın rəhak in otəfinə kəm təmah natimnati rəfin iətəm təhruahru o nəmiəgəhiən rəhatəmah. Kəni rəhan rəfin nəfəniən kəutsipən e rəhan nautə tepət təuvir, kəni məutsipən e Kristo Iesu.

²⁰ Pəh nətəmimi rəfin okotisiai Uhgın Tatə rəhatah tatuvən mətuvən naunun tikə. Əuəh.

Naunun nəghatiən rəha Pol

²¹ Iətəni təuvir kəm təmah rəfin iətəm nəutəhatətə e Kristo Iesu. Piatah mın, itimah milah u ikinu kəutəni mın təuvir kəm təmah. ²² Nətəmimi mın rəfin iətəm kəutəhatətə e Kristo Iesu, kəutəni=pinə təuvir kəm təmah, kəni ilah mın əpəha e nimə rəha Sisə kəutəni təuvir pik kəm təmah.

²³ Pəh İərməniğ Iesu Kristo otətuati e rəhan nəuviriən kəm təmah rəfin.

Kolosi

Nauəuə iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki mīn ikin Kolosi Nəghatiən əkuəkīr rəha nauəuə u Kolosi

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm niməfaki əpəha Kolosi, taun asoli kəti əpəha nitəni asoli Esia.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? Kətəni məmə nəmə təhro Epafras təmətuəuin niməfaki əha Kolosi. Pol təsuvəniən meruh niməfaki əha, mətəu nəgətun eiua nəuvein kəməhuva e niməfaki. Kətəni məmə okotəkeikei motohtəu=pən suaru nəuvein rəha nətuakəmiən rəha nauəniən mīne nəmniəniən, kəni motəfaki kəm nagelo mīn, mautəni məmə Krīsto in səniəmə ilis pik. Kətəni məmə kautos nəhrunian nəuvein iətəm kətəhluəig, mautəni məmə nəhrunian mīne noliən rəha iətəmimi in nati kəti iətəm tepət pik.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol təmətei nauəuə u məmə otətei rəkis nəgətunian eiua mīn iətəm kətatig e niməfaki. Molkeikei məmə otəni pətigəm məmə Krīsto in ilis tapirəkis natimnati rəfin, kəni nəfaki mīn okəsotarəriə e nəgətunian eiua mīn əha, mətəu-inu ilah nati əpnəpīn əmə.

Pol təmətuəuin rəhan nəghatiən

¹ Iəu Pol, u iəu aposil kəti rəha Krīsto Iesu, iətəm Uhgīn təmītəpīn rəkis iəu. Itimlau piatah Timoti iətuətig, ² kəni nikitimlau tətəgīən məmə iəkuəghati kəm təmāh e nauəuə u, iətəm iətuətei mətəuhli=pīnə kəm təmāh nətəmimi rəha Uhgīn əpəha Kolosi, inu piak mīn mīne nəuvīnik mīn e Krīsto iətəm nəutəhatətə əskasik lan. Itimlau iətuəfaki məmə nəuvīriən mīne nəməlinuian rəha Uhgīn Tatə rəhatah in otəkeikei mətətig o təmāh.

Pol təməni-vivi Uhgīn o nətəm Kolosi

³ Nian iəkəutəfaki o təmāh kəm Uhgīn u tatə rəha Iərməniəg Iesu Krīsto, kəni nian rəfin iəutəni tagkiu kəm in o rəhan uək e nəmiəgəhiən rəhatəmāh, ⁴ mətəu-inu itimāh iəmotətəu məmə rəhatəmāh nəhatətəiən təskasik ohni mīne nolkeikeiən rəhatəmāh tatuvən o nətəmimi nətəm kəutəfaki. ⁵ Nəhatətəiən mīne nolkeikeiən rəhatəmāh tol lanu lan mətəu itəmāh nəkotəhrun vivi e nikitəmāh məmə Uhgīn otəfinə kəm təmāh nati nak iətəm təmōl əpenə-penə lan əpəha ilis e negəu e neai. Nəmotətəu rəkis natimnati mīn əha e nəghatiən pəhriən, inu nanusiən təuvir rəha Iesu Krīsto.

⁶ Ikin mīn rəfin e nəhue nitəni mīn, nətəmimi kətəni pətigəmiən nanusiən təuvir, kəni tətəuə e nəuan mətəviə matol vivi nəmiəgəhiən rəha nətəmimi tepət. Tol əmə məmə inu nian itəmāh nəmotətəu motəhrun nīpəhriənian əha e nəuvīriən rəha Uhgīn, kəni tətəviə mīn matəuə e rəhatəmāh nəmiəgəhiən. ⁷ Inu suah u Epafras, tinəni rəkis nəghatiən u kəm təmāh. In iətəmimi təuvir kəti iətəm in slef kəti rəha Krīsto itimlau mīn iətəm tatos rəhatimlau nəghatiən. In iətəmimi kəti tətəhtul əskasik o noliən uək rəha Krīsto, kəni mətəsiru e təmāh. ⁸ In təməni kəm timlau nolkeikeiən rəhatəmāh iətəm Narmīn Rəha Uhgīn təməfinə kəm təmāh, kəni nautolkeikei nətəmimi lan.

⁹ Tol lanu, nian itimāh iəmotətəu nanusiən əha, kəni iəutəfaki e nian rəfin o təmāh. Iəutətapuəh o Uhgīn məmə in otətəlmīn itəmāh e rəhan nətəligiən mīne neinatigian pəh nəkotəhrun vivi rəfin nəuiən.

¹⁰ Iəutəfaki lanu məmə naliuəkīən rəhatəmāh otəfən nisiaiən kəm Uhgīn pəh tol nīkin tətəgīən ohni, kəni məmə rəhatəmāh nəmiəgəhiən otəuə e nəuan iətəm təuvir o uək rəfin rəha Uhgīn iətəm nautol. Pəh Uhgīn otəsiru e təmāh məmə nəkotəhrun vivi in.

¹¹ Iəutəfaki məmə nəsanəniən asoli rəha Uhgın otol itəmah nəkotəsanən e nian nərahien otuva. Pəh onəutəhtul əskasik kəni nətəligiən rəhatəmah təfəməh, kəni nagiəniən tətətig e təmah, ¹² kəni nəkotəni kəm Tatə Uhgın məmə nikitəmah tətəgiən o natimnati iətəm təmol. In təmol itəmah nəkotəhruahru, məmə nəkotəhruən nosiən nautə rəha Uhgın iətəm otəpanuva. Onəkotos rəhatəmah nautə təhmen e nətəmimi rəfin iətəm kəutəfaki mautaliuək e nəhəgəhəgiən rəha Uhgın.

¹³ Kəni Uhgın təmol lanəha nian in təmos rəkis itah e narməniğiən rəha napinəpuian, minol itah kinəhuva e narməniğiən rəha Nətin iətəm in tolkeikei pik. ¹⁴ Nətin təmos nimeitah, mos nalpinian rəhatah, kəni mitis itah e nalpinian rəha təfəgə, inəha təmafəl itah e təfəgə tərəh min rəhatah.

Kristo in ilis tapirəkis natimnati rəfin

¹⁵ Nəti Uhgın iətəm nətəmimi kəmoteruh, in təhmen=pən əmə e rəhan tatə iətəm nətəmimi kəsotehiən.

Aupən aupən agin, nian niftəni mine neai mine natimnati min rəfin kəmautohkə əhanəh, mətəu Nətin, in təmaupən matig rəkis. Kəni tol=pən in, in ilis tətərməniğ e natimnati min rəfin u. ¹⁶ In ilis mətəu-inu in təmol natimnati min rəfin e nəhue niftəni u, mine neai, natimnati iətəm kateh ilah uə kəsehiən ilah, u nagelo min, mine iərmis min, mine narmin tərəh min, mine iərməniğ min rəfin. Kəni in təmol natimnati min rəfin u məmə rəhan.

¹⁷ Kəni in təmaupən matig rəkis e natimnati min rəfin. Kəni natimnati min rəfin kəutətig mətəu-inu nəsanəniən rəhan tətəskəlim ilah.

¹⁸ Kəni in əmə tətəhtul aupən o niməfaki, kəni niməfaki in tatol uək təhmen=pən e nipətən, kəni in rəhn-kapə.

Kəni in nəukəti niməfaki, inəha in iətəmi iətəm in təmaupən məmiəgəh itulin e nimisiən. Tol lanəha, in ilis e natimnati min rəfin.

¹⁹ Uhgın nikin tagiən məmə e nətəligiən rəhan, nəmiəgəhiən mine nəsanəniən rəfin rəhan tətətig əmə e Kristo, kəni tol lanəha Kristo in ilis e natimnati min rəfin.

²⁰ Kəni e Kristo, Uhgın təmələhu nəməlinuiən nian nira Kristo təmaui e niği kəməluau, kəni nətəmimi, mine nati miəgəh min, mine nagelo min, mine iərmis min, mine natimnati min rəfin kəməhuva motuhapumın ilah min e Narməniğiən Rəha Uhgın.

E Kristo əmə Uhgın təmol natimnati min əha.

²¹ Aupən ikin, itəmah nəməutan isəu o Uhgın, kəni itəmah tikimir min rəhan e nətəligiən rəhatəmah, kəni nəmautol təfəgə tərəh. ²² Mətəu rəueiu əha, Uhgın təmol məmə itəmah nəməhuva motol kətiəh e təmah min e nimisiən rəha Kristo u nipətən təməhkul e niği kəməluau. Uhgın təmol lanəha məmə otos itəmah nəkəhuva iuəkir ohni, kəni məutəhruahru e nəhmtin, kəni rəhatəmah nolien tərəh min tikə, kəni Uhgın otəseruhiən nipəgnəmtin tərəh kəti e təmah mətəu nəkotəpiə. ²³ Natimnati min u tol lanəha nəmə itəmah nəutəhtul əskasik e rəhatəmah nəhatətəiən e Iesu. Nəmotətəu nanusiən təuvir iətəm tətəgətun natimnati iətəm Uhgın otol kəm təmah əpəha e negəu e neai, kəni rəhatəmah nətəligiən otəkeikei matəhtul əskasik e natimnati min əha. Nanusiən təuvir u, iətəm nəmautətəu rəkis, kəmətanus pətiğəm ikin min e nitəni min, kəni iəu Pol, Uhgın təmauin lak məmə iətəni pətiğəm nanusiən təuvir əha.

Pol tatol uək rəha niməfaki

²⁴ Nikik tagiən məmə iəkətəu nəhməiən e nipətik o rəhatəmah nəhatətəiən. Kristo təmətəu nəhməiən e nipətən məmə niməfaki otair. Kəni e suaru kətiəh əmə, iəu min iətətəu nəhməiən e nipətik o nipəti Kristo, u inu in niməfaki, məmə oteviə məskasik. Kəni tol lanu, uək iətəm Iesu təmətuəuin, iəkolkeikei məmə iəkəsiru e uək rəha Iesu o niməfaki, kəni

1:11 Efəs 1:19; 3:16 **1:13** Luk 22:53; Efəs 2:2 **1:14** Efəs 1:7 **1:15** Jon 1:18; 2Kor 4:4 **1:17** Jon 1:1; 8:58
1:18 Uək 26:23; Efəs 1:22-23; Nəh 1:5 **1:19** Kol 2:9 **1:20** Efəs 1:10 **1:21** Rom 5:10; Efəs 2:12 **1:22** Rom 5:10; Efəs 5:27

mətətəu naməhiən ohni. ²⁵ Uhgīn əmə təmləfəri iəu məmə iəkol uək e niməfaki rəhan. Rəueiu əha, iəkəhrun nasiruiən e təmah e uək iətəm Uhgīn təmələhu=pən e nəhlmək. Rəhak uək məmə iətəni pətīgəm nəghatiən mīn rəfin rəha Uhgīn pəh nəkotəhrun vivi, ²⁶ nəghatiən əha in nəlpəkaiuən oneuən rəha Uhgīn iətəm təmətəhluəig o nətəmimi rəfin aupən ikīn, mətəu rəueiu əha Uhgīn tīnītis nīpətīn kəm rəhan mīn nətəmimi.

²⁷ Kəni Uhgīn nīkin tagiən əmə məmə otəni pətīgəm natimnati təuvīr mīn rəha Iesu kəm təmah, nətəm Nanihluə* mīn u kəsəniə məmə itəmah nətəm Isrel, məmə onəkotəhrun mīn. Nəlpəkaiuən oneuən iətəm təuvīr rəha Uhgīn, tol lanəha, Krīsto təmos nīkitəmah, kəni nəkotəhrun motəhatətə lan məmə onəkotos rəhan nəuvīriən iətəm təuvīr aɡīn u əpəha e nəgəu e neai.

²⁸ Kəni itīmah iəutəni pətīgəm Krīsto kəm nətəmimi rəfin. Kəni iəutəni əskasik məutəhgi-pəri nīkilah lan, kəni məutəgətun ilah e neinatigiən təuvīr, məmə ilah kəhuva nəfaki mīn iətəm kəutəhtul əskasik e rəhalah nəhatətəiən e Krīsto. ²⁹ Iatol uək əskasik o nati əha, kəni nian rəfin iatol uək əskasik pīk e nəsanəniən asoli rəha Krīsto iətəm tatol uək e nəmiəgəhiən rəhak.

2

Nəkotəkeikei mətəhatətə əskasik e Iesu

¹ Iəkolkeikei məmə nəkotəhrun məmə iəu iatol uək əskasik aɡīn o təmah nətəm Kolosi, mīne nətəm Laotisiə, mīne nəuvein mīn nətəm kəutəfaki mətəu iəsehiən ilah. ² Iatol uək lanu o nəfəriən nətəligiən rəhatəmah rəfin, kəni məmə nīkitəmah rəfin otəsanən. Iəkolkeikei məmə itəmah onəkotolkeikei itəmah mīn, kəni tol lanəha, onəkəhuva kətiəh e nətəligiən mīne nīkin. Iatol uək o təmah məmə onəkotəhrun vivi motəhrun rəfin nəghatiən pəhriən rəha Uhgīn iətəm aupən təmətəhluəig mətəu rəueiu tīnietīgəm=pa. Kəni nəlpəkaiuən oneuən əha, in Krīsto, ³ iətəm Uhgīn təmoriarun neinatigiən mīne nəhruniən təuvīr mīn rəfin rəhan tətətig lan.

⁴ Iəu iətəghati lanu kəm təmah o nasisigiən e nəghatiən eiue mīn rəha nətəmimi iətəm tətəhiən o niuvi rəkisiən rəhatəmah nətəligiən. ⁵ Tol mə iətətig pau isəu o təmah, mətəu nīkik təhti pīk itəmah. Kəni nīkik tagiən pīk mətəu-inu iəmətəu məmə rəhatəmah nətəligiən kətiəh əmə, kəni itəmah nəutəhatətə əskasik əmə e Krīsto.

Rəhatəmah nəmiəgəhiən otəkeikei mətatig əmə e Krīsto.

⁶ Mətəu inko itəmah nəmotos Krīsto Iesu məmə in Iərməniɡ rəhatəmah, kəni onəkotəkeikei məutohtəu=pən əskasik in. ⁷ Otaskəlim Krīsto tiəkis təhmen e noki niɡi tətəiuaiu mələs niftəni, kəni pəh rəhatəmah nəmiəgəhiən teviə məskasik lan. Pəh rəhatəmah nəhatətəiən otəkeikei meviə mətəskasik e nian rəfin, nəhatətəiən inu kəməgətun itəmah lan aupən. Kəni nian rəfin otəkeikei məutəni kəm Uhgīn məmə nīkitəmah təməri məriəuəh e nəgiənən o natimnati iətəm təmol o təmah.

⁸ Otətəu vivi itəmah məmə nətəmimi kəsotaskəlimiən kəni məsotiuvī mīniən itəmah e nəgətuniən eiue mīn rəhalah. Nəgətun eiue mīn əha tatitəu=pən nətəligiən rəha nətəmimi əmə mīne nəukəti lou mīn iətəm tətəghati e natimnati rəha niftəni əmə. Nəghatiən mīn əha tatsipən e nətəligiən əuas mīn rəha nətəmimi, mətəu kəsotsipəniən e Krīsto.

⁹ Kəni Krīsto in Uhgīn. Kəni in təmuva mos nīpətī iətəmimi təhmen e tah, kəni natimnati rəfin rəha Uhgīn tətətig lan. ¹⁰ Kəni nian nəmotəhatətə e Krīsto, kəni Uhgīn in təməfən natimnati rəfin rəha nəuvīriən kəm təmah. Kəni Krīsto tətərməniɡ e nətəmimi mīne natimnati rəfin u kəutərməniɡ e nəhue niftəni mīne neai. ¹¹ Kəni nati kəti mīn e Krīsto. Nian itəmah nəmotəhatətə lan, kəni in təməhgi=pən itəmah. Mətəu səniəmə nəhgi-pəniən rəha nīpətīn u nətəmimi kəutol, mətəu nəhgi-pəniən rəha nīkitəmah iətəm Iesu təmol. In

1:26 Rom 16:25-26; Efəs 3:2-9 * **1:27** Nanihluə, Ianihluə – Afīn-to e tiksīnəri. **1:29** Efəs 3:7,20; Fil 4:13 **2:3**
1Kor 1:24,30 **2:4** Rom 16:18 **2:5** 1Kor 5:3 **2:7** Efəs 3:17 **2:9** Jon 1:14,16 **2:10** Efəs 1:21-22

təmätei rækis nətəligiən mine noliən tərəh min e rəhatəmah nəmiəgəhiən. ¹² Kəni e nian kəməueiu itəmah e nəhu, in nəmtətian kəti məmə nəmiəgəhiən aupən rəha təfagə tərəh rəhatəmah kəutohmis kəni katitənim ilah Iesu. Kəni Uhgīn təməmiəgəh min itəmah e nəmiəgəhiən vi min itəmah Iesu, mətəu-inu nəməutəhatətə e nəsanəniən asoli rəha Uhgīn iətəm təmōl Iesu təmiəgəh min e nīmisiən.

¹³ Aupən ikin, nian Uhgīn təməsətei rækis əhanəhiən noliən tərəh min e nikitəmah, kəni e nəhmtin, təhmen məmə itəmah nəmoħmis rækis e noliən tərəh min əha.* Mətəu nian nəməhuva motol kətiəh itəmah Iesu, kəni Uhgīn təmosmiəgəh min itəmah min. Uhgīn təmafəl rækis noliən tərəh min rəhatah malu lan. ¹⁴ Nian kitah kəmautol noliən tərəh, kəni kəmautəhti Lou rəha Mosis iətəm tətəni məmə okoħmis o noliən tərəh min əha, kəni tatətu=pa nīpəgnəmti nəghatiən min kəm tah. Mətəu Uhgīn təməhti=pən nəghatiən min əha e nīgi kəməluau, kəni nəsanəniən rəhalah tikə. ¹⁵ E nīgi kəməluau əha, Krīsto in təmeħpahu nəsanəniən rəha iərməniğ min rəfin, kəni təmərəkīn narməniğiən rəha iərmis min təhmen=pən məmə in təmeħpahu ilah e nəluəğiniən asoli kəti. Kəni rəueiu əha, in təmōl rəhan tikimīr min kəməhuva nati əpnəpīn əmə e nəhmti nətəmimi.

Iesu tətarməniğ e təmah

¹⁶ Tol min lanəha, nəsoətətəligiən e nəghatiən rəha nətəmimi nətəm kəutələhu pəsīğ məmə nəsoətəliən natimnati nəuvein, məsoətuniən nauəniən kəti uə məsoətəmmiən nəmmiən kəti. Soətətəligiən e nəghatiən rəhalah iətəm kəutəni məmə nəkol natimnati min u e nian asim min, uə e nian rəha məuiğ vi min, uə e nian rəha Sapət. ¹⁷ Lou min u rəhalah əha kəutəghati lan, kəutəğətun=pən nīpəħriəniən kəti iətəm tətəva, mətəu nīpəħriəniən əha, in Krīsto pišin əmə.

¹⁸ Nətəmimi nəuvein kəutəfəri pik mətəu-inu ilah kəutəni məmə kinauteruh nəməħlairiən min nəuvein iətəm nīpətīlah tatīğ. Ilah kəutəni kəm təmah məmə nəkotəkeikei motol natimnati nəuvein iətəm tətəğətun məmə rəhatəmah nətəligiən teiuaiu, kəni itəmah onəkotəkeikei məutəfaki kəm nagelo min. Sotohtəu-pəniən nətəligiən rəhalah. Nətəligiən min əha iətəmimi əmə tatol. Kəni nəmə nəkotohtəu=pən nəghatiən rəhalah, itəmah onəkotəmkarəpən e rəhatəmah nəmiəgəhiən. Mətəu nətəmi min əha kəutəfəri ilah o nati nīpətīn tikə. ¹⁹ Nətəmi min əha kəsotəskəlimiən nəğətuniən pəħriən rəha Krīsto tiəkis məsoətəliən kətiəh ilah Krīsto. Mətəu Iesu təhmen=pən məmə in rəhn-kapə nīməfaki konu nīməfaki in nīpətī Krīsto. E noliən kətiəh min təhmen=pən e nīpətī iətəmimi, u iətəm tatilpīn ikin e nəuaniləuis min tatuvən e nīkilkilin, kəni Krīsto tatol min nati kətiəh e nīməfaki rəhan məmə nīməfaki otəskasik, kəni mateviə e nəmiəgəhiən vi iətəm Uhgīn tatol tateviə.

Nəmotos nəmiəgəhiən vi mətəu itəmah nəmotol kətiəh e Krīsto

²⁰ Nian nəmotəhatətə e Krīsto, in təhmen məmə nəmoħmis itəmah min. Kəni mətəu-inu lou təsuvaieən o iətəmimi iətəm təmimīs, kəni nəukəti lou min iətəm tətəghati e natimnati rəha nəhue niftəni əmə, nəsanəniən rəhalah tikə məmə okotarməniğ e təmah. Tol lanəha, iətətapuəh o təmah məmə, təħro itəmah nautohtəu=pən lou min rəha nəhue niftəni mine, inəha nəghatiən əuas min iətəm kəutəni məmə, ²¹ “Saskəlimiən nati u,” uə “Sun askəuvinieən nati u,” uə “Sekiən nati u.” ²² Mətəu nəghatiən min u təmsipən e nətəligiən rəha iətəmimi. Ilah kəutəghati əmə e natimnati rəha nəhue niftəni u, təhmen=pən e nauəniən nəuvein, mine nəmmiən nəuvein. Mətəu natimnati min u, ko təsasiruiən, kəni təsərəkiniən nikitəmah, mətəu-inu e nian onəkotos uə nəkotun, kəni tikə min.

²³ Iəkəħrun məmə nian nəuteruh nəghatiən min əha, nəkotəni məmə kəta nəghatiən ağın min nəuvein. Ilah kəutəni məmə nətəmimi okotəfaki lanu lan uə lanəha lan, kəni

2:11 Rom 2:29 **2:12** Rom 6:4 * **2:13** Nian iətəmimi kəti təsəhatətə əhanəhiən e Iesu Krīsto, rəhan təfagə taskəlim matig isəu o Uhgīn. Rəhan nəmiəgəhiən pəħriən ilau Uhgīn tikə, kəni təhmen məmə narmīn təmimīs. **2:13** Efəs 2:1,4-5

2:14 Efəs 2:14-16; 1Pitə 2:24 **2:16** Rom 14:1-13 **2:17** Hip 8:5 **2:19** Efəs 2:21; 4:16 **2:21** Kəl 4:3,9; 1Tim 4:3 **2:22** Mat 15:9

ilah kəutəni məmə okotol rəhalah nətəligiən teiuaiu lanu uə lanəha, kəni ilah kəutəni mīn məmə nətəmimi okotəkeikei məuteruh vivi nīpətīlah mīn lanu uə lanəha e noliən iətəm in tiəkis o nīpətīlah. Mətəu iətəni=pinə kəm təmah məmə nəghatiən mīn əha, rəhalah nəsanəniən tikə məmə otəhtipəsīg e nətəligiən tərāh mīn mīne noliən tərāh mīn u nətəmimi kautol e nīpətīlah.

3

¹ Mətəu-inu Uhgīn təmosmiəgəh mīn itəmah mīn Krīsto, kəni tol lanəha, rəueiu əha itəmah onəkotəkeikei mautol nikitəmah tətətig əskasik e natimnati iətəm tətətig əpəha e negəu rəha Uhgīn, ikīn əha Iesu tətəharəg ikīn e nīkali Uhgīn maru, ikīn əha, ikīn ima nəsanəniən mīne nīsiaiən. ² Itəmah onəkotəkeikei mautol rəhatəmah nətəligiən tətətig əmə e negəu rəha Uhgīn, kəni pəh nətəligiən rəhatəmah otəsətiğiən e natimnati rəha nəhue niftəni u, ³ mətəu-inu itəmah nəmohmīs itəmah Krīsto, inəha noliən rəha nəmiəgəhiən əuas rəhatəmah kəmohtmīs, kəni nəmiəgəhiən pəhriən rəhatəmah kəutəhluaig ilah Krīsto iətəm tətətig e negəu e neai ilau Uhgīn. Nəmiəgəhiən vi u, nətəmimi kəsoteruhiən. ⁴ Nəmiəgəhiən pəhriən rəhatəmah in e Krīsto əmə. Kəni nian Krīsto otitəlig=pa mīn, kəni Uhgīn otəgəgun Krīsto kitah mīn kəm nətəmimi rəfin, kəni ilah okoteruh nəuviriən mīne nəsanəniən rəhan.

Suaru əhruahru

⁵ Mətəu itəmah onəkotəkeikei motəpəh agīn noliən tərāh mīn rəha nəhue niftəni, noliən tərāh tol mīn lanu; nīpətan mīne nəman mīne, kautit oneuən ilah mīn; ilah kautol noliən tərāh tol naulisiən o nəniən; ilah kotalkeikei pik ilah mīn o noliən tərāh; təfagə tərāh tepət e rəhalah nətəligiən; ilah navərəs, kəni noliən əha təhmen=pən məmə kəutəfaki kəm narmī nati mīn, inəha, kəutləfəri natimnati mīn rəha nəhue niftəni ilis tapirəkis Uhgīn. ⁶ Noliən tərāh mīn əha tatol niki Uhgīn tətəhmə, kəni in otol nalpiniən asoli kəm nətəmimi nətəm kautol noliən tərāh mīn əha. ⁷ Aupən ikīn, noliən tərāh mīn əha kəutarməniğ e rəhatəmah nəmiəgəhiən, nəmautol ilah nian rəfin.

⁸ Mətəu rəueiu əha, nəkotəkeikei motos rəkis ilah e rəhatəmah nəmiəgəhiən, kəni otol mīn lanəha: niəməha təsol mīniən itəmah; nikitəmah mīne nohliətəmah təsətipahal-atipahal pikīn təhmen e kaluəluə; solīən tərāh kəm nətəmimi; səni rahiən nətəmimi; səniə nəghatiən iətəm tol naulisiən o nəniən. ⁹ Soteiuəiən e təmah mīn mətəu-inu itəmah nəmotəpeg rəkis nətəligiən əuas rəhatəmah, kəni motəpəh rəhan noliən tərāh mīn, ¹⁰ kəni nəməhuvən e nətəligiən vi. Uhgīn tətəfinə nəmiəgəhiən vi u kəm təmah, matol məmə itəmah onəkəhuva motol əmə məmə in mīne. Kəni pəh nəkotəhrun vivi in.

¹¹ Mətəu e natimnati mīn əha, in nati əpnəpīn əmə nəmə ik iətəm Isrel, uə səniəmə ik iətəm Isrel; nəmə kəməhgi=pən ik uə kəsəhgi-pəniən ik; nəmə nəmol vivi skul uə nəsol viviən skul; nəmə ik slef əmə kəti uə ik səniəmə slef kəti. Mətəu nati asoli in Krīsto, kəni tətətig e nəmiəgəhiən rəhatah rəfin u kəutəhatətə lan.

¹² Uhgīn təmolkeikei itəmah, kəni mītəpīn itəmah məmə rəhan mīn. Kəni tol mīn lanu: nikitəmah otəkeikei matitəgīt o nətəmimi; mautol təuvir kəm nətəmimi; rəhatəmah nətəligiən otəkeikei mətətig ləhtəni; itəmah nətəm mətəg; kəni nətəligiən rəhatəmah otəfəməh. Otol nəghatiən mīn əha, təhmen=pən məmə nəutəhuvən e napən vi rəha Uhgīn. ¹³ Nian suah kəti otol nati kəti otəsəhmenīən e nəhmtitəmah, kəni nikitəmah otəsəhmə uəhaiən ohni. Nəmə suah kəti tatol tərāh e təmah kəti, pəh nəsotalpiniən motos əmə timīs e nikitəmah, mətəu nəkotəkeikei məutalu lan kəni mautol təuvir əmə kəm iətəmi u. Sotaskəlīm iəkisiən noliən tərāh rəha iətəmimi təmol kəm təmah e nikitəmah, mətəu nəkotol təuvir kəm in, təhmen=pən əmə məmə lərməniğ təsaskəlīm iəkisiən noliən tərāh rəhatah e nīkin, mətəu in tatol təuvir əmə kəm tah. ¹⁴ Nati agīn u iətəm otəkeikei mətətig

e nikitamah, in nolkeikeian. Otos mahuvan lan tahmen=pæn mamæ napæn tauvir ræha Uhgîn. Nian onækotolkeikei itamah min, kæni tol itamah nækæhuva kætiæh.

¹⁵ Otos næmælinuiæn ræha Kristo pæh in tætarmanig e nikitamah, mætæu inko Uhgîn tæmauin e tæmah mamæ nækæhuva motol kætiæh, kæni mæutatig æmæ e næmælinuiæn. Kæni nian ræfin otæni kæm Uhgîn mamæ nikitamah tætagiæn o natimnati iætæm in tæmol kæm tæmah. ¹⁶ Otægætun itamah min e næghatiæn ræha Kristo, kæni motæni e nætæligiæn tauvir kæm tæmah min mamæ nækotækeikei mautil, mæsotæpæhiæn. Otæni næpuæn min e Nauæuæ ræha Næpuæn, mine næpuæn min ræha nimæfaki, mine næpuæn min iætæm tatsipæn e Narmin Ræha Uhgîn. Otæni ilah ræfin tahmen=pæn e næni-viviæn kæti iætæm tatsipæn e nikitamah matuviægæh mateviæ vivi e nikitamah e nian min ræfin. ¹⁷ Kitah u næhlmi Iærmænig Iesu min, kæni tol lanæha, natimnati ræfin u nautol, mine næghatiæn min ræfin u nautæni, mætæu nækotol æmæ e nærgi Iærmænig Iesu. Kæni nian ræfin itamah onækotækeikei motæni kæm Uhgîn, tatæ ræhatah, mamæ nikitamah tætagiæn o natimnati iætæm Iesu tæmol kæm tæmah.

Noliæn æhruahru ræha tatæ, mine mamæ, mine kælkælæh min

¹⁸ Nipætan, otisiai narmænigiæn ræha næman min ræhatæmah, tahmen=pæn æmæ mæmæ pætan u in tætæfaki in otækeikei mol lanæha.

¹⁹ Kæni næman, otolkeikei ræhatæmah nipætan, kæni motol tauvir kæm lah, mætæu sotoliæn ræhatæmah narmænigiæn mamæ nækotol=pæn æmæ ræhatæmah nipætan.

²⁰ Kælkælæh min, otisiai ræhatæmah tatæ mine mamæ nian ræfin, mætæu-inu Iærmænig ræhatah nikin otagiæn o noliæn æha.

²¹ Itamah tatæ min, sotoliæn nalpiniæn tapirækis nærahien iætæm kælkælæh min kautol, mæmæ nikilah otahmæ ohni. Mætæu næmæ nækotol lanæha e lah, kæni ræhalah nætæligiæn in oteiuaiu.

Noliæn ræha slef mine ræhan iærmænig

²² Slef min, nian ræfin onækotækeikei motol næuia nætæmi asoli min ræhatæmah, mætæu sæniæmæ nian æmæ iætæm ilah kæuteh itamah lan mamæ nikilah otagiæn o tæmah. Mætæu itamah onækotækeikei motol uæk e nikitamah pæhriæn o næfæniæn nisiaiæn kæm Uhgîn.

²³ Uæk nak iætæm nautol, otol e nikitamah ræfin tahmen æmæ mæmæ nautol uæk ræha Iærmænig ræhatah, sæniæmæ nautol uæk ræha iætæmimi æmæ. ²⁴ Mætæu-inu onækotækeikei motæhrun vivi mæmæ Iærmænig ræhatah in otæfinæ nætæouiæn æhruahru ræha natimnati min iætæm nautol ilah. Nætæouiæn æha Uhgîn tinæni rækis mæmæ otæfinæ kæm nenætin min. ? Kæni nækotæhrun nati u? Nautol uæk ræha suah æha Iærmænig pæhriæn ræhatah, in Iærmænig Kristo. ²⁵ Mætæu iætæmimi iætæm tatol tærah, in otos æhruahru min næuan nætæouiæn ræhan o noliæn tærah, mætæu-inu Uhgîn, in tatol tahmen-æhmen æmæ kæm nætæmimi ræfin.

4

¹ Itamah nætæmi asoli min u næutarmænig, onækotækeikei mautil tæhruahru kæni mæhmen o ræhatæmah slef min, mætæu-inu itamah min nækotækeikei motæhrun mæmæ ræhatæmah min iætæmi asoli in tætatig min æpæha e negæu e neai.

Pol tæmægætun ilah

² Itamah onækotækeikei mæutæghati=pæn kæm Uhgîn e næfakiæn e nian ræfin. Kæni nian onætæfaki, ræhatæmah nætæligiæn otækeikei mætætig lan, kæni nian ræfin agin nækotækeikei mæutæni kæm Uhgîn mamæ nikitamah tætagiæn o natimnati iætæm in tæmol kæm tæmah.

³ Kæni iæu iækolkeikei mæmæ itamah nækotækeikei mæutæfaki min o tæmah min, mæmæ Uhgîn oteræh e suaru mæmæ iækotæni pætigæm nælpækæuiæn oneuæn ræha Uhgîn e Kristo. Iæmatæni pætigæm næghatiæn u inu, kæni kahtipæsig=pæn lak ohni e kalæpus. ⁴ Otæfaki mæmæ

iätəni pətīgəm nəghatiən əha təhruahru kəni məpɪə vivi təhmen əmə məmə iəkəkeikei mol lanəha.

⁵ Itəmah nətəm nəutəfaki, pəh nətəm kəsotəfakiən kotəh=pən Iesu e noliən mɪn rəhatəmah, kəni e nian rəfin onəkotəkeikei mauteh vivi məmə noliən mɪn mine nəghatiən mɪn rəhatəmah otiuvi Nanihluə mɪn kəhuva o Iesu. ⁶ Itəmah nəkotəkeikei məutəghati vivi kəm lah e nəghatiən mɪn əmə u iətəm təuvɪr kəni mətəhiən, kəni pəh ilah okotətəu nəghatiən mɪn əha məmə kotəuvɪr. Kəni itəmah onəkotəkeikei mətəhrun vivi suaru mɪn o nuhalpɪniən nəghatiən mɪn rəhalah iətəm kəutətapuəh o rəhatəmah nəhatətəiən e Iesu.

Pol təmahlipən

suah mil kətiən o lah

⁷⁻⁸ Iətəhli=pinə piatah iətəm təuvɪr, Tikikəs, in tatuvnə o təmah o nati keiu əmə məmə in otanus nəghatiən rəfin rəhatəmah kəm təmah, kəni in otəfəri nətəligiən rəhatəmah. In piatah kəti iətəm iəu iəkəkeikei pɪk. Nian rəfin in tətəhtul maru o nasiruiən lak e uək rəha Iərmənig. ⁹ In tatuvnə ilau piatah Onesiməs. Nian rəfin in tətəhatətə əskasik e Iesu, kəni itimah iəkəkeikei pɪk in. In iətəmi kəti rəhatəmah. Ilau okuəni kəm təmah nanusiən rəha natimnati rəfin u ikɪnu.

Naunun nəghatiən rəha Pol

¹⁰ Aristakəs in tətətig e kaləpus itimlau mɪn. In tətəhli=pinə nəghatiən təuvɪr kəm təmah. Kəni Mak, in pia Panəpəs, in mɪn tətəhli=pinə nəghatiən təuvɪr rəhan kəm təmah. Itəmah nəmotos rəkis rəhak nəghatiən ohni. Nəmə in otuvnə imatəmah ikɪn, kəni nəkotit məhuvən mauteh vivi. ¹¹ Kəni Josuə Jastəs, in mɪn tətəhli=pinə nəghatiən təuvɪr rəhan kəm təmah. E nəuaniləuis mɪn rəha Isrel iətəm kəutəhatətə e Iesu, suah milahal əmə əha, ilahal kəhlasiru lak e uək rəha negəu rəha Uhgɪn. Kəni suah milahal əha, ilahal kəhlasiru pɪk lak e nian əskasik mɪn iətəm tətuva e rəhak nəmiəgəhiən.

¹² Epafras in rəhatəmah kəti iətəmi, in mɪn tətəhli=pinə nəghatiən təuvɪr kəm təmah. In iətəmi kəti nian rəfin tatol uək rəha Iesu Kristo, kəni e nian rəfin in tətəfaki əskasik o təmah. In tətətapuəh o Uhgɪn məmə itəmah onəkotəhtul əskasik, kəni mohməhtə motəhrun vivi natimnati rəfin iətəm Uhgɪn tolkeikei. ¹³ Iəkəhrun nəniən kəm təmah məmə suah u in tatol uək əskasik o nasiruiən e təmah, mine nətəm Laotisiə, mine nətəm Hierapolis. ¹⁴ Toktə Luk iətəm kitah kəkolkeikei pɪk, mine suah u Timəs, ilau mɪn kətuahli=pinə nəghatiən təuvɪr kəm təmah. ¹⁵ Otəhli=pən mɪn rəhak nəghatiən təuvɪr kəm piatah mine nəuvɪnitah mɪn əpəha Laotisiə, mine pətan əha Nimfa, mine nətəm kəutəfaki e nian mɪn rəfin əha iman ikɪn.

¹⁶ Mətəu e nian onəkotəfin rəkis rəhak u nauəuə, kəni motəkeikei motəhli=pən kəm nətəm Laotisiə məmə ilah okotəfin mɪn kəm nətəmi rəha niməfaki əha ikɪn. Kəni e noliən kətiəh mɪn, itəmah onəkotəkeikei motəfin mɪn nauəuə rəha nətəm Laotisiə.

¹⁷ Kəni itəmah nəkotəkeikei motəni=pən kəm Akipəs məmə in otəkeikei mol rəfin uək iətəm Iərmənig rəhatah in təməfən kəm in məmə otol.

¹⁸ Iəu Pol, iatos pen mətətəi əmə e nəhlmək nəghatiən u rəha nəniən təuvɪr kəm təmah. Sotaluiən məmə kəməfən iəu e kaləpus, kəni kəlis iəu e sen, kəni iətətig əhanəh.

Pəh Uhgɪn otətuati e rəhan nəuvɪriən tətətig o təmah.

1 Təsalonaikə

Nauəuə iətəm Pol təmaupən mətei tuvən kəm nəfaki mın ikin Təsalonaikə

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 1 Təsalonaikə

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? Təmətei tətuvən kəm niməfaki əpəha Təsalonaikə.

?Natigiən təhro lanu nian təmətei? Pol təmətuəuin niməfaki əpəha Təsalonaikə e nu keiu o kisil əmə tınuvən rəkis, kəni in niməfaki vi kəti. Nətəmimi rəha niməfaki okotəkeikei moteviə e nəmiəgəhiən rəhalah. İlah nəuvein, kəməhuvən e nian iəkis mın mətəu-inu kəutəhatətə e Kristo. Kəni nəuvein kəsotəhrun vivien nian iətəm İesu otitəlig=pa mın lan e nəhue niftəni. Nəuvein nıkilah təhti məmə İesu otuva uəhai mın əmə. Kəni motəruru məmə nətəmimi kəmoħmis uərisig e İesu titəlig=pa mın, otəhro e lah.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol təmətei nauəuə u məmə otəfəri nətəligiən rəhalah, kəni mol nəhatətəiən rəhalah təskasik. Kəni molkeikei məmə otəfən nəgətunian nəuvein iətəm təhruahru o nitəlig=pa mınıən rəha İesu Kristo.

Pol təməni təuvir kəm lah

¹ İəu Pol, mine Sailəs,* mine Timoti, iəhləni təuvir kəm təmah mın u niməfaki ikin Təsalonaikə, u itəmah u nətəmimi rəha Tatə Uhgın mine İərməniğ İesu Kristo.

Pəh Uhgın otətuati e rəhan nəuviriən mine nəməlinuiən kəm təmah.

² Nian rəfin, iəhləni=pən kəm Uhgın məmə nıkitimahal tətəgiən o təmah rəfin, kəni məhləfaki o təmah e nəfakiən rəhatimahal. ³ Nian iəhləfaki kəm Tatə Uhgın, nıkitimahal tagiən mətəu-inu nian rəfin nıkitimahal tətəhti nati kisil, kəti u rəhatəmah uək iətəm tatsipən e nəhatətəiən rəhatəmah, mine rəhatəmah uək əskasik o nasiruiən e nətəmimi iətəm tatsipən e nolkeikeiən rəhatəmah, mine noliən rəha nəhtul əskasikiən rəhatəmah e nian iəkis mın iətəm kəutəhuva e rəhatəmah nəmiəgəhiən, kəni nəkotol lanəha mətəu-inu nəmotələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligiən e İərməniğ İesu Kristo.

⁴ Piak mın mine nəuvirik mın iətəm Uhgın tolkeikei itəmah. Nıkitimahal tagiən mın o təmah mətəu-inu iəkləhrun məmə Uhgın təmitəpin itəmah. ⁵ Kəni iəkləhrun nati u, mətəu-inu nanusiən təuvir iətəm iəməhləni kəm təmah, səniəmə təmuva e nəghatiən əmə, mətəu təmuva mın e nəsanəniən, mine Narmın Rəha Uhgın, kəni kitah kotəhrun vivi məmə in nıpəhriəniən. Kəni nian kitah kəməutatig, nəkotəhrun məmə noliən rəhatimahal in təuvir məmə otasiru e təmah. ⁶ Kəni iəmleruh məmə itəmah nəmotisikəuvin itimahal mine İərməniğ e noliən u: nəmotos pau nəhməiən asoli, mətəu nəmotos nəghatiən e nıkin agiən iətəm Narmın Rəha Uhgın təməfinə.

⁷ Tol lanəha, e noliən rəhatəmah nəmotəgətun suaru təuvir kəti kəm nəfaki mın əpəha Masetoniə mine Akaiə kotisikəuvin itəmah. ⁸ Nəmotəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgın təhmen e təui təmasək kətəu ikin mın rəfin, kəni səniəmə əpəha Masetoniə mine Akaiə əmə, mətəu nətəmimi ikin mın rəfin kınotəhrun rəkis rəhatəmah nəhatətəiən. Tol lanəha, iəsləni pətigəmiən nanusiən rəha nəhatətəiən rəhatəmah, ⁹ mətəu-inu nətəmimi rəha Masetoniə mine Akaiə, ilah aru kəutəni pətigəm məmə nian iəməhuva moteruh itəmah, nıkitimahal tagiən o nətəuiən nəghatiən rəhatimahal. Kəutəni pətigəm məmə itəmah nəmotəuhlin nəmtəhtəmah e narmı nati mın u kəmol əmə ilah, kəni məutəhuərisig e Uhgın iətəm tətəmiəgəh, kəni in Uhgın pəhriən, ¹⁰ kəni nəutəhtəhnin Nətin məmə otitəlig=pa mın e nəgəu e neai muva mın e nəhue niftəni. Nətin u in İesu, iətəm təmimis

* 1:1 E nəghatiən Kris, nərgin u Sailəs in "Silfanus"

e niği kəluuu, kəni Uhgın təmosmiəgəh in e nımisiən. Kəni in otosmiəgəh itah e nalpiniən mine niəməha rəha Uhgın iətəm tətuvu.

2

Uək rəha Pol əpəha Təsalonaiyə

¹ Piak mın mine nəuvinik mın. Nəkotəhrun məmə nian itimahal iəmluva mihleruh itəmah, nuvaiən rəhatimahal, in səniəmə tol nati əpnəpın əmə lan, mətəu təmol nəuan.

² Kəni itəmah nəkotəhrun məmə inəha Filipai, nətəmimi kəmotol tərəh e timahal, kəni motahi motəni rah itəmahal, mətəu Uhgın rəhatah təmasiru e timahal, kəni itimahal iəsləginien e nəni pətigəmiən rəhan nanusiən təuvir kəm təmah, nati əpnəpın nətəmimi kəmotalkut məmə okotəniəhu itimahal. ³ Tol lanəha mətəu-inu rəhatimahal nəghatiən o niuviən rəhatəmah nətəligiən təsisipəniən e nətəligiən tərəh mın uə nikin iətəm təsəhruahruən, kəni iəslalkutiən o neiuəiən e təmah. ⁴ Kəpə, iəslolien lanəha. Mətəu nian iəhləghati, iəkləhrun məmə Uhgın təməsal=pən rəkis e nikitimahal, kəni məni məmə itimahal iəkləhmen məmə iəkləni pətigəm nanusiən təuvir, kəni in təmələhu=pən e nəhlmitimahal. Kəni iəsləghatiən məmə nətəmimi nikelah otagiən o timahal, mətəu iəhləghati məmə Uhgın nikin otagiən o timahal, kəni in Uhgın iətəm tətəsal=pən e nikitimahal. ⁵ Nəkotəhrun məmə itimahal iəsluvaian o təmah məmə iəkliuvi nətəligiən rəhatəmah e nəghatiən ətəhiən mın. Kəni iəsləni pətigəmiən nanusiən təuvir kəm təmah məmə iəklə rəhatəmah məni. Kəni Uhgın, in təhrun nikitimahal məmə nəghatiən u in niphəriənien. ⁶ Itimahal iəsluvaian məmə itəmah kəti uə iətəmimi əpnəpın əmə kəti otəfəri itimahal.

⁷ Kəni nati kəti mın, mətəu-inu itimahal aposil milahal rəha Kristo, iəkləhrun nəniən məmə nəkotəkeiki motisiəi itimahal təhmen e iətəmi asoli milahal, mətəu iəməslolien. Nian kəməutatig, nolien rəhatimahal timətig təhmen e məmə kəti iətəm tateh vivi nenətin mın, matol timətig o lah. ⁸ Nikitimahal tagiən məmə iəkləni pətigəm nanusiən təuvir, mətəu səniəmə məmə iəhləni pətigəm əmə, mətəu iəmhəl natimnati rəfin iətəm iəkləhrun nolien məmə otasiru e təmah. In təhmen məmə iəmhələfinə nəmiəgəhiən rəhatimahal, mətəu-inu itimahal iəmhəlkeiki itəmah, kəni nəməhuva rəhatimahal nətəmimi. ⁹ Piak mın mine nəuvinik mın. ?Nikitəmah təhti, uə kəpə, uək əskasik iətəm iəmhəl? Nian itimahal iəməhləni pətigəm nanusiən təuvir rəha Uhgın kəm təmah, itimahal iəmhəl uək e nəhlmitimahal ləpləpın mətəuarus=pən lapın o nosiən məni məmə iəslətapuəhiən o məni o təmah.

¹⁰ Itəmah mine Uhgın, nəmoteruh kəni motəhrun nəni pətigəmiən məmə nian iəməhlatig kitah mın itəmah nəfaki mın, nolien rəhatimahal in təhruahru, kəni Uhgın tətəgiən lan, kəni iətəmimi kəti təsosiən niphəgnəmtin kəti iətəm tərəh o timahal. ¹¹ Itəmah nəkotəhrun məmə itimahal iəmhəl təuvir kəm təmah rəfin təhmen e tatə kəti tateh vivi nenətin mın. ¹² Kəni e nolien kətiəh əmə, iəhlə əskasik itəmah, kəni məhləfəri rəhatəmah nətəligiən, məhlətapuəh əskasik məmə nəmiəgəhiən rəhatəmah otəhruahru e nəhmti Uhgın, kəni nikin tagiən lan. Uhgın u, tətəuin e təmah məmə nəkəhuva e narməniğiən mine nəuviriən rəhan.

¹³ Kəni nian rəfin, itimahal iəhləni tagkiu kəm Uhgın mətəu-inu nian nəmotos nəghatiən rəha Uhgın iətəm nəmotətəu o timahal, kəni motos tatig e nikitəmah, kəni nikitəmah təsəhtiən məmə in nəghatiən rəha nətəmimi əmə, mətəu nikitəmah təhti məmə in nəghatiən rəha Uhgın, kəni pəhriən in nəghatiən rəhan. Kəni nəghatiən u tatol uək e nəmiəgəhiən rəhatəmah, u nətəm nəutəni niphəriənien lan. ¹⁴ Kəni piak mın mine nəuvinik mın. Nətəmimi imatəmah əhruahru ikin, kəmotol tərəh e təmah mətəu-inu nəməutəhatətə e Kristo Iesu. Itəmah nəkotəhmen e nətəmimi rəha nıməfaki mın rəha Uhgın əpəha ikin Jutiə. İlah nətəm İsrəl əhruahru, mətəu rəhalah aru nətəmi asoli

mın kəmotol nərahian e lah nian kəmotəhatətə e Kristo Iesu. ¹⁵ Nətəmi asoli mın u, kəmotuhamu İərməniğ Iesu, mine iəni mın, kəni motəhgi pətiğəm itimah iəkohiet. Noliən rəhalah tatol niki Uhgın təsəgiəniən, kəni ilah tikimır mın o nətəmi rəfin, ¹⁶ mətəu-inu nətəmi asoli mın u kəutalkut məmə okotəniəhu itimah o nəghatiən kəm Nanihluə* mın məmə Uhgın otosmiəgəh ilah. E noliən əha, ilah kotoriarun rəhalah noliən tərah mətəuarus təhmen. Mətəu rəueiu əha, niəməha mine nalpiniən rəha Uhgın tinuva o lah.

Pol təmolkeikei məmə oteruh ilah

¹⁷ Piak mın mine nəuvinik mın. Nian iəmhluvən isəu o təmah nian nəuan nəuvetin əmə, mətəu iəmhlokeikei pik məmə iəkleruh mın itəmah. Nipəhriəniən, nipətitah isəu o tah mın mətəu nətəliğin rəhatah kətiəh. Kəni iəməhlalkut pik məmə iəklitəliğ mihleruh itəmah, ¹⁸ mətəu-inu iəmhlokeikei məmə iəkluvnə o təmah. İəu, Pol, iəmalkut nian tepət, mətəu Setən təmahtipəsiz e suaru o timahal. ¹⁹ ?Təhro iəklolkeikei pik məmə iəkleruh mın itəmah? ?Tol lanəha mətəu-inu, nian İərməniğ Iesu otuva mın, pəh mın u iəmlələhu=pən nətəliğin əskasik rəhatimahal e lah məmə ilah nəua uək təuvir rəhatimahal? ?Kəni nikitimahal otəgiən mın o pəh mın? ?Kəni pəh mın u in rəhatimahal nətəuiən iətəm nikitimahal otəgiən e lah? ?Itəmah, uə kəpə? Əuəh, itəmah u. ²⁰ Nipəhriəniən, itimahal iəhlətəu təuvir o təmah, kəni nikitimahal tagiən o təmah.

3

¹ Tol lanəha, nian nikitimahal təməpəou kəni iuəkir nikitimahal titəgit, mətəu-inu itimahal iəkləruru məmə nəutatiz təuvir uə kəpə, kəni itimahal iəmhlegəhan məmə iəu mine Sailəs iəkuatiz Atens, ² iəmuahli=pinə Timoti məmə in otuvnə meruh itəmah. In piatah kəti iətəm tatol uək rəha Uhgın itimahal mın o nəni pətiğəmiən nanusiən təuvir rəha Kristo. In təmuvnə o təmah məmə otasiru e təmah məfəri rəhatəmah nətəliğin, kəni mol itəmah nəutəhtul əskasik e rəhatəmah nəhatətəiən, ³ məmə nərahian iətəm tətəva o təmah rəueiu, ko təsoliən nikitəmah təhti pik. Nəkotəhrun rəkis məmə in nətəliğin rəha Uhgın məmə nətəmi okotol tərah e tah lanəha. ⁴ Nipəhriəniən, nian iəməhlatiz kitah mın itəmah, iəməhləkeikei məhləni kəm təmah məmə okol tərah e təmah. Kəni itəmah nəkotəhrun vivi məmə tinuva mol nipəhriən lan təhmen əmə məmə itimahal iəmhləni mine. ⁵ Kəni o nati əha, nian iəməsəhruniən məmə natəliğin rəhatəmah təhro, kəni niki təməpəou kəni iuəkir niki titəgit, kəni iəmahli=pinə Timoti məmə otuvnə meruh-to rəhatəmah nəhatətəiən, məmə tatəskasik əhanəh, uə kəpə. İəməğin məmə e suaru kəti, Setən u iətəmi rəha nəfən-əfəniən, in təməfən-əfən kəm təmah, kəni nəkotəmkarəpən e nəhatətəiən rəhatəmah, kəni uək rəhatimahal in tol nati əpnəpən əmə.

Timoti təməni pətiğəm nanusiən təuvir

⁶ Kəni rəueiu əha, Timoti təmətiğ=pa mın o timlau, kəni matos nanusiən təuvir e rəhatəmah nəhatətəiən mine nolkeikeiən. Təməni=pa kəm timlau məmə nikitəmah təhti əhanəh itimahal, təhmen əmə məmə itimahal iəklolkeikei məmə iəkleruh itəmah. ⁷ Tol lanəha, piak mın mine nəuvinik mın, nati əpnəpən iəmhlatiz e nərahian, kəni mihlətəu nəhməiən, mətəu nanusiən rəha nəhatətəiən rəhatəmah təməfəri rəhatimahal nətəliğin o təmah. ⁸ Nian iəmləs nanusiən məmə nəutəhtul əskasik əhanəh o İərməniğ, kəni iəklətəu məmə inhlos mın nəmiəgəhiən. ⁹ Nian iəkləhtul e nəhmti Uhgın, nagiəniən rəhatimahal o təmah in iahgin, kəni iəkləni kəm Uhgın məmə nikitimahal tagiən pik o təmah. ¹⁰ E nian rəfin, lənian mine lapin, iəhləfəki əskasik məmə iəkleruh mın itəmah, kəni mihləgətun itəmah e nati nak nəkotərruru əhanəh məmə rəhatəmah nəhatətəiən oteviə məskasik.

2:14 Uək 17:5 **2:15** Uək 9:23,29; 13:45,50; 14:2,5,19 * **2:16** Nanihluə, İanihluə – Afin-to e tiksınəri. **2:19** Fil 2:15-16; 4:1; 2Təs 1:4 **3:1** Uək 17:15 **3:2** Uək 16:1-3 **3:3** 2Tim 3:12 **3:6** Uək 18:5

¹¹ Kəni pəh rəhatah Uhgin aru, u Tatə rəhatah, mine İərmənig İesu rəhatah, kuol suaru rəhatimahah məmə iəkluvnə mihleh itəmah. ¹² Pəh İərmənig otol nolkeikeiən rəhatəmah otepət məri məriauəh o təmah mine nətəmimi rəfin, təhmen e nolkeikeiən rəhatimahah o təmah tepət. ¹³ Pəh in otol nikitəmah otəsanən məmə, nian İərmənig İesu tətuvə min ilah rəhan min nətəmimi, kəni nəkotəhtul e nəhmti rəhatah Uhgin u Tatə rəhatah, kəni nəkotəhlan kəni noliən tərəh tikə e təmah.

4

Nəmiəgəhiən rəhatəmah təkeikei mol Uhgin nikin tagiən

¹ Piak min mine nəuvinik min, rəueiu iəkəkeikei məghati e natimnati min nəuvein. İəmləgətun rəkis itəmah e noliən iətəm nəkotol məmə Uhgin nikin otagiən o təmah. Kəni pəhriən, onəkotol lanəha. Kəni rəueiu iəhlətapuəh o təmah kəni məhlətapuəh əskasik e İərmənig İesu məmə nautol təhmin min lanko. ² Otol lanəha mətəu-inu itəmah nəkotəhrun suaru iətəm iəmləgətun itəmah lan, kəni İərmənig İesu təməfa nepətiən məmə iəkləgətun itəmah lan.

³ Nətəligiən rəha Uhgin məmə in təmələhu kalin itəmah məmə rəhan min məmə nəkotol nati iətəm təhruahru vivi: sotohtəu-pəniən suaru rəha nıpətan mine nəman iətəm kautit oneuən ilah min. ⁴ Itəmah kətiəh kətiəh nəkotəkeikei motərmənig e nıpətitəmah e noliən iətəm təuvir məhruahru kəni kisiəi. ⁵ Sotoliən noliən rəha nitəu-pəniən nətəligiən əskasik o nit oneuəniən pətan uə iərman. Noliən əha rəha nətəm kəsotəfakiən motəruru Uhgin. ⁶ Kəni e natimnati min əha, sotoliən tərəh e piatəmah min e nakləhiən e pətan rəha iətəmi pişin. İərmənig otol nalpiniən kəm nətəmimi min u iətəm kautol noliən min iətəm tol lanəha, kəni inhləni rəkis nati u kəm təmah o nəhgi-pəriən itəmah. ⁷ Tol lanəha mətəu Uhgin təməsauniən e tah məmə okotəmikmik e nəhmtin, okotətig e nəmiəgəhiən iətəm kəmotələhu kalin məmə rəhan. ⁸ Tol lanəha, iətəm tətəuhlin nəmtahn e nəghatiən əha, səniəmə tətəuhlin nəmtahn kəm iətəmimi, mətəu tətəuhlin nəmtahn kəm Uhgin iətəm təməfa Nəmin Rəhan kəm təmah.

⁹ Nəkotəhrun rəkis noliən rəha nolkeikeiən itəmah iəfaki min, kəni təsəhmenien min məmə iəkətei e nauəuə, mətəu Uhgin tinəgətun rəkis itəmah o nolkeikeiən itəmah min. ¹⁰ Kəni pəhriən, nəkotolkeikei piatah min rəfin ikin Masetoniə. Mətəu, piak min mine nəuvinik min, iəklətapuəh əskasik məmə nəkautol təskasik təhmin lanko lan.

¹¹ Itəmah nəkotəkeikei motalkut o nitəu-pəniən suaru rəha nəmiəgəhiən iətəm in təməlinu, kəni motol aru rəhatəmah uək, kəni nəkautol uək e nəhlmitəmah məmə nauəniən rəhatəmah mine natimnati min otəhmen, təhmen əmə məmə iəmləni mine kəm təmah. ¹² Otol lanəha məmə rəhatəmah nəmiəgəhiən otiuvi=pa nişiaən rəha nətəm ihluə min, kəni itəmah nəsotarəriəniən e suah kəti.

Nuvaian rəha İərmənig

¹³ Piak min mine nəuvinik min. İəklolkeikei məmə itəmah onəkotəhrun itəmah min nəuvein u kinohmis rəkis, məmə kinəhro e lah. Kəni iəslolkeikeiən məmə itəmah nəkotasək təhmen e nətəmimi nətəm kəsotələhu-pəniən rəhalah nətəligiən e Uhgin u təhrun nauməhtulien e nətəmimi e nimisiən. İlah okotəkeikei motasək pik. Mətəu kitah okəsotasək pikiən, mətəu inu ¹⁴ kitah kəutəhatətə məmə İesu təmimis kəni məmiəgəh min, kəni nikitah təhrun məmə nian İesu otuva min, kəni Uhgin otol məmə, nətəmi min u nətəm kinotəhatətə rəkis e İesu nian kəmoħmis, okəhuva min ilah İesu. ¹⁵ Kəni iəhləni kəm təmah nəghatiən əhruahru rəha İərmənig məmə, kitah u nətəm kəutəmiəgəh əhanəh məutətig mətəuarus nuvaiən rəha İərmənig, pəhriən kitah okəsotaupəniən e nətəmi min u nətəm kəmotəupən moħmis.

¹⁶ Mətəu İərmənig əhruahru əmə otsipəri e negəu e neai meiuaiu=pa, kəni məni pətigəm əfəmäh, kəni iətəmi asoli rəha nagelo min otagət əfəmäh, kəni nətəmimi okotətəu təui rəha Uhgın, kəni nətəmi min u nətəm kinotəhatətə rəkis İesu nian kəmoħmıs, okotəmiəgəh motaupən motəri. ¹⁷ Kəni uərisig lan, kitah nətəm kəutəmiəgəh əhanəh, okotəri kitah min ilah e nimali nəpuə məmə okoteruh İərmənig e magəuagəu. Kəni tol lanəha, okotətig kitah İərmənig naunun tikə. ¹⁸ Tol lanəha, otəfəri nətəligiən rəhatəmah min e nəghatiən min u.

5

¹ Piak min mine nəuvinik min. Təuvir əmə məmə iəsətəiən kəm təmah e nian əhruahru rəha natimnati min əha, ² mətəu-inu itəmah nəkotəhrun rəkis məmə nian iətəm İərmənig otuva min e nəhue niftəni u təhmen e iakləh iətəm tətəva lapin, nian nətəmimi əpnəpin kotərruru məsotəhtul maruiən ohni. ³ Nian nətəmimi kəutəni məmə, “Natimnati rəfin təməlinu, kəni nərahian tikə,” kəni nalpinian mine niəməha rəha Uhgın otuva uəhai əmə o lah, kəni ko nətəmimi kəsotəgimiən, təhmen e pətan iətəm nəmtahn tətəhmə o neməkien, nahməiən tətəva uəhai əmə, kəni ko pətan əha otəsəgimiən.

⁴ Mətəu piak min mine nəuvinik min, iateruh məmə nəsotəhtulian e napinəpuian e natimnati min əha, kəni nuvaiən rəha nian əha otəsoliən itəmah nəkotəuit təhmen e nətəmimi u kotəuit nian iakləh kəti təmuva. ⁵ Itəmah rəfin nenəti nəhəgəhəgiən mine nenəti nianian. Kitah səniəmə nətəmimi rəha lapin mine napinəpuian. ⁶ Kəni tol lanəha, pəh kəsotəliən təhmen e nətəmi min u kəutəpili, mətəu pəh kotair kəni mauteruh vivi rəhatah nətəligiən mine rəhatah nolian min, ⁷ mətəu nətəmimi min u kəutəpili, ilah kəutəpili lapin, kəni nətəmi min u kəutəpis, ilah kəutəpis lapin. ⁸ Mətəu pəh kitah kotərmənig e nolian min rəhatah, mətəu-inu kitah nətəmi rəha nianian. Pəh kotəskəlim nolian rəha nəhatətəiən mine nolkeikeiən məmə nəpəliən kəti, inu təhmen e soldia kəti iətəm tətəfən napən təhmen e aiən iətəm tətəməhli pəsəg e nımankiləhatəmi məmə nəpəliən kəti. Kəni pəh kotələhu=pən əskasik rəhatah nətəligiən e Uhgın məmə nəpəliən kəti, inu təhmen e soldia kəti iətəm titəharu=pən kəfəfəu əskasik kəmol e aiən iətəm tətəhtərain rəhn-kəpə təmi məmə nəpəliən kəti.

⁹ Pəh kotol lanəha mətəu Uhgın təməsauin rəkisiən e tah məmə niəməha mine nalpinian rəhan otuva o tah, mətəu təmitəpin itah məmə in otosmiəgəh itah e rəhatah İərmənig İesu Krıto. ¹⁰ Təmimıs o tah məmə kitah kotəhrun natigian pəti kitah min nəmə kəutəmiəgəh uə kəmoħmıs. ¹¹ Tol lanəha, onəkotəfəri rəhatəmah min nətəligiən, kəni otasiru e təmah min məmə nəkotol nəhatətəiən rəhatəmah təkəsik. Pəhriən, inu nolian itəmah nəkotol u rəueiu.

Naunun nəghatiən rəha Pol

¹² Piak min mine nəuvinik min. Rəueiu iəklətapuəh o təmah məmə nəkotisaii nətəmi min u kəutol uək əskasik itəmah min ilah, kəni məutərmənig e təmah e İərmənig, kəni məutəgət asoli e təmah nian nəkotəmkərapən motol tərəh. ¹³ Otisaii vivi ilah motolkeikei ilah o uək iətəm kəutol, kəni motətig e nəməlinuiən kəni məsotətətiən e təmah min.

¹⁴ Kəni piak min mine nəuvinik min, iəhlətapuəh əskasik məmə nəkotəgət əskasik e nətəmi min u kəutəlpəh məsotəliən nati kəti. Otəfəri nətəligiən rəha nətəmi nikilah təpəou. Otasiru e nətəmi rəhalah nəsanəniən tikə. Otol rəhatəmah nətəligiən təfəmäh o nətəmimi rəfin. ¹⁵ Nəmə iətəmi kəti otol nati kəti təsəhmenian e təmah, kəni itəmah nəsotəlpinian nitai nərahian, mətəu nian rəfin, itəmah nəkotəkeikei motalkut məmə nəkotol təuvir kəm təmah min mine nətəpisin pisin min.

¹⁶ Nikətəmah otəkeikei mətagiən nian rəfin; ¹⁷ kəni motəghati kəm Uhgın e nəfəkiən nian rəfin; ¹⁸ kəni nian rəfin otəni kəm Uhgın məmə nikitəmah tagiən, nati əpnəpin

nəkotatig e nəuviriən, uə nərahien. Otol nati milahal əha mətəu-inu ilahal nəuia Uhgın o təmah e Kristo Iesu.

¹⁹ Sotalifu əpisiən nigəm rəha Narmin Rəha Uhgın; ²⁰ sotəniən məmə nəghatiən iətəm Uhgın təməfən kəm iətəmi kəti in tol nati əpnəpən əmə lan. ²¹ Otaupən pipim moteruh kəni motakil vivi natimnati rəfin, kəni otaskəlim tiəkis nati iətəm təuvir; ²² kəni motəpəh natimnati rəfin iətəm tərəh.

²³ Pəh Uhgın pisin əmə iətəm in Uhgın rəha nəməlinuiən, otol itəmah məmə rəhan pisin əmə u itəmah. Pəh Uhgın otol məmə nəmiəgəhiən rəfin rəhatəmah okotəhruahru, e narmitəmah mine e nətəligiən rəhatəmah mine e nipətitəmah. Kəni nipəgnəmtin kəti tikə mə otəhkul=pən e təmah, nian rəhatah İərməniğ Iesu Kristo tətəva min. ²⁴ İətəm tətəuin e təmah, nian rəfin tatol rəhan nəghatiən, kəni in otol natimnati min əha.

²⁵ Piak min mine nəuvirik min. Otəfaki o timah. ²⁶ Otəni təuvir kəm təmah min təhmen məmə itəmah kətiəh əmə e Kristo. ²⁷ E nərgi İərməniğ, iətəni əskasik kəm təmah məmə nəkotafin nauəuə u kəm piak min mine nəuvirik min rəfin.

²⁸ Pəh rəhatəmah İərməniğ Iesu Kristo otətuati e rəhan nəuviriən kəm təmah.

2 Təsalonaikə

Nauəuə iətəm tatol keiu lan iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki mın ikin Təsalonaikə

Nəghatıən əkuəkır rəha nauəuə u 2 Təsalonaikə

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? Təmətei tətuvən kəm niməfaki əpəha Təsalonaikə.

?Natıgıən təhro lanu nian təmətei? Nətəmimi tepət e niməfaki, kautol nəruruiən e nuvaiən rəha İesu. Kəutos nian iəkis tepət, kəni nəuvein nıkilah təhti məmə inəha nəmtətıən iətəm tətəgətun məmə otəsuvəhiən, İesu titəlig=pa mın. Kəsotəhrun vivıən nıpəti nauəuə əupən rəha Pol (inu 1 Təsalonaikə). Kəni nəuvein kəutəni məmə İesu otitəlig=pa uəhai əmə, kəni ko kəsotol uək pıkiən. Mətəu ilah kəuteiuə əmə məutəlpəh, məutəpəh nolıən rəha uək. Kəni Pol tətəni kəm lah məmə ilah kotəkeikei məutol uək nian kəutəhtahnin nıtəlig=paıən rəha İesu.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol təmətei nauəuə u məmə otələhu əhruahru nətəligıən rəhalah e nıtəlig=paıən rəha İesu. Kəni in təmolkeikei məmə ilah okotəhtul əskasık mıtəu=pən suaru əhruahru.

Pol təməni təuvır kəm lah

¹ İəu Pol, mıne Sailəs*, mıne Timoti, iəhləni təuvır kəm təmah u niməfaki ikin Təsalonaikə. İtəmah nəməhuva kətıah o Uhgın rəhatah Tatə, mıne İərmənıg İesu Krısto.

² Pəh Uhgın Tatə, mıne İərmənıg İesu Krısto okuətıatı e rəhalau nəuvırıən mıne nəməlinuıən kəm təmah.

Nəni-vivıən mıne nəfakıən rəha Pol

³ Pıak mın mıne nəuvırık mın. Nian rəfin itımahal iəhlətəu məmə iəkləkeikei məhləni kəm Uhgın məmə nıkitımahal tagıən o təmah. Kəni təhruahru əmə məmə iəklol lanəha, mətəu-inu nian rəfin nəhatətəıən rəhatəmah tətıva mətəskasık, kəni nian rəfin itəmah rəfin nautolkeikei pık itəmah mın, kəni nolkeikeıən mıne nəhatətəıən əha katuevıə mətuəri mətuəskasık. ⁴Tol lanəha, itımahal iəhləni pətıgəm kəm nətəmimi rəha niməfaki rəha Uhgın e ikin mın rəfin məmə nıkitımahal tagıən pık o təmah. İtımahal iəhləni lanəha mətəu-inu nian rəfin, itəmah nautəhtul əskasık e nəmiəgəhiən rəhatəmah e Krısto, kəni məutəskəlım əskasık əhanəh nəhatətəıən rəhatəmah, nati əpnəpın nətəmi ihluə kautol tərəh e təmah, kəni mol itəmah nəutətəu nəhməıən tepət.

⁵ Natımnatı mın əha tətəgətun məmə nolıən rəha Uhgın o nakilıən nətəmimi, in təhruahru əmə. Nautos nəhməıən o Narmənıgıən Rəha Uhgın, kəni nəuan nəhtulıən əskasık e nərahıən rəhatəmah, okeruh=pən itəmah məmə itəmah nəkotəhruahru o nuvəniən e Narmənıgıən Rəha Uhgın. ⁶Tol lanəha mətəu-inu nolıən rəha Uhgın in təhruahru, kəni in otol nalpınıən kəm nətəmi mın u kautol nərahıən kəm təmah, ⁷kəni o nian kəti in otəfinə nəmeıgıən kəm təmah iətəm nautos nəhməıən, kitah mın itəmah. Natımnatı mın əha okəhuva motol nıpəhriənıən nian Uhgın otol pətıgəm İərmənıg İesu iətəm otsıpən e negəu e neai. In otıva e nıgəm iətəm tətıəu pık ilah rəhan nagelo mın iətəm kotəsənən. ⁸In otol nalpınıən kəm iətəmi mın u kotəruru Uhgın kəni məsotohtəu-pənıən nənısiən təuvır rəha İərmənıg İesu rəhatah. ⁹Uhgın otol nalpınıən kəm lah e nərahıən iətəm nəunun tıkə. Kəni otəhtıpəsıg itulın ilah e nəhmtı İərmənıg mıne nəhəgəhəgıən əsoli rəha nəsanənıən əsoli rəhan. ¹⁰Natı u otıva e nian İesu tətıva mın. In otos nəni-vivıən o natımnatı iətəm təmol kəm nəfaki mın rəhan, kəni narmılah otıuvıg

* **1:1** E nəghatıən Krıst, nərgın u Sailəs in "Silfanus." **1:2** Rom 1:7 **1:4** 2Kor 7:4; 1Təs 2:19 **1:6** Rom 12:19
1:7 1Təs 3:13 **1:8** Aes 66:15 **1:9** Aes 2:10

ohni, itəmah min itəmah min ilah mətəu-inu nəmotəhatətə e rəhatimahəl nəghatiən iətəm iəmhłəni kəm təmah.

¹¹ Kəni o natimnati min u, nian rəfin iəhləfaki o təmah məmə okeruh=pən itəmah məmə itəmah nəkotəhruahru o nuvəniən e Narməniğiən Rəha Uhgın. Kəni iəhləfaki məmə Uhgın otol uək e nəsanəniən rəhan məmə, nətəliğiən təuvir iətəm nəkotolkeikei məmə nəkotohtəu=pən, mine uək min iətəm tatsipən e nəhatətəiən rəhatəmah, okotol nəuan.

¹² Itimahəl iəhləfaki lanəha məmə kəfəri nərgi İərməniği İesu o natimnati iətəm təmol e nəmiəğəhiən rəhatəmah, kəni in otəfəri itəmah. Natimnati min əha otuva e nəuviriən rəha Uhgın rəhatah mine İərməniği İesu Krısto.

2

Iətəmi Tatol Təfagə Tərah Agın Nian Rəfin

¹ Piak mine nəuvinik min. Pəh iəkləghati o nian rəha İərməniği İesu Krısto otuva min lan, kəni Uhgın otuhapumın kitah min Krısto lan. ² İəhlətapuəh məmə nikitəmah təsəhti pikiən, kəni məsotauitiən e nəghatiən eiüə kəti u nətəmimi nəuvein kətəni məmə Nian Rəha Uhgın tinuva rəkis.* Kəpə, neiuəiən əmə. Mətəu kətəni məmə itimahəl iəmhłətei nəghatiən u e nauəuə kəti, uə məhləni pətiğəm nəghatiən kəti rəha Uhgın, uə məhləni pətiğəm nanusiən kəti. Mətəu kəpə, nəghatiən əha təsisipəniən e timahal. ³⁻⁴ Sotoliən iətəmimi kəti teiuə e təmah e nəghatiən kəti e Nian Rəha Uhgın, mətəu-inu nian əha otəsuvaieən mətəuarus nian nətəmimi okəhuva tikimır min rəha Uhgın motol nəluəğiniən ilah min. Kəni Uhgın otol pətiğəm Iətəm Tatol Təfagə Tərah Agın Nian Rəfin, In otuva tikimır e natimnati min rəfin iətəm nətəmimi kəutəfaki ohni, mine natimnati rəfin iətəm kəutəni məmə rəhalah uhgın min. In əmə u otəfəri aru in ilis e natimnati min rəfin. Kəni in otuvən məharəg e Nimə Rəha Uhgın, kəni məni məmə in Uhgın. Mətəu Uhgın otərəkin pəhriən tətəu=pən əmə rəhan nəlpəkəuiən aupən rəkis.

⁵ ?Təhro? ?Nəmotəlu məmə nian iəmətatığ kitah min itəmah, iəmətəni=pinə natimnati min u? ⁶ Kəni ninotəhrun nati nak iətəm tətəhtipəsığ e iətəmi əha rəueiu, məmə Uhgın otol pətiğəm in e nian əhruahru rəhan. ⁷ Nəsanəniən oneuən rəha Təfagə Tərah Agın tinatol rəkis uək. Mətəu iətəmi iətəm tətəhtipəsığ e nəsanəniən əha, in otol lanəha mətəuarus=pən Uhgın otos rəkis. ⁸ Kəni Uhgın otol pətiğəm Iətəm Tatol Təfagə Tərah Agın Nian Rəfin. Nian İərməniği İesu otuva min, in otərəkin suah u e nimətagi e nəhlın, kəni mərəkin agın e nəhəğəhəğiən rəhan. ⁹ Iətəm Tatol Təfagə Tərah Agın Nian Rəfin otuva mol uək rəha Setən e nəsanəniən rəhan, kəni in otol nati apispis eiüə min, mine nəmtətiən eiüə min, mine nati eiüə min iətəm otol narmi nətəmimi tiuvig, ¹⁰ mine nərahieən pişin pişin min rəfin iətəm kəuteiuə e nətəmi min u kəutəliuək e suaru tatuvən e nalpinieən. Uhgın otərəkin ilah mətəu-inu kəmotəni əskasik məmə kəsotolkeikeiən niəpəhriəniən iətəm təhrun nosmiəğəhiən ilah. ¹¹ O nətəliğiən əha, Uhgın tahli=pən kəm lah nati kəti təsanən iətəm tatol nətəliğiən rəhalah tətəlməli məmə okotəni niəpəhriəniən e neiuəiən. ¹² Kəni tahli=pən məmə otəni pətiğəm nalpinieən rəha nətəmimi rəfin nətəm kəsotəniən niəpəhriəniən e niəpəhriəniən, mətəu kəutəuə təuvir agın e nolieən tərah min.

Nəfaki min okotəkeikei motəhtul əskasik

¹³ Piak min mine nəuvinik min iətəm İərməniği tolkeikei itəmah. Nian rəfin iəkləkeikei məhləni tagkiu kəm Uhgın o təmah, mətəu-inu e nətuəuiniən Uhgın təmitəpın itəmah məmə otosmiəğəh itəmah. In otol lanəha e uək rəha Narmın Rəhan iətəm tətələhu kalın itəmah məmə rəhan, kəni otosmiəğəh itəmah e nəhatətəiən rəhatəmah e niəpəhriəniən. ¹⁴ Uhgın təmauin e təmah o natimnati min əha e nanusiən təuvir iətəm iəhləni pətiğəm, məmə kitah kəhuva kətiəh kitah rəhatah İərməniği İesu Krısto e rəhan nisəiəni, mine

1:10 Kol 3:4 **1:11** Kol 1:9; 1Təs 1:2-3 * **2:2** Nian Rəha Uhgın, in nian iətəm İərməniği İesu Krısto otitəliğ=pa min lan makil nətəmimi rəfin. **2:3-4** 1Tim 4:1; 1Jon 2:18; 4:3 **2:3-4** Esik 28:2; Dan 11:36 **2:8** Aes 11:4; Nəh 19:15
2:13 Efəs 1:4; 2Təs 1:3

nəsanəniən, mine nəhagəhagiən. ¹⁵ Tol lanəha, piak min mine nəuvinik min, otəhtul əskasik kəni motaskəlim nəgətuniən iətəm iəmhəfinə kəm təmah e nəghatiən iətəm təmiet e nohlitimahəl, mine nəghatiən iətəm nəmotafin e nauəuə iəmlahlipinə.

¹⁶ Uhgın rəhatah Tatə təmolkeikei itah, kəni e nəuviriən rəhan təməfəri nikitah naunun tikə, kəni təmol məmə kitah okotələhu=pən əskasik rəhatah nətəligiən lan. Kəni pəh rəhatah İərməniğ İesu Kristo aru ilau Uhgın Tatə, ¹⁷ okuəfəri nikitəmah kəni muol itəmah nəkotəsanən e noliən təuvir min rəfin iətəm nautol, mine nəghatiən təuvir min rəfin iətəm nautəni.

3

Pol təmatapuəh o nəfakiən

¹ Piak min mine nəuvinik min. Inu naunun nəghatiən. Otəfaki o timahal məmə nəghatiən rəha İərməniğ otuvən uəhai əmə ikin min rəfin, kəni nətəmimi okotisiai motohtəu=pən, təhmen əmə e təmah nətəm nəmotisiai in məutohtəu=pən. ² Kəni otəfaki o timahal məmə Uhgın otos rəkis itimahəl o nətəm kotərah, mətəu-inu səniəmə nətəmimi rəfin kəutəhatətə e İərməniğ. ³ Mətəu İərməniğ, nian rəfin tatol rəhan nəghatiən, kəni in otol itəmah nəkotəsanən, kəni mateh vivi itəmah o Setən məmə otəsərəkiniən itəmah. ⁴ Kəni kitah kotəhrun vivi e İərməniğ məmə rəueiu itəmah nautol nati nak itimahəl iəmhəni=pinə kəm təmah, kəni onəkotəkeikei mautol lankonu. ⁵ Pəh Uhgın otit nikitəmah e suaru rəha nolkeikeiən rəha Uhgın mine noliən rəha Kristo o nəhtul əskasikiən nian nərahien otuva.

Solian noliən rəha nəlpahien

⁶ Piak min mine nəuvinik min. E nərgi İərməniğ İesu Kristo, iəhləni əskasik kəm təmah məmə nəkotəhtul isəu o piatah min iətəm kautol noliən rəha nəlpahien, kəni məsotətiğiən mətitəu=pən nəgətuniən iətəm nəmotos o timahal. ⁷ Itəmah aru nəkotəhrun məmə nəkotəkeikei məutohtəu=pən noliən iətəm iəmahlol. Nian iəməhlatig kitah min itəmah, iəməsləlpahien, ⁸ kəni iəmlə nəhmti nauəniən o nətəmimi, iəməslə əpnəpiniən. Mətəu iəmahlol uək pik, lapin mine lənian, iəmahlol uək e nəhlmitimahəl məhlos məni o nauəniən məmə iəsləfinəniən uək əskasik o təmah e nehien itimahəl. ⁹ Təhruahru o təmahəl məmə iəklətapuəh o təmah məmə nəkotəruh itimahəl, mətəu itimahəl iəməslolien lanəha mətəu-inu itimahəl iəklolkeikei məmə iəkləgətun itəmah e noliən iətəm təhruahru məmə nəkotohtəu=pən. ¹⁰ Kəni nian iəməhlatig əha kitah min itəmah, iəmhəfinə lou u məmə, “Nəmə iətəmi təlpah, kəni kəsəfəniən nauəniən kəm in.”

¹¹ İəhləni lanu mətəu-inu iəmlətəu məmə nətəmimi nəuvein ko itəmah min ilah kəutəlpah, ilah kəsotolien uək kəti, ilah kəutəfən rəhalah kərəsei məmə kotəu rəkis nəghatiən min lan, mətəu kəsotolien uək. ¹² E nərgi İərməniğ İesu Kristo, iəhləni kəni məhləkeikei kəm nətəmimi iətəm kotol lanəha məmə okotəkeikei motəpəh nəgəsiən motətiği mətiği əmə, kəni motol uək o nətəouiən nauəniən niğlah ¹³ Kəni itəmah piak min mine nəuvinik min, sotəpəouiən e noliən nati əhruahru.

¹⁴ Nəmə nətəmimi nəuvein kəsotohtəu-pəniən rəhatimahəl nəghatiən e nauəuə u, kəni nəkotəkeikei motol məmə nətəmimi okotəhrun məmə ilah pəh. Kəni məsotəghatiən ağin kəm lah pəh nəkotol ilah kotəulis o nəlpahien rəhalah. ¹⁵ Mətəu nəsotəruhiən ilah məmə rəhatəmah tikimir min, mətəu ilah piatəmah min, kəni təuvir məmə nəkotəgət əsoli e lah məmə okotair əsoli e rəhalah nətəligiən.

Naunun nəghatiən

¹⁶ Kəni pəh İərməniğ rəha nəməlinuian, in pisin əmə otəfinə nəməlinuian nian rəfin e noliən min rəfin. Pəh İərməniğ tətətiği itəmah min itəmah.

¹⁷ İəu Pol, iatos pen mətətei əmə e nəhlmək nəghatiən u rəha nəniən təuvir kəm təmah. Kəni e nauəuə min rəfin iəkətei lanu məmə nəkotəhrun in rəhak nauəuə. Inu noliən rəha nəteien rəhak.

¹⁸ Pəh rəhatah İərməniğ İesu Krısto otətuati e rəhan nəuviriən kəm təmah rəfin.

1 Timoti

Nauəuə iətəm Pol təmaupən mətei tuvən kəm Timoti

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 1 Timoti

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm Timoti. Timoti in iətəm aluə kəti iətəm təmair e taun u Listra. Mamə rəhan in nəuaniləuis kəti rəha Isrel, kəni rəhan tatə in Ianihluə* kəti. Timoti in niəli kəti rəha Pol, kəni nian rəfin kətian əpəha ikin mən matuəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Iesu Kristo. Pol tolkeikei pək Timoti, tol lanəha kəni in tətəuin e Timoti məmə təhmen e nətin əhruahru.

?Natigiən təhro lanu nian təmətei? Pol təmətəu məmə nəgətun eiuə nəuvein e niməfaki əpəha Efəsis, kəni mol in tahli=pən Timoti məmə otuvən mələhu əhruahru neiuəian əha. Nəmə təhro, Timoti təmuva təhmen e pastə rəha niməfaki əha Efəsis, nati əpnəpin məmə in iətəm aluə əmə. Nəgətun eiuəian mən əha kautəgətun məmə nətəmimi okotəkeikei motətəu=pən nətəligiən rəhalah e noliən rəha nətəmimi o nosiən nəmiəgəhiən iətəm naunun tikə. Kəutəni məmə nətəmimi okotəkeikei motəhrun nıpəti nəghatiən oneuən mən, kəni motol natimnati nəuvein iətəm ilah kəmutəni.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol təmətei nauəuə u mətəni pətigəm nətəligiən nəuvein rəhan kəm Timoti mətəfəri rəhan nətəligiən, kəni məmə otasiru e niməfaki rəha Efəsis. Pol tətəghati e noliən təuvir mən rəha nəfakiən, mənə neruh vivian nətəm kəutəfaki. Kəni mətəni pətigəm noliən təuvir mən iətəm nətəmi asoli mən rəha niməfaki mənə nəfaki mən u okotohtəu=pən. Kəni naunun nəghatiən iətəm Pol təməni kəm Timoti tətəni məmə, in otəkeikei muva iətəmi təuvir kəti rəha noliən uək rəha Iesu Kristo. Kəni rəhan noliən otəkeikei məhruahru vivi.

Pol təməni təuvir kəm Timoti

¹ Timoti. İəu Pol, iətəni təuvir kəm ik. Kəni iəu aposil kəti rəha Kristo Iesu mətəu-inu Uhgın u iətəm təmosmiəgəh itah, mənə Kristo Iesu iətəm tətəfa nuhuiniən, ilau əmə kəmuahli=pa iəu məmə iəköl uək u. ² Rəhalau nəhatətəian e Kristo təhmen-əhmen əmə, kəni tol lanəha, in təhmen=pən əmə məmə ik nətik pəhriən.

Pəh Uhgın Tatə rəhatah ilau Kristo Iesu, İərmənig rəhatah, okuətəti e rəhalau nəuviriən kəm ik, kəni muasəkəhruin ik, kəni muələhu nəməlinuiən tətətig ohnik.

Pol təmolkeikei məmə Timoti otahtipəsig e nəgətun eiuə mən

³ Aupən ikin e nian iəmatuvən Masetoniə, kəni iəu iəməni kəm ik məmə iəu iəkölkeikei pək məmə onətətig Efəsis, kəni rəhak nətəligiən tatöl əmə lankonu lan. Nətəmimi nəuvein əha ikin kəutatig nətəm ilah kəutəgəu nəgətuniən pəhriən rəha Uhgın məutəgətun nətəmimi lan. Mətəu ik onakahtipəsig e lah məmə okəsotoliən noliən əha. ⁴ İlah okotəkeikei motəpəh noliən mən əha iətəm kəutəni namsu eiuə mən mautos nərgi lus mən aupən mən ikin mautöl məmə nərgi lus mən rəhalah təfəməh. Kəni okotəfəri ilah aru lan. Nəghatiən mən əha kəutiuvı=pa əmə timəti, mətəu inko kəsotasiruiən e nətəmimi məmə ilah okotəhrun nəlpəkəuiən rəha Uhgın inu okotəhatətə əmə lan.

⁵ Mətəu nəua nəghatiən u rəhalau məmə nolkeikeian tətəri e nikitəmah. Nolkeikeian tətəri e niki iətəmi kəti nian noliən tərəh mən rəfin iətəm təhruən məmə kəmutətig lan aupən, in təməpəh rəkis ilah, nikin təuvir vivi, kəni tətəhatətə pəhriən əmə e İesu.

⁶ Nətəmimi nəuvein kinotəpəh noliən əhruahru u, kəni ilah kinotəruru rəkis rəhalah suaru, mətəu kəutohtəu=pən nəghatiən əlməli mən əha. ⁷ İlah kətolkeikei məmə nətəmimi

* : Nanihluə, İanihluə – Afın-to e tiksınəri. 1:2 Uək 16:1-3; Tait 1:4 1:4 1Tim 4:7; Tait 1:14

kautāni māmā ilah koteinatig vivi e Lou rāha Uhgīn, mātēu ilah kāsotāhrun aginīan nīpāti nēghatīan iātēm kautāni, nati ēpnāpīn nīkilah tāhti māmā kotāhrun agīn.

⁸ Kitah kotāhrun vivi lou rāha Uhgīn māmā tēuvīr nāmā kitah kotāhrun vivi uāk rāha Lou kāni mautohtēu=pān e noliān iātēm Uhgīn tolkeikei.† ⁹ Nīan rāfin kitah okotākeikei motāhrun māmā Lou tāmāsuvaiān o nātēm kotāhruahru, mātēu Lou tēmuva māmā otāgētun kām nātēmimi māmā ilah nātēmimi rāha nol rahīan: nātēm kāsotīsiaiān Uhgīn mīne nol tāfagē tērah; nātēm rāhalah noliān tekāu-ekāu kautāuhlin nāmtehlah o nāfakiān; nātēm kāmotuhāmu rāhalah tatē mīne māmā; nātēm kautuhāmu āhanēh itēmi; ¹⁰ nāmān mīne nīpātān nātēm kīnotol rākīs marīt, mātēu kautān ēpnāpīn; nāmān kautit aru ilah mīn kāni nīpātān kautit aru ilah mīn; nātēmimi kautēlās iātēmi kāti motaskēlim mautol sālīmīn tēhmen e iol āhrūin; mīne nātēm kautēiuē e nīan kautēghati e kot; mīne nātēm kautēiuē ēpnāpīn ēmā; mīne nātēm kautol noliān tērah pīsīn mīn nēuvein. Ōuāh, in nīpāhriānīan māmā Lou in rāha nātēmimi nātēm kautol natīmīnati rāfin āha iātēm tātērākīn nēghatīan āhruahru mīn. ¹¹ Nēghatīan āhruahru mīn u, kautāni pētīgām nānusiān tēuvīr rāha nāsānēnīan āhagēhag rāha Uhgīn, Uhgīn u iātēm tēuvīr mēhruahru. Nānusiān u in tēmēfa kām iāu māmā iākāni pētīgām.

Pol nīkin tēmāgīan o Kristo

¹² Iāu iātēni tagkiu kām Kristo Iesu, Iārmānīg rāhatah, iātēm tātēfa nāsānēnīan kām iāu o uāk u, mātēu-inu in tateh iāu māmā iākaskēlim vivi rāhan uāk māsēpāhīan, kāni in tēmālēhu=pa uāk u mātāhli=pa iāu māmā iākol. ¹³ Aupān iāmātēghati rah e nārgīn, kāni iāmātoh nātēm kautēfaki matol tērah e Iesu. Nati ēpnāpīn iāu iāmātol pau lanu lan, mātēu in tēmasāk ohniāu mātēu-inu iāmāsēni āhanēhīan nīpāhriānīan lan, kāni iāmāruru māmā nati nak iātēm iāu iāmātol in tērah. ¹⁴ Mātēu nolkeikeiān rāha Iārmānīg rāhatah in iahgīn pīk ohniāu, māpīrākīs noliān tērah mīn rāhak. Kāni tatētēlmīn nīkīk o nēhatētēiān lan mīne nolkeikeiān iātēm tatsīpān e Kristo Iesu.

¹⁵ Inu nēghatīan tātēni pāhriān, kāni kitah kotākeikei motēni nīpāhriānīan lan: Kristo Iesu tēmuva e nāhue nīftēni māmā otosmīgēh nātēm kotērah. Kāni iāu iātēmi iākērah agīn māpīrākīs rāfin ilah. ¹⁶ Mātēu Uhgīn tēmasāk ohniāu, iātēm iākērah agīn, tēhmen e nāmētīān kāti iātēm tātēgētun māmā nātēlīgīān rāhan tēfēmēh, nāunūn tīkē, tatuvēn o nātēm kotērah, pēh nātēmimi nēuvein koteruh kāni mēhuārisīg e suaru kātīāh ēmā māmā okotāhatātē e Iesu kāni in tosmīgēh ilah mēfān nāmīgēhīān itulīn kām lah. ¹⁷ !Kotēni-vivi Uhgīn! Pēh kotīsiai Uhgīn rāhatah. In Iārmānīg itulīn; in tēsīmīsīān; kāsēruhīān in; kāni in pīsīn ēmā in Uhgīn. Pēh kotēfēri nārgīn tatuvēn matuvēn matuvēn nāunūn tīkē. Ōuāh.

¹⁸ Kāni inēha nētīk Timoti. Inu rāhak nēghatīan tēhmen=pān e nēghatīan rāha iāni mīn nātēm kāmāutēni kām ik aupān. Ik onākēkeikei māskēlim nēghatīan mīn āha pēh tol rāham nātēlīgīān tēskāsīk, kāni ik onākēluagīn vivi e nēluagīnīān rāha nēhatētēiān. ¹⁹ Askēlim rāham nēhatētēiān tēskāsīk, kāni ol noliān iātēm ik nākēhrun māmā in tēhruahru e nēhmtī Uhgīn. Mātēu nātēmimi nēuvein ilah kautol noliān nēuvein iātēm ilah kotāhrun māmā tērah, kāni kāmōtērākīn rākīs rāhalah nēhatētēiān, tēhmen e iātēmi kāti tēmlēfān nēgēu tēri e nīmas tāhapu-āhapu agīn mērah. ²⁰ Suah mīl u Hāemēnēās mīne Aleksantē ilāu kāmīān motol kātīāh ēmā ilah nātēmi mīn u. Iāu inēgēhān=pān rākīs e lau e nēhlmī Setān māmā okuāhrun māmā okuēkeikei māsūāni rahīān Uhgīn.

2

Noliān rāha nāfakiān

† **1:8** Nēgētun eiūā mīn āha, nīan rāfin kautēghati pīk e Lou. Kāni mātēni māmā ilah kautāhruahru mātēu-inu ilah kotāhrun vivi Lou. Mātēu nol rah nati mīn, Uhgīn tēmāfān Lou kām lah māmā Lou otāgētun ilah māmā ilah nātēm kotērah. **1:8** Rom 7:12,16 **1:12** Uāk 9:15; 1Kor 15:9-10; Kāl 1:15-16 **1:13** Uāk 8:3; 9:1-5 **1:15** Luk 19:10 **1:20** 1Kor 5:5; 2Tim 4:14-15

¹ Nati aupən iətəm iəkolkeikei məmә iəkəni, in tol lanu lan. Iəu iətəni əskasik kəm təmah məmә itəmah nəkotəkeikei motəfaki kəm Uhgın o nətəmimi rəfin, kəni motəni tagkiu kəm Uhgın o natimnati iətəm in təmol ilah. ² Kəni e nian rəfin itəmah onəkotəkeikei mautəfaki o nətəm kəutarmənig mine nətəmi asoli mın rəhatah məmә kitah rəfin okotətig e nəməlinuian kəni motətig mətig, pəh kitah kotisiai vivi Uhgın kəni rəhatah naliuəkiən in təhruahru. ³ Noliən rəha nəfakiən mın u in təuvir pək, kəni in otol Uhgın Iosmiəgəh rəhatah nikin otagiən lan. ⁴ Uhgın u, in tolkeikei məmә otosmiəgəh nətəmimi rəfin, kəni molkeikei məmә ilah okotəhrun motəni nıpəhriən e nəghatiən pəhriən rəhan.

⁵ Otəfaki o nətəmimi rəfin məmә ilah okotəhatətə e Uhgın mətəu-inu Uhgın kətiəh əmə tətətig, kəni suah kətiəh əmə tətəhtul in suaru o nosiən nətəmimi muvən motol kətiəh ilah Uhgın, iətəmimi əha Krīsto Iesu. ⁶ E nian əhruahru, in əmə təməfa rəhan nəmiəgəhiən o nətəouiən suaru rəha nətəmimi rəfin məmә otitis ilah e təfagə tərāh rəhalah. Kəni inu tətəgətun məmә Uhgın tolkeikei məmә otosmiəgəh nətəmimi rəfin. ⁷ Kəni e nəghatiən əha, Uhgın təməfəri iəu məmә iəu aposil kəti rəhan o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir u kəm Nanihluə* mın, nətəmimi nətəm kəsəniə məmә nətəm Isrel, kəni təməfəri iəu məmә iəgətun kəti rəha nəhatətəiən pəhriən. Iəu iatəni pəhriən, iəseiuiəiən.

⁸ Kəni ikin mın rəfin, iəkolkeikei məmә nəman okotəghati kəm Uhgın e nəfakiən. Kəni nian kautəfəri nəhlmilah məmә okotəfaki kəm Uhgın, iəkolkeikei məmә nəmiəgəhiən rəhalah otəhruahru, kəni nīkilah təsəhməiən, kəni məsotahiən ilah mın.

⁹ Kəni iəu iəkolkeikei məmә nıpətan u nəfaki mın okəhuvən e rəhalah napən iətəm təhruahru kəni mətəhtərain vivi ilah, məsotiuvian nətəligiən rəha nəman, kəni məsotoliən məmә nətəmimi okotəh o nəfəriən. Kəni ilah kəsotoliən nəuanulah məmә okotəfəri ohni. Kəni ilah kəsəhuvəniən e natimnati mın o niuviən nətəligiən rəha nətəmimi, iatəni natimnati mın təhmen=pən e napən mın iətəm nəhmtilah tiəkis, uə nati kəti kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, uə nati kəti kəmol e perəl inu kəpiel iətəm nəhmtin tiəkis. ¹⁰ Mətəu iəkolkeikei məmә nıpətan u nəfaki mın, rəhalah nətəligiən otəsuvəniən o malə-malə rəha nıpətilah məmә okeruh, mətəu okotol malə-malə e nəmiəgəhiən rəhalah, inəha ilah okotol noliən mın iətəm otasiru e nətəmimi, noliən mın iətəm təhruahru o nıpətan nətəm kəutəni məmә ilah kəutəfaki kəm Uhgın.

¹¹ Nian nəman okotəgətun e niməfaki, nıpətan okotəkeikei mautətəlig məsotagətiən, kəni motəkeikei motosiahu ilah, kəni motisiai nəgətun mın, kəni motətəu=pən nəgətun mın əha nətəm kəutəgətun. ¹² Iəu iəsegəhaniən e nıpətan məmә okotəgətun kəni mōtarmənig e nəman. Ilah okotəkeikei məsotagətiən, ¹³ mətəu-inu aupən ikin, Uhgın təmaupən mol Atəm, uərisig ikin təpanol Iv. ¹⁴ Kəni səniəmə Atəm u Setən təmeiua lan aupən kəni tol nəuiən, mətəu Iv u təmol nəuia Setən kəni matgəhli lou rəha Uhgın. ¹⁵ Mətəu Uhgın otosmiəgəh nıpətan nian ilah kautol əhruahru uək rəhalah, inu neməkiən mine neh viviən kəlkələh mın. Mətəu ilah kotəkeikei məutaskəlim əskasik noliən rəha nəhatətəiən, mine noliən rəha nolkeikeiən nətəmimi, mine noliən rəha nəmiəgəhiən iətəm təhruahru.

3

Nətəmi asoli mın rəha niməfaki

¹ Inu nəghatiən tətəni pəhriən məmә, “Nəmә iətəmimi kəti tolkeikei məmә in otuva iətəmi asoli kəti rəha niməfaki, kəni uək u, in uək təuvir agın kəti iətəm in tolkeikei.”

² Kəni iətəmi asoli tol lanəha:

okəkeikei kəseh-pəniən noliən tərāh kəti lan;
in məsol-pəniən rəhan pətan;

2:6 Rom 3:29-30; Kəl 1:4 * **2:7** Nanihluə, Ianihluə – Afin-to e tiksiniəri. **2:7** Uək 9:15; Kəl 2:7-8; 2Tim 1:11 **2:9** 1Pitə 3:3-5 **2:10** 1Tim 5:10 **2:12** 1Kor 14:34 **2:13** Jen 2:7,21-22; 1Kor 11:8-9 **2:14** 2Kor 11:3; Kəl 3:1-6 **2:15** Jen 3:6-16

in tæhrun nani aruiæn e nikin mæmæ otæpæh noliæn natimnati iætæm tærah kani mol æmæ nati iætæm tæuvir;
 tatol natimnati e næhruniæn;
 katisiai in;
 tateh vivi nætæmimi nætæm kautæhuvæn iman ikin;
 in iægætun tæuvir kæti;
³ sæniæmæ iætæmimi kæti ræha napisiaen uæ næhtiæn itæmi;
 mætæu in iætæmi mætig;
 sæniæmæ in iætæmi ræhan næghatiæn titatiperæh pik tæhmen e kaluæluæ;
 nikin tæsuven pikian e mæni;
⁴ in otækeikei mætarmænig vivi e ræhan min, kani mol mæmæ ræhan kælkælæh min kautol næuiæn mautisiai vivi. ⁵ ?Mætæu næmæ in tæruru narmænig viviæn o ræhan min, kani in otæhro æhanæh marmænig e nimæfaki ræha Uhgîn?
⁶ Iætæmimi tæthætætæ vi æmæ e Iesu, in tæshmenien mæmæ otos uæk u, mæta in tætfæri pik in, kani Uhgîn tol nalpinien kæn in tæhmen e inæha tæmol e Setæn u iæfæri pik.
⁷ Kani iætæmi asoli, ræhan noliæn otækeikei mæuvir mæhruahru mæmæ nætæm kæsotæfakiæn okotæni mæmæ in iætæmi tæuvir. Næmæ tæsolien, mæta næuanikulu ræha Setæn toh pikin, kani nærgin otærah.

Dikon min,

nætæm kautasiru e nimæfaki

⁸ E noliæn æhmen æmæ, dikon min, ræhalah næmiægæhien otækeikei mæhruahru vivi, kani mæutæni æmæ nipæhriænien e nian ræfin. Nætæm kætapis uæ kotolkeikei pik mæni, kæsotæhmenien o naskælimiæn uæk u. ⁹ Ilah nætæmimi nætæm kotæhrun mæmæ noliæn tærah kæti tæsatigien e lah, kani mautaskælim æskasik næghatiæn pæhriæn min ræha Iesu Kristo iætæm Uhgîn tæmol æpu. ¹⁰ Nætæmimi kotol lanæha, nimæfaki otækeikei makil vivi ræhalah næmiægæhien, næmæ kæseh-pæniæn nati kæti tærah e lah, kani ilah okotos uæk ræha dikon.

¹¹ Kani tæhmen-æhmen æmæ, nipætan ræha dikon min,* ilah min okotækeikei motol ræhalah næmiægæhien tæhruahru vivi. Tæsuviæn mæmæ ilah nipætan nætæm kætæni nikalitæmi, uæ nipætan ræha napisiaen, mætæu ilah nipætan nætæm nætæmimi kætæthætætæ e lah e nian ræfin.

¹² Suah kæti iætæm tatos uæk ræha dikon, in otækeikei mos ræhan pætan kætiah æmæ, kani in otækeikei mætarmænig vivi e ræhan min kælkælæh min mine ræhan lahuænu. ¹³ Nætæmimi nætæm kautol vivi uæk ræha dikon, nærgilah in tæuvir lan, kani ræhalah nætæligien in otæskasik pik o naskælimiæn næhatætæien ræhalah e Kristo Iesu.

Næukæti næhatætæien ræhatah

¹⁴ Ræueiu æha, nian iætætei nauæuæ u kæn ik, nikik tæthæti mæmæ, otæsuvehien kani iækuvnæ meruh ik. ¹⁵ Mætæu næmæ iæsuvnæ uæhaiæn, kani nauæuæ u in otæni natimnati ræfin iætæm kitah nenæti Uhgîn okotohtæu=pæn. Inu kitah u nætæm kætæfaki, kani Uhgîn ræhatah tæmiægæh mætætig naunun tikæ. Kitah nætæm kætæfaki u kætæskælim næghatiæn pæhriæn, kani mauteh vivi. ¹⁶ Nipæhriænien, næghatiæn pæhriæn ræha Iesu Kristo iætæm Uhgîn tæmol æpu, in nati apispis iætæm in iahgin, kani tol lanæha:

Kristo in tæmuva iætæmimi kani nætæmimi kæmoteruh.

Kani Narmîn Ræha Uhgîn tætgætun vivi mæmæ Iesu tæhruahru vivi pik.

Kani nagelo min kæmoteruh in.

Kani nætæmimi kætæni pætigæm nanusiæn tæuvir ræhan kæn nætæmimi ikin pisin pisin min.

Kani nætæmimi ræha næhue niftæni u kætæthætætæ lan.

Kani Uhgîn tæmos muvæn ilis e neai mætætig ilau min.

3:6 Tait 1:6-9 **3:7** 2Kor 8:21 * **3:11** Suaru keiu o næuhlinien næghatiæn u "nipætan" e fes u. 1. Nipætan ræha dikon min 2. Nipætan nætæm kautos uæk ræha dikon. **3:11** Tait 2:3 **3:16** Mak 16:19; Kol 1:23; 1Jon 2:18

4

Nəgəṭun eiua mīn

¹ Narmin Rəha Uhgīn tətəni pəṭigəm vivi məmə e nian mīn uərisig Iesu otəpanuva lan, nətəmimi nəuvein okotəpəh nītəu-pəniən noliən pəhriən rəha nəhatətəiən e Uhgīn. Ilah okotohtəu=pən narmin eiua mīn kəni motohtəu=pən nəgəṭuniən rəha iərmis mīn. ² Nəgəṭuniən mīn əha kəutsipən e nəgəṭun mīn nətəm kəutəni məmə rəhalah nəghatiən in nīpəhriənīən, mətəu ilah kəuteiuə, kəni məsotoliən nati iətəm kəutəni. Nətəmi mīn əha, nətəligiən rəhalah tekəu-ekəu agin, kəni kīnotəruru nakiliən məmə nəghatiən pəhriən iə, kəni nəghatiən eiua iə. ³ Ilah kəutəgəṭun nətəmimi məutəni məmə okəsotoliən marit, kəni məutəgəṭun ilah məmə okəsotuniən nauəniən mīn nəuvein. Mətəu Uhgīn təmol nauəniən mīn əha məmə okotun ilah. Kəni kitah u kəutəfaki kotəhrun nīpəhriənīən, kotəhrun nosiən, motəfaki motəni tagkiu kəm Uhgīn ohni, kəni motun, ⁴ mətəu-inu natimnati rəfin iətəm Uhgīn təmol ilah kotəuvir əmə. Nati kəti tikə məmə okəsotuniən. Kitah kotəhrun nunīən natimnati rəfin nəmə kitah kotəfaki motəni tagkiu kəm Uhgīn ohni, ⁵ mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə ilah kotəuvir, kəni kitah kəutəfaki ohni. Kəni rəueiu, nauəniən mīn əha kotəuvir əmə.

Ioluək təuvir rəha Kristo Iesu

⁶ Nəmə nətəni pəṭigəm nəghatiən u kəm piatah mīn mīne nəuviniṭah mīn, kəni ik ioluək təuvir kəti rəha Kristo Iesu. Kəni tətəgəṭun məmə ik iətəmimi kəti iətəm natun nəghatiən təuvir mīn rəha nəhatətəiən mīne nəgəṭuniən əhruahru, kəni mətəmiəgəh lan, kəni rəham nəmiəgəhiən tatitəu=pən nəghatiən rəfin mīn əha.

⁷ Əpəh, sətəligiən e nəghatiən eiua mīn iətəm nətəligiən rəha Uhgīn tikə lan, nəghatiən mīn təhmen e namsu əpnəpīn mīn iətəm nīpəṭin tikə. Mətəu əgəṭun aru rəham nəmiəgəhiən məmə tətitəu=pən Nauəuə Rəha Uhgīn. ⁸ Noliən rəha neruh viviən nīpəṭim məmə in otəsanən, in təuvir o natimnati mīn nəuvein, mətəu nəmə natəgəṭun aru rəham nəmiəgəhiən e noliən rəha Uhgīn, kəni in təuvir məmə otasiru e natimnati rəfin e nəmiəgəhiən rəha nəhue niftəni u, mīne rəha nəmiəgəhiən itulīn.

⁹ Inu nəghatiən tətəni pəhriən, kəni kotəkeikei motəni nīpəhriənīən lan. ¹⁰ Konu kitah kautol pik uək o nəgəṭun aruiən rəhatah nəmiəgəhiən e noliən əha, mətəu-inu kīnotəhatətə rəkis e Uhgīn u tətəmiəgəh kəni mətatig itulīn, kəni in Iosmiəgəh mətəhan nəhlmīn kəm nətəmimi rəfin, mətəu in tatosmiəgəh əmə nətəmi mīn u nətəm kəutəhatətə lan.

¹¹ Əgəṭun natimnati mīn əha kəm nətəmimi, kəni məni=pən kəm lah məmə okotəkeikei mautohtəu=pən. ¹² Segəhaniən lam məmə nətəmimi okotəh iahu ik mətəu-inu ik iətəm aluə əmə kəti. Mətəu ol rəham nəmiəgəhiən təhruahru vivi məmə nətəmimi okoteruh məmə ik iətəm təmiməhtə, kəni ilah kotəhrun nītəu-pəniən ik e nəghatiən mīn, mīne naliuəkīən, mīne nolkeikeiən, mīne nəhatətəiən, mīne nol əhruahruīən. ¹³ Ol natimnati mīn əha, kəni nati kīsīl mīn əha ikīn. Onəkəkeikei mol vivi ilahal mətəuarus iəkuvnə: afīn Nauəuə Rəha Uhgīn kəm nətəmimi, kəni məni pəṭigəm Nauəuə Rəha Uhgīn, kəni məgəṭun Nauəuə Rəha Uhgīn. ¹⁴ Timoti. Uhgīn təməfinə rəhan nəsanəniən kəm ik o noliən uək rəhan nian eldə mīn rəha nīməfaki kəmotələhu=pən nəhlmilah lam, kəni iəni mīn nəuvein rəhalah kəmotəni pəṭigəm nəghatiən iətəm Uhgīn təməni lam. Səpəhiən nəsanəniən əha, mətəu ol uək rəha Uhgīn lan.

¹⁵ Ik onəkəkeikei matol uək mīn u, kəni rəham nətəligiən otəkeikei mətatig əskasik e natimnati mīn u pəh nətəmimi kotəhrun nehīən məmə rəham nəmiəgəhiən mīne rəham uək tateviə vivi. ¹⁶ Ateh vivi noliən mīn e nəmiəgəhiən rəham, kəni ol rəham nəgəṭuniən məmə in tətəhruahru e nian rəfin. Onəkəkeikei mətalkut əskasik məmə onəkol natimnati mīn əha, mətəu-inu nəmə nəkol, kəni onəkosmiəgəh itəmah nətəm kəutətəlig lam.

5

*Nolian rəha nisaiān
o nəghatiān kəm nətəmimi*

¹ Sagət əskasikiān e nauəhli mīn, mətəu əghati kəm lah e nisaiān məmə nəkiuvi rəhalah nətəligiān, təhmen əmə məmə ilah rəham tatə əhruahru mīn. E nolian kətiāh mīn əmə, ol təhmen əmə kəm nətəm aluə təhmen əmə məmə ilah piām əhruahru mīn. ² Əghati mətig e nisaiān kəm nīpətauəhli mīn təhmen məmə rəham məmə əhruahru mīn. Rəham nəghatiān mīne nolian mīn kəm nīpətan mītə otəkeikei məhruahru agin, təhmen məmə ilah nəuviniim mīn.

Nolian rəha neruh viviān nīpətəlimis mīn

³ Nīməfaki otəkeikei mateh vivi nīpətəlimis mīn u kəmimīs ərin ilah, kəni iətəmi kəti tikə mə otateruh ilah. ⁴ Mətəu pətəlimis kəti u nenətīn mīn əha ikin uə namipiin mīn əha ikin, ilah okotəkeikei motaupən motəhrun məmə uək rəha nətəm kəutəfaki, ilah okotaupən moteh vivi aru rəhalah mīn. Nolian u təhmen əmə məmə kəutəfən nītai nati kəm məmə mīne tatə mīne kəha mīn, kəni nati u tatol niki Uhgīn tətəgiān ohni.

⁵ Mətəu pətəlimis iətəm tətətig pišin agin əmə, iətəmimi tikə o neruhiān, in tətəluh=pən əskasik rəhan nuhuiniān tətətig e Uhgīn. Inəha e nian rəfin, lapīn mīne e nərauiə, in tətəfaki kəm Uhgīn məmə otətəsiro lan. Pətəlimis tol lanəha, təhruahru agin məmə nīməfaki otəsiro lan. ⁶ Mətəu pətəlimis u tətətəlig pik e natimnati rəha nīftəni o nətəuiān təuvir lan, in tətəmiəgəh, mətəu e narmin in tinimīs rəkis. ⁷ Ik onəkeikei mənī=pən nəghatiān mīn əha kəm nīməfaki məmə ilah okotəkeikei motol pəh nətəmimi kəsotəni rahiān ilah. ⁸ Suah kəti otəkeikei meh vivi rəhan mīn, kəni maupən meh vivi rəhan əhruahru mīn. Mətəu nəmə in təsoliān, tətəgətun məmə təməuhlin nəmtahn e nolian rəha nəfakiān, in tərah mapirəkis iətəm təsəfakiān.

⁹ Nəmə nəkətēi=pən nərgi pətəlimis kəti e nauəuə rəha nasiruiān məmə nīməfaki otəsiro lan, rəhan nu in otəkeikei mos sikiste, pətan u təmətətig vivi ilau rəhan u iərman. ¹⁰ Kəni in pətauəhli kəti iətəm nətəmimi kautisiāi in o rəhan nolian təuvir mīne nasiruiān mīn iətəm in tatol, təhmen məmə in tətəh vivi rəhan nəsuālkələh; kəni nian iāpispis mīn okəhuva iman ikin, tatol təuvir kəm lah; kəni matosiāhu aru in mətəsiro e nətəm kəutəfaki,* kəni mətəsiro e ianrah; kəni rəhan nətəligiān təkəsik məmə otol uək mīn iətəm təuvir.

¹¹ Mətəu sətēi-pəniān nərgi pətəlimis mīn nətəm kəsotəpətauəhli əhanəhiān e nauəuə rəha nasiruiān, mətəu-inu uərisig nəmə nətəligiān rəha nol mīniān marit tinuva məskasik e nīkilah e Krīsto, kəni ilah kotəni məmə okotol mīn marit. ¹² Kəni Uhgīn in otakil mol nalpiniān kəm lah mətəu-inu kəmotəgəhli rəhalah nonauvil iətəm kəmotol kəm in aupən.† ¹³ Kəni nati tərah kəti mīn, mətə ilah kotəlpah kəni motos nolian rəha nuvəniān e nīmə mīn rəfin mautəni nəghatiān iətəm nīpətīn tikə. Uərisig ilah kəhuva motərah pik o nosiān musmus e nəghatiān rəha iətəpišin, kəni ilah kotolkeikei məmə okotəni pik nəghatiān rəha nətəpišin, kəni ilah kəutəni nəghatiān mīn nəuvein iətəm təsəhmeniān məmə okotəni. ¹⁴ Kəni iəu iətəni kəm nīpətan mītə mīn kəmimīs ərin ilah məmə təuvir ilah okotol mīn marit, kəni motos nətīlah mīn, kəni moteh vivi ilah. Kəni nəmə kotol lanəha, kəni məsotəfəniān nəua nīmahan kəm tikimīr məmə okotəni rah itah. ¹⁵ Mətəu pətəlimis nəuvein kīnotalelin ilah e suaru təuvir kəni mīnautohtəu=pən Setən.

* **5:10** Nəghatiān Kris əhruahru tətəni məmə, “Kəni tətēikuas e nəhlki nətəmimi rəha Uhgīn.” – Nolian əha tətəgətun məmə in pətan kəti tatosiāhu aru in; kəni nīkin tagiān o nasiruiān e nətəmimi. † **5:12** E nian əha, pətəlimis mīn nəuvein kəmos nonauvil rəhalah kəm Uhgīn məmə okəsotoliān marit, kəni ilah okol əmə uək rəha nīməfaki. Kəni nəmə pətəlimis kəti tolkeikei məmə in otol mīn marit, kəni in otatgəhli rəhan nonauvil iətəm təmol kəm Uhgīn. **5:13** 2Təs 3:11 **5:14** 1Kor 7:9

¹⁶ Nipətan min u kəutəfaki okotəkeikei maüteruh vivi pətalimis min rəhalah, məsotəhlman-pəniən e lah kəm niməfaki məmə oteruh ilah. Kəni niməfaki in otateruh əmə pətalimis min u rəhalah nətəmini kohkə aɡin məmə okauteruh ilah.

Uək rəha nətəmi asoli rəha niməfaki

¹⁷ Eldə min nətəm kəutarməniɡ vivi e uək rəha niməfaki, niməfaki otəkeikei misiai ilah, kəni motətəou ilah. Kəni nəɡətun min mine nətəm kəutəni pətəiɡəm Nauəuə Rəha Uħgin, ilah kautəhtul aupən məmə okisiai ilah kətəou ilah. ¹⁸ Mətəu-inu Nauəuə Rəha Uħgin tətəni məmə, “Nian nati miəɡəh kəti tatol rəham uək, kəni nakəkeikei maugin.”‡ Kəni tətəni min məmə, “Nian iətəmi kəti tatol uək, mətəu okəkeikei kətəou in lan.”

¹⁹ Sətəliɡiən e nəghatiən rəha iətəmini kətiəh əmə iətəm tətəni məmə eldə kəti rəha niməfaki təmol noliən tərəh, mətəu nəmə iətəmini keiu uə kisil kəhləni, kəni nətətəliɡ e rəhalahal nəghatiən.

²⁰ Kəni nəmə iətəmi asoli kəti rəha niməfaki tatol nati kəti tərəh, kəni nətagət əskasik lan e nəhmti nətəmini rəfin rəha niməfaki, kəni tol lanəha nətəmini okotəɡin e noliən nati tərəh min.

²¹ E nəhmti Uħgin, mine Iesu, mine nagelo min iətəm Uħgin təmitəpin rəkis ilah, iəu iətəni əskasik kəm ik məmə ik onəkəkeikei mətətəu=pən nəghatiən rəhak e noliən iətəm in təhruahru. Ik onəsoliən noliən kəti kəm iətəmi kəti, kəni matəiɡ mol noliən pišin min kəm iətəmi kəti min. Mətəu onəkəol təhmen-əhmen əmə kəm lah rəfin.

²² Səfəri uəhaiən iətəmi kəti məmə in otos uək kəti rəha niməfaki, inu mə nəkotələhu=pən nəhlmətəmah motəfaki lan. Mətəu-inu nəmə in iətəmi kəti iətəm rəhan əha ikin noliən tərəh, kəni rəhan noliən tərəh otatəiɡ lam, təhmen lanu məmə ik min nəmos rəhan noliən tərəh. Mətəu ol əmə rəham nəmiəɡəhiən tətəuvir vivi mətəhruahru e nian rəfin.

²³ Səmmim əməiən nəhu. Os wain nəuan nəuəvətin mol o rəham nimisiən, pəh otasiru e nərfəm.

²⁴ Nətəmini nəuəvin kitah rəfin kotəhrun məmə ilah nolrah nati, kəni kotəhrun məmə Uħgin otol nalpiniən kəm lah. Mətəu nətəmini nəuəvin min, rəhalah təfəɡə tərəh tətəhluəiɡ əhanəh əha rəueiu, mətəu uərisiɡ okəpaneruh.

²⁵ Kəni təhmen-əhmen əmə, nian tepət uək təuvir min, kitah kotəhrun əmə. Mətəu nəuəvin əha ikin iətəm kəutəhluəiɡ əha rəueiu, mətəu nipəhriənən, okəmaneruh ilah.

6

Noliən əhruahru o slef min

¹ Slef min nətəm kəutəfaki okotəkeikei motisiai nətəmi asoli min rəhalah. Noliən əha in otahtipəsəiɡ e nətəmini u kəsotəfakiən məmə kəsotəni rahien nərgi Uħgin, mine nəɡətuniən rəhatah. ² Mətəu slef min nətəm rəhalah nətəmi asoli ilah min nəfaki, ilah okəsotoliən noliən əha u kotəni məmə, “Ei. Iətəmi asoli əha in piatah əmə kəti,” kəni ilah məsotisiai vivien. Mətəu ilah okotəkeikei motol əhruin pik nati kəm lah e nikilah pəhriən, mətəu-inu rəhalah nətəmi asoli min ilah nəfaki min nətəm noluək min kətolkeikei ilah.

*Nəɡətuniən neiuəiən min
mine natimnati vivi min pəhriən*

Natimnati min u, ik onəkəkeikei mətəɡətun nətəmini lan. Kəni e nian rəfin, ik onəkəkeikei mətəghati əskasik kəm lah o nitəu-pəniən.

³ Mətəu nətəmini nəuəvin kəutəɡətun nəghatiən nəuəvin iətəm tol pišin e nəghatiən əha rəhak, kəni ilah kəutəni məmə nəɡətuniən rəha Iərməniɡ rəhatah Iesu Kristo, in

‡ **5:18** Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə, “Nian kau kəti tatol uək rəham tətəvig-eviɡ e nəua wit, kəni nəmə tolkeikei məmə otun kəti, kəni səlis-ərainiən nohlin.” Eruh mafin e tiksənəri e noliən rəha nətəm Isrel e noliən uək e wit. Pol tətəghati e nati miəɡəh, mətəu nipəhriənən, nipəti nəghatiən tətəghati e nətəmini. **5:18** Dut 25:4; Mat 10:10; 1Kor 9:9 **5:19** Dut 17:6; 2Kor 13:1 **5:20** Efəs 5:11 **6:1** Efəs 6:5 **6:2** Flm 16

neiuaiän, mautäni mämä nägätuniän rəha noliän rəha nämiägəhiän iätəm Uhgın tolkeikei, in neiuaiän. ⁴ Nätəmimi mın əha kautol lanəha ilah kəsotəhrun aginiän nati kəti, kəni ilah nətəm kəutəfəri pik ilah. Ilah kəutalməli o nuvəniän məghati pik o nəghatiän mın iätəm tatiuvi=pa niäməha, o nəghatiän mın iätəm nətəmimi kəutəməki e lah mın ohni. Noliän u in tatol nətəmimi kəutitgərah ilah mın, kəni məutəhapu-əhapu ilah mın, kəni məutəghati rah e nərgilah mın, kəni məutətəlig rah e lah mın. ⁵ Kəni e nian rəfin ilah kautol tıməti. Inu noliän rəha nətəmimi nətəm rəhalah nətəligiän tərəh, ilah kəutəluēi e nəghatiän pəhriän. Ilah, nıkilah təhti mämə noliän rəha nəhatətəiän e Uhgın in noliän kəti o nosiän məni mine nautə mın.

⁶ Mətəu nati təuvir pik səniəmə kitah kautos məni mine nautə. Nati təuvir pik mämə kitah okotaliuək e noliän iätəm Uhgın tolkeikei. Kəni məutagiän əmə, nati əpnapın nəmə rəhatah nautə təkəku uə tepət, ⁷ mətəu-inu nian kitah kəmotair=pa e nəhue niftəni u, kəni kəməsotosiän nati kəti məhuva. Kəni e nian okohmıs lan, ko kəsotos mınıän nati kəti mohtəlig. ⁸ Mətəu nəmə nıgtah nauəniän mine napən təhmen əmə, kəni kitah kotagiän.

⁹ Nätəmimi nətəm kotolkeikei pik mämə rəhalah nautə otepət, tımətig əmə o lah mämə okotol noliän tərəh mın tepət. In təhmen=pən e nalig kəti iätəm otələs ilah e nəuan nalməliän rəha nərahian, kəni ilah kotolkeikei mämə okotol natimnati tepət rəha nalməliän, kəni natimnati tepət iätəm tərəh o lah. Kəni nolkeikeiän rəha natimnati tərəh mın əha okotərəkin-ərəkin nämiägəhiän rəhalah. ¹⁰ Mətəu-inu noliän rəha nolkeikei pikian məni, in nəukəti natimnati tərəh tepət. Kəni nətəmimi nəuvein ilah kautəhtul iəkis o nitəu-pəniän suaru u, kəni ilah kinəhuvən rəkis isəu o noliän rəha nəhatətəiän, kəni ilah kautol natimnati mın nəuvein iätəm tətərəkin aru nıkilah, kəni kautos nərahian tepət lan.

Nəghatiän təuvir rəha Pol tatuvən kəm Timoti

¹¹ Mətəu ik Timoti, iätəmi rəha Uhgın, aiu=pən isəu o noliän tərəh mın əha. Ik onəkəkeikei malkut pik o nitəu-pəniän noliän əhruahru, iätəm Uhgın tolkeikei. Rəham nəhatətəiän otəkeikei məskasık, kəni ik onəkəkeikei molkeikei nətəmimi. Askəlim əmə rəham nəhatətəiän lanko, tatuvən naunun tikə. Kəni onəkəkei muva ik iätəmi mətig kəti. ¹² Onəkəluagin vivi e nəluaginian rəha nəhatətəiän. Kəni maskəlim vivi nämiägəhiän itulin iätəm Uhgın təmauin lam ohni. Aupən rəkis, in təmauin lam ohni nian nəməni pətigəm nəhatətəiän rəham e Iesu e nəhmti nətəmimi tepət.

¹³ E nəhmti Uhgın, iätəm tətəfa nämiägəhiän kəm natimnati rəfin, kəni e nəhmti Kristo Iesu iätəm təməni pətigəm vivi nəghatiän pəhriän e nəhmti Pontias Pailət, iätəghati əskasık kəm ik lanu lan: ¹⁴ Ol natimnati mın u, kəni məsəpəhiän kəti mətəuarus=pən İərmənig rəhatah Iesu Kristo otuva ¹⁵ e nian əhruahru iätəm Uhgın təməni. Uhgın iätəm kitah okotəkeikei mautəni-vivi e nian rəfin, in pisin əmə tətərmənig e natimnati rəfin. In Kig rəha kig mın rəfin, kəni İərmənig rəha iərmənig mın rəfin. ¹⁶ In əmə təsimisiän mətətig itulin, rəhan nətuəiniän tikə, kəni naunun tikə. İkin tətətig ikın, nəhəgəhagiän tasiə matitəlau lan, kəni ko kəsaniän iuəkır ohni. Suah kəti təseh əhanəhiän in, kəni ko iätəmi kəti təsəhruniän nehian nian kəti. Nian rəfin kitah okotəkeikei motisiäi in, kəni məutəni pətigəm rəhan nəsanəniän mine narmənigiän mautəhuvən mautəhuvən naunun tikə. Tol lanəha lan. Əuəh.

Nəfaki mın u rəhalah nautə tepət

¹⁷ Əghati əskasık kəm nətəm kəutəfaki nətəm rəhalah nautə rəha nəhue niftəni u tepət. Əni mämə ilah okəsotəfəri pikian ilah, kəni kəsotəhatətəiän e rəhalah məni u tepət. Məni in rəha rəueiu əmə, mətəu olauig mine tikə mın. Ilah okotəkeikei motəhatətə əmə e Uhgın iätəm tətəfa natimnati təuvir tepət kəm tah mämə kitah okotətəu təuvir lan. ¹⁸ Əghati əskasık kəm lah mämə rəhalah noliän təuvir mın, mine rəhalah nasiruiän təuvir mın

otepət. Kəni nīkilah otəkeikei magiən o nətuation kəm nətəmimi. ¹⁹ E noliən əha, in təhmen məmə ilah kautələhu natimnati təuvir mīn tepət, təhmen=pən əmə məmə kəmotasə təuvir o nəmiəgəhiən iətəm otəpanuva. Kəni ilah kotəhrun nosiən nəmiəgəhiən, iətəm nəmiəgəhiən pəhriən.

Naunun nəghatiən rəha Pol

²⁰ Timoti, ik onəkəkeikei mateh vivi natimnati mīn iətəm Uhgīn təmələhu=pən rəkis e nəhlməm. Əpəh kəni məhtul isəu o nəghatiən mīn iətəm nīpətīlah tikə kəni kəsotəfəniən nīsiaiən kəm Uhgīn, kəni nəghatiən mīn iətəm kəsotəhruahruian e Nauəuə Rəha Uhgīn. Nəghatiən mīn əha kətəni məmə kautəfa nəhruniən, mətəu kəpə, kauteiuə. ²¹ Mətəu nətəmimi nəuvein kautəhuərisig e nəghatiən eiuə mīn əha, kəni mīnotəmkarəpen e suaru rəha nəhatətəiən pəhriən.

Pəh Uhgīn otətūati e rəhan nəuviriən kəm təmah.

2 Timoti

Nauəuə iətəm tatol keiu lan iətəm Pol təmətei tuvən kəm Timoti

Nəghatən əkuəkir rəha nauəuə u 2 Timoti

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? Təmətei tətuvən kəm Timoti. Kəni in molkeikei məmə ilah min əpəha e niməfaki rəha Efəsis, məmə okotafin. Afın e “Nəghatən Əkuəkir Rəha Nauəuə u 1 Timoti” o nəhrunian məmə Timoti in pəh.

?Natigian təhro lanu lan nian təmətei? Nian kəpmən rəha Rom tətəskəlim Pol əpəha Rom, in tətəgian e kaləpus, mətəu in tətətətig e rəhan kəti nimə, kəni soldia min kəmutatig ilah min mauteruh vivi məmə in otəsəgimian. Naunun japtə rəha Uək Min tətəghati e nian min əha. Kəni əmeiko kəpmən təmahlı pətigəm in, kəni taliuək əmə mətən o nu keiu. Mətəu rəueiu əha, tinuvən min e kaləpus əpəha Rom, kəni kaləpus əha in tərəh pəhrian ikin. Nauəuə rəha Uək Min təsəghatən e nian əha, nauəuə tinol naunun rəkis. Kaləpus əha in tətəpu ikin, kəni tiəkis o nətəmimi o nuvənian məsal=pən lan. Luk əmə ilau min. Pol təmölkeikei məmə Timoti otuva meh mətəu-inu in rəhan niəli təuvir. Kəni in molkeikei məmə Timoti in otəmki nauəuə min rəhan.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol təməhrun məmə otəsuvəhian kohamu in timis. Tol lanəha, in təmətei nauəuə u o nələhu-pənian niməfaki e nəhlmi nətəmi asoli pisin min nəuvein təhmen e Timoti. Nian iəkis min kətəhuva o niməfaki, kəni Pol in tolkeikei məmə Timoti otətəskəlim Nanusian Təuvir, kəni matəhtul əskasik e nəhatətəin rəhan, kəni məsəginian e nəni pətigəmian Nanusian Təuvir, kəni in otəhtul maru o nətəuian nahməian e nıpətin nəmə nərahian otuva.

Pol təməni təuvir kəm Timoti

¹ İəu Pol, u iəu aposil kəti rəha Kristo İesu, iətəm Uhgın təmıtəpın rəkis iəu məmə rəhan, kəni mahli=pa iəu məmə iəkəni pətigəm rəhan nəniəskasikian rəha nəmiəgəhian itulin e Kristo İesu. ² İətəni təuvir kəm ik Timoti, nətik iətəm iəkölkeikei pik ik.

Pəh Uhgın Tatə mine Kristo İesu rəhatah İərmənig okuəfinə rəhalau nəuvirian, mine nasəkəhrunian, mine nəməlinuian kəm ik.

Pol təməfəri nətəligian rəha Timoti

³ Nian rəfin lapın mine lənian, iətəfaki ohnik, kəni mətəni tagkiu kəm Uhgın ohnik. Kəni iatol uək rəhan təhmen=pən əmə e tıpik min, kəni iəkəhrun məmə nolian tərəh kəti tətəgian lak. ⁴ Nıkkik tətəhti nəhu nəhmtəm, kəni iəkölkeikei pik məmə iəkəruh min ik pəh nıkkik otəgian. ⁵ Nıkkik tətəhti nəhatətəian pəhrian rəham iətəm təhmen=pən əmə e nəhatətəian iətəm təmaupən mətətig e rəham kəha Lois mine rəham məmə İunis, kəni iəkəhrun pəhrian məmə rəueiu in tinatig lam.

⁶ Kəni tol lanəha, iətəni min kəm ik məmə onəkelel nigəm rəha nəsanənian iətəm Uhgın təməfinə o nolian rəhan uək. Uhgın təməfinə nəsanənian əha nian iəmələhu=pən nəhlmək mətəfaki=pinə lam. ⁷ Ol uək e nəsanənian əha, mətəu-inu Uhgın təsəfaiən kəm tah nıkin rəha nəginian, mətəu təməfa nıkin rəha nəsanənian, mine nıkin rəha nolkeikeian, mine nıkin iətəm tatol nolian min iətəm in təhrun məmə kotəhruahru.

⁸ Kəni inəha, saulisian o nəni pətigəmian İərmənig, kəni saulisian lak iətəm iətətig e kaləpus o nərgin. İətətəu nahməian o nanusian təuvir, kəni nəmə nian əskasik tətəuva ohnik, nəkəkeikei mol məmə iəu mine e nəsanənian iətəm Uhgın tətəfinə kəm ik. ⁹ Uhgın təmosmiəgəh itah kəni mauin e tah məmə kitah okəhuva rəhan min nətəmimi nətəm kotasim, kəni təməsolian o nati kəti iətəm kitah kəmotol, mətəu in təmöl e rəhan aru

əmə nətəligiən, mine nəuviriən. Nian Uhgîn təməsol əhanəhiən niftəni mine, mətəu in təmələhu rəkis nəlpəkəuiən məmə in otəfən rəhan nəuviriən kəm tah e Kristo Iesu, ¹⁰ mətəu rəueiu, in təmöl əpu nəuviriən əha kəm tah e nuvaiən rəha Iosmiəgəh rəhatah, Kristo Iesu. Kəni Kristo təməhapis nīmisiən mine rəhan nəsanəniən, kəni təmasiəgəpən mol əpu suaru rəha nəmiəgəhiən u naunun tikə, kəni kitah kauteh e nanusiən təuvir əha.

¹¹ Kəni Uhgîn təmitəpən iəu məmə iəu iəgəhati, mine aposil, mine iəgətun o nanusiən təuvir əha. ¹² Tol lanəha iətətəu pik nahməiən ohni u ikinu e kaləpus. Mətəu iəsaulisiən, mətəu-inu iəkəhrun məmə pəh u iətəhatətə lan, kəni məhrun vivi məmə in təhrun neh viviən nati nak iətəm in təmələhu=pə e nəhlmək o naunun nian.*

¹³ İtəu=pən əmə suaru rəha nəgətuniən u təhruahru iətəm iəməni kəm ik, kəni ol nati u e nəhatətəiən mine nolkeikeiən e Kristo Iesu. ¹⁴ E nasiruiən rəha Narmın Rəha Uhgîn iətəm tətətig e nikitah, kəni ateruh vivi nati təuvir iətəm Uhgîn təmələhu=pən e nəhlməm.

¹⁵ Nəkəhrun məmə rəhak mın nətəmimi əpəha Esia, ilah Fukeləs mine Hermokenəs, ilah rəfin kəmotəgim rəkis motəpəh iəu.

¹⁶ Pəh İərməniğ otasəkəhruiən Onesiforəs mine rəhan mın, mətəu-inu nian tepət təmasiru lak mətəfəri rəhak nətəligiən. Kəni təməsaulisiən məmə iəmətətig e kaləpus. ¹⁷ Nipəhrieniən, nian in təmuva Rəm, təməsal pik lak mətəuarus meruh iəu. ¹⁸ !Pəh İərməniğ otasəkəhruiən in e naunun nian! Ik nəkəhrun vivi natimnati təuvir mın iətəm təmöl kəm iəu əpəha Efəsis.

2

Soldiə təuvir rəha Kristo Iesu

¹ Ik u nətik, pəh Uhgîn otol niki m təsanən e nəuviriən iətəm tatsipən e Kristo Iesu. ² Nəmətəu rəkis natimnati mın u iətəm iəməgətun ik lan e nəhmti nətəmimi tepət. Kəni os rəhak nəghatiən mələhu=pən e nəhlmı nətəmimi nəuvein nətəm nətəni nipəhrieniən e lah, kəni ilah okotəhrun nəgətuniən nətəmimi nəuvein mın lan. ³ Nian nərahien otuva, mətəu əhtul əskasik kitah mın ik, təhmen e soldiə təuvir kəti rəha Kristo Iesu. ⁴ E nian rəha nəluəginiən, soldiə kəti təsoliən natimnati rəha nətəmimi əpnəpən əmə, mətəu tatol əmə uək rəha soldiə mətəu-inu, in tolkeikei məmə rəhan iətəmi asoli rəha soldiə mın, niki n otəgəiən lan. ⁵ Kəni e noliən əhmen əmə lanəha, iətəmi tətəiu məmə in otol win, in otəkeikei mıtəu=pən lou mın rəha naiuiən, mətəu nəmə təsoliən, kəni in otəsosiən nətəouiən rəha nol winiən. ⁶ Təhruahru əmə mın lanəha məmə iətəmi tatol pik uək e nasumiən, in otaupən məulək lan. ⁷ Ətəlig vivi e nati nak iətəni kəm ik. İərməniğ otasiru lam o nəhruniən nipəti nəghatiən mın u.

⁸ Ətətəlig e Iesu Kristo u nəuaniləuis rəha Tefit, kəni Uhgîn təmosmiəgəh in e nīmisiən. Kəni inu nanusiən təuvir iətəni pətigəm. ⁹ Kəni iətətəu nahməiən o nanusiən təuvir əha, kəni nipəhrieniən, kəməlis iəu e sen təhmen=pən məmə iəu iəkləh kəti uə iohamu itəmi. Mətəu kəsəlisiən nəghatiən rəha Uhgîn. ¹⁰ Tol lanəha, iətəhtul əskasik e nahməiən mın rəfin rəhak o nasiruiən e nətəmimi nətəm Uhgîn təmitəpən ilah, məmə in otosmiəgəh ilah e Kristo Iesu, kəni ilah okotətig e nəuviriən əhəgəhəg rəha Uhgîn, iətəm naunun tikə.

¹¹ Inu nəghatiən tətəni pəhriən məmə, Okəmə kəhuva kətiəh e Kristo e nīmisiən rəhan, kəni okotəmiəgəh mın kitah mın.

¹² Okəmə kautəhtul əskasik e nian əskasik mın, kəni kitah okotərməniğ mın kitah mın.

Okəmə kitah kotəniapən lan,

1:9 Efəs 2:8-9; Tait 3:5 **1:10** Hip 2:14 **1:11** 1Tim 2:7 * **1:12** Suaru pisin o nəuhliniən fes 12b: “kəni məhrun vivi məmə in təhrun neh viviən nati nak iətəm iəu iəmələhu=pən e nəhlməm o naunun nian.” **1:14** 1Tim 6:20 **2:3** 2Tim 1:8 **2:5** 2Tim 4:8 **2:6** 1Kor 9:7 **2:8** Rom 1:3; 1Kor 15:4 **2:9** Efəs 3:1,13; Fil 1:12-14 **2:11** 2Kor 4:11

kəni in otəniapin e tah.

¹³ Okəmə kitah kəsotolien rəhatah nonauvil,
mətəu in tatol rəhan nonauvil,
mətəu-inu Uhgın otəkeikei matol rəhan nolien nian rəfin.

Ioluək təuvir rəha Uhgın

¹⁴ Natimnati min u, onəkəkeikei mətəni mətisimaru lan kəm rəham min nətəmimi. Əni əskasik kəm lah lanəha məmə, “İatəni e nərgi Uhgın məmə itəmah nəsotorgəhuiən o nıpəti nəghatien min.” Norgəhuiən lanəha təsasiruiən e iətəmi kəti, mətəu tətərəkın əmə nətəmimi nətəm kəutətəu. ¹⁵ Alkut əskasik məmə onəkuva ioluək təuvir iətəm nian Uhgın tateruh rəham uək, in təhrun nəniən məmə, “Əuəh, nəmol təuvir,” kəni nəsaulisien o rəham uək, mətəu-inu nətəgətun əhruahru nəghatien rəha nıpəhriənien.

¹⁶ Mətəu əpəh nəghatien min u tol tanpən əmə iətəm kotərah məsotisiaien Uhgın, mətəu-inu nətəmimi nətəm kəutəghati lanəha, nəmiəgəhien rəhalah tatuvən matuvən əmə o nolien min iətəm Uhgın təməki lan. ¹⁷ Nəgətunien rəhalah in təhmen=pən əmə e nıməgim pien iətəm tətəmahali matepət matol iahgin. Suah mil u kuol lanu lan, ilau u Haemeneəs mine Filitəs, ¹⁸ iətəm kinəmkarəpən rəkis e suaru rəha nıpəhriənien. Katuəni məmə Uhgın təmöl itah kotəmiəgəh min rəkis e nımisiən, kəni ko Uhgın təsəfa minien nıpətitalah vi nian İesu tuva min. Kəni suah mil u kətuərəkın nəhatətəien rəha nətəmimi nəuvein. ¹⁹ Mətəu tol pau lanəha, nımə iətəm Uhgın tatuvləkin tətəhtul tiəkis, kəni təmətəi=pən lan məmə, “İərmənig təhrun nətəmi min u rəhan min,” mine, “Nətəmi min u kəutəni məmə ilah nətəmimi rəha İərmənig okotəkeikei motəpəh nolien tərəh min.”

²⁰ Ətəlig-to lan. E nımə rəha iətəmi rəhan nautə tepət, kətim pisin pisin min tepət. Kəməu nəuvein e nımaniviuv təuvir agin. Kəməu nəuvein e nımasiə mətəu.* Uək rəha kətim vi, in uək asoli iətəm katisiai. Kəni uək rəha kətim əuas, in uək əpnəpin əmə iətəm tol naulisien təhmen əmə o nosien nımənərik. ²¹ Okəmə iətəmi kəti tatol rəhan nəmiəgəhien tətəhlan vivi mətəpəh nolien rəha naulisien, in təhrun nolien uək asoli iətəm katisiai, kəni Uhgın otələhu kalın məmə rəhan pisin əmə, kəni mol əpenə-penə məmə otol uək təuvir min.

²² Aiu muvən isəu o nolien tərəh min iətəm tateviə e niki nətəm aluə. Kəni itəu=pən vivi suaru rəha natimnati min u: nolien iətəm təhruahru, mine nəhatətəien, mine nolkeikeien, mine nəməlinuiən. İtəu=pən suaru əha itəmah nətəmi min u nətəm kəutətapuəh o nasiruiən rəha İərmənig e nikilah iətəm təuvir. ²³ Əpəh magim rəkis e nəghatien alməli min iətəm nıpətitalah tikə. Nəghatien min əha kəutiuvipə əmə norgəhuiən. ²⁴ Ioluək rəha İərmənig, ko in təsorgəhuiən, mətəu in otəkeikei matol təuvir kəm nətəmimi rəfin, kəni otəkeikei muva iətəmi rəha nəgətunien, kəni rəhan nətəligien təfəməh. ²⁵ Okəmə nətəmimi nəuvein kəutəni rah rəhan nəgətunien, kəni in otəkeikei məgətun vivi ilah e nolien mətig əmə. Kəni nəmə təhro Uhgın otegəhan məmə ilah okotəuhlin rəhalah nəmiəgəhien, məmə ilah okotəhrun nıpəhriənien. ²⁶ Kəni ilah okəhuva min e nətəligien təuvir, kəni motəgim rəkis e ləlig rəha Setən, iətəm təmaskəlim ilah kəni kəutol nəuiən.

3

Nolien tərəh min iuəkir o Naunun Nian

¹ Mətəu onəkəkeikei məhrun nəghatien u məmə nian əskasik min okəhuva iuəkir o Naunun Nian. ² Tol lanəha mətəu-inu, nətəmimi okəutətəlig aru əmə e lah min, kəni ilah okotolkeikei pik mənı. Nətəmimi nətəm kəutəni aru əmə nati, mətəfu aru ilah min, mətəni rah nətəmimi mine Uhgın, mətəhti nəuia tatə mine məmə, mətəpəh nəniən

2:12 Mat 10:33 **2:13** Rom 3:3-4; Tait 1:2 **2:14** 1Tim 6:4; Tait 3:9 **2:15** 1Tim 4:6 **2:16** 1Tim 4:7 **2:17** 1Tim 1:20 **2:19** Nam 16:5; Aes 52:11; Jon 10:14; 1Kor 8:3 * **2:20** Nəghatien əhruahru rəha Kris tətəni məmə, “E nımə rəha iətəmi rəhan nautə tepət, pilet pisin pisin min tepət. Kəmol nəuvein e aian u kol tətəraip-oraip, nəuvein e silfə, nəuvein e nigı, nəuvein e niftəni.” **2:22** 1Tim 6:11 **2:23** 1Tim 4:7 **3:1** 1Tim 4:7

tagkiu e nikilah, kəni okəsotisiaian Uhgın. ³ Rəhalah nolkeikeian otarfu, məsotaluiən e nərahian kəti okol e lah. Okəsotarməniğin e noliən mın rəhalah. Nikilah otagiən o nərəkinian nətəmimi mine nərgilah. Okotəməki e nati iətəm təuvir. ⁴ İlah kəuit kəsua mın, kəni okotol natimnati tərəh nəuvein mətəu kəsotətəliğin məmə nati nak otiet lan. Kəni ilah okotəfəri aru ilah, kəni ilah okotolkeikei pik natimnati o nətəuiən təuvir e nıpətəlah, mətəu ilah okəsotolkeikeian Uhgın. ⁵ Okotol noliən mın rəha nəfaki mın məmə nətəmimi okoteruh, mətəu ilah okəsotolkeikeian məmə nəsanəniən rəha Uhgın otəuhlin nikilah. Uvən isəu o nətəmimi mın u.

⁶ Əpəh əmə ilah mətəu-inu nəuvein kauteh suaru o nuvəniən lahuənu mın, kəni mautiuvi rəkis nətəliğin rəha nıpətan nətəm rəhalah nətəliğin təsəskasikiən. Təfagə tərəh mın rəha nıpətan mın u, in tiəkis pik o lah, kəni noliən tərəh mın tepət iətəm ilah kəutolkeikei, kəutiuvipən ilah. ⁷ Kəni nıpətan mın əha kəutətəlig vivi e nəghatiən mın rəfin rəha nətəmi mın əha, mətəu ko kəsotəhrunian nəghatiən rəha nıpəhriənian. ⁸ Aupən ikın, Janes mine Jampres kəmətəməki e Mosis, * kəni e noliən əhmen əmə lanəha, nətəmimi mın əha kəutəhti nəghatiən rəha nıpəhriənian. Nətəmimi mın u, rəhalah nətəliğin təriauəh e noliən tərəh mın, kəni noliən rəha nəhatətəian rəhalah in neiuəian əmə in əmə. ⁹ Mətəu nəgətunian eiuə rəhalah, ko təsəhtulian tuvəh, mətəu-inu nətəmimi rəfin okoteruh məmə ilah kəsotəhrunian nati iətəm kəutəghati lan, kotəhmen=pən əmə e suah mil əha.

Nəghatiən rəha Pol kəm Timoti

¹⁰ Mətəu ik, Timoti, ik nəmətəu=pən rəhak nəgətunian, mine noliən rəha nəmiəgəhian rəhak, mine nati nak iətəm iəkəolkeikei məmə iəkəol, mine rəhak nəhatətəian, mine noliən rəha nətəliğin rəhak iətəm təfəməh, mine rəhak nolkeikeian, mine nəhtul əskasikiən rəhak, ¹¹ kəni nəkəhrun nian əskasik mın iətəm tətəva e rəhak nəmiəgəhian, mine noliən tərəh mın iətəm katol lak. Kəni nəkəhrun noliən əskasik mın iətəm kəmol lak əpəha Antiok, mine İkoniam, mine Listra. Mətəu İərməniğ təmos rəkis iəu e natimnati mın rəfin əha. ¹² Nıpəhriənian, nətəmimi rəfin nətəm kotəolkeikei məmə okotol noliən iətəm Uhgın tolkeikei, kəni motol e Kristo İesu, nətəmimi okotol tərəh kəm lah, ¹³ mətəu nian kətiəh mın əmə, nol təfagə tərəh mın mine nətəmimi rəha neiuəian, † ilah okotol noliən tərəh məhuvən motol nətəm kotərah ağin. İlah nətəm kəteiuə e lah, ‡ kəni ilah okoteiuə pik ağin e nətəmimi.

¹⁴ Mətəu ik, Timoti, onəkeikei mətitəu=pən əmə natimnati təuvir mın iətəm kəməgətun ik lan nətəm nəməni əskasik rəkis nıpəhriənian lan, mətəu-inu ik nəkəhrun vivi nətəmimi nətəm kəmotəgətun ik lan. ¹⁵ Kəni nian nəmətəkəku mətəuarus=pa u rəueiu, nəməhrun Nauəuə Rəha Uhgın iətəm təhrun nəfinəian neinatığın məmə nəkəhrun nosian nəmiəgəhian itulin lan o nəhatətəian e Kristo İesu. ¹⁶ Nəghatiən mın rəfin e Nauəuə Rəha Uhgın, kəmotəpən əmə e nohli Uhgın, kəni kəutasiru e tah. Kəutəgətun itah natimnati tepət. Mautəni əpu noliən tərəh mın rəhatah, mautəgəu əhruahru itah, kəni məutəgətun itah e noliən mın iətəm kotəhruahru. ¹⁷ Kəutol əpenə-pənə itah u nətəmimi rəha Uhgın məmə kitah kəhuva nətəmimi nətəm kotəhrun noliən uək təuvir mın rəfin.

4

¹ Timoti, oiəkəni=pinə nəghatiən keikei kəti kəm ik e nəhmti Uhgın mine Kristo İesu

3:5 Mat 7:15,21; Tait 1:16 * **3:8** Janes mine Jampres, ilau iəmki nərik mil rəha kig rəha İjip. Nərgilau tikə e Nauəuə Rəha Uhgın, mətəu ilau əha ikın e nauəuə pisin mın rəha nətəm İsel. **3:8** Eks 7:11 **3:11** Uək 13:50; 14:5; 14:19 **3:11** Sam 34:19 **3:12** Mat 16:24; Jon 15:20; Uək 14:22 † **3:13** “nətəmimi rəha neiuəian” – Nıpətin məmə ilah nətəmimi nətəm kəutəni məmə ilah kəutol nati kəti məmə okoteiuə e nətəmimi nəuvein. Inu təhmen e nətəmimi nətəm Pol tətəni kəm Timoti. İlah kəutəni məmə ilah nəgətun mın rəha niməfaki, mətəu kəpə, kəuteiuə. Səniəmə rəha niməfaki. Kəutəni əmə rəhalah əmə nətəliğin mın məmə okoteiuə e nətəmimi. ‡ **3:13** Sətan uə nətəmimi pisin mın okoteiuə e lah. **3:16** Rom 15:4

iätəm otakil noliän rəha nətəmimi rəfin, nətəm kautəmiəgəh mine nətəm kəmoħmīs, kəni oiəkəni=pinə nəghatiən u mətəu-inu in otuva min mətərməniğ. Kəni inəha, iətəkeikei mətəuvahag əskasik mətəni kəm ik məmə, ²əni pətigəm nəghatiən rəha Uhgın, kəni əhtul maru o nəni pətigəmiən, nati əpnəpin məmə otimətig əmə, uə tiəkis. Uhalpın nati məgəu əhruahru noliän rəha nətəmimi, əniəhu noliän tərəh rəha nətəmimi, kəni məuvahag məfəri nətəliğin rəha nətəmimi. Kəni nian natol uək min u, rəham nətəliğin otəkeikei məfəməh, kəni rəham nəgətuniən otəkeikei məhruahru vivi məuvır.

³Nəkəkeikei mol lanəha mətəu-inu, nian iätəm tətuvə, nətəmimi okəsotolkeikeiən məmə okotətəlig e nəghatiən pəhriən. Mətəu nıkilah əmə otit ilah min, kəni ilah okotos iəgətun pişin pişin min motolkeikei məmə nəgətun min okotəhli matəlgilah motəgətun nəghatiən min iätəm ilah əmə kotolkeikei. ⁴Kəni ilah okotəuhlin nımatəlgilah o nətəliğin e nəghatiən pəhriən, kəni məhuvən məutətəlig e nonagei eiua min.

⁵Mətəu ik, ateh vivi rəham nətəliğin mine rəham noliän min e nian min rəfin, nati əpnəpin nati pişin pişin min kəutəhuva e rəham nəmiəgəhiən, kəni əhtul əskasik nian nərahien tətuvə, kəni uvən məni pətigəm nanusiən təuvır, kəni ol rəfin uək iätəm Uhgın təməfinə kəm ik məmə onəköl.

⁶Timoti, ol natimnati min əha, mətəu-inu otəsuvəhiən, iəu iəkimis. Kəni rəueiu nəmiəgəhiən rəhak təhmen e wain iätəm kınatiuvi=pən e oltə məmə okol sakrifais lan.* ⁷E rəhak nəluəginiən təuvır rəha nəhatətəiən, iəmatu vivi e nəhlmək, kəni e rəhak naiuiən, iəu iəmaiu vivi rəkis mətəuarus=pa naunun naiuiən, kəni iəu iəmətəskəlim vivi noliän əhruahru rəha nəhatətəiən kəni iəməsəpəhiən uək rəha nəni pətigəmiən nanusiən təuvır. ⁸Kəni rəueiu, İərməniğ iätəm rəhan nakiliən təhruahru vivi, in təmol əpenə-penə e nətəouiən rəhak, inu kəfəfau rəha iätəm tatol win e rəhan naiuiən, kəni in otəfəfau=pa kəm iəu e nian rəha nakiliən mətəu-inu in təmakil iəu məmə rəhak nəmiəgəhiən təhruahru. Kəni səniəmə iəu pişin əmə, mətəu otəfən kəm nətəmimi rəfin nətəm kotolkeikei məutəhtahnin məmə in otuva min.

Pol təməni pətigəm nanusiən rəha in min nəuvein

⁹Əsal uəhai əmə rəham suaru məmə onəkuvə meh iəu, ¹⁰mətəu-inu Timəs, u tolkeikei pik nati rəha niftəni u, in tinəpəh iəu minuvən Təsəlonaiyə. Kresens tinuvən rəkis Kəlesiyə, kəni Taitəs tinuvən rəkis Talmesiyə. ¹¹Mətəu Luk pişin əmə itımlau min. Təuvır məmə nian nətuvə, onəkit Mak itəlau min, mətəu-inu in təhrun nasiruiən e uək rəhak. ¹²Iəmahli=pən rəkis Tikikəs tuvən əpəha Efəsis. ¹³Kəni nian nəkuva, onəkös rəhak kot iätəm iəmələhu kəm Karpəs əpəha Troas, kəni onəkös min rəhak nauəuə min iätəm kəmaiu-aiu,† kəni iəkolkeikei pik min məmə onəkös nauəuə min u kəmol e nilosi sipsip.

¹⁴Suah u Aleksantə u iätəmimi rəha noliän uək e aiən, in təmatol tərəh lak. İərməniğ otəfən nıtai nətəouiən rəhan o natimnati min əha. ¹⁵Kəni ik min, atətəu ik o suah konu, mətəu-inu tətahtipəsiz e nəghatiən min rəhatah.

¹⁶Nian iəmaupən məhtul e kot məmə iəkəni pətigəm nəghatiən min rəhak, suah kəti təməsəhtul pətigəmiən masiru lak, mətəu nətəmimi rəfin kəmotəgim motəpəh iəu. Pəh Uhgın nıkin otəsəhtiən natimnati rəfin iätəm ilah kəmotol. ¹⁷Mətəu İərməniğ təməhtul e nıkalik məfa nəsanəniən kəm iəu məmə iəkəni pətigəm vivi nəghatiən rəhan, kəni pəh Nanihluə‡ min okotətəu. Kəni təmləfətigəm iəu e nohli laion.§ ¹⁸İərməniğ otös rəkis iəu e nərahien min rəfin iätəm okol kəm iəu, kəni in otəskəlim vivi iəu, kəni mos iəu iəkuvən

4:3 1Tim 4:1 **4:6** Fil 2:17 * **4:6** Nian nəuvein, nian nətəm İsrəl kautol naunun e lafet, kəni məutauvəregın wain məmə kautol sakrifais lan tətuvən kəm Uhgın. Təsuvəhiən nəmiəgəhiən rəha Pol tol naunun, kəni in təməni məmə nəmiəgəhiən rəhan təhmen e wain u tatol naunun e lafet lan. **4:7** 1Tim 6:12 **4:8** 1Kor 9:24-25 **4:11** Uək 15:37-39; 2Kor 8:23; Kol 4:14 † **4:13** E nian əha, nauəuə rəfin kəmaiu-aiu. Kotos məpepe əfəməh kəti kəni kəmaiu-aiu.

4:13 Uək 20:6 **4:14** Aes 59:18; Rom 2:6 ‡ **4:17** Nanihluə, İanihluə – Afın-to e tiksınəri. § **4:17** Nəghatiən min nəuvein e fes min 9-17, təhmen əmə e nəghatiən min nəuvein e Sam 22.

e negau e neai, ikin tatarmanig ikin. Peh okatafari nargin tatuvan matuvan naunun tika. Duah.

Naunun naghatiän

¹⁹ Iatani tævur kəm Prisilə mine Akuilə, mine Onesiforəs mine rəhan min. ²⁰ Erastəs təməsitəu=paian iəu, in əpəha Korən. Kəni nian iəmiet Maelitəs, mupəh Trofiməs tətətig mətəu-inu in tatimis. ²¹ Alkut pik məmə nəkuva uəhai əmə u ikinu, uərisig nian rəha nətəpuiän. Iupuləs tətəni tævur kəm ik, kəni Putens, mine Linus, mine Klotiə, mine piatah min rəfin u ikinu kəutəni tævur kəm ik.

²² Pəh İərməniɡ tətətig itəlau min. Pəh Uhgın otəfinə rəha nəuviriän kəm təmah.

Taitəs

Nauəuə iətəm Pol təmətei tuvən kəm Taitəs Nəghatiən əkuəkır rəha nauəuə u Taitəs

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Pol təmətei nauəuə u tatuvən kəm Taitəs. Taitəs in Ianihluə* kəti iətəm təməhatətə e Krısto. Pol təmiuvi=pa in o Krısto, kəni Taitəs təmöl uək tepət ilau Pol təhmen əmə e Timoti. Kauteh nərgin nian tepət e Niutestimin.

?Natigian təhro lanu lan nian təmətei? Pol mine Taitəs kəmian e nitəni u Krit, kəni ilau kəmuətuəuin niməfaki kəti u ikinu. Pol təmiet min, mətəu təməni=pən kəm Taitəs məmə in otətətig mol rəfin uək iətəm tətətig ikin əha. Krit in nitəni kəti iətəm təriauəh vivi e noliən tərəh min, nətəmimi kauteiuə pik nian rəfin, məutəuən pik, kəni məutəlpah. Nəuvein kautəhuva e niməfaki kəni məutəni nəghatiən kəuteiuə tepət məmə okotos məni lan.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol tolkeikei məmə otasiru e Taitəs e rəhan min uək əpəha e niməfaki əpəha Krit. Taitəs otəkeikei məfəri nətəmimi məmə okəhuva eldə min o nehian niməfaki. Kəni Pol tətəghati e noliən rəha nəghatiən kəm nətəmimi min u kəsotohtəu-pəniən nətəligian rəha Taitəs. Kəni məfən nəgətunian nəuvein rəha nəhatətəian mine naliuəkian əhruahru. Kəni in təməni məmə Taitəs otasisig vivian e nəgətunian eiuə min. Naunun nəghatiən təməni məmə otahli=pa iətəmimi kəti tuva masiru e niməfaki, kəni Taitəs in otəkeikei muva min masiru e Pol.

Pol təməni təuvir kəm Taitəs

¹ Taitəs. İəu Pol, iətətei nauəuə u kəm ik. İəu slef kəti rəha Uhgın, kəni iəu aposil kəti rəha İesu Krısto. Təmahlı=pa iəu məmə iəkəsiru e nətəmimi nətəm Uhgın təmıtəpın rəkis ilah məmə rəhan min, məfəri nəhatətəian rəhalah, masiru e lah məmə okotəhrun nəgətunian pəhriən. Nian nətəmimi kəutohtəu=pən nəgətunian pəhriən əha, kəni rəhalah nəmiəgəhian otəhruahru kotəhmen=pən e noliən iətəm Uhgın tolkeikei. ² Kitah kotəhrun nıpəhriənian əha, kəni motəhatətə lan. Kəni e noliən əha, rəhatah nətəligian tətətig əskasik rəkis məmə okotos nəmiəgəhian itulin. Aupən rəkis agin iətəm Uhgın təməsöl əhanəhian natimnati rəfin, mətəu Uhgın tinəni rəkis nəmiəgəhian itulin əha, məmə in otol lanəha. Kəni kitah kotəhrun əmə in təseiuəian nian kəti mine. ³ Kəni e nian əhruahru iətəm Uhgın təməni, in təmöl məmə nətəmimi okotəhrun nəghatiən rəhan. İlah kotəhrun mətəu-inu Uhgın İosmiəgəh rəhatah təməni mələhu nəghatiən kəti məmə təməfa uək u tətətig e nəhlmək məmə iəu iəkəni pətigəm nəghatiən əha rəha nəmiəgəhian itulin.

⁴ Taitəs, rəhalau nəhatətəian kətiah, kəni e noliən rəha nəhatətəian, in təhmen əmə məmə ik nətik pəhriən.

Rəhak nəfakian məmə Uhgın Tatə rəhatah ilau Krısto İesu, İosmiəgəh rəhatah, pəh okuəfinə rəhalau nəuviriən kəm ik, kəni muələhu nəməlinuian tətətig ohnik.

Uək rəha Taitəs əpəha Krit

⁵ E nian iəmiet Krit, kəni iəmələhu ik nətətig məmə onəköl rəfin uək iətəm tətətig, kəni məmə onəkəfəri eldə min rəha niməfaki min, e taun min rəfin e nitəni Krit təhmen əmə mə inu iəməni mine kəm ik.

⁶ Eldə min rəha niməfaki, nəmiəgəhian rəhalah otəkeikei məhruahru agin, kəni noliən tərəh kəti tikə lan. Kəni ilah məsotol-pəniən rəhalah min nıpətan, kəni rəhalah kəlkələh min okotəkeikei motəhatətə e Uhgın, kəni məsotan əpnəpiniən motol natimnati təsəhmenian, kəni məsotəhtian nəuia rəhalah tatə mine məmə məmə nətəmimi okotəni rah ilah ohni. ⁷ Nəmiəgəhian rəha eldə min rəha niməfaki otəkeikei məhruahru

* : Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksınəri. **1:2** Kol 1:27 **1:4** Rom 1:7; 2Kor 8:23; Kəl 2:3

vivi mətəu-inu ilah kautos uək asoli rəha Uhgın. Ilah nətəm kəuteh vivi nətəmimi, okotəkeikei motol lanəha məmə kəsotəfəri aruiən ilah, məutəkeikei kəm nətəmimi məmə okotohtəu=pən nətəligiən rəhan kəni nikilah təsəmei uəhaiən. Kəni okəsotol uəhaiən niəməha. Səniəmə ilah nətəmimi rəha napisiən uə nəməuiən, kəni səniəmə ilah nəumis mın nətəm kautolkeikei pik məni məutaiu e nolien tərəh mın məmə okotos.

⁸ Mətəu nəmiəgəhiən rəhalah in otəkeikei mol mın lanu. Ilah okotəkeikei maüteruh vivi nətəmimi nətəm kəutəhuva imalah ikın. Ilah nətəm kotalkeikei məmə okotol əmə natimnati iətəm təuvir, kəni nolien rəhalah in tətəgətun məmə ilah nətəm mətəh, kəni koteinatig. Ilah nətəmi rəha nitəu-pəniən nəghatiən rəha Uhgın. Rəhalah nəmiəgəhiən in otəkeikei məhruahru vivi e nəhmti Uhgın. Ilah kotəhrun nəni aruiən e nikilah məmə okotəpəh nolien natimnati iətəm tərəh kəni mautil əmə nati iətəm təuvir. ⁹ Ilah okotəkeikei motəhatətə əskasik e nəghatiən rəha nanusiən təuvir məmə in nıpəhriən iən təhmen=pən məmə kəməgətun ilah lan. Kəni inəha, ilah koteinatig vivi o nəgətuniən nətəmimi e nəgətuniən pəhriən iətəm in təhruahru məmə ilah okotohtəu=pən. Kəni nian nətəmimi nəuvein okotəni nəghatiən mın iətəm tol pisin e nəgətuniən pəhriən, kəni nətəmi asoli mın rəha niməfaki okotəgətun əhruahru ilah motəni=pən kəm lah məmə rəhalah nəgətuniən in neiuəiən.

¹⁰ Iətəghati mın lanu mətəu-inu nətəmimi tepət e niməfaki əpəha Krit kotəməki e nıpəhriən u. Ilah, nəghatiən rəhalah tətətipərəh pik təhmen e kaluəluə, mətəu nuhuən lan tikə, kəni mautiluvi rəkis nətəmimi nəuvein e nəgətuniən eiuə mın rəhalah. Nətəmimi tepət rəha Isrel nətəm kəutəhatətə e Kristo, ilah kəutəhtul əskasik o Lou rəhalah, məutəni məmə okəkeikei kəhgi=pən nətəmimi məmə Uhgın otosmiəgəh ilah. Ilah nəgətun eiuə mın. ¹¹ Ahtipəsig e nəghatiən rəhalah məmə okəsotəgətuniən e niməfaki nəgətuniən əha kotərəh iətəm kəsotəhruahru iən məmə okotəgətun, mətəu-inu nəgətuniən rəhalah tətərəkin-rəkin nəhatətəiən rəha nəuaniləuis mın rəfin rəha nətəmimi nəuvein. Ilah kautəgətun neiuəiən əha mətəu-inu kotalkeikei məmə okotos məni lan, mətəu kəsotaulisiən ohni.

¹² Iətəm Krit kəti əupən, in iəni kəti rəhalah, in mın təməni mın lanu məmə, “Nətəm Krit, ilah nətəmi rəha neiuəiən nian rəfin. Kəni ilah kotəhmen e kuri arpin mın. Kəni ilah nəlpəh, nian rəfin ilah kotalkeikei əmə məmə kəutəuən.” ¹³ Mətəu nəghatiən rəha iəni u, in tol əmə nıpəhriən iən. Kəni tol lanəha, ahi ilah məni=pən kəm lah məmə rəhalah nəgətuniən in neiuəiən, pəh ilah okotəhatətə əmə e nəghatiən pəhriən, ¹⁴ kəni ilah okəsotohtəu-pəniən nonagei rəha nətəm Isrel mine nəghatiən rəha nətəm kəutəpəh nəghatiən pəhriən. ¹⁵ Kəni nəkotəhrun məmə nətəmimi nətəm kotəhruahru e nəhmti Uhgın, nati tikə iətəm otol ilah kotəmiəkmik. Mətəu nətəmimi nətəm kəutamikmik e nəhmti Uhgın mətəu-inu ilah kəsotəhatətəiən e Iesu, kəti nolien kəti tikə iətəm otol ilah kotəhruahru. Kəni tol lanəha, nətəligiən mine nikilah pəti kəsəhruahru iən, kəni ilah kotərru nakiliən nati iətəm təuvir, mine nati iətəm tərəh. ¹⁶ Ilah kəutəni məmə kotəhrun Uhgın, mətəu nolien rəhalah tətəgətun məmə kəuteiuə, ilah kəutəuhlin nəmtəhlah kəm Uhgın. Nətəmimi mın əha kotərəh agın, motəlməli məutəhti nəuia Uhgın, kəni ko ilah kəsotoliən nati təuvir kəti mine.

2

Nəgətuniən iətəm təhruahru

¹ Mətəu ik Taitəs, ik onəkeikei məgətun vivi nətəmimi e nəgətuniən iətəm tətətu=pən nəghatiən əhruahru e Iesu. ² Ik onəkəkeikei nəgətun nauəhli mın məmə e naliuəkiən rəhalah, ilah okotan mətig, kəni məsotəmnim pik iən wain, kəni nolien rəhalah otəkeikei məhruahru vivi pəh nətəmimi okotisiəi ilah, kəni ilah okotəkeikei mautiluvi aruiən e nikilah məmə kotəpəh nolien natimnati tərəh kəni mautil əmə nati iətəm təuvir.

Nəhatətəiən rəhalah otəkeikei mamnim vivi e nəghatiən rəha Uhgın. Kəni ilah okotəkeikei motolkeikei nətəmimi. Kəni motəkeikei motəhtul tiəkis e nian iəkis min u kəutəhuva e rəhalah nəmiəgəhiən.

³ Kəni e noliən əhmen əmə lanəha, nəkəkeikei məgətun vivi nıpətauəhli min məmə ilah okotəkeikei motol noliən iətəm təhruahru məmə otəfən nisaiəiən kəm Uhgın. Kəni ilah okəsotəniən nıkali nətəmimi. Kəni səniəmə nıpətan rəha nıpisiən. Mətəu ilah okotəkeikei motəgətun nəmiəgəhiən əhruahru. ⁴ Inəha, ilah okotəgətun nıpətan min e suaru iətəm ilah okotolkeikei rəhalah min nəman mine nenətilah min. ⁵ Ilah okotəkeikei motəgətun nıpətan məmə ilah nıpətan mətig nətəm kotəhrun nəni aruiən e nıkilah məmə kotəpəh noliən natimnati tərəh kəni mautol əmə nati iətəm təuvir. Kəni ilah kəsotan əpnəpinən, kəni mautisiai rəhalah min nəman, kəni mauteh vivi natimnati min rəha lahuənu, kəni ilah mautol təuvir kəm nətəmimi. Nian kautol noliən tol min lanəha, kəni motəniəhu nətəmimi məmə kəsotəni rahien nəgətuniən rəha Uhgın.

⁶ Kəni təhmen əmə min, otəghati əskasik kəm nətəm aluə məmə ilah kotəhrun nəni aruiən e nıkilah məmə kotəpəh noliən natimnati tərəh kəni mautol əmə nati iətəm təuvir. ⁷ Kəni ik, e natimnati rəfin, onəköl əmə nati əhruahru min, pəh ilah okotətəu=pən nati nak natol. Nian onəkəgətun, nəmiəgəhiən rəham otəkeikei məhruahru, mol nəghatiən rəham təfigəm. ⁸ Ik onəkəkeikei mətəni əmə nəghatiən pəhriən, məmə nətəmimi okəsotəniən neiuəiən lan. Pəh in otol rəham tikimir min okotaulis lan mətəu-inu ilah kəsoteh-pəniən noliən tərəh kəti mine lam, kəni məsotəniən nati tərəh kəti e tah.

⁹ Əgətun vivi slef min məmə ilah okotol nəuia rəhalah iətəmi asoli min e natimnati rəfin, məmə nıkilah otagiən o uək rəhalah. Slef min okəsotəniən nitai nəghatiən rəha nətəmi asoli min rəhalah, ¹⁰ kəni məsotəkləhiən kəm lah, mətəu nian rəfin ilah okotəkeikei mautol natimnati əhruahru min, məmə rəhalah nətəmi asoli min okotəni nıpəhriənən e rəhalah uək. Kəni okəkeikei motəhrun məmə nian rəfin uək rəhalah otəkeikei mətəuvir. E noliən iətəm okotol e natimnati rəfin, otəgətun məmə nəgətuniən rəha Uhgın İosmiəgəh rəhatah, in təhruahru məuvir, kəni nətəmimi okotolkeikei məutohtəu=pən.

¹¹ Ik onəkəkeikei məgətun natimnati min rəfin əha mətəu-inu Uhgın təmerəh rəkis e suaru o nətəmimi rəfin məmə otosmiəgəh ilah lan nian otəfən rəhan nəuviriən kəm lah. ¹² Nəuviriən əha rəha Uhgın tətəgətun məmə nian kitah kəutatig əhanəh e nəhue niftəni, kotəkeikei motəpəh nitəu-pəniən noliən tərəh min mine natimnati tərəh min rəha nəhue niftəni iətəm kauteviə e nıkilah, mətəu okotan mətig, kəni nəmiəgəhiən rəhatah otəhruahru vivi motəhmen=pən məmə kitah nətəmimi rəha Uhgın. ¹³ Nəmiəgəhiən rəhatah in otəkeikei matol min lanu lan nian kitah okautəhtahnin nian İesu Kristo, rəhatah Uhgın əsanən mine rəhatah İosmiəgəh, in otuva min lan e nepətiən əhagəhəg rəhan. Nian əha in təuvir pik ağin, kəni kitah kotəhrun məmə otəpanuva, kəni matol nikitah tətəgiən. ¹⁴ İesu nikin təmagiən məmə otimis o tah, kəni mətəou nəmiəgəhiən rəhatah mos rəkis e nəsanəniən rəha noliən tərəh min rəfin, kəni mafəl vivi itah məmə kitah okəhuva rəhan min nətəmimi nətəm kotolkeikei məmə kautol əmə nati iətəm təuvir.

¹⁵ Natimnati min u, onətəgətun ilah e niməfaki. Əfəri nətəligiən rəhalah məmə okautohtəu=pən İərməniğ, kəni məghati əskasik kəm nətəm kəutohtəu=pən nəghatiən eiuə min. Uhgın təməfinə uək əha kəm ik, kəni əghati min lanu lan. Soliən məmə iətəmimi kəti otəni rah ik. Segəhaniən məmə iətəmi kəti otəni məmə rəham nəghatiən in nati əpnəpin əmə. Nətəmimi rəfin okotəkeikei motisiai rəham nəghatiən.

3

Noliən rəha nəfaki min

¹ Taitəs, əni=pən vivi mın kəm rəham nətəmimi məmə okotisiai nətəmi asoli mine kəpmən rəhalah. Okotəkeiki mautil nəuialah, kəni mautiltul maru e nian rəfin o noliən uək iətəm otasiru e nətəmimi. ² Kəni ilah okəsotəghati eiuəiən o nərəkinian nərgi nətəmimi, kəni okəsotoliən timəti, mətəu ilah nan mətig əmə kəni mautil təuvir kəm nətəmimi, kəni mautilosiahu rəhalah nətəligiən mautilisiai nətəmimi rəfin.

³ Kautol mın lanu mətəu əpən kitah kotərah kəmotəhmen əmə e lah. Kəni Uhgın təmasiru e tah nian kitah mın kəmautil noliən tərəh mın əha, kitah ianməli mın. Kəməsotoliən nəuia Uhgın. Nəfən-əfəniən rəha nərəhian təməəkən itah. Kəni noliən tərəh mın rəhatah iətəm kitah kəmautilkeiki, kəmautilarməni e tah. Kitah kəmautil əmə nəuialah, kəni kəmautil noliən tərəh rəfin. Kəni kəmautilkeiki natimnati mın rəha nətəpisiən. Noliən tərəh rəhatah təmol məmə nətəmimi kotəməki e tah, kəni kitah kəmautilməki e tah mın.

⁴ Mətəu nian nolkeikeiən mine nəuviriən rəha Uhgın Iosmiəgəh rəhatah təmietigəm=pa, ⁵ kəni in təmosmiəgəh itah, mətəu səniəmə təmol mətəu-inu kitah nətəmi əhruahru. !Kəpə! In təmosmiəgəh itah mətəu-inu təmasəkəhruiən itah. In təmosmiəgəh itah nian Narmın Rəha Uhgın təmafəl rəkis noliən tərəh mın, kəni kotair vi mın, kəni Narmın təməuiək e nikitah. ⁶ İesu Krısto Iosmiəgəh rəhatah, in suaru iətəm Uhgın tatətəlmın nikitah tətəri e Narmın Rəhan, kəni tatol e nikin agiən. ⁷ In təmol itah kotəhruahru e nəhmtin e nəuviriən rəhan məmə okotəhatətə e rəhan nəghatiən iətəm təməni kəm tah məmə o nian kəti, kitah kotatig itulin kitah mın. ⁸ Inu nəghatiən kəti in nəghatiən pəhriən.

Kəni iəu iəkolkeiki məmə onəkəgəgun vivi nətəmimi lan məmə okotəhrun vivi. Nəgəguniən mın əha okotasiru e nəfəki mın məmə rəhalah nətəligiən otətətig əskasik əmə e noliən natimnati iətəm təuvir. Nəgəguniən mın u ilah kotəuvir kəni okotasiru vivi e nətəmimi. ⁹ Mətəu nəkəpəh nəghatiən əlməli mın iətəm nətəmimi kəutəni tol mın lanu lan: kautos nərgi lus mın əpən mın ikin mautil məmə nərgi lus mın rəhalah təfəməh, kəni okotəfəri ilah aru lan; kəni mautiltet ilah mın kəni mautilniəhu ilah mın o nıpəti nəghatiən rəha Lou rəha Mosis. Əpəh əmə nəghatiən mın u mətəu-inu ko təsasiruiən e iətəmi kəti mine, kəni rəhan nəuviriən tikə. ¹⁰ Nəmə iətəmi kəti tatol nətəmimi kəutəvəri ilah mın o nəghatiən tol mın lanəha, onəkuvən məghati əskasik kəm in kəni məniəhu. Mətəu nəmə tatol mın, kəni nəkuvən mın məniəhu mın. Nəmə nəməniəhu pau mau keiu, mətəu in tatakeiki e rəhan noliən, kəni otəhtul=pən isəu ohni motəpəh. ¹¹ Mətəu ik nəkəhrun məmə iətəmi kəti tol lanu lan, rəhan nətəligiən tərəh kəni tatol kekəu-ekəu, kəni matol təfəgə tərəh e nəhmti Uhgın. Rəhan əmə noliən tətəgəgun məmə in iol rah nati.

Naunun nəghatiən rəha Pol

¹² Oiakəhli=pinə suah mil u kəti, Ateməs uə Tikikəs otuvnə meh ik. Nian otuvnə, ik onəkəkeiki məsal uəhai əmə e suaru mə onəkuvnə meh iəu əpəha taun Nikopolis, mətəu-inu iəu iəmolkeiki məmə iəkuvən matig ikin e nian rəha nətəpuiən. ¹³ Kəni iətəmimi keiu, Apolos mine Sinəs u in ieinatig e lou,* ilau katualiuək e rəhalau naliuəkiən, mətəu ik onəkəsiru e lau məmə natimnati rəfin rəhalau otəkeiki matig.

¹⁴ Rəhatah nətəmimi okotəkeiki motəhrun vivi suaru o noliən uək kəni mautil nati iətəm təuvir məmə ilah kotəhrun nasiruiən e nətəmimi nəuvein nətəm rəhalah natimnati təsəhmenian. Təsəuviriən məmə ilah kotatig əpnəpin əmə.

¹⁵ Nətəmi mın u nətəm itimah iəutatig kəutəhli=pinə nəghatiən təuvir kəm təmah. Kəni əni təuvir kəm nəfəki mın nətəm kotolkeiki itimah.

Pəh Uhgın otəfinə rəhan nəuviriən kəm təmah.

3:1 Rom 13:1-7; 1Pitə 2:13-14 **3:3** 1Kor 6:9-11; Efəs 2:1-2; 5:8 **3:5** 2Tim 1:9; Hip 10:22 **3:6** Uək 2:17-18 **3:9** 2Tim 2:14,16 **3:10** Mat 18:15-17 **3:12** Efəs 6:21-22; Kol 4:7-8 * **3:13** İeinatig e lou — Suah kəti iətəm təhrun vivi lou rəha kot, kəni in tətəghati rəha nətəmimi nətəm kəutəhuvən e kot. **3:13** Uək 18:24; 1Kor 3:5-6 **3:14** Efəs 4:28

Filimon

Nauəuə iətəm Pol təmətei tuvən kəm Filimon Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Filimon

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? Təmətei tətuvən kəm Filimon əpəha e niməfaki ikin Kolosi. İlau niəli təuvir mil. Filimon in iətəmimi kəti iətəm tatos slef mın.

?Natigian təhro lanu lan nian təmətei? E nian əha, nətəmimi tepət kautos slef. Kəni nəfaki mın nəuvein mın, ilah mın kautos slef mın. Filimon, rəhan kəti əha ikin slef, nərgin u, Onesiməs. Mətəu Onesiməs, mətə in təkəkləh e mənəi nəuvein rəha Filimon, kəni əmeiko, in mağim. Nəmə Filimon oteruh Onesiməs, lou rəha Rom tətəni məmə Filimon təhrun nohamuiən tımis. Mətəu Onesiməs təmeruh Pol əpəha e kaləpus ikin Rom, kəni Pol təmənəi pətigəm Nanusiən Təuvir kəm in, kəni təməhatətə e İesu Krısto. Kəni Onesiməs in təmasıru e Pol. Kəni Pol təmahlı=pən in tıtəlig=pən o Filimon. Pol təmənəi kəm Filimon məmə nati əpnəpın Onesiməs in slef rəhan, mətəu rəueiu in pian e İesu Krısto.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol təmətei nauəuə u mətətapuəh o Filimon məmə otalu e nolıən rəha Onesiməs, kəni mos in tıtəlig=pa mın. Nati əpnəpın məmə in rəhan slef, mətəu Pol tolkeikei məmə Filimon oteruh Onesiməs təhmen əmə məmə in pian kəti e İesu Krısto. Nətəmimi nəuvein, nıkilah təhti məmə Apia (fes 2) in pətan rəha Filimon, kəni Akipəs in nətın.

¹ İəu Pol, iətəm iətətig e kaləpus o Krısto İesu, itımlau piatah Timoti, iətuəni təuvir kəm ik Filimon. Ik iətəmi keikei iətəm iəkuolkeikei pık, kəni kitahal kahlol uək kətiəh əmə rəha İesu. ² Kəni iətuəni təuvir kəm nəuvinitah Apia, mıne Akipəs iətəm kitah soldia mın kəutəluagin rəha Uhgın, kəni iətuəni təuvir kəm nətəmimi rəha niməfaki nətəm kəutəhuva mautəfaki e rəham nimə.

³ Pəh Uhgın u Tatə rəhatah, mıne İərmənig İesu Krısto okuəfinə nəuviriən mıne nəməlinuiən kəm təmahlı.

Nəfakiən rəha Pol

⁴ E nian mın rəfin iətəm iətəfaki ohnik, mətəni tagkiu kəm Uhgın ohnik, ⁵ mətəu-inu iəmətəu nəhatətəiən rəham e İərmənig İesu, mıne nolkeikeiən rəham iətəm tətuvən o niməfaki mın rəfin. ⁶ Kəni iateruh nolıən rəham, məmə nətəfən e nıkim agiən mətəu-inu e rəham nəhatətəiən. Kəni iətəfaki məmə nolıən əha otasıru lam məmə onəkəhrun vivi, kəni mos nati vi mın rəfin rəha Uhgın iətəm tətəfa kəm tah e Krısto. ⁷ Piak, iətəfaki lanu lan mətəu-inu rəham nolkeikeiən təmöl niki nətəm kəutəfaki kotətəu təuvir, kəni nian iəmətəu, iəu mın, nıkik təmagiən kəni tətəfəri rəhak nətəligiən.

Nətapuəhiən rəha Pol

⁸ Tol lanəha, e Krısto iəsəginıən o nəniən kəm ik məmə onəköl nati kəti iətəm nəkəkeikei mol, ⁹ mətəu iəsoliən lanəha. İətətapuəh əmə e nolkeikeiən. İəu Pol iəuəhli kəti iətətig e kaləpus o Krısto İesu. ¹⁰ İətətapuəh e suah kəti e rəhak nıpəhriəniən məmə nəkos e nıkim agiən. İətəmi əha in təmuva təhmen=pən e nətik nian iəmətətig e kaləpus, inu Onesiməs, rəham slef. ¹¹ Aupən, in təməsol viviən uək kəm ik, mətəu rəueiu in təhrun nol viviən uək təuvir kəm lau pəti.*

¹² Kəni rəueiu, iətəhli=pinə mın suah u, iətəmimi iətəm iəkölkeikei pık. ¹³ Nəmə tətətig itımlau mın, nıkik tagiən ohni, kəni in otatos nımeim mətəsıru lak nian iətətig u ikinu e kaləpus o nanusiən təuvir. ¹⁴ Mətəu iəsölkeikeiən məmə iəköl nati kəti ik nəsegəhaniən

1:2 Kol 4:17; 2Tim 2:3 **1:7** 2Kor 7:4 **1:10** 1Kor 4:15; Kol 4:9 * **1:11** Nərgin u “Onesiməs” in təni məmə, “iətəmimi iətəm təhrun nolıən uək təuvir.”

lan. Kəni nəmə natol nati təuvir, iəkolkeikei məmə tatsipən əmə e nıkim agiən, mətəu səniəmə nati iəu iatəkeikei kəm ik məmə nəkol.

¹⁵ Iəsəhruniən, nəmə təhro Onesiməs təmagim o nian əkuəkir məmə onəkos min in titəlig=pa min nəutatig agin, ¹⁶ mətəu səniəmə in otol min əmə slef rəham, kəpə. Mətəu rəueiu əha, in iətəmmi təuvir tapirəkis agin slef kəti, in pialau təuvir. Iəu iəkolkeikei pik in, mətəu ik onəkolkeikei pik in tapirəkis, mətəu-inu in slef rəham, kəni in piam e Iərməniğ.

¹⁷ Nəmə nateruh iəu məmə kilau kəmiəuva kətiəh e uək mine nolkeikeiən rəha Krısto, kəni tol lanəha, iətətapuəh məmə nian in otuvnə, nəkos in e nıkim agiən təhmen=pən əmə lak. ¹⁸ Nəmə təmol nati kəti tərəh lam, uə təmos nati kəti rəham kəni məsətəouiən, pəh nəkələhu=pən tətətig e kauin rəhak. ¹⁹ Kəni inəha rəueiu, Iəu Pol, iətətei e nəhlmək – *pəh iəu iəpanətəou*.† Mətəu təuvir məmə nəsaluiən e rəham kauin asoli agin ohniəu, u tol lanu məmə, iəmasiru lam kəni nəmos rəham nəmiəğəhiən itulin. ²⁰ Piak, iəkolkeikei məmə onəkətuəuin matətəou rəham kauin kəm iəu, kəni ol nati u iətətapuəh ohni e nərgi Iərməniğ, kəni ol nıki tətəu təuvir e Krısto. ²¹ Iətətei nauəuə u kəm ik mətəu-inu iəkəhrun məmə onəkol nəuiak, kəni onəkol tapirəkis nati nak iətəm iətətapuəh ohni.

²² Kəni nati kəti min, ol əpenə-penə rəhak kəti rum mətəu-inu iəmələhu=pən rəhak nətəligiən e Uhgın məmə in otos iəu iəkətəlig=pinə min o təmah, inu nəua nəfakiən rəhatəmah.

Naunun nəghatiən rəha Pol

²³ Epafra, itimlau min iətuatig e kaləpus o nərgi Krısto Iesu, kəni in tətəni təuvir kəm təmah. ²⁴ Kəni Mak, mine Aristakəs, mine Timəs, mine Luk, nətəm itimah iəutol pəti uək, ilah min kəutəni=pinə təuvir kəm təmah.

²⁵ Pəh Iərməniğ Iesu Krısto otəfinə rəhan nəuviriən kəm təmah rəfin.

1:16 1Tim 6:2 † **1:19** Pol təhrun əmə nəteian nauəuə, mətəu e nian əha, nətəmmi tepət kaməutos iətəmi kəti min məmə otətətei nəghatiən min rəhalah. Suah kəti təməharəğ ilau Pol mətei nəghatiən rəhan. Kəni Pol aru təmətei fes 19 u. **1:22** Fil 1:25; 2:24 **1:23** Kol 1:7 **1:24** Kol 4:10-14

Hiprus

Nauəuə iətəm kəmətei tuvən kəm nətəm Isrel Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Hiprus

?Pəh təmətei nauəuə u? Kitah kotəruru məmə pəh təmətei nauəuə u. Iətəm təmətei nauəuə u təməsəniən nərgin e nauəuə. Iətəm təmətei təməsehian Iesu Krīsto. Mətəu təmətəu Nanusiən Təuvir o nətəmimi pisin pisin min nətəm kəmoteruh Iesu. Kəni iətəmi u, in təhrun nəghatiən rəha Oltestimin, mine noliən rəha nətəm Isrel aupən. Kəmə təhro Panəpəs uə Apolos kəti təmətei nauəuə u mətəu-inu ilau kuəhrun natimnati min əha. Kəni ilau kuepət e niməfaki. Nətəmimi nəuvein, nikilah təhti məmə Pol təmətei, mətəu nikitah təsəhtiən lanəha mətəu-inu e letə tepət rəha Pol, təmələhu=pən nərgin, mətəu nərgin tikə e nauəuə u.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? Təmətei nauəuə u kəm nətəm Isrel nətəm kəutəhatətə e Krīsto Iesu, mətəu nəmə təhro nəuvein kəmohtəlig=pən nəuuetin e noliən rəha nitəu-pəniən Lou rəha Mosis. Nəmə təhro ilah kəsotəhrun vivian nəukəti Nanusiən Təuvir.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? E nian əha, nətəm Isrel kəutərkən nətəm Isrel nətəm kəutəhatətə e Iesu Krīsto. Nikilah təpəou ohni. Təuvir məmə ilah okotətəu məmə nəhatətəian rəhalah in niphəriənian, kəni Iesu in Krīsto iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa.

Təmətei nauəuə u o nak? E nian əha nətəmimi nəuvein e niməfaki, nikilah təhti məmə noliən rəha nitəu-pəniən Lou rəha Mosis e Oltestimin, in ilis tapirəkis noliən rəha nəhatətəian e Iesu Krīsto. Mətəu noliən min lanəha rəha Oltestimin, ilah narmin min əmə rəha natimnati min iətəm Iesu otol. Kəmotətəi nauəuə u məmə nətəmimi okoteruh motəhrun məmə Iesu Krīsto in ilis tapirəkis natimnati min rəfin, təhmen e iəni min, mine nagelo min, mine Mosis, mine Eron mine pris min. Noliən rəha nəhatətəian e Iesu Krīsto in təuvir pik tapirəkis noliən rəha nitəu-pəniən lou rəha Mosis. Inu, in niphəriənian mətəu-inu natimnati rəfin rəha Oltestimin təmuva mol niphəriənian lan e Iesu Krīsto. Kəni nimisiən əmə rəhan in təhmen əmə məmə otos rəkis noliən tərah min rəha nətəmimi.

Krīsto təmol əpu Uhgın kəm tah

¹ Aupən ikin, Uhgın təmətəni* nəghatiən rəhan, mətəu təmətəni asoli əmə kəm tipitah min e iəni min e nian tepət mine e suaru pisin pisin min. ² Mətəu rəueiu əha, kinotevig=pən e naunun nian,† kəni tinətəghati əhruahru kəm tah e Nətin, iətəm in təməfəri məmə otarməniḡ e nautə rəfin rəha tatə rəhan.‡ Kəni e Nətin əha, in təmol natimnati rəfin e nəhue niftəni.§ ³ Nəti Uhgın in nəhagəhagiən rəha nəuvirian mine nəsanəniən rəha Uhgın.* In təməru əhruahru əmə rəhan tatə e natimnati rəfin.† In tətəmkərain natimnati rəfin e nəsanəniən rəha nəghatiən rəhan.‡ Nian in təmimis rəkis məmə otafəl rəkis rəhatah noliən tərah min,§ kəni in təməharəḡ e nəven maru rəha kig, ikin ima rəha nepətiən mine nisaiən, e negəu e neai.*

Nəti Uhgın u, in ilis tapirəkis nagelo min

⁴ Tol lanəha, Uhgın təməfəri rəkis Nətin u, kəni in ilis tapirəkis nagelo min, təhmen=pən məmə nərgin u iətəm Uhgın təməfən kəm in, in ilis pik tapirəkis nərgilah rəfin.† ⁵ Uhgın təməsəni aginian kəm agelo kəti rəhan məmə, “Ik nətik. Rəueiu inuva rəham tatə əhruahru.”‡

* 1:1 Hip 2:2 † 1:2 1Pitə 1:20 ‡ 1:2 Sam 2:8 § 1:2 Jon 1:1-3; Kol 1:16 * 1:3 Jon 1:14; 12:41; Aes 6:1-4
† 1:3 Jon 14:9; Fil 2:6-7; Kol 1:15; 2Kor 4:4 ‡ 1:3 Kol 1:17 § 1:3 Tait 2:14 * 1:3 Fil 2:5-11; Kol 1:15-18. † 1:4 Efəs 1:20-21; Fil 2:9 ‡ 1:5 Sam 2:7; Uək 13:33; Hip 5:5; 1Kron 17:13

Mætəu in tēməghati lanəha kəm Iesu. Kəni Uhgīn tēməsəni aginiən kəm agelo kəti məmə,
 “Iəu tatə rəham,
 kəni ik onəkuva nətik.”

Mætəu in tēməghati lanəha kəm Iesu. §

⁶ Mætəu e nian Uhgīn tahli=pa Nətin iətəm tēmaupən mair* tuva e nətuəuinian, kəni in təni məmə,

“Pəh rəhak rəfin nagelo mīn,
 nīpənəgilah tek niftəni e nisaiən, motəni-vivi in.”

⁷ Nian Uhgīn tətəghati e nagelo mīn, in tətəni məmə,

“Iəu iəmol rəhak nagelo mīn

ilah kotəhmen e nīmətəgi iətəm tətən ikin mīn rəfin, matol rəhak uək.

Ilah noluək mīn rəhak, təhmen e nigəm.” †‡

⁸ Mætəu tēmətəghati e Nətin kəni mətəni məmə,

“Uhgīn, rəham narmənigiən otətətig itulīn, naunun tikə.

Nətarmənig maskəlīm neim rəham, kəni rəham narmənigiən in təhruahru agin.

⁹ Ik nəmolkeikei əmə nəhruahruian

kəni mətəməki e nolīən ekəu-ekəu mīn.

Tol lanəha, iəu u, rəham əhruahru Uhgīn,

iəu iəmələhu aupən ik, kəni ik ilis e ik mīn nəuvein.

Kəni iəmol=pən kaliku e rəhm-kapə e nisaiən,

matol nīkim tagiən tapirəkis ik mīn nəuvein.” §

¹⁰ Kəni Uhgīn tətəni=pinə mīn kəm in məmə,

“Iərmənig, e nətuəuinian, ik nəmol natimnati mīn e nəhue niftəni u,
 mol in təkəsik.

Kəni e nəhlməm aru əmə,

ik nəmol natimnati rəfin iətəm kəutatig e neai.

¹¹ Natimnati mīn rəfin u, ilah okəpanohkə,

ilah okotəuas təhmen e napən iətəm tēməmnəmīt,

mətəu ik nətətig itulīn əmə.*

¹² Ik onəkaiu-aiu ilah,

təhmen əmə məmə iətəmimi tēmaiu-aiu rəhan napən.

Ik onəkəuhlin natimnati mīn u,

təhmen e iətəmimi tēmītis rəhan napən,

məmə in otətəuti e in pisin.

Mətəu ik, nətətig itulīn əmə lanko,

kəni ko nəsimisiən nian kəti.” †

¹³ Uhgīn tēməsəni=pən aginiən kəm agelo kəti rəhan məmə,

“Ik əharəg e rəhak maru, ikin ima rəha nepətiən mīne nisaiən,

kəni mətəhtahnin.

Pəh iəu iəkosiəhu rəham mīn tikimīr mīn,

mol ilah kotəhmen e napən kəti iətəm nətafəl nəhlkəm lan.” †§

¹⁴ Mətəu nagelo mīn, ilah noluək mīn əmə. Nagelo mīn, ilah narmīn mīn nətəm Uhgīn tēmahli=pa ilah məmə kətəsəl o nətəmimi nətəm otosmiəgəh ilah.

§ 1:5 Mat 3:17 * 1:6 Kətəni məmə in tēmaupən mair mətəu-inu tatos nepətiən mīne nisaiən lanəha təhmen e iəpəu iətəm tēmaupən mair. Kəni natimnati mīn rəfin, rəhan əmə. Kolosi 1:15 tətəni məmə, “Aupən aupən agin, nian niftəni mīne neai mīne natimnati mīn rəfin kəmautohkə əhanəh, mətəu Nətin, in tēmaupən matig rəkis. Kəni tol=pən in, in ilis tətarmənig e natimnati mīn rəfin u.” Sam 89:27; Hip 2:10; Rom 8:29. † 1:7 Sam 104:4 ‡ 1:7 Nīmətəgi mīne nigəm kəmiəuva nian Uhgīn tēməfa Lou. Hip 2:2; 12:18-21. § 1:9 Sam 45:6-7 * 1:11 Aes 34:4; 51:6; Nəh 6:12-17 † 1:12 Sam 102:25-27 ‡ 1:13 Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “iəkol rəham tikimīr mīn ilah kotəhmen e nati kəti iətəm nətəharəg mətəfu-pəri nəhlkəm lan,” kəni nīpətin u məmə, “Oiəkol ik ilis agin tapirəkis rəham tikimīr mīn.”

§ 1:13 Sam 110:1

2

*Nəriəhuiəñ iətəmi
o nuvəniəñ e naiəñ*

¹ Iesu in ilis pik. Tol lanəha, təuvir məmə kitah okotətəlig vivi e nati nak iətəm kitah kəmotətəu,* məmə nəghatiəñ eiua min u otəsələsiəñ itah təhmen e naiəñ rəha nitəhi tatələs nəhlin. ² Nəghatiəñ rəha Lou† iətəm nagelo min kəməutəni pətigəm‡ in nıpəhriəniəñ, kəni nətəmiimi ilah okotos nalpiniəñ o nəhtiəñ nıpilga Lou nati əpnapin iahgin uə təkəku agin. ³ ?Tol lanəha, kəni kitah okotəhro lanu motəgim nəmə kitah kəutol nati əpnapin əmə e nosmiəgəhiəñ asoli əha rəha Iesu? Nosmiəgəhiəñ u, İərməniğ Iesu təməupən məni pətigəm, kəni nətəmiimi min u nətəm kəmotətəu, ilah kəmotəgətun kəm tah məmə in nıpəhriəniəñ. § ⁴ Uhgin təmatig mol min nəfigəmiəñ o nəghatiəñ əha e noliəñ nəmtətiəñ min, mine natimnati min iətəm narmi nətəmiimi tatiuvig ohni, mine nati apispis min, mine nəfaiəñ nəsanəniəñ min rəha Narmin Rəha Uhgin o noliəñ uək.*

Iesu təmuva məhmen e pian min

⁵ Nagelo min ko kəsotarməniğiəñ e nəhue niftəni iətəm otəpanuva, iətəm kəutəghati lan.† ⁶ Mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə,

“İətəmiimi in nati əpnapin əmə,
mətəu ik, nıkim tətəhti in, ik nəsaluiəñ lan,
kəni ik nateh vivi nati iətəmiimi.‡

⁷ İk nəmosiahu in, teiuaiu ləhtəni məkəku e nagelo min,
konu məfən narməniğiəñ mine nepətiəñ mine nisaiəñ kəm in.

⁸ Kəni ik məfən nepətiəñ məmə in otərməniğ e natimnati rəfin.”§*

Rəueiu əha, tətəni məmə, “natimnati rəfin,” nıpətin u məmə Uhgin təsəpəhiəñ nati kətiəñ mine məmə iətəmiimi təsərməniğiəñ lan. Mətəu kitah kəsoteh əhanəhiəñ natimnati min əha kəhuva. ⁹ Mətəu nati kətiəñ kitah kauteh, inu Iesu, iətəm “e nian əkuəkir əmə nəmosiahu in teiuaiu ləhtəni məkəku e nagelo min,” kəni rəueiu əha “kinəfən nepətiəñ mine nisaiəñ kəm in” mətəu-inu in təmos nahməiəñ mimis o tah. Əuəh, e nəuviriəñ rəha Uhgin, Iesu təmimis o nətəmiimi rəfin e nəhue niftəni.†

¹⁰ Uhgin təmol natimnati min rəfin mətəu-inu in təmolkeikei lanəha, kəni natimnati rəfin kəutatig=pən e nəhlmın.‡ Tol lanəha, in təuvir agin mine məhruahru məmə Uhgin təmol məmə Iesu otuva suaru o nosmiəgəhiəñ nimənin nətəmiimi tepət kəhuva nenəti Uhgin məhuva motatig e nəhəgəhəgiəñ rəha nəuviriəñ mine nəsanəniəñ rəhan. Kəni təuvir məhruahru məmə e nətəliğiəñ rəha Uhgin, Iesu təkeikei mətəu nahməiəñ e nimisiəñ məmə in otuva iətəmi təhmen agin məmə otosmiəgəh ilah. §*

¹¹ Iesu in tatol rəhan nətəmiimi kotasim, məmə rəha Uhgin əmə, kəni mətafəl rəhalah noliəñ tərəh min.† Kəni Iesu mine rəhan min nətəmiimi, rəhalah tatə kətiəñ əmə. Tol lanəha, kəni Iesu in təsaulisiəñ məmə otəuin e lah u məmə pian min mine nəuvinin min.‡

¹² In təməni=pən kəm Uhgin məmə,

* **2:1** Rom 11:22 † **2:2** Nəghatiəñ u tətəghati lan, in Lou rəha Mosis. ‡ **2:2** Nətəm İsrəl, ilah kəutəni məmə nagelo min ilah suaru Uhgin təmaiı lan kəni məfən Lou kəm Mosis, kəni məutəni məmə ilah nagelo min ilis pik pəhriəñ. Tol lanu, kitah koteruh nəghatiəñ asoli tətəgətun məmə Iesu in ilis pik agin tapirəkis nagelo min. Uək 7:53. § **2:3** Hip 10:28-29; 12:25 * **2:4** Mak 16:20 † **2:5** Nətəm İsrəl ilah kəutəni məmə nıpəhriəniəñ məmə nagelo min ilah kəutərməniğ rəueiu ikin min rəfin e nəhue niftəni. ‡ **2:6** “nəti iətəmiimi” – nıpətin keiu: 1. iətəmiimi 2. Iesu. § **2:8** Sam 8:4-6 * **2:8** Jen 1:26; Nəh 20:4,6; 22:5 † **2:9** Fil 2:8-9 ‡ **2:10** Rom 11:36 § **2:10** Iesu Kristo in otəkeikei mos nahməiəñ məmə otəgətun məmə in tatuərisig e Uhgin nian rəfin. (Hip 5:8-9) In təmos nahməiəñ kəni mine nian iəkis, kəni in mimis. Mətəu nian rəfin, in tətəhatətə e Uhgin, kəni matol nəuiəñ, kəni təməni-vivi Uhgin. In təməsəhti aginiəñ nəuia Uhgin nian kəti mine, nian rəfin in tətətuə=pən əmə nəuia Uhgin nati əpnapin in tətətiğ e nərahəñ. In təmuvən e nərahəñ asoli tepət, mətəu in təmatol noliəñ təuvir min əmə, konu in təhmen məmə otuva İosmiəgəh rəhatah, mine in təhmen o nitəñ itah məmə kəhuva nenəti Uhgin əhruahru min, məmə kəhuva motol məmə in mine. (Hip 8:1-2; 12:2-3) * **2:10** Hip 5:8-9; Luk 24:26; Rom 8:17; 2Təs 2:14; 1Pitə 5:1; Hip 2:7; 4:15 † **2:11** Hip 13:12; Efəs 5:26 ‡ **2:11** Mat 28:10

“Iəu, oiəkəni pətigəm ik mīne natimnati mīn iətəm ik nəmol kəm piak mīn mīne nəuvīnik mīn.

Oiəkəni nəpuən məni-vivi ik e nuhapuminiən asoli e nəhmtilah.”§

¹³ In tətəni mīn məmə,

“Iəu oiəkələhu=pən nəhatətəiən rəhak e Uhgīn.”*

Kəni mətəni mīn məmə,

“Iəu u, itimah kəlkələh mīn iətəm Uhgīn təməfa kəm iəu.”†

¹⁴ Kəlkələh mīn əha, Iesu tətəghati e lah, ilah nīpətīlah mīne nīralah əha ikīn. Ilah u nətəmimi aɡin mīn. O nati u, Iesu təməkeikei muva e nəhue niftəni mos nīpətīn mīne nīran təhmen əmə e lah, məmə in otuva pialah pəhriən.‡ Təmōl lanəha məmə in otimis, kəni nīmisiən rəhan, in otoharis oharis nəsanəniən rəha Iərmis u Setən, iətəm tətəskəlīm nəsanəniən rəha nīmisiən. § ¹⁵ Nətəmimi kəutəɡin e nīmisiən, * nəɡiniən rəhalah tətəskəlīm-ərain ilah nian rəfin, təhmen əmə məmə ilah slef mīn. Mətəu Iesu in təmimis məmə otiuvi rəkis nətəmi mīn u, məmə səniəmə ilah slef mīn. In təmītis ilah.

¹⁶ Kətəhrun əsas məmə səniəmə in təmasiru e nagelo mīn, mətəu in təmasiru e nəuaniləuis mīn rəha Epraham.†

¹⁷ Iesu təkeikei mos nīpətīn mīne nīran lanəha, məmə in otuva mol təhmen e pian mīn e nolīən mīn rəfin,‡ məmə in təhrun nasəkəhruieniən§ itah, kəni kəutarəriə lan. In otəkeikei muva mol lanəha, təɡətun məmə in pris asoli aɡin pəhriən, tatol uək rəha Uhgīn, kəni məmə in otīlpin niəməha rəha Uhgīn. ¹⁸ Kəni rəueiu əha, nian Setən təfən-əfən kəm lah, kəni Iesu təhrun nasiruən e lah, mətəu-inu in mīn, in tinətəu rəkis nahməiən nian Setən təməfən-əfən=pən kəm in.*

3

Iesu in tapirəkis Mosis

¹ Piak mīn mīne nəuvīnik mīn, Uhgīn təmauīn* pəti e tah o nuvəniən e negəu e neai, kəni mol məmə kitah nətəmi asim. Mətəu-inu Iesu tətəsiuru lanəha e tah, itəmah onəkotəkeikei motətəlig pik e Iesu əha, in aposil† kəni in pris asoli aɡin rəha nəfakiən rəhatah iətəm kitah kautəni pətigəm. ² Uhgīn təməfəri Iesu məmə in otol uək u, kəni in təmōl nəuia Uhgīn e natimnati rəfin, təhmen e Mosis aupən təmōl nəuia Uhgīn e rəhan uək mīn rəfin, məmə in tateh vivi nimə rəha Uhgīn, inu nətəmimi rəha Uhgīn.‡ ³ Ilau pəti katuol nəuia Uhgīn, mətəu iətəmi təmuvləkīn nimə, nətəmimi kautəfəri nərgin ohni tapirəkis nimə iətəm in təmōl. Kəni e nolīən əhmen əmə, təhruahru məmə Uhgīn otəfəri Iesu tapirəkis Mosis. ⁴ Kəni nimə mīn rəfin, nətəmimi kautuyləkīn, mətəu Uhgīn in təmuvləkīn natimnati rəfin iətəm tətətig. ⁵ Mosis in ioluək kəti e nīpəgnəua nimə rəha Uhgīn, iətəm tatol nəuia Uhgīn, mateh nimə rəhan, inu nətəmimi rəha Uhgīn. Kəni nəmiəɡəhiən rəha Mosis tətəɡətun=pən natimnati iətəm Uhgīn otəpanəɡətun.

⁶ Krīsto, in mīn tatol nəuia Uhgīn. Mətəu səniəmə in ioluək əmə kəti təhmen e Mosis. In Nətin, kəni tatos nepətīən o narmənigiən e rəhan nimə. Kəni nəmə kitah kəsotəɡiniən, kəni motalkut məmə okotəhtul əskasik§ o nati u iətəm kitah kəmotələhu=pən nətəligiən rəhatah lan, kəni motəfəri ohni, kəni nīpəhrieniən məmə kitah u, nətəmimi rəhan, kitah rəhan nimə.*

Auteh məha-məha itəmah e nəhatətəiən rəhatəmah

⁷ Nəghatiən u inu, Narmīn Rəha Uhgīn təməni kəm iətəmi u təmətəi e Nauəuə Rəha Uhgīn, kəni Uhgīn təməni məmə,

“Rəueiu əmə, onəkotəkeikei məutətəlig e nəuiak,

§ 2:12 Sam 22:22 * 2:13 Aes 8:17 † 2:13 Aes 8:18; Jon 10:29 ‡ 2:14 Jon 1:14 § 2:14 Jen 3:15; 1Kor 15:54-57; 2Tim 1:10; 1Jon 3:8 * 2:15 2Tim 1:7 † 2:16 Aes 41:8-9; Luk 3:8 ‡ 2:17 Fil 2:7; Hip 2:10; 4:15; 5:1,8-9 § 2:17 Hip 5:2 * 2:18 Hip 4:15 * 3:1 Rom 8:28 † 3:1 Eruh nīpəti nəghatiən u “aposil” e tiksīnəri. ‡ 3:2 Nam 12:7 § 3:6 Hip 3:14; 4:14; Rom 11:22 * 3:6 1Kor 3:16; 1Pitə 2:5

⁸ mäsotoliän rəhn-kapə təmah təskasik pik, təhmen e tipitəmah min ilah kəmautol lanəha aupən məutəhti nəuiak, Uhgın rəhalah, nian ilah kəmautek askəuvin iəu, Uhgın rəhalah, əpəha ikin təpiə-məpiə ikin. †

⁹ Ikin əha, tipitəmah min kəmotəkeikei kəm iəu məmə okoteruh rəhak nəsanəniən, nati əpnəpən ilah kəmoteruh pau natimnati min iətəm iəmatol o nu fote.‡

¹⁰ Kəni iəu iəmol niəməha kəm lah, kəni mətəni məmə, 'Nikilah tətən isəu ohniəu nian rəfin.

Kəni ilah motəpəh noliən nati iətəm iətəni kəm lah.'

¹¹ Niəməha təmol iəu,

kəni iəmos nonauvil kəti məni məmə,

'Ilah ko kəsəhuvəniən ikin katos nəmeigian ohniəu ikin.' "§*

¹² Piak min mine nəuvinik min, autəh vivi itəmah min o nati u. Otol məmə nikitəmah aru otəsərahian kəni kəti təsəpəhian nəhatətəiən, mol məmə nəkotəuhlin=pən itəmah isəu o Uhgın iətəm tətəmiəgəh məsanən agin. ¹³ Uhgın təməni "Rəueiu əmə," kəni nian u "rəueiu" tətətiəg əhanəh. Tol lanəha, nəkotəkeikei məutəghati rəueiu kəm təmah min, mauteh məha-məha itəmah min nian rəfin, məmə noliən tərəh otəseiuiəiən e təmah kəti mol rəhn-kapə təskasik o Uhgın. ¹⁴ Mətəu-inu nəmə kitah kotəhtul məha-məha motətəuərus=pən naunun, motəhatətə e Uhgın təskasik miəkis, təhmen əmə məmə inu kəmotətəuəuin motəhatətə vi əmə lan, kəni tətəgətun məmə kitah kinautos pəti natimnati min rəha Kristo. ¹⁵ Mətəu sotaluiən e nəghatian iətəm kəməni məmə,

"Rəueiu əmə, onəkotəkeikei motətəlig e nəuiak

məsotoliän rəhn-kapə təmah təskasik pik,

təhmen e tipitəmah min ilah kəmautol lanəha aupən

mautəhti nəuiak, Uhgın rəhatəmah."†

¹⁶ ?Kəni pəh min u nətəm kəmotətəu pau nəuia Uhgın, mäsotoliän? Ilah u Mosis təmit rəkis ilah Ijip.‡ ¹⁷ ?Nipəh min u kəmotol Uhgın niəməha tol o nu fote? Ilah u, nətəm kəmotol noliən tərəh, kəni motəmei mohmis mauteməhl-məhli əpnəpən əmə əpəha təpiə-məpiə ikin. § ¹⁸ ?Kəni nipəh min u Uhgın təmətəghati e lah, matos nonauvil məmə ilah okəsəhuvəniən mohiet pətiəgəm ikin katos nəmeigian ohni ikin? In təmətəghati kəm nətəmimi nətəm kəmotəhti nəuian. * ¹⁹ Kəni kitah koteruh məmə kəməsəgəhanian e lah məmə okohiet pətiəgəm ikin katos nəmeigian ikin ohni, mətəu-inu ilah kəsotəhatətəiən lan.

4

Ikin katos nəmeigian o Uhgın ikin

¹ Mətəu kitah u, Uhgın təməni-əskasik rəkis məmə kitah kotəhrun nuvəniən ima ikin katos nəmeigian ohni ikin, kəni nəniəskasikiən u, tətəhtul əhanəh, materəh o tah. Tol lanəha, pəh kitah kotətəu itah, kəni motəgin məmə kitah kəti kol mətə təsosian nəmeigian əha, ² mətəu-inu kitah kinotətəu rəkis nanusian təuvin məmə Uhgın təmol əpenə-penə ikin kəti o nəmeigian rəhatah, təhmen əmə məmə inu nətəmi aupən kəmotətəu nəghatian lan. Mətəu nəghatian əha, təməsasiruiən e lah, mətəu-inu ilah kəmautətəu əmə, məsotəhatətəiən lan. ³ Kitah nətəm kəmotəhatətə əmə lan, kitah kotəhrun nuvəniən imə, ikin katos nəmeigian ohni ikin. Mətəu rəha nətəmimi min u nətəm kəsotəhatətəiən lan, Uhgın təməni məmə,

"Niəməha təmol iəu, kəni iəkos nonauvil kəti, məni məmə,

'Ilah ko kəsəhuvəniən ikin katos nəmeigian ikin ohniəu ikin.' "§*

Təməni lanəha, nati əpnəpən məmə tinol əpenə-penə rəkis ikin katos nəmeigian ohni ikin nian in təmətuəuin matol nəhue niftəni. ⁴ Kitah kotəhrun məmə tinol əpenə-penə rəkis

† 3:8 Eks 17:1-7; Nam 20:2-5 ‡ 3:9 Nam 14:3; Dut 1:3; Uək 7:36 § 3:11 Nam 14:21-23 * 3:11 Sam 95:7-11

† 3:15 Sam 95:7-8; Hip 3:7-8 ‡ 3:16 Nam 14:1-35 § 3:17 Nam 14:29; 1Kor 10:1-13 * 3:18 Nam 14:22-23; Sam

95:11; Hip 3:11 * 4:3 Sam 95:11; Hip 3:11

lan, mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgın in tətəghati e Sapət, mətəni məmə, “Təmöl nəhue niftəni, kəni e nian səpın lan, Uhgın təməmeig e rəhan uək.”† 5 Mətəu ikin mın nəuvein e Nauəuə Rəha Uhgın, Uhgın tətəni məmə, “İlah ko kəsəhuvəniən ikin katos nəmeigian ohniəu ikin.”‡

6 Tol lanəha, ikin katos nəmeigian o Uhgın ikin əha, in tətətig əhanəh məmə nətəmimi okəhuvən ikin. Mətəu nətəmimi mın u aupən nətəm kəmotətəu nanusiən təuvir, ilah kəmotəmkarəpən e nuvəniən ikin katos nəmeigian ohni ikin, mətəu-inu kəmotəhti nəuia Uhgın. 7 Konu, uərisig lan, tol=pən Uhgın təmələhu mın nian kəti mın o nuvəniən ikin katos nəmeigian ohni ikin. Nian əha, inu rəueiu. Uhgın təməni pətigəm nati u kəm Tefit məmə,

“Rəueiu əmə, onəkotəkeikei motətəlig e nəuiən məsotoliən rəhn-kapə təmah təkaskik pik.”§

8 Nikitəmah təhti to suah u Josuə* aupən. Nəmə Josuə təməfən nəmeigian pəhriən kəm lah nian in təmit ilah məhuvən Kenan, konu Uhgın ko təsəni mınıən məmə otələhu nian kəti mın məmə in nian rəha nuvəniən ima ikin katos nəmeigian ohni ikin.† 9 Kəni tol lanəha, kəni in təməni nian pisin kəti mın, nian əha ikin tətətig əhanəh o rəhan nətəmimi məmə okəhuvən motos nəmeigian, e nolien kətiəh əmə iətəm Uhgın təməmeig lanəha e rəhan uək mın aupən, e nian rəha Sapət. 10 Mətəu-inu iətəmi tətuvən imə məmə otos nəmeigian u, in otəmeig e rəhan uək, təhmen əmə e Uhgın iətəm təməmeig e rəhan uək aupən.‡ 11 O nati u, kitah okotalkut əskasik məmə okəhuvən imə motos nəmeigian u. Təsəuviriən məmə kitah kəti, otitəu=pən nolien rəha nətəm aupən nətəm kəmotəhti nəuia Uhgın, motəmei.

12 Mətəu-inu Nəghatiən Rəha Uhgın,§ in tətəmiəgəh məsanən e uək rəhan.* Kəni in təhmen e nau rəha nəluəginiən təsilə e nikalın pəti mil.† In təhrun nətərərehien materuh əhruahru nətəligian mın mine nikin pisin pisin mın e nətəmimi, təhmen əmə e nau iətəm tətətərəreh materuh ikin tətəhtərain mın ikin e niki kilitəmi mine nəhu imə ikin. In tətakil nətəligian mın mine nolien oneuən mın e nikitəmi.‡ 13 Uhgın tətərəh natimnati mın rəfin e nəhue niftəni tətəməhli pətigəm əmə e nəhmtin. Kəni kitah okotəkeikei motəni pətigəm rəfin əgin natimnati iətəm kəmotol kəm Uhgın u inu.§

Iesu in təmuva pris asoli əgin iətəm təuvir məpirəkis

14 Tol lanəha, pəh kitah kotaskəlim əskasik nəhatətəien rəhatah iətəm kınotəni pətigəm rəkis, mətəu-inu kitah kautos pris asoli əgin kəti rəhatah in iahgin. Inu Iesu, Nəti Uhgın, iətəm tinuvən rəkis imə e negəu e neai.* 15 Rəhatah pris asoli əgin, in Pris kəti iətəm tətətəu vivi nikitah, mətətəu vivi məmə otəhro itah kəsotəhmenien; mətəu-inu natimnati rəfin iətəm tatek askəuvin itah e nəmiəgəhien rəhatah, natimnati kətiəh mın əmə, kınotek askəuvin rəkis in e rəhan nəmiəgəhien. Rəhatah pris asoli əgin, in tinəhrun rəkis rəhatah nəpəouien mın.† (Mətəu nati kətiəh əmə ko, in təsolien nati tərəh kəti.) 16 O nati u, pəh kitah kəsotəginiən o nuvəniən iuəkir o jeə rəha kig u,‡ tətəfən rəhan nəuviriən kəm tah. Kəni ikin əha, in otasəkəhruiən itah, kəni məfa nəuviriən kəm tah e nikin əgion, e nian rəha nərahien otuva o tah.§

† 4:4 Jen 2:2 ‡ 4:5 Sam 95:11 § 4:7 Sam 95:7-8; Hip 3:7-8 * 4:8 Josuə in nərgin kəti e nəghatiən rəha Isrel. Kəni nərgin u Iesu, nərgilau təhmen-əhmen əmə e Josuə e nəghatiən rəha nətəm Kris. Nian Josuə təməfən nəmeigian kəm nətəm Isrel əpəha Kenan, nəmiəgəhien rəha Josuə in tətəgətun nati iətəm Iesu otəpanol, məfa nəmiəgəhien pəhriən kəm tah. † 4:8 Dut 31:7; Jos 22:4 ‡ 4:10 Jen 2:2; Hip 4:4 § 4:12 1Pitə 1:23; Aes 49:2; Nəh 19:13-15; Jon 12:48 * 4:12 Aes 55:11; Jer 23:29 † 4:12 Efəs 6:17 ‡ 4:12 1Kor 4:5 § 4:13 Nəh 2:23 * 4:14 Hip 7:25 † 4:15 Hip 2:17 ‡ 4:16 Jeə rəha kig u, in Uhgın tətəharəg ikin, kəni mətərmənig, mətəu o natimnati mın iətəm Iesu təmol, jeə rəha kig u, in tətuva təhmen e İkin Katilpin Niəməha rəha Uhgın İkin iətəm Oltestimin tətəghati lan (Onəkafin e Eks 25:18-22; Lev 16:1-15). İkin əha inəha, iətəm Uhgın tətəsəkəhruiən konu mətəhlman e nəuviriən rəhan ikin kəm tah kəni mətəfəl rəkis nolien tərəh mın rəhatah. In təhrun nolien e nira Iesu iətəm təmaiu o tah, kəni təmosiahu rəhan niəməha. § 4:16 Eks 25:18-22; Lev 16:2,14,15; Hip 9:5

5

1 Kitah kotəhrun məmə nian rəfin Uhgın tatitəpın suah kəti kəni mətəfəri in məmə otuva pris asoli aɡın, məmə in suaru rəha nətəmimi okəhuvən o Uhgın. In suaru rəhalah o nəfəniən natimnati kəm Uhgın, kəni in matol sakrifais o rəhalah nolien tərəh mın.*

2 Rəueiu əha, pris asoli aɡın u, in iətəmimi kəti, kəni in təhrun nolien timətig əmə o nətəmimi,† nətəm kotəruru aɡın nati iətəm təhruahru, ilah kotagım rəkis e suaru. In təhrun nolien timətig o nətəmimi mətəu-inu in mın təsəhmenien, mətəu-inu in mın təhrun nolien təfagə tərəh.‡ 3 In tatol təfagə tərəh lanəha, kəni tol məmə e nian rəha sakrifais, in otəkeikei mol sakrifais o rəhan aru təfagə, kəni matig mol mın rəha nətəmimi mın.§

4 Iətəmi kəti ko təsəniən məmə in otol uək rəha pris asoli aɡın, mətəfəri aru in. Kəpə, Uhgın otəkeikei mauin e rəhan kəti iətəmimi məmə in otol uək u, təhmen əmə məmə inu təmauin e Eron aupən.*† 5 Tol lanəha, Kristo in təməsəfəri aruiən in məmə in pris asoli aɡın. Mətəu Uhgın in təmitəpın, kəni məni=pən kəm in məmə, “Ik nətik.

Rəueiu inuva rəham tatə əhruahru.”‡

6 Kəni ikin kəti mın e Nauəuə Rəha Uhgın,§ in tətəni məmə

“Ik pris kəti təhmen e Melkisitek aupən,*†

kəni ik onəkol uək rəha pris nian rəfin,

matuvən matuvən naunun tikə.”

7 E nəmiəgəhiən rəha Kristo e nəhue niftəni u, in tətəfaki kəm Uhgın, mətətapuəh o nasiruiən, mətəsək əfəməh, nəhu nəhmtin tətəiəh. Uhgın tatos nəsanəniən o nosmiəgəhiən in e nimisiən. Kəni in təmatisiai Uhgın, kəni matol nəuiən,‡ kəni o nati u, Uhgın təmətəu in.§ 8 Nati əpnəpın məmə Kristo in Nəti Uhgın, mətəu in təmətəu nahməiən. Tol lanəha, nahməiən rəha Iesu, təmol in təhrun vivi nıpəti nolien nəuia Uhgın,* 9 kəni təmuva iətəmi təhmen aɡın rəha nolien uək rəha pris asoli aɡın rəhatah. Kəni in təmol suaru o nosmiəgəhiən itulin rəhan nətəmimi mın u kautol nəuiən, matos vivi ilah, matuvən matuvən naunun tikə. 10 Kəni Uhgın təməfən nərgin u kəm in, məmə in pris asoli aɡın təhmen əmə e suah u Melkisitek aupən.†

11 Itimah iəmotos nəghatien tepət məmə iəkotəni=pinə kəm təmah, məmə Iesu in pris asoli aɡın təhmen e Melkisitek. Mətəu tiəkis pik o nəni-viviən ilah rəfin kəm təmah, mətəu-inu itəmah nəutəlpah pik o nətəuiən nati kəti kəni motəhrun. 12 Itimah nəmotəhatətə nuvəh rəkis, kəni təuvır məmə itəmah nınəhuva rəkis nəgətun mın rəha nəghatien rəha Uhgın. Mətəu kəpə, itəmah nautol əmə lanəha. Rəueiu əha, kəkeikei kəgətun mın itəmah, tətuəuin mın, e nəukəti nəghatien mın rəha Uhgın. Nıpəhriənien u, itəmah nəsotəhmenien o nunien nauəniən əskasik mın, mətəu nəkotəhmen əmə məmə nəutəmah əhanəh.‡ 13 Mətəu e nətəmimi mın u nətəm kəutəmah əhanəh lanəha, ilah u iəpəou mətəmətig mın, kəutəkəku əhanəh, kəsoteinatig vivi əhanəhiən o nəhrunien nəgətunien mın rəha nolien əhruahru. 14 Mətəu nauəniən əskasik in nig nətəmi rəhalah nəhrunien tiniməhtə rəkis, nətəm kəmotəgətun rəhalah nətəligien o nəhrunien natimnati pişin pişin mın iətəm təhruahru mine iətəm tərəh, kəni ilah mautol iətəm təuvır,§ in əmə in əmə.

* 5:1 Hip 2:17; 7:27; 8:3; 9:9 † 5:2 Hip 2:17-18 ‡ 5:2 Hip 4:15; 7:28 § 5:3 Lev 9:7; 16:6-15; Hip 7:27; 9:7

* 5:4 Hip 5:1-4 kəutəghati əhruahru e uək iətəm pris asoli aɡın mın kəmotol aupən, muva mətəuarus nian nətəm Rom kəmotərəkin Nimə Rəha Uhgın e nu fote tinuvən rəkis uərisig Iesu təpanimis. † 5:4 Eks 28:1; Nam 18:7 ‡ 5:5 Sam 2:7; Uək 13:33; Hip 1:5 § 5:6 Sam 110:4 * 5:6 Jen 14:18-20; Sek 6:13; Hip 5:10; 6:20; 7:1-22 † 5:6 Melkisitek (Jen 14:18) in kig rəha Salem (Salem u, nıpətin u, Nəməlinuiən) kəni in pris rəha Uhgın Ilis Pik. In təmətatig e nian rəha Epraham. Kristo in təhmen e Melkisitek mətəu-inu in pris mine in kig mın. Mətəu nəuaniləuis rəha Eron mın, ilah pris mın əmə, mətəu səniəmə kig mın; Kəni Melkisitek in pris itulin iətəm Uhgın təməfəri aupən aɡın, uərisig təfəri Eron. Hip 7:2. ‡ 5:7 Luk 22:42 § 5:7 Mat 26:36-46; Mak 14:32-42; Luk 22:39-46 * 5:8 Fil 2:6-8 † 5:10 Sam 110:4; Hip 5:6 ‡ 5:12 1Pitə 2:2 § 5:14 Rom 16:19

6

¹ Tol lanəha, təuvir məmə kitah okəsotəgətun minian nəukəti* nəgətunian rəha nəhatətəian e Kristo, mətəu pəh kitah okautəkeikei mautil məmə okohməhtə e Iesu Kristo. Kitah kinotəuhlin rəkis itah e nolian min iətəm kotəhrun niti-pənian itəmi e nimisiən.† Kitah kinotəhatətə rəkis e Uhgın. Təhmen əmə məmə kinotafəl rəkis nimei nimə. Nian əha rəueiu in rəha nuvləkinian nimə. ² Kitah kinotəhrun rəkis nəgətunian min rəha nolian pisin pisin min rəha nəueiuiən mine nələhu-pənian nəhlmitəmi e rəhnkapə iətəmiimi o nəfakiən lan. Kəni kitah kinotəhrun rəkis məmə kitah okotauməhtul min e nimisiən, kəni motəhrun min məmə Uhgın otakil nətəmiimi, kəni məfən nalpiniən itulin rəhan kəm nətəm kautol təfagə tərəh. Natimnati min u, kitah kinotəghati rəkis lan, təsəuviriən məmə kitah kəutisimaru e nəghatiən kətiəh min əmə nian rəfin. ³ Kəni kitah okəhuva nətəmiimi nətəm kinohmətə rəkis okəmə Uhgın təmegəhan e tah.

⁴ ?Okotalkut məmə okotol lanu lan, mətəu təhro e nətəmiimi nətəm kəməhuva o Uhgın mətəu rəueiu kinotəpəh Uhgın motəuhlin min nəmtahləh o Kristo? İlah kəha, ilah nətəm kəmotəh nəhagəhagiən,‡ kəni kinotun askəuvin rəkis nauəniən e negəu e neai iətəm Uhgın tətəfa,§ kəni minautəhrun məmə in təuvir, kəni minautos rəkis o Narmın Rəha Uhgın.* ⁵ Kəni ilah u, nətəm kinotəhrun askəuvin rəkis məmə nəghatiən rəha Uhgın in təuvir,† ilah kinotətəu rəkis nəsanəniən rəha Narməniğiən Rəha Uhgın iətəm otəsuvəhiən tuva. ⁶ Mətəu nəmə ilah kəmotəuhlin nəmtahləh o Uhgın, suaru kəti tikə min məmə okotəuhlin=pa min ilah o Uhgın.‡ İlah kəmotərəkin aru əmə ilah, mətəu-inu təhmen=pən əmə məmə kinotəhti=pən min əmə Nəti Uhgın e nigı kəməluau, motəfəri min e nəhmti nətəmiimi, kəni ilah minəutəuvsan min lan, məutərəkin.

⁷ Nikiim təhti-to nati u. Niftəni u tatos vivi nuhuən iətəm tətəfuv, in nauəniən tepət lan rəha nətəmi min u kautol uək ikin. Uhgın nikin tagiən pik ohni, kəni nəuviriən rəhan tətətig lan. ⁸ Mətəu niftəni iətəm kapili-apili mine manuvehli tateviə əmə ikin, in təsəuviriən o nati kəti. Tinətaiu əmə o nərəkinian. E naunun, nigəm otus natimnati iətəm kəutətig lan.

⁹ Piak min, nati əpnəpin iəu iətəghati lanu kəm təmah, mətəu iəkəhrun vivi məmə itəmah nəsotəhmenian e niftəni tərəh kəha. İəkəhrun vivi məmə itəmah nautos natimnati min u iətəm təuvir mapirəkis, iətəm Uhgın təməfinə kəm təmah mətəu-inko in tatosmiəgəh itəmah. ¹⁰ Uhgın ko təsaluiən e rəhatəmah uək min nəmotol mətəu-inu Uhgın rəhan nolian təhruahru əmə nian rəfin. Kəni ko in təsolian nati əpnəpin e nolian təuvir rəha nolkeikeian iətəm nəmotol kəm in, kəni mautil əhanəh, nian nəmotasiru e rəhan min nətəmiimi.§ ¹¹ İtəmah iəkotolkeikei məmə itəmah rəfin nəkautəkeikei mautil nolkeikeian iətəm nəkautol, mautil məmə otatuvən e naunun, kəni itəmah nəkotos nati konu iətəm nəmautələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligiən lan.* ¹² İtəmah iəsotolkeikeian məmə nəkotəlpəh, mətəu iəkotolkeikei məmə onəkotos nolian† rəha nətəmiimi min ko nətəm kəmotəiu əpən. İlah kəmotəhatətə əskasik e Uhgın kəni mautil rəhaləh nətəligiən təfəməh.‡ Mautil lanəha, kəni rəueiu, ilah kinotos rəkis natimnati iətəm Uhgın təməni əskasik rəkis məmə rəhaləh.§

Rəhatah agke tətətig e negəu e neai

¹³ Nəniəskasikiən kəti tol lanu, iətəm Uhgın təməni kəm Epraham əpən. Nian Uhgın təmol nəniəskasikiən rəhan, kəni nərgin kəti tikə min məmə in otos mol nəniəskasikiən lan rəhan təfigəm. Mətəu-inu nərgin in ilis tapirəkis nərgin min rəfin. Tollanəha, Uhgın təmos nonəuvil aru əmə e nərgin, mətəni məmə,* ¹⁴ “İəu oiəkəhlman e rəhak nəuviriən kəm ik, iahgin. İəu oiəköl rəham nəuaniləuis otepət.”† ¹⁵ Mətəu-inu Epraham rəhan nətəligiən

* 6:1 Hip 5:12 † 6:1 Hip 9:14 ‡ 6:4 Hip 10:32 § 6:4 Efas 2:8 * 6:4 Kəl 3:2 † 6:5 Sam 34:8 ‡ 6:6 2Pitə 2:21 § 6:10 Mat 10:40,42 * 6:11 Hip 3:6 † 6:12 Hip 13:7 ‡ 6:12 Jem 1:3; Nəh 13:10; 14:12 § 6:12 Hip 10:36 * 6:13 Jen 22:16 † 6:14 Jen 22:17

təfəmäh, in təmətəhtahnin matuvən matuvən, mətəuarus nian in təmos natimnati mīn u iətəm Uhgīn təməniäkis məmə otəfən kəm in.‡

16 Nian iətəmimi tatos nonauvil e nərgi iətəmi asoli kəti rəhan, § kəni nonauvil u rəhan tətəlis rəhan nəghatiən təfigəm. Kəni nətəmimi okotəkeikei motəhatətə e rəhan nəghatiən, ko kəsorgəhu mīniən ohni.* 17 Uhgīn təmos nonauvil e nərgin lanəha, mətəu-inu in tolkeikei məmə otol nətəmimi mīn u nətəm okotos natimnati mīn iətəm in təməniəskasik, † ilah okotəhrun vivi məmə rəhan nəlpəkaiuən, ko təsəuhliniən nian kəti.‡ 18 Uhgīn tatos nonauvil lanəha məmə otəfəri nətəligiən rəhatah u, nətəm kinohiet rəkis motəgim kəni məutarəriə lan. Kəni pəh kitah kotəskəlim əskasik nolien əha iətəm Uhgīn tinəfa rəkis kəm tah, məmə kitah okotarəriə əskasik e nəniəskasikiən mīn rəhan. Nati mil u, nəniəskasikiən mīne nonauvil rəhan, ilau ko kəsəuhlin mīniən nian kəti, mətəu-inu Uhgīn, təseiuəiən nian kəti.

19 Kitah kotələhu=pən rəhatah nətəligiən təskasik o nosiən natimnati mīn əha, tol lanəha, mol məmə nuhuiniən u, in təhmen e agke kəti iətəm tətəskəlim vivi rəhatah nəhatətəiən, § məmə nati kəti otəsəlauəliən lan kəni məsiuvi rəkis mīniən itah. Nuhuiniən u tatiti=pən itah kautəhuvən=pən e napən rəha İkin Tasim Agin İkin mautəhuvən ikīnu ima Uhgīn əpəha ilis e negəu e neai.* 20 İkin əha, İesu tinuvən rəkis ikīn rəhatah lan, məmə oterəh e suaru rəhatah. † In təmuva rəkis pris asoli agin‡ təhmen əmə e pris u Melkisitek § aupən, kəni in otatos uək u nian rəfin, naunun tikə.

7

Melkisitek

1 Suah u, Melkisitek,* in kig rəha Salem, † kəni in pris rəha Uhgīn u İlis PİK Agin. Aupən, nian Epraham təmuvən e nəluəginiən ilah kig mīn, kəni in təmol win e lah. Kəni in mīnitəlig mīnətəuva. Melkisitek, in təmuvən meruh Epraham e suaru, kəni in təməfaki mətapuəh=pən kəm Uhgīn məmə otəhlman e nəuviriən kəm Epraham. 2 Kəni Epraham, təmos rəkis tait‡ e rəhan natimnati mīn iətəm təmol win lan e nəluəginiən, kəni məfən kəm Melkisitek. Melkisitek u, nīpəti nərgin konu, “Kig rəha Nəhruahruəiən.” Kəni nərgin kəti mīn u, kətauin lan məmə Kig rəha Salem, nīpətin u məmə, “Kig rəha Nəməlinuəiən.” 3 Nauəuə Rəha Uhgīn təməsəghatiən e rəhan tatə mīne məmə mīne nəuaniləuis mīn. Kəni təsəniən nian təmair lan, mīne nian iətəm təmimis lan. Təhmen əmə məmə in təməsimisiən, in tatol əhanəh uək rəha pris. Tol lanəha, nəkeruh məmə in təhmen nəuəvetin e Nəti Uhgīn u in pris itulin kəti. §

4 Nīkim təhti-to Melkisitek. In iətəmi asoli kəti. Nati əpnəpin məmə tipitah u Epraham in iətəmi asoli, mətəu in təmətisiai pİK Melkisitek, mətəfən rəhan tait kəm in rəha natimnati mīn iətəm təmol win lan e nəluəginiən.* 5 Kitah kotəhrun məmə, e nu mīn rəfin, nətəm İsrəl ilah kotəkeikei mautəfən rəhalah tait kəm nəuaniləuis mīn rəha Lifai, ilah u pris mīn, təhmen=pən əmə məmə inu Lou rəha Uhgīn tətəni mīne. Nati əpnəpin məmə pris mīn əha ilah mīn nəuaniləuis mīn rəha Epraham, təhmen e nətəmimi mīn rəfin rəha İsrəl, mətəu pialah mīn u nətəm İsrəl, kotəkeikei mautəfən tait kəm lah.

‡ 6:15 Jen 21:5 § 6:16 E nolien rəha nəlisiən nəghatiən təskasik, nəmə kitah kəti tolkeikei məmə otol lanəha, kəni in tatos nonauvil e nəmanin uə nəuvinin. Mətəu nətəm İsrəl aupən, ilah kəmautos nonauvil e nərgi iətəmi asim kəti, uə nati kəti iətəm tasim, kəni nian nətəmimi nəuvein kəutətəu, kəni ilah kəutəhatətə e nəghatiən iətəm kəutəni. Ko kəsotorgəhu mīniən ohni, mətəu-inu nərgin əha kəmotəni, in tətəlis-ərain nəghatiən təskasik. * 6:16 Eks 22:11

† 6:17 Rom 4:16 ‡ 6:17 Nam 23:19; Tait 1:2 § 6:19 Fil 3:12 * 6:19 Lev 16:2; Hip 9:2,3,7 † 6:20 Hip 4:14 ‡ 6:20 Hip 2:17 § 6:20 Hip 5:16 * 7:1 Jen 14:17-20 † 7:1 Nərgin əha, Salem, in nərgin əuas rəha Jerusiləm aupən. Nərgin əha, Salem, nīpətin u “nəməlinuəiən.” ‡ 7:2 Tait u məmə: Nəmə iətəmi kəti tatos nati ilah ten, nəmə pİKəh uə nəuanigi uə məni, kəni tos rəkis kətiəh e natimnati ten konu məmə təfən kəm Uhgīn uə kəm iətəmi kəti, nati kətiəh konu kəutəni məmə “tait.” § 7:3 Sam 110:4 * 7:4 Jen 14:20

⁶ Melkisitek u, in səniamə nəuaniləuis kəti rəha Lifai. Mətəu in təmos tait mīn u rəha natimnati rəha Epraham. Kəni in təməfaki=pən kəm Uhgīn məmə otəhlman e nəuvirən rəhan† kəm Epraham u, Uhgīn təməfən rəhan nəniəskasikīən kəm in. ⁷ Kəni təhruahru aḡin məmə iətəmimi iətəm tatos nərgīn asoli otəfaki məmə Uhgīn otəhlman e nəuvirən tatuvən e iətəmimi iətəm ləhtəni əmə lan. ⁸ Kəni pris mīn nətəm kautos tait u, ilah nətəmimi əmə, nətəm okəmanohmīs. Mətəu Melkisitek u, in tatos tait, kətəni məmə in tətəmiəḡəh.‡§ ⁹ Epraham təmətəou rəhan tait tatuvən kəm Melkisitek lanəha, kəni kəhrun nəniən məmə Lifai iətəm tatos tait rəha Isrel, in mīn təməfən tait kəm Melkisitek mətəu-inu Lifai in mīpīn tərah rəha Epraham. ¹⁰ Mətəu-inu nian Melkisitek təmeruh Epraham, Lifai təməsair əhanəhiən. Mətəu nian Epraham təmətəou lanəha tait tuvən kəm Melkisitek, in təhmen əmə məmə rəhan u nəuaniləuis, Lifai, in mīn təmətəou=pən tait kəm Melkisitek, mətəu-inko in tinətətiḡ rəkīs e nīpətī rəhan kəha.*

Kristo təhmen e Melkisitek

¹¹ Pris mīn rəfin rəha Isrel kəmotšipən e nəuaniləuis rəha Lifai. Uhgīn təməni məmə pris mīn kəha okautol natimnati pīsīn pīsīn mīn. Kəni uək rəhalah, in nəukəti Lou iətəm Uhgīn təməfən kəm nətəm Isrel. Mətəu uək mīn rəfin iətəm pris mīn kəmotol, kəsotəhmenīən† o nolīən rəfin natimnati iətəm Uhgīn tolkeikei e nətəliḡiən mīne niki nətəmimi.‡ Tol lanəha, pris kəti mīn təkeikei muva. In təsisipənīən e nəuaniləuis rəha Lifai mīne Eron,§ mətəu-inu uək rəha pris mīn əha təsəhmenīən. Kəpə. Pris pīsīn kəti təkeikei muva iətəm in təhmen e Melkisitek. ¹² Nian nolīən rəha nītəpīniən pris tətəuhlin, kəni Lou okəkeikei kəuhlin mīn. ¹³ Otəkeikei mol lanu lan mətəu-inu, kitah kəutəḡhati e Iərmənīḡ rəhatah, iətəm təmsipən e nəuaniləuis pīsīn kəti iətəm iətəmi kəti tikə e nəuaniləuis əha təmol uək e oltə təhmen e pris kəti. ¹⁴ Kitah kinotəhrun rəkīs məmə Iərmənīḡ rəhatah in təmsipən e nəuaniləuis rəha Juta,* kəni nian Lou rəha Mosis təmətəḡhati e uək rəha pris mīn, in təməsəḡhati aḡiniən e nəuaniləuis u.

¹⁵ Mətəu təuvir əmə, mətəu-inu kitah kinotəhrun məmə pris kəti mīn təmuva rəkīs, iətəm təhmen e Melkisitek. ¹⁶ Lou təməni məmə pris mīn kotəkeikei motsipən e nəuaniləuis rəha Lifai, kəni nati əpnəpīn Iesu təsisipənīən e nəuaniləuis əha, mətəu in təmuva pris kəti. Kəni in təmos uək rəha pris e nati kəti iətəm təsanən mapirəkīs Lou, mapirəkīs nəuaniləuis rəha Lifai. In təmos uək rəha pris e nəsanənīən rəha nəmiəḡhiən u rəhan iətəm naunun tikə. † ¹⁷ Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə, “Ik pris kəti təhmen e Melkisitek‡ aupən, kəni ik onatol uək rəha pris nian rəfin, matuvən matuvən naunun tikə.”

¹⁸ Kəmələhu kalīn Lou aupən, mətəu-inu rəhan nəsanənīən tikə, in təsasiruiən, ko təsoliən nati kəti.§ ¹⁹ Mətəu-inu Lou əha, təruru nələhu əhruahruīən nati kəti.* Kəni rəueiu əha, nolīən pīsīn kəti iətəm təuvir mapirəkīs, in tīnos nimein, məmə kitah okotələhu=pən rəhatah nətəliḡiən lan. Kəni in suaru rəhatah u, o nuvənīən iuəkīr o Uhgīn.†

²⁰ Uhgīn təməni əskasik məmə Kristo in otol uək rəha pris matuvən matuvən naunun tikə, kəni təmos nonauvīl ohni, məmə rəhan nəḡhatīən otəfiḡəm. Mətəu təməsosīən

† 7:6 Jen 14:19,20 ‡ 7:8 Kətəni məmə Melkisitek tətəmiəḡəh mətəu inu Nauəuə Rəha Uhgīn təsənīən məmə təmīmīs nian kəti mīne. Hip 7:3 § 7:8 Hip 5:6 * 7:10 Nati kisil kəhləḡətun məmə Melkisitek in ilīs tapirəkīs pris mīn u nəuaniləuis rəha Lifai. Kətiəh u, Melkisitek in təməsimīsīən, tətəmiəḡəh əmə. Keiu u, tīpī Lifai u Epraham, in təmətəfən tait rəhan kəm Melkisitek. Kisil u, Melkisitek təməfaki=pən kəm Uhgīn məmə otəhlman e nəuvirən rəhan kəm Epraham, mətəu səniamə Epraham təməfaki=pən rəha Melkisitek. † 7:11 Hip 7:18,19; 8:7 ‡ 7:11 Hip 10:1 § 7:11 Nian Uhgīn təməfən Lou kəm Mosis, təməni məmə pris mīn rəfin okohiet e nəuaniləuis rəha Lifai. Eron in təmsipən e nəuaniləuis rəha Lifai, kəni in təmaupən pris asoli aḡin rəha Isrel. * 7:14 Jen 49:10; Mat 1:3; 2:6; Nəh 5:5 † 7:16 Jon 1:4; 5:26; Hip 7:25 ‡ 7:17 Jen 14:18; Sam 110:4; Sek 6:13; Hip 5:6,10; 6:20; 7:1-22 § 7:18 Rom 8:3; Kəl 3:21; Hip 9:9; 10:1 * 7:19 Rom 3:20 † 7:19 Hip 4:16; 10:22; Jem 4:8

nonauvil lanəha o pris min aupən. ²¹ Mətəu Uhgın təmos əmə nonauvil nian Iesu təmuva pris. Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“Iərməniḡ təmos nonauvil kəti,
kəni ko otəsəuhliniən nətəliḡiən rəhan.‡

In tətəni məmə,

‘Ik onəkol uək rəha pris nian rəfin,§
matuvən matuvən naunun tikə.’ ”

²² Uhgın təmos nonauvil lanəha, matol məmə Iesu tuva mol suaru iətəm tatol kitah kotəhrun əsas məmə nəniəskasikiən rəha nasiruiən in təuvir, mapirəkis nəniəskasikiən u aupən.*

²³ Aupən, pris min ilah tepət, mətəu-inu kətiəh tol uək matuvən matuvən mimis ko, kəti tos nimein, mol uək matuvən matuvən, mimis mautil əmə lanəha. Ilah kəsotol ituliniən uək. ²⁴ Mətəu Iesu, in otos uək rəha pris rəhatah matuvən matuvən naunun tikə, mətəu-inko, in tətətiḡ itulin. ²⁵ Tol lanəha, in təhrun nosmiəḡəh itulin aḡiniən itah u, kotilpın itah min məmə kəhuvən o Uhgın, mətəu-inu in tətəmiəḡəh itulin mətəḡhati rəhatah lan kəm Uhgın.†

²⁶ O nati u inu, in pris asoli aḡin‡ iətəm in təhmen o nasiruiən e tah. In tasim, kəni məhruahru vivi, in təsoliən noliən tərah. In tol pişin aḡin e nətəm kautol təfagə tərah, kəni in ilis tapirəkis ilah əpəha e negəu e neai. ²⁷ In tol pişin e pris asoli aḡin min u aupən. Nian rəfin, e nian ilah kautol sakrifais rəha nian əha, kotəkeikei motaupən mautil sakrifais o nafəl rəkisiən təfagə tərah rəhalah.§ Uərisiḡ lanko, ilah kəpanotol min sakrifais kəti min, o nafəl rəkisiən təfagə tərah rəha nətəmini min.* Mətəu nian Iesu tategəhan məmə in otol sakrifais aru e rəhan nəmiəḡəhiən, o noliən tərah min rəha nətəmini,† kəni mau kətiəh əmə‡ in təhmen məuaou. ²⁸ Lou in tətəfəri pris min nətəm kəsotəhmeniən.§ Mətəu nonauvil rəha Uhgın, iətəm tatuərisiḡ e Lou, in tətəfəri Nətin u,* iətəm təuvir məhmen aḡin† o noliən uək u, matuvən naunun tikə.

8

Iesu in pris asoli aḡin təuvir mapirəkis

¹ Kitah kəutəḡhati e nati u,* mətəu nəukətin tol lanu. Kitah kautos pris asoli aḡin kəti, təhruahru əmə e iətəmi u iəmatəni.† In tinətəharəḡ rəkis‡ e nikalin maru rəha Iətəmi asoli əpəha ilis e negəu e neai, ikin ima rəha nepətiən mine nisiəiən. ² In tatol uək əpəha Ikin Tasim Ikin e negəu e neai, inu Nima Tapolin pəhriən§ iətəm Uhgın əmə təmiuvi. Səniəmə iətəmini iətəm təmiuvi Nima Tapolin əha.*†

³ Kəməfəri rəfin pris asoli aḡin min u aupən, məmə okautəfən natimnati min kəm Uhgın, kəni mautil sakrifais. E suaru kətiəh əmə, rəhatah u pris asoli aḡin, in min otəkeikei məfən sakrifais kəti kəm Uhgın.‡ ⁴ Nəmə in tətətiḡ əha e nəhue niftəni u, kəni ko səniəmə in pris kəti, mətəu-inu pris min əpəha ikin kəutətiḡ nətəm kautəfən natimnati kəm Uhgın, təhmen əmə məmə inu Lou təməni mine. ⁵ Pris min u, ilah kautol rəhalah uək e narmi nimə əmə iətəm tatisikəuvin§ natimnati min iətəm tətətiḡ e negəu e neai. Tol lanəha nian Uhgın təməni=pən kəm Mosis aupən, məmə otem Nima Tapolin Asim, in təməni məmə,

‡ 7:21 1Saml 15:29; Mal 3:6 § 7:21 Sam 110:4; Hip 5:6; 6:20; 7:17 * 7:22 Luk 22:20; Hip 8:6; 12:24 † 7:25 Rom 8:34; 1Jon 2:1 ‡ 7:26 Hip 2:17; 4:14; 6:20; 8:1 § 7:27 Lev 9:8; 16:6, * 7:27 Lev 9:15; 16:15; Hip 5:1,3 † 7:27 Efəs 5:2 ‡ 7:27 Rom 6:10; Hip 9:12,26,28; 10:10; 1Pitə 3:18 § 7:28 Hip 5:1-2 * 7:28 Hip 1:2 † 7:28 Hip 2:10 * 8:1 Hip 1:3; 2:17; 3:1; 4:14; 6:20; 7:26; 9:11; 10:12; 12:2 † 8:1 Hip 7:24-28 ‡ 8:1 Afın-to futnot e 1:3 § 8:2 Hip 3:6; 10:21; 1Pitə 2:5; Nəh 13:6 * 8:2 Nəkeruh məmə e nauəuə u iətəmi təmətei in tətəsəl uərisiḡ=pən e Nima Tapolin Rəha Uhgın aupən, in aupən e Nimə Rəha Uhgın rəha Solomən. In tətəḡhati nəkeruh nəmə inu katol əhanəh sakrifais kətan lanko, nati ənnapın in tətətei nauəuə uərisiḡ e AD 70, mətəu-inu in təmitəliḡ=pən uərisiḡ e nətəliḡiən rəhan e nətuəuiniən rəha natimnati min əha. † 8:2 Hip 9:11,24 ‡ 8:3 Hip 9:14 § 8:5 Kol 2:17; Hip 9:23

“Onəkəkeiki mateh vivi mēmə onəkol natimnati mīn u təhruahru təhmen əmə e rəhak mak iətəm iəmol mətəgətun rəkis ik lan əpəha ilis e nītəuat asoli.”*

⁶ Mətəu rəueiu, Iesu, pris asoli aḡin u rəhatah, in tinos rəhan uək iətəm təuvir pik aḡin mapirəkis uək rəha pris mīn aupən. Kəni e noliən kətiəh əmə, Iesu in suaru rəha nəniəskasikiən vi rəha nasiruiən u iətəm in təuvir mapirəkis nəniəskasikiən əuas rəha nasiruiən, mətəu-inu nəniəskasikiən vi u, in tətəhtul-pəri e nəghatiən mīn iətəm kotəuvir motapirəkis.†

⁷ Nēmə nəniəskasikiən əuas təməhmen pəhriən aḡin, kəni Uhgīn təməsəniən mēmə nəniəskasikiən vi otuva mos nimein. Mətəu nəniəskasikiən u əuas təsəhmenien,‡ tol lan əha, nəniəskasikiən vi təkəkei muva. ⁸ Mətəu Uhgīn təmeruh nərəhiən rəha nətəmimi, kəni məni mēmə,

“Nian əha ikīn otəpanuva,
iətəm iəu, oiəköl nəniəskasikiən vi rəha nasiruiən rəha nəuaniləuis mīn rəha Isrel mīne
nəuaniləuis mīn rəha Juta.

⁹ Nəniəskasikiən rəha nasiruiən u,
in otol pišin aḡin e nəniəskasikiən əuas rəha nasiruiən,
iətəm iəu iəmol kəm tipilah mīn aupən,
e nian u iətəm iəu iəmos nəhlmilah matit ilah mohiet rəkis Ijip.
Oiəköl nəniəskasikiən vi rəha nasiruiən,
mətəu-inu ilah kəməsotaskəlimiən nəniəskasikiən u iətəm iəu iəmol kəm lah aupən,
kəni tol mēmə iəu iəməpəh ilah məuhlin=pən nəmtahk kəm lah.‡

¹⁰ Kəni iəu, Iərməniḡ, iətəni pətigəm mēmə,
e nian iətəm otəpanuva,
iəu oiəköl nəniəskasikiən vi kəti rəha nasiruiən* kəm nəuaniləuis mīn rəha Isrel.
Oiəkəfən rəhak lou mīn e rəhalah nətəliḡiən,
kəni iəkətei rəkis=pən e nikilah,†

kəni iəu iəkuva mol Uhgīn əhruahru rəhalah,
kəni ilah okəhuva motol rəhak əhruahru nətəmimi.‡
¹¹ Ilah kəti ko təsuvəniən mətəgətun nətəm iman ikīn mēmə,
'Ik onəkəkeiki məhrun Iərməniḡ u.'

Kəni iətəmimi kəti ko təsuvəniən məni=pən nəghatiən u kəm pian,
mətəu-inu ilah rəfin okotəhrun iəu,§
tətuəuin e nətəmi əpnəpīn mīn
muvən mətəuarus=pən nətəm kautos nərgin asoli mīn.

¹² Mətəu-inko, iəu, oiəkəsəkəhruin ilah o rəhalah noliən mīn iətəm təsəhruahru aḡiniən.
Iəu oiəkəfəl rəkis noliən tərāh mīn rəhalah,
kəni iəu oiəkəlu e noliən tərāh mīn rəhalah.”*†

¹³ Nian Uhgīn tətəghati e nəniəskasikiən rəha nasiruiən u, mēmə in nəniəskasikiən vi, in tətəni mēmə tateruh nəniəskasikiən rəha nasiruiən aupən, tinəuas rəkis, mēmə ko təsoliən mīn nati kəti əha rəueiu. Kəni nati u tinəuas u ko təsol mīniən nati kəti, otəsuvəhiən təsatig mīniən.

9

Ikin Tasim Ikin e nəhue niftəni mīne Ikin Tasim Ikin e nəḡəu e neai

¹ Kəni e nəniəskasikiən rəha nasiruiən iətəm təmaupən matig, nətəm Isrel kəmotəkəkeiki motohtəu=pən suaru əhruahru mīn o nəfakiən. Kəni Nima Tapolin Asim, in rəha nəhue niftəni əmə u. ² Nətəmi aupən u, kəmotiuvi Nima Tapolin Asim u,* mautil nəuan kəti

* 8:5 Eks 25:40 † 8:6 Hip 8:8-13; Luk 22:20; Hip 7:22; 9:15; 12:24 ‡ 8:7 Hip 7:11,18; 10:1 § 8:9 Eks 19:5-6

* 8:10 Rom 11:27 † 8:10 Lou əuas mīn u, kəmətei=pən e kəpiel keiu kuepin-epin. 2Kor. 3:3; Hip 10:16 ‡ 8:10

Esik 11:20 § 8:11 Aes 11:9; Jon 6:45 * 8:12 Aes 43:25; 64:9; Maeka 7:19; Hip 10:17; Jer 31:31-34 † 8:12 Hip

10:16 * 9:2 Eks 25:8,9

əpəha nəlugin əhruahru, kəmotətihli nəuan keiu. Nəuan iətəm tətəupən lan, kautəni məmə İkin Tasim İkin.† E nəuan əha, kəmotələhu=pən nati kətəharu-pəri lait lan‡ İkin, mine tepil kəti iətəm kəməlin-pəri pıret asim mın lan.Ş

³ Kəmiuvi pəsıg=pən napən e nəuan uərisıg, kəni nəuan əha, kətəni məmə, “İkin Tasim Agin İkin.”* ⁴ İkin əha, nati kəti əha İkin kəmol e aien u kol tətəraip-oraip, iətəm katəmki=pən nati pien-pien lan, katuvan. Kəni İkin əha, Bokis rəha Nəniəskasikien Rəha Nasiruiən† tətəharəg əha İkin. Bokis u kəmol e nigı, kəni kəuveg e aien u kol tətəraip-oraip. Kəni e nıpəgnəua Bokis əha, pətəl kəti əha İkin kəmol e aien u kol tətəraip-oraip, kəmargin=pən pıret u mana,‡ nəuan nəuvin İkin. Konu kəmələhu=pən mın kasikin rəha Eron e Bokis u, kasikin u aupən Uhgın təmol teviə mın.Ş Kəni kəpiel mil keiu əha İkin, iətəm kuəpin-epin, kəmətei rəkis=pən Lou ilah ten e lau.* ⁵ Kəni ilis e rəhn-kapə Bokis u, narmi Jerəb rəha Nəhagəhagien,† ilau keiu əha İkin. Kətiauvi pəsıg nıməlməilau o İkin Katilpin Niəməha rəha Uhgın İkin.‡Ş Mətəu ko iəsəniən natimnati mın u, mətei əlkələh.

⁶ Nian kəmotəlin vivi rəfin natimnati mın u, pris mın kotəhrun nuvəniən imə miet e nəuan iətəm tətəupən nian ilah kautol uək rəha nəfakien.* ⁷ Mətəu pris asoli agin, in əmə təhrun nuvəniən imə e İkin Tasim Agin İkin. Mətəu ko təsuvəniən nian rəfin.† In təhrun nuvəniən nian kətiah əmə e nu mın rəfin.‡ Kəni nian in tatuvən, in təkəikei mos nıərə, kəni mol sakrifais lan o noliən tərəh rəhan,Ş kəni matig mol mın o noliən tərəh rəha nətəmimi,* iətəm ilah kotərruru məmə kautol təfagə tərəh.

⁸ Kəni e natimnati mın u, Narmın Rəha Uhgın tətəgətun məmə, nian Nima Tapolin Asim aupən tətəhtul əhanəh, kəni suaru† tikə əhanəh o tah o nuvəniən e İkin Tasim Agin İkin. ⁹ In təhmen əmə e narmi nati kəti‡ iətəm tətəgətun e nian u iətəm kotatig lan u rəueiu. Natimnati mın iətəm pris mın kautəfən kəm Uhgın, mautol sakrifais lan kəm in,Ş natimnati mın u, kəsotəhmenien o nələhu əhruahruien niki nətəmimi nətəm kəutəhuva o nəfakien. ¹⁰ Mətəu-inu nəfakien əuas aupən, in tətəgətun əmə suaru mın iətəm kautəni pik noliən rəha nauəniən* mine nəmnimien† mine neikuasien.‡ Natimnati mın u, ilah nati rəha nıpətitəmi əmə. Mətəu noliən mın əha, ilah katipə figəm əmə kəti rəha nətəmimi, matuvən mətəuarus=pən nian Uhgın otəuhlin natimnati mın rəfin kəhuva motivi mın.Ş

Nimisian rəha Iesu in sakrifais kəti iətəm in təuvir mapirəkis agin

¹¹ Mətəu rəueiu əha, Kristo tınuva rəkis, kəni in pris asoli agin iətəm tətəmki natimnati təuvir mın, mınuva.* Kəni in təmuvən imə e Nima Tapolin Asim iətəm təuvir təhmin mın, mapirəkis iətəm tətəupən.† Nimə əha, in səniəmə nati kəti iətəm nətəmimi kəmotol, kəni

† 9:2 Eks 26:33,34 ‡ 9:2 Eks 25:31-40; Jon 8:12; Nəh 1:20 § 9:2 Eks 25:23-29; Jon 6:35,48 * 9:3 Eks 26:31-33
 † 9:4 Bokis rəha Nəniəskasikien Rəha Nasiruiən u, in “Covenant Box,” uə “Bokis we i Saen blong Promes.” Eks 25:10-22
 ‡ 9:4 E nian rəha Mosis, Uhgın təməfən pıret təmsipən e neai, nərgin u mana. Eks 16:31-33; Jon 6:48-51. § 9:4 Nam 17:1-10 * 9:4 Eks 31:18 † 9:5 Jerəb mil u ilau, kətəni məmə Jerəb mil rəha Nəhagəhagien, mətəu-inu nəhagəhagien asoli rəha nəuvirien mine nəsanəniən rəha Uhgın tətətig e nəlugin e lau. Nian nəuvein ilau katuos nəhagəhagien rəha Uhgın mətian əha kəti. (Esik 1:4-21; 10:9-22; Sam 18:10) ‡ 9:5 İkin Katilpin Niəməha rəha Uhgın İkin, inko, rəhn-kapə Bokis rəha Nəniəskasikien ilis İkin. İkin əha, nəhagəhagien asoli rəha nəuvirien mine nəsanəniən rəha Uhgın tətətig İkin. Nətəmimi kotərruru nuvəniən imə İkin Tasim Agin İkin məmə okeruh nati mın u, mətəu pris asoli agin əmə. Kəni in təsuvəniən nian rəfin. Nian kətiah əmə e nu kətiah tatuvən. Pris asoli agin təhrun nuvəniən imə İkin Tasim Agin İkin, in təmki nıərə rəha sakrifais kəni muvən kəni mol nıərə təfələfəl=pən e rəhn-kapə bokis u. Noliən əha, in nəmtətian təuvir kəti, iətəm tətəgətun məmə nətəmimi okotəikei mohmis o rəhalah noliən tərəh mın. Mətəu e nimisian rəha sakrifais iətəm nıərə in nəmtətian lan, in tatilpin niəməha rəha Uhgın. § 9:5 Eks 25:17-22; Hip 4:16 * 9:6 Nam 28:2-4 † 9:7 Lev 16:2 ‡ 9:7 Lev 16:34 § 9:7 Lev 16:3,11,14; Hip 5:3 * 9:7 Lev 16:15 † 9:8 Luk 23:45; Jon 14:6; Hip 10:19-20 ‡ 9:9 Hip 10:1-2 § 9:9 Hip 5:1; 8:3 * 9:10 Lev 11:2-23 † 9:10 Nam 6:3; Kolosi 2:16 ‡ 9:10 Lev 11:25,28,40 § 9:10 “Nian Uhgın otəuhlin natimnati mın rəfin kəhuva motivi mın” tətəghati e nian Kristo təmimis o noliən tərəh. * 9:11 Hip 10:1 † 9:11 Hip 8:2; 9:24

səniəmə nati kəti rəha nəhue niftəni u. ¹² Nian Kristo təmuvən imə e İkin Tasim Ağin İkin, təməsuvəniən e nu min rəfin, təhmen e pris asoli ağin min aupən kəmautol. In təmol mau kətiəh əmə, kəni təhmen, mətəu-inu in təsosian nira nəni mine nira kau muvən imə məmə otos rəkis təfagə tərəh. Kəpə, in təmos aru əmə niran, muvən imə, kəni in əmə təmətəou nəhmtitah mītis itah e təfagə tərəh min.‡

¹³ E noliən rəha nəniəskasikiən rəha nasiruiən aupən, kəmol=pən nira nəni mine kau, uə nəuanəhmtau e kau iətəm kəmuvan əhtuv e oltə, kol=pən e iətəmi kəti iətəm tamikmik e nəhmti Uhgın məmə nıpətın taruətuəh, namikmikiən tikə lan. ¹⁴ Mətəu nira İesuŞ in tatos nəsanəniən asoli tapirəkis natimnati min u.* Kristo in təmol aru sakrifais lan, e nəsanəniən rəha Narmın iətəm tətətig itulin. In sakrifais kəti iətəm təhruahru ağin, nərahian kəti tikə lan. Tol lanəha, kəni niran in tatos nəsanəniən, təhmen o nəfəliən nikitəmah† o noliən min iətəm kotəhrun niti-pəniən itəmi e nımisiən, məmə itəmah onəkotəfaki əmə kəm Uhgın iətəm tətəmiəgəh.‡

¹⁵ O natimnati min u iətəm İesu təmol, in suaru o nosiən nəniəskasikiən vi rəha nasiruiən.Ş Uhgın təmauin e nətəmimi rəhan, kəni məni əskasik kəm lah məmə natimnati təuvir min u, in rəhalah. Kəni natimnati min u, ko kəsəhkəiən nian kəti,* mətəu okəutatig itulin. İlah okotos natimnati min u, mətəu-inu rəueiu nımisiən rəha Kristo in tınətəou rəkis nəhmti təfagə tərəh rəha nətəmimi min u nətəm kəmotatgəhli Lou rəha nəniəskasikiən rəha nasiruiən iətəm təmaupən matig.

¹⁶ Nəmə İesu təsimisiən lanəha, kəni rəhan nətəmimi okəsotosiən natimnati təuvir min iətəm in təməniəkis məmə rəhalah. Mətəu-inu nəmə iətəmi kəti tol nəniəskasikiən kəti məmə rəhan natimnati otuvən o iətəmi pisin kəti nian in otimis, kəni iətəmi u in otəkeikei mımis pipim, konu nəniəskasikiən rəhan in otətətig mətəmiəgəh. ¹⁷ Nəniəskasikiən kəti tol lanəha, təsatigian məsəmiəgəhian nian iətəmimi təməni tətətig əhanəh. Rəhan nəniəskasikiən in otətətig mətəmiəgəh əmə nian in tınımis rəkis. ¹⁸ O natimnati min u, e nəniəskasikiən rəha nasiruiən aupən, nira nati miəgəh kəti təkeikei maiəh, təgətun məmə nati kəti təmimis, kəni otol məmə nəniəskasikiən in tətəmiəgəh mətatig.

¹⁹ Tol lanəha, nian Mosis in təməni pətigəm rəkis nəghatiən min rəfin rəha Lou kəm nətəmimi, kəni uərisig lan, in təmos nimeimei sipsip kəmol tərəəuv mine nəhlmı nigı u hisop, məuveri=pən e nira nəti kau mine nira nəni mine nəhu, kəni morarəgrəg=pən nirə e nauəuə rəha Lou mine nətəmimi min.† ²⁰ Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “İnu nira nati miəgəh kəti iətəm təmimis o noliən nəniəskasikiən rəha nasiruiən rəha Uhgın tətətig mətəmiəgəh. Kəni itəmah nəkotəkeikei mautisiai, mautol nəuiən.”‡ ²¹ E noliən kətiəh əmə, Mosis təmol=pən nirə e Nima Tapolin Asim mine natimnati min iətəm kəmos o nəfəkiən. ²² Lou tətəni məmə pris otəkeikei matol=pən nirə e natimnati tepət, iuəkır natimnati rəfin, məmə ilah okotasim. Kəni nəmə nirə təsaiuiən ohni, kəni Uhgın ko təsafəliən təfagə tərəh.Ş

²³ Tol lanəha, nirə rəha noliən sakrifais, in təmaiəh o noliən natimnati min u kotasim. Mətəu Nima Tapolin Asim mine natimnati min rəhan əha ikin, ilah narmı natimnati min əmə* iətəm tətəpsen=pən natimnati iətəm kəutatig e negəu e neai. Mətəu nəfəkiən o natimnati iətəm tol nıpəti nati ağin min, iətəm kəutatig e negəu e neai, nira nati miəgəh təsəhmenian o noliən ilah kotasim. Okəkeikei kol sakrifais kəti iətəm təuvir mapirəkis. ²⁴ İesu in təsuvəniən imə e İkin Tasim İkin rəha nəhue niftəni u, iətəm nətəmimi əmə kəmotol. Nımə kəha, in narmı nati əmə rəha İkin Tasim İkin pəhriən əpəha ilis e negəu e neai. Mətəu İesu təmuvən e negəu e neai, kəni rəueiu əha in tətəhtul e nəhmti Uhgın, kəni nımisiən rəhan in sakrifais rəhatah matos nimeitah.†

‡ 9:12 Rom 3:25 § 9:14 1Pitə 1:2,18-19 * 9:14 Hip 10:4 † 9:14 Sek 13:1; Hip 10:2,22; 1Jon 1:7 ‡ 9:14 Tait 2:14 § 9:15 Luk 22:20 * 9:15 Hip 10:34 † 9:19 Eks 24:6-8 ‡ 9:20 Eks 24:8; Luk 22:20 § 9:22 Lev 17:11 * 9:23 Hip 8:5 † 9:24 1Jon 2:1; Rom 8:34

²⁵ Kəni nian Iesu təmol aru sakrifais e rəhan nəmiəgəhiən, in rəhan noliən tol pisin e pris asoli agin u aupən. E nəniəskasikiən rəha nasiruiən u aupən, pris asoli agin otəkeikei muvən imə e Ikin Tasim Agin Ikin kəni mos nira nati miəgəh, səniəmə niran aru, mol sakrifais lan. Təkeikei matol lanəha e nu min rəfin. Mətəu Kristo təmuvən e Ikin Tasim Agin Ikin e negəu e neai, təmos aru niran kəni mol sakrifais lan mau kətiəh əmə kəni tinəhmen. ²⁶ Nəmə Kristo təmatol sakrifais lanəha e nu min rəfin, təhmen e pris min u aupən, in otəkeikei mətəu nahməiən nian tepət tətəuəin e nian Uhgın təmol niftəni. Mətəu rəueiu, kitah kinotatig e naunun nian, in təmiet pətigəm=pa mau kətiəh əmə, ‡ məmə otol aru sakrifais e rəhan nəmiəgəhiən o nos rəkisiən təfagə tərəh. Kəni rəhan sakrifais, in naunun.

²⁷ Kitah nətəmimi, Uhgın tinələhu nian əhruahru rəhatah kətiəh kətiəh məmə okohmis lan, mau kətiəh əmə. Kəni uərisig lanko, in otakil rəhatah noliən min. § ²⁸ Kəni Kristo təmol aru sakrifais lan, mau kətiəh əmə, * məmə in otatipə e təfagə rəha nətəmimi tepət. † Kəni uərisig, nian otatitəlig=pa min, ‡ in otəsuvaiən min o nos rəkisiən təfagə tərəh. Kəni nətəmimi nətəm kəutəhtahnin, nəumis tus ilah ohni, ilah u, Kristo otəsuva minian məmə in otakil ilah, mətəu otuva min məmə in otosmiəgəh ilah. §

10

Sakrifais rəha Iesu, təmol nian kətiəh əmə, kəni in tinəhmen

¹ Natimnati min rəha Lou, ilah kotəhmen e narmi nati* iətəm otəsuvəhiən kəhuva, mətəu ilah səniəmə nipəti nati. E nu kətiəh kətiəh min rəfin pris min kotəkeikei mautol əmə sakrifais lanko. Mətəu nati əpnapin məmə ilah kautol sakrifais, mətəu Lou in təruru noliən nəfaki min nətəm kəhuva o Uhgın kotəhruahru e nəhmtin, mətəu-inu ilah narmi sakrifais agin əmə, mətəu ilah səniəmə nipəti nati. ² Nəmə sakrifais min ilah kotəhmen, motəhrun noliən nətəmimi kotəhruahru. Kəni nəfaki min kotəhrun nələhuiən motəpəh noliən rəha sakrifais, mətəu-inko nikilah tinəruən rəkis mau kətiəh əmə təhmen. Kəni nəmə tinəfəl rəkis nikilah lanəha, kəni ilah kəsotətəu minian tərəh o rəhalah noliən tərəh. Mətəu, kəpə, ilah kautətəu əhanəh tərəh. ³ Tol lanəha, e nu min rəfin, ilah kautol pau sakrifais, mətəu nati u tatol əmə məmə ilah ko kəsotaluiən e noliən tərəh min rəhalah, ⁴ mətəu-inu nira nəni mine kau in təruru agin nos rəkisiən təfagə tərəh. †

⁵ Tol lanəha, nian Kristo tuva e nəhue niftəni, in təməni=pən kəm Uhgın məmə, “Ik nəkəpəh sakrifais min mine natimnati min kəutəfinə kəm ik.

Mətəu ik nəmol=pən nipətik kəti məmə iəkuvən lan.” ‡

⁶ Kəmotuvan əhtuv natimnati e oltə təhmen e nəfakiən rəhalah otuvnə ohnik, kəni mautol sakrifais o nəfəl rəkisiən təfagə.

Mətəu nati əpnapin kautol lanəha, mətəu kəsotoliən məmə nikim tagiən o lah.

⁷ Kəni iəu iətəni məmə,

“Kəmətei nəghatiən kəti tətətig e Nauəuə Rəha Uhgın iətəm tətəghati lak məmə, ‘Uhgın, iəu u, iəmuva o noliən rəham nətəligiən.’ ” §

⁸ E nəghatiən u aupən ikin, Kristo təmaupən məni məmə,

“Ik nəkəpəh sakrifais min

mine natimnati min iətəm kautəfinə kəm ik,

mine natimnati min iətəm katuvan əhtuv e oltə,

mine sakrifais min iətəm katol o nəfəl rəkisiən təfagə.

Natimnati min u, ik nəkəpəh,

kəni kəsoliən məmə nikim tagiən o lah,”

‡ 9:26 Hip 9:12,28 § 9:27 2Kor 5:10 * 9:28 Hip 7:27; 9:12,26; 10:10 † 9:28 Aes 53:12 ‡ 9:28 Mat 16:27
§ 9:28 2Tim 4:8 * 10:1 Kol 2:17; Hip 8:5 † 10:4 Hip 9:12-14 ‡ 10:5 Hip 2:14; Sam 40:6-8 § 10:7 Mat 26:39

(nati əpnəpən məmə ilah kautohtəu=pən suaru iətəm Lou təməni.) ⁹ Kəni uərisig, Kristo tətəni mən məmə, “Iəu u, iəmuva məmə iəkol nətəligiən rəham.” E nəghatiən u rəhan, in tatoh rəkis nəniəskasikiən əuas rəha nasiruiən, məmə in otələhu nəniəskasikiən vi rəha nasiruiən kəti. ¹⁰ Kəni Iesu Kristo təmol nətəligiən rəha Uhgən tol lanu. In təmol sakrifais aru e nīpətīn,* mau kətiəh əmə,† məmə otol kitah kotasim, kitah u rəhan mən nətəmimi.‡

¹¹ Nian rəfin, pris mən ilah kautəhtul mautol uək rəha nəfakiən, mautol sakrifais, mautol nati kətiəh əmə nian rəfin, o nafəl rəkisiən noliən tərəh. Mətəu sakrifais mən u, ilah kəsotəhmen aginiən o nos rəkisiən təfagə tərəh nian kəti. ¹² Mətəu pris u rəhatah, tinol rəkis rəhan sakrifais mau kətiəh əmə, kəni sakrifais əha in təhmen məuaou o nafəl rəkisiən noliən tərəh rəha nətəmimi tatuvən matuvən naunun tikə. Kəni nian tinələhu rəkis lanəha rəhan sakrifais, kəni in tinətəharəg§ e nəhlmī Uhgən maru, ikin ima nepətiən mīne nisiaiən. ¹³ Kəni ikin əha, in tətəhtahnin əmə məmə Uhgən otol rəhan tikimīr mən kotəhmen e napən iətəm tətəfəl nəhlkin lan,* ¹⁴ mətəu-inu e noliən sakrifais mau kətiəh əmə əha, Kristo təmol məmə rəhan nətəmimi nətəm Uhgən təmələhu məmə rəhan, ilah mən u kinotəhruahru e nəhmtīn, matuvən matuvən, naunun tikə.

¹⁵ Kəni Narmīn Rəha Uhgən, in mən tətəni-vivi natimnati mən u kəm tah. In təməni məmə,

¹⁶ “Iərmənig tətəni məmə,

‘Nian iətəm otəpanuva,

oiəkol nəniəskasikiən vi rəha nasiruiən kəm rəhak nətəmimi tol lanu lan.

Iəu oiəkəfən lou mən rəhak e nīkilah,

kəni oiəkətei rəkis=pən e nətəligiən rəhalah.’ ”†

¹⁷ Kəni in tətəni mən məmə,

“Iəu oiəkalu e rəhalah noliən tərəh mən,

kəni nīkik otəsəhti mīniən noliən mən rəhalah nətəm kəutatgəhli Lou.”‡

¹⁸ Nian Uhgən tətəfəl rəkis noliən tərəh mən rəha iətəmi kəti, kəni tol məmə ko təsəhmeniən, məmə in otol mən sakrifais tuvən kəm Uhgən ohni.

Pəh kotəhtul əskasik e rəhatah nəhatətəiən

¹⁹ Piak mən mīne nəuvīnik mən. Tol lanəha, kəni nira Iesu təmol məmə kitah kotəhrun nuvəniən imə Ikin Tasim Agin Ikin, kəni məsotəginien. ²⁰ Rəueiu əha, Iesu in təmətei suaru vi kəti, iətəm tətəmiəgəh. In təməhapu napən iətəm tətəhkulpəsīg Ikin Tasim Agin Ikin, tətəgətun=pən nīpətīn. Kəni mol suaru vi u rəhatah məmə kitah kotəhrun nuvən-pəniən ikin, məhuvən o Uhgən. § ²¹ Kəni pris asoli agin rəhatah, in iətəmi asoli iətəm tətərmənig* e nīmə rəha Uhgən, inu rəhan nətəmimi.†

²² Tol lanu, pəh kəhuvən iuəkīr e nəhmtī Uhgən,‡ e nīkitah iətəm təriauəh e nəhatətəiən pəhriən. Mətəu-inu Kristo təmol=pən nīran e nīkitah məmə kitah okotasim. § Kəni in təməueiu rəkis nīpətītah e nəhu əhlan, in əmə in əmə.* ²³ Kitah kotəni məmə kəmotələhu=pən nətəligiən rəhatah e Kristo. Tol lanəha, pəh kotəhtul məha-məha lan, məsotəlauəl-auəliən, mətəu-inu kitah kotəhrun nəhgəliən e rəhan nəghatiən mən iətəm təməni əskasik rəkis kəm tah. ²⁴ Pəh kotəhgi-pəri nətəligiən rəhatah mən, məmə kitah okotolkeikei kitah mən, kəni mautol təuvīr agin kəm tah mən tatuvən təhmīn mən lanəha. ²⁵ Təsəuviriən məmə okotəhlman e noliən rəha nuhapuminiən kitah mən. Nətəmimi nəuvein ilah kautol lanəha, mətəu pəh kitah kautem məha-məha itah mən nian rəfin.†

* **10:10** Hip 2:14 † **10:10** Hip 7:27 ‡ **10:10** Hip 10:14; Efəs 5:26 § **10:12** Pris mən, ilah kautəhtul əmə nian ilah kinotol rəkis sakrifais mən rəhalah, mətəu-inko rəhalah sakrifais mən ko təsəliən naunun nian kəti. Mətəu Iesu in təməharəg, mətəu-inu in, rəhan sakrifais, tatol nian kətiəh əmə o nafəliən rəhatah noliən tərəh mən. Rəhan sakrifais in təhmen agin mapirəkis. Kəni Iesu tətəharəg itulīn. Eruh mən-to Hip 1:3; 7:26-27; 9:12; 9:25-26; 10:11-14. * **10:13** Afin-to futnot e Hip 1:13 † **10:16** Jer 31:33; Hip 8:10 ‡ **10:17** Jer 31:34; Hip 8:11 § **10:20** Lev 16:2; Mat 27:51; Efəs 2:18; Hip 9:8 * **10:21** Sek 6:13 † **10:21** Hip 3:6 ‡ **10:22** Hip 7:19; Efəs 3:12 § **10:22** Esik 36:25; Hip 9:14; 12:24 * **10:22** 1Pitə 3:21 † **10:25** Hip 3:13

Kəni rəueiu koteruh məmə nian rəha nuvaiən rəha Iesu tətuvə iuəkir, təuvir məmə kitah kautəkeikei e nem əskasikiən itah min, mautol tətəri təhmin min.

²⁶ Təuvir məmə kautem əskasik itah min lanəha, mətəu-inu nəmə kitah kinotəhrun rəkis pau nıpəhriənən, mətəu kitah kautohtəpın suaru pısın mautəkeikei e noliən tərəh, kəni tatol məmə sakrifais kəti min tikə agin o nos rəkisiən təfagə tərəh rəhatah.‡ ²⁷ Kəni nəmə sakrifais kəti min tikə məmə otos rəkis təfagə tərəh rəhatah lanəha, kəni nati kətiəh əmə əha ikın tətətig. Inko, kitah kautəgin, məutərəmrumın, mətəu-inko kitah kotəhrun vivi məmə kitah kautəhtahnin əmə nalpiniən əskasik, mine nigəm asoli rəha niəməha rəha Uhgın iətəm otəkeikei mus rəhan tikimir min. §

²⁸ E Lou əuas rəha Mosis aupən, nəmə iətəmi kəti tatol nati əpnəpın e Lou matgəhli, kəni iətəmi keiu uə kisil okləni pətigəm in, kəni iətəmi u təkeikei mımıs. Ko kəsəginian ohni.*

²⁹ ?Mətəu təhro e iətəmi u iətəm tatevig-ərain Nəti Uhgın?† Uhgın təmol nəniəskasikiən rəha nasiruiən kəm tah, kəni nira Kristo təmol nəniəskasikiən u tətətig mətəmiəgəh.‡ Niran əmə u, təhrun noliən iətəmi tasim, kəni in iətəmi rəha Uhgın. § ?Mətəu təhro e iətəmi iətəm tateh əpnəpın nırə u, məmə in səniəmə nati asim kəti? ?Narmın Rəha Uhgın in tətəuri nəuviriən rəhan kəm nətəmi, mətəu təhro e iətəmi iətəm tətərəkin əfəməh Narmın əha, mətəu mətəuhlin=pən nəmtahn lan məpəh nəuviriən rəhan? Iətəmi u, təhruahru agin əmə məmə nalpiniən rəhan in otəskasik mapirəkis nalpiniən rəha iətəm tətəgəhli Lou rəha Mosis.* ³⁰ Mətəu-inu kitah kinotəhrun rəkis Uhgın u iətəm təməni məmə,

“Nalpiniən nitai nati, inu uək əmə rəhak.

Kəni iəu oiəkalpın nitai noliən rəhalah təhmen əhmen əmə.”†

Kəni in təməni məmə,

“İərməng in otakil noliən rəha nətəmi rəhan.”‡

³¹ Uhgın u iətəm tətəmiəgəh mətəsanən agin, tətətig mətətig. Kəni nəmə kitah kotətig əhanəh e təfagə tərəh, kəni in otələs itah e nəhlmın mol nalpiniən kəm tah. Nati u in nati kəti məmə okəgin pəhriən lan.

³² Təuvir məmə nikitəmah təhti nian u aupən, nian nəhəgəhəgin təmətəsiəgəpın itəmah aupən. E nian u, itəmah nəmotətig e nəluəginian asoli e nəmiəgəhiən, kəni in nian iəkis kəti, iətəm nəmotətig e nəhməiən asoli. § Mətəu itəmah nəmətəhtul əskasik. ³³ Nian nəuvein nətəmi kəutəni rah itəmah e nəhmti nətəmi,* kəni mautol min natimnati tərəh min nəuvein e təmah. Nian nəuvein, itəmah nəmotos məutəhtul=pən o nətəmi min ko nətəm katol tərəh e lah lanəha. ³⁴ Itəmah nəmotos məutəhtul=pən o lah lanəha, kəni nian kəməhuvən e kaləpus, kəni itəmah nəmotəsi e lah mətəu tərəh o lah e nian iəkis min rəhalah.† Kəni nian nətəmi kəmotəkləh e natimnati min rəhatəmah, kəni itəmah nikitəmah təmagiən əmə, ‡ mətəu-inu itəmah nəmotəhrun rəkis məmə rəhatəmah natimnati nəuvein əha ikın kəutətig e neai, iətəm kotəuvir mətapirəkis. Kəni natimnati min u, ko kəsəhkəiən nian kəti. §

³⁵ İnəha, in nətəuiən asoli rəhatəmah iətəm Uhgın otəpanəfinə kəm təmah. Kəni mətəu-inko o nati təuvir min əha iətəm kautəməhli aupən e təmah, təsəuviriən məmə onəkotəmkərəpən e nəhatətəiən əskasik rəhatəmah. ³⁶ Itəmah nəkotəkeikei motol rəhatəmah nətəligiən təfəməh,* məmə nəkotol natimnati iətəm Uhgın tolkeikei. Kəni itəmah onəpanotos natimnati min iətəm in təməni əskasik məmə otəfinə kəm təmah.†

³⁷ Mətəu tol lanu lan, inko Uhgın təməni mine məmə,

‡ 10:26 Hip 6:4-8; 2Pitə 2:20-21 § 10:27 2Təs 1:7-9; Hip 12:29 * 10:28 Dut 17:6,7 † 10:29 Hip 6:6 ‡ 10:29 Mat 26:28 § 10:29 Nəh 1:5 * 10:29 Nəmə nətəmi nəuvein u kəmotəhatətə rəkis e Iesu, konu mətətig məhtəlig=pən min e noliən aupən mautol noliən tərəh, ilah kəutol noliən tərəh e fes u tətəghati lan. † 10:30 Dut 32:35 ‡ 10:30 Dut 32:36; Sam 135:14 § 10:32 Fil 1:29,30 * 10:33 1Pitə 4:14 † 10:34 Hip 13:3 ‡ 10:34 1Pitə 4:13 § 10:34 Hip 11:16; 1Pitə 1:4,5 * 10:36 Rom 5:3,4; Hip 12:1; Jem 1:3,4,12; 5:11 † 10:36 Hip 6:15; 9:15

“Otəsuvəhiən, kəni iətəmi u iətəm tətuvə,
in otiet pətīgəm=pa, otəsan təlīg-təlīgian.‡

³⁸ Mətəu rəhak iətəmi iətəm təhruahru e nəhmtək,
in otətəkeikei e rəhan nəhatətəian. §
Mətəu nəmə iəkeruh məmə təpəh iəu,
minətan təlīg-təlīg,
kəni nīkik otəsagianian ohni.”

³⁹ Mətəu kitah u, kəsotolien lanəha. Kitah ko kəsotan təlīg-təlīgian məmə Uhgīn otərəkin itah. Kəpə. Kitah nətəmi rəha nəhatətəian e Uhgīn, məmə kitah kautos nəmiəgəhiən.

11

Nəhatətəian

¹ ?Nati nak u, in nəhatətəian? Kitah kotələhu=pən rəhatah nətəlīgian e natimnati mīn u, iətəm otəpanuva, konu nəhatətəian rəhatah in tatol məmə kitah okotəhrun vivi məmə natimnati mīn u, ilah nīpəhriənian. Nati əpnapīn məmə kəsotehiən* natimnati mīn u, mətəu kitah kotəhrun vivi məmə kitah okotos mətəu-inko nəhatətəian tətəgəton lanəha kəm tah. ² Kəni Uhgīn təməni-vivi nətəmi mīn u aupən o rəhalah nəhatətəian.

³ Nəhatətəian tatol məmə kitah kotəhrun vivi məmə natimnati rəha nəhue niftəni u, Uhgīn təməghati əmə, kəni ilah kəmotatig.† Natimnati iətəm kauteruh u rəueiu, in təməsosian nati kəti iətəm tīnatig rəkis mol ilah lan. ⁴ Epil in təməhatətə əskasik e Uhgīn, tol lanəha in təməfən nati kəti kəm Uhgīn iətəm təuvir mapirəkis rəha Ken.‡ Kəni mətəu-inu in təməhatətə əskasik e Uhgīn lanəha, kəni Uhgīn təməni pətīgəm məmə in iətəmi əhruahru kəti, kəni nīkin tagian o nosian rəhan natimnati. Kəni nati əpnapīn məmə iətəmi u təmimīs rəkis, mətəu nolien rəha nəhatətəian rəhan in tətəghati əhanəh kəm tah. §

⁵ Kəni Inok təməhatətə əskasik e Uhgīn, tol lanəha in təməsīmisiən. Uhgīn təmos rəkis in e nəhue niftəni u, məmə otuvən əpəha ilis e negəu e neai. Nətəmi kəsoteh minian, mətəu-inu Uhgīn təmos rəkis in.* Mətəu nian Uhgīn təməsos rəkis əhanəhiən, Uhgīn təməgəton kəm in məmə nīkin tagian ohni. ⁶ Mətəu nəmə iətəmi təsəhatətəian e Uhgīn, in təsolien Uhgīn nīkin tagian ohni, mətəu-inu nian iətəmi kəti tolkeikei məmə otuva o Uhgīn,† in otəkeikei məhatətə məmə Uhgīn tətətig, kəni mətətəou nətəmi mīn ko nətəm kotalkut o nəhrunian in.

⁷ Noa in təməhatətə əskasik e Uhgīn. Tol lanəha, nian Uhgīn təmatəni=pən natimnati mīn kəm in aupən, iətəm nətəmi kəsoteruh əhanəhiən,‡ Noa təmatisiəi matol nəuiən. Kəni in təmuvləkin negəu asoli kəti§ məmə otosmiəgəh rəhan mīn. E rəhan nəhatətəian, təhmen əmə məmə Noa təmətakil nətəmi. Kəni e rəhan nəhatətəian, Uhgīn təmol in təhruahru e nəhmtin.*

⁸ Epraham in təməhatətə əskasik e Uhgīn. Tol lanəha, e nian Uhgīn təmauin rəkis lan məmə otuvən e nītəni pisin kəti, in təmol nəuia Uhgīn. Niftəni əha, Uhgīn təməni əskasik rəkis kəm in məmə otəfən kəm in. Kəni Epraham tēmiet, mətəu in təruru məmə tətuvən iə mine. ⁹ Təməhatətə əskasik e Uhgīn lanəha, kəni mətətig e niftəni u iətəm Uhgīn təməni əskasik aupən məmə otəfən kəm in.† Mətəu təmətətig ikin əha e nima tapolin əmə, təhmen e iəpispis kəti. Kəni Aisək mine Jekəp iətəm Uhgīn təməfən nəniəskasikian u kəm lahal pəti, ilau mīn kəmətətig əmə e nima tapolin.‡ ¹⁰ Epraham təmol lanəha, mətəu-inu in tətəhtahnin məmə otuvən e taun kəti§ iətəm nəukətin tiəkis, otətətig təfəməh.* Taun u, Uhgīn təmol plan ohni, mol mak e nəmein muvləkin mələhu, kəni minol rəkis tətətig.†

‡ 10:37 Nəh 22:20 § 10:38 Hab 2:3-4; Rom 1:17; Kəl 3:11 * 11:1 2Kor 4:18 † 11:3 Jen 1 ‡ 11:4 Jen 4:4-5
§ 11:4 Hip 12:24 * 11:5 Jen 5:21-24 † 11:6 Hip 7:19 ‡ 11:7 Hip 11:1 § 11:7 Jen 6:13-22 * 11:7 Jen 6:9
† 11:9 Uək 7:5 ‡ 11:9 Jen 12:1-8 § 11:10 Hip 12:22; 13:14 * 11:10 Nəh 21:2,14 † 11:10 Hip 11:16

11 Serə tāməhatətə əskasik e Uhgın nati əpnapın məmə in tinəpətauəhli agın, mətəu Uhgın tāməfən nəsanəniən kəm in məmə in otemək. In tāmələs nətin u, mətəu-inu in tāməhatətə lan məmə otol nəniəskasikiən rəhan tuva miet pətigəm. ‡ § 12 Epraham tinauəhli rəkis təsuvəhiən timis,* mətəu nəuaniləuis min tepət kəmotsipən lan. Nati əpnapın məmə in iətəmimi kətiəh əmə, mətəu nəuaniləuis min əha rəhan, ilah tepət pik, təhmen əmə e məhau min e neai mine nipəkil e nikalkali nitəhi kəruru nəfiniən. †

13 Nətəmi min u, ilah kəmotəhatətə əskasik e Uhgın, mətəu nian kəmoħmis, ilah kəməsotos əhanəhiən natimnati min u iətəm Uhgın təməni əskasik məmə otəfən kəm lah. ‡ İlah kəuteruh natimnati min u məmə natimnati min kəutan isəu əhanəh o lah, mətəu nikilah tagiən məmə okoteruh. § Kəni ilah mautəni pətigəm məmə kəutatig e nəhue niftəni u mətəu ilah kotəhmen əmə e iəpispis min əmə.* Nəhue niftəni u, səniəmə in imalah pəhriən ikin. 14 Nian nətəmimi kəutəghati lanəha, in tətəgətun əsas əmə, məmə ilah kəutəsəl e imalah əhruahru ikin. 15 Rəhalah nətəligiən təsitəlig-pəniən e niftəni rəhalah əupən, iətəm kinotəpəh rəkis. Nəmə nikilah təhti lanəha, kotəhrun nitəligiən min, mətəu təsoliən lanəha. † 16 İlah kotolkeikei imalah iki pisin kəti iətəm təuvir məpirəkis, inu e negəu e neai. ‡ Kəni o nati u, in təsaulisiən § məmə okəni məmə in rəhalah Uhgın.* Kəni Uhgın təmol əpenə-penə rəkis e taun kəti † ikin əha o lah.

17-18 Epraham tāməhatətə e nəniəskasikiən min iətəm Uhgın təməni=pən kəm in. Kəni nəghatiən kəti iətəm Uhgın təməniəkis kəm in tol lanu, “Kəni okəni Aisək u məmə in nəuaniləuis əhruahru rəham, ‡ kəni e Aisək u, oiəköl rəham nəuaniləuis otepət otepət.” Mətəu e nəhatətəiən rəha Epraham, nian Uhgın təmek askəuvin in, in təməhtul maru əmə məmə tohamu nətin nəuan kətiəh əmə § u Aisək məmə otol sakrifais lan kəm Uhgın.*

19 Mətəu-inu Epraham nikin tətəhti məmə Uhgın təhrun nolien iətəmimi təmiəgəh min e nimisiən. † Kəni in təmos min nətin, iuəkir əmə təhmen məmə in təmiəgəh min e nimisiən.

20 Aisək tāməhatətə əskasik e Uhgın, kəni tol lanəha, tāməfaki məmə Uhgın otəhlman e nəuviriən rəhan tuvən kəm Jekəp mine Iso, mətəni pətigəm natimnati min iətəm otəpanuva nian kəti. ‡

21 Jekəp tāməhatətə əskasik e Uhgın. Tol lanəha, nian iuəkir əmə in timis, in tāməfaki məmə Uhgın otəhlman e nəuviriən kəm nəti Josip mil. § In təməfu kasikin, məhtul əməhli-əməhli, kəni in mətəni-vivi Uhgın.*

22 Josip tāməhatətə əskasik e Uhgın. Tol lanəha, iuəkir əmə in timis, kəni in təmətəghati e nian nəuaniləuis min rəha İsrel kəpanohiet İjip. Kəni in təmətəni rəkis əmə kəm lah məmə okotəhro e nikilkilin. †

23 Tatə mine məmə rəha Mosis kəmuəhatətə əskasik e Uhgın. Tol lanəha, nian Mosis təmair, ‡ ilau kəmueruh məmə in suakəku təuvir kəti, kəni ilau kəmətuəhluaig lan o məuig kisil. Kəni ilau kəməsüəginiən e natgəhliən nəghatiən rəha kig. §

24 Mosis tāməhatətə əskasik e Uhgın. Tol lanəha, nian in təmol iahgin, kəni təməsolkeikeiən məmə okəni məmə in nəti pətan İjip kəti u rəhan tatə in Fero, kig

‡ 11:11 Suaru kəti min rəha nəuhliniən nəghatiən u tol lanu. “Epraham tāməhatətə əskasik e Uhgın, nati əpnapın Serə tinəpətauəhli rəkis. Mətəu Uhgın tāməfən nəsanəniən kəm in məmə otol nərfin. In tāmələs nətin u mətəu-inu Epraham tāməhatətə e Uhgın məmə in otol rəhan nəniəskasikiən tuva miet pətigəm.” § 11:11 Jen 17:19; 18:11-14; 21:2 * 11:12 Rom 4:19 † 11:12 Jen 22:17 ‡ 11:13 Hip 11:39 § 11:13 Mat 13:17 * 11:13 Jen 23:4; Lev 25:23; Fil 3:20; 1Pitə 1:17; 2:11 † 11:15 Jen 24:6-8 ‡ 11:16 2Tim 4:18 § 11:16 Mak 8:38 * 11:16 Jen 26:24; 28:13; Eks 3:6,15 † 11:16 Hip 11:10; 13:14 ‡ 11:17-18 Jen 21:12; Rom 9:7 § 11:17-18 Nati əpnapın nətin kəti min u İsməel, rəhan slef tāmələs, mətəu nətin u Aisək kətəni məmə in nəuan kətiəh əmə mətəu-inu Uhgın təməni rəkis əupən məmə otəfən kəm Epraham, kəni in nəti pətan əhruahru rəhan u Serə. Afin-to e Jon 3:16. * 11:17-18 Jen 22:1-10; Jem 2:21 † 11:19 Rom 4:21; Jon 5:21 ‡ 11:20 Jen 27:27-29,39,40 § 11:21 Jen 48:1,8-22 * 11:21 Jen 47:31 † 11:22 Josip təməni məmə nian nətəm İsrel okəutohiet İjip, kotos nikilkilin məhuvən e niftəni Uhgın təməniəkis məmə otəfən kəm lah. Inu kətəgətun məmə İjip səniəmə imalah əhruahru ikin. Jen 50:24,25; Eks 13:19; Jos 24:32 ‡ 11:23 Eks 2:2 § 11:23 Eks 1:16,22

rəha Ijip.* ²⁵ In tāməsolkeikeian māmə otətatiḡ e nagiānian rəha təfagə tərāh mətəu-inu nagiānian rəha təfagə, in tətatiḡ o nian əkuəkīr əmə. In nīkin təmagiān māmə otuvən məutatiḡ ilah nətəmimi rəha Uhgīn, mautətəu tərāh ilah min ilah. ²⁶ Nīkin təmatəhti māmə nāmə nətəmimi okotaləh əmu† in mətəu-inu in tətəhatətə e Krīsto iətəm otəpanuva, kəni in ko təsaulisīən. In nīkin otagiān təhmīn mīn o nati u tapirəkīs agīn māmə otətətəu təuvīr e natimnati təuvīr mīn e nəmiəḡəhiān əpəha Ijip.‡ In təmatol lanəha mətəu-inu nian rəfin in tətəsəl=pən o nətəouiān iətəm Uhgīn otəfən kəm in.Š

²⁷ Mosis in təməhatətə əskasīk lanəha e Uhgīn, kəni təmagīm Ijip* məsəḡiniān e kīḡ u iətəm niāməha tatol pīk. In təməseirairiān mītəliḡ, in təməkeikei matuvən, təhmen māmə inu tateruh Uhgīn u, iətəm iətəmimi təsəruhīən e nəhmtīn.

²⁸ Təməhatətə əskasīk e Uhgīn lanəha, kəni in təmətəuəuin noliān lafet rəha Pasova. In təməni pətīḡəm kəm nəuaniləuis mīn rəha Isrel māmə okotəkeikei motorin=pən nīra sipsip e dōə e nimə mīn rəhalah. Okotol lanəha māmə agelo iətəm Uhgīn otahli=pa o nuhamuiān iətəmi,† in otəsuhamuiān nenətīlah mīn u nəman,‡ iətəm kəmotəupən motair.

²⁹ Nəuaniləuis mīn rəha Isrel kəmotəhatətə əskasīk e Uhgīn. Tol lanəha, ilah kotəhrun nohapumīniān e Nītəhi Ərarəuv, iətəm təməuəri, kəni kotəliuək lan təhmen əmə e nītəni asīk. Mətəu nian nətəm Ijip kəmotalkut o nītəu-pəniān ilah, kəni nītəhi təmelərmin ilah, kəni kotəmmīn.Š

³⁰ Nəuaniləuis mīn rəha Isrel kəmotəhatətə əskasīk e Uhgīn, kəni tol lanəha, ilah kotəliuək mohtəlau e nīpai asoli e Jeriko. Nīpai asoli u, kəmol e kəpiel. Ilah kəmautohtəlau, mautohtəlau e nīpai asoli əha, motətəuarus nian səpīn, kəni əmeiko nīpai asoli u, titəḡit mīməris-məris.*

³¹ Rehap u, pətan e suaru, təməhatətə əskasīk e Uhgīn. Kəni tol lan əha, nīkin təmagiān māmə otos suah mil u nəuaniləuis mil rəha Isrel, iətəm kəmiəuva oneuən māmə okueruh kəni muəhrun vivi natimnati ikin. Ilau kəmiəuva e rəhan nimə.† Kəni o nati u, nəuaniləuis mīn rəha Isrel kəməsotohamuiān pətan u nian ilah kəmotohamu nətəm ikin əha nətəm kəmotəhti nəuia Uhgīn.‡

³² Mətəu ko iəsəniān tuvən təhmīn. Ko iəsəḡhatiān təfəməh məni Kition,Š mine Pərak,* mine Samsīn,† mine Jefatə,‡ mine Tefit,Š mine Samuel,* mine iəni mīn. ³³ Ilah u kəmotəhatətə əskasīk e Uhgīn, kəni tol lanəha, ilah kəmotol natimnati tepət. Ilah kəmotit nəuaniləuis mīn rəha Isrel məhuvən motəluagīn ilah nətəm iki pīsīn pīsīn mīn, kəni mautol win e lah.† Ilah kəmautol noliān əhruahru mīn, kəni mautos natimnati təuvīr mīn iətəm Uhgīn təməni-əskasīk māmə otəfən kəm lah. Kəmotəhtipəsīḡ e nohli laion mīn māmə okəsotuniān ilah,‡ ³⁴ kəni ilah kəmotohapīs nīḡəm asoli iətəm tatuəu,Š kəni ilah motəḡīm rəkīs e nətəm kotəni māmə okotohamu ilah e nau u nisə rəha nəluagīniān.* Ilah rəhalah nəsanəniān tikə, mətəu Uhgīn təməfən nəsanəniān kəm lah.† Kəni ilah kautol win e soldīə mīn rəha nītəni pīsīn pīsīn mīn.‡ ³⁵ Nīpətan nəuvein əha ikin nətəm kotəhatətə əskasīk e Uhgīn, kəni tol lanəha Uhgīn tatol nenətīlah kotair=pa mīn e nīmīsīən.Š

Mətəu nətəmimi nəuvein əha ikin nətəm kotəhatətə əskasīk e Uhgīn, ilah kotəḡəhan e rəhalah tikīmīr mīn kautol nərahīən mine nahməiān kəm lah e nīpətīlah, kəni nīkilah təsəhtiān nati u. Ilah kəməsotəpəhiān rəhalah nəhatətəiān, māmə rəhalah tikīmīr mīn okohtīs ilah. Ilah kəutəhatətə māmə Uhgīn in otol ilah kotəmiəḡəh mīn e nəmiəḡəhiān kəti iətəm təuvīr məpirəkīs. ³⁶ Kəni ilah nəuvein, nətəmimi kəutaləh əuvsan e lah, kəni

* 11:24 Eks 2:10 † 11:26 Hip 13:13 ‡ 11:26 Luk 14:33 § 11:26 Hip 10:35 * 11:27 Eks 12:50-51 † 11:28 1Kor 10:10 ‡ 11:28 Eks 12:21-23 § 11:29 Eks 14:21-31 * 11:30 Jos 6:12-20 † 11:31 Jos 2:1-16 ‡ 11:31 Jos 2:1,9-14; 6:22-25; Jemis 2:25 § 11:32 Jaj 6-8 * 11:32 Jaj 4-5 † 11:32 Jaj 13-16 ‡ 11:32 Jaj 11-12 § 11:32 1Saml 16:1,13 * 11:32 1Saml 1:20; 3:19-4:1 † 11:33 2Saml 8:1-3 ‡ 11:33 Dan 6:22 § 11:34 Dan 3:19-27 * 11:34 Eks 18:4 † 11:34 2King 20:7; Jaj 16:28 ‡ 11:34 Jaj 15:8 § 11:35 1King 17:22,23; 2King 4:36-37

kautalis ilah.* Kəni ilah nəuvein, nətəmimi kəutəlis-ərain ilah e sen, kəni mautəmki=pən ilah e kaləpus.† 37 Ilah nəuvein, kəmahtimu ilah e kəpiel apin,‡ kəni ilah nəuvein, nətəmimi kəmotəatuv ilah e so kohmis. Kəni ilah nəuvein, kəmətamı ilah e nau u nisə rəha nəluaginian.§ Kəni ilah nəuvein kəutəhuvən əmə e nilosi nəni mine sipsip.* Ilah nanrah min agin, nian rəfin nətəmimi kəutərəkin ilah, mautol tərəh agin e lah. 38 Ilah, nətəmi təuvir min. Nəhue niftəni u, təsəhmenian məmə ilah okotətig ikin. Mətəu ilah kəmautətig əpnəpin əmə, əpəha ikin təpiə-məpiə ikin mine e nitəuət min, mine e nipəg kəpiel min,† mine nipəg min əpəha e niftəni.

39 Nətəmimi min u, ilah rəfin kəmotəhatətə əskasik lanəha e Uhgın, kəni in təməfən nərgin təuvir kəm lah.‡ Mətəu ilah kəməsotos əhanəhian nati u iətəm Uhgın təməni əskasik rəkis məmə otəfən kəm lah,§ * 40 mətəu-inu in tinol rəkis nəlpəkəuiən kəti rəhan, məmə in otol təuvir məpirəkis kəm tah. Kəni e nətəligian rəhan, in tolkeikei məmə otilpin kitah min ilah u əpən, məmə kitah min ilah min u əmə, otol pəti itah kotəhruahru agin.†‡

12

Uhgın tətəgəu əhruahru nənətin min

1 Kəni nətəmi min u, ilah tepət pik, kəutətig titəlau e tah, kəutəhtul pətigəm o Uhgın, məutəhatətə əskasik lan, kəni rəhalah nəmiəgəhian in tətləfəri nəhatətəian rəhatah. O nati u, pəh kotəlin rəfin nati figəm iətəm otəskəlim-ərain itah məmə kəsotəiu pikian, mine təfagə tərəh iətəm tətəpeir=pən e tah. Kəni pəh kitah kotəiu* məsotəpəuiən† e naiuiən iətəm Uhgın təmələhu əpən e tah. 2 Kotəhrun nolian nian nəhmtitah otəhtul=pən əmə e Iesu,‡ iətəm in nəukəti nəhatətəian rəhatah,§ kəni inko iətəm otol məmə kitah kotətuərus mak e nəhatətəian rəhatah. Pəh kitah nikitah otəhti nolian rəha Iesu, inkonu in rəhan nətəligian təfəməh, nian in təmimis e nigı kəməluau, kəni mətəu nəhməian.* Mətəu in təmol nati əpnəpin lan, megəhan e naulisian rəha nımisian e nigı kəməluau, mətəu-inu təmol rəhan nətəligian təskasik o nagianian iətəm in otəpanos. Kəni rəueiu, in tətəharəg e nəhlmin maru rəha Uhgın u in Kig,† ikin nepətian mine nisəian tətətig ikin. 3 Təuvir məmə nikitəmah otəhti Iesu, mine rəhan nəhtul əskasikian e nian nol təfagə min kəmotərəki=pən e nəghatian tərəh min kəm in, məmə nikitəmah otəpəpəuiən‡ kəni motəpəh nəhatətəian rəhatəmah.

4 İəkəhrun məmə itəmah, nəutəluagin o noh rəkisian təfagə tərəh e nəmiəgəhian rəhatəmah, mətəu itəmah kəti tikə əhanəh iətəm niran təməiu o nəluaginian u.§ 5 İtəmah nınotalu rəkis e nəghatian iətəm tətəfəri nətəligian rəhatəmah. E nəghatian u, Uhgın təməghati lanu kəm təmah, təhmen e nənətin əhruahru min, mətəni məmə,

“Nətik, nian İərmənig tətəgəu əhruahru ik,
mətagət pik lam,

kəni solian nikim təpəou,
məsolian nati əpnəpin lan.

6 Mətəu-inu nəmə İərmənig tolkeikei pik iətəmi kəti,
mos in məmə nətin,*
kəni in otəkeikei məgəu əhruahru iətəmi u,

* 11:36 Jer 20:2; 37:15 † 11:36 Jen 39:20 ‡ 11:37 2Kron 24:21 § 11:37 1King 19:10; Jer 26:23 * 11:37 2King 1:8 † 11:38 1King 18:4; 19:9 ‡ 11:39 Hip 11:2,4 § 11:39 E fes 33 kitah koteruh məmə nətəmi min u nəuvein kəmautos natimnati təuvir min iətəm Uhgın təməni əskasik məmə otəfən kəm lah. Mətəu nəniəskasikian kəti əha ikin iətəm kəsotos əhanəhian. Ilah kotəsal=pən o nian iətəm Uhgın otəhli=pa Kristo tuva, mətəu ilah u, kəməsotəhian e rəhalah nəmiəgəhian, * 11:39 Hip 11:13; 10:36 † 11:40 Nəh 6:11; Hip 2:10 ‡ 11:40 Suaru kəti min rəha nənian “məmə kitah min ilah min u əmə, otol pəti itah kotəhruahru agin,” tol lanəha, “məmə kitah min ilah min u, okotətuərus əhmen əhmen əmə mak e naunun naiuiən.” * 12:1 1Kor 9:24 † 12:1 Hip 10:36 ‡ 12:2 Sam 25:15 § 12:2 Hip 2:15 * 12:2 Fil 2:8,9; Hip 2:9 † 12:2 Mak 16:19 ‡ 12:3 Kəl 6:9; Nəh 2:3 § 12:4 Hip 10:32-34 * 12:6 Sam 94:12; 119:75; Nəh 3:19

məkeikei mətalis.”†

⁷ Tol lanəha, otəhtul məha-məha e nian iəkis min. Uhgın tətəfa nian əskasik min u o nəgəu əhruahruian itəmah. Itəmah nenəti Uhgın min, mol məmə in tətəgəu əhruahru lanəha itəmah.‡ ?Mətəu suakəku nak ko iətəm tatə rəhan in təsəgəu əhruahruian?

⁸ Uhgın tətəgəu əhruahru rəfin nenətin əhruahru min.§ Nəmə Uhgın təsoliən lanəha e təmah, kəni nıpətin u məmə səniəmə itəmah nenətin əhruahru min, itəmah kəlkələh min e suaru. ⁹ Rəhatah tatə min e nəhue nıftəni u, kəutəgəu əhruahru itah. Kəni kitah, kautisiai ilah. ?Kəni okotəhro lanu lan e tatə rəha narmıtah* iətəm tətətig e nəgəu e neai? Təuvır məmə okotosiahu aɡın itah, kəni motətig ahgəl.† Kəni e noliən əha, kitah okotos nəmiəgəhiən.‡ ¹⁰ Rəhatah min tatə, kəutəgəu əhruahru itah o nian əkuəkır əmə, e rəhalah əmə nətəliɡiən. Mətəu Uhgın tətəgəu əhruahru itah məmə otasiru e tah, konu otol itah kotasim təhmen lan.§ ¹¹ Nəmə Uhgın tətəgəu əhruahru itah, in təhmen e nati kəti iətəm nian kitah kəmotun, mətəu tisiu, kəni marfu. Mətəu uərisig, nəmə kotegəhan məmə nəgəu əhruahruian əha otiuvi asilə e rəhatah nətəliɡiən, kəni in otəuə e nəuan təuvır, inu nəməlinuian* iətəm tatsipən e noliən əhruahru.

¹² Tol lanəha, nati əpnəpın məmə itəmah nəutətig e nian iəkis, mətəu otləfəri nəhlmıtəmah iətəm təpəou, məmə otəsanən. Mine nəulitəmah iətəm tətərəmrumın, kəni nəkotol məmə təsanən o naiuiən.†

¹³ “Otol suaru rəhatəmah təhruahru vivi,‡ məmə pəh u iətəm nəutəliuək pəti, nəhłkın təmimıs, nəhłkın ko təsərah aɡiniən, miet rəkis,§ mətəu in otəpanəuvır min.”*

Iətəmi təsəhatətəiən e Uhgın, in otəkeikei mos nalpiniən

¹⁴ Otalkut məmə onəkotətig vivi itəmah nətəmimi rəfin e nəməlinuian.† Kəni motalkut məmə nəkotol itəmah məmə rəhatəmah nəmiəgəhiən tasim.‡ Iətəmi iətəm təsəsimiən, ko təsəruhian nəhmti İərmənig nian kəti.§ ¹⁵ Autətəu vivi itəmah məmə mətə itəmah kəti iətəm tətəiu matuvən otəpəou e nəlugi suaru, kəni məsosian nəuviriən rəha Uhgın.* Autətəu vivi itəmah məmə noki nigı akonə kəti† in otəsuvəniən e nikitəmah, kəni meviə, mol nəuan tətə e nəmiəgəhiən rəhatəmah. Kəni nəhuin təhrun nərəkiniən nəmiəgəhiən rəha nətəmi asim nəuvein min. ¹⁶ Autətəu vivi itəmah məmə iətəmi kəti tətəit əpnəpiniən iərman uə pətən.‡ Itəmah kəti otəsəhmeniən e Iso u rəhan nəmiəgəhiən təsəhruahruian, in tatol nati əpnəpın e Uhgın. In təmaupən mair, mətəu in təmətuati e nəpətiən rəha suakəku iətəm təmaupən mair.§ Mətəu nəhmti nati u in təmətuati lan, in nauəniən iətəm təmun mau kətiəh əmə. ¹⁷ Itəmah nəkotəhrun məmə uərisig, nıkin təmanuvən min e nəpətiən rəha suakəku iətəm təmaupən mair. Kəni təmalkut pik məmə rəhan tatə otəfaki məhlman e nəuviriən kəti kəm in. Mətəu nati əpnəpın məmə təmətasək pik pau ohni,* mətəu nati u iətəm təmol, in təruru nəuhliniən mol nati pişin. Kəni rəhan tatə ko təsəfakiən məhlman e nəuviriən kəm in, məruru məfən kəm in nəpətiən rəha suakəku iətəm təmaupən mair.

Lou təhro lanu lan mol pişin e nanusiən təuvır

¹⁸ Aupən nətəm İşrel kəməhuva e nıtəuət asoli Sainai, nıtəuət u e nəhue nıftəni u iətəm nətəmiimi kotəhrun neruhian mine nekian. Kəmoteruh nəmnamı nigəm tatuəu, napinəpuian, mine norəuiən mine nımətəgi asoli, ¹⁹ kəmotətəu təui təmasək əfəməh,† kəni

† 12:6 Prov 3:11-12 ‡ 12:7 Dut 8:5; 2Saml 7:14; Prov 13:24 § 12:8 1Pitə 5:9 * 12:9 Nam 16:22; 27:16 † 12:9
Jem 4:7 ‡ 12:9 Aes 38:16 § 12:10 2Pitə 1:4 * 12:11 Aes 32:17; Jem 3:17,18 † 12:12 Aes 35:3 ‡ 12:13 Prov
4:26 § 12:13 Kəl 6:1 * 12:13 Aes 35:3; Hip 10:36-39; 12:1-3; Prov 4:26 † 12:14 Rom 14:19 ‡ 12:14 Rom 6:22
§ 12:14 Mat 5:8 * 12:15 Hip 3:12; 4:1 † 12:15 Dut 29:18; Hip 3:12 ‡ 12:16 1Kor 6:18 § 12:16 Jen 25:29-34
* 12:17 Jen 27:30-40 † 12:19 Eks 19:12-22; 20:18; Dut 4:11

motətəu nəuian kəti tətəghati kəm lah.‡ Kəni nian kəmotətəlig e rəhan nəghatiən mīn, kəni ilah kəmutəni əskasik məmə ilah kotəpəh aɡin nətəu mīniən nəuian u. § 20 Kəmotəgin pik e nəghatiən u, təməni məmə, “Nəmə nati miəgəh əmə kəti otuvən e ni təuət u, mətəu itəmah onəkotəkeikei motahtimu e kəpiel apin timis.”* 21 Nian Mosis təmeruh natimnati mīn u, in mīn təmətəu tərāh kəni məni məmə, “Təu inəgin u inəgin, mīnətərəmrumin.”†

22 Mətəu itəmah nə səhuva mīniən u ikinu, e ni təuət kəti rəha nəhue niftəni.‡ Itəmah nīnəhuva rəkis e ni təuət u Saion, § mīne taun asoli* u imə Uhgīn ikin iətəm tətəmiəgəh, tətətig itulin. Inu Jerusiləm vi əpəha ilis e negəu e neai,† u nagelo mīn tausin tausin kəmuhapumīn ilah ikin o nagīniən asoli. 23 Kəni itəmah nəməhuva e nuhapumīniən asoli rəha nətəmimi rəha Uhgīn, iətəm kotəhmen e nətəm kəmotəupən motair u rəhan mīn,‡ nərgilah kəmətei rəkis e negəu e neai. § Kəni itəmah nəməhuva o Uhgīn, iətəm otəpanakil nətəmimi mīn rəfin.* Itəmah nəməhuva motol kətiəh itəmah narmi nətəmi əhruahru nətəm kīnohmis rəkis, kəni Uhgīn tinol ilah kīnotətəuarus mak.‡‡ 24 Itəmah nəməhuva o Iesu u, in suaru rəha nəniəskasikiən vi rəha nasiruiən u iətəm Uhgīn təmol kəm tah. Kəni nəməhuva o nira Iesu, iətəm in təmol=pən § mol itəmah nəkotasim. Nirə əha in tətəni pətigəm natimnati mīn u iətəm kotəuvir motapirəkis natimnati mīn iətəm nira Epil təməni pətigəm.*†

25 O natimnati mīn u, autətəu vivi itəmah, məmə itəmah onəsotəuhliniən nəmtahtəmah o Uhgīn‡ u tətəghati kəm təmah. § Kitah kotəhrun məmə nətəmi aupən kəməsotətəligiən e nəghatiən rəha Mosis o nəhgi-pəriən ilah. Kəni nati əpnəpin məmə in iətəmimi əmə rəha nəhue niftəni, mətəu ilah kəməsotəgim rəkisiən e nalpiniən rəhalah. ?Kəni nəmə tol lanəha, kəni okəhro itah nəmə kəsotətəligiən e nəghatiən rəha Uhgīn iətəm təmsipən e negəu e neai muva məmə otəhgi-pəri itah?* ?Kitah okotəgim rəkis əhro lan lanu?

26 Nian aupən, nəuia Uhgīn təmarigrig e niftəni.† Mətəu rəueiu əha, təməni əskasik kəm tah məmə, “Nian kəti mīn əha ikin, iəu iəkarigrig mīn e nəhue niftəni. Kəni o nian əha, səniəmə nəhue niftəni əmə iəkarigrig lan tarigrig, mətəu neai mīn otarigrig.”‡ 27 Nian Uhgīn tətəghati məmə, “Nian kəti mīn əha ikin,” nīpətīn u məmə in otarigrig § e natimnati rəha nəhue niftəni əmə iətəm in təmol, məmə otoh rəkis ilah. Otoh rəkis lanəha natimnati, məmə natimnati iətəm okəsotəlauəl-əlauəliən, ilah okotətig, kəni inu, natimnati iətəm okotətig itulin.

28 O nati u, təuvir məmə kitah kotəni tagkiu o Uhgīn, mətəu-inu kitah kautos negəu rəha Uhgīn u, kəruru nəlauəl-əlauəliən lan, kəni ko təsietīn nian kəti.* Təuvir məmə kitah kotəfaki kəm in, e nolīən iətəm nīkin tagiən lan, məmə kitah okotəsiai, kəni motəgin mīn,† 29 mətəu-inu Uhgīn rəhatah, in təhmen e nīgəm asoli kəti iətəm tətuvan əhtuv natimnati rəfin.‡

13

Naunun nəghatiən

1 Təuvir məmə nəkotəkeikei mautil nolkeikeiən kəm təmah mīn təhmen e piatəmah mīn.*

‡ 12:19 Dut 4:12 § 12:19 Eks 20:18-19; Dut 5:5,25; 18:16 * 12:20 Eks 19:12,13 † 12:21 Dut 9:19 ‡ 12:22 Eks 19:16-19; 20:18-21; Dut 4:11-12 § 12:22 Aes 24:23; 60:14; Nəh 14:1 * 12:22 Hip 11:10; 13:14; Mat 16:16 † 12:22 Kəl 4:26 ‡ 12:23 Eks 4:22 § 12:23 Nəh 20:12 * 12:23 Jen 18:25; Sam 94:2 † 12:23 Fil 3:12 ‡ 12:23 Suaru kəti mīn o nəuhliniən nəghatiən u, “Uhgīn tinol ilah kīnotəhruahru aɡin.” § 12:24 Hip 9:19; 10:22; 1Pitə 1:2 * 12:24 Jen 4:10; Hip 11:4 † 12:24 Nira Epil in təməni pətigəm məmə Uhgīn otol nalpiniən, mətəu nira Iesu tətəni pətigəm məmə Uhgīn otoh rəkis nalpiniən. ‡ 12:25 Hip 3:12 § 12:25 Hip 1:1 * 12:25 Hip 2:2,3; 10:29 † 12:26 Eks 19:18 ‡ 12:26 Hag 2:6 § 12:27 Aes 34:4; 54:10; 1Kor 7:31; Hip 1:11,12; 2Pitə 3:10; 1Jon 2:17 * 12:28 Sam 15:5; Dan 2:44 † 12:28 Mal 2:5; 4:2 ‡ 12:29 Eks 24:17; Dut 4:24; 9:3; Sam 97:3; Aes 33:14; 2Təs 1:7 * 13:1 Rom 12:10

² Sotaluiän e nehian iapispis min nätäm kätəhuva imatəmah ikin.† !Nəmə təhro ilah nagelo min! Nätəmini nəuvein nätäm kəmautol lanu, ilah kəmauteruh vivi nätəmini, məsotəhrunian məmə ilah nagelo min.‡

³ Sotaluiän e nätäm kəutatig e kaləpus.§ Nikitəmah otatəhti ilah, mətahmə o lah təhmen əmə məmə inu ik min nətətig e kaləpus. Otətəu pəti nahməian e nikitəmah, itəmah nətəmi min ko nətäm katol tərəh e lah, təhmen əmə məmə inu ik natətəu nahməian e nipətəm aru.

⁴ Pəh nətəmini rəfin kotisiai natigian rəha marit, məmə in tasim nian rəfin.* Pəh nətəmini rəfin kotəgin o pet rəhalah min, məsotolian tamikmik. Uhgın otakil iətəm aluə mine pətan mitə iətəm kətuapili pəti, kəni makil min iərman mine pətan iətəm kətuapili pəti, iərman iətəm tətəpili ilah pətan u səniəmə rəhan pətan, mine pətan iətəm tətəpili ilau iərman u səniəmə rəhan əhruahru iərman.†

⁵ Əhtul=pən isəu o nolkeikeian rəha məni.‡ Nikim təkeikei magian əmə o rəham natimnati natos təhmen§ mətəu-inu Uhgın tətəni məmə, “Ko iəsəpəhian ik,

məsəhlmanian lam nian kəti.”*

⁶ Kəni tol lanəha kitah kotəhrun əsas, kəni mautəni məmə,

“Iərməniğ in iasiru rəhak,
tol lanəha iəsəginian.

Oiasəginian e nati kəti iətəm iətəmini əmə otol kəm iəu.”†

⁷ Nikitəmah otəkeikei matəhti nətəmi asoli min u rəhatəmah‡ nətäm kəmotəupən motəgətun itəmah e nəghatian rəha Uhgın. Otətəlig-to e natimnati təuvir min iətəm təmiet e nəmiəghian rəhalah, kəni motəhatətə e Iərməniğ təhmen əmə e lah.§

⁸ Iesu Kristo in tatol əmə lankonu lan, nəniuv, mine rəueiu, kəni otəpanatig əmə lankonu lan, naunun tikə.* ⁹ Sotolian məmə nəgətunian vi pisin pisin min tiuvi rəkis itəmah e suaru əhruahru.† Itəmah otəsəl=pən əmə o Uhgın, iətəm tətəsiru e təmah e nikin agian məmə otol rəhatəmah nətəligian təkəsik.‡ Təsəuvirian məmə kitah okotohtəu=pən nətəuakəmiən rəha nauənian,§ məmə in otol itah kotəkəsik, mətəu-inu in nipəhrianian, nətəuakəmiən əha, ko təsəsiruian e nətäm kautol.

¹⁰ Rəhatah oltə tatig. Mətəu pris min nətäm kautol uək rəhalah əpəha imə e tapolin rəha nəhue niftəni u,* ilah u, kəsegəhanian e lah məmə okotun† nauənian‡ kəti e oltə u rəhatah.§

¹¹ E nolian rəha pris asoli agin, nian in tohamu rəkis nati miəgəh, kəni matos niran kəni muvən əpəha imə e Ikin Tasim Agin Ikin, kəni məfən kəm Uhgın o nafəl rəkisian təfəgə rəha nətəmini.* Mətəu uərisig, katiləfətigəm nati miəgəh u əpəha ihluə ikin e nima tapolin min rəhalah, motuvan əhtuv.† ¹² E nolian əhmen əmə, Iesu təmiet rəkis e taun,‡ kəni ikin əha in tətətəu nahməian e nipətən, kəni mimis ikin əha, məmə niran§ təhrun nafəl rəkisian təfəgə tərəh rəha nətəmini, mol ilah kotəhruahru, motəsim, məmə ilah rəha Uhgın.*

† 13:2 Job 31:32; Mat 25:35; Rom 12:13 ‡ 13:2 Jen 18:1-33 § 13:3 Mat 25:36; Hip 10:34 * 13:4 Mal 2:15

† 13:4 Dut 22:22 ‡ 13:5 1Tim 3:3 § 13:5 Fil 4:11; 1Tim 6:6-8 * 13:5 Dut 31:6,8; Jos 1:5 † 13:6 Sam

118:6,7 ‡ 13:7 Hip 13:17,24; 1Kor 16:16 § 13:7 Hip 6:12 * 13:8 Sam 102:27; Hip 1:12 † 13:9 Efəs 4:14

‡ 13:9 Kol 2:7 § 13:9 1Kor 8:8; Hip 9:10 * 13:10 Hip 8:5 † 13:10 1Kor 9:13; 10:18 ‡ 13:10 Jon 6:48-58

§ 13:10 “Nauənian” iətəm katol sakrifais lan e “rəhatah oltə” inu Kristo pisin əmə (Jon 6:48-58). Pris min aupən, ilah kəmotəhrun nunian nəhuvegi nati miəgəh min e sakrifais min nəuvein ilah kautol o nəfənian kəm Uhgın. Mətəu kəsegəhanian e lah o “nunian” Kristo, nipətən u məmə kəsotosian ohni. * 13:11 Lev 16:15 † 13:11 Eks 29:14; Lev

4:12,21; 9:11; 16:27 ‡ 13:12 Jon 19:17 § 13:12 Rom 3:25 * 13:12 Efəs 5:26

13 Tol lanəha, pəh kitah kotol məmə inu okohiet ihluə imatah ikin, motol kətiəh kitah min əpəha ihluə.‡ Kəni okotəkeikei motəhtul maru məmə nətəmimi okotol naulisiən kəm tah, təhmen əmə mə inu, kəmotol lan. § 14 E nəhue niftəni u, rəhatah kəti lahuənu əhruahru imatah ikin tikə, iətəm otətətig itulin.* Mətəu kitah kəutəsəl maru əhanəh o rəhatah lahuənu əhruahru iətəm kotəhrun məmə otəpanuva.†

15 Tol lanəha, e nasiruiən rəha Iesu, pəh kitah kotəfən sakrifais rəhatah kəm Uhgın nian rəfin.‡ Sakrifais min u rəhatah, inu, okautəfəri nərgi Uhgın nian rəfin, məutəni pətigəm nərgin. §

16 Sotaluiən məmə nautol nol əhruiəniən təuvir mine nətuatiən e natimnati rəhatəmah kəm nətəmi min u rəhalah nati kəti tikə,* mətəu-inu in min təhmen e sakrifais† iətəm niki Uhgın tagiən ohni.‡

17 Otol nəuia nətəmi asoli min e niməfaki, § kəni motətig ahgəl ilah. Ilah u, kəutəsəl vivi o nəmiəgəhiən rəhatəmah,* məsotəmeigian, mətəu-inu ilah kotəhrun məmə okotəkeikei motəni=pən kəm Uhgın məmə ilah kəmotol uək u, təhro lanu lan. Itəmah nəkotəkeikei motol nikelah tagiən o uək u. Nəmə itəmah nautol nikelah təsəgiəniən ohni, noliən u ko təsasiru aginien e təmah.

18 Otəfaki o timah,† mətəu-inu iəkotəhrun əsas məmə rəhatiməh noliən in təhruahru əmə,‡ kəni iəkotolkeikei agin məmə nian rəfin itimah iautil noliən təuvir əmə. 19 İəu iəkolkeikei pik məmə itəmah onəkotəkeikei motətapuəh o Uhgın, məmə iəu iəkəhrun nitəlig=pa uəhai minien əmə o təmah.

20 İətəfaki min o təmah min məmə, Uhgın otasiru e təmah. Uhgın u, in nəukəti nəməlinuiən. § Kəni in təmol rəhatah İərməniəg Iesu təmiəgəh min e nimisiən,* mətəu-inu niran təmaiu o noliən nəniəskasikiən itulin† in tətətig mətəmiəgəh.‡ İesu əha, in iətəmi təuvir mapirəkis o neh viviən sipsip min rəhan. § İətəfaki məmə Uhgın u, 21 in otəfinə natimnati təuvir min rəfin kəm təmah, iətəm otol itəmah nəkotəhmen o noliən nati iətəm in tolkeikei. Kəni iətəfaki məmə, Uhgın otol uək e nəmiəgəhiən rəhatah kətiəh kətiəh,* kəni e nasiruiən rəha Iesu Kristo, in otol rəhatah noliən təuvir vivi, kəni nikin otəgiən pik ohni. Kəni pəh kotəfəri nərgi Kristo ilis nian rəfin, matuvən matuvən naunun tikə. Əuəh.†

22 Piak min mine nəuvinik min. Nauəuə u rəhak təsəfəməh pikiən. Mətəu iəkətapuəh əskasik o təmah məmə, otol-to rəhatəmah nətəligiən təfəməh min məmə nəkotətəlig e rəhak nəghatiən min iətəm otəfəri nətəligiən rəhatəmah.

23 İəkolkeikei məmə onəkotəhrun məmə piatah u Timoti, ilah kəmotiləfətigəm e kaləpus. Nəmə in otuva uəhai əmə, kəni itimlau min, iəkiauvnə.

24 İtəmah otəni təuvir kəm nətəmi asoli min rəhatəmah, mine nəfaki min u imatəmah ikin. Nətəm İtali kotəni təuvir kəm təmah.

25 Pəh Uhgın otəfinə rəhan nəuviriən kəm təmah rəfin. Əuəh.

† 13:13 Luk 9:23 ‡ 13:13 Nipəti nati u məmə, pəh kotəpəh nitəu-pəniən noliən rəha sakrifais rəha nətəm İsrəl məmə kitah kotəhruahru e nəhmti Uhgın, kəni pəh kəhuvən o İesu motəhatətə lan motəhatətə məmə nimisiən rəhan in sakrifais iətəm tatol itah kotəhruahru e nəhmti Uhgın. § 13:13 Hip 11:26 * 13:14 Hip 12:27 † 13:14 Fil 3:20; Hip 11:10; 12:22 ‡ 13:15 1Pitə 2:5 § 13:15 Sam 50:2-15; Hos 14:2; Aes 57:19 * 13:16 Rom 12:13 † 13:16 Fil 4:18 ‡ 13:16 Sam 50:21-15; Hos 14:2 § 13:17 Hip 13:7,24 * 13:17 Aes 62:6; Uək 20:28 † 13:18 1Təs 5:25 ‡ 13:18 Uək 23:1 § 13:20 Rom 15:33 * 13:20 Uək 2:24 † 13:20 Jen 17:7,13,19; Aes 55:3; 61:8; Esik 37:26; Mat 26:28 ‡ 13:20 Hip 9:20 § 13:20 Jon 10:11 * 13:21 Fil 2:13 † 13:21 Rom 11:36

Jemis

Nauəuə iətəm Jemis təmətei

Nəghatjən əkuəkir rəha nauəuə u Jemis

?Pəh təmətei nauəuə u? Jemis, u in nəuətəha Iesu, in təmətei nauəuə u. In iətəmi asoli rəha niməfaki əpəha Jerusiləm.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Jemis təmətei nauəuə u tatuvən kəm nətəm Isrel nətəm kəutəhatətə e Iesu Kristo motatig e nitəni pisin min rəha Nanihluə* min.

?Natigjən təhro lanu nian təmətei? Nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel kəmotohamu Stipin, uərisig kotol noliən tərəh min e niməfaki min əpəha Jerusiləm. Kəni nətəmi tepət nətəm kəutəhatətə e Iesu kəmoħiet əha Jerusiləm məhuvən ikin pisin pisin min. Mətəu kəutatig e nian əskasik min tepət.

?Təmətei nauəuə u o nak? Jemis təmətei nauəuə u mətəu-inu nətəmimi nəuvein kautol nərahjən kəm nətəmimi rəha niməfaki, kəni nəfaki min kəutatig e nian əskasik min. Kəni Jemis tolkeikei məmə otəfəri nətəligjən rəhalah. Kəni nati kəti min, in molkeikei məmə otəgətun ilah e nəukəti nəhatətəiən iətəm təhruahru. Nian iətəmimi kəti tətəhatətə pəhriən e Iesu Kristo, kəni rəhan noliən tərəh min kəutəuhlin məhuva motəuvir. Tətəpəh noliən tərəh min, kəni matol noliən təuvir min.

Jemis təməni təuvir kəm lah

¹ İəu Jemis, İəu slef rəha Uhgjn mine Iesu Kristo, İərməniğ rəhatah. İətəni təuvir kəm təmah nəuaniləuis min rəha Isrel u tueləf nətəm nəutəhatətə e Iesu, nətəm nəmoħiet məutatig ikin min rəfin e nəhue niftəni.

Nəhatətəiən mine neinatigjən

² Piak min mine nəuvinik min. Nian nərahjən pisin pisin min kəhuva e rəhatəmah nəmiəgəhjən, kəni oteh natimnati min əha təhmen e natimnati iətəm nikitəmah tətəgiən pik əmə lan. ³ Kəni nikitəmah tətəgiən əmə mətəu-inu, itəmah nəkotəhruən məmə nian nərahjən min kautələs pikin rəhatəmah nəhatətəiən e Uhgjn, kəni nian nautol win lan, ilah okotol məmə nəkotəhruən nəhtul əskasikjən nəuvein min. ⁴ Kəni nian onəkotəhtul əskasik e nərahjən min əha, kəni onəkəhuva motəskasik e nəhatətəiən, kəni nikitəmah timəhtə, noliən min mine nətəligjən min rəfin rəhatəmah okotəhruahru motəsanən, kəni nəkotəskəlim noliən təuvir min rəfin.

⁵ Nəmə itəmah kəti, rəhan neinatigjən təsəhmenjən, kəni tolkeikei məmə in otəhruən natimnati min iətəm Uhgjn tolkeikei məmə otol, pəh in tətəpuəh lan o Uhgjn, kəni Uhgjn otəfən kəm in e nikin agjən. Uhgjn tətəfən natimnati min kəm nətəmimi rəfin e nikin agjən, kəni məsəgət rəkisjən e lah o nati kəutətapuəh ohni. ⁶ Nian iətəmi kəti in tətəpuəh o Uhgjn lanəha, in otəkeikei məhatətə lan, kəni rəhan nətəligjən otəsoliən keiu. Mətəu iətəmi rəhan nətəligjən keiu, rəhan nətəligjən tətən əpnəpin əmə, in təhmen e peau-peau min əpəha itəhi nimətagi tatos ilah. ⁷ Nəmə təhro nikin tətəhti məmə İərməniğ otəfən nati kəti kəm in, mətəu kəpə, otəsosiən. ⁸ İətəmimi iətəm tatos nətəligjən keiu lanəha, ko təsəhtul əskasikjən e nati kəti iətəm nikin tətəhti məmə otol.

⁹ Piatah kəti uəha in tanpən-tanpən əmə, kəni rəhan nautə tikə, nikin otəkeikei magjən mətəu-inu in iətəmi asoli e nəhmti Uhgjn. ¹⁰ Kəni pəh iətəmi u rəhan nautə tepət, nikin tagjən min o nati u in təhruən məmə in nipəhriənjən, məmə Uhgjn otosiahu, mətəu-inu in təhmen e nəuginigi iətəm otəpanikə. ¹¹ Nian mitigar tətəri, nəpiəpejən rəhan tepət pik, kəni təhgi nəuginigi taukei məməi, kəni rəhan nəuvirjən təmikə. Təhmen əmə e nətəmimi

* : Nanihluə, İanihluə – Afin-to e tiksınəri. **1:1** Mat 13:55; Uək 15:13; Kəl 1:19; 1Pitə 1:1 **1:2** Rom 5:3-5 **1:3** 1Pitə 1:7 **1:11** Aes 40:6-8

rəhalah nautə tepət. Nian kautol rəhalah uək min mautos nautə tepət lan, kəni ilah min okəpanohkə.

¹² Iətəmi iətəm tətəhtul əskasik nian nərahian tətəva e rəhan nəmiəgəhian, in tətətig e nəuvirian pəhrian, mətəu-inu, nian tinol win e nərahian min əha, kəni Uhgın otəfən rəhan nətəouiən kəm in, inu nəmiəgəhian itulin. Uhgın təməni əskasik rəkis məmə nəmiəgəhian itulin u, in rəha nətəmi nətəm kotolkeikei in.

¹³ Nian nati kəti tatiuvi=pən iətəmi kəti məmə in otol təfagə tərəh, ko in təsəniən məmə Uhgın tətəfən-əfən kəm in o noliən təfagə tərəh min, mətəu-inu ko nati kəti təsiuvi-pəniən nətəligian rəha Uhgın məmə in otol təfagə tərəh, kəni Uhgın təsəfən-əfəniən təfagə tərəh kəm iətəmi. ¹⁴ Mətəu nətəligian tərəh rəha iətəmi aru əmə, in tətəfən-əfən kəm in, kəni matiuvi=pən in məmə in otatətəlig lan. ¹⁵ Nətəligian tərəh tətəuə e təfagə tərəh, kəni nian təfagə tərəh tinuva minepət, kəni tətəuə e nīmisiən.

¹⁶ Piak min mine nəuvirik min nətəm iəkolkeikei pik itəmah. Sotəgəhanian məmə iətəmi kəti oteiuə e təmah məmə Uhgın in iətəmi rəha nəfən-əfəniən kəm nətəmi o noliən təfagə tərəh. ¹⁷ Natimnati təuvir min rəfin mine natimnati rəfin iətəm kotəruahru, kautsipən əmə o Uhgın. In təsəl pisinian kəti. Nian rəfin tatol təuvir kəm tah. In təsəhmenian e nəhagəhagian min iətəm in təmol əpəha ilis e neai.† İlah kəutaliuək e neai, kəni nian kəti kotasiə, nian kəti kəsotasiəniən. Mətəu Uhgın təhmen əmə nian rəfin. ¹⁸ Kəni e rəhan əmə nətəligian, Uhgın təmitəpin itah məmə kəməhuva nenətin min nian kəmotəhatətə e nəghatian pəhrian rəhan. In təmol lanəha məmə e nətəmi rəfin nətəm təmol, kitah kəmotəpən məhuva rəhan pisin əmə.

Ətəlig lan kəni mol nəghatian rəha Uhgın

¹⁹ Piak min mine nəuvirik min nətəm iəkolkeikei pik itəmah. Nikitəmah otəkeikei mətəhti nəghatian u. Pəh itəmah kətiəh kətiəh onəkotəkeikei motətəlig vi nian nətəmi kəutəghati, mətəu onəsotəuit-əuit pikiən o nəghatian, sotolian məmə niəməha tatol uəhai əmə itəmah, ²⁰ mətəu-inu nian niəməha tatol iətəmi kəti, niəməha u, təsəuəian e nəuan iətəm təruahru Uhgın tolkeikei. ²¹ Otərəkin rəkis noliən min rəfin iətəm tamikmik, mine təfagə tərəh min u kotepət e nəmiəgəhian rəhatəmah. Uhgın təmələhu=pən rəhan nəghatian e nikitəmah, kəni nəghatian əha rəhan təhrun nosmiəgəhian itəmah. Kəni təuvir məmə nəkotosiahu rəhatəmah nətəligian, kəni motətəlig vivi e nəghatian u.

²² Sotətəligian əmə e nəghatian rəha Uhgın, mətəu otətəlig lan kəni motol nati nak iətəm tətəni. Okəmə nautətəlig məsotolian nəghatian u, kəni nauteiuə aru əmə e təmah məmə nətəfaki pəhrian. ²³ Iətəm tətətəu kəni məsolian nəghatian u, in təhmen=pən e iətəmi iətəm tətəsəl=pən vivi e kilas materuh narmin, ²⁴ kəni nian tineruh rəkis magim, malu min uəhai əmə məmə nəhmtin təhro lanu. ²⁵ Mətəu iətəmi iətəm tətəsəl=pən əskasik e lou iətəm təruahru ağin u tatitis nətəmi,‡ matol e nian min rəfin, məsaluian nati iətəm tətətəu, mətəu in tatol, in otətətig e nəuvirian pəhrian nian in tatol lanəha.

²⁶ Nəmə iətəmi kəti nikin təhti məmə in tatitəu=pən vivi noliən min rəha nəfakian, mətəu tətəghati=pən əmə, təruru naskəlimian rəhan nəghatian, kəni rəhan noliən min rəha nəfakian in nati əpnəpin əmə. In tətəiuə aru əmə lan məmə rəhan noliən rəha nəfakian in təuvir ağin. ²⁷ Noliən min rəha nəfakian iətəm rəhatah Tatə Uhgın tətəruahru məmə in təruahru vivi kəni nərahian tikə lanko lanu: iəfaki kəti təkəikei materuh vivi kəlkələh min u kəmimis ərin mine pətəlimis min e nərahian rəhalah. Kəni mətəkeikei mateh vivi nəmiəgəhian rəhan məmə noliən tərəh min rəha nəhue niftəni otəsoliən məmə in otamikmik lan.

† **1:17** Nəghatian u “nəhagəhagian min” tətəghati e mitigar, mine məuig, mine məhau min. **1:18** Jon 1:13 **1:20** Pri 7:9 **1:22** Mat 7:24-26; Rom 2:13 ‡ **1:25** Nəghatian u, “lou iətəm təruahru ağin u tatitis nətəmi,” tətəghati e suaru rəha nəhatətəian məmə iətəmi kəti otəva məruahru e nəhmti Uhgın. Kəni nəmə iətəmi kəti tətətəu=pən suaru əha, Uhgın tatitis in e nəsanəniən rəha təfagə tərəh, kəni tatitis in e nalpinian iətəm in təkəikei mos. Afin-to Kəl 5:13-14. **1:25** Rom 8:2; Jem 2:12

2

Sotehian nātəmimi nəuvein məmā ilah ilis kotapirəkis nātəmimi nəuvein

¹ Piak mīn mīne nəuvīnik mīn. Itəmāh nətəhatətə e Iesu Krīsto, Iərmənīg rəhatah iətəm ilis aġin kəni katisiai pik in. Tol lanəha, təsəuviriən məmā nəkəuteh iətəmi kəti məmā in ilis, kəni mautil təuvir kəm in; mətəu mauteh iahu iətəmi kəti mīn mautil tərah kəm in. ² Tol mē inu mīne. Iətəmimi keiu kətīəuva e niməfaki rəhatəmāh. Kəti tatuvən e napən təuvir mīn u nəhmtīlah tiəkis, mīne nəuanati mīn kəmol e aiən u kol tətəraip-oraip. Kəni suah kəti mīn tatuvən e napən tərah mīn əmə. ³ Təsəuviriən məmā nəkotəfən nisaiən kəm iətəmimi iətəm tatuvən e napən təuvir mīn, motəni=pən məmā, “Va, məharəg u ikin təuvir ikin.” Mətəu iətəm tatuvən e napən tərah mīn, nəkotəni=pən kəm in məmā, “Əhtul=pən əpəha,” uə “Əharəg əmə e niftəni.” ⁴ Nian nautol nolīən tol mīn lanəha, nauteh nātəmimi nəuvein məmā ilah ilis tapirəkis nātəmimi nəuvein mīn, kəni nətakil nātəmimi e rəhatəmāh nətəligiən tərah.

⁵ Piak mīn mīne nəuvīnik mīn iətəm iəkölkeikei pik. Otətəlig-to. Uhgīn təmitəpīn rəkis nanrah mīn rəha nəhue niftəni məmā rəhalah nəhatətəiən e Krīsto otepət. Kəni təmitəpīn mīn ilah məmā okotos Narmənigiən Rəha Uhgīn iətəm təmāni rəkis məmā rəha nātəmimi nətəm kətolkeikei in. ⁶ Mətəu itəmāh nəmotəh iahu nanrah mīn. ?Mətəu nātəmimi pəh mīn u kautol nahməiən kəm təmāh, kəni mautili=pən itəmāh e kot? ?Nətəmi rəhalah nautə tepət, uə kəpə? Əuəh, ilah kəha. ⁷ Kəni nātəmimi mīn u kəutəghati rah e nərgīn u ilis, nərgi Iesu iətəm rəhan u itəmāh.

⁸ Lou rəha Kig iətəm tətətig e Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmā, “Olkeikei ik kəti təhmen əmə məmā nəkölkeikei aru ik.” Nəmā nətətəu=pən pəhriən nəghatiən u, nautol nolīən əhruahru. ⁹ Mətəu təfagə tərah kəti tol lanu, nəmə nauteh nātəmimi nəuvein məmā ilah ilis tapirəkis nātəmimi nəuvein mīn. Kəni nəghatiən rəha Lou tətəni məmā nātəmimi kautol lanəha, ilah nətəmi rəha natgəhliən Lou. ¹⁰ Tol lanəha mətəu-inu, nəmə iətəmimi kəti tətətgəhli nəghatiən kətīəh əmə rəha Lou, uə nəmə in tətətgəhli nəghatiən mīn rəfin aġin rəha Lou, kəni e nəhmti Uhgīn, in iol təfagə, ¹¹ mətəu-inu, Uhgīn u iətəm tətəni məmā, “Sakləhiən e pətan,” in Uhgīn kətīəh əmə iətəm tətəni məmā, “Sohamuiən itəmi.” Kəni nəmə nəsotakləhiən e nīpətan, mətəu nəmotəhamu nātəmimi, itəmāh nātəmimi nətəm nəmotətgəhli Lou.

¹² Nəghatiən mīne nolīən rəhatəmāh otəkeikei mītəu=pən lou iətəm təmitis itəmāh. Motol nolīən rəha nātəmimi nətəm kətəhrun məmā Uhgīn otakil ilah e lou əha. ¹³ Otol lanəha mətəu-inu nəmə itəmāh nəsotəkəhruiniən nātəmimi, kəni Uhgīn otəsəkəhruiniən itəmāh nian in otakil nātəmimi. Mətəu nəmə itəmāh nətəsəkəhruin nātəmimi, kəni Uhgīn otəsəkəhruin itəmāh, kəni mənī=pīnə məmā onəsotosiən nalpīniən e nian in otələhu=pən nəghatiən rəha nalpīniən kəm nātəmimi.

Nəhatətəiən mīne uək təuvir mīn

¹⁴ Piak mīn mīne nəuvīnik mīn. Nəmā iətəmi kəti tətəni məmā tətəhatətə e Iesu Krīsto, mətəu in təsoliən uək təuvir mīn, kəni rəhan nəhatətəiən tol lanəha, ko təsosmiəgəhiən iətəmi kəha. ¹⁵ Tol mē inu mīne. Piatah kəti uə nəuvīnitah kəti, rəhan napən tikə, kəni nīgīn nauəniən təsəhmenīən. ¹⁶ Itəmāh kəti tətəni=pən kəm in məmā, “Atuvən, pəh Uhgīn otasiru lam, kəni onəsətəpuiən, onəkəuən vivi.” ?Mətəu nəmə in təsoliən nati kəti məmā otasiru lan, in təmol nati təuvir nak? ¹⁷ E nolīən əha inəha, nəmə iətəmi kəti tatos nəhatətəiən pīsīn əmə, mətəu təsoliən uək təuvir kəti titəu=pən, kəni rəhan nəhatətəiən təmimis, nīpətīn tikə.

¹⁸ Mətəu nəmə təhro iətəmi kəti otəni məmā, “Nātəmimi nəuvein kautos nəhatətəiən, kəni nātəmimi nəuvein kautol uək təuvir mīn.”

Mətəu iətəni kəm ik lanu lan məmə, “Nəmə iəsehian rəham uək təuvir min, kəni iəsəhrunian nəmə rəham nəhatətəian in nīpəhriənian, uə kəpə. Mətəu nian onəkeruh uək təuvir min rəhak, kəni tətəgətun məmə nəhatətəian rəhak in nīpəhriənian.”

¹⁹ Nətəni məmə nəhatətəian rəham in nīpəhriənian mətəu-inu nətəni nīpəhriənian e nəghatian u məmə, “Uhgīn kətiəh əmə.” !Təuvir ohnik! Mətəu nati əpnəpīn iərmis min, ilah min kəutəni nīpəhriənian e nəghatian əha, mətəu ilah kəutərəmrumin mətəgīn pik mətəu-inu kotəhrun məmə Uhgīn otol nalpīnīan kəm lah.

²⁰ !Ik rəhm-kapə tikə! Iətəmimi iətəm tətəhatətə, mətəu təsolian uək təuvir min, rəhan nəhatətəian in nīpətīn tikə. Pəh iəkəgətun ik e nati kəti iətəm otəni kəm ik məmə inu nīpəhriənian.

²¹ Nīkim otəhti tīpītah u Epraham. Uhgīn təmeruh məmə in təhruahru e nəhmtīn e uək iətəm təmol, mətəu-inu təmos nətīn u Aisək, muvən mələhu-pəri e oltə. ²² Kəni rəhan nəhatətəian mīne rəhan uək min katuol nati kətiəh əmə, kəni rəhan nəhatətəian təməuə e nəuan, inu rəhan uək min. ²³ Kəni nəghatian u rəha Nauəuə Rəha Uhgīn təmuva mol nīpəhriənian, tətəni məmə, “Epraham təməhatətə e Uhgīn, kəni Uhgīn təməni məmə Epraham in təhruahru e nəhmtīn o nəhatətəian əha.” Kəni kətəni məmə niəli rəha Uhgīn. ²⁴ Kəni rəueiu nəkəhrun nehian məmə, nəhatətəian pīsīn əmə təsəhmenian məmə otol nətəmimi kotəhruahru e nəhmtī Uhgīn, mətəu nətəmimi kotəkeikei motol min nolian təuvir min, inəha nolian təuvir min iətəm tatsīpən e nəhatətəian pəhriən.*

²⁵ Kəni e nolian əha inəha, Uhgīn təmeruh məmə Rehap u, pətan rəha suaru, in təmuva məhruahru e nəhmtī Uhgīn o uək iətəm təmol, Iətəmimi mil keiu rəha Isrel kəmian oneuən əpəha Jeriko məmə oteruh vivi taun əha. Kəni Rehap u, təmateh vivi ilau, kəni mahli=pən ilau e suaru pīsīn kiatəlig mətian. ²⁶ Nīpətī iətəmimi, nəmə nəmiəgəhian tikə lan, təmīmīs. Kəni təhmen əmə, kitah kəti iətəm tatos nəhatətəian, mətəu təsolian uək təuvir min, rəhan nəhatətəian təmīmīs.

3

Namitəmi mīne rəhan uək

¹ Piak min mīne nəuvīnik min. Təsəuvīriən məmə itəmah tepət nəkəhuva nəgətun min rəha nīməfaki, mətəu-inu nəkotəhrun məmə Uhgīn in oteruh vivi kəni makil nəmiəgəhian rəhatəmah nəgətun min, tapirəkīs məmə oteruh vivi kəni makil nəmiəgəhian rəha nətəmimi əpnəpīn. ² Nīpəhriənian, kitah rəfin kəutəmei e nəmiəgəhian rəhatah nian tepət. Mətəu nəmə iətəmi kəti təsəmeiən e rəhan nəghatian, nati u tətəgətun məmə in iətəmimi tīnīməhtə, kəni nətəligiən rəhan təhrun neh viviən rəhan min nolian min rəfin.

³ Tol məmə nati min u mīne. Kətətu=pən pīt e nohli hos məmə otol nəuia iətəmimi, kətəalelin rəhn-kapə, kəni tətəuhlin nīpətīn rəfin. ⁴ Kəni negəu, in iahgin, kəni nīmətəgi asoli tətərag lan, mətəu stiə in nati əkəku kəti iətəm nian kaptīn tətəlelin, kəni nīpətī negəu asoli rəfin tatuvən=pən əha kaptīn tolkeikei məmə okian=pən ikīn. ⁵ E nolian əha inəha, namitəmi in nati kəti təkəku, mətəu təhrun niuvi=paiən nati asoli min. Nīkitəmah təhti-to, nəmtahli nīgəm əkəku kəti təhrun nuəuiən mol nəmegəm asoli lan mus nati. ⁶ Kəni nīpəhriənian, namitəmi in təhmen e nīgəm. Namitəmi in nəuəli nīpətī iətəmimi iətəm nərahian min rəfin rəha nəhue niftəni u kotəriəuəh vivi lan. Kəni nərahian min rəhan kəutərəkīn nəmiəgəhian rəfin rəhatah. Kəni Setən əmə tətəhli=pən nīgəm e namitəmi. Kəni namitəmi tətəhli=pən nīgəm tərah e suaru rəfin e nəmiəgəhian rəhatah.

⁷ Nətəmimi kotəhrun nolian nati rarpīn min məmə okəhuva motəpəou, u natimiəgəh min, mīne mənīg min, mīne natimnati min u kəutəlkəu, mīne natimnati min kəutan ləuantəhi. Nətəmimi kəmotol ilah kotəpəou. ⁸ Mətəu iətəmi təruru nolian namitəmi təpəou. In nati rarpīn tatol uaiəl, məriəuəh e nərahian mīne nakonəian rəha nīmīsian.

2:18 Kəl 5:6 **2:21** Jen 22:9-12 **2:23** Jen 15:6 * **2:24** Nolian təuvir min iətəm kautsīpən e nəhatətəian pəhriən rəha suah kəti tətəgətun məmə rəhan nəhatətəian in nīpəhriənian. **2:25** Jos 2; Hip 11:31 **3:8** Rom 3:13

⁹ E namitah, kəutəni-vivi Iərməniḡ Tatə Uhgīn rəhatah, kəni e namitah kəutəni rah nətəmimi lan iətəm Uhgīn təmōl ilah kotol məmə in mine. ¹⁰ Nohlitəmi kətiəh əmə tətəni pətīgəm nəni-viviən mine nəni rahien. Piak min mine nəuvinik min. Pəh okəsoliən min lanəha. ¹¹ Nəhu təuvir mine nəhu arfu, ko kəsiasipəniən e nəhmti nəhu kətiəh. ¹² Piak min mine nəuvinik min. ?Nigi u fik otəuə e nəua olif? ?Kəni niləuis u krep otəuə e nəua fik? ! Kəpə! Kəni nəhmti nəhu arfu təsəfaiən nəhu təuvir.

Neinatigian təuvir iətəm tatsipən o Uhgīn

¹³ ?Iətəmimi kəti əha ikin e nəlugin e təmāh iətəm nikin təhti məmə in teinatig vivi kəni məhrun nati nak iətəm Uhgīn tolkeikei? Təuvir. Kəni pəh in otol uək təuvir min e nolien iətəm tatsipən e neinatigian, inəha nolien rəha iətəmimi iətəm rəhan nətəligian ləhtəni. Kəni nolien əhruahru rəhan otəgətun neinatigian mine nəhrunien rəhan. ¹⁴ Mətəu nəmə nikitəmah təhti məmə nəkoteinatig, mətəu nikitəmah tərīauəh e netetien, kəni nəutətəlig aru əmə e təmāh o nəfəriən itəmah, tol lanəha, nəuteiuə aru əmə e təmāh. Sotəghati əfəri pikiən o neinatigian eiua rəhatəmah min, mətəu-inu səniəmə nolien u rəha iətəmimi u teinatig. ¹⁵ Neinatigian tol lanəha təsipəniən e negəu e neai, mətəu rəha nəhue niftəni əmə u, mine nətəligian rəha iətəmimi, mine rəha Setən. ¹⁶ Tol lanəha mətəu-inu nian nətəmimi kautetet motolkeikei məmə kautəfəri aru ilah, kəni nətəmimi kəutohtəu=pən əmə rəhalah aru nətəligian mautil nərahien, kəni nolien tərāh rəfin kohiet pətīgəm.

¹⁷ Mətəu iətəmimi iətəm tatos neinatigian iətəm tatsipən e negəu e neai, rəhan nolien tol lanu lan. Nati aupən, rəhan nəmiəghien in təhruahru vivi, kəni in tolkeikei pik nəməlinuian, kəni in iətəmi mətig, in tətisīai nətəligian rəha nətəmimi pisin pisin min, kəni in tərīauəh e nasəkəhruien, kəni matəuə e nəuan tēpət e nəmiəghien rəhan, in tateh nətəmimi məmə kotəhmen-əhmen əmə, kəni nian tətəni nati kəti mə otol, matol əmə. ¹⁸ Nətəmimi rəha nənien nəməlinuian, kotəhmen=pən e nətəmimi nətəm kəmotərfei nikitə nati e nasumiən, kəni tateviə mətəuə e nəuan. Nəmə kotol natimnati min əha motasiru e nətəmimi o nələhuiən nəməlinuian, kəni ilah okoteruh nəuan məmə in nəhruahruian.

4

Nolien rəha nuvaiən iuəkir o nəhue niftəni, uə Uhgīn

¹ ?Nak u nəukəti nəməuiən mine norgəhuiən rəhatəmah? Natimnati min əha kəutəhuva mətəu-inu itəmah nəkotolkeikei nətəuiən təuvir e nipətītəmah, kəni nətəligian min əha rəha nətəuiən təuvir, ilah kəutəluagin e nikitəmah kətiəh kətiəh məmə okəhuva nətəmi asoli min e nəmiəghien rəhatəmah. ² Nikitəmah tatuvən o natimnati rəha iətə-pisin, mətəu nəsotosien, kəni nautorgəhu məutəməu ohni. Nautolkeikei natimnati nəuvein, mətəu nəsotosien. Kəni mətə onəkohamu nətəmimi ohni. Nəsotosien natimnati mətəu-inu nəsotətapuəhien lan o Uhgīn. ³ Kəni nian nəkotətapuəh lan, mətəu nəsotosien, mətəu-inu nəmotətapuəh lan e nətəligian tərāh məmə otol itəmah aru əmə nəkotətəu təuvir lan.

⁴ Itəmah nəmotəpəh Uhgīn kəni mautohtəu=pən natimnati rəha nəhue niftəni, təhmen e pətan iətəm təsīsiāiən rəhan iərman, məpəh kəni mətītəu=pən əpnəpin əmə nəman. Nəkotəhrun uə kəpə məmə, iətəmimi iətəm tolkeikei pik natimnati rəha nəhue niftəni, in tətəmāki e Uhgīn. Kəni iətəmimi kəti iətəm tətītəpin məmə otolkeikei natimnati rəha nəhue niftəni, in tətəva məmə in tikimir rəha Uhgīn. ⁵ Kəni nəghatien u rəha Nauəuə Rəha Uhgīn səniəmə nəghatien əpnəpin əmə. Tətəni məmə, “Uhgīn tolkeikei pik məmə nikitah iətəm in təməfa kəm tah, otolkeikei pik in matuvən əmə ohni.” ⁶ Mətəu Uhgīn tətəfa əuau rəhan nəuvirien tətəva kəm tah məmə otasiru e tah. Kəni tol lanəha, Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə,

“Uhgīn tətəhtipəsīg e nətəmimi min u kəutəfəri,
mətəu tətəfən rəhan nəuvirien kəm nətəmimi min u kautosiahu rəhalah nətəligian.”

⁷ Kəni tol lanəha, otosiahu itəmah kəni mautol nəuia Uhgīn. Otəhtul əskasik nian Setən tətuvə mətəfən-əfən kəm təmah, kəni in otaiu muvən isəu o təmah. ⁸ Əhuvən iuəkīr o Uhgīn, kəni in otuva iuəkīr o təmah. Itəmah u nol təfagə tərəh, otafəl nəhlmītəmah. Kəni itəmah u rəhatəmah nəhtuliən keiu, otol nikitəmah tuva kətiəh məhruahru. ⁹ Təuvīr məmə nikitəmah otahmə məpəou, kəni nəkotəsək əfəməh o rəhatəmah təfagə tərəh. Otəuhlin rəhatəmah naləhiən otuva nasəkiən, kəni rəhatəmah nagiənien otuva misiu. ¹⁰ Otosiahu rəhatəmah nətəligiən tuvən kəm İərmənig, kəni in otəfəri itəmah.

¹¹ Piak mīn mīne nəuvīnik mīn. Sotəni rahien itəmah mīn. Nəmə iətəmi kəti tətəghati rah e pian kəti, uə in tətələhu nəghatiən kəti məmə in təmol təfagə tərəh kəti, * kəni iətəmi kəha, in tətəni rah lou† mətələhu nəghatiən məmə lou təsəhmenien məmə otol rəhan uək, uə lou in nati əpnapīn əmə. Kəni nian nəkotələhu=pən lou məmə in təsəhmenien, itəmah nəsohtəu-pəniən lou, mətəu nəmotəri motəharəg-pəri e lou, kəni məsotatig ahgəliən lou. ¹² Uhgīn əmə in təməfa lou, kəni in əmə tətakil nətəmimi mətələhu nəghatiən lan. Kəni in təhrun nosmiəgəhiən, kəni məhrun nərəkiniən. ?Mətəu itəmah, nikitəmah təhti məmə itəmah Uhgīn mīn, məmə nəkotakil təfagə tərəh mīn rəha piatəmah mīn motəni pətigəm nalpīniən rəhalah? !Kəpə!

Nəghatiən əfəri

¹³ Otətəlig-to, itəmah nətəmimi nəutəni məmə, “Rəueiu uə olauig, kəhuvən itaun u uə taun əha, motatig o nu kəti, motol bisnis ikin, kəni motol məni.” ¹⁴ ?Nəkotəhra motəhrun məmə nak otuva olauig? ?Nəmiəgəhiən rəhatəmah in nak? Itəmah nəkotəhmen e nahniğəm iətəm otəmanikə mīn. ¹⁵ Mətəu nəghatiən iətəm təhruahru məmə onəkotəni in tol lanu, nəkotəkeikei motəni məmə, “Nəmə in nəuia İərmənig pəhriən, kəni iəkotatig kəni motol natimnati mīn u, uə natimnati mīn əha.” ¹⁶ Mətəu rəueiu, nəutagət əfəri məutəfəri pik itəmah. Kəni nəghatiən mīn əha iətəm nautəni, ilah rəfin kotərah.

¹⁷ Tol lanəha, in təfagə tərəh kəti nəmə iətəmimi təhrun nati kəti təuvīr iətəm təkeikei mol, mətəu təsoliən.

5

Nəghatiən tətuvən o nətəmimi rəhalah nautə tepət

¹ Itəmah nətəm rəhatəmah nautə tepət. Otətəlig-to e nəghatiən u. Təuvīr məmə nəkotətəu tərəh motəsək əfəməh o nərahien iətəm tətuvə o təmah. ² Rəhatəmah nautə tinəmnəmit rəkis, kəni uvni mīn kinəutoarehre rəhatəmah napən. ³ Namrəiən tatus rəhatəmah aiən u kol tətoraip-oraip, mīne silfə. Kəni namrəiən in otəni pətigəm noliən tərəh mīn rəhatəmah kəni motus nipətītəmah təhmen e niğəm. Nian rəha naunun nian tətuvə iuəkīr, mətəu itəmah nəmotoriarun rəhatəmah nautə mīn. ⁴ !Otətəlig-to e nati u! Rəhatəmah noluək mīn kəmotəulək e rəhatəmah nasumiən mīn, mətəu nəməsotətəouiən e məni nəuvətīn rəhalah. Kəni nətəouiən iətəm nəməsotəfəniən kəm lah, kəutəni pətigəm rəhatəmah noliən tərəh mīn. İərmənig Əsanən Pik Agīn, tinətətəu nasəkiən rəha noluək mīn rəhatəmah. ⁵ E nəhue niiftəni u, itəmah nəmotatig e natigiən iətəm timətig əmə, nəmotol nikitəmah tagiən o rəhatəmah nautə e nian iətəm otəsuvəhiən Uhgīn otakil rəhatəmah noliən mīn. Itəmah nəkotəhmen e nati miəgəh mīn iətəm kətaugīn ilah, kəni kotasisi o nian rəha nuhiən ilah. ⁶ Nəmotiuvi pətigəm nətəmimi nətəm kotəhruahru e kot, kəni motakil ilah motəni nalpīniən rəhalah, kəni mautohamu ilah, kəni ilah kəməsotoliən nati kəti məmə okotəniəhu itəmah.

4:7 Efəs 6:12 4:8 Aes 1:16; Sek 1:3; Mal 3:7 4:10 Job 5:11; 1Pitə 5:6 * 4:11 Nəghatiən u rəha Jemis nipətīn təsəniən məmə kitah okəsotəgətuniən təfagə tərəh rəha nətəmimi. Nəghatiən mīn tepət e Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə kitah kotəkeikei motəgətun təfagə tərəh rəha nətəmimi məmə okohiet rəkis lan. Mətəu kotəkeikei motol e nətəligiən təuvīr. Kəl 6:1; Luk 17:3; 2Tim 3:16; Jem 5:20; Kəl 5:21; 1Təs 5:14; 2Təs 3:15; Tait 3:10. † 4:11 “lou” e fes u tətəghati e “lou rəha nolkeikeiən.” Eruh e Jemis 2:8. 4:12 Rom 2:1; 14:4 4:14 Sam 39:5,11; Prov 27:1 4:17 Luk 12:47 5:2 Mat 6:19 5:4 Dut 24:14-15 5:5 Luk 16:25

*Nətəligiən əfəmäh
e nian rəha nərahian*

⁷ Piak mın mine nəuvinik mın. Otol məmə rəhatəmäh nətəligiən otəfəmäh nian nətəhtahnin İərməniğ otitəlig=pa mın. Nikitəmäh tətəhti nolian rəha iətəmi kəti rəha nasumiən. Tətəhtahnin nian əhruahru rəha nəteiən nımai, kəni mətəhtahnin nian rəha nərfəiən, kəni mos rəhan nətəligiən təfəmäh nian mətəhtahnin mətəuarus=pən timəhtə, kəni matəulək e rəhan nauəniən təuvir agin. ⁸ E nolian əha təhmen əmə, itəmäh mın, otol məmə rəhatəmäh nətəligiən otəfəmäh, kəni motəhtul əskasik, mətəu-inu otəsuvəhiən İərməniğ otitəlig=pa mın.

⁹ Piak mın mine nəuvinik mın. Sotəghati-əghatiən uə nəni rahian itəmäh mın məmə nikitəmäh təsəgiəniən o natimnati mın nəuvein. Nəmə nautol lanu lan, Uhgın otakil nəghatiən o rəhatəmäh nolian tərəh mın. !Rəueiu əha in tətəhtul maru, kəni otəsuvəhiən tuva mol!

¹⁰ Piak mın mine nəuvinik mın. Nikitəmäh tətəhti-to iəni mın aupən nətəm kəməutəni pətigəm nəghatiən mın e nərgi İərməniğ. Rəhalah nəmiəgəhiən tətəgətun itah məmə rəhatah nətəligiən otəkeikei məfəmäh e nian nərahian tətəuə. ¹¹ Kəni nəkotəhrun inu, kətəni məmə nətəmiimi nətəm kətəhtul iəkis e nian nərahian tətəuə, ilah kautatig e nəuviriən pəhriən. Nəmotətəu nanusiən rəha Job məmə təməhtul əskasik e nian iəkis mın, kəni motəhrun nəlpəkəuiən təuvir rəha İərməniğ o Job, kəni uərisig e nian tepət rəha nərahian, İərməniğ təmol təuvir agin kəm in. Kəni tol lanəha, sotaluiən məmə niki İərməniğ təməri məriaueh e nasəkəhruiniən itah, kəni nikin tepət o tah.

¹² Piak mın mine nəuvinik mın. Nati u in nati keikei, məmə nəsotosiən nonauvil. Sotosiən nonauvil e negəu e neai, uə nəhue niftəni, uə nati kəti mın. Nian rəfin, otəni əmə nıpəhriəniən. Nian itəmäh kəti otəni məmə, “Əuəh,” kəni rəhan nəghatiən otəkeikei mol nıpəhriəniən. Kəni nian itəmäh kəti otəni məmə, “Kəpə,” kəni rəhan nəghatiən otəkeikei mol nıpəhriəniən. Nəmə iətəmi kəti təsoliən lanəha, kəni Uhgın otələhu=pən nəghatiən rəha nalpiniən kəm in.

Nəfakiən iətəm nəuan əha ikin

¹³ Nəmə itəmäh kəti tətətig e nərahian, təuvir məmə otəghati kəm Uhgın e nəfakiən. Nəmə itəmäh kəti nikin tagiən, təuvir məmə otəni nəpuən mın rəha nəni-viviən. ¹⁴ Nəmə iətəmi kəti tatimis, təuvir məmə otəuən e eldə mın rəha nıməfaki məmə okəhuva motəfaki lan, kəni motol=pən oiel e nərgi İərməniğ. ¹⁵ Kəni nian ilah kətəhatətə məmə Uhgın otol vivi iətəmi əha, kəni motəfaki lan, rəhalah nəfakiən in suaru məmə İərməniğ otol məmə iətəm tatimis otətəu təuvir mın. Kəni nəmə in təmol təfagə tərəh kəti iətəm tatiuvi=pa nımisiən, kəni Uhgın otəfəl rəhan təfagə tərəh. ¹⁶ Tol lanəha, təuvir məmə nəkotəni pətigəm rəhatəmäh nolian tərəh mın kəm təmah mın, kəni motəfaki o təmah mın pəh motəmiəgəh. İətəmiimi kəti iətəm təhruahru, rəhan nəfakiən in təsanən, kəni təuə e nəuan.

¹⁷ Inu təhmen e Elaijə u aupən. In iətəmiimi kəti təhmen əmə e tah. Kəni in təməfaki pik məmə otəsəfuviən, kəni nuhuən təməsəfuviən mos nu kisil mine məuiğ sikis. ¹⁸ Kəni təməfaki mın, kəni Uhgın təmahli=pa nuhuən tuva mın, kəni nasumiən rəfin, nauəniən təmatig mın e lah.

*Iuvipa mın nətəmiimi kəməhuvən isəu
e rəhalah nəhatətəiən*

¹⁹ Piak mın mine nəuvinik mın. Nəmə itəmäh kəti tətəkəu mətəpəh suaru rəha nıpəhriəniən, kəni nəmə iətəmi kəti mın tatiuvi=pa mın, ²⁰ təuvir məmə nəkotəhrun nati u məmə, iətəmiimi u iətəm otol iol təfagə otitəlig=pa mın e suaru rəha nıpəhriəniən, in

otosmiægəh iol təfagə u e nɪmisiən, kəni tol suaru məmə Uhgɪn otafəl rəkis təfagə tərəh
mɪn tɛpət rəha iətəmi kəha.

1 Pitə

Nauəuə iətəm Pitə təmaupən mətəi

Nəghatən əkuəkir rəha nauəuə u 1 Pitə

?Pəh təmətəi nauəuə u? Pitə təmətəi nauəuə u.

?Təmətəi tətuvən kəm pəh? Təmətəi nauəuə u tətuvən kəm nətəmimi rəha Uhgın nətəm kəutatig ikin pisin pisin min e profens min rəha Pontəs, mine Kəlesia, mine Kapətosia, mine Esia, mine Pitinia (1Pitə 1:1). Rəueiu kətəni nərgin nitəni min əha məmə Teki.

?Natigən təhro lan nian təmətəi? E nian əha, iətəmi asoli rəha Rom, nərgin u Niro, təmərəkın pik niməfaki. Təməh nəfaki min nəuvein kohmis, kəni moh nəuvein. Otəsuvəhiən toh Pitə.

?Təmətəi nauəuə u o nak? Pitə tolkeikei məmə otəfəri nətəligiən rəha nəfaki min nətəm kəutatig e nərəhiən. In tolkeikei məmə okotəhtul əskasik e rəhalah nəhatətəiən kəni mautil nati kəti iətəm təuvir, nati əpnəpın nərəhiən tətuvə.

Pitə təməni təuvir kəm lah

¹ İəu Pitə, iəu aposil kəti rəha İesu Kristo. İətəni təuvir kəm təmah nətəmi rəha Uhgın nətəm nəutatig ikin min rəfin e profens min u Pontəs, mine Kəlesia, mine Kapətosia, mine Esia, mine Pitinia. Uhgın təmitəpın rəkis itəmah, kəni imatəmah ikin səniəmə nəhue niftəni u, itəmah napispis min əmə u ikinu. ² Tatə Uhgın təmitəpın itəmah mətəu-inu, aupən aupən ağin, təmol rəhan nəlpəkəuiən mələhu, kəni in təməhrun rəkis suaru min rəfin rəha nəmiəgəhiən rəhatəmah. Kəni Narmın Rəhan tatol itəmah nəutəhtul pisin motasim məmə, nəkotol nəuia İesu Kristo, kəni nıran tafəl itəmah e nolien tərəh min rəhatəmah.*

Pəh Uhgın otəfən rəhan nəuviriən mine nəməlinuiən tepət kəm təmah.

Otəni-vivi Uhgın *o nəlpəkəuiən rəhan*

³ !Pəh kotəni-vivi Uhgın iətəm in Uhgın mine Tatə rəha İərmənig İesu Kristo rəhatah! E nasəkəhruiən asoli rəhan, in təmol məmə kitah kotair=pən e nəmiəgəhiən vi, kəni məutələhu=pən əskasik rəhatah nətəligiən lan. Tətuvə min lanəha mətəu-inu İesu Kristo təməmiəgəh min e rəhan nımisiən. ⁴ Kəni e nəmiəgəhiən vi u, kitah okotos natimnati təuvir min əpəha e negəu e neai iətəm Uhgın təmələhu pisin məmə rəhatah. Kəni nati u ko təsəmnəmitiən, kəni ko təsamikmikien, kəni ko rəhan nəhəgəhəgiən təsikəiən. ⁵ E nəhatətəiən rəhatəmah, nəsanəniən rəha Uhgın tətəhtul pəsig e təmah mətəuarus=pa in otosmiəgəh itəmah, kəni Uhgın otol əpu rəhan nosmiəgəhiən e naunun nian.

⁶ Nikitəmah tətəgiən o nati u, nati əpnəpın nəmə nian iəkis pisin pisin min kəhuva pau e rəhatəmah nəmiəgəhiən. Mətəu kəhuva o nian əkuəkir əmə. ⁷ Nian iəkis min əha kəutəhuva məmə okotəgətun məmə itəmah nəutəhatətə pəhriən. Aien u kol tətəraip-oraip, in nati kəti iətəm nigəm tatus mətəfəl rəkis iətəm tərəh min lan. Kəni nian iəkis min əha kotəhmen e nigəm iətəm tatus rəhatəmah nəhatətəiən mətəfəl rəkis iətəm tərəh min lan. Aien u kol, in nati təuvir, mətəu otəpanikə min nian kəti. Mətəu rəhatəmah nəhatətəiən, in nati təuvir tapirəkis aien u kol. Kəni e rəhatəmah nəhatətəiən, Uhgın otəni-vivi itəmah, məfəri nərgitəmah, məfən nisaiən asoli kəm təmah e nian İesu Kristo otuva mietigəm=pa lan. ⁸ Nati əpnəpın nəməsoteruh pauiən İesu Kristo, mətəu nautolkeikei

* **1:2** Nəghatən Kris əhruahru tətəni məmə, Uhgın “təmorin=pa nira İesu tafəl-afəl itah” u nıpətin məmə tətəikuas e təmah e nolien tərəh min. Afin min e nəghatən min u “təmorin=pa niran tafəl-afəl” mine “niran tətəikuas e nətəmimi”: Lev 14:6-7; Sam 51:7; Eks 24:5-8; Hip 9:19; 1Jon 1:7. **1:4** Kol 1:12 **1:5** Jon 10:28; 17:11 **1:6** Jem 1:2; 1Pitə 5:10 **1:7** Prov 17:3; Sek 13:9; Mal 3:3; Jem 1:3

in. Kəni nati əpnapin nəsotehian u rəueiu, mətəu nəutəhatətə lan. Kəni nikitəmah təməri məriauəh e nagianian iətəm in təuvir pik agin tapirəkis, kəni ko iətəmi kəti təruru nəni ərəfinian nəuvirian rəha nagianian əha. ⁹ Nikitəmah tətəgian lanəha mətəu-inu itəmah nautos nati u iətəm nəutəhatətə lan, u məmə Uhgın otosmiəgəh rəhatəmah nəmiəgəhian.

¹⁰ Suaru rəha Uhgın o nosmiəgəhian nətəmimi lan, in nati kəti iətəm iəni min aupən kəmotolkeikei pik məmə okotəhrun tuvən təhmın min, kəni tol lanəha kəmotəfin motəsal vivi e nəghatian min lan. Kəni ilah kəməutəghati e nəuvirian u iətəm otuva o təmah. ¹¹ Narmın rəha Kristo təmətatig ilah min, kəni mətəghati kəm lah, kəni aupən ikın mətəni pətigəm nahməian iətəm otuva e nəmiəgəhian rəha Iesu, kəni uərisig lan e nəsanənian asoli rəhan. Mətəu iəni min kəmotalkut o nəhrunian suaru iətəm natimnati min əha okəhuva lan, mine rəhalah nian əhruahru. ¹² Uhgın təmol əpu kəm iəni min aupən məmə, nəghatian min iətəm ilah kəmotəni, kəməsotəghatian e nian iətəm ilah kəmotatig lan, mətəu kəmotəghati əmə e nian rəhatah. Kəni rəueiu, nətəmimi kinotəni pətigəm nəghatian rəha nanusian təuvir kəm təmah e nəsanənian rəha Narmın Rəha Uhgın iətəm tatsipən e negəu e neai. Kəni natimnati min u kotəuvir agin məmə nagelo min, ilah min kotolkeikei məmə okoteruh kəni motəhrun natimnati min rəha nosmiəgəhian e Kristo iətəm kəməhuva.

Nolian rəha nəmiəgəhian iətəm təhruahru

¹³ Tol lanəha, nəkotəkeikei motol rəhatəmah nətəligian təhtul maru o nolian uək, kəni motəgətun vivi rəhatəmah nətəligian. Otələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligian e nəuvirian iətəm Uhgın otəfinə kəm təmah nian Iesu Kristo otuva min. ¹⁴ Otol nəuia Uhgın təhmen=pən əmə məmə kəlkələh min nətəm kotəuvir kautol nəuia tatə min. Aupən rəkis, itəmah nəməsotəhrunian nıphərianian rəha Uhgın, kəni nəmautol nolian tərəh min iətəm nikitəmah əmə tolkeikei. Mətəu rəueiu, soteğəhanian e nətəligian min əha okotiuvı rəkis min itəmah. ¹⁵ Uhgın u iətəm təmauin e təmah, in tasim məhruahru. Kəni ko itəmah min, onəkotəkeikei motasim motəhruahru e natimnati rəfin iətəm nautol. ¹⁶ Nəkotəkeikei motol lanəha mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Nəkotəkeikei motasim motəhruahru mətəu-inu İəu iəkəsim məhruahru.”

¹⁷ Itəmah nəkotətəpuəh e nasiruiən o Uhgın u təhmen məmə in rəhatəmah Tatə, mətəu nəsotaluiən məmə Uhgın tətakil nolian min rəha nətəmimi rəfin, kəni in tatol əmə e nolian iətəm təhmen-əhmen əmə. Tol lanəha, nəsotaluiən məmə itəmah iapıspis min əmə e nəhue niftəni u. Sotohtəu-pəniən nolian min rəhan. Mətəu nian nəutəmiəgəh əhanəh e nəhue niftəni u, onəkotəgin motisai Uhgın e nolian təuvir min rəhatəmah. ¹⁸ Nəkotəkeikei motol lanəha mətəu-inu itəmah nəmotəhrun rəkis nati keikei iətəm Uhgın təmətəou rəkis itəmah lan. Otətəlig-to e nolian rəha nəmiəgəhian rəhatəmah aupən iətəm nıpətın tikə u təmsipən o tipitəmah min. Mətəu Uhgın təmitis rəkis itəmah e nolian tərəh kəha. Kəni Uhgın təməsosiən nəhmti nəmiəgəhian rəhatəmah e nati kəti rəha nəhue niftəni iətəm otəpanikə, təhmen e silfə mine aiən u kol tətoraip-oraip, ¹⁹ mətəu in təmos nəhmti təmah e nira Kristo iətəm in nati keikei təuvir pik agin. Kristo in təhmen e nətı sipsip təuvir iətəm nımisian uə nərahian tikə agin lan.†

²⁰ Aupən aupən agin, nian Uhgın təməsol əhanəhian nəhue niftəni u, təmitəpin rəkis Kristo məmə otol uək əha. Mətəu rəueiu iuəkır o naunun nian, Uhgın təmol əpu in, məmə otuva masiru e təmah. ²¹ Kəni e natimnati min əha Iesu təmol, itəmah nəkotəhatətə e Uhgın, iətəm təmosmiəgəh Iesu Kristo e nımisian, kəni məfəri in məfən nəsanənian iətəm təhəgəhag mine nisaiən kəm in. Kəni tol lanəha, nəkotəhatətə e Uhgın, kəni mautələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligian lan.

1:8 Jon 20:29; 2Kor 5:7 **1:10** Mat 13:16-17 **1:11** Sam 22; Aes 53; Luk 24:26-27 **1:14** Rom 12:2; Efəs 2:3; 4:17-18 **1:16** Lev 11:44,45; 19:2; 20:7 **1:17** Rom 2:11; Nəh 2:23 † **1:19** E nian rəha Oltestimin, nətəmimi kəmautol sakrifais kəm Uhgın o təfəgə tərəh min e nətı sipsip min iətəm nərahian tikə e lah. Afın e Eks 12:5. **1:19** Uək 20:28; Hip 9:12-14 **1:20** 2Tim 1:9-10 **1:21** Jon 14:6; Rom 5:1-2

²² Nəmotəikuas e rəhatəmah nəmiəgəhiən tinuva minivi min rəkis mətəu-inu nəmotətəu=pən nəghatien rəha niphəriənien. Kəni o natimnati min u, nəkotos nolkeikeien pəhriən tətəu o təmah min nəuvein. Kəni tol lanəha, otolkeikei pik itəmah min e nikin pəhriən. ²³ Otol lanəha mətəu-inu, nəmotair vi rəkis min, kəni nəmiəgəhiən vi rəhatəmah təmsisipəniən o nətəmimi nətəm ilah rəfin okəpanohmis. Mətəu nəmiəgəhiən vi u rəhatəmah in otətətig naunun tikə, mətəu-inu təmsipən e nəghatien kəti iətəm tətəmiəgəh mətatig naunun tikə, inu nəghatien rəha Uhgın. ²⁴ Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“Nətəmimi rəfin kotəhmen e nimali nimanuvehli,
kəni nəuviriən rəfin rəhalah təhmen əmə e nəuginigi əpəha e nikinati.

Nimanuvehli əha tətəukei, kəni nəuginigi min kəutəmei,

²⁵ mətəu nəghatien rəha İərməniğ tətətig itulin naunun tikə.”

Kəni inu nəghatien rəha nanusiən təuvir iətəm nətəmimi kəmotəni pətigəm rəkis kəm təmah.

2

¹ Mətəu-inu o nəghatien min əha, otəraki e noliən min u kohiet rəkis e rəhatəmah nəmiəgəhiən: noliən rəfin rəha nəməkiən e nətəmimi kəni matol nərahien kəm lah; noliən rəfin rəha neiuəien; noliən rəha nətəm kəutəni pik nati, mətəu kəsotolien; noliən rəha netetien; noliən rəfin rəha nəni rahien nətəmimi. ²⁻³ Itəmah nəmotəhrun rəkis məmə İərməniğ təmol təuvir kəm təmah. Təhmen=pən məmə nəmotun askəuvin nəua niği iətəm tətəhiən. Kəni rəueiu nəkotəkeikei məhuva motəhmen e iəpəou mətmətig min u kəutasək o nəmahien. Itəmah nəkotəkeikei motolkeikei pik nauəniən mine nəmnimien iətəm təhruahru məuvir məmə nəkotaugin nikitəmah lan. Kəni natimnati min əha okotol nəkotepət e rəhatəmah nəmiəgəhiən iətəm Uhgın təmosmiəgəh itəmah lan.

Kəpiel miəgəh e Nimə Rəha Uhgın

⁴ Uhgın tolkeikei məmə otuvləkin rəhan kəti nimə e tah nətəmimi. Kəni təmitəpin Kəpiel kəti iətəm nətəmimi kəmotəpəh, mətəu in kəpiel keikei tətəmiəgəh məmə Uhgın otətəuəuin nimə lan. Kəni nian nəkəhuva o kəpiel u Kristo e suaru rəha nəhatətəien, ⁵ itəmah min, nəkotəhmen e kəpiel miəgəh min iətəm Narmın Rəha Uhgın tatos itəmah matuvləkin Nimə lan Rəha Uhgın. Kəni itəmah pris asim min, nətəm nautəfən sakrifais min kəm Uhgın iətəm nikin tətəgiən ohni mətəu-inu o natimnati iətəm İesu Kristo təmol.

⁶ Təhmen=pən e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni lanu məmə,

“Oteruh-to. İətələhu kəpiel əpəha Jerusiləm,*

inu kəpiel keikei pik ağin iətəm iəu iəmitəpin,

kəpiel u in rəha nətuəuiniən nimə,

kəni iətəmimi iətəm otəhatətə lan,

in otəsaulisən.”

⁷ Kəpiel u in nati keikei o təmah nətəm nəutəhatətə lan. Mətəu o nətəmimi min nətəm kəsotəhatətəien lan, kəpiel u in təhmen=pən e nəghatien u e Nauəuə Rəha Uhgın iətəm tətəni məmə,

“Kəpiel u iətəm nətəmimi rəha nuvləkinien nimə kəmotəraki lan,

mətəu Uhgın təmol tuva kəpiel rəha nətuəuiniən nimə,”

⁸ kəni Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“Kəpiel u tatol nətəmimi kautələs pikien,

kəni in kəpiel iətəm tatol məmə nətəmimi kətapitətəl lan mautəmei.”

1:22 Jon 13:34; Rom 12:10 **1:25** Aes 40:6-8 **2:1** Efəs 4:22; Jem 1:21 **2:2-3** Sam 34:8 **2:5** Rom 12:1; Efəs 2:21-22; Nəh 1:6 * **2:6** Nəghatien Kris əhruahru tətəni məmə, “Saion,” nərgin kəti min rəha Jerusiləm. **2:6** Aes 28:16; Efəs 2:20 **2:7** Sam 118:22 **2:8** Aes 8:14

Ilah kəutələs pikin kəpiel u mətəu-inu kautəhti nəuia nəghatiən, kəni inu nəlpəkəuiən iətəm Uhgīn təmol o lah.

⁹ Mətəu Uhgīn tinitəpīn rəkis itəmah məmə rəhan mīn, kəni itəmah pris mīn rəha Kig, kəni itəmah nətəmi asim mīn nətəm Uhgīn tətarmənīg e təmah, kəni itəmah nəuaniləuis mīn kəti iətəm Uhgīn təmaskəlīm mənī məmə rəhan. In təmol itəmah lanəha məmə nəkotəhrun nənī pətīgəmīən nənī-viviən iətəm tətəfəri in o rəhan nəuviriən mīne natimnati iətəm in təmol. In təmauīn rəkis e təmah məmə onəkohiet e napinəpuīən məmə nəkəhuvən e nəhagəhagiən təuvir rəhan. ¹⁰ Aupən rəkis, itəmah nətəmimi əpnəpīn mīn əmə, mətəu rəueiu, itəmah nauənīləuis mīn rəha Uhgīn. Aupən ikin, nəməsotəhruniən nasəkəhruniən rəha Uhgīn, mətəu rəueiu, nəkotəhrun nasəkəhruniən rəha Uhgīn.

¹¹ Rəhak mīn nətəmimi, nikitəmah otəkeikei mətəhti məmə nəhue niftəni u səniəmə imatah əhruahru ikin. Kitah kotəhmen e iapispis mīn mīne Nanihluə† mīn ikinu. Tol lanəha, iətəni əskasik kəm təmah məmə nəkotəhtul əskasik isəu o noliən tərəh mīn iətəm nətəligiən rəhatəmah tolkeikei. Nətəligiən mīn əha, ilah tikimīr mīn rəhatəmah kəni kəutəluagin e nikitəmah. ¹² Nian rəfin kitah kəutatig e nəlugin e nətəmimi nətəm rəhalah nəhatətəiən tikə. Kəni nəmiəgəhiən rəhatəmah in otəkeikei məhruahru vivi agin məmə nati əpnəpīn ilah okotətu=pīnə nəghatiən tərəh e təmah, mətəu okoteruh noliən təuvir mīn rəhatəmah, kəni ilah okotəfən nisaiən kəm Uhgīn e nian in otuva mīn makil nətəmimi lan.

Nisiaiən nətəmi asoli

¹³ Kitah nətəmimi rəha Iərmənīg, kəni kotalkeikei məmə okotisiai nərgin. Tol lanəha, nəkotol nəuia nətəmi asoli mīn rəfin nətəm nətəmimi kəutəfəri ilah məmə okotarmənīg. Iətəghati e nətəmi asoli təhmen e kig, iətəm in iətəmi asoli agin, ¹⁴ uə təhmen e rəhan nətəmi asoli mīn iətəm tətahli pətīgəm ilah o noliən rəhan uək. Ilah okəhuvən motələhu nalpiniən kəm nətəmimi nətəm kəutəhti lou rəhalah, kəni məutəni-vivi nətəm kautol noliən təuvir. ¹⁵ Nautol lanəha mətəu-inu Uhgīn tolkeikei məmə rəhatəmah noliən təuvir mīn okotəniəhu nəghatiən alməli mīn rəha nətəmimi mīn u rəhalah nəhruniən tikə kəni tətəni rah itəmah.‡ ¹⁶ Itəmah səniəmə slef mīn rəha təfagə tərəh mīn, mətəu-inu Uhgīn təmitis rəkis itəmah. Tol lanəha, otətəu=pən noliən rəha iətəmi kəti lanəha. Mətəu sotəniən məmə, “Uhgīn təmitis rəkis iəu, kəni tol lanəha, iəkəhrun noliən nati nak iətəm iəkəkolkeikei, nati əpnəpīn in təfagə tərəh.” Kəpə. Itəmah slef mīn rəha Uhgīn, kəni tol lanəha, otətəu=pən noliən mīn iətəm kotəhruahru. ¹⁷ Otəfən nisaiən iətəm təhruahru kəm nətəmimi rəfin. Otolkeikei nəfaki mīn, inu nətəmimi mīn rəha Uhgīn, kəni onəkotəgin motisiai Uhgīn, kəni otisiai kig.

¹⁸ Itəmah slef mīn, onəkotəkeikei motol nəuia rəhatəmah nətəmi asoli mīn, kəni motəfən nisaiən kəm lah. Nəkotol lanəha kəm lah rəfin, nətəm kautol timətīg kəni motəuvir o təmah, mīne nətəmi mīn u kautol noliən əskasik mīn kəm təmah. ¹⁹ Nəmə təhro nautol əmə nati əhruahru mīn əmə, mətəu rəhatəmah nətəmi asoli mīn kautol tərəh e təmah kəni nəutətəu tərəh lan. Uhgīn otəni-vivi itəmah nəmə nəutos əmə nian iəkis mīn əha kəutəhuva mautohmis əmə e nikitəmah mətəu-inu nəutəsəl=pən əmə o Uhgīn. ²⁰ Mətəu kəsəniən məmə itəmah nətəm nəkotəuvir nəmə nautol noliən tərəh kəti, kəni nətəmi asoli kautoh itəmah ohni, kəni nəsotaiuiən motəgim. Nalpiniən u, in rəhatəmah aru əmə. Mətəu Uhgīn otəni-vivi itəmah nəmə nautos nahməiən mətəu-inu nautol nati təuvir əmə, kəni məsotəgimīən. ²¹ Uhgīn təmauīn e təmah məmə nautol noliən təuvir u, mətəu-inu Kristo təmos nahməiən o təmah. In təmaupən məgətun noliən əhruahru əha məmə itəmah nəkotohtəu=pən əmə nimeī nəhlkin. ²² Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə,

2:9 Dut 7:6; 14:2; Aes 9:2; Uək 26:18; Efəs 5:8 † 2:11 Nanihluə, Ianihluə — Afīn-to e tiksīnari. 2:11 Kəl 5:17,24
2:12 Mat 5:16 2:13 Tait 3:1 ‡ 2:15 E nian rəha Pita, nətəmimi nəuvein kəmotəməki nətəm kəutəfaki motətəu=pən
nəghatiən mīn e lah məmə ilah kəmautol nati pisin pisin mīn iətəm kəməutatgəhli e lou. 2:15 1Pitə 3:16 2:17
Rom 12:10 2:18 Efəs 6:5 2:20 1Pitə 3:14,17 2:21 Mat 16:24; Jon 13:15

“In tāməsoliən təfagə tərāh kəti,
kəni in tāməsəniən nəghatiən eiua mīn nian kəti mīne.”

²³ Nian nətəmimi kəmotəghati rah lan, mətəu in tāməsahian ilah. Nian in tāmətəu nahməian e nipətin, mətəu in tāməsəniən məmə in otalpīn nītai nərəhian. Mətəu in tāmələhu=pən natimnati rəfin e nəhlmi Uhgīn iətəm nian rəfin rəhan nakilian in təhruahru əmə. ²⁴ Nian Iesu tāməhku e nīgi kəməluau, kəni təmos nalpīnīan rəha təfagə tərāh mīn rəfin rəhatah e nipətin. In tāmimis məmə təfagə tərāh mīn okohmis e nəmiəghian rəhatah, kəni kitah okotəmiəgəh məmə okotohtəu=pən suaru rəha nəhruahruian. Təmosmiəgəh itah e nahməian rəha nīməgim e nipətin. ²⁵ Aupən, itəmah nəkotəhmen e sipsip mīn iətəm kəmotəluēi. Mətəu rəueiu, nəmotəuhlin itəmah məhuva o iətəm Tateh Vivi Sipsip, inu iətəm Tateh Vivi nəmiəghian rəhatəmah.

3

Nolian təuvir rəha iərman mīne pətan u kəmuol marit

¹ Kəni e nolian əhmen əmə rəha nīsiaian Iərməniḡ, itəmah nipətan nəkotəkeikei motol nəuia rəhatəmah mīn nəman mətəu-inu o nati u. Nəmə ilah kəsotəhatətəian e nəghatiən rəha Uhgīn, kəni rəhatəmah nolian təuvir mīn əmə okotiuvi=pən rəhalah nətəligian o Uhgīn. Nolian təuvir mīn rəhatəmah kotəhmen, motapirəkis nəmə nəutəghati kəm lah. ² Nian ilah koteruh məmə nolian rəhatəmah in təhruahru vivi, kəni kauteruh nīsiaian e nəmiəghian rəhatəmah, inu təhmen əmə məmə otuivi=pa ilah kəhuva o Uhgīn. ³ Pəh malə-malə rəhatəmah in səniamə rəha nipətitəmah, təhmen e nolian rəha nəlisian nəuanutəmi, uə nuvəniən e natimnati kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip,* uə nuvəniən e napən vi mīn. ⁴ Mətəu otol malə-malə e nikitəmah iətəm nəuvirian rəhan ko təsikəian. Malə-malə u tol lanu, in nolian əpəou əmə, mīne nolian mətig nəməlinuian əha ikin. Nolian əha in nolian keikei kotəuvir e nəhmti Uhgīn. ⁵ Inu nolian rəha nipətan nəfaki mīn aupən nətəm kəmotəlu=pən əskasik rəhalah nətəligian e Uhgīn. Ilah kəmotol nəuia rəhalah mīn nəman, kəni nolian əha, kəmautol malə-malə e nīkilah, ⁶ təhmen e Serə iətəm təmol nəuia Epraham, kəni mətəuin lan məmə in rəhan iətəmi asoli. Kəni itəmah nenəti Serə nəmə itəmah nautol nolian mīn iətəm kotəhruahru, kəni məsotəginian.

⁷ Kəni itəmah nəman nətəm nəmotol marit, e nolian əha inəha rəha nīsiaian Iərməniḡ, nəkotəkeikei motos neinatigian o neruh vivian rəhatəmah mīn nipətan e nəmiəghian rəhatəmah mətəu-inu, ilah kəsotosian nəsanəniən təhmen e təmah. Kəni motīsiai ilah e rəhatəmah nolian mīn mətəu-inu ilah mīn okotos mīn nati təuvir u, nəmiəghian itulin. Otol lanəha məmə nati kəti otəsasisigian e rəhatəmah nəfakian.

Nəfaki mīn rəfin

⁸ Naunun nəghatiən əha. Itəmah rəfin nəkotəkeikei motol nolian mīn u: otos nətəligian kətiəh, otasəkəhruin itəmah mīn, otolkeikei itəmah mīn, otol nikitəmah timətig o təmah mīn, otosiahu rəhatəmah nətəligian. ⁹ Nəmə nətəmimi kautol tərāh e təmah, mətəu nəsotalpīnīan nītai nərəhian. Nəmə nətəmimi kəutəghati rah e təmah, mətəu nəsotalpīnīan. Mətəu otəfaki motəni=pən kəm Uhgīn məmə in otol təuvir kəm lah. Nəkotol lanəha mətəu-inu Uhgīn təmauin e təmah məmə onəkotol nolian əha, pəh onəkotos nəuvirian rəhan. ¹⁰ Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə,
“Iətəmimi iətəm tolkeikei nəmiəghian təuvir,
kəni molkeikei məmə otətəu təuvir nian rəfin,
in otəkeikei məsəniən nəghatiən tərāh mīn,
kəni in otəkeikei məsəniən neiuəian.

2:22 Aes 53:9; Jon 8:46; 2Kor 5:21; 1Jon 3:5 **2:23** Aes 53:7; 1Pitā 3:9 **2:24** Aes 53:5-6; Rom 6:11 **2:25** Esik 34:5-6; Mat 9:36; Jon 10:14; Hip 13:20-21 **3:1** Efəs 5:22 * **3:3** Nati kətəuan kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, uə iəring, uə ring, uə nəuanati katəlis nəhlmitəmi lan. **3:3** 1Tim 2:9 **3:6** Jen 18:12 **3:7** Efəs 5:25

11 In otəkeikei məuhlin in, miet rəkis e noliən tərəh mīn, kəni mol əmə natimnati mīn iətəm kotəuvir. In otəkeikei malkut pik məmə otatig ilah nətəmimi rəfin e nəməlinuiən.

12 In otəkeikei mol lanəha mətəu-inu İərmənig tateh vivi nətəm kotəhruahru, kəni matətəlig vivi e rəhalah nəfakiən, mətəu tatol tikimir ilah nətəm kautol təfagə tərəh.”

13 ?Nəmə nəkotalkut pik o noliən natimnati mīn iətəm kotəuvir, pəh otol nərahian kəm təmah? 14 Mətəu nəmə niphəriənən nautətəu nahməiən o noliən əhruahru rəhatəmah, kəni nəutatig e nəuviriən pəhriən. Sotəginian e nərahian iətəm nətəmimi kotəhrun noliən kəm təmah, kəni pəh nikitəmah təsəhti pikian. 15 Mətəu e nikitəmah, otisiai Kristo məmə in İərmənig. Otəhtul maru e nian rəfin o nuhalpiniən nəghatiən rəha iətəmimi pəh iətəm tətətapuəh o təmah məmə təhro nəutələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligiən e İesu. Mətəu otəghati mətig kəm lah e nisaiən. 16 Kəni nian rəfin nəkotəkeikei motəhrun e nətəligiən rəhatəmah məmə rəhatəmah noliən in təhruahru əmə. Kəni nəmə nətəmimi kotəghati rah e noliən təuvir mīn rəhatəmah mətəu-inu itəmah rəha Kristo, ilah okotaulis e nəghatiən tərəh mīn rəhalah.

17 Nian nautol noliən təuvir mīn, mətəu nautos nahməiən lan, kəni nahməiən u, in nati təuvir nəmə nahməiən u in nətəligiən rəha Uhgīn. Mətəu nəmə nautol noliən tərəh mīn, in nati tərəh, nati əpnəpin məmə nautos nahməiən lan. 18 Tol lanəha mətəu-inu, Kristo təmimis o təfagə tərəh mīn, təmimis nian kətiəh əmə tinəhmen, ko təsimis mīniən nian kəti. In iətəmi in təhruahru agin, mətəu təmimis o nətəm kəsotəhruahruian məmə otos itəmah muvən kəm Uhgīn. Kəmotuhamu in kəni niphətin timis, mətəu Uhgīn təmol məmə in təmiəgəh mīn e nimisiən, e nəmiəgəhiən kəti rəha negəu e neai. 19 Kəni e nəmiəgəhiən əha, təmuvən məni pətigəm nəghatiən rəha Uhgīn kəm narmi nətəm kəmoħmis u kəutatig e kaləpus,† 20 ilah u kəmutəhti nəuia Uhgīn əupən əupən agin nian Uhgīn təmatos rəhan nətəligiən əfəməh mətəhtahnin ilah e nian suah u Noa təmatuvləkin negəu. E nian əha rəha nəhu asoli, Uhgīn təmosmiəgəh nətəmimi eit əmə nətəm ilah kəmutatig e negəu nian negəu təmuvən=pən e nəhu. 21 Kəni nəhu əha, in narmi noliən bəptais iətəm tatosmiəgəh itəmah mīn rəueiu. Noliən bəptais u, niphətin səniəmə tətəfəl rəkis nəmit e niphəti iətəmimi, mətəu in təhmen məmə nəkotətapuəh o Uhgīn məmə in otəfa kəm təmah nəhrunian məmə rəhatah təfagə tərəh mīn təmikə. Kəni nəsanəniən asoli iətəm Uhgīn təmol İesu Kristo təmiəgəh mīn e nimisiən lan, in nəsanəniən iətəm tatosmiəgəh itəmah e noliən bəptais. 22 Kəni İesu Kristo tinuvən rəkis əpəha e negəu e neai, kəni mətətig e nicali Uhgīn maru, ikin nisaiən tətətig ikin, mīne nəsanəniən, mīne nepətiən. Kəni Uhgīn təmol məmə nagelo mīn, mīne natimnati rəfin iətəm kautos nepətiən mīne nəsanəniən, ilah rəfin kəutatig ahgəl narməniən rəha İesu.

4

Suaru rəha noliən nəuia Uhgīn

1 Tol lanəha natimnati mīn əha, itəmah onəkotəkeikei motos nətəligiən rəha Kristo kəni mautəhtul maru o nətəuiən nahməiən e niphətiəmah, mətəu-inu in təmətəu nahməiən asoli e niphətin. Nautol lanəha mətəu-inu nəmə itəmah ninotətəu tərəh e niphətiəmah,

3:12 Sam 34:12-16 3:14 Aes 8:12-13; Mat 5:10; 1Pitə 2:20; 4:14 3:16 1Pitə 2:12 † 3:19 Nətəmimi nətəm kotəhrun vivi Baebol, kəutəni məmə suaru keiu o nəhrunian fes 19 u. Suaru 1: Aupən suah u Noa təmətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgīn kəm nətəmimi. Nian in təmətəni pətigəm nəghatiən təhmen lanu, təhmen əmə məmə ilau İesu kəmətuan. Kəni nəghatiən rəha Noa in təhmen əmə e nəghatiən rəha İesu. Mətəu nətəmimi e nian əha kəmotəuhlin=pən nəmtəhlah e nəghatiən rəhan, kəni rəueiu əha ilah kəutəməhli e kaləpus. Suaru 2: Kəmotətu-pəri İesu e nigə kəməluau e Fraide. Kəni e Sarere, nian niphətin təmətəməhli əhanəh e niphəg, mətəu narmīn rəhan təmuvən meruh nətəmimi mīn u ilah kəutəməhli e kaləpus u fes 19 tətəni. Kəni məghati kəm lah. In təmuvən məmə tənī=pən kəm lah məmə in təmol win e rəhan uək. Mətəu in təməsegəhanian e lah məmə okotəuhlin rəhalah nətəligiən kəni motəhatətə lan, mətəu ilah kəmotəmkarəpən rəkis. 3:20 Jen 6-7

nati əpnapın nautol noliən təuvir mın, kəni tətəgətun məmə nınotəpəh noliən rəha təfagə tərəh. ² Tol lanəha, nian itəmah nəutatig e nəhue niftəni u, nəsohtəu-pəniən suaru rəha noliən natimnati tərəh mın iətəm tətətig e rəhatəmah nətəligiən, mətəu onəkotohtəu=pən suaru rəha noliən nəuia Uhgın. ³ Nəmotərəkin rəkis nian tepət o nıtəu-pəniən noliən mın rəha nətəmimi mın u kəsotəniən nıpəhriənən e Uhgın. Aupən, itəmah nəmăutit əpnapın nıpətan; kəni nətəligiən rəhatəmah təmatuvən o natimnati tərəh mın; kəni nəmăutapis; kəni nəmăutol lafet rəha nıtəuiən nıpətan; kəni nəmăutəmnim alikol məutapis məutalməli; kəni nəmăutəfaki kəm narmı nati mın iətəm in noliən tərəh agın. ⁴ Nətəmimi mın əha kəsotəniən nıpəhriənən e Uhgın, narmilah təmiuvig mətəu-inu itəmah nəmotəpəh nıtəu-pəniən ilah məhuvən motəmnim e təfagə tərəh rəhalah iətəm təhmen e naruah asoli iətəm tətəiu. Kəni ilah kəutəni rah pik itəmah ohni.

⁵ Mətəu ilah okotəkeikei motəni pətigəm natimnati mın rəfin e nəmiəgəhiən rəhalah kəm Uhgın iətəm in tətəhtul maru məmə otakil məni nəghatiən rəha nalpiniən rəha nətəm kəmoħmis, mine nətəm kəutəmiəgəh. ⁶ Tol lanəha, nətəmimi mın u nətəm kəmoħmis rəkis, ilah kəmotətəu nanusiən təuvir* məmə nati əpnapın kəmoħmis təhmen e nətəmimi rəfin, mətəu Uhgın təhrun noliən ilah okotəmiəgəh mın e narmın, təhmen lan.

⁷ Kitah kəutəhuva iuəkir e nian rəha naunun natimnati rəfin. Tol lanəha, otol rəhatəmah nətəligiən otərman-ərman məmə nəkotəhrun nəghatiən kəm Uhgın e nəfakiən iətəm təsanən. ⁸ Kəni nati keikei in ilis tapirəkis natimnati rəfin məmə, nəkotolkeikei itəmah mın e nikitəmah rəfin mətəu-inu e nian nautol lanəha, kəni nian rəfin, nəutəhtul maru o naluiən e noliən tərəh mın rəhatəmah. ⁹ Kəni nəkotəkeikei motit itəmah mın məhuvən lahuənu mın rəhatəmah məmə nəkotəuən itəmah mın, kəni motəgətun ikin nətəmimi okotəpili ikin. Kəni məsotoliən məmə nikitəmah təsəgiənən ohni.

¹⁰ Uhgın təməfinə nəsanəniən pişin pişin mın kəm təmah kətiəh kətiəh. Təuvir məmə nəkotol uək e nəsanəniən mın əha məutasiru e təmah mın. Kəni otol uək əha e noliən rəha noluek mın nətəm kəutol uək əhruahru rəha Uhgın nian rəfin. Onəkotəuəri nəuviriən rəhan e suaru pişin pişin mın iətəm in təməfinə. ¹¹ Tol lanu, nəmə Uhgın təməfən kəm iətəmi kəti nəsanəniən rəha nəni pətigəmiən, kəni təuvir məmə in otəni pətigəm təhmen əmə məmə rəhan nəghatiən in rəha Uhgın. Nəmə Uhgın təməfən kəm iətəmi kəti nəsanəniən rəha nasiruiən, kəni təuvir məmə in otəsiəru e nətəmimi e nəsanəniən iətəm Uhgın təməfən məmə, e natimnati rəfin, nətəmimi okotəni-vivi Uhgın o nati iətəm İesu Kristo təmol. Pəh kitah kəutəni pətigəm rəhan nəuviriən mine nəsanəniən əmə lanko matuvən naunun tikə. Əuəh.

Nəfaki mın okotos nahməiən e nıpətilah

¹² İəu mın nəuvein nətəm iəkölkeikei pik itəmah, iəkəhrun məmə rəueiu nərahian əskasik tatələs pikin itəmah təhmen e nigəm, kəni nautətəu nahməiən asoli lan. Mətəu təsəuviriən məmə narmitəmah otiuvig pik o nərahian mın əha. Nərahian mın əha kəutəhuva o nətəmimi tepət, səniəmə itəmah əmə. ¹³ Mətəu təuvir məmə nikitəmah otətagiən əmə mətəu-inu nəutətəu nahməiən təhmen=pən əmə e Kristo. Kəni nəmə nautol lanəha, kəni nikitəmah otəgiən pik agın nian in otol əpu rəhan nəhəgəhəgiən asoli rəha nəuviriən mine nəsanəniən rəhan. ¹⁴ Nəmə nətəmimi kəutəni rah itəmah o nərgi Kristo, kəni onəkotətig e nəuviriən pəhriən, mətəu-inu nian kəutəni rah itəmah o Kristo, inu tətəgətun məmə Narmın Rəha Uhgın iətəm təsanən məhəgəhəg mətətig o təmah. ¹⁵ Tərəh məmə itəmah kəti otol noliən rəha nohamuiən itəmi, uə nakləhiən, uə natgəhliən lou, uə təfagə tərəh əkəku kəti təhmen e nəghati pikien. Nəmə in tatos nalpiniən mətətəu

4:1 Rom 6:2,7 **4:3** Efəs 2:2-3 **4:5** Uək 10:42 * **4:6** Nəmə təhro nəghatiən u, “Nətəmimi mın u nətəm kəmoħmis rəkis,” tətəghati e nətəmimi nətəm kəmotəhatətə e Kristo, kəni uərisig lan kohmis. Uə nəmə təhro tətəghati e nətəmimi nətəm kəmoħmis e nian rəha Noa (eruh-to 3:19). **4:7** 1Pitə 1:13; 5:8; Rom 13:11-12 **4:8** 1Pitə 1:22 **4:11** Rom 12:6-8 **4:13** Uək 5:41; Jem 1:2; 1Pitə 1:6-7 **4:14** 1Pitə 2:20

nahmæian ohni, kani tæhruahru æmæ. ¹⁶ Mætæu næmæ itæmah nautos nahmæian mætæu-inu itæmah Kristin min, sotalisian ohni, mætæu nækotækeikei motæni-vivi Uhgîn mæmæ nautos nærgin u Kristin. ¹⁷ Tol lanæha mætæu-inu nian ræha nakilian nætæmimi ræha Uhgîn tinætuæuin. !Kani næmæ nakilian æha tinætuæuin e nætæmimi ræha Uhgîn, kani okæmanæhro e nætæmimi min u kætæhti nanusian tæuvir ræha Uhgîn! ¹⁸ Nauæuæ Ræha Uhgîn tætæni mæmæ,

“Næmæ in tiækis o nætæm kotæhruahru mæmæ Uhgîn otosmiægæh ilah, kani otækis pik o nætæmimi kotæruuru Uhgîn mautol tæfagæ tærah mæmæ in otosmiægæh ilah.”
¹⁹ Kani tol lanæha, nætæmimi nætæm kautætæu nahmæian mætæu-inu in nætæligian ræha Uhgîn, tæuvir mæmæ ilah okotælæhu=pæn næmiægæhian ræhalah e næhlmi Uhgîn iætæm tæmol neai min niftæni mine natimnati ræfin, kani nian ræfin in tatol ræhan næghatian. Kani tæuvir mæmæ ilah okautækeikei mautohtæu=pæn min æmæ suaru ræha nolian tæuvir.

5

Næghatian tæuvæn kæm eldæ min mine nætæm aluæ

¹ Kani ræueiu, iækolkeikei mæmæ iækæghati næuuetin kæm tæmah eldæ min ræha nimæfaki. Iæu eldæ kæti iækæhmen e tæmah, kani iæu æhruahru iæmeruh nahmæian ræha Kristo, kani Uhgîn otæfa kæm tah ræhan næuuetin næhagæhagian asoli ræha nepætian mine næsanænian ræhan, iætæm in otol æpu. ² Inu ræhak næghatian kæm tæmah mæmæ, otol uæk ræha neh vivian nætæmimi ræha Uhgîn nætæm kætætæg e næhlmitæmah, tæhmen e iætæmi ræha sipsip iætæm tæteh vivi ræhan sipsip min. Kani otol e nikin agian mætæu-inu nækotolkeikei mæmæ nækotol. Inu nætæligian iætæm Uhgîn tolkeikei. Mætæu tæsæuvirian mæmæ nækotol nikitæmah tæsagianian mæmæ nækotol. Kani sotolian mætæu-inu nikitæmah tæhti mæmæ onækotos pik mæni lan. Mætæu otol æmæ mætæu-inu nikitæmah tætagian mæmæ onækotasiru. ³ Kani tæsæuvirian mæmæ itæmah nækæhuva motæhmen e iætæmi asoli iætæm tatol tæskasik kæm ræhan noluæk min, mætæu itæmah onækotol nolian iætæm in tæhruahru mæuvir mæmæ iæfaki min kotæhrun neruhian kani motohtæu=pæn nolian ræhatæmah. ⁴ Iætæmi asoli ræha nætæmi kætæsal vivi o sipsip min otiet pætægæm=pa min, kani e nian æha, in otæfinæ nætæuian tæuvir ræha nisian kæm tæmah iætæm ko ræhan næuvirian tæsikæian.

⁵ Kani e nolian kætiæh æmæ, itæmah nætæm aluæ, otisiai motol næuia eldæ min ræha nimæfaki. Kani itæmah ræfin agin onækotosiahu ræhatæmah nætæligian teiuaiu mautisiai itæmah min ræfin. Otol lanæha mætæu-inu Nauæuæ Ræha Uhgîn tætæni mæmæ, “Uhgîn tæsagianian e nætæm kætæfæri mætahtipæsige e lah, mætæu tæfæn ræhan næuvirian kæm nætæm kautosiahu aru ilah.”

⁶ Kani tol lanæha, otosiahu aru itæmah motætæg ahgæl næhlmi Uhgîn æsanæn, mæmæ in otæfæri itæmah e nian æhruahru ræhan. ⁷ Kani otos ræfin natimnati min næutætæg lan mæhuva motælæhu=pæn kæm Uhgîn mætæu-inu, in tolkeikei itæmah mateh vivi itæmah.

⁸ Otair mauteh vivi mætæu-inu ræhatæmah tikimir Setæn in tæhmen=pæn e laion kæti iætæm tætaiu oneuæn kani nikin tæterkærik mætæsal e iætæmimi mæmæ otun. ⁹ Otæhtul æskasik e næhatætæian ræhatæmah nian Setæn tætuva o tæmah, mætæu-inu itæmah næfaki min næuvein æpæha ikin min ræfin e næhue niftæni, kautos æmæ nahmæian æhmen æmæ.

¹⁰ Mætæu uærisig lan næmotætæu rækis nahmæian e nian ækuækir æmæ, kani Uhgîn otol nækotætæu tæuvir min e ræhatæmah næmiægæhian, kani mol nækotæsanæn e ræhatæmah næhatætæian, motæhtul æskasik, kani nati kæti otæsiuvi rækisian itæmah. Næuvirian min ræfin tatsipæn æmæ o Uhgîn, kani in tæmauin e tæmah nækæhuva e Kristo mæmæ nækæhuvæn e næhagæhagian asoli ræha næuvirian ræhan, mine ræhan næsanænian iætæm tætatig itulin. ¹¹ Pæh kotæni pætægæm næsanænian ræha narmænigian ræhan, tæuvæn æmæ lanko naunun tikæ. Ðuæh.

Naunun nəghatiən

¹² Sailəs* itimlau min, təmasiru e nauəuə u, kəni iateh məmə in piak təuvir kəti, kəni rəhak nıpəhriənıən tətətig lan. İətətei nauəuə əkuəkır u kəm təmah məmə iəkəfəri rəhatəmah nətəligiən, kəni iatəni pətigəm məmə natimnati iətəm iəmətei rəkis, kəutəghati e nəuviriən pəhriən rəha Uhgın. Otəhtul əskasik lan. ¹³ Piatəmah min mine nəuviriətəmah min e niməfaki u ikinu Rom kəutəni təuvir kəm təmah.† Uhgın təmitəpin itəmah min ilah. Kəni nətik u Mak, in min tətəni təuvir kəm təmah. ¹⁴ Otəni təuvir kəm təmah min təhmen məmə itəmah kətiəh əmə e Krısto.

Pəh Uhgın otəfinə rəhan nəməlinuiən kəm təmah rəfin u nətəmimi rəha Krısto.

* **5:12** Nəghatiən Kris tətəni nərgin u məmə, “Silfanus” iətəm in nərgin əkuəkır u “Sailəs.” **5:12** Uək 12:2,25; 13:13; 15:22,30 † **5:13** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “Pətan iətəm tətətig Pəpilon,” mətəu nıpətın məmə “niməfaki əpəha Rom.” E nian rəha Oltestimin, Pəpilon in taun asoli kəti iətəm nepətiən mine nəsanəniən rəfin rəha nəhue nıftəni tətətig lan, kəni nətəmimi ikin kəutol tikimır kəm nətəmimi min rəha Uhgın. Kəni təhmen=pən əmə e nian rəha Pitə, Rom tətərməng e lahuənu min rəfin mətəməki e nətəm kəutəfaki kəm Uhgın. **5:13** Uək 12:2; 2Tim 4:11

2 Pitə

Nauəuə iətəm tatol keiu lan iətəm Pitə təmətei Nəghatian əkuəkir rəha nauəuə u 2 Pitə

?Pəh təmətei nauəuə u? Pitə təmətei nauəuə u.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? Təmətei tətuvən kəm nətəmimi rəha niməfaki ikin min rəfin.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? Pitə təhrun məmə otəsuvəhian timis, kəni molkeikei məmə otəfən rəhan naunun nəghatian kəm niməfaki.

?Təmətei nauəuə u o nak? Tolkeikei məmə otəhgi-pəri kəni mägətun nətəmimi rəha niməfaki məmə nəgətun eiuə min okəhuva e nəlugin e lah. Mətəu niməfaki otəkeikei matəhtul əskasik mətītəu=pən əmə nəgətunian iətəm təhruahru. Kəni molkeikei məmə nəhatətəian rəhalah e Iesu otəkeikei muva məskasik, kəni nəhrunian rəhalah e Iesu otəkeikei meviə.

*Pitə təməni təuvir kəm lah
(Jut 4-13)*

¹ İəu Saimon Pitə, iəu slef mine aposil rəha Iesu Kristo. İətəni təuvir kəm təmah nətəm nəmotos nəhatətəian iətəm in təuvir təhmen e rəhatimah. Nəmotos nəhatətəian əha e suaru rəha Iesu Kristo iətəm təhruahru. In rəhatah Uhgın mine İosmiəgəh.

² Pəh Uhgın otəfinə rəhan nəuviriən mine nəməlinuiən tapirəkis agin kəm təmah nian rəhatəmah nəhrunian rəha Uhgın mine Iesu rəhatah İərmənig tətəviə matepət.

Uhgın təmauin e lah məmə rəhan min nətəmimi

³ E nəsanəian rəha Uhgın, təməfa kəm tah natimnati rəfin iətəm okotəkeikei motos məmə kitah kautos nəmiəgəhian, kəni məmə kəutaliuək e suaru əhruahru iətəm Uhgın tolkeikei. Tətəfa e nəhrunian rəhatah ohni. In təmauin e tah e rəhan aru əmə nəsanəian mine nəuviriən. ⁴ Kəni e nəsanəian mine nəuviriən rəhan, in təməfa rəhan nəniəskasikian min iətəm iahgin kəni məuvir pik. Təməfa lanəha məmə e nəniəskasikian min əha, nəkotəhrun nuvaiən motol kətiəh e nolian rəha Uhgın, kəni motagim rəkis e nərahian rəha nəhue niftəni iətəm təmsipən e nolkeikeian tərəh min e niki nətəmimi.

⁵ Kəni tol lanəha, nəkotəkeikei motalkut pik məmə nolian rəhatəmah otuva məuvir agin. Rəhatəmah nəhatətəian əha ikin, kəni nəkotəkeikei motol min nolian min u: otol təuvir kəm nətəmimi, kəni otos nəhrunian, ⁶ oteh vivi rəhatəmah nətəligian min, kəni otəhtul əskasik e Uhgın nian nərahian tətəva, kəni otəfən rəhatəmah nəmiəgəhian rəfin kəm Uhgın kəni motol nəuiən, ⁷ kəni otolkeikei nəfaki min, kəni otolkeikei nətəmimi rəfin. ⁸ Təuvir məmə nəkotol nolian min əha, mətəu-inu nian nautol mautil mautil ilah, kəni rəhatəmah nəhrunian e rəhatah İərmənig Iesu Kristo otəuə e nəuan tepət min e nəmiəgəhian rəhatəmah. ⁹ Mətəu nəmə iətəmimi kəti təsolian natimnati min əha, kəni in təmalu məmə Uhgın təmafəl rəkis nolian tərəh min rəhan aupən, kəni tətəgətun məmə in təhmen e iətəmi kəti iətəm in təruru nəsal-pəniən isəu, uə nəmə təhro nəhmtin təpis.

¹⁰ Tol lanəha piak min mine nəuvirik min, nəkotəkeikei motalkut əskasik məmə nəkotol nolian min əha, kəni ilah okotəgətun məmə nıpəhriənian, Uhgın təmitəpin itəmah, kəni mauin e təmah məmə rəhan nətəmimi. Mətəu-inu nəmə nəkotol natimnati min əha, kəni ko nəotəmeian nian kəti, ¹¹ kəni Uhgın nikin otəgian məmə oterəh e doə o təmah məmə nəkotəhrun nuvəian ikin iətəm Iesu Kristo, rəhatah İərmənig mine İosmiəgəh, in otərmənig itulin ikin.

¹² Tol lanəha, nian rəfin iəkəkeikei mətəni=pinə natimnati min u kəm təmah məmə nikitəmah otəhti min, nati əpnəpin nəkotəhrun ilah, kəni motəhtul tiəkis e nıpəhriənian iətəm nəmotos rəkis. ¹³ E nian iətəmiəgəh əhanəh e nəhue niftəni u, niki təhti məmə

təhruahru məmə iəkəni pətigəm mın natimnati mın əha məmə nikitəmah otəhti mın, ¹⁴ mətəu-inu iəkəhrun məmə otəsuvəhiən iəkimis, təhmen məmə rəhatah İərməniğ İesu Krısto təmol əpu əhruahru kəm iəu. ¹⁵ Kəni iəkəkei malkut pik rəueiu məmə onəsotaluiən natimnati mın u nian oiəkimis rəkis.

¹⁶ Nian iəmotəni pətigəm kəm təmah məmə İesu Krısto otuva mın e nəsanəniən, iəməsəniən namsu mın iətəm iətəmi kəti təmol e rəhan əmə nətəliğin, mətəu itimahal iəmleruh əhruahru e nəhmtitimahal məmə rəhan nəsanəniən mın nəhagəhagiən in ilis agın. ¹⁷⁻¹⁸ Itimah İesu əpəha ilis e nitəuət rəha Uhgın nian Uhgın Tatə təməfən nisaiəni kəm in, kəni mol in nəhagəhagiən tasiə miet e nıpətın, kəni tətəuə nəuia Uhgın u Nəhagəhagiən Asoli təməni kəm in məmə, “Inu nətik iətəm iəkəkei, niki tagiən pik ohni.” Itimahal mın iəmlətəu nəuiən əha təmsipən e negəu e neai.

¹⁹ Natimnati mın əha təmol itimah iəkotəhrun vivi məmə nəghatiən rəha iəni mın aupən in nıpəhriən. Nəghatiən əha təhmen e lait kəti tətasiə e napinəpuian. Kəni təuvir məmə itəmah mın onəkotətəu vivi nəghatiən əha mətəuarus=pən İesu Krısto otuva mın. Kəni İesu Krısto təhmen e fətukai iətəm tətəri, kəni nian rəhan otuva mın lan, təhmen e nəhagəhagiən rəha nian. Kəni nəhagəhagiən rəhan otasiə e nikitəmah məğətun vivi Uhgın kəm təmah. ²⁰ Kəni nati asoli e natimnati mın u, nəkotəkei motəhrun məmə nəghatiən rəha iəni mın e Nauəuə Rəha Uhgın, səniəmə nətəliğin mine nəghatiən əmə rəhalah,* ²¹ mətəu-inu nəghatiən rəha iəni mın təsisipəniən e nətəliğin rəha nətəmimi əmə, mətəu nətəmimi kəmotəni pətigəm nəghatiən iətəm təmsipən e Uhgın nian Narmin Rəhan təmek nikilah masiru e lah o nəghatiən.

2

Nəğətun eiua mın

¹ Mətəu iəni eiua mın əha ikin e niki nətəm Isrel aupən, kəni e noliən kətiəh əmə, nəğətun eiua mın okəhuva mın e nikitəmah. E noliən oneuən, okotəni pətigəm nəğətun iən eiua mın iətəm otərəkin rəhatəmah nəhatətəni, kəni tapirəkis nati u, ilah okotəuhlin nəmtahlah e rəhalah iətəmi asoli, nati ənapın in təmos nəhmti lah. Kəni otəsuvəhiən, Uhgın otərəkin ilah e nalpin iən iətəm ilah aru əmə kətiuvi=pa. ² Kəni nətəmimi tepət okotohtəu=pən noliən tərəh mın rəhalah iətəm tol naulis iən. Kəni tol lanəha, nətəmimi tepət okotəni rah suaru rəha nıpəhriən. ³ Kəni mətəu-inu ilah kotəkei pik məni, kəni okotos rəhatəmah natimnati e noliən ekəu-ekəu e nəuanagei mın iətəm kəmotəni əmə e nətəliğin aru əmə rəhalah. Nuvəh agın, Uhgın təməni pətigəm nalpin iən rəhalah, kəni otəsuvəhiən in otərəkin ilah.

⁴ Itəmah nəkotəhrun məmə in otol nalpin iən əha mətəu-inu nəmoteruh noliən rəhan aupən. Nian nagelo mın kəmotol təfagə, Uhgın təsaskəlim əməniən rəhalah nalpin iən, mətəu təmərahi=pən e lah e nıpəg asoli teiuaiu agın, ima nətəm kotərəh, kəni təməlis ilah e sen, kəni kətatig e napinəpuian mətəuarus=pa in otələhu nəghatiən o nalpin iən rəhalah. ⁵ Kəni Uhgın təməsaskəlim əməniən nalpin iən rəha nətəmimi aupən nətəm kəmətəhti nəuiən e nian rəha Noa, mətəu təməhamu ilah e naruəh asoli iətəm təməiu. Mətəu Noa təmətəni pətigəm nəghatiən rəha noliən iətəm təhruahru e nəhmti Uhgın, kəni Uhgın təməsmiəgəh in, mine rəhan nətəmimi səpin. ⁶ Kəni Uhgın təmol nalpin iən o nərah iən rəha nətəm Sotəm mine Kəmorə, kəni təmuvan taun mil əha e niğəm, kuol nəhmtəhu e lau. Inu tətəğətun nati nak iətəm otol kəm nətəmimi mın u nətəm kəmətəhti nəuiən. ⁷ Mətəu in təməsmiəgəh iətəmi u Lot. In iətəmi əhruahru e nəhmti Uhgın, kəni niki tətəhmə o noliən tərəh mın iətəm tol naulis iən rəha nətəmi mın əha ikin əha u kəmətəhti

1:14 Jon 21:18-19; 2Kor 5:1 **1:17-18** Mat 17:5; Mak 9:7; Luk 9:35 **1:19** Nəh 22:19 * **1:20** Suaru kəti mın o nəuhlin iən nəghatiən Kris e 1:20 tol lanu: “Kəni nati asoli e natimnati mın u, nəkotəkei motəhrun məmə iətəmi kəti tikə məmə, in pisin əmə otəni nıpəti nəghatiən rəha iəni mın iətəm kəmətəi e Nauəuə Rəha Uhgın,” **1:21** 2Tim 3:16; 1Pitə 1:11-12 **2:1** Mat 24:11; Jut 4 **2:4** Jut 6 **2:5** Jen 6-8; 2Pitə 3:6 **2:6** Jen 19:24; Jut 7

nəuia Uhgın. ⁸ Kəni in təmətətiḡ ilah min ilah, kəni nian rəfin in təmeruh noliən tərəh min rəhalah, kəni mətətəu nəghatiən tərəh min rəhalah, kəni nian rəfin əmə, nikin iətəm təhruahru əmə, təmahmə pik o noliən tərəh min rəhalah.

⁹ Natimnati min əha tətəḡətun məmə İərməniḡ Uhgın təhrun nosmiəḡəhiən nətəmimi nətəm kotəhatətə lan, kəni təhrun nəmki rəkisiən ilah e nərahiən iətəm kəutətiḡ lan. Mətəu nətəmimi nətəm kəsotəhruahruən, Uhgın təhrun naskəlimiən mol nalpiniən kəm lah rəueiu muvən mətəuarus nian in otələhu nəghatiən o nalpiniən rəha nətəmimi. ¹⁰ Uhgın otol nalpiniən kəm nətəm kotərah rəfin, mətəu in otol nalpiniən asoli kəm nətəmimi nətəm kautol natimnati rəha naulisiən iətəm niḡətəlah tolkeikei məmə okotol, kəni natimnati u kautol ilah tamikmik, kəni nətəmimi min əha kəsotolkeikeiən məmə iətəmimi kəti uə Uhgın otərməniḡ e lah.

Nəḡətun eiua min əha kəutəfəri məsotəḡiniən nati kəti, kəni məsotəḡiniən nəni rahiən natimnati e nəḡəu e neai iətəm kautəmiəḡəh u ilah ilis pik. ¹¹ Nati əpnəpən nagelo min u ilah kotəsanən kəni nahgilah tēpət tapirəkis nətəmimi min əha, mətəu nagelo min kəməsotəhiən nəḡətun eiua min əha,* məsotətu-pəniən nəghatiən kəti e lah e nəhmti İərməniḡ Uhgın. ¹² Mətəu nəḡətun eiua min əha kəutəni rah natimnati min iətəm ilah kəsotəhruniən. İlah kotəhmen e nati arpin min, iətəm rəhalah nətəliḡiən tikə, mətəu kautol əmə nati iətəm niḡətəlah tolkeikei. Nati arpin min əha kəmotair məmə nətəmimi okotaiu o lah motohamu ilah. Kəni Uhgın otərəkin min nətəm kotərah min əha təhmen e nətəmimi motarpin kəni motohamu nati rarpin min əha. ¹³ Uhgın otətəou ilah e nərahiən mətəu-inu ilah kəmotol nərahiən kəm nətəmimi.

Kəni nəḡətun eiua min əha, nikilah tagiən məmə okotəuən mine motəmnim pik, səniəmə lapin əmə mətəu e nərauiə. İlah kotəhmen e nəpiniən e nəpən, uə kotəhmen e niməḡim iətəm tatol aulis itəmah, mautərəkin nərgi niməfaki. Kəhuva motəuən itəmah min ilah, mətəu kəuteiuə e təmah, mautol noliən tərəh. ¹⁴ Nian rəfin rəhalah nətəliḡiən tatuvən o nakləhiən e niḡətən u rəhalah nətəliḡiən timətiḡ əmə. Kəni nian rəfin kautol təfəḡə tərəh məsotəpəhiən. Kautiuvu kalin rəkis nətəmimi nətəm rəhalah nətəliḡiən təsəskəsikiən kautəhuvən o noliən tərəh. İlah kəutəḡətun aru ilah e noliən rəha nəvərəsiən. Uhgın təməni rəkis nalpiniən rəhalah. ¹⁵ İlah kəmotəpəh suaru iətəm təhruahru, kəni motekəu motohtəu=pən suaru rəha Paləm nəti Peor, iətəm təmolkeikei pik nosiən məni e noliən tərəh. ¹⁶ Mətəu togki kəti təmahı o rəhan noliən tərəh min. Kitah kotəhrun məmə togki min kəsotəghatiən, mətəu Uhgın təmol togki rəha Paləm təghati e niki iətəmimi məmə otəniəhu noliən ekəu-ekəu rəha iəni u.

¹⁷ Nəḡətun eiua min əha kotəhmen e nəhmti nəhu iətəm təmamir, uə kotəhmen e nəpuə iətəm niḡətəti asoli təməmki rəkis kəni nuhuən tikə lan, mətəu-inu nəḡətuniən rəhalah kotərah. Uhgın təmələhu kalin nəpinəpuəniən asoli məmə okotətiḡ lan. ¹⁸ İlah kəutəḡət əfəri e nəghatiən iətəm niḡətən tikə. Kəutəḡəti e nəghatiən min rəha noliən min iətəm niḡətəi nətəmimi kotolkeikei, kəni mautiuvu=pa nətəmimi kəhuva e nərahiən iətəm kəməhiət vi əmə lan. ¹⁹ Kəutəni əskəsik məmə nətəmimi kotəhrun niḡəu-pəniən natimnati iətəm ilah kotolkeikei, lou kəti tikə lan. Mətəu ilah aru slef min rəha nolkeikeiən tərəh min rəhalah, mətəu-inu iətəmi kəti in slef rəha nati nak iətəm tətərməniḡ lan. ²⁰ Mətəu nəmə kotəḡim rəkis e nərahiən rəha nəhue niḡətəni nian kotəhrun İərməniḡ mine İosmiəḡəh rəhatah İesu Krısto, kəni uərisiḡ lan kohtəliḡ e noliən rəha təfəḡə tərəh, məhuva slef rəhan, ilah kotətiḡ e nərahiən iətəm in tərəh tapirəkis in əupən. ²¹ Nəmə ilah kəmotəruuru aḡin suaru rəha nol-əhruahruən, kəsi, in nati tərəh nəuvətin o lah. Mətəu tərəh pik aḡin o lah nəmə ilah kinotəhrun suaru əha rəha nol-əhruahruən, kəni uərisiḡ lan kotəuhlin nəmtəhlah e nəghatiən rəha Uhgın iətəm təməfən kəm lah. ²² Noliən rəhalah kotəhmen e nəghatiən

2:7 Jen 19:1-16 **2:10** Jut 7-8,16 * **2:11** Suaru kəti min o nəuhliniən fes u təhmen inu: Nati əpnəpən nagelo min u ilah kotəsanən kəni nahgilah tēpət tapirəkis nətəmimi min əha, mətəu nagelo min kəməsotəhiən natimnati ilis pik əha. **2:11** Jut 9 **2:12** Jut 10 **2:15** Nam 22:7; Jut 11; Nəh 2:14 **2:16** Nam 22:28-35 **2:17** Jut 12-13 **2:20** Mat 12:45 **2:21** Luk 12:47-48

əuhlin mil u keiu, “Kuri kəti təmitəlig muvən maton nati iətəm in təmeuə rəkis lan,” mine “Pikəh iətəm təmaig, kəni mitəlig mın muvən mətəig e nəmit.”

3

Nian rəha İərmənig

¹ Rəhk-iəli mın, inu rəhak nauəuə iətəm tatol keiu lan tatuvnə o təmah. İəmətəi ilau pəti məmə nikitəmah otəhti mın natimnati mın əha, kəni məmə okuəhgi-pəri itəmah muol nətəligiən rəhatəmah təhruahru. ² İəkolkeikei məmə onəkotətəlig mın e nəghatiən mın iətəm iəni mın rəha Uhgın kəmotəni aupən, mine nəghatiən rəha İərmənig İosmiəgəh rəhatah iətəm rəhatəmah aposil mın kəmotəni pətigəm kəm təmah.

³ Nati kəti iətəm nəkotaupən motəhrun məmə, e nian Naunun Nian tətuvə iuəkir, nətəmimi nəuvein okəhuva nətəm kəutətəu=pən əmə nati nıpətıləh tolkeikei məmə okotol, kəni ilah okotagət əfəri motəni rah nəghatiən rəha Uhgın. ⁴ Okotəni məmə, “? Təhro? ?Təməni-əskasik rəkis məmə otuva mın, mətəu in iə? E nian iətəm tıpıtah mın kəmohtmıs mətəuarus=pa u rəueiu, natimnati rəfin təsol pisinian kəti tatol əmə lanko. Kəni aupən aupən agın, nian Uhgın təmol niftəni mətəuarus=pa rəueiu, natimnati rəfin kautol əmə nati kətiəh.” ⁵ Kəutəni lanəha, mətəu ilah kəsotolkeikeiən məmə okotətəlig e nıpəhriənian u məmə Uhgın təməghati, kəni təmol neai mine niftəni e nəghatiən rəhan. Kəni mol niftəni tiet e nəlugi nəhu, kəni mos nəhu mol ikin mın rəfin e nəhue niftəni. ⁶ Kəni təmatig mos mın nəhu əha mauitarmin mərəkin niftəni aupən ikin lan. ⁷ Kəni nəghatiən əha rəha Uhgın tətəskəlim neai mın niftəni kətuatig rəueiu, kəni ilau okuatig muətəuarus=pa nian in otuvan ilau e nigəm e nian rəha nakiliən mine nalpinian rəha nətəm kəutəhti nəuia Uhgın.

⁸ Mətəu iəu mın nəuvein, sotaluiən e nati kətiəh u məmə, e nətəligiən rəha İərmənig Uhgın, nian kətiəh in təhmen e nu uan-tausın, kəni nu uan-tausın in təhmen e nian kətiəh. ⁹ Nətəmimi nəuvein, nıkilah təhti məmə Uhgın təpəou o nol uəhaiən nəniəskasikiən mın rəhan, mətəu səniəmə tol lanəha. Rəhan nətəligiən təfəməh o təmah, kəni nıkin təsəgiənian məmə in otəkeikei mol nalpinian kəm nətəmimi, mətəu tolkeikei məmə nətəmimi rəfin okotəuhlin nəmtəhlah e nolian tərəh mın rəhalah mohtəlig=pən ohni.

¹⁰ Mətəu Nian Rəha İərmənig otuva təhmen e iətəmimi təmuva məmə otakləh, otuva e nian iətəmi təruru. E nian əha, kotətəu nərkərikian asoli, kəni neai otikə. Kəni nigəm otus nəhue niftəni mine natimnati mın rəfin kəutatig lan, kohkə agın.

¹¹ Kəni mətəu-inu Uhgın otərəkin rəfin agın natimnati mın əha e nolian əha, itəmah nəkotəkeikei motətəlig e nolian rəha nəmiəgəhiən rəhatəmah. Nəkotəkeikei mo-tohtəu=pən suaru iətəm nəmiəgəhiən rəhatəmah otəhruahru e nəhmti Uhgın motasim.

¹² Nıkitəmah otəkeikei magiən o nian əha iətəm tətuvə, kəni motol natimnati iətəm okotol nian əha otuva uəhai əmə. E nian əha, nigəm otus mərəkin neai, kəni nəpiəpeian otol mitigar, mine məuiğ, mine məhau mın okotaiəh mohkə. ¹³ Mətəu Uhgın təməniəkis məmə otol neai vi mine niftəni vi, ikin rəha nətəmimi nətəm kotəhruahru e nəhmtin. Kəni kəutəhtahnin nati əha o nəniəskasikiən əha.

¹⁴ Tol lanəha, iəu mın nəuvein. Kəni mətəu-inu nəkəutəhtahnin nian əha iətəm tətuvə, otalkut əskasik o nati miləhal u məmə, aupən Uhgın otəsehian napinian kəti e nəmiəgəhiən rəhatəmah, kəni uərisig məmə təfəgə tərəh kəti tikə lan, kəni naunun nəkotatig e nəməlinuiən itəmah mın. ¹⁵ Nəkotəkeikei motos e rəhatəmah nətəligiən nati u məmə, nolian rəha nətəligiən əfəməh rəha İərmənig o tah, tatol məmə in otosmiəgəh nətəmimi nəuvein mın. Inu təhmen e nəghatiən iətəm piatah təuvir Pol təmətei kəm təmah e neinatigian iətəm Uhgın təməfən kəm in. ¹⁶ Tətəghati e natimnati mın əha e nauəuə mın rəfin rəhan. E nauəuə mın əha, natimnati nəuvein əha ikin iətəm tiəkis

məmә okotəhrun. Kəni nətəmi kotenəu-enəu məsotəhruniən nati, kəni rəhalah nətəligiən tətəliuək-aliuək, ilah kautəuhlin nəghatiən min rəha Pol, e nolian kətiəh əmə iətəm kautəuhlin nəghatiən rəha nauəuə nəuvein min rəha Uhgın. Kəni Uhgın otərəkin ilah ohni.

Naunun nəghatiən

¹⁷ Kəni tol lanəha, iəu min nəuvein. Mətəu-inu nəkotəhrun rəkis nati u, otair məmә nəghatiən alməli rəha nətəmimi nətəm kəutəhti nəuia Uhgın, okəsotiuvi rəkisiən itəmah e ikin rəhatəmah nəhatətəiən təskasik ikin, kəni nəkotəmei e rəhatəmah nəhatətəiən.

¹⁸ Mətəu otol rəhatəmah nəhatətəiən teviə məskasik e nəhruniən rəha İərməniğ mine İosmiəgəh rəhatah İesu Kristo, kəni teviə min e nəuviriən iətəm təməfinə kəm təmah. ! Pəh kotəni-vivi in nian rəfin, rəueiu tatuvən matuvən əmə lanko naunun tikə! Əuəh.

1 Jon

Nauəuə iətəm Jon təmaupən mətei

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 1 Jon

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Jon təmətei nauəuə u. In pia Jemis, kəni ilau nəti Səpəti mil. In kəti rəha nətəmi tueləf rəha Iesu. Kəni in iətəmi u iətəm Iesu tolkeikei pik. In təmətei nauəuə mīn u: Nanusiən Təuvir Iətəm Jon Təmətei, 1 Jon, 2 Jon, 3 Jon, mine Nol Əpuian.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei nauəuə u tatuvən kəm nətəmimi rəha niməfaki mīn ikin mīn rəfin. In tolkeikei məmə nətəmimi ikin kətiəh kətiəh okotafin, kəni motahli=pən nauəuə u tatuvən e niməfaki mīn ikin pisin pisin mīn.

?Natigiən təhro lanu nian təmətei? Nətəmimi nəuvein kotəni məmə Iesu Kristo səniəmə in Nəti Uhgīn pəhriən iətəm təmuva iətəmimi pəhriən kəti. Kəutəni məmə narmin rəha Kristo təmuva e nipəti suah kəha Iesu nian Jon Bəptais təmol bəptais lan. Kəni narmin rəha Kristo tiet e nipəti Iesu, uərisig timis e nigī kəməluau. Mətəu nəgətuniən əha in neiuəiən. Kəni mautəgətun məmə noliən tərəh in tikə. İlah nəuvein kotəni məmə təuvir əmə məmə nətəmimi okotol əpnəpīn əmə noliən tərəh mətəu-inu e rəhalah nəgətuniən, nipəti iətəmimi in nati əpnəpīn əmə. Nərgi nəgətuniən mīn əha, kətəni məmə “Nostisisim.”

?Təmətei nauəuə u o nak? Təmətei nauəuə u məmə otəgətun mīn nəghatiən iətəm təhruahru, kəni məmə otəni pətigəm neiuə mīniən rəha nəgətun eiuə mīn. Kəni təməgətun məmə nolkeikeiən in nati asoli. Kəni molkeikei məmə otasiru, kəni mol nəhatətəiən rəha nəfaki mīn tuva məskasik kəni motəhrun vivi məmə Uhgīn təmosmiəgəh pəhriən ilah, kəni ilah mautos nəmiəgəhiən itulin.

Nəghatiən Miəgəh

¹ Nəghatiən iətəm in Nəukəti Nəmiəgəhiən* təmaupən matig e nətuəuiniən nian,† inu, itimah‡ iəmotətəu kəni moteruh e nəhmtitimah əhruahru.§ İəmotəh, kəni motek e nəhlmītimah əhruahru.* Inu u, in Nəghatiən iətəm in Nəukəti Nəmiəgəhiən iətəm iəutəghati lan, məutəni pətigəm. ² Nəukəti Nəmiəgəhiən əha təmietigəm=pa;† iəmoteruh kəni mautəhtul pətigəm o nəni pətigəmiən,‡ kəni məutəni=pinə kəm təmah məmə in nəmiəgəhiən itulin, in təmətatig ilau Tatə Uhgīn kəni təmiet=pa o timah.§ ³ İəutəni pətigəm kəm təmah natimnati mīn iətəm iəmotəh kəni motətəu rəkis, məmə itəmah mīn onəkəhuva motol kətiəh kitah min itəmah. Okəhuva kətiəh kitah Tatə Uhgīn mine Nətin, Iesu Kristo.* ⁴ İəutətəi natimnati mīn u məmə otol nagīniən e nikitimah təri məriauah.

Okotaliuek e nəhagəhagiən

⁵ Nəghatiən u inu, itimah iəmotətəu ohni kəni iəutəni=pinə kəm təmah, məmə Uhgīn in nəhagəhagiən,† kəni napinəpuian tikə agin lan. ⁶ Nəmə kitah kotəni məmə kinautol kətiəh kitah min, mətəu kitah kəutaliuek əhanəh e napinəpuian,‡ kəni kitah kəuteiuə, kəni məsotatigiən e nipəhriəniən.§ ⁷ Mətəu in tətətig e nəhagəhagiən, kəni nəmə kotaliuek

* **1:1** Jon 14:6 † **1:1** Jon 1:1,3 ‡ **1:1** Nauəuə u, Aposil Jon in təmətei. Nati əpnəpīn məmə in tətəni pik “itimah,” mətəu Jon pisin əmə təmətei. Nian təmətei nəghatiən u “itimah,” nian nəuvein tətəghati aru əmə lan, kəni nian nəuvein tətəghati aru lan mine aposil mīn nəuvein. § **1:1** Luk 24:48; Jon 1:14; 19:35; 2Pitə 1:16; 1Jon 4:14 * **1:1** Jon 20:27 † **1:2** Jon 1:1-4; 11:25; 14:6 ‡ **1:2** Jon 15:27 § **1:2** Jon 1:1-4 * **1:3** 1Kor 1:9 † **1:5** 1Tim 6:16 ‡ **1:6** Jon 3:19-21; 8:12; Efəs 5:8; 1Jon 2:11 § **1:6** 1Jon 2:4; 4:20

e năhagəhagiən tăhmen lan,* kəni kitah kautol kətiəh kitah min, kəni nira Nətin, Iesu, tətəruətuəh e tah o noliən tərəh min rəfin.††

⁸ Nəmə kitah kotəni məmə səniəmə kitah nol təfagə tərəh,§ kitah kauteiuə aru əmə e tah min, kəni nīpəhriənīən tikə e tah.* ⁹ Uhgīn in iətəm kitah kotəhrun narəriən lan, kəni rəhan noliən in təhruahru əmə.† Tol lanəha, nəmə kitah kotəni=pən noliən tərəh min rəhatah kəm Uhgīn,‡ kəni in otafəl itah kəni malu e rəhatah noliən tərəh min, kəni maruətuəh rəkis e noliən tərəh min rəfin rəhatah məmə okotəhruahru e nəhmtin.§ ¹⁰ Mətəu nəmə kitah kotəni məmə kəsotol aginiən noliən tərəh, kəni kitah kəutəni məmə Uhgīn tateiuə, kəni rəhan nəghatiən təsətig aginiən e nəmiəgəhiən rəhatah.*

2

Iesu Kristo in iətəmi rəha nasiruiən e tah

¹ Rəhak min kəlkələh min,* iətətei natimnati min u kəm təmah, mətəniəhu itəmah məmə onəsotoliən təfagə tərəh. Mətəu nəmə iətəmi kəti otol təfagə tərəh, rəhatah kəti əha ikīn iətəm tətəghati rəhatah lan kəm Tatə Uhgīn,† inu Iesu Kristo in Iətəmi Təhruahru. ² In ko, iətəm təmol sakrifais aru e rəhan nəmiəgəhiən o rəhatah noliən tərəh min, kəni o nati u, niəməha otəsəl minīən Uhgīn.‡§ Kəni təməsoliən o rəhatah pisin əmə noliən tərəh min, mətəu rəha nətəmimi min rəfin agin e nəhue niftəni.*

³ Kitah okotəhrun əsas məmə kotəhrun Uhgīn† nəmə kitah kautol nəuiən.‡§ ⁴ Iətəmi u tətəni məmə “Iəkəhrun Uhgīn,”* mətəu təsoliən nəuiən, in ieiua, kəni nīpəhriənīən tikə lan.†† ⁵⁻⁶ Mətəu iətəmi u tatol rəhan nəghatiən,§ nolkeikeiən rəha Uhgīn təmatig minpi vivi pəhriən e nīkin.* Iətəmi u tətəni məmə tətəhtul=pən lan,† otəkeikei mītəu suaru kətiəh əmə iətəm Iesu təmitəu.‡ Noliən u tətəgətun əsas§ məmə kitah kautatig lan.*

Kitah kotəkeikei motol nolkeikeiən kəm tah min

⁷ Nīkik keikei min, iəu iəsətəiən nəghatiən vi kəti kəm təmah məmə onəkotol, kəni mətəu iətətei in əuas† iətəm nəmotos rəkis e nətuəuiniən, nian nəmotətəu nanusiən təuvir;‡ nəghatiən əuas u in nəghatiən nīnotəhrun rəkis məmə nəkotolkeikei itəmah min. ⁸ Mətəu e neruhiən kəti min, nəghatiən u iətəm iətətei tatuvnə o təmah məmə onəkotol, in tətəuhlin məmə nəghatiən vi,§ mətəu-inu kineruh e suaru vi kəti e nəmiəgəhiən rəha

* **1:7** Aes 2:5 † **1:7** Nəmə kəutəhlan vivi e nəhmti Uhgīn, okotəni pətigəm əmə təfagə tərəh min kəmautol kəsotəhmenīən e nəhmti Uhgīn. Mətəu səniəmə təhmen e naruətuəhiən iətəm kətaig e nien o nos rəkisiən nətuəkəmiən kəti e nīpətītəmi. Nira Iesu otəkeikei maruətuəh e tah, məmə in otos rəkis noliən tərəh min rəhatah. (Nīpəti nəghatiən u “nira Iesu” tətəni məmə Iesu təmimis təhmen e sakrifais kəti təmol o təfagə tərəh min.) Tol lanəha, kitah kəutəhlan vivi, motəhruahru e nəhmti Uhgīn, kəni in təsəruhiən noliən tərəh rəhatah, mətəu-inu nira Iesu təmafəl rəkis. ‡ **1:7** Hip 9:14; Nəh 7:14 § **1:8** Jer 2:35; Rom 3:9,19; Jem 3:2 * **1:8** 1Jon 2:4 † **1:9** Uhgīn tətalu təfagə tərəh min rəha nol təfagə min, mətəu in tatol e nəhruahruīən, mətəu-inu nīmisiən rəha Iesu in təmətəou rəkis noliən tərəh min. Tol lanəha, təhruahru məmə Uhgīn otalu noliən tərəh min rəhatah mətəfəl rəkis. ‡ **1:9** Sam 32:3-5; 51:2; Prov 28:13 § **1:9** Jer 31:34; Maeka 7:18-20; Hip 10:22 * **1:10** Jon 5:38 * **2:1** 1Təs 2:11 † **2:1** Rom 8:34; 1Tim 2:5; Hip 7:25 ‡ **2:2** Rom 3:25; 1Jon 4:10 § **2:2** Iesu in təmol sakrifais aru e nəmiəgəhiən rəhan o rəhatah noliən tərəh min, kəni nati əha, niəməha təsoliən minīən Uhgīn. Iesu in sakrifais, kəni in pris min iətəm təmol sakrifais u. Iesu təsətapuəhiən o Uhgīn məmə otəni məmə kitah kəməsotoliən noliən tərəh kəti, mətəu təmətəpuəh o Uhgīn məmə oteruh itah məmə kitah nətəmimi rəhalah noliən tərəh min kəmotos rəkis nalpiniən. Inu nətəligiən min rəfin rəha Uhgīn, kəni nati u, in təməhmen. * **2:2** Jon 3:17 † **2:3** 1Jon 4:13; 5:2 ‡ **2:3** Noliən nəuiən u, təsoliən itah kotəhruahru, mətəu tətəgətun əmə məmə kitah kotəhrun Uhgīn. § **2:3** Jon 14:15 * **2:4** Tait 1:16; 1Jon 3:6; 4:7,8 † **2:4** Nətəmimi nətəm kəutohtəu=pən Nostisisim, kəutəni məmə ilah kəutəhrun vivi Uhgīn, mətəu noliən rəhalah təsəhruahruīən. Afin-to e Nəghatiən Əkuəkir Rəha Nauəuə u 1 Jon məmə nəkəhrun nətəligiən rəha Nostisisim. ‡ **2:4** 1Jon 1:6,8 § **2:5-6** Jon 14:15 * **2:5-6** 1Jon 4:12 † **2:5-6** Nian tətəni məmə suah iətəmi kəti tətəhtul=pən e Iesu, nīpətīn u məmə in tətətig lan məsietīən, tatsipən lan, tatos rəfin nəsanəniən rəhan ohni, tətəhgəl lan, tatilpin ilau min. ‡ **2:5-6** Mat 11:29 § **2:5-6** 1Jon 2:3 * **2:5-6** Jon 15 † **2:7** Dut 6:5; Lev 19:18 ‡ **2:7** 1Jon 2:24; 3:11,23; 4:21; 2Jon 5,6 § **2:8** Jon 13:34

Iesu mine rəhatəmah. Mətəu-inu rəueiu, napinəpuian tinətagim,* konu nəhagəhagiən pəhriən† tinətasie rəkis.‡

⁹ Kəni iətəmi u tətəni məmə in tətətig e nəhagəhagiən mətəu tətəmāki e pian,§ in tətətig əhanəh e napinəpuian.* ¹⁰ Iətəmi u iətəm tolkeikei pian, in tətəhtul e nəhagəhagiən,† kəni nati kəti tikə e nikin məmə otapitətəl lan, morin.‡ ¹¹ Mətəu iətəmi u iətəm tətəmāki e pian, in tətətig e napinəpuian,§ kəni mətən e napinəpuian, kəni məruru ikin tatuvən=pən ikin, mətəu-inu napinəpuian tətəuveg nəhmtin.*

¹² Rəhak kəlkələh min, iətətei nauəuə u kəm təmah, mətəu-inu Uhgīn təmafəl rəkis nolian tərāh min rəhatəmah e nati u iətəm Iesu təmol.

¹³ Tatə min, iətətei nati u kəm təmah, mətəu-inu itəmah nəkotəhrun in, iətəm təmaupən matig e nətuəuinian.†

Nətəm aluə min, iətətei nati u kəm təmah, mətəu-inu itəmah nəmotəhpahu rəkis‡ iətəmi tərāh, Setən.

¹⁴ Kəlkələh min, iətətei nati u kəm təmah, mətəu-inu nəkotəhrun Tatə Uhgīn.

Tatə min, iətətei nati u kəm təmah,

mətəu-inu itəmah nəkotəhrun in, iətəm təmaupən matig e nətuəuinian.§

Nətəm-aluə min, iətətei nati u kəm təmah, mətəu-inu itəmah nəkotəsanən,* kəni nəghatiən rəha Uhgīn tətətig e nikitəmah, kəni nəmotəl win e iətəmi tərāh, Setən.†

Sotolkeikeian natimnati rəha nəhue niftəni

¹⁵ Sotolkeikeian nəhue niftəni‡ uə natimnati min rəha nəhue niftəni. Nəmə iətəmi kəti tatolkeikei nəhue niftəni, kəni nolkeikeian rəha Tatə Uhgīn təsatigian e nikin.§ ¹⁶ Mətəu-inu natimnati rəfin u rəha nəhue niftəni, ilah u, kəsotsipəniən o Tatə Uhgīn, mətəu kautsipən e nəhue niftəni əmə. Natimnati rəfin u rəha nəhue niftəni, ilah u, nolkeikei pikiən natimnati rəha nəhuvegin əmə,* kəni nolkeikeian natimnati iətəm tatiuvirəkis nəhmtitəmi,† mine nəfəriən o rəhalah nautə, mine nepətiən. ¹⁷ Kəni nəhue niftəni u otəpanikə. Kəni nolkeikei pikiən nautə min otəpanikə. Kəni nolkeikei pikiən o nolian min rəha nəhue niftəni iətəm kautiuvi nətəligian rəha nətəmi otəpanikə.‡ Mətəu iətəmi iətəm tatol nəuia Tatə Uhgīn,§ in otətətig itulin.

Tikimīr min rəha Kristo kinəhuva rəkis

¹⁸ Kəlkələh min, kinotevig=pən e naunun nian.* Nəmotətəu məmə Tikimīr rəha Kristo† otuva.‡ Kəni rəueiu tikimīr min rəha Kristo tepət, kinəhuva rəkis.§ Tol lanəha, kitah kotəhrun məmə, kinotevig=pən e naunun nian. ¹⁹ Nətəmi min u, kəmotəpəh rəhatah niməfaki min* mətəu ilah səniəmə rəhatah agin min, aupən agin mətəuarus=pa u rəueiu mine. Nəmə rəhatah agin min, kəməsohietian e tah. Mətəu ilah kəməhiet e tah, kəni tətəgətuən məmə ilah səniəmə rəhatah min əhruahru.

* 2:8 Rom 13:12 † 2:8 Jon 1:9 ‡ 2:8 Efəs 5:8; 1Təs 5:5 § 2:9 1Jon 3:10,15,16; 4:20,21 * 2:9 1Jon 1:5 † 2:10 1Jon 3:14 ‡ 2:10 Sam 119:165 § 2:11 1Jon 1:6 * 2:11 Jon 11:9; 12:35 † 2:13 Jon 1:1 ‡ 2:13 Jon 16:33 § 2:14 Jon 1:1 * 2:14 Efəs 6:10 † 2:14 1Jon 2:13; Sam 119:9-11; Jon 5:38; Hip 4:12; 1Jon 1:10 ‡ 2:15 Rom 12:2 § 2:15 Jem 4:4 * 2:16 Jen 3:6; Rom 13:14; Efəs 2:3 † 2:16 Prov 27:20 ‡ 2:17 Hip 12:27 § 2:17 Mat 12:50 * 2:18 Rom 13:11 † 2:18 Tikimīr rəha Kristo in “antichrist” e Inglis. ‡ 2:18 1Jon 2:22; 4:3; 2Jon 1:7 § 2:18 1Jon 4:1 * 2:19 Uək 20:30

²⁰ Mətəu itəmah ko, İətəmi Əhruahru, in təmaliku=pinə† kəm təmah e Narmın Rəha Uhgın,‡ kəni itəmah rəfin nəkotəhrun nati u. ²¹ İətətei nati u kəm təmah, səniəmə nəkotəruru nıpəhriənıən, mətəu itəmah ninotəhrun rəkis nıpəhriənıən, kəni motəhrun məmə nıpəhriənıən təsəuəiən e neiuəiən. § ²² ?Pəh u in ieiua? İətəmimi u iətəm tətəni məmə İesu səniəmə in Krısto iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa. İətəmimi u inu, tikimır rəha Krısto. In təsəniən nıpəhriənıən e Tatə Uhgın mine Nətin.* ²³ İətəmi təsəniən nıpəhriənıən e Nətin təruru nosiən Tatə. İətəmi tətəni nıpəhriənıən e Nətin, in tatos mın Tatə Uhgın.†

²⁴ Otaskəlim tiəkis mautol nati nak nəmotətəu e nətuəuiniən, nian nəmotətəu nanusiən təuvır. Nəmə nautol, kəni itəmah onəkotəhtul=pən e Nətin, mine Tatə Uhgın.‡ ²⁵ Kəni nati u inu, nəmiəgəhiən itulın, in təməni əskasik məmə otəfa kəm tah.

²⁶ İətətei nəghatiən mın u kəm təmah mətəni pətigəm nətəmimi mın u nətəm okotiuvi rəkis itəmah. § ²⁷ Mətəu Narmın Rəha Uhgın iətəm nəmotos e Krısto,* in tətətig əhanəh e nikitəmah. ?Tol lanəha, pəh mın təhrun nəgətuniən nati vi kəti kəm təmah? Narmın Rəha Uhgın tətəgətun natimnati rəfin kəm təmah,† kəni nəgətuniən əha rəhan, in nıpəhriənıən, səniəmə neiuəiən. Tol lanəha, otəhtul=pən əskasik e Krısto,‡ təhmen=pən əmə məmə Narmın rəhan təməgətun itəmah məmə nəkotol.

²⁸ Kəni rəueiu əha, kəlkələh mın, otəhtul=pən lan, məmə nian in otuva§ kəni kitah kəsotəginiən məsotaulisiən e nəhmtin* e rəhan nuvaiən.

²⁹ Nəmə nəkotəhrun məmə in təhruahru,† onəkotəhrun əsas məmə nətəmimi rəfin nətəm kautol noliən əhruahru, ilah u, nenətin mın.‡

3

Kitah u nenəti Uhgın mın

¹ !Oteh-to! !Nolkeikeiən asoli ağin Tatə Uhgın təmolkeikei itah lan,* məmə tətəuın e tah məmə nenətin mın!† Kəni nıpəhriənıən məmə kitah əha. Nətəmimi rəha nəhue niftəni kəsotəhruniən məmə kitah nenətin mın,‡ mətəu-inu ilah kotəruru Uhgın. § ² Nıkkik mın, kitah nenəti Uhgın mın u rəueiu. Kitah kəsotəhruniən məmə okotəhro lanu motol pisin nian Krısto otitəlig=pa. Mətəu kitah kotəhrun məmə nian otitəlig=pa,* kitah okotəhmen lan,† mətəu-inu e nian əha, okoteruh əhruahru məmə in tol lanəha.‡ ³ Kəni iətəmimi iətəm tatuhuın məmə otəhmen e Krısto, in otəkeikei mol nəmiəgəhiən rəhan təhlan məuvır§ aru noliən mın rəhan,* mətəu-inu Krısto in mın in təhruahru vivi ağin.

⁴ İətəmimi iətəm tatol noliən tərəh, in tətətgəhli mın lou rəha Uhgın, mətəu-inu nəghatiən u noliən tərəh, nıpətın u, natgəhliən lou rəha Uhgın. ⁵ Kəni itəmah nəkotəhrun məmə Krısto təmuva məmə otos rəkis rəhatəmah noliən tərəh mın,† kəni noliən tərəh tikə lan.‡ ⁶ Tol lanəha, nəmə kitah kəutəhtul=pən lan, tol=pən ko kəsotəkeikeiən e noliən tərəh mın. Mətəu nətəmimi mın u nətəm kautəkeikei e noliən tərəh mın, tol=pən kotəruru ağin in, məsoteruhiən in. §

† **2:20** Nətəm İsrəl kətaliku=pən e rəhn-kapə pris mın e oiel, mautol kəni tətəgətun məmə ilah u, səniəmə nətəmimi əpnəpın əmə, mətəu ilah u, nətəmimi rəha Uhgın əmə, nətəm in təmitəpın o noliən uək u. Kəni e noliən əhmen əmə, İesu in tətəfa Narmın Rəha Uhgın kəm nətəmimi mın əha nətəm kəutəni nıpəhriənıən lan, mətəgətun məmə Krısto təmitəpın ilah məmə rəhan əmə. Nətəmimi mın u nətəm kautos nalıkuıən e Narmın Rəha Uhgın, in təhmen e nəmtətiən kəti məmə ilah u, rəhan mın nətəmimi. Tətəliku=pən e Narmın Rəha Uhgın e lah məmə ilah kotəhmen o noliən uək rəhan. ‡ **2:20**

1Jon 2:27; 2Kor 1:21-22 § **2:21** 2Pitə 1:12 * **2:22** 1Jon 4:3; 2Jon 1:7 † **2:23** Jon 8:19; 14:7; 1Jon 4:15; 5:1; 2Jon 1:9 ‡ **2:24** Jon 14:23; 15:4; 1Jon 1:3; 2Jon 9 § **2:26** 1Jon 3:7 * **2:27** 1Jon 2:20 † **2:27** 1Kor 2:12 ‡ **2:27** Jon 15:4 § **2:28** 1Jon 3:2; Kol 3:4 * **2:28** Efəs 3:12 † **2:29** 1Jon 3:7 ‡ **2:29** Jon 1:13 * **3:1** Jon 3:16 † **3:1** Jon 1:12 ‡ **3:1** Jon 15:21; 16:2,3 § **3:1** Jon 15:21; 16:2,3 * **3:2** Kol 3:4; 1Jon 2:28 † **3:2** Rom 8:29; 2Pitə 1:4 ‡ **3:2** Jon 17:24; 2Kor 3:18 § **3:3** Təhlan məuvır, nıpətın u, tətəfəl rəkis. * **3:3** 2Kor 7:1; 1Jon 1:7; 2Pitə 3:13,14 † **3:5** 1Jon 3:8 ‡ **3:5** 2Kor 5:21 § **3:6** 1Jon 3:9; 2:4; 5:18; 3Jon 1:11

⁷ Kalkələh mìn, sotolìan iətəmi kəti teiuə e təmah e nati u. Iətəmi tatol nati əhruahru, nìpətìn u məmə in iətəmi əhruahru təhmen e Krìsto məmə in iətəmi əhruahru. ⁸ Mətəu iətəmimi iətəm tatəkeikei əhanəh e nolìan tərəh mìn, tətəgətun məmə in rəha Setən, u iətəm təmatol nolìan tərəh e nətuəuinian mətəuarus=pa u rəueiu mìnne.* Mətəu Nətì Uhgìn təmuva o nərəkiniàn uək mìn əha rəha Setən.† ⁹ Nətəmimi mìn u nətəm kəmotair vi mìn məhuva nenətì Uhgìn mìn,‡ ilah ko kəsotəkeikeian e nolìan tərəh,§ mətəu-inu ilah kautos nian mītə rəha Uhgìn. Kəni o nati u, ko ilah kəsotəkeikeian e nolìan tərəh, mətəu-inu ilah nenətì Uhgìn mìn.* ¹⁰ Tol mə, kotəhrun nənian məmə pəh mìn u nenətì Uhgìn,† kəni pəh mìn u nenətì Setən.‡ Iətəmimi u iətəm təsol əhruahruian, kəni in məsolkeikeian pian kəti,§ in səniəmə nətì Uhgìn kəti.

Kitah kotəkeikei motolkeikei itah mìn

¹¹ Nəghatiàn u inu, nəmotətəu e nətuəuinian e nanusiàn təuvir,* məmə kitah okotəkeikei motolkeikei itah mìn.† ¹² Sotolìan nìtai Ken, iətəm in iətəmimi rəha Setən kəni təhuamu pian.‡ ?Kəni təmohamu pian o nak? Təmohamu mətəu-inu rəhan nolìan mìn tərəh, konu rəha pian, nolìan mìn in təhruahru.§ ¹³ Piak mìn, narmitəmah təsiuvig pikiàn nəmə nətəmimi rəha nəhue niftəni u kəutəməki e təmah.* ¹⁴ Nəmə kitah kotolkeikei piatah mìn, tətəgətun məmə kitah kinotapirəkis rəkis nìmisian, mìnotevig=pən e nəmiəgəhiàn.† Mətəu iətəmi u nolkeikeian tikə lan, in tətətig əhanəh e nìmisian.‡ ¹⁵ Iətəmimi u iətəm tətəməki e pian§ in təhmen e iətəm tətəhuamu iətəmi,* kəni itəmah nəkotəhrun məmə iətəm tətəhuamu itəmi, in təsosiàn nəmiəgəhiàn itulìn.†

¹⁶ Kitah kotəhrun vivi məmə nolkeikeian in tol lanu, mətəu-inu Iesu təməfa rəhan nəmiəgəhiàn o tah.‡ Kəni təhmen əmə lanəha, təuvir məmə kitah mìn kotəfən nəmiəgəhiàn rəhatah o piatah mìn.§ ¹⁷ ?Nəmə iətəmi kəti rəhan natimnati tepət kəni pian kəti rəhan nati kəti tikə, mətəu in təsolkeikeian məmə təhrun e pian,* məsoliàn nati aɡìn lan, nolkeikeian rəha Uhgìn otəhro lanu matig e iətəmi u?† ¹⁸ Nenətik mìn, pəh kitah kəsotəniàn nolkeikeian e nohlitah əmə, mətəu okotol əpu nolkeikeian pəhriàn e nolìan mìn rəhatah.‡ ¹⁹ Nolìan mìn rəhatah kautəgətun məmə kitah nətəmimi rəha nìpəhriànian, kəni tol lanəha, nian okotəhtul e nəhmti Uhgìn, kəni kəsotəɡiniàn. ²⁰ Kəni nati əpnəpìn nəmə kotətəu=pən e nikitah məmə okotos nalpiniàn o natimnati nəuvein, mətəu Uhgìn in ilis tapirəkis nikitah, kəni in təhrun natimnati rəfin, kəni otəni məmə kitah kotəhruahru uə kəpə.

²¹ Piak mìn, nəmə kotətəu=pən e nikitah məmə okəsotosiàn nalpiniàn, kitah okəsotəɡiniàn e nəhmti Uhgìn,§ ²² kəni motos natimnati rəfin ohni iətəm kəutətapuəh=pən ohni,* mətəu inu kitah kautol nəuiàn† kəni mautil nolìan iətəm in tolkeikei.‡ ²³ Konu nəghatiàn u rəhan tətəni məmə kotəkeikei motəhatətə e Nətìn,§ Iesu Krìsto,* kəni motolkeikei itah mìn, təhmen məmə inu in təməni kəm tah.† ²⁴ Nətəmimi mìn u nətəm kautol nəuiàn,‡ ilah kautəhtul=pən vivi lan,§ kəni in tətəhtul=pən vivi e lah. Kəni kitah kotəhrun məmə in tətətig e nikitah, mətəu-inu Narmìn Rəha Uhgìn iətəm in təməfa, in tətəgətun kəm tah.*

* **3:8** Jon 8:44 † **3:8** Hip 2:14 ‡ **3:9** Jon 1:13 § **3:9** 1Jon 5:18 * **3:9** Nikiti nati tateviə mətəuə e nəuan. E suaru əhmen əmə, Uhgìn tətələhu=pən rəhan nian mītə e iətəmi kəti, kəni in tateviə təhmen e nikiti nati iətəm kəmərfei e nəmiəgəhiàn rəha iətəmimi u, kəni mətəuə e nəuan e nolìan mìn rəha Uhgìn. Tol lanəha, nətəmimi mìn u nətəm kəmotair vi mìn motuva nenətì Uhgìn mìn, ilah kəsotəkeikeian e nolìan tərəh. † **3:10** 1Jon 3:1,2; Jon 1:12 ‡ **3:10** 1Jon 3:8 § **3:10** 1Jon 2:9; 4:8 * **3:11** 1Jon 2:7 † **3:11** Jon 13:34-35; 15:12; 1Jon 4:7,11,21; 2Jon 1:5 ‡ **3:12** Jen 4:8 § **3:12** Prov 29:10 * **3:13** Jon 15:18,19; 17:14 † **3:14** Jon 5:24 ‡ **3:14** 1Jon 2:9 § **3:15** 1Jon 2:9 * **3:15** Mat 5:21,22; Jon 8:44 † **3:15** Kəl 5:20,21 ‡ **3:16** Jon 10:11 § **3:16** Jon 15:13; 1Təs 2:8 * **3:17** Dut 15:7,8; Jem 2:15,16 † **3:17** 1Jon 4:20 ‡ **3:18** Esik 33:31; Rom 12:9 § **3:21** Efəs 3:12; 1Jon 5:14 * **3:22** Mat 7:7 † **3:22** Jon 14:15 ‡ **3:22** Hip 13:21 § **3:23** Jon 6:29 * **3:23** Jon 1:12; 3:18; 20:31 † **3:23** Jon 13:34 ‡ **3:24** 1Jon 2:3 § **3:24** 1Jon 2:6; 4:15 * **3:24** 1Jon 4:13

4

Onəkakil meruh mätig narmin min

¹ Nikik min, nəmә iätәmimi kәti tәtәni mәмә Narmın rәha Uhgın tәtatig lan, matol in tәtәni pәtigәm rәhan nәghatiәn, kәni tәuvir pik mәмә onәkotерuh vivi motakil mätig mәмә narmin әha tәtatig lan, in rәha Uhgın pәhriәn, uә sәniәmә rәha Uhgın.* Kitah okotәkeikei moteh vivi mätәu-inu iәni eiua min tepәt kinohiet rәkis mәutәghati e nәhue niftәni.† ² Tol lanәha, itәmah onәkotәhrun vivi mәмә in Narmın Rәha Uhgın iätәm tәtatig e iätәmimi kәti, inu, Narmın iätәm tәtәni pәtigәm mәмә Iesu in Kristo iätәm Uhgın tәmәni mәмә otahli=pa, kәni in tәmuva e nipәtin,‡ narmın әha in Narmın әhruahru rәha Uhgın.§* ³ Mätәu iätәmimi kәti iätәm tәsәni pәtigәmiәn mәмә Iesu in Kristo iätәm Uhgın tәmәni mәмә otahli=pa, narmın rәha iätәmimi әha, sәniәmә rәha Uhgın. Inәha, in narmın rәha tikimir rәha Kristo,‡‡ iätәm nәmotәtәu rәkis mәмә in otәpanuva, kәni rәueiu tinәtatig rәkis e nәhue niftәni.§

⁴ Kәlkәlәh min, itәmah nәtәmimi rәha Uhgın min, kәni nәmotәhgi rәkis iәni eiua min әha,* mätәu-inu Narmın iätәm tәtatig e nikitәmah in tapirәkis narmın iätәm tәtatig e nәhue niftәni u.† ⁵ Ilah nәtәmimi rәha nәhue niftәni u,‡ tol lanәha, nәghatiәn min rәhalah kәutәni, ilah rәha nәhue niftәni әmә, kәni nәtәm kәutәtәlig e lah, ilah min nәtәmi rәha nәhue niftәni u. ⁶ Mätәu itimah rәha Uhgın. Tol lanәha, nәtәmimi nәtәm kotәhrun Uhgın, ilah kotәtәlig e timah. Mätәu nәtәmimi nәtәm ilah sәniәmә rәha Uhgın, ilah kәsotәtәligiәn e tәmah.§ Kәni tol lanәha rәueiu, kitah okotәhrun әhruahru nәtәmimi nәtәm Narmın rәha nipәhriәniәn tәtatig e lah,* mine nәtәmimi nәtәm narmin rәha neiuәiәn tәtatig e lah.†

Nolkeikeiәn rәha Uhgın mine rәhatah

⁷ Nikik min, pәh kitah kotәkeikei mautolkeikei itah min,‡ mätәu-inu nolkeikeiәn in tatsipән e Uhgın, kәni iätәm tatol nolkeikeiәn, in tәmair vi min muva nati Uhgın kәti,§ kәni tәhrun Uhgın.* ⁸ Mätәu iätәmi u rәhan nolkeikeiәn tikә, in tәruru Uhgın, mätәu-inu Uhgın in nәukәti nolkeikeiәn. ⁹ Uhgın tәmol әpu rәhan nolkeikeiәn kәm tah lanu, mәмә in tәmahli=pa Nәtin nәuan kәtiәh әmә,† tuva e nәhue niftәni, mәмә kitah okotos nәmiәghiәn ohni.‡ ¹⁰ Nati u in nolkeikeiәn pәhriәn, sәniәmә kitah kәmotolkeikei Uhgın, mätәu in tәmolkeikei itah.§ Uhgın tәmahli=pa Nәtin tuva, kәni in tәmol sakrifais aru e rәhan nәmiәghiәn o rәhatah noliәn tәrah min, mәмә niәmәha otәsol miniәn Uhgın.*

¹¹ Piak min, Uhgın tәmolkeikei pik itah lanu,† kәni tol lanu lan, kitah min okotәkeikei motol min nolkeikeiәn әha kәm tah min.‡ ¹² Iätәmi kәti tәsehiәn Uhgın nian kәti mine.§ Mätәu nәмә kitah kotolkeikei itah min, kәni Uhgın tatig e nikitah, kәni nolkeikeiәn rәhan tәmatig minpi vivi pәhriәn e nikitah.*

¹³ Kitah kotәhrun‡ mәмә kitah kotatig lan, kәni in tәtatig e tah, mätәu-inu tinәfa rәkis rәhan Narmın kәm tah.‡ ¹⁴ Kәni itimah iәmoteruh rәkis mәutәni pәtigәm§ mәмә Tatә Uhgın in tәmahli=pa Nәtin mәмә in Iosmiәghә rәha nәhue niftәni.* ¹⁵ Iätәmimi iätәm tәtәni pәtigәm mәмә Iesu in Nәti Uhgın, kәni Uhgın tәtatig lan, kәni in min tәtatig=pән e

* 4:1 Jer 29:8 † 4:1 Mat 7:15; 1Jon 2:18 ‡ 4:2 Jon 1:14; 1Jon 2:23 § 4:2 Jon tәmәni tollanу mätәu-inu nәtәmimi nәtәm kәmәutohtәu=pән Nostisisim, nәgәtuniәn rәhalah tәtәni mәмә Iesu, nipәtin pәhriәn tikә, mätәu in narmin әmә, kәni in tәmos narmi iätәmi kәti. Mätәu nipәhriәniәn, nipәtin әha ikin. Nipәhriәniәn, Iesu Kristo in iätәmimi pәhriәn, kәni in min Uhgın pәhriәn. * 4:2 1Kor 12:3 † 4:3 1Jon 2:22; 2Jon 1:7 ‡ 4:3 E Inglis, kәtәni mәмә “antichrist,” kәni nipәtin u mәмә in tikimir rәha Kristo. § 4:3 1Jon 2:18 * 4:4 Jon 16:33 † 4:4 2King 6:16; Rom 8:31 ‡ 4:5 Jon 15:19; 17:14,16 § 4:6 Jon 8:47 * 4:6 Jon 14:17 † 4:6 Mak 13:5 ‡ 4:7 1Jon 3:11 § 4:7 Jon 1:15 * 4:7 1Jon 2:4 † 4:9 Jon 1:18 ‡ 4:9 Jon 3:16,17; 1Jon 5:11 § 4:10 Rom 5:8,10 * 4:10 Rom 3:25 † 4:11 Jon 3:16 ‡ 4:11 Jon 15:12; 1Jon 3:11 § 4:12 Jon 1:18 * 4:12 1Jon 4:17; 2:5 † 4:13 1Jon 2:3 ‡ 4:13 1Jon 3:24 § 4:14 Jon 15:27 * 4:14 Luk 2:11; Jon 3:17

Uhgîn.† ¹⁶ Kəni tol lanəha, kitah kotəhrun nolkeikeian rəha Uhgîn o tah, kəni məutarəriə lan.

Uhgîn in nolkeikeian.‡ İətəmi tətətig e nolkeikeian, tətətig=pən e Uhgîn, kəni Uhgîn mīn tətətig lan.§ ¹⁷ Nian kəutətig lanəha e Uhgîn, kəni nolkeikeian rəhan təmatig mīnpi vivi pəhriən e nikitah,* məmə kitah kəsotəginiən† e nian Uhgîn otakil itəmi, mətəu-inu e nəhue niftəni u rəhatah nolian təhmen e Kristo. ¹⁸ İətəmi u təriauəh e nolkeikeian, ko təsəginiən e Uhgîn. Mətəu-inu nolkeikeian pəhriən u, iətəm tinatəuə rəkis e nikitah, tətəhgi rəkis nəginiən.‡ Nətəligiən rəha nosiən nalpiniən tatol itah kəutəgin, kəni nati u tətəgətun məmə rəhan nolkeikeian pəhriən təsəuə əhanəhiən e nikitah.

¹⁹ Kitah kotalkeikei itah mīn mīne Uhgîn mətəu-inu Uhgîn təmaupən molkeikei itah. ²⁰ Mətəu nəmə iətəmi kəti təni məmə, “İəu iəkolkeikei Uhgîn,” mətəu tətəməki əhanəh e pian u tətəhatətə mīn e Kristo,§ in iəuə,* mətəu-inu iətəmi təsolkeikeian pian u in tateh e nəhmtin,† ko təsolkeikeian Uhgîn, iətəm in təsehian.‡§ ²¹ Kəni in təməfa rəhan nəghatiən kəm tah məmə: iətəmi pəh tolkeikei Uhgîn in otəkeikei molkeikei mīn pian.*

5

Kitah kautol win mətəu-inu kitah kəutəhatətə e İesu

¹ İətəmi iətəm tətəhatətə* e İesu məmə in Kristo iətəm Uhgîn təməni məmə otahli=pa, iətəmi inu, in nətə Uhgîn,† kəni iətəmi iətəm in tolkeikei Tatə Uhgîn, in tolkeikei mīn nenətin mīn.‡ ² Kəni nəmə kotalkeikei Uhgîn kəni mautil nəuiən,§ konu kitah kotəhrun məmə kotalkeikei mīn nenətin mīn.* ³ Mətəu-inu nəmə kotalkeikei Uhgîn, nīpətin u məmə, okotol nəuiən.† Kəni rəhan nəghatiən otəhmen e katipə iətəm təhvevig əmə.‡ ⁴ Nətəmi mīn u ilah nenəti Uhgîn mīn,§ ilah kautol win e nolian mīn rəha nəhue niftəni. Konu nəhatətəiən rəhatah in tətəfa nəsanəniən o nolian win e nolian mīn rəha nəhue niftəni. ⁵ ?Pəh mīn u ilah kəutəhtul əskasik motol win e nolian mīn rəha nəhue niftəni u? İlah əmə əha, nətəm kəutəhatətə məmə İesu in Nətə Uhgîn.

İəruəsan kisil kahlol əpu İesu Kristo kəm tah

⁶ İesu Kristo, in iətəmi u iətəm təmuva, kəni nəhu mīne niran* katuol əpu in kəm tah məmə in Nətə Uhgîn. Səniəmə nəhu əmə iətəm tatol əpu in, mətəu nəhu mīne niran. Narmīn Rəha Uhgîn in tətəruəsan nəghatiən mil u rəha nəhu mīne nira, mətəni pətigəm, kəni rəhan nəghatiən in nīpəhriənian mətəu-inu Narmīn Rəha Uhgîn in nīpəhriənian. ⁷ Kəni nuhapuminiən kisil kəhləruəsan ilahal mīn.† ⁸ İlahal u, Narmīn Rəha Uhgîn, mīne nəhu, mīne nira. Kəni ilahal u, kəhlegəhan lan mahlol əpu nəghatiən rəhalahal mīn. ⁹ Nian mīn, kitah kautətəu nəghatiən mīn iətəm nətəmi kəutəni pətigəm, məutəhatətə e lah.‡ Mətəu nian Uhgîn tətəni pətigəm nati kəti, in iahgin tapirəkis, kəni kitah okotəhrun nəhatətə təhmīn mīn e rəhan nəghatiən, mətəu-inu in Uhgîn,§ kəni in tətəhtul pətigəm o Nətin.

¹⁰ İətəmi iətəm tətəhatətə e Nətə Uhgîn, in tətəni nīpəhriənian e nīkin o nəghatiən u rəha Uhgîn. Mətəu iətəmi iətəm təsəhatətəiən e nəghatiən u rəha Uhgîn, təhmen əmə məmə in tətəni məmə Uhgîn in iəuə əmə,* mətəu-inu Uhgîn təməhtul pətigəm o Nətin, məni pətigəm Nətin kəm in, mətəu in təsəniən nīpəhriənian lan. ¹¹ Konu nəghatiən iətəm

† 4:15 1Jon 3:24 ‡ 4:16 1Jon 4:8 § 4:16 1Jon 3:24 * 4:17 1Jon 4:12; 2:5 † 4:17 Efəs 3:12 ‡ 4:18 Rom 8:15 § 4:20 1Jon 2:9 * 4:20 1Jon 1:6; 2:4 † 4:20 1Jon 3:17 ‡ 4:20 Rəhatah nolian tətəgətun əhruahru nati nak tətətig e nikitah. Nəmə iətəmi kəti in tolkeikei pik Uhgîn, nolkeikeian rəha Uhgîn tatig e nīkin, kəni ko in otolkeikei mīn nətəmi, kəni in otol nolian təuvir mīn əmə kəm lah. Mətəu nəmə kitah kəsotolkeikeian Uhgîn, kəni ko kitah kəsotolkeikeian mīniən nətəmi. Kəni nəmə kitah kəsotolkeikeian nətəmi, tətəgətun məmə kəsotolkeikeian Uhgîn § 4:20 1Jon 4:12; Jon 1:18 * 4:21 1Jon 2:7,9 * 5:1 Jon 3:15 † 5:1 Jon 1:13; 1Jon 2:22; 1Jon 2:23 ‡ 5:1 1Jon 2:23 § 5:2 1Jon 2:3 * 5:2 1Jon 3:14 † 5:3 Jon 14:15 ‡ 5:3 Mat 11:30 § 5:4 Jon 1:13 * 5:6 Jon 19:34,35 † 5:7 Jon 14:17 ‡ 5:9 Jon 5:33,34 § 5:9 Mat 3:16,17; Jon 5:32,37; 8:17,18 * 5:10 Jon 3:33; 1Jon 1:10

Uhgín tāmāni pētīgām o Nētín, in tol lanu. Uhgín tāmāfān nāmīāgāhīān itulín† kām tah, konu nāmīāgāhīān u, katos o Nētín.‡ 12 Iētām tatos Nēti Uhgín, in tatos nāmīāgāhīān. Mētāu iētām tāsosiān Nēti Uhgín, in tāsosiān nāmīāgāhīān.§

Naunun nāghatiān

13 Iētātei nāghatiān mīn u kām tāmāh nētām nētāhatātā e Nēti Uhgín, māmā onākotāhrun māmā itāmāh nēkotos nāmīāgāhīān itulín.* 14 Pāh kāsotāgīniān,† mētāu kotāskasīk o nētāpuāhīān o nati kēti e nāhmti Uhgín. Nīān okotātapuāh o nati kēti kām in iētām tēuvīr e rāhan nētāligiān, kēni kitāh kotāhrun vivi māmā in otātāu rāhatah nāfakiān.‡ 15 Kēni nāmā kotāhrun māmā in otātāu itāh, kēni nati nak okoteasiā=pān ohni, kēni kinotāhrun rākis māmā okotos.§

16 Nāmā kotēh piatah kēti tatol noliān tērah, mētāu sēniāmā noliān tērah iētām tēhrun niti-pāniān e nīmisiān, ik onākēfaki ohni, kēni Uhgín otāfān nāmīāgāhīān kām iētāmi u.* Mētāu noliān tērah kēti āha ikīn iētām tatiti=pān iētāmi e nīmisiān,† kēni iāu iāsēniān māmā onākotāfaki o nētāmi mīn iētām kautol noliān āha.‡§ 17 Noliān tērah mīn rāfin, ilāh tēfagē tērah,* kēni mētāu tēfagē tērah mīn āha ikīn iētām kāsotiti-pāniān iētāmi e nīmisiān.†

18 Kitāh kotāhrun māmā iētām tētair e Uhgín‡ tāsēkeikeiān e tēfagē tērah, mētāu-inu Nēti Uhgín tētāskālīm-ārāin vivi in, kēni iētāmi tērah u Setān, tēruru nekīān.§ 19 Kitāh kotāhrun māmā kitāh nenēti Uhgín mīn,* mētāu nētāmimi rāha nāhue nīftāni rāfin, ilāh u kētātīg e nāhlmi Setān.† 20 Kitāh kotāhrun mīn māmā Nēti Uhgín tēmuva kēni mēfa neinatīgīān kām tah,‡ māmā kitāh okotāhrun in, u in nīpāhriāniān.§ Konu kitāh kautāhtul=pān e Uhgín u in nīpāhriāniān, mētāu-inu kitāh kautāhtul=pān e Nētín Iesu Krīsto. In u, in Uhgín pāhriān, kēni in nēukēti nāmīāgāhīān itulín.*

21 Nenētīk mīn, otāgīm rākis e natimnati mīn iētām okotos nīmei Uhgín e nīkitāmāh.†‡

† 5:11 Mat 25:46 ‡ 5:11 Jon 1:4 § 5:12 Jon 3:15,16,36 * 5:13 1Jon 5:11 † 5:14 Efās 3:12; 1Jon 3:21
‡ 5:14 Mat 7:7 § 5:15 1King 3:12 * 5:16 Jem 5:15 † 5:16 Hip 6:4-6; 10:26 ‡ 5:16 Jer 7:16; 14:11 § 5:16
E fes u, mīne fes 17, Jon tētāghati e tēfagē tērah iētām tatiti=pān itāmi e nīmisiān. Jon tētāghati e tēfagē tērah iētām
kētāuhlin nāmāhtāmi o Krīsto. Noliān tērah āha, tētāgētun māmā nētāmimi kautol ilāh kāsotosān nāmīāgāhīān itulín,
konu nēuvētīn mīn u māmā narmīlah tīnīmīs. Nati u inu, Jon tētāni āhagāhag kām tah e 1Jon 5:12 mīne 1Jon 3:14. E
Mat 12:31-32 kitāh kētāfīn nēuvētīn mīn e nol tēfagē u, nāni rāhīān Narmīn Rāha Uhgín. * 5:17 1Jon 3:4 † 5:17
1Jon 5:16; 1Jon 2:1 ‡ 5:18 Jon 1:13 § 5:18 Jon 14:30 * 5:19 1Jon 4:6 † 5:19 Jon 12:31; 14:30; 17:15 ‡ 5:20
Luk 24:45 § 5:20 Jon 17:3 * 5:20 1Jon 5:11 † 5:21 1Kor 10:14; 1Tēs 1:9 ‡ 5:21 Nāghatiān Krīs āhrūāhru
tētāni māmā, “onākāgīm e narmīn nati mīn.” Mētāu Jon tētāghati e tēfagē tērah, māmā in tēhmen e narmī nati. Nāmā
kotelkeikei rāhatah tēfagē tērah, kēni in tēhmen e narmī nati. In tatos nīmei Uhgín e nīkitāh.

2 Jon

Nauəuə iətəm tatol keiu lan iətəm Jon təmətei Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 2 Jon

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Jon təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm pətan kəti rəha niməfaki. Mətəu nəmə təhro nəghatiən u “pətan,” nīpətin təni məmə niməfaki kəti. Kəni “nenətin mīn,” ilah nətəmimi rəha niməfaki. Jon təmətei nəghatiən mīn əha, təhmen e nəghatiən kəti tətəhluaiḡ. Təsolkəikeiən məmə otəni pətiḡəm nəḡḡin mətəu-inu, kol mətə nətəmimi nəuvein kotol nolīən tərāh e lah.

?Natiḡiən təhro lanu nian təmətei? E nian əha, nəḡətun mīn tepət kəutaliuək e ikīn piḡin piḡin mīn. Nətəmimi nətəm kəmotətəu nəghatiən rəhalah kinotəfən nauəniən kəm lah. Kəni motəfən ikīn mīn rəha napīliən, kəni məutasiru e lah. Mətəu nəḡətun eiua mīn kəutəhuvən əpnəpin mīn o niuvi rəkisiən nətəmimi rəha niməfaki məmə okotəpəh nəghatiən pəhriən.

?Təmətei nauəuə u o nak? Nian nəḡətun eiua mīn kəutəhuva, Jon təni məmə nətəmimi nətəm kəutəhatətə e nəghatiən pəhriən rəha Uḡḡin, okotəkəikei motəhtipəsḡ e nəḡətun eiua mīn əha, kəni motəpəh nolīən mīne nəḡətuniən rəhalah, kəni məsotasiruiən e lah. Mətəu Jon tolkeikei məmə nətəmimi rəha niməfaki okotəkəikei motolkeikei nətəmimi pəhriən rəha niməfaki. Inu nəlpəkəuiən rəha Uḡḡin.

Nətuəuiniən

¹ Nauəuə u rəha eldə tatuvən kəm pətan Uḡḡin təmitəpin* mīne nenətin mīn. Nīpəhriəniən məmə iəkolkəikei pik itəmah. Mətəu səniəmə iəu piḡin əmə iəkolkəikei itəmah, mətəu nətəmimi mīn rəfin u nətəm kotəhrun mīn nīpəhriəniən,† kotolkəikei itəmah. ² Kəni iəkotolkəikei itəmah, mətəu-inu o nīpəhriəniən iətəm tətatiḡ e nīkitah‡ kəni otatiḡ itulin e nīkitah.

³ Pəh Tatə Uḡḡin mīne Nətin Iesu Krīsto okuəfinə rəhalau nəuviriən, mīne nasəkəhruiniən, mīne nəməlinuiən kəm tah nətəm kotohtəu=pən suaru rəha nīpəhriəniən mīne nolkeikeiən.

Kitah okotohtəupən nəghatiən pəhriən mīn

⁴ Nīkik təmagiən asoli nian iəmeruh nenətim mīn nəuvein, kəni meruh məmə kəutaliuək e suaru rəha nīpəhriəniən,§ təhmen əmə məmə inu, Tatə Uḡḡin təməni kəm tah məmə kotəkəikei motol. ⁵ Kəni rəueiu əha, nəuvinik, iəu iəsətəiən nəghatiən vi kəti kəm təmah, mətəu in əmə u kinotətəu rəkis e nətuəuiniən.* Kəni iəkətapuəh məmə okotol əmə nolkeikeiən kəm tah mīn. ⁶ Kəni nolkeikeiən u, nīpətin u nolīən nəuia Uḡḡin. Kəni in tətəni məmə kitah okotəkəikei motohtəu=pən suaru rəha nolkeikeiən, təhmen əmə məmə inu nəmotətəu e nətuəuiniən.

⁷ Mətəu-inu nəḡətun eiua mīn tepət kəutan e nəhue nīftəni.† Ilah kəsotəhatətəiən məmə Iesu in Krīsto iətəm Uḡḡin təməni məmə otahli=pa,‡ in təmuva iətəmimi pəhriən, e nīpətin pəhriən.§* Iətəmimi tol lanəha in ieiua kəni in tikimīr rəha Krīsto.† ⁸ Tol lanəha, autətəu itəmah məmə nəsotəmkarəpəniən e nəua uək asoli rəhatah, pəh itəmah onəkotos nətəouiən rəfin lan.‡ ⁹ Nəmə iətəmi tətəu=pən aru əmə nəḡətuniən kəti rəhan e nəḡətuniən

* 1:1 1Pitə 5:13 † 1:1 Jon 8:32 ‡ 1:2 Jon 14:17 § 1:4 3Jon 1:3,4 * 1:5 1Jon 2:7 † 1:7 1Jon 4:1 ‡ 1:7 1Jon 2:22; 4:2,3 § 1:7 Jon təməni tol lanu mətəu-inu nətəmimi nətəm kəməutohtəu=pən Nostisisim, nəḡətuniən rəhalah tətəni məmə Iesu, rəhan nīpətin pəhriən tikə, mətəu in narmin əmə, kəni in təmos narmi iətəmimi kəti. Mətəu nīpəhriəniən, nīpətin əha ikīn. Nīpəhriəniən, Iesu Krīsto in iətəmimi pəhriən, kəni in Uḡḡin pəhriən e nian kətiəh əmə.

* 1:7 Jon 1:14 † 1:7 1Jon 2:18 ‡ 1:8 1Kor 3:8; Hip 10:35,36; 11:26

rəha Krısto, kəni məsəkeikeian e nəgətunian rəha Krısto, § nolian rəhan tətəgətun məmə Uhgın təsatigian e nıkin. Mətəu iətəmiimi pəh iətəm tətətig əskasik e nəgətunian rəha Krısto, in tatos Tatə Uhgın mine Nətın ilau pəti e nıkin.* 10 Nəmə iətəmi kəti tuva ohnik, kəni məsəniən nəgətunian əhruahru rəha Krısto, nəsitian in muvən imam ikın, məsəniən “təuvır” kəm in.† 11 Mətəu-inu iətəmi tətəni “təuvır” kəm in, tətəsiru lan matol suaru o rəhan nəgətunian tərəh.‡

Naunun nəghatian

12 İatos nəghatian tətət məmə iəkətei kəm təmah, mətəu iəsəlkeikeian məmə iəkətei e nıma nauəuə mine pen. Mətəu nıkkik tətəhti pik məmə iəkuva meruh itəmah kəni məghati əhruahru kəm təmah e nəhmtitəmah, pəh nəgəniən rəhatah otəriauəh. §

13 Nənəti pian* nətəm Uhgın təmitəpin, ilah kəutəni təuvır kəm ik.

§ 1:9 Jon 8:31 * 1:9 1Jon 2:23 † 1:10 Rom 16:17 ‡ 1:11 1Tim 5:22 § 1:12 Jon 3:29 * 1:13 Pia pətan əha in nıməfaki kəti mın, Jon in tətətig ikın əha. Kəni nənəti pian u, ilah nımənin rəha nıməfaki əha.

3 Jon

Nauəuə iətəm tatol kisil lan iətəm Jon təmətei Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 3 Jon

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Jon təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm Kaeəs u in iətəmi asoli kəti rəha niməfaki, kəni in təhrun Jon.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? E nian əha, nəgətu min rəha niməfaki kautəhuvən iki pisin pisin min, kəni məutəgətu. Nətəmi nətəm kautətəu rəhalah nəgətu nian kautəfən nauəniən kəm lah, kəni məutəfən ikin rəha napiliən, kəni mətasiru e lah.

?Təmətei nauəuə u o nak? Kaeəs, in iətəmi kəti iətəm tətəsi ru e nəgətu min iətəm kəutəliuək iki pisin pisin min. Jon təmətəu nanusiən kəti e noliən təuvir rəha Kaeəs, kəni Jon təmətei nauəuə u məmə otəfəri nətəligiən rəhan.

Nətuəuiniən nəghatiən

¹ Kaeəs, ik piak keikei kəti. Iəu, eldə* rəha niməfaki, iətətei nauəuə u kəm ik. Nipəhriəniən u, məmə iəu iəkolkeikei pik ik.†

² Piak keikei, iəu inəhrun rəkis məmə nikim təsanən məuvir e nəhmti Uhgın, kəni iətəfaki məmə onəsimisiən mətatig vivi əmə, kəni natigian rəfin rəham otəuvir. ³ Nikik təmagiən pik nian iəmətəu piatah min nəuvein kəməhuva məutəni məmə nətəhtul əskasik o nipəhriəniən, kəni mətəkeikei mətəliuək e nipəhriəniən.‡ ⁴ Nian iətətəu məmə nenətik min kautəliuək e nipəhriəniən, kəni nikik tagiən pik məriəuəh mətapirəkis natimnati min rəfin.

Kaeəs təmol uək təuvir

⁵ Piak ruən, ik nətəhtul əskasik o nati nak iətəm ik natol kəm piatah min nətəm kautəhuvnə, nati əpnapin məmə ilah nətəm iki pisin.§ ⁶ Ilah kəmotanus rəham nolkeikeiən u ikinu e niməfaki. Ik nəmol təuvir kəm lah, masiru e lah. Kəni nian okautəhuvən e rəhalah suaru, təuvir məmə onəkəsi ru e lah* e noliən iətəm Uhgın tolkeikei, ⁷ mətəu-inu ilah kəutəliuək o nəni pətigəmiən nəghatiən rəha Iesu Kristo, kəni məsotəsiən nasiru iən kəti o nətəm kəsotəfakiən. ⁸ Tol lanəha, kəni kitah u, kotəkeikei mətasiru e nətəmi kotol lanəha, məmə kitah okotos nəhlmitah min kətiəh o nəni pətigəmiən nipəhriəniən.

Tiotrefes mine Temetrius

⁹ Iəmətei nauəuə kəti kəm niməfaki rəham, mətəu Tiotrefes, in tolkeikei pik məmə otəfəri aru in, məmə in iətəmi asoli kəti, kəni in təsətəligiən e timah. ¹⁰ Nəmə iəu iəkuvnə, kəni iəu oiəkənu əhruahru natimnati min nəuvein iətəm in tatol, mine nəni oneuəniən nikəlitimah iətəm in tətəni. In səniamə təsitiən əmə piatah min muvən iman ikin, mətəu tətəniəhu min nətəmi min u nətəm kotolkeikei məmə okotit piatah min məhuvən imalah ikin, kəni mətəhli pətigəmi ilah e niməfaki.

¹¹ Piak ruən, sosiən o noliən tərəh rəha nətəmi, tərəkin ik. Os əmə o iətəmi iətəm rəhan noliən təuvir. Ətəlig-to lan məmə nətəmi min u nətəm kautol təuvir, tətəgətu məmə ilah nenəti Uhgın min,† mətəu nətəmi min əha nətəm kautol tərəh, tətəgətu məmə ilah kotəru ru Uhgın. ¹² Mətəu Temetrius, nətəmi rəfin kəutəni-vivi in.‡ Kəni

* **1:1** 2Jon 1:1 † **1:1** Inu nauəuə rəha aposil Jon, mətəu in təsəni pətigəmiən in, mətəu təmətəhluəig lan, təhmen=pən əmə e noliən kətiəh əmə iətəm in təmol e Nanusiən Təuvir iətəm Jon Təmətei. ‡ **1:3** 2Jon 1:4 § **1:5** Rom 12:13; Hip 13:2 * **1:6** 1Kor 16:11; 2Kor 1:16 † **1:11** 1Jon 2:29 ‡ **1:12** 1Tim 3:7

rəhan noliən mīn u nian rəfin kəutəgətun mīn məmə tatitəu=pən nəghatiən pəhriən. Kəni itimah mīn iəutəni pətīgəm kəm nətəmimi məmə in iətəmi təuvir, kəni nəkotəhrun məmə itimah iəutəni nīpəhriəniən. §

Naunun nəghatiən

¹³ Iatos nəghatiən tepət məmə oiəkətei mənī=pīnə kəm ik, mətəu iəsolkeikeiən məmə oiəkətei e pen, ¹⁴ mətəu-inu nīkik tətəhti pīk məmə otəsuvəhiən iəkəruh ik, kəni kilau kuəghati əhruahru kəm lau mīn.

¹⁵ Iətəfaki məmə pəh Uhgīn otəfinə kəm təmah rəhan nəməlinuiən.*

Ik mīn nəuvein kəutəni=pīnə “təuvir” kəm ik. Kəni onakəni=pən “təuvir” rəhatimah kəm piatah mīn nəuvein ko ikin ko.

Jut

Nauəuə iətəm Jut təmətei

Nəghatjən əkuəkir rəha nauəuə u Jut

?Pəh təmətei nauəuə u? Jut təmətei nauəuə u. In pia Jemis mine Iesu. Nətəmimi nəuvein, nīkilah təhti məmə Jut təmos nauəuə rəha 2 Pitə, kəni mafin nian in təmətei nauəuə u rəhan.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Kitah kotəruru əhruahru məmə Jut təmətei nauəuə u tatuvən kəm pəh. Nəmə təhro təmətei tatuvən kəm nətəm Isrel nətəm kəutəni nīpəhriənjan e Iesu Kristo.

?Natigjən təhro lanu nian təmətei? E nian əha, nəgətun eiuə mīn nəuvein kəməhuvən motaliuək iki pīsīn pīsīn mīn, məutəgətun nətəmimi. Mətəu ilah kəməutəgətun rah ilah, məutəni məmə təuvir əmə məmə nətəmimi rəha nīməfaki kautol noljən tərəh əpnəpīn mīn. Ilah kəutəni məmə təuvir əmə o noljən lanəha, mətəu-inu nəuvirjən rəha Uhgīn in iahgīn, kəni ko təsoljən nalpīnjan kəm lah.

?Təmətei nauəuə u o nak? Jut tolkeikei məmə iəfaki mīn ikīn mīn rəfin okotətəu məmə nəghatjən rəha nəgətun eiuə mīn in tərəh, kəni in neiuəjan əmə. Kəni tolkeikei məmə nīməfaki otəhtul əskasik e nəghatjən iətəm in nīpəhriənjan.

Jut təməni təuvir kəm lah

¹ Iəu Jut, slef rəha Iesu Kristo, kəni iəu pia Jemis, iətəni təuvir kəm təmah u Uhgīn təmaujn e təmah. Uhgīn Tatə tolkeikei pīk itəmah, kəni Iesu Kristo taskəlīm vivi itəmah.

² Pəh nasəkəhruinjən, mīne nəməlinujən, mīne nolkeikejən rəha Uhgīn otəri məriəuəh e nəmīəgəhjan rəhatəmah.

Noljən mīn rəha nətəm kəutəuhlin nəmtahlah e Uhgīn

(2Pitə 2:1-17)

³ Iəu mīn nəuvein, əupən, iəmolkeikei pīk məmə iəkətei nauəuə u tuvnə o təmah o nəghatjən e suaru iətəm Uhgīn tatos o nosmīəgəhjan itah. Mətəu rəueiu, iətətəu məmə iəkəkeikei mətei nəghatjən u tuvnə o təmah məmə iəkol əskasik nīkitəmah məmə onəkotəluəgīn əskasik o naskəlīmjan nəghatjən pəhriən rəha nəhatətəjan rəhatah. Uhgīn təmələhu=pən nəghatjən u e nəhlmi iəfaki mīn e nian kətīəh əmə, kəni ko təsəuhlinjan.

⁴ Iətəni lanu mətəu-inu nətəmimi nəuvein kəməhuvə onəuən e nīkitəmah. Kəmətei əupən əgīn məmə ilah okotos nalpīnjan. Ilah kəutəhti nəuia Uhgīn, kəni məutəuhlin nəghatjən pəhriən rəha nəhatətəjan rəhatah məutəni məmə tətəgəhan e nakləhjan e pətan mīne noljən əhmen mīn lanu nəuvein. Kəni kəmotəuhlin nəmtahlah e Iesu Kristo iətəm in pīsīn əmə in Kig mīne Iərmənjig rəhatah.

⁵ Nəghatjən u, nəkotəhruən rəkis ilah rəfin, mətəu iəkolkeikei məmə iəkəni mīsīmaru mīn kəm təmah məmə Iərmənjig təmosmīəgəh rəhan nətəmimi mohiet Ijip, mətəu uərisig təmərəkīn ilah u nətəm kəsotəhatətəjan lan. ⁶ Kəni otətəlig-to e nagelo mīn nətəm kəmotəmkarəpən e nepətīən rəhalah, mətəu kəmotəpəh ikīn əhruahru rəhalah. Uhgīn təməlis ilah e sen iətəm ko təsitəgītīən nian kətī, kəni məhtīpəsīg e lah e napīnəpujən mətəuərus=pa Nian Asoli iətəm okakil ilah lan, kəni mol nalpīnjan kəm lah. ⁷ Kəni təhmen əmə e Sotəm mīne Kəmorə mīne taun mīn titəlau e lau. Nətəmimi ikīn mīn əha kəmotəpəh noljən əhruahru məutəhuvən e noljən rəha nakləhjan e pətan mīne noljən rəha nəman kautit aru ilah mīn mīne nīpətan kautit aru ilah mīn. Kəni Uhgīn təmol

nalpinian kəm lah e nigəm iətəm ko təsəpisiən nian kəti mine, məmə nətəmimi okoteruh nəua noliən tərəh mīn əha kəni məutəgin e nalpinian rəha Uhgīn.

⁸ Nati əpnapin nətəmimi mīn əha kotəhrun natimnati mīn əha, mətəu e noliən kətiəh əmə, ilah kəutəni məmə kəmoteruh nati kəti təhmen e nəməhlairiən iətəm təmegəhan e noliən tərəh mīn rəhalah, kəni tol lanəha kotəni məmə təuvir əmə məmə kəutol noliən tərəh e nipətīlah məutəhuvən əmə lanəha, kəni kəutəpəh narmənigiən mīn rəfin, kəni kəutəni rah nagelo mīn u ilah ilis pik. ⁹ Mətəu Maikil, nati əpnapin in iətəmi asoli rəha nagelo mīn, təməsolian lanəha nian in mine Setən kəmatuorgəhu o nipəti Mosīs. Təməsahian Setən məsətu-pəniən nəghatiən kəti lan, mətəu təməni əmə məmə, “!Pəh Iərmənig otəni rəham nalpinian!” ¹⁰ Mətəu nətəmi mīn əha kəutəni rah nətəmimi nətəm kotəruru. Kəni e noliən rəha nati miəgəh mīn, ilah kəutol natimnati mīn iətəm nipətīlah tolkeikei məmə okotol, kəni noliən əha tatərəkīn ilah.

¹¹ !Kəsi, nərahian asoli o lah! Ilah kəutohtəu=pən suaru iətəm nətī Atəm u Ken təmitəu=pən. Kəni ilah kinotəfən rəfin nīkilah e noliən tərəh iətəm Paləm təmol aupən mətəu-inu in tolkeikei pik məni. Kəni ilah kəmotol noliən rəha Kora məutəhti nəuia nətəmi asoli mīn, kəni e noliən əmə əha iətəm Uhgīn təmərəkīn Kora mine rəhan mīn, Uhgīn otərəkīn ilah.

¹² Nian nautol lafet təuvir mīn mətəu-inu itəmāh nəkotolkeikei itəmāh mīn, kəni ilah kəhuva motauən pik əpnapin əmə itəmāh mīn ilah, nīkilah təsəhtiən nətəmimi nəuvein, mətəu ilah kotəhmen e nīmas kəti əpəha ihluə iətəm tətəhluəig iətəm negəu təhrun nələs pikiniən kəni məhapu. Ilah nətəm kəsoteruhian sipsip mīn, mətəu kəutun pik əmə sipsip mīn. Ilah kotəhmen e nīmali nəpuə iətəm nīmətagi təmələs muva, mətəu ko nuhuən təsəfuvian. Ilah kotəhmen e nigī mīn iətəm tinuva e nian əhruahru rəhalah məmə okotəuə, mətəu kəsotəuəian, kəni in təhmen əmə məmə kəmoħmīs, kəni nətəmimi kotiuvi-pəri ilah kəni kohmīs agīn. ¹³ Peau-peau ləuantəhi kəutorasilig məutəruən əpnapin əmə, kəni kitah rəfin kəuteruh əmə. Kəni təhmen əmə, kəuteruh naulisiən rəha nətəmimi əha nətəm kəutol pətigəm əmə noliən tərəh e rəhalah nəmiəgəhian. Ilah kotəhmen e məhau mīn iətəm kəmotəmkarəpən e suaru rəhalah. Tol lanəha, Uhgīn tətəskəlīm imalah ikīn əpəha e napinəpuian iətəm nəhagəhagian tikə agīn ikīn.

¹⁴ Suah u Inok u aupən, in nəuaniləuis iətəm tatol səpin lan e nəuaniləuis mīn rəha Atəm, təməni pətigəm nəghatiən rəha Uhgīn iətəm təməfən kəm in məmə, “Oteruh-to, Iərmənig tətəuva ilah rəhan mīn nagelo mīn tausīn tausīn mīn tepət pəhriən, ¹⁵ tətəuva məmə otakil nətəmimi rəfin, kəni otəni pətigəm nalpinian rəha nətəmimi rəfin mīn u nətəm kəutəhti nəuiən. In otol nalpinian mətəu-inu kəmotol nərahian tərəh mīn e noliən tərəh pik, kəni nol təfagə mīn əha kəmotəraki e nəghatiən mīn iətəm tərəh kəm Uhgīn.”

¹⁶ Nian rəfin, nətəmimi mīn əha kəməutəghati-əghati kəm lah mīn məmə nīkilah təsəgəniən o natimnati, kəni məutəni rah natimnati rəfin. Ilah kəutətəu=pən aru nətəligian tərəh e nīkilah iətəm ilah aru kotolkeikei məmə okotol, kəni məutəghati əuvsan e lah mīn, kəni kəutəghati e nəghatiən tətəhian məmə okotol nətəmimi okotohtəu=pən rəhalah nətəligian.

Nəghatiən o nəhgi-pəriən ilah

¹⁷ Mətəu rəhak mīn nətəmimi, nīkitəmāh tətəhti nati nak aposil mīn rəha rəhatah Iərmənig Iesu Kristo kəmotəni aupən, məmə otuva. ¹⁸ Kəmotəni kəm təmah məmə, “E nian iətəm naunun nian tətəuva iuəkīr, nətəmimi nətəm kəutəghati əuvsan məutəni rah natimnati rəfin, ilah okotohtəu=pən aru əmə rəhalah nətəligian tərəh e nīkilah iətəm ilah aru kotolkeikei məmə okotol.” ¹⁹ Inu nətəmimi nətəm kəutəhapu itəmāh. Ilah kəutohtəu=pən aru əmə rəhalah nətəligian rəha nəhue niftəni, kəni Narmīn Rəha Uhgīn tikə e lah.

²⁰ Mətəu itəmah, rəhak mɪn nətəmimi, otol itəmah motəsanən e rəhatəmah nəhatətəiən iətəm təhruahru vivi, iətəm təmsipən o Uhgɪn. Kəni otəghati kəm Uhgɪn e Narmin Rəhan.

²¹ Kəni motos nolkeikeiən rəha Uhgɪn tətətig o təmah nian nətəhtahnin nasəkəhruiniən rəha İərmənig İesu Kristo məmə in otos itəmah nəkəhuvən e nəmiəgəhiən itulin.

²² Onəkotasəkəhruin nətəmimi mɪn u nətəm rəhalah nəhatətəiən təsəskasik pikian motəruru nəgətuniən nak in nɪpəhriənien. ²³ Motəmkirəkis uəhai nətəm kəutatig iuəkɪr o nigəm asoli motosmiəgəh ilah. Otasəkəhruin nəuvein mɪn, mətəu nəkotəgin pik e nolien tərah mɪn rəhalah, iətəm kautol nəmiəgəhiən rəhalah rəfin tamikmik. Autətəu itəmah məmə nolien tərah rəhalah otəsekiən nəmiəgəhiən rəhatəmah.

Nəfakian o nəni-vivian Uhgɪn

²⁴ Pəh kotəni-vivi Uhgɪn iətəm in təhrun naskəlimiən itəmah məmə onəsotəmeiən, kəni təhrun nolien itəmah məmə nimei təfagə tərah tikə agin e nəmiəgəhiən rəhatəmah, nian otos itəmah nəkəhuvən e nəhagəhagiən rəha nəhmtin, kəni nikitəmah otagiən pik agin ikin əha. ²⁵ Uhgɪn kətiəh əmə, kəni in İosmiəgəh rəhatah. Kəni İesu Kristo rəhatah İərmənig in suaru rəhan o nosmiəgəhiən itah. Pəh kotəni məmə nəni-vivian, mine nepətiən, mine nəsanəniən, mine narmənigiən rəfin agin, in rəha Uhgɪn, aupən agin mətəuarus=pa u rəueiu, matuvən naunun tikə. !Əuəh!

Nəhan-əhanian Nəhan-əhanian natimnati kəm Jon Nəghatian əkuəkir rəha nauəuə u Nəhan-əhanian

?Pəh təmətei nauəuə u? İətəmi kəti nərgin u Jon təmətei nauəuə u. Məta suah u inu in aposil Jon, uə məta Jon pisin kəti təmətei. Kəsotəhrun vivian.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? In təmətei nauəuə u tatuvən kəm niməfaki səpın, ilah kəutatig e nitəni mın ikın Esia, (rəueiu, kətəni ikınu məmə Wes Teki – Western Turkey), mine matuvən mın kəm niməfaki mın ikın mın rəfin.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? Nian u iətəm təmətei nauəuə lan, kəpmən rəha Rom təməni məmə nətəmimi okotəkeikei motəfaki kəm iətəmi asoli rəha kəpmən təhmen əmə məmə in uhgin rəhalah. Mətəu nətəmimi rəha niməfaki kəmotəni məmə iətəmimi kətiəh əmə in ilis agin, iətəmimi u in İesu Kristo. In əmə u, in İərməniğ. Kəni kəutəni məmə okəsotəfakiən kəm iətəmi asoli rəha Rom. Tol lanəha, kəpmən rəha Rom tinol nərahian kəm nəfaki mın. Kəmotahli=pən Jon tuvən isəu e nitəni kəti u, kətəni məmə Patmos, məmə otətətig pisin əmə. Uhgin təfən nəməhlairian təuvir agin kəti kəm Jon məmə oteruh İesu Kristo əpəha e negəu e neai. Kəni in mafu mın natimnati iətəm otəpanuva, təhmen əmə məmə inu: noliən iətəm Uhgin otol win e Setən mine rəhan mın nətəmimi e nəluaginian; mine noliən rəha Uhgin o nakilian nətəmimi e naunun nian.

?Təmətei nauəuə u o nak? In təmətei nauəuə u məmə otol əpu məmə İesu Kristo in İərməniğ, konu məgətun rəhan nəsanəniən. Kəni in tolkeikei məmə otəni kəm nəfaki mın məmə okotəhtul əskasik nəmə nian iəkis mın okəhuva, konu ilah okəsotəfakiən kəm iətəmi asoli rəha Rom məmə in Uhgin. Otəsuvəhian konu Setən otol nərahian kəm nəfaki mın mətəu ilah okotəkeikei motəhtul əskasik, kəni in tolkeikei məmə otəfəri nətəligian rəha nəfaki mın mine nətəmimi u ilah kəutatig e nian iəkis mın u rəueiu. Nian İesu Kristo otitəlig=pa mın, kəni in otəfəri ilah, mol nalpinian kəm rəhan tikimir mın.

Nəghatian mın mine nətəligian mın tepət kəutafin e nauəuə u Nəhan-əhanian kəutsipən e nauəuə mın u rəha Oltestimin: Isikiəl, Daniəl, Aiseə, mine Jerimaiə.

?Okafin əhro nauəuə u? Nauəuə u, in tol pisin e nauəuə mın e Niutestimin mətəu-inu İesu təməgətun natimnati tepət e Jon u kətol pisin agin. Tol lanəha, in otəkeikei mos narmi nati kəti məghati lan. Nəghatian mın u ilah nıpətillah tatig, təhmen e nəghatian əuhlin. Konu, nian kitah kotafin nauəuə u, koteruh nəghatian əuhlin mın u, təuvir məmə kitah kotətəlig e nıpətillah mın kətiəh kətiəh. Təuvir məmə kotafin futnot ko ləhtəni e nimali nauəuə o nəhrunian məmə narmi nati mın nıpəti lah təni məmə nak. Kəni kotəkeikei motaupən motətəlig e nıpəti nəghatian mın u Kristin mın e nian əha kəmotəhrun vivi.

Nauəuə u səniəmə in təhmen e suaru kəti uə kalendə, məmə kotəhrun neruhian məmə nati nak otuva e nu nak, konu nati nak mın otuva e nu təm tətuvə, mətuvə mətəuarus nian İesu otuva mın lan. Mətəu e nauəuə u, kotəhrun neruhian nəukəti nətəligian asoli tol lanu lan:

- Uhgin in ilis in tepət pik mine nəsanəniən rəhan tepət, mine rəhan nətəligian təuvir e natimnati mın rəfin;
- Setən in tatol nahməian asoli e nəhue niftəni;
- Kristin mın okotəkeikei motəhtul əskasik e rəhalah nəhatətəian məmə okəsotəginian, nati əpnəpın ilah kəutatig e nian rəha nərahian;
- otəsuvəhian Uhgin otələs iahu Setən kəni məfən nalpinian kəm Setən mine iərmis mın rəhan;
- e Nian Uərisig, Uhgin o tol nalpinian kəm nətəmimi mın kəsotəhatətəian e İesu;
- İesu Kristo otərməniğ e natimnati mın rəfin;
- İesu otos nətəmimi rəhan məhuvən mətətatig e neai, ikın tətətig ikın.

Nətuəuinian nəghatiən

¹ Nauəuə u, in tətəghati e natimnati mīn iətəm Iesu Krīsto təmol əpu.* Natimnati mīn u, Uhgīn təməfən kəm Iesu, məmə in otəgətun kəm rəhan noluək mīn natimnati iətəm otəsuvəhiən təkeikei muva. Krīsto təmahlī=pən rəhan kəti agelo tuva, kəni məgətun natimnati mīn u kəm rəhan ioluək, Jon. ² Jon təməhtul pətīgəm o nəni əhruahruən natimnati rəfin iətəm in təmeruh, kəni mətēi rəkis ilah e nauəuə u. Natimnati mīn u iətəm in təmeruh, in nəghatiən rəha Uhgīn mine nəni pətīgəmiən rəha Iesu Krīsto. ³ Iətəmi u iətəm tətəfin pətīgəm nəghatiən mīn u, iətəm Uhgīn təməfa, in otatīg e nəuviriən pəhriən. Kəni nətəmimi mīn u nətəm kəutətəu kəni mautos e nīkilah kəni mautil, okotatīg mīn e nəuviriən pəhriən, mətəu-inu nian rəha natimnati mīn u nauəuə u tətəghati e lah, tinuva iuəkīr agīn.

Jon təmətēi nauəuə kəm niməfaki mīn ilah səpīn

⁴ İəu Jon, iətahlī=pinə nauəuə u tatuvnə kəm niməfaki mīn ilah səpīn əpəha e nītəni Esia. Pəh Uhgīn u iətəm tətətig u rəueiu, təmətətig itulin, kəni otəpanatīg itulin mīn, in otəfinə rəhan nəuviriən mine nəməlinuian kəm təmāh. Kəni pəh narmīn ilah səpīn† iətəm kəutətig əupən e jeə rəha kīg, ilah mīn okotol lanko e təmāh. ⁵ Kəni Iesu Krīsto mīn, in otəfinə mīn lanko kəm təmāh. Krīsto ko təməhtul pətīgəm əskasik o nīpəhriənian, konu inəha, in iətəmimi iətəm in təmaupən məmiəgəh itulin e nīmisiən,‡ kəni in tətərmənīg e kīg mīn rəha nītəni mīn.§

Pəh nəni-viviən tuvən o Iesu Krīsto u, in təmolkeikei itah, kəni nīran təmaiəh məmə otitis itah e noliən rəha təfagə tərāh. ⁶ In Kīg rəhatah, kəni təmol məmə kitah kotatīg əhgəl rəhan narmənigiən, kəni mol itah kəhuva pris mīn rəha Uhgīn rəhan, kautol uək rəha Tatə rəhan. !Pəh nəni-viviən o rəhan nepətian mine nəsanəniən tuvən o Iesu Krīsto, naunun tikə! !Pəh in otərmənīg itulin! Pəh otol lanu lan. Əuəh. Amen.

⁷ !Oteruh-to! In tətəuva e nəpuə, * kəni nətəmimi rəfin okotəsal=pən moteruh e nəhmtilah əhruahru, kəni nətəmi mīn əupən u kəmotəni məmə okəu, okoteruh mīn, kəni nətəmimi e nəuaniləuis mīn rəfin e nītəni mīn, nīkilah otahmə, motasək əfəməh mətəu-inu kəmotəfu.†

In otəkeikei mol lanu lan. !Əuəh! !Amen!

⁸ İərmənīg Uhgīn tətəni məmə, “İəu Nəukətīn mine Naunun.‡ İəu u iətətig rəueiu, kəni iəmətətig itulin, kəni iəpanətətig itulin mīn, kəni iəu u, Nəhgik Təpət Pīk Agīn.”

Jon təmeruh Nəti İətəmimi

⁹ İəu Jon, piatəmāh u, iətəm kitah kautos pəti nəhlmitah mīn kətiəh e Iesu o nəhməiən, mine natīgīən e narmənigiən rəhan, mine nəhtul əskasikiən e nian rəha nəhməiən. Kəməraki=pən lak e nītəni u Patmos,§ mətəu-inu iətəni pətīgəm nəghatiən mīn u iətəm Uhgīn təməfa, kəni mətəhtul pətīgəm o Iesu. ¹⁰ In Nian rəha İərmənīg rəhatah,* kəni iəməriəuəh e Narmīn Rəha Uhgīn, u rəhan nəsanəniən təmol kəm iəu, kəni iəkətəu nəuiən asoli kəti e nəmtəhk, təhmen əmə e təui, ¹¹ kəni nəuiən u tətəni məmə, “Ətēi rəkis e nauəuə natimnati mīn rəfin iətəm nateruh, kəni mahli=pən kəm niməfaki səpīn. Nauəuə mīn

* **1:1** “Təmol əpu,” nīpətīn u, məmə tətəgətun nati kəti iətəm əupən, nīpətīn tətəhluəig. E Bislama, kətəni məmə, “rivilem” uə “soem.” † **1:4** Narmīn ilah səpīn iətəm kəutətig əupən e rəhan tron, (Nəh 3:1; 4:4; 5:6), nəmə təhro in suaru rəha nəniən Narmīn Rəha Uhgīn; mətəu nəmə təhro ilah nagelo səpīn u kotəsanən (Nəh 1:20; 8:2) iətəm kəutətig əupən e tron. Nəmpə səpīn u, kəməh kau fifti-fo e nauəuə u Nəhan-əhaniən. E Nauəuə Rəha Uhgīn, nian nəuvein tətəni “ilah səpīn” mətəu nīpətīn məmə ilah rəfin agīn. ‡ **1:5** Kol 1:18; Sam 89:27 § **1:5** Sam 89:27; Nəh 17:14; 19:16

* **1:7** Dan 7:13; Uək 1:9 † **1:7** Sek 12:10 ‡ **1:8** Nəghatiən əhruahru u rəha Iesu tətəni məmə, “İəu u, Alfə mine Oməkə.” Alfə u, in letə tətəhtul əupən e əlfəbit rəha nəghatiən Kris, kəni Oməkə u, in letə iətəm tatol naunun lan, təhmen e A mine Z e Inglis. § **1:9** Nītəni u Patmos, in ailən kəti isəu agīn o ima Jon. * **1:10** Nian rəha İərmənīg u, in Sante.

u okəhuvən kəm Efəsis, kəni Smanə, kəni Perkaməm, kəni Tuatirə, mine Satis, mine Filitelfiə, mine Laotisiə.”

¹² Kəni əmeiko, iəkeirair məmə iəkeruh-to, məmə pəh tətəghati kəm iəu. Kəni nian iəmeirair, mafu nati kətətu-pəri lait lan, ilah səpin, kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, ¹³ kəni e nəlugi nati kətaharu-pəri lait min u lan, mafu suah kəti təhmen e Nəti İətəmimi, † rəhan napən təfəməh u təfəməh pəhriən. Kəni kəməlis mankilahan e kətəuti, kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip. ‡ ¹⁴ Rəhn-kapə mine nəuanun tərūən tərūən təhmen e nəuau i nətəhi, § * kəni nəhmtin təhmen e nəmnam i nigəm. † ¹⁵ Nəhlkin təhmen e prons, ‡ iətəm kəmuvan e nigəm məmə otaiəh rəkis e namrəiən, mafəl iətəm təuvir, kəni uərisig ko, kərəpei məmə otəuvir mətəraip-oraip. Kəni nəuiən iahgin təhmen e nətəhi asoli kəti tatitəgit e nimas; ¹⁶ In tatos məhau ilah səpin e nəhlmin maru, konu nau kəti rəha nəluaginien in tasilə e nikalın pəti mil, § tatsipən e nıpəgnəuan, kəni iətəmi u təhagəhag mətəsiə, təhmen e mitigar əpə e nərauiə.

¹⁷ Nian iəmafu iətəmi əha, iəmeiuaiu morin iəu əha e nəhlkin, təhmen əmə məmə iəmimis. * Mətəu in təmea=pa mek iəu e rəhan maru kəni məni məmə, “Səginien. İəu u, iəu iəmaupən matig, kəni iəu matol naunun agin. ¹⁸ İəu u, İətəm Tətəmiəgəh. † !İəmimis aupən, kəni mətəu eruh-to, iətəmiəgəh itulin! Kəni iəu iatos ki rəha Nəmisiən mine ki rəha Nəuan=pən. ‡

¹⁹ “Tol lanəha, ətei rəkis nati nak iətəm nateruh, inu natimnati min rəha rəueiu, mine natimnati nəuvein min iətəm tətəva. ²⁰ Mətəu iəkuahpik e nıpəti nati təməhluaig, u məhau min ilah səpin iətəm nəmeruh iatos e nəhlmək maru, mine nati kətaharu-pəri lait lan, ilah səpin, kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip. Məhau min u ilah səpin, nıpətin u nagelo min rəha nıməfaki səpin. Konu nati kətaharu-pəri lait lan, ilah səpin, kəmol e kol, nıpətin u, nıməfaki min u ilah səpin.

2

Nəghatiən təmuvan kəm nəfaki min ikin Efəsis

¹ “Ətei nauəuə u kəti tuvən o agelo* rəha nıməfaki e taun Efəsis, məni=pən məmə,

Nəghatiən u rəhan, iətəm tatos məhau səpin e nəhlmin maru † kəni mətəliuək e nəlugin e nati kətaharu-pəri lait lan, ‡ u iətəm kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, kəni ilah səpin.

² İəu iəkəhrun rəhatəmah nolien min. İəkəhrun nalkut pikien o uək min rəhatəmah, kəni məhrun min məmə nautəhtul əskasik. İəkəhrun məmə itəmah nəsotagienien o nətəm kautol nolien tərəh. Nəmotakil nətəmimi min u nətəm ilah kotəni məmə ilah aposil min, mətəu səniəmə ilah aposil pəhriən min, kəni nəmoteruh rəkis məmə ilah neiuə min. ³ İəkəhrun min məmə itəmah nautos nətəligien əfəməh. Nərahien təmələs pau itəmah, mətəu nautəhtul əskasik o nərgək, məsotəpəouiən.

⁴ Mətəu iateh nıpəgnəmtin kəti əha ikin nəmotol, təsəhmenien e nəhmtək. Nəmotəpəh nolkeikeien § aupən rəhatəmah. ⁵ Nikitəmah təhti-to nolkeikeien iətəm nəməutətig lan aupən. Otəuhlin itəmah, kəni motol natimnati min u nəmətol aupən. Nəmə nəsotolien, kəni iəkuva, mələs rəkis rəhatəmah nati kətaharu-pəri lait lan e nimein.

† **1:13** Kitah kəuteruh nərgin u “Nəti İətəmimi” e nauəuə rəha Daniel (Dan 7:13), mine e nauəuə min rəha Matiu, Mak, Luk, Jon, Uək mine Ol Sam. ‡ **1:13** Napən əha kətəni, in napən rəha pris asoli agin. İesu in rəhatah pris asoli agin.

§ **1:14** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “in tərūən tərūən təhmen e sno.” * **1:14** Dan 7:9 † **1:14** Esik 1:28

‡ **1:15** Pron, in aiən kəti, kalə rəhan təhmen e kol. § **1:16** Hip 4:12; Jon 12:48 * **1:17** Dan 8:17; 10:15; Mat 17:6 † **1:18** Sam 42:2 ‡ **1:18** “İəu iatos ki rəha Nəmisiən mine ki rəha Nəuan=pən,” nıpətin u məmə iatos nepətiən o nahtipəsigiən mine nərahien e ket rəha İma Nətəm Kəmoħmis İkin, kəni mol nətəmimi kəmoħmis ilah kotəmiəgəh min. * **2:1** Nian iətəmi u tətəni “agelo,” nəmə təhro tətəghati e agelo pəhriən, uə nəmə təhro tətəghati e pastə rəha nıməfaki. † **2:1** Nəh 1:16 ‡ **2:1** Nəh 1:12-13 § **2:4** Jon 13:35; Jer 2:2-5

⁶ Mətəu nati kətiəh əha ikin, nautol təuvir. Itəmah nəkotəməki e nolian tərəh min rəha nətəmimi rəha Nikoləs,* təhmen əmə lak, təhmen mə inu iatol mine.

⁷ Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u iətəm Narmın Rəha Uhgın tətəni=pinə kəm niməfaki min. İətəm otol win e nəluaginian u, iəu iategəhan lan məmə in otun nəuanigi rəha nəmiəgəhian iətəm tateviə e nasumian rəha Uhgın.”†

*Nəghatiən təmuvən
kəm nəfaki min ikin Smanə*

⁸ Kəni in tətəghati əhanəh mətəni=pa kəm iəu məmə, “Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun Smanə, məni=pən məmə,

Nəghatiən u rəhan, iətəm təmaupən matig, kəni in otol naunun agin. In təmimis kəni məmiəgəh min,‡ kəni in tətəni məmə,

⁹ Nətəm Smanə, iəkəhrun rəhatəmah nahməian. İəkəhrun məmə itəmah nanrah min, mətəu səniəmə itəmah nanrah min pəhriən. !Itəmah, rəhatəmah nautə tepət agin! İəkəhrun məmə neiuə min nəuvein nətəm kautəni nəghatiən mautəvlək e təmah lan, mətəni məmə ilah nətəm Isrel, mətəu kəpə.§ Rəhalah nimə rəha nuhapuminiən in nuhapuminiən rəha Setən əmə.* ¹⁰ Sotəginian e nahməian min iətəm otəsuvəhian kəhuva e təmah. İətəni=pinə kəm təmah, məmə Setən otəpanəmki=pən itəmah nəuvein e kaləpus məmə otek askəuvin nəhatətəian rəhatəmah, kəni itəmah onəkotatig e nahməian o nian ilah ten.† Otəhtul əskasik, nati əpnapin nəmə itəmah nəuvein okohmis, kəni iəu iəkəfinə rəhatəmah nətəouiən, təhmen=pən əmə məmə kətəfəfau=pən e nati kəti e rəhn-kəpə iətəm təmol win e naiuian, kəni rəhatəmah nətəouiən in nəmiəgəhian itulin.

¹¹ Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u iətəm Narmın Rəha Uhgın tətəni=pinə kəm niməfaki min. Nətəmimi okotol win e nəluaginian u, nian nimisiən tisiəmaru min muva, ko kəsəhmis minian. İnəha, okəsəhuvəniən e nəmnamı nigəm asoli, inu nimisiən tatol keiu.”‡

Nəghatiən təmuvən kəm niməfaki min ikin Perkaməm

¹² Kəni in tətəghati əhanəh mətəni=pa kəm iəu məmə, “Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun Perkaməm, məni=pən məmə,

Nəghatiən u rəhan, iətəm tatos nau rəha nəluaginian kəti iətəm tasilə e nəven pəti mil.§

¹³ İəkəhrun ikin nəutatig ikin. İkin əha, Setən tətəharəg, mətərmənig ikin.* Mətəu itəmah nautəhtul iəkis ohniəu. Nəməsotəuhlinian rəhatəmah nəhatətəian lak. İmatəmah Setən tətətig ikin, kəni kəmoəhamu rəhak iətəmimi Antipas, iətəm təməhtul əskasik o nəni pətigəmiən iəu. Nati əpnapin məmə nian əha təmiəkis pau o təmah, mətəu itəmah nəmotəhatətə əskasik lak.

¹⁴ Mətəu in əmə ko, iateh nipeğnəmtin min nəuvein iətəm itəmah nautol iətəm təsəhruahruian e nəhmtək. İtəmah nəuvein u ko ikin ko, nətəgəgun nətəmimi ko ikin ko məmə okotos nəgəgunian rəha Paləm. Paləm u, in təmol suaru kəm Kig Palək məmə

* **2:6** Nətəmimi rəha Nikoləs min əha, kitah kəsotəhrun vivian natimnati tepət e lah uə rəhalah iətəmi asoli. İlah nətəmimi nəuvein rəha niməfaki, mətəu ilah kautəni məmə kəhrun nəfakiən kəm narmi nati min, konu kəhrun nit əpnapiniən itəmi. İlah kautəni məmə nolian min əha, təsərəkinian narmitəmi. † **2:7** Jen 2:9; 3:22-24; Luk 23:43; Rom 5:12,18; 6:23; Nəh 22:2 ‡ **2:8** Nəh 1:17-18 § **2:9** ?Nəghatiən u, “mətəni məmə ilah nətəm Isrel, mətəu kəpə,” nipeətin nak? In tətəghati əhruahru nətəmi min u nəuaniləuis rəha Isrel. Mətəu nian İesu tətəni məmə ilah səniəmə nətəm Isrel pəhriən, nipeətin u məmə nətəmimi pəhriən rəha Uhgın, inu, nətəmi kətəfəfaki kəm in, mətəu səniəmə “nəuaniləuis min rəfin rəha Isrel” u ilah nətəmimi min əhruahru rəha Uhgın. (Kəl 6:15-16). * **2:9** Jon 8:33-47 † **2:10** “Nian ten” nipeətin ko, məmə nian rəha nahməian otəkeikei mol naunun mətəu-inu Uhgın təməni lanəha. ‡ **2:11** Nəh 20:11-15; 21:8 § **2:12** Nəh 1:16 * **2:13** İətəmi asoli rəha Rom, kətəni məmə Empərə, in təhmen e kig asoli kəti. Nətəmimi tepət tepət kətəfəfaki kəm in əha Perkaməm.

in otəfən-əfən kəm nətəm Isrel, kəni pəh ilah kotol noliən tərəh, mautun nauəniən iətəm kəmol sakrifais lan tatuvən kəm narmi nati iətəm kəmisikəuvin e niggi, kəni mautit əpnapin ilah min.† 15 Kəni e noliən kətiəh əmə ilah nətəm Isrel min əha, itəmah nəuvein u ikin nautohtəu=pən nəghatiən rəha nətəmimi rəha Nikoləs.‡ 16 !Tol lanəha, onəkotəkeikei motəuhlin uəhai əmə nətəligiən rəhatəmah e noliən tərəh min rəhatəmah! Nəmə nəsotoliən, otəsuvəhiən oiəkuvnə o təmah, kəni iakoh nətəmimi min ko, kəni mətei ilah e nau rəha nəluaginiən iətəm tatsi=pən e nipegnəuak.

17 Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u iətəm Narmin Rəha Uhgın tətəni=pinə kəm niməfaki min. Iətəmimi iətəm tatol win e nəluaginiən, iəu iəkəfən nauəniən oneuən u mana§ kəm in. Oiəkəfən min kəpiel ruən kəti kəm in, iətəm kəmətei=pən nərgin vi lan, kəni in pişin əmə kəha iətəm otos, təhrun nərgin.”

Nəghatiən təmuvən kəm nəfaki min ikin Tuatirə

18 Kəni in tətəghati əhanəh mətəni=pa kəm iəu məmə, “Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun Tuatirə, məni=pən məmə,

Nəghatiən u, in nəghatiən rəha Nəti Uhgın. Nəhmtin təhmen e nəmnami nigəm, mine nəhlikin təhmen e prons* iətəm tətoraip-oraip.† Tətəni məmə,

19 Inəhrun rəkis noliən min rəhatəmah, nətəm Tuatirə. Iəkəhrun rəhatəmah nolkeikeiən mine nəhatətəiən, mine nasiruiən e nətəmimi, kəni iəkəhrun min məmə nətəligiən rəhatəmah təfəməh o nəhtul əskasikiən. Iəkəhrun məmə noliən min rəhatəmah nautol u rəueiu, təuvir mapirəkis agin noliən min rəhatəmah aupən.

20 Mətəu iateh nipegnəmtin kəti əha ikin nautol iətəm təsəhruahruian e nəhmtək. Itəmah nautegehən e noliən rəha pətan əha iətəm təhmen e pətan aupən u, Jesepel.‡ In tətəni məmə in iəni kəti, mətəu nəgətuniən rəhan tatit rah rəhak min noluək, matol məmə ilah kautit əpnapin ilah min, kəni mautun nauəniən u iətəm katol sakrifais lan kəm narmi nati iətəm kəmisikəuvin e niggi. 21 İəmətəhtahnin pətan əha məmə in otəuhlin rəhan noliən rəha nitəu=pən əpnapiniən nəman, mətəu in təpəh. 22 Tol lanəha, rəueiu əha, iəkəkol in timis pik e rəhan pet. Kəni nətəmimi min u nətəm kəmotit əpnapin ilah min, ilah Jesepel u, nəmə ilah kəsotəuhliniən ilah e nosiən noliən rəha pətan əha, oiəkəkol ilah min kotətəu tərəh pik, kəni misuə e lah e pet u rəha nəhməiən. 23 Kəni oiəkəu kətiəh əmə e nenətin min, moh ilah kohmis.§ Tol lanəha, kəni niməfaki min rəfin okotəhrun məmə iəu əmə u, iəkəhrun nətəligiən min rəha nətəmimi, mine nikilah. Kəni iəu iəkəfiənə nətəouiən rəhatəmah tətəu=pən əmə rəhatəmah noliən min iətəm nəmautol.*

24 Mətəu itəmah u, nətəm Tuatirə nətəm nəməsotosiən o nəgətun min rəha Jesepel əha, iətəghati kəm təmah rəueiu. Iəkəhrun məmə itəmah nəməsotosiən natimnati iətəm kətəni məmə nati agin min rəha Setən iətəm tətəhluaig e nəmtahn. İəsələhu-pəniən nati figəm kəti min kəm təmah, mətəu iəkəkolkeikei məmə nəkotol nati kətiəh əmə, inko, 25 otaskəlim tiəkis əmə e nati iətəm ninotos rəkis, mətəuərus iəu iəkətiəlig=pa.

26-27 Iətəm tatol win e nəluaginiən u, kəni tətəhtul əskasik o noliən nəuiak, matuvən, matuvən mətəuərus naunun, kəni iəu iəkəfən nepətiən u kəm in, iətəm rəhak tətə təməfa kəm iəu, məmə in otarməniğ e kəntri pişin pişin min. Kəni in otos rəhan neim iətəm in nəmtətiən rəha nərgin asoli rəhan, kəmol e aiən, kəni in otatgəhli-atgəhli nətəm

† 2:14 Nam 22-24; 25:1-2; 31:16 ‡ 2:15 Afin-to futnot e Nəh 2:6. § 2:17 Jon 6:31-33,35,48,51 * 2:18 Prons, in aiən kəti, mətəu rəhan kalə təhmen e kol. † 2:18 Dan 10:6; Nəh 1:14-15 ‡ 2:20 Jesepel u aupən, in pətan rəha Kig Ehap (1King 21:25-26). In təmit nətəmimi e suaru kəti məmə okotol sakrifais kəm narmin nati min, kəni motohtəu=pən noliən rəha nitəu=pən əpnapin nəman mine nipeətan. Pətan kəti rəha Tuatirə təmol noliən əha, kəni Jon tətəni lan məmə Jesepel. Nəmə təhro noliən rəhan təhmen e Nikoləs iətəm təməni e Nəh 2:6,15. § 2:23 Nəghatiən u “nenətin min” tətəgətun nətəmimi u kəutohtəu=pən in. * 2:23 Jer 17:10

e nəhue niftəni, təhmen=pən əmə məmə aiən iətəm təmohaplis-ohaplis sospən kəmol e nəriəpig. ²⁸ Kəni iəu iəkəfinə mīn məhau u fətukai kəm in.†

²⁹ Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatien mīn u iətəm Narmīn Rəha Uhgīn tətəni=pinə kəm niməfaki mīn.

3

Nəghatien təmuvən kəm nəfaki mīn ikīn Satis

¹ “Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun u Satis, mənī=pən məmə,

Nəghatien u rəhan, iətəm tatos narmīn rəha Uhgīn ilah səpīn,* kəni matos mīn məhau səpīn.† Nəghatien u rəhan iətəm tətəni=pinə kəm təmah məmə,

Iəkəhrun rəhatəmah nolien mīn. Iəkəhrun məmə kətəni məmə itəmah nautəmiəgəh, mətəu kəpə, itəmah nīnohmīs rəkīs. ² !Otair-tə! Nolien təuvīr mīn rəhatəmah nəmautol aupən, otəsuvəhiən tikə agīn. Mətəu itəmah nəkotəkeikei motalkut məmə onəkotəfəri mīn nolien rəhatəmah, motol tuva məskasik, mətəu-inu rəhatəmah nolien təuvīr mīn iətəm təhruahru e nəhmti Uhgīn, iəseh əhanəhiən kəti iətəm nəmotol məhuvən motol naunun lan. ³ Tol lanəha, nikitəmah təhti nəghatien iətəm nəmos, kəni mautətəu aupən. Otol, kəni motəuhlin itəmah. Mətəu nəmə nəkotapīli alu, oiəkiet pətigəm o təmah təhmen e iakləh, kəni itəmah ko nəotəhrunien məmə nian nak iəkuvnə o təmah.

⁴ Mətəu itəmah nəuan nəuvein əmə ko Satis, iətəm kəməsotolien napən rəhalah tamikmik. Ilah kotəhruahru, motəhmen o naliuəkien itəmah mīn iəu e napən ruən.‡

⁵ Iətəm in otol win e nəluaginien, in otuvən lanəha e napən ruən. Kəni ko iəsafəl rəkisien nərgin e nauəuə rəha nəmiəgəhiən, kəni iəu iəkəni pətigəm nərgin e nəhmti rəhak Tatə mīne rəhan nagelo mīn, məmə in rəhak əhruahru iətəmimi.§

⁶ Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatien mīn u iətəm Narmīn Rəha Uhgīn tətəni=pinə kəm niməfaki mīn.”

Nəghatien təmuvən kəm nəfaki mīn ikīn Filitelfiə

⁷ “Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun Filitelfiə, mənī=pən məmə,

Nəghatien u rəhan, iətəm Tasim, kəni in Nipəhriənien. Kəni in tatos ki rəha Tefit u aupən.* Nəmə in terəh e doə kəti, kəni ko iətəmi kəti təsahtipəsigiən. Kəni nəmə in tahtipəsig e doə kəti, kəni ko iətəmi kəti təserəhiən lan.† Nəghatien u rəhan iətəm in tətəni=pinə kəm təmah məmə,

⁸ Iəkəhrun rəhatəmah nolien mīn, nətəm Filitelfiə. Iəkəhrun məmə rəhatəmah nəsanəniən in nəuan nəuvetin əmə, mətəu itəmah nəmautol nəuiak məsotəpəhiən, kəni məsotəhluaigiən məmə rəhak u itəmah. Oteruh-to. İəmerəh e doə o təmah. Ko iətəmi kəti təsahtipəsigiən. ⁹ Oteruh-to. Nətəmimi mīn ko e Nuhapuminiən rəha Setən, ilah kautəni məmə ilah nətəm Isrel, mətəu kəpə. Ilah neiuə mīn.‡ Oteruh-to. Oiəkol ilah kəhuva motasiəulin-pinə e nəhlkilah e nisiaiən, kəni okotəni məmə nipəhriənien iəu iəkolkeikei itəmah.§ ¹⁰ İəməni=pinə kəm təmah məmə itəmah onəkotos nətəligiən əfəməh o nəhtul əskasikien, təhmen əmə lak, kəni itəmah nəmautol rəhak nəghatien.*

† 2:28 Nəh 22:16 * 3:1 Afīn-to futnot e Nəh 1:4 † 3:1 Nəh 1:16 ‡ 3:4 E fes u, “napən” tətəgətun nolien mīn rəhalah. § 3:5 Mat 10:32; Luk 12:8; Mak 8:38; Luk 9:26; 1Jon 2:23 * 3:7 “Ki rəha Tefit” u, tətəgətun=pən nepətien iətəm otos e Jerusiləm vi. In ko, in tatos nepətien məmə oterəh kəni mahtipəsig e iətəmi kəti iətəm tatuvən imə; Nəh 1:18. † 3:7 Aes 22:22 ‡ 3:9 Nəghatien u “kautəni məmə ilah nətəm Isrel, mətəu kəpə,” in tətəghati əhruahru e nətəmi mīn u nəuaniləuis rəha Isrel mīn. Mətəu nian İesu tətəni məmə ilah səniəmə nətəm Isrel pəhriən, nipətīn ko məmə nətəmimi pəhriən rəha Uhgīn, inu, nətəm kəutəfaki kəm in. Mətəu səniəmə nəuaniləuis rəha Isrel u ilah nətəmimi mīn əhruahru rəha Uhgīn (Kəl 6:15-16). § 3:9 Jon 8:44; Nəh 2:9 * 3:10 Hip 12:1-3

O nati u, iəu oiəkəpali vivi o təmah e nian iətəm nərahian otəsuvəhian tuva e nəhue niftəni min rəfin,† məmə otek askəuvin-to nətəmimi rəha nəhue niftəni.

¹¹ Otəsuvəhian iəkuva. Otəskəlim iəkis natimnati min iətəm itəmah ninotos rəkis, məmə iətəmi kəti otəsosiən rəham nətəouiən‡ iətəm ninol win rəkis lan. ¹² Iətəm otol win e nəluaginian, kəni iəu oiəkəkol in təhmen e nigəi asoli kəti iətəm tətəruəsan Nimə Rəha Uhgün rəhak. Kəni in ko təsietian e Nimə əha nian kəti. Kəni iəu, iəkətei=pən nərgi Uhgün rəhak lan, mine nərgi taun rəha Uhgün rəhak lan. Taun u, in Jerusiləm vi, iətəm Uhgün rəhak otahli=pa, otisi-pəri e negəu e neai, meiuaiu=pa. Kəni iəu oiəkətei=pən min nərgək vi e iətəmi u.

¹³ Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatian min u iətəm Narmın Rəha Uhgün tətəni=pinə kəm niməfaki min.”

Nəghatian təmuvən

kəm nəfaki min ikin Laotisia

¹⁴ “Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun Laotisia, mənə=pən məmə,

!Nəghatian u rəhan, iətəm kətəni məmə in Nipəhriənian! In ko, in iətəm kəhrun narəriən lan məmə tətəhtul pətigəm o nənəi pətigəmian nipəhriənian əmə, kəni in nəukəti natimnati rəfin iətəm Uhgün təmol. § * Nəghatian u rəhan iətəm in tətəni=pinə kəm təmah məmə,

¹⁵ Iəkəhrun rəhatəmah noliən min, nətəm Laotisia. Iəkəhrun məmə nəmiəgəhian rəhatəmah təhmen e nəhu iətəm tareuən əmə. Təuvir məmə onəkotəhtul əmə e kətiəh, onəkotətəpu uə onəkotəpiəpei. ¹⁶ Itəmah nəutəhtul əmə e nəlugin, nəkotəreueən əmə — nəsoətəpiəpiən məsoətəpuian — tol lanəha, oiəkəgəh rəkis e təmah rəueiu, ¹⁷ mətəu-inu itəmah nəkotəni məmə, ‘Rəhatiməh nautə tepət, iautos mənəi asoli, rəhatiməh nəmiəgəhian təuvir, natimnati rəfin tatig, kəni nati kəti təsikəian o timah.’ Mətəu itəmah nəkotərruru məmə itəmah ninotatig rəkis e nərahian; nətəmimi okotasəkəhruin o təmah; rəhatəmah nautə tikə agin; nəhmtitəmah təpis; kəni nəutəiu piəpiə əmə.†

¹⁸ O nati u, iətəni=pinə əhruahru kəm təmah, təuvir məmə onəkotos nəhmti aian u kol tətəraip-oraip ohniəu, iətəm kəmuvan e nigəm tus rəkis namrəian lan,‡ kəni pəh itəmah, rəhatəmah nautə otepət. Kəni onəkotos nəhmtin min napən ruən o nuvənian lan, məmə onəkotəuveg nipətətməh ko, iətəm tol naulisian. Kəni mautos nəhmtin min mərsin ohniəu, motol=pən e nəhmtitəmah, məmə nəhmtitəmah otəhlan, nəkotəruh vivi nati lan.

¹⁹ Nətəmimi min ko rəfin nətəm iəkəkolkeiki pik ilah, iəu iətəghati əskasik kəm lah mətəgəu əhruahru ilah. Tol lanəha, təuvir məmə nikitəmah otimis=pa lak, kəni motəuhlin=pa e noliən tərəh min rəhatəmah. ²⁰ !Otətəlig-to! Iəu iatəhtul e namtiəhləu, mətəhti-əhti doə o nuvnəian imə. Nəmə iətəmi kəti tətəu nəuiak kəni terəh e doə, kəni iəkuvən imə kəni mauən itimlau min.

²¹ Iəu iəmol win e nəluaginian kəni mətəharəg-pəri itimlau rəhak Tatə e rəhan jeə, mətuarmənig. Kəni e noliən kətiəh əmə, iətəmi otol win e nəluaginian, iəu iəkəgəhan məmə otəharəg itimlau min e rəhak jeə, mətuarmənig itimlau min.

²² Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatian min u iətəm Narmın Rəha Uhgün tətəni=pinə kəm niməfaki min.”

† **3:10** Jon 17:15 ‡ **3:11** “Nətəouiən” əha, təəghati lan, in kəfəfau kəti kəmol e nimali nigəi, uə narmi nimali nigəi kəmol e kol, kəni kətəfəfau=pən e rəhn-kapə iətəm təmol win e naiuiən. Kəni Kristo otəfəfau=pinə kəfəfau e rəhn-kapə iətəmimi o rəhan nəhtul əskasikian. Iətəmimi u otəkeiki mateh vivi o nətəmi min ko nətəm kotolkeiki məmə okotos rəkis ohni. Inu, in nəghatian əhlin məmə ilah okəsotəpəhian nəhtul əskasikian məmə ilah okəsotəmkarəpəian e nətəouiən rəhalah, inu, nəmiəgəhian itulin ilah Kristo. § **3:14** “Nəukəti natimnati rəfin iətəm Uhgün təmol,” nipətin keiu e nəghatian Kris. Iesu in Nəukətin, nipətin ko, in təmol natimnati rəfin; kəni in min in İərmənig e natimnati rəfin. * **3:14** Jon 1:1-3; Kol 1:16; Nəh 1:17 † **3:17** Jon tətəni nəghatian əhlin u nipətin tənəi məmə, e nəhmti Uhgün, nəmiəgəhian rəhalah təsəhruahruian məsəhmenian. ‡ **3:18** Job 23:10; Mal 3:2-3; 1Pitə 1:6-9

4

Nəfakian e negau e neai

¹ !Uərisig e natimnati min u, iəməsal=pən əha, kəni mafu doə kəti təmerəh=pən əpəha e neai! Kəni nəuian kətiəh əmə iətəm iəmətəu aupən, inko iətəm in iahgin iahgin təhmen əmə e təui, tınatəghati min kəm iəu, kəni tətəni=pa məmə, “Əri-to muva ikinu, iəkəgətun ik e natimnati min u, iətəm okəpanol.”

² E nian kətiəh əmə, nəsanəniən rəha Narmin Rəha Uhgın təmol kəm iəu, kəni iəkəsal=pən əpəha aupən mafu kig, tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mətarmənig e negəu e neai.* ³ Kəni iətəmi tətəharəg ikin əha, iəmeruh in təuvir matəlu, mətoraip-oraip, təhmen e kəpiel təuvir keiu nərgiləu ko jaspə mine kanilian. Kəni mərai-mərai kəti təmuvən mitaləu e jeə rəhan, kəni mərai-mərai əha tətəsiə təhagəhag təhmen e kəpiel təuvir kəti u, emirəl.† ⁴ Kəni mitaləu e jeə asoli rəha kig əha, jeə nəuvein min ilah tuenti-fo, kautəhtul, kəni nətəmi asoli min nətəm kəmotəhuitən, ilah tuenti-fo, kəutəharəg-pəri e jeə. Kəməhuvən e napən ruən, kəni motəfəfau e hat min rəha nisaiən, iətəm kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip. ⁵ Kəni ikin əha, jeə rəha kig tətətig ikin, tətoraip, kəni kaluəluə titatiperəh matiet ikin. Aupən e jeə rəha kig, nəuanisiə ilah səpin kautohuəu. Inəha, narmin rəha Uhgın ilah səpin.‡ ⁶ Kəni ikin əha aupən e jeə rəha kig, nati kəti min əha ikin təhmen e nitəhi, mətəu təhmen e kilas, iətəm tatəlu, mətoraip-oraip.

E nəlugin ikin əha, kəni titəlu e jeə rəha kig u, nati nəuvein əha ikin, ilah kuvət, iətəm kautəmiəgəh, kautəhtul. Kəni nəhmtilah tepət tepət, tatəpeir=pən əmə e nərfilah mine nəmtahlah mine. ⁷ In aupən, təhmen e laion, kəni iətəm tol keiu lan, təhmen e kau iərman nahgin tepət, kəni iətəm tatol kisil lan, rəhn-kapə təhmen e iətəmi, kəni iətəm tatol kuvət lan, təhmen e məlikim iətəm tatiuvig. ⁸ Nati min əha iətəm kautəmiəgəh, ilah kuvət, mətəu nıməlməlah kətiəh kətiəh ilah sikis, kəni nəhmtilah tırəuei əpnəpin əmə ilah, muvən əpəha e nəve nıməlməlah ləhtəni ikin mine. Nian rəfin ilah kəutani nəpuən lapin mine lənian, məsotəmeigian, kəutani məmə:

“!İərmənig Uhgın Nahgin Tepət Pık Agin
in tasim, tasim, tasim pik agin,
iətəm in tətətig rəueiu,
təmətətig itulin,
otəpanatig itulin!”§

⁹ Kəni nati min kəha u kautəmiəgəh, kautəni nıpəhrənən e nəpətən rəha Uhgın, kəni mautəfən nisaiən kəm in, kəni mautəni tagkiu kəm kig iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mətarmənig, mətətig itulin, naunun tikə. ¹⁰ Kəni nian nati min kəha u kautəmiəgəh kautol lanəha, kəni nətəmi asoli nətəm kəmotəhuitən, ilah tuenti-fo, koteiuaiu mautisin nəulilah kəm in, iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mətarmənig, kəni mautəfaki kəm in iətəm tətətig itulin, naunun tikə. İlah kəutisin nəulilah kəm in, kəni nıpənəgilah təou nıftəni, kəni ilah kautəpeg rəkis rəhalah kəfəfau min rəha nisaiən, kəni mautəlin aupən e rəhan jeə, kəni mautəni məmə,

¹¹ “Rəhatimah İərmənig Uhgın,
İk nəkəhruahru, məhmen agin məmə onəkəos nəni-vivian rəfin,
mine nisaiən rəfin,
mine nəsanəniən rəfin,
mətəu-inu ik nəmol natimnati rəfin.
İk nəmol ilah mətəu-inu ik nəmolkeikei məmə ilah okotətig.
Kəni mətəu-inu ik nəmolkeikei lanəha lan, ilah kəutətig əhanəh.”

* 4:2 Esik 1:26-28 † 4:3 Jaspə nəmə təhro in kəpiel əmehmtə, kəni kanilian nəmə təhro in kəpiel ərarəuv. Emirəl min əha, kəpiel əmehmtə min. Kitah kotəruu əhruahru kalə rəhalah iətəm in tətəni, mətəu nati nak iətəm Jon təmeruh, inko, kalə təuvir min, kotəuvir, mautoraip-oraip. ‡ 4:5 Afin-to futnot e Nəh 1:4. § 4:8 Eks 3:14

5

*Nəti sipsip təmuahru**e nauəuə iətəm kəmaiu-aiu*

¹ Kəni əmeiko, iəmafı kig tətəharəg-pəri e rəhan jeə, kəni matos nauəuə kəti e nəhlmin maru iətəm kəmaiu-aiu, kəni nauəuə ko kəmətəi=pən nati e nıkalın pəti mil, kəni kəmaiu-aiu kuan-ərain kau səpın məmə otaskəlim tiəkis.* ² Kəni iəmeruh agelo əsanən kəti tətəgət əfəməh mətəni pətigəm məmə, “?Pəh u in təhmen məhruahru məmə otoh rəkis nati iətəm kəmuvan-ərain e nauəuə u lan, kəni migaru lan?” ³ Mətəu iətəmimi kəti tikə u ilis e negəu e neai, uə ləhtəni e nəhue niftəni, uə niki niftəni, kəti ko in təsəhruahruian o nıgaruiən e nauəuə u, mafın. ⁴ Kəni iəmətasək mətəsək, mətəu-inu kəsehian iətəmimi kəti iətəm təhmen məhruahru o nıgaruiən e nauəuə u mafın. ⁵ Kəni eldə asoli min u kəti iəhuitən tənı=pa kəm iəu məmə, “!Sasəkiən! Məsəl=pən-to meruh, Laion rəha Nəuaniləuis rəha Juta,† in nəukəti Tefit,‡ in tınol win rəkis e nəluaginian rəhan. Tol lanəha, in təhruahru agın o nıgaruiən e nauəuə kəha, kəni meatuv rəkis nati əha ilah səpın iətəm kəmuvan-ərain lan.”

⁶ Kəni əmeiko iəkafu Nəti Sipsip, tətəhtul əpəha e nəlugin e jeə rəha kig mine nati kuvət u kəutəmiəgəh mine nətəmi asoli min nətəm kəmotəhuitən. Nəti Sipsip u, nəkafu məmə kəmoəhamu rəkis. Kəni rəhnəpati ilah səpın,§ kəni nəhmtin ilah səpın min, ilah kəha, kəutəhtul o narmın rəha Uəgin ilah səpın iətəm təmahli pətigəm ilah kəhuvən e nəhue niftəni. ⁷ Nəti Sipsip əha, təmuvən meapən mos rəkis nauəuə u e rəhn maru kig iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə. ⁸ Kəni nian in tınaskəlim nauəuə kəha, kəni nati min əha u kəutəmiəgəh ilah kuvət, mine nətəmi asoli nətəm kəmos nəhuitən ilah tuenti-fo, ilah kəutasiəulın nəulilah o Nəti Sipsip, moteiuaiu, nıpənəgilah tatek niftəni. Ilah rəfin kautos hap* min mine pesin min iətəm kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, tərıauəh e nati pien-pien min iətəm nəmiəvin təuvır. Kəni nati pien-pien u, in təhmen e nəfakiən min rəha nətəmimi rəha Uəgin.†

⁹ Kəni nati min kəha kəutəmiəgəh ilah kuvət mine nətəmi asoli nətəm kəmotəhuitən, kəmautani nəpuən vi kəti məmə,
 “Ik nəkəhruahru, məhmen agın o nələsian nauəuə u,
 kəni meatuv rəkis nati min iətəm kəmuvan-ərain lan,
 mətəu-inu kəmoəhamu ik,
 kəni məmos nəhmti nətəmimi e nıram
 məmə ilah rəha Uəgin.
 Kəni ilah kəmotəi=pən e nəuaniləuis min rəfin,
 mine nəghatıən min rəfin,
 mine nıtəni mine rəfin,
 mine nətəmi nılosilah tol pisin pisin min,
¹⁰ kəni nəmol ilah kotatig əhgəl rəhan narmənıgiən,
 kəni ilah rəham pris min,
 kəutol uək rəha Uəgin rəhatımah.
 Ilah okotarmənıg e nəhue nıtəni.”

¹¹ Kəni iəkəsəl-pen min mafı, kəni mətəu min nəuia nagelo min tepət tepət, ko kəruru nəfinian. Kəmotəhtul, motıtəlau e jeə rəha kig, mine nati min iətəm kəutəmiəgəh, mine nətəmi asoli min nətəm kəmotəhuitən. ¹² Kəni ilah kəutani əfəməh nəpuən məmə:
 “!Nəti Sipsip iətəm kəmoəhamu,
 in təhruahru məhmen agın məmə kotəni-vivi in,

* 5:1 E nian əha, nauəuə rəfin kəmaiu-aiu. Kotos mapepe əfəməh kəti kəni kaiu-aiu. Kəni nəmə iətəmi asoli kəti tolkeikei məmə nətəmimi əpnəpın əmə okəsotafinian, kəni in tuvan-ərain=pən nati kəti e nıfifin, məmə taskəlim tiəkis mapepe. † 5:5 Jen 49:9-10 ‡ 5:5 Aes 11:1 § 5:6 Afın-to futnot e Nəh 1:4 * 5:8 “Hap,” in nati kəti katoh tətəni nəpuən, təhmen e kitar. † 5:8 Sam 141:2

mətəu-inu tatos rəfin nəsanəniən,
mine nautə, mine neinatigian,
mine nahgin, mine nepətiən əhagəhag!
!Təuvir agin məmə kautisiai in!”

¹³ Kəni iəmətəu min natimnati rəfin iətəm Uhgın təmol e negəu e neai, mine nəhue niftəni, mine Ima Nətəm Kəməhmis İkin, mine e niki nitəhi, mine natimnati min rəfin iətəm kautatig e lah, ilah rəfin kautəni məmə:

“Pəh nəni-viviən mine nisaiən tətəvən o kig iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə mine Nəti Sipsip,

mətəu-inu in tatos nepətiən əhagəhag mine narmənigian.

!Pəh nəni-viviən mine nisaiən tuvən o lau,
kəni tətəvən, matuvən, matuvən, naunun tikə!”

¹⁴ Kəni nati min kəha ilah kuvət u kəutəmiəgəh, kotəni məmə, “!Əuəh!” kəni nətəmi asoli min nətəm kəmotəhuitən kotisin nəulilah ohni, məuteiuaiu, nipənəgilah tatek niftəni, məutəfaki kəm in.

6

Nəti Sipsip təmatgəhli nati iətəm kəmuvan-ərain e nauəuə iətəm kəmaiu-aiu lan

¹ Kəni iəmeruh Nəti Sipsip nian in təmatgəhli rəkis nati kəti iətəm kəmuvan-ərain e nauəuə kəmaiu-aiu lan. Kəni əmeiko, nati kəutəmiəgəh u kəti ilah kuvət tagət əfəməh e nəuiən kəti təhmen e kaluəluə, məmə, “!Va-to!” ² İəkəsal-pəri mafu əhos kəruən kəti. İətəm tətəsuə lan tətələs nifagə, kəni kəməfəfau=pən e hat rəha nisaiən kəm in, təhmen e hat rəha iətəm tinol win rəkis e nəluəginian. In təmaiu matuvən təhmen e iətəm təmol win e nəluəginian, kəni matuvən min məmə otol min win.

³ Nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol keiu lan, iətəm kəmuvan-ərain nauəuə lan, kəni iəmətəu nati miəgəh u iətəm tatol keiu lan təni məmə, “!Va-to!” ⁴ Kəni əhos pisin kəti min iətəm tərəuvarəuv təhmen e nira, təmaiu muva. İətəmi tətəsuə lan, kəməfən nisə asoli rəha nəluəginian kəm in. Kəni Uhgın təmegəhan=pən e nepətiən məmə otos rəkis nəməlinuiən iətəm tətətig e nəhue niftəni, məmə nətəmiimi kəutəluəgin əmə mautohamu ohamu ilah min ikən min rəfin.

⁵ Kəni nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol kisil lan, kəni iəkətəu nati miəgəh iətəm tatol kisil lan, təni məmə, “!Va-to!” Kəni iəkəsal-pəri mafu əhos kapin kəti. İətəm tətəsuə lan tətələs skel* kəti. ⁶ Konu iəmətəu nəuiən kəti tatsi=pən e nəlugin e nati kəutəmiəgəh min ilah kuvət, mətəni məmə, “Uvən, kəmegəhan lam məmə nəkəhrun nosiən nəumis e nitəni min, kəni ilah okotəkeikei motərəkən məni asoli o nosiən nauəniən nəuan nəuətəin əmə. Mətəu onəsərəkiniən nəukəti nigə olif min iətəm katol oiel e nəuan, kəni nəsərəkiniən nəukəti niləuis u krep iətəm katol wain lan.”

⁷ Nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol kuvət lan, iətəm kəmuvan-ərain nauəuə lan, kəni iəkətəu nati miəgəh iətəm tatol kuvət lan, tətəni məmə, “!Va-to!” ⁸ !Kəni iəkəsal-pəri mafu əhos kəhmtəu kəti! İətəm tətəsuə lan, nərgin u Nimişian, ilau iətəmiimi kəti, nərgin u, Nəuanpən tətərisig lan mətəian. Kəmuos nepətiən məmə okohamu nətəmiimi e nau mine nəumis mine nimisiən mine nati miəgəh arpən min. Kəmuos nepətiən lanəha, təhmen e nəven nəhue niftəni kətiəh, muəpəh əmə nəuətəin kisil.

⁹ Kəni nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol faif iətəm kəmuvan-ərain nauəuə lan, iəkəsal=pən əpəha e nəve oltə,† ləhtəni ikən, mafu nətəm kəməhamu ilah mətəu-inu ilah kəmotəhtul əskasik o nəni pətigəmiən nəghatən rəha Uhgın. ¹⁰ İlah kəutəuin əfəməh məutəni=pən kəm Uhgın məmə, “İk nəkərmənig e natimnati rəfin, ik nəkasim, kəni ik

* **6:5** E nian rəha nəumis, kəni nətəmiimi kotakil natimnati o nəuəriən nauəniən. † **6:9** Oltə u, in tepil kəti tətəhtul əpəha e Nime Rəha Uhgın, kəni katol sakrifais min ikən. Kəni nətəmi min u, nəmə təhro ilah kotəhmen əhruəhru e sakrifais kəti iətəm tətəvən o Uhgın.

nipəhrəniən. ?O nəhgın mine kəni ik onəkələhu nəghatiən məmə nətəmimi rəha nəhue niftəni kəmotol tərəh, kəni mol nalpiniən kəm lah o nati iətəm kəmotol e timah? ?Onəhgın nəkalpın nitai niratimah e nətəmi min əha?”

¹¹ Kəmotəni lanəha, kəni kəməfən napən ruən kəm lah rəfin. Mətəu kəməni=pən kəm lah məmə okotəmeig min nəuan nəuvetın əmə mətəuarus nəmpə apiəpiə rəha pialah min mine nəuvinilah min, otuva pipim məhmen. Pialah min mine nəuvinilah min u, nətəmimi min rəha İesu, nətəm okəpanohamu ilah o rəhalah nəhatətəiən.

¹² Kəni nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol sikis iətəm kəmuvan-ərain nauəuə lan, kəni əmeiko, nəmig asoli kəti təməlauəl. Mitigar təmapinəpu agın, kəni məuig təmərarəuv agın təhmen e nira.‡ ¹³ Kəni məhau min əpəha ilis e neai kəmotəmei=pən e nəhue niftəni, təhmen e nəua nigı iətəm nımətəgi asoli təmarigrig e nəuan pikis timəəgrəg. ¹⁴ Kəni neai təmikə təhmen e napən kəmaiu-aiu kələs kəgim.§ Kəni nitəuət min mine niftəni min kəmotəgim e nimeilah min.

¹⁵ Kəni nətəmimi rəfin agın, inu kig min rəha nəhue niftəni mine iərməniğ min, nətəmi asoli min rəha soldia min, nətəmi rəhalah nautə tepət, mine nətəmi kautos nepətiən, mine slef min rəfin, mine nətəmi səniəmə slef min, ilah rəfin kəmotəhluaig e nipəg kəpiel asoli min, mine nikali kəpiel asoli min, mine nikali kəpiel min əpəha e nikalkali nitəuət asoli min.* ¹⁶ Kəni ilah kəmotəsək əfəməh=pən o nitəuət min mine kəpiel asoli min məmə, “Okotəmei, motəh-ərain itimah, motəhluaig e timah o nəhmti kig u iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mine o niəməha rəha Nəti Sipsip,† ¹⁷ mətəu-inu nian asoli kəgin agın lan rəha niəməha rəhalau tinuva. ?Kəni pəh u in təhrun nəhtulien?”‡

7

144,000 kəmol mak e lah məmə rəha Uhgın

¹ Kəni əmeiko iəkəfu agelo kuvət kəutəhtul=pən e kaugə ilah kuvət e nəhue niftəni. Kəmotəmkərain rəfin nımətəgi kuvət e kaugə kuvət rəha nəhue niftəni, məmə nımətəgi otikə e nəhue niftəni, mine nitəhi, mine nigı min.* ² Kəməfən nəsanəniən kəm lah o nərəkiniən niftəni mine nitəhi. Kəni iəkəsal=pən mafu agelo kəti min tatsi-pah, tatələs nati kəti iətəm Uhgın u iətəm tətəmiəgəh, otos o noliən mak rəhan lan. Kəni in tətəghati əfəməh=pən kəm nagelo min u kuvət, məmə, ³ “!Otəpəh pipim! Sotəhlmanien e nımətəgi məmə otəsərəkiniən nəhue niftəni mine nitəhi mine nigı min, pəh iəkətol=pən pipim mak rəha Uhgın rəhatah e nipənəgi noluək min rəhan.”†

⁴⁻⁸ Kəni iəmətəu nəmpə rəha nətəm kəmos mak u rəha Uhgın. Nətəmimi 144,000 kəmoht rəkis e nəuaniləuis min rəha İsrəl, ilah kəmos mak əha:‡

‡ **6:12** Joel 2:31; Uək 2:20 § **6:14** Aes 34:4 * **6:15** Aes 2:10,19-22 † **6:16** Hos 10:8 ‡ **6:17** Joel 2:11; Mal 3:2 * **7:1** Nımətəgi kuvət əha, ilah nımətəgi rəha nərəkiniən təhmen əmə e inəha e Dan 7:2 mine Jer 49:36-38. † **7:3** 2Kor 1:22; Efəs 1:13 ‡ **7:4-8** 144,000=12×12×1000. Nəmpə u 12 tətəgətu nətəmimi rəha Uhgın, təhmen e nəuaniləuis min rəha İsrəl e Oltestimin, mine 12 aposil min e Niutestimin. 1,000=10×10×10. Kəni nəmpə u 10 tətəgətu nətəligiən u “təməhmen vivi.” Kəni ko tol lanu məmə 144,000 tətəgətu “nətəmimi min rəfin rəha Uhgın.”

rəha Juta	12,000
rəha Rupin	12,000
rəha Kat	12,000
rəha Aser	12,000
rəha Naptali	12,000
rəha Mənase	12,000
rəha Simion	12,000
rəha Lifai	12,000
rəha İsəkar	12,000
rəha Sepulun	12,000
rəha Josip	12,000
rəha Benjəmin	12,000

Nimənin nətəmini nətəm kəməhuvən e napən ruən

⁹ Uərisig e natimnati mən u, iəməsəl=pən əpəha aupən, mafu nimənin nətəmini tepət tepət, ko kəruru nəfiniən. § İlah kautsi=pən e nitəni mən rəfin, mine nəuaniləuis mən rəfin, mine nəghatiən mən rəfin, kəni niłosilah tol pisin pisin mən. İlah kautəhtul aupən e jeə rəha kig, mine Nəti Sipsip. İlah kautəhuvən e napən ruən mən, kəni mautos nimali nəmil e nəhmlilah. ¹⁰ Kəni mautagət əfəməh mautəni məmə, “Uhgın rəhatah iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mətarməniğ, ilau Nəti Sipsip, ilau əha kəmuol suaru o nosmiəğəhiən itah.”

¹¹ Nagelo mən rəfin ilah kautəhtul motitəlau e jeə rəha kig, kəni mitəlau mən e nətəmi asoli mən nətəm kəmos nəhuitən, mine nati kəutəmiəğəh mən u, ilah kuvət. İlah mautisin=pən nəulilah aupən e jeə rəha kig, moteiuaiu, nıpənəğilah tatek niftəni, kəni mautəfaki kəm Uhgın, ¹² mautəni məmə:

!“Əuəh! !Amen! !Nipəhriənən! Rəhatah Uhgın təuvir pik, mətəhəğəhag vivi.

!In teinatig teinatig, təsanən, nahgin tepət!

!Pəh kotəni-vivi in, motisiai in, kəni motəni tagkiu kəm in mautəhuvən mautəhuvən naunun tikə! !Əuəh!”

¹³ Kəni əmeiko, nətəmi asoli nətəm kəmos nəhuitən mən u kəti tətəpuəh ohniəu məmə, “?Pəh mən əha kautəhuvən e napən ruən? ?Kəni ilah kəmosi=pən iə?”

¹⁴ Kəni iəkuhalpin məmə, “İtəmi asoli. Ik əmə nəkəhrun.”

Kəni in təni məmə, “Nətəmi mən əha, ilah kəha kəməhiet rəkis e nəhməiən asoli; ilah kəməteikuas e rəhalah napən kəni motol tərueən e nira Nəti Sipsip. ¹⁵ Kəni tol lanəha, ilah kautəhtul aupən e nəhmti Uhgın, iətəm tətəharəg mətarməniğ, kəni mautəfaki kəm in e nərauiə mine lapin e Rəhan Nimə; kəni kig u Uhgın iətəm tətəharəg-pəri e jeə, in otahgəl kəm lah mən nian rəfin.

¹⁶ İlah, ko nəumis təsus minien ilah,

kəni ko kəsotəuauə minien.

Kəni nərauiə təsəhgi minien ilah,

nəpiapeiən asoli rəha mitigar otəsəhgi minien ilah,

¹⁷ mətəu-inu, Nəti Sipsip iətəm tətəharəg e nəlugin e jeə rəha kig, in otateh ilah təhmen e iətəmini rəha nehien sipsip.

In otit ilah, matuvən o nəhmti nəhu miəğəh,*

kəni Uhgın otafəl rəfin nəhu nəhmtilah.”

8

Pesin rəha nati pien-pien

§ 7:9 Jen 15:5 * 7:17 Sam 23:2; Aes 49:9-10; Jon 4:10; 7:37-38; Nəh 22:1,17

¹ Nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol səpən iətəm kəmuvan-ərain nauəuə lan, kəni nagətiən təmikə əpəha e negəu e neai o nian əkuəkir kəti, təhmen e uan haf auə.*

² Kəni əmeiko iəkafu nagelo mən səpən u kəutəhtul aupən e nəhmti Uhgın, kəni ilah rəfin kautos təui.†

³ Kəni agelo kəti mən, in tatitol pesin kəti iətəm kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, kəməmki=pən nati pien-pien lan. Təmitol muva məhtul aupən e oltə. Kəməfən nati pien-pien tepət‡ kəm in, məmə otol=pən e nəfakiən mən rəha nətəmimi rəha Uhgın, kəni məfən ilau kəm Uhgın, muvan əpəha e oltə kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, iətəm tətəhtul aupən e jeə rəha kig. ⁴ Nəhanigəm rəha nati pien-pien mən, mine nəfakiən mən rəha nətəmimi rəha Uhgın, iətəm agelo tətəmki e nəhlmən, kəmotəri məhuvən o Uhgın. ⁵ Kəni əmeiko agelo təmitol pesin, kəni məmki=pən nigəm lan, iətəm tatuəu e oltə, kəni mauvəregin pətigəm e nəhue niftəni. Kəni əmeiko, kaluəluə təmatiperəh, kəni nəmig təməlauəl.§

Təui mən

⁶ Kəni nagelo səpən nətəm kautos təui mən, kəmotəhtul maru o nahliən təui.

⁷ Kəni agelo iətəm tətəupən, təmahli rəhan təui. Kəni əmeiko, nipişpisi ais mine nigəm iətəm kəmol filəh-filəh ilahal nira, kəmauvəregin=pən e nəhue niftəni. Təmuəu mus nəuветi niftəni kətiəh, məpəh əmə nəuветin keiu, konu təmuəu mus nigə mən nəuветin kətiəh, məpəh əmə nəuветin keiu, kəni təmuəu mus nimanuvehli mitə tuəu rəfin.

⁸ Kəni agelo iətəm tatol keiu lan in təmahli rəhan təui, kəni nati kəti təhmen e nitəuat asoli, iətəm tatuəu, kəməraki=pən lan əpəha itəhi. Kəni nəuветi nitəhi kətiəh təmol nira, məpəh əmə nəuветin keiu. ⁹ Kəni təmərəkən nati miəgəh mən iətəm kautatig itəhi nəuветin kətiəh, məpəh əmə nəuветin keiu, kəni mərəkən mən negəu mən nəuветin kətiəh, məpəh əmə nəuветin keiu.

¹⁰ Kəni agelo iətəm tatol kisil lan, təmahli rəhan təui. Kəni məhau asoli kəti təmsipəri, matuəu təhmen e nəuanisiə. Təmsipəri əpəha ilis e neai, meiuaiu mīmərəgrəg mus nəuветi nəhu mən mine nəhmti nəhu mən nəuветin kətiəh, məpəh əmə nəuветin keiu.

¹¹ Məhau u, nərgin u Tarfu Tarfu. Kəni əmeiko, nəhu mən nəuветin kətiəh kəmotarfu, motarfu, məpəh əmə nəuветin keiu. Kəni nətəmimi tepət nətəm kəmotəmnim nəhu arfu, kəmoħmis.

¹² Agelo iətəm tatol kuvət lan, təmahli rəhan təui. Kəni nati kəti təmoh mitigar, mine məuig mine məhau mən, mol nəuветi mitigar kətiəh təmapinəpu, məpəh əmə nəuветin keiu kətiəuəu. Kəni nəuветi məuig kətiəh təmapinəpu, məpəh əmə nəuветin keiu kətiəuəu, kəni nəuветi məhau mən kətiəh kəmoħmis, kəni nəuветin keiu əmə kautohuəu. E nərauiə, kəni tətərauiə e nəuветin keiu əmə, məpəh kətiəh. Kəni nian lapin, tatimihli e nəuветin keiu əmə, məpəh kətiəh.*

¹³ Kəni əmeiko iəməsal=pən, kəni mətəu məlikim kəti tatiuvig ilis e nəpuə, kəni mətasək əfəməh mətəni məmə, “!Əui! !Əui! !Əui! !Mətəu-inko nagelo kisil mən əha ikin okəpanəhlahli mən rəhalahal təui rəueiu, mənahlol nərahien asoli okəpanluva e nətəmimi rəha nəhue niftəni!”

9

Agelo iətəm tatol faiflan təmahli təui

¹ Agelo iətəm tatol faif lan, təmahli rəhan təui, kəni iəmafəu məhau kəti iətəm tinsi-pəri e neai məməi=pən e nəhue niftəni. Kəməfən ki kəti kəm məhau kəha, o nerəhien e nipişpəg asoli iətəm teiuaiu agin. ² Nian təmərəh e nipişpəg əha, nəhanigəm təməri, təhmen e nəhanigəm rəha iəhuei. Mitigar mine nəpuə kəmuapinəpu e nəhanigəm rəha nipişpəg asoli.

* **8:1** Hab 2:20; Sef 1:7-8; Sek 2:13 † **8:2** Təui mən e Baebol, səniəmə nilosi nati itəhi, mətəu təui əha kəmol e rəhnəpati nati kəti. Mətəu kəruru məmə e negəu e neai kəmol təui e nak. ‡ **8:3** Nati pien-pien təhmen e nigipisi, kəni kətuvan məmə nəhanigəm lan otos nəmiəvin u iətəm tətəpien vivi muvən o Uhgın. § **8:5** Eks 19:16-18 * **8:12** Aes 13:10; Mak 13:24

³ Konu nati kəti təhmen e pitu, ilah tepət agin əha, kəməhiet rəkis e nəhanigəm əha, moteiuaiu e niftəni, kəni kəməfən nəsanəniən kəm lah o nusian itəmi e nikipilah kəni tətəhmə tətəhmə.

⁴ Kəməni=pən kəm pitu min məmə kəsotərəkinian nimanuvehli mine nigı min, mine natimnati iətəm kauteviə e nəhue niftəni, mətəu okotərəkin əmə nətəmi min ko nətəm kəsotosian mak rəha Uhgın e nıpənəgilah. ⁵ Kəni kəmegəhan e nəsanəniən kəm lah məmə okotus nətəmimi motol nahməiən kəm lah o məuig faif, mətəu kəsotohamuiən ilah. Kəni nahməiən əha, iətəm ilah okotətəu tərəh lan, tapirəkis agin nəmə nikipi velau tətəi itəmi, kətəhmə. * ⁶ E nian min əha, nətəmimi okotəsal e suaru o nımisiən, mətəu ko kəsotehiən. Okotolkeikei məmə okohmis, mətəu ko kəsohmisiən.

⁷ İəmafı pitu asoli min əha, ilah kotəhmen e əhos min iətəm kəmotəhtul maru o nəluaginian. İlah kəmotəfəfau e nati kəti təhmen e kəfəfau rəha kig iətəm kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, kəni rəhn-kapə lah təhmen e rəha iətəmimi. ⁸ Nəuanulah təfəməh təhmen e nəuanu pətan, kəni nəhluvlah tasilə təhmen e nəhluv laion. ⁹ Nilosilah tikimkim təhmen e nati katuvən lan o nəluaginian, kəmol e aiən, kəni nıməlməlih kəutəlipə təhmen e nıləkıt-ləkitiən rəha əhos min kəutiuvı jariot min tepət kəutaiu e nəluaginian. ¹⁰ Nikipilah tatus itəmi kətəhmə tapirəkis agin nian velau tətəi itəmi e nikipin. † İlah kəutos nəsanəniən e nikipilah o nolian nahməiən kəm nətəmimi o məuig faif. ¹¹ İlah, rəhalah kəti əha ikin iətəmi asoli, in iərmənig rəha nıpəg asoli iətəm teiuaiu agin. E nəghatiən rəha nətəm İsrəl, kətəni nərgin məmə Apaton, nıpətin u İərəkin, kəni e nəghatiən Kris, kətəni məmə Apolion.

¹² !Əui! Nərahian əpən tinol naunun, mətəu əui, əui, nərahian keiu min əha ikin okəpaniəuva.

¹³ Kəni əmeiko, agelo iətəm tatol sikis lan təmahli rəhan təui. Kəni iəmətəu nəuiən kəti təmsi=pən əpəha e niki rəhnəpati ilah kuvət rəha oltə u kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, kəni tətəhtul əpən e nəhmti Uhgın. ‡ ¹⁴ Kəni nəuiən əha təməni=pən kəm agelo iətəm tatol sikis lan u tətələs təui, məmə, “İtis nagelo min u ilah kuvət iətəm kəməlis ilah kəmki=pən əpəha e nəhu asoli İufretis.” ¹⁵ Tol lanəha, təmitis ilah. Nagelo min əha, ilah kuvət, kəməlin ilah kəutəhtul maru u rəueiu o əuə əhruahru u, mine nian əhruahru u, mine məuig əhruahru u, mine nu əhruahru u, məmə okotohamu nətəmimi rəha nəhue niftəni nəuətəin kətiəh, motəpəh keiu. ¹⁶ Kəni iəmətəu nəmpə rəha soldia min rəhalah, nətəm kəutasuə e əhos, kəni ilah rəfin tu-hanrit-milian nətəmimi.

¹⁷ Kəni e nəməhlairian rəhak, iəmafı əhos min əha mine nətəmimi kəutasuə e lah kotol lanu lan. Rəhalah aiən iətəm tətəueg nımankilahalah, in tərəuvarəuv təhmen e nigəm, mol vivi nəugi naris, kəni mauiəh. Rəhn-kapə əhos min u, kotəhmen e rəhn-kapə laion min, kəni nigəm mine nəpienian tərəh§ mine nəhanigəm kəhalisi=pən e nıpəgnəualah.

¹⁸ Kəni nərahian asoli milahal u iətəm kəmhliet e nıpəgnəualah, ilahal kəmləhamu nətəmimi e nəhue niftəni nəuətəin kətiəh, mıləpəh əmə nəuətəin keiu. ¹⁹ Nəsanəniən rəha əhos min əha, tatsi=pən e nıpəgnəualah mine nikipilah. Mətəu-inu nikipilah təhmen e sineik, iətəm rəhn-kapə tətətig e nikipilah. Kəni əhos min əha, kəutus min nətəmimi e nikipilah.

²⁰ Kəni nətəmimi min u, nərahian milahal əha kəməsohamuiən ilah, ilah kəməsotəuhlinian nətəligiən rəhalah e natimnati min iətəm ilah kəutol. Kəməsotəpəhiən nəfakian kəm iərmis min mine narmi nati min iətəm kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, mine silfə, mine prons, * mine kəpiel, mine nigı, nati əpnəpin məmə, ilah u narmi nati əmə, iətəm kəsotəfuiən nati, mine məsotətəuiən nati, mine məsotaliüəkian. ²¹ Kəni ilah

* **9:5** Nəghatiən Kris əhruahru təməsəniən nahməiən rəha nikipi velau. In təməni nahməiən rəha “skopion,” in nati kəti tətəu itəmi e nikipin. † **9:10** Afin-to futnot rəha Nəh 9:5. ‡ **9:13** Oltə u, in tepil kəti tətəhtul əpəha e Nımə Rəha Uhgın, kəni katol sakrifais min ikin. Rəhnəpati min əpəha e kaugə min. § **9:17** Nəpienian tərəh əha, in təhmen e nəmiəvi nəruas. * **9:20** Prons, in aiən kəti, mətəu rəhan kalə təhmen e kol.

kəməsotəuhliniən nətəligiən rəhalah o nohamuiən itəmi, nəmkiən nərik, noliən kləpə, noliən masig, nıtəuiən iərman mine nıpətan, mine nakləhiən.

10

Agelo iətəm tamos nauəuə əkəku

¹ Kəni əmeiko iəkafu agelo kəti min nahgin tepət tatsi-pəri e negəu e neai. Tatuvən e nəpuə təhmen e rəhan napən, kəni mərai-mərai titəlau e rəhn-kapə. Kəni in təhagəhag mətasiə, təhmen e mitigar, kəni nəhlkin təhmen e pos asoli mil u kətiəuəu e nigəm. ² In tatos nauəuə əkəku kəti iətəm kinəg rəkis tətəməhli=pən e nəhlmin. In təməfu=pən nəhlkin maru e nıtəhi kəni məfu=pən nəhlkin məuil e niftəni, ³ kəni in təmagət əfəməh, nəkətəu nəuiən təhmen e laion. Nian təmagət əfəməh, kəni kaluəluə təmatiperəh mau səpin, məutuhalpın. ⁴ Kəni nian kaluəluə təmatiperəh mau səpin məutuhalpın rəhan nəghatiən, kəni nikik natahti məmə oikətəi rəkis nəghatiən iətəm in tətəni. Mətəu inətəu nəuiən kəti tatsi-pəri e negəu e neai mətəni məmə, “Əhluaig e nəghatiən u iətəm kaluəluə tətəni, sətei rəkisiən.”

⁵ Kəni əmeiko, agelo əpəha iətəm iəmafəu tətəhtul=pən e nıtəhi mine niftəni, tiləfəri nəhlmin maru, mətəgətun pəri e negəu e neai. ⁶ Kəni matos nonauvil e iətəmi tətətig itulın, iətəm təmol negəu e neai mine natimnati rəfin iətəm kəutətig lan, mine nıtəhi mine natimnati rəfin iətəm kəutətig lan, kəni məni məmə, “!Uhgın otəsəhtahnin minian!

⁷ Mətəu nian agelo iətəm tatol səpin lan otahli rəhan təui, kəni nəlpəkəuiən oneuən rəhan Uhgın iətəm tətəhluəig lan, in otuva mol nıpəhriəniən lan u rəueiu. In otiet pətigəm=pa təhmen əmə məmə in təməni pətigəm əupən kəm rəhan noluək min u, iəni min rəhan.”

⁸ Kəni əmeiko, iəkətəu min nəuiən əha təmsi=pən e negəu e neai, mətəni=pa min kəm iəu məmə, “Uvən, mələs nauəuə iətəm kəmeg tətəməhli=pən e nəhlmi agelo iətəm tətəhtul=pən e nıtəhi mine niftəni.”

⁹ Kəni əmeiko, iəkuvən mətapuəh o agelo məmə otəfa nauəuə əkəku kəm iəu. In tənə=pa kəm iəu məmə, “Os mun. Nati u otərəkin nərfəm, mətəu nian onəkun, tətəhiən təhmen e sukəpak.” ¹⁰ Kəni əmeiko iəkələs rəkis e nəhlmi agelo, kəni mun mərgei. İəmun mətəu taurehi taurehi, təhmen e sukəpak, mətəu nian iəmərgei, təmərəkın nərfək, nərfək təmərah lan. ¹¹ Kəni kəmənə=pa kəm iəu məmə, “Ik onəkəkeikei məni pətigəm min nəghatiən iətəm Uhgın təməfinə kəm ik kəm nətəmimi nilosilah tol pisin pisin min, mine nətəmimi e nıtəni pisin pisin min, mine nətəmimi kəutəni nəghatiən pisin pisin min, mine kig min.”

11

Iətəmimi mil iətəm kəmuəhtul pətigəm o İesu

¹ Kəni əmeiko kəməfa nəua niuig kəti rəha nosiən mak e nati, kəni kəni=pa kəm iəu, məmə “Uvən, mos mak e Nimə Rəha Uhgın, mine oltə, konu mafin rəfin nətəmi kəutəfaki əha imə. ² Sosiən mak e iat, mətəu natos əmə mak e nimə. Sosiən mak lan mətəu-inko kinəfən rəkis iat əha kəm Nanihluə min. İlah okotevig əpevin e rəhak taun asim məutəhuvən məutəhuvən motos məuig ilah fote-tu.* ³ Kəni iəu iəkəfən nəsanəniən kəm rəhak iətəmimi mil iətəm kətuəhtul pətigəm ohniəu. Kəni okatuos əmə nati apın, matuəhtul pətigəm o nəni pətigəmiən rəhak nəghatiən min o nian uan-tausin tu-hanrit sikiste.”

⁴ İlau u, nəukəti nigı olif mil, mine nati kətəharu-pəri lait mil lan, iətəm kətuəhtul əupən e İərmənig rəha nəhue niftəni. ⁵ Nəmə iətəmi tətəlkut o nərəkiniən ilau, kəni nəmnamı nigəm otisi=pən e nohlilau, kəni mus rəhalau tikimır min.† İətəmimi iətəm tolkeikei

* **11:2** “Məuig fote-tu” (11:2; 13:5), in təhmen əmə e “nu kisil mine nıpilgan,” kəni kuəhmen əhmen min e “nian uan-tausin tu-hanrit sikiste (1,260),” kəni kihləhmen əhmen e “nian kətiəh, mine nian keiu min, mine nian nıpilgan” (12:14). Nəmpə u təsəghatiən e nəmpə əhruahru əmə kəti, mətəu tətəgətun=pən məmə nian kəti tətəuə o nian rəha nian iəkis min mine nərahian, mətəu otol naunun nian kəti. † **11:5** 2King 1:10,12

nərəkiniən ilau, in otəkeikei mīmīs lanəha. ⁶ İətəmimi mil u, ilau katuos nəsanəniən o nahtipəsiğiən e nəpuə məmə nuhuən otəsəfuvian nian ilau okatuəghati matuəni pətiğəm nəghatiən mīn rəha Uhgīn.‡ Kəni ilau matuos mīn nəsanəniən məmə okuəuhlin nəhu mīn kəhuva nīrəŞ, konu muəhrun mīn nərəkiniən nətəmimi rəha nəhue niftəni e nərahian pīsīn pīsīn mīn iətəm ilau kuolkeikei məmə okuol.*

⁷ Konu nian ilau kinətuəhtul pətiğəm rəkis, kinuəni rəkis natimnati rəfin, kəni nati miəgəh† iətəm otəri=pa e nīpəg teiuaiu ağın, məriauəh kəni moh ilau, mol win e lau mohamu ilau. ⁸ Nīpətilau otəmähli əpəha e suaru rəha taun asoli əha, ikīn əha kəməhti=pən mīn rəhalau İərmənīg e nīgi kəməluau‡ ikīn, kəməuhlin nərgīn, məmə Sotəm uə İjip, tətəgətun=pən noliən təräh ikīn əha. ⁹ Kəni nətəmimi nīlosilah pīsīn pīsīn mīn, nətəmimi e nəuaniləuis rəfin, mīne nətəmimi e nəghatiən mīn rəfin, mīne e kəntri mīn rəfin, okotarfu əmu nīpətilau, motos nian apiəpiə kisil, kəni mīne nīpīlgan, kəni okəsotegəhaniən məmə kītənim ilau. ¹⁰ Kəni nətəmimi rəfin rəha nəhue niftəni okotol lafet, motagiən mətəu-inu ilau kiniamīs, kəni məutəfən natimnati kəm lah mīn, məutagiən mətəu-inu iəni mil iətəm kəmatuol pik nərahian kəm lah, kiniamīs.

¹¹ Mətəu uərisig e nian apiəpiə kisil mīne nīpīlgan tinuvən rəkis, kəni Uhgīn təməfən nehagiən e nīpətilau kəni ilau kəmuəhtul e nəhlikilau. Kəni nətəmimi rəfin nətəm kəmoteruh ilau, nəhmtilah təməpis, narmilah tikə. ¹² Kəni ilah kəmotətəu nəuiən asoli kəti təmsipəri e negəu e neai, mətəni=pən kəm lau məmə, “Uəri miəuva u ikīn u.” Kəni nəpuə təmələs ilau məri muvən e neai. Kəni rəhalau tikimīr mīn kəmotəhtul maüteruh ilau.

¹³ Kəni e nian əhruahru əha, nəmig asoli kəti təman mərəkīn nīpīlga lahuənu əha kətiəh mupəh əmə nain. Nəmig təmohamu nətəmimi ilah rəfin səpīn-tausin, kəni nətəmimi rəfin nətəm kəməsohmīsian, kəmotəgin motərəmrumin, kəni motəni nīpəhriənian məmə Uhgīn e negəu e neai tatos nepətiən.

¹⁴ !Əui! Nərahian asoli iətəm tatol nəmpə tu lan, tinol naunun. Mətəu, nərahian iətəm tatol kisil lan otəsuvəhiən tuva.

Agelo iətəm tatol səpīn lan təmahli təui

¹⁵ Agelo iətəm tatol səpīn lan təmahli rəhan təui, kəni əmeiko nəuiən asoli mīn kəmotəsi=pən e negəu e neai motəni məmə,

“Nərmənīgiən e nəhue niftəni rəfin ağın tinuva rəha İərmənīg Uhgīn rəhatah mīne rəha Kristo rəhan. Kəni in otərmənīg itulīn, naunun tikə.”

¹⁶ Kəni nətəmi asoli nətəm kəmos nəhuitən mīn ilah tuenti-fo, nətəm kəutəharəg-pəri e rəhalah jeə mīn aupən e nəhmti Uhgīn, ilah kəmotəsin nəulilah, məuteiuaiu, nīpənəgilah tatek niftəni, kəni məutəfaki kəm Uhgīn, ¹⁷ motəni məmə,

“İəkotəni tagkiu kəm ik, İərmənīg Uhgīn Nəhgim Tepət Pik Ağın, iətəmi ko ik nətətiğ ko iətəm nətətiğ rəueiu, kəni nəmətətiğ aupən, mətəu-inu ik nəmos rəham nəsanəniən asoli, kəni mīnətuəuin mətərmənīg.

¹⁸ Kəntri mīn, kautol pik niəməha, mətəu ik rəham niəməha asoli tinuva.

Nian tinuva o nakiliən nətəm kəmoħmīs.

Kəni onəkətəou iəni mīn u ilah rəham noluək mīn, kəni mətəou mīn nətəmimi rəham, mīne nətəm kautisiai ik, ilah rəfin, nati əpnəpīn nəmə ilah kautos nepətiən asoli uə nepətiən əkəku.

Kəni nian u rəham, o nərəkiniən nətəmi mīn u kəutərəkīn nətəmimi e nəhue niftəni.”

¹⁹ Nian kəmerəh e Nīmə Rəha Uhgīn əpəha ilis e neai, kəni kəmafı Bokis rəha Nəniəskasikiən Rəha NasiruiənŞ tətəharəg əpəha imə. Kəni təmatoraip mətəsiə, kəni

‡ 11:6 1King 17:1 § 11:6 Eks 7:17-21 * 11:6 Suah mil u rəhalau nəsanəniən təhmen e Mosis mīne Elaijə. † 11:7 Dan 7 ‡ 11:8 “İkīn əha kəməhti=pən mīn İərmənīg e nīgi kəməluau,” tətəghati e Jerusiləm. § 11:19 Bokis rəha Nəniəskasikiən Rəha Nasiruiən u, in “Ark of the Covenant.” Eks 25:10-22.

kaluəluə təmatatiperəh, kəni iəmətəu nagətian asoli mīn, kəni təmatəmig, kəni ais təmimərəgrəg.

12

Pətan mine ialkitə asoli

¹ Kəni nəmtətian asoli kəti təmiet e neai. Pətan kəti təmuvən e mitigar təhmen e napən, kəni təməharəg məfu-pəri nəhlkin e məuig, kəni mətəfəfau e hat rəha nisiaian kəti, kəmol=pən məhau tueləf lan. ² In tətəsək əfəməh, tətəu nahməian mətəu-inko in tinamki-amki otəsuvəhian temək.

³ Kəni əmeiko nəmtətian kəti mīn təmiet mīn əpəha ilis e neai, iətəm tuhapispis ohniəu. Inəha, ialkitə asoli kəti, tərəuvarəuv, təhmen e nigəm, rəhn-kapə təmisim-isim ilah səpīn, kəni rəhnəpati ilah ten, kəni kəməfəfau=pən hat ilah səpīn e rəhn-kapə mīn, kəni hat mīn əha rəha kig asoli agin. ⁴ Nipikin tatoh rəkis məhau mīn əpəha ilis e neai, mətəmkiahu=pə ilah nipilgan kətiəh e nəhue niftəni, məpəh nipilgan keiu. Kəni e nian əha, ialkitə əha təmuva məhtul aupən e pətan u iətəm otəsuvəhian temək, məmə nəmə nətin tinair, kəni in ton.*

⁵ Pətan əha təmələs nətin iərman, iətəm in otarməniḡ e kəntri mīn rəfin, konu nəmtətian rəha narməniḡian rəhan təhmen e neim kəti kəmol e aian. Mətəu Uhgīn təmiuvi rəkis suakəku u o ialkitə, miləfəri ilis e rəhan jeə, məmə otarməniḡ. ⁶ Pətan u, təmagim=pən əpəha ikin təpiə-məpiə ikin, iətəm Uhgīn təmol əpenə-penə lan məmə otətətiḡ ikin, kəni kateh, kətəuarus=pən nian uan-tausin tu-hanrit sikiste (1,260) tinuva mīnuvən rəkis.†

⁷ Kəni əmeiko, nəluaginian kəti tinəhtul əpəha e negəu e neai. Maikil ‡ mine rəhan nagelo mīn, kinautəluagin ilah ialkitə, kəni ialkitə mine rəhan mīn nagelo kinautoh mīn ilah.

⁸ Mətəu ialkitə, nahgin tikə, təsəhmenian. Kəni əmeiko, Maikil mine kinotol win e lah, kəni kəmahli pətigəm ilah əpəha e negəu e neai. ⁹ Kəmotələs ialkitə asoli kəha, mətəraki iahu=pən e nəhue niftəni. Kəni inu, in sineik nuvəh əha aupən, § kətəni məmə İərmis, uə Setən, iətəm təmeiuə e nəhue niftəni rəfin agin. Kəməraki pətigəm lan, * tuva e nəhue niftəni, ilah rəfin nagelo mīn rəhan.

¹⁰ Kəni əmeiko iəmətəu nəuian asoli kəti əpəha ilis e negəu e neai. Təmə, “!Rəueiu əha, Uhgīn rəhatah in tinosmiəḡəh itah!

!Rəueiu əha in tinol pətigəm məmə in tatos nəsanənian, kəni rəueiu əha, in tinətarməniḡ!

Kəni rəueiu əha, Kristo rəhan təmol məmə in tatos mīn nəsanənian mine nepətian e natimnati mīn rəfin.

Tol lanəha mətəu-inu rəueiu əha, kinəraki iahu e Setən e nəhmti Uhgīn. Setən u, iətəm tətəni rah piatah mīn lapin mine lənian, mətəni pətigəm nipəḡnəmtin mīn rəhalah mətətu=pən e lah e nəhmti Uhgīn.

¹¹ Kəni piatah mīn kəmotəməu ilah mīn,

kəni motol win rəkis lan e nəsanənian rəha nimisian rəha Nəti Sipsip o nosmiəḡəhian nətəmiimi nian niran təmaiu e nigī kəməluau,

motətiḡ motol win mīn lan e nəhtul əskasikian o nəni pətigəmiən nəḡhatian rəha Nəti Sipsip.

Motol win mīn lan mətəu-inu nikilah təməsəhti pikian nəmiəḡəhian rəhalah, mətəu kəmotəhtul maru əmə məmə okohmis.

¹² !Negəu e neai, mine itəmah u nəutətiḡ ikin, otagian mətəu-inu kinəraki pətigəm e ialkitə!

!Mətəu əui, kəsi o nəhue niftəni mine nitəhi,

mətəu-inu Setən təmeiuaiu muvnə ohnik!

In, niəməha təməu pik,

mətəu-inko in təhrun məmə nian rəhan təkuəkir əmə.”

* 12:4 Mat 2:13-14 † 12:6 Afın-to futnot rəha Nəh 11:2. ‡ 12:7 Dan 10:13,21; 12:1 § 12:9 Jen 3:1 * 12:9 Jen 3:14-15; Luk 10:17-18; Jon 12:30-31; Kol 2:15

13 Nian ialkitə asoli u, təmafı minəhrun məmə kinəraki pətigəm lan tuvən e nəhue niftəni, əmeiko minatitəu pətan u iətəm təmələs nətin iərman. 14 Kəni kəməfən niməlməli məlikim keiu kəm pətan u, məmə in otos miuvig lan muvən əpəha ikin kəmol əpenə-penə rəkis ikin təpiə-məpiə ikin. İkin əha, otətətig ikin, kəni in tətəgim o sineik, kəni kateh vivi in o nian kətiəh, mine nian keiu min, mine nian nipiłgan. 15 Kəni sineik u, təmeuə təhmen e naruəh asoli kəti, məmə otelərmin pətan u mələs magim. 16 Mətəu niftəni təmasıru e pətan u. Niftəni təməuag kəni mərgei rəfin nəhu iətəm ialkitə təmeuə lan e nıpəgnəuan. 17 Kəni əmeiko, ialkitə əpəha, niəməha təmol təmol o pətan u, kəni in tagim muvən məmə otəluagin ilah rəhan min nəuvein nəuaniləuis, ilah u nətəm kətol nəuia Uhgın, kəni mautəhtul əskasik o nəni pətigəmian məmə ilah nətəmimi rəha İesu Krısto. 18 Kəni in təməhtul əpəha e nıpəkıl itəhi.

13

Nati miəgəh

iətəm təmagərərə nitəhi məri

1 Konu iəmafı nati miəgəh asoli kəti təməhapu nitəhi məri. Rəhnəpati ten, rəhn-kapə təmisim-ısim ilah səpin, kəməfəfau=pən e hat min rəha kig asoli agın e rəhnəpati min. Kəni kəmətei=pən nərgin min e rəhn-kapə lah kətiəh kətiəh, nərgin min u kotəuiakən e Uhgın e rəhn-kapə min. 2 Nati miəgəh əha iəmafı, təhmen e pusi asoli agın kəti, lepət, mətəu nəhkin min kotəhmen e nati miəgəh kəti u, beə. Kəni nıpəgnəuan təhmen e laion. Kəni ialkitə u, təməfən rəhan nəsanəniən mine narmənigiən mine nepətiən asoli kəm nati miəgəh u.

3 Rəhn-kapə nati miəgəh u kəti, nati kəti təmol, kəni nəkafı məmə tınatol pau o nimisiən, mətəu nəuvır min. Kəni əmeiko, nətəmimi rəfin e nəhue niftəni narmilah təmiuvig pik ohni, kəni mautəhuərisig e nati miəgəh kəha. 4 Kəni ilah rəfin kəmotəfaki kəm ialkitə, mətəu-inu təməfən nepətiən rəhan kəm nati miəgəh u. Kəni ilah kəmotəfaki min kəm nati miəgəh u, kəni motəni məmə, “?Pəh in təhmen e nati miəgəh u? ?Pəh təhrun nohiən?”

5 Kəni kəmegəhan e nati miəgəh u, məmə in otəghati əfəri, mətəuiakən e Uhgın. Kəni kəmegəhan=pən e nepətiən kəm in, məmə təhrun nolıən nati nak in tolkeikei o məuig fote-tu.*† 6 Kəni in təməni nəghatiən tərəh tepət e Uhgın, mine nərgin,‡ mine nətəmimi nətəm kətatig e negəu e neai,§ ilah u rəhan niməfaki. 7 Kəməfən min nəsanəniən kəm in, məmə otəluagin ilah nətəmimi rəha Uhgın, kəni mol win e lah. Kəni kəməfən min nepətiən kəm in o narmənigiən e nətəmimi e nəuaniləuis min rəfin, mine nətəmimi nilosilah tol pişin pişin min, mine nətəmimi e nəghatiən min rəfin, mine kəntri min rəfin. 8 Nətəmimi rəfin rəha nəhue niftəni, okotəfaki kəm nati miəgəh u, inəha, nətəmimi rəfin nətəm kəməsəteien nərgilah e Nauəuə rəha Nəmiəgəhiən, nian nəhue niftəni təmatikə əhanəh. Nauəuə u, in nauəuə rəha Nəti Sipsip iətəm kəmoəhamu.

9 İtəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u.

10 Nəmə iətəmi kəti otuvən e kaləpus,

pəh in otuvən əmə.

Nəmə okoəhamu iətəmi kəti e nau,

pəh okoəhamu əmə e nau.

Nəghatiən u, nıpətin u məmə nətəmimi rəha Uhgın okotəkeikei motol tikuvhuy, kəni motəhatətə əmə e Uhgın.

Nati miəgəh

iətəm təməhapu niftəni məri

11 Kəni əmeiko, iəmafı min nati miəgəh kəti min iətəm təməhapu niftəni məri. Rəhnəpati keiu təhmen e nəti sipsip kəti, mətəu tətəghati, nəuiən təhmen e ialkitə kəti. 12 Nati miəgəh

* 13:5 Afın-to futnot e Nəh 11:2. † 13:5 2Təs 2:1-12 ‡ 13:6 Dan 8:10-11 § 13:6 Efəs 2:6

iətəm rəhn-kapə səp̄in, tətəfən rəfin rəhan nepətian kəm in, kəni nian nati miəgəh iətəm rəhn-kapə keiu tətətig ilah nati miəgəh rəhn-kapə səp̄in, in tatol nəuian. Kəni nati miəgəh iətəm rəhn-kapə keiu tətəkeikei kəm nətəmimi rəfin e nəhue niftəni, məmə ilah okotəfaki kəm nati miəgəh iətəm təmaupən, iətəm rəhn-kapə kəti tinol pau o nimisiən mətəu tinəuvir m̄in. ¹³ Kəni nati miəgəh u iətəm rəhn-kapə keiu, tatol nəmtətian asoli m̄in mine nati ap̄isp̄is m̄in tepət, matig mol m̄in nigəm tatsi-pəri e neai, mətuvə e nəhue niftəni, matol e nəhmti nətəmimi.

¹⁴ Uhḡin təmegəhan=pən e nəsanəniən kəm nati miəgəh u iətəm rəhnəpati keiu, məmə təhrun noliən nəmtətian m̄in nian tətətig ilah nati miəgəh rəhn-kapə ilah səp̄in. Kəni in təmateiuə e nətəmimi rəha nəhue niftəni e nəmtətian m̄in əha in təmol, kəni məni=pən kəm lah məmə okotəkeikei mətətei narm̄in iətəm tatisikəuv̄in nati miəgəh əha iətəm rəhn-kapə səp̄in, nati miəgəh u, iətəm kəməu pau rəhn-kapə e nisə, mətəu tətəmiəgəh.

¹⁵ Kəni Uhḡin təmegəhan=pən e nəsanəniən kəm nati miəgəh iətəm rəhnəpati keiu, məmə otehağ=pən e narm̄in iətəm kəmisikəuv̄in e niḡi, pəh təghati. Kəni narm̄in iətəm kəmisikəuv̄in e niḡi kəha, təməghati, məni əskasik məmə okəkeikei kohamu nətəmimi rəfin nətəm kəsotəfakiən kəm in.

¹⁶ Kəni in təmətəkeikei kəm nətəmimi rəfin məmə okotos mak kəti rəhan e nəhlm̄ilah maru uə e n̄ipənəgilah. Nətəmimi rəfin aḡin kotəkeikei motos, ilah u, nətəmimi asoli m̄in, mine nətəmimi əpnəp̄in əmə, nətəmimi rəhalah nautə tepət, mine nətəmi rəhalah nautə tikə, slef m̄in, mine nətəmi səniəmə slef m̄in, məmə okotos mak kəti rəhan e nəhlm̄ilah maru uə e n̄ipənəgilah. ¹⁷ Nəmə iətəmi təsosian mak u, təruru nosian nəhmti nati kəti, mine noliən səlim mətəuarus in təkəikei mos mak rəhan. Mak u, in nərḡi nati miəgəh iətəm rəhn-kapə ilah səp̄in, uə nəmpə iətəm tətəgətun=pən nərḡin.

¹⁸ O nati u, onəkeikei mos neinatigian tepət o nəhruniən nəmpə rəha nati miəgəh u. Kəni nəmə ik nəkeinatig təhmen, kəni nəkəhrun nəniən n̄ipət̄in. Kəni nəmpə u, in sikis-hanrit-sikiste-sikis (666), kəni in tətəgətun=pən iətəmimi kəti.*

14

Nəti Sipsip mine nətəmimi 144,000

¹ Kəni əmeiko, iəkəsəl=pən əpəha aupən lak mafu nəti Sipsip tətəhtul-pəri əpəha e Nitəuət Saion, kəni nətəmimi 144,000 kautəhtul ilah m̄in. Kəni kəmətəi=pən nərḡi Nəti Sipsip mine rəhan Tatə e n̄ipənəgilah.*

² Kəni iəkətəu nati kəti əpəha ilis e negəu e neai tətəgət, nəuian təhmen e nitəhi tatem nəuanaluəuə, kəni məhmen m̄in e kaluəluə t̄itat̄iperəh, kəni iəkətəu təhmen m̄in e nəuia hap† tepət, nətəmimi kautoh. ³ Kəni ilah kəutani nəpuən vi kəti əpəha aupən e jeə rəha kig, mine nati m̄in kəutəmiəgəh kuvət, mine nətəmi asoli nətəm kəmos nəhuitən m̄in. Iətəmi kəti təsəhruniən nəpuən əha, nətəmimi m̄in əmə kəha ilah 144,000 nətəm Uhḡin təmos nəhmti lah,‡ mos rəkis ilah e nəhue niftəni. Nətəmi m̄in əmə kəha ilah əmə, ilah kotəhrun naniən nəpuən əha. ⁴ Nətəmi m̄in u ilah u, nətəm kəmotəh vivi rəhalah nəmiəgəhiən, məmə namikm̄ikiən tikə e lah, kəni ilah kəməsotit̄iən pətan, ilah nətəmi vi.§ Ilah kautəhuərisig e Nəti Sipsip u, mautəhuvən ik̄in m̄in rəfin iətəm in tatuvən ik̄in. Uhḡin tinos rəkis nəhmti nətəmimi m̄in əha. Ilah rəha Uhḡin əmə, mine Nəti Sipsip u. Ilah

* **13:18** E nian əha ilah kəməsətəiən nəmpə m̄in u 1, 2, 3, təhmen e tah u rəueiu, mətəu ilah kəmautos əmə letə m̄in rəha nəmpə; kəni ko nərḡi nətəmimi rəfin tatos nəfigəmiən rəha nəmpə. Nərḡin u Niro in tatos nəfigəmiən rəha sikis-hanrit sikiste sikis (666). Niro u in iətəmi asoli rəha Rom e nian əha. Suah u in təmatol nərahian asoli kəm nətəm kəutəfaki kəm Iesu. * **14:1** Afin-to e futnot rəha Nəh 7:8. In təhmen əmə e inu. Nəmpə u 144,000 tətəgətun “nətəmimi m̄in rəfin rəha Uhḡin.” † **14:2** Hap m̄in əha, nati katoh ilah o naniən nəpuən, təhmen e kitar. ‡ **14:3** 1Pitə 1:19 § **14:4**

Inu təsəniən məmə nətəmimi m̄in u kəmotol marit ko kəsəhuvəniən e negəu e neai, kəpə. Inu in nəghatian əuhlin m̄in kəti. Inu tətəni məmə, nətəmi kəutəfaki okəsotamikm̄ikiən e noliən tərəh m̄in təhmen nətəmimi nətəm kəutəfaki kəm narm̄i nati m̄in. Mətəu kəutaskəlim məha-məha Iesu əmə. Ilah kotəhmen e iətəmimi kəti u in təsap̄ilian ilah n̄ipətan əpnəp̄in m̄in, in təhlan əmə. 2Kor 11:2; Efəs 5:25-27; Nəh 21:9

kotəhmen e nauəniən iətəm kəməfaki vi əmə e nasumiən, iətəm kətəfən kəm Uhgın mine Nəti Sipsip. ⁵ İlah kəsoteiuəiən e nian kəti mine, kəni nati əkəku kətiəh mine tikə məmə tol ilah kotaməkmik e nəhmti Uhgın.

Nagelo kisil

⁶ Kəni əmeiko iəkatig mafu min agelo kəti min, tatiuwig əpəha ilis e nimagəuagəu. In tətəni pətigəm nanusiən təuvir iətəm otətətig naunun tikə* kəm nətəmimi rəha nəhue niftəni, e kəntri min rəfin, e nəuaniləuis min rəfin, mine nəghatiən min rəfin, mine nətəmimi nilosilah tol pisin pisin min. ⁷ In tətəni əfəməh məmə, “Otəgin motisiai Uhgın, kəni motəni nıpəhriəniən e rəhan nepətiən, mətəu-inu nian əhruahru rəhan tinuva, o nəfəniən nalpiniən kəm nətəmimi. Otəfaki kəm in, iətəm təmol natimnati rəfin agin: neai mine niftəni, nitəhi mine nəhmti nəhu min.”

⁸ Kəni agelo kəti min, iətəm tatol nəmpə tu lan, tətəu=pən mətəni məmə, “!Papilon təməmei! !Papilon təməmei! !Papilon Əsanən Nahgin Təpət təməmei, meiuaiu! In təhmen e pətan rəha suaru iətəm təmiuvi=pa nəman e kəntri min rəfin kəhuva motəmnim wain ilah min. Wain u nimir, inko, nitəuiən nalməliən min, mətəkeikei kəm nətəmimi məmə kautol nolien tərəh ilah min. Kəni nian nəman kotəmnim wain u, ilah kautiuvi=pa niəməha rəha Uhgın o lah.”

⁹ Kəni agelo kəti min, iətəm tatol kisil lan, tatuərisig e lau, kəni mətəni əfəməh məmə, “Nəmə iətəmi kəti təfaki kəm nati miəgəh əha rəhn-kapə səpin, mine narmi nati iətəm kəmisikəuvin e nig, kəni matos rəhan mak e nıpənəgin uə nəhlmin, ¹⁰ kəni in təkeikei məmnim min wain u inu, in niəməha rəha Uhgın. Wain u inu, kəməsəgələkləkiən e nəhu. In otətəu nahməiən e nigəm mine nəruəs iətəm tatuəu okios in əpəha e nəhmti nagelo asim min mine Nəti Sipsip. ¹¹ Kəni nəhanigəm rəha nigəm iətəm tatus ilah matol nahməiən kəm lah u, in tətəri nian rəfin, naunun tikə. Nətəmimi min kəha kətəfaki kəm nati miəgəh rəhn-kapə ilah səpin mine narmin iətəm kəmisikəuvin e nig, kəni motos mak rəha nərgin, ilah okəsotəmeigian e nərauiə mine lapin.” ¹² Nəghatiən u, nıpətin u məmə nətəmimi rəha Uhgın nətəm kəutohtəu=pən nəuia Uhgın, kəni məutəhatətə e İesu, ilah kotəkeikei motəhtul əskasik.

¹³ Kəni əmeiko iəmətəu nəuiən kəti təmsipəri e negəu e neai mətəni məmə, “Ətei rəkis nati u: rəueiu mine matuvən, nətəmimi rəha İərməng, mətəu nəmə okohmis, ilah okotətig e nəuviriən pəhriən.”

Kəni Narmin Rəha Uhgın təni məmə, “!Əuəh! İlah okotəmeig e rəhalah uək, mətəu-inu okotos nəua rəhalah uək min.”

Nəuləkiən e nətəmimi e nəhue niftəni

¹⁴ İəməsal=pən min əpəha aupən lak mafu nimali nəpuə kəti tərueən, kəni iətəmi kəti tətəharəg-pəri e nimali nəpuə kəha. İətəmi u, təhmen e Nəti İətəmimi. In tətəfəfau e hat rəha kig, kəmol e aiən u kol tətəraip-oraip, kəni mətələs nau ekəu kəti iətəm tasilə. ¹⁵ Kəni əmeiko agelo kəti min təmsipən əpəha e Nime Rəha Uhgın muva, kəni mauin əfəməh e iətəmi u, tətəharəg-pəri e nimali nəpuə məmə, “Os rəham nau ekəu mos muvən məulək, mətəu-inu nian rəha nəuləkiən tinuva, kəni nauəniən əpəha e nəhue niftəni tiniməhtə.”

¹⁶ Kəni əmeiko iətəmi u iətəm tətəharəg-pəri e nimali nəpuə, təmauəh e nəhue niftəni e rəhan nau ekəu, kəni məulək e nətəmimi e nəhue niftəni, təhmen e nauəniən iətəm tiniməhtə o nosiən.

¹⁷ Kəni agelo kəti min təmiet e Nime Rəha Uhgın əpəha e negəu e neai. In tətələs min rəhan kəti nau ekəu iətəm tasilə. ¹⁸ Agelo kəti min, iətəm tatos nepətiən rəha nigəm e oltə, təmsi=pən əpəha e oltə, kəni mauin əfəməh e agelo iətəm tətələs nau ekəu məmə, “Ələs rəham nau ekəu ko, muvən e nəhue niftəni, kəni mətei rəkis nətəmimi nətəm kotəhmen e nəua krep marəg u nəmiəvin min, əpəha e nəukətin. Nəhue niftəni təhmen e nəukətin.”

* **14:6** Kətəghati lanəha məmə Nanusiən Təuvir naunun tikə mətəu-inu in tətəghati e nəlpəkəuiən itulin min rəha Uhgın, kəni mətəu-inu in tətəni nıpəhriəniən nian rəfin.

19-20 Tol lanəha, agelo kəha təmauəh e rəhan nau ekəu, tuvən e nəhue niftəni, kəni mətei rəkis nətəmi mīn əha kotəhmen e nəua krep iətəm tīnimarəg rəkis. Kəni in mərəki=pən e ikin katevig-evig e nəua krep mīn ikin, məmə nəhuin otiet. Ikin əha, in ihluə e taun, Uhgīn tətəfətigəm rəhan niəməha, kəni matol nalpiniən ikin kəm nətəmimi. Kəni katevig-ərain nətəmimi mīn u, kəni niralah iətəm tətaiəh mətaiu ikin əha, in təhmen e nəhu asoli kəti nəfəməhiən rəhan təhmen e 1,600 statia,[†] kəni mol lokamnīm agīn lan. Nəmə əhos kəti tiuvig=pən ikin, nīrə təhrun nəriən mek nohlīn.[‡]§

15

Nətəmimi rəha Uhgīn kəmotəni-vivi in

¹ İəməsəl=pən əpəha e negəu e neai mafu mīn nəmtətīən kəti mīn iətəm tuhapispis ohniəu. Nagelo ilah səpīn kautos naunu nalpiniən mīn, ilah səpīn. Nalpiniən mīn əha, ilah kautol niəməha apiəpiə rəha Uhgīn tol naunun lan. ² Kəni əmeiko, iəmafū nati kəti təhmen e nitəhi, mətəu kəmol e kilas mīne nigəm filəh-filəh, kəni nətəmimi nəuvein kautəhtul e nīkalkali nitəhi u, ilah kəha nətəm kəmotəluagin ilah nati miəgəh kəha rəhn-kapə səpīn mīne narmīn iətəm kəmisikəuvīn e nigī, kəni kətol win e lau, mīne nəmpə iətəm tətəhtul o nərgīn. Kəni Uhgīn təməfən hap* mīn kəm lah, ³ kəni kautoh, məutani nəpuən rəha Nəti Sipsip mīne Mosis u, ioluək rəha Uhgīn, kəutani məmə,

“İərməniğ Uhgīn Nahgim Tepət Pīk Agīn

Rəham nolīən mīn kotuhapispis e timah.

!Kig itulīn, nolīən mīn rəham kotəhruahru pəhriən!

⁴ ?Pəh otəsəginiən lam, İərməniğ?[†]

?Kəni pəh otəsəfinəiən nəni-viviən o nərgəm?

Mətəu-inu ik pisin əmə nəkasim.

Nətəmimi e kəntri mīn rəfin okəhuva

kəni motəfaki e nəhmtəm,

mətəu-inkonu nəmol pətīgəm rəham nolīən əhruahru mīn.”

⁵ Kəmotani rəkis nəpuən əha, iəməsəl-pəri e negəu e neai, mafu kəmerəh=pən İkin Uhgīn Tətətig İkin, inu, Nima Tapolīn rəha Uhgīn. ⁶ Nagelo mīn ilah səpīn kəmoħiet e İkin Uhgīn Tətətig İkin, kautos nalpiniən mīn ilah səpīn. İlah kautəhuvən e napən təuvir u, linən, iətəm tatipitipit, kəni kəməlis nīmankilalah e kətəuti iətəm kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip. ⁷ Kəni əmeiko, nati miəgəh mīn kəha ilah kuvət kəti təməfən pesin mīn iətəm kəmol e aiən u kol ilah səpīn, kəm nagelo mīn u səpīn. Pesin mīn u, kotəriauəh e niəməha rəha Uhgīn u, iətəm tətətig itulīn.[‡] ⁸ Kəni nəhanigəm təməriauəh əha İkin Uhgīn Tətətig İkin, nəhanigəm in nepətīən əhagəhag rəha Uhgīn mīne nəsanəniən rəhan, kəni ko iətəmi kəti təsuvəniən əha imə e İkin Uhgīn Tətətig İkin mətəuarus nalpiniən mīn ilah səpīn iətəm nagelo səpīn kautəmki, okətol naunun.

16

Pesin ilah səpīn, kəmotəriauəh e niəməha rəha Uhgīn

[†] **14:19-20** 1,600 statia təhmen e 300 kilomitə. 1,600=4×4×10×10. Nəmpə u 4 tətəgətun “nəhue niftəni rəfin.” Kitah kotəfin e nauəuə u kaugə 4 rəha nəhue niftəni, mīne nīmətəgi 4. Nəmpə u 10 tətəgətun “ilah rəfin.” Ko nəghatiən e fes u tətəgətun apiəpiə rəfin nalpiniən rəha Uhgīn tatuvən o nətəmimi rəfin ikin mīn rəfin e nəhue niftəni iətəm ihluə e taun rəha Uhgīn. [‡] **14:19-20** Nətəm İsrəl ilah kautevig-evig e nəua krep məmə nəhuin otiet; inu katos nəmtətīən lan məmə tətəgətun nalpiniən rəha nətəm kotərah. **§ 14:19-20** Aes 63:1-6 * **15:2** Hap mīn kəha, nati katoh ilah o naniən nəpuən, təhmen e kitar. [†] **15:4** Jer 10:7; Sam 86:9-10 [‡] **15:7** Təuvir məmə koteruh məmə, nati ilah səpīn iətəm kəmuvan-ərain nauəuə lan, təui səpīn, mīne təhro lanu, pesin səpīn rəha nalpiniən; ilah kəhləgətun məmə nati kətīəh əmə kətsimaru kəni o nolīən təhagəhag o nəhruniən. İnəha tətəni nalpiniən rəha Uhgīn.

¹ Kəni əmeiko, iəmətəu nəuian kəti təmagət əfəmäh əpəha e İkin Uhgın Tətətiğ İkin, mətəni=pən kəm nagelo mın u səpın məmə, “Əhuvən, motauvəregın pətigəm e nəhue niftəni pesin ilah səpın iətəm kəmotəriauəh e niəməha rəha Uhgın.”

² Agelo iətəm tətaupən, təmuvən mauvəregın pətigəm pesin rəhan e niftəni. Kəni əmeiko, nətəmimi nətəm kautos mak rəha nati miəgəh e rəhn-kapə lah səpın, kəni mautəfaki kəm narmın iətəm kəmisikəuvın e niği, nıməgım təməmirəuei nıpətıləh.

³ Kəni agelo nəmpə tu, təmauvəregın pətigəm rəhan pesin əpəha itəhi. Kəni nitəhi təmol nırə lan, təhmen e nira iətəmi təmimis. Kəni nati itəhi mın rəfin kəmoħmıs.

⁴ Kəni agelo nəmpə tri, təmauvəregın pətigəm rəhan pesin e nəhmti nəhu mın mine nəlugi nəhu mın, kəni ilah kəməhuva motol nırə e lah. ⁵ Kəni əmeiko iəmətəu agelo iətəm tətərmənig e nəhu mın təni məmə,

“İk pısın əmə ik Uhgın, nəkəhruahru,

ik ko iətəm nətətiğ kəni nəmətətiğ,

kəni təhruahru əmə məmə onəköl nalpiniən kəm lah lanəha.

⁶ Rəhalah aru əmə,

mətəu-inu ilah kəmotiuvi nira rəham nətəmimi mın mine iəni mın,

kəni ik nəkəfən nira nımlah məmə okotəmnım.”

⁷ Kəni iəkətəu oltə tətəghati əfəmäh məmə,

“!Əuəh! İərmənig Uhgın Nahgin Təpət Pık Agın, rəham nəghatiən nəmoħ nətəmimi lan, in təhruahru agın, kəni nıpəhriənən.”

⁸ Kəni əmeiko, agelo nəmpə fo, təmauvəregın pətigəm rəhan pesin e mitigar, kəni kəməfən nəsanəniən kəm mitigar məmə otəghi nətəmimi təhmen e niğəm. ⁹ Kəni nəpiəpeiən təmus ilah, kəni kotəuiakən e nərgi Uhgın, iətəm in tətərmənig e nalpiniən mın u, mətəu ilah kotəpəh nəuhliniən nətəliğən rəhalah, kəni motisıai rəhan nəpətiən.

¹⁰ Kəni agelo nəmpə faif tauvəregın pətigəm rəhan pesin əpəha nati miəgəh tətərmənig ikın, kəni əmeiko, ikın mın rəfin in tətərmənig ikın in təmapınəpu. Kəni nətəmimi kautətəu nəhməiən, mautus nəmıləh məutəuəhtuv-əuəhtuv. ¹¹ Kəni ilah məutəuiakən e Uhgın əpəha e nəgəu e neai o nəhməiən mın mine nıməgım mın rəhalah, mətəu ilah kəməsotəuhliniən nətəliğən rəhalah o nati iətəm kəmotol.

¹² Kəni agelo nəmpə sikis, təmauvəregın rəkis rəhan pesin e nəhu asoli, nərgin u, İufretis, kəni əmeikonu nəhu təmamır mol suaru rəha kig mın kotaliuek lan mautsıpah. ¹³ Kəni əmeiko, iəkəfu mın narmın tərəh kisil kıləhmen e fırok. Kəti təmıet e nıpəgnəua ialkitə, kəti tiet e nıpəgnəua nati miəgəh rəhn-kapə lah səpın, kəni kəti tiet e nıpəgnəua iəni eiue.*

¹⁴ İlahal narmı iərmıs mın, iətəm kautol nəmtətiən mın, kəni ilahal kılhet mılhuvən o kig mın e nəhue niftəni rəfin, məhluhapumın ilah məmə okotəluagin e Nian Asoli rəha Uhgın Nahgin Təpət Pık Agın.

¹⁵ Kəni İesu təməni məmə, “!Əsal=pa-to! İətuva təhmen e iakləh! İətəmimi iətəm təsapiliən mətair, məsəpəgiən rəhan nəpən o nəpiliən məmə in otəsaiu piəpiəiən kəni maulis ohni, in otətiğ e nəuviriən pəhriən.”†

¹⁶ Kəni ilah kəmotoriarun rəfin kig mın əpəha ikın kəti, kətəni e nəghatiən rəha nətəm İsrəl, məmə, “Armaketon.”

¹⁷ Kəni naunu agelo iətəm in nəmpə səpın, təmauvəregın rəkis=pən rəhan pesin əpəha e nıməgəuəgəu, kəni əmeiko əpəha e İkin Uhgın Tətətiğ İkin, nəuian asoli kəti tisipən əpəha e jeə rəha kig məmə, “!Tınol naunun!” ¹⁸ Kəni əmeiko təmoraip, kəmətəu nəgətiən asoli, kəni kaluəluə təmatiperəh atiperəh, kəni nəmiğ asoli təmələuəl e niftəni. Nəmiğ u, in iahgin iahgin, kəseh əhanəhiən nəmiğ kəti iahgin tol lanəha nian kəti. ¹⁹ Kəni taun asoli təməhapu nəuvetin kisil, kəni taun mın e kəntri mın rəfin kəmoħməgrəğ motol

* **16:13** “İəni eiue” u, in nati miəgəh iətəm təməhapu niftəni məri, rəhnəpati keiu, iətəm təməghati lan e Nəh 13:11-18.

† **16:15** İnu nəghatiən əuhlin. Noliən rəha nəfəniən nəpən in tətəgətun məmə iətəmimi in tatol noliən təuvir mine mətəhtul maru o İesu nian otitəliğ=pa. Mətəu noliən rəha nəpəgiən nəpən tətəgətun noliən rəha təfəgə tərəh.

nati tikə e lah. Uhgın, nikin təməhti noliən tərəh mın rəha Papilon Asoli, kəni təfən kap iətəm təmərıauəh e wain e niəməha rəhan, təməkeikei kəm in məmə otəmnım rəfin agın. ²⁰ Nıtəni əlkələh mın rəfin kəmotagım, mohkə, kəni nıtəuət mın kəseh minıən ilah. ²¹ Ais u iətəm təhmen e kəpiel asoli kautisi=pən e nimalı nəpuə, kəmotəmei=pən e nətəmimi. Ais u, kətiəh əmə təhmen e fıfti kilo, kəni nətəmimi kəmotəuiakən e Uhgın o nahli=paiən ais iətəm təməmei=pən e lah, mətəu-inu nalpiniən u in tərəh tərəh agın.

17

Pəta-ionəhan tərəh agın

¹ Kəni əmeiko, agelo mın səpın əha kəti u kəutəmki pesin ilah səpın təmuva mənı=pa kəm iəu məmə, “Va-to, pəh iəkəgətun kəm ik nalpiniən rəha pəta-ionəhan* tərəh agın, iətəm tətəharəg=pən e nəhu tərət. ² Pətan əha, kig mın rəha nəhue nıftəni ilah kəmutit, kəni nətəmimi rəha nəhue nıftəni ilah kəmutəmnım nımın wain, məutapıs ilah mın kəni mutit.”

³ Kəni nəsanəniən rəha Narmın Rəha Uhgın təmol kəm iəu, kəni agelo təmit rəkis iəu iəkian əpəha ikin təpiə-məpiə ikin. Kəni ikin əha, iəmafı pətan əha tətəsüə e nati miəgəh ərarəuv kəti. Kəməteı=pən nərgın mın iətəm tətəni rah Uhgın, tırəuei rəfin nıpətın, kəni rəhn-kapə təmısim ilah səpın, konu rəhnəpati ten. ⁴ Pətan əha, tatuvən e napən iətəm tol nəugı naris mıne mərəarəuv təhmen e kwın kəti, in təmol malə-malə e nıpətın, tətəuan nəuanati mıne iəring, iətəm kəmol e aiən u kol, mıne kəpiel iətəm nəhmtın tiəkis, mıne nati kəti təuvır pik u, perəl.† Kəni in tatos kap kəti e nəhlmın, iətəm kəmol e aiən u kol, kəni tərıauəh e nati tərəh mın, iətəm kotamıkmık agın e nəhmtı Uhgın, kəni ilah kəha nəua noliən tərəh rəhan. ⁵ Kəni inəha e nıpənəgin, kəməteı=pən nərgın kəti əha ikin, iətəm nıpətın tətəhluagı u, tətəni məmə,

TAUIN ƏSANƏN NAHGİN TEPƏT U PAPILON.

IN ITI NİPƏTA-IONƏHAN MİN RƏFIN.

KƏNI IN NƏUKƏTI NOLİƏN NATI KOTAMİKMİK AGİN MİN.

⁶ Kəni iəkəfu məmə pətan u, in tınapıs e nıra nətəmimi mın rəha Uhgın, nıra nətəmimi kəmutəhtul pətıgəm o nəni pətıgəmıən İesu.

Nian iəmafı, kəni narmək təmiuvıg pik pəhriən. ⁷ Kəni əmeiko agelo təmənı=pa kəm iəu məmə, “?Narməm tatiuvıg lankonu lan o nak? İəu iəkıtıs nəghatıən oneuən e pətan u mıne nati miəgəh iətəm tətəsüə-pəri lan, iətəm rəhn-kapə təmısim ilah səpın kəni rəhnəpati ten.

⁸ Nati miəgəh iətəm nəmeruh, təmətətıg, kəni təsətıgıən rəueıu, kəni otəsuvəhiən otəri e nıpəg asoli iətəm teıuıu agın, kəni tınətaiu matuvən məmə Uhgın otərəkin.

“Kəni nətəmimi rəha nəhue nıftəni nətəm kəməsətəiən nərgılah e nauəuə rəha nəmiəgəhiən, ilah, narmılah otıuvıg pik nian okotafı nati miəgəh u, mətəu-inu aupən in təmətəmiəgəh, mətəu təsətıgıən əha rəueıu, mətəu in otiet pətıgəm mın.

⁹ “İətəmimi otəkeikei mos neinatıgıən o nəhruniən nıpətı nəghatıən u. Rəhn-kapə nati miəgəh u, ilah səpın, kəutəgətun=pən nıtəuət mın iətəm pətan əha tətəharəg-pəri e lah.‡

¹⁰ Kəutəgətun=pən mın kig ilah səpın. Kig faif ilah kınohiet rəkis, kətiəh tətəmiəgəh rəueıu, kəni kəti mın təsuva əhanəhiən. Mətəu nian tuva, in otəkeikei mətətıg o nian əkuəkır əmə. ¹¹ Nati miəgəh u iətəm təmətətıg, kəni rəueıu in təsətıgıən, in mın in kig kəti, iətəm tatol nəmpə eit lan, mətəu in mın in kig kəti rəha kig mın u ilah səpın, kəni tınətaiu mınatuvən e naunun suaru kəti məmə Uhgın otərəkin mau kətiəh lan.

¹² “Rəhnəpati ilah ten iətəm nəmafı ilah, kəutəgətun=pən kig ilah ten, iətəm ilah kəsotos əhanəhiən narmənıgıən rəhalah. Mətəu ilah okəpanotos nepətıən məmə ilah kig mın, motarmənıg ilah nati miəgəh, mətəu o nian əkuəkır əmə. ¹³ Nətəligıən rəhalah kətiəh əmə o nəfəniən rəhalah nəsanəniən mıne nepətıən kəm nati miəgəh. ¹⁴ İlah okotəluagın ilah Nəti

* 17:1 Pəta-ionəhan, nıpətın pətan rəha suaru. † 17:4 Perəl u, in kəpiel təuvır əpəha e niki kəuvın. ‡ 17:9 Nətəmimi tərət nıkilah təhti məmə nati u tətəgətun Rom, in kəmuvləkin-pəri e nıtəuət ilah səpın lan.

Sipsip, mətəu Nəti Sipsip otol win e lah, mətəu-inu Nəti Sipsip in İərməniğ rəha İərməniğ mın, mine Kig rəha kig mın. Kəni in otuva ilah mın nətəmi mın u təmitəpın ilah, kəni ilah kautəhtul əskasik e rəhalah nəhatətəiən.”

¹⁵ Kəni əmeikonu, agelo təni=pa mın kəm İəu məmə, “Nəhu mın u nəmafı, İətəm pəta-ionəhan tətəharəg-pəri e lah, tətəgətun=pən nətəmimi nilosilah tol pisin pisin, nimənin nətəmimi, kəntri mın, mine nəghatiən pisin pisin mın. ¹⁶ Nəti miəgəh mine rəhnəpati ilah ten İətəm nəmafı, ilah okotəməki e pəta-ionəhan u. Kəni ilah okotərəkin in, motol in taiu piəpiə. İlah okoton nıpətın kəni motuvan aru nıpətın e niğəm. ¹⁷ Okotol lanəha, mətəu-inu Uhgın təmələhu=pən nati u e nikilah, məmə okotol nətəliğin rəhan, kəni mol nikilah kətiəh əmə o nəfəniən rəhalah nəsanəniən kəm nati miəgəh, məmə in otarməniğ, mətəuarus nəghatiən rəha Uhgın tuva mol nıpəhriəniən lan.

¹⁸ “Pətan əha nətəfu, in taun nahgin tepət İətəm tətarməniğ e kig mın rəha nəhue niftəni.”

18

Papilon təməmei

¹ Uərisiğ e natimnati mın u, İəmafı agelo kəti mın təmsipəri e neai. In tatos nepətiən asoli, kəni in tətəsiəgəpın rəfin nəhue niftəni e rəhan nəhəgəhəgiən. ² Təməmərıt əfəməh e nəuiən kəti İətəm İahgin, məmə,

“!Təməmei! !Papilon Əsanən Nahgin Tepət təməmei!

İərmis tərah mın kınəhuva motatıg İkin.

In nəuanıprasin rəha narmın tərah mın.

In nəuanıprasin rəha məniğ tərah mın, kəsuniən,

İətəm kotamıkmik e nəhmti Uhgın.

³ Mətəu-inko kəntri mın rəfin kınotapıs e nımın wain u, mautitəu nalməliən, mautit in.

Kig mın rəha nəhue niftəni kəmotit mın,

kəni nətəmi kautol səlim e natimnati mın e nəhue niftəni,

rəhalah nautə nepət rəkis e rəhan noliən İətəm

tətaumis o natimnati rəhan.”

⁴ Kəni əmeiko İəmətəu nəuiən kəti mın e negəu e neai təni məmə,

“Ohiet rəkis lan, rəhak mın nətəmimi,

məmə rəhan noliən tərah otəsələs pikiniən itəmah,

kəni itəmah nəsosıən rəhan kəti nalpiniən,

⁵ mətəu-inko in təmətəriarun rəhan noliən tərah təri İuəkır əmə tek neai, mol Uhgın

təsaluiən e rəhan noliən tərah mın.

⁶ Otalpın nitai nati təhmen e İətəm in təmol kəm rəham nətəmimi.

Otəfən rəhan nətəouiən mau keiu.

Otiuvi rəkis nımın wain İətəm in tarfu məskasik,

rəhan nəsanəniən tepət mapirəkis İətəmi ko İətəm in təməfən kəm lah.

⁷ Pətan konu, təmatəfəri aru in, mətətəu təuvır e nautə rəhan,

mətəu rəueiu əha, əfən nətəouiən rəhan e nahməiən mine nasəkiən,

mətəu-inu tətəghati əfəri e nikin mətəni məmə, ‘İəu kwin kəti. İkinu İətəharəg,

mətarməniğ. Səniəmə İəu pətəlimis. Ko İəsəsəkiən nian kəti.’

⁸ O nəfəriən rəhan, rəhan nalpiniən mın otələs in o nian kətiəh əmə.

In otatimis, mətətəu tərah mətəsək.

Kəni in otatıg e nian İəkis o nosiən nauəniən,

kəni niğəm otus in,

mətəu-inu İərməniğ Uhgın əha, nahgin tepət,

in tətəfən rəhan nalpiniən.”

⁹ “Kəni nian kig mın rəha nəhue niftəni nətəm kəmautit kəni mautos pəti nautə mın rəhan, koteruh nəhanıgəm e niğəm İətəm tatus, kəni ilah okotasək, mautətəu tərah ohni.

¹⁰ Rəhan nahməiən otol ilah kotəgin, kəni motəhtul=pən əmə İəu mətəni məmə,

‘!Kəsi! !Kəsi o taun asoli!

!Əui, Papilon, taun iətəm təmətəsanən pik! Mətəu rəueiu agin uəha, kəmau kətiəh əmə lan, in tınatos rəhan nalpiniən!’

11 “Nətəmimi kautol səlim e natimnati e nəhue niftəni, ilah mın okotasək motasək o pətan u, mətəu-inu iətəmimi kəti mın tikə o nosiən nəhmti rəhalah natimnati. 12 Iətəmi kəti mın otəsosian nəhmti aiən u kol, mine silfə, mine kəpiel təuvir mın, mine perəl* rəhalah, kəni iətəmi kəti otəsosian nəhmti napən təuvir u linən, mine napən təuvir u silik, mine napən u iətəm tətərarəuv, iətəm nəhmtilah tiəkis agin. Iətəmimi otikə o nosiən nəhmtin nigı pişin pişin mın iətəm kəutəpien vivi, mine natimnati mın iətəm katol e rəhnəpati eləfən, mine nigı əskasik mın u nəhmtin tiəkis agin, mine prons,† mine aiən, mine kəpiel təuvir kəti u, mapıl. 13 Iətəmimi otikə o nosiən nəhmti nati nəmiəvilah tətəpien vivi mın, inu sinəmon, mine səntə, mine insens, mine frankinsens, mine fomat u mır. Nətəmimi okohkə o nosiən nəhmti wain mine oiel mine flauə mine wit rəhalah. Kəni iətəmimi otikə mın o nosiən nəhmti kau mın, mine sipsip mın, mine əhos mın, mine kat mın, mine slef mın rəhalah.

14 “Kəni nətəmimi rəha nolian səlim e natimnati mın, ilah okotasək pik, nikilah tahmə. İlah okotəni məmə, ‘Nəua uək asoli mın rəham iətəm ik rəham nətəligiən təmuvən pik lan, kəni nəmatol, ilah kinotagim motəpəh ik. Rəham nautə mın mine malə-malə mın rəham kinotagim, ko nəsos minian ilah.’ 15 Nətəmimi kautol səlim e natimnati mın rəhalah kəm pətan u, mautos nautə asoli mın lan, ilah kautəhtul=pən isəu ohni, mətəramrumin o rəhan nahməiən. İlah nikilah otahmə kəni kotasək motasək əfəməh, 16 motəni məmə, ‘!Əui, kəsi! Taun əsanən iətəm təmatuvən e napən təuvir mın u linən, iətəm tatol nəugi naris mın tərərəuv mine, kəni matol malə-malə e nipətin tətəuan nəuanati mine iəring, iətəm kəmol e aiən u kol, mine kəpiel mın nəhmtin tiəkis, mine nati təuvir mın u perəl mine.

17 Mətəu rəueiu agin uəha, kəmau kətiəh əmə lan, kəmərəkın rəfin nautə asoli mın rəhan.’ “Kəni əmeikonu nətəmi kautələs negəu mın rəfin, nətəmi kəutaliuək e negəu, mine kuru mın rəha negəu, mine nətəmimi rəfin iətəm kautos məni rəhalah o natigian e nəhue nitəhi, ilah okotəhtul=pən isəu ohni. 18 Nian kotafu nəhanigəm lan tatuəu, kəni ilah okotəni məmə, ‘!Kəsehian taun kəti təsanən təhmen e taun asoli u!’ 19 Kəni ilah okotatu rəhn-kapə lah e niməulul, tətəgətun=pən məmə nikilah tətahmə, kəni motasək pik məmə, ‘!Əui, kəsi! !Taun asoli u iətəm nətəmimi rəfin iətəm kautos negəu mın itəhi, ilah rəhalah nautə təmepət e rəham natimnati!

Mətəu rəueiu agin uəha, kəmau kətiəh əmə lam, kəmərəkın agin ik.’

20 !Mətəu itəmah e negəu e neai, itəmah nətəmimi rəha Uhgın, mine aposil mın mine iəni mın,

itəmah nikitəmah təkeikei magiən,

mətəu-inu Uhgın təmos rəkis neim e təmah mələhu=pən o pətan u!”

21 Kəni əmeiko, agelo əsanən kəti təmələs kəpiel asoli kəti, matu=pən e nahgin rəfin əpəha itəhi, kəni məni məmə,

“Kəməraki=pən lanəha Papilon Əsanən Nahgin Tepət əpəha itəhi.

Kəni okol in təsəhtul minian.

22 Kəni ko kəsətəu minian nəuia hap‡ mine nəpuən mın, mine nəuia nahliən nau mine təui u ikin u.

Iətəmimi rəha nəlpəkəuiən təuvir e natimnati otikə u ikin u,

kəni okəsətəu minian nərkərəkian rəha kəpiel mın iətəm kətəuei əris-əris wit katol flauə lan. § 23 Nəhagəhagiən rəha lait mın ko kəsotasiə minian,

* 18:12 Perəl u, in kəpiel təuvir əpəha e niki kəuvin. † 18:12 Prons in aiən kəti, mətəu rəhan kalə təhmen e kol. ‡ 18:22 Hap in nati kəti katoh o naniən nəpuən, təhmen e kitar. § 18:22 Aupən ikin, kəmotos kəpiel keiu, motələhu=pən nikitə wit e nəlugilau motəuei əris-əris nikitə wit lan məmə otol niauvin mol flauə lan. Suaru kəti o nəuhlinian fes u məmə, “kəni okəsətəu minian kakiəh nien.”

kəni ko kəsətəu minian nəuia pətan mine iərman iətəm katuol nəniəskasikiən rəhalau e nian rəha marit,
 mətəu-inu aupən, nətəmimi u kautol səlim e natimnati rəham,
 ilah kautol win e nəhue niftəni min rəfin,
 kəni ik nətaugin asim nətəmimi e kəntri pişin pişin min məmə kəhuva o rəham narmənigiən, e noliən masig rəham.
 24 Taun asoli u Papilon in təmos nalpinian
 mətəu-inu kəmatiuvu nira iəni min mine nətəmimi min rəhan Uhgın ikin min rəfin e nəhue niftəni.
 Nipəhriənian, nira nətəmimi rəfin nətəm kəmo hamu ilah,
 in tətətig e taun asoli u.”

19

Nətəmimi ilis e negəu e neai

kəmotəni-vivi Uhgın

1 Uərisig e nəghatiən rəha agelo kəha, iəkətəu nəuiən asoli kəti təhmen e nətəmimi tepət tepət kəutagət əfəməh, əpəha e negəu e neai, mautəni məmə,
 “!Aleluia! !Pəh kotəni-vivi İərməniğ!
 !In Uhgın u, təmosmiəgəh itah!
 Nəpətiən əhagəhag mine nəsanəniən in rəhan pişin əmə,
 2 mətəu-inu nakiliən rəhan in təhruahru pəhriən.
 Rəhan nəghatiən tinoh rəkis pəta-ionəhan u, iətəm təmit əpnəpin nətəmimi,
 kəni tinətalpin nira rəhan noluək min.”
 3 Kəni kəmotagət əfəməh min motəni məmə,
 “!Pəh kotəni-vivi İərməniğ Uhgın! Nəhanigəm e niğəm iətəm tatus pətan u, tətəri tətəri naunun tikə.”
 4 Nətəmi asoli nətəm kəmotəhuitən min ilah tuenti-fo, mine nati miəgəh ilah kuvət, kəmotasiəulın nəulilah kəm Uhgın. İlah kəmotəuiəu, nipənəgilah tek niftəni, motəfaki kəm in, iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mətərməniğ. Kəni ilah motəni məmə,
 “!Əuəh! !Pəh Kotəni-vivi İərməniğ!”

Marit rəha Nəti Sipsip

5 Kəni əmeiko, nəuiən kəti təmsi=pən əpəha e jeə rəha kig, mətəni məmə,
 “!Otəni-vivi Uhgın rəhatah!
 !Itəmah rəhan noluək min rəfin, otəni-vivi in!
 !Itəmah u, nəutisiəi, mautəgin e Uhgın, otəni-vivi in!
 !Nati əpnəpin nəmə itəmah nautos nəpətiən asoli min, o nətəmi əpnəpin əmə, mətəu otəni-vivi Uhgın!”
 6 Kəni əmeiko iəmətəu nəuia nati kəti təhmen e nətəmimi tepət kəutagət, kəni məhmen min e nitəhi iətəm tatem nəuanaluəluə, mine kaluəluə tətətipərəh atipərəh motəni məmə,
 “!Pəh kotəni-vivi İərməniğ!
 Mətəu-inu İərməniğ Uhgın rəhatah, Nahgin Tepət Pik Agın, in tinətərməniğ.
 7 Pəh nikitah təriəuəh e nagianian,
 kəni motəni nipəhriənian e rəhan nəpətiən,
 mətəu-inu tinuva e nian əhruahru rəha marit rəha Nəti Sipsip.
 Kəni rəhan pətan tətəhtul maru mətəhtahnin əmə.
 8 Kəni Uhgın təməfən napən təuvir kəm in, məmə otuvən lan.
 Napən təuvir u linən, tətəraip-oraip, məruən.”
 (Napən təuvir u linən, tətəgətun=pən noliən əhruahru rəha nətəmimi rəha Uhgın.)

⁹ Konu agelo u, tənı=pa kəm iəu məmə, “Ətei rəkis natimnati mın u. ‘Nətəmi mın u inu nətəm kəmauın e lah məmə okəhuvən e nauəniən rəha marit rəha Nəti Sipsip, ilah okotatig e nəuviriən pəhriən.’ ”

Kəni matig mənı məmə, “Nəghatiən mın u, ilah nəghatiən pəhriən rəha Uhgın.” ¹⁰ Təmənı lanəha, kəni iəmisin=pən nəulik e nəhlikin, meiuaiu, nıpənəgək tek niftəni, məmə iəkəfaki kəm in. Mətəu in tənı=pa kəm iəu məmə, “!Səfakiən kəm iəu! Kilau mın ik ioluək mil əmə, kitah piam mın nətəm ilah kautəhtul əskasik o nənı pətigəmiən nanusiən təuvır rəha Iesu. Əfaki əmə kəm Uhgın, mətəu-inu nəhtul-pətigəmiən rəha Iesu, in nəukəti nəghatiən mın rəha iəni mın.”

Iətəm təmasuə e əhos kəruən

¹¹ Kəni əmeiko iəkəfu negəu e neai təmerəh, kəni mafu əhos kəruən kəti. Iətəm tətəsuə-pəri lan, nərgin ko, “Iətəmi Kəhrun Nəhatətə Əskasikiən Lan, kəni in Nıpəhriənıən.” In tətəməu, kəni mətəfən nalpiniən kəm nətəmimi e noliən iətəm təhruahru əmə. ¹² Nəhmtin təhmen e nəmnami nigəm, kəni kəməfəfau=pən kəfəfau tepət tepət e rəhn-kapə, kəfəfau mın u, ilah kəfəfau mın rəha kig asoli agin. Kəmətəi=pən nərgin kəti lan, mətəu iətəmi kəti təsəhruniən nərgin əha, in pisin əmə təhrun. ¹³ In tatuvən e napən kəti iətəm kəmel e nırə,* kəni nərgin kəha, Nəghatiən Rəha Uhgın.† ¹⁴ Kəni soldia mın rəha negəu e neai kautəhuərisig lan. İlah rəfin kəutəharəg e əhos kəruən mın, kəni mautəhuvən e napən təuvır u, linən, təruən məuvır. ¹⁵ Iətəmi kəha, rəhan kəti əha ikın nau iətəm tatsipən e nıpəgnəuan.‡ Kəni in otətəmu nətəmimi e kəntri mın e nau əha. “In otarməng e lah, kəni nəmtətiən rəha nepətiən u, in neim iətəm kəmol e aiən.”§ In otol təkəsik agin kəm lah, təhmen əmə məmə katol e nəua krep mın iətəm nətəmimi kautevig-evig lan məmə nəhuin otaiəh kəni kol wain lan. Noliən əha inəha, Uhgın Nahgin Tepət Pık Agin tatol pətigəm rəhan niəməha asoli. ¹⁶ Kəmətəi=pən nərgin e rəhan napən, mine nuvan, məmə,

KIG RƏHA KIG MİN MİNE İƏRMƏNİG RƏHA İƏRMƏNİG MİN*

¹⁷ Kəni əmeikonu iəkəsal=pən mafu agelo kəti tətəhtul=pən e mitigar, in tətəsək əfəməh mətəni=pən kəm mənig mın iətəm kəutiuvig əpəha e nıməgəuagəu, məmə, “Əhuva, motuhapumın itəmāh mın o nauəniən asoli rəhan Uhgın, ¹⁸ məmə itəmāh onəkoton nəhuvegi kig mın, mine nətəmi asoli rəha soldia mın, mine nətəmi nahgilah tepət, mine əhos mın, mine nətəmi kəutasuə-pəri e lah, mine nəhuvegi nətəmimi rəfin, nətəmi səniəmə slef, mine slef mın, nətəmi kəutos nepətiən asoli mın, mine nətəmi əpnəpın əmə.” ¹⁹ Kəni əmeikonu, iəkətig mafu mın nati miəgəh əpələ, mine kig mın rəha nəhue niftəni, mine rəhalah soldia mın. İlah kəmotuhapumın ilah mın məmə okotəluagin ilah iətəm tətəsəu e əhos kəruən, mine rəhan soldia mın. ²⁰ Mətəu kəmotəskəlīm nati miəgəh kəha, mine iəni eiūə mın iətəm təmatol nəmtətiən apispis mın nian təmətətig ilau nati miəgəh. In təmatol nəmtətiən mın əha, o neiuəiən e nətəmimi mın u nətəm kəutos mak rəha nati miəgəh, kəni məutəfaki kəm narmın iətəm kəmisikəuvın e nigı. Kəmotərakı=pən ilau pəti kətuəmiəgəh əmə, əpəha e nıpəgnəua nəmnami nigəm asoli iətəm təpiəpei matuəu matəpien. ²¹ Iətəm tətəsəu e əhos kəruən, təməhamu kig mın mine soldia mın rəfin e nau rəha nəluəginiən iətəm tatsipən e nıpəgnəuan kəni mənig mın rəfin kəmoton nıpətılāh, moton, nərfilāh tasisi vivi.

20

Kristo təmuva mol Kig kəni marmənig e nətəmimi mətəuaruspən nu uan-tausin

¹ Kəni əmeikonu, iəmafı agelo kəti tatsipəri e negəu e neai, tatos ki rəha nıpəg asoli iətəm teiuaiu agin,* mine sen asoli kəti. ² Kəni in təmaskəlīm ialkitə asoli u, sineik nuvəh əpələ əupən, in İərmis, uə Setən, kəni məlis-ərain o nu uan-tausin. ³ Təmərakı=pən lan e nıpəg

* **19:13** Aes 63:1-6 † **19:13** Jon 1:1,14 ‡ **19:15** Aes 49:2; Hip 4:12; Nəh 1:16; 2:12 § **19:15** Sam 2:9 * **19:16** 1Tim 6:15; Nəh 17:14 * **20:1** Nəh 1:18

asoli iətəm teiuaiu aġin, kəni mahtipəsiz lan tiakis, məmə in otəseiuə minian e nətəmimi rəha kəntri min mətəuarus=pən nu uan-tausin otol naunun. Nu uan-tausin otol naunun rəkis, okəkeiki kerəh min lan o nian əkuəkir min əmə.

⁴ Kəni əmeiko, iəkafu jeə rəha kiz min nəuvein, kəni nətəmimi nətəm kəutəharəg-pəri e lah. Uhgın təməfən nepətiən kəm lah məmə ilah okotakil nətəmimi. Kəni iəkafu min nətəmimi nətəm kəmətahtuv nentəuilah mətəu kəmotəhtul pətiğəm o nani pətiğəmiən nanusiən təuvir rəha İesu mine nəghatiən rəha Uhgın. İlah kəməsotəfakiən kəm nati miəgəh mine narmin iətəm kəmisikəuvin nati miəgəh mine narmin iətəm kəmisikəuvin e nigı, kəni məsotosiən rəhan mak e nıpənəgilah mine nəhlmilah. Kəni rəueiu ilah kəmotəmiəgəh min, kəni məutarməniz ilah Kristo u nu uan-tausin. ⁵ Nati əha, in nair=pa minian e nımisiən iətəm otaupən. Mətəu nətəmimi min nəuvein nətəm kəmoħmis rəkis, ilah kəmotos mak rəha nati miəgəh əpəha, kəməsotəmiəgəh minian mətəuarus nu uan-tausin. ⁶ Nətəmimi min kəha, nətəm kəmaupən kos ilah e nair=pa minian e nımisiən, ilah okotatiz e nəuviriən pəhriən, mətəu-inu ilah nətəmi asim min rəha Uhgın. İlah okəsəhuvəniən e nəmnami nigəm asoli, mətəu ilah okəhuva motol pris min rəha Uhgın mine rəha Kristo, kəni ilah okotarməniz ilah min o nu uan-tausin.

Uhgın təmol nalpiniən kəm Setən

⁷ Nian nu uan-tausin tinol naunun, okahli pətiğəm min Setən e nıpəz asoli. ⁸ Kəni in otuvən əpəha e kəugə kuvət rəha nəhue niftəni, o nətəmimi iətəm kətəni məmə Kok mine Makok,† məmə oteiuə e lah, kəni mos rəfin ilah moriarun ilah o nəluəginiən. İlah rəfin otepət otepət, nəmpə rəhalah in təhmen e nıpəkil əpəha e nıkali nitəhi. ⁹ İlah kəmotəliuək məhuvən isəu isəu min moħrəuei rəfin nəhue niftəni. Kəni ilah kəmotəhtul moħtəlau e ikin nətəmimi rəha Uhgın okotatiz ikin, mine taun asoli u iətəm Uhgın tolkeikei pik.‡ Mətəu nigəm kəti təmsipəri e negəu e neai, muva mus ilah. ¹⁰ Kəni kəməraki=pən e İərmis iətəm təmətəfən-əfən kəm lah, kəməraki=pən əpəha e nəmnami nigəm asoli iətəm tətəpien. İkin əha, kəməraki=pən rəkis nati miəgəh mine iəni eiuə. İlahal okəhlətəu nəhməiən itulin e nərauiə mine lapin, naunun tikə.

Naunun nakiliən

¹¹ Kəni əmeiko iəkafu min jeə asoli kəti, təruən. Kəni kiz tətəharəg-pəri lan. Nəhue niftəni mine neai kəmuəgim e nəhmtin, miakə aġin.

¹² Kəni əmeikonu iəkafu nətəmi kəmoħmis, nətəmi kəutos nepətiən asoli, mine nətəmi əpnəpin əmə. İlah rəfin kəutəhtul aupən e jeə rəha kiz u, kəni kəmeg nauəuə min.§ Kəni kəmeg min nauəuə kəti, inu nauəuə rəha nəmiəgəhiən. Okeh nakiliən rəha nətəm kəmoħmis e nauəuə min u, kəni kınətakil ilah kətiəh kətiəh o nati ilah kəmotol. ¹³ Nitəhi təməhlman e nətəmimi kəmoħmis=pən itəhi, kəni Nımisiən mine Nəuanpən kəmuəhlman min lah, ilah kınohiet rəkis e lau, kəni kınətakil ilah kətiəh kətiəh o nati ilah kəmotol. ¹⁴ Kəni kəmələs Nımisiən mine Nəuanpən, kəraki=pən e lau e nəmnami nigəm asoli. Nəmnami nigəm asoli u, in nımisiən mau keiu. ¹⁵ Nəmə kəsehiən nərgi iətəmi kəti e nauəuə rəha nəmiəgəhiən, kəni okəraki=pən lan e nəmnami nigəm asoli.

21

Jerusiləm vi

¹ Kəni əmeiko iəkafu neai vi mine nəhue niftəni vi, mətəu-inu neai əuas mine nəhue niftəni əuas kiniakə. Kəni nitəhi təmikə min. ² Kəni əmeiko iəkafu taun asim rəha Uhgın, inko Jerusiləm vi, tatsi-pəri o Uhgın e negəu e neai məteuəu=pa. Kəmol malə-malə lan təhmen e pətan iətəm kəmol malə-malə kəm in məmə otuvən meh rəhan iərman muol marit. ³ Kəni əmeikonu iəkətəu nəuiən asoli kəti təmsipəri əpəha e jeə rəha kiz mətəni

† 20:8 Esik 38:2,9,15 ‡ 20:9 “Taun asoli u, iətəm Uhgın tolkeikei pik,” in tətəghati e Jerusiləm. § 20:12 Natimnati rəfin iətəm nətəmimi kəmotol, kəməte rəkis e nauəuə min u.

məmə, “!Afu-to! Rəueiu əha, Uhgın tınol lahuənu rəhan ilah nətəmimi. In otətətiğ ilah min, kəni ilah okəhuva rəhan mın nətəmimi. Kəni Uhgın əhruahru otətətiğ ilah min, kəni in rəhalah Uhgın. ⁴ In otafəl rəkis rəfin nəhu nəhmtilah. Nımisiən mine nasəkian mine nahməian mın okohkə. Natimnati nuvəh mın u, ilah kinəhuvən rəkis, ko kəsəhuva minian.”

⁵ Kig iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, təni məmə, “İatəuhlin natimnati mın rəfin kəhuva motuvi.” Kəni məni məmə, “Ətei rəkis natimnati mın u, mətəu-inu nəghatiən mın u, kəhrun narəriən e lah məmə nıpəhriənian.”

⁶ Kəni matig məni=pa mın kəm iəu məmə, “Kinol naunun e natimnati rəfin. İəu Nəukətin mine Naunun.* İəu nətuəuinian, kəni iəu iatol naunun lan. Nətəmimi nətəm kautəuauə, iəu oiəkəfən nəhu kəm lah, nətəmimi okotəmnim məsotosian nəhmtin. Kəni nəhu u tatsipən e nəhmti nəhu iətəm tətəri mətəfən nəmiəgəhian itulin.† ⁷ İətəmimi iətəm otətəhtul iəkis mol win e nəluəginian rəhan, iəu iəkəfən natimnati iətəm iəməni iəkis rəkis kəm in. İəu iəkuva rəhan Uhgın, kəni in otuva nətik. ⁸ Mətəu nətəmi kəutəgin, nətəmi kəsotəhtul əskasikian e rəhalah nəhatətəian məutəpəh iəu, nətəmi kotamıkmik, nətəmi kautohamu itəmi, nətəmi kautit oneuən əmə ilah mın, nətəmi kautol kləpə, nətəmi kəutəmki nərik, nətəmi kəutəfaki kəm narmı nati mın, mine neiuə mın rəfin, imalah əhruahru u in nəmnamı nigəm asoli, tatəpien ikin. Nati u, in nəmpə tu nımisiən.”

⁹ Kəni əmeikonu, agelo aupən u kəti tətəghati kəm iəu. In agelo səpın mın u kəti iətəm kəməutəmki pesin ilah səpın iətəm kotəriauəh e naunu nalpiniən ilah səpın iətəm Uhgın otol kəm nətəmimi. In təmuva məni=pa kəm iəu məmə, “Va-to, pəh iəkəgətun pətan rəha Nəti Sipsip kəm ik, iətəm okuol marit ilau min.” ¹⁰ Kəni nəsanəniən rəha Narmın Rəha Uhgın təmol kəm iəu, əmeiko agelo tit rəkis iəu iəkian əpəha e nitəuət asoli kəti, nitəuət kəha, in ilis ilis pəhriən. Kəni in təgətun kəm iəu Taun Asim rəha Uhgın u, Jerusiləm vi, iətəm təmsipəri o Uhgın əpəha ilis e negəu e neai. ¹¹ In təhagəhag e nepətiən rəha Uhgın. Tatipitipit təhmen e kəpiel təuvir kəti u jaspə, iətəm təhlan məhmen e kilas. ¹² Nıkalın təfəməh məri ilis, mıtəlau e taun, ket lan ilah tuələf. Nagelo mın tuələf kautəhtul o ket mın u. Kəmətəi=pən nərgi nəuaniləuis rəha nenəti Isrel ilah tuələf e ket mın u. ¹³ Ket kisil e nıkalın pah ikin, ket kisil mın e nıkalın pahav ikin, ket kisil mın e nıkalın pesi ikin, kəni ket kisil mın e nıkalın pari ikin. ¹⁴ Nəukəti nıkali taun u kəmotəhtul pəri e kəpiel asoli ilah tuələf. Konu kəmətəi rəkis=pən nərgi tuələf aposil rəha Nəti Sipsip e kəpiel mın u.

¹⁵ Agelo iətəm tətəghati kəm iəu, in tatos nati kəti kəmol e aiən u kol, o nosiən mak rəha taun əha, mine ket mın, mine nıkalın rəhan. ¹⁶ Taun u, kaugə lan kuvət. Mak rəha nıkalın mın rəfin kotəhmen əhmen əmə. Taun əha təfəməh, kəni mak rəha nıkalın mın rəfin mine nəfəməhiən rəhan, ilah rəfin tuələf-tausin (12,000).‡ ¹⁷ Nıkalın u, tikimkim, mak rəhan nəhlmin uan-hanrit-fote-fo (144).§ Agelo əha, təmos mak lan e noliən rəha nətəmimi, nətəm ilah kautos mak lanəha e nati. ¹⁸ Nıkalın u, kəmol e kəpiel təuvir u jaspə, kəni kəmol taun e aiən u kol, in əmə in əmə. Kəni kol u in təuvir, in təhlan məmə kilas. ¹⁹ Kəpiel mın iətəm kəmuvləkin nəukəti nıkalın lan, kəmol malə-malə e lah e kəpiel təuvir mın. Kəmotəupən motəlin=pən kəpiel təuvir mın u jaspə; kəni nəmpə tu lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir mın u safaiə; kəni nəmpə tri lan, kəmotəlin=pən kəpiel

* **21:6** Nəghatiən əhruahru u rəha İesu, “İəu u, Alfə mine Omekə.” Alfə ko, in letə tətəhtul aupən e alfəbit rəha nəghatiən Kris, kəni Omekə ko, in letə iətəm tatol naunun lan, təhmen e A mine Z e Inglis. † **21:6** Aes 55:1-2; Jon 4:10; 6:35; 7:37-39 ‡ **21:16** Nəghatiən əhruahru təni məmə “tuələf-tausin (12,000) statia,” təhmen e tu tausin tu-hanrit-tuenti kilomitə (2,220 km). Mak əhruahru rəha nəfəməhiən səniəmə nati kəti, mətəu nəmpə u 12,000, nıpətin əha ikin. Nətəmimi nəuvein kotəni məmə nəmpə u tətəgətun məmə taun u in iahgin iahgin kəni təuvir pik əgin, məhruahru əgin. Nətəmimi nəuvein kəutəni məmə nəmpə u tətəgətun nətəmimi rəfin əgin rəha Uhgın. 12,000=12×1,000=12×10×10×10. Nəmpə mın u 12 mine 10, ilau nəmpə kətuəgətun nati təuvir əhruahru əgin kəti. Afın-to Nəh 7:8. § **21:17** Mak u “nəhlmin uan-hanrit-fote-fo (144)” təhmen e sikiste-faif mitə (65 m). “Nəhlmin,” in mak tətuəuin e nəuanəhlmin mətəuarus nıkinəhlmin, təhmen e 500 cm. 144=12×12. Nəmpə u 12 tətəgətun nətəmimi rəha Uhgın. Kəni mine nəmpə u 144 tətəgətun nətəmimi rəfin əgin rəha Uhgın.

təuvir mın u akat; kəni nəmpə fo lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir mın u emirəl. ²⁰ Nəmpə faif lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u oniks; kəni nəmpə sikis lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u kanilian; kəni nəmpə səpin lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u krisolait; kəni nəmpə eit lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u malakait; nəmpə nain lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u topəs. Kəni nəmpə ten lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u kalsetoni; kəni nəmpə lepin lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u takuoes; kəni nəmpə tueləf lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u ametis.

²¹ Ket asoli mın u kəmol e perəl ilah tueləf. Kəmol ket kətiəh kətiəh e perəl* kətiəh kətiəh. Kəni suaru mın əpəha imə e taun u, kəmol e aiən u kol in əmə in əmə, təhlan vivi, təhmen e kilas.

²² İkin əha, iəməsafuiən nimə kəti okətəfaki ikın kəm Uhgın, mətəu-inu Uhgın əmə, iətəm Nahgin Tepət Pik Agın, mine Nəti Sipsip, ilau nimə rəha nəfakiən. ²³ Kəni ikın əha, nikitəmi təsəhtiən mitigar mine məuiğ, mətəu-inu nepətiən əhagəhag rəha Uhgın in tətasiəgəpin rəfin taun u, konu Nəti Sipsip kəha, in lait rəhan.† ²⁴ Kəni kəntri mın e nəhue niftəni okotaliuek e nəhagəhagiən rəhan, kəni iərməniğ mın rəha nəhue niftəni okəhuva, kəni motos rəhalah nautə təuvir mın, məhuva e nisaiəni motələhu e taun u. ²⁵ Kəsasisiğən e rəhan ket mın nian kəti, mətəu-inu lapin tikə ikın əha. ²⁶ Nətəmi e kəntri pisin pisin mın e nəhue niftəni, okotos nautə təuvir mın rəhalah, ilah okotəmki məhuva o nisaiiən, motələhu e taun u. ²⁷ Mətəu natimnati mın iətəm kotamikmik e nəhmti Uhgın, mine nətəmi nətəm kətol nati iətəm tol naulisiən, mine nətəm kəuteiue, nətəmi mın u ko ilah kəsəhuvəniən imə e taun asoli u. Nətəmi mın əmə ko nətəm kəmətei rəkis=pən nərgilah e nauəuə rəha nəmiəgəhiən iətəm Nəti Sipsip tatos, ilah əmə kəha kotəhrun nuvəniən imə.

22

Nəhu miəgəh

¹ Kəni nian agelo təməgətun rəkis taun vi kəm iəu, kəni təməgətun mın nəhu miəgəh kəm iəu iətəm tətaiu. In təhlan təhlan təhmen e kilas. Tatsi=pən əpəha e jeə rəha Uhgın mine Nəti Sipsip, ² maiu matuvən mətələs nəlugi suaru asoli rəha taun u. Nigi rəha nəmiəgəhiən tətəhtul u e nikalkali nəhu u, in tətəuə mətəu tueləf e nu mın rəfin, e məuiğ mın rəfin. Kəni nətəmi e kəntri mın rəfin kətol nimalin o nol viviən nımisiən. ³ Nati tikə agın ikın əha iətəm təkeikei mos nalpiniən rəha Uhgın. Kəni jeə rəha Uhgın mine Nəti Sipsip in əha ikın əha, kətuarməniğ ikın. Kəni rəhan noluək mın okətəfaki kəm in. ⁴ İlah okotafu nəhmtin,* kəni okətei=pən nərgin e nıpənəgilah. ⁵ Nian lapin otikə. Nikilah otəsəhtiən lait kəti o nasipəniən lan, kəni nikilah otəsəhtiən mın nəhagəhagiən rəha mitigar, mətəu-inu İərməniğ Uhgın in lait rəhalah. İlah okotarməniğ itulin, naunun tikə.

⁶ Kəni agelo tənipa kəm iəu məmə, “Nəghatiən mın u inu, kəhrun narəriəiən e lah məmə nıpəhriəniən. İərməniğ Uhgın təməni=pən kəm rəhan iəni mın aupən natimnati mın iətəm okəpanəhuva, kəni in təmahli=pən rəhan agelo məmə otəgətun kəm rəhan noluək mın natimnati mın iətəm otəsuvəhiən təkeikei muva.”

⁷ Kəni əmeiko, İesu təməni məmə, “!Otətəliğ-to! !Otəsuvəhiən iəkiet pətiğəm=pinə! Nətəmi mın u nətəm kəutaskəlim mautol nəghatiən iətəm Uhgın təməni pətiğəm aupən e nauəuə u, ilah okotatiğ e nəuviriən pəhriən.”

⁸ İəu Jon, iəu u iəmətəu kəni mafu natimnati mın u. Kəni nian iəmətəu kəni mafu rəkis ilah, kəni iəmisin nəulik e nəhlki agelo iətəm təmit iəu muvən təməgətun ilah kəm iəu. Kəni iəmeiui, nıpənəgək tek niftəni, məmə iəkəfaki kəm in. ⁹ Mətəu in tənipa kəm iəu məmə, “!Səfakiən kəm iəu! Kilau mın ik u ioluək mil əmə rəha Uhgın, kitah piam mın u iəni mın, mine nətəmi mın u nətəm kəutaskəlim nəghatiən mın e nauəuə u. !Əfaki əmə kəm Uhgın!”

* 21:21 Perəl u, in kəpiel təuvir əpəha e niki kəuvin † 21:23 Aes 60:19 * 22:4 Mat 5:8; 2Kor 4:6

¹⁰ Kəni in təməni=pa kəm iəu məmə, “Suvan-ərainiən nati kəti e nauəuə u məmə otaskəlim tiəkis, mətəu-inu natimnati mən u, otəsuvəhiən, kohiet pətigəm=pa. ¹¹ Nətəmi kautol nərahien, pəh ilah kotəkeikei mautol nərahien. Nətəmi rəhalah nətəligiən tamikmik, pəh ilah kotəkeikei e nətəligiən amikmik rəhalah. Mətəu nətəmi kotəuvir, pəh ilah kotəkeikei e nolien əhruahru. Kəni pəh nətəmi asim rəha Uhgın, okotəhruahru nian rəfin, motəkeikei e nasimiən rəhalah.”

¹² Kəni Iesu tatig məni mən kəm iəu, “!Afu-to! !Otəsuvəhiən iəkuvnə! Kəni iatos rəhak nətəouiən təuvir kəni iəkəfən kəm nətəmimi mən rəfin u, titəu=pən natimnati mən iətəm ilah kəmotol. ¹³ İəu Nəukətin mine Naunun.† İəu iəmaupən matig, kəni iəu oiəköl naunun ağin. İəu nətəuiniən, kəni iəu iatol naunun lan.

¹⁴ “Nətəmimi nətəm koteikuas e rəhalah napən tərüən, ilah okotatig e nəuviriən pəhriən, məmə inu, okegəhan e nepətiən kəm lah məmə kotun nəua nigı rəha nəmiəgəhiən, kəni məhuvən=pən e ket mən rəha taun u. ¹⁵ Mətəu nətəmimi nəuvein mən əha ikın nətəm ko kəsəhuvaiən imə. İlah u, nətəm kotamikmik, mine nətəmi mən ko nətəm kautol kləpə mine mautəmki nərik, mine kautit oneuən ilah mən, mine mautohamu itəmi, məutəfaki kəm narmi nati mən, mine nətəmi rəfin nətəm kotolkeikei neiuəiən.

¹⁶ “İəu Iesu, iəmahli=pinə rəhak agelo məmə otəni pətigəm natimnati mən u kəm niməfaki mən. İəu u, Nəukəti Tefit, mətəu Nəuaniləuis mən rəhan. İəu iəkəhmen e məhau u fətukai iətəm tətasiə vıvi.”

¹⁷ Narmın Rəha Uhgın ilau Pətan rəha Nəti Sipsip kətuəni məmə, “!Va!” Kəni pəh nətəmi mən u kotətəu, ilah mən kotəni məmə, “!Va!” İətəmimi pəh iətəm tətəuəuə, pəh in tuva. Kəni iətəmimi pəh iətəm in tolkeikei, pəh in otəmniəm nəhu miəgəh kəsosiən nəhmtin.‡

¹⁸ İəu Jon, iətəghati əskasik mətəni kəm nətəmimi nətəm kəmotətəu nəghatiən rəha Uhgın iətəm tətətig e nauəuə u. Nəmə iətəmimi kəti tətəu=pən aru nəghatiən kəti rəhan e nauəuə u, Uhgın otəfən nalpiniən mən u nauəuə u tətəghati, kəni miłpın=pən e nalpiniən rəha iətəmi u. ¹⁹ Nəmə iətəmimi kəti tatos rəkis nəghatiən nəuvein e nauəuə u, Uhgın otos rəkis nəuviriən mən iətəm nauəuə u in tətəghati lan məmə rəha iətəmimi u. Inu, nəua nigı rəha nəmiəgəhiən, kəni məsegəhaniən məmə otatig e taun asim əha.

²⁰ İətəmimi iətəm tətəni pətigəm natimnati mən u, təni məmə, “Əuəh, otəsuvəhiən iəkuvnə.”

!Əuəh! Va-tə İərməniğ Iesu.

²¹ Pəh Uhgın tətəuati e nəuviriən rəha İərməniğ Iesu tuvən kəm nətəmimi rəhan. Pəh otol lanəha. Əuəh.

† 22:13 Nəghatiən əhruahru u rəha Iesu, “İəu ko, Alfə mine Omekə.” Alfə ko, in letə tətəhtul aupən e alfəbit rəha nəghatiən Kris, kəni Omekə ko, in letə iətəm tatol naunun lan, təhmen e A mine Z e Inglis. ‡ 22:17 Aes 55:1; Jon 7:37

**Nauəuə Asim Rəha Uhgın
Nəmtətən Vi
Nauəuə Asim Rəha Uhgın Nəmtətən Vi
White=sands Tanna**

TIKSINƏRI

əhgi=pən, nəhgi-pəniən Nəhgi-pəniən in noliən kəti nətəm Isrel kəmautol nuvəh muva mətəuarus=pa u rəueiu. Tol pisin e kastim rəha nətəm Entəni. Aupən ağin, Uhgın təmöl nəniəskasikiən kəti ilau Epraham məmə in rəhan Uhgın, kəni Epraham mine namipin min ilah nenəti Uhgın min. Uhgın təməni=pən kəm in mine namipin min mine rəhan min noluək min məmə okəkeikei kəhgi=pən ilah. Okəkeikei kəhgi=pən ilah kol məmə nəmtətiən kəti məmə ilah kotaskəlim mauteğəhan e nəniəskasikiən əha. Kəni noliən rəha nəuaniləuis min rəha Isrel, nian rəfin ilah kotaskəlim əskasik nəniəskasikiən iətəm Uhgın təmöl kəm rəhalah kəha tərəh. Nian suakəku iərman kəti tair mos nian eit, kəni kəhgi=pən, katətei katol mak lan tətəğətun məmə in nəuaniləuis kəti rəha Epraham. Kəni in min otaskəlim nəniəskasikiən əha rəha Uhgın. Kəni kətauin e nərgin. Afin e Jenesis 17.

Nian Iesu Kristo təmuva, natimnati min u təməuhlin. Nəhgi-pəniən təsoliən məmə iətəmi kəti in təhruahru e nəhmti Uhgın. Mətəu nian iətəmi kəti tətəhatətə e Iesu Kristo, kəni in tətəva iətəmi kəti rəha Uhgın. Mətəu nəfaki min nəuvein u ilah nətəm Isrel, ilah kəmautəni əhanəh məmə Nanihluə min okəkeikei kəhgi=pən ilah məmə ilah okotəhruahru e nəhmti Uhgın. Aposil Pol təmə, kəpə. Iətəmi kəti tətəva mətəhruahru e nəhmti Uhgın nian in tətəhatətə əmə e Iesu Kristo.

aposil In iətəmi kəti iətəm Uhgın təmahli=pa o nəni pətiğəmiən rəhan nəghatiən, təhmen e iəni əhruin. (Mat 10:1-4; Mak 3:13-19; Luk 6:12-16) Iesu təmauin e nətəmi min nəuvein məmə ilah okotaliuek ikin pisin pisin min e nəhue niftəni. Uək kisil rəha aposil min: 1. Ilah kəmoteruh e nəhmtilah məmə Iesu in təmimis məmiəğəh min e nimisiən. 2. Ilah kəmotəni pətiğəm Nanusiən Təuvir, kəni kəmotətuəuin niməfaki vi min, kəni nian tepət, ilah kəmotol nati apispis min. 3. Ilah kəməhuva nətəmi asoli min rəha niməfaki, kəni mautəni nəğətuniən əhruahru mine noliən rəha niməfaki.

Nian Iesu təməmiəğəh min e nimisiən, təmuva meruh Pol, kəni mauin lan məmə in otos uək rəha aposil. Nətəmi kətiəh kətiəh min əha ikin təhmen e Panəpəs iətəm nətəmi kətauin e lah məmə aposil, nati əpnəpin ilah kəməsoteruhien Iesu Kristo.

aruətuəh, naruətuəhiən Nətəm Entəni kəutol kaliku e nien məmə okotarətuəh. Mətəu e nian rəha Iesu, nətəmi kətaig e nəhu. Kəni inu nəmtətiən kəti o nətəliğien asoli kəti məmə kətafəl rəkis noliən tərəh min rəhalah.

Bokis Rəha Nəniəskasikiən Rəha Nasiruiən Bokis u, in nəmtətiən rəha nəniəskasikiən iətəm Uhgın təmöl kəm nətəm Isrel (Eks 25:10-22; 9:4). Kəmuvləkin e timpə kəni kəhtərain e aiən u kol tətəraip-oraip. Əpəha imə e bokis u, kəməhluəig=pən e kəpiel mil iətəm kəpin-epin, kəmətei rəkis=pən Lou ilah ten e lau. Kəni kəməhluəig=pən e piret nəuvein iətəm Uhgın təməfən kəm lah iətəm kətəni məmə “mana” (Eks 16:31-33). Kəni kəməhluəig=pən e kasikin rəha Eron (Hip 9:4).

Nian nətəm Isrel kəməhiet ikin kəti məhuvən əpəha ikin kəti min, kəni ilah kəmotələs bokis u. Nian kotatig ikin kəti, kəni kotələhu=pən bokis e Nima Tapolin Asim. Bokis u mine natimnati min əha kəməfən ilah ikin imə, ilah rəfin kotasim mətəu-inu ilah nəmtətiən rəha nəniəskasikiən rəha Uhgın. Nian kəmotəvləkin Nimə Rəha Uhgın əpəha Jerusiləm, kəni bokis u tinətəharəğ əpəha Ikin Tasim Ağin Ikin e imə Rəha Uhgın. [Eruh-to narmin e Hip 9:4, pej #/, mine map rəha Nimə Rəha Uhgın.]

dikon Iətəmi tətəsiu e uək rəha niməfaki (Fil 1:1; 1Tim 3:8,10-12; Rom 16:1).

Epikiuriən mine Sitoik Ilah u nətəm Kris. Ilah nəğətun min nəuvein nətəm kətaəsəl e nipəhriənien. Nətəm Kris tepət kəmətətəu=pən nəğətuniən rəhalah. Ilah Epikiuriən kətaəni məmə nəukəti nəmiəğəhiən təuvir məmə nətəmi okotəsal e natimnati iətəm tatol iətəmi kəti nikin tətəgiən. Ilah Sitoik kətaəni məmə təuvir nəmə iətəm kəti tətətəuiən nəgiənien mine nəhməien e nikin, nati əpnəpin nəuviriən o nərahien tətəva e nəmiəğəhiən rəhan.

Fərantə Rəha Kig Solomən Inu ikin kəti imə e Nimə Rəha Uhgın. İkin əha inəha, nian rəfin nətəmi asoli rəha nəuaniləuis min rəha Isrel kəutəghati lan e Lou rəha Uhgın. E nian rəha Iesu, kəmaharu kəpiel titəlau e Nimə Rəha Uhgın. In əha imə kəmol fərantə kəti e nıkalın rəfin. E nıkalın Is ikin, kətəni məmə Fərantə rəha Kig Solomən. Kəmol pos tepət e kəpiel o naskəlīm əskasıkiən nəhgi fərantə. İkin əha, nətəmimi kautos nəhmti nati miəgəh min o nohamuiən o sakrifais min. Kəni ikin əha, kautol jenis e məni ikin. (Luk 9:45-16; Jon 2:14-16) [Eruh-to narmın e Jon 10:23, pej #/.]

Farəsi Farəsi min, mine nəgətun min rəha Lou, ilah nətəmi asoli min Isrel e nian rəha Iesu. İlah kotəhrun vivi lou min rəfin aɡin iətəm Uhgın təməfən kəm Mosis. Kəni məutəgətun məmə nətəmimi kotəkeikei məutətəu=pən əskasık ilah rəfin e nolıən əhruahru məhruahru vivi. Kəni kəməutəgətun nolıən min mine lou min nəuvein iətəm kəmotilpın e Lou iətəm Uhgın təməfən. İlah kəutəfəri pik, kəni nıkilah təhti məmə ilah ilis e nətəmimi rəfin. Kəməutəni məmə nolıən rəhalah in təuvır, mətəu ilah tepət, nıpəhriənıən nıkilah tamıkmık, kəni kəmotol təfagə tərəh tepət. Kəmotəməki e Iesu, kəni motolkeikei məmə okotohamu Iesu. Afın min nəghatiən u “Satusi” e tiksınəri u.

fık, nıgi u fık Nıgi fık min, ilah nıgi katu min e nasumiən ikin Isrel. Nətəmimi kautun nəualah, kəni məutəharəg ahgəl pik nıgi fık iuəkır o nimə rəhalah kəni məutəfaki məmə nıkilah otətəhti nəghatiən rəha Nauəuə Rəha Uhgın. [Eruh-to narmın e pej #/(PicDict p09b).]

frankinsens Nıgi kəti katol səntə lan. (Mat 2:11)

hap Hap in nati kəti təhmen e kitar. Katoh o naniən nəpuən.

hat rəha nısiəiən Inu hat kəti kəmol e nımalı nıgi uə narmi nımalı nıgi kəmol e kol, kəni kətəfəfau=pən e rəhn-kapə iətəm təmol win e naiuiən. Hat kəti min, in rəha Kig iətəm kəmol e aiən u kol.

Herot E Niutestimin kətauın e nətəmimi kuvət nərgiləh u Herot.

1. *Herot Asoli* – In kig rəha nıtəni Jutiə nian Iesu təmaır. In təmalkut məmə otohamu Iesu nian in iəpəou (Mat 2:1-22; Luk 1:5)
2. *Herot Antipas in nəti Herot Asoli* – In tətərmənıg e nıtəni u Kaləli nian Iesu təmətəliuək mətəni pətıgəm nəghatiən rəha Uhgın matol nati apıspıs min. In təmol marıt e pətan u Herotıəs, kəni in təməhli=pən soldıə kəti məmə otətəi rəkıs rəhn-kapə Jon Bəptais nian in təmətəməhli e kaləpus (Mak 6:14-29).
3. *Herot Akripə Uan* – In nəti Aristopulus u in pia Antipas. In təmol nərahıən kəm nəfaki min nian Iesu tınəmiəgəh rəkıs min e nımisıən. Təməhamu Jemis u pia Jon (Uək Min 12:23).
4. *Herot Akripə Tu* – in nəti Herot Akripə Uan. Uərisıg Pol təmuvən Rom məmə otəhtul e kot rəha Sisə, Herot u təmətəu nəghatiən rəha Pol e kot rəha Festəs (Uək 25:13-26:19,27-32).

hisop Hisop in nıgi kəti katos o naruətəuəhiən e nəfakiən rəha nətəm Isrel (Hip 9:19).

hosanə Aupən ikin, nıpətı nəghatiən u “Hosanə” təmə, “Asiru, Uhgın, osmiəgəh itımah,” mətəu e nian rəha Iesu, nəghatiən u, ilah kəməutəuhlin məmə nıpətın tətəni məmə, “Əni-vivi Uhgın!”

iətəmi asoli rəha soldıə min E Nimə Rəha Uhgın, soldıə min nəuvein kauteh vivi Nimə Rəha Uhgın mətəu-inu nətəmimi tepət kəutəhuva məutəhuvən nian rəfin. Nəmə iətəmi kəti tatol nati tərəh kəti, mətəu ilah kotəhrun nələhu əhruahruıən, kəni motəmki=pən nətəmimi nətəm kautol nati tərəh e kaləpus. İətəm tətərmənıg soldıə min əha, in nəuaniləuis kəti rəha pris min rəha Uhgın.

Ianıhluə, Nanıhluə Nanıhluə min, ilah nətəmi min u səniəmə nəuaniləuis əhruahru rəha Isrel. Nətəm Isrel kəutəfəri pik mətəu-inu Uhgın təmauın e lah məmə rəhan. Kəni məsotolkeikeiən Nanıhluə min. E nətəligiən rəha nətəm Isrel, Nanıhluə min ilah rəfin kotərəh, mətəu-inu kəsotohtəu-pəniən lou rəha nətəm Isrel.

Iesu Nıpətı nərgın u Iesu təmə “iosmiəgəh,” uə “Uhgın in iosmiəgəh rəhatah.” Uhgın

təmauin e nəti Meri məmə İesu, mətəu-inu in otosmiəgəh nətəmimi e noliən tərəh mın rəhalah (Mat 1:21). Nərgin mın nəuvein rəha İesu kətəni məmə: İesu Kristo, Nəti Uhgın, Nəti İətəmimi, Nəti Təfit.

İesu Kristo – Nian nəuvein e Niutestimin, kəutafin “İesu Kristo” uə “Kristo İesu.” Nərgin mil u kətuəghati e iətəmimi kətiəh əmə, İesu, Nəti Uhgın. Nəmə təhro, iətəmimi u təmətei nauəuə tolkeikei məmə kitah kotətəlig e nati keiu nian kəutafin nərgi İesu. Nian nəuvein, nəmə kəutafin “İesu Kristo,” tolkeikei məmə kotətəlig e İesu təhmen əmə məmə in iətəmimi. Nian nəuvein, nəmə kəutafin “Kristo İesu,” tolkeikei məmə kotətəlig e İesu təhmen əmə məmə in “Kristo,” uə Məsaiə, iətəmimi iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa.

İkin Katilpin Niəmaha İkin rəha Uhgın İkin Katilpin Niəmaha İkin rəha Uhgın, inəha, rəhn-kapə Bokis rəha Nəniəkisiən Rəha Nasiruiən ilis ikin. İkin əha, nəpətiən əhagəhag mine nəsanəniən rəha Uhgın tətətig ikin. Nətəmimi əpnəpin ko kəsəhuvəniən imə İkin Tasim Agin İkin məmə okoteruh natimnati mın u, mətəu pris asoli agin əmə. Kəni in təsuvəniən nian rəfin. Tatuvən ikin nian kətiəh əmə e nu mın rəfin. Pris asoli agin təhrun nuvəniən imə İkin Tasim Agin İkin, in tatos nira sakrifais kəni matuvən, kəni matol=pən nira e rəhn-kapə bokis u. Noliən əha, in nəmtətiən təuvir kəti, iətəm tətəgətun məmə nətəmimi okotəkeikei kimis o rəhalah noliən tərəh mın. Mətəu e nira kəha rəha sakrifais, in tatilpin niəmaha rəha Uhgın (Hip 9:5). Aupən agin, nətəm İsrəl kəmautol noliən əha, mətəu rəueiu, kitah kəsotohtəu-pəniən noliən u mətəu İesu Kristo təmos nimei pris asoli, kəni təmos nimei nati miəgəh mın iətəm kəmotohamu o sakrifais.

İkin təpiə məpiə İkin Nian kətəghati e ikin təpiə məpiə ikin e Niutestimin, nıpətin təmə ikin əha, nətəmimi kohkə ikin, kəni ikin əha tasik ikin, kəni tol lanəha, natimnati nəuan nəuvein əmə tateviə ikin.

İkin Tasim Agin İkin Nəuan asim agin əpəha e Nimə Rəha Uhgın. Afin “Nimə Rəha Uhgın” e tiksınəri.

İkin Tasim İkin Nəuan kəti e Nimə Rəha Uhgın iətəm kətuvan nati pien pien tatuvən o Uhgın. Afin “Nimə Rəha Uhgın” e tiksınəri.

İsrəl Jekəp in nəti Aisək mine Rəpekə, kəni Aisək in nəti Epraham. Uhgın təmauin ərəgrəg e Jekəp mauin=pən e İsrəl kəm in. İsrəl u təmələs nətin nəman ilah tuələf, kəni ilah u tipi nəuaniləuis rəha İsrəl. İkin iətəm kəutatig ikin, kətauin lan məmə İsrəl. Aupən ikin, nərgi nitəni u Kenan, kəni rəueiu nərgin kəti mın u Paləstain.

kaməl Inu nati miəgəh kəti iətəm kətasuə lan təhmen e əhos, mətəu in iahgin mın e əhos. Təhmen o naliuəkiən əpəha təpiə məpiə ikin. Tətələs nati figəm mın. Katol napən e nimeimein. [Eruh-to narmin e pej #/(PicDict p3, 12).]

kaunsil Kaunsil, in kot kəti rəha İsrəl. Nətəmi asoli səpinte-uan rəha İsrəl kəutəharəg lan. İlah nəuvein, pris asoli agin mın aupən, kəni ilah nəuvein nətəmi asoli rəha İsrəl, nəuvein nəgətun mın rəha Lou uə Farəsi mın uə Satusi mın. Kaunsil in tətəsal vivi o natigian rəha nəuaniləuis mın rəha İsrəl. Nian nəuvein kəutəghati e noliən rəha nəfakiən, kəni nian nəuvein kəutakil nətəmimi nətəm kəutatgəhli lou. Pris asoli agin in tətərmənig e nuhapuminiən mın rəhalah. Kaunsil u inu təməni məmə İesu Kristo otəkeikei mimis, kəni mahli=pən kəm Pailət u in kəpmən rəha Rom, məmə otətu-pəri İesu e nigə kəməluau. (Mat 26:59; Mak 14:55; 15:1; Luk 22:47; Wək Mın 4:15; 5:21; 6:12; 22:30; 23:1; 24:20)

lafet rəha Nauəniən Vi kətəni məmə Pentekos Afin “Pentekos” e tiksınəri.

lafet rəha Noliən Nimauvluvl Lafet rəha Noliən Nimauvluvl in lafet kəti tol nati agin lan o nətəm İsrəl. Lafet u, katol əpəha Jerusiləm e nitəni asoli u Jutiə. E lafet əha, nətəm İsrəl kəutəhli nəua krep mine nəua olif, məutəfaki lan. Kəni ilah məutəpəli e nimauvluvl mitə mitə mın. Kautol məmə nikilah tətəhti rəhalah kəha mın nətəm kəməutatig ikin təpiə məpiə ikin o nu fote (Lev 23:33-36; 39-43; Dut 16:13-16). Nətəm İsrəl tepət kəmohtiet məutəhuvən Jutiə məutəhuvən e tauin u Jerusiləm məmə okotol pəti lafet u. Lafet u katol katos nian eit, kəni katol e məuig iətəm tatol sikis lan, uərisig e lafet rəha Pasova.

lafet rəha Pasova Lafet rəha Pasova in lafet asoli rəha nətəm İsrəl. E lafet u, nikilah

tətəhti nian aupən ilah slef mīn əpəha nitəni Ijip. E nian əha, Uhgīn təməni məmə otitis ilah məhlman pətigəm e lah e nitəni Ijip məmə ilah okəhuvən e nitəni kəti rəhalah əmə. Uhgīn təməni məmə in otahli=pən rəhan agelo məmə otohamu iərman mīn nətəm kəmotəupən motair e nimə mīn rəfin əha Ijip, inu kəlkələh mīn muvən mətəuarus iauəhli mīn mīne nati miəgəh mīn. Mətəu in təməni kəm nətəm Isrel məmə ilah okotəkeikei motohamu nətə sipsip mīn, kəni motos nīralah motol=pən e nīkali doə mīn rəhalah, mīne ilis ikin. Kəni nian agelo rəha nīmisiən oteruh nīrə, in otiuvigegəu e nimə kəha, məpəh, kəni məsohamuiən iərman kəti əha ikin. Kəni kəməni=pa lauig lan, nətəm Isrel kəməhiet Ijip. Kəni Uhgīn təməni məmə ilah okotol lafet kəti e nu mīn rəfin məmə nīkilah otətəhti nian lapin əha. Tol lanəha, e məuig əhruahru rəhan, nətəm Isrel kəutohamu nətə sipsip mīn, məutuvan, mautun pətəi. (Luk 22:7-8; Eks 12:21-30; Dut 16:1-8).

lafet rəha Piret U Is Tikə Lan Inu lafet rəha nətəm Isrel iətəm tətəupən lafet rəha Pasova. Nian nətəm Isrel kəməhiet Ijip, kəmotol pīret u is tikə lan məmə ilah okotol uəhai əmə məmə okohiet Ijip, mətəu-inu pīret u is tikə lan tətəpə uəhai əmə. Nati kəti mīn, is in nəmtətiən kəti rəha nāmīkmīkiən, kəni ilah kəmotəraki rəfin e nimə rəhalah, təhmen e nəmtətiən məmə ilah kəmotəraki rəfin e nərəhiən e nəmiəgəhiən rəhalah. (Mat 26:17; Mak 14:1,12; Luk 22:1,7).

Lek Kaləli, Lek Taipiriəs Inu nəhu asoli əpəha pahav e nitəni u Isrel. Nəfəməhiən rəhan təhmen e 22 kilomitə, kəni nēpətiən rəhan təhmen e 12 kilomitə. Nərgīn kəti mīn kətəni məmə Lek Kenesəret e Luk 5:1.

leprosi E Nauəuə Rəha Uhgīn, nəghatiən u “leprosi” tətəghati e nīmisiən pisin pisin mīn rəha nīlositəmi. Nīmisiən mīn u tətərəkīn nīlositəmi, kəni Lou rəha Mosis tətəni məmə iətəmi kəti iətəm təmos nīmisiən lanəha, in tamīkmīk e nəhmti Uhgīn. Kəni in təkēikei matig isəu o nətəmimi rəfin. Nəmə nīmisiən təmīkə lan, in təkēikei muvən meh pris məmə in otəni pətigəm kəm nətəmimi rəfin məmə nīmisiən tīnikə mīne nāmīkmīkiən tikə. Afīn Levitikas iətəm tēpət 13-14.

Lifait Ilah nətəmimi mīn u kəutasiru e pris mīn e uək rəhalah, kəni kəutol uək pisin pisin mīn əpəha e Nimə Rəha Uhgīn. Ilah səniəmə pris mīn, mətəu ilah kəutsipən e nəuaniləuis rəha Lifai aupən təhmen əmə e pris mīn.

Lou; Lou rəha Mosis Nəghatiən əha “Lou,” iətəm kəmətei asoli, nīpətin u təmə Uhgīn təməfən lou mīn kəmə nətəm Isrel. Nian rəfin kətəni “Lou” məmə nərgi nauəuə faif iətəm tətətig e Oltestimīn, nərgiləh u, Jenesis, Eksodas, Levitikas, Namba, mīne Dutronome. Nauəuə mīn u faif, ilah kotəhmen e nəukəti lou mīn rəfin rəha nətəm Isrel.

mastət Mastət in nīgi kəti iətəm katol=pən nīkītin e nauəniən məmə tēpien vivi. Nīkītin in natiəkəku agīn (Mat 13:31).

nəghatiən Kris, Aram, Hipru E nian rəha Iesu, nəghatiən Kris təhmen e Bislama rəha nətəmimi mīn rəfin ikin mīn Rom tətərmənig lan. Aupən ikin, kəmətei Niutestimīn e nəghatiən Kris, kəni nəghatiən kətiəh kətiəh əmə e Niutestimīn kəmətei e nəghatiən Aram (Aramaik). Nətəmimi rəfin e Isrel e nian rəha Iesu kəmətəghati e nəghatiən Aram. Kəmətei Oltestimīn e nəghatiən Hipru, iətəm aupən ikin nətəmimi rəha Isrel kəmotəghati lan.

nəhgi-pəniən Afīn nəghatiən u “əhgi=pən” e tiksīnəri.

Nəniəskasikian rəha Nasiruiən Nəniəskasikian asoli keiu e Nauəuə Rəha Uhgīn, kəti u kətəni məmə Nəniəskasikian Əuas (Oltestimīn) mīne kəti mīn u kətəni məmə Nəniəskasikian Vi (Niutestimīn). Uhgīn təmol Nəniəskasikian Əuas əpəha e nitəuət Sainai. In təməni əskasik məmə in otol nətəm Isrel məmə kəhuvə ilah rəhan mīn nətəmimi nəmə ilah okotətəu=pən əhruahru lou mīn iətəm in təməni kəm Mosis. Mətəu iətəmimi tikə iətəm təhrun noliən əhruahru ilah rəfin, kəni tol lanəha, iətəmi kəti tikə iətəm tuva mətəhruahru e nəhmti Uhgīn e noliən rəha nitəu-pəniən lou. Nəniəskasikian Vi tətəni məmə Iesu Kristo təmimīs e nīgi kəməluəu o noliən tərəh mīn rəha nətəmimi. In aru təmos nalpīniən rəhatah. Nian iətəmi kəti tətəhatətə e Iesu məmə in təmol lanəha, kəni Uhgīn

tatol məmə iətəmimi əha in tətəhruahru e nəhmtin, təhmen əmə məmə in tətəsoliən noliən tərəh kəti. (Nəniəskasikiən Əuas – Luk 1:72, Uək 3:25; 7:8; Kal 3:17; Hip 9:1. Nəniəskasikiən Vi – Mat 26:28; Mak 14:24; Luk 22:20; Rom 11:27; 1Kor 11:25; 2Kor 3:14; Hip 7:22; 8:6-13; 10:16; 29; 12:24; 12:20). Nəniəskasikiən rəha nasiruiən nəuvein tol lanu lan: (Noa) Jen 9:8-17; (Epraham) Jen 12:2-4; 15:9-21; 17:1-27; (Isrel) Eks 19-24; (Finehas) Nam 25:10-13; (Tefit) 2 Sam 7:5-16; (Isrel – in vi) Jer 31:31-34.

nətəligiən tərəh rəha iətəmimi Nətəmimi rəfin kautol təfagə tərəh mətəu-inu nətəligiən tərəh rəha iətəmimi tətətig e tah rəfin. Nətəligiən tərəh əha tatiuvi=pən itah məmə kautol təfagə tərəh. Rəhatah nəsanəniən tikə məmə kəsotoliən təfagə tərəh motol noliən təuvir. Uhgın əmə təhrun noliən nətəligiən tərəh rəha iətəmimi tuva mətəuva vi min. (Rom 7:5).

Nəti Sipsip rəha Uhgın Jon Bəptais təmauin e Iesu Kristo məmə nəti sipsip rəha Uhgın (Jon 1:29,36). E nian rəha Oltestimin, nətəm Isrel kəmautos nəti sipsip min mətəuhvən e Nimə Rəha Uhgın məmə pris kəti otətuhamu ilah mətəfən kəm Uhgın. In təmol sakrifais lan məmə Uhgın otafəl noliən tərəh rəhalah min. Nəti sipsip u təmos nime iətəm Isrel, mos nalpinian rəhan. Kəni nian nira nəti sipsip təmaiu, kəni nəti sipsip timis, kəni iətəmimi u təmos muva, Uhgın tətəfəl noliən tərəh min rəhan. Kətauin e Iesu məmə nəti sipsip mətəu-inu təməfən nəmiəgəhiən rəhan təhmen e sakrifais kəti iətəm təhruahru vivi, kəni sakrifais u otafəl noliən tərəh min rəha nətəmimi rəfin nətəm kətəhatətə lan. E nauəuə rəha Nəhan-əhanian, japtə 5, Jon təmafə Iesu təhmen e nəti sipsip.

Nanihluə Afin-to “Tanihluə” e tiksiniəri u.

nard Nard in nati kəti nəmiəvin tətəpien vivi, təhmen e nigipisi.

Narməniğiən Rəha Uhgın Nətəmimi nətəm kətəhatətə e Iesu Kristo kəni mautitəu=pən in, ilah nətəmimi rəha Uhgın, kəni ilah kətəhuva mətəuhgəl e narməniğiən rəha Uhgın. In kig rəhalah. In tateh vivi ilah, mətəfən natimnati kəm lah rəha nəmiəgəhiən rəhalah, matit ilah e noliən iətəm in təuvir o lah, kəni mətəarməniğ e lah. Aupən agin nətəmimi rəfin kətəhtul isəu o Uhgın mətəu-inu ilah rəfin nol təfagə min. Mətəu nian Iesu təmimis e nigı kəməluəu, kəni məmiəgəh min e nımisiən, in təmol suaru vi məmə nətəmimi kotəhrun nitəlig=pa minian o Uhgın. Nian nətəmimi kətəhatətə e Iesu Kristo, kəni Uhgın tatol məmə ilah kətəhruahru e nəhmtin, matol ilah nenətin min, kəni rəueiu ilah kotəhrun nəghatien kəm in e nəfakiən, kəni motəhrun nətəuiən nəuiən, kəni motəhrun nitəu-pəniən in.

narmi nati min E Bislama, kətəni narmi nati lanu məmə, “aedol.” Narmi nati min nəuvein kəmisikəuvin nati miəgəh min lan təhmen e kau. Kəni nəuvein kəmisikəuvin nətəmimi lan, uə uhgın əlkələh min, uə nati pisin kəti. Narmın nati in nati kəti nətəmimi kautol e nigı uə aiən kəti. Nətəmimi kautol, kəni mautəfaki kəm narmi nati min, mautol sakrifais min kəm lah məmə narmi nati otasiru e lah, nati əpnəpin in nigı əmə uə aiən əmə iətəm təsətəuiən nati, kəni rəhan nəsanəniən tikə.

naruətuəhiən Afin-to “aruətuəh” e tiksiniəri u.

nasumiən rəha krep Niləuis kəti nərgin u, krep. In niləuis kəti nətəmimi kəməutərfei e nian rəha Baebol, kəni kətərfei əhanəh kətəuarus=pa u rəueiu. Nəuan tətəhiən kəni təuvir o nunian. Nian nəuvein kətətərauiə lan tasik məmə təhrun nəməhliən tuvəh nəvetin. Kəni katol wain e nəuan. İuəkir nətəmimi e nian əha ilah kətətmnim wain. Nian rəha noliən wain, ilah kautos nəuan nati u tepət, kəni motəuvəregin=pən e nipəg kəmol e kəpiel. Konu motevig-evig lan məmə nəhun otiet. Kəni ko, kotos pətəl min iətəm kəmol e nilosi nani, uə nilosi nati kəmol e nəriəpig, kəni motətəlmın=pən nəhu nati u lan, konu motəharu məmə otəva mol wain lan. Nian nəuvein, kətol nimə əpəha e nasumiən rəha krep. Nəfəməhiən rəhan təhmen e 5 mitə, kəni nikalin təhmen e 2 mitə. Konu motol=pən nəhgi nimə. İətəmimi kəti otəkeikei mətəharəg əha ikın mətə nakləh min kotəkləh lan, uə nati miəgəh kəti, uə mənig tuvən imə e nasumiən. E Mat 21:33, Mak 12:1, mine Luk 20:9, Iesu təməni nəghatien əuhlin kəti mətəghati e nasumiən kəti rəha krep. İətəmi kəti təmol nasumiən kəti lanu, uərisig təhlman=pən lan kəm nətəmimi nəuvein məmə okəutəsəl

vivi ohni. Nian nəuan nıləuis u timarəg, ilah okotəkeikei motəfən kəti kəm in mətəu-inu rəhan nasumiən, konu motaskəlim rəhalah nıpılğan məmə rəhalah nətəouiən. Nian kəti kotəhrun nəfəniən krep, uə wain, uə vatu. [Eruh-to narmin e Mat 21:33, pej #/(PicDict pp 3,7).]

Nauəniən Rəha Nəmtətiən Rəha İesu Uərisig İesu otimis e niği kəməluau, in təmauın e rəhan nətəmimi kəməhuva motauən ilah min e Lafet Rəha Pasova. Təmos pıret məgəuvahli, (e nian əha, kəsəteiən e nau, mətəu kətəghali əmə), kəni məni məmə, “Inu təhmen e nıpətik.” Pıret u tətəgətun=pən nıpəti İesu iətəm təmimis o tah. Kəni təmos wain, kəni məni məmə, “Inu təhmen e nırak iətəm otaiu o nosmiəgəhiən nətəmimi.” Kəni pıret mine wain, kətuəgətun=pən nimisiən rəha İesu. Kəni təməni məmə nian okotun pıret kəni motəmnim wain əha, kitah nətəmimi rəha nıməfaki, kitah nıkitah otəkeikei mətəhti nimisiən rəhan e niği kəməluau. (Mak 14:12-26; Mat 26:17-30; Luk 22:7-23; 1Kor 11:23-25). [Eruh-to narmin e Mat 26:20-29, pej #/.]

nauəuə kəmaiu-aiu E nian əha, nauəuə rəfin kəmaiu-aiu. Kotos mapepe əfəməh kəti kəni kaiu-aiu. Kəni nəmə iətəmi asoli kəti tolkeikei məmə nətəmimi əpnəpın əmə okəsotafiniən, kəni in tuvan-ərain=pən nati kəti e nıfifin, məmə taskəlim tiəkis mapepe.

negəu e neai E Bislama, kətəni məmə “heven.” Inu ikin iətəm kitah nəfaki min okəhuvən motatig ikin kitah Uhgın o nian kəti. Negəu e neai səniəmə neai u iətəm kitah kəutafu məuig mine məhau min lan, kəpə. Negəu e neai in ikin iətəm Uhgın tətətig ikin.

nimə rəha nuhapuminiən E tauın kətiəh kətiəh rəha İsrel, nimə rəha nuhapuminiən əha ikin. Kəni nimə min əha, nəuan əha ikin rəha nətəmimi nətəm kəutəhapumın ilah min ikin o nəfakiən kəm Uhgın, kəni məutəfin Nauəuə Rəha Uhgın. İkin əha, kətəghati min o natimnati pisin pisin min, təhmen əmə e iməim. Nətəm İsrel kəmotuvləkin min nimə min u e tauın min iətəm ihluə e nıtəni u İsrel, təhmen e Rom. [Eruh-to narmin e pej #/(PictDict p2)]

Nimə Rəha Uhgın Inu ikin nətəm İsrel kəutəhuva məutəfaki ikin kəm Uhgın. Inu əpəha Jerusiləm. İat asoli kəti titəlau e Nimə Rəha Uhgın. Nətəmimi rəha kəntri min rəfin kotəhrun nuvəniən ikin. Kəni əpəha imə ağin e iat u, in iat kəti min iətəm nətəm İsrel əmə kotəhrun nuvəniən ikin. Kəni əpəha imə e iat u, in iat kəti min iətəm iərman min əmə kotəhrun nuvəniən ikin. Kəni əpəha imə e iat u, in iat kəti min iətəm pris min əmə kotəhrun nuvəniən ikin. İkin əha, kəutoh nati miəgəh min, məuteikuas e lah, kəni mautil sakrifais lan e oltə. Nimə əhruahru tətətig e iat əha. Nəuan keiu əha ikin, İkin Tasim İkin mine İkin Tasim Ağin İkin. Nəuan iətəm tətəupən lan, kəutəni məmə İkin Tasim İkin. E nəuan əha, kəmotələhu=pən nati kətəharu-pəri lait lan ikin, mine tepıl kəti iətəm kətəlin-pəri pıret asim min lan. Kəni kətuvan nati pien-pien ikin. Nəuan iətəm tətəuərisig lan, kəutəni məmə İkin Tasim Ağin İkin. İkin əha, Bokis Rəha Nəniəskasikiən Rəha Nasiruiən tətətig ikin. Pris asoli ağin əmə təhrun nuvəniən ikin, kəni tətuvən ikin nian kətiəh əmə e nu min rəfin, matos nıərə sakrifais kəti o nolien tərəh min rəhan, mine nolien tərəh min rəha nətəm İsrel.

Əpəha e iat asoli titəlau e Nimə Rəha Uhgın, nətəmimi rəha kəntri min rəfin kotəhrun nuvəniən ikin. Mətəu nətəm İsrel kəmotol u ikinu tuva məmə makit kəti, məmə nətəmimi kotəhrun nosiən nəhmti nati miəgəh min, oiel, wain, mine sol o nolien sakrifais lan. Nətəmimi nətəm kəmotəpən isəu məhuva matos məni pisin pisin min e profens min rəhalah. Tol lanəha okotəkeikei motos məni əhruahru rəha Nimə Rəha Uhgın. Konu nətəmimi nəuvein ilah kəutil bisnis e nolien jenis e məni. Nətəmimi tepət kəutəpən isəu məutəhuva məmə kotol sakrifais, kəni kəutəkeikei mautil nəhmti natimnati pisin pisin min. Konu inu ikin u e Nimə Rəha Uhgın tuva məmə ikin təuvir kəti ikin məmə kol makit ikin, nati əpnəpın məmə ikinu in ikin kəti rəha nətəmimi e nıtəni min rəfin məmə kotəfaki ikin.

Kitah kəutəfin e Mat 21:12-17; Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; mine Jon 2:13-22 məmə ikin əha, İesu təməgəu pətigəm nətəmimi nətəm kəmautil səlim e nati miəgəh min rəha

sakrifais mine nətəm kəmətaliuvə e məni. Nian kotol lanu lan, nəghatian rəha iəni Səkarəea tuva matol nīpəhriənian lan. (Sek 14:21. Afīn mīn e Jer 26:1-15; Hos 9:15-16; mine Mal 3:1-5).

E nu AD 66, nətəm Isrel kəmotorgəhu e kəpmən rəha Rom, kəni ami rəha Rom kəmotol win, kəni motəəkīn agīn Nimə Rəha Uhgīn. [Eruh-to map rəha Nimə Rəha Uhgīn e pej #/.]

noliän rəha nitənimian iətənimi Nətəm Isrel e nian əha kəsotitənimian iətənimi e niftəni. Ilah kəuteikuas e nīpətīlah, kəni motəuveg ilah e napən u kəmotol=pən nati pien-pien u tətəpien təuvīr (Afīn-to Jon 12:7; 19:39-40), konu motəfən e nīpəg kəpiel, kəni motahtīpəsīg=pən nīpəg e kəpiel asoli kəti. [Eruh-to narmin e Luk 23:53, pej #/, mine kalə foto rəha nīpəg kəpiel.]

pauis Pauis, in bokis əkəku kəti kəmol e nīlosi kau. Kəmotətēi rəkis əlkələh nəghatian nəuvein rəha Nauəuə Rəha Uhgīn motuvepei lan (Eks 13:1-10,11-16; Dut 6:4-9; 11:13-21). Nətənimi kəmotol lanəha mətəu-inu kotolkeikei məmə okotol nəghatian iətəm tətətig e Dut 6:8 mine 11:18. Kəni nətəm Isrel rəfin u nəman nətəm kīnotos rəkis nu tatin, ilah okotol pauis mīn əha nian tēpət, kəni nian rəfin e nian rəha nəfakian. Kəutəlis=pən mīn e nīpənəgīlah mine nəhlmlāh məuīl. E nəghatian Inglis, kətəni paus əha məmə, “Phylactery.”

Pentekos In lafet kəti rəha nətəm Isrel. Ilah kautol lafet asoli əha nian ilah fifti uərisig e lafet rəha Pasova. E nian rəha Iesu, nauənian asoli əha, in nian iətəm kətəni-vivi Uhgīn o nauənian vi rəha nasumian. Rəueiu, kitah kautol lafet rəha Pentekos Sante mətəu-inu e nian əha Narmin Rəha Uhgīn təmuva mīrəuei nətənimi rəha Iesu (Uək 2:1-4; 20:16; 1Kor 16:8). [Eruh-to narmin e Uək 2, pej #/.]

perəl Perəl u, in kəpiel təuvīr əpəha e nīki kəuvīn. [Eruh-to narmin e Mat 13:46, pej #/.]

pris Nətənimi u, ilah suaru rəha nətəm Isrel o nuvənian o Uhgīn. Ilah kautos nəfakian, kəni kautol sakrifais mīn mautoh nati miəgəh mīn e Nimə Rəha Uhgīn o nəfənian kəm in. Pris mīn nəuvein kautol uək pīsīn mīn. Nəuvein kəutasiəpən e lait mīn, nəuvein kəutuvan nati pien-pien mīn.

pris asoli Inu pris kəti iətəm tətərmənīg e pris mīn nəuvein rəha nətəm Isrel.

pris asoli agīn Inu pris kətīah əmə iətəm in ilis e pris mīn rəfin. E nu mīn rəfin, e nian kətīah əmə, in tatos nīra sakrifais matuvən Ikin Tasim Agīn Ikin e Nimə Rəha Uhgīn məmə otafəl noliän tərāh mīn rəha nətəm Isrel. [Eruh-to narmin e Hip 9:7, pej #/.]

prons Prons, in aiən kəti, mətəu rəhan kalə tauīəh təhmen e kol. Nian kəmətəruu əhanəh aiən, kəni kəmaupən katol natimnati e prons.

Səmeriə, iətəm Səmeriə Nətəm Isrel kəutəməki e nətəm Səmeriə. E nian əha, tiəkis o nətəm Isrel məmə okəhuvən ima nətəm Səmeriə, mətəu-inu e rəhalah nehian, nətəm Səmeriə ilah kotamīkmīk e nəhmti Uhgīn. Nəmə okəhuvən imalah ikin, kəni ilah mīn okotamīkmīk.

sakrifais E nian rəha Oltestimīn, Uhgīn təməni kəm nətəm Isrel məmə ilah okotəkeikei motol sakrifais mīn kəm in. Sakrifais pīsīn pīsīn mīn. Nətənimi kəmautol sakrifais mīn nəuvein o nənian tagkiu o Uhgīn o rəhan nəuvīriən kəm lah. Kəni kautol sakrifais kəti məmə Uhgīn otafəl noliän tərāh mīn. Iətənimi iətəm tatol noliän tərāh, otəkeikei mos nalpīnian, kəni nalpīnian u in nīmisiən. Nian Iesu Krīsto təməsuva əhanəhian e nəhue niftəni, nətəm Isrel kəmautos nati miəgəh mīn mautəhuvən e Nimə Rəha Uhgīn. Kəni nati miəgəh u otos nīmeilah, kəni pris mīn okotohamu. Nətəmi əpnapīn əmə kəsotohamuiən nati miəgəh mīn əha, mətəu pris mīn əmə. Nati miəgəh mīn u təhmen e sipsip uə nəni uə kau iətəm təuvīr. Nəmə nati miəgəh tatos nīməgīm uə in tatimīs, kəni ko kəsotosiən o sakrifais.

Sapət Sapət in nian iətəm nətəm Isrel kəutəfaki lan. Sapət tatətuəuin e 6 klok lapīn e Fraide nian mitigar tīneiuaiu rəkis, muvən mətəuarus 6 klok lapīn e Sarere. E Sapət, nətənimi kəsotolīən uək kəti mine. Ilah kəutəmeig əmə. Nian u, in nian asim rəha

nətəm Isrel. Nəghatiən u Sapət, e nəghatiən rəha nətəm Isrel aupən, nipətin tətəni məmə, “əmeig.” Nian Uhgın təmol nəhue niftəni aupən, Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə in təmol uək nian sikis, kəni nian tatol səpin lan, rəhan uək təmol naunun. Kəni in təməmeig. Konu tol u, in təmələhu nian tatol səpin lan e wik, məmə in nian təuvir kəti rəhan. Kəni e Lou min iətəm in təməfən kəm Mosis, in tətəni pətigəm məmə nian tatol səpin lan, in nian asim rəhan, iətəm rəhan nətəmimi min okəsotoliən uək kəti lan. Kəni noliən iətəm nətəmimi okotəmeig e nian əha, in tətəgətun rəkis ilah məmə ilah nətəmimi rəha Uhgın.

E Niutestimın, Iesu in təməni pətigəm məmə in Nəti Iətəmimi, kəni in tepət mapirəkis nian rəha Sapət. In İərməniğ rəha nian rəha Sapət. Mətəu nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, ilah kautol niəməha kəm in, mətəu in tatol vivi nətəmimi nətəm kautohmis e nian rəha Sapət, kəni ilah kəmotəni məmə noliən u in uək, kəni uək təmatgəhli lou rəha nəmeigian. Kəni matol min natimnati min nəuvein iətəm nıkiləh təhti məmə təsəhruahruian məmə okol e nian u.

Satusi Ilah u nətəmimi nəuvein rəha nətəmi asoli min rəha Isrel. E nian rəha Iesu, pris min tepət, ilah Satusi min. Satusi min, ilah kotol pisin e Farəsi min. E nətəligian rəhalah, kəutəhatətə əmə e Nauəuə Min Rəha Mosis, ilah u, Jenesis, Eksodas, Levitikas, Namba, Dutronome. Kəsotəniən nipəhriənian e nəghatiən məmə nian kəti nətəmimi rəfin okotəmiəgəh min e nımisiən, mine nəghatiən məmə e naunun nian, Uhgın otol nalpinian kəm nətəmimi o noliən tərəh min rəhalah, kəni otətəou nətəmimi o noliən təuvir min. Kəni Satusi min kəutəni məmə nagelo min mine narmin tərəh min kohkə.

Selot Selot in pati kəti rəha nətəm Isrel nətəm kotolkeikei məmə otahli pətigəm nətəm Rom, kəni Selot min əha kautol nəluəginian lanəha kəm nətəmi Rom.

Setən Nəghatiən u Setən, tatsipən e nəghatiən Hipru, nəghatiən rəha nətəm Isrel, kəni nipətin tətəni məmə, “tikimir.” Setən u, aupən in agelo kəti rəha Uhgın, mətəu Uhgın təmahli pətigəm in e Negəu e Neai mətəu-inu in təmətəluəgin ilau Uhgın məmə in otərməniğ e Uhgın. Afin min Aes 14:12-15; Esik 28:11-19; Mat 13:38-40; Luk 11:15; Jut 6, Nəh 12.

skopion Skopion in nati kəti təhmen e tupə əkəku kəti iətəm tətəlkəu e niftəni. Tatus iətəmi, kəni tətəhmə pik əgin tapirəkis nilpat uə pitimar. (Luk 10:19) [Eruh-to narmin e pej #/.]

slef Slef in iətəmimi kəti iətəm iətəmi kəti təmos nəhmtin, kəni mətərməniğ lan. Slef tatol uək kəm rəhan iətəmi asoli, mətəu iətəmi asoli təsətəouian in. Mətəu slef in otəkeikei mol natimnati rəfin iətəm rəhan iətəmi asoli tətəni. Iətəmi asoli rəhan təhrun noliən səlim lan, uə nohamuiən, təhmen əmə e rəhan kəti nati miəgəh.

soldiə min nətəm kəutəhtul o Nimə Rəha Uhgın Soldiə min nəuvein kəutəhtul o nəsal vivian o Nimə Rəha Uhgın mətəu-inu nətəmimi tepət kəutəhuva mautəhuvən nian rəfin. Nəmə iətəmi kəti tol nati tərəh kəti e Nimə Rəha Uhgın, mətəu ilah kotəhrun nələhu əhruahruian, kəni motələs iətəmi iətəm tatol nati tərəh min məhuvən e kaləpus. Iətəmi iətəm tətərməniğ e soldiə min əha, in nəuaniləuis kəti rəha pris min rəha Uhgın, kəni in iətəmi asoli kəti.

tənaris E nian rəha Iesu, iətəmi kəti tatol uək nian apiəpiə kətiəh, kəni kətətəou e koin mənəni kəti, nərgin u “tənaris,” təhmen e 1,000 vatu.

tait Tait u tol lanu lan: Iətəmi kəti tatos nati ilah ten, nəmə pikəh uə nəuanigi uə mənəni. Kəni tos rəkis kətiəh e natimnati ten konu məmə təfən kəm Uhgın uə kəm iətəmi kəti. Nati kətiəh konu kəutəni məmə “tait.” Tol lanu lan məmə iətəmi kəti tatos 100 vatu, in tətəfən 10 vatu kəm Uhgın. Uə tatos 1,000 vatu, tətəfən 100 vatu kəm Uhgın. Uə tatos 10,000 vatu, tətəfən 1,000 vatu kəm Uhgın.

wit Wit in nati kəti təhmen e rais. Nian tateviə, təhmen e manuvehli kəti iətəm tatol nəuan ilis əgin. Nian tıniməhtə vivi, kəni nətəmimi kotətei motəlin məmə otimətu vivi. Konu motəmki manuvehli məhuvən ikin okəhli nəualah ikin. Noliən rəha nəhliən nəua wit tol lanu lan. Kotasiğ kau min kəutəliuək e lah. Kəni nəua wit tiet rəkis e nıkilin. Kəni kəutəraki pəri e nəua wit məmə nımətəgi otahlifu rəkis nilosilah məpəh nipətin. Kəni

kāhrun nuniān nāuan. Nian nāuvein, katol flauā lan rāha noliān pīret. Nian nāuvein kautuvin e sospān o noliān sup. [Eruh-to narmin e pej #/.]

Nəukəti nəghatiən min e Nauəuə Rəha Uhgın

Dick Lloyd mine Ross Webb kəmuətei

Nəghatiən tətəupən

Inu nauəuə tətəni nəukəti nəghatiən pisin-pisin min kətafin e ikin pisin-pisin min e Nauəuə Rəha Uhgın. Nəukəti nəghatiən min nəuvein kəmotispən e nauəuə u *One Hundred Bible Lessons* u Alban Douglas təmətei. Nəuvein min kəmotispən e nauəuə u *The Topical Bible Concordance* u D M Miller təmətei. Nəuvein min kəmotispən e nauəuə u *Let's Look in the Bible* u Barbara Arnold təmətei (CBM PNG 1990). Nəuvein min kəmotispən e nauəuə u *The Treasury of Scripture Knowledge* u kampani Bagster, London təmətei.

Nəukəti nəghatiən min e Nauəuə Rəha Uhgın

1. Uhgın tol mə nak
Uhgın tətəlig e natimnati, mətətəu nərahian, kəni mətəghati
Uhgın təhmen e nımətəgi, in nıpətin tikə
Uhgın in kətiəh
2. Nahgi Uhgın
Uhgın nətuəuinian lan tikə mine naunun lan tikə
Uhgın in tatol əmə lanko kəni mətətig itulin
Uhgın in nəukəti nəhagəhagian mine natimnati ərəfin
Uhgın u ikinu, mine əpəha, mine ikin min rəfin
Uhgın təhrun vivi ağin natimnati min rəfin
3. Noliən min rəha Uhgın
Nati nak Uhgın tatol in tatol mətəuei-pən
Uhgın in tasim ağin
Uhgın in təhruahru ağin
Uhgın təsalpiniən nitai təfagə rəhatah
Uhgın nikin tətəhti pik itah e rəhan nolkeikeian
Nati nak Uhgın tətəni in otol, in matol əhruahru
4. Kətəni lanu e Uhgın; Timin, Nətin, Narmin
In tətətig naunun tikə
In nəukəti nəhagəhagian mine nəsanənian
In nəukəti nəhrunian rəfin
Inu ikinu, əpəha, mine ikin min rəfin
In tasim ağin, kəni məhruahru ağin
In nəukəti nəghatiən əhruahru
In nəukəti nəuviriən
In nəukəti natigian e nikitəmi (nəməlinuian)
5. Nəti Uhgın ko Kristo, In iətəmi Uhgın təmitəpin
Aupən aupən ağin Uhgın təməniəskasik məmə otol nati u
Kristo in Uhgın
6. Kristo təmuva iətəmi
Iesu rəhan əha ikin nəuaniləuis min
Iesu təmuva matig e nıpətin
Nətəmi kəutətəlig mine mautol natimnati, kəni Iesu təhmen əmə
7. Kristo təmimis
8. Kristo təməmiəgəh min e nımisiən
9. Kristo in tətəghati o rəhan min nətəmi
Kristo təmegəhan e nıpətin mə timis o nosmiəgəhian rəhan nətəmi

- Kristo tətəfa nasiruiən pişin pişin mın tepət
10. Kristo otuva mın
?Onəhgın tuva?
?E nian əha, nati nak otiet=pa?
?Otuva əhruahru əhro lanu?
 11. Nəukəti nəniən e Narmın Asim
 12. Narmın Asim in Uhgın
Narmın Asim təhmen e nımətəgi
Narmın Asim təhmen e nəhmti nəhu
 13. ?Uək nak Narmın Asim tatol e nıkalın rəhatah?
 14. ?Kotəhrun nosəhroiən Narmın Asim?
 15. Noliən pəhriən rəha Narmın Asim tətəfa o nəfəriən nəmiəgəhiən rəhatah
 16. Nəsanəniən Narmın Asim tətəfa kəm tah kətiəh kətiəh u kitah kəutəhatətə
 17. Nagelo mın
 18. Setən
 19. Nətəmimi rəha Setən
 20. Nəghatiən rəha Uhgın
 21. Kitah okotəgin motisiəi Uhgın əmə
 22. Suaru o noliən təfagə
 23. Nəghatiən o nımisiən rəhatah
 24. Nauməhtuliən mın e nımisiən
 25. Nian asoli rəha nosiən nətəouiən o noliən təuvır uə noliən tərəh
 26. Nəmnami nigəm asoli
 27. Negəu e Neai
 28. Nəghatiən o Uhgın in tətəpəh nalpiniən təfagə
Uhgın tətələhu nəməlinuiən o nətəmimi
?Nian nəməkiən rəhatah mın Uhgın otikə, kəni nati nak otuva?
Afin nəghatiən u kəni mol əhruahru nati tətəni.
 29. Nəniən o nitəligiən e noliən tərəh
 30. ?Nəmə iətəmi tələhu=pən rəhan nəhatətəiən e Iesu, kəni nati nak otuva ohni?
 31. Nəghatiən rəha nian Uhgın təni pətigəm məmə kitah kinotəhruahru
 32. Uhgın otəfən kəm rəhan mın nətəmimi nəhtul əskasikiən
Nəliuəkiən məha-məha e suaru rəha nəhatətəiən o nəhtul əskasikiən
 33. Nian Uhgın tətəsal vivi o tah, ko tikimır təsərəkiniən itah
 34. Natigian e nəhatətəiən təhmen e nəluəginiən
 35. ?Nati nak kəutəliuək məha-məha ohni, kəni məutəhtahnin nak?
 36. Nəghatiən o tah o nəpəhiən nalpiniən təfagə rəha nətəmimi kautol e tah
Suaru nak okotohtəu=pən o nəpəhiən nalpiniən rəhalah təfagə
 37. Nəghatiən o nuərisigian e Iesu
 38. Nəghatiən o natigian u tasim
 39. Nımənin mın rəha Iesu
 40. Nəghatiən o nəfaki mın, nətəm kəutəsal mine nətəm kautol uək
 41. Nəpəhiən nətəligiən mine nautə rəha nəhue niftəni, mine natigian u iətəm in tasim
 42. Nəghatiən o nəliuək kaliniən e təfagə tərəh
 43. ?Kotəhro lanu motaliuək kalın e nəfən-əfəniən?
 44. Nəghatiən o nəgəu əhruahruən iəfaki kəti u rəhan natigian tekəu
 45. Nəfakiən kəm Uhgın
 46. Suaru rəha Uhgın o nitəu-pəniən
 47. Suaru rəha nəuiə Uhgın
Iesu təmol əhruahru nəuiə rəhan tata
Nətəmimi kəutəhatətə pəhriən okotol mın lanəha
 48. Kitah okotolkeikei Uhgın mine Iesu
 49. Suaru rəha nəfəniən məni

50. Suaru rəha nəfəniən e nikin agiən
Uhgın in nəukəti nəfəniən e nikin agiən
Kəni nətəm kəutəhatətə okotol təhmen əmə, kotohtəu=pən suaru əhmen əmə
51. Təmə Uhgın təfa nati təuvir əkəku kəti kəm tah, nikitah otagiən əmə ohni
52. Nikin agiən
53. Nəghatiən o nəniən tagkiu o Uhgın
54. Okəsotəginian
55. Nətəm kəutəhatətə okotos nahməiən o nəhatətəiən rəhalah
56. Nəghatiən e nian rəha nərahian
57. Nəmişian min
58. Nəghatiən o nəghatiən iətəm tatsipən e nohlitah
Nəghatiən təuvir
Nəghatiən tərəh
Nəghatiən eiuə
59. Kitah nəfaki min okəsotəlpahian motol pik uək
Nəghatiən o nətəm kəutəlpah
60. Nəmiəghian o natigian rəha iərman mine pətan u kəmuol marit
61. Famli min okotəhratig lanu
62. Nəghatiən o Uhgın u tətərməniğ kəni mətəsal vivi o uək
63. Nəghatiən o nolian o nepətiən mine natigian e nisialiən
64. Nəghatiən o nosian nətəlig təuvir
65. Nəghatiən o iəni eiuə min
66. Nəniəskasikian min nəuvein rəha Uhgın
Uhgın təseiuəiən — nati nak təməni məmə otol, in tatol
Nəghatiən o nati asoli min nəuvein Uhgın təməni məmə otəpanol
Natimnati min nəuvein Uhgın təməniəskasik məmə otol kəm tah

Fes min rəha nəukəti nəghatiən min

1. Uhgın tol mə nak

Jen 1:1	Jon 1:18	1Jon 4:12	Eks 33:20
Jon 17:3			

Uhgın tətəlig e natimnati, mətətəu nərahian, kəni mətəghati

Uək 14:15	1Təs 1:9	Sam 94:11	Jer 10:10
-----------	----------	-----------	-----------

Uhgın təhmen e nımətəgi, in nipətin tikə

Jon 14:15	1Tim 1:17	1Tim 6:16	
-----------	-----------	-----------	--

Uhgın in kətiəh

Dut 6:4	Aes 44:6		
---------	----------	--	--

2. Nahgi Uhgın

Uhgın nətuəuinian lan tikə mine naunun lan tikə

Sam 90:2	1Tim 1:17	Jen 1:1	
----------	-----------	---------	--

Uhgın in tatol əmə lanko kəni mətətig itulin

Jem 1:17	1Saml 15:29	Mal 3:6	
----------	-------------	---------	--

Uhgın in nəukəti nəhagəhagiən mine natimnati ərəfin

Jen 1:1	Jen 1:3	Sam 33:9	Hip 11:3
Job 26:7	Job 42:2	Jer 32:27	

Uhgın u ikinu, mine əpəha, mine ikin min rəfin

Sam 139:7-9	Efəs 1:23	Jer 23:23,24	
-------------	-----------	--------------	--

Uhgın təhrun vivi agın natimnati min rəfin

Sam 94:11	Sam 139:4	Dan 2:20	Aes 40:28
1Kron 28:9	2Kron 16:9		

3. Noliən min rəha Uhgın

Nati nak Uhgın tatol in tatol mətəuei-pən

Sam 94:11	Sam 139:4	Dan 2:20	Aes 40:28
1Kron 28:9	2Kron 16:9		

Uhgın in tasim agın

1Pitə 1:16	Eks 15:11	1Saml 2:2	Aes 6:3
------------	-----------	-----------	---------

Uhgın in təhruahru agın

1Pitə 1:16	Eks 15:11	1Saml 2:2	Aes 6:3
------------	-----------	-----------	---------

Uhgın təsalpiniən nitai təfagə rəhatah

Sam 103:8	Rom 9:18	1Pitə 1:16	Eks 15:11
1Saml 2:2	Aes 6:3		

Uhgın nikin tətəhti pik itah e rəhan nolkeikeiən

1Jon 4:8-16	Jon 3:16	Jon 16:27	
-------------	----------	-----------	--

Nati nak Uhgın tətəni in otol, in matol əhruahru

1Kor 1:9	2Tim 2:13	Dut 7:9	
----------	-----------	---------	--

4. Kətəni lanu e Uhgın; Timin, Nətin, Narmın

Mat 3:16-17	Mat 28:19	2Kor 13:14	Jen 1:1
Jon 1:1,3	Jen 1:2	Jen 1:26	Efəs 2:18
Efəs 1:13	Hip 9:14		

In tətətig naunun tikə

Sam 90:2	Nəh 1:8-17,18		
----------	---------------	--	--

In nəkəti nəhagəhagiən mine nəsanəniən

1Pitə 1:5	2Kor 12:9	Rom 15:19	
-----------	-----------	-----------	--

In nəkəti nəhruniən rəfin

Jer 17:10	Nəh 2:23	1Kor 2:11	
-----------	----------	-----------	--

Inu ikinu, əpəha, mine ikin min rəfin

Jer 23:24	Mat 18:20	Efəs 1:23	Sam 139:7
-----------	-----------	-----------	-----------

In tasim agin, kəni məhruahru agin

Nəh 15:4	Uək 3:14	Luk 1:15	Luk 1:35
----------	----------	----------	----------

In nəkəti nəghatiən əhruahru

Jon 7:28	Nəh 3:7	1Jon 5:6	
----------	---------	----------	--

In nəkəti nəuviriən

Rom 2:4	Efəs 5:25	Uək 10:38	Neh 9:20
---------	-----------	-----------	----------

In nəkəti natigiən e nikitəmi (nəməlinuian)

1Jon 1:3	2Kor 13:14		
----------	------------	--	--

5. Nəti Uhgın ko Kristo, In iətəmi Uhgın təmitəpin
Aupən aupən agin Uhgın təməniaskasik məmə otol nati u

Hos 11:1	Mat 2:15	Aes 53:4-6	2Kor 5:21
Sek 9:9	Mat 21:2-5	Sam 69:21	Mat 27:34
Sam 34:20	Jon 19:33-36	Eks 12:46	Jon 19:33-36
Sam 22:18	Jon 19:24	Sam 22:1	Mak 15:34
Sam 16:10	Uək 2:31		

Kristo in Uhgın

Jon 1:1	Sam 110:1	Mat 22:41-46	Mak 12:35,36
Luk 20:39-44	Uək 2:34	Aes 7:14	Aes 9:6,9
Jon 10:30	Maeka 5:2	Eks 3:14	Jon 10:9,11
Jon 8:50	Mak 2:5,7	Mat 28:19	2Kor 13:14
Mat 18:20	Jon 1:3	Rom 1:4	

6. Kristo təmuva iətəmi

1Tim 2:5	Hip 2:17	Kəl 4:4,5	1Kor 15:21
Mat 1:29	Luk 19:10		

Iesu rəhan əha ikin nəuaniləuis min

Luk 2:7	Uək 13:23	Mat 1:1-16	Luk 3:23-38
---------	-----------	------------	-------------

Iesu təmuva matig e nıpətin

Jon 1:14	Hip 2:14	1Jon 4:2	Luk 2:40,52
Hip 5:8	Hip 2:18	Hip 2:10	Mak 6:3
Mat 4:1	Mak 1:13		

Nətəmimi kəutətəlig mine mautol natimnati, kəni Iesu təhmen əmə

Mat 4:2	Jon 19:28	Jon 4:6	Mat 8:24
Mak 10:21	Mat 9:36	Mak 3:5	Jon 11:33
Jon 11:35	Mat 14:23	Mak 15:37	Hip 4:15

7. Kristo təmimis

Aes 53:8	Dan 9:26	Sek 13:7	Mat 26:31
Mak 14:27	Aes 53:6	Aes 53:10	Uək 2:23
Rom 5:11	1Jon 2:2	Jon 10:11	1Pitə 1:18,19
Rom 5:10	Mat 20:28	Mat 27:35	Mak 15:14
Luk 23:33	Nam 21:8	Jon 3:14	Hip 12:2
Kəl 3:13	Jon 10:18	Rom 6:23	Esik 18:4
1Tim 4:10	Hip 9:22	Mat 16:21	1Pitə 2:24

8. Kristo təməmiəğəh min e nımisiən

1Kor 15:16-19	Mat 16:21	Mat 28:6	Luk 24:3
Luk 24:34	1Kor 15:5	Mak 16:9	Jon 20:14
Luk 24:15	Jon 20:28	Jon 20:24-28	Luk 24:39,42
1Kor 15:6	Uək 7:56	Uək 9:5	Uək 1:3
Luk 24:25	Fil 3:21	Rom 6:9	1Kor 15:44
Jon 20:19	Uək 2:24	Jon 10:18	1Pitə 3:18
Rom 1:4	Fil 3:10	Efəs 1:19,20	1Kor 15:55

9. Kristo in tətəghati o rəhan min nətəmimi

Hip 7:25			
----------	--	--	--

Kristo təməğəhan e nıpətin mə tımis o nosmiəğəhiən rəhan nətəmimi

Jon 10:18	Jon 10:11	Hip 9:14	Hip 9:12
Hip 10:12	Hip 7:27	Jon 19:30	Jon 17:4
Hip 5:6	Hip 9:24	Hip 7:24,25	

Kristo tətəfa nasiruiən pişin pişin min tepət

2Kor 12:9	Jon 17:11	Jon 17:15	1Jon 1:9
Uək 1:8	Rom 8:29	1Jon 2:1	Hip 4:15,16
Hip 2:17,18	Luk 22:31		

10. Kristo otuva min

Mak 13:26	Mat 25:31	Luk 17:24,26	Jon 14:3
Uək 1:9-11	Fil 3:20	1Tim 6:14	1Təs 1:10
1Təs 3:13	1Təs 4:14,16,17	1Pitə 1:7	2Pitə 3:13,14
Jem 5:7	Taet 2:13	1Jon 2:28	Nəh 1:7,8

?Onəhgin tuva?

Mat 24:36	Mat 25:13	Mak 13:32	Luk 12:20
Uək 1:7	1Təs 5:2,3	1Tim 6:15	

?E nian əha, nati nak otiet=pa?

Hip 9:28	2Təs 1:10	1Kor 4:5	2Tim 4:1
Nəh 11:15	Jon 14:3	1Kor 15:25,26	

?Otuva əhruahru əhro lanu?

1Təs 5:2	Mat 24:44,50	Mak 13:33	Nəh 1:7
Mat 24:30	1Təs 4:17	Mat 24:30	Mat 16:27
Mat 25:31	1Təs 4:16	1Təs 3:13	Mak 13:36
2Təs 1:7,8	2Tim 3:1-7	Mat 24:5-7	Mat 24:12-38
Rom 11:25,26	Mat 24:14	2Təs 2:3-8	Nəh 22:20

11. Nəukəti nəniən e Narmin Asim

Jon 15:26	Jon 16:8	Jon 16:13	Jon 16:14
1Kor 12:11	Neh 9:20	Jon 14:26	Jon 16:12-14
1Kor 2:10-12	Uək 1:8	Rom 15:30	Efəs 4:30
Aes 63:10	Nəh 2:7	Kəl 4:6	Rom 8:26
Jon 15:26	Rom 8:14	Uək 16:6,7	Uək 13:2
Uək 20:28	Jon 14:16	Uək 5:3	Uək 7:51
1Təs 5:19,20	Hip 10:29	Mat 12:31,32	

12. Narmin Asim in Uhgin

Hip 9:14	Sam 139:7-10	1Kor 2:10,11	Luk 11:13
1Jon 5:6	1Kor 6:11	Jon 6:63	2Pitə 1:21
Jon 16:8-11	Jon 16:13,14	Luk 11:13	Jon 3:6
Aes 11:2	Aes 61:1	2Kor 3:3	Rom 8:9
Kəl 4:6	Fil 1:19	Uək 16:7	Rom 1:4
Efəs 1:13	Jon 14:16	Jon 15:26	Jon 16:13
Rom 8:2	Aes 11:2	Hip 10:29	1Pitə 4:14

Narmin Asim təhmen e nımətagi

Jon 3:8

Narmin Asim təhmen e nəhmti nəhu

Jon 4:14 | Jon 7:38,39

13. ?Uək nak Narmin Asim tatol e nıkalın rəhatah?

2Kor 1:22	Rom 8:11	Efəs 1:13,14	Efəs 5:18
Uək 1:4-8	1Pitə 1:2	2Təs 2:13	Jon 14:16
1Kor 2:13	Jon 14:26	Jon 15:26	Jon 16:13,14
Rom 8:2-4	Kəl 5:18	2Kor 3:17	Rom 8:13
Rom 8:26,27	Kəl 5:16,17	Kəl 5:22,23	Efəs 4:30
Jem 4:7	1Kor 12:3	Rom 5:5	Efəs 3:16
Rom 14:17	1Kor 2:1-4	Efəs 2:18	1Kor 12:7-11

14. ?Kotāhrun nosāhroian Narmīn Asim?

Uāk 2:38	Kāl 4:6	Jon 7:37-39	Kāl 3:13,14
Uāk 5:32	Luk 11:9-13	Uāk 4:31	Jon 1:12
Jon 3:3-8	Efās 1:13,14	2Kor 1:22	2Kor 5:5
Efās 1:13	Rom 8:9	1Kor 12:13	Luk 4:18
2Kor 1:21	1Jon 2:20,27	Uāk 2:4	Efās 5:18

15. Nolian pāhriān rāha Narmīn Asim tātāfa o nāfāriān nāmīāgāhīān rāhatah

Kāl 5:22,23	1Jon 4:16	1Kor 13	Fil 4:4
Kol 3:15	2Tim 2:25	Jon 12:24	Jon 15:2
Luk 13:9	Mat 12:33	Mat 7:16-20	Jem 3:9-12
Jon 15:4	Kol 1:10		

16. Nāsanānīān Narmīn Asim tātāfa kām tah kātīāh kātīāh u kitah kūtāhatātā

1Kor 12:8-10	1Kor 12:28	Efās 4:11-16	Rom 12:6-8
1Kor 12:11	Efās 1:21,22	1Kor 12:7	1Kor 12:31
1Kor 14:1,39	1Kor 7:7	1Tim 4:14	2Tim 1:6
Kol 1:29			

17. Nagelo mīn

Jen 16:7	Hip 1:14	Sam 104:4	Uāk 12:6,7
Uāk 5:19	Jaj 13:20	Sam 103:20	2King 19:35
2Saml 24:15,16	Nāh 20:1,2	Jut 9	Dan 10:12,21
Luk 20:35,36	Mat 22:30	Nāh 5:11	Hip 12:22
2King 6:17	Mak 8:38	Luk 9:26	1Tim 5:21
2Pitā 2:4	Jut 6	Mat 25:41	Nāh 5:12
Nāh 8:3,4	Mat 18:10	Uāk 8:26	Mat 4:11
Luk 22:43	Luk 16:22	Mat 25:31	Hip 2:2
Mat 22:30	1Kor 6:3	Nāh 22:8,9	Hip 1:4-6

18. Setān

Kol 1:16	Esik 28:12-17	Aes 14:12-17	Job 1:6
Mat 4:1-11	Mat 13:19	2Kor 11:3	Jon 8:44
Nāh 12:9	2Kor 11:13-15	1Pitā 5:8	Efās 2:2
Kol 1:13	Jon 14:30	2Kor 4:4	Nāh 9:11
1Pitā 5:8	Mat 13:25	Mat 13:30	2Kor 4:4
Nāh 12:10	Luk 22:31	1Kor 5:5	Nāh 12:7
Nāh 12:12	Nāh 20:1-3	Nāh 20:7,8	Nāh 20:9,10
Nāh 12:11	Jem 4:7	Efās 6:10-18	Rom 13:14
Efās 4:27	Luk 11:21,22		

19. Nātāmimi rāha Setān

Nāh 9:20	Mat 8:16	Mak 1:23,24	Efās 6:12
Mak 5:10	Mat 10:1	Nāh 12:10	Luk 13:16
Nāh 16:13-16	Nāh 12:4-7	Efās 6:12	Mat 12:26
Nāh 9:11	Mat 8:29	Mat 25:41	Lev 20:6,27
1Saml 28:7,8	2Kron 33:6	Esik 21:21	Jen 41:8
Aes 47:12,13	Aes 8:19	Kāl 5:20	1Saml 15:23
1Jon 4:3	Nāh 12:11		

20. Nəghatiən rəha Uhgın

2Tim 3:16	2Pitə 1:21	1Kor 2:13	2Pitə 3:2	Jun 17
Hip 4:12	Jer 23:29	Mat 24:35-109	Mak 13:31	
Luk 21:33	1Pitə 1:23-25	Jem 1:23,25	Jer 20:9	
Sam 119:105	Sam 119	1Pitə 2:2	Hip 5:12-14	
1Kor 3:2	Rom 10:17	Aes 40:8	1Pitə 1:24,25	
2Kor 7:1	1Jon 5:13	1Təs 4:18	Uək 17:11	
Jer 15:16				

21. Kitah okotəgin motisiai Uhgın əmə

Jer 7:23	Maeka 6:8	1Jon 5:3	Dut 6:13
Sam 34:9	Sam 128:1	Jer 32:39	Uək 9:31
1Pitə 1:17	Jos 22:5	1Pitə 1:16	Mat 22:37
Mak 12:29	Mak 12:33	Rom 8:28	1Jon 2:15
Hip 12:28	Sam 36:1	Sam 40:3	Sam 64:9
Sam 66:16	Sam 67:7	2Kor 5:11	1Pitə 2:17
Nəh 14:7-19:5			

22. Suaru o nolian təfagə

Aes 14:12-14	Jem 1:14,15	Rom 5:12	Jen 3:1-6
1Jon 3:4	Sam 51:1	Sam 51:9	1Jon 5:17
Rom 3:23	1Tim 1:9	Hip 3:12	1Kor 6:9,10
Rom 1:29-31	1Tim 1:9,10	Kol 3:5-8	Kəl 5:19-21
Mak 7:20-23	Hip 5:12-14	1Kor 3:2	Rom 10:17
Aes 40:8	1Pitə 1:24,25	2Kor 7:1	1Jon 5:13
1Təs 4:18	Uək 17:11		

23. Nəghatiən o nımisiən rəhatah

Luk 16:23	Luk 16:22	Luk 23:43	Jen 2:17
Efəs 2:1	Jen 4:8	Jem 1:15	Esik 18:20
Rom 6:23	Hip 9:27	Jon 11:11	1Təs 4:14
Luk 12:20	2Kor 5:1	2Pitə 1:14	Job 16:22
Luk 16:31	Sam 115:17	Luk 23:46	2Təs 1:9
Hip 9:27	Jon 5:24	Hip 2:9	Luk 24:46
1Kor 15:1-4	Sam 116:15	Esik 33:11	Pri 12:7

24. Nauməhtulian mın e nımisiən

Job 19:26	1Kor 15:20	Jon 11:25	Jon 20:17
Mak 16:1-3	Luk 24:34	1Kor 15:5	Luk 24:16
Luk 24:33,36	Uək 1:23-26	Jon 20:25-28	1Kor 15:5
Jon 21:1	Mat 28:16,17	1Kor 15:6	Luk 24:36-51
Uək 1:8-12	1Kor 15:17,18	1Kor 15:20	Jon 5:28,29
Nəh 20:5	Nəh 20:13	1Kor 15:35	1Kor 15:37
1Kor 15:38	1Jon 3:2	1Kor 15:41,42	1Kor 15:42
1Kor 15:43	1Kor 15:44	Luk 24:39,42,43	1Kor 15:51
1Kor 15:52	1Kor 15:53	1Kor 15:54-57	1Təs 4:13-18
Fil 3:10,11			

25. Nian asoli rəha nosiən nətəouiən o noliən təuvir uə noliən tərəh

Mat 25:32-34	Hip 9:27	Uək 10:42	1Kor 6:2
2Kor 5:10	2Tim 4:1,8	1Pitə 5:4	2Pitə 3:7
Luk 14:14	Mat 16:27	Hip 9:27	Hip 10:17
1Jon 1:9	1Kor 3:12,13	Mat 12:36,37	Rom 2:16
Kəl 6:7,8	1Kor 3:14,15	Uək 24:15,16	1Kor 4:5
Pri 12:14	Jon 5:22,28,29	Uək 17:31	Rom 2:5,6,11
Rom 14:10,12	Jut 6,15	Nəh 6:17	Nəh 16:7
Nəh 20:4,12	Hip 2:3	1Pitə 4:5,17	

26. Nəmnamı nigəm asoli

2Pitə 2:4	Sam 9:17	2Təs 1:9	Luk 16:23
Esik 32:18	Esik 32:27	Mat 25:41	Aes 5:14
Mat 25:46	Mat 13:42	Nəh 20:10,15	Nəh 14:10
Mat 3:12	Aes 33:14	Mat 13:50	Mak 9:44,46-48
Luk 16:23	Luk 24:27	Rom 6:23	Hip 9:27
Mak 9:42-50	Mat 18:8,9	Mat 18:25-46	Mat 10:15
Mak 6:11	Luk 10:12	Hip 2:3	

27. Negəu e Neai

2Kor 5:1	Jon 14:2	Mat 6:9	Efəs 5:5
Hip 4:9	2Kor 12:3,4	Luk 23:43	Jer 31:37
Aes 57:15	Sam 20:6	Nəh 7:17	Nəh 21:1,2,4
Nəh 21:22,23,27	Nəh 22:3-5,14	Nəh 7:16	Nəh 21:7
Uək 3:21	Mat 18:10,11	Mat 26:53	1Təs 4:14
Nəh 22:1,2			

28. Nəghatiən o Uhgın in tətəpəh nalpiniən təfagə

Aes 1:18	Hip 8:12	Jem 31:34	Hip 10:4
Lev 17:11	Hip 9:22	Hip 10:4	Sek 13:1
1Jon 1:7	Dan 9:9	Mak 2:7	1Jon 1:9
Uək 5:31	Mak 2:5	Luk 7:48	Mak 2:9
Luk 1:77	Uək 13:38	Mat 26:28	Rom 3:25
Kol 1:14	1Jon 2:12	Sam 78:38	1Jon 1:9
Efəs 1:7	Aes 43:25	Neh 9:17	Aes 55:7
Rom 5:20	Sam 103:3	Kol 2:13	Mat 12:31
1Jon 2:12	Efəs 1:7	Luk 7:36-50	Rom 4:7
Mat 6:12	Luk 11:4	Jem 5:15	1Jon 5:16
Sam 103:12	Aes 44:22	Sam 32:1,2	Uək 3:19
Maeka 7:19	Rom 4:8	Hip 10:17	Uək 5:31
Uək 2:38	Luk 7:50	Uək 10:43	1Jon 1:9
Sam 32:5	Mat 6:15	Efəs 4:32	Mat 1:21-35
Mak 11:26	Luk 6:37	Jon 8:21,24	Luk 13:2-5
Hip 10:26,27	1Jon 5:16	Luk 18:14	Nəh 21:27

Uhgın tətələhu nəməlinuiən o nətəmimi

Efəs 2:16	Kol 2:14	2Kor 5:19	Hip 2:17
Rom 5:10	Efəs 2:16	Kol 1:21,22	Efəs 2:13
Kol 1:20	Kol 1:21	Rom 5:10	2Kor 5:18,19
2Kor 5:20			

?Nian nəməkian rəhatah mın Uhgın otikə kəni nati nak otuva?

Efəs 2:16,17	Efəs 2:18	Efəs 2:14	Kol 1:20
Efəs 1:10	Rom 5:10		

Afin nəghatiən u kəni mol əhruahru nati tətəni

Mat 5:24-26

29. Nəniən o nitəligiən e noliən tərəh

Uək 20:21	Uək 11:18	2Kor 7:10	Hip 12:17
Mat 21:28-32	Mat 4:17	Mak 1:15	Luk 24:47
Uək 3:19	Uək 17:30	Mat 3:1,2	Mak 6:12
Uək 2:38-45	Uək 20:21	2Pitə 3:9	Luk 13:3
2Kor 7:9	1Təs 1:9	Uək 26:18	2Tim 2:25
Rom 2:4	Nəh 3:19	Luk 15:7,10	Aes 55:7
Uək 2:38			

30. ?Nəmə iətəmi tələhu=pən rəhan nəhatətəiən e Iesu, kəni nati nak otuva ohni?

Efəs 2:18	Efəs 3:12	Kəl 4:5	Efəs 1:5
Rom 8:17	Kəl 3:29	Jon 1:12	1Jon 3:1
1Pitə 1:2	Efəs 1:4	Jon 15:16	Fil 3:20
Uək 26:18	2Kor 5:17	Rom 6:22	1Pitə 2:9
1Pitə 2:5	Rom 5:10	Efəs 2:12,13	1Kor 6:11
Uək 26:18	Efəs 1:6	1Kor 12:13	Kəl 3:27
Rom 6:4	Kol 3:3	Jon 17:9	Uək 16:31
Uək 4:12	Nəh 3:20	Jon 14:23	Jon 10:28
1Jon 5:13	Jon 14:27	Fil 4:7	Jon 15:15
Luk 10:20	Fil 4:3	Nəh 13:8	Efəs 2:6
Taet 2:13	1Jon 1:3	Jon 14:2	Jon 3:3,7
Jon 3:5	1Pitə 1:23	1Jon 2:27	Jon 14:26
Jon 16:13	1Kor 6:19	1Kor 12:11	Rom 8:16
Rom 8:9	Efəs 1:13	Luk 7:48	Efəs 1:7
Rom 5:1	Rom 4:5	Nəh 5:9	1Pitə 1:18,19
1Jon 2:1	1Jon 5:4	2Kor 5:20	Efəs 1:3

31. Nəghatiən rəha nian Uhgın təni pətigəm məmə kitah kinotəhruahru

Esik 18:4	Eks 23:7	Aes 5:22,23	Luk 16:15
Rom 2:13	Rom 3:23	Rom 4:3	Rom 4:5
Maeka 7:18,19	Uək 13:38,39	Rom 3:22	Kəl 2:16
Rom 3:26	Rom 4:5	Rom 8:33	Rom 3:24
Rom 5:9	Rom 4:25	Taet 3:7	Jem 2:21,23
Aes 53:11	Rom 5:1	Rom 5:2	Rom 5:3
1Kor 6:9-11			

32. Uhgın otəfən kəm rəhan mın nətəmimi nəhtul əskasikən

Jon 10:28,29	Jon 1:12	Jon 3:16	Jon 3:36
Rom 8:16	Kəl 4:6	1Jon 5:10	1Jon 5:12-13
Jon 5:24	Uək 13:39	Luk 7:48	Rom 10:13
1Jon 3:14	2Kor 5:17	Jon 7:37-39	Efəs 5:18
1Jon 1:9			

Naliuəkən məha-məha e suaru rəha nəhatətəiən o nəhtul əskasikən

Hip 3:6	Hip 3:14	Hip 4:11	Hip 6:11
Hip 10:23	Hip 10:35	Hip 10:39	Mat 10:22
Mat 24:13	Kol 1:22,23	Nəh 2:25	Nəh 3:11
Rom 12:12			

33. Nian Uhgın tətəsal vivi o tah, ko tikimır təsərəkiniən itah

1Pitə 1:5	Jut 24	1Təs 5:23,24	2Təs 3:3
Sam 127:1	Sam 46:1	Dut 31:6	Jon 1:5
Jon 10:28-30	2Kor 12:9	Sam 121:3	Aes 41:10
Aes 50:7	Sam 121:8	1Saml 17:45	2Kron 14:11
Prov 1:33	2Kron 16:9	Sam 14:6	Sam 9:9
Sam 48:3	Sek 2:5	Lev 26:14,15,17	Mat 23:37,38
Sam 145:20	2Tim 4:17	Sam 37:17,23,24	Sam 63:8
1Saml 2:9	Prov 3:25,26	2Təs 3:3	Jut 24
Eks 23:20	Nəh 3:10	Prov 14:26	Aes 4:6
Aes 32:2	Dut 33:27	1Kor 10:13	2Pitə 2:9
Luk 21:16-19	Sam 57:1	Sam 59:16	Sam 91:3-6
Jen 28:15	2Kron 16:9	Sam 3:5	Sam 4:8
Prov 3:24	Sam 23:4	Sam 18:2	Sam 62:2
Sam 17:8	Aes 51:9	Sam 5:11	Dut 32:37,38
Aes 46:7	Sam 146:3	Prov 11:4,28	Sef 1:18
Jos 11:4,6,8	Sam 33:16,17	Prov 21:31	Dut 32:11
Sam 125:1,2	Prov 18:10	Aes 25:4	Aes 31:5
Luk 13:15,16	Jen 15:1	Sam 18:1,2	Dan 6:22
Uək 12:4-7	Uək 18:10	Uək 26:17	

34. Natigən e nəhatətəiən təhmen e nəluaginən

2Kor 10:3,4	1Tim 1:18,19	1Tim 6:12	2Kor 2:11
2Kor 4:4	Efəs 6:12	Jem 4:7	1Pitə 5:8
Nəh 12:17	Efəs 4:26,27	Rom 7:23	1Kor 9:25-27
2Kor 12:7	Kəl 5:17	1Pitə 2:11	Sam 38:19
Sam 56:2	Sam 59:1,2	Jon 16:33	1Jon 5:4,5
1Kor 15:26	Hip 2:14,15	Maeka 7:6	Mat 10:35,36
Hip 2:10	Sam 60:4	1Tim 1:18,19	1Kor 16:13
1Pitə 5:9	Hip 10:23	Jut 3	1Pitə 5:8
1Təs 5:6	2Tim 2:3,10	1Kor 9:25-27	Sam 27:1-3
Sam 35:1-3	Efəs 6:18	2Tim 2:4	Fil 1:30
Efəs 6:13,14	1Tim 6:12	Jut 3	Aes 41:11,12
Aes 51:12	Maeka 7:8	1Jon 4:4	Sam 118:13
Aes 41:13,14	Sam 140:7	2Kor 7:5,6	Aes 41:10
2Kor 13:9	2Tim 4:17,18	Rom 7:25	1Kor 15:57
Efəs 6:14	Efəs 6:15	Efəs 6:16	Efəs 6:17
1Təs 5:8	Efəs 6:11	2Kor 6:7	Rom 13:12
2Kor 10:4,5	Efəs 6:13	Rom 13:12,14	Efəs 6:11
2Kor 6:7	2Kor 2:14	1Kor 15:57	Rom 7:25
Nəh 12:11	2Kor 12:9	Hip 11:33-37	1Jon 5:4,5
Rom 16:20	1Jon 2:14	Rom 7:24,25	Kəl 5:24
1Jon 5:4,5	2Kor 10:5	Aes 25:8	Aes 26:19
1Kor 15:54,55	Rom 8:37	2Kor 10:5	Nəh 2:7
Nəh 2:11	Nəh 2:17	Nəh 2:26	Nəh 2:28
Nəh 3:5	Nəh 3:12	Nəh 3:21	Nəh 21:7

35. ?Nati nak kəutaliuək məha-məha ohni, kəni məutəhtahnin nak?

Sam 25:3,5	Sam 31:24	Sam 33:17-22	Sam 42:5
Rut 1:12	Job 8:13	Job 13:15	Job 27:8
Sam 62:5	Sam 69:6	Sam 130:7	Aes 42:4
Jer 14:22	Mat 12:21	Uək 26:6	Rom 4:18
Rom 5:2,4,5	Rom 8:24	Rom 15:13	1Kor 13:13
2Kor 1:10	Kəl 5:5	Kol 1:5	Kol 1:23
Kol 1:27	1Təs 1:3	1Təs 4:13	1Təs 5:8
2Təs 2:16	1Tim 4:10	1Tim 5:5	1Tim 6:17
Taet 1:2	Taet 2:13	Taet 3:7	Hip 3:6
Hip 6:11,19	Hip 10:23	1Pitə 1:13,21	1Pitə 3:15

36. Nəghatiən o tah o nəpəhiən nalpiniən təfagə rəha nətəmimi kautol e tah

Luk 23:34	Mak 11:25	Rom 12:19	Mat 18:22
Luk 17:4	Luk 6:36	Mak 11:25	Efəs 4:32
Kol 3:13	Prov 19:11		

Suaru nak okotohtəu=pən o nəpəhiən nalpiniən rəhalah təfagə

Kol 3:13	Jen 45:5-11	Rom 12:20	Mat 5:44
Mat 6:14	Luk 6:37	Mat 6:15	Jem 2:13
Mat 18:23-25	Uək 7:60	2Tim 4:16	

37. Nəghatiən o nuərisigiən e Iesu

Mat 4:17,19	Mat 6:24	Mat 7:14,21	Mat 10:37,38
Mat 11:28-30	Mat 16:16	Mat 22:37	Mak 10:43
Luk 5:8	Luk 6:46	Luk 9:61,62	Luk 14:33
Luk 17:10	Luk 22:42	Jon 1:12	Jon 3:7
Jon 6:60,65,66	Jon 8:31	Jon 14:6	Jon 15:5
Rom 8:9,29	Rom 10:17	Rom 12:1,2	1Kor 2:12
1Kor 4:2	1Kor 6:20	2Kor 3:18	Kāl 5:16,22
Efās 2:10	Efās 4:13,15	Efās 6:11	Fil 2:5
Kol 3:16	1Tās 5:17,18	2Tim 3:12	Hip 6:1
Hip 10:24	Hip 12:11	1Pitā 2:21	1Pitā 4:8
1Pitā 5:6	1Jon 2:3	1Jon 5:3	1Jon 5:4
Nāh 12:11			

38. Nāghatiān o natigiān u tasim

Hip 12:14	1Tās 4:3	2Tim 2:21	1Tās 5:23,24
Efās 5:26	2Tās 2:13	Jon 17:17	Hip 13:12
Hip 12:10,11	Rom 6:19	2Kor 7:1	1Kor 6:11
1Jon 3:2	Fil 3:12-14	Hip 10:14	Rom 6:22
Jem 4:7	Uāk 26:18	1Tās 5:24	

39. Nīmānin mīn rāha Iesu

1Kor 1:2	1Kor 1:2	1Kor 11:20-34	1Kor 12:1-31
1Kor 15:9	1Tās 5:9-11	2Kor 11:2	Uāk 20:28
Uāk 1:8	Uāk 10:47,48	Uāk 2:38-47	Uāk 20:7
Uāk 22:16	Uāk 8:36-40	Kol 1:18	Kol 2:19
Kol 4:15	Efās 1:22,23	Efās 1:4-6	Efās 2:20,21
Efās 3:8	Efās 3:21	Efās 4:11-15	Efās 5:25
Efās 5:7	Efās 5:25-27	Hip 10:25	Hip 10:36
Jon 17	Jon 3:29	Mat 16:16-18	Mat 28:18-20
Mak 16:15,16	Flm 2	Fil 4:3	Fil 3:12-15
Nāh 2:7	Nāh 19:7	Nāh 21:27	

40. Nāghatiān o nāfaki mīn, nātām kāūtāsāl mīne nātām kautol uāk

1Kor 12:28-29	1Kor 3:7,9	1Kor 4:1	1Kor 9:16,18
1Pitā 5:1-3	1Tās 2:4	1Tim 1:7	1Tim 3:1-12
1Tim 4:16	2Kor 10:8	2Kor 3:6	2Kor 5:20
2Tim 2:2	2Tim 2:24	2Tim 4:2	2Tim 2:5
3Jon 1:1	Uāk 14:22	Uāk 20:28	Uāk 13:2
Uāk 20:19-21	Efās 4:11	Hip 13:7-8	Hip 5:4
Jem 3:1	Kol 1:24-27	Mak 12:38	Mat 20:26
Mat 23:13	Nāh 4:10	Nāh 5:14	Rom 12:8
Rom 1:1	Rom 10:14,17	Taet 1:6-7	

41. Nāpāhian nātēligiān mīne nautā rāha nāhue niftāni, mīne natigiān u iātām in tasim

Dut 18:10	Dut 18:14	1Jon 2:15	1Jon 2:16
Jon 12:1,2	Luk 7:36	Mak 6:31	2Kor 6:14-17
1Kor 7:39	1Tim 6:11	1Tim 1:4	1Tim 4:7
Kāl 3:2	2Jon 9-11	1Pitā 1:16	1Kor 8:13
Rom 14:21	Uāk 24:16	Kol 3:17	Jem 4:17
Rom 14:23	Aes 1:18	1Kor 6:19,20	1Pitā 2:21
Rom 12:2	Jem 4:4	Hip 11:25	2Kor 6:17

42. Nəghatiən o naliuək kaliniən e təfagə tərəh

1Jon 5:4	Jon 7:37,38	Jon 10:10	Rom 6:14
2Kor 2:14	1Kor 10:13	Rom 8:37	Kəl 5:16
Rom 1:17	Kəl 3:11	Hip 10:38	2Kor 12:9
Rom 6:4-6	Kəl 2:20	Rom 6:8-13	Rom 6:16-18
Kol 1:27	1Jon 1:9	Kəl 2:20	

43. ?Kotəhro lanu motaliuək kalin e nəfən-əfəniən?

Mat 6:13	Jem 1:12	1Kor 10:13	Jem 1:13
Job 1:12	Job 2:6	Mat 4:1	Jem 1:14
1Jon 2:16	Prov 1:10	Mat 16:22,23	Jem 1:2,3
Jen 22:1	Prov 30:9	Nam 22:17	Sam 42:11
1King 19:4	Job 2:9	Mat 4:6,7	Mat 4:9
Dan 4:30	2Tim 4:10	Uək 8:19	Jen 19:17-26
Jos 7:21	2Saml 11:2-4	Jon 12:6	Jon 13:27,28
Jon 18:3	1Tim 6:9	Nəh 3:10	1Kor 1:9
Mat 4:1-11	Luk 22:31,32	Mat 26:41	2Tim 2:22
Jem 4:7	1Jon 1:9		

44. Nəghatiən o nəgəu əhruahruian iəfaki kəti u rəhan natigian tekəu

1Kor 6:1-3	Mat 18:15-17	Taet 1:13	1Tim 5:20
1Kor 5:1-5	1Kor 5:13	1Tim 1:20	1Kor 10:12
Mat 7:3-5	1Kor 13:4	Kəl 6:1	Uək 20:28

45. Nəfakian kəm Uhgın

Sam 95:6	Sam 32:5	Fil 4:6	1Tim 2:1
Uək 12:5	Jon 14:13	Efəs 6:18	1Tim 2:8
Mat 6:6	Luk 18:10	Sam 26:12	Luk 18:1
1Təs 5:17	Sam 5:3	Sam 55:17	Sam 86:3
Mat 6:9-13	Jem 5:13-16	1Tim 2:1-4	Aes 38:1-5
Dan 6:18-23	1King 3:5-9	Mat 6:25-34	Rom 1:10
Kol 1:28	Mat 5:38-48	1Təs 5:12,13	Rom 8:26,27
Hip 11:6	Luk 18:1-8	Luk 11:1-13	2Kron 7:14
Rom 8:27	Mat 26:39	Mak 11:24,25	Jem 1:6,7
1Jon 3:22	Jon 15:7	Jut 20	Jon 16:24
Sam 66:18	Jem 4:3	Mak 11:24	Jon 15:7
1Jon 5:14,15	Efəs 3:12,20	Fil 4:19	Fil 4:6
Mat 7:7,8	Luk 11:9-13	Hip 4:16	Aes 65:24
2Kor 12:7-10	Luk 18:13	2Pitə 3:9	Sam 5:3
Luk 6:12	Mat 14:23	Efəs 6:12,13	Sam 46:10
Sam 51:17	Sam 50:15		

46. Suaru rəha Uhgın o nitəu-pəniən

Hip 10:7	Uək 22:14	Sam 32:8	Sam 37:23
Aes 58:11	Aes 30:21	Rom 12:2	Jer 10:23
1Təs 4:3,4	1Təs 5:17,18	1Pitə 2:12-15	1Pitə 4:2
Sam 37:3-5	Sam 37:7	Rom 12:1,2	Rom 16:13
Uək 16:9,10	Efəs 6:6	Mat 7:26	Efəs 5:6-17
Jon 5:30			

47. Suaru rəha nəuia Uhgın
Iesu təmol əhruahru nəuia rəhan tata

Hip 10:5-7	Aes 50:6	Mat 3:15	Jon 4:34
Jon 6:38	Jon 15:10	Fil 2:8	Jon 8:29
Jon 12:49	Jon 14:31		

Nətəmimi kəutəhatətə pəhriən okotol mın lanəha

Sam 103:18	Sam 119:4,5	Sam 119:44	Sam 119:57
Sam 119:60	Sam 119:100,101	Sam 119:129	Mat 19:17
Mat 28:20	Mak 1:27	Mak 4:41	Luk 11:28
Jon 14:15	Jon 14:21	Jon 14:23	Jon 14:24
Jon 17:6	Uək 5:29	Uək 5:32	Uək 7:39
Uək 7:53	Rom 1:5	Rom 2:13	Rom 5:19
Rom 6:12	Rom 6:16,17	Rom 15:18	Rom 16:19
Rom 16:26	2Kor 9:13	2Kor 10:5	Kəl 5:7
Efəs 6:1	Efəs 6:5,6	2Təs 1:8	1Tim 3:4
Taet 3:1	Hip 4:2	Hip 5:8,9	Hip 11:8
Hip 13:17	1Pitə 1:2	1Pitə 1:14	1Pitə 1:22
1Pitə 3:6	1Pitə 4:17	1Jon 2:3	1Jon 2:5
1Jon 3:22-24	1Jon 5:3	2Jon 1:6	Nəh 3:3
Nəh 14:12			

48. Kitah okotolkeikei Uhgın mine Iesu

Eks 20:6	Dut 6:5	Dut 30:20	Sam 5:11
Sam 18:1	Sam 116:1	Sam 145:20	Mat 22:37
Mat 24:12	Jon 5:42	Jon 14:21	Jon 15:10
Jon 17:26	Jon 21:15	Rom 8:35	1Kor 2:9
1Pitə 1:8	1Jon 4:18,19	1Jon 5:3	Nəh 2:4

49. Suaru rəha nəfəniən məni

2Kor 8:7	Uək 20:35	Mat 2:1-11	Rom 12:1
1Tim 4:15	1Tim 4:13	Hip 2:1	Uək 6:4
1Təs 5:18	2Kor 8:2-4	1Kor 16:2	2Kor 9:7
Luk 21:1-4	Fil 4:18	Mat 6:20	Mal 3:10
Jem 1:27	Mat 5:42		

50. Suaru rəha nəfəniən e nıkin agiən
Uhgın in nəukəti nəfəniən e nıkin agiən

Efəs 2:7	Efəs 1:7	Efəs 3:8	Eks 33:19
Eks 34:6,7	Sam 51:1	Sam 86:5	Sam 86:15
Sam 103:8	Sam 103:11	Sam 145:8	Aes 55:6,7
Maeka 7:18	Luk 1:78	Rom 2:4	1Tim 1:14
1Pitə 1:3	Dut 7:8	Jer 31:3	Jon 3:16,17
Rom 5:8	Rom 9:15	Taet 3:4	1Jon 4:10,11
1Jon 4:16	1Jon 4:18		

Kəni nətəm kəutəhatətə okotol təhmen əmə, kotohtəu=pən suaru əhmen əmə

1Jon 3:16,17	1Jon 3:21	1Jon 3:23	1Jon 4:11
1Jon 4:19	Mat 18:32	Mat 18:33	Jon 13:34
Jon 15:12,13	Efəs 4:32	Efəs 5:1,2	Kol 3:13
Kəl 6:2	1Jon 2:9,10	1Jon 3:14,15	1Jon 3:18
Lev 19:18	Lev 19:34	Sam 16:3	Sam 119:63
Rom 12:10	1Kor 12:26,27	1Kor 13:4-7	Kəl 5:6
Kəl 5:13,14	Kəl 5:22	Kəl 6:10	Fil 2:2-4
Kol 3:13	1Təs 3:12	2Təs 1:3	Hip 13:1
Jem 2:8	1Pitə 1:22	1Jon 4:7,8	1Jon 5:1

51. Təmə Uhgın təfa nati təuvir əkəku kəti kəm tah, nikitah otagiən əmə ohni

Luk 3:14	Fil 4:11,12	1Tim 6:6,8,9	Hip 13:5
1Kor 4:11,12	Fil 3:8	Hip 10:34	Mat 6:31-34
Sam 37:3	Sam 55:22	Sam 78:30,31	1Pitə 5:7
Pri 4:8			

52. Nikin agiən

Sam 2:11	Sam 5:11	Sam 9:2	Sam 9:14
Sam 31:7	Sam 32:11	Sam 33:21	Sam 34:2
Sam 35:9	Sam 64:10	Sam 68:3	Sam 96:11
Sam 97:1	Sam 97:12	Sam 104:34	Sam 105:3
Sam 118:24	Sam 119:14	Sam 119:162	Rom 12:12
Rom 5:2,3	1Təs 5:16-18	Jem 1:2	Fil 3:1
Fil 4:4	2Kor 6:10	Luk 10:20	1Jon 1:4
Jon 16:24	Jon 16:33	Jon 17:13	Rom 15:13
2Kor 1:24	Efəs 5:18	Fil 1:25	1Pitə 1:8

53. Nəghatiən o nəniən tagkiu o Uhgın

Sam 7:17	Sam 28:7	Sam 30:12	Sam 35:18
Sam 69:30	Sam 75:1	Sam 95:2	Sam 100:4
Sam 105:1	Sam 106:1	Sam 107:1	Sam 118:21,28
Sam 147:7	Jona 2:9	Mak 14:23	Luk 2:38
Rom 1:21	Rom 6:17	Rom 7:25	Rom 14:6
1Kor 10:16	1Kor 15:57	2Kor 2:14	2Kor 4:15
2Kor 9:11,12	2Kor 9:15	Efəs 1:16	Efəs 5:4,20
Kol 1:12	Fil 4:6	Kol 3:16,17	1Tim 2:1
1Tim 4:3,4	1Təs 5:18	Nəh 4:9	Nəh 7:12
Nəh 11:17			

54. Okəsotəginian

Jen 15:1	Jen 22:12	Jen 26:24	Eks 14:13
Eks 20:20	Lev 26:6	Dut 1:29	Dut 3:22
Dut 31:8	1Saml 12:20	2King 6:16	Sam 3:6
Sam 23:4	Sam 27:1	Sam 34:4	Sam 46:2
Sam 56:3,11	Aes 44:8-51:12	Mat 10:28	Mat 10:31
Mat 14:27	Mak 4:40	Mak 5:36	Luk 12:4
Luk 12:32	Uək 18:9	Uək 27:24	Rom 8:15
Efəs 6:19,20	Fil 1:14	Hip 2:15	Hip 10:27
1Pitə 3:14	1Jon 4:18	Nəh 2:10	

55. Nətam kəutəhatətə okotos nahməian o nəhatətəian rəhalah

Mak 4:17	Uək 8:1	Uək 11:19	Uək 13:50
1Təs 3:7	Hip 10:33	Nəh 2:10	Luk 6:22
Jon 15:18,19	Jon 17:14	1Jon 3:13	Mat 10:39
Mat 5:11	Jon 15:21	Uək 9:16	2Kor 4:11
Nəh 2:3	Mat 24:13	Nəh 2:10	

56. Nagianian e nian rəha nərahian

Luk 6:23	Uək 5:41	Uək 16:25	Rom 5:3
2Kor 4:17	Fil 2:17	Kol 1:24	Jem 1:2
1Pitə 4:13	Rom 12:12	Rom 5:3	Jem 1:2-4
1Pitə 4:13			

57. Nəmisian min

Jen 3:16	Eks 15:26	Job 2:7; 42:11	Sam 38:3
Sam 41:3	Sam 41:10	Sam 102:23	Sam 103:3
Uək 5:5,10	Uək 12:23	Uək 13:11	1Kor 11:30
2Kor 12:7	2Tim 4:20	Mat 4:24	Mat 8:15
Mat 9:29	Mat 10:1	Mak 1:25	Mak 10:52
Luk 9:42	Luk 11:14	Jon 9:3	Jon 11:4
Uək 5:16	Uək 14:9	Rom 8:23	2Kor 1:4
2Kor 12:9,10	Hip 12:5-11	Jem 5:10,14	1Pitə 1:7

58. Nəghatian o nəghatian iətəm tatsipən e nohlitah
Nəghatian təuvir

Sam 19:14	Sam 141:3	Prov 12:25	Prov 15:23
Prov 24:26	Efəs 4:15,29	Fil 1:4	Kol 3:17
1Təs 5:17	1Tim 4:12	2Tim 4:2	Taet 3:2
Nəh 12:11			

Nəghatian tərəh

Eks 20:7	Nam 11:1	Sam 5:9	Sam 35:11
Sam 74:10	Prov 21:9	Mat 12:36	Mat 15:8
Mat 26:74	Mak 7:21	Efəs 4:25,29,31	Efəs 5:4,6
Kol 3:8,9	1Tim 1:13,20	1Tim 6:1	Taet 3:2
Jem 3:4	1Jon 3:18	Jut 16,18	Nəh 13:6

Nəghatian eiuə

Eks 20:6	Sam 52:3	Sam 119:63	Prov 12:17,19
Prov 13:5	Prov 14:5	Prov 30:8	Jer 23:25
Jon 8:44	Uək 5:3,4	Rom 1:25	Efəs 4:25
Kol 3:9	1Tim 4:2	1Jon 1:6	1Jon 2:4
Nəh 2:2	Nəh 21:8	Nəh 2:15	

59. Kitah nəfaki min okəsotəlpahian motol pik uək

Efəs 4:28	1Təs 4:11	Jen 2:15	Jen 3:17-19
Eks 29:10	Uək 20:34	1Təs 2:9	Uək 20:35
Prov 13:11	Prov 6:6-8	Uək 9:39	Uək 18:3
2Təs 3:6-15	Rom 12:11	Hip 6:12	

Nəghatiən o nətəm kəutəlpah

2Təs 3:10	Prov 12:27	Prov 26:15,16	Prov 10:4
Prov 20:13	Prov 20:4	Prov 19:15	Prov 12:24
Prov 13:4	Pri 10:18	1Tim 5:13	Mat 25:18,26

60. Nəmiəghəhiən o natigian rəha iərman mine pətan u kəmuol marit

Jen 1:28	Jen 2:18	Jen 2:22-25	Efəs 5:31
Prov 18:22	2Kor 6:14-17	Efəs 5:22	Efəs 5:25
Taet 2:4	Dut 24:5	Eks 20:14	Eks 20:17
Lev 20:10	Eks 21:10	Mat 19:9	1Kor 6:9-10
Kol 3:5	Uək 15:20	Mat 19:8	Mat 19:6
Mat 19:9	Rom 1:26	Rom 1:27	1Təs 4:3-5
Hip 13:4	1Kor 7:3-5	1Kor 7:10	1Kor 7:15
1Kor 7:39	Prov 5:18,19	Sing 2:6,7	

61. Famli min okotəhratig lanu

1Kor 11:7	Efəs 5:23	Efəs 5:25	Luk 14:26
Efəs 5:28,29	Efəs 5:22	1Pitə 3:6	1Tim 2:11-15
1Tim 2:9	1Pitə 3:4,5	Efəs 5:33	Kol 3:18
Efəs 5:22-24	Kol 3:19	Efəs 5:25-33	Sam 127:3
1Təs 2:11	Mat 19:13,14	Prov 22:6	Dut 6:2,7
Prov 22:15	Prov 23:13	Prov 29:15	Efəs 6:4
Kol 3:21	Eks 20:12	Luk 2:51	Prov 17:6
Pri 11:9	Kol 3:20	Efəs 6:1-3	1Tim 5:8
Taet 2:9,10	Kol 3:22-25	Efəs 6:5-8	Kol 4:1
Efəs 6:9			

62. Nəghatiən o Uhgin u tətarməniğ kəni mətəsal vivi o uək

Mat 12:28	Mat 19:24	Mat 21:31	Mat 21:43
Mak 1:15	Mak 4:11	Mak 4:26	Mak 4:30
Mak 9:1	Mak 9:47	Mak 10:14	Mak 10:15
Mak 10:23,24	Mak 12:34	Mak 14:25	Mak 15:43
Luk 4:43	Luk 6:20	Luk 7:28	Luk 8:1
Luk 9:27	Luk 9:60	Luk 9:62	Luk 10:9
Luk 10:11	Luk 11:20	Luk 13:28	Luk 13:29
Luk 14:15	Luk 16:16	Luk 17:20,21	Luk 18:29
Luk 19:11	Luk 21:31	Jon 3:3	Jon 3:5
Uək 1:3	Uək 8:12	Uək 14:22	Uək 28:23
Rom 14:17	1Kor 4:20	1Kor 6:9,10	1Kor 15:50
Kəl 5:20,21	Kol 4:11	2Təs 1:5	

63. Nəghatiən o nolian o nepətiən mine natigian e nisaiiən

Sam 18:27	Sam 25:9	Sam 45:4	Sam 51:17
Sam 138:6	Sam 147:6	Sam 149:4	Aes 57:15
Mat 5:3,4,5	Mat 11:29	Mat 23:8-12	Mat 25:44
Mat 27:55	Mak 9:35	Mak 10:43,45	Luk 1:51-53
Luk 14:8-11	Luk 18:14	Jon 18:36	Uək 20:19
Rom 15:1	1Kor 13:4,5	Kəl 5:22,23	Kəl 6:2
Efəs 4:2	Fil 2:3	Kol 2:18	Kol 3:12
Taet 3:2	Jem 1:9	Jem 1:21	Jem 3:13,16,17
Jem 4:6,10	1Pitə 3:8-5:6	1Pitə 4:11	1Pitə 5:3,5

64. Nəghatiən o nosiən nətəlig təuvir

Jen 3:6	Dut 4:6	1Kron 3:1	1Kron 3:9
Sam 51:6	Sam 53:2	Sam 111:10	Sam 119:66
Sam 119:104	Sam 119:169	Prov 8:1	Prov 9:1
Prov 9:6	Prov 9:9	Prov 9:10	Prov 9:10
Prov 9:11	Prov 9:12	Aes 9:6	Aes 11:2
Jer 23:5	Dan 12:3	Amos 5:13	Mat 11:19
Luk 2:40	Luk 10:7	Luk 11:31	Luk 12:42
Luk 20:4	Jon 17:22	Uək 6:3	Uək 6:10
Uək 7:10	Uək 7:22	Uək 9:22	Rom 2:19
Rom 8:6	Rom 12:2	Rom 12:2	Rom 14:13
Rom 15:14	1Kor 1:24	1Kor 2:5	1Kor 2:6
1Kor 3:1	1Kor 3:3	1Kor 3:18	1Kor 3:19
1Kor 7:32	1Kor 12:2	2Kor 6:6	Efəs 1:17
Efəs 5:16	Fil 1:9	Fil 3:15	Kol 1:9
Kol 2:3	Kol 3:16	1Təs 4:7	1Tim 2:15
1Tim 3:2	2Tim 2:22	Hip 10:22	Jem 1:5
Jem 3:17	Jem 4:3	2Pitə 1:3	1Jon 2:27

65. Nəghatiən o iəni eiuə min

Sam 12:3	Mat 7:15	Mat 18:6	Mat 18:7
Mat 24:11	Mak 9:42	Luk 13:15	Uək 20:29-31
Rom 1:29	1Kor 6:9	2Kor 4:2	2Kor 5:12
2Kor 6:8	2Kor 10:5	2Kor 11:13	Kəl 2:4
Efəs 4:14	Kol 2:8	2Təs 2:9	2Təs 2:10
1Tim 4:1-3	2Tim 3:1-9	2Tim 3:13	Taet 1:10-11
Taet 2:7	2Pitə 2:1	2Pitə 2:12,14	2Pitə 2:17,18
1Jon 4:1	1Jon 4:4,5	2Jon 1:7-9	Jut 1:16
Nəh 12:8	Nəh 16:13	Nəh 18:23	Nəh 19:20
Nəh 20:10			

66. Nəniəskasikiən min nəuvein rəha Uhgın

Uhgın təseiuəiən – nati nak təməni məmə otol, in tatol

Mat 24:35	Rom 3:4	1Kor 1:9	Nəh 3:4
2Tim 2:13	Taet 1:2	1King 8:23,24	Jos 23:14,15
Sam 119:140	Aes 49:7	Aes 55:11	Hip 6:18

Nəghatiən o nati asoli min nəuvein Uhgın təməni məmə otəpanol

Jen 15:18	Jen 18:19	Jen 21:1	Jen 22:18
Jen 26:3	Jen 28:15	Eks 6:4	Dut 8:15
Dut 30:9	Dut 30:16	Aes 25:8	Aes 45:23
Aes 61:8	Jer 1:8	Jer 23:4	Jer 31:31-34
Jer 33:14-16	Esik 34:15	Esik 34:24	Amos 5:16
Luk 1:71-72	Uək 1:4	Uək 2:30	Uək 2:39
Uək 3:25	Rom 4:16	Rom 4:18	Kəl 3:14
Kəl 3:22	Efəs 1:13	Efəs 1:18	Efəs 3:6
2Tim 1:1	Taet 1:2	Hip 7:21	Hip 8:6
Hip 10:23	Hip 10:36	Hip 11:13	Hip 11:39
Jem 1:12	Jem 2:5	2Pitə 1:4	

Natimnati mın nəuvein Uhgın təməniaskasik məmə otol kəm tah

Sam 23	Sam 33:20	Sam 54:4	Mat 6:25-34
Mat 10:42	Mat 19:29	Mat 28:20	Mak 8:35
Mak 16:16	Jon 1:12	Jon 6:37	Jon 10:28-29
Jon 14:2,3	Rom 8:28-35	Rom 8:32	Rom 10:9
1Kor 2:9,10	1Kor 10:13	2Kor 5:1	Fil 1:6
Fil 2:13	1Təs 4:16,17	1Tim 4:16	Hip 13:5,6
Hip 15:5	Jem 4:7,8	1Pitə 1:5	2Pitə 2:9
2Pitə 3:13	1Jon 2:1	1Jon 5:14,15	1Jon 5:18
Nəh 7:16,17	Nəh 22:5	Nəh 22:12	